

დავით ქათამაძე
გულიკო ქათამაძე

UDC (უაკ) 338.48+796.5
ქ-161

წიგნი რეკომენდებულია სახელმძღვანელოდ ბათუმის შოთა რუსთაველის
სახელმწიფო უნივერსიტეტის აკადემიური საბჭოს მიერ
(ოქმი №30. 01.03.2012).

საერთაშორისო ტურიზმი

– სახელმძღვანელო –

გამომცემლობა
„ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი“
ბათუმი – 2013

ნაშრომი შედგება სამი ძირითადი ნაწილისაგან. I ნაწილში განხილულია საერთაშორისო ტურიზმის თეორიულ-მეთოდოლოგიური საფუძვლები, მისი განვითარების ისტორიული ასპექტი, თანამედროვე მდგომარეობა და სტრატეგიული მიმართულებანი. ამავე ნაწილში გაანალიზებულია სამაშულო ეკონომიკის განვითარებაზე საერთაშორისო ტურიზმის ზემოქმედება. II ნაწილში შესწავლილია მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნის ტურისტულ-რეკრეაციული რესურსები და ბუნებრივ-კლიმატური პირობები, მათი ტურისტული ინფრასტრუქტურა, ისტორიულ-კულტურული ძეგლები. III ნაწილში დასახულია საერთაშორისო ტურიზმში საქართველოს ინტეგრირების პერსპექტივები, გამოვლენილია ამ სფეროში არსებული პრობლემები და დასახულია მათი, ქვეყნის ეროვნული ინტერესების შესაბამისად, გადაჭრის გზები. სახელმძღვანელო განკუთვნილია ტურიზმის სპეციალობის სტუდენტებისათვის, საერთაშორისო ტურიზმის საკითხებით დაინტერესებული ფართო საზოგადოებისათვის.

(მეორე შეესებული გამოცემა)

რედაქტორი: როსტომ ბერიძე - ეკონომიკის დოქტორი, ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ტურიზმის ფაკულტეტის დეკანი, სრული პროფესორი.

რეცენზენტები: პაატა ჩაგანავა - ეკონომიკის დოქტორი, ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ტურიზმის ფაკულტეტის ასოცირებული პროფესორი.
ეკა ბახტაძე - ეკონომიკის დოქტორი

ISBN 978-9941-434-53-2

© „ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი“ – 2013

**DAVID KATAMADZE
GULIKO KATAMADZE**

INTERNATIONAL TOURISM

**Publishing House
Batumi Shota Rustaveli State University
Batumi - 2013**

The book is recommended by academic senate of Shota Rustaveli state university (meeting report №30, 01.03.2012).

The work includes three main parts. In the first part there's considered the theoretical-methodological bases of international tourism, the historical aspect of its development, the modern status and strategic directions. In the same part, there is considered also the influence of an international tourism on a native economic. In the second part there is studied the tourist resources and natural climate term of different countries of the World, their climates, infrastructure, historical and cultural sculptures. In the third part there is made it one's aim in the international tourism the perspectives of Georgian integration, manifested problems which are in this sphere and plan how to settle ways in the interests of country nation. This book is recommended for a bachelor faculty of tourism and magistracy. It's requested people who are interested in international tourism materials.

Editor: Doctor of Economics, Dean of Tourism Faculty of Shota Rustaveli State University, Full Professor - ***Rostom Beridze***

Reviewers: Doctor of Economics, Associate Professor of Tourism Faculty, Shota Rustaveli State University - ***Paata Chaganava***
Doctor of Economics - ***Eka Baxtadze***

შესავალი	25
ნაწილი I. საერთაშორისო ტურიზმის თეორიული საფუძვლები	27
თავი 1. საერთაშორისო ტურიზმის თეორიულ-მეთოდოლოგიური საფუძვლები	28
თავი 2. საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების ისტორია და თანამედროვე მდგომარეობა	71
თავი 3. საერთაშორისო ტურიზმის ინფრასტრუქტურა	109
თავი 4. საერთაშორისო ტურიზმის სამართლებრივი უზრუნველყოფა	160
თავი 5. საერთაშორისო ტურიზმის როლი მსოფლიო ეკონომიკის განვითარებაში	184
თავი 6. საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების პერსპექტივები	212
ნაწილი II. მსოფლიო ტურისტული რესურსების გეობრაფია	232
თავი 7. ტურისტული ქვეყანათმცოდნეობის თეორიული საფუძვლები	233
თავი 8. საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების შესაძლებლობები ევროპაში	250
თავი 9. საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების თავისებურებანი ამერიკაში	421
თავი 10. აზია-წყნარი ოკეანის რეგიონის ტურისტული პოტენციალი	502
თავი 11. ახლო აღმოსავლეთის რეგიონის ტურისტული პოტენციალი	551
თავი 12. სამხრეთ აზიის ტურისტული პოტენციალი	591
თავი 13. საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების თავისებურებანი აფრიკის ქვეყნებში	637
ნაწილი III. საერთაშორისო ტურიზმის ბანკოთმცოდნეობის კონსპექტიური საკითხები	693
თავი 14. საქართველოს ტურისტულ-რეკრეაციული რესურსები და მათი სამართლებრივი რეგულირება	694
თავი 15. საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების მდგომარეობა საქართველოში	761
თავი 16. საერთაშორისო ტურიზმში საქართველოს ინტეგრირების პრობლემები და პერსპექტივები	823
დასკვნა	885
ბამოყვანული ლიტერატურა	887

შესავალი	25
ნაწილი I. საერთაშორისო ტურიზმის თეორიული საფუძვლები	27
თავი 1. საერთაშორისო ტურიზმის თეორიულ-მეთოდოლოგიური საფუძვლები	28
საერთაშორისო ტურიზმის არსი და სახეები	29
საერთაშორისო ტურიზმის მახასიათებელი ნიშნები და თავისებურებანი	32
საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების პრინციპები და პირობები, მასზე მოქმედი ფაქტორები	36
საერთაშორისო ტურიზმის შესწავლის მეთოდოლოგიური საფუძვლები	41
საერთაშორისო ტურიზმის შემსწავლელი თეორიები	45
საერთაშორისო ტურიზმის მარკეტინგული კონცეფცია	49
საერთაშორისო ტურიზმის გავლენა ქვეყნის ეკონომიკის განვითარებაზე	54
საერთაშორისო ტურიზმის მულტიპლიკაციური ეფექტი	62
რეზიუმე	67
პირითადი ტერმინოლოგია	69
ტესტები	69
თავი 2. საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების ისტორია და თანამედროვე მდგომარეობა	71
საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების ისტორია	72
საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების თანამედროვე ტენდენციები	81
საერთაშორისო ტურიზმის დაუბალანსებლობის პრობლემა თანამედროვე ეტაპზე	89
თანამედროვე მსოფლიო ტურიზმის განვითარების დინამიკა	92
საერთაშორისო ტურიზმი და რაციონალური ბუნებათსარგებლობის პრობლემები	98
გარემოს დაცვის პრობლემატიკა თანამედროვე საერთაშორისო ტურიზმში	100
რეზიუმე	105
პირითადი ტერმინოლოგია	107
ტესტები	108

თავი 3. საერთაშორისო ტურიზმის ინფრასტრუქტურა	109
ტურისტების განთავსების საშუალებათა (სასტუმროთა) ორგანიზება	110
სასტუმროთა კლასიფიკაცია მომსახურების მიხედვით	114
საკურორტო ტიპის სასტუმროთა ქსელის ორგანიზაცია	118
სასტუმროთა მომსახურების კლასიფიკაცია და სასტუმრო ნომრების სერთიფიცირება	122
საერთაშორისო ტურისტული ინდუსტრიის განვითარების პრობლემები	128
სადაზღვევო სისტემის როლი მსოფლიო ტურიზმის განვითარებაში	137
საპაერო ტრანსპორტით ტურისტების მომსახურების უპირატესობანი	142
სარკინიგზო ტრანსპორტით ტურისტების გადაყვანის უპირატესობანი	147
წყლისა და ავტოტრანსპორტით ტურისტების გადაყვანის შესაძლებლობები	151
რეზიუმე	156
ძირითადი ტერმინოლოგია	158
ტესტები	158
 თავი 4. საერთაშორისო ტურიზმის სამართლებრივი უზრუნველყოფა	160
საერთაშორისო მოგზაურობის ძირითადი წესები და ფორმალობანი	161
საერთაშორისო ტურიზმის მარეგულირებელი ორგანიზაციები	165
ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციის დაარსების წინაპირობები, მიზნები და ამოცანები	172
ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციის გენერალური ასამბლეა	175
რეზიუმე	179
ძირითადი ტერმინოლოგია	181
ტესტები	182
 თავი 5. საერთაშორისო ტურიზმის როლი მსოფლიო ეკონომიკის განვითარებაში	184
საერთაშორისო ტურიზმი, როგორც ეროვნული ინტერესების დაცვის საშუალება	185
საერთაშორისო ტურიზმი, როგორც ეკონომიკის დარგობრივი სტრუქტურის სრულყოფის ფაქტორი	187

საერთაშორისო ტურიზმი, როგორც მდგრადი რეგიონული განვითარების დარგი	190
ტურიზმი, როგორც ჩამორჩენილ დარგთა განვითარების ხელშემწყობი ფაქტორი	194
ტურიზმი, როგორც დეპრესიული რაიონების განვითარების ხელშემწყობი ფაქტორი	197
ტურიზმი, როგორც სასოფლო, საზღვრისპირა და ახალი დასახლების რაიონთა განვითარების ხელშემწყობი ფაქტორი	201
ტურიზმი, როგორც ეკონომიკური ინტეგრაციისა და გლობალიზაციის გამომწვევი ფაქტორი	205
რეზიუმე	208
ძირითადი ტერმინოლოგია	211
ტესტები	211

თავი 6. საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების პერსპექტივები	212
საერთაშორისო ტურიზმის სტრატეგიული განვითარების მიმართულებანი	213
საერთაშორისო ტურისტული ინდუსტრიის განვითარების პერსპექტივები	218
საერთაშორისო ტურიზმის სტრატეგიული განვითარების მოტივატორები	221
საერთაშორისო ტურიზმის სტრატეგიულ განვითარებაზე მოქმედი ფაქტორები	226
რეზიუმე	227
ძირითადი ტერმინოლოგია	229
ტესტები	230

ნაწილი II. მსოფლიო ტურისტული რესურსების გამოძიება	232

თავი 7. ტურისტული ქვეყანათმცოდნეობის თეორიული საფუძვლები	233
ტურისტული კომპლექსის რეკრეაციული პოტენციალი	234
საერთაშორისო ტურიზმის როლი ქვეყნის ეკონომიკური კრიზისიდან გამოსვლაში	238
თანამედროვე მსოფლიოს ტურისტული რეგიონალიზაცია	241
რეზიუმე	247
ძირითადი ტერმინოლოგია	248
ტესტები	248

თავი 8. საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების შესაძლებლობები ევროპაში	250

ევროკავშირის როლი მსოფლიო ტურიზმის განვითარებაში -----	251
ცენტრალური ევროპის ტურისტული პოტენციალი -----	253
ალპური ქვეყნების ტურისტული ღირსშესანიშნაობანი -----	253
გერმანიის ტურისტული ღირსშესანიშნაობები -----	253
შვეიცარიის ტურისტული რესურსები -----	258
ავსტრიის ტურისტული პოტენციალი -----	261
ლიხტენშტაინის ტურისტული პოტენციალი -----	266
სლოვენიის ტურისტული ღირსშესანიშნაობანი -----	268
ეშიგარადის ქვეყნების ტურისტული პოტენციალი -----	271
პოლონეთის ტურისტული პოტენციალი და მისი გამოყენების შესაძ- ლებლობები -----	271
ჩეხეთის ტურისტული პოტენციალი და მისი გამოყენება -----	278
სლოვაკეთის ტურისტული პოტენციალი და მისი გამოყენების შესაძ- ლებლობები -----	282
უნგრეთის ტურისტული პოტენციალი და მისი უპირატესობა -----	284
დასავლეთ ევროპის ტურისტული პოტენციალი -----	286
საფრანგეთის ტურისტული ღირსშესანიშნაობანი -----	287
დიდი ბრიტანეთის ტურისტული პოტენციალი -----	295
ბენილუქსის ქვეყნების ტურისტული პოტენციალი -----	298
ბელგიისა და ნიდერლანდის ტურისტული პოტენციალი -----	298
ლუქსემბურგის ტურისტული პოტენციალი -----	301
სამხრეთ ევროპის ტურისტული პოტენციალი -----	302
პირენეის ნახევარკუნძულის ქვეყნების ტურისტული პოტენციალი -----	302
ესპანეთის ტურისტული ღირსშესანიშნაობანი -----	302
პორტუგალიის ტურისტული პოტენციალი -----	309
ანდორას ტურისტული რესურსები -----	312
გიბრალტარის ტურისტული ღირსშესანიშნაობანი -----	313
აპენინის ნახევარკუნძულის ქვეყნების ტურისტული პოტენციალი -----	315
იტალიის ტურისტული ღირსშესანიშნაობანი და ბუნებრივ-რეკრეაციუ- ლი რესურსები -----	315
სან-მარინოს ჯუჯა რესპუბლიკის ტურისტული პოტენციალი -----	327
ვატიკანის ტურისტული პოტენციალი -----	329
ბალკანეთის ნახევარკუნძულის ქვეყნების ტურისტული პოტენციალი – -----	330
რუმინეთის ტურისტული პოტენციალი და მისი გამოყენება -----	331
ბულგარეთის ტურისტული პოტენციალი -----	334
სერბეთისა და მონტენეგროს ტურისტული პოტენციალი -----	337
საბერძნეთის ტურისტული პოტენციალი -----	339

ხორვატიის ტურისტული პოტენციალი -----	343
ხმელთაშუა ზღვის ქვეყნების ტურისტული პოტენციალი -----	347
მონაკოს ტურისტული ღირსშესანიშნაობანი -----	347
მალტის ტურისტული პოტენციალი -----	349
ჩრდილოეთ ევროპის ტურისტული პოტენციალი -----	352
ფინეთის ტურისტული პოტენციალი და მისი გამოყენება -----	352
შვედეთის ტურისტული პოტენციალი და მისი გამოყენების შესაძლებ- ლობები -----	356
ნორვეგიის ტურისტული პოტენციალი და მისი გამოყენება -----	361
დანიის ტურისტული ღირსშესანიშნაობანი -----	364
ისლანდიის ტურისტული ღირსშესანიშნაობანი -----	367
ტურიზმის განვითარების თავისებურებები ბალტიისპირეთის ქვეყნებში -----	370
ლატვიის ტურისტული პოტენციალი და მისი ამოქმედება -----	371
ლიტვის ტურისტული პოტენციალის ამოქმედების გზები -----	373
ესტონეთის ტურისტული პოტენციალის ამოქმედების გზები -----	377
აღმოსავლეთ ევროპის ტურისტული პოტენციალი -----	379
რუსეთის ტურისტულ-რეკრეაციული რესურსები და ბუნებრივ-კლიმა- ტური პირობები -----	380
უკრაინის ტურისტული რესურსები -----	404
მოლდოვის ტურისტული პოტენციალი -----	407
კავკასიის ტურისტული პოტენციალის ამოქმედების გზები -----	408
საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების პერსპექტივები ამიერკავკასი- ის ქვეყნებში -----	410
ჩრდილოეთ კავკასიის ტურისტულ-რეკრეაციული პოტენციალი -----	415
რეზიუმე -----	417
პირითადი ტერმინოლოგია -----	421
ტმსტები -----	421

თავი 9. საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების თავისებურებანი ამე- რიკაში -----	421
ჩრდილოეთ ამერიკის რეგიონის ტურისტული პოტენციალი -----	424
ამერიკის შეერთებული შტატების ტურისტული პოტენციალი -----	424
კანადის ტურისტული პოტენციალი და მისი გამოყენების შესაძლებ- ლობები -----	434
მექსიკის ტურისტული პოტენციალის ამოქმედების გზები -----	442
გრენლანდიის ტურისტული პოტენციალი -----	453
ცენტრალური ამერიკის ტურისტული პოტენციალი -----	455
პანამის ტურისტული პოტენციალი და მისი ამოქმედების თავისებურე- ბანი -----	455

ბელიზისა და კოსტა-რიკას ტურისტული პოტენციალი -----	458
კარიბის ტერიტორიებისა და კუნძულოვან სახელმწიფოთა ტურისტული პოტენციალი -----	461
ბაჰამის კუნძულებისა და კუბის ტურისტული პოტენციალი -----	461
დომინიკელთა რესპუბლიკის ტურისტული პოტენციალი -----	467
იამაიკისა და ბარბადოსის ტურისტული პოტენციალი -----	468
სამხრეთ ამერიკის ტურისტული პოტენციალი და მისი ამოქმედების შესაძლებლობები -----	471
ბრაზილიის ტურისტული პოტენციალი -----	471
არგენტინის ტურისტული პოტენციალი -----	477
ვენესუელას ტურისტული პოტენციალი -----	483
ეკვადორის ტურისტული პოტენციალი და მისი გამოყენების პერსპექტივები -----	486
ჩილეს ტურისტული პოტენციალი და მისი ამოქმედების გზები-----	489
ურუგვაის, პარაგვაის რესპუბლიკისა და პერუს ტურისტული ღირსშესანიშნაობანი -----	492
რეზიუმე -----	498
ძირითადი ტერმინოლოგია -----	500
ტმსტები -----	500

თავი 10. აზია-წყნარი ოკეანის რეგიონის ტურისტული პოტენციალი -----	502
აზიის ქვეყნების ტურისტული პოტენციალი -----	503
საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების პერსპექტივები იაპონიაში -----	503
სამხრეთ კორეის ტურისტული პოტენციალი -----	506
ჩინეთის ტურისტული პოტენციალი და მისი გამოყენების პერსპექტივები -----	509
მონღოლეთის ტურისტული პოტენციალი და მისი ამოქმედების პრობლემები -----	516
ყაზახეთის, ყირგიზეთის, თურქმენეთისა და უზბეკეთის ტურისტულ-რეკრეაციული პოტენციალი -----	520
საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების შესაძლებლობები ავსტრალიასა და ოკეანეთში -----	530
ავსტრალიის ტურისტულ-რეკრეაციული პოტენციალი -----	530
ახალი ზელანდიის ტურისტული პოტენციალი და მისი გამოყენების გზები -----	538
ახალი კალედონიის, სოლომონის კუნძულებისა და ვანუატუს ტურისტული რესურსები -----	542
რეზიუმე -----	547

ძირითადი ტერმინოლოგია -----	549
ტმსტები -----	550

თავი 11. ახლო აღმოსავლეთის რეგიონის ტურისტული პოტენციალი -----	551
არაბეთის გაერთიანებული ემირატებისა და ომანის ტურისტული პოტენციალი -----	551
საუდის არაბეთის ტურისტული პოტენციალი და მისი გამოყენების საშუალებები -----	557
სირიის ტურისტული პოტენციალი -----	560
თურქეთის ტურისტული რესურსები და მისი გამოყენების შესაძლებლობები -----	562
კვიპროსის ტურისტული რესურსები და ღირსშესანიშნაობანი -----	568
იორდანისა და ისრაელის ტურისტულ-რეკრეაციული პოტენციალი -----	571
ლიბანის ტურისტული რესურსები და რეკრეაციული პოტენციალი -----	578
ირანის ტურისტული ღირსშესანიშნაობანი -----	580
რეზიუმე -----	587
ძირითადი ტერმინოლოგია -----	588
ტმსტები -----	589

თავი 12. სამხრეთ აზიის ტურისტული პოტენციალი -----	591
ინდონეზიისა და ტაილანდის ტურისტული პოტენციალი -----	592
ინდოეთის ტურისტული რესურსები და მათი ამოქმედების შესაძლებლობები -----	600
ნეპალისა და ბჰუტანის ტურისტული პოტენციალი -----	604
შრი-ლანკას, მალდივის კუნძულისა და სინგაპურის ტურისტული პოტენციალი -----	608
მალაიზიის ტურისტული პოტენციალი -----	613
ბრუნეის, მიანმარისა და ბანგლადეშის ტურისტული რესურსები-----	618
ფილიპინების ტურისტული პოტენციალი -----	626
კამბოჯასა და ვიეტნამის ტურისტული პოტენციალი -----	628
რეზიუმე -----	633
ძირითადი ტერმინოლოგია -----	635
ტმსტები -----	635

თავი 13. საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების თავისებურებანი აფრიკის ქვეყნებში -----	637
ჩრდილოეთ აფრიკის ტურისტული პოტენციალი -----	638

გვერდის ტურისტული პოტენციალი და მისი გამოყენების თავისებურე-	
ბანი -----	638
ტუნისისა და მაროკოს ტურისტული პოტენციალი -----	646
ალჟირის ტურისტული პოტენციალი -----	651
დასავლეთ აფრიკის ტურისტული პოტენციალი -----	654
სენეგალის ტურისტული პოტენციალის ამოქმედების გზები -----	655
გამბიის, მალის რესპუბლიკისა და ბურკინა-ფასოს ტურისტული პო-	
ტენციალი -----	658
ნიგერიის ტურისტული პოტენციალი -----	663
აღმოსავლეთ აფრიკის ტურისტული პოტენციალი -----	665
კენიის ტურისტული პოტენციალი -----	665
ტანზანიის ტურისტული პოტენციალის რეალიზაციის გზები -----	668
უგანდის ტურისტული პოტენციალი და მისი გამოყენების შესაძლებ-	
ლობები -----	671
მოზამბიკის ტურისტული პოტენციალი -----	673
კომორის კუნძულების ტურისტული მიმზიდველობა -----	675
სეიშელის კუნძულებისა და მავრიკის ტურისტული პოტენციალი -----	676
სამხრეთ აფრიკის ტურისტული პოტენციალი -----	679
სამხრეთ აფრიკის რესპუბლიკის ტურისტული პოტენციალი -----	679
ზიმბაბვეს რესპუბლიკის ტურისტული ღირსშესანიშნაობანი -----	684
ნამიბიის ტურისტული პოტენციალის გამოყენების გზები -----	686
სვაზილენდის სამეფოს ტურისტული ღირსშესანიშნაობანი -----	687
რეზიუმე -----	689
პირითადი ტერმინოლოგია -----	691
ტმსტები -----	691

ნაწილი III. საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების პერსპექტივა- ბი საქართველოში ----- 693

თავი 14. საქართველოს ტურისტულ-რეკრეაციული რესურსები და მათი სამართლებრივი რეგულირება -----	694
საქართველოს ბუნებრივ-კლიმატური პირობები -----	695
საქართველოს მხარეების რეკრეაციული რესურსები -----	707
საქართველოში საგარეო ტურიზმის განვითარების ისტორია -----	722
საქართველოს ტურისტულ-საკურორტო პოტენციალი -----	727
საქართველოში ტურისტული პოტენციალის ამოქმედების გზები თანა-	
მედროვე ეტაპზე -----	734
საერთაშორისო ტურიზმის მარეგულირებელი სამართლებრივი ბაზა	
საქართველოში -----	738

ტურისტული რესურსების დაცვასთან დაკავშირებული კანონმდებლობა	
-----	748
საქართველოში გარე ტურიზმის რეგულირების გზები -----	750
რეზიუმე -----	756
პირითადი ტერმინოლოგია -----	759
ტმსტები -----	759

თავი 15. საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების მდგომარეობა სა- ქართველოში -----	761
საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების დინამიკა საქართველოში -----	762
ტურიზმის ეროვნული სააგენტოს ფუნქციონირების შედეგები საქარ-	
თველოში -----	771
ტურიზმის პრიორიტეტული მიმართულებები საქართველოში -----	775
საქართველოდან გამავალი ტურისტული მარშრუტების	
ანალიზი -----	782
საქართველოში შემოსული უცხოელი ტურისტების სტრუქტურული	
ანალიზი -----	786
საქართველოს ტურისტული ბაზრის მარკეტინგული ანალიზი -----	791
აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ტურისტული პოტენციალი -----	799
აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ტურისტული პოტენციალის განვი-	
თარების დინამიკა -----	805
რეზიუმე -----	818
პირითადი ტერმინოლოგია -----	821
ტმსტები -----	822

თავი 16. საერთაშორისო ტურიზმში საქართველოს ინტეგრირების პრობლემები და პერსპექტივები -----	823
საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების ტენდენციები საქართველოში	
-----	823
საერთაშორისო ტურიზმის მულტიპლიკაციური ეფექტი საქართველოში	
-----	825
საერთაშორისო ტურისტულ ორგანიზაციებთან საქართველოს თანამ-	
შრომლობის პრობლემები -----	827
რეგიონული ტურიზმის განვითარების პრობლემატიკა საქართველოში -	
-----	832
ტურიზმის მსოფლიო ბაზარზე საქართველოს ტურისტული პოტენცია-	
ლის რეკლამირების პრობლემები -----	835
საქართველოში ტურიზმის განვითარების პრობლემატიკა -----	837

საქართველოში ტურიზმის განვითარების შემავსებელი ფაქტორები	843
საერთაშორისო ტურიზმის ინფორმაციული უზრუნველყოფის პერსპექტივები საქართველოში	847
ტურიზმის აღრიცხვის საერთაშორისო მეთოდოლოგიის გამოყენების შესაძლებლობები საქართველოში	849
ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციის რეკომენდაციები ტურიზმის სტატისტიკური აღრიცხვისათვის	855
საქართველოში გარე ტურიზმის განვითარების პერსპექტივები	858
საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების პერსპექტივები საქართველოში	861
საქართველოს ტურისტული სტრატეგიის განვითარების თავისებურებანი საერთაშორისო ბაზარზე	865
საერთაშორისო ტურიზმში საქართველოს ინტეგრირების ხელშეწყობი ღონისძიებანი	872
რეზიუმე	879
ძირითადი ტერმინოლოგია	882
ტესტები	883
 დასკვნა	 885
გამოყენებული ლიტერატურა	887
დანართი	898
ტესტების პასუხები	902

curt contents

Introduction	25
 Part I. The theoretical fundaments of international tourism	 27
Chapter 1. The theoretical- methodological fundaments of international tourism	28
Chapter 2.. The modern location and development history of international tourism	71
Chapter 3. The infrastructure of international tourism	109
Chapter 4. The ensuring low in international tourism	160
Chapter 5. The role of international tourism in the development of modern World economic	184
Chapter 6. The developing perspectives of international tourism	212
 Part II. The geography of World tourism resources.	 232
Chapter 7. The theoretical fundaments of tourism countries.	233
Chapter 8. Development possibilities of international tourism in Europa	250
Chapter 9. Development originality of international tourism in American	421
Chapter 10. The regional tourism potential of Asia-Pacipic Ocean	502
Chapter 11. The tourism potential of Near-East region	551
Chapter 12. The tourism potential of South Asia	591
Chapter 13. The tourism originality development in African Countries	637
 Part III. International tourism developing perspectives in Georgia	 693
Chapter 14. The tourism-recreative resources and judiciary regulation of Georgia	694
Chapter 15. The condition of international tourism development in Georgia	761
Chapter 16. Perspectives and integration problems of Georgia in the international tourism	823
 The counclusion	 885
Using sources	887

contents

Introduction	25
Part I. The theoretical fundaments of international tourism	27
Chapter 1. The theoretical- methodological fundaments of international tourism	28
The kinds and essence of international tourism	29
The characteristic signs and peculiarities of international tourism	32
The principles and terms of development of international tourism, The factors which are influence on it	36
The methodological studying bases of international tourism	41
The studying theory of international tourism	45
The marketing conception of international tourism	49
The influence of international tourism on the economical situation of country	54
The multiplication effect of international tourism	62
Resume	67
The basic terminology	69
Tests	69
Chapter 2. The modern location and development history of international tourism	71
The development history of international tourism	72
The modern tendencies of international tourism	81
The disbalance problem in a modern stage of international tourism	89
The development dynamic of modern international tourism	92
The modern tourism and racional naturalistic problems	98
The problem of protection of envirenment in a modern international tourism	100
Resume	105
The basic terminology	107
Tests	108
Chapter 3. The infrastructure of international tourism	109
The method of tourism location, organization (hotels)	110
The classification of service by qualification	114
The organization of basis of hotels like health resort	118
The classification of hotels and sertificate apartaments	122
The problems of developing international touritsic industry	128

The insurance system role in a modern development of tourism	137
The advantages of air-service of international tourism	142
The advantages of railway-service of international tourism	147
The possibilities of water-service of international tourism	151
Resume	156
The basic terminology	158
Tests	158
Chapter 4. The ensuring low in international tourism	160
The main rules and forms of international traveling	161
The organizacion regulating of international tourism	165
The starting set up and sum of World tourism organizacion	172
The general ensemble of World tourism organizacion	175
Resume	179
The basic terminology	181
Tests	182
Chapter 5. The role of international tourism in the development of modern World economic	184
The international tourism like in national protection way	185
The international tourism like branch perfect economic factor	187
The international tourism like regional changeless development	190
The tourism like conductive factors of development lagged branch	194
The tourism like a conductive factors in depressive regions	197
The tourism like a development of countryside, seafronts and new places conductive factors	201
The tourism like economical integrations and globalisation couse factors	205
Resume	208
The basic terminology	211
Tests	211
Chapter 6. The developing perspectives of international tourism	212
The development of strategic ways and directions of international tourism	213
The development perspectives of international tourism	218
The motivatives development of strategic international tourism	221
The taqtors influence on development of strategic international tourism	226
Resume	227

The basic terminology	229
Tests	230
 Part II. The geography of World tourism resources.	232
Chapter 7. The theoretical fundaments of tourism countries.	233
The recreative potential tourism complex	234
The role of international tourism in a country economical crisis coming uot	238
The tourism reorganization of mopdern World	241
Resume	247
The basic terminology	248
Tests	248
 Chapter 8. Development possibilities of international tourism in Europa	250
The role of United Euro in development of World tourism	251
The tourism potential of central Europa	253
The tourism potential things of alpine countries	253
The tourism potential things of Germany	253
The tourism potential things of Switzerland	258
The tourism potential of Austria	261
The tourism potential of Liechtenstein	266
The tourism plural things of Slovenia	268
The tourism potential of viSegradi	271
The tourism potential and possibilities using of Polish	271
The tourism potential and using of Czaches	278
The tourism potential and possibilities using of Slovak	282
The potential and possibilities of Hungery	284
The tourism potential of west Europe	286
The tourism plural things of France	287
The tourism potential of England	295
The tourism potential of Beninese Country	298
The tourism potential of Belgium and Nitherlands	298
The tourism potential of Luxembourg	301
The tourism potential of south Europe	302
The tourism potential of Perennay peninsula countries	302
The tourism plural things of Spain	302
The tourism potential of Portugal	309
The tourism resources of Andorra	312
The tourism plural things of Gibraltar	313
The tourism potential of Apenins peninsula	315

The tourism plural things and natural recreative resourses of Italy	315
The tourism potential of San Marino swarf Republic	327
The tourism potential of Vatican	329
The tourism potential of Balcan peninsula counties	330
The tourism potential and using of Romania	331
The tourism potential of Bulgaria	334
The tourism potential of Serbia and Monterrey	337
The tourism potential of Greece	339
The tourism potential of Croat	343
The tourism potential of the Mediterranean Sea countries	347
The tourism plural things of Monaco	347
The tourism potential of Malta	349
The tourism potential of North Europe	352
The tourism potential and using of Finland	352
The tourism potential and using ways of possibilities of Sweden	356
The tourism potential and using of Norway	361
The tourism plural things of Denmark	364
The tourism plural things of Iceland	367
The tourism originality development of Baltic countries	370
The tourism potential and putting in motion of Latvia	371
The tourism potential and putting ways in motion of Lithuania	373
The tourism potential and putting ways in motion of Estonia	377
The tourism potential of East Europe	379
The tourism-recreative resources and climate conditions of Russia	380
The tourism resources of Ukraine	404
The tourism potential of Moldova	407
The tourism potential and putting ways in motion of Caucasus	408
International tourism development perspective in Caucasus countries	410
The tourism-recreative potential of North Caucasus	415
Resume	417
The basic terminology	421
Tests	421
 Chapter 9. Development originality of international tourism in American	421
The tourism potential of North American region	424
The tourism potential of USA	424
The tourism potential and using ways of possibilities of Canada	434
The tourism potential and putting ways in motion of Mexico	442
The tourism potential of Greland	453

The tourism potential of central America	455
The tourism potential and putting ways in motion of Panama	455
The tourism potential of Costa-Ricca and Belize	458
The tourism potential of Caribbean territories and Island countries	461
The tourism potential of Cuba and Bahamas Islands	461
The tourism potential of Dominican Republic	467
The tourism potential of Barbados and Jamaica	468
The tourism potential and possibilities of putting ways in motion of South America	471
The tourism potential of Brasil	471
The tourism potential of Argentina	477
The tourism potential of Venezuela	483
The tourism potential and using ways of possibilities of Ecuador	486
The tourism potential and putting ways in motion of Chile	489
The tourism plural things of Uruguay and Paraguay Republics and Peru	492
Resume	498
The basic terminology	500
Tests	500
 Chapter 10. The regional tourism potential of Asia-Pacific Ocean	 502
The tourism potential of Asian Republics	503
International tourism development of Japan	503
The tourism potential of South Korea	506
The tourism potential and using ways of possibilities of China	509
The tourism potential and putting ways in motion problems of Mongolia	516
The tourism-recreative potential of Kazakhstan, Kyrgyzstan, Turkmenistan and Uzbekistan	520
International tourism development possibilities of Australia and Oceans	530
The tourism-recreative potential of Australia	530
The tourism potential and using ways of New Zealand	538
The tourism resources of Solomon Islands, New Caledonia and Vanuatu	542
Resume	547
The basic terminology	549
Tests	550
 Chapter 11. The tourism potential of Near-East region	 551

The tourism potential of Arabian United Emirates and Oman	551
The tourism potential and using ways of Saudi Arabia	557
The tourism potential of Syria	560
The tourism resources and using ways of Turkey	562
The tourism resources and plural things of Cyprus	568
The tourism-recreative potential of Jordan and Israel	571
The tourism-recreative potential and resources of Lebanon	578
The tourism plural things of Iran	580
Resume	587
The basic terminology	588
Tests	589
 Chapter 12. The tourism potential of South Asia	 591
The tourism potential of Indonesia and Thailand	592
The tourism potential and putting ways in motion of India	600
The tourism potential of Nepal and Butane	604
The tourism potential of Singapore, Sri-Lanka and Moldavian Island	608
The tourism potential of Malaysia	613
The tourism resources of Brunei, Bangladesh and Myanmar	618
The tourism potential of Philippines	626
The tourism potential of Cambodia and Vietnam	628
Resume	633
The basic terminology	635
Tests	635
 Chapter 13. The tourism originality development in African Countries	 637
The tourism potential of North Africa	638
The tourism originality development of Egypt	638
The tourism potential of Morocco and Tunis	646
The tourism potential of Algeria	651
The tourism potential of West Africa	654
The tourism potential and putting ways in motion of Senegal	655
The tourism potential of Gambia, Mali republic and Burkina-Faso	658
The tourism potential of Nigeria	663
The tourism potential of East Africa	665
The tourism potential of Kenya	665
The tourism potential and realization ways of Tanzania	668
The tourism potential and using possibilities of Uganda	671
The tourism potential of Mozambique	673

The tourism attractives of Comoros Islands -----	675
The tourism potential of Mavrica and Seishel Islands -----	676
The tourism potential of South Africa -----	679
The tourism potential of Republic of South Africa -----	679
The tourism plural things of Zimbabwe Republic -----	684
The tourism potential and using ways of Namibia -----	686
The tourism plural things of Swaziland kingdom -----	687
Resume -----	689
The basic terminology -----	691
Tests -----	691
 Part III. International tourism developing perspectives in Georgia -----	 693
 Chapter 14. The tourism-recreative resources and judiciary regulation of Georgia -----	 694
Natural-Climate Conveniences of Georgia -----	695
Recreative resources of Georgian regions -----	707
The history of international tourism development in Georgia -----	722
The tourism-resorted potential of Georgia -----	727
Putting ways in motion of tourism potential of Georgia in a modern stage -----	734
The judiciary regulation base of tourism potential of Georgia -----	738
The legislation of tourism security resources -----	748
The regulation ways of international tourism in Georgia -----	750
Resume -----	756
The basic terminology -----	759
Tests -----	759
 Chapter 15. The condition of international tourism development in Georgia -----	 761
The developing dymaic of international tourism in Georgia -----	762
The function dymanical results of international tourism agency in Georgia -----	771
The prioritetive directions of tourism in Georgia -----	775
The dynamic of transist amount of tourists from Georgia and analysis of holiday-route -----	782
The structural analysis of tourists in Georgia -----	786
The analysis of marketing finding of Georgian tourism bazaar -----	791
The tourism potential of Adzharian Autonomous Republic -----	799
The developing dynamic of tourism potential of Adzharian Autonomous Republic -----	805

Resume -----	818
The basic terminology -----	821
Tests -----	822
 Chapter 16. Perspectives and integration problems of Georgia in the international tourism -----	 823
The developing tendency of international tourism in Georgia -----	823
The multiplication effect of international tourism in Georgia -----	825
Problems of Georgian collaborate to international tourism organizations -----	827
Problem of regional tourism development in Georgia -----	832
Problems of Georgian tourism potential ading in international tourism bazaar -----	835
Problem of tourism development in Georgia -----	837
The delay factors of tourism in Georgia -----	843
International tourism informational securing perspectiv in Georgia -----	847
The possibilities of tourism account international using methodology in Georgia -----	849
The recommendations of World tourism organization fora tourism static account -----	855
The outward tourism development perspectives in Georgia -----	858
The tourism development perspectives of Georgia -----	861
The rivarly tourism strategy development perspectives of Georgia in the international bazaar -----	865
The promote arrangements for international tourism of integration of Georgia -----	872
Resume -----	879
The basic terminology -----	882
Tests -----	883
 The counclusion -----	 885
Using sources -----	887
The annex -----	898
Answers of question -----	902

შესავალი

თანამედროვე პირობებში ეკონომიკური განვითარების მაღალ ტემპებს მიაღწიეს სწორედ იმ ქვეყნებმა, რომლებმაც უმაღლეს დონეზე განავითარეს საერთაშორისო ტურიზმი, ჩამოაყალიბეს გარე ტურიზმის განვითარების ხელშემწყობი სამართლებრივი და ინსტიტუციონალური ბაზა, განავითარეს ხელსაყრელი ტურისტული ინფრასტრუქტურა. ტურიზმი როგორც მთლიანი მსოფლიო ეკონომიკის, ისე მასში მონაწილე ცალკეული ქვეყნის განვითარების ერთ-ერთი ხელშემწყობი ფაქტორია. საერთაშორისო ტურიზმის სპეციალიზაციის თანამედროვე, მსოფლიო მოთხოვნების შესაბამისი დარგობრივი სტრუქტურის სწორად შერჩევა აქტუალურია, არა მარტო განვითარებული, ან განვითარებადი ქვეყნებისათვის, არამედ ყოფილი სოციალისტური ქვეყნებისათვისაც, მათ შორის საქართველოსთვისაც, რომელიც ცდილობს მისთვის ღირსეული ადგილის დამკვიდრებას.

მსოფლიოს ცალკეულ სახელმწიფოთა გეოგრაფიული განლაგების სპეციფიკურმა თავისებურებებმა, განსხვავებულმა ბუნებრივ-კლიმატურმა პირობებმა, შრომის საერთაშორისო დანაწილებამ, მეცნიერულ-ტექნიკურმა პროგრესმა, თანამედროვე ტრანსპორტისა და კავშირგაბმულობის პროგრესულმა საშუალებებმა, საინფორმაციო ტექნოლოგიების განვითარებამ შექმნა საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების შესაძლებლობა. თანამედროვე ეტაპზე მეტად აქტუალურად დგას ეროვნული ეკონომიკის მსოფლიო ტურიზმში ოპტიმალურად ინტეგრირების საკითხი, რაც მოითხოვს ქვეყანაში ტურისტულ პროდუქტზე არსებული მოთხოვნისა და მისი მიწოდების შესაძლებლობების კომპლექსურ შესწავლას, ეროვნულ, სახელმწიფოებრივ ინტერესებზე დაფუძნებული სწორი ტურისტული პოლიტიკის რეალიზაციას.

ამიტომ ნებისმიერი ქვეყანა, და მათ შორის საქართველოც, დაინტერესებული უნდა იყოს ტურიზმის განვითარე-

ბით. ეროვნული დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ ჩვენი ქვეყანა სამართლიანად და გაბედულად დაადგა ტურიზმის განვითარების გზას. იგი გახდა მსოფლიო ტურისტული ორგანიზაციის წევრი ქვეყანა. მას ათეულობით ქვეყანასთან აქვს დამყარებული საერთაშორისო ტურისტული ურთიერთობები. მიუხედავად ამისა, ჩვენს ქვეყანაში არსებული ეთნო-კონფლიქტები, მძიმე სოციალურ-ეკონომიკური და არასტაბილური პოლიტიკურ-ეკონომიკური ვითარება, მნიშვნელოვნად ხელს უშლის მსოფლიო ტურისტულ ბაზარზე საქართველოს ინტეგრირებას, დამკვიდრებას და აღიარებას.

ჩვენს ქვეყანაში საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების ხელშეწყობის მიზნით საჭიროა შემუშავდეს ადეკვატური რეკომენდაციები და შესაბამისად გატარდეს ტურიზმის მასტიმულირებელი ღონისძიებანი. ამ მიზნით საჭიროა შემუშავდეს სარეკლამო-საინფორმაციო პროგრამები, სათანადო დაწესებულებებმა გამოსცეს, ჩვენს ქვეყანაში არსებული ტურისტული პროდუქციის შესახებ, შესაბამისი კატალოგები, ბუკლეტები, პლაკატები და რუკები. ადგილობრივმა ტურ-ოპერატორებმა მონაწილეობა უნდა მიიღონ საერთაშორისო ტურისტულ გამოფენებში; განხილული უნდა იქნას ტურიზმის სფეროში მენეჯმენტისა და მარკეტინგის პროგრესული მეთოდების გამოყენების შესაძლებლობები.

წიგნის ავტორები მადლობას ვუხდით განათლებისა და მეცნიერების ფაკულტეტის ასოცირებულ პროფესორს, ფილოლოგიის დოქტორ – ნანა ცეცხლაძეს, ამავე ფაკულტეტის გეოგრაფიის დეპარტამენტის ასოცირებულ პროფესორს, გეოგრაფიის დოქტორ – მერაბ ფუტყარაძეს, ამავე ფაკულტეტის III კურსის სტუდენტ – გოჩა თავართქილაძეს, გაწეული ტექნიკური დახმარებისათვის. ნაშრომი არაა დაზღვეული შეცდომებისაგან. ამიტომ მადლიერების გრძნობით მივიღებთ მის მიმართ გამოთქმულ ნებისმიერ (სამეცნიერო, თუ ტექნიკური ხასიათის) საჭიან შენიშვნას, რაც გათვალისწინებული იქნება მომდევნო სამეცნიერო შრომებში.

ნაწილი I

საერთაშორისო ტურიზმის თეორიული საფუძვლები

საერთაშორისო ტურიზმის სფეროში მრავალი მეცნიერული კვლევაა ჩატარებული, რომლებიც მიზნად ისახავს ტურიზმის არსის გაგებას, მის რეალობასთან მისადაგებას. კერძოდ, ტერმინს - ტურიზმი თავისი არსებობის ხანგრძლივი ისტორია აქვს. ტურისტის არსი სისტემურად განიხილებოდა მრავალრიცხოვან სამეცნიერო კონფერენციებსა და შეკრებებზე. დიდი ინტერესი გამოიწვია გაერთიანებული ერების ტურიზმისა და საერთაშორისო მოგზაურობის 1963 წლის რომის კონცეფციამ, რომელმაც შეიმუშავა ტურისტის ცნების თანამედროვე დეფინიცია¹. მას ეყრდნობა ტურიზმის საერთაშორისო ორგანიზაციები და მსოფლიოს ქვეყნების უმრავლესობა. რომის კონცეფციამ თავის რეკომენდაციებში მხარი დაუჭირა ცნებას ვიზიტორი, რაც ნიშნავს ნებისმიერ ადამიანს, გადაადგილებულს იმ ტერიტორიაზე, რომელიც არ წარმოადგენს მის მუდმივ საცხოვრებელ ადგილს. ვიზიტი შეიძლება განხორციელდეს ნებისმიერი მიზნით (მაგრამ არა სამუშაოდ), რომელიც ანაზღაურებას არ ღებულობს დროებითი ყოფნის ადგილის საფინანსო წყაროებიდან. კონფერენციამ, ვიზიტის ხანგრძლივობის მიხედვით, დაადგინა ვიზიტორთა ორი კატეგორია: 1) როცა ვიზიტი აჭარბებს ერთ დღე-ღამეს და 2) როცა ვიზიტი 24 საათზე ნაკლები ხანგრძლივობისაა. ამ ორი კატეგორიის გამიჯვნისთვის გამოყენებულ იქნა შესაბამისი ტერმინები - ტურისტის და ექსკურსანტი.

¹ ჩიტალაძე ქ. ტურიზმის არსი და მისი ეკონომიკური ბუნება. ჟურნ. „ეკონომიკა“ – 2008. თბ. 5-6 გვ: 145.

თავი 1.

საერთაშორისო ტურიზმის თეორიულ-მეთოდოლოგიური საფუძვლები

მსოფლიო ტურიზმის შესახებ ინტენსიური თეორიულ-მეთოდოლოგიური გამოკვლევები ჩატარდა XX საუკუნეში, რომლებიც შეისწავლიან ტურიზმის არსს. ამ კვლევების თანახმად: “ტურიზმი ბუნებისა და ადამიანთა ცივილიზაციის მიერ შექმნილი სოციალური მოვლენაა, რომელიც მიზნად ისახავს სოციალური და მატერიალური ფასეულობების შეცნობას. იგი ადამიანის მიერ მუდმივი საცხოვრებელი ადგილის დროებითი შეცვლაა, რაც უწყობს ხელს ქვეყანაში უცხოური ვალუტის მოზიდვას”.¹ ტურიზმი ეხება საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა მხარეს, მაგრამ თანამედროვე ეტაპზე ტურიზმის განსაზღვრისას საჭიროა ყურადღება მიექცეს შემდეგ ორ კრიტერიუმს: 1. ძირითადი საცხოვრებელი ადგილიდან სხვაგან ყოფნა არ უნდა იყოს მუდმივი, ანდა ხანგრძლივი (ექვს თვეზე მეტი) ვადის მომცველი; 2. ტურისტად ყოფნის ადგილზე ვიზიტორი თავისი პროფესიული საქმიანობიდან არ უნდა იღებდეს ანაზღაურებას. თუმცა ეს კრიტერიუმები არ მიეკუთვნებიან მხოლოდ ტურისტულ სფეროს უშუალო მომხმარებლებს – ტურისტებს. არიან განსაკუთრებული კატეგორიის ტურისტებიც, რომელთა დასახასიათებლად საკმარისი არ არის ზემოთ ჩამოთვლილი კრიტერიუმები. ესენია: ლტოლვილები, პატიმრები (და მათი გამცილებელი პირები – ბაღრაგი), ტრანზიტული მგზავრები, რომლებიც თავიანთი ნება-სურვილით არ შემოდიან ქვეყანაში. მათი გადაადგილება ხდება იძულებით.

¹ მეტრეველი მ. ტურიზმი. 11 თბ: 2003 – გვ: 13-14.

საერთაშორისო ტურიზმის არსი და სახეები

სხვადასხვა ქვეყნის ეროვნულ კანონებსა და ნორმატიულ აქტებში, რომლებიც ტურიზმს და მის მომწინავე დარგთა საქმიანობას არეგულირებენ, ტურიზმის და ტურისტის განმარტების მიმართ არაერთგვაროვანი დამოკიდებულებაა: ამ განმარტებებისა და კატეგორიების განსაზღვრაზე დიდ გავლენას ახდენს მოცემული ქვეყნის პოლიტიკა და ეკონომიკა. მაგ., საქართველოს კანონში “ტურიზმისა და კურორტების შესახებ” ტურიზმი განმარტებულია, როგორც ადამიანის თავისუფალი, დროებითი გადაადგილება თავისი საცხოვრებელი ადგილიდან დასვენების, გაჯანსაღების, ისტორიულ-კულტურული ძეგლების დათვალიერებისა და სხვა მიზნით.

ტრადიციულად ტურიზმი გაიგივებულია მოგზაურობასთან დასვენებისა და ახალი შთაბეჭდილებების მიზნით. ე. ი. უპირატესობა ენიჭება ტურიზმის რეკრეაციულ მნიშვნელობას. მიუხედავად ზემოთ განხილული საკითხების ირგვლივ აზრთა სხვადასხვაობისა, არსებობს ტურიზმის კლასიკური განმარტება: – ტურიზმი არის ადამიანთა დროებითი გადაადგილება მუდმივი საცხოვრებელი ადგილიდან სხვა ქვეყანაში ან თავისი ქვეყნის ფარგლებში სიამოვნების, დასვენების, სამკურნალო-გამაჯანსაღებელი, სასტუმრო, შემეცნებითი, რელიგიური პროფესიული (ანაზღაურების გარეშე ან თავისი ქვეყნის შიდა წყაროდან ანაზღაურებადი) მიზნით.

ჩვენს ქვეყანაში 1995 წლის 1 ივნისს მიღებულ იქნა საქართველოს კანონი “ტურიზმის” შესახებ, რომელშიც ტურიზმი განმარტებულია შემდეგი რედაქციით: “ტურიზმი არის ადამიანთა თავისუფალი ნებაყოფლობითი, დროებითი გამგზავრება თავიანთი მუდმივი საცხოვრებელი ადგილიდან დასვენების, გაჯანსაღების, შემეცნების, საქმიანი, პროფესიული და სხვა მიზნებით (გარდა იმ მიზეზებისა, რომლებიც დაკავშირებულია ტურისტების ხელფასთან დროებითი ყოფნის ადგილებში”).

რეგიონულ ასპექტში მნიშვნელოვან როლს ასრულებს ტურიზმის ეკონომიკური ფუნქცია – ე. წ. შერბილების ფუნქცია. ტურისტული ბიზნესი ხელს უწყობს სუსტად განვითარებული, შედარებით ჩამორჩენილი რეგიონების სოციალურ-ეკონომიკურ წინსვლას. გარკვეული კატეგორიის ტურისტებისათვის მეტად საინტერესოა ეკოლოგიურად სუფთა ლანდშაფტი და გარემო. ხშირად სწორედ ასეთი რეგიონებია განვითარებული აგრარული სექტორით. ამ რეგიონების ადგილობრივი მოსახლეობისათვის ტურიზმის განვითარება მათთვის დამატებითი შემოსავლების მიღების მნიშვნელოვანი წყაროა.

ტურისტულ დარგთა მოცემულ ეკონომიკურ ეფექტს საერთაშორისო რეზონანსი აქვს. ბევრისათვის ცნობილია, თუ როგორ გაიზარდა უკანასკნელ წლებში პატარა, განსაკუთრებით კუნძულოვან სახელმწიფოთა (მაგ., კარიბის ზღვის აუზის ქვეყნების) ეკონომიკური პოტენციალი. ამ სახელმწიფოთა ადგილობრივი მოსახლეობა ძირითადად თავს ირჩენს (და თანაც არც თუ ისე ცუდად) სწორედ ტურიზმის განვითარებით. ისინი სწორედ ეკოლოგიურად სუფთა გარემოს და მიმზიდველი ტურისტული სერვისის წყალობით გახდნენ კიდევ უფრო ცნობადი ქვეყნები მთელს მსოფლიოში.

ამრიგად, საერთაშორისო ტურიზმი ეს არის დასვენების, გართობის, სულიერი და ფიზიკური გაჯანსაღების, უცხოეთის ქვეყნების ღირსშესანიშნაობების დათვალიერების, გაცნობის, სამეცნიერო-ბიზნეს ფორუმების, კონფერენციებისა და სხვა სახის შეხვედრების ორგანიზების მიზნით ადამიანთა ერთი ქვეყნიდან სხვა ქვეყნებში დროებით გამგზავრება. მისი ფუნქციონირება განისაზღვრება ობიექტური ეკონომიკური კანონებით. უცხოელ ტურისტებს განეკუთვნებიან ის პირები, რომლებიც ეწვევიან სხვა ქვეყნებს (მინიმუმ ერთი ღამისთევით) ნებისმიერი მიზნით, იმ პროფესიული საქმიანობის გარდა, რომელიც ანაზღაურებადი მოცემულ ქვეყანაში. საერთაშორისო ტურიზმს განიხილავენ, როგორც სხვადასხვა სახის ადამიანურ მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილების

მნიშვნელოვან საშუალებას. ერთი ქვეყნის მოქალაქეთა დროებით გამგზავრებას საზღვარგარეთ, ან უცხოეთის სახელმწიფოებიდან მოცემულ ქვეყანაში ადამიანთა დროებით შემოსვლას დასვენების, გართობისა და სხვა მიზნით, **გარე ტურიზმი** ეწოდება, ხოლო სხვადასხვა ქვეყნებს შორის ტურისტების მოძრაობას თავის ერთობლიობაში – **საერთაშორისო ტურიზმი**.

არსებობს საერთაშორისო ტურიზმის შემდეგი სახეები: გასართობი, შემეცნებითი, სათავგადასავლო, აგრარული, სამოქალაქო სპორტული, სამკურნალო, გამაჯანსაღებელი, საქმიანი, სამეცნიერო, საკონგრესო და ა. შ. საკონგრესო ტურიზმი არის საქალაქო ტურიზმის ერთ-ერთი ნაირსახეობა, რომელსაც კონგრესების, კონფერენციების, სემინარებისა და გამოფენების ორგანიზებით მნიშვნელოვანი შემოსავლები მოაქვს ტურისტული ინდუსტრიით განვითარებული ქვეყნებისათვის. საერთაშორისო კონფერენციების სამომავლოდ ჩატარება დამოკიდებულია შემდეგ ფაქტორებზე: საჭიროა სახელმწიფოს მხრიდან სერიოზული მხარდაჭერა ამ სფეროში ინვესტიციების დაბანდების მიზნით პროპაგანდის განხორციელებაში; სტაბილურად უნდა მოქმედებდეს ქვეყნის კანონმდებლობა; უნდა იყოს მზადყოფნა ტურიზმთან კორელაციაში მყოფ დარგებთან თანამშრომლობისათვის, რათა აღმოიფხვრას მათ შორის დაპირისპირება და უთანხმოება მთელ რიგ კონცეპტუალურ საკითხებზე; უნდა მოხდეს კადრების გადამზადება.

საერთაშორისო ტურიზმს განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს მსოფლიო მეურნეობის განვითარებასა და ზოგადასაკაცობრიო ფასეულობათა სისტემის ფორმირებაში. მისი დახმარებით ვითარდება სოციალური ინფრასტრუქტურის დარგები, რაც იწვევს ეროვნული ტრადიციებისა და კულტურული მემკვიდრეობის მსოფლიო ასპარეზზე გატანას და მათი შენარჩუნების ფინანსურ უზრუნველყოფას. აქედან გამომდინარე, ტურიზმი საბაზრო ურთიერთობებზე გარდამავალ პერიოდში ქვეყნის ეკონომიკის განვითარების პრიორი-

ტეტულ დარგს წარმოადგენს. ამრიგად, მსოფლიო ტურიზმი არის ინტეგრირებული სოციალურ-ეკონომიკური სისტემა, რომელიც უდიდეს როლს ასრულებს სხვადასხვა კულტურისა და აღმსარებლობის მქონე ადამიანთა შორის ურთიერთობების გაღრმავებაში, აქტიურად ზემოქმედებს დასაქმების ზრდაზე, სიღარიბის დაძლევაზე და ა. შ.

თანამედროვე ეტაპზე ჩამოყალიბებულია და მუდმივ დახვეწას განიცდის ტურისტული საქმიანობის ხელშეწყობისა და სტიმულირების სისტემა. უმჯობესდება და სამართლებრივ დახვეწას განიცდის ტურისტული ბიზნეს-გარემო. სწორედ ტურისტული ბიზნესისადმი ასეთი განსაკუთრებული მიდგომის შედეგად წარმოიშვა თანამედროვე სახელმწიფოთაშორის სპეციალიზირებული ინსტიტუტები და ორგანიზაციები, რომლებიც სწავლობენ ამ სფეროში მიმდინარე პროცესებს, აანალიზებენ ტურიზმის სტატისტიკურ მასალებს, ატარებენ მეთოდოლოგიურ სამუშაოებს, ახდენენ ტურიზმის განვითარების მოკლე- და გრძელვადიან პროგნოზებს, ხელს უწყობენ ტურიზმის სამართლებრივი ბაზის განმტკიცებას, ერთიანი “თამაშის წესების” ჩამოყალიბებას.

საერთაშორისო ტურიზმის მახასიათებელი ნიშნები და თავისებურებანი

ტურიზმი თანამედროვე მსოფლიო ეკონომიკის ერთ-ერთი ყველაზე დინამიური და წამყვანი დარგია, რომელსაც ზრდის მაღალი ტემპები ახასიათებს. სწორედ ამ ნიშნით აღიარებულია იგი საუკუნის ეკონომიკურ ფენომენად. ტურიზმმა, როგორც ბიზნესისა და საერთაშორისო ეკონომიკური ურთიერთობის ერთ-ერთმა ფორმამ, ბოლო ათწლეულებში უდიდესი მასშტაბი შეიძინა. ტურიზმის მიმართ სამეწარმეო ინტერესის ზრდა განპირობებულია შემდეგი ფაქტორებით: ტურისტული ბიზნესის დაწყება მცირე ინვესტიციებს

მოითხოვს; მცირე და საშუალო კომპანიები ტურისტულ ბაზარზე მსხვილ კომპანიებთან ერთად წარმატებულად თანაარსებობენ; ამასთან, შესაძლებელია ტურისტულ ბიზნესში ინვესტირებული კაპიტალიდან მოგების მოკლე დროში მიღება. აღნიშნულიდან გამომდინარე, უკანასკნელ პერიოდში ტურიზმი გახდა მრავალი ქვეყნის და მსოფლიო ეკონომიკის უმსხვილესი შემოსავლებისა და სამუშაო ადგილების შექმნის უმნიშვნელოვანესი დარგი. ეკონომიკურ კეთილდღეობაში ტურიზმის წვლილი დამოკიდებულია ტურისტული მომსახურების ხარისხზე.

საერთაშორისო ტურიზმი მსოფლიოში ყველაზე სწრაფად მზარდი ეკონომიკური სექტორია. იგი განვითარებადი ქვეყნების სოციალურ-ეკონომიკური პროგრესის მამოძრავებელი ძალაა. თანამედროვე პირობებში მრავალ ქვეყანაში ტურიზმის სფეროში წარმოებული პროდუქტის ღირებულება აღემატება ისეთი ტრადიციული სექტორების მიერ გამოშვებული პროდუქციის მოცულობას, როგორიცაა: კვების მრეწველობა, ენერგეტიკა, მანქანათმშენებლობა და ა. შ. არსებობს ტურიზმის მახასიათებელი შემდეგი **ძირითადი ნიშნები**: 1. შრომის საერთაშორისო დანაწილებაზე და საბაზრო პრინციპებზე დაფუძნებულობა; 2. ფულად-საკრედიტო ურთიერთობითი ხასიათი და 3. კონკურენციის არსებობა.

ქვეყნებს შორის ტურისტული თანამშრომლობის მატერიალური საფუძველია შრომის საერთაშორისო დანაწილება, რომელიც ქმნის საერთო ეკონომიკური კანონების ბევრად უფრო სრულყოფილად განვითარების წინაპირობებს. ღირებულების კანონი ითვლება საერთაშორისო ტურიზმის მთავარ მამოძრავებელ ძალად. საერთაშორისო ტურიზმი მსოფლიოს ცალკეულ სახელმწიფოთა, მათ დაჯგუფებათა და საერთაშორისო ორგანიზაციებს შორის დამყარებულ ურთიერთობათა ერთ-ერთი უმთავრესი შემადგენელი ნაწილია, რომელიც მნიშვნელოვნად განსაზღვრავს მსოფლიო მეურნეობის განვითარების ტენდენციებს. საერთაშორისო ტურიზმი ეროვნულ და უცხოურ ტურისტულ კომპანიებს შორის გამართუ-

ლი კონკურენციული ბრძოლის შედეგია, რომლის დროსაც წარმოიქმნება მრავალი პრობლემა. ამრიგად, საერთაშორისო ტურიზმის სფეროში მრავალი პრობლემაა დაგროვილი, რომლის აღმოფხვრაც მოითხოვს მსოფლიო ეკონომიკის ამ დარგის განვითარების შესახებ სტატისტიკური ინფორმაციის, პრაქტიკული მასალების სპეციალურ კვლევასა და ღრმა მეცნიერულ ანალიზს.

ტურისტული საქმიანობის პრაქტიკაში განსაზღვრულია ქვეყნების ორი ჯგუფი: პირველ ჯგუფში შედის ის ქვეყნები, რომლებიც უფრო მეტი ოდენობის ტურისტს გზავნიან უცხოეთში, ვიდრე იღებენ ქვეყნის შიგნით (ტურისტების მიმწოდებელი, შემდგომში უბრალოდ “მიმწოდებელი” ქვეყნები), ხოლო მეორე ჯგუფის ქვეყნებში კი შედიან ის სახელმწიფოები, რომლებიც უფრო მეტ ტურისტს იღებენ, ვიდრე გზავნიან (ტურისტების მიმღები, შემდგომში უბრალოდ “მიმღები” ქვეყნები). მიმწოდებელ ქვეყნებს მიეკუთვნება ამერიკა, გერმანია, დიდი ბრიტანეთი, ბელგია, დანია და სხვა, ხოლო მიმღები ქვეყნები კი არიან საფრანგეთი, ესპანეთი, იტალია, უნგრეთი და ა. შ.

საერთაშორისო ტურიზმის თავისებურებანი. თანამედროვე საერთაშორისო ტურიზმს ახასიათებს გარკვეული **თავისებურებანი**, რომელთაც განეკუთვნება: 1. საერთაშორისო ტურიზმის მასშტაბურობა; 2. საერთაშორისო ტურიზმში მონაწილე სუბიექტების დიდი სიმრავლე; 3. ტურისტული პროდუქციის მყიდველთა და გამყიდველთა დიდი სივრცობრივი დაშორება; 4. საერთაშორისო ტურიზმის სფეროში არსებული კონკურენციის სიმძაფრე; 5. ქვეყნებს შორის ტურისტების მიგრაცია ბევრად უფრო ნაკლებმოხილურია, ვიდრე ქვეყნის შიგნით; 6. ტურ-პროდუქციის საერთაშორისო სტანდარტიზაცია.

თანამედროვე საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების კიდევ ერთ მნიშვნელოვან თავისებურებას წარმოადგენს ტურისტულ პროცესთა ინტერნაციონალიზაცია და გლობალიზაცია, ეროვნულ მეურნეობათა ინტეგრაციის დონის გაღ-

რმავება და მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის დაჩქარება. საერთაშორისო ტურიზმი იქცა მსოფლიო ეკონომიკის დინამიურად განვითარებად სფეროდ, რომელიც წარმოადგენს ზოგიერთი ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების დასაყრდენს. მაგალითად, ტურიზმიდან მიღებული შემოსავლები მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს შვეიცარიის, ავსტრიისა და საფრანგეთის ეკონომიკურ კეთილდღეობაზე. საერთაშორისო ტურისტული ნაკადების შესახებ ინფორმაციის მოპოვების მექანიზმი ჯერ კიდევ არ არის სრულყოფილი, რადგანაც ძნელია ტურისტული ნაკადების გაზომვა. არ არსებობს მათი აღრიცხვის ერთიანი მეთოდი, რაც ართულებს ქვეყნებს შორის სტატისტიკურ მონაცემთა ურთიერთშედარებას. საერთაშორისო ტურისტული კავშირების ფართოდ განვითარებას მოჰყვა მრავალი საერთაშორისო ორგანიზაციის ჩამოყალიბება, რომლებიც უწყობენ ხელს ამ სფეროში ტურ-პროდუქციით ვაჭრობის სრულყოფას. საერთაშორისო ტურიზმის მნიშვნელოვანი თავისებურებაა მომსახურების განხორციელება ადგილზე მინიმალური ხარჯებით. სწორედ ტურიზმის სფეროში იქმნება დიდი ოდენობით დამატებითი ღირებულება.

ამასთან ერთად, საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების შედეგად, ადამიანებს შორის მყარდება პირადი მეგობრული და კულტურული კავშირ-ურთიერთობები, რაც მეტად მნიშვნელოვანი ფაქტორია საერთაშორისო ურთიერთობებისა და ხალხთა შორის მშვიდობის დამყარებაში. იგი მზარდ გავლენას ახდენს საზოგადოების მატერიალურ და სულიერ ცხოვრებაზე.

საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების პრინციპები და პირობები, მასზე მოქმედი ფაქტორები

ტურისტები ერთმანეთისგან განსხვავდებიან მოგზაურობის მიზნით, თავიანთი მოთხოვნებით ტურისტული მომსახურებისადმი, აგრეთვე ფასით, რომლის გადახდისათვის ისინი მზად არიან. ტურისტულ მოთხოვნაზე ძლიერ გავლენას ახდენენ ისეთი ფაქტორები, როგორიცაა: შემოსავალი (ტურიზმისათვის არაეფექტურია მცირე მოცულობის შემოსავალი, რომელიც მხოლოდ სასიცოცხლო მოთხოვნილებებს ფარავს) და ოჯახის სტრუქტურა. ყველაზე ხშირად მგზავრობენ მცირე ზომის (ერთი ან ორი წევრისაგან შემდგარი) ოჯახები. (ხანდაზმული ადამიანები და პატარა ბავშვები იშვიათად მოგზაურობენ), მაგრამ ზოგიერთი პენსიონერი, რომელსაც არა აქვს საფინანსო და ჯანმრთელობის პრობლემები, დიდ მოთხოვნებს უყენებს ტურისტულ მომსახურებას. წვრილი მეწარმეები იშვიათად მოგზაურობენ, ვიდრე მოსამსახურეები, რომლებიც ყოველ წელს იყენებენ შვებულებას რამდენიმე კვირის ხანგრძლივობით.

არსებობს საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების შემდეგი ძირითადი **პრინციპები**: 1. თანამედროვე საერთაშორისო ტურიზმში გამორიცხული უნდა იყოს პარტნიორი ქვეყნებისა და ფირმების დაზარალება ერთმანეთის მიზეზით; 2. საერთაშორისო ტურიზმი ხელს უნდა უწყობდეს მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის მიღწევების სასარგებლო გამოყენებას; 3. გამორიცხული უნდა იყოს ეთნო-კონფლიქტები; 4. საერთაშორისო ტურიზმის განვითარებამ ხელი უნდა შეუწყოს ადგილობრივი ბუნებრივ-კლიმატური რესურსების რაციონალურ გამოყენებას, სოციალური კლიმატის გაუმჯობესებას; 5. საერთაშორისო ტურიზმის სფეროში წამოჭრილი უთანხმოება უნდა დარეგულირდეს მშვიდობიანი გზით; 6. გამორიცხული უნდა იყოს მძლავრ სახელმწიფოთა მიერ სუსტი ქვეყნების შიდა ტურისტულ საქმიანობაში ჩარევა.

არსებობს საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების შემდეგი პირობები: 1. მსოფლიო მეურნეობის ერთიანობა; 2. საბაზრო ეკონომიკის ფუნქციონირება; 3. სავალუტო-საკრედიტო, საინფორმაციო და შრომითი რესურსებით სარგებლობა; 4. ტრანსეროვნული მონოპოლიების წარმოქმნა; 5. საერთაშორისო ტურიზმის რეგულირება; 6. საკუთარი ტურისტული ინფრასტრუქტურის შექმნა.

საერთაშორისო ტურიზმის განვითარებაზე მოქმედი ფაქტორები ძირითადად იყოფა ორ ჯგუფად. ესენია ქვეყნის შიდა (ანუ მაკრო) და გარე (გლობალური) ფაქტორები. საერთაშორისო ტურიზმის განვითარებაზე მოქმედ შიდა ფაქტორებს განეკუთვნება დემოგრაფიული, ბუნებრივ-გეოგრაფიული, სოციალური, ისტორიული, კულტურული, რელიგიური და საკანონმდებლო გარემო, მოსახლეობის ცხოვრების დონე, თავისუფალი დროის ხანგრძლივობა, კულტურულ მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილების სურვილების ზრდა და პოლიტიკურ-ეკონომიკური სტაბილურობა.

ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციის კვლევის შედეგად, ტურიზმის განვითარებაზე მოქმედ **გლობალურ ფაქტორებს** განეკუთვნება: 1. ხალხთმოსახლეობის ზრდა და მათი მუდმივი მიგრაცია; 2. მდიდარ და ღარიბ ქვეყნებს შორის განსხვავების ზრდა; 3. საერთაშორისო ტურისტული კომპანიებისა და ქვეყნების ურთიერთდაკავშირებულობა; 4. მსოფლიო ტურისტული ორგანიზაციისა და კერძო კომპანიების როლის გაძლიერება. 5. გეოპოლიტიკური ფაქტორები – ტერორიზმი და კონფლიქტები ახლო აღმოსავლეთში (ირანში, ერაყში, ავღანეთში, ისრაელში, პალესტინაში, თურქეთში, და სხვა); 6. ეკონომიკური ფაქტორი (მშპს ზრდამ, საერთაშორისო სავალუტო ფონდის მონაცემების მიხედვით, 2009 წელს 1% შეადგინა, ხოლო 2010 წელს კი – 1,2%); 7. დასაქმება (2010 წელს ევროპის ქვეყნებში უმუშევრობის დონემ 9,5% შეადგინა); 8. დოლარის კურსის მკვეთრი ცვლილება; 9. ნავთობზე ფასების ზრდა; 10. გარე სამყაროს გლობალური ცვლილებები; 11. ამინდი და ჯანდაცვა.

ტურიზმის განვითარების მიხედვით ყველაზე უმთავრეს ხელსაყრელ ფაქტორად მიჩნეულია ტურიზმის ინდუსტრიის მიზანმიმართული სახელმწიფო მხარდაჭერა, მსოფლიო სტანდარტების მქონე სატრანსპორტო ქსელის განვითარება, ბუნების დაცვა, ეკოლოგიური პრობლემების გადაჭრა, ბუნებრივი და ადამიანური რესურსების დაცვა. მათ შორის ყველაზე მნიშვნელოვანია ქვეყნის იმიჯის შესაქმნელად სახელმწიფო პროგრამების დაფინანსება, მსოფლიო მნიშვნელობის ბრენდის შექმნა, მსოფლიო ბაზარზე მისი წინსვლისა და დამკვიდრების ხელშეწყობა. მსოფლიო მასშტაბის ბრენდის ფორმირება ხელს უწყობს ქვეყანაში (განსაკუთრებით მეზობელი სახელმწიფოებიდან) შემოსული ტურისტების რაოდენობის ზრდას.

მსოფლიო საფინანსო-ეკონომიკურ კრიზისთა გავლენით ეკონომიკური დაცემის ტალღა აღინიშნა მსოფლიოს წამყვან სახელმწიფოებში, რაც ამცირებს ტურ-პროდუქტზე მოთხოვნას. ბუნებრივი კატასტროფები, ამინდისა და სტიქიის ნეგატიური გავლენა საერთაშორისო ტურიზმის განვითარებაზე აისახება მიწისძვრებით, წყალდიდობებით, ქარიშხალითა და ვულკანის ამოფრქვევით, მათი მასშტაბურობისა და დამანგრეველი განვითარების გამო. ზოგადად საერთაშორისო ტურიზმის, და კონკრეტულად ტურისტთა მიმღები, დონორი ქვეყნების ეკონომიკაზე უარყოფითად მოქმედებს სხვადასხვა სახის ეპიდემიური დაავადებების გლობალური მასშტაბით გავრცელება. 2010 წელს ტურისტულ მიმოსვლაზე გავლენა იქონია ე. წ. A ტიპის (H1N1) ვირუსის გავრცელებამ, რის გამოც ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაციამ გარკვეულად შეზღუდა ტურისტების საერთაშორისო მოგზაურობა.

ტურიზმის განვითარებაზე მოქმედ ფაქტორებს განეკუთვნება გეოპოლიტიკური სიტუაცია – საომარი მოქმედებები, კონფლიქტები, ტერორისტული აქტები, კავკასიაში, შუა აზიაში და ახლო აღმოსავლეთში მომხდარი სამთავრობო გადატრიალება. თანამედროვე ეტაპზე ტურიზმის განვითარებაზე უარყოფითად მოქმედებს აგრეთვე სოციალური რყევები,

ეკონომიკური კრიზისები და რეგიონული კონფლიქტები. საერთაშორისო ტერორიზმმა, მსოფლიო ეკონომიკური მდგომარეობის გაუარესებამ, სამომხმარებლო-საინვესტიციო ნდობის დაკარგვამ მკვეთრად გაზარდა საზღვარგარეთ მოგზაურობისადმი შიში. ტურისტები თავს არიდებენ კონფლიქტში ჩართულ ან კონფლიქტის ზონასთან ახლოს მყოფ ქალაქებში მოგზაურობას. ტურისტები დასასვენებლად ირჩევენ შედარებით უსაფრთხო ტურისტულ ცენტრებს.

მსოფლიო ტურიზმის განვითარების თანამედროვე ვითარების ანალიზი გვიჩვენებს, ქვეყნები ახერხებენ არახელსაყრელი ტურისტული კლიმატის გამოსწორებას საერთაშორისო ტერორიზმთან ბრძოლისა და მოგზაურობის უსაფრთხოების დონის ამაღლების ხარჯზე. ტურისტების მგზავრობის უსაფრთხოება იქცა ტურისტული გარემოს შეფასების ერთერთ მთავარ მახასიათებლად. გარდა ზემოთ აღნიშნულისა, არსებობს მრავალი საკითხი, რომელიც უშუალო კავშირშია ტურიზმის განვითარებასთან. ეს საკითხები ყოველი კონკრეტული ქვეყნისათვის სხვადასხვაგვარია. მათი ერთ ჭრილში განხილვა არ შეიძლება, მაგრამ არსებობს ისეთი ფაქტორებიც, რომლებიც მნიშვნელოვანია ყველასათვის.

საერთაშორისო ტურიზმის დადებითი და უარყოფითი მხარეები. მსოფლიო ტურიზმს დიდი სარგებლის მოტანა შეუძლია, როგორც ცალკეული ტურისტული კომპანიისათვის, ისე კონკრეტული ქვეყნებისათვის, თუმცა მას ბევრი უარყოფითი მხარეც გააჩნია. მთელი რიგი კვლევები ტარდება იმისათვის, რომ მაქსიმალურად იქნეს შესწავლილი საერთაშორისო ტურიზმის როგორც დადებითი, ისე უარყოფითი მხარეები. ეს საჭიროა იმისათვის, რომ შემდგომში მიღებული იქნეს ქვეყნისათვის მინიმალური დანახარჯებით მაქსიმალური სარგებლის მომტანი გადაწყვეტილებები. საერთაშორისო ტურიზმისათვის დამახასიათებელია შემდეგი ეკონომიკური სარგებელი: იგი ხელს უწყობს 1. დასაქმების ზრდას; 2. დამატებითი სამეწარმეო შესაძლებლობების გამოვლენას; 3. სახელმწიფო ბიუჯეტში დამატებითი საგადასახადო შემოსავ-

ლების მიღებას; 4. პროვინციულ რეგიონთა განვითარებას; 5. უცხოური ვალუტის შემოდინებას; 6. ტურიზმთან კორელაციაში მყოფ, სხვადასხვა ეკონომიკურ (ძირითადად მომსახურების) დარგთა განვითარებას.

სხვადასხვა ქვეყნის კულტურათა შერწყმით ტურიზმის განვითარება ხალხს აახლოებს ერთმანეთს. თუმცა ამ პროცესს როგორც დადებითი, ისე უარყოფითი მხარე აქვს. დადებითია ის, რომ ადგილობრივი მოსახლეობა ეცნობა სხვა კულტურისათვის დამახასიათებელ ნიშან-თვისებებს, ხოლო უცხოელი ტურისტები—ადგილობრივთა ტრადიციებსა და წესჩვეულებებს, აღნიშნულის შედეგად იქმნება მეტად მრავალფეროვან კულტურათა თანაცხოვრებისა და მათ ურთიერთობათა მოწესრიგების უფრო მეტი რეალური შესაძლებლობები.

იმავედროულად, ზემოთ აღნიშნულ განსხვავებულ კატეგორიათა შორის საერთაშორისო ტურიზმის განვითარება შეიძლება გახდეს მწვავე დაპირისპირების საბაბიც. განსაკუთრებით მაშინ, როცა უცხოელი ტურისტების ქცევის მიღებული ნორმები არ შეესაბამება რეგიონის ადგილობრივი მოსახლეობის ტრადიციულ ნორმებსა და ფასეულობებს. ტურიზმის განვითარება ასევე გარკვეულწილად ზიანს აყენებს ბუნებრივ გარემოს. ტურისტებსა და ადგილობრივ მოსახლეობას ბუნებისადმი განსხვავებული დამოკიდებულება და ინტერესი გააჩნიათ. დასვენების დროს ტურისტები უფრო მაღალ დონეზე აყენებენ თავიანთ მოკლევადიან მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილებას, ვიდრე ადგილობრივი ბუნების ხანგრძლივად მოსარგებლებას. ამიტომ გარემოს დაცვა უნდა გახდეს ტურიზმის განვითარების უმნიშვნელოვანესი წინამძღვარი. ეს პრობლემა უნდა წყდებოდეს ეკონომიკურ პრობლემებთან შედარებით ბევრად უფრო ადრე. და მაინც, ტურიზმის მნიშვნელობა იმდენად დიდია ყოველი ქვეყნისათვის, რომ ამ უარყოფით მხარეზე არაერთი ქვეყანა ხუჭავს თვალს და გარკვეულწილად ცდილობს დააბალანსოს ტურისტების მიერ ბუნებრივ გარემოზე მოხდენილი ნეგატიური

ზემოქმედება. საერთაშორისო ტურიზმი მსოფლიო ეკონომიკის ერთ-ერთი სპეციფიკური დარგია. მისი განვითარება სტიქიურად, ხელაღებით არ შეიძლება. საჭიროა ტურიზმის, როგორც თანამედროვეობის ერთ-ერთი ფენომენის, სიღრმისეულად, მეცნიერული მეთოდებით შესწავლა და მისი განვითარებისათვის სწორი სახელმწიფო პოლიტიკის შემუშავება.

საერთაშორისო ტურიზმის შესწავლის მეთოდოლოგიური საფუძვლები

საერთაშორისო ტურიზმის აღწერისადმი მეცნიერული მიდგომა სხვადასხვაგვარია. როგორც **ჯ. იოკერი** თავის წიგნში “შესავალი სტუმართმასპინძლობაში” გამოყოფს “ტურიზმის განვითარების 5 ეპოქას”. კერძოდ, ესენია: 1. წინაინდუსტრიული პერიოდი (1840 წლამდე); 2. რკინიგზის საუკუნე; 3. ავტომობილის საუკუნე; 4. რეაქტიული ავია-ლაინერების ეპოქა და 5. საზღვაო ლაინერების ეპოქა. **ჯ. იოკერი** ტურიზმის სფეროში ურთიერთობათა ევოლუციას აკავშირებს სატრანსპორტო საშუალებათა განვითარებასთან.¹

საერთაშორისო ტურიზმთან მიმართებაში საკუთარ თვალსაზრისს გამოხატავს პოლონელი მკვლევარი **ი. ენჯეიჩიკი**, იმ სისტემატიკის შემოღებით, რომლის თანახმადაც ტურისტულ გადაადგილებაში გამოყოფენ შემდეგ ფაზებს: 1. ადრეულ-ისტორიული ფაზა—1850 წლამდე; 2. საწყისი ფაზა—1850-დან 1914 წლამდე; 3. განვითარების ფაზა — 1914-დან 1945 წლამდე; 4. მასობრივი ტურიზმის ფაზა—1945 წლის შემდეგ. ადრეულ-ისტორიული ფაზის განმავლობაში ტურისტების გადაადგილების მოტივს წარმოადგენდა ძირითადად ისეთი ფაქტორები, როგორიცაა: ვაჭრობა, სამეურნეო კონტაქტე-

¹ [www.wikipedia.org/wiki.ru./](http://www.wikipedia.org/wiki.ru/). Теоретические и практические основы международного туризма.

ბი, შემეცნების სურვილი, რელიგია და ა. შ. ამ პერიოდში მოგზაურობით დაკავებულნი იყვნენ არისტოკრატები.

ტურიზმისადმი სხვა სახის, შედარებით რეტროსპექტიული, მიდგომა შეინიშნება **მ. ვ. სოკოლოვის** წიგნში: “ტურიზმის ისტორია”, სადაც ტურიზმს ავტორი, უპირ-ველეს ყოვლისა, განიხილავს საზოგადოებრივ ურთიერთობათა ევოლუციის და საზოგადოებრივ-ეკონომიკური ფორმაციის ცვლილების კონტექსტში. ამგვარად, **მ. ვ. სოკოლოვი** გამოყოფს: სოფლად მგზავრობას; შუასაუკუნეების ეპოქაში მგზავრობას; ტურიზმის განვითარებას ახალ დროში და ტურიზმს XXI საუკუნეში. არსებობს ისეთი მიდგომა, რომელიც ტურიზმს აღწერს ქვეყნის მატთან კონტექსტში. ამის ცოდნა აუცილებელია ტურისტული ფირმებისა და სასტუმროების მომსახურე პერსონალისათვის. მაგ., სასტუმრო ბიზნესის დახასიათების დროს, ასეთ მიდგომას მხარს უჭერს ავსტრალიელი მეცნიერ-ეკონომისტი **ლინნ ვენდერ ვაგენი**.

ზოგიერთი ავტორი (კერძოდ **პ. როტოი**) გამოყოფს ქვეყნის განვითარების ეკონომიკურ სტადიებს და მათში ტურიზმის განვითარების თავისებურებებს. დაბალი ეკონომიკური კონიუნქტურისათვის უპირატესად ვითარდება შიდა ტურიზმი, ეს მაშინ როცა პოსტინდუსტრიული საზოგადოებისათვის საერთაშორისო მოგზაურობის ფარგლებში დამახასიათებელია გაფართოებული ტურისტული გაცვლა, რომელმაც მიიღო გლობალური ხასიათი. ჩვენი აზრით, საერთაშორისო ტურიზმისადმი ყველა ეს მიდგომა თანამედროვე ეტაპზე შეუძლებელია მიღებული იქნეს აბსოლუტურად უცვლელი ფორმით, რადგანაც XXI საუკუნის პირველ ათწლეულში საერთაშორისო ტურიზმი დამკვიდრდა, როგორც მსოფლიო ეკონომიკის ყველაზე დინამიურად და სწრაფად მზარდი დარგი.

ქვეყნებს შორის ტურისტული თანამშრომლობის მკვეთრმა აღმავლობამ და ინტენსიურად განვითარებამ შექმნა საერთაშორისო ტურიზმის, როგორც მეცნიერების, ჩამოყალიბების აუცილებლობა. საერთაშორისო ტურიზმი, როგორც

მეცნიერება, ჩამოყალიბდა XIX საუკუნის ბოლოსა და XX საუკუნის დასაწყისში. ტურიზმის განვითარებას განსაკუთრებული ყურადღება მიექცა მე-XX-ე საუკუნის 50-იანი წლებიდან. შემდეგში მოხდა მეცნიერების ამ დარგის დახვეწა. გამოიკვეთა მისი კვლევის საგანი, მიზანი, ამოცანები, ობიექტი, სუბიექტი, ფორმები, პრინციპები და ა. შ.

საერთაშორისო ტურიზმის, როგორც მეცნიერების, კვლევის **საგანია** მსოფლიოს ცალკეულ ტურისტულ კომპანიებს, ტურ-ოპერატორებსა და სადაზღვევო კომპანიებს შორის დამყარებული ურთიერთობები. შესაბამისად, “საერთაშორისო ტურიზმის” კურსის შესწავლის საგანს შეიძლება წარმოადგენდეს შემდეგი ტურისტული პროცესები: 1. გადაადგილება ანუ მიგრაცია; 2. მოგზაურობის მოტივაცია (მიზანი); 3. ტურისტისათვის დასახვედრი ქვეყნის თავისებურებები; 4. ის ფაქტორები, რომლებიც დაკავშირებულია მოგზაურობის ორგანიზების საშუალებათა არსებობასთან, ეკონომიკურ ზრდაზე ტურიზმის მიერ და მაკრომასშტაბით ზეგავლენასთან.

საერთაშორისო ტურიზმის კვლევის **მიზანია** შეისწავლოს მსოფლიო ტურისტულ ურთიერთობათა ძირითადი ელემენტები, განსაზღვროს იმ ფაქტორების, ხერხების, კრიტერიუმებისა და მეთოდების ერთობლიობა, რომელთაც უნდა უზრუნველყონ მისი შემადგენელი თითოეული ელემენტის კომპლექსური და რაციონალური გამოყენება, განსაზღვროს ტურიზმის სამომავლოდ განვითარების წინასწარ განჭვრეტის მეთოდოლოგია, გამოიმუშავოს თეორიული მასალების პრაქტიკასთან შერწყმის უნარი, დაადგინოს მსოფლიო ტურიზმის თეორიული მასალების კვლევის შესაბამისი მეთოდები და ხერხები, რაც საშუალებას იძლევა კომპლექსურად გადაწყდეს ტურისტული ბიზნესის წინაშე მდგარი პრობლემები, შემუშავდეს მათი გადაჭრის გზები.

საერთაშორისო ტურიზმის, როგორც მეცნიერების, კვლევის **ობიექტს** წარმოადგენს ტურისტული პროდუქტი, მომსახურება, მატერიალური, ფულადი და ტურისტული ნა-

კადები, ხოლო საერთაშორისო ტურიზმის, როგორც მეცნიერების, კვლევის **სუბიექტებია** კერძო ტურისტული კომპანიები, სააგენტოები, ტურ-ოპერატორები, საერთაშორისო ტურისტული ორგანიზაციები, ტურიზმის მარეგულირებელი სახელმწიფო ორგანოები, ტურიზმის სფეროში დასაქმებული ბიზნესმენები, მეწარმეები, და სხვა ფიზიკური თუ იურიდიული პირები.

“საერთაშორისო ტურიზმის” კურსში შეიძლება გამოყენებული იქნეს კვლევის როგორც საერთომეცნიერული, ისე სპეციფიკური მეთოდები. საერთაშორისო ტურიზმის შესწავლის დროს გამოიყენება **მეცნიერული აბსტრაქციის, ისტორიული, სტატისტიკური, სოციალურ-ფსიქოლოგიური, გეოგრაფიული, ეკონომიკური, ანალიზისა და სინთეზის მეთოდები**. მეცნიერული აბსტრაქციის მეთოდი გამოიხატება ფაქტების გამოვლენასა და კანონზომიერებათა დადგენაში. ისტორიული მეთოდი წარმოადგენს ქვეყნის ისტორიის დახასიათებას. სტატისტიკური მეთოდი საშუალებას იძლევა რაოდენობრივად შეფასდეს ტურისტული ნაკადები. სოციალურ-ფსიქოლოგიური მეთოდი დაკავშირებულია ტურისტების სოციალური დიფერენციაციისა და მოგზაურობის მოტივაციის გამოვლენასთან. გეოგრაფიული მეთოდი მიმართულია ადგილმდებარეობის ბუნებრივ-კლიმატური პოტენციალის ანალიზისა და სამყოფი ადგილის ტერიტორიული დიფერენციაციის შეფასებაზე. ეკონომიკური მეთოდი აჩვენებს როგორც შეზღუდული რესურსების პირობებში ტურისტების მოთხოვნილებათა მაქსიმალურ დაკმაყოფილებას, ისე საშუალებას იძლევა შეფასდეს მოცემული საქმიანობიდან მიღებული ეკონომიკური ეფექტი.

საერთაშორისო ტურიზმის, როგორც მეცნიერების, კვლევის **უმთავრესი ამოცანაა** ტურიზმის სფეროში მოქმედი იმ ეკონომიკური ბერკეტების, ინსტრუმენტების და კანონზომიერების გამოვლენა, რომლის მეშვეობითაც შესაძლებელი იქნება ტურ-პროდუქტების ბევრად უფრო ეფექტურად რეალიზება და ტურისტული ბიზნესის მენეჯმენტი. ამდენად, სა-

ერთაშორისო ტურიზმი ეკონომიკურ მეცნიერებათა ერთ-ერთი დარგია, რომელიც შეისწავლის ქვეყნებს შორის ტურიზმის სფეროში თანამშრომლობის მეთოდებისა და ფორმების ერთობლიობას.

მაღალი ტურისტული პოტენციალის მქონე ნებისმიერ დონორ ქვეყანაში ადგილი აქვს ტურისტების როგორც იმიგრაციას, ისე ემიგრაციასაც. წლის განმავლობაში ქვეყანაში შემოსული და გასული ტურისტების რაოდენობას შორის სხვაობას **ტურისტული საღდო** ეწოდება. $Twm = T_{Sem} - T_{gas}$; ტურისტების პოტენციურად მიმღები ქვეყნებისათვის ეს მაჩვენებელი დადებითია, ხოლო ტურისტების ემიგრანტი, დონორი ქვეყნებისათვის კი ეს მაჩვენებელი უარყოფითია. არსებობს საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების მასტიმულირებელი რამდენიმე ფაქტორი, რომელთა რიცხვს განეკუთვნება: 1. უცხოეთის ღირსშესანიშნაობების დათვალიერება; 2. სპორტულ-გამაჯანსაღებელ ღონისძიებათა ჩატარება; 3. დასვენება-გართობა; 4. სამეცნიერო-ბიზნეს ფორუმების, კონფერენციებისა და სხვა შეხვედრების ორგანიზება.

საერთაშორისო ტურიზმის შემსწავლელი თეორიები

საერთაშორისო ტურიზმის შესახებ პირველი თეორიული გამოკვლევები დაიწეს ევროპაში. მსოფლიო ტურიზმის გამომწვევი მიზეზების ამხსნელი თეორიები აჩვენებს იმას, თუ როგორ იწვევს ქვეყნებს შორის ტურისტული რესურსებით უზრუნველყოფაში არსებული განსხვავება საერთაშორისო ტურიზმის განვითარებას და მისგან მოგების მიღებას. ამ მოდელში ტურისტი ითვლება წარმოებული ტურისტული პროდუქციის მომხმარებლად, ხოლო ქვეყნები კი ერთმანეთისაგან განსხვავდებიან ბუნებრივ-კლიმატური რესურსების უზრუნველყოფის მიხედვით; ამ მიდგომის თანახმად, ქვეყნები ახდენენ იმ ტურისტული პროდუქციის წარმოებასა და ექსპორტს, რომელთაც შედარებით უფრო მაღალი ეფექტიანო-

ბით აწარმოებენ, და იმავდროულად სარგებლობენ იმ უცხოური ტურისტული საქონლითა და მომსახურებით, რომელთა წარმოებაც შედარებით ძვირი უჯდებათ მათ. ანუ, ქვეყნების მიხედვით, ტურისტული ნაკადების დენადობის მიმართულება განისაზღვრება მათი შეფარდებით-ბუნებრივი უპირატესობის მიხედვით.

ამ თვალსაზრისით, საერთაშორისო ტურიზმის მიერ ეროვნულ ეკონომიკაზე მოხდენილი გავლენის შესახებ ჩატარებული სამეცნიერო კვლევები ხორციელდება მარტივი მოდელის ფარგლებში, სადაც მსოფლიო ტურიზმში თითქოს ჩართულია მხოლოდ ორი ქვეყანა, რომლებიც აწარმოებენ ორ ტურ-პროდუქტს და მათ საწარმოებლად იყენებენ მხოლოდ ორ ფაქტორს. ამ მოდელის თანახმად: **“ქვეყნები ახდენენ იმ ტურისტული პროდუქციისა და მომსახურების წარმოებას, რომლის დამზადებაშიც ინტენსიურად გამოიყენება მათთვის ჭარბად არსებული ფაქტორები და პირიქით, ისინი ახდენენ იმ ტურ-პროდუქტებისა და მომსახურების იმპორტს, რომლის დამზადებაშიც ინტენსიურად გამოიყენება მათთვის დეფიციტური ფაქტორები”**, ანუ მოკლედ რომ ვთქვათ, **“ქვეყნები ახდენენ ჭარბი ტურისტული ფაქტორების ექსპორტსა და დეფიციტური ტურისტული ფაქტორების იმპორტს”**.

1950-იანი წლების შემდეგ საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების პრაქტიკამ აჩვენა აღნიშნული თეორიის ნაკლოვანება. კერძოდ, ამ თეორიის მიხედვით, ტურისტული ნაკადები უნდა განვითარებულიყო განსხვავებულ ფაქტორთა მფლობელ ქვეყნებს შორის, მაგრამ 1950–60-იან წლებში ტურიზმის დარგი განავითარა სწორედ იმ ქვეყნებმა, რომელთაც ტურისტული ბიზნესის განვითარებისათვის ხელსაყრელი ბუნებრივ-კლიმატური პირობები არ ჰქონდათ. მაგალითად, საუდის არაბეთსა და ეგვიპტეს გააჩნიათ უდაბნოები, ხოლო ისრაელს კი – მხოლოდ ქვადორღიანი ადგილმდებარეობა. ნავთობ-დოლარების დაგროვებისა და მათი გონივრული გამოყენების ხარჯზე მათ შეძლეს უდაბური და კლდოვანი ადგილების ტურისტულ ოაზისებად, წალკოტებად გადაქცე-

ვა, საცურაო აუზების, სასტუმროების და სხვა ტურისტული ინფრასტრუქტურის მშენებლობის გზით. ამ თეორიის მიხედვით კი, ტურისტული პოტენციალის მხრივ, ღარიბ ქვეყნებში საერთოდ შეუძლებელი უნდა ყოფილიყო ტურიზმის განვითარება. ამ პროცესებს შემთხვევითი, ან ერთჯერადი ხასიათი რომ ჰქონოდა, მასზე ყურადღებას არ გაამახვილებდნენ, მაგრამ მან მიიღო ინტენსიური სახე. ამიტომ, ამ თეორიის ამხსნელუნარიანობის ამადლების მიზნით შეიქმნა მისი გადახალისების აუცილებლობა.

საერთაშორისო ტურიზმში იმ დროისათვის მოღვაწე მეცნიერ-ეკონომისტები ორ ჯგუფად დაიყო. ერთნი ამართლებდნენ ამ მოდელის ჭეშმარიტებას და, მისი ამხსნელუნარიანობის ამადლების მიზნით, მოითხოვდნენ ანალიზში სხვა, ისეთ წვრილმან ფაქტორთა ჩართვას, როგორიცაა: სახელმწიფოს როლი, ტექნოლოგია, მეწარმეობის უნარი. ანალიზში წვრილმან ფაქტორთა აღრიცხვამ რამდენადმე გაზარდა ამ თეორიის ამხსნელუნარიანობა, მაგრამ იგი მაინც არასრულყოფილია.

ბევრად უფრო ჭეშმარიტად აფასებს საერთაშორისო ტურიზმში შექმნილ ვითარებას მეცნიერ-ეკონომისტთა მეორე ჯგუფი. მათი შეხედულების თანახმად, საერთაშორისო ტურისტული ნაკადების მიმართულებათა დადგენა არანაირ კავშირშია წარმოების ფაქტორებით ქვეყნების უზრუნველყოფასთან, არამედ საერთაშორისო ტურიზმში არსებული ტენდენციების განვითარების მიზეზია ის ფაქტი, რომ ქვეყნები ირჩევენ მათთვის ხელსაყრელი ტურისტული პროდუქციის წარმოებას და შემდეგ იწყებენ ამ ტურ-პროდუქციის წარმოებაში დასპეციალიზირებას, შედეგად, მასშტაბის ეფექტის კვალობაზე, მათი წარმოების დანახარჯები და შესაბამისად ფასებიც მცირდება. ფასობრივი კონკურენტუნარიანობის ამადლების ხარჯზე ისინი თრგუნავენ კონკურენტ ტურისტულ კომპანიებს, იერთებენ ან ანადგურებენ მათ. შედეგად, მაღალ დონეზე დასპეციალიზებული ტურისტული ფირმები თანდათანობით მსხვილდებიან და მონოპოლისტებად გარდა-

იქმნებიან მსოფლიო ტურისტულ ბაზარზე. სწორედ ასეთ მონოპოლისტურ გიგანტებად მოგვევლინენ გლობალური ტურისტული კომპანიები.

თანამედროვე მსოფლიო მეურნეობის გლობალიზაციისა და ინტერნაციონალიზაციის ტენდენცია, ტურისტული კომპანიების მონოპოლისტური პოზიციების განმტკიცება ასაბუთებს საერთაშორისო ტურიზმში მოქმედი კანონზომიერების ამხსნელი მეორე მიდგომის ჭეშმარიტებას, მის ბევრად უფრო მაღალ პრაქტიკულ ღირებულებას, ვიდრე წინა თეორიის განახლებული ვარიანტისას, რადგანაც შემდგომი პერიოდის მკვლევარებმა ანალიზში ჩართეს შეძენილი ტურისტული უპირატესობანი. მაგალითად ისეთები, როგორიცაა: ადგილობრივი ისტორიულ-არქიტექტურული ძეგლები, ეროვნული კულტურა, ტრადიციები და ტურისტული ინფრასტრუქტურა. სწორედ ამ ტიპის უპირატესობათა შეძენის ხარჯზე გადაიქცნენ ტურიზმის მსოფლიო ბაზარზე ტურისტებისათვის მიმზიდველ და ორიგინალური ტურ-პროდუქციის შემთავაზებელ სახელმწიფოებად, ბუნებრივ-კლიმატური რესურსების ფლობის თვალსაზრისით, ისეთი ღარიბი ქვეყნები, როგორიცაა არაბეთი, ეგვიპტე და ისრაელი.

ყოველივე ეს იმას ამტკიცებს, რომ საერთაშორისო ტურიზმში შექმნილი თანამედროვე მდგომარეობა ტურისტული კომპანიებისა და ქვეყნების მონოპოლიზაციის შედეგია, რაც უარყოფს მანამდე გაგრცელებულ შეხედულებას იმის შესახებ, რომ საერთაშორისო ტურიზმი თითქოს კონკურენციულ ელემენტებზე იყოს აგებული. ტურისტული დარგის ფაქტორული უზრუნველყოფის თეორიის კრახი განაპირობა იმ გარემოებამ, რომ იგი აგებული იყო მარტივ კონკურენციულ მოდელზე. თანამედროვე მსოფლიო კი არაა წმინდა კონკურენციული.

ამრიგად, საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების მიზეზთა ამხსნელმა თეორიულმა საფუძვლებმა ჩამოყალიბება დაიწყო თვით ტურისტების ქვეყნებს შორის მიგრაციის დაწყებიდან ბევრად უფრო მოგვიანებით. იგი განაპირობა ევ-

როპაში ტურისტული კარჩაკეტილობის რღვევამ და ქვეყნებს შორის საკმაოდ მჭიდრო ტურისტული კავშირების დამყარებამ. შედეგად საერთაშორისო ტურიზმისადმი წარმოიშვა ორი პრინციპული მიდგომა: პირველი ემხრობა ქვეყნებს შორის ტურისტების თავისუფალ (ყოველგვარი საბაჟო და საფრანგულ შეზღუდვების გარეშე) გადაადგილებას, მეორე მიდგომა ემხრობა საერთაშორისო ტურიზმის რეგულირებაში სახელმწიფოს აქტიურ ჩარევას ეროვნულ ეკონომიკურ ინტერესთა დაცვის მიზნით. ტურისტული პოლიტიკის რეალიზაციის დროს ეს ორი მიდგომა ინარჩუნებს არსებობას.

შემზღუდავი ტურისტული პოლიტიკის მომხრეთა აზრით, გარე ტურიზმის რეგულირებისათვის საჭიროა სახელმწიფოს მხრიდან სხვადასხვა ფორმით ჩარევა, ამ სფეროს მკაცრი კონტროლის მიზნით. მათი აზრით, ტურისტული პოლიტიკა მიმართული უნდა იყოს ტურისტების იმიგრაციის გაფართოებაზე და ადგილობრივი ტურისტების უცხოეთში დასასვენებლად გამგზავრების ყოველმხრივ შეზღუდვისაკენ, მაგრამ საერთაშორისო ტურიზმისადმი მსგავსმა მიდგომამ მალე გაართულა ტურისტების ქვეყნებს შორის მიგრაცია. ამ შემთხვევაში, ტურისტული პოტენციალის მიხედვით, დარიბ ქვეყნებთან შედარებით, უპირატეს ვითარებაში აღმოჩნდნენ ტურისტული ინდუსტრიითა და ინფრასტრუქტურით განვითარებული ქვეყნები. ასეთ პირობებში მსოფლიო ტურიზმი დაიყო დომინირებად ტურისტულ ზონებად.

საერთაშორისო ტურიზმის მარკეტინგული კონცეფცია

ტურისტული ბაზრის მახასიათებელი ეკონომიკური კანონები და კატეგორიები. ტურისტული ბაზრის მახასიათებელ ეკონომიკურ კანონებსა და კატეგორიებს მიეკუთვნება: მოთხოვნა-მიწოდების კანონი, ელასტიურობის კოეფიციენტი, ენგე-

ლის კანონი, სნობის ეფექტი, ვებლენის ეფექტი, მულტიპლიკატორის ეფექტი, გულგრილობის (ინდენფერენტულობის) მრუდი და ა. შ. **მოთხოვნა-მიწოდების კანონი** ამყარებს პირდაპირშედევობრივ კავშირს ტურ-პროდუქციის ფასებსა და მის მიწოდებას შორის და უკუკავშირს ტურ-პროდუქციაზე მოთხოვნას და ფასებს შორის. **მოთხოვნის ფასისმიერი ელასტიურობა** გვიჩვენებს იმას, თუ რამდენი პროცენტით იცვლება ტურ-პროდუქტებზე არსებული მოთხოვნა, თუ მისი ფასი შეიცვლება 1%-ით. **ენგელის კანონის** თანახმად, შემოსავლების ზრდის შედეგად საოჯახო ბიუჯეტის დანახარჯთა საერთო სტრუქტურაში მცირდება პირველადი მოხმარების პროდუქციის შეძენაზე გაწეულ დანახარჯთა ხვედრითი წილი და იზრდება იმ დანახარჯთა წილი, რომელიც გამიზნულია ფუფუნების საგნების შეძენისა და კეთილდღეობის მაღალი დონის უზრუნველსაყოფად, რომელშიც შეიტანება ტურიზმიც.

სნობის ეფექტი აღნიშნავს იმას, რომ ტურისტული პროდუქციის მომხმარებელს სურს განესხვავოს უმრავლესობისაგან. სნობ-მყიდველი ხანდახან არ ყიდულობს იმას, რასაც იძენს სხვები. აქ ადგილი აქვს გარემოსთან დამოკიდებულებას, რომელიც ჩვეულებისამებრ მოიაზრება როგორც უმრავლესობასთან დამოკიდებულების ეფექტი, მხოლოდ სნობის ეფექტის დროს მას გააჩნია უკუმიმართულება. **ვებლენის ეფექტი** აისახება პრესტიჟულ, დემონსტრაციულ მოთხოვნებში. ითვლება, რომ ზოგიერთი სახის საქონელი განსაკუთრებით მოსწონს ხალხს. ამიტომ, მათი შეძენით, ელიტარული საზოგადოება ცდილობს გარშემო მყოფთათვის შთაბეჭდილების მოხდენას. ტურიზმის სფეროში ასეთ მაგალითს წარმოადგენს განსაკუთრებით ძვირი შენაძენი ტურისტული ნაწარმი. **მულტიპლიკატორის ეფექტი** იმას ნიშნავს, რომ ტურისტულ საქმიანობაში დაბანდებული საშუალებები იძლევა არამარტო პირდაპირ შემოსავლებს, არამედ მოქმედებს ეკონომიკის დარგობრივ სტრუქტურაზე.

გულგრილობის (ინდენფერენტულობის) მრუდი მოწმობს იმის შესახებ, რომ ტურისტული პროდუქციის მომხმარებლისათვის ხშირად დიდი მნიშვნელობა აქვს არა იმას, თუ საით მიემგზავრება, არამედ მისთვის მთავარია ის, რომ ტურისტს ღირებულება დაემთხვეს მის ფინანსურ შესაძლებლობებს (მომხმარებელთა ბიუჯეტისმიერი შეზღუდულობა). ტურისტული საქმიანობისათვის ზოგიერთი ეკონომიკური კატეგორია იძენს სპეციფიკურ ხასიათს. მაგალითად, ისეთი ტერმინი როგორიცაა “საქონელი”, ანუ გაცვლისათვის წარმოებული პროდუქტი, ტურიზმში ფაქტიურად გათანაბრებულია “ტურ-პროდუქციის” ტერმინთან, ანუ ეს არის ნივთობრივ და არანივთობრივ ღირებულებათა ერთობლიობა, რომელიც გამოიხატავს ტურისტების მოთხოვნის დასაკმაყოფილებლად. ტურპროდუქცია ფორმირდება ტურისტული პაკეტის სახით, რომელიც წარმოადგენს კონკრეტულ ტურს.¹

საერთაშორისო ტურიზმის, როგორც ეკონომიკის დივერსიფიცირებული სექტორის, თავისებურება განსაზღვრავს ტურისტული ბაზრის მარკეტინგული კონცეფციის სპეციფიკას. ტურიზმის მარკეტინგის თავისებურება გამოიხატება შემდეგში: 1. ტურიზმი, როგორც ეკონომიკის ერთ-ერთი შემადგენელი ნაწილი, ხასიათდება საერთო სექტორული მახასიათებლებით, და ამდენად, თანამედროვე მარკეტინგის ძირითადი დებულებები მთლიანად მიესადაგება მას; 2. ამასთან ერთად, ტურიზმს ახასიათებს ის სპეციფიკური სექტორული ნიშნები, რაც სხვა სექტორებისათვის არ არის დამახასიათებელი. ეს არის მოხმარების თავისებურება. ტურიზმი მოიცავს წმინდა მომსახურებით ვაჭრობას და ტურისტული საქონლის წარმოებას. აქედან გამომდინარე, ტურისტული პროდუქტის თავისებურება შეიძლება შემდეგნაირად ჩამოყალიბდეს:

¹ www.lrci.lviv.ua/. Теоретические и практические основы международного туризма.

1. ეს არის საქონლის და მომსახურების (მატერიალური და არამატერიალური) კომპლექსი, რომელიც ხასიათდება კომპონენტებს შორის რთული ურთიერთობით;

2. ტურ-პროდუქციაზე მოთხოვნა ძალიან ელასტიურია შემოსავლებისა და ფასების მიმართ. იგი დამოკიდებულია პოლიტიკურ-ეკონომიკურ სტაბილურობაზე;

3. ტურისტული პროდუქციისათვის დამახასიათებელია მოთხოვნის რყევის დიდი ამპლიტუდა, რადგანაც იგი დამოკიდებულია ცვლადებზე-სივრცესა და დროზე;

4. ტურ-პროდუქციის მიწოდება არაელასტიურია, რადგან მისი გამოყენება შეიძლება განსაზღვრულ ადგილსა და დროში. იგი არ იცვლება დროსა და სივრცეში;

5. ტურ-პროდუქციის შექმნაში მონაწილეობს მრავალი საწარმო, რომელთაც გააჩნიათ სპეციფიკური მოთხოვნები და მიზნები. ამიტომ ძნელია ტურისტული მომსახურების მაღალი ხარისხის უზრუნველყოფა;

6. ტურისტული სერვისის შეფასებაში ჭარბობს სუბიექტივიზმი. ტურისტული მომსახურების ხარისხზე დიდ გავლენას ახდენს გარე ფაქტორები (პოლიტიკა, საერთაშორისო სიტუაცია, ბუნებრივი პირობები და ა. შ.). შესაბამისად, ტურისტული პროდუქტი მაღალი მსყიდველობითი რისკის შემცველია.

ტურიზმის სექტორისა და ტურისტული პროდუქტის სპეციფიკა განაპირობებს ტურიზმის მარკეტინგისა და სექტორის მარკეტინგული კონცეფციის შინაარსობრივ თავისებურებას. ტურიზმის მარკეტინგი წარმოადგენს საქმიანობის სისტემას, რომელიც სამი ძირითადი ფუნქციის მატარებელია: კლიენტებთან კონტაქტის დამყარება, განვითარება და კონტროლი. ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციის განმარტების თანახმად, ტურიზმი არამარტო ეკონომიკური, არამედ სოციალურ-კულტურული, ეკოლოგიური და პოლიტიკური მოვლენაა. აქედან გამომდინარე, ტურიზმის მარკეტინგის თავისებურებას წარმოადგენს ის, რომ ამ შემთხვევაში მხედველობაში უნდა მივიღოთ დარგის დივერსიფიკაციის მაღალი

დონე (კავშირები სხვა სექტორებთან), სოციალური და პოლიტიკური ფაქტორები. მხოლოდ ამ შემთხვევაში არის შესაძლებელი ტურისტის, როგორც მომხმარებლის, აგრეთვე ტურისტული ფირმების ინტერესების გათვალისწინება.

ამ სპეციფიკურობათა არსებობის გამო, ჯერ კიდევ არ არის სრულყოფილად ჩამოყალიბებული ტურიზმის მარკეტინგის რაობა. ჩვენი აზრით, ყველაზე უფრო შედარებით სრულყოფილ განმარტებას იძლევა **ა. ბ. დუროვინი**, რომლის თვალსაზრისითაც: “ტურიზმის მარკეტინგი არის შეთავაზებულ მომსახურებათა შესაბამისობა მომსახურების იმ სახეებთან, რომლებზეც არსებობს საბაზრო მოთხოვნა და რომელთა მიწოდებაც შეუძლიათ ტურისტულ საწარმოებს უფრო მეტი მოგებით, ვიდრე ამას აკეთებენ კონკურენტები”. ამ განსაზღვრების შედარებითი სისრულე გამოიხატება იმაში, რომ იგი მოიცავს ძირითად მომენტებს, რაც აუცილებელია ტურიზმის მარკეტინგისათვის. კერძოდ, ესენია: 1. მოქმედებათა სისტემა; 2. მარკეტინგი, როგორც უწყვეტი პროცესი; 3. ტურისტული ფირმის მოქმედების დროს გარე ფაქტორების გათვალისწინება; 4. მომხმარებელთა თვალსაზრისით, ტურისტული მომსახურების განსაზღვრა; 5. მომხმარებელთა მოთხოვნის პროგნოზირება; 6. მოგების ზრდის საშუალებათა განსაზღვრა.

ამ განმარტებიდან გამომდინარე, ტურიზმის მარკეტინგის თანამედროვე კონცეფცია შეიძლება ასე ჩამოყალიბდეს: “ტურისტული კომპანიების საქმიანობა უნდა განხორციელდეს ტურისტული ბაზრის მდგომარეობის მიხედვით. იგი უნდა ეფუძნებოდეს ტურ-პროდუქციის პოტენციურ მომხმარებელთა ზუსტ ცოდნას, მათ შეფასებას, მომავალში მათი ცვლილებების მხედველობაში მიღებას”. ტურიზმის მარკეტინგის კონცეფციის ჩამოყალიბებაში გამოიყოფა შემდეგი ორი ეტაპი:

1. კომერციის ინტენსიფიკაციის კონცეფცია, რომელიც ფუნქციონირებდა 1950-60-იან წლებამდე. ამ კონცეფციის თანახმად, ყურადღების ობიექტი იყო ტურისტული პროდუქტი,

ხოლო მისი გაყიდვის სტიმულირება კი ხდებოდა გაყიდვის მოცულობისა და მოგების ზრდით;

2. მარკეტინგის კონცეფცია, როცა ყურადღების ძირითადი ობიექტია მომხმარებელთა მოთხოვნები, მიზნის მიღწევის საშუალება, ხოლო მოგების ზრდის წყარო კი არის მომხმარებელთა მოთხოვნის დაკმაყოფილება.

ტურიზმის მარკეტინგის თანამედროვე კონცეფციის არსია “მოძებნეთ მოთხოვნები და დააკმაყოფილეთ ისინი”. ამგვარად, მარკეტინგის კონცეფცია არის მომხმარებელთა მოთხოვნებზე ორიენტაცია, მათ დაკმაყოფილებაზე ორიენტირებულ კომპლექსურ ღონისძიებათა გატარება. ქალაქ მანილაში (ფილიპინები) მსოფლიო ტურიზმის შესახებ ჩატარებულ ფორუმზე მიღებულ დეკლარაციაში ხაზგასმით არის აღნიშნული, რომ ტურიზმი არის ეკონომიკური, სოციალურ-კულტურული, ეკოლოგიური და პოლიტიკური მოვლენა. მსოფლიო ტურისტულ ბაზარზე ქვეყნის იმიჯის დამკვიდრება, სწორი მარკეტინგული სტრატეგიის განსაზღვრა მოითხოვს ისეთი ურთიერთდაკავშირებული ეტაპების განხორციელებას, როგორიცაა: ქვეყნის ტურისტული პოტენციალის შეფასება, მისი ძლიერი და სუსტი მხარეების დადგენა, ტურიზმის განვითარების მიმართულებათა განსაზღვრა და მსოფლიო ტურისტულ ბაზარზე ეროვნული ტურისტული პროდუქციის დამკვიდრების ხელშეწყობა.¹

საერთაშორისო ტურიზმის გავლენა ქვეყნის ეკონომიკის განვითარებაზე

საერთაშორისო ტურიზმი XXI-ე საუკუნის ერთ-ერთ ყველაზე სწრაფად განვითარებად დარგად მიიჩნევა. მან მოიცვა ჩვენი ყოფაცხოვრების თითქმის ყველა სფერო და რეალუ-

¹ მარგველაშვილი მ. ტურისტული ბაზრის მარკეტინგული კონცეფცია. „სოციალური ეკონომიკა“, №2. გამომც თსუ. თბ.2002 გვ.115.

რად შეცვალა გარემომცველი სამყარო. საერთაშორისო ტურიზმი, როგორც მსოფლიო ეკონომიკის საკმაოდ რენტაბელური დარგი, ქვეყნის ეროვნული ეკონომიკის და ბიზნესის წარმატებული განვითარების მნიშვნელოვანი ფაქტორი გახდა. მსოფლიო ტურიზმი მეტად მნიშვნელოვანი სოციალურ-ეკონომიკური მოვლენაა, რომლის გავლენაც განუწყვეტლივ იზრდება როგორც ქვეყნის ეკონომიკაში, ისე საზოგადოებაში მოტივანად. ტურიზმის განვითარება პირდაპირკავშირშია სოციალურ, კულტურულ, საგანმანათლებლო და ეკონომიკურ სფეროზე, ქვეყნების ეკონომიკურ ურთიერთობებზე.

საერთაშორისო ტურიზმის, როგორც მრავალფეროვანი ფენომენის, ეკონომიკური ანალიზისთვის დიდ მნიშვნელობას იძენს ქვეყნის ეკონომიკაში მისი როლის გამოკვეთა და ეფექტიანობის ზრდა. იგი უზრუნველყოფს ქვეყანაში უცხოური ვალუტის შემოტანას, სამუშაო ადგილების შექმნას, სიღარიბის დაძლევას, მოსახლეობის სოციალურ-ეკონომიკური კეთილდღეობის ამაღლებასა და შესაბამისად ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების დაჩქარებას. საერთაშორისო ტურიზმი უზრუნველყოფს ქვეყანაში ყველაზე მაღალ საექსპორტო შემოსავლებს, საგადასახადო ბალანსში დეფიციტის აღმოფხვრას, უცხოური ინვესტიციების შემოღინებას. უცხოური ინვესტიციები ხმარდება ძველი ტურისტული ინფრასტრუქტურის რეაბილიტაციასა და ახლის შექმნას, ტურისტებისა და ზოგადად მოსახლეობის ცხოვრების პირობების გაუმჯობესებას, სახელმწიფოს ფინანსური მდგრადობის ამაღლებას და სხვა მიზნების მიღწევას.

ტურიზმი ქმნის, ეკონომიკის სხვა დარგებთან შედარებით, უფრო მეტ სამუშაო ადგილს, ხელს უწყობს სიღარიბის დაძლევას, დეპრესიულ რეგიონებში ბიზნესის გამოცოცხლებას, შემოსავლების გამოთანაბრებას, მაღალმთიან სოფლებში შემოსავლების ზრდას, მოსახლეობის შენარჩუნებას თავიანთ ტრადიციულ საცხოვრებელ ადგილებში და ურბანიზაციის პრობლემის მოგვარებას. ამასთან ერთად, საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების თანამედროვე ეტაპზე წი-

ნა პლანზე გამოდის დარგის ეკონომიკური ასპექტის პრიორიტეტულობა.

საერთაშორისო ტურიზმის მასობრიობისა და მისი მნიშვნელობის განუხრელი ზრდა ხელს უწყობს ტურიზმის მრავალფეროვანი ფენომენის საზოგადოებრივ და ეკოლოგიურ გააქტიურებას. სულ უფრო მნიშვნელოვანი ხდება ამ დარგის როლის გამოკვლევა ქვეყნის ეკონომიკაში და მისი ეფექტიანობის განსაზღვრა. ამასთან ერთად, ეკონომიკური ანალიზის ობიექტად შეიძლება ჩაითვალოს არა მარტო ტურიზმი, არამედ ტურისტული დარგთაშორისი კომპლექსი ტურისტული ინდუსტრიის ჩათვლით, რომელიც ფლობს ყველაზე მძლავრ მატერიალურ-ტექნიკურ ბაზას. სწორედ ტურისტული ინდუსტრია უზრუნველყოფს ყველაზე მეტ სამუშაო ადგილს, დარგთაშორისი კომპლექსის ყველა შემადგენელ სექტორს შორის ურთიერთკავშირს. ტურიზმის ეფექტიანობა მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული ტურისტული ინდუსტრიის მრავალმხრივ განვითარებაზე, მის სწორ ორგანიზაციასა და მენეჯმენტზე, ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური კომპლექსის სხვა დარგებთან კავშირზე.

ტურიზმის როლის განსაზღვრა როგორც საერთაშორისო, ისე ქვეყნის ეკონომიკაში დაკავშირებულია მეთოდურ სირთულეებთან, სტატისტიკური აღრიცხვის არასრულყოფილებასთან და ა.შ., მაგრამ მთლიანობაში ტურიზმის ეკონომიკური ეფექტიანობის განსაზღვრის მეთოდებში არსებულ ნაკლოვანებათა მიუხედავად, ანალიტიკურ გამოკვლევებში ფართოდ გამოიყენება ქვეყნის ეკონომიკური ზრდის სტიმულირების, საგარეო ეკონომიკური ეფექტის (სავალუტო შემოსავლების) ახალი სამუშაო ადგილების შექმნის, რეგიონების სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დაჩქარების სტიმულირების და სხვა მაჩვენებლებს, რომელთა გამოყენების მართლზომიერება ეჭვს არ იწვევს.

ტურიზმის გავლენა ქვეყნის ეკონომიკაზე შეიძლება განისაზღვროს მხოლოდ ეკონომიკური შედეგებით, რაც ვლინდება რამდენიმე ფორმით: 1. ტურიზმის სწორი მენეჯმენტისა

და ორგანიზაციის პირობებში მას სწრაფად მოაქვს მოგება; 2. ტურიზმის მეშვეობით შეიძლება განხორციელდეს ამათუ-იმ საქონლის “უხილავი ექსპორტი”. კერძოდ, დასვენებისა და მოგზაურობის დროს უცხოელი ტურისტები მოთხოვნას ქმნის არამართო ტურისტულ საქონელზე, არამედ ყოველ-დღიური მოხმარების პროდუქტზეც. ამ გზით მოხმარებული საქონელი უკვე საზღვარგარეთ არის “ექსპორტირებული”, იმ განსხვავებით, რომ ნაცვლად ამ საქონლის უცხოეთში გატა-ნისა (რომელსაც თან ახლავს დამატებითი სატრანსპორტო და საბაჟო ხარჯების გაწევა), თავად უცხოელი ტურისტები ჩამოდიან ქვეყანაში მის შესაძენად; 3. ტურისტული კომ-პლექსის ფუნქციონირება მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებუ-ლი მასთან მომიჯნავე დარგების (სოფლის მეურნეობის, კვე-ბის მრეწველობის, ტრანსპორტის, მშენებლობის, კომუნალურ-ი მეურნეობის, კავშირგაბმულობის, ვაჭრობისა და სხვათა) განვითარებაზე; 4. ტურიზმი სტიმულს აძლევს სოციალურ-კულტურული ინფრასტრუქტურის აღმავლობას და ადამიან-თა ცხოვრების პირობების გაუმჯობესებას.¹

ქვეყანაში ტურიზმის ინდუსტრიის განვითარებასა და სა-ერთო ეკონომიკურ, ტექნიკურ და სოციალურ მიღწევათა შო-რის პირდაპირპროპორციული კავშირია. მრავალი განვითა-რებადი ქვეყნისათვის ტურიზმი წარმოადგენს ეკონომიკის განვითარების ფუნდამენტურ დარგს. ბოლო დროს ტურიზ-მის საერთო მოცულობაში იზრდება როგორც საქმიანი, ასე-ვე საპენსიო ასაკის მოგზაურთა რიცხვი. ეკონომიკურად გან-ვითარებულ ქვეყნებში ცხოვრების დონის ამაღლება განაპი-რობებს დასაქმებულთა საშვებულებო დროის ზრდას და საპენსიო უზრუნველყოფის მაღალ დონეს. ამ ქვეყნებში პენ-სიაზე გასვლა ხდება შედარებით ადრეულ ასაკში, იზრდება ფინანსურად დამოუკიდებელ, მარტოხელა ადამიანთა რიცხ-

ვი, მომუშავე ქალთა რაოდენობა, გვიანი ქორწინების, უშვი-ლო ოჯახთა რიცხვი და ა.შ. ყველაფერი ეს ზრდის ადამიან-თა სურვილს მოგზაურობისადმი. ტურიზმი განაპირობებს დემოგრაფიულ ცვლილებებს.

საზოგადოებაზე ტურიზმის მზარდი გავლენის გამო, ფრიად აქტუალურია მისი ეფექტიანობის შესწავლის სა-კითხი. ტურიზმის სფეროში მიღებული ეფექტი განისაზღ-ვრება ტურისტ-დამთვალიერებელთა რიცხვით, ან ტურისტ-ულ-კომერციული სტრუქტურების საქმიანობის მოცულო-ბით, რომლებიც აწარმოებენ სპეციფიკურ ტურისტულ პრო-დუქტს. ვინაიდან ტურისტული საქმიანობა ტრადიციული წარმოდგენის ფარგლებს სცილდება და მოიცავს საქმიანო-ბის ფართო დიაპაზონს, ამიტომ მისი ეფექტი უნდა განიხი-ლებოდეს განსაკუთრებული ტიპის მომხმარებლის მოთხოვ-ნის გათვალისწინებით.¹

უცხოელი ტურისტები ყოველი ქვეყნისთვის წარმოადგენს სიკეთეს, იმ თვალსაზრისით, რომ ისინი სტიმულს აძლევენ ეროვნული ეკონომიკის განვითარებას, უზრუნველყოფენ უცხოური ვალუტის შემოსავალს და ეხმარებიან იმ ობიექტე-ბის მშენებლობის დაფინანსებას, რომლითაც შეუძლია ისარგებლოს ყველა მოქალაქემ. სწორედ უცხოელი ტურისტ-ების ხარჯები იძლევა ეროვნულ და ადგილობრივ დონეზე ტურიზმის ეკონომიკური ზემოქმედების შეფასების შესაძ-ლებლობას. არანაკლებ მნიშვნელოვანია საშინაო და საგა-რეო ტურიზმიდან მიღებული შემოსავლების შესწავლა. ტუ-რიზმის წვლილის ზრდა მოქალაქეთა საერთო ეკონომიკურ კეთილდღეობაში წარმოადგენს სტრატეგიულ მიზანს, რო-გორც განვითარებული, ისე განვითარებადი ქვეყნებისათვის.

მსოფლიო ტურისტული ორგანიზაციის ექსპერტები მიუ-თითებენ, რომ არსებობს გამოკვეთილი კავშირი ქვეყნის სა-ერთო ეკონომიკურ მდგომარეობასა და ტურიზმის განვითა-

¹ მიქაშვიძე მ. მიქაშვიძე ჟ. ტურიზმის განვითარების პრობლემები და პერსპექტივები. ტურიზმის განვითარების სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემები. გამომცემლობა „ბათუმის უნივერსიტეტი“, ბათუმი, 2007, გვ. – 5-11;

¹ ინწირველი მ. ტურიზმის განვითარების მდგომარეობა საქართველო-ში. // ეკონომიკა – 2006 № 9-10 – გვ. 89.

რების ტენდენციებს შორის. საერთაშორისო ტურიზმს დიდი მნიშვნელობა აქვს ნებისმიერი ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებაში – განსაკუთრებით მცირე ერებისათვის, რომელთაც შეზღუდული ეროვნული რესურსები და გასაღების მცირე შიდა ბაზრები აქვთ. ასეთ ქვეყნებს არ შეუძლიათ მხოლოდ ადგილობრივი მოხმარებისათვის საჭირო რაოდენობის სამამულო პროდუქციის წარმოებით მასშტაბის ეფექტის უზრუნველყოფა. შესაბამისად, უცხოელი ტურისტების მოზიდვა, უპირატესობის ფლობის მიხედვით, ქმნის წარმოების რესურსული უზრუნველყოფისა და ადგილობრივი პროდუქციის ოპტიმალურად წარმოების შესაძლებლობას.

ტურიზმს საფუძვლად უდევს არამარტო სოციალურ-კულტურული, არამედ ეკონომიკური ფაქტორებიც. დღეისათვის ტურიზმი წარმოადგენს მძლავრ მსოფლიო ინდუსტრიას. ეკონომიკური თვალსაზრისით, იგი არის ტურისტულ ბაზარზე ფუნქციონირებად, ურთიერდაკავშირებულ საწარმოთა ერთობლიობა, რომლებიც პირდაპირ თუ ირიბად ზემოქმედებენ ერთმანეთზე და ეწევიან ტურისტულ სერვისს. ქვეყნის მასშტაბით კი იგი წარმოადგენს ეროვნული ეკონომიკური სისტემის ერთ-ერთ შემადგენელ ნაწილს, ერთიანი სოციალურ-ეკონომიკური კომპლექსის ქვესისტემას. მისი მიზანია შეისწავლოს ის ეკონომიკური ურთიერთობა, რომელიც წარმოიქმნება ტურიზმის სფეროში ტურ-პროდუქციის წარმოების, განაწილებისა და მოხმარებისას ტურისტულ ბაზარზე კლიენტთა მოთხოვნილების დაკმაყოფილებისთვის.

ქვეყნის ეკონომიკა და ტურიზმი მჭიდროდ ურთიერთქმედებენ ერთმანეთზე. ტურიზმის ეკონომიკური ბუნება მისი არსიდან გამომდინარეობს. ტურიზმი, როგორც ქვეყნის ეკონომიკის მნიშვნელოვანი ნაწილი უზრუნველყოფს ადგილობრივი მოსახლეობის დასაქმებას, უცხოური ვალუტის შემოდინებას. ტურიზმის ეკონომიკური ბუნება გულისხმობს იმას, რომ ტურისტმა გაწეული მომსახურების სანაცვლოდ ფული უნდა გადაუხადოს იმ ქვეყანას, რომელიც მას მასპინძლობს. უცხოელი ტურისტების მიერ ქვეყანაში გაწეულმა მზარდმა

დანახარჯებმა შეიძლება დააჩქაროს მოთხოვნით გამოწვეული ინფლაცია.

ტურისტების მიერ მოგზაურობაზე გაწეული დანახარჯების შედგად მიმღებ ქვეყანაში იქმნება შემოსავალი, რომელიც განისაზღვრება როგორც დანიშნულების ადგილას მათი მოგზაურობისას სტუმრების მიერ გაწეული სამომხმარებლო ხარჯების ერთობლიობა. ტურისტები ანახლავდნენ მათ მომსახურებაზე გაწეულ შემდეგ ხარჯებს: 1. კომპლექსურ მოგზაურობაზე; 2. მომსახურების პაკეტზე; 3. განთავსებაზე; 4. კვებასა და სასმელზე; 5. ტრანსპორტზე; 6. რეკრეაციული და სპორტული საქმიანობის სახეზე; 7. სამომხმარებლო საქონელზე (რომელიც წარმოადგენს მოგზაურობის განუყოფელ ნაწილს) და 8. სამედიცინო მომსახურებაზე.

ტურისტული ხარჯები გავლენას ახდენს იმ ქვეყნის ეკონომიკაზე, სადაც მოგზაურობს ტურისტი. შესაბამისად ტურისტულ ხარჯებს მიმღები ქვეყნისათვის მოაქვს შემდეგი ეკონომიკური სარგებელი:

1. ტურიზმს უდიდესი წვლილი შეაქვს ეროვნულ შემოსავალში. ტურისტებს შეაქვთ უცხოური ვალუტა იმ ქვეყანაში, სადაც ისინი მოგზაურობენ. ტურიზმი იძლევა მნიშვნელოვანი რაოდენობის უცხოური ვალუტის შემოდინების შესაძლებლობას, მით უმეტეს, უცხოური ვალუტის შემოსვლა წარმოებს არამარტო ტურისტული პაკეტის (ტურის) ანახლავდნების სახით, არამედ ტურისტულ ცენტრებში დამსვენებელთა ყოველდღიური ხარჯისათვის დამატებითი მომსახურების გაწევის, ვალუტის გადამცვლელ პუნქტებში ფულის გაცვლის და სხვა მრავალი გზით;

2. ტურისტული საწარმოს შექმნას მოაქვს მოგება, რადგანაც იგი კლიენტებს სთავაზობს ტურ-პროდუქტს, დაქირავებულ მუშაკებს–ხელფასს, აქციონერებს–მოგებას, სახელმწიფოს– გადასახადებსა და მოსაკრებლებს;

3. ტურიზმი ქმნის ახალ სამომხმარებლო მოთხოვნას. ტურისტების მოთხოვნილება სხვადასხვა საქონელსა და მომსახურებაზე იძლევა ადგილობრივი მრეწველობის განვი-

თარების შესაძლებლობას, ამის წყალობით ვითარდება სამომხმარებლო საქონლის წარმოება და მადლდება მოსახლეობის ცხოვრების დონე;

4. ტურიზმის განვითარებას თან ახლავს გამოფენების ორგანიზება, მუზეუმების, მემორიალური კომპლექსების, ძეგლების მშენებლობა, შოუ-ბიზნესისა და კინო-ბიზნესის განვითარება, რომელთაც, თავის მხრივ, მოაქვთ სარგებელი ადგილობრივი მოსახლეობისათვის;

5. საზოგადოებრივი ტრანსპორტისა და მანქანების გაქირავების სააგენტოები, ავტობუსების ექსკურსიებისათვის გამოყენება და ადგილობრივი ავიაკომპანიების მომსახურება ზრდიან ტურისტულ შემოსავალს;

6. ტურისტებისთვის მომზადებული სუვენირები შემოსავლის და დასაქმების წყაროა მოსახლეობისათვის.

ტურიზმი ქმნის დასვენების სტრუქტურას, რომელიც შეიძლება გამოყენებულ იქნეს არამარტო ტურისტებისათვის, არამედ ადგილობრივი მოსახლეობისათვისაც. ახალი ტურისტული ცენტრების გამოვლენას ახლავს სერვისის, სავაჭრო და გასართობი საწარმოების, გზებისა და პლაჟების მშენებლობა, რაც დადებითად აისახება გარემომცველ ინფრასტრუქტურაზე, სამომხმარებლო ბაზარზე და სხვა სამეწარმეო საქმიანობაზე. განვითარებული ტურისტული ინფრასტრუქტურა წარმოადგენს მოსახლეობის ცხოვრების დონის მაჩვენებელს. ამრიგად, საერთაშორისო ტურიზმის განვითარება ქვეყნის ეკონომიკისათვის უალტერნატივო საშუალებაა.¹

ტურისტული ინფრასტრუქტურის მიხედვით განვითარებული ქვეყნები მიისწრაფვიან ეკონომიკის ამ დარგისაგან მაქსიმალური სარგებლის მიღებისაკენ. ტურიზმის ეკონომიკური ეფექტი განისაზღვრება შემოსავლებისა და ხარჯების ბალანსის სადღოს სიდიდით, რომელიც დაკავშირებულია

¹ ხაზარაძე ნ. ტურისტული მენეჯმენტის ეკონომიკური და სოციალური ეფექტიანობა. „ეკონომიკა“. თბ., 2009, № 1-2 გვ: 192.

უცხოელი ტურისტების მიღებასა და საკუთარი მოსახლეობის ტურისტულ გასვლებთან. აქედან გამომდინარე, ქვეყნის საერთაშორისო ტურისტული საქმიანობა ეფექტიანი იქნება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც ტურიზმიდან მიღებული შემოსავლები გადააჭარბებს ქვეყნიდან დასასვენებლად გასული საკუთარი მოსახლეობის მიერ საზღვარგარეთ გაწეულ ტურისტულ დანახარჯებს.

ზემოთ აღნიშნულიდან გამომდინარე, ტურისტული პროდუქტის მრავალსახეობა განსხვავებულად აღიქმება, რაც სპეციფიკურ მენეჯერულ მიდგომას მოითხოვს. ამ მიმართებით საყურადღებოა ტურისტულ ფირმაში მარკეტინგული სამსახურის გაძლიერებული ფუნქციონირება. კერძოდ, ესენია: მარკეტინგული ინფორმაციის შეგროვების, დამუშავების და გავრცელების სისტემის სრულყოფა, მარკეტინგული კონტროლი და სხვა. ამ დარგის წინსვლა ხელს უწყობს სხვა სექტორში დასაქმებას.

საერთაშორისო ტურიზმის მულტიპლიკაციური ეფექტი

ამრიგად, ეროვნულ ეკონომიკაზე ტურიზმის ფინანსური გავლენის შეფასება ეფუძნება ტურისტულ დანახარჯებს, ხოლო ამ უკანასკნელთა ზემოქმედების გაანგარიშება ხდება მულტიპლიკატორის დახმარებით. იგი გამოხატავს განსაზღვრულ თანაფარდობას ფუნქციონალურ დამოკიდებულებაში მყოფ ორ ან მეტ ცვლად პარამეტრს (შემოსავლებს, დასაქმებას და სხვათა) შორის.

პირდაპირი ეკონომიკური ეფექტის (ტურისტული საქონლისა და მომსახურების შეძენაზე გაწეული დანახარჯების) გარდა, ტურიზმი აგრეთვე ახდენს მეორად ეფექტს, რომელიც ვლინდება განსაზღვრულ დროსა და ადგილზე საქონლისა და მომსახურების შეძენისას ტურისტების დანახარჯების განმეორებადობის ეფექტით. როდესაც ტურისტი ხარ-

ჯავს ფულს ტრანსპორტში, სასტუმროში, რესტორანში, ამ დროს წარმოებს ფულის რეცირკულაცია. მისი მეშვეობით შეისყიდება ის ახალი საქონელი და მომსახურება, რომელთაც მოიხმარენ ტურისტები მომავალში. ამას, თავის მხრივ, თავიდან მოაქვს ფული და ეს ციკლი მეორდება უწყვეტად. ამდენად, ტურიზმი ირიბად ზემოქმედებს ქვეყნის, რეგიონის ეკონომიკაზე, როდესაც ტურიზმი ახდენს საქონელსა და მომსახურებაზე მეორადი მოთხოვნის გენერირებას. ტურიზმის ირიბი წვლილი ქვეყნის ეკონომიკაზე ვლინდება ტურისტულ დანახარჯთა განმეორებადობის ეფექტით საქონლისა და მომსახურების შეძენისას.

გარდა ამისა, ტურისტული ინდუსტრიის თანამშრომლები ფულის დიდ ნაწილს ხარჯავენ თავისივე რეგიონში, ყიდულობენ სხვადასხვა სახის საქონელსა და მომსახურებას. ეს ჯაჭვური რეაქცია გრძელდება მანამდე, ვიდრე არ მოხდება ფულის საზღვარგარეთ “გაჟონვა”. პირველად შემოსავლებთანაა დაკავშირებული ტურისტული დანახარჯების შემდგომი ციკლი, რომელიც წარმოქმნის, თავის მხრივ, მულტიპლიკაციურ ეფექტს. იგი იქმნება რეგიონში ტურისტული დანახარჯების ცირკულაციის შედეგად. რაც უფრო მეტია ქვეყნის ან რეგიონის შიგნით დახარჯული ფულის ხვედრითი წილი ხარჯების საერთო მოცულობაში, მით უფრო მაღალია ტურისტულ დანახარჯთა მულტიპლიკაციური ეფექტი. თუ ადგილობრივ ეკონომიკას შეუძლია აწარმოოს საქონელი და მომსახურება, რომელიც სარგებლობს ტურისტების მოთხოვნით, მაშინ ძალიან მნიშვნელოვანი იქნება ტურისტულ დანახარჯთა მულტიპლიკაციური ეფექტი. ტურიზმის მულტიპლიკაციური გავლენა ვლინდება იმაში, რომ ჯაჭვური რეაქციის შედეგად, ერთი ტურისტიდან მიღებული შემოსავლები აღემატება იმ ფულად თანხას, რომელიც მის მიერ დაიხარჯა ჩასვლის ადგილას.

მულტიპლიკატორის ეფექტი განსაზღვრავს ეკონომიკაში ცალკეული საქმიანობიდან მიღებული შემოსავლების გავლენის ხარისხს მთლიან ეკონომიკაზე, დასაქმებისა და საბიუ-

ჯეტო შემოსავლების დონეზე. მულტიპლიკატორის ზომა დამოკიდებულია ეკონომიკური სისტემიდან ხარჯების გაჟონვის მასშტაბებზე, ანუ იმაზე, თუ როგორია იმპორტისადმი, დაზოგვისადმი და გადასახადების გადახდისადმი ზღვრული მიდრეკილება.¹ ამრიგად, ტურიზმი ყოველი კონკრეტული ქვეყნისათვის უადრესად მნიშვნელოვანი ეკონომიკური სემენტი და სპეციფიკური დარგია, რადგანაც ყოველი ტურისტული პროდუქტი უნიკალურია ყველა ასპექტში.

ტურისტების მიერ დასვენების ადგილზე დახარჯული ფული ერთდროულად ქმნის შემოსავალს მიმღები ქვეყნისათვის (რეგიონისათვის). შემდეგში ეს შემოსავალი იზრდება ჯაჭვური რეაქციით – ხარჯები-შემოსავალი-ხარჯები-შემოსავალი და ა.შ... ყოველი გამომუშავებული ლარი, საშუალებების პირველ ბრუნვაზე მიღებული შემოსავლის სახით, ირიცხება საწარმოს ბალანსზე, ხოლო შემდეგ კი თავად საწარმოს განვითარების მიზნით, დანახარჯების სახით, გადის საწარმოს ანგარიშიდან. ტურისტული საწარმოსათვის საბოლოო ანგარიშით მიიღება ნაზარდი შემოსავალი. ტურიზმიდან მიღებული მოგება კვლავ გადადის ადგილობრივ ეკონომიკურ წრებრუნვაში და იძლევა გადიდებულ ეფექტს, ფულადი სახსრების ჯამი რჩება რეგიონში. ეს პროცესი ახდენს ირიბ გავლენას ქვეყნის ეკონომიკაზე. ტურისტებისგან მიღებული ფულის ნაწილი მიდის დაგროვების ფონდში. ნაწილი აფინანსებს საწარმოს დანახარჯებს.

წლის განმავლობაში შემოსული ტურისტების (T) მიერ დახარჯული თანხა (ტურიზმიდან მიღებული პირველადი შემოსავალი) –Y(T) გამოითვლება ფორმულით:

$$Y(T)_{პირვ.} = M \times T (1 - m - s), \text{ ————— I.1.}$$

¹ მიქაშაიძე მ. მიქაშაიძე ჟ. ტურიზმის განვითარების პრობლემები და პერსპექტივები. ტურიზმის განვითარების სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემები. გამომცემლობა „ბათუმის უნივერსიტეტი“, ბათუმი, 2007, გვ. – 13-17.

სადაც M არის ერთი ტურისტის მიერ დასვენებისას დახარჯული თანხის საშუალო ნომინალური სიდიდე; T არის წლის განმავლობაში ქვეყანაში შემოსული ტურისტების რაოდენობა; m არის ტურისტების მიერ საზღვარგარეთიდან იმპორტირებული ტურ-პროდუქციის შესყიდვისადმი ზღვრული მიდრეკილება. ხოლო – s კი არის ტურიზმის სექტორიდან მიღებული პირველადი შემოსავლის ნაწილი, რომელიც აკუმულირდება დანახოვებში.

თუ გავითვალისწინებთ იმას, რომ გამოკვლევების თანახმად, ქვეყნის შიგნით დახარჯული ყოველი დოლარიდან საშუალოდ 0,3 დოლ. იხარჯება იმპორტული ნაწარმის შეძენაზე, 0,2 დოლარი იზოგება, მაშინ ტურისტის მიერ დახარჯული ყოველი დოლარიდან სამამულო ნაწარმის შეძენას (ანუ მთლიანი შიდა პროდუქციის ზრდას) მოხმარდება მხოლოდ 0,5 დოლ. თუ გავითვალისწინებთ იმ გარემოებას, რომ დიდ სახელმწიფოებში (მაგალითად, ჩინეთში, ინდოეთში, აშშ-ში. იაპონიაში, ინგლისში, რუსეთში დაა.შ.) იმპორტისადმი ზღვრული მიდრეკილება, მსოფლიოში გავრცელებულ, მის საშუალო ნორმასთან შედარებით დაბალია და ყოველ დოლარზე ის მერყეობს 0,1 დოლარის ფარგლებში, ანუ ყოველი ტურისტის მიერ დახარჯული ერთეულოვანი დოლარიდან 0,7 დოლარი ადგილობრივი პროდუქციის შეძენას ხმარდება, მაშინ სრულიად დაბეჯითებით შეგვიძლია ვამტკიცოთ, რომ დიდი ზომის ქვეყნებში მშპ-სთან მიმართებაში ტურიზმის მულტიპლიკაციური ეფექტი შედარებით მაღალია. რადგანაც ერთობლივი მოხმარების სტრუქტურაში იმპორტირებული ტურისტული პროდუქციის ხვედრითი წილი შედარებით მცირეა, ხოლო ტურ-პროდუქციის მოხმარების დონე კი – მაღალი.

რაც შეეხება მცირე ერებს, პატარა ქვეყნებში მშპ-სთან მიმართებაში ტურიზმის მულტიპლიკაციური ეფექტი შედარებით დაბალია და იგი უახლოვდება 0-ს, რადგანაც პატარა ქვეყნებში იმპორტზე დამოკიდებულების ხარისხი გაცილებით უფრო მაღალია, ისინი უფრო მეტად არიან დამოკიდე-

ბულნი იმპორტზე, და შესაბამისად ტურისტული პროდუქტების იმპორტისადმი ზღვრული მიდრეკილება ამ ქვეყნებში მაღალია, ხოლო ერთობლივი მოხმარების საერთო სტრუქტურაში ადგილობრივი ტურისტული პროდუქციის მოხმარების წილი კი – დაბალი. მაგალითად, საქართველოში, სადაც ერთობლივი მოხმარების 80 % მოდის იმპორტულ პროდუქციაზე, შემოსავლის ყოველი დოლარიდან 0,2 დოლარი იზოგება, დარჩენილი 0,8 დოლარის 80% (0,64 დოლ.) გაედინება უცხოეთში, ხოლო ადგილობრივი ნაწარმის შეძენაზე კი იხარჯება 0,16 დოლ. ე. ი. საქართველოში ტურიზმის მულტიპლიკაციური ეფექტი იქნება $Y(T) = 0,16 \times M \times T$;

ამრიგად, როგორც ზემოთ მოყვანილი ანალიზიდან ჩანს, ეროვნულ ეკონომიკასთან მიმართებაში ტურიზმს გააჩნია მულტიპლიკაციური ეფექტი. მთლიან შიდა პროდუქციასა და მასში გაწეული ტურისტული დანახარჯების მულტიპლიკატორს შორის არსებობს კორელაციური ურთიერთდამოკიდებულება. მშპ-ს მნიშვნელობაზე ტურიზმის მულტიპლიკატორის დამოკიდებულების განტოლების შესადგენად საჭიროა გამოყენებული იქნეს კორელაციურ-რეგრესიული ანალიზი. რეგრესიის განტოლების, წრფივი ფუნქციის სახით, გამოსახვის შედეგად მივიღებთ მშპ-ზე (Y) ტურიზმის მულტიპლიკატორული გავლენის ეფექტის—ანუ ტურიზმსა და მის მონათესავე დარგებში დაბანდებული, პირველადი კაპიტალის შემდგომი მიმოქცევის შედეგად წარმოებული შემოსავლების განმსაზღვრელ შემდეგ ფორმულას:

$$Y(T)_{\text{მულტ.}} = \sum_{i=1}^n K(T)_i \times (1 + \Pi K(T)_i)^t \text{ — I2.}$$

სადაც $Y(T)_{\text{მულტ.}}$ არის ტურიზმისა და მისი მონათესავე დარგებიდან მიღებული შემოსავლების მიერ მთლიან ეკონომიკაზე მოხდენილი მულტიპლიკაციური ეფექტი;

$K(T)_i$ – ტურიზმში და მასთან დაკავშირებულ i -ურ დარგში ტურიზმიდან დაბანდებული კაპიტალი;¹

$n\_turizmTan$ კორელაციაში მყოფ დარგთა რაოდენობა (რომელშიც შედის თავად ტურიზმის დარგიც);

$\Pi K(T)_i$ არის i -ურ დარგში ტურიზმიდან დაბანდებული კაპიტალის წრებრუნვის ხარჯზე მიღებული მოგების შეფარდებითი სიდიდე (გამოსახული პროცენტებში);

t წლების რიცხვია, რომლის დროს ფუნქციონირებდა ტურიზმიდან დაბანდებული კაპიტალი i -ურ დარგში.

შევიცარიელ ეკონომისტთა აზრით, ტურიზმიდან მიღებული შემოსავლის მულტიპლიკატორის ეფექტი დიფერენცირდება სხვადასხვა ქვეყნისა და რეგიონის სპეციფიკის მიხედვით და მერყეობს 1,2-დან 4-მდე.

რეზიუმე:

ამრიგად, საერთაშორისო ტურიზმი არის დასვენების, გართობის, სულიერი და ფიზიკური გაჯანსაღების, უცხოეთის ქვეყნების ღირსშესანიშნაობების დათვალიერების, გაცნობის, სამეცნიერო-ბიზნეს ფორუმების, კონფერენციებისა და სხვა სახის შეხვედრების ორგანიზების მიზნით ადამიანების ერთი ქვეყნიდან სხვა ქვეყნებში დროებით გამგზავრება. ერთი ქვეყნის მოქალაქეთა დროებით გამგზავრებას სხვა ქვეყნებში, ამა თუ იმ სახეობის ტურისტულ მოთხოვნილება-

¹ უნდა აღინიშნოს, რომ $Y(T)_{პირფ.} = \sum_{i=1}^n K(T)_i$, ანუ ტურიზმიდან მი-

ღებული პირველადი შემოსავალი და ამ პირველადი შემოსავლის ხარჯზე ტურიზმსა და მასთან მონათესავე დარგებში დაბანდებული კაპიტალი ერთდღივად სიდიდეა, ოდონდ პირველ შემთხვევაში იგი წარმოდგენილია ტურიზმის სექტორში მიღებული შემოსავლის სახით, ხოლო მეორე შემთხვევაში კი იგი გამოსახულია ტურიზმსა და მასთან მონათესავე სექტორების დარგობრივ ჭრილში განაწილებული კაპიტალის სახით.

თა დაკმაყოფილების მიზნით, გარე ტურიზმი ეწოდება, ხოლო სხვადასხვა ქვეყნებს შორის ტურისტების მოძრაობას თავის ერთობლიობაში – საერთაშორისო ტურიზმი.

არსებობს საერთაშორისო ტურიზმის შემდეგი სახეები: გასართობი, შემეცნებითი, სათავგადასავლო, აგრარული, სამოქალაქო სპორტული, სამკურნალო, გამაჯანსაღებელი, საქმიანი, სამეცნიერო, საკონგრესო და ა. შ. საერთაშორისო ტურიზმის მახასიათებელი ნიშნებია შემდეგი: 1. შრომის საერთაშორისო დანაწილებაზე დაფუძნებულობა; 2. ფულად-საკრედიტო ურთიერთობითი ხასიათი; 3. საბაზრო პრინციპებზე დაფუძნებულობა; 4. კონკურენციის არსებობა. საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების პრინციპებია შემდეგი: 1. თანამედროვე საერთაშორისო ტურიზმში გამოირიცხული უნდა იყოს პარტნიორი ფირმების დაზარალება ერთმანეთის მიხედვით; 2. საერთაშორისო ტურიზმი ხელს უნდა უწყობდეს ტექნიკური პროგრესის სასარგებლო გამოყენებას; 3. გამოირიცხული უნდა იყოს ეთნოკონფლიქტები და ა. შ.

არსებობს საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების შემდეგი პირობები: 1. მსოფლიო მეურნეობის ერთიანობა; 2. საბაზრო ეკონომიკის ფუნქციონირება; 3. სავალუტო-საკრედიტო, საინფორმაციო და შრომითი რესურსებით სარგებლობა; 4. ტრანსპორტული კომპანიებით მონოპოლიების წარმოქმნა; 5. საერთაშორისო ტურიზმის რეგულირება; 6. საკუთარი ტურისტული ინფრასტრუქტურის შექმნა. ტურისტული ბაზრის მახასიათებელ ეკონომიკურ კანონებსა და კატეგორიებს მიეკუთვნება მოთხოვნა-მიწოდების კანონი, ელასტიურობის კოეფიციენტი, ენგელის კანონი, სნობის ეფექტი, ვებლენის ეფექტი, მულტიპლიკატორის ეფექტი, გულგრილობის (ინდენფერენტულობის) მრუდი და ა.შ. წლის განმავლობაში ქვეყანაში შემოსული ტურისტების (T) მიერ დახარჯული თანხა $Y(T)$ გამოითვლება ფორმულით: $Y(T)_{პირფ.} = M \times T (1-m-s)$, ხოლო მშპ-ზე (Y) ტურიზმის მულტიპლიკატორული ზეგავლენის ეფექტი გამოითვლება ფორმულით:

n

$$Y(T)_{\text{მულტ.}} = \sum_{i=1} K(T)_i \times (1 + \Pi_{K(T)_i})^t$$

საერთაშორისო ტურიზმის აღმავლობაზე უდიდეს გავლენას ახდენს მარკეტინგულ სამსახურთა გაძლიერებული ფუნქციონირება, რომელთაც განეკუთვნება მარკეტინგული ინფორმაციის შეგროვების, დამუშავების და გავრცელების სისტემის სრულყოფა, მარკეტინგული კონტროლი და სხვა.

ძირითადი ტერმინოლოგია:

- საერთაშორისო, გარე და შიდა ტურიზმი;
- ტურიზმის დადებითი და უარყოფითი საღდო;
- გასართობი და შემეცნებითი ტურიზმი;
- სათავგადასავლო და აგრარული ტურიზმი;
- სამოქალაქო ტურიზმი;
- სპორტულ-გამაჯანსაღებელი ტურიზმი;
- საქმიანი, სამეცნიერო და საკონგრესო ტურიზმი;

ტესტები:

1. არსებობს საერთაშორისო ტურიზმის შემსწავლელი შემდეგი მეთოდები:
 - ა) მეცნიერული აბსტრაქციის, ისტორიული და სტატისტიკური მეთოდები;
 - ბ) სოციალური და ფსიქოლოგიური მეთოდები;
 - გ) გეოგრაფიული და ეკონომიკური მეთოდები;
 - დ) ანალიზისა და სინთეზის მეთოდები;
 - ე) მათემატიკური კვლევის მეთოდები;
 - ვ) გრაფიკული მეთოდები.
2. ტურისტულ მოთხოვნათა დასაკმაყოფილებლად ერთი ქვეყნის მოქალაქეთა გამგზავრებას სხვა ქვეყნებში ეწოდება:
 - ა) შიდა ტურიზმი;

- ბ) საერთაშორისო ტურიზმი;
- გ) გარე ტურიზმი;
- დ) არცერთი პასუხი არ არის სწორი.

3. შრომის საერთაშორისო დანაწილებაზე დაფუძნებულობა, ფულად-საკრედიტო ურთიერთობითი ხასიათი, საბაზრო პრინციპებზე დაყრდნობა, კონკურენციის არსებობა არის:
 - ა) საერთაშორისო ტურიზმის მახასიათებელი ნიშნები;
 - ბ) საერთაშორისო ტურიზმის ხელშემწყობი პირობები;
 - გ) საერთაშორისო ტურიზმის პრინციპები;
 - დ) საერთაშორისო ტურიზმის სახეები.
4. “ტურ-პროდუქციის მომხმარებელს სურს განესხვავოს უმრავლესობისაგან” – ამ მოსაზრებას გამოხატავს:
 - ა) მოთხოვნა-მიწოდების კანონი;
 - ბ) ელასტიურობის კოეფიციენტი;
 - გ) ენგელის კანონი;
 - დ) სნობის ეფექტი;
 - ე) ვებლენის ეფექტი;
 - ვ) მულტიპლიკატორის ეფექტი;
 - ზ) გულგრილობის (ინდენფერენტულობის) მრუდი.

თავი 2.

საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების ისტორია და თანამედროვე მდგომარეობა

საზღვარგარეთის სახელმწიფოებში სხვადასხვა მოტივით ტურისტების მოგზაურობა უხსოვარი დროიდან არის ცნობილი. საერთაშორისო ტურიზმი არის საერთაშორისო ეკონომიკურ ურთიერთობათა ერთ-ერთი, ისტორიულად პირველი ფორმა, რომელიც უძველეს დროში ჩაისახა. მაგრამ, მისი განვითარება დაკავშირებულია ქვეყნებს შორის კარნაკეტილობის რღვევასთან. საერთაშორისო ტურიზმი ისტორიულად პირველად ჩაისახა მაშინ, როდესაც ერთ რეგიონში შემავალი ქვეყნების ცალკეულმა ადამიანებმა ან ადამიანთა ჯგუფებმა გადაწყვიტეს სხვადასხვა მოტივით დროებით გადასულიყვნენ მეზობელი, მოსაზღვრე ქვეყნის ტერიტორიაზე. საერთაშორისო ტურიზმი პირველად განვითარდა მაღალგანვითარებულ ქვეყნებში, სადაც სამუშაო დროის წლიურ, კალენდარულ რეჟიმში გამოიყო საშვებულებო და დასვენების დრო. დასვენების დროის დადგენის მიზნით, დაქირავებულ მუშაკებსა და დამქირავებლებს შორის ფორმდებოდა ხელშეკრულება. ისტორიულად მსოფლიო ეკონომიკის არცერთ დარგში არ ყოფილა ისეთი ბუმი, როგორც ეს მოხდა საერთაშორისო ტურიზმში.

ადამიანებს ყოველთვის ჰქონდათ მისწრაფება დასვენებისა და მოგზაურობისაკენ. შეიძლება ითქვას, რომ მოთხოვნილება დასვენებაზე გაჩნდა მაშინ, როდესაც ადამიანებმა დაიწყო შრომა. ძველ ეგვიპტეში, სპარსეთში, ბაბილონში, ანტიკურ საბერძნეთში და რომში პოპულარული იყო გართობის ისეთი ფორმები, როგორიცაა ნადირობა, დოღი, ჭიდაობა, კრივი, მშვილდოსნობა და სხვა. დროთა განმავლობაში დასვენება უფრო მრავალფეროვანი და ორგანიზებული გახდა, ტურისტების ცნობისმოყვარეობის დაკმაყოფილებისთვის

შენდებოდა სპეციალური ობიექტები. მაგ, მსოფლიოს შვიდი საოცრება.

საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების ისტორია

ტურიზმის ინდუსტრიის პროცესი და მონაწილეთა ურთიერთობის პრიმიტიული საწყისები ჯერ კიდევ შუა საუკუნეებში არსებობდა. იგი აგრეთვე ითვალისწინებდა ევროპის ქვეყნებიდან წმინდა ადგილებში რელიგიური აღმსარებლობის რიტუალების ჩატარების მიზნით გამგზავრების ორგანიზებას. იმისათვის, რომ ვინმე საზღვარგარეთის ეკლესია-მონასტრებში სალოცავად გამგზავრებულიყო, აუცილებელი იყო შუამავლის მეშვეობით გამოეთხოვა ნებართვა რომის პაპისგან, შემდეგ მიემართა სპეციალიზებული ორგანიზაციისათვის, რომელიც არჩევდა, აკომპლექტებდა მლოცველთა ჯგუფებს, უზრუნველყოფდა მათ გამგზავრებით, განთავსებით, კვებით, დაცვითა და სხვა აუცილებელი ატრიბუტებით. ყოველ მლოცველს შეჰქონდა მოგზაურობისათვის აუცილებელი და საკმარისი თანხა. რაც ათავისუფლებდა მას მოგზაურობაში ფულის დიდი თანხის ტარებისაგან. ამდენად, ტურისტული საქმიანობის ყველა ელემენტი, დაფინანსების ჩათვლით, ადრეც არსებობდა და ცოტათი თუ განსხვავდებოდა მოგზაურობის გაფორმების დღევანდელი მეთოდებისაგან.

თავდაპირველად ტურისტულ მოგზაურობას შემთხვევითი, ქაოსური და არარეგულარული ხასიათი ჰქონდა. შემდეგში მან მიიღო უფრო ორგანიზებული სახე. გამოიკვეთა ტურისტული ნაკადების მიმართულებები და მასშტაბები. თავიანთი ბუნებრივი ღირსშესანიშნაობებისა და შექმნილი ტურისტული უპირატესობების ხარჯზე ზოგიერთი ქვეყანა გადაიქცა ტურისტების მიმდებ იმიგრანტ ქვეყნად, ზოგიც კი – ტურისტების გამგზავნ დონორ სახელმწიფოდ. თუმცა, თანამედროვე ეტაპზე, ინვესტიციების დენადობის მსგავსად, არცერთი ქვეყანა არ არის ტურისტების მხოლოდ ექსპორტიო-

რი ან მხოლოდ იმპორტიორი. ერთიდაიგივე ქვეყანა ერთდროულად შეიძლება აწარმოებდეს ტურისტების როგორც მიღებას, ისე მათ გაგზავნას, ოღონდ განსხვავებულია მათი იმიგრაციისა და ემიგრაციის მასშტაბები. უფრო მეტიც ერთიდაიგივე ტურისტი ერთ სეზონზე შეიძლება შემოვიდეს მოცემულ ქვეყანაში დასასვენებლად და იმავე სეზონზე გართობისა თუ სხვა მიზნით ამ ქვეყნიდან გადავიდეს სხვა, მესამე ქვეყანაში.

თავდაპირველად ტურისტების გამგზავრება ხდებოდა რეგიონის შიგნით, მოსაზღვრე ქვეყნებში, შემდეგ ამ პროცესმა მიიღო უფრო გლობალური სახე. ტურისტებმა დაიწყეს ინტენსიური მოძრაობა არამარტო სხვა რეგიონებში, არამედ სხვა კონტინენტებში განლაგებულ ქვეყნებშიც კი. ამ შემთხვევაში მოტივი საერთოა: ტურისტებს სურთ დაიკმაყოფილონ სიახლეების ძიების, აღმოჩენისა და დათვალიერების სადმი არსებული, თავიანთი ტურისტული მოთხოვნილებები. ამიტომ ტურისტები გასამგზავრებლად ეძებენ თავიანთი მშობელი ქვეყნების ბუნებრივ პირობებთან შედარებით განსხვავებული ტურისტული ღირსშესანიშნაობების მქონე ქვეყნებს. ასეთი სახელმწიფოები კი მდებარეობს განსხვავებული ბუნებრივ-კლიმატური პირობების მქონე სხვა რეგიონებში.

ტურისტული მარშრუტების გამარტივების მიზნით ჩამოყალიბდა ტურისტული კომპანიები, რომლებიც ორგანიზებას უწევენ ტურისტების დასვენებას, ქმნიან სპეციალურ ტურისტულ პაკეტებს. ამ ტიპის ტურისტულ პროდუქტებს, მათ განხორციელებაზე გაწეული დანახარჯების მიხედვით, გააჩნიათ სრულიად განსხვავებული ფასები. ტურისტული პროდუქციის ფასი დამოკიდებულია იმაზე, თუ რა დაკვეთას იძლევა ტურისტი თუ ტურისტული ჯგუფი თავისი ტურისტული პაკეტის შედგენის დროს. თავდაპირველად ტურისტულ მგზავრობას უბრალო, დასვენებითი ან გასართობი ხასიათი ჰქონდა. შემდეგში მან უფრო შინაარსობრივი სახე მიიღო. სულ უფრო წინა პლანზე წამოიწია ორგანიზებულმა ტურებმა. ტურისტები უბრალოდ კი არ ისვენებდნენ უცხო ქვეყნებში,

არამედ პარალელურ რეჟიმში აწობდნენ სხვადასხვა სახის ფორუმებს, კონფერენციებს და ა. შ. ყოველივე ეს ზრდიდა ტურისტების მგზავრობის დროს დახარჯული ყოველი დოლარის ღირებულებას.

თუ ადრე ტურისტული პროცესები სეზონურ ხასიათს ატარებდა, მოგვიანებით იგი მთელი წლის განმავლობაში გამოთანაბრდა. ამის მიზეზი იყო ის, რომ ტურისტულ სეზონზე მიმდებ ქვეყნებში ტურ-პროდუქციის ფასები, ბინის ქირები და მომსახურების სხვა სახეები ბევრად უფრო ძვირი იყო, ვიდრე არასეზონურ პერიოდში. ამიტომ ერთსადაიმდევე ტურ-პროდუქტზე წელიწადის სხვადასხვა დროს ქვეყანაში დაწესებულმა განსხვავებულმა ფასებმა გამოიწვია ტურისტული ნაკადების გამოთანაბრება არასეზონურ პერიოდშიც, მთელი წლის განმავლობაში. თავდაპირველად ტურისტულ პროცესებში ერთვებოდა მოსახლეობის მხოლოდ მცირე ნაწილი (მდიდარი ფენა), მოგვიანებით თანდათანობით შესამჩნევი გახდა საშუალო და შედარებით ღარიბი ფენების გამგზავრების ტენდენციაც რეგიონის მოსაზღვრე, შედარებით ღარიბ ქვეყნებში, სადაც ტურისტულ პროდუქციაზე ფასები უფრო დაბალია, ვიდრე მშობელ ქვეყანაში დამზადებულ საქონელზე.

საერთაშორისო ტურიზმის შემდგომი ისტორიული განვითარება დაკავშირებულია კაპიტალის აღმოცენებასთან, მანქანური ინდუსტრიის განვითარებასთან, ფულად-სასაქონლო გაცვლისა და სასაქონლო კაპიტალის სრულყოფასთან. ტურისტები საზღვარგარეთ ფულის დასახარჯავად იყენებდნენ მსოფლიოში აღიარებულ ვალუტას. თავდაპირველად ასეთი საკვანძო ვალუტის როლს ასრულებდა ინგლისური გირვანქა სტერლინგი, რომელსაც შემდეგ გამოუჩნდა ახალი კონკურენტი დოლარის სახით. ბოლო დროს წამყვანი ვალუტის როლზე მნიშვნელოვან პრეტენზიას აცხადებს ევრო.

მსოფლიო ტურისტულ ბაზარზე დასვენების მიმართ მოთხოვნა განსაკუთრებით გაიზარდა კაპიტალიზმის აღმოცენების შემდეგ ევროპაში, რაც განაპირობა ტურიზმში პერ-

სონალის შრომის ნაყოფიერებისა და შესაბამისად დატვირთვის ინტენსიურობის მკვეთრმა ამაღლებამ. მწარმოებლური ტექნიკის დანერგვამ მნიშვნელოვნად შეამცირა ორგანიზაციაში დასაქმებულთა, და შე-საბამისად დასვენებისთვის ფინანსური რესურსების გამოყოფის უნარის მქონე ტურისტების რაოდენობა. XVIII საუკუნის შუა პერიოდში საერთაშორისო ტურიზმის განვითარებაში სიახლეები დაინერგა. შესამჩნევი გახდა მსოფლიო ტურიზმის ეკონომიკური ფუნქციის განვითარება. ადამიანების იმ ფენებს, რომლებიც სხვადასხვა მიზნებით მოგზაურობდნენ უცხო ქვეყნებში, XVIII საუკუნის მიწურულიდან ტურისტებს უწოდებდნენ.¹

XVIII საუკუნის ბოლოს უკვე შეიმჩნეოდა საერთაშორისო ტურიზმის პუბლიკაციური ხასიათის განვითარება. საერთაშორისო ტურიზმის შემდგომი აღმავლობა მოითხოვდა გარკვეული წინაპირობების დაცვას. კერძოდ: 1. განცხადება უნდა დაწერილიყო ტურისტული ვიზის ასაღებად; 2. განცხადებაში უნდა მითითებულიყო ტურისტული მარშრუტის ზუსტი ვადები და გამგზავრების რეალური მიზეზი; 3. ვიზის გამცემი ორგანიზაცია უნდა ყოფილიყო კეთილსინდისიერი.

XIX – XX საუკუნეთა მიჯნაზე მრეწველობით განვითარებულ ქვეყნებში შეიმჩნეოდა ტურისტული ბიზნესის ორგანიზაციულ-ტექნიკური ღონის ამაღლება. კაპიტალიზმის განვითარებასთან ერთად ხორციელდებოდა დარგობრივი ცვლილებანი ტურისტულ ბიზნესში. სასაქონლო ვაჭრობას თანდათან ცვლიდა ტურ-პროდუქციის გაყიდვა. საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების კლასიფიკაცია მოხდა ისტორიული (საწყისი, ზრდისა და თანამედროვე) ეტაპების მიხედვით.

თანამედროვე ტურიზმის საწყისი ფაზა ემთხვევა XIX საუკუნეს. მისთვის დამახასიათებელია: 1. საინფორმაციო ტექნოლოგიების და განსაკუთრებით საფოსტო ქსელის განვითარება; 2. სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურის განვითარე-

¹ მეტრეველი მარინა. ტურიზმი და გარემოს დაცვა. გამომცემლობა შპს „ფორმა“ თბილისი, 2008, გვ. 13.

ბა და ახალი, ისეთი სატრანსპორტო საშუალებების შემოღება, როგორიცაა მატარებელი და გემი, რამაც გამოიწვია მგზავრთა გადაყვანის სიჩქარის გაზრდა და მგზავრობის ღირებულების შემცირება; 3. ინდუსტრიალიზაციის შედეგად კეთილდღეობის ზრდა და თავისუფალი დროით, კერძოდ კი მივლინებით, სარგებლობის უფლების მოპოვების მიზნით გამართული პირველი სოციალური ბრძოლა.

ამ კლასიფიკაციის თანახმად, ტურიზმის ზრდის ფაზა ემთხვევა 1914 – 1945 წლებს, რომლისთვისაც დამახასიათებელია ტურისტული მოგზაურობის მონაწილეთა ზრდა საშუალო კლასის ხარჯზე. მოგზაურობის ახალი ფორმა შეიმუშავეს პოლიტიკურმა მოძრაობებმა, რომელსაც ჰქონდა ეროვნულ-სოციალური ხასიათი. ეს მოძრაობები ჯგუფებს სთავაზობდნენ ძალიან იაფ ან პრაქტიკულად უფასო მოგზაურობას, რათა თავიანთი ქვეყნის გაცნობის საშუალებით განვითარებულიყო პატრიოტული გრძნობა. ასეთი მოგზაურობა გავრცელებული იყო ევროპაში, კერძოდ, გერმანიაში და იტალიაში.

1945 წლის შემდეგ ტურიზმი შევიდა ახალ ფაზაში, რომელიც ხასიათდებოდა, ერთის მხრივ, ტურისტების მგზავრობის მასობრიობით, მეორეს მხრივ – ტურისტული გადაადგილების მასშტაბურობითა და პროგრესირებადი დივერსიფიკაციით. აქ ცალკე განხილვას საჭიროებს ყოფილ სოციალისტურ ქვეყნებში განვითარებული ტურიზმის სპეციფიკური თავისებურებანი, სადაც ტურისტების გადაადგილება უპირატესად ხდებოდა სოციალური ტურის ფარგლებში, განსაკუთრებით იზღუდებოდა მათი გასვლა საბჭოთა კავშირის საზღვრებს გარეთ.

თუ XIX საუკუნის ბოლოს და XX საუკუნის I ნახევარში დომინირებდა საზღვარგარეთ, საგარეო ბაზარზე სარეალიზაციოდ უშუალოდ საქონლის გატანა, XX საუკუნის II ნახევრიდან თავად ტურისტები ჩამოდიოდნენ მოცემულ ქვეყანაში საქონლის შიდა ბაზარზე შესაძენად და მოსახმარად. XX საუკუნის შუა ხანებში მკვეთრად გარდაიქმნა საერთა-

შორისო ტურიზმის განვითარების სფერო. შეიცვალა თვით ვიზიტორი მხარეებიც. ტურიზმის მთავარ განმსაზღვრელ ფაქტორად იქცა ტურისტული ბიზნესის კონცენტრაციის პროცესი. XX საუკუნის II ნახევარში სწორედ საერთაშორისო სამართლის ფარგლებში შემუშავებული კანონები აძლიერებდა მსოფლიო ტურიზმში ჩართული კომპანიების და ტურისტების იურიდიულ-მატერიალურ პასუხისმგებლობას.

საერთაშორისო ტურიზმი მრავალგვერდიანი გამოვლინებაა, რომელიც გარკვეული ნიშნის მიხედვით დაჯგუფებულ ფაქტორთა გავლენით ფორმირდებოდა სხვადასხვა ისტორიულ პერიოდში. მაგ., თუ XX საუკუნის შუა პერიოდში მსოფლიო ტურიზმის განვითარებაზე ძირითადად მოქმედებდა სულისტური ფაქტორები – რელიგიურობა, განათლებისადმი მიდრეკილება, რაც ასტიმულირებდა “ცოდნის სრულყოფილებას”, თანამედროვე პირობებში მასზე მოქმედებს სრულიად სხვა სახის ფაქტორები. ტურისტულ ბიზნესში იცვლება ძალთა თანაფარდობის პრინციპი. თუ II მსოფლიო ომის შემდგომ პერიოდში ამ მხრივ ღიდერობდა ევროპა, ამჟამად ჩამოყალიბდა სამი წამყვანი ტურისტული ცენტრი: ევროპის, ამერიკისა და აზია-წყნარი ოკეანის რეგიონის სახით. სულ უფრო მძლავრდება ტურისტების მოზიდვისათვის მათ შორის გამართული კონკურენციული ბრძოლა.

XX საუკუნის 50-იანი წლების ევროპაში ტურიზმის დარგის განვითარება უპირატესად ამერიკელ ტურისტებზე იყო ორიენტირებული, რაც უცხოური ვალუტის შემოსავლის მნიშვნელოვან წყაროდ იქცა. 1950-60-იანი წლები ტურიზმის ინფრასტრუქტურის ინტენსიური მშენებლობისა და მსოფლიო მასშტაბით ტურიზმის შესახებ მონაცემების სისტემური შეგროვების დასაწყისს წარმოადგენდა. აღნიშნულ ათწლეულში ძალზე დაბალი იყო განვითარებული ქვეყნების ტურიზმის სფეროში დასაქმებული პერსონალის შრომის ნაყოფიერების დონე, რის გამოც მსოფლიო ტურიზმში ჭარბობდა მოთხოვნა იაფფასიან მოგზაურობაზე, და ისიც ძირითადად დასვენების მიზნით.¹ XX საუკუნის 60-70-იან წლებში საერთაშორისო ტურიზმმა მიაღწია მსოფლიო მასშტაბებს. შედეგად ჩამოყალიბდა გლობალური ტურისტული ბაზარი. მასში მონაწილეობს პლანეტის ყველა ქვეყანა.

1960-80-იან წლებში საერთაშორისო ტურიზმის განვითარებაზე უარყოფითი გავლენა მოახდინა სოციალისტური და კაპიტალური ბლოკის ქვეყნების დაპირისპირებამ, 1974-75 და 1980-82 წლების ეკონომიკურმა კრიზისებმა, რადგანაც მათ თითქმის ერთდროულად მოიცვეს ყველა განვითარებული ქვეყანა (მათ შორის აშშ, იაპონია და დასავლეთ ევროპის ქვეყნები). ინდუსტრიულად განვითარებულ ქვეყნებში სამეწარმეო ტექნიკისა და ტექნოლოგიის განვითარება განაპირობებდა მოსახლეობის სოციალური კეთილდღეობისა და, შესაბამისად, შვებულების ხანგრძლივობის ზრდას, რაც დადებითად აისახებოდა მსოფლიო ტურიზმის განვითარებაზე.

მართალია საერთაშორისო ტურიზმი უკვე დიდი ხანია ვითარდება, მაგრამ ამ პროცესებმა ინტენსიური სახე მიიღო XX საუკუნის 80-იანი წლების შემდეგ. 1980 – 1990-იან წლებში, ტურისტული ინდუსტრიის განვითარების კუთხით, მნიშვნელოვან წარმატებას მიაღწიეს საფრანგეთმა, გერმანიამ, დიდმა ბრიტანეთმა, იტალიამ, ესპანეთმა და სხვა ევროპულმა ქვეყნებმა. ბოლო დროს სულ უფრო იზრდება ამ სფეროში ჩინეთის, თურქეთის, საუდის არაბეთის, ისრაელისა და ეგვიპტის როლი, რომლებიც მნიშვნელოვან კონკურენციას უწევენ ტურისტული ინდუსტრიით განვითარებულ დანარჩენ ქვეყნებს.

1990-იან წლებში მნიშვნელოვანი ძვრები მოხდა საერთაშორისო ტურიზმის განვითარებაში, რამაც უდიდესი გავლენა მოახდინა მსოფლიო ტურისტული კავშირების ერთიან სისტემაზე. საბჭოთა კავშირის დაშლის შედეგად, 15 ყოფილი სოციალისტური ქვეყანა დაადგა ტურიზმის განვითარებაზე.

1990-იან წლებში მნიშვნელოვანი ძვრები მოხდა საერთაშორისო ტურიზმის განვითარებაში, რამაც უდიდესი გავლენა მოახდინა მსოფლიო ტურისტული კავშირების ერთიან სისტემაზე. საბჭოთა კავშირის დაშლის შედეგად, 15 ყოფილი სოციალისტური ქვეყანა დაადგა ტურიზმის განვითარებაზე.

¹ ბახტაძე ე. „მსოფლიო ტურიზმის განვითარების ტენდენციები“, ჟურნ. „ეკონომიკა“, თბილისი, 2005, № 9, გვ. 163.

ბის ახალ გზას და დამოუკიდებლობის სტატუსით ჩაერთო საერთაშორისო ტურისტულ ურთიერთობებში. მათი მთავარი მიზანია, ახალი სამუშაო ადგილების შექმნის მიზნით, ეროვნულ ტურისტულ ინფრასტრუქტურაში უცხოური კაპიტალის მოზიდვა.

1980-90-იან წლებში მსოფლიო ტურიზმის დამახასიათებელ თვისებად იქცა საშუალო და საშუალოზე დაბალი შემოსავლების მქონე ადამიანების მხრიდან ტურისტულ მომსახურებაზე მოთხოვნის ზრდა, რაც ხელს უწყობდა ტურისტული ბაზრის უფრო ღრმა დივერსიფიკაციას: შეიქმნა მრავალფეროვანი ტურისტული პროდუქტები, რომელიც გათვალისწინებული იყო სხვადასხვა გემოვნების მქონე ტურისტების მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილებისათვის. ამასთან ერთად, ტურისტული ბაზრის დიფერენციაციამ არ გამოიწვია ტურ-პროდუქციის სტანდარტიზაცია და უნიფიკაცია, რამაც უფრო შესაძინევი გახადა ტურისტული მომსახურების კომპლექსის დიფერენციაცია და სპეციალიზაცია.

XX და XXI საუკუნეების მიჯნაზე მიმდინარე გლობალური გეოპოლიტიკური სისტემის არასტაბილურობის, ომების, ტერორიზმის, რესპირატორული დაავადებების, პნევმონიის, ცუნამის, სტიქიური უბედურებების პირობებში საერთაშორისო ტურიზმმა დაამტკიცა აღდგენისადმი დიდი უნარი. მსოფლიო ტურიზმის ფენომენური წარმატება იმით აიხსნება, რომ დღეს იგი აღარ ითვლება ფუფუნებად და ბუნებრივ მოთხოვნილებას წარმოადგენს. ევროპაში დიდი ხანია დამკვიდრდა ისეთი ტერმინი, როგორიცაა “უფლება ტურიზმზე”.

2000 წელი ტურისტული ინდუსტრიისათვის წარმატებულ წლად იქნა გამოცხადებული, რასაც განაპირობებდა იმ დროისთვის მსოფლიოს შედარებით სტაბილური პოლიტიკურ-ეკონომიკური ვითარება და სხვა მასტაბილიზებელ ფულად-საკრედიტო, სავალუტო და საფინანსო ღონისძიებათა გატარება. საერთაშორისო ტურიზმმა მიიღო ბევრად უფრო მასშტაბური სახე. ტურისტულ პროცესებში ჩაერთო პლანეტის მოსახლეობის საშუალო ფენა. ამით საერთაშორისო

ტურიზმის იზოლირებულად განვითარებამ შეწყვიტა თავისი არსებობა და მან დაიწყო საერთაშორისო ბიზნესის სხვა სახეებთან ერთად ინტეგრირებულად განვითარება. მსოფლიო ტურიზმის შემდგომი განვითარება განაპირობა მეცნიერულ-ტექნიკურმა მიღწევებმა, ტურიზმის სფეროში კვალიფიცირებული კადრების მომზადებამ, ვიზების გამარტივებამ, ტურიზმის სფეროში კრედიტების, ობლიგაციების და სხვა სახის კაპიტალის მოზიდვამ.

2001 წელს მსოფლიო ტურისტულ ბაზარზე მომხდარი ნეგატიური ცვლილებები უშუალოდ უკავშირდება აშშ-ის 11 სექტემბრის ტერორისტულ აქტს. **შექმნილი კრიზისის დაბლევაში მნიშვნელოვანი როლი შეასრულა მარკეტინგულმა ღონისძიებებმა: ქვეყნები აქტიურად მონაწილეობდნენ გამართულ საერთაშორისო ტურისტულ ბაზრობებში.** 2001 წლის კრიზისმა კატალიზატორის როლი შეასრულა საერთაშორისო ტურიზმის განვითარებაში. მან დააჩქარა ისეთი ცვლილებები, რომლებიც დიდი ხანია მიმდინარეობს ტურისტულ ინდუსტრიაში. კერძოდ, ესენია: პირდაპირი დაჯავშნის სისტემისა და ინტერნეტის გამოყენება, საცალო ტურისტული სააგენტოების რიცხვის შემცირება და სხვა. ამრიგად, მსოფლიო ტურიზმს გადამწყვეტი როლი აკისრია მშვიდობის შენარჩუნებაში, მატერიალური საშუალებებისა და სამუშაო ადგილების შექმნაში.

2002 წელს მსოფლიო ტურისტულ სტრუქტურაში ევროპას მყარად ჰქონდა შენარჩუნებული პირველი ადგილი, ხოლო მეორე პოზიციაზე გამოვიდა აზია-წყნარი ოკეანის რეგიონი. აფრიკასა და ახლო აღმოსავლეთში შეინიშნებოდა საერთაშორისო ტურისტული ჩასვლების რიცხვის ზრდა, თუმცა ამ რეგიონთა საბაზისო დონე ისევ დაბალი იყო. 2003 წელს მსოფლიო ტურიზმის შემდგომი განვითარების შემაფერხებელ ფაქტორად იქცა ერაყის კონფლიქტი და პნევმონიის ეპიდემია. ამ წელს მსოფლიო ტურისტულ ბაზარზე, ტურისტების სიმრავლით, გამოირჩეოდა საფრანგეთი, ესპანეთი, აშშ, იტალია და ჩინეთი. ამ დროისთვის, ტურიზმიდან

მიღებული შემოსავლის მიხედვით, I ადგილი ეჭირა აშშ-ს. მას მოყვებოდა ესპანეთი, საფრანგეთი, იტალია და ჩინეთი.

2003 წლისათვის სამოგზაუროდ ყველაზე მეტი თანხა დახარჯეს აშშ-ის მოქალაქეებმა. ამ მხრივ, მეორე, მესამე და მეოთხე ადგილს იყოფდნენ შესაბამისად გერმანია, დიდი ბრიტანეთი და იაპონია.¹ სამწლიანი შენელებული ზრდის შემდეგ 2004 წელს საერთაშორისო ტურიზმმა საოცარი ნახტომი განიცადა. მსოფლიო ტურისტული ორგანიზაციის ინფორმაციით, ტურიზმის ზრდა ყველაზე უფრო მეტად საგრძნობი იყო აზიისა და წყნარი ოკეანის რეგიონებში. რაც შეეხება მომდევნო (2005 და 2006) წლებს, არსებული ტენდენციები ძირითადად შენარჩუნებულ იქნა. მკვეთრი ცვლილებები ამ მიმართულებით არ დაფიქსირებულა. საერთოდ კი, უნდა აღინიშნოს, რომ მსოფლიო ტურისტულ ბაზარზე შექმნილი ვითარება სისტემურად იცვლება.

საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების თანამედროვე ტენდენციები

თანამედროვე საერთაშორისო ტურიზმი, საინფორმაციო და კომპიუტერული ტექნოლოგიების ფართოდ დანერგვის საფუძველზე, სწრაფი განვითარების ფაზაში შევიდა. პროგრესული სატრანსპორტო საშუალებებისა და მომსახურების მეშვეობით იგი ძალზე სწრაფად რეაგირებს მსოფლიო ეკონომიკაში მიმდინარე მოვლენებზე. მსოფლიო ტურიზმის გლობალიზაციის ხარჯზე გაჩნდა ახალი ტენდენციები და მიმართულებანი. მსოფლიო ტურიზმის განვითარება სასარგებლოა მასში მონაწილე ყველა მხარისათვის. მსოფლიო ტურიზმის განვითარების ბუმმა გამოიწვია ტურიზმის და მასთან დაკავშირებული დარგების – ტრანსპორტის, სოფ-

¹ წყარო: www.UNWTO;

ლის მეურნეობის, მეცნიერების, კულტურის და განათლების განვითარება.

თანამედროვე ეტაპზე ტურისტული პაკეტებით სარგებლობა შეუძლია ყველა ტურისტულ ჯგუფს იმ ქვეყნებში, სადაც საკმაოდ მაღალ დონეზეა განვითარებული შესაბამისი ტურისტული ინფრასტრუქტურა. ცალკეული ქვეყანა ხასიათდება სპეციფიკური ტურისტული თვისებებით, რის გამოც ტურისტებს უძნელდებათ დასასვენებლად ქვეყნის არჩევა. ამიტომ მომავალი წლისათვის ისინი დასასვენებლად ირჩევენ იმ ქვეყანას, სადაც ისვენებდნენ წინა წელს. ამას რამდენიმე მიზეზი გააჩნია: 1. ტურისტები ეჩვენებიან მიმღები ქვეყნის მოქალაქეთა ტრადიციებს; 2. ისინი ეგუებიან მათ სტუმართ-მასპინძლობის წესს; 3. მასპინძელ ოჯახთან უყალიბდებათ მეგობრული ურთიერთობა და ა. შ. თუმცა ახალ სეზონზე იგივე ქვეყანაში ტურისტული მარშრუტის შენარჩუნებას გარკვეული ნაკლოვანებაც ახასიათებს. კერძოდ, მოსაწყენი ხდება, უკვე ნანახი, იგივე ღირსშესანიშნაობების, გასართობი პარკების და სკვერების მონახულება.

უკანასკნელ ათწლეულში ტურიზმის განვითარების სფეროში გამოიკვეთა საერთაშორისო მასშტაბის შემდეგი სახის ტენდენციები: 1. ტურისტულ პროდუქციაზე მოთხოვნის სწრაფი ზრდის პერსპექტივები; 2. ტურისტული ინდუსტრიის ცალკეულ დარგთა წინმსწრები ტემპით განვითარება; 3. ყოველი ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებაში ტურიზმის როლის ზრდის ნიშნები; 4. შემომსვლელი და გამსვლელი ტურიზმის გეოგრაფიული სტრუქტურის ცვალებადი ხასიათი.

მსოფლიო ტურიზმში იკვეთება ისეთი უმნიშვნელოვანესი ტენდენცია, როგორიცაა ტურისტთა განთავსების ადგილების ზრდა, დასავლეთის ტურისტულ ბაზარზე ჯგუფური ტურ-პროდუქციით სარგებლობენ, როგორც წესი, ახალგაზრდა, მართხელა ადამიანები, შეზღუდული ფინანსური შესაძლებლობების მქონე ტურისტები, პენსიონერები და მლოცველები, რომელთაც სთავაზობენ თვითმომსახურების

ფორმებს. ამასთან ერთად, უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ტურიზმი მოგზაურობათა ნაირსახეობაცაა, რომელიც თანამედროვე მსოფლიოს განვითარებად და განვითარებულ ქვეყნებში სწრაფად, მაგრამ არათანაბრად ვითარდება. მისი წარმოშობა დაკავშირებულია საზოგადოების განვითარებასთან, რამდენადაც იგი განისაზღვრება ხალხის მოთხოვნილებებით.

თანამედროვე ეტაპზე განვითარებადი ქვეყნებიც აქტიურად არიან ჩართული საერთაშორისო ტურიზმში და საკმაოდ დიდ შემოსავალს იღებენ ამ სფეროდან. ტურიზმი მსოფლიოს 49 ნაკლებად განვითარებულ ქვეყანაში გადაიქცა სავალუტო შემოსავლების მიღების ძირითად წყაროდ. ამიტომ ეკონომიკის ეს დარგი წარმოადგენს ამ ქვეყნების მთლიანი შიდა პროდუქციის ძირითად შემადგენელ ნაწილს. განვითარებადი ქვეყნებისათვის ტურისტული პროდუქტი წარმოადგენს ძირითად საექსპორტო საქონელს. ტურიზმის ექსპორტი (ტურისტების შემოყვანა ქვეყანაში ანუ ტურისტული მომსახურების გაყიდვა უცხოელებზე) ხელს უწყობს შიდა ბაზრის გაფართოებას, რის გამოც ტურიზმს, სხვა დარგებთან შედარებით, უფრო დიდ მნიშვნელობას ანიჭებენ ეს ქვეყნები.

ზოგადად განვითარებად ქვეყნებში, მაღალგანვითარებულ ქვეყნებთან შედარებით, ტურიზმის განვითარების უფრო მაღალი ტემპებია დაფიქსირებული, რადგანაც განვითარებად (მათ შორის გარდამავალი ეკონომიკის მქონე) ქვეყნებს განვითარებულ ქვეყნებთან მიმართებაში მყარად აქვთ შენარჩუნებული ტურისტული ურთიერთობების დადებითი საფასური. უკანასკნელი ათწლეულის განმავლობაში მსოფლიო ტურიზმის განვითარების ტემპები რამდენჯერმე აღემატებოდა ეკონომიკის სხვა დარგთა განვითარების ტემპებს.

მონოპოლიზაციის ტენდენციები საერთაშორისო ტურიზმში. თანამედროვე საერთაშორისო ტურიზმი მნიშვნელოვნად განსხვავდება თავისუფალი კონკურენციის პერიოდში არსებული საგანს, რაც განაპირობა ცალკეული სახეობის ტურისტული ბაზრების მონოპოლიზაციამ, მსოფლიო ტურისტულ ბა-

ზარზე გაიზარდა მწარმოებელსა და მომხმარებელს შორის დაპირისპირება. ტურ-პროდუქციის მიწოდების მასშტაბი ჩამორჩა მასზე არსებული მოთხოვნის ზრდის ტემპს. მსგავსი წინააღმდეგობა განაპირობა ტურიზმის სფეროში კაპიტალის ქვეყნებს შორის მიგრაციამ. თუ ადრე კაპიტალის ექსპორტის მთავარი სფერო იყო სასაქონლო წარმოება, კაპიტალის მონოპოლიზაციის შემდეგ მისი დაბანდების ერთ-ერთ მთავარ სფეროდ იქცა ტურისტული ინდუსტრია. ამიტომ, ცალკეული ქვეყნის ტურისტული ბიზნესი სულ უფრო კარგავს ეროვნულ ხასიათს და ინტერნაციონალური ხდება. თანამედროვე საერთაშორისო ტურიზმის განვითარებაზე მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს ეკონომიკის ამ დარგის სახელმწიფო რეგულირება. საერთაშორისო ტურიზმი იქცა მონოპოლისტური ტურისტული კომპანიებისათვის შეკვეთების მიღების ძირითად წყაროდ. საერთაშორისო ტურიზმის მონოპოლისტური ტენდენციების აღმოფხვრისა და რეგულირების მიზნით ჩამოყალიბდა საერთაშორისო ტურისტული ორგანიზაციები, რომლებმაც შეიმუშავეს შესაბამისი სამართლებრივი ნორმები და ნორმატივები.

თანამედროვე ეტაპზე მცირე და საშუალო ტურისტულ სააგენტოებს არ ძალუძთ დამოუკიდებლად გაძღონ საერთაშორისო კონკურენციას. ამიტომ, ისინი ექცევიან მსხვილი ტურისტული კომპანიების კონტროლის ქვეშ, რომლებიც კაპიტალს აბანდებენ “მაღალი ტექნოლოგიების მქონე” სწრაფად განვითარებად ტურისტულ ბიზნესში: სასტუმროებისა და რესტორნების ქსელში, ენერგეტიკაში, ტრანსპორტში, ინფორმატიკაში და ა. შ. თანამედროვე საერთაშორისო ტურისტულ ინდუსტრიაში მიმდინარე პროცესების კონტროლის ამალგების მიზნით, სულ უფრო ფართოდ გამოიყენება მონოპოლიათა ურთიერთკავშირის სისტემა. ამდენად, ბოლო დროს მნიშვნელოვნად ამაღლდა ტურისტული ბიზნესის კონცენტრაციის დონე. საერთაშორისო ტურიზმი მსოფლიო მეურნეობის ერთ-ერთი მონოპოლიზირებული სფეროა.

საერთაშორისო ტერორიზმმა, ეპიდემიურმა დაავადებებმა, სახელმწიფოთა მხარდმა ანტიტერორისტულმა სამხედრო ოპერაციებმა, გლობალურმა ეკოლოგიურმა კატაკლიზმებმა (მეწყვრებმა, წყალდიდობებმა, მიწისძვრებმა დაა.შ.) მნიშვნელოვნად განსაზღვრა საერთაშორისო ტურისტული ნაკადების ძირითადი მარშრუტები და მიმართულებანი. საერთაშორისო ტურიზმი იქცა ცხოვრების სტილის განსაზღვრის მთავარ მექანიზმად. დღესდღეობით ტურისტულ ბიზნესზე მონოპოლისტურ ძალთა გავლენის გაძლიერების გამო, სულ უფრო იზრდება ტურიზმის სახელმწიფო რეგულირების აუცილებლობა.

ბოლო დროს მსოფლიო ტურიზმში გაბატონებული პოზიციები დაიჭირეს საერთაშორისო მონოპოლიებმა, რომელთა ორგანიზაციის ძირითადი ფორმაა მსხვილი ტურისტული კომპანიები. მათი ტურისტული საქმიანობის მთავარი ფორმაა კაპიტალის ექსპორტი იმ ქვეყნების ტურისტულ ინფრასტრუქტურაში, რომელთაც ტურიზმის განვითარების ხელსაყრელი ბუნებრივ-კლიმატური პირობები აქვთ. ტურიზმის სფეროში დაბანდებული კაპიტალის ინტენსიფიკაციის მეშვეობით ისინი ზემოქმედებენ ცალკეულ ქვეყნებში განლაგებული ადგილობრივი ტურისტული სააგენტოების მიერ წარმართულ ტურისტულ პოლიტიკაზე და განვითარების სტრატეგიულ გეგმებზე. თუ ადრე მსოფლიოს წამყვანი ტურისტული კომპანიები თავიანთ კაპიტალს აბანდებდნენ ტურისტული პოტენციალის მხრივ, ბუნებრივი უპირატესობის მქონე, განვითარებადი ქვეყნების “მწვანე ტურისტულ ზონებში”, თანამედროვე ეტაპზე მათი კაპიტალი გადაინაცვლა ტურიზმის სფეროში შეძენილი უპირატესობის მქონე (საულის არაბეთის, ეგვიპტის, ისრაელის და სხვა) ქვეყნების ტურისტული ინფრასტრუქტურის (სასტუმროების, რესტორნების, ბენზინგასამართი სადგურების, სატრანსპორტო სისტემების, პარკების, პლაჟების, ენერგეტიკის და სხვა დარგთა) მშენებლობაში.

თანამედროვე მსოფლიოს წამყვანი ტურისტული კომპანიები თავიანთი ტურისტული ბიზნესის გაფართოების მიზნით კაპიტალის დასაბანდებლად ეძებენ იაფი სამუშაო ძალისა და სტაბილური პოლიტიკური ვითარების მქონე ქვეყნებს. ბოლო დროს ამ კომპანიების კაპიტალის კონცენტრირება შეინიშნება მსხვილ ტურისტულ ცენტრებში, რომელთა კომბინირებით იქმნება მძლავრი ტურისტული გაერთიანებები. სწორედ ისინი აკონტროლებენ მთლიან მსოფლიო ტურისტულ ბაზარსა და ცალკეული ქვეყნის ტურისტულ ბიზნესს.

საერთაშორისო ტურიზმის რეგიონალიზაციის ტენდენციები. საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების ერთ-ერთი გამოკვეთილი პრიორიტეტია მისი რეგიონალიზაცია, რაც განპირობებულია შორეული მოგზაურობისათვის საჭირო სატრანსპორტო დანახარჯების მკვეთრი ზრდით. აგრეთვე XXI საუკუნეში საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების ერთ-ერთი ტენდენციაა ქვეყნების მიერ ტურიზმის სფეროში გაერთიანებების, ალიანსებისა და კავშირების ჩამოყალიბება. ორგანიზებულ ტურთან შედარებით განსაკუთრებით იზრდება მოთხოვნა ინდივიდუალურ მოგზაურობაზე. განსაკუთრებით გაიზარდა შიდა ტურიზმის ხვედრითი წილი ნაცნობებისა და ნათესავების მონახულების მიზნით.

ტურიზმთან კორელაციაში მყოფ დარგთა განვითარებაში მომხდარი ცვლილებები აძლიერებს კონტროლს ამ დარგთა შორის დამყარებულ ტურისტულ კავშირებზე. გადრმავდა ინტეგრაციული პროცესი. ადგილი აქვს ტურისტული ბიზნესის ინტერნაციონალიზაციას. ამჟამად მსოფლიო ტურიზმის განვითარებაში მნიშვნელოვან როლს ასრულებს ევროკავშირი. სულ უფრო იზრდება აზიური კომპანიების როლი ევროკავშირის ტურისტულ ბაზრებზე. ტურიზმის სფეროში მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის დანერგვა იწვევს ძირითადი კაპიტალის განახლებასა და ტურიზმთან კოდინაციაში მყოფი, მონათესავე ახალი დარგების შექმნას. მან უშუალო გავლენა მოახდინა ტურისტული ინფრასტრუქ-

ტურის ჩამოყალიბებაზე. მსოფლიო ტურისტული ბაზრის არსებობა ხშირად წყვეტს ქვეყანაში ახალი ტურისტული პოტენციალის გამოვლენისა და ამოქმედების ბედს.

თანამედროვე ეტაპზე ტურ-პროდუქციის წარმოების სფეროში სხვა ქვეყნების ტექნიკურ მიღწევათა გამოყენების გარეშე მხოლოდ საკუთარ ძალებზე დაყრდნობით შეუძლებელია ტურიზმის სფეროში მონოპოლისტურ კონკურენციაში გაძლება, რაც კიდევ უფრო ზრდის ტურისტული ინფრასტრუქტურით განვითარებული ქვეყნების ურთიერთდამოკიდებულებას, მათ შორის გამართულ კონკურენციას. ტურისტული ინდუსტრიით მაღალგანვითარებულ ქვეყნებში სულ უფრო შეიმჩნევა მოქალაქეთა მიგრაციის ლიბერალიზაცია, ტურისტული ვიზების გაცემაზე შეზღუდვების მოხსნა. ამდენად, ტურისტული ბიზნესის ლიბერალიზაცია თანამედროვე საერთაშორისო ტურიზმის უმთავრესი ტენდენციაა.

თანამედროვე ეტაპზე საერთაშორისო ტურიზმი წარმოადგენს მსოფლიო ეკონომიკის ერთ-ერთ ყველაზე დინამიურად მზარდ, მაღალშემოსავლიან დარგს, რომლის წარმატებაზეც მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული დანარჩენი დარგების განვითარებაც. ტურისტული მოტივით ადამიანთა გადაადგილებამ მსოფლიოს ყველა ქვეყანა მოიცვა. სხვადასხვა ქვეყნის იდეური მრწამსის მქონე ადამიანთა კონტაქტი იქცა ყოველდღიურ რეალობად. აქედან გამომდინარე, მსოფლიო ტურიზმი ხელს უწყობს არამარტო ცალკეული ქვეყნის ეკონომიკის განვითარებას, არამედ იგი გვევლინება საზოგადოების სოციალურ-კულტურული აქტივობისა და ურთიერთობის დამყარების ყველაზე მასობრივ ცივილიზებულ ფორმად.

თანამედროვე საერთაშორისო ტურიზმის მდგომარეობისა და ამ სფეროში მოწინავე ქვეყნების მიერ დაგროვილი გამოცდილების ანალიზი იძლევა იმის მტკიცების საშუალებას, რომ საერთაშორისო ტურიზმის განვითარებას თანსდევს შიდა ტურიზმის აღმავლობისათვის ხელშემწყობი პირობების შექმნა და პირიქით. შიდა ტურიზმის განვითარება,

თავის მხრივ, ხელს უწყობს ეროვნული ეკონომიკის სტაბილურობას, იმ ადგილობრივი, ტრადიციული დარგების განვითარებას, რომელთაც გააჩნიათ სათანადო რესურსები. ამ დარგთა განვითარება კი, თავის მხრივ, ხელს უწყობს მოცემული ქვეყნის საერთო ეკონომიკურ აღმავლობას. თანამედროვე საერთაშორისო ტურიზმი, რომელიც ოპერატულად იმართება კომპიუტერული ტექნიკის, INTERNET_technologies, თანამედროვე სატრანსპორტო საშუალებათა და მომსახურების მეშვეობით, მნიშვნელოვნად ამცირებს დროითი და სივრცობრივი დაშორების პრობლემას.

საერთაშორისო ტურიზმი ძალზე მგრძნობიარეა თანამედროვე სამყაროში მიმდინარე მოვლენების მიმართ. შესაბამისად ჩნდება ახალი ტენდენციები, მოძრაობები და მიმართულებები. სწორედ აქედან გამომდინარე, მსოფლიო ტურიზმს განიხილავენ, როგორც ინდივიდუალური და კოლექტიური დასვენების, ბიზნესის მდგრადი განვითარების სფეროს, რომელიც იყენებს კაცობრიობის კულტურულ მემკვიდრეობას და თავისი წვლილი შეაქვს მის გამდიდრებაში. თანამედროვე ეტაპზე საერთაშორისო ტურიზმი გადაიქცა ისეთ სამეურნეო საქმიანობად, რომელიც ერთნაირად სასარგებლო და მომგებიანია მასში მონაწილე ყველა მხარისათვის. ამიტომ ტურისტული პროექტები მხარდაჭერილი უნდა იქნეს მასში მონაწილე ყველა მხარის ადმინისტრაციის მიერ, რომლებიც დაინტერესებულნი უნდა იყვნენ მცირე და საშუალო საწარმოთა განვითარებით, რადგანაც ამა თუ იმ ქვეყანაში შემოსული ტურისტი თუ ადგილობრივი მაცხოვრებელი ხარჯავს გარკვეულ ფულად სახსრებს.

მსოფლიო ტურისტული ინდუსტრიის რეგიონალიზაციამ შეცვალა ცალკეული ქვეყნის ხვედრითი წილი საერთაშორისო ტურიზმის საერთო მოცულობაში. განვითარდა ტურისტული ბიზნესის ახალი ფორმები. შეიცვალა თვით ტურ-პროდუქციის მყიდველსა და გამყიდველს შორის ურთიერთობა. თუ ადრე ტურისტებსა და ტურისტულ კომპანიებს აკავშირებდა საშუაშალო ფირმები, თანამედროვე ეტაპზე მკვეთ-

რად შემცირდა ტურისტულ შუამავალთა როლი, რადგან ტურისტულ კომპანიებს გააჩნიათ თავიანთი საშუაშაველო-მარკეტინგული განყოფილებები, რომლებიც ტურისტების მოზიდვითა და ტურ-პროდუქტების გასაღებით არიან დაკავებული.

საერთაშორისო ტურიზმის დაუბალანსებლობის პრობლემა თანამედროვე ეტაპზე

ამდენად, საერთაშორისო ტურიზმის განვითარება თანამედროვე მსოფლიოს უკანასკნელ ათწლეულში მეტად არასახარბიელო პირობებში მიმდინარეობდა: ტერორიზმი, ბუნებრივი სტიქიები, სხვადასხვა სახის ეპიდემიები, ვირუსული დაავადებანი, ნავთობზე მსოფლიო ფასთა ზრდა, სავალუტო კურსთა რყევები, სხვადასხვა ქვეყნის სოციალური, პოლიტიკური და ეკონომიკური არასტაბილურობა და ა.შ. ეს არის იმ გლობალურ პრობლემათა მხოლოდ მცირე ჩამონათვალი, რომელსაც აწედა თანამედროვე მსოფლიო საზოგადოება. და მაინც მიუხედავად ამისა, ტურიზმიდან მიღებულმა შემოსავლებმა გადააჭარბა ყოველგვარ მოლოდინს.

თანამედროვე საერთაშორისო ტურიზმის განვითარებაზე მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს განვითარებად ქვეყნებში მიმდინარე მოვლენები. ამ სახელმწიფოებში ტურიზმის განვითარების მაღალი ტემპი კიდევ უფრო აძლიერებს მსოფლიო ტურისტულ ბაზარზე მოქმედ კონკურენციას. საერთაშორისო ტურიზმის თანამედროვე სტრუქტურის ერთ-ერთი მთავარი მახასიათებელი თვისებაა ტურისტული ნაკადების დაუბალანსებელი ზრდა. კერძოდ, ტურიზმის განვითარების თვალსაზრისით ხელსაყრელი ბუნებრივ-კლიმატური პირობებისა და შეძენილი უპირატესობის მქონე, ტურისტული ინდუსტრიის მიხედვით განვითარებული ქვეყნები უფრო მეტად ახდენენ ტურისტების მიღებას, ვიდრე გამგზავრებას, და პირიქით. ამ მხრივ, ღარიბი ქვეყნები უფრო მეტ ტურისტს აგ-

ზენიან საზღვარგარეთ დასასვენებლად, უცხოური ღირსშესანიშნაობების დასათვალიერებლად, ვიდრე იღებენ ქვეყნის შიგნით. ენერგოშემცველებზე ფასების კოლოსალურმა ზრდამ მკვეთრად გააძვირა ტერიტორიულად ურთიერთდაშორებულ, სხვადასხვა კონტინენტზე ან რეგიონში მდებარე ქვეყნებს შორის მგზავრთა გადაყვანის პროცესი. ამიტომ ტურისტების ძირითადი ნაკადი შემოიფარგლება მათი მშობლიური სახელმწიფოების მოსაზღვრე ქვეყნების ტურისტული პოტენციალის დაკმაყოფილებით.

ამრიგად, ტურისტული ნაკადების დაუბალანსებლობა თანამედროვე მსოფლიო ტურიზმის დისპროპორციის ერთ-ერთი უმთავრესი გამოხატულებაა, რაც კიდევ უფრო ართულებს საერთაშორისო ტურიზმის შემდგომ აღმავლობას. იმისათვის, რომ გაიზარდოს ტურისტული პროდუქციის გაყიდვების მოცულობა, ფირმა იყენებს უკუკავშირების ისეთ მეთოდებს, როგორიცაა ტურის დასრულების შემდეგ კლიენტებთან კონტაქტების დამყარება: ტურისტების დაბადების დღისათვის ღია ბარათის, ამანათის ან საჩუქრების გაგზავნა, ტურისტებთან მიმოწერის დაწყება და ა. შ. საერთაშორისო ტურიზმის სფეროში აპრობირებული ფსიქოლოგიური მეთოდები შეიძლება გადატანილი იქნეს ტურ-პროდუქტების გაყიდვების ფსიქოტექნოლოგიებში, ანუ ტურ-აგენტების (ტურ-ოპერატორების) მოქმედებაში, რომელიც ეფუძნება კლიენტის გადაწყვეტილებაზე ზემოქმედების დროს სოციალურ-ფსიქოლოგიური კანონზომიერების ცოდნას, ტურისტული ფირმის საქმიანობის ინტერესების შესაბამისად მათი მართვის უნარს. ამაში ტურ-ოპერატორებს ეხმარება ვებგვერდების მეშვეობით განთავსებული ტურისტული მარშრუტების ძიების კონტექსტური რეკლამა.

მრავალი ქვეყნისათვის საერთაშორისო ტურიზმის განვითარებას გააჩნია სასიცოცხლო მნიშვნელობა, რადგანაც უცხოელი ტურისტებისაგან მიღებული შემოსავლები, ტურისტულ ფირმებზე დაწესებული გადასახადები და ამ სფეროში ადგილობრივი მოსახლეობის დასაქმების შესაძლებ-

ლობა ქმნის ეკონომიკის აღმავლობის დამატებით მოტივატორებს. თანამედროვე პირობებში სწორედ საერთაშორისო ტურიზმი არის უცხოური ვალუტის ქვეყნებს შორის მოძრაობის მთავარი გენერატორი, რის მეშვეობითაც იგი უდიდეს როლს ასრულებს მსოფლიო ეკონომიკაში.

ტექნოლოგიური წინსვლები გარკვეულ ეფექტს ახდენს მსოფლიო ტურისტულ ბაზარზე. კომპიუტერული დაჯავშნის სისტემამ ფაქტიურად თითქმის გააქრო ტურისტების მოზიდვით დაკავებულ მუშახელზე არსებული მოთხოვნა, რამაც გამოიწვია ის, რომ შედარებით ნაკლები რაოდენობის ტურაგენტები მუშაობენ სასტუმროებსა და აეროპორტებში. ამის გამო შემცირდა თავად ტურისტული სააგენტოებისა და ავიაკომპანიების ოფისები. ინვესტიციების მაღალი დონე განსაზღვრავს ტურისტული ბიზნესის წარმატებით განვითარებას. თუმცა არც სახელმწიფოს და არც კერძო სექტორს არ სურს ინვესტიციების განხორციელება მანამდე, სანამ მოცემულ ქვეყანაში ან რეგიონში არ ჩავლენ ტურისტები. იმავედროულად არც ტურისტები ჩქარობენ იმ ქვეყნებსა და რეგიონებში ჩასვლას, სადაც არ არის განვითარებული სათანადო ტურისტული ინფრასტრუქტურა. ხშირად საზოგადოებას ეჭვი ეპარება ტურიზმის “ღირებულებაში”. მათი აზრით, სამუშაო ძალის, ფულისა და სხვა რესურსების მოხმარება შეიძლება სხვა დარგებში, რომელთაც უკეთესი ეფექტის მოტანა შეეძლებათ.

ამის ყველაზე საუკეთესო მაგალითია სამუშაო ძალა. თუ ტურიზმში მეტისმეტად ბევრი ადამიანი დასაქმდება, მაშინ მუშახელის დეფიციტის გამო, არასრული დატვირთვით იმუშავებს ეკონომიკის სხვა დარგები, მაგ, სოფლის მეურნეობა. თუ ეკონომიკაში მუშახელის დეფიციტი იქმნება იგი უცხოეთიდან ივსება, რაც მოგვიანებით, შრომის ანაზღაურების სახით, შემოსავლების მნიშვნელოვანი ნაწილის საზღვარგარეთ “გაუთნვას” იწვევს. ამრიგად, თანამედროვე მსოფლიოში მეტად არათანაბრად არის განვითარებული საერთაშორისო ტურიზმი, რაც, პირველ რიგში, აიხსნება მსოფლიო

ოს ქვეყნებსა და რეგიონებში განსხვავებული სოციალურ-ეკონომიკური განვითარებითა და ბუნებრივ-კლიმატური პირობებით. შესაბამისად, საერთაშორისო ტურიზმში ჩამოყალიბდა მყარი დისბალანსის პირობები. ტურიზმის განვითარებაში წარმოიქმნა წინააღმდეგობა.

თანამედროვე მსოფლიო ტურიზმის განვითარების დინამიკა

ამრიგად, ტურისტების საზღვარგარეთ გასვლის შეფერხების მიზნით განხორციელებული კარჩაკეტილობა ამუხრუჭებს საერთაშორისო ტურიზმის შემდგომ განვითარებას. ამ მხრივ განხორციელებულმა ცალმხრივად შემზღუდავმა მიდგომამ გზა დაუთმო ტურისტთა მიგრაციას. XXI საუკუნის I ათწლეულში საერთაშორისო ტურიზმი გადაიქცა მსოფლიო კულტურისა და ეკონომიკის მდგრადი განვითარების სფეროდ. იგი წარმოადგენს ინტეგრირებულ სოციალურ-ეკონომიკურ სისტემას.

საერთაშორისო ტურიზმი სულ უფრო მნიშვნელოვან ადგილს იკავებს მსოფლიო ბიზნესში. იზრდება საერთაშორისო ტურიზმიდან მიღებული შემოსავალი. ტურიზმის მზარდი დინამიკა ხელს უწყობს არამარტო ქვეყნის რეგიონულ, არამედ მისი მომიჯნავე ისეთი სექტორების განვითარებას, როგორიცაა: მშენებლობა, სოფლის მეურნეობა, კავშირგაბმულობა, ტრანსპორტი და ა.შ. შესაბამისად დიდი მნიშვნელობა აქვს იმას, თუ როგორია ბოლო 10 წლის განმავლობაში მსოფლიო ტურიზმის დინამიკა, ამ სფეროში არსებული ტენდენციები.

2000 წელს საერთაშორისო ტურისტული ჩასვლების რიცხვმა შეადგინა 565 მლნ ვიზიტორი, ხოლო მიღებულმა შემოსავალმა კი – 486 მლრდ დოლარს გადააჭარბა. მსოფლიო ტურისტული ჩასვლების საერთო მოცულობის 50% მოდიოდა ევროპის ქვეყნებზე, 18% – აშშ-ზე, 16% – აღმოსავლ

ლეთ აზიისა და წყნარი ოკეანის რეგიონებზე, ხოლო აფრიკაზე კი მხოლოდ – 4%. ტურისტული ორგანიზაციების მონაცემების თანახმად, 2002 წელს საერთაშორისო ტურისტული ჩასვლების რიცხვმა 715 მილიონი კაცი შეადგინა, რაც 22 მილიონით მეტია, 2001 წლის ანალოგიურ მაჩვენებელთან შედარებით.¹

2003 წელს დაფიქსირებულია 725 მილიონი ტურისტი. ტურისტების მიმღებ ქვეყნებს მათ მოუტანეს 500 მლრდ ამერიკულ დოლარამდე შემოსავალი. 2004 წელს საერთაშორისო ტურისტულმა ჩასვლებმა იმ დროისათვის რეკორდულ მაჩვენებელს მიაღწია და 760 მილიონი ვიზიტორი შეადგინა. 1950 წლიდან 2005 წლამდე საერთაშორისო ტურისტების რიცხვი იზრდებოდა საშუალოდ წლიურად 6,5%-ით და იგი 250 მილიონიდან 806 მილიონ მოგზაურამდე გაიზარდა. ტურისტული მოგზაურობიდან მიღებული შემოსავალი 2005 წელს, წინა წელთან შედარებით, 11,2%-ით გაიზარდა და 688 მლრდ აშშ დოლარს მიაღწია. აღნიშნული ზრდა ძირითადად მიღწეული იქნა ევროპის, აზია-წყნარი ოკეანისა და სამხრეთ ამერიკის რეგიონების ხარჯზე. წინა წელთან შედარებით, ყველაზე მეტი ზრდა შეიმჩნევა აფრიკაში (9%), ახლო აღმოსავლეთში (8%), აზია-წყნარი ოკეანის რეგიონში (8%), ამერიკაში (6%), ხოლო ევროპაში (4%).

ამ შემოსავლებიდან 348 მლრდ დოლარი (51%) მიიღო ევროპამ, 145 მლრდ (21%) – ამერიკამ, ხოლო აზია-წყნარი ოკეანის ქვეყნებმა – 139 მლრდ დოლარი (20%). ზემოთ მოყვანილი ანალიზი იმას გვიჩვენებს, რომ ამ დროისათვის ჯერ კიდევ დაბალი იყო მაღალშემოსავლიანი, საქმიანი ტურიზმის ხვედრითი წილი. საერთაშორისო ტურიზმიდან მიღებული შემოსავლები წარმოადგენს ყველაზე მსხვილ საქსპორტო სტატიას განვითარებადი და კუნძულოვანი სახელმწიფოებისათვის. 1990-2005 წლებში საერთაშორისო ტურისტული ნაკადები გაცილებით უფრო სწრაფად იზრდებოდა, ვიდ-

რე საერთაშორისო ტურისტული შემოსავლები. საერთაშორისო ტურისტული შემოსავლების მიხედვით პირველი სამი ადგილი უჭირავთ საფრანგეთს, ესპანეთსა და აშშ-ს ხოლო საერთაშორისო ტურიზმიდან მიღებული შემოსავლების მიხედვით კი პირველი სამი ადგილი უჭირავთ შესაბამისად აშშ-ს, ესპანეთსა და საფრანგეთს.

ტურისტული ჩასვლებისა და შემოსავლების მიხედვით, პირველ ათეულში (მეცხრე ადგილზე) მოხვდა თურქეთი მრავალწლიანი დინამიური ზრდით. ჩინეთი ლიდერია ტურიზმის დარგში აზია-წყნარი ოკეანის რეგიონში. იგი მზარდი ტურისტული შემოსავლების მიხედვით თანდათან უახლოვდება აშშ-ს. თურქეთი, ტურიზმის განვითარების მხრივ, მე-4-ე ადგილზეა ხმელთაშუა ზღვის რეგიონში და მეექვსე ადგილზე – ევროპაში. ტურ-პროდუქციის მსყიდველუნარიანობის მხრივ, პირველ ადგილზეა გერმანია, მეორეზე – აშშ, მესამეზე – იაპონია, მეოთხეზე – საფრანგეთი, მეხუთეზე – იტალია.

2000-2005 წლებში ტურისტული ნაკადების ყველაზე მაღალი საშუალოწლიური ზრდის ტემპი აჩვენა ახლო აღმოსავლეთმა (10%). 2005 წელს ტურისტები ძირითადად მოგზაურობდნენ დასვენებისა და შეგებულების გატარების (50%), საქმიან-პროფესიული (16%), მეგობრების და ნათესავების მონახულების (16%), აღმსარებლობის (10%), მკურნალობის (10%) და სხვა (8%) მიზნით. დანიშნულების ადგილას ისინი ძირითადად მიდიოდნენ ავტომობილით (43%), ან საჰაერო ტრანსპორტით (45%).¹

თუ 1950 წლისათვის თხუთმეტი წამყვანი ტურისტული კომპანია უზრუნველყოფდა საერთაშორისო მოგზაურობის 88%-ს, 1970 წლისათვის – 75%-ს, 2005 წელს ეს მაჩვენებელი 57%-მდე შემცირდა. მსოფლიო ტურისტების რიცხვი 2006

¹ მეტრეველი მ. ტურიზმი თბ: 2003 – გვ: 97.

¹ მიქაშავიძე ვ. მიქაშავიძე ჟ. საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების თანამედროვე ტენდენციები. ჟურნ: აჭარის სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემები. გამომც. „შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი“, ბათუმი, 2009, გვ. – 5-11.

წელს, წინა წელთან შედარებით, 29%-ით გაიზარდა და მიაღწია 842 მლნ-ს.

2007 წელს, წინა წელთან შედარებით, საერთაშორისო ტურისტული ჩასვლების რიცხვი 7,5%-ით გაიზარდა და მან შეადგინა 904 მლნ კაცი. მიუხედავად 2008 წლის მსოფლიო საფინანსო კრიზისისა, 2007 წელთან შედარებით ამ წელს, ტურისტების საერთაშორისო მიგრაციის მოცულობის თვალსაზრისით, პროგრესი მაინც შესამჩნევი გახდა. კერძოდ, 2008 წელს ტურისტული ვიზით მსოფლიოში მოგზაურობდა 922 მლნ კაცი, რაც 18 მილიონით (2%-ით) მეტია 2007 წლის ანალოგიურ მაჩვენებელთან შედარებით.¹ ამავე წელს ტურისტების მიერ დახარჯულმა საერთო თანხამ შეადგინა 944 მლრდ დოლარი. როგორც ზემოთ მოყვანილი ანალიზიდან ჩანს, ფინანსური კრიზისის შედეგად, 2008 წლის მეორე ნახევრიდან (იენისიდან) საერთაშორისო ტურიზმში ნეგატიური ტენდენციები დაფიქსირდა: კერძოდ, ამ წლის ბოლო ექვსი თვის განმავლობაში მსოფლიო ტურისტების რაოდენობამ, წინა წლის იმავე პერიოდის ანალოგიურ მაჩვენებელთან შედარებით, 2%-ით იკლო.

2009 წლის I ნახევარში აფრიკის გარდა, მსოფლიოს ყველა რეგიონში შემცირდა უცხოელი ტურისტების რიცხვი: ევროპაში—10%-ით, ამერიკაში—5%-ით, აზია-წყნარი ოკეანის რეგიონში—6%-ით, ახლო აღმოსავლეთში—18%-ით. 3%-იანი ზრდა აღინიშნა მხოლოდ აფრიკაში. საერთო ჯამში უნდა აღინიშნოს, რომ, 2009 წელს საერთაშორისო ტურისტების რაოდენობა, წინა წელთან შედარებით, 4%-ით შემცირდა და მხოლოდ 885 მლნ შეადგინა, ხოლო მათ მიერ ტურისტული მოგზაურობისას დახარჯული საერთო თანხა 922 მლრდ დოლარს გაუტოლდა. თუმცა შემდეგ ტურიზმისადმი მოთხოვნა კვლავ განახლდა. კერძოდ, 2010 წელს მსოფლიო ტურისტების რაოდენობა, წინა წელთან შედარებით, 7 %-ით გაიზარდა და 935 მლნ კაცი შეადგინა, ხოლო მათ მიერ საერთაშო-

¹ <http://www.UNWTO>.

რისო მოგზაურობისა და დასვენებისას დახარჯულმა თანხამ 1,2 ტრლნ დოლარს გადააჭარბა.

ყოველივე ეს მიუთითებს საერთაშორისო ტურიზმის მნიშვნელობის განუხრელ ზრდაზე. მსოფლიო ტურიზმი ყველაზე მეტად არის განვითარებული დასავლეთ ევროპის ქვეყნებში, რომელზეც მოდის მთლიანი მსოფლიო ტურისტული ბაზრის 52%, სავალუტო შემოსავლების 60%. თანამედროვე ეტაპზე მსოფლიო ტურისტების 80% დასასვენებლად მიემგზავრება ევროპაში, ჩრდილოეთ და სამხრეთ ამერიკაში, ეს მაშინ როდესაც ტურისტების მხოლოდ 15 % მიემართება აღმოსავლეთ აზიასა და წყნარი ოკეანის რეგიონში, ხოლო 5% კი – აფრიკაში. საერთაშორისო ტურისტების 85% მოდის აშშ-ს ევროკავშირის და აღმოსავლეთ აზიის მოქალაქეებზე.¹

ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციის მონაცემების თანახმად, საერთაშორისო ტურიზმიდან მიღებული შემოსავლების მიხედვით, წამყვანი ქვეყნების ათეულში ევროპის 8 ქვეყანა შევიდა. მიმდინარე პერიოდში ლიდერობს აშშ, მას მოსდევს ესპანეთი, საფრანგეთი; იტალია, გერმანია, ჩინეთი, დიდი ბრიტანეთი, თურქეთი და ავსტრია. ტურისტების საერთაშორისო მოგზაურობის შედეგად ტურიზმის ინდუსტრიაში დასაქმებულია დაახლოებით 220 მლნ ადამიანი. მოგზაურობას და ტურიზმს სახელმწიფოთა ხაზინაში, საგადასახადო შემოსავლების სახით, შეაქვს დაახლოებით 300 მლრდ დოლარი.

XXI საუკუნის პირველ ათწლეულში მსოფლიო მასშტაბით ტურიზმში მეტად საინტერესო ტენდენცია ვითარდება. კერძოდ, ტურიზმზე მოდის მსოფლიო ექსპორტის დაახლოებით 11% და მომსახურებით მსოფლიო ვაჭრობის 37%. მთლიანად ტურიზმის სფეროში (მასთან კორელაციაში მყოფი დარგების გათვალისწინებით) დასაქმებულია მსოფლიო სამუშაო ძალის 8,4%-ზე მეტი. ამ დარგში იქმნება მსოფლიო შიდა პროდუქციის 10% და კერძო მომსახურების 10,9%.

¹ <http://WWW.UNWTO.org>;

მსოფლიო ეკონომიკის ამ სექტორში დაბანდებულია საერთაშორისო ინვესტიციების 11,8%. ტურისტების მიერ უცხო ქვეყანაში მოგზაურობისას ყოველწლიურად იხარჯება 1,2 ტრლნ დოლარზე მეტი და ა. შ. 1950 წლიდან დღემდე საერთაშორისო ტურისტების რაოდენობა 4-ჯერ გაიზარდა.

ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციის მონაცემებით, ყოველწლიურად უცხოელი ტურისტების მოზიდვის რაოდენობის მიხედვით, მსოფლიო ლიდერთა პირველი ხუთეული ასე გამოიყურება: პირველ ადგილზეა საფრანგეთი (146 მილიონი ტურისტით), მეორეზე – ესპანეთი (108 მილიონი ტურისტით), მესამეზე – აშშ (92 მლნ ტურისტით), მეოთხეზე – ჩინეთი (84 მლნ ტურისტით), და მეხუთეზე კი – იტალია (75 მლნ ტურისტით), ხოლო შემოსავლების მიხედვით კი პირველ ადგილზეა აშშ (148 მლრდ დოლარით), მეორეზე – ესპანეთი (90 მლრდ დოლარით), მესამეზე – საფრანგეთი (82 მლრდ დოლარით), მეოთხეზე – იტალია (72 მლრდ დოლარით), ხოლო მეხუთეზე კი – გერმანია (56 მლრდ დოლარით).¹

მოგზაურობის და ტურიზმის მსოფლიო საბჭო, რომელსაც წარმოადგენს სამრეწველო ჯგუფი შტაბ-ბინით ლონდონში, აფასებს ეკონომიკურ საქმიანობას ტურიზმისა და მოგზაურობის სფეროში 2010 წლისათვის, რომლის თანახმადაც საერთაშორისო ტურიზმის სფეროში დაბანდდა დაახლოებით 9,7 ტრლნ. დოლარი ანუ მსოფლიო კაპიტალდაბანდების დაახლოებით 12%, რამაც მსოფლიო ეკონომიკაში საერთაშორისო ტურიზმი გადააქცია ერთ-ერთ უმსხვილეს დარგად. ტურიზმიდან მიღებული შემოსავლების მიხედვით, ეს დარგი იქცა ერთობლივი ეროვნული პროდუქტის “უდიდეს მბრძანებლად”.

ტურისტულ “ოაზისებში” – ოფშორულ ზონებსა და კუნძულოვანი ტიპის, ზოგიერთ პატარა სახელმწიფოში ტურიზმიდან მიღებული შემოსავლები წარმოადგენს მათი მთლიანი შიდა პროდუქციის განმსაზღვრელ, ერთ-ერთ უმ-

ნიშვნელოვანეს შემადგენელ ნაწილს. მაგ., ანტიგუაზე ის შეადგენს მშპ-ს 58,5%-ს ბაჰამის კუნძულებზე – 52,1%-ს, ბერმუდის კუნძულებზე – 34,7%-ს, ხოლო სეიშელის კუნძულებზე კი – 27,4%-ს. მსოფლიოს შედარებით მსხვილ სახელმწიფოებს შორის მშპ-ში ტურიზმიდან მიღებული ყველაზე მაღალი შემოსავალი გააჩნია ავსტრიას (8%), ესპანეთს (5,8%) და შვეიცარიას (5,2%). საერთაშორისო ტურიზმში ინტეგრირების მაღალი ტემპებით გამოირჩევიან ჩინეთი, მექსიკა და ამერიკა.

საერთაშორისო ტურიზმი და რაციონალური ბუნებათსარგებლობის პრობლემები

საერთაშორისო ტურიზმი შეიძლება განხილული იქნეს როგორც საზოგადოების ინტერესების შესაბამისად ბუნების კომერციალიზაციის ფაქტორი. ბოლო ათწლეულში მსოფლიო საზოგადოება წააწყდა მთელ რიგ გლობალურ და ლოკალურ ეკოლოგიურ პრობლემას. ეს არის კლიმატის გლობალური დათბობა, ატმოსფეროს ოზონის შრის გარღვევა, დედამიწის ერთ დროს უხვმოსავლიანი მიწების გაუდაბნოების პროცესი, ტყეების (“ჟანგბადის ფილტვების”) გაჩეხვის პრობლემა და ა. შ. ქვეყნები როგორც დამოუკიდებლად, ისე ერთობლივად ცდილობენ ამ პრობლემების მოგვარებას. ეკოლოგიური კატასტროფის საფრთხის წარმოქმნის განმსაზღვრელ მიზეზს წარმოადგენს ადამიანის მიერ ბუნებაზე ზემოქმედებასთან დაკავშირებული ანთროპოგენური, დაუდევარი, მფლანგველური და არარაციონალური საქმიანობა. ბუნებრივია აქ ჩნდება ასეთი კითხვა: რომელი არის უფრო მნიშვნელოვანი – ეკონომიკა თუ ეკოლოგია? მოგება თუ სუფთა ჰაერი? აი როგორი ალტერნატივების არჩევის წინაშე დადგა კაცობრიობა დღეს.

სწორედ ამ კითხვაზე პასუხის გაცემის მცდელობაში 1992 წელს რიო-დე-ჟანეიროში ჩატარებულმა საერთაშორისო

¹ <http://WWW.UNWTO.org>;

კონფერენციამ მიიღო კონვენცია ფლორასა და ფაუნას დაცვის შესახებ, რაც გულისხმობს ეკონომიკური ზრდის შენელებას გარემო ბუნებრივი პირობების დაცვის მიზნით. აქედან გამომდინარეობს დასკვნა, რომ ეკონომიკური აქტივობის ყოველმა სფერომ, მატერიალური წარმოების ყველა დარგმა უნდა უზრუნველყოს საკუთარი თავის პროგრესი ბუნების ეკოლოგიური პირობების დაცვისა და შენარჩუნების პირობებში. როგორც უკვე ზემოთ ავღნიშნეთ, ტურისტული საქმიანობა ხდება მსოფლიო ეკონომიკის ერთ-ერთი პერსპექტიული და დინამიურად განვითარებადი სექტორი. ბუნებრივია აქ ჩნდება ასეთი კითხვა: რა დამოკიდებულებაშია ტურიზმის განვითარება რაციონალური ბუნებათსარგებლობის პრობლემასთან? აქ არსებობს ერთმნიშვნელოვანი პასუხი. როგორც **ი. ენჯეიჩიკი** აღნიშნავს: “ტურიზმით განპირობებული ხალხთა უდიდესი კონცენტრაცია ერთ რომელიმე განსაზღვრულ რეგიონულ სივრცეში ქმნის მრავალი სახის, გრანდიოზული მასშტაბის პრობლემას, რომელიც დაკავშირებულია ტურისტული ზონების დაბინძურებასთან, იშვიათი ჯიშის მცენარეების გაჩეხვასთან, ენდემური ჯიშის ცხოველებზე ნადირობასა და დაუდევრობით გამოწვეულ ხანძრებთან”.

არსებობს ბევრად უფრო რადიკალური ანტიტურისტული მოსაზრებებიც. ასე მაგალითად, ტურიზმის ცნობილი თეორეტიკოსის **ი. კრიპენ-დორფის** მოსაზრებით, ტურიზმმა გამოიწვია სტუმართმასპინძლობის ტრადიციის კომერციალიზაცია. ძველი სიტყვის “სტუმრის” ნაცვლად სიტყვით ლექსიკონში, საუბრისას ხმარებაში შემოვიდა ახალი კომერციული ტერმინები – “კლიენტი” და “ტურისტი”. **ი. კრიპენ-დორფმა** განსაზღვრა ტურიზმის ეკონომიკური სისტემა ტერმინით “პეიზაჟის შემფასებელი”, რითაც მან ხაზი გაუსვა ამ დარგის მიმართ არსებულ მზარდ მოთხოვნაზე, რომელიც ცალსახად მოქმედებს ყველა ახალ ტერიტორიაზე. მეორეს მხრივ, ტურისტული საქმიანობის მატერიალურ საფუძველს წარმოადგენს სწორედ ეკოლოგიური ფასეულობანი და ველური ბუნების სილამაზე. გარემოს დაცვა ტურისტული ინდუსტრიის

სიცოცხლისუნარიანობის შენარჩუნების ტოლფასია. ამიტომ სუფთა და მწვანე გარემოს შენარჩუნებისათვის შეიძლება დაწესდეს შემდეგი სახის სპეციალური გადასახადები: ქალაქურ დასახლებაში შემაჯალ ავტომობილებზე, სატრანსპორტო საცობებზე, ხმაურიან თვითმფრინავებზე, საწვავზე, ჰაერის დაბინძურებაზე, მუნიციპალური გადასახადები და ა. შ.¹

გარემოს დაცვის პრობლემატიკა თანამედროვე საერთაშორისო ტურიზმში

ტურისტული საქმიანობისადმი გარემოსდაცვითი მიდგომა მიმართულია ტურიზმის მიერ მთლიანად ქვეყნის ეკონომიკაზე მოხდენილი ზეგავლენისა და სახელმწიფო შემოსავლებში მისი როლის გადაფასებაზე. ტურიზმიდან მიღებული შემოსავლების რაოდენობრივი შეფასება შეიძლება საგადასახადო ბალანსის მაჩვენებელთა მეშვეობით, სადაც გამოიყოფა უხილავი ექსპორტისა და იმპორტის მუხლები. იგი მოიცავს ტურიზმიდან მიღებულ შემოსავლებსა და გასავლებსაც.

ტურისტული საქმიანობის გარემოსდაცვითი ანალიზი, უპირველეს ყოვლისა, ახდენს ტურისტულ ბაზარზე სამეურნეო სუბიექტის, ანუ ტურისტული ფირმების საქმიანობის ეკოლოგიურ ანალიზს. მოცემულ შემთხვევაში აუცილებელია დავეყრდნოთ ისეთ ეკოლოგიურ მაჩვენებლებს, როგორიცაა: ეკოლოგიური ეფექტი, მიწის ნაყოფიერება, ჰაერის გატუჭყიანების დონე, კლიმატური კატაკლიზმების სიხშირე და ა. შ. საერთაშორისო ტურიზმის გარემოსდაცვითი ანალიზი გულისხმობს რაციონალური ბუნებათსარგებლობის ანგარიშთა შედგენას.

¹ მეტრეველი მარინა. ტურიზმი და გარემოს დაცვა. გამომცემლობა შპს. „ფორმა“, თბილისი, 2008, გვ. – 81.

ეკოლოგიური რენტა ეს არის ბუნების სარგებლობისათვის ტურისტული კომპანიების საქმიანობაზე დაწესებული გადასახადების სახით მიღებული საბიუჯეტო შემოსავალი, რომელიც უნდა მოხმარდეს ტურისტების მიერ ბუნებაზე მიყენებული ზარალის აღმოფხვრას და გარემოს აღდგენითი სამუშაოების ჩატარებას. ველურ ბუნებაში ტურისტების დასვენებაზე ეკოლოგიური რენტის დაწესების მიზეზს წარმოადგენს ტურისტული და ბუნებრივ-რეკრეაციული რესურსების სპეციფიკურობა, მათი უნიკალური ბუნებრივ-გამაჯანსაღებელი, სულიერი, ესთეტიკური, ისტორიულ-კულტურული და სხვა დანიშნულება, მაგრამ ეკოლოგიური (ტურისტული) რენტა შეიძლება გადაიქცეს სახელმწიფოს მხრიდან ტურისტულ სექტორზე მონოპოლისტური ზემოქმედების ინსტრუმენტად. ამ საშიშროების თავიდან ასაცილებლად საჭიროა უნიკალური ხარისხის ტურისტული რესურსების სამეურნეო გამოყენებაზე დაწესდეს ოპტიმალური ეკოლოგიური რენტა. დიფერენციალური ტურისტული რენტა წესდება ტურისტული რესურსების გამოყენებაზე.

საზღვარგარეთ მოგზაურობა უნდა ბევრს, მაგრამ ამის საშუალება აქვს მსოფლიო მოსახლეობის მხოლოდ 14%-ს.¹ მოგზაურობა ასოცირდება საზოგადოების ელიტარულ ნაწილთან, რადგანაც მოგზაურობა დიდ ფინანსურ შესაძლებლობებთან არის დაკავშირებული. ტურისტების მიერ საზღვრის გადაკვეთა განსაკუთრებით პრობლემატურია ტოტალიტარული რეჟიმის მქონე ქვეყნებში. თანამედროვე ინდუსტრიული საზოგადოებისათვის მოგზაურობის პროცესი შეუქცევადი გახდა. მან შეიძინა კონიუნქტურული ხასიათი. გარემოს დაცვის ხელშეწყობისა და ტურისტული დასვენების მიზნით ადამიანს უწევს ბევრ სხვა სიამოვნებაზე უარის თქმა.

¹ კვარაცხელია ნ. მსოფლიო ტურიზმის განვითარების ტენდენციები და საქართველო. საერთაშორისო სამეცნიერო-პრაქტიკული კონფერენციის მასალები „ტურიზმი, ეკონომიკა და ბიზნესი“, გამომცემლობა „უნივერსალი“, თბილისი, 2010, გვ. 58.

საერთაშორისო ტურიზმში ერთმანეთზეა გადაჯაჭვული სხვადასხვა სახის ეკონომიკური და ეკოლოგიური ინტერესი. შედეგად ტურ-ოპერატორები და ტურისტული სააგენტოები, რომლებიც სრულყოფილად ფლობენ მოგზაურობის ტექნოლოგიებს, შეუძლიათ ტურისტებს შესთავაზონ მათ მოთხოვნებთან მაქსიმალურად მიახლოებული ტურისტული პროდუქტი. ტურისტული კომპანიები ამ გზით მრავალი მილიონობით დოლარის ღირებულების ოპერაციებს ატარებენ. თანამედროვე საერთაშორისო ტურიზმის წარმატება დამოკიდებულია ეკოლოგიური მდგომარეობის გაუმჯობესებაზე, დროის ბიუჯეტსა და მოგზაურობით ადამიანთა გატაცებაზე.

ამრიგად, საერთაშორისო ტურიზმი ბუნებრივ გარემოზე ზეგავლენის უნარის მქონე ერთ-ერთი უდიდესი დარგია. მართალია 2008 წლის მსოფლიო საფინანსო კრიზისმა დაახარა ეს დარგი, მაგრამ მისი განვითარების გრძელვადიანი პროგნოზები დადებითია. საერთაშორისო ტურიზმის განვითარება დაკავშირებულია ეკონომიკურ, ეკოლოგიურ, სოციალურ და ფსიქოლოგიურ სარგებელთან, რომელთა შორის არის გარემოს დაცვა, ეკოლოგიური თანამშრომლობის გაღრმავება, სახელმწიფო შემოსავლების ზრდა, სიღარიბის შემცირება, ინფრასტრუქტურის განვითარება, ეკონომიკის დივერსიფიკაცია და ადგილობრივი კულტურის განვითარება.

გარემოს დაცვაზე ყურადღების გამახვილებით მნიშვნელოვანი ცვლილებები მოხდა საზოგადოების წევრთა სულიერ ფასეულობებში. კერძოდ, შეიცვალა ადამიანთა დამოკიდებულება ბუნების გამოყენების მიმართ. დღეისათვის მათ გაცილებით მეტად სურთ ბუნებრივი რესურსების მიზანდასახულად გამოყენება, ვიდრე წინათ. თანამედროვე პირობებში ადამიანები უფრო მეტად იჩენენ გარემომცველი სამყაროს და სხვა კულტურათა მონაპოვარის შეცნობის ინტერესს. დღევანდელი მოსახლეობის მნიშვნელოვან ნაწილს უფრო მეტად სურს დაისვენონ საზღვარგარეთის კურორტებსა და თვალწარმტაც ბუნებაში, დაათვალიერონ მუზეუმები და ძეგლები.

საზოგადოების წევრთა ასეთი მიდგომის პარალელურად გაიზარდა ტურისტულ პროდუქტზე მოთხოვნის არამარტო რაოდენობა, არამედ გამკაცრდა მისი მარეგულირებელი კულტურულ-ეკოლოგიური პარამეტრებიც. კერძოდ, გაძლიერდა “ცხოვრების ხარისხის” გაუმჯობესების ტენდენციები. თანამედროვე ეტაპზე უკვე აღარ არის საკმარისი მხოლოდ მიღებული დადებითი შთაბეჭდილებები. აუცილებელია შეიქმნას დახვეწილი, მაღალი კულტურისა და მომსახურების მიღების სურვილი. ბუნებრივია, რომ რეკრეაციული რესურსებისადმი ასეთი მიდგომა აისახა ტურისტული მოთხოვნის ფორმირებაზე.

ამის გამო, ტურიზმის დარგმაც შესაბამისი ტრანსფორმაცია განიცადა. თანდათანობით იგი ჩამოყალიბდა დიფერენცირებული ტურიზმის სფეროდ, რომელიც კონვეირული ტურიზმისაგან განსხვავებით, უფრო მრავალფეროვანია. ამ შემთხვევაში ტურისტული პროდუქტი პასუხობს არამარტო უნიფიცირებულ, არამედ ეკოლოგიურ მოთხოვნებს. გარემოსდაცვით ღონისძიებებში აღინიშნება დიდი ტურისტული ფირმების წილის შემცირება და მცირე კომპანიების გააქტიურება. ძლიერდება ტურ-პროდუქციის ეკოლოგიურად “გაჯანსაღების” ტენდენცია. ბუნებრივი რესურსების აგრესიული მოხმარება თანდათან იცვლება მათი მიზნობრივი გამოყენების ტენდენციით. ვითარდება ეკოტურიზმის მარკეტინგი.

მოქმედ მსოფლიოში გაძლიერდა მოძრაობა გარემოს დაცვის მიზნით. შესაბამისად მოიმატა მაღალი შეგნების ტურისტების რიცხვმაც, რაც ხელს უწყობს აგროტურისტების რაოდენობის ზრდას ნაკლებად ცივილიზებულ რეგიონებსა და ქვეყნებში. ეს ვითარება განაპირობა ორმაგმა მიდგომამ: პირველი – გაიზარდა ეკოლოგიისადმი ტურისტების მიმდებარეობის ყურადღება და მეორე – თვით მომხმარებლებიც გაცილებით უფრო მეტად აღიარებენ გარემო ბუნების სათუთ ხასიათს და აქტიურად ზრუნავენ მის შენარჩუნება-გაკეთილშობილებაზე. ტურიზმის მსოფლიო გეოგრაფიაში ცვლილება განაპირობა შემოსავლების ზრდამ, სატრანსპორ-

ტო კომპანიების განვითარებამ, მათ მიერ გატარებულმა საფასო პოლიტიკამ და სხვა ფაქტორებმა.

თანამედროვე ეტაპზე ხშირად იყენებენ ტერმინს “სპეციალიზებული ტურიზმი”. იგი არ გულისხმობს ტურისტების იმ კატეგორიას, რომლებიც მოგზაურობენ სპეციალური მიზნებით, პირადი გამოცდილების მიღებისა და ინტერესების დასაკმაყოფილებლად სპეციალურად შერჩეულ გეოგრაფიულ რაიონებში. ამ შემთხვევაში მათი მოგზაურობის მთავარ მოტივს წარმოადგენს პროფესიული ინტერესი, კულტურისა და ბუნების შესწავლის მიზნით გამოვლენილი პიროვნული მიდრეკილებები. მაღალგანვითარებულ ქვეყნებში ადამიანთა ასაკობრივი ჯგუფები გაიზარდა 35-დან 55 წლამდე, რომლებიც გამოირჩევიან მაღალი შემოსავლებით, და შესაბამისად ტურიზმისადმი გამორჩეული ინტერესით. ისინი წლის განმავლობაში იღებენ მოკლევადიან შევებულებას და მოგზაურობენ სხვადასხვა რეგიონში.

საერთაშორისო ტურიზმის ეკოლოგიური ეფექტი. თანამედროვე მსოფლიო ტურისტების საერთო რაოდენობაში იმატა 55 წელზე ზევით ასაკის მქონე (პენსიონერთა) რიცხვმაც, რამაც გაზარდა ტურისტულ მომსახურებაზე შესაბამისი მოთხოვნაც. ტურ-პროდუქციის მომხმარებელთა ამ კატეგორიას ახასიათებს კეთილდღეობის შენარჩუნების მაღალი მოტივაცია, საკმაოდ დიდი თავისუფალი დრო, შემეცნებითი ტურიზმისადმი დიდი ინტერესი და სხვა, რაც ხელს უწყობს კულტურული ტურიზმის დაჩქარებულ განვითარებას. მართალია, საკურორტო, სანახაობრივმა და საქალაქო ტურიზმის ტრადიციულმა ფორმებმა კვლავ შეინარჩუნეს პოპულარობა, მაგრამ ისინი უკვე მოითხოვენ სამოგზაურო გარემოს უფრო მაღალ დონეს. ტურისტული ცენტრები უფრო აქტიურად აწყდებიან ეკოლოგიურ და სოციალურ პრობლემებს. ტურიზმის დაგეგმვაში დაშვებული შეცდომები თავს იჩენენ მაშინ, როცა არ არის გათვალისწინებული ტურისტული ნაკადის დასაშვები ზღვრული ნორმები, როცა გარემო გადატ-

ვირთულია ტურისტების სიმრავლით, ვიდრე მათი გამტარუნარიანობა შეძლებს ამ რაოდენობის ტურისტების მიღებას.

შესაბამისად, საერთაშორისო მასშტაბით გაიზარდა ტურისტების მოთხოვნა კარგად დაგეგმილი, მართვადი ტურისტული ცენტრების მიმართ. ბოლო დროს გააქტიურდა ტურისტების მოთხოვნა საქალაქო ტურიზმის მიმართულებით. ამ მხრივ სამაგალითოა გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის გამოცდილება, სადაც საქალაქო ტურიზმი განიხილება, როგორც მეგა-ბაზარი. საქალაქო ტურიზმის საქონელობრუნვამ გერმანიაში მაგ, 2005 წელს შეადგინა 82 მლრდ ევრო. საერთაშორისო ტურიზმში იკვეთება ისეთი მნიშვნელოვანი ტენდენციებიც, როგორიცაა ტურისტების განთავსების ადგილის ზრდა. დასავლეთის ტურისტულ ბაზარზე ჯგუფური ტურ-პროდუქციით სარგებლობენ, როგორც წესი, ახალგაზრდები, მარტოხელა ადამიანები, შეზღუდული ფინანსების მქონე ტურისტები, პენსიონერები და მლოცველები.

თანამედროვე მსოფლიოს მრავალ ქვეყანაში საერთაშორისო ტურიზმი ვითარდება, როგორც ერთ-ერთი უაღრესად რთული სისტემა და სოციალურ-საყოფაცხოვრებო ინფრასტრუქტურის დივერსიფიცირებული, დარგთაშორისი კომპლექსი, რომელიც საშუალებას იძლევა გაცნობილ იქნას კონკრეტული ქვეყნის ისტორია, კულტურა, წეს-ჩვეულებები, სულიერი ფასეულობები და იმავდროულად, ქვეყანას მოუტანოს გარკვეული სარგებელი. ყოველივე ზემოთ აღნიშნულიდან გამომდინარე, საერთაშორისო ტურიზმი ითვლება ქვეყნის პრესტიჟის ამაღლების მნიშვნელოვან ფაქტორად.

რეზიუმე:

ამრიგად, საერთაშორისო ტურიზმი არის საერთაშორისო ეკონომიკურ ურთიერთობათა ერთ-ერთი უძველესი, ისტორიულად პირველი ფორმა. იგი ჩაისახა უძველეს დროში, როდესაც ერთ რომელიმე რეგიონში შემავალი ქვეყნების ცალკეული ადამიანები დასასვენებლად დროებით გადავიდ-

ნენ მეზობელი, მოსაზღვრე ქვეყნების ტერიტორიაზე. საერთაშორისო ტურიზმი პირველად განვითარდა მაღალგანვითარებულ ქვეყნებში, სადაც სამუშაო დროის წლიურ, კალენდარულ რეჟიმში გამოიყო საშვებულებო და დასვენების დრო. თავდაპირველად ტურისტულ მოგზაურობას შემთხვევითი, ქაოსური და არარეგულარული ხასიათი ჰქონდა. შემდეგში მან მიიღო უფრო ორგანიზებული სახე. გამოიკვეთა ტურისტული ნაკადების მიმართულებები და მასშტაბები. თავიანთი ბუნებრივი ღირსშესანიშნაობებისა და შექმნილი ტურისტული უპირატესობების ხარჯზე ზოგიერთი ქვეყანა გადაიქცა ტურისტების მიმღებ იმიგრანტ ქვეყნად, ზოგიც კი – ტურისტების გამგზავნ დონორ სახელმწიფოდ. თავდაპირველად ტურისტების გამგზავრება ხდებოდა რეგიონის შიგნით, შემდეგ ტურისტებმა დაიწყეს მოგზაურობა სხვა რეგიონებში და კონტინენტებზე.

საერთაშორისო ტურიზმის შემდგომი ისტორიული განვითარება დაკავშირებულია კაპიტალის აღმოცენებასთან, მანქანური ინდუსტრიის განვითარებასთან, ფულად-სასაქონლო გაცვლისა და სასაქონლო კაპიტალის სრულყოფასთან. XIX – XX საუკუნეთა მიჯნაზე მრეწველობით განვითარებულ ქვეყნებში შეიმჩნეოდა ტურისტული ბიზნესის ორგანიზაციულ-ტექნიკური დონის ამაღლება. მოხდა საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების კლასიფიკაცია ისტორიული (საწყისი, ზრდისა და თანამედროვე) ეტაპების მიხედვით. 1980-იან წლებში საერთაშორისო ტურიზმის განვითარებაზე უარყოფითი გავლენა მოახდინა სოციალისტური და კაპიტალური ბლოკის ქვეყნების დაპირისპირებამ, 1980-90-იან წლებში საერთაშორისო ტურიზმის დამახასიათებელ თვისებად იქცა საშუალო შესაძლებლობების მქონე ადამიანების მხრიდან ტურისტულ მომსახურებაზე მოთხოვნის ზრდა.

XX და XXI საუკუნეთა მიჯნაზე მიმდინარე გლობალური გეოპოლიტიკური სისტემის არასტაბილურობის, ომების, ტერორიზმის, რესპირატორული დაავადებების, პნევმონიის, ცუნამისა და სხვა სტიქიური უბედურებების პირობებში საერ-

თაშორისო ტურიზმმა დაამტკიცა აღდგენისადმი დიდი უნარი. შექმნილი კრიზისის დაძლევაში მნიშვნელოვან როლს ასრულებს მარკეტინგული ღონისძიებები: მსოფლიო ტურიზმში დღეს შესამჩნევია შემდეგი სახის ტენდენციები: 1. საერთაშორისო მასშტაბით ტურისტულ პროდუქტებზე მოთხოვნის ევოლუცია; 2. ტურისტული ინდუსტრიის ცალკეული დარგების განვითარების წინმსწრები ტემპები; 3. ქვეყნების ეკონომიკურ განვითარებაში საერთაშორისო ტურიზმის როლის მკვეთრი ზრდა; 4. შემომყვანი და გამყვანი ტურიზმის გეოგრაფიული სტრუქტურის ცვალებადი ხასიათი და ა. შ. საერთაშორისო ტურიზმის თანამედროვე სტრუქტურის ერთ-ერთი მთავარი მახასიათებელი თვისებაა ტურისტული ნაკადების დაუბალანსებელი ზრდა. 2010 წელს მსოფლიო ტურისტების რაოდენობა, წინა წელთან შედარებით, 20 %-ით გაიზარდა და ამ მაჩვენებელმა მიაღწია 1 მლრდ კაცს, ხოლო მათ მიერ საერთაშორისო მოგზაურობისას დახარჯულმა თანხამ კი გადააჭარბა 1,2 ტრლნ დოლარს. საერთაშორისო ტურიზმის განვითარებას ახლავს გარემოს დაცვის პრობლემა, რაც გამოიხატება მის ეკოლოგიურ ეფექტში.

ძირითადი ტერმინოლოგია:

- ტურისტული კომპანიები, ტურისტული პროცესები და ტურ-პროდუქტები;
- საერთაშორისო ტურიზმის საწყისი, ზრდისა და თანამედროვე ფაზა;
- ტურისტული ინდუსტრია და უფლება ტურიზმზე;
- ტურისტული ბაზრობები და გამოყენები;
- ტურისტული ჩასვლები;
- ტურიზმის გლობალური ეთიკური კოდექსი.

ტესტები:

1. თანამედროვე ტურიზმის საწყისი ფაზა ემთხვევა:

- ა) XIX საუკუნეს; ბ) XX საუკუნეს;
- გ) XVII საუკუნეს; დ) XVIII საუკუნეს.

2. ტურიზმის საწყისი ფაზისთვის მახასიათებელია:

- ა). საფოსტო ქსელის განვითარება;
- ბ) სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურის განვითარება;
- გ) მგზავრობისთვის რკინიგზის, გემების გამოყენება;
- დ) მგზავრობა გადაყვანის სიჩქარის გაზრდა;
- ე) მგზავრობის ღირებულების შემცირება;
- ვ) ინდუსტრიალიზაციით კეთილდღეობის ზრდა;
- ზ) პირველი ბრძოლა მივლინების გამოყენებისათვის.

3. ტურიზმის ზრდის ფაზა ემთხვევა:

- ა) XIX საუკუნის II ნახევარს;
- ბ) ოქროს სტანდარტის პერიოდს;
- გ) 1970-იანი წლების მცურავ კურსთა სისტემას;
- დ) 1914 – 1945 წლების პერიოდს.

4. ტურიზმის ზრდის ფაზისათვის დამახასიათებელია ტურისტული მოგზაურობის მონაწილეთა ზრდა:

- ა) მდიდარი კლასის ხარჯზე;
- ბ) საშუალო კლასის ხარჯზე;
- გ) ღარიბი კლასის ხარჯზე;
- ა) სახელმწიფო მოხელეთა მოგზაურობის ხარჯზე.

თავი 3. საერთაშორისო ტურიზმის ინფრასტრუქტურა

საერთაშორისო ტურიზმის ინფრასტრუქტურა მოიცავს ტურისტებზე მომსახურების გაწევისათვის საჭირო ისეთ საშუალებებს, როგორიცაა: ტურისტების განთავსების საშუალებები, ტურისტული კომპანიები, (სააგენტოები), სატრანსპორტო საშუალებები, საზოგადოებრივი კვების სისტემა, გართობა, ატრაქციის სისტემა, დაზღვევა და საბანკო-საფინანსო-საინფორმაციო მომსახურება. ტურისტული ბიზნესი—მსოფლიო ეკონომიკის ერთ-ერთი ყველაზე სწრაფად მზარდი სფეროა. ქვეყნის მთლიანი შიდა პროდუქციის სტრუქტურაში ტურისტული ინდუსტრიის როლის შესახებ ინფორმაციის გამოქვეყნება ყოველთვის პოპულარული იქნება მანამდე, სანამ ზუსტად არ აღირიცხება მის შესახებ ყველა სახის ინფორმაცია.

ინვესტიციური აქტივობის ფორმები შეიძლება იყოს სრულიად სხვადასხვაგვარი. სასტუმროთა კომპლექსში მოქმედებს ბევრი ისეთი სახის ინვესტიცია, როგორიცაა: ფრანჩაიზინგი, ლიზინგი, სინდიკატი, კონტრაქტის მიხედვით მართვა და ა. შ. ტურისტული კომპანიების ფინანსურ-ეკონომიკურ მაჩვენებელთა გამოთვლა მნიშვნელოვანია ფირმის მატერიალური მდგომარეობის “სიჯანსაღისა” და გადახდისუნარიანობის შესაფასებლად. ტურისტული ფირმების თვითღირებულებისა და დანახარჯების სტრუქტურის ანალიზი, რომელიც ხორციელდება მმართველობითი ბუღალტერიის ანგარიშის ფარგლებში, იძლევა სწორი დასკვნების გაკეთების საშუალებას: მოგების მაქსიმიზაციის, დანახარჯების მინიმიზაციის ადეკვატური სამმართველო გადაწყვეტილებების მომზადების, მიღებისა და რეალიზაციის შესაძლებლობას.

ტურისტების განთავსების საშუალებათა (სასტუმროთა) ორგანიზება

სასტუმრო ბიზნესის განვითარების ისტორია. ტურისტული მგზავრობის ორგანიზების თავისებურებათა გათვალისწინების მიზნით მნიშვნელოვანია სასტუმრო ბიზნესის განვითარების ისტორიულ ასპექტში განხილვა, რაც მნიშვნელოვნად აამაღლებს საერთაშორისო ტურიზმის ეკონომიკურ ეფექტიანობას. ტურისტული ბიზნესის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მიმართულებაა სასტუმრო ბიზნესი, რომელსაც განვითარების საკმაოდ ხანგრძლივი ისტორია აქვს. სასტუმროთა საქმიანობის ისტორია მრავალ საუკუნეს მოიცავს. თანამედროვე სასტუმროს ერთ-ერთ პირველ გამოვლინებას წარმოადგენს ძველ საბერძნეთსა და რომის იმპერიაში ტურისტების მიმღები სოფლის გარემოს დასახლებებში აგებული საოჯახო ტიპის სახლები. ასე მაგალითად, ძველი რომის ტერიტორიები დაფარული იყო ლამაზი გზების ქსელით, რომელიც უზრუნველყოფდა სამხედრო ძალების სწრაფ გადასროლას იმპერიის სხვადასხვა მხარეს. რომის იმპერიის გზები გამოიყენებოდა მგზავრების მიერაც. ტურისტები ამ გზით ახერხებდნენ დიდი დაშორების მანძილზე, სოფლად, დასვენების ორგანიზებასაც.

შუა საუკუნეებში თანამედროვე სასტუმროს ფუნქციას ასრულებდა მონასტრები, სადაც მგზავრებს შეეძლოთ ღამის გათევა, უფასოდ მიეღოთ პურის ნატეხი და ჭიქა-წყალი. ამ დროისათვის აგრეთვე ფუნქციონირებდნენ მრავალრიცხოვანი სასახლეები. მათ ცენტრში, როგორც წესი, იყო ცხენის გასაჩერებელი (საჯინბოები) და ადგილი მსახიობთა მიერ სასაცილო სცენების დასადგმელად. სასახლეთა ზედა სართულები გამიზნული იყო მგზავრთა დასასვენებლად. საქართველოში ამ დროისათვის გავრცელებული იყო მგზავრთა კვების მიზნით აგებული სასახლეები. შუა საუკუნეების ევროპაში მგზავრთა განთავსების საშუალებათა მთავარ ფუნქციას ასრულებდა სამეფო დანიშნულების რეზიდენციები,

რომლებიც გამოიყენებოდნენ მგზავრების დასვენებისა და ნადირობისათვის. მაგ., რუსეთში ამ მიზნით აგებული იყო ლამაზი სამეფო ტიპის სასახლეები.

სასტუმროთა მშენებლობას მნიშვნელოვანი ბიძგი მიეცა ახალ დროში. სამრეწველო რევოლუციამ გამოიწვია ორთქმავლების, თბომავლების მშენებლობა, რამაც გზა გაუხსნა თანამედროვე მასობრივი ტურიზმის განვითარებას. საკურორტო საქმიანობის აღმავლობამ ევროპაში გამოიწვია მრავალრიცხოვან სასტუმროთა აგება, რომლებიც განლაგდა ბალნეოლოგიური კურორტების სიახლოვეს და ხმელთაშუა ზღვის სანაპიროზე. სასტუმროები აშენდა ჩვენი ქვეყნის ცენტრალურ ქალაქებშიც. მოსახლეობაში ტურისტული გემოვნების ზრდამ და სასტუმრო საქმიანობის განვითარებამ ხელი შეუწყო იმ დროისათვის მოქმედი მსხვილი მეწარმეების, პროფესიონალებისა და ენთუზიასტების გააქტიურებას.

სასტუმროების პარალელურად ვითარდებოდა სარესტორნო ბიზნესიც. სასტუმროების მიმდებარე ტერიტორიაზე რესტორნების ორგანიზებაში ნამდვილი რევოლუცია მოახდინა თავისი დროის ცნობილმა, დიდებულმა კულინარმა **ჯორჯ აგვუსტ ექსკორმა**. მის სახელთან არის დაკავშირებული ღია ტიპის რესტორნების გახსნა საფრანგეთის იმ დროისათვის ცნობილ, მოწინავე სასტუმროებში. XX საუკუნის I ათწლეული ტურიზმისათვის ითვლება სასტუმროთა მშენებლობის დაწყების დროდ. ერთ-ერთი ასეთი პირველი სასტუმრო იყო “ბუფალო სტატლერი”. იგი გაიხსნა 1908 წელს.

I მსოფლიო ომის შემდეგ სასტუმროთა საქმიანობის ბუმი დაკავშირებული იყო **კონრად ჰილტონის** სახელთან. კერძოდ, 1920-იან წლებში მის მიერ დაარსდა იმ დროისათვის ყველაზე მსხვილი სასტუმრო “კონრად ჰილტონი”. II მსოფლიო ომის შემდეგ მოხდა მნიშვნელოვანი ცვლილებები საზოგადოებაში, რაც გამოიხატა ტურისტების განთავსების საშუალებათა ორგანიზებაში. ამ პერიოდს განეკუთვნება მოგზაური მძღოლებისათვის პირველი მოტელების, აეროპორტების მომსახურე სასტუმროების, ოჯახური დასვენებისათვის

გამიზნული სასტუმროების მშენებლობა. სასტუმროთა გვერდით ვითარდებოდა გართობის ინდუსტრია. მოხდა სასტუმროებისა და კაზინოების გაერთიანება.

სასტუმროთა მშენებლობაში აქტიური მონაწილეობის მიღება დაიწყო ავიაკომპანიებმა. ასე მაგალითად, ერთ-ერთი პირველი სასტუმრო “ინტერ-კონტინენტალი” ააგო ამერიკულმა ავიაკომპანიამ. 1970 - 80-იან წლებში სასტუმროს ფუნქციების რეალიზაციის მიზნით დაარსდა “მარიოტი”, “შერატონი”, “რედისონი” და სხვები. თანამედროვე ეტაპზე მიმდინარეობს სასტუმროთა ბაზრის შემდგომი სეგმენტაცია და სპეციალიზაცია, ეკოლოგიური ოტელების და სასტუმროების მშენებლობა.

ოტელები და სასტუმროები გათვლილი არიან განსხვავებული მოთხოვნის მქონე კლიენტებზე და ასრულებენ სხვადასხვა სახის ფუნქციას. ოტელების ერთ-ერთ მეტ-ნაკლებად გავრცელებულ ფორმას წარმოადგენს ბიზნეს-ოტელები. ისინი, როგორც წესი, შენდებიან ქალაქების საქმიან ცენტრებში. ამ ტიპის სასტუმროებში უნდა იყოს საქმიანი ადამიანების დასვენებისათვის საჭირო ყველა აუცილებელი პირობა: საუნა, აუზი, სატრენაჟორო ზალა და სხვა. ამ ტიპის სასტუმროს უნდა გააჩნდეს ბიზნეს-ცენტრი საქმიანი გარიგების დამყარების ყველა პირობით: ფაქსით, ელ-ფოსტით და ა. შ.

თანამედროვე ოტელების ერთ-ერთ ნაირსახეობას წარმოადგენს საკურორტო ოტელები. ისინი განთავსებულნი არიან ზღვის სანაპიროზე ან დასვენების პრესტიჟულ ადგილებში. რაც უფრო ახლოს იქნება ოტელი სანაპირო ზოლთან, როგორც წესი, მით უფრო მაღალია მასში განთავსების ღირებულება. ნომერთა ღირებულება ასეთ სასტუმროებში იზრდება ნომერში ზღვის ხედის (sea view) მქონე აივნების არსებობის დროს. საკურორტო ტიპის სასტუმროებს უმრავლეს შემთხვევაში გააჩნიათ კვების სრულფასოვანი სისტემა. კვება შეიძლება ორგანიზებული იქნას შემდეგი კლასების მიხედვით:

1. სრული პანსიონი (Full Board) – ეს არის მომსახურების სრული კომპლექსი, რომელიც მოიცავს ტურისტების განთავსებასა და სამჯერად კვებას (FB);

2. ნახევარპანსიონი (Half Board), რომელიც მოიცავს ტურისტების განთავსებასა და ორჯერად კვებას – საუზმესა და სადილს, ან სადილსა და ვახშამს (HB);

3. განთავსება და საუზმე (Bed and Breakfast) (ÂÂ).

ნებისმიერი მოგზაურობის მნიშვნელოვან ელემენტს წარმოადგენს ტურისტების განთავსება. განთავსების საშუალებების ძირითად სტრუქტურულ ერთეულს წარმოადგენს სასტუმრო. ეკონომიკურ ურთიერთობებში სასტუმრო ბიზნესი განიხილება როგორც ეროვნული ეკონომიკის ნაწილი, რომელიც მოიცავს განსაზღვრული სახის სასტუმრო პროდუქციის წარმოებას, განაწილებას და მოხმარებას. მსოფლიო ეკონომიკის თვალსაზრისით, სასტუმრო ბიზნესი წარმოადგენს საქმიანობის სფეროს, რომლის განვითარება უფრო მეტად არის დამოკიდებული მსოფლიო მეურნეობრივ პროცესებზე, ვიდრე შიდა მოვლენებზე. თანამედროვე ეტაპზე სასტუმროების სექტორი მრავალი ქვეყნის ეკონომიკური ზრდის მთავარ კატალიზატორად გვევლინება. სასტუმროების სფეროს განვითარებით იქმნება ახალი სამუშაო ადგილები, მიიღწევა ინვესტიციების სწრაფ გამოსყიდვას, ეფექტურობის მაღალ დონეს, დაცულია კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლები, მოტივირებულია ტურიზმის მობილობა.

ამრიგად, განთავსების საშუალებათა ორგანიზების ძირითადი ინფრასტრუქტურული ფორმაა სასტუმროები. ისინი ახდენენ შემეცნებითი, გართობის, საქმიანი და სხვა მიზნით ჩამოსულ ტურისტთა უმეტესი ნაწილის აკუმულირებას. განთავსების საშუალებები ქმნიან საკურორტო-გამაჯანსაღებელ ინფრასტრუქტურას. აქ ეყრდნობიან ისეთ კომპონენტებს, როგორიცაა ვაუჩერი, ტრანსფერი და ჩარტერი. განსაზღვრული მნიშვნელობა გააჩნია დაზღვევის ძირითად ელემენტებს,

რომელიც აუცილებელ კომპონენტად ითვლება ტურისტული მოგზაურობის განხორციელებისას.

სასტუმროთა კლასიფიკაცია მომსახურების მიხედვით

სასტუმროები წარმოადგენენ ნებისმიერი ტურ-პროდუქციის დამზადების ბაზას. ტურისტების განთავსება შედის სასტუმროთა მომსახურების პაკეტში. ტრანსპორტი აგრეთვე ითვლება ნებისმიერი მოგზაურობის განუყოფელ ნაწილად, რადგანაც იგი გულისხმობს ტურისტების სივრცობრივ გადაადგილებას. **ტურ-ოპერატორები** ეს არის ის სამეწარმეო სუბიექტები, რომლებიც შეიმუშავენ ტურებს. როგორც წესი, ერთმანეთისაგან განასხვავებენ ინიციატივურ და რეცეპტულ ტურ-ოპერატორებს. **ინიციატივური** ტურ-ოპერატორები ეს ისეთი ოპერატორებია, რომლებიც უცხოეთში უძღვებიან ტურებს, ხოლო **რეცეპტული** ტურ-ოპერატორი კი შეიმუშავენს ქვეყნის შიგნით ტურისტების მიღების პროგრამებს. პროფესიონალ ტურ-ოპერატორთა სია დგინდება პოპულარულ მიმართულებათა მიხედვით. ტურისტული აგენტები ეს არის საწარმოები, რომლებიც ახდენენ ტურ-ოპერატორების მიერ სხვადასხვა ქსელში შემუშავებული ტურების რეალიზებას. ტურ-აგენტებისაგან ტურ-ოპერატორებს განასხვავებს ტურ-ოპერეტიინგი. **ტურ-ოპერეტიინგი** ეს არის ტურისტული პროგრამების, ანუ ტურების შემუშავება. **გლობალური კომპიუტერული ქსელი** ეს არის დაჯავშნის ისეთი სისტემა, რომელიც შეიძლება გადაიქცეს ტურ-პროდუქციის რეალიზაციის არხად.

უკანასკნელი ათწლეულების განმავლობაში ინტერნეტ-ქსელი გადაიქცა ტურ-პროდუქტების რეკლამირების ეფექტურ საშუალებად. აქ ერთ-ერთ ყველაზე მნიშვნელოვან და პირველ საფეხურს წარმოადგენს ტურისტული ფირმების ვებ-გვერდების შექმნა. ბევრად უფრო პოპულარულია დაჯავ-

შნის სისტემა, როდესაც პირდაპირ ვებ-გვერდზე დარეგისტრირებულ აგენტს შეუძლია უპრობლემოდ მოიპოვოს განსაზღვრულ დროში ადგილების შესახებ ინფორმაცია და სწრაფად დაუკვეთოს ტური. ინტერნეტ-ქსელში განთავსებული რეკლამის ერთ-ერთ ძირითად სახეს წარმოადგენს ბანერული რეკლამა. უცხოეთის ტურისტულ საქმიანობაში უკვე დიდი ხანია გამოიყენება საინფორმაციო ტექნოლოგიები.

სასტუმროთა მომსახურების კლასიფიკაცია, რომელიც ვარსკვლავებით გამოისახება, შემუშავებულია მსოფლიო ტურისტული ორგანიზაციის მიერ. ამის გარდა, მასერთიფიცირებული ორგანიზაციისა და ხარისხის საერთაშორისო სტანდარტების შემუშავებული ორგანო არის “მრეწველობის, კომერციისა და ვაჭრობის ევროპული ეკონომიკური პალატა”, რომელიც საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციაა. იგი დარეგისტრირებულია ბრიუსელში ევროკავშირის ნორმატიული დოკუმენტების შესაბამისად. კლასიფიკაციის თანახმად, “ვარსკვლავების” რაოდენობის მიხედვით, სასტუმროს მომსახურების ხარისხი ფასდება **ერთიდან ხუთამდე**.

„ერთ- და ორვარსკვლავიანი“ სასტუმროები იძლევიან აუცილებელ ლიცენზირებულ სერვისს, რომელსაც განეკუთვნება მიღების და განთავსების სამსახურის არსებობა, თეთრეულის ყოველკვირეული გამოცვლა (ერთვარსკვლავიანი სასტუმროში თეთრეულს ცვლიან ახალი კლიენტის მიღების შემდეგ, ხოლო ორვარსკვლავიანში კი – კვირაში ორჯერ), გადაუდებელი სამედიცინო დახმარება, საფოსტო მომსახურება, ფასეულობათა დაცვის სამსახური. ერთ- და ორვარსკვლავიან სასტუმროთა მშენებლობისას, როგორც წესი, გამოიყენება იაფი სამშენებლო მასალა, მაგრამ სასტუმროს სერვისში უნდა შედიოდეს სადღეღამისო ცივ-ცხელი წყლით, გათბობით, სასტუმროს სატელეფონო კავშირებითა და ელექტროენერგიის უწყვეტი წყაროთი უზრუნველყოფა.

“სამვარსკვლავიანი“ სასტუმროები. თანამედროვე სასტუმრო სერვისი იწყება “სამვარსკვლავიანი” კატეგორიით. ამ ტიპის სასტუმროს ნომრებში უნდა იყოს ცალკე ტუალეტის

ოთახები აბაზანითა და დუშით, ტელეფონითა და ტელევიზორით. ცხელი კლიმატის რაიონებში ასეთი დონის სერვისის აუცილებელ პირობას წარმოადგენს კონდენცირება (გრილი კომფორტი მიიღწევა 18⁰-დან 25⁰-ის დროს). თეთრეულის შეცვლა უნდა მოხდეს ყოველდღიურად. სამვარსკვლავიან სასტუმროს შეიძლება ჰქონდეს თავისი რესტორანი. ამ ტიპის სასტუმროს კლიენტს შეუძლია ისარგებლოს მეზობელი, ოთხვარსკვლავიანი სასტუმროს რესტორნით. მიღებისა და განთავსების სამსახურის გვერდით ჰოლში უნდა იყოს სეიფი, სადაც შესაძლებელი უნდა იყოს ძვირფასეულობისა და დოკუმენტების შენახვა. აქვე სასურველია განთავსდეს საინფორმაციო დაფა საექსკურსიო პროგრამების შეთავაზებით. ასეთი სასტუმროების ნომრებს უნდა გააჩნდეთ ტელეფონი შიდა და გარე კავშირების დასამყარებლად ადმინისტრატორის მეშვეობით. სასტუმროს გვერდით უნდა იყოს ავტოსადგომი, ამ სასტუმროს სტუმართგამტარიანობის რაოდენობის შესაბამისი ავტომობილების გაჩერების უნარით. ასეთი სასტუმროს პერსონალი უნდა ფლობდეს ორ უცხო ენას.

“ოთხვარსკვლავიანი“ სასტუმროთა წინაშე წაყენებული მოთხოვნები. “ოთხვარსკვლავიანი” კატეგორიის სასტუმროები უნდა ფლობდნენ სერვისის ბევრად უფრო მაღალ დონეს. ასეთ სასტუმროთა ნომრებში, მომსახურების ბაზისურ კრებულთან ერთად, უნდა იყოს კონდენცირება და მინი-ბარი. სატელეფონო პროგრამების ფართო არსენალს შორის ხშირად არ გვხვდება ეროვნული პროგრამა. ნომრებში შეიძლება იმყოფებოდეს ინდივიდუალური სეიფი კოდირების სისტემით. ამ ტიპის სასტუმროებს ხშირად აქვთ აივანი და საკუთარი აუზი. ისინი ტურისტებს სთავაზობენ დამატებით სერვისს, რომელსაც განეკუთვნება: ფიტნეს-გასართობი ცენტრი, გამაჯანსაღებელი პროცედურები და ა. შ. ამ კატეგორიის სასტუმროებში ორგანიზებული უნდა იყოს “შვეიცარული მაგიდა”. ამ ტიპის მაგიდაში საკვების მისაღებად საჭირო დროს საუზმისას შეადგენს საშუალოდ 15 – 20 წუთს, ხოლო სადილობისა და ვახშმობის დროს კი – 25–30 წუთს.

“შვედურ” მაგიდაზე სერვისის უპირატესობა ისაა, რომ დამსვენებელს არ უხდება დიდხანს ლოდინი მათ მიერ დაკვეთილი საჭმლის მოტანისათვის.¹ სადილს დამსვენებლები უკვე თავიანთ თავიანთ შეხედულებიანებრ. “შვედური” მაგიდა მოიცავს კვების შემდეგ სისტემას: მაგიდების უმრავლესობაში წარედგინებათ საჭმელი დასალევთან ერთად. მაგიდაზე უნდა იყოს 5-6 ადამიანზე გათვლილი დანა-ჩანგალი, თეფში და ერთჯერადი ხელსახოცი. ამ ტიპის სერვისის დროს ოტელის სტუმრებისთვის მაგიდას ასევე შლიან დარბაზში ღია აივანზე. სპეციალურ ავტომატებში შეიძლება ჩამოისხას ყავა, კაკაო და სხვა სახის წვენები. ღვინო, როგორც წესი, მიეწოდებათ ცალკე, დამატებითი ანაზღაურების შემთხვევაში. ცხადია უაზრობა იქნება, თუ დამსვენებელი დარბაზიდან, სადაც ორგანიზებულია “შვედური მაგიდა”, კვების პროდუქტს აიტანს თავის ოთახში. “ოთხვარსკვლავიან” სასტუმროთა სანომრო ფონდებში უნდა იყოს რამდენიმე აპარტამენტი. “ოთხვარსკვლავიან” სასტუმროებს შეიძლება გააჩნდეთ საკუთარი საზღვაო პლაჟი. იგი უფასოა თავისი კლიენტებისათვის.

“ხუთვარსკვლავიან” სასტუმროთა წინაშე წაყენებული მოთხოვნები. “ხუთვარსკვლავიან” სასტუმროებში მომსახურების ზემოთ ჩამოთვლილი სახეების გარდა, ტურისტებს უნდა გაეწიოთ შემდეგი სახის მომსახურება: კლიენტის მოთხოვნის შესაბამისად ოთახის სადღეღამისო საფუძვლიანი დალაგება, სადილის მირთმევა პირდაპირ ნომერში. “ხუთვარსკვლავიანი” სასტუმროსათვის მიკუთვნებულ ზღვის სანაპიროს უნდა ჰქონდეს დამის განათება. “ხუთვარსკვლავიანი” სასტუმროს პერსონალი უნდა ფლობდეს მინიმუმ სამ უცხო ენას მაინც. მომსახურების სახეები, რომელთაც სთავაზობენ თანამედროვე სასტუმროებში შეიძლება რანჟირდეს

¹ [www.wikipedia.org/wiki.ru./](http://www.wikipedia.org/wiki.ru/). Теоретические и практические основы международного туризма.

“სასტუმრო სერვისის პიქტოგრამით”, რომელიც, როგორც სტანდარტიზებული ინფორმაციის ერთიანი სისტემა, შემუშავდა 1996 წელს, ევროკავშირის მინისტრთა საბჭოს მიერ ტურისტებისათვის ორიენტაციის გაადვილების მიზნით.

ხარისხის საერთაშორისო კრიტერიუმს წარმოადგენს ევროპის სასტუმრო სტანდარტი (EUHS). სერთიფიცირების პროცედურის გავლით, სასტუმრო იღებს მინიჭებული კატეგორიის “ვარსკვლავის” შესაბამისი სიმბოლიკის გამოყენების უფლებას. სერთიფიკატის ღირებულება დამოკიდებულია იმ ნომერთა და “ვარსკვლავთა” ოდენობაზე, რაზეც აყენებს პრეტენზიას სასტუმრო.

საკურორტო ტიპის სასტუმროთა ქსელის ორგანიზაცია

საკურორტო ტიპის სასტუმროებს გააჩნიათ ადგილობრივი პოლემბი, სადაც საინფორმაციო სტენდზე შესაძლებელია მოძიებული იქნეს ყველა სახის ინფორმაცია როგორც ოტელის, ისე მოცემულ საკურორტო ზონაში შემოთავაზებული ექსკურსიების შესახებ. საკურორტო ტიპის სასტუმროთა გვერდით ხშირად აგებენ რესტორნებსა და კაფე-ბარებს. ზოგიერთ საკურორტო სასტუმროში ხშირად სთავაზობენ ანიმაციურ პროგრამებს. მაგ, ეს დამახასიათებელია ისეთი ქვეყნებისათვის, როგორიცაა თურქეთი. სადამოლობით ასეთ სასტუმროებში მოდიან ადგილობრივი ანიმატორები თავიანთი ანიმაციური შედეგების დემონსტრირებისათვის. ამ ტიპის სასტუმროებში იმართება მრავალრიცხოვანი ვიქტორინები.

საკურორტო ტიპის სასტუმროებში კვების ორგანიზება ხშირად ხდება “შვედური ტიპის მაგიდის” შესაბამისად. იმისათვის, რომ ექსკურსიაზე, მთელი დღის ვადით, დილით ადრე გამგზავრებული ტურისტი არ დარჩეს მშვიერი საჭიროა მან დროულად დატოვოს შესაბამისი ინფორმაცია სასტუმროს მიღება-განთავსების განყოფილებაში. ექსკურსიაზე გამ-

გზავრების წინ ტურისტმა უნდა მოითხოვოს მშრალი საკვები („ლანჩის პაკეტი“), რომელიც მოიცავს კარაქიან პურს (უტერბროტ), ხილს და ა. შ., რაც ტურისტს დაიცავს შიმშილისაგან.

საკურორტო ოტელების ერთ-ერთ პრობლემას წარმოადგენს განთავსების სეზონურობა. „ცხელ“ სეზონზე საკურორტო ოტელები, როგორც წესი, სრულიად არის შევსილი, ხოლო არასეზონურ პერიოდში კი მათი ნომრები ძირითადად თავისუფალია ტურისტებისაგან. სეზონური რყევის შემცირების მიზნით, საჭიროა სასტუმროს სპეციალიზაციას დაემატოს დამატებითი ფუნქციები. ხშირად ამ ტიპის სასტუმროებში მონტაჟდება კონგრეს-ჰოლები, შეკრებების, სიმპოზიუმებისა და კონფერენციების ორგანიზების მიზნით. ამ შემთხვევაში სასტუმროს მენეჯერმა შეიძლება უზრუნველყოს სასტუმროს ნომრების სრული შევსება უწყვეტად, მთელი წლის განმავლობაში. ტურისტთა განთავსების ხშირად შემხვედრ საშუალებებს განეკუთვნება მოტელები და კემპინგები.

მოტელი წარმოადგენს ძვირადღირებულ სასტუმროს ავტომობილის მფლობელთათვის. ისინი შეიარაღებულნი უნდა იყვნენ ისეთნაირად, რომ მგზავრობისაგან დადლილმა მძღოლმა მინიმალური ძალა დახარჯოს ნომერის გაფორმებისათვის. როგორც წესი, მოტელის გვერდით უნდა იყოს ავტოსადგომი. **კემპინგი** წარმოადგენს ავტომობილების მფლობელებისა და მასთან ერთად მოგზაური ტურისტების განთავსების ერთ-ერთ ყველაზე იაფ საშუალებას. ყველა კემპინგის ტერიტორიაზე უნდა იყოს ავტომობილების სადგომი. კემპინგები უზრუნველყოფილი უნდა იყოს ელექტრონული კვების წყაროთი, სანიტარული აღჭურვილობით, ცივი და ცხელი წყლით, საჭმლის მოსამზადებელი ბუფეტით. კემპინგი მუშაობს როგორც მთელი წლის მანძილზე, ისე სეზონურადაც.

ეკონომიკური კლასის ოტელები. თანამედროვე პირობებში დიდი გავრცელება ჰპოვა ეკონომიკური კლასის ოტელებ-

მა. ამ სასტუმროებს აქვთ განსაზღვრული სერვისი ანუ აქ არსებობს მომსახურების შეზღუდული კრებული. ეს სასტუმროები განთავსდება ქალაქის მოსაზღვრე უბნებში. ისინი ტურისტებს, როგორც წესი, სთავაზობენ მხოლოდ ღამისთევას. ხშირად ისე ხდება, რომ ასეთ სასტუმროებში კვება არ ეძლევა ტურისტს, რესტორნები კი განთავსებულია მათ სიახლოვეს. მომსახურების სპარტანული ხასიათის გამო, ასეთ სასტუმროთა ნომერთა ფასი ბევრად უფრო დაბალია, ვიდრე მეზობელ, სრულსერვისიან სასტუმროებში, რაც წარმოადგენს შედარებით ღარიბი კატეგორიის კლიენტთა ინტერესს.

სასტუმრო ბაზის შემდგომი განვითარების მიზეზი გახდა ტურისტული საქმიანობის ახალი სახეობების და განსხვავებული ბიუჯეტური შესაძლებლობების მქონე ტურისტების გამოჩენა. მაგალითად, ევროპის მთელ რიგ ქვეყნებში მრავალრიცხოვანი შუასაუკუნოვანი სასტუმროები გადაკეთდა თანამედროვე სასტუმროებად. აღმოცენდა საუცხოო ფორმისა და დაგეგმარების სასტუმროები. მაგალითად, დუბაის ერთ-ერთ არაბულ სასტუმროს გააჩნია ცისფერი და თეთრი ფასადი, რომელიც განლაგებულია ზღვაში. მაგ., ავსტრალიაში არსებობს წყალქვეშა სასტუმრო დიდი დამცავი ბარიერით, სადაც ნომრები განთავსებულია ზღვის დონესთან შედარებით დაბლა, ხოლო სტუმრებს შეუძლიათ უცქირონ წყალქვეშა ცხოვრებას პირდაპირ თავიანთი ნომრის საკნიდან.

თანამედროვე ეტაპზე ტურიზმის ერთ-ერთ პოპულარულ ნაირსახეობას წარმოადგენს ეკოლოგიური ტურიზმი. ამან გამოიწვია **ეკოლოგიური სასტუმროების** აგება. ეკოლოგიური სასტუმროების გავრცელება –ეს არის ბუნებრივი გარემოსადმი ფრთხილი დამოკიდებულების ერთგვარი გამოძახილი. ასეთი სასტუმროები შეიძლება განთავსდეს გიგანტური სოფლების სიახლოვეს. ამ ტიპის სასტუმროს ნომრებში შეიძლება გამოყენებული იქნეს ბარათები, რომლებიც სტუმრებს იწვევენ თეთრეულის განმეორებითი სარგებლობის უფლებით, თუ სასტუმროში მათი ყოფნის ვადა გადააჭარბებს ერთ ღა-

მეს. ასეთ სასტუმროებში შეიძლება გამოყენებული იქნეს ენერგიის ალტერნატიული წყაროები.

ახალგაზრდა ტურისტების განთავსების საშუალებები. თანამედროვე ეტაპზე ფართო გავრცელება ჰპოვა ახალგაზრდების განთავსების საშუალებებმა. ამ ტიპის ახალგაზრდული ღამისათევები ეწყობა სკოლის შენობებში. სტუდენტთა საერთო საცხოვრებელში არდადეგების დროს სტუდენტებისთვის ეწყობა იაფი სასტუმროები. ევროპაში ფართო გავრცელება ჰპოვა ჰოსტელებმა. **ჰოსტელი** წარმოადგენს იაფ, ახალგაზრდულ სასტუმროს, რომელიც სტუმრებს სთავაზობს ღამის იაფად გათვების საშუალებას. ჰოსტელინგის ტენდენცია პირველად გაჩნდა გერმანიაში, როცა ახალგაზრდა საზოგადოებამ (ე. წ. “გადამფრინავმა ჩიტებმა”, როგორც მათ უწოდებდნენ იმ დროის გერმანელები) 1910 წელს გახსნა უბრალო და იაფი ახალგაზრდული სასტუმრო. 1930 წელს ინგლისში შეიქმნა ჰოსტელების პირველი ასოციაცია. 1932 წლიდან მოქმედებს ჰოსტელების საერთაშორისო ასოციაცია. ჰოსტელებს ყოველ სართულზე გააჩნიათ დერეფნები, საერთო ტუალეტებით, სააბაზანოთი და სამზარეულოთი, დასვენების საერთო ოთახით, ტელეფონითა და ტელევიზორით. კვების ორგანიზება ხდება კაფეში, სადაც მაგიდას შლიან რამდენიმე კაცზე. ჰოსტელებში ოთახები გათვლილია 2-6 ადგილზე.

აგროტურიზმის განვითარება გადაიქცა განთავსების ახალ საშუალებათა აღმოცენების მიზეზი. ამ ტიპის სასტუმროებს წარმოადგენს აგროტურისტული ფერმები. ზოგიერთ ქვეყანაში, მაგალითად, ირლანდიასა და ავსტრიაში ფართოდ არის გავრცელებული ტურისტების განთავსების ისეთი საშუალებები, როგორიცაა “სასტუმრო სახლები”. ეს არის ოჯახური ტიპის საცხოვრებლები, რომლებიც გამოიყენება ტურისტების განთავსებისათვის. ჩვეულებისამებრ ტურისტებს აქ სთავაზობენ ხუთ და უფრო მეტ ნომერს. ამ კატეგორიის საცხოვრებლებში სუფევს საოჯახო ატმოსფერო და კლიენტებისადმი ინდივიდუალური მიდგომა. ყველა საცხოვ-

რებელი დარეგისტრირებულია, პერიოდულად ხდება მათი ინსპექტირება მსოფლიო სტანდარტების ფსიქოლოგიური ატმოსფეროს და შეთავაზებული სერვისის დონის ჩათვლით. ამ თვალსაზრისით, სასტუმრო ტიპის სახლი საცხოვრებლად წარმოადგენს პოპულარულ ადგილს, რადგანაც უცხოელი ტურისტები ერთხმად აღიარებენ მსხვილ სასტუმროებში არსებულ მშრალ, გულცივ გარემოს და მცირე ზომის სასტუმროებში არსებულ სულიერად მშვიდ და ოჯახურ ატმოსფეროს.

სასტუმროთა მომსახურების კლასიფიკაცია და სასტუმრო ნომრების სერტიფიცირება

სასტუმროთა კლასიფიკაცია შეიძლება მოხდეს მომსახურების სახეების მიხედვით. ამ ტიპის სასტუმროთა ფუნქციონალური დანიშნულებისა და მიღებული ტურისტების მიერ აგროსექტორის მიმართ გამოხატულ ინტერესთა მსგავსების გამო, სასტუმრო ტიპის სახლები წარმოადგენენ ე. წ. მცირე სასტუმროებს. სასტუმრო ითვლება განთავსების საშუალებად, თუ მისი სანომერო ფონდი აჭარბებს 10-ს, ხოლო მცირე სასტუმროებში არ უნდა იყოს 100-ზე მეტი ნომერი.

ნებისმიერ ქვეყანაში ტურიზმის მდგრადი განვითარებისათვის განსაკუთრებით დიდი მნიშვნელობა აქვს სასტუმროთა კომპლექსის ოპტიმალურ განვითარებას, მათ რაციონალურ განლაგებას. მცირე სასტუმროების შექმნა ეფექტურია ისეთ რეგიონებში, რომელთაც პოტენციურად მიმზიდველი განლაგება აქვთ ტურისტებისათვის, მაგრამ იმავდროულად გააჩნიათ მყუდრო ნომრების ფონდი. მცირე ტიპის სასტუმროები მსხვილ ქალაქებში შეიძლება აშენდეს ქალაქგარეთ სამრეწველო საწარმოთა მიერ გატანილი ძირითადი ფონდების რეკონსტრუქციის შედეგად ან ძველი საცხოვრებელი ფონდის პროფილის გამოცვლის ხარჯზე. მცირე სასტუმროებს შეიძლება წარმატება ჰქონდეთ აგრეთვე მცირე საკუ-

რორტო ქალაქებში, რადგანაც მათში ცხოვრების ფასები უფრო დაბალია, ვიდრე მსხვილ სასტუმროებში.

ტურისტების განთავსების საშუალებებმა შეიძლება შეიძინოს “არდადეგებზე დროებით სარგებლობაში გამოყენებადი საკუთრების” ფორმა. საერთაშორისო ტურიზმში უძრავი ქონების ერთობლივი გამოყენების ამ ფორმით სარგებლობისას დრო იზომება კვირების მიხედვით. ის ასახავს ტურისტული მოთხოვნის დინამიკას.

თანამედროვე ეტაპზე აღმოცენდა ბევრი სხვა ფუნქციონალური სახეობის ტურისტების განთავსების საშუალება. მაგ., ასეთია **როტელი**. ეს არის ვაგონი-ტრაილერის ტიპის მოძრავი სასტუმრო; **ფლაიტელი** – ეს არის აეროპორტის სიახლოვეს მყოფი სასტუმრო; **ფლოტელი და ბოტელი** – ამ ტიპის სასტუმროები ემსახურებიან წყლის გავლით მოგზაურ ტურისტებს. სასტუმროებს შეიძლება გააჩნდეთ საოცრად ორიგინალური სახე.

სერვისის ხარისხის შეფასება ხდება სასტუმროებისა და ოტელების მომსახურების სერთიფიკაციის გზით. დიდ ბრიტანეთში, საბერძნეთში, ამერიკასა და სლოვაკეთში მომსახურების სერთიფიცირება ხდება სხვადასხვა ნიშნის მიხედვით, მაგრამ მსოფლიოში ყველაზე უფრო გავრცელებულია სასტუმროთა მომსახურების კლასიფიკაცია “ვარსკვლავების” სისტემის შესაბამისად.

სასტუმროს ნომერთა სერთიფიცირების დროს დგინდება მათი კატეგორიები. კერძოდ, ესენია: უმაღლესი, პირველი, მეორე და მესამე კატეგორიის სასტუმროები. მათ შორის უმაღლესი კატეგორიის ნომრები, თავის მხრივ, იყოფა “სიუტებად”, “აპარტამენტებად”, “სტუდიებად” და “ლუქსებად”. სერთიფიცირების გავლისა და კატეგორიის მინიჭების მიზნით საჭიროა სასტუმრომ დაწეროს განცხადება და შეავსოს ანკეტა-კითხვარი. ამ დოკუმენტების მიღების შემდეგ, მასერთიფიცირებელი ორგანო განსაზღვრავს წესს, რომლის შესაბამისადაც ჩატარდება სერთიფიცირების პროცედურა. სასტუმროს ნომერთა კატეგორიის განმსაზღვრელი ატრიბუტე-

ბია შემდეგი: ოტელში საწოლთა რაოდენობა, ზღვის სანაპიროსთან სიახლოვე, სატელეფონო ცენტრიდან დაშორება, ნომერში ტელევიზორი, ნომერში მინი-ბარი, ნომერში სეიფი, ნომერში ბარი, საზოგადოებრივი თავშეყრის ადგილებში ტელევიზორიანი ოთახი, დისკოთეკა, კონდენციონერი, დახურული აუზი, ოთახები მდიდრებისათვის, საბავშვო აუზი, ბაღი, საკონფერენციო დარბაზი, ბავშვთა სათამაშო მოედანი, საუნა და ა. შ. სასტუმროებს დამატებით შეიძლება ჰქონდეთ ჩოგბურთის სათამაშო მოედანი, ძაღლების სასეირნო ადგილი, სატრენაჟორო დარბაზი და ა. შ. სერთიფიცირების პროცედურა ჩვეულებისამებრ წარმოებს რამდენიმე ეტაპად. თავიდან სამეურნეო სუბიექტი განაცხადით მიმართავს მასერთიფიცირებელ ორგანოს. განაცხადს უნდა დაერთოს ანკეტა, რომელიც მოიცავს ცნობებს განთავსების საშუალების სანომრო ფონდის სტრუქტურის შესახებ. ეს მონაცემები საჭიროა სერთიფიცირების სამუშაოს მოცულობისა და ფასის განსაზღვრისათვის.

სერთიფიცირების პროცესში სასტუმროს ადმინისტრაციამ უნდა წარადგინოს ის დოკუმენტები, რომლებიც ამტკიცებენ სახანძრო უსაფრთხოების, სანიტარულ-ჰიგიენური და სხვა ნორმების დამცავ მოწყობილობათა არსებობას. განაცხადის წარდგენის შემდეგ იქმნება სპეციალური, ექსპერტთა კომისია, რომელიც ახორციელებს განთავსების საშუალებისა და მისი სანომრე ფონდის შესაბამისი კატეგორიის შეფასების პროცედურას. ამ დროს განთავსების საშუალებამ უნდა დააკმაყოფილოს ის მინიმალური მოთხოვნები, რომელიც წაყენებათ ხოლმე ამ ტიპის სასტუმროებს მოცემული მასერთიფიცირებელი ორგანოს მიერ. შეფასების შედეგები ფორმდება სპეციალური დებულების სახით, რომელიც იმავედროულად უნდა შეესაბამებოდეს სასტუმროს ნომერთა ადექვატურ კატეგორიას. იგი აგრეთვე ფორმდება შესაბამისი ხელშეკრულების სახით. საექსპერტო კომისიის მუშაობის შედეგების მიხედვით დგება აქტი, რომელსაც ხელი მოეწე-

რება დაწესებულების ხელმძღვანელის, კომისიის თავმჯდომარისა და წევრების მიერ.

აქტს დაერთვება ზემოთ ჩამოთვლილი დოკუმენტები. მუშაობის შედეგები კი გადაეცემა საატესტაციო კომისიას განთავსების საშუალებისათვის შესაბამისი კატეგორიის მინიჭების შესახებ გადაწყვეტილების მისაღებად. თუ საატესტაციო კომისია მიიღებს დადებით გადაწყვეტილებას, მაშინ საატესტაციო კომისიის ხელმძღვანელთა მიერ სერთიფიკატზე ხელმოწერის შემდეგ, სერთიფიკატი უნდა დარეგისტრირდეს საჯარო რეესტრში. როგორც წესი, სერთიფიკატი გაიცემა ხუთი წლის ვადით. სერთიფიკატის აღების შემდეგ სასტუმროს ადმინისტრაციას არ უნდა დაავიწყდეს, რომ მთლიანი ვადის განმავლობაში სერთიფიკატის მოქმედება, გადამოწმების მიზნით, გადაიხედება მაკონტროლებელი ინსპექციის მიერ. თუ ასეთი გადამოწმების დროს სასტუმროს მუშაობაში გამოვლინდება მნიშვნელოვანი დარღვევები, მაშინ სერთიფიკატის მოქმედება შეიძლება შეჩერდეს აღმოჩენილ დარღვევათა აღმოფხვრამდე.

სასტუმრო სერვისის ხარისხის ოპერატიული შეფასებისათვის სასტუმროს ადმინისტრაცია ნომრებში ჩვეულებისამებრ ტოვებენ სპეციალურ ანკეტა-კითხვარს, რომელიც თხოვს მობრძანებულ სტუმრებს შეავსონ იგი. ამნაირად ვლინდება მომსახურების ხარისხის მიმართ წაყენებული პრეტენზიები. სასტუმროს სრულფასოვანი მუშაობა უზრუნველყოფს მთელ რიგ სამსახურთა ფუნქციონირებას. როგორც აღნიშნავს სერვისული საქმიანობის სფეროში მოღვაწე სპეციალისტი **გ. ა. აგანესოვა** *“თანამედროვე სასტუმროებისათვის დამახასიათებელია სტუმრებზე მომსახურების ორი განყოფილების არსებობა. ესენია: 1. განთავსების სამსახური; 2. კვების სამსახური. სხვა სამსახურები ატარებენ დამხმარე ხასიათს”*.

მიღებისა და განთავსების სამსახურთა მენეჯერები სტუმარს ხვდებიან სასტუმროს შესასვლელში და აცდილებენ მას, როცა ის მიემგზავრება სასტუმროდან. განთავსების დროს

ჩვეულებისამებრ კლიენტს ეძლევა სასტუმროს “სავიზიტო ბარათი”, რომელიც წარმოადგენს რესტორანში, ზღვის სანაპიროზე, საკურორტო და სხვა ობიექტებზე შესვლის ნებართვის მოძღვრ საშვს, რომელთანაც სასტუმროს გააჩნია შესაბამისი შეთანხმება. მაგ., ასეთი ბარათი შეიძლება გამოყენებული იქნეს ადგილობრივ კაზინოში უფასო საშვის სახით. დარბაზში, სადაც განთავსებულია მიღებისა და განთავსების სამსახური, ორგანიზებულია ვალუტების ურთიერთგაცვლა. აქ ნომრიდან გასვლის დროს კლიენტს შეუძლია დატოვოს თავისი ნომრის გასაღები. მიღება-განთავსების სამსახურის მენეჯერი უნდა ფლობდეს რამდენიმე უცხო ენას, უნდა იყოს კომუნიკაბელური, ფსიქოლოგი და ა.შ.

კვების სამსახურის ორგანიზება სასტუმროში. კვების სამსახური სასტუმროში წარმოდგენილია არამარტო რესტორნებითა და კაფე-ბარებით. თანამედროვე სასტუმროებში მოქმედებს აგრეთვე შესყიდვების განყოფილება, სამზარეულო და საბანკეტო სამსახური. ნებისმიერი სასტუმროს სრულფასოვანი მუშაობისათვის აგრეთვე მნიშვნელოვანია სამეურნეო, საინჟინრო, უსაფრთხოებისა და სხვა სამსახურები. როგორ უნდა შეფასდეს ამათუიშ სასტუმროს მუშაობის ეფექტიანობა? ამისათვის შესაძლებელია გამოყენებული იქნეს შემდეგი ოპერატიული **მაჩვენებლები**: 1. სასტუმროს **ნომერთა “შეფასების კოეფიციენტი”**, რომელიც მიიღება დაკავებულ ნომერთა რაოდენობის შეფარდებით სასტუმროში არსებულ ნომერთა საერთო რაოდენობასთან; 2. სასტუმროს **ფაქტიური შეფასების კოეფიციენტი** განისაზღვრება შემდეგნაირად: სტუმრების ფაქტობრივი რაოდენობიდან გამოაკლდება იმ ნომრების რაოდენობა, რომელთაც ისინი იკავებენ და მიღებულ შედეგებს ყოფენ ნომრების იმ რაოდენობასთან, რომელშიც ცხოვრობენ ორი და მეტი ადამიანი; 3. **სასტუმრო ადგილთა დაკავების კოეფიციენტი** შეიძლება განისაზღვროს თავისუფალი ადგილების რაოდენობაზე დაკავებულ ადგილთა რაოდენობის გაყოფის გზით. **მოქალაქეთა კატეგორიების მიხედვით დატვირთვის კოეფიციენტი** შეიძლება გამოითვა-

ლოს შესაბამისი კატეგორიის (მოქალაქეობის) მქონე სტუმართა რიცხვის გაყოფით გაცემული ნომრების რაოდენობაზე.

სასტუმროთა კლასიფიკაციის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი შემადგენელი ნაწილია ტურისტების განთავსების საშუალებების სტატისტიკური ანალიზი. განთავსების კოლექტიური საშუალებები გულისხმობს ტურისტების დროებითი საცხოვრებლით მომსახურებას. ტურისტების განთავსების საშუალებების სტანდარტული კლასიფიკაციის თანახმად, რომელიც შემუშავებულია ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციის მიერ, განთავსების საშუალებათა კომპლექსი მოიცავს ორ ჯგუფს: კოლექტიურ და ინდივიდუალურ ობიექტებს. პირველი ჯგუფი თავის მხრივ იყოფა სასტუმროს ტიპის განთავსების საშუალებებად, სპეციალიზირებულ და სხვა ობიექტებად, რომელთაგან თითოეულს აქვს თავისი სპეციფიკა. მეორე ჯგუფს მიეკუთვნება საკუთრივ დამქირავებელი და მოარენდე ტურისტებისათვის გამიზნული საცხოვრებელი სახლები (ბინები, ვილები, კოტეჯი და ა.შ.).

ტურიზმის დამხმარე ანგარიშთა ფარგლებში გაეროს სტატისტიკურ კომისიასთან და ევროსტატთან ერთად, დადგენილია ტურისტების განთავსების საშუალებებით მომსახურების ჩამონათვალი. ძირითადი პროდუქტების საერთაშორისო კლასიფიკაციით გამოიყოფა კოდირებული შემდეგი რვა ჯგუფი: 1. სასტუმროებისა და მოტელების მიერ გაწეული დროებითი საცხოვრებლით მომსახურება; 2. გამაჯანსაღებელი ცენტრებითა და დასასვენებელი სახლებით მომსახურება; 3. არენდით აღებული, ავეჯით გაწყობილი საცხოვრებლით მომსახურება; 4. ახალგაზრდებზე საერთო საცხოვრებლით მომსახურება; 5. საბავშვო სპორტული და ტურისტული ბანაკებით მომსახურება; 6. კემპინგებითა და სადგომებით მომსახურება; 7. საძინებელი ვაგონებით მომსახურება; 8. სტუდენტთა საერთო საცხოვრებლით მომსახურება.

საერთაშორისო ტურისტული ინდუსტრიის განვითარების პრობლემები

საერთაშორისო ტურიზმის განვითარებაში უდიდეს როლს ასრულებს ტურისტული ინდუსტრია. შესაბამისად უაღრესად დიდი მნიშვნელობა აქვს იმას, თუ ტურისტულ ინდუსტრიას განვიხილავთ ჯერ საერთაშორისო დონეზე და მხოლოდ ამის შემდეგ შევისწავლით, თუ როგორი მდგომარეობაა ამ მხრივ საქართველოში. საერთაშორისო ტურისტული ინდუსტრია – მსოფლიო ბაზარზე მოქმედი კომპანიების ურთიერთდამოკიდებული სისტემაა, რომელიც უზრუნველყოფს ტურისტებს ყველა აუცილებელი ტურისტული საქონლითა და მომსახურებით. მსოფლიოში მასობრივი ტურიზმის მკვეთრად განვითარებამ გამოიწვია ტურისტული ინდუსტრიის, ტურიზმის მომიჯნავე დარგების, მეცნიერების, კულტურისა და განათლების სისტემის განვითარება.

ამდენად, მსოფლიო ტურისტული ინდუსტრია წარმოადგენს განთავსებისა და სატრანსპორტო საშუალებების, საზოგადოებრივი კვების, გართობის, სპორტული, სამკურნალო, რელიგიური, შემეცნებითი, საქმიანი და სხვა დანიშნულების ტურ-ოპერატორული და ტურ-აგენტული საქმიანობით დაკავებული, ტურისტული, საექსკურსიო და გიდ-თარჯიმნების მომწოდებელი ორგანიზაციების ერთობლიობას.¹ ტურისტული ინდუსტრია მთლიანად ემსახურება შემოსულ ტურისტებს და ნაწილობრივ – ქვეყნიდან გასულ საკუთარ მოქალაქეებს.

განვითარების ამჟამინდელ ეტაპზე, ტურისტული ცენტრის ტერიტორიის ან ქვეყნის სახელმწიფოებრივი მოწყობისაგან დამოუკიდებლად, ტურიზმის სფეროში მოქმედებს საწარმოთა რამდენიმე, განსხვავებული სახე. ისინი ახორციელებენ ტურისტულ საქმიანობას (ანუ არიან ტურიზმის ორგანიზატორები). მაგალითად, ასეთებია: ტუროპერატორები,

¹ბირჟაკოვი მ. ტურიზმის თეორია. გამ. „ინოვაცია“, თბ., 2004, გვ.81.

ტურისტული სააგენტოები, გადამყვანები, განთავსების, კვების, ატრაქციების, გართობისა და სხვა მათთან მომიჯნავე მომსახურების საშუალებები. მათ შეიძლება მივაკუთვნოთ საბანკო სფეროს საწარმოები, სადაზღვევო მომსახურება, საინფორმაციო საშუალებები და სხვა. ტურიზმის სპეციალური სახეობებისათვის მომსახურების მიწოდება შეუძლიათ სამკურნალო, განათლების, სპორტულ და სხვა დაწესებულებებს, რომლებიც აწარმოებენ ადეკვატურ, კონკრეტულ ტურისტულ პროდუქტს. აუცილებელია, რომ ყველა ეს ორგანიზაცია ჰარმონიულად ავსებდეს ერთმანეთს და ახორციელებდეს მომხმარებლისათვის საჭირო ყველა მომსახურებას რაოდენობრივი, ხარისხობრივი და ასორტიმენტული მაჩვენებლების მიხედვით.

ტურიზმის ორგანიზატორები. ტურიზმის ორგანიზატორებად ითვლებიან ტურიზმის სფეროში მოქმედი საწარმოს ორი ჯგუფი: ტუროპერატორები და ტურისტული სააგენტოები, რომლებიც არსებითად თვითონ არ ახორციელებენ ტურისტულ მომსახურებას, მაგრამ ასრულებენ საშუაშვლო ფუნქციებს მომხმარებელსა და მომსახურების უშუალო მწარმოებლებს შორის. თავის მხრივ, მათი საქმიანობა მომსახურებაა. ტუროპერატორი – ეს არის იურიდიული ან ფიზიკური პირი, რომელიც ასრულებს ტურისტული პროდუქტის ფორმირებას, ბაზარზე მის დაწინაურებასა და რეალიზაციას. ტურის ფორმირებაში იგულისხმება დასვენების ვადებთან, ტურისტულ მიზნებთან, ფასებსა და ხარისხთან დაკავშირებით შეთანხმებულ ხელშეკრულებათა შედგენა და წარდგენა შესაბამისი დაჯავშნით.

ტურისტული სააგენტო ახორციელებს უშუალოდ მომხმარებელზე ტურების საცალო რეალიზაციას. ზოგჯერ ტუროპერატორი თავის დაქვემდებარებაში აყალიბებს განსაკუთრებულ სტრუქტურულ ქვედანაყოფს – ცენტრალური ტურების საცალო გასაღების ტურისტულ სააგენტოს, რომელიც დაკავებულია არამარტო ტურისტების მომსახურებით, არამედ მთელი სააგენტოს საქმიანობის კოორდინაციით. ამავ

დროს, ტურ-ოპერატორი პასუხისმგებელია მომხმარებლისათვის ტურისტული პროდუქტის პრაქტიკულ შეთავაზებაზე და ახორციელებს მის ოპერატიულ კონტროლს. კომპანიის გამართული ფუნქციონირებისათვის საჭიროა ტურ-ოპერატორი არამარტო დარგისტრიდეს იურიდიული პირის სტატუსის მქონე მეწარმედ, არამედ შესაბამისი საქმიანობის განხორციელებისთვის უნდა გააჩნდეს ლიცენზიაც.

ტურისტული სააგენტო წარმოადგენს საწარმოს ან ფიზიკურ პირს, რომელიც სთავაზობს მომხმარებელს ერთეულოვან ტურისტულ მომსახურებას ან ტურების საცალო რეალიზაციას. მას, როგორც რეალიზატორს, ტურ-ოპერატორთან ან ბითუმად მოვაჭრე ტურისტულ სააგენტოსთან აკავშირებს ხელშეკრულება, რომლის საფუძველზეც შეიძლება საფინანსო სფეროში ერთმანეთთან ანგარიშსწორებისა და სხვა ურთიერთქმედებათა ფორმების შემუშავება. იმ შემთხვევაში თუ, აგენტირების ხელშეკრულების მიხედვით, მისი ფუნქციები განისაზღვრება შუამავლის ფუნქციით, მაშინ აგენტი ტურ-პროდუქტზე ატარებს შეზღუდულ პასუხისმგებლობას.

გადაზიდვები. გადაყვანის სისტემა განისაზღვრება ტექნიკური პროგრესის დონით, გარდა ტურისტების ქვეითი გადაადგილებისა. მისი ფორმირება მიმდინარეობს სტაბილურად მოხმარების საფუძველზე. გადაზიდვების სახეებს განეკუთვნება: 1. გადაადგილების ტექნიკური (სახმელეთო, წყლის, საჰაერო სატრანსპორტო) საშუალებები; 2. ტრანსფერი (ხშირად ავტობუსის ან მსუბუქი ავტომობილების საშუალებით); 3. ტურისტების გადაყვანა შორს მანძილზე; 4. ტურისტების გადაყვანა ავტობუსების მეშვეობით ისეთი მარშრუტით, სადაც გადაყვანის ეტაპი გვევლინება ტურის ელემენტად. ტურის კიდევ ერთ ელემენტს წარმოადგენს ღამის გასათევი ადგილი; 5. ტურისტების გადაყვანა საექსკურსიო მარშრუტზე; 6. სატვირთო გადაზიდვები შოპინგ-ტურისათვის.

სასტუმრო ინდუსტრია. განთავსება წარმოადგენს ტურიზმის ყველაზე მნიშვნელოვან ელემენტს. ქვეყანას ან რეგიონს თუ არა აქვს განთავსების ადგილი, მაშინ იქ ვერ

განვითარდება ტურიზმი. ეს ნებისმიერი ტურისტული რეგიონის ან ცენტრის აუცილებელ და მკაცრ მოთხოვნას წარმოადგენს. ისინი დაინტერესებული არიან თავიანთი ტურისტული რესურსების ექსპლუატაციიდან და ტურისტული ნაკადებიდან მიიღონ რაც შეიძლება მეტი და მყარი შემოსავლები. განთავსების საშუალებებს წარმოადგენს სხვადასხვა ტიპის შენობები (დაწყებული ბუნგალოებიდან და ქოხიდან, დამთავრებული სუპერგიგანტურ ოტელებამდე), რომლებიც მოწყობილნი არიან სპეციალურად, დროებითი სტუმრების მისაღებად. ისინი სერვისის განსხვავებული დონით ხასიათდებიან.

სასტუმროს სფეროში საწოლების რაოდენობა ყველაზე მნიშვნელოვანი მაჩვენებელია, რომლის მიხედვითაც ხდება ტურისტული ცენტრის ან რეგიონის ტურისტების მიღების პოტენციალის შეფასება. ხელმძღვანელობისათვის თავიანთი აქტიურობის დამტკიცების მიზნით ადგილობრივი ადმინისტრაციის მუშაკები დაკავებული არიან ტურისტების თითქოსდა დიდი რაოდენობის დემონსტრირებით, მაგრამ სასტუმროების ადგილების რაოდენობა ბევრად უფრო ზუსტად ასახავს მოცემულ ტურისტულ ცენტრში სასტუმროთა მიერ ტურისტების მიღების რეალურ მდგომარეობას. ნომერთა რაოდენობის დაცვის მიზნით გამართული ბრძოლა განსაზღვრავს ადგილობრივი ადმინისტრაციისა და ტურიზმის ორგანიზატორთა საქმიანობის ეფექტიანობას.

სტუმართმასპინძლობის ინდუსტრია თანამედროვე ეტაპზე წარმოადგენს რეგიონის ტურისტული მეურნეობის მძლავრ სისტემას, ტურიზმის ეკონომიკის მნიშვნელოვან შემადგენელ ნაწილს. სტუმართმასპინძლობის ინდუსტრიას შეადგენს კოლექტიური და ინდივიდუალური განთავსების სხვადასხვა საშუალებები: სასტუმროები, საერთო საცხოვრებლები, აპარტამენტები, ტურისტული ბანაკები და აგრეთვე ტურისტების განთავსებით დაკავებული კერძო სექტორი.

საზოგადოებრივი კვების სისტემა შედგება რესტორნების, კაფე-ბარების, სასადილოების, სწრაფი კვების ობიექტების

სხვა დაწესებულებებისაგან, რომლებიც აკმაყოფილებენ ტურისტული ცენტრის თუ რეგიონის ვიზიტორთა მოთხოვნებს. კვების სახეობა ყოველთვის მითითებულია ტურისტული მომსახურების პაკეტში. სასაუზმე, ნახევრად პანსიონი, სრული პანსიონი. საერთოდ მიღებულია, რომ ტურისტმა დილით უსათუოდ უნდა მიიღოს მსუბუქი კვება ან საუზმე, ამიტომ სასტუმროების უმრავლესობას გააჩნიათ პუნქტები ან რესტორნები, სადაც სტუმრების უზრუნველყოფა ხდება შესაბამისი მომსახურებით. საუზმე ითვლება ამ სისტემის იმდენად მნიშვნელოვან ნაწილად, რომ ხშირად მისი საფასური შედის განთავსების ღირებულებაში. სასტუმროს რესტორანში საკმაოდ არსებითი მნიშვნელობა აქვს დასაჯდომი ადგილების რაოდენობას. უკეთესია, თუ იგი შეესაბამება სასტუმროს ნომერთა ფონდის მთლიანი დატვირთვის ადგილთა რაოდენობას.

საკვები წარმოადგენს ადამიანთა არა მხოლოდ ჩვეულებრივ მოთხოვნილებას, არამედ იგი განიხილება როგორც ტურისტების მიერ გართობისა და სიამოვნების მიღების საშუალება. ადგილობრივ სამზარეულოს განსაკუთრებული ხიბლი და მიმზიდველი თავისებურებები გააჩნია. გარდა ამისა, სტუმრის გემრიელი საკვებით გამასპინძლება თითქმის ყველა ხალხისათვის დამახასიათებელი ტრადიციაა. გურმანებისათვის სპეციალური ტურებიც ეწყობა, რომელსაც საფუძვლად უდევს ეროვნული სამზარეულოს მქონე სხვადასხვა რესტორნების წვევა, პროდუქტების დეგუსტაცია და ა. შ.

კვების ორგანიზაცია უნდა ითვალისწინებდეს სამედიცინო ასპექტებსაც, მაგ., ტურისტების 60% ეგვიპტესა და ინდოეთში სტუმრობისას იმყოფებიან დიაბეტით დაავადების რისკის ქვეშ. განსაკუთრებით საშიშია სასმელი წყლისა და საკვების მიღება ქუჩაში ან დაბალი დონის რესტორნებში. ასევე გასათვალისწინებელია ტურისტების ცალკეული ჯგუფებისათვის დამახასიათებელი შეზღუდვები კვების ასპექტში რელიგიური და სხვა მიზეზების გამო. ტურის შეძენისას უნდა მიეთითოს კვებასთან დაკავშირებული სპეციფიკა.

გართობა და ატრაქციის სისტემა. კვებისა და განთავსების საკითხების მოგვარების შემდეგ ტურისტი მიზნად ისახავს ბუნებრივ გართობას. გართობის როგორც აქტიური, ისე პასიური ფორმა წარმოადგენს ტურიზმის აუცილებელ ელემენტს. იგი დამოკიდებულია მოგზაურობის მიმართულებაზე და სახეებზე, გართობის გონივრულ სახეობათა ჩამონათვალი დამოკიდებულია ტურისტის ეროვნებაზე, მის ტრადიციებსა და ცხოვრების წესზე, მაგრამ არსებობს გართობის ისეთი ზოგადი ფორმებიც, რომლებსაც ადვილად აღიქვამს ტურისტების ნებისმიერი ჯგუფი. გართობა უფრო ხშირად ემყარება ექსკურსიების მოწყობას – მუზეუმების, ისტორიული ძეგლების დათვალიერებას, ბუნების მოვლენებზე ან ღამით ლანდშაფტებზე დაკვირვებას და სხვა შემეცნებით-გასართობ ღონისძიებებს, მაგ., მაღაზიების ან სათამაშო სახლების დათვალიერებას. კურორტების და მაღალი დონის სასტუმროებში ხდება ანიმატორთა ჯგუფების დაქირავება, რომლებიც დაკავებული არიან ტურისტების გართობით, გართობის სისტემაში განსაკუთრებით დიდი როლი აკისრია თემატურ პარკებს.

ტურიზმის ინფრასტრუქტურა. ტურიზმის ინფრასტრუქტურაში მოიაზრება შენობათა კომპლექსი, საინჟინრო და საკომუნიკაციო ქსელები, მათ შორის, ტელეკომუნიკაციური კავშირები: გზები, ტურისტული ინდუსტრიის მომიჯნავე საწარმოები, რომლებიც უზრუნველყოფენ ტურისტულ რესურსებამდე ტურისტების ნორმალურ მიღწევას, ამ რესურსების ტურისტული მიზნებისათვის გამოყენებას, ასევე ტურიზმის ინდუსტრიის საწარმოთა სიცოცხლისუნარიანობის უზრუნველყოფას. ეს არის საავტომობილო და სარკინიგზო გზები, სადგურები, ტერმინალები, საგზაო, საჰაერო, სამდინარეო და საზღვაო მოძრაობის მარეგულირებელი სისტემები, თბომაგლები, ელექტრო- და სატელეფონო ქსელები და სხვა. ტურიზმის ინფრასტრუქტურის განვითარება ტურისტული რესურსების გამოყენების პროცესის დაგეგმარების მნიშვნელოვანი ეტაპია. როგორი მიმზიდველიც არ უნდა იყოს ტურის-

ტული გარემო, მისგან სიამოვნების მიღება მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული ტურისტების მიერ თავისუფალი დროისა და რეკრეაციული რესურსების გამოყენებისადმი რაციონალურ მიდგომაზე, მაგრამ მხოლოდ რაციონალური მიდგომა არაა საკმარისი ტურისტული სიამოვნების მისაღებად, პოტენციური ტურისტი დამატებით ითხოვს კომფორტსაც.

საბანკო და საფინანსო მომსახურება. ბუნებრივია, რომ ყველა ტურისტის სურვილია მოგზაურობისა და დასვენების დროს მიიღოს მაქსიმალური მომსახურება, შეიძინოს ნივთები თავისი სურვილისამებრ, ყოველდღიურ, ჩვეულებრივ ცხოვრებასთან შედარებით, საყიდლებსა და გართობაზე დახარჯოს ბევრად უფრო მეტი ფული. აშკარაა, რომ სამოგზაუროდ წასულ ადამიანს ყოველთვის თან აქვს ფულის გარკვეული რაოდენობა, ეს კი უბიძგებს ქურდებს თავიანთი “პროფესიული” საქმიანობისაკენ, რომელიც უძველესი დროიდან იყო გავრცელებული. ტურიზმის ჩამოყალიბებასთან ერთად წარმოიშვა ფულის უსაფრთხოების პრობლემაც.

თომას კუკი საკმაოდ მაღალპროფესიულ დონეზე აწარმოებდა ტურიზმის ორგანიზებას და სწავლობდა ტურისტული საქმიანობის ყველა ასპექტს. სწორედ მან მოიგონა სპეციალურად მოგზაურობისათვის უსაფრთხო ფული – საგზაო ჩეკი. მან მსოფლიო მასშტაბით ბანკებთან ჩამოაყალიბა კანტორები, სადაც შესაძლებელი იყო ჩეკების გადაცვლა ადგილობრივ ვალუტაზე გარკვეულ დროის შემდეგ ეს ინიციატივა გადაიღო ამერიკულმა ფირმა „მერიცან Express“-მა. ტურისტული ინდუსტრიის ეს გიგანტი ასევე დაწინაურდა დაზღვევისა და ტურისტებისათვის ფინანსური მომსახურების საქმეში.

მოგვიანებით მოხდა პლასტიკური საკრედიტო ბარათების შემოღება, შეიქმნა მსოფლიო გადახდის სისტემა visa, amex, dinner club და სხვა. ასეთი საგადამხდელო საშუალებების გამოყენებამ მნიშვნელოვნად გააადვილა ტურისტების მოგზაურობა. აღარ არსებობს ნაღდი ფულის ტარების აუცი-

ღებლობა, განსაკუთრებით ახლა, როცა ბარათით უნაღდო ანგარიშსწორება ნებისმიერ ქვეყანაში არის შესაძლებელი.

საინფორმაციო მომსახურება. საინფორმაციო მომსახურება ესაჭიროება, როგორც საკუთრივ ტურისტს, ასევე ტურიზმის ორგანიზატორებს. ემზადება რა მოგზაურობისათვის, ტურისტს ესაჭიროება დამატებითი ინფორმაცია წვევის ადგილზე ადგილობრივი ქვეყნის ადამიანების, ღირსშესანიშნაობათა დაწვრილებით აღწერის, მიმდებარე ტერიტორიის რუკების, სატრანსპორტო მაგისტრალების სქემების და სხვათა შესახებ. პირველი მეგზური გამოიცა ჯერ კიდევ 200 წლის წინ. დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ინფორმაციის თანამედროვე ელექტრონულ საშუალებებს, კერძოდ, კი ინტერნეტს. აქ არსებობს მილიონობით საიტი, რომელიც მომხმარებელს სთავაზობს ინფორმაციას ტურისტული ცენტრების, მომსახურებისა და ღირსშესანიშნაობათა შესახებ.

ინტერნეტის მეშვეობით შესაძლებელია ვირტუალური მოგზაურობა და ელექტრონული საშუაურო ექსპონატების დათვალიერება. ინტერნეტის საშუალებით შე-საძლებელია არამარტო მოგზაურობის ან ტურისტული სააგენტოს შერჩევა, არამედ ტურისტული მოგზაურობის ბილეთების დაჯავშნა და მომსახურების საფასურის გადახდის განხორციელება კი. ტურისტულ სააგენტოებში გამოიყენება სხვადასხვა სახის კატალოგები, სადაც მოცემულია ყველა სახის სატრანსპორტო საშუალებათა მოძრაობის განრიგი და მარშრუტები. ასეთი განრიგი არსებობს დისკებზე ელექტრონული ვერსიის სახით, ასევე მსოფლიო გლობალურ საინფორმაციო სისტემებსა და ტურისტული მომსახურების დაჯავშნის ავტომატიზირებულ სისტემებში. ამ მხრივ მნიშვნელოვან როლს ასრულებს ტურისტული გამოფენებიც. მსოფლიოში ყოველდღიურად ეწეობა 4-5 ასეთი გამოფენა, რაც მიუთითებს მის მნიშვნელობაზე.

თანამედროვე ეტაპზე ტურისტული ინდუსტრია დამკვიდრდა არამარტო ტრადიციულ ტურისტულ ცენტრში – ევროპაში, არამედ ავსტრალიაში, აფრიკაში, ამერიკის და აზიის

კონტინენტების ბევრ ქვეყანაში. ტურისტული ინდუსტრია, არამარტო სოლიდური მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის მფლობელია, არამედ იგი უზრუნველყოფს სამუშაო ადგილებით მოსახლეობის მნიშვნელოვან ნაწილს და ზემოქმედებს ეკონომიკური კომპლექსის თითქმის ყველა დარგზე. ტურისტული ინდუსტრია შეიძლება განესაზღვროთ, როგორც სხვადასხვა სექტორებისაგან შედგენილი დარგთაშორისი კომპლექსი. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ტურისტული ინდუსტრია შედგება ძირითადი, დამატებითი და ე. წ. საგარეუბნო სექტორებისაგან. ტურისტული ინდუსტრიის სექტორების სტრუქტურული შემადგენლობა გვიჩვენებს, რომ ტურიზმის ეკონომიკური ეფექტი დამოკიდებულია მის მრავალმხრივ განვითარებაზე და ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური კომპლექსის სხვა დარგებთან მჭიდრო კავშირზე.

აქვე უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ტურისტული ინდუსტრიის მასშტაბური სტრუქტურების ფორმირების ტენდენცია დიდ გავლენას ახდენს მსოფლიო ტურიზმზე, ერთი მხრივ, ტურისტულ ბაზარზე მოთხოვნის ცვლილებით, მეორე მხრივ, ტექნიკური პროგრესის დაჩქარებით, რომელიც მოიცავს საზოგადოებრივი ცხოვრების სულ უფრო დიდ სივრცეს და მნიშვნელოვანწილად უზრუნველყოფს ტურ-პროდუქტებზე მოთხოვნის აქტივიზაციას. მსოფლიო ტურისტული ინდუსტრიის სტრუქტურების ეფექტიანობა შეიძლება განისაზღვროს დასაქმებულთა ხვედრითი წილით. საერთაშორისო ტურიზმის სფეროში დასაქმებულთა ყველაზე დიდი წილი მოდის განთავსების საშუალებებსა და რესტორნებზე. დიდ ბრიტანეთში მთლიანად ტურისტული ინდუსტრიის ყველა სექტორში დასაქმებულია მოსახლეობის 60%, გერმანიაში – 55%. ეს მაჩვენებელი მაღალია აგრეთვე სხვა ქვეყნებისთვისაც. ამდენად სადაო არაა ის, რომ მსოფლიო ტურისტული ინდუსტრია ბიზნესის ერთ-ერთი მძლავრი სეგმენტია. შესა-

ბამისად, კოლოსალურია მსოფლიო ეკონომიკაზე მისი ზემოქმედების მასშტაბებიც.¹

მსოფლიო ტურისტული ინდუსტრიის ყველა სექტორი განიცდის ახალი საინფორმაციო ტექნოლოგიისა და ეფექტური კომუნიკაციების გავლენას, რომლებიც უზრუნველყოფენ საერთაშორისო ტურისტული ბაზრის სწრაფ განვითარებას. საერთაშორისო ტურიზმის წარმატებაში დიდ მნიშვნელობას იძენს გლობალური კომპიუტერული ქსელები, იზრდება მარკეტინგის ეფექტურობა, ტურისტების მსოფლიო მოგზაურობა ხდება უფრო ლიბერალური, ფართოვდება ტურ-ოპერატორთა საერთაშორისო ქსელი, რაც უზრუნველყოფს რეგიონებს შორის სწრაფ შეტყობინებას. ეს კი ტურისტულ მარშრუტებს ხდის მრავალფეროვანს და ხელმისაწვდომს.

ტურისტული ინდუსტრიის განვითარებაში აგრეთვე მნიშვნელოვან როლს თამაშობს ბუნებრივი გარემოს პირობები. დღითიდღე იზრდება ეროვნული პარკებისა და სასტუმროების მიმდებარე ტერიტორიების გამწვანების აუცილებლობა. ახალი ტურისტული კომპლექსის აშენების წინ გულდასმით უნდა მოხდეს მისი ზეგავლენის შესწავლა ქვეყნის ეკონომიკასა და ბუნებრივ გარემოზე.

სადაზღვევო სისტემის როლი მსოფლიო ტურიზმის განვითარებაში

საერთაშორისო ტურიზმში სხვა ერების კულტურისადმი ტურისტების მზარდი ინტერესი, რეკლამის სიუხვე და ინფორმაციის ხელმისაწვდომობა იძლევა ქვეყნებს შორის ურთიერთობათა გაღრმავების საშუალებას. საერთაშორისო ტურიზმის განვითარებაში მნიშვნელოვან როლს ასრულებს სადაზღვევო სისტემა. მოგზაურთა დაზღვევა პირველად მოხდა

¹ www.wikipedia.org/wiki.ru/. Международный туризм и туристические услуги с 20-х гг.

ევროპაში. რუსეთში ის შედარებით მოგვიანებით აღმოცენდა. ახლა უცხოეთში გამგზავრება სადაზღვევო პოლისის გარეშე პრაქტიკულად შეუძლებელია. ტურისტები, როგორც წესი, დაწვრილებით ეცნობიან უცხოეთში თავიანთი ყოფნის პირობებს, რაც მათ ეხმარება იმის გადაჭრაში, თუ სად უნდა იცხოვრონ დასვენების დროს, როგორ მოხდება კვების ორგანიზება და ა. შ. მაგრამ სამწუხაროდ ძალზე იშვიათად სვამენ ასეთ კითხვას: რომელმა კომპანიამ უნდა მისცეს მათ სადაზღვევო პოლისი? ვინ მოემსახურება მათ სადაზღვევო შემთხვევის წარმოქმნისას?

ამ კითხვებზე პასუხის გაცემით დროულად მიღებულმა ინფორმაციამ შეიძლება მნიშვნელოვნად გააადვილოს ტურისტების ცხოვრება. ამიტომ ტურისტულმა ფირმამ, ტურისტზე დოკუმენტთა პაკეტის გადაცემისას, ყურადღება უნდა გაამახვილოს იმაზე, თუ რომელი სადაზღვევო კომპანიის მიერ რა სქემით არის იგი დაზღვეული. თანამედროვე ეტაპზე გამოიყენება ტურისტების დაზღვევის ორი ძირითადი სქემა – **კომპენსაციური** და **სერვისული** (ანუ დახმარების სქემა). კომპენსაციური სქემის მიხედვით სადაზღვევო შემთხვევის წარმოქმნის დროს ტურისტი თავად იხდის გაწეული მომსახურების საფასურს, ხოლო სამშობლოში დაბრუნების შემდეგ კი იგი აგროვებს სადაზღვევო კომპანიისათვის საჭირო ყველა აუცილებელ დოკუმენტს (სადაზღვევო აქტს, ანგარიშსწორების ქვითრებს, ჩეკებს და ა. შ.). წარმოდგენილი დოკუმენტებით თუ მტკიცდება სადაზღვევო შემთხვევა და იგი შესაბამეა მოცემული სახეობის დაზღვევის პირობებს, მაშინ სადაზღვევო კომპანია იღებს გადაწყვეტილებას სადაზღვევო შემთხვევის ანაზღაურების შესახებ, მაგრამ ამ სქემას გააჩნია ორი მნიშვნელოვანი ხარვეზი: 1. ტურისტს ყოველთვის უნდა გააჩნდეს დამატებითი სავალუტო რეზერვი; და 2. მოგზაურს არა აქვს მყარი გარანტია, რომ სამშობლოში დაბრუნების შემდეგ ის მიიღებს სადაზღვევო ანაზღაურებას. ამიტომ ამ სქემის მიხედვით დაზღვევა ბოლო დროს იშვიათად ხდება.

ტურისტს, სერვისული სქემის მიხედვით, მომსახურების დაზღვევას უწევს არანაკლებ ორი სადაზღვევო კომპანია: სამამულო დამზღვევი და მისი უცხოელი პარტნიორი—ერთი ან რამდენიმე სერვისული კომპანია. განვიხილოთ სერვისული სქემის მიხედვით დაზღვევის ყველაზე ყვრო გაერცვლებული ფორმის თავისებურებანი. სადაზღვევო პოლისში შეიძლება ინახოს ისეთი ჩანართი, რომ სადაზღვევო შემთხვევის წარმოქმნის დროს მისი მფლობელი უნდა დაუკავშირდეს სპეციალურ სამსახურს — ზემოთ აღნიშნული ასისტენტ-კომპანიის სადისპეტჩერო ცენტრს. ასეთი კომპანიების ფუნქციონირების მთავარი ამოცანაა დაუყოვნებელი რეაგირება განსაკუთრებულ შემთხვევებში, ტურისტებისათვის გადაუდებელი სამედიცინო, ტექნიკური, იურიდიული, ადმინისტრაციული და სხვა სახის დახმარების გაწევა. სადაზღვევო შემთხვევის წარმოქმნის დროს ექსტრემალური დახმარებისა და მომსახურების მისაღებად, სადაზღვევო პოლისის ზემოთაღნიშნული პირობების შესაბამისად, დაზღვეულმა პირმა, პოლისზე მითითებული ტელეფონის მეშვეობით, დაუყოვნებლივ უნდა მიმართოს სერვის-ცენტრს ინფორმაციის მისაწოდებლად საკუთარი თავის (მისი ადგილმდებარეობის, წარმოქმნილი პრობლემებისა და გადაუდებელი დახმარების სახეობათა) შესახებ. ამ შემთხვევაში სერვის-ცენტრმა ორგანიზება უნდა გაუწიოს დაზღვეულ პირზე დახმარების გაწევას.

სერვის-ცენტრს შეიძლება გააჩნდეს მომსახურების რამდენიმე პროგრამა. როგორც წესი, სერვის-ცენტრები ეწევიან შემდეგი სახის მომსახურებას: 1. სამედიცინო ევაკუაციისას გაწეული მომსახურება; 2. სერვისის ორგანიზება სამედიცინო რეპატრიაციის დროს; 3. სწრაფი რეპატრიაციის განხორციელება; 4. კლიენტის განთავსების ორგანიზება; 5. არასრულწლოვან ბავშვთა გაცილება; 6. გადაუდებელი სტომატოლოგიური დახმარების ანაზღაურება (400 ამერიკული დოლარის ფარგლებში იმ ქვეყნის მიუხედავად, სადაც იმყოფება ტურისტი); 7. იურიდიული ინფორმაციის მიწოდება; 8. თარჯიმნების შესახებ ინფორმაციის მიწოდება; 9. დახმარე-

ბის გაწევა ტვირთის დაკარგვისას; 10. ინფორმაციის გადაცემა.

დამხმარე კომპანიას, სადაზღვევო პოლისში წარმოდგენილი პირობების შესაბამისად, არ ევალდება დაზღვეული პირის მომსახურებასთან დაკავშირებული იმ დანახარჯების დაფარვა, რომელიც არ იყო შეთანხმებული მზღვეველთან ან სერვის-ცენტრთან. სადაზღვევო პრემია წარმოადგენს დაზღვევისათვის საჭირო თანხას, რომელიც უნდა გადაუხადოს დაზღვეულმა (ამ შემთხვევაში ტურისტმა) მზღვეველს (სადაზღვევო კომპანიას). სადაზღვევო პრემიის ოდენობა დამოკიდებულია მთელ რიგ ფაქტორებზე (დაზღვევის მოცულობაზე, ასაკზე, მგზავრობის ვადაზე და ა.შ). ჩვეულებრივი ტურისტული დაზღვევა ტურის ღირებულებას აძირებს მხოლოდ რამდენიმე ათეული დოლარით.

დაზღვევის მოცულობა წარმოადგენს იმ ფულად მასას, რომლის ფარგლებშიც დგინდება სადაზღვევო ანაზღაურების ზომები და რომლის ფარგლებშიც სადაზღვევო შემთხვევის წარმოქმნის დროს დამზღვევი ვალდებულია დააკომპენსიროს დაზღვეულის დანახარჯები. სადაზღვევო თანხის ოდენობა დგინდება დაზღვეულის არჩევანის მიხედვით და შეადგენს რამდენიმე ათეული დოლარიდან რამდენიმე ათას დოლარამდე. სადაზღვევო ხელშეკრულების ვადა იწურება დაზღვეული პირის უცხოეთში ყოფნის პერიოდის დასრულებისთანავე. სადაზღვევო ხელშეკრულების დაწყებისა და დასრულების თარიღი მითითებულია სადაზღვევო პოლისში.

ცალკე აღნიშვნას საჭიროებს ის შემთხვევა, როდესაც ტურისტული ფირმა, სადაზღვევო პოლისის შექმნის მიზნით, თავისი კლიენტისაგან იღებს შესაბამის თანხას, ხოლო სადაზღვევო კომპანიასთან კი მას მოლაპარაკება არა აქვს. შესაბამისად, ტურისტს სადაზღვევო შემთხვევის წარმოქმნისა და სადაზღვევო კომპანიის წინაშე ამ ფაქტის დამტკიცების შემთხვევაშიც კი სადაზღვევო მომსახურება არ გაეწევა. უცხოეთში გამგზავრების ან უცხოეთიდან შემოსვლის დროს

სადაზღვევო მომსახურება ტურისტს შეიძლება გაეწიოს საბანკო პლასტიკური ბარათის ფლობის დროს. მაგალითად, “American Express”-ის ბარათი დამატებით უწევს მომსახურებას დაზღვეულს უბედური შემთხვევის დროს გლობალური მხარდაჭერის გზით, სადღეღამისო სატელეფონო დახმარებით სამედიცინო და იურიდიულ საკითხთან დაკავშირებით. “Eurocard/Mastercard”-ის პლასტიკური ბარათის შეძენისას ტურისტს ეძლევა საერთაშორისო სადაზღვევო პოლისის უცხოეთში გამგზავრებისას უბედური შემთხვევებისაგან თავდაცვის მიზნით.

ამრიგად, ტურიზმის სფეროში მოქმედი თანამედროვე სადაზღვევო სისტემა მომხმარებელს სთავაზობს დაზღვევის ათეულზე მეტ სახეობას. უცხო ქვეყანაში ჩასული ტურისტი ადგილობრივ მაცხოვრებელზე მეტად განიცდის არასასიამოვნო რისკის ფაქტორის გავლენას. ამ დროს პირველ რიგში ხდება ტურისტის ჯანმრთელობის, ხოლო შემდეგ მისი ქონების დაზღვევა. საშუალო ჩვეულებრივი ტურისტული დაზღვევა ტურისტს დღეში 1,5 ამერიკული დოლარი უჯდება. ამიტომ, თუ გავითვალისწინებთ მსოფლიოში ტურისტთა ერთმილიარდიან რაოდენობას, მოგზაურობის საშუალო ხანგრძლივობით 5-7 დღე, შეიძლება შეფასდეს ტურიზმის სფეროში დაზღვევის სახსრების მოცულობა. ამ სფეროში დაფუძნებულია ექსტრემალური რეაგირების სპეციალური სამსახურები, სადაც ტურისტს შეუძლია დაასახელოს იდენტიფიკაციის ნომერი და მიიღოს შესაბამისი დახმარება, მკურნალობა და ა. შ.

ტურისტები დასვენების მიზნით ქვეყნებისა და სასტუმროების შერჩევის პარალელურად უდიდეს მნიშვნელობას ანიჭებენ ტურისტულ ობიექტამდე მისასვლელ სატრანსპორტო საშუალებათა ორგანიზებას, სათანადო ინფრასტრუქტურის განვითარების დონეს, მგზავრობის კომფორტს, ოპერატიულობას და ა. შ. ტურისტების მომსახურება შეიძლება განხორციელდეს საჰაერო, რკინიგზის, საავტომობილო და წყლის ტრანსპორტით.

საჰაერო ტრანსპორტით ტურისტების მომსახურების უპირატესობანი

დროის მოკლე ინტერვალში დიდი მანძილის სწრაფად დაფარვის უნარის წყალობით ტურისტებში დიდი პოპულარობით სარგებლობს საჰაერო ტრანსპორტი. საერთაშორისო ავიაგადაზიდვა ხორციელდება მსოფლიო და ეროვნული ავიაკომპანიების მიერ. უმსხვილესი ავიაკომპანიები ახორციელებენ როგორც ქვეყნის შიდა, ისე საერთაშორისო ავიარეისებს. მაგალითად, განვიხილოთ მგზავრთა სერვისული მომსახურების ძირითადი მიმართულებები. ავიაკომპანიების მგზავრთა ქცევის წესების თანახმად, მგზავრებს გააჩნიათ შემდეგი სახის უფლებები: 1. მოითხოვონ ყველა სახის მომსახურების გაწევა, რომელიც გადმოცემულია საჰაერო გადაზიდვების მოლაპარაკების პირობებში. ეს პირობები მოცემულია ავიაბილეთის ბლანკზე; 2. იმ შემთხვევაში თუ ტურისტების სიცოცხლეს, ჯანმრთელობას ან პირად ღირსებას საფრთხე ემუქრება, მაშინ მათ უნდა მიმართონ ავიაკომპანიის მუშაკებს და მოითხოვონ მათგან დაცვა.¹ მგზავრთა ვალდებულებებში შედის: 1. უსიტყვოდ შეასრულონ საჰაერო ხომალდის უფროსის მოთხოვნები და ეკიპაჟის რეკომენდაციები; 2. დაიცვან დისციპლინა.

ფრენის დროს მგზავრებს ეკრძალებათ გარკვეული ქმედებანი. კერძოდ: 1. მათ არ უნდა შექმნან ისეთი სიტუაციები, რომელიც საფრთხეს შეუქმნის ფრენასა და მგზავრთა სიცოცხლეს, ჯანმრთელობას, ავიაპერსონალისა და სხვა მგზავრთა პირად ღირსებას; 2. ავია-მგზავრებმა ერთმანეთთან ურთიერთობაში არ უნდა დაუშვან ნებისმიერი როგორც სულიერი, ისე ფიზიკური გაღიზიანება; 3. მათ აგრეთვე არ უნდა მიიღონ ალკოჰოლური სასმელები საჰაერო ხომალდის ბორტზე; 4. მათ არ უნდა მოწიონ სიგარეტი თვითმფრინავის

¹ [www.wikipedia.org/wiki.ru./](http://www.wikipedia.org/wiki.ru/). система поощрения часто летающих авиапассажиров.

ბორტზე მთლიანი ფრენის განმავლობაში; 5. მათ არ უნდა გამოიყენონ ავარიულ-დამხმარე დანადგარები, ავია-პერსონალის შესაბამისი მითითების გარეშე; 6. ავია-მგზავრებმა არ უნდა ისარგებლონ კავშირგაბმულობის ელექტრონული მოწყობილობით და საშუალებებით თვითმფრინავის მართვის, აფრენისა და დაშვების დროს; 7. მათ არ უნდა შექმნან ისეთი პირობები, რომელიც არაკომფორტული იქნება დანარჩენი მგზავრებისთვის და წინააღმდეგობაში მოვა ეკიპაჟის მუშაობასთან; 8. მათ აგრეთვე არ უნდა მოახდინონ ავია-კომპანიის მიერ შემოთავაზებული ქონების თვითმფრინავის ბორტიდან გატანა.

ხემათ ჩამოთვლილი მოთხოვნების დარღვევის შემთხვევაში, საპაერო სამართლისა და მოქმედი კანონმდებლობის ნორმების შესაბამისად, შეიძლება გატარდეს ღონისძიებები ფრენისას მომსახურების შეწყვეტიდან დაწყებული, ცალკეულ შემთხვევებში სისხლის სამართლის საქმის აღძვრით დამთავრებული. სპეციალური წესებია შემუშავებული ავია-რეისებით ტვირთის გადაზიდვასთან დაკავშირებით. ტვირთი იმ შემთხვევაში ითვლება დარეგისტრირებულად, როდესაც ავიაკომპანია ჩაიბარებს მას გადასატანად. ეს ტვირთი მარკირდება სპეციალური მარკებით. ტვირთი გადაიტანება თვითმფრინავის საბარგულში. მგზავრს უფლება აქვს თვითმფრინავის სალონში დაიჭიროს ერთი ადგილი არარეგისტრირებული ტვირთის განთავსების მიზნით, თუ მისი წონა არ აჭარბებს ხუთ კილოგრამს და მას გააჩნია შესაბამისი ზომები. თვითმფრინავის ბორტზე დამატებით შეიძლება ატანილი იქნეს მთელი რიგი საგნები: ქაღალის ხელჩანთა, ყვავილების ბუკეტი, ქურთუკი, ქოლგა, პორტატული კომპიუტერი, ფოტო- ან ვიდეო-კამერა და ა. შ.

ტვირთის უფასოდ გადატანის ნორმა განისაზღვრება თვითმფრინავის მომსახურების კლასით და რეისის მიმართულებით. ჩვეულებისამებრ გამოიყენება ტვირთის გადატანის ნორმის დადგენის ორი სისტემა: 1. წონითი სისტემა და 2. ადგილების რაოდენობის სისტემა. წონითი სისტემა გან-

საზღვრავს ტვირთის წონის ნორმას, რომელიც უფასოდ შეუძლია წაიღოს მგზავრმა. ასეთი ნორმები მოიცავს: 1. პირველ კლასში –40 კგ; 2. ბიზნეს-კლასში–30 კგ; 3. ეკონომიკურ კლასში– 20 კგ. ტვირთის გადატანის ნორმები შეიძლება რამდენადმე შეიცვალოს ფრენის მიმართულების მიხედვით. თუ ფრენის სიგრძე დიდია, მაშინ ნორმები შეიძლება რამდენადმე გაიზარდოს. ტვირთის ადგილების რაოდენობის სისტემა განსაზღვრავს მისი წონის ნორმებს, რომლის გადატანაც ნებადართულია მგზავრისათვის.

ჩვეულებისამებრ ასეთი სისტემა გამოიყენება ტრანსატლანტიკურ რეისებში. წონის დაშვებულ ნორმაზე გადაჭარბებული ტვირთის გადატანისათვის აუცილებელია მიღებული იქნეს ავიაკომპანიის თანხმობა. მუსიკალური ინსტრუმენტების გადატანის და ცხოველების გადაყვანისათვის აუცილებელია ცალკე, დამატებით, ახალი ბილეთის შეძენა. ავიაგადაზიდვების საერთაშორისო პრაქტიკაში არსებობს საგნების ჩამონათვალი, რომელიც განეკუთვნება საშიში კატეგორიის ნივთებს (ფეთქებადი, ატომური, ნარკოტიკული და ფსიქოტროპული საშუალებები). საჭიროა ამ ჩამონათვალს წინასწარ გაეცნოს მგზავრი, რადგან მათი გადატანა აკრძალულია.

აეროპორტებში გაფრენის წინ გამოყოფილია სპეციალური დრო რეგისტრაციისათვის. თუ მგზავრი არ დარეგისტრირდება დროულად, მაშინ ავიაკომპანიას უფლება აქვს არარეგისტრირებული ადგილები განკარგოს თავისი შეხედულებისამებრ. ქვეყნების უმრავლესობაში ფართოდ გავრცელებულია სტანდარტული ავიაბილეთი, რომელიც წარმოადგენს წინასწარ, მკაცრად განსაზღვრული მარშრუტის მიხედვით, მგზავრთა გადაყვანაზე მგზავრსა და ავიაკომპანიას შორის გაფორმებულ ოფიციალურ კონტრაქტს. ბილეთის ბლანკი მგზავრს აძლევს მითითებული მარშრუტის მიხედვით ორ წერტილს შორის გადაფრენის უფლებას. იგი წარმოადგენს მგზავრის მიერ ფრენის ღირებულების გადახდის მტკიცებულებას. ბილეთი იმას მოწმობს, რომ ბილეთის გამცემ ავიაკომპანიას და მგზავრობის განმასხორციელებელ ავი-

აკომპანიას შორის მიღწეულია შეთანხმებას მგზავრთა გადაყვანის თაობაზე შემოთავაზებული მარშრუტის თანახმად. ავიაბილეთი უჩვენებს გაფრენის დროს, ნომერს და მომსახურების კლასს. იგი მოიცავს ყველა სახის ინფორმაციას პირდაპირი რეისებით მგზავრთა სწრაფი, უსაფრთხო გადასვლისა და ტვირთის გადატანისთვის, მიუხედავად იმისა, ეს რეისები სრულდება ერთი თუ რამდენიმე სხვადასხვა სახეობის ავიაკომპანიის მიერ. ავიაბილეთი მოიცავს აუცილებელ ინფორმაციას ბილეთის შეცვლის ან უკან დაბრუნების შესახებ.

მგზავრთა გადაყვანაზე ავია-კომპანიები აწესებენ სხვადასხვა სახის ტარიფს. ჩვეულებისამებრ გამოიყენება ნორმალური (სრული) და სპეციალური (შეღავათიანი) ტარიფები. ნორმალურ ტარიფებს გააჩნიათ მთელი რიგი უპირატესობანი ავიაბილეთის დაჯავშნის, ანაზღაურების, გაფორმებისა და მოქმედების ვადების მიხედვით. სრული ტარიფის დროს შეიძლება გადახდილი იქნეს მარშრუტების შეცვლის შესაძლებლობანი, ხოლო ბილეთის დაბრუნება კი შეიძლება მოხდეს ჯარიმის გადახდის გარეშე. სეზონური ვარდნის პერიოდში ავიაკომპანიებს შეუძლიათ შემოიღონ შეღავათიანი, დაბალი ტარიფები. შეღავათი შეიძლება გავრცელდეს ასაკოვან (60 წელზე ზევით) მგზავრთა და ახალგაზრდების (25 წლამდე) გადაყვანის დროს. არსებობს ექსკლუზიური ტარიფებიც. შესაძლებელია გამოყენებული იქნეს სპეციალური ტარიფებიც სკოლის მოსწავლეთა ჯგუფისთვის, ცოლ-ქმრული წყვილისთვის. ზოგიერთი მიმართულებით შეიძლება შემოღებული იქნეს ოჯახური ტარიფი, რომელიც იძლევა ფასდაკლებას ბავშვების გადაყვანაზე.

პოტენციურ ავიამგზავრთა გადაყვანის თავისებურებანი. ხშირად მრავალი ავიაკომპანია ნერგავს პოტენციურად მფრინავ მგზავრთა გადაყვანის სისტემას. ამ მიზნით ავიაკომპანიები იღებენ “ბონუსის” სისტემას. მგზავრთა მომსახურების ასეთ პროგრამაში მონაწილეობისათვის, საბაზო ტარიფის მიხედვით, ბილეთის შემძენი მგზავრები ავიაკომპანი-

აში წერენ განცხადებას, რის საფუძველზეც მას არეგისტრირებენ და გამოუყოფენ სპეციალურ პლასტიკურ ბარათს. მოცემული ბარათი გაიცემა მორიგი ბილეთის შეძენის დროს, სადაც აღინიშნება **ძირითადი და დამატებითი ბალები** რაოდენობა. საბაზო ძირითადი ბალი ეს არის ერთი კილომეტრი. დანარჩენი ბალები გამოითვლება თვითმფრინავის კლასისა და ფრენის ხანგრძლივობის მიხედვით. ამნაირად ბალების (კონკრეტულად კი 50 ათასი ბალის) დაგროვების შემთხვევაში მგზავრმა უფასოდ შეიძლება აიღოს ეკონომიკური კლასის ბილეთი. ამ ტიპის ავიაკომპანიები მგზავრებს სთავაზობენ ვერცხლისფერ და ოქროსფერ ბარათებს. ასეთი ბარათების მისაღებად საჭიროა ბალების განსაზღვრული რაოდენობის დაგროვება. ამ ბარათების მფლობელები იღებენ ისეთ დამატებით შეღავათებს, როგორიცაა: უფასოდ გადასატანი ტვირთის ნორმის ზრდა, კომფორტული მოსაცდელი დარბაზით სარგებლობა, ფასდაკლება სასტუმროებში, სუპერ-მარკეტში, ავტომობილების გამქირავებელ ფირმებში და ა.შ.

ავიაკომპანიების უმრავლესობაში იყენებენ ავიამგზავრთა მომსახურების სამ კლასს: პირველი, ბიზნეს-კლასი და ეკონომიკური კლასი. როგორც წესი, ეკონომიკური კლასის ბილეთის მფლობელ მგზავრებს თვითმფრინავის სალონში სთავაზობენ კვებას, უალკოჰოლო სასმელების, წველების, ღვინის ან ლუდის ჩათვლით. მათ აგრეთვე შეიძლება შესთავაზონ გაზეთები და უბაჟოდ ვაჭრობის საქონელთა ფართო ასორტიმენტი. ბიზნეს-კლასისა და პირველი კლასის მგზავრებს სთავაზობენ სერვისის ბევრად უფრო მაღალ დონეს. ასე მაგალითად, დიდ მანძილზე ფრენისას პირველი კლასის მგზავრები საჩუქრად იღებენ სუნამოების ძვირადღირებულ ნაკრებს. გარდა ამისა, აეროპორტებში მომსახურების ბევრად უფრო მაღალი კლასის მგზავრებს შეუძლიათ ისარგებლონ დამატებითი მომსახურებითაც, მაგ., დოკუმენტების ქსერო-ასლების გადაღება, ტელეფონზე დარეკვა, ელექტრონული ფოსტით ინფორმაციის გაგზავნა და ა. შ., მაგრამ თანამედროვე ავიაკომპანიების მომსახურება არ შემოიფარგლება

მხოლოდ თვითმფრინავის ბორტზე და აეროპორტებში გაწეული მომსახურებით. ბევრი ავიაკომპანია აგრძელებს კლიენტებზე მომსახურებას საკურორტო ადგილებში. შედარებით უკეთეს მდგომარეობაში აღმოჩნდნენ ის ქვეყნები, სადაც მოხვედრა შეიძლება სახმელეთო ტრანსპორტით, ვიდრე ის ქვეყნები, სადაც მოსახვედრად ტურისტებს სჭირდებათ საჰაერო ტრანსპორტი.

სარკინიგზო ტრანსპორტით ტურისტების გადაყვანის უპირატესობანი

საერთაშორისო ტურიზმში, საავიაციო საშუალებებით მგზავრობის გვერდით, არანაკლები პოპულარობით სარგებლობს რკინიგზის ტრანსპორტი. იგი გამოიყენება არამარტო საკურორტო ზონებში ტურისტების ტრანსპორტირების საშუალებად, არამედ ბოლო დროს სარკინიგზო ტრანსპორტით მოგზაურობა გადაიქცა ტურიზმის ცალკე სახეობად.. თანამედროვე მსოფლიოში ფართო გავრცელება ჰპოვა სარკინიგზო ტურიზმმა, რომელიც წარმოადგენს სანახაობრივი მოგზაურობის ორგანიზებას იმ ტერიტორიებზე, სადაც შესაძლებელია სარკინიგზო ტრანსპორტის გამოყენება. ბევრ ქვეყანაში ტურისტები გადიან ტურისტულ სარკინიგზო მარშრუტს. მაგალითად, ასეთია პოპულარული სარკინიგზო მარშრუტი ესპანეთში, “ორიენტ-ექსპრესი” – მარშრუტით მოსკოვიდან პეკინამდე; “აღმოსავლეთის ექსპრესი” ლონდონსა და სტამბულს შორის.

მრავალ ქვეყანაში აქტიურად გამოიყენება სარკინიგზო-ტურისტული მარშრუტები. მაგალითად, შვეიცარიაში პოპულარულია სარკინიგზო მოგზაურობა, რომლის მეშვეობითაც ტურისტს შეუძლია 291 ხიდისა და 91 გვირაბის გავლა-დათვალიერება. ასე, რომ ტურისტებს შეუძლიათ, მათთვის სასურველ ქვეყანაში ან ქვეყანათა ჯგუფში ღამაში პეიზაჟების, ხედების, ისტორიულ-კულტურული ძეგლებისა და სხვა

ბუნებრივ-ტურისტული ღირსშესანიშნაობების დათვალიერების მიზნით, დაგეგმონ და განახორციელონ მრავალი სახის სარკინიგზო-ტურისტული მარშრუტი, ისეთიანად, რომ ამ მიზნის მისაღწევად ფიზიკურად არ დაიღალონ და ხუთვარსკვლავიანი “მოდრავი” სასტუმროს პირობებში გაატარონ სარკინიგზო მარშრუტისათვის გამოყოფილი დრო.

მაგრამ სარკინიგზო ქსელი, პირველ რიგში, განიხილება, როგორც დასვენების ადგილზე ტურისტების მიყვანის საშუალება. ამ შემთხვევაში ტურისტული მატარებლისაგან განსხვავებით, მგზავრობის ორგანიზება ხდება რკინიგზის სტანდარტულ ვაგონებში. ეს არის ოთხადგილიანი კუპირებული ვაგონები, ან ორ- და სამადგილიანი საძინებელი ვაგონები, რომლებიც გადიან საზღვრებს გარეთ. უცხოეთში ვაგონები იყოფა შემდეგ კატეგორიებად: საჯდომიანი, საძინებელიანი, სავარძლიანი, ვაგონ-რესტორანი, საფოსტო- და სატვირთო ვაგონები. რკინიგზის ტრანსპორტით სარგებლობის ერთ-ერთ უპირატესობას წარმოადგენს ოჯახური გარემოს პირობებში მგზავრობის ორგანიზება, რომლის შესახებ ინფორმაცია, როგორც წესი, განთავსდება საინფორმაციო სტენდებზე საკურორტო სასტუმროთა პოლებში.

სარკინიგზო ტრანსპორტზე ვითარდება სერვისული მომსახურება. პრაქტიკაში ინერგება მომსახურების ბევრად უფრო ახალი, სრულყოფილი ფორმები. მაგ, ოჯახებისაგან დაკომპლექტებული ტურისტული ჯგუფებისათვის განკუთვნილი “ლუქსის” ტიპის, ოთხადგილიანი იზოლირებული სათავსოების მქონე ვაგონები, სადაც განთავსებულია სავარძლები. მათი გადაკეთება შეიძლება 120 სმ სიგანის მქონე საწოლად, ზედა საძინებელი ადგილითა და ორი უკიდურესი განლაგების მქონე მაგიდით. საძინებლად და მაგიდებად მათი გადაკეთების შესაძლებლობა საშუალებას აძლევს მგზავრს მოხერხებულად მიიღოს საკვები და დაისვენოს მთელი დღის განმავლობაში, ხოლო ღამით კი ამოატრიალოს სავარძლიანი საძინებელი საწოლის გასამართავად. ყოველ “ლუქსში” დაყენებულია ეკრანი მონიტორით, მგზავრებს შეუძლიათ

ტანსაცმელი განათავსონ ზევით გამოდგმულ კარადაში. “ლუქსის” მეორე ოთახში განლაგებულია ინდივიდუალური ტუალეტი, საშხაპე კაბინით. ტუალეტი უნდა ეკოლოგიურად სუფთაა. მისი გამოყენება შესაძლებელია მატარებლის როგორც მოძრაობის, ისე უძრავ მდგომარეობაში ყოფნის დროს. ვაგონში ხმაურის დონე ბევრად უფრო დაბალია, ვიდრე გარეთ, რაც მიიღწევა ვაგონთა ფანჯრებში ხმაურშემაკაველები მასალებისაგან დამზადებული მინის გამოყენების გზით.

ევროპის პროგრესული ვაგონთმშენებელი ქარხნების მიერ დამზადებულ ვაგონთა უახლეს მოდელებში შემოთავაზებულია სერვისის ისეთი თანამედროვე ფორმები, სადაც მომსახურება წარმოებს პირველი და მეორე კლასის მიხედვით. მგზავრებს, ყოველგვარი დამატებითი ანაზღაურების გარეშე, ეძლევათ ერთი ბოთლი მინერალური წყალი დამით და საუზმეზე. აგრეთვე მათ უფასოდ ეძლევათ კოქტეილი და ტკბილეული, რომელიც მოაქვთ სპეციალური სამსახურის პერსონალს.

უცხოეთში ყოფნის დროს მგზავრმა შეიძლება ისარგებლოს მგზავრობის რამდენიმე კატეგორიით. ესენია:

1. “ქალაქთაშორისი ექსპრესი” (Inter City Express) – ეს არის ყველაზე სწრაფი მატარებელი, რომელიც მოძრაობს ევროპის ყველა მსხვილი ქალაქის გავლით. იგი აკეთებს მცირე რაოდენობის გაჩერებებს და მოძრაობს 200 კმ/სთ-ზე უფრო მაღალი სიჩქარით;

2. “რეგიონთაშორისი” (Inter Region), რომლის ფარგლებშიც მატარებელი აკავშირებს ინტერკონტინენტალური ევროპის ყველაზე მსხვილ რეგიონებს;

3. “საქალაქთაშორისო” (Inter City)- ესაა ჩქაროსნული მატარებელი, რომელიც გადის ყოველ საათში;

4. “რეგიონული ექსპრესი” (Regional Express)— ეს არის რეგიონის ფარგლებში მოძრავი ჩქაროსნული მატარე-

ბელი, რომელიც წინა სახეობის მატარებლებთან შედარებით უფრო მეტს აჩერებს;

5. “სტანდარტ-ექსპრესი” (Standart Express). ეს არის სტანდარტული სიჩქარით მოძრავი მატარებელი, რომელიც ახდენს მცირე გაჩერებებს.

მაგ., ფინეთში პოპულარულია ერთ- და ორსართულიანი, მაღალი კლასის, ჩქაროსნული, საქალაქთაშორისო (Inter City) მატარებლით მგზავრობა. ასეთ მატარებელში ცალკე-ცალკე არის გამოყოფილი სპეციალური ვაგონები მწვეველებისა და არამწვეველებისთვის, ბავშვიანი და ძაღლებიანი მგზავრებისათვის. ამ ტიპის მატარებლებში არის პირველი და მეორე კლასის ვაგონები. ამ ტიპის მატარებლებში კლასი მითითებულია ციფრით ვაგონის შესასვლელში. პირველი კლასი მეორეზე 30–50 %-ით უფრო ძვირია. ფინეთში გამოიყენება ჩქაროსნული მატარებელი, სადაც მგზავრებს ემსახურება ტელევიზორი, ტელეფონი და აუდიოსისტემა. ამ ექსპრესმა შეიძლება განავითაროს 200-დან 300 კმ/სთ-მდე სიჩქარე.

რკინიგზის სადგურთა ორგანიზება. უცხოეთის სარკინიგზო ხაზებზე გავრცელებულია მომსახურების სააბონენტო ფორმა, რომელიც მგზავრს უფლებას აძლევს მოლაპარაკებული ვადის ფარგლებში და განსაზღვრულ ტერიტორიაზე, მისთვის სასურველი რაოდენობით, ისარგებლოს რკინიგზის ტრანსპორტით. იმისათვის, რომ მგზავრმა ისარგებლოს მომსახურების ასეთი ფორმით, საჭიროა მან შეიძინოს სამგზავრო ბილეთი, მაგალითად ევროპის სარკინიგზო ბილეთი, რომელიც მას უფლებას აძლევს ფასდაკლებით ისარგებლოს ევროპის ფარგლებში სარკინიგზო ტრანსპორტით გადაადგილების დროს. მაგალითად, ფინეთში სარკინიგზო ტრანსპორტის ხშირად გამოყენების შემთხვევაში მგზავრს შეუძლია ისარგებლოს განსაკუთრებული სახის სამგზავრო ბილეთით, რომელიც მას უფლებას აძლევს ერთი თვის განმავლობაში უფასოდ იმგზავროს სამი-, ხუთი- და ათი დღით. 3 დღიანი ბილეთი ღირს 143 ევრო (I კლასის – 214 ევრო), 5 დღიანი –

191 ევრო (I კლასის – 286 ევრო), ხოლო 10-დღიანი კი ღირს 259 ევრო (I კლასის – 387 ევრო).

ტურისტების მატარებლით მგზავრობის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან პუნქტს წარმოადგენს რკინიგზის სადგური. იმისათვის რომ არ დაავიანოს თავის მატარებელზე, საჭიროა ტურისტმა თვალი ადევნოს საინფორმაციო ტაბლოს, სადაც ორი სვეტი არსებობს: 1. მატარებლის შემოსვლის დრო; და 2. გამგზავრების დრო. რკინიგზის ყოველ სადგურში არის ტვირთის შესანახი ადგილი, რომელიც მუშაობს სადღე-ღამისო რეჟიმით. აქ წინასწარ განსაზღვრული, ფიქსირებული გადასახადის გადახდის შემდეგ მგზავრს შეუძლია შეინახოს ტვირთი ერთი დღე-ღამის განმავლობაში. ყოველი შემთხვევისათვის მგზავრს ამ დროს შეიძლება მოსთხოვონ უცხოეთის პასპორტი. რკინიგზის სადგურის ტერიტორიაზე განლაგებული უნდა იყოს პატარა მაღაზიები, ვალუტის გადასაცემელი ჯიხურები, ტურისტული ბიურო და ა.შ.

წყლისა და ავტოტრანსპორტით ტურისტების გადაყვანის შესაძლებლობები

არანაკლებ პოპულარული ხდება წყლის მეშვეობით მგზავრობა. ტრანსპორტის ეს სახეობა განსაკუთრებით მიმზიდველი გახდა საზღვაო და სამდინარეო კრუიზების პოპულარიზაციის შემდეგ. ზღვის ლაინერმა შეიძლება დაიტვირთოს რამდენიმე ათასი მგზავრი, ასეულობით მომსახურე და მმართველი პერსონალი. საზღვაო ლაინერებში შექმნილია მგზავრთა დასვენებისათვის საჭირო ყველა პირობა: რესტორანი, კაფე-ბარი, მაღაზიები, კინო-დარბაზი, აუზი, ჩოგბურთის მოედანი და ა. შ.

საზღვაო საკრუიზო ლაინერებში კაიუტის კომფორტაბელობის ძირითად მაჩვენებლებს წარმოადგენს კაიუტაში ოთახების რაოდენობა, გემზე (მის წინა მხარეს, შუაში ან ბოლოში) კაიუტების განლაგება, ფანჯრებიდან დასანახი ხე-

დი და სხვა ფაქტორები. კაიუტების კომფორტაბელობის მიხედვით, ლაინერები შეიძლება იყოს სხვადასხვა კატეგორიის – დაწყებული ყველაზე უფრო პოპულარულით (სადაც გემს გააჩნია მაღალი კლასის რამდენიმე ოთახი) დამთავრებული უფანჯრო და ულუმიანატორო შიდა კაიუტებით. კრუიზების უდიდეს უპირატესობას წარმოადგენს მისი უვიზობა. ერთადერთი ვიზა, რომელიც უნდა მიიღოს მგზავრმა, ეს არის იმ ქვეყნის ვიზა, საიდანაც იწყება მგზავრობა. რომელიმე პორტში გაჩერებისას ტურისტებს ნაპირზე გადმოსვლის დროს ეძლევათ საკრუიზო მგზავრის სპეციალური ბარათი, რომელიც გადაეცემა კაპიტანს გემის ბორტზე დაბრუნების დროს. ტურისტების გადაყვანის გავრცელებულ საშუალებას წარმოადგენს ზღვის ავტობუსები, კატერები, კატამარანები, იახტები და ა. შ.

ზღვის ავტობუსები ფართოდ გამოიყენება ნორვეგიის ფიორდებში. ისინი აგრეთვე გვხვდებიან ფინეთშიც. მგზავრთა საზღვაო გადაყვანის ეს საშუალებები ფართოდ გავრცელებულია თურქეთის კუნძულოვან ტერიტორიაზეც, სადაც ამ სახის ტრანსპორტის გარეშე ტურისტი უბრალოდ ვერ გადაადგილდება ერთი ადგილიდან მეორეზე. სწრაფმავალი კატერები და კატამარანები გამოიყენება საშუალო დისტანციის (100 კმ) მანძილზე ტურისტების გადაყვანისთვის.¹ ზღვაზე ტურისტების გასეირნების ერთ-ერთ საუკეთესო საშუალებას წარმოადგენს სკუტერებიც. მათი გაცემა ხდება როგორც იჯარით, ისე კერძო საკუთრებაში მიყიდვის გზითაც.

საერთაშორისო ტურისტების გადაადგილების ყველაზე მასობრივ საშუალებას წარმოადგენს ავტოტრანსპორტი. ავტომობილით განსაკუთრებით მოხერხებულად მგზავრობენ მეზობელ ქვეყნებში: მაგ., საქართველოდან თურქეთში. ერთი ქვეყნიდან მეორეში ავტომობილით მგზავრობის დროს ამოწმებენ ავტომობილის პასპორტს და მართვის მოწმობას. ერთ

¹Каталог «Водные дороги Европы». М: Чайка-тур, 2003.

ქვეყანაში გაცემული მართვის მოწმობა ძალაშია მეორეშიც და პირიქით. ავტომობილს უნდა გააჩნდეს სატრანსპორტო დაზღვევა. იგი მძღოლმა შეიძლება აიღოს საზღვრისპირა საბაჟო-გამშვებ პუნქტშიც. საზღვარგარეთ მოქმედებს სიჩქარის შეზღუდვა, რომელიც მითითებულია საგზაო ნიშნებზე. მაგ, ფინეთის დასახლებულ პუნქტებში იგი არ აღემატება 50 კმ/სთ სიჩქარეს, მაგისტრალზე – 120 კმ/სთ-ს.

ზამთრობით, უხვნალექიან ქვეყნებში სავალდებულოა საბურავებზე მოცურების საწინააღმდეგო ჯაჭვების დაბმა. საგზაო მოძრაობის წესების თანახმად, განსაზღვრულია საბურავის პროტექტორების მინიმალური სიღრმე. საგზაო მუშაკები არამარტო აკვირდებიან გზებზე მოძრაობის წესების დაცვას, არამედ ავტომობილის მდგომარეობასაც. მკაცრად აკრძალულია ალკოჰოლის ზემოქმედების ქვეშ მგზავრობა, რომლის შემოწმებაც ხდება ანალიზური მილაკის დახმარებით. თუ მძღოლის ორგანიზმში შეიმჩნა 0,4 პრომილის ოდენობით ალკოჰოლური სასმელი, იგი უკვე ითვლება დარღვევად, ხოლო 1,2 პრომილის ოდენობით ალკოჰოლური სასმელის მიღებისას კი – უხეშ დარღვევად. უცხოეთში ავტობანზე ავტომობილით გადაადგილების დროს მძღოლმა გზა უნდა დაუთმოს ფეხით სავალ ნაწილზე გადამსვლელს.

აუცილებელია აგრეთვე უსაფრთხოების ღვედების გაკეთება, როგორც წინა, ისე უკანა სავარძელზეც. თუ არ არის სპეციალური საგზაო ნიშნები, ყოველთვის უნდა დავიჭიროთ მარჯვენა მხარე, ანუ გზა დავუთმოთ მარცხენა მხარეს მომავალ სატრანსპორტო საშუალებას. არაფრით არ შეიძლება გავასწოროთ იმ ავტომობილს, რომელიც გაჩერებულია გადასასვლელზე ფეხით მოსიარულეთა გატარების მიზნით. უცხოეთის ავტოგასამართი სადგურების გვერდით მდებარე ჯიხურებში შეიძლება მგზავრმა შეიძინოს კვების პროდუქტები და ახალი გაზეთები. ავტომობილის იჯარით გაცემა შეიძლება მხოლოდ 21 წლის, და მასზე მეტი, ასაკის მქონე ადამიანზე. ავტომობილის იჯარით აღების მინიმალური ღირებულება, მაგალითად ევროპაში, არის 50 ევრო და იგი იზრდე-

ბა ავტომობილის კლასისა და საიჯარო ვადის გახანგრძლივების შესაბამისად.

ტურისტმა შეიძლება იმგზავროს ავტობუსითაც. დასვენების ერთ-ერთ პოპულარულ ფორმად იქცა ავტობუსის ტურიზმი. სასტუმროს მსგავსად, ტურისტულ ავტობუსში მომსახურების სერტიფიკაცია ფასდება ვარსკვლავების განსაზღვრული ოდენობის შესაბამისად. ყველაზე დაბალი კატეგორიის ტურისტულ ავტობუსს გააჩნია ერთ- და “ორვარსკვლავიანი” სტატუსი. როგორც წესი, ეს ჩვეულებრივი სამგზავრო ავტობუსია, სავარძლებს შორის უმნიშვნელო ინტერვალით, რაც ვერ უზრუნველყოფს კომფორტის სასურველ დონეს. სერვისის მისაღები დონე იწყება “სამვარსკვლავიანი” ავტობუსიდან. ასეთ ტურისტულ ავტობუსში საჯდომების მწკრივებს გააჩნიათ დაახლოებით 80 სმ-იანი ინტერვალი. სალონში მოთავსებულია მინი-საკუჭნაო და ტუალეტი. “ოთხვარსკვლავიანი” კატეგორიის მქონე ტურისტულ ავტობუსში, როგორც წესი, არის კონდენციონერიც.

სერვისის მაქსიმალურ დონეს შეესაბამება “ხუთვარსკვლავიანი” ტურისტული ავტობუსები. ასეთ ავტობუსებში გაზრდილია საჯდომებს შორის ინტერვალი. მასში შეიძლება იყოს ტანსაცმლის ჩამოსაკიდი საშუალება, აუდიო- და ვიდეოცენტრები. როგორც წესი, ავტობუსები მიემართებიან ავტო-სადგომებიდან, რომელიც განთავსებულია აეროპორტებთან, რკინიგზის სადგურებთან, საზღვაო და სამდინარეო პორტებთან ახლოს. ავტობუსების სადგურებს გააჩნიათ მოსაცდელი დარბაზი. ბილეთები შეიძლება წინასწარ იქნეს დაჯავშნილი პირდაპირ სასტუმროდან. ავტობუსები შეიძლება გაიცეს იჯარითაც ოჯახების მგზავრობისთვის.

ასეთი ავტობუსის შიდა სალონს გააჩნია ნამდვილი საცხოვრებელი საშუალებები, საძინებელი ადგილებით, სამზარეულოთი, აირის სათბობითა და მაცივრით. ასეთი ავტობუსების ტევადობა 6 ადგილიანია. არსებობს სხვადასხვა სახის ტურისტული ავტობუსები, რომლებიც შეიძლება გამოყენებული იქნეს სათავგადასავლო ტურებისათვის. ასეთ ავტო-

ბუსებს შეუძლიათ კომფორტული მგზავრობის შენარჩუნება უსწორმასწორო გზებზეც. მასში განთავსებულია ტუალეტი და მაცივარი, აგრეთვე დამატებითი მისაბმელი, სამზაურ-ლოს და სხვა დამხმარე საშუალების განთავსების მიზნით. ამ ავტობუსებს გააჩნიათ თავისი დადებითი და უარყოფითი მხარეები.

ტურისტების ავტობუსებით მგზავრობის დადებით მხარედ ითვლება ის, რომ ამ დროს ტურისტს შეუძლია დაათვალიეროს სოფლის რაიონები, პატარა ქალაქები, მოინახულოს უნიკალური პროვინციული მუზეუმები, დაინახოს ადგილობრივი პროვინციის ცხოვრება ისეთნაირად, როგორიც ის არის სინამდვილეში. ამასთან ერთად, ავტობუსით მგზავრობას ახლავს მთელი რიგი უსიამოვნებაც. ავტობუსით მგზავრობის დროს, როგორი კომფორტულიც არ უნდა იყოს იგი, მგზავრს შეიძლება დაემართოს გულყრა. დამღლელია აგრეთვე ერთსადაიმთხვე მდგომარეობაში ჯდომა. ავტობუსით მგზავრობისას ჩვეულებისამებრ ყოველ სამ-ოთხ საათში ერთხელ აჩერებენ მგზავრთა დასვენების მიზნით. ხანგრძლივი მოგზაურობისას ავტობუსი უნდა ატაროს ორმა მძღოლმა, რომლებმაც ავტობანზე გასვლის დროს რიგ-რიგობით უნდა შეცვალონ ერთმანეთი. ევროპის ქვეყნებში “ზრდასრულის” ბილეთის მქონე მგზავრს აქვს 30 კილომდე ტვირთის გადატანის უფლება, ხოლო “ბავშვის” ბილეთით შესაძლებელია 20 კილომდე ტვირთის გადატანა. ტურისტმა ხელბარგი შეიძლება აიტანოს სალონში. მთავარია ხელბარგმა არ დაიკავოს ცალკე დასაჯდომი ადგილი. საბარგულის გამოყენებისათვის ავტობუსში ტურისტმა დამატებით უნდა გადაიხადოს თანხა, რისთვისაც მგზავრს გადაეცემა სპეციალური ბარათი.

მგზავრთა ტვირთი თავსდება ავტობუსის ქვედა საბარგულში, რომელიც განლაგებულია ავტობუსის ორივე მხარეს დასაჯდომი ადგილების ქვეშ. უნდა აღინიშნოს, რომ ავტობუსით მგზავრობა ხშირად მომგებიანი არის. ეს ეხება არამარტო ავტობუსით შიდა ტურებს, არამედ ტურისტების ავ-

ტობუსებით გადაყვანას ქვეყნის საზღვარგარეთაც. ავტობუსით მგზავრობისას საჭირო ხდება ქალაქიდან ნახევარკუნძულზე ფეხით გასვლა.

რეზიუმე:

საერთაშორისო ტურიზმის ინფრასტრუქტურა მოიცავს ტურისტებზე მომსახურების გაწევისათვის საჭირო ისეთ საშუალებებს, როგორიცაა: ტურისტების განთავსების საშუალებათა ორგანიზება (სასტუმროთა ინდუსტრია), ტურისტული კომპანიები, (სააგენტოები), ტურისტული სააგენტოები, საზოგადოებრივი კვების სისტემა, გასართობი საშუალებები, ატრაქციის სისტემა, სადაზღვევო კომპანიები, საბანკო-საფინანსო ორგანიზაციები, საინფორმაციო სამსახურები და სატრანსპორტო საშუალებები. თანამედროვე სასტუმროს ერთერთ პირველ გამოვლინებას წარმოადგენს ძველ საბერძნეთსა და რომის იმპერიაში ტურისტების მიმღები სოფლის გარემოში აგებული ოჯახის ტიპის სახლები.

სასტუმროთა მშენებლობაში აქტიური მონაწილეობის მიღება დაიწყო ავიაკომპანიებმა. სასტუმროები წარმოადგენს ნებისმიერი ტურ-პროდუქციის დამზადების ბაზას. უკანასკნელი ათწლეულების განმავლობაში ინტერნეტ-ქსელი გადაიქცა ტურ-პროდუქტების რეკლამირების ეფექტურ საშუალებად. ხარისხის საერთაშორისო კრიტერიუმს წარმოადგენს ევროპის სასტუმრო სტანდარტი (EUHS). საკურორტო ტიპის სასტუმროებს გააჩნიათ დარბაზები, სადაც საინფორმაციო დაფაზე განთავსებულია როგორც სასტუმროს, ისე მოცემულ საკურორტო ზონაში შემოთავაზებული ექსკურსიების შესახებ ყველა სახის ინფორმაცია. საკურორტო სასტუმროთა ფუნქციონირების პრობლემას წარმოადგენს განთავსების სეზონურობა. მოტელი არის ავტომობილის მფლობელთათვის განკუთვნილი სასტუმრო. ბოლო დროს გავრცელება ჰპოვა ეკონომიკური კლასის ოტელებმა.

სასტუმრო ბაზის შემდგომი განვითარების მიზეზი გახდა ტურისტული საქმიანობის ახალი სახეობებისა და განსხვავებული ბიუჯეტური შესაძლებლობების მქონე ტურისტების გამოჩენა. აგროტურიზმის განვითარება გადაიქცა განთავსების ახალ საშუალებათა აღმოცენების მიზეზად. სასტუმროს ნომერთა სერთიფიცირებისას დგინდება მათი კატეგორიები. სერთიფიცირების პროცესში სასტუმროს აღმინისტრაციამ უნდა წარადგინოს ის დოკუმენტები, რომლებიც ამტკიცებენ სახანძრო უსაფრთხოების, სანიტარულ-ჰიგიენური და სხვა ნორმების დამცავ მოწყობილობათა არსებობას. როგორც აღნიშნავს სერვისული საქმიანობის სფეროში მოღვაწე სპეციალისტი გ. ა. ავანესოვა “თანამედროვე სასტუმროსათვის დამახასიათებელია სტუმრებზე მომსახურების ორი ფორმის – განთავსების სამსახურისა და კვების სამსახურის არსებობა. დანარჩენები ატარებენ დამხმარე ხასიათს”.

ძირითადი ტერმინოლოგია:

ტექნიკა:

4. ტურისტების ავტობუსით მგზავრობის დადებით მხარედ ითვლება ის, რომ ამ დროს ტურისტს შეუძლია:

- ა) დაათვალიეროს სოფლის რაიონები და ქალაქები;
- ბ) მოინახულოს უნიკალური პროვინციული მუზეუმები;
- გ) სწორია ა), ბ) და დ) პასუხი.
- დ) დაინახოს ადგილობრივი პროვინციის ცხოვრება.

თავი 4.
საერთაშორისო ტურიზმის სამართლებრივი უზრუნველყოფა

ტურისტული საქმიანობის სამართლებრივი უზრუნველყოფა ხორციელდება საერთაშორისო და ეროვნული სამართლებრივი ნორმების საფუძველზე, რომელიც გამოიხატება ეროვნული კანონმდებლობის ფორმირებაში, საერთაშორისო შეთანხმებებში, ტურიზმის სფეროში ორგანიზაციების შექმნაში. საერთაშორისო ტურიზმის შესახებ მნიშვნელოვანი ინფორმაცია გამოქვეყნდა 1975 წელს. ტურიზმის საერთაშორისო ორგანიზების და ამ სფეროში შეთანხმების მიღწევის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან მიზანს წარმოადგენს ტურისტული ფორმალობების გამარტივება, ანუ მსოფლიო საზოგადოების შემდგომი ინტეგრაცია. ამ დროს დიდი ყურადღება ეთმობა აგრეთვე ბუნებრივი გარემოს დაცვის საკითხებს.

ნებისმიერი ქვეყნის ტურიზმის სფეროში სამართლებრივი რეგულირების საფუძველს წარმოადგენს ხელისუფლების მიერ შემუშავებული ისეთი სამართლებრივი აქტები, როგორიცაა კანონი “ტურისტული საქმიანობის შესახებ”, რომელშიც კონკრეტულად საუბარია იმის შესახებ, რომ “ტურისტული საქმიანობის სახელმწიფოებრივი რეგულირება ხდება ტურისტების ინტერესების და უფლებების დაცვის, მათი უსაფრთხოების უზრუნველყოფის, მოცემულ ქვეყანაში ტურისტების შესვლის, ყოფნისა და გასვლის წესების დადგენის მიმართულებით. უკანასკნელ წლებში გარდუვალ აუცილებლობას წარმოადგენს საზოგადოებისა და კანონმდებლობის განვითარების, მათ შორის ტურიზმის სფეროში სოციალურ-ეკონომიკური ტენდენციების შესაბამისობის შესახებ საკითხის დაყენება. შემომსვლელი ტურიზმის შესასწავლად საჭიროა საკანონმდებლო ღონისძიებებით დარეგულირდეს შიდა და გარე ტურიზმის განვითარება.

საერთაშორისო მოგზაურობის ძირითადი წესები და ფორმალობანი

საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების თვალსაზრისით ქვეყნებს შორის არსებული განსხვავების აღმოფხვრას მნიშვნელოვნად განაპირობებს საერთაშორისო ტურიზმის მარეგულირებელი მსოფლიო საკანონმდებლო ბაზის უნიფიკაცია, სრულყოფა და პარმონიზაცია. ნებისმიერი ქვეყნის მთავრობა პასუხისმგებელია ეროვნული პოლიტიკური, ეკონომიკური, სამართლებრივი, მონეტარული და სხვა გარემოს სტაბილიზაციაზე, რაც გავლენას ახდენს შიდა ტურიზმის განვითარებაზე, მაგრამ როცა ტურისტული ურთიერთობები კვეთს ეროვნულ საზღვრებს და საერთაშორისო ტურიზმის სახეს იღებს, მას, შიდა ტურიზმისაგან განსხვავებით, სჭირდება გარკვეული რეგულირება სახელმწიფოებს შორის მიღწეულ შეთანხმებათა საფუძველზე.

ტურისტებსა და ტურ-აგენტებს შორის ხელშეკრულების გაფორმების დროს ჩვეულებისამებრ ხელმძღვანელობენ სამართლის შემდეგი ნორმებით: კანონი “ტურისტული საქმიანობის საფუძვლების შესახებ”, “სამოქალაქო კოდექსი”, კანონი “მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ”, “საჰაერო კოდექსი” და ა.შ. ტურისტული ფორმალობანი—ეს არის იმ წესების, პირობებისა და ქმედებების ერთობლიობა, რომელიც საჭიროა სახელმწიფოში დამყარებული წესრიგისა და კანონიერების უზრუნველყოფისათვის, ტურისტული მოგზაურობის ორგანიზებისა და განხორციელების დაკვირვებისათვის. ტურისტულ ფორმალობებს განეკუთვნება: სახელმწიფოს მიერ დაწესებული საჰაერო, საბაჟო, საგაღუტო ფორმალობანი, სანიტარულ პროცესებზე დაკვირვება და ა. შ.

საერთაშორისო ტურისტული მოგზაურობის დროს აუცილებელია ტურისტს გააჩნდეს საზღვარგარეთის პასპორტი. იგი შეიძლება გასცეს ტურისტების უცხოეთში გამგზავნა (დონორმა) ქვეყანამ, ტურისტის მიერ განაცხადის დაწერისა და შესაბამისი გადასახადის გადახდის შემდეგ. ტურისტული

მოგზაურობის დროს საზღვარგარეთის პასპორტის დაკარგვის შემთხვევაში, აუცილებელია მოქალაქემ მიმართოს მოცემულ სახელმწიფოში მდებარე თავისი ქვეყნის საკონსულოს, ან საელჩოს სადაც უნდა აიღოს დროებითი მოწმობა ამ ქვეყანაში მოგზაურობის უფლების მისაღებად. ამ დროს მოსალოდნელი უსიამოვნებებისა და სავარაუდო პრობლემების თავიდან აცილების მიზნით საჭიროა ტურისტს გააჩნდეს უცხოური პასპორტის რამდენიმე ქსერო-ასლი.

ვიზები გაიცემა იმ სახელმწიფოს ოფიციალური (საკონსულო) დაწესებულების მიერ, საითაც აპირებს გამგზავრებას მოცემული ტურისტის, რათა ამ უკანასკნელს მიეცეს მოცემულ ქვეყანაში გამგზავრების ნებართვა. ჩვეულებისამებრ ვიზა წარმოადგენს პასპორტის გამცემი ერთ-ერთი ქვეყნის რთული დაცვის მქონე საბუთს, მაგრამ ვიზის ფლობა არ არის გამგზავრების აბსოლუტური გარანტია. პასპორტისა და ვიზის გარდა, სულ უფრო მეტი ქვეყანა ითხოვს შემოსული ტურისტებისაგან უკან გამგზავრების ბილეთს, ვაუჩერს, აუცილებელი ფინანსური სახრსების ფლობას, რომელიც საკმარისი იქნება ცივილიზებული მოგზაურობისათვის. ტურისტის გამგზავრების შესახებ საბოლოო გადაწყვეტილებას იღებს შესაბამისი იმიგრაციული სამსახური.

რამდენიმე ქვეყნის საზღვრის გადაკვეთის, მაგალითად რკინიგზით მოგზაურობის, შემთხვევაში მოცემულ ქვეყანაში შესვლის ნებადართველ ტურისტულ ვიზასთან ერთად ტურისტს აუცილებლად უნდა გააჩნდეს ყველა იმ ქვეყნის სატრანზიტო ვიზა, სადაც გაივლის მოცემული რკინიგზის მარშრუტი. უცხოელ მოქალაქეს, რომელსაც თავისი სამუშაოს ხასიათიდან გამომდინარე, ხშირად უხდება უცხოეთში გამგზავრება, შეუძლია აიღოს მრავალჯერადი ვიზა. დამატარებელი ვიზა გაიცემა ქვეყანაში მხოლოდ ერთხელ შესვლის დროს. იგი შეიძლება მიიღოს მოცემულ ქვეყანაში მყოფმა იმ პირმა, რომელსაც გააჩნია ერთჯერადი ვიზა, თუ რაიმე მიზეზების გამო, იგი იძულებულია დროებით გავიდეს ქვეყნი-

დან და გარკვეული დროის გასვლის შემდეგ დაბრუნდეს ვიზის მოქმედების ვადის გასვლამდე.

1995 წელს ევროპის რიგმა სახელმწიფოებმა – ბელგიამ, ნიდერლანდებმა, ლუქსემბურგმა, გერმანიის ფედერაციულმა რესპუბლიკამ, საფრანგეთმა, ესპანეთმა და პორტუგალიამ – შემოიღო **შენ-გენის ვიზა**, რომელმაც ამ ქვეყნების შიდა საზღვრებზე გაამარტივა საბაჟო კონტროლი. ამ ქვეყნებში შესვლისა და მათგან გამგზავრების დროს ტურისტს შეუძლია ისარგებლოს ე. წ. “მწვანე ბარათით” ანუ იმიგრანტის მოწმობით, რომელსაც ამ ქვეყნებიდან ერთ-ერთში აქვს მუდმივი საცხოვრებელი ადგილი. “მწვანე ბარათით” შესაძლებელია აგრეთვე გავიგოთ აქვს თუ არა ტურისტს სატრანსპორტო დაზღვევა, რომლის ყიდვა ტურისტს შეუძლია ქვეყანაში ავტომობილით მგზავრობის დროს. საზღვრის გადაკვეთისას ტურისტი ვალდებულია გაიაროს კონტროლი.

სასაზღვრო კონტროლის გავლამდე ივსება საბაჟო დეკლარაცია, სადაც აუცილებელია მითითებული იქნას ის ფულადი საშუალებები და ძვირფასეულობა, რომელიც ტურისტს გადააქვს საზღვრის გავლით. საზღვარზე მდებარე მაღაზიებში საქონლის ყიდვის დროს მოქმედებს თავისუფალი (შეღავათიანი საგადასახადო რეჟიმით) ვაჭრობის მექანიზმი. ეს მაღაზიები უცხოელი ტურისტებისათვის ვაჭრობენ დამატებული ღირებულების გადასახადის გადახდის გარეშე. მათში საქონელი შეიძლება შევიდინოთ იმ ფასად, რომელიც არ შეიცავს დამატებული ღირებულების გადასახადს. ასეთ მაღაზიებში შეძენილ საქონელზე ტურისტს შეუძლია აიღოს ქვითარი, რომლის მეშვეობითაც ქვეყნიდან გასვლისას, ჩეკის წარმდგენ პირს უნაზღაურდება ამ მაღაზიებში შეძენილ საქონელზე, დამატებული ღირებულების გადასახადის სახით, გადახდილი თანხის ოდენობის ვალუტა. ტროპიკულ ქვეყნებში გამგზავრებისას მიზანშეწონილია ტურისტებმა ყურადღება გაამახვილონ სანიტარულ-ეპიდემიურ წესებზე, რათა მათ გააჩნდეთ პროფილაქტიკური საშუალებები, მეტ-ნაკლებად

გავრცელებული ეპიდემიური (ქოლერის, მალარიის, ღორის, ქათმის გრიპის და სხვა) დაავადებებისგან თავის დასაცავად.

ტურისტული კომპანიების ჩამოყალიბებისათვის საჭირო დოკუმენტაცია. ნებისმიერ ქვეყანაში ხელისუფლებამ უნდა გაატაროს ისეთი ეკონომიკური პოლიტიკა, რომელიც ტურიზმის განვითარების სფეროში კერძო მეწარმეებს მისცემს მისი პოტენციალის გამოვლენის შესაძლებლობას. ბუნებრივია ეს პოლიტიკა ასახვას ჰპოულობს სამეურნეო საქმიანობის ყველა სახეობაზე და მათ შორის ტურიზმზეც. იმისათვის, რომ ქვეყანაში დამატებით შეიქმნას ახალი საწარმოები, საჭიროა მათ გაიარონ ლიცენზირების პროცედურა. ლიცენზია გაიცემა 5 წლის ვადით სალიცენზიო მოსაკრებელის გადახდისა და დოკუმენტთა პაკეტის გადახედვის შემდეგ.

ტურისტული ფირმის ჩამოყალიბების მიზნით საჭიროა რამდენიმე ორგანიზაციული ეტაპის გავლა. ამისათვის საჭიროა ჯერ ფირმა დარეგისტრირდეს როგორც იურიდიული პირი, მიიღოს ჰიგიენის სერთიფიკატი, მოახდინოს “სამგზავრო ტურიზმის” მომსახურების სერთიფიცირება, მოძებნოს და შესაბამისი ტექნიკით აღჭურვოს ოფისი, სრულდეს სასტუმროთა გაცნობითი ტური, ტუროპერატორებთან გააფორმოს სააგენტო შეთანხმება.

ქვეყნების უმრავლესობაში ტურ-ოპერატორულ საქმიანობაზე ტურისტული ლიცენზიის გაფორმებისათვის საჭიროა წარედგინოს დოკუმენტების შემდეგი პაკეტი: 1. საწარმოს წესდება; 2. დამფუძნებელთა ხელშეკრულება (ორზე მეტი დამფუძნებლის არსებობის შემთხვევაში); 3. მოწმობა სახელმწიფო რეგისტრაციის შესახებ; 4. მოწმობა საჯარო რეესტრში იურიდიულ პირად დარეგისტრირების შესახებ; 5. მოწმობა საგადასახადო ინსპექციაში აღრიცხვაზე აყვანის შესახებ; 6. არენდის ხელშეკრულება ან მოწმობა საკუთრების ფლობაზე; 7. ტურ-ოპერატორის საშტატო განრიგში არანაკლებ 7 მუშაკის არსებობა; 8. ტურ-ოპერატორების მუშაკთა არანაკლებ 30%-ს ტურიზმის სფეროში უნდა გააჩნდეს უმაღლესი ან საშუალო განათლება, ან პროფესიული ცოდნა, ან

კიდევ ამ სფეროში მუშაობის 5 წლის სტაჟი, ან მენეჯმენტის ჩვევები ტურიზმში; 9. ორგანიზაციის ბეჭედი.

ძირითად ნორმატიულ აქტს, რომელშიც თავმოყრილია ლიცენზირების წესი, წარმოადგენს კანონი “ცალკეული სახეობის საქმიანობის ლიცენზირების შესახებ”. უშუალოდ ტურისტული საქმიანობის ლიცენზირება კი რეგულირდება კანონით “ტურ-ოპერატორების და ტურისტული სააგენტოების საქმიანობის ლიცენზირების შესახებ”. რა სახის წინააღმდეგობებს შეიძლება წააწყდეს დამწყები მეწარმე, რომელიც დასაქმდება საერთაშორისო ტურისტული საქმიანობით? ღირს ყურადღების გამახვილება ტურისტულ პროდუქციაზე არსებული მოთხოვნილების სეზონურ ვარდნაზე? თუკი შევხედავთ სეზონურობის ფაქტორს, მიზანშეწონილია ტურ-ოპერატორებმა შეიმუშაონ თავიანთი ტურისტული საქმიანობის წარმართვის რამდენიმე ალტერნატივა.

საერთაშორისო ტურიზმის მარეგულირებელი ორგანიზაციები

საერთაშორისო ტურისტული ნაკადების რეგულირებისა და შესაბამისი სამართლებრივი ბაზის უზრუნველყოფის მიზნით ჩამოყალიბდა მსოფლიო მასშტაბის მრავალი პოლიტიკური, ეკონომიკური, სამხედრო და ეკონომიკური, მთავრობათაშორისი და არასამთავრობო ორგანიზაცია. საერთაშორისო ტურისტული ორგანიზაციების შესახებ ინფორმაციის ფლობა აუცილებელია რამდენიმე მიზეზის გამო: 1. ისინი მოწოდებულნი არიან იზრუნონ ერებს შორის მშვიდობისა და სტაბილურ ურთიერთობათა უზრუნველყოფაზე, რაც მთავარი პირობაა საერთაშორისო ტურიზმის განვითარებისთვის; 2. ისინი ფლობენ ღირებულ ინფორმაციას ტურისტული ბაზრის პირობების, დემოგრაფიის, რესურსების, ქვეყნებს შორის

ტურისტების მოგზაურობის დინამიკის შესახებ; 3. მათ შეიძლება შეასრულონ მარეგულირებელი ფუნქციები.

საერთაშორისო ტურიზმის სფეროში არსებულ გლობალურ პრობლემებთან გამკლავება შეუძლებელია საერთაშორისო თანამეგობრობასთან აქტიური თანამშრომლობის გარეშე. დღეისათვის მსოფლიო მასშტაბით შექმნილია მრავალი სახის ტურისტული ორგანიზაცია, რომელთა მიზანია ტურიზმის სფეროში ყველა ქვეყნისათვის “თამაშის” ერთიანი წესების შემოღება. მათ შორის არის: ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაცია, საჰაერო ტრანსპორტის საერთაშორისო ასოციაცია (რომელიც საერთაშორისო ავიაგადამყვანთა მსოფლიო ორგანიზაციაა). საჰაერო ტრანსპორტის საერთაშორისო ასოციაციის მთავარი ფუნქციაა საერთაშორისო კომერციული საავიაციო მიმოსვლის მოწესრიგება, ყველა წევრისთვის ერთნაირი წესების შემოღება და მგზავრთა გადაყვანის შეთანხმებული ტარიფების დაწესება.

საერთაშორისო ავიაგადამყვანთა მსოფლიო ორგანიზაციაში 230 კომპანიაა გაწევრიანებული. ტურისტული სააგენტოები ამ ორგანიზაციის საქმიანობაში მონაწილეობენ სპეციალური განყოფილების – ავია-კომპანიების აგენტთა საერთაშორისო ორგანიზაციის მეშვეობით. საჰაერო ტრანსპორტის საერთაშორისო ასოციაცია აკონტროლებს ტურისტულ სააგენტოთა საქმიანობას წესების, სტანდარტების და ერთიანი მოთხოვნების დაცვის მიმართულებით. საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების ხელშეწყობის მიზნით დაარსდა ეკონომიკური თანამშრომლობის და განვითარების ორგანიზაციის ტურიზმის კომიტეტი, რომელიც ხელს უწყობს ამ ორგანიზაციის წევრ ქვეყნებში ტურიზმის განვითარებას. მსოფლიო ტურიზმის რეგულირებაში მნიშვნელოვან როლს ასრულებს რეგიონული ორგანიზაციებიც, რომელთა შორისაა ამერიკის, არაბეთის, აფრიკის, ევროპისა და აზია-წყნარი ოკეანის რეგიონი.

ტურიზმის გლობალური მასშტაბით აღმავლობამ, ტურისტული მარშრუტებისა და კავშირების სახელმწიფოთა

ეროვნულ საზღვრებს გარეთ ფართო გავრცელებამ, საერთაშორისო ტურისტული ინდუსტრიის განვითარებამ საჭირო გახადა ტურისტული საქმიანობის საერთაშორისო მართვა და რეგულირება. ამ მიზნით შეიქმნა მრავალი ტურისტული ორგანიზაცია, რომლებიც გლობალური მასშტაბით განსაზღვრავენ ტურიზმის ინდუსტრიის განვითარების მთავარ მიმართულებებს, აყალიბებენ ტურიზმის საქმიანობის ფუძემდებლურ პრინციპებს, ადგენენ საერთაშორისო ნორმებსა და სტანდარტებს, ხელს უწყობენ ტურიზმის სფეროში ქვეყნებს შორის თანამშრომლობის შემდგომ გადრმავებას. თანამედროვე ეტაპზე მსოფლიოში უკვე არსებობს 200-ზე მეტი სხვადასხვა დონის და პროფილის საერთაშორისო ტურისტული ორგანიზაცია. ესენია: ასოციაციები, ასოციაციათა ჯგუფები, კავშირები, ფედერაციები, კომიტეტები, კომისიები, საბჭოები, ცენტრები და ინსტიტუტები.

საერთაშორისო ტურისტული ორგანიზაციები, თავიანთი გლობალური მასშტაბიდან გამომდინარე, წარმოდგენილია შემდეგი სტრუქტურული ფორმით: 1. ზოგადი ხასიათის მსოფლიო ორგანიზაციები; 2. დარგობრივი სახის მსოფლიო ორგანიზაციები; 3. ზოგადი სახის რეგიონული ორგანიზაციები; 4. დარგობრივი ხასიათის რეგიონული ორგანიზაციები; 5. სპეციალიზებული ორგანიზაციები და 6. განსაკუთრებული ორგანიზაციები.

ზოგადი ხასიათის საერთაშორისო ტურისტულ ორგანიზაციებს მიეკუთვნებიან: ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაცია; ტურიზმისა და მოგზაურობის მსოფლო საბჭო (ტმს), ტურისტული სააგენტოების მსოფლიო ფედერაცია (ტსმფ) და სხვა. დარგობრივი ხასიათის საერთაშორისო ტურისტულ ორგანიზაციებს განეკუთვნებიან: საჰაერო ტრანსპორტის საერთაშორისო ასოციაცია (სტსა), საზღვაო-სამგზავრო გადაზიდვების საერთაშორისო ასოციაცია (სსგსა), სასტუმროების, რესტორნების და კაფეების ეროვნული ასოციაციების საერთაშორისო კავშირი, საკონგრესო ასოციაცია (სა) და სხვა.

საერთაშორისო მასშტაბის მქონე ზოგადი ხასიათის რეგიონულ ორგანიზაციებს მიეკუთვნებიან: აზიისა და წყნარი ოკეანის ქვეყნების ტურისტული ასოციაცია (აწტა), ამერიკის ტურისტული ინდუსტრიის ასოციაცია (ატია); კარიბის ზღვის აუზის ტურისტული ასოციაცია (კაბტა), აფრიკული ტურისტული ორგანიზაცია (ატო), ევროპის ტურისტული გაცვლის კოორდინაციის და განვითარების ასოციაცია (ეტგკკა) და სხვა. დარგობრივი ხასიათის რეგიონულ ტურისტულ ორგანიზაციებს მიეკუთვნებიან: აზიის და ავსტრალიის სასტუმროებისა და რესტორნების ასოციაცია (აასრა); აზიის ავიაკომპანიების ასოციაცია (ააა); ამერიკათაშორის სასტუმროების ასოციაცია (ასა); არაბეთის ავიაკომპანიების ასოციაცია, აფრიკის ავიაკომპანიების ასოციაცია(ააა) და სხვა.

სპეციალიზებულ საერთაშორისო ტურისტულ ორგანიზაციებს განეკუთვნებიან ისინი, რომლებიც საქმიანობენ ტურიზმის ისეთ სახეობებსა და მიმართულებებში, როგორიცაა: სოციალური, ახალგაზრდული, საქმიანი, საკონგრესო და სხვა. მათ რიცხვში შედის სოციალური ტურიზმის საერთაშორისო ბიურო (სტსბ); სოციალური ტურიზმის საერთაშორისო ფედერაცია (სტსფ), ახალგაზრდული ტურიზმისა და გავრცელების საერთაშორისო ბიურო (ატგსბ), საქმიანი ტურიზმის საერთაშორისო ორგანიზაცია, საკონგრესო და სასტუმრო ბიუროების საერთაშორისო ასოციაცია, სპეციალიზებული კონფედერაციების ორგანიზაციის ასოციაცია და სხვა.¹

სხვადასხვა პროფილის ტურიზმის სფეროს განსაკუთრებულ ორგანიზაციათა ჯგუფს მიეკუთვნება ორგანიზაციები (სპეციალიზირებული ფუნქციებით), რომლებიც პასუხს აგებენ ტურისტული ინფორმაციების სფეროში თანამშრომლობაზე, პროფესიულ ტურისტულ განათლებაზე, განაგებენ ტურიზმის სფეროში სამეცნიერო გამოკვლევებს. ისინი ხელს უწყობენ საერთაშორისო ტურიზმის განვითარებას. ამ ჯგუფს მიეკუთვნება: ტურიზმის სფეროში მოღვაწე მწერალთა და

¹ მეტრეველი მ. ტურიზმი 11 თბ.: 2003, გვ: 120.

ჟურნალისტთა საერთაშორისო ფედერაცია (მქსფ), ტურიზმისა და კულტურის სფეროში დოკუმენტაციისა და ინფორმაციის საერთაშორისო ასოციაცია, ტურიზმის სფეროში პროფესიული განათლების მსოფლიო ასოციაცია (ტსპგმა), ტურიზმისა და მოგზაურობის სფეროს კვლევის ასოციაცია (ტმსკა), გიდების საერთაშორისო კლუბი (გსკ), ბუნების დაცვისა და რესურსების საერთაშორისო კავშირი.

ზოგადი ხასიათის საერთაშორისო ტურისტული ორგანიზაციების დაარსების მიზანს წარმოადგენს მსოფლიო ტურიზმის განვითარების მიმართულებათა განსაზღვრა, ამ ორგანიზაციის წევრი ქვეყნების ეკონომიკური განვითარების სტიმულირება, გარემოსა და ეროვნულ-კულტურულ მემკვიდრეობათა დაცვა, ერებს შორის ურთიერთგაგებისა და მშვიდობის ხელსეწყობა. ამ სფეროში წარმოქმნილი პრობლემების გადაჭრა, ორგანიზაციის წევრი ქვეყნების ფარგლებში ეროვნული ტურიზმის განვითარების ხელშეწყობა.

საერთაშორისო ტურიზმის განვითარებასთან ერთად იზრდება სამთავრობო და არასამთავრობო ორგანიზაციების როლიც. გლობალური ტურისტული საქმიანობის აქტივიზაციის და მხარდაჭერის მიზნით მსოფლიო არენაზე ჩამოყალიბდა საერთაშორისო დონის ორგანიზაციების სისტემა, რომელშიც გაერთიანებულია რეგიონული ინსტიტუტები და საერთო ეროვნული ორგანიზაციები (ტურიზმის სამინისტროები, დეპარტამენტები, მსოფლიო დონის სოციალური და ეკოლოგიური ორგანიზაციების სპეციალიზირებული განყოფილებები). გარე ტურიზმის სახელმწიფო სტიმულირება, ერთი მხრივ, ეხმარება მის განვითარებას, ხოლო, მეორეს მხრივ, წვევს ტურიზმის განვითარების შემაფერხებელ პრობლემებს.

ტურიზმისა და კურორტების სახელმწიფო რეგულირების არსი იმაში მდგომარეობს, რომ ქვეყნის ხელისუფლება აღიარებს დარგს ეროვნული ეკონომიკის განვითარებაში ერთ-ერთ პრიორიტეტულ მიმართულებად, ხელს უწყობს მის განვითარებას, ქმნის ხელსაყრელ გარემოს მისი ფუნქციონირე-

ბისათვის, განსაზღვრავს დარგში არსებულ პრიორიტეტულ მიმართულებებს, რეკლამირებას უწევს საერთაშორისო დონეზე ქვეყნის ტერიტორიულ პოტენციალს და ქმნის ტურისტული საქმიანობისთვის სასურველ იმიჯს. მსოფლიო ტურისტული საქმიანობის მიზნები მდგომარეობს შემდეგში:

1. მოქალაქეთა დასვენება, თავისუფალი მოგზაურობის დროს მათი უფლებების დაცვა;

2. ტურისტების გადაადგილების, გაჯანსაღებისა და განათლებისათვის პირობების შექმნა;

3. ტურისტული ინდუსტრიის განვითარებისთვის ახალი სამუშაო ადგილების შექმნა, ქვეყნის შემოსავლების ზრდა, საერთაშორისო კონტაქტების გაღრმავება;

4. ტურისტული ობიექტების, ქვეყნის ტურისტული და საკურორტო პოტენციალის ინტენსიური გამოყენება.¹

ტურიზმის სახელმწიფო რეგულირების პრიორიტეტულ მიმართულებად ითვლება ეკონომიკის ამ დარგის სხვადასხვა სახეობათა განვითარების მხარდაჭერა. გარე ტურიზმის სახელმწიფო რეგულირებაში შედის:

1. ტურისტული ინდუსტრიის სფეროში იერარქიულ ურთიერთობათა მოწესრიგებისა და დახვეწისაკენ მიმართული საკანონმდებლო-ნორმატიული აქტების შექმნა;

2. შიდა და საერთაშორისო ბაზარზე ტურისტული პროდუქციის გატანის ხელშეწყობა;

3. ტურისტულ ინდუსტრიაში ლიცენზირებისა და სტანდარტიზაციის სისტემების დანერგვა, ტურისტული პროდუქციის სერთიფიცირება;

4. ტურისტების ქვეყანაში შემოყვანის, გაყვანის და ქვეყნის ტერიტორიაზე ყოფნის წესების შექმნა;

5. ტურიზმის განვითარებისათვის მიზნობრივი პროგრამების შექმნისა და რეალიზაციისათვის სახელმწიფო დაფინანსების გამოყოფა;

¹ მეტრეველი მ. ტურიზმი. 11 თბ.: 2003 – გვ: 79.

6. ტურისტების უფლებებისა და ინტერესების დაცვის, მათი უსაფრთხოების უზრუნველყოფა;

7. ინვესტირებისთვის ხელსაყრელი გარემოს შექმნა;

8. ტურისტული საქმიანობის საკადრო უზრუნველყოფისა და ტურისტული ინდუსტრიის სფეროში სამეცნიერო კვლევების განვითარების მხარდაჭერა.

საზღვარგარეთის ბევრ ქვეყანაში მიღებულია საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების ხელშეწყობისათვის შემდეგი სახის ეკონომიკური და ადმინისტრაციული მექანიზმები: 1. საგადასახადო შეღავათები, სუბსიდიები და დოტაციები; 2. ტურიზმის განვითარებისა და ტურისტული მომსახურების მომხმარებელთა უფლებების დაცვის უზრუნველყოფიერების ეროვნული საკანონმდებლო და ნორმატიული აქტების შექმნა და დანერგვა; 3. ქვეყანაში შესვლისა და ქვეყნიდან გასვლის დროს სავიზო და საპასპორტო შეზღუდვების შემცირება; 4. სხვადასხვა შეღავათებით არასეზონური ტურიზმის წახალისება; 5. სოციალური ტურიზმის განვითარების ხელშეწყობა; 6. ტურისტების უსაფრთხოებაზე მოთხოვნების გაზრდა; 7. სახელმწიფოს მიერ გარემოს დასაცავად კულტურული ღირებულებებისა და ისტორიული მემკვიდრეობის შესანარჩუნებლად ღონისძიებათა შემუშავება.

ესპანეთი, საბერძნეთი და თანამედროვე მსოფლიოს სხვა მთელი რიგი ქვეყნები ინვესტირებისათვის აწესებენ შეღავათიან საგადასახადო რეჟიმსა და საამორტიზაციო ანარიცხებს, ფულად ნაკადებზე ამცირებენ გადასახადს. საწარმოს პირველი წლების ფუნქციონირებისას ზოგიერთ ქვეყანაში მიღებულია მათი გათავისუფლება მოგების გადასახადისაგან, მათ ხშირ შემთხვევაში უმცირდებათ დამატებითი ღირებულების გადასახადიც და ა. შ. 1999 წლის 1 ოქტომბერს, მსოფლიო ტურისტული ორგანიზაციის გენერალურ ასამბლეაზე, ქ. სანტიაგოში (ჩილე) მიღებული იქნა „ტურიზმის გლობალური ეთიკური კოდექსი“. იგი ემყარება სხვადასხვა ქვეყნის კოდექსთა იდეებს და აყალიბებს მსოფლიო ტურიზმის მდგრადი განვითარების ორიენტირებს.

იმის გათვალისწინებით, რომ მომავალში საერთაშორისო ტურიზმი დიდი ტემპით გაიზრდება, მსოფლიო ტურისტული ორგანიზაციის წევრი ქვეყნები დარწმუნდნენ ტურიზმის გლობალური კოდექსის ჩამოყალიბების აუცილებლობაში. კოდექსის 9 მუხლი განსაზღვრავს ტურისტული მიმართულებების, სააგენტოების, მთავრობებისა და თავად მოგზაურთა „თამაშის“ წესებს, მეათე მუხლი კი ეძღვნება საკამათო საკითხების გადაწყვეტას და გვთავაზობს მათი რეალიზაციის მექანიზმს.

ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციის დაარსების წინაპირობები, მიზნები და ამოცანები

მსოფლიო ტურიზმის რეგულირების სფეროში მოქმედ საერთაშორისო ორგანიზაციებს შორის წამყვანი ადგილი უკავია ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციას (UNWTO). მისი დაარსების წინამორბედი ეტაპი იყო ჯერ კიდევ 1925 წელს ტურიზმის სატრანსპორტო მომსახურების სფეროს ოფიციალური ასოციაციების საერთაშორისო კონგრესის მოწვევა. ოფიციალურად ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაცია დაარსდა 1975 წელს ტურისტული ორგანიზაციების არასამთავრობათაშორისი გაერთიანების ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციად გარდაქმნის გზით, წესდების მიღების საფუძველზე. იგი გაეროს (UN) სპეციალიზირებული სააგენტოა, რომელიც მოქმედებს (UNWTO)-სა და გაეროს შორის თანამშრომლობის შესახებ გაფორმებული ხელშეკრულებით.

ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციას აქვს პასუხისმგებლობისა და ცენტრალური ხელმძღვანელი ორგანოს ფუნქცია ტურიზმის სფეროში. იგი ერთადერთი მთავრობათაშორისი ორგანიზაციაა, რომელიც მუშაობს ტურიზმის ყველა ასპექტზე მთელ მსოფლიოში. UNWTO-ში გაწევრიანებულია 161 ქვეყანა. მისი შტაბ-ბინა მდებარეობს მადრიდში (ესპანე-

თი). UNWTO-ს წევრები სამ კატეგორიად იყოფიან: პირველ კატეგორიას მიეკუთვნებიან სრულუფლებიანი წევრი სახელმწიფოები, რომელთა რიცხვი 154-ს აღწევს; მეორე კატეგორიას მიეკუთვნებიან ასოცირებული წევრები, რომლებიც სხვა ქვეყნების ტერიტორიებად ითვლებიან, მაგრამ აქვთ ინდივიდუალურად საგარეო პოლიტიკის წარმართვის შესაძლებლობა (ამჟამად არსებობს ამ ტიპის 7 ტერიტორია); მესამე კატეგორიას განეკუთვნება მიერთებული წევრები – ტურიზმის საკითხებზე მომუშავე სამთავრობო და მთავრობათაშორისი ორგანიზაციები, კომერციული ასოციაციები, სასტუმროები, ტურისტული სააგენტოები, რესტორნები, საფინანსო ინსტიტუტები, ავიაკომპანიები, ტურისტული პროდუქციის მწარმოებლები, შესაბამისი კადრების გადამზადების ცენტრები, კვლევითი ინსტიტუტები და ა.შ.

ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციის საქმიანობის ძირითადი მიზნები, მიმართულებები და ამოცანები. ამრიგად, მსოფლიო ტურისტული ორგანიზაციის დაარსებისა და ფუნქციონირების ძირითადი მიზანია ტურიზმის სფეროში საერთაშორისო თანამშრომლობის ხელშეწყობა, პერსონალით უზრუნველყოფა, სტატისტიკურ მონაცემთა შეგროვება, თავმოყრა, დაჯგუფება და ანალიზი ტურიზმის სფეროში, საერთაშორისო ურთიერთობისა და მშვიდობის ხელშეწყობის განსაკუთრებული რეჟიმის ჩამოყალიბება, მსოფლიო ვაჭრობის განვითარება, ადამიანის უფლებების დაცვა და პატივისცემა. გარდა ამ ძირითადი მიზნისა, ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციის დაარსების და ფუნქციონირების **სხვა თანმდევი მიზნებია:** 1. ტურიზმის განვითარებაზე ზემოქმედება, რომელიც ხელს უწყობს ქვეყნის ეკონომიკურ ზრდას; 2. ტურიზმის სფეროში განვითარებადი ქვეყნების ინტერესების დაცვა და 3. ტურისტული სერვისის ამადლების მიზნით ტექნიკური დახმარების გაწევა.

ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციის საქმიანობის ძირითადი მიმართულებებია: 1. წევრი ქვეყნების და ორგანიზაციებისათვის ტურიზმის სფეროში საკონსულტაციო დახმარე-

ბის გაწევა; 2. ტურიზმის სფეროში რეგიონული თანამშრომლობის განხორციელებაზე ზემოქმედება; 3. გარემოს დაცვის სფეროზე ზემოქმედება; 4. ტურისტული სერვისის ხარისხის ამაღლების მიზნით ტექნიკური თანამშრომლობა; 5. კადრების მომზადებაზე ზეგავლენა და 6. საინფორმაციო საქმიანობის წარმოება.

ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციის საქმიანობის **უმთავრეს ამოცანას** წარმოადგენს საერთაშორისო ტურიზმის სტატისტიკური კვლევების, პროგნოზების, მარკეტინგული საქმიანობის წარმართვა. ეს ინფორმაცია ძალიან მნიშვნელოვანია ეროვნული ტურისტული ორგანიზაციების საქმიანობისათვის. UNWTO რეგულარულად წარმოადგენს მსოფლიოში ტურიზმის მდგომარეობის ანგარიშს. მასში ასახულია როგორც წარმატებები, ისე პრობლემები, რომლებიც ხელს უშლიან ტურიზმის განვითარებას. UNWTO ადგენს ეთიკის ნორმებს, რათა დაიცვას წევრი ქვეყნების ინტერესები ნეგატიური სოციალური ზემოქმედების მინიმიზაციის გზით, დაეხმაროს ბიზნესს ეკონომიკურ აღმავლობაში სოციალური და კულტურული ეფექტის მაქსიმიზაციის გზით.

ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციის საქმიანობის **სხვა თანმდევი ამოცანებს** განეკუთვნება შემდეგი: 1. ტურიზმის სფეროში ურთიერთთანამშრომლობა მსოფლიო რეგიონებისა და ქვეყნების განვითარების მიზნით; 2. ჰუმანიტარული რესურსების განვითარება ტურისტული კადრების პროფესიული მომზადებისა და სწავლების ხარისხის უზრუნველყოფის გზით; 3. გარემოს რაციონალურად გამოყენებისა და დაცვის მიზნით ღონისძიებათა შემუშავება, დაგეგმვა-რეალიზაცია; 4. ტურისტული მომსახურების ხარისხის უზრუნველყოფა და ტურისტული სერვისის უსაფრთხოების ამაღლება; 5. სტატისტიკა და მარკეტინგული კვლევები ტურისტული ბაზრის შესწავლის, სტატისტიკური მონაცემების შეგროვების, სისტემატიზაციისა და ანალიზის გზით; 6. ტურიზმის განვითარების პროგნოზირების სისტემის სრულყოფა; 7. კომუნიკაცია და ლოკუმენტაცია, ტურიზმის განვითარებაში მონაწილე ქვეყ-

ნებსა და რეგიონებს შორის კავშირების უზრუნველყოფა, ტურისტული დოკუმენტაციის შემუშავებისა და გავრცელების გზით.

ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციის გენერალური ასამბლეა

UNWTO-ს უმაღლესი ორგანოა გენერალური ასამბლეა. ის შედგება ხუთი დელეგატისაგან, რომელიც ყოველ ორ წელიწადში ერთხელ მართავს რიგით სესიებს. მის მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებებს ასრულებს აღმასრულებელი საბჭო. გენერალურ ასამბლევას შეუძლია შეიმუშავოს პროცედურის საკუთარი წესები. მას შეუძლია მხედველობაში მიიღოს წევრი ქვეყნის ნებისმიერი შეკითხვა და შეთავაზება, მისი სტატუსის მიუხედავად.

მსოფლიო ტურისტული ორგანიზაციის გენერალური ასამბლეს ფუნქციებში შედის: 1. პრეზიდენტისა და ვიცე-პრეზიდენტის არჩევა; 2. საბჭოს წევრების არჩევა; 3. გენერალური სამდივნოს არჩევა საბჭოს რეკომენდაციით; 4. ორგანიზაციის ფინანსური ნაწილის მოწესრიგება; 5. ორგანიზაციის ადმინისტრაციისათვის ძირითადი სახელმძღვანელოს (პროტოკოლის) შედგენა; 6. სამდივნოსათვის მარეგულირებელი შტატის შექმნა; 7. ორგანიზაციის ძირითადი პროგრამის ჩამოყალიბება; 8. ორგანიზაციის ფინანსური პოლიტიკის მონიტორინგი და ბიუჯეტის დამტკიცება; 9. ტექნიკურ და რეგიონულ ორგანიზაციებთან ახლო კავშირების დამყარება; 10. ორგანიზაციისა და მისი ორგანოების შესახებ არსებულ შენიშვნებზე შესაბამისი რეაგირება; 11. მთავრობასთან, საერთაშორისო და კერძო ორგანიზაციებთან შეთანხმების მიღწევა; 12. ორგანიზაციის სტატუსისა და წევრთა რაოდენობის განსაზღვრა.

ასამბლევას შეუძლია აირჩიოს პრეზიდენტი და ვიცე პრეზიდენტი ნებისმიერი სეზონის დასაწყისში. პრეზიდენტმა უნ-

და უხელმძღვანელოს ასამბლევას და შეასრულოს მასზე დაკისრებული მოვალეობა თავისი საარჩევნო ვადის განმავლობაში. მმართველი ორგანოების მიერ მიღებული გადაწყვეტილებების შესრულებას ხელმძღვანელობს სამდივნო გენერალური მდივნის ხელმძღვანელობით. გენერალური მდივანი ინიშნება განახლებადი ოთხი წლის ვადით. იგი პასუხისმგებელია საბჭოსა და ასამბლეს წინაშე. გენერალური მდივანი ირჩევა საბჭოს რეკომენდაციით. გენერალური ასამბლეს მდივნის არჩევა შეიძლება მოხდეს მეორე ვადითაც.

გენერალური მდივანი ხელმძღვანელობს ასამბლევას საბჭოს ღირეულობების მიხედვით. გენერალური მდივანი უნდა შეუერთდეს საბჭოს გადაწყვეტილებას ძირითადი პრობლემების და ბიუჯეტის საკითხებზე. თავისი საქმიანობის შესრულებისას გენერალურმა სამდივნომ არ უნდა მიიღოს ინსტრუქციები არც ერთი მთავრობისაგან.

მსოფლიო ტურისტული ორგანიზაციის აღმასრულებელი საბჭო. აღმასრულებელი საბჭო UNWTO-ს მმართველი ორგანოა. იგი პასუხისმგებელია ორგანიზაციის საქმიანობასა და ბიუჯეტზე. აღმასრულებელი საბჭო 29 წევრისაგან შედგება, რომელთაც ირჩევს გენერალური ასამბლეა. მიერთებული და ასოცირებული წევრები შეხვედრებზე ასრულებენ დამკვირვებლის ფუნქციებს. საბჭოს წევრები ირჩევა ოთხი წლის ვადით. საბჭო წელიწადში სულ მცირე ორჯერ მაინც იკრიბება. საბჭოს შემადგენლობაში შედის 5 კომიტეტი. საბჭო ირჩევს თავმჯდომარეს და ვიცე-თავმჯდომარეს, რომლებიც ასრულებენ დაკისრებულ მოვალეობას ერთი წლის ვადით.

აღმასრულებელ საბჭოს აქვს უფლება შექმნას თავისი წესები და პროცედურები. მის ფუნქციებში შედის: 1. მიიღოს გენერალური სამდივნოსაგან შეტყობინება ორგანიზაციის საქმიანობასთან დაკავშირებით; 2. შეუერთდეს გენერალური ასამბლეს წინადადებებსა და შეთავაზებებს; 3. შეამოწმოს ორგანიზაციის ძირითადი პროგრამების მუშაობა; 4. შეუერთდეს ასამბლეს რეკომენდაციებს ფინანსური პოლიტიკისა და ბიუჯეტის დაგეგმვის საკითხებზე; 5. ყურადღებით მოეკი-

დოს ყველა საქმიანობას და პირნათლად შეასრულოს გენერალური ასამბლეის მიერ მისთვის დაკისრებული ფუნქციები.

გენერალური ასამბლეის სხდომებს შორის საბჭომ უნდა მიიღოს ისეთი ტექნიკური და ადმინისტრაციული გადაწყვეტილებები, რომლებიც საჭირო იქნება ორგანიზაციის ფუნქციებისა და მისი ფინანსური რესურსების გათვალისწინებით. ეს გადაწყვეტილება უნდა წარედგინოს ასამბლეას დასამტკიცებლად. ფორუმის შესადგენად საჭიროა სრულ წევრთა უმრავლესობის დასწრება.

ადმინისტრაციული საბჭოს კომიტეტები და რეგიონული კომისიები. UNWTO-ს საბჭო წარმოდგენილია კომიტეტებითა და რეგიონული კომისიებით. UNWTO-ს სპეციალური კომიტეტები კონსულტაციებს უწევენ ორგანიზაციის წევრ ქვეყნებს მენეჯმენტსა და პროგრამების შედგენაში. იგი მოიცავს პროგრამების კომიტეტს, ბიუჯეტის და ფინანსების კომიტეტს, სტატისტიკის და ტურიზმის მაკროეკონომიკური ანალიზის კომიტეტს, საბაზრო ინფორმაციის მიწოდებისა და დახმარების კომიტეტს, ტურიზმის განვითარების კომიტეტს, ხარისხისა და ვაჭრობის კომიტეტს, UNWTO-ს საგანმანათლებლო, ბიზნეს-საბჭოსა და ტურიზმის ეთიკის კომიტეტებს.

UNWTO მსოფლიო რეგიონებში თავის საქმიანობას ახორციელებს წარმომადგენლობების მეშვეობით. მას ჰყავს რეგიონული კომისია. კერძოდ, ესენია: აფრიკის, ევროპის, წყნარი ოკეანის, აღმოსავლეთ აზიის, ცენტრალური აზიისა და სამხრეთ აზიის რეგიონების კომისია. შეხვედრები იმართება წელიწადში ერთხელ. რეგიონული წარმომადგენლები ხვდებიან თავიანთი რეგიონების ტურიზმის დარგის წარმომადგენლებს, რათა გამოავლინონ, გაანალიზონ და მონახონ გზები ტურიზმის განვითარების პერიოდში წარმოქმნილი პრობლემების აღმოსაფხვრელად. რეგიონული კომისიები მონაწილეობენ ტურისტული პროექტების შემუშავებაში, ორგანიზებას უკეთებენ პრაქტიკულ სემინარებს სხვადასხვა ქვეყნის ტურიზმის აქტუალურ საკითხებზე. რეგიონული კომისი-

ები შედგება მოცემული რეგიონის სრული და ასოცირებული წევრებისაგან. რეგიონულ კომისიებთან მიერთებული წევრები ასრულებენ დამკვირვებლის ფუნქციებს. უფლებამოსილი წევრი სახელმწიფოები ამყარებენ კავშირებს ერთმანეთთან, გენერალურ მდივანთან და გენერალურ ასამბლეასთან, წარადგენენ თავიანთ წინადადებებსა და რეკომენდაციებს. რეგიონული კომისიები 2 წლით ირჩევენ თავმჯდომარეს და ვიცე-თავმჯდომარეს.

ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციის ადმინისტრაციული ფუნქციონირებისა და ძირითადი პროგრამების რეალიზაციისათვის იქმნება ბიუჯეტი, რომელიც ფინანსდება სრული, ასოცირებული და მიერთებული წევრების შენატანებით, აგრეთვე სხვა შესაძლო წყაროებიდან, რომელსაც ითვალისწინებს ფინანსური წესები. ორგანიზაციის წევრებმა საწევროები უნდა შეიტანონ ფინანსური წლის დასაწყისში. ბიუჯეტი მზადდება გენერალური სამდივნოს მიერ, გადაეცემა საბჭოს და გენერალურ ასამბლეას დასამტკიცებლად. ანგარიშები განიხილება 2 დამკვირვებლის მიერ, რომლებიც 2 წლით არიან არჩეულნი გენერალური ასამბლეის მიერ და რეკომენდაცია აქვთ მიღებული საბჭოს მხრიდან. კონტროლიორების არჩევა შესაძლებელია მეორე ვადითაც. ანგარიშების ეფექტიანი შემოწმებისას კონტროლიორებმა უნდა გაითვალისწინონ ფინანსური პროცედურების, მენეჯმენტის, საერთაშორისო ფინანსური რეგულირების საკითხები და ძირითადი ფინანსური შეხედულებები ადმინისტრაციული პრაქტიკიდან. ბიუჯეტი ფორმულირებული უნდა იყოს აშშ დოლარებში. UNWTO-ს ოფიციალური ენებია ინგლისური, ესპანური, ფრანგული, რუსული და არაბული. UNWTO-სთან აქტიურად თანამშრომლობს საქართველოც, კერძოდ, ოფიციალური სახელმწიფო სამსახურებიდან წარმოდგენილია ჩვენი ქვეყნის ტურიზმის ეროვნული სააგენტო.

ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაცია რეგულარულად ატარებს ამ დარგის პრობლემებისადმი მიძღვნილ საერთაშორისო კონგრესებს, ასამბლეებს და კონფერენციებს. ტურიზმის

მსოფლიო ორგანიზაციის დევიზით 1995 წელს ესპანეთში ჩატარდა ტურიზმის საერთაშორისო ფორუმი, რომელშიც მონაწილეობდა მსოფლიოს 52 ქვეყნის პარლამენტარი. ფორუმი აღიარა, რომ სახელმწიფომ უნდა გადაწყვიტოს ტურიზმის განვითარებისათვის უაღრესად საჭირო პრობლემები, კერძოდ, ესენია: 1. ტურისტულ ფორმალობათა მოწესრიგება; 2. მოგზაურობის უსაფრთხოების ამაღლება; 3. ტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარება (მათ რიცხვში ტრანსპორტისა და კომუნიკაციების ეფექტური სისტემების შექმნა); 4. ტურისტულ საწარმოთა მენეჯერებისა და მომსახურე პერსონალის კვალიფიკაციის ამაღლებისთვის ხელშეწყობა; 5. ტურისტული ობიექტების ირგვლივ, ტურისტულ რეგიონებში ეკოლოგიური რიგების დაცვის უზრუნველყოფა; 6. ტურისტების უფლებების დაცვა; 7. ტურისტული ფირმებისათვის შეღავათიანი საგადასახადო რეჟიმის დაწესება; 8. ისეთი ეკონომიკური და სტატისტიკური მექანიზმების შექმნა, რომლებიც უზრუნველყოფენ ტურიზმის სფეროში საერთაშორისო ნორმატივებით დადგენილ სტატისტიკურ აღრიცხვასა და კონტროლს; 10. ქვეყანაში ტურიზმის განვითარებისათვის ისეთი პირობების შექმნა, რომელიც უზრუნველყოფს ეროვნული ტურისტული პროდუქტის უცხოეთის ბაზრებზე გატანას. მსოფლიო ტურისტული ორგანიზაციის გარდა, საერთაშორისო ტურიზმის რეგულირებაში მნიშვნელოვან როლს ასრულებს ისეთი მთავრობათაშორისი ორგანიზაციები, როგორიცაა: ტურიზმის სფეროში ევროპის რეგიონული ორგანიზაციები: ევროპის თანამეგობრობის სასტუმროებისა და რესტორნების კომიტეტი, “საერთო ბაზრის” ტურისტული ორგანიზაცია და სკანდინავიის ტურისტული კავშირი.

რეზიუმე:

ტურისტული საქმიანობის სამართლებრივი უზრუნველყოფა ხორციელდება საერთაშორისო და ეროვნული სამართლებრივი ნორმების საფუძველზე, რომელიც გამოიხატება

ეროვნული კანონმდებლობის ფორმირებაში, საერთაშორისო შეთანხმებებსა და ტურისტული ორგანიზაციების შექმნაში. საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების თვალსაზრისით ქვეყნებს შორის არსებული განსხვავების აღმოფხვრას მნიშვნელოვნად განაპირობებს საერთაშორისო ტურიზმის მარეგულირებელი მსოფლიო საკანონმდებლო ბაზის უნიფიკაცია და ჰარმონიზაცია. ტურისტებსა და ტურ-აგენტებს შორის ხელშეკრულების გაფორმების დროს ხელმძღვანელობენ სამართლის შემდეგი ნორმებით: კანონით “ტურისტული საქმიანობის საფუძვლების შესახებ”, “სამოქალაქო კოდექსით”, კანონით “მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ”, “საპაერო კოდექსით” და ა. შ.

ვიზები გაიცემა იმ სახელმწიფოს ოფიციალური (საკონსულო) დაწესებულების მიერ, საიდანაც აპირებს გამგზავრებას მოცემული ტურისტი, რათა ამ უკანასკნელს მიეცეს მოცემულ ქვეყანაში გამგზავრების ნებართვა. 1995 წელს ევროპის რიგმა სახელმწიფოებმა შემოიღო შენ-გენის ვიზა, რომელმაც ამ ქვეყნების შიდა საზღვრებზე გაამარტივა საბაჟო კონტროლი. ტურ-ოპერატორულ საქმიანობაზე ტურისტული ლიცენზიის გაფორმებისათვის საჭიროა წარედგინოს დოკუმენტების შემდეგი პაკეტი: 1. საწარმოოს წესდება; 2. დამფუძნებელთა ხელშეკრულება; 3. მოწმობა სახელმწიფო რეგისტრაციის შესახებ; 4. მოწმობა საჯარო რეესტრში იურიდიულ პირად დარეგისტრირების შესახებ; 5. მოწმობა საგადასახადო ინსპექციაში აღრიცხვაზე აყვანის შესახებ; 6. არენდის ხელშეკრულება, მოწმობა საკუთრების ფლობაზე; 7. ტურ-ოპერატორის საშტატო განრიგში არანაკლებ შვიდი მუშაკის არსებობა; 8. ტურ-ოპერატორების მუშაკთა 30%-ს ტურიზმის სფეროში უნდა გააჩნდეს განათლება; 9. ორგანიზაციის ბეჭედი.

მსოფლიოში არსებობს 200-ზე მეტი საერთაშორისო ტურისტული ორგანიზაცია. ესენია: ასოციაციები, ასოციაციათა ჯგუფები, კავშირები, ფედერაციები, კომიტეტები, კომისიები, საბჭოები, ცენტრები და ინსტიტუტები. საერთაშორისო ტუ-

რისტული ორგანიზაციები წარმოდგენილია შემდეგი სტრუქტურული ფორმით: 1. ზოგადი სახის მსოფლიო ორგანიზაციები; 2. დარგობრივი რანგის მსოფლიო ორგანიზაციები; 3. ზოგადი რეგიონული ორგანიზაციები; 4. დარგობრივი პროფილის რეგიონული და სპეციალიზირებული ორგანიზაციები.

ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციის მიზანია ამ სფეროში საერთაშორისო თანამშრომლობის ხელშეწყობა, ადამიანური რესურსების განვითარება, ტურიზმის საკადრო რესურსებით უზრუნველყოფა, სტატისტიკურ მონაცემთა შეგროვება, თავმოყრა, დაჯგუფება და ანალიზი, საერთაშორისო ურთიერთობისა და მშვიდობის ხელშეწყობის განსაკუთრებული რეჟიმის ჩამოყალიბება, მსოფლიო ვაჭრობის განვითარება, ადამიანის უფლებების დაცვა და პატივისცემა.

ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციის საქმიანობის მიმართულებებია: 1. წევრ ქვეყნებზე ტურიზმის სფეროში საკონსულტაციო დახმარების გაწევა; 2. რეგიონული ტურიტული თანამშრომლობის განხორციელებაზე ზემოქმედება; 3. გარემოს დაცვის სფეროზე ზემოქმედება; 4. ტურისტული მომსახურების ხარისხის ამაღლება; 5. კადრების მომზადებაზე ზემოქმედება; 6. საინფორმაციო საქმიანობის განხორციელება აღნიშნულ სფეროში.

ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციის ამოცანაა საერთაშორისო ტურიზმის სტატისტიკური კვლევის, პროგნოზირებისა და მარკეტინგული საქმიანობის მართვა.

ძირითადი ტერმინოლოგია:

- ტურიზმის საკანონმდებლო ბაზის უნიფიკაცია;
- საპასპორტო და სავიზო ფორმალუბანი;
- შენ-გენის ვიზა;
- ზოგადი და დარგობრივი ტურისტული ორგანიზაცია;
- მსოფლიო და რეგიონული ტურიტული ორგანიზაცია;
- ტურიზმის სპეციალიზირებული ორგანიზაციები;

- ტურიზმის განსაკუთრებული ორგანიზაციები;
- ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაცია;
- გენერალური ასამბლეა და აღმასრულებელი საბჭო;
- აღმასრულებელი საბჭოს კომიტეტები და კომისიები.

ტესტები:

- 1. საერთაშორისო ტურისტული საქმიანობის სამართლებრივი უზრუნველყოფა ხორციელდება:**
 - ა) საერთაშორისო და ეროვნული სამართლებრივი ნორმების საფუძველზე;
 - ბ) ადგილობრივი და რეგიონული სამართლებრივი ნორმების საფუძველზე;
 - გ) მუნიციპალური და საქალაქო სამართლებრივი ნორმების საფუძველზე;
 - დ) სამოქალაქო, სისხლის სამართლის ნორმებით;
- 2. საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების თვალსაზრისით ქვეყნებს შორის არსებული განსხვავების აღმოფხვრას მნიშვნელოვნად განაპირობებს:**
 - ა) საერთაშორისო ტურიზმის მარეგულირებელი მსოფლიო საკანონმდებლო ბაზის უნიფიკაცია;
 - ბ) ტურიზმის მარეგულირებელი მსოფლიო საკანონმდებლო ბაზის ჰარმონიზაცია;
 - გ) ტურისტული კომპანიების მარეგულირებელი ადგილობრივი კანონების შემუშავება;
 - დ) არცერთი პასუხი არ არის სწორი.
- 3. საერთაშორისო ტურისტული ორგანიზაციებია:**
 - ა) ტურისტული ასოციაციები და ჯგუფები;
 - ბ) ტურისტული კავშირები და ფედერაციები;
 - გ) ტურისტული კომიტეტები და კომისიები;
 - დ) ტურისტული საბჭოები და ცენტრები;
 - ე) სწორია ა), ბ), გ) და დ) პასუხები.

4. საერთაშორისო ტურისტული ორგანიზაციები შემდეგი სტრუქტურული ფორმისაა:

- ა) ზოგადი ხასიათის მსოფლიო ორგანიზაციები;
- ბ) დარგობრივი სახის მსოფლიო ორგანიზაციები;
- გ) ზოგადი ხასიათის რეგიონული ორგანიზაციები;
- დ) დარგობრივი სახის რეგიონული ორგანიზაციები;
- ე) სპეციალიზირებული ორგანიზაციები;
- ვ) განსაკუთრებული ორგანიზაციები;
- ზ) სწორია ა), ბ), გ), დ), ე) და ვ) პასუხები.

**თავი 5.
საერთაშორისო ტურიზმის როლი მსოფლიო
ეკონომიკის განვითარებაში**

საერთაშორისო ტურიზმი შეიძლება განხილულ იქნეს, როგორც ცხოვრების ხარისხის სრულყოფის ფაქტორი. ამ შემთხვევაში ტურისტული საქმიანობა, დამატებითი შემოსავლების სახით, დაკავშირებულია არამარტო პირდაპირ ეკონომიკურ ეფექტთან, ახალი სამუშაო ადგილების შექმნასთან, ინფრასტრუქტურის განვითარებასთან, არამედ იგი გავლენას ახდენს ადამიანთა სოციალურ-ფსიქოლოგიურ მდგომარეობაზე, მათი ჯანმრთელობის და კეთილდღეობის დონის ამაღლებაზე. ფსიქოლოგები ერთხმად აღნიშნავენ, რომ ადამიანებისთვის მოსაწყენი და აუტანელი ხდება თავიანთი ქალაქის (ძირითადი საცხოვრებელი ადგილის) “ცივი” კედლებისა და ერთფეროვანი სივრცის ყურება. ეს არის ბეტონისა და მიწის ყრუ კედლები, დიდი ღობეები, ერთგვაროვანი გადასასვლელი და მოასფალტებული გზები, რომლებიც მოიცავენ მსგავს ელემენტებს, მაღალი სახლების კედლებზე ფანჯრების ერთნაირი მწკრივების სახით.

1992 წელს რიო-დე-ჟანეიროში გაერო-ს ეგიდით ჩატარდა საერთაშორისო კონფერენცია ბუნებრივ გარემოსთან დაკავშირებით. მსოფლიო საზოგადოებამ მიიღო კონვენცია ბიოლოგიური მრავალფეროვნების შესახებ. კონვენციის ძირითადი მიზანია ბიოლოგიური მრავალფეროვნების გლობალური მასშტაბით შენარჩუნება და შესაბამისად გარემო პირობების დაცვასთან ეკონომიკური პროგრესის შესაბამისობის უზრუნველყოფა. ეკონომიკის ყველა დარგი უკვე განიხილება ამ პოსტულატის კონტექსტში. საერთაშორისო ტურიზმის წინა პლანზე წამოწევამ პოზიტიური ზეგავლენა უნდა მოახდინოს სოციალურ-ეკონომიკური ცხოვრების სხვა მხარეებზეც.¹

¹www.sunnytour.ge/ Роль туризма в мировой экономике.

საერთაშორისო ტურიზმი, როგორც ეროვნული ინტერესების დაცვის საშუალება

საერთაშორისო ტურიზმი ბევრი ქვეყნისათვის იქცა ეროვნულ ინტერესთა წარმოჩენისა და დაცვის ერთ-ერთ ქმედით ინსტრუმენტად. ქვეყნის ეკონომიკა და ტურიზმი მჭიდროდ ურთიერთქმედებენ ერთმანეთზე. ტურიზმი წარმოადგენს ქვეყნის ეროვნულ ინტერესთა წინა პლანზე წამოწევისა და დაცვის მნიშვნელოვან საშუალებას. როგორც წინა თავებში ავლნიშნეთ, იგი უზრუნველყოფს ადგილობრივი მოსახლეობის დასაქმებას და უცხო ვალუტის მოზიდვას. ტურისტმა შეძენილი საქონლისა და გაწეული მომსახურების სანაცვლოდ ფული უნდა გადაუხადოს იმ ქვეყანას, რომელიც მას მასპინძლობს.

მოთხოვნა ტურისტულ მომსახურებაზე მაღალია იმ ქვეყანაში, სადაც უკეთესია ეკონომიკური მდგომარეობა. ადამიანები დასვენების ადგილის შერჩევისას ყურადღებას ამახვილებენ ტურისტული რეგიონის ეკოლოგიაზე. გარემოს დაბინძურების მინიმიზაციის მეთოდებისა და ტექნოლოგიების გამოყენება ხელსაყრელია ყველასთვის – ტურისტული კომპანიებისა და განთავსების საშუალებათა მენეჯერებისათვის, ადგილობრივი მოსახლეობის და დაცული ტერიტორიების ხელმძღვანელებისათვის.¹ ტურისტულ მომსახურებაზე გაგლეხნას ახდენს ისეთი ფაქტორიც, როგორიცაა ცხოვრების პირობები.

საბაზრო ეკონომიკის სოციალურად ორიენტირებულ ქვეყნებში ხელსაყრელი პირობებია შექმნილი ტურიზმის განვითარებისათვის. შევბულების დროს ადამიანებმა უნდა აღადგინონ წლის განმავლობაში დახარჯული სოციალური და ფიზიკური ძალები, ვინაიდან ყოველდღიური ცხოვრება

¹ მეტრეველი მარინა. ტურიზმი და გარემოს დაცვა. გამომცემლობა შპს „ფორმა“, თბილისი, 2008, გვ. – 149.

არ არის დაზღვეული მრავალი, სხვადასხვა სახის ტრავმისაგან. რაც უფრო მაღალია განათლების დონე საზოგადოებაში, მით უფრო აფასებენ მისი წევრები დასვენების, გართობისა და საზღვარგარეთის ქვეყნების ღირსშესანიშნაობათა გაცნობის შესაძლებლობებს. ისინი ახალ მოთხოვნებს უყენებენ ტურისტულ ორგანიზაციებს. თავისუფალი დროის არსებობა იმ საზოგადოებაში, სადაც ადამიანებს ეპყრობიან ჰუმანურად, კარგად არის დაცული მათი უფლებები (მათ შორის შრომისა და დასვენების უფლებაც), ადამიანებს აძლევს შრომის შედეგად დახარჯული ენერგიის აღდგენის საუკეთესო საშუალებას. მათ ძირითადად შევბულებასთან ერთად ხშირად ეძლევათ თავისუფალი დრო მოკლევადიანი მოგზაურობისათვის. ამიტომ იზრდება მოთხოვნა ტურისტულ სერვისზე.

თუ წმინდა ტურისტული სალდო დადებითია, მაშინ ქვეყნისათვის სხვა სახელმწიფოებთან დამყარებული ამ ტიპის ტურისტული ურთიერთობები მომგებიანია, რადგანაც იგი ზრდის ეროვნულ შემოსავალს, დასაქმების დონეს, სამამულო პროდუქციის წარმოების მოცულობას, აჩქარებს ქვეყნის ეკონომიკური ზრდის ტემპებს და პირიქით, თუ ეს მაჩვენებელი უარყოფითია იგი იწვევს ეროვნული ფინანსური რესურსების საზღვარგარეთ “გაჟონვას”, სამუშაო ადგილების ექსპორტს, სამამულო პროდუქციის წარმოების, რეალიზაციისა და შესაბამისად ფასების შემცირებას და ა. შ.

თუ ქვეყანამ ეროვნულ ინტერესებზე დაყრდნობით წარმართა საგარეო ტურისტული კავშირ-ურთიერთობა, მაშინ მას დიდი სარგებლის მოტანა შეუძლია ქვეყნის ეკონომიკური აღმავლობის სფეროში, რადგანაც იგი საშუალებას იძლევა მაქსიმალურად და რაციონალურად იქნეს გამოყენებული ქვეყნის სამეწარმეო და რესურსული პოტენციალი, გაიზარდოს ადგილობრივი მოსახლეობის ფინანსური შემოსავლები და შესაბამისად მათი მსყიდველუნარიანობა, შეიქმნას სათანადო, პროგრესული ტურისტული და საბაზრო ინფრასტრუქტურა, ჩამოყალიბდეს ეროვნული ეკონომიკის რაციონა-

ლური დარგობრივი სტრუქტურა, დაცული იქნეს დარგთაშორისი ბალანსი, მიღწეული იქნეს წარმოების ფაქტორების დარგთაშორისი ოპტიმალურ განაწილებას და ა. შ.

ამრიგად, ქვეყანაში საერთაშორისო ტურიზმის კონკურენციულ საფუძველზე განვითარებამ შეიძლება ეროვნულ ეკონომიკას მოეწოდოს “უჩინარი ხელის” როლში, რომელიც თავად განსაზღვრავს თუ რომელ დარგში, რამდენი პროდუქცია, რა ტექნიკური საშუალებებითა და რომელი მომხმარებლისათვის იქნეს წარმოებული. საბოლოო ჯამში, უნდა ითქვას, რომ საერთაშორისო ტურიზმს უდიდესი მნიშვნელობა აქვს თანამედროვე მსოფლიო ეკონომიკის განვითარებაში.

საერთაშორისო ტურიზმი, როგორც ეკონომიკის დარგობრივი სტრუქტურის სრულყოფის ფაქტორი

ეკონომიკის დარგობრივი სტრუქტურის სრულყოფის ხარჯზე საერთაშორისო ტურიზმი უზრუნველყოფს ადამიანთა ადგილსამყოფელის შეცვლისა და ბევრად უფრო კომფორტულ, მრავალმხრივ გარემოში მოხვედრის შესაძლებლობას, რომელიც დადებითად ზემოქმედებს მათ სოციალურ-ფსიქოლოგიურ მდგომარეობაზე. ასეთი გარემოს ელემენტები შეიძლება შექმნას ტერიტორიის ლანდშაფტურმა და გეოლოგიურმა თავისებურებებმა (მაგ., ჩრდილო-აღმოსავლეთ ესპანეთის ზღვის სანაპიროებმა, ნორვეგიის ფიორდებმა), არქიტექტურულმა ძეგლებმა (მაგ., ბარსელონაში ა. გაუდის მიერ დაპროექტებულმა, ორიგინალური არქიტექტურის კედლების მქონე სახლმა), ტერიტორიის შემეცნებით-სანახაობრივმა პოტენციალმა (თემატური სკვერების საკურორტო ზონებში არსებობამ) და ა. შ.

სწრაფად ცვალებადი XXI საუკუნე ძალიან ცოტა დროს უტოვებს ადამიანს იმისთვის, რომ წყნარად იფიქროს ცხოვრების შესახებ, მაგრამ ზოგჯერ წარმოიქმნება ჩვეულებრივ (ყოველდღიურ და რუტინულ) ცხოვრებაზე თავის დაღწევის სურვილი, რათა მან თუნდაც ცოტა ხნით გადაიტანოს თავისი მოსაწყენი ცხოვრება სხვა რეალობის სამყაროში: აღმოჩნდეს იქ, სადაც პაერი გაჟღენთილია ჟანგბადით, სადაც სუფევს სიმშვიდე, ათასწლეულთა განმავლობაში გადმოჰყურებს მთები კაცობრიობის ისტორიას, სადაც ტურისტი გაღიმებული გასცქერის ზღვის ჰორიზონტს, სადაც სტუმართმოყვარე ერი თავის მიწას უწოდებს რძის და თაფლის ქვეყანას.

ბოლო დროს ტურისტულ ინფრასტრუქტურაში ვლინდება კაპიტალდაბანდების ახალი ფორმებიც. მაგ., სასტუმრო ბიზნესის ახალ ფორმას განეკუთვნება ე. წ. ტურისტული რეზიდენციები, რომელიც სრულიად განეკუთვნება ტურისტებს, მაგრამ იგი არ წარმოადგენს ტურისტების მუდმივ საცხოვრებელ ადგილს. მათ განეკუთვნება აგრეთვე საერთო სარგებლობის მეორადი რეზიდენციები და კორპუსის ბინები, რომლებიც ემსახურებიან ტურისტულ კომპანიებს. მათ გააჩნიათ სამკურნალო, გასართობი და სპორტულ-გამაჯანსაღებელი კომპლექსი. უძრავ ქონებაში ინვესტირების ასეთი სახეები გამოიყენება ამერიკაში, საფრანგეთსა და ისლანდიაში, ძირითადად სამთო კურორტებსა და ზღვის სანაპიროებზე. ინვესტიციების ასეთი ფორმა პერსპექტიული იქნება საქართველოსთვისაც, სადაც თავისუფალი ფინანსური სახსრების დაბანდების ერთ-ერთ პოპულარულ ფორმას წარმოადგენს უძრავი ქონების ყიდვა-გაყიდვა. ამ დროს მეპაიე ადამიანებს შეუძლიათ დასვენება ჩათვალონ მომგებიან კაპიტალდაბანდებად, რადგანაც უძრავ ქონებას “ყოველთვის გააჩნია ფასი”. ნებისმიერი რეგიონის ადმინისტრაცია ცხადია მიესალმება კაპიტალდაბანდებას ტურისტულ ინფრასტრუქტურაში.

ბუნებრივია ჩნდება ასეთი კითხვა: რატომ არ ავაგოთ სასტუმროები ვოქვათ კუბის ან კაგკასიის შავი ზღვის სანაპიროზე. ცხადია, რომ ხელსაყრელი საინვესტიციო კლიმატის შექმნის გარეშე საერთაშორისო ტურიზმის ინდუსტრიაში მსხვილი ინვესტიციების მოზიდვა შეუძლებელია. ჩვენი აზრით, ამის ნაცვლად, ბევრად უფრო ეფექტური იქნება ამ სფეროში მცირე და საშუალო საინვესტიციო პროექტების განხორციელება. კერძოდ, ამისათვის უნდა მოხდეს ფინანსური სახსრების უცხოეთიდან მოზიდვა. ინვესტიციების მცირე მოცულობით დაბანდების შემთხვევაში ინვესტორები არ რისკავენ, თუ მოცემული ქვეყნის ხელისუფლება ვერ შეძლებს ხელსაყრელი ბიზნეს-გარემოს შექმნას. ამ ტიპის კაპიტალ-დაბანდებანი შეიძლება გადაიქცეს სასაზღვრო, ზღვისპირა და მთის რაიონების განვითარების დამატებით ფაქტორად (მაგ., ექსკურსიების დაკვეთით, სასტუმროებში ადგილების დაჯავშნით, ავეჯის შეძენით და ა. შ). უნდა აღინიშნოს, რომ ასეთი პროექტების რეალიზაციას მხარს უჭერს შესაბამის რაიონთა ადმინისტრაცია, რომლებიც დაინტერესებულნი არიან მცირე და საშუალო საწარმოების განვითარებით.

ამა თუ იმ ქვეყანაში ჩამოსული ტურისტი ხარჯავს გარკვეული რაოდენობის ფულს ექსკურსიის დაკვეთაზე, სასტუმროში ადგილების დაჯავშნაზე, სუვენირების ან სხვა რაიმე ნივთის შესაძენად. როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ტურისტულ საქმიანობას გააჩნია მულტიპლიკაციური ეფექტი ეკონომიკის სხვა დარგებში დამატებითი სამუშაო ადგილების შექმნის სტიმულირებით, რომლებიც ამა თუ იმ კუთხით დაკავშირებულნი არიან ტურიზმის განვითარებასთან. ერთ-ერთ ასეთ დარგს წარმოადგენს ტრანსპორტი. თანამედროვე ეტაპზე სწრაფი ტემპებით ვითარდება კრუიზების ბიზნესი.

უახლოესი 5 წლის განმავლობაში კრუიზების ბაზრის გაფართოების შედეგად სამომავლოდ იგეგმება ათეულობით ახალი საკრუიზო ლაინერების მშენებლობა. სავარაუდოდ იგეგმება აგრეთვე წყალქვეშა ტურისტული ნაგებობების მშენებ-

ლობაც, რომელიც ტურისტებს მისცემს წყალქვეშა სამყაროს დათვალიერების შესაძლებლობას. საერთაშორისო ტურიზმი ხშირად შეიძლება გამოვიდეს “სუბსტიტუტ-დარგის” როლში. თანამედროვე ეტაპზე ტურიზმის ინდუსტრია ხდება ბევრად უფრო ეფექტური და ხელსაყრელი ცალკეული ქვეყნის ეკონომიკური განვითარებისათვის, ვიდრე მოცემულ ტერიტორიაზე მოქმედი მეურნეობის სხვა დარგი. ეს გამოიწვევს რეგიონის ეკონომიკური სპეციალიზაციის ცვლილებას.¹

ზოგიერთ ქვეყანაში მგზავრობისას ტურისტს სთავაზობენ “საფირმო” ექსკურსიებს. მაგალითად, რუმინეთში დასვენების მსურველებს უშუალოდ შეუძლიათ დაათვალიერონ ევროპის ყველაზე დიდი მიწისქვეშა სანატორიუმები, რომლებიც განლაგებულნი არიან მარილისმომპოვებელ უძველეს შახტებში. ზოგიერთ ქვეყანაში ადგილობრივი მაცხოვრებლები დიდი სიამოვნებით უჩვენებენ ტურისტებს თავიანთი შრომითი საქმიანობის წარსულ და ახლანდელ ელემენტებს. მაგალითად, ფარერის კუნძულების მცხოვრებნი უცხოელი ტურისტებისათვის ახდენენ ბოსტნეულის დათესვა-მოვლა-მოყვანის ორგანიზებას, პატიჟებენ ზღვაში თევზაობაზე. სამხრეთ ევროპის ქვეყნებში სასოფლო-სამეურნეო სექტორში ტურისტული აქტივობის მიზეზად იქცა დასაქმებულ ფერმერთა სპეციალიზაციის გაღრმავება.

საერთაშორისო ტურიზმი, როგორც მდგრადი რეგიონული განვითარების დარგი

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ტურისტული საქმიანობა მულტიპლიკაციურ ეფექტს ახდენს მასთან კორელაციაში მყოფი, სხვა დარგების განვითარებაზე, ამ თვალსაზრისით

¹ www.wikipedia.org/wiki/ru/.lrcei.lviv.ua/%3FMezhdunarodnyi_tourizm Международный туризм как фактор совершенствования отраслевой структуры хозяйства.

მნიშვნელოვანია ტურისტული საქმიანობის მიერ სოციალურ-ეკონომიკურ და რეგიონულ განვითარებაზე ზეგავლენის ცალკე გამოყოფა და განხილვა. თანამედროვე ეტაპზე შეიძლება გამოყოფილი იქნეს რეგიონულ განვითარებაზე ტურიზმის ზეგავლენის შემდეგი მიმართულებანი: 1. პრობლემური (ჩამორჩენილი, დეპრესიული, სასოფლო, საზღვრისპირა და ახლად დაარსებული) რაიონების განვითარება; 2. საზღვაო-სამდინარეო კრუიზების განვითარება; 3. გლობალიზაციის და ინტეგრაციის სტიმულირება.

საერთაშორისო ტურისტული მოთხოვნის შესწავლით გამოვლინდა, რომ ტურიზმი ვითარდება ცივილიზებული ქვეყნების უმრავლესობაში. თანამედროვე ეტაპზე უკვე კარგა ხანია ცნობილია იმ ფაქტორების შესახებ, რომლებიც იწვევენ ტურისტული საქმიანობის სწრაფ განვითარებას, მაგრამ საინტერესოა რა გავლენას ახდენს ტურიზმი ცალკეული ქვეყნის და რეგიონის სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებაზე? რა სარგებელი შეიძლება მიიღოს ქვეყანამ ამ სამეურნეო საქმიანობის აქტივიზაციისაგან? როგორ უნდა იქნეს მიღებული ადგილებზე მაქსიმალური სარგებელი ტურისტებისაგან, რომლებიც მოემგზავრებიან კურორტებზე და ხარჯავენ ფულს? ეკონომისტები და გეოგრაფები ყოველთვის იყვნენ დაინტერესებულნი საწარმოო ფაქტორების ურთიერთნაცვლების უნარით და საწარმოო ძალთა განვითარებით. სხვადასხვა ისტორიულ ეტაპზე გავლენით, ისინი გამოყოფენ რეგიონული განვითარების ფაქტორებს.

ჯერ კიდევ 1980 წელს ცნობილი პოლონელი გეოგრაფი ა. იაგელსკი, მოსახლეობის განლაგებაზე მოქმედ ფაქტორთა ანალიზის დროს წერდა, რომ “მსოფლიო მოსახლეობის თანამედროვე განთავსებაში შეიძლება გამოყოფილ იქნეს ამ პროცესზე მოქმედი შემდეგი სამი ფაქტორი: ბუნებრივი გარემოს, მრეწველობის განვითარების და მსოფლიო საზღვაო გადაზიდვების როლი:

1. ბუნებრივი გარემო განაპირობებს სასოფლო-სამეურნეო სექტორში დასაქმებულ ადამიანთა გადანაწილებას. პრი-

მიტიულმა სასოფლო-სამეურნეო ცივილიზაციამ, რომელიც ირიგაციის სისტემის მეშვეობით, იყენებს სრუტეებს, მდინარეებს, ტბებს, ჩანჩქერებსა და წყაროებს, წარუშლელი კვალი დატოვა მსოფლიო მოსახლეობის სასურსათო საქონლით უზრუნველყოფაზე;

2. მოსახლეობის განთავსებაზე მოქმედ მეორე მნიშვნელოვან ფაქტორს განეკუთვნება მრეწველობის განვითარება. XIX საუკუნის დასაწყისში დიდი როლი ითამაშა სამრეწველო საწარმოებმა, განსაკუთრებით მძიმე მრეწველობით განვითარებულ რაიონებში, სადაც მოიპოვებოდა ფოლადი და ქვანახშირი. სწორედ ამან განსაზღვრა მოსახლეობის განსახლება ცენტრალურ ინგლისსა და ამერიკის ჩრდილო-აღმოსავლეთ შტატებში;

3. მოსახლეობის განთესვაზე მოქმედი მესამე ფაქტორი არის საერთაშორისო ვაჭრობისა და საზღვაო გადაზიდვების როლის ზრდა, რაც გახდა მსხვილი საპორტო ცენტრებისა და მსოფლიოს ბევრი ქვეყნის ზღვისპირა რაიონებში მოსახლეობის მრავალრიცხოვანი, ბევრად უფრო მცირე კონტიგენტის ფორმირების მიზეზი.”¹

აქ ა. იაგელსკი საუბრობს იმ პერიოდში ახალი ფაქტორის წარმოქმნაზე – (ხმელთაშუა და შავი ზღვის, ფლორიდისა და კალიფორნიის) სანაპიროებზე რეკრეაციული ცენტრების განვითარებასა და ამ ცენტრებში სხვადასხვა ქვეყნის წამყვანი რეგიონებიდან (ვალენსიიდან, კარიბისა და სხვა რაიონებიდან) საზოგადოების მდიდარი ნაწილის დასვენების ტენდენციაზე, მაგრამ ბევრად უფრო ადრე შეამჩნიეს, რომ ტურიზმი გამოიყენებოდა, როგორც ცალკეული ტერიტორიების განვითარების ფაქტორი. ამასთან დაკავშირებით აღსანიშნავია ადრიატიკის ზღვაში ბრიონის კუნძულის (ხორვატია) დაარსების მაგალითი.

XIX საუკუნის დასასრულს ავსტრიელმა მეწარმეებმა (იმ პერიოდში ხორვატია იყო ავსტრია-უნგრეთის იმპერიის ერთ-

¹ ბირჟაკოვი მ. ტურიზმის თეორია. 11 თბილისი, 2004, გვ: – 97.

ერთი შემადგენელი ნაწილი), ტურისტული საქმიანობის განვითარების პერსპექტივების გაანალიზების შემდეგ, საკუთრებაში შეიძინეს ეს კუნძული და გადაწყვიტეს იქ აეშენებინათ პრესტიჟული კურორტი არისტოკრატიულ ადამიანთა დასვენებისათვის. 1893 წლიდან მოყოლებული, ისინი აწარმოებდნენ კუნძულის რეკრეაციული აღმშენებლობის ფართომასშტაბიან პროგრამას. წესრიგში მოვიდა პარკები, ქვის ქანდაკებები, რომელიც შეიქმნა ჯერ კიდევ ძველი რომის პერიოდში. აქ გაშენდა ფეხით სასეირნო ბილიკები. მაღარიის დაავადების აღმოფხვრის მიზნით მათ მოიწვიეს ცნობილი ბაქტერიოლოგები, რომელთა მითითებითაც დააშრეს ადგილობრივი ტაობები. კუნძულის კონტინენტალურ ნაწილში გაიყვანეს წყლის არხი, აშენდა ფოსტა, მოხდა სატელეფონო კავშირგაბმულობის ორგანიზება. მსოფლიოს მრავალი ტურისტული რეგიონის ფუნქციონირების შედეგების ანალიზიდან ნათლად ჩანს, რომ ტურიზმის გეგმაზომიერი განვითარება არ იწვევს განსაკუთრებულ უარყოფით ეფექტს, არამედ იგი უზრუნველყოფს ტურისტული ბაზრის დაკმაყოფილებას და ხელს უწყობს ქვეყნის განვითარებას.¹

1913 წელს ამ კუნძულზე აშენდა ოთხი სასტუმრო, რომლებიც ერთობლივად მოიცავენ 300 განსათავსებელ ნომერს. შედეგებმაც დიდხანს არ დააყოვნა. XX საუკუნის დასაწყისში ბრიონი გადაიქცა პრესტიჟულ ევროპულ კურორტად მაღალი არისტოკრატიული საზოგადოებისათვის. აქ მოემგზავრებიან არისტოკრატიული ადამიანები ევროპიდან და სხვა ქვეყნებიდან. თანამედროვე ეტაპზე რეკრეაციული ფაქტორი მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს ბევრი რაიონისა და ქვეყნის მეურნეობის ტერიტორიული და დარგობრივი სტრუქტურის ჩამოყალიბებაზე. ზოგიერთ ქვეყანაში ტურიზმიდან მიღებული შემოსავლები გახდა მათი მთლიანი შიდა პროდუქციის განმსაზღვრელი მუხლი.

¹ მეტრეველი მარინა. ტურიზმი და გარემოს დაცვა. გამომცემლობა შპს. „ფორმა“, თბილისი, 2008, გვ. – 46.

ტურიზმი, როგორც ჩამორჩენილ დარგთა განვითარების ხელშემწყობი ფაქტორი

ჩამორჩენილი, დეპრესიული რაიონების წარმოქმნა შეიძლება აიხსნას მრავალი მიზეზით: ზოგიერთი რაიონი მდებარეობს ღარიბ, განვითარებად ქვეყანაში და ხასიათდება ადგილობრივი მოსახლეობის სოციალური პრობლემებით. სხვები აღმოჩნდებიან შედარებით განვითარებული ქვეყნების ეკონომიკის სტრუქტურული გარდაქმნების ქვეშ, როდესაც რაიონის სპეციალიზირებული დარგი ვარდება კრიზისში სუბსტიტუტი საქონლის მწარმოებელი, ბევრად უფრო პროგრესულ დარგების აღმოცენების შედეგად. მაგალითად, ელექტრონიკის დარგი ინტენსიურად გადადის ქვეანაშირიდან ნავთობის, გაზისა და ენერგეტიკის სხვა ალტერნატიულ წყაროთა გამოყენებაზე. კრიზისში ჩავარდნილმა რაიონმა უნდა მოძებნოს განვითარების სხვა ალტერნატივები.

რეგიონული განვითარების ღონეთა გამოთანაბრება და ჩამორჩენილ ან დეპრესიულ მდგომარეობაში მყოფ რაიონთა სტიმულირება წარმოადგენს ცივილიზებული ქვეყნების სოციალურ-ეკონომიკური პოლიტიკის განუყოფელ ნაწილს. ასე მაგალითად, ევროკავშირის ქვეყნების თანამედროვე საბიუჯეტო ხარჯების ერთ-ერთ მუხლს წარმოადგენს რეგიონული განვითარების ღონეთა გამოთანაბრებაზე გაწეული ხარჯები. 1975 წელს შეიქმნა რეგიონული განვითარების ევროპული ფონდი კეთილდღეობის სხვადასხვა ღონეზე მყოფ რეგიონთა განვითარების ღონის გამოთანაბრების პროგრამების დასაფინანსებლად. ევროკავშირის ფარგლებში ჩამორჩენილი ქვეყნებისა და რეგიონების რიცხვს განეკუთვნება საბერძნეთი, იტალიის სამხრეთი, პორტუგალია და ირლანდია.

ქვეყნებსა და რეგიონებს შორის ფინანსური საშუალებების განაწილების დროს მწარმოებლური მიდგომის გამოირიცხვისა და ჩამორჩენილ რეგიონთა გამოვლენის მიზნით, ევროკავშირმა შეიმუშავა მაჩვენებელთა სისტემა, რომელთაც განეკუთვნება უმუშევრობის ღონე, შემოსავლები მოსახლეო-

ბის ერთ სულზე, სოფლის მეურნეობისა და მრეწველობის დეპრესიულ დარგთა პროდუქციის წილი მთლიანი შიდა პროდუქციის მოცულობაში.

რეგიონული განვითარების ევროპული ფონდი ფინანსურ დახმარებას უწევს პრობლემურ რეგიონებს ახალი სამრეწველო ობიექტების მშენებლობასა და ახალი სამუშაო ადგილების შექმნაში. უკანასკნელ წლებში სახელმწიფოთა სტრუქტურულ პოლიტიკაში უპირატეს განვითარებას პოულობს სელექციური მიდგომა, რომელიც მიმართულია კონკრეტული კომპანიების საქმიანობის სტიმულირებაზე. ასეთი მიდგომა იმით აიხსნება, რომ მხოლოდ კერძო ბიზნესს შეუძლია ეფექტურად გადაჭრას დეპრესიულ რეგიონთა აღორძინების პრობლემა, ძირითადად არა მსხვილი საწარმოების მშენებლობის, არამედ გადამამუშავებელ დარგთა მცირე და საშუალო საწარმოების ამოქმედების ხარჯზე.

რეგიონული განვითარების ევროპული ფონდის გარდა, რეგიონული პრობლემების გადაჭრაზე ზრუნავენ სხვა სოციალური ინსტიტუტებიც, მაგ., ისეთები, როგორიცაა: ევროპის სოციალური ფონდი, სოფლის მეურნეობის ორიენტაციისა და გარანტიების ფონდი, თევზჭერის მხარდამჭერი ფონდი და ა. შ. უნდა აღინიშნოს, რომ უკანასკნელ ათწლეულში ევროპულ რეგიონულ პოლიტიკაში აშკარად აკლია ტურისტული პოლიტიკის შემადგენელი კომპონენტი. ტურისტული ინდუსტრიის მხარდაჭერისათვის შემოაქვთ ისეთი ფინანსური ინსტრუმენტები, როგორიცაა: დოტაცია ევროპული ფონდებიდან, ევროპის საინვესტიციო ბანკის სესხები და სხვა.

ტურისტულმა ინდუსტრიამ შეიძლება შეასრულოს ფინანსური დახმარების როლი პერსონალის განათლებისა და კვალიფიკაციის ამაღლების სფეროში, რადგანაც სტუმართა მზარდი პრეტენზიული მოთხოვნა ზრდის სამუშაო ძალის კვალიფიკაციის მიმართ წაყენებულ სტანდარტებს. ევროკავშირმა შეიძლება დახმარება გაუწიოს სასოფლო-სამეურნეო რეგიონებს. ხშირად, დამატებითი სამუშაო ადგილების ძიებაში, სწორედ აგრარული რაიონები გადაიქცევიან სტრუქ-

ტურულად სუსტ რგოლებად. აქვე აღსანიშნავია ის გარემოებაც, რომ აგრარული ტურიზმი ევროპაში განეკუთვნება ტურიზმის პოპულარულ სახეობათა რიცხვს. ამიტომ ამ მიმართულებით ფინანსები შეიძლება გამოყოს სოფლის მეურნეობის ორიენტაციისა და გარანტიების ფონდმა.

ევროკავშირში რეალიზდება ე. წ. ხმელთაშუაზღვის ინტეგრირებული პროგრამა, რომლის ფარგლებშიც ტურისტული ინფრასტრუქტურის მშენებლობასა და რეკონსტრუქციაში მონაწილეობს სამხრეთ იტალიის, სამხრეთ საფრანგეთისა და საბერძნეთის ტურისტული რეგიონები, მაგრამ საერთო დახმარების სტრუქტურულ ფონდებში ევროკავშირის სოფლის მეურნეობის ორიენტაციისა და გარანტიების ფონდისა და ევროპის საინვესტიციო ბანკის მიერ გამოყოფილი ის ფინანსური რეზერვები, რომელიც მიმართულია ტურიზმის განვითარებაზე, უმნიშვნელოა და დახმარების საერთო მოცულობაში ის შეადგენს შესაბამისად 5- და 9%-ს. ევროპის ფედერაციული რეზერვების წილი ტურისტული რეგიონების დახმარების საერთო მოცულობაში შეადგენს 80%-ს.

ევროპის საინვესტიციო ბანკი შეიქმნა საინვესტიციო კრედიტებითა და სესხებით სტრუქტურულად სუსტად განვითარებულ რეგიონებზე დახმარების მიზნით. ამ ტიპის დახმარება წარიმართა, ტურისტული თვალსაზრისით, მიმზიდველ რეგიონებში მცირე და საშუალო სასტუმროების აშენების მიზნით. ცნობილია, რომ ამ ბანკის მიერ გამოყოფილი დახმარება ხელს უწყობდა ევროპის ისტორიული ქალაქების ყველა ქსელის ტურისტული მიმზიდველობის ზრდას. ეს სუბსიდიები წარიმართა თემატური პარკების შექმნაზე, წყლის ხარისხის ამაღლებაზე, ნარჩენების შემცირებაზე, სანაპიროების და ტყის მასივების დაცვაზე. ყველაფერი ეს ხელს უწყობს ცალკეული ადგილების ტურისტული მიმზიდველობის ზრდას. ზემოთ განხილული ფინანსური ინსტრუმენტების გარდა, ევროკავშირში ტურიზმის განვითარების სტიმულირების მიზნით რეალიზდება ე. წ. ინიციატივები, რომელთაც ეწოდება მოქმედების პროგრამები. მთელი რიგი

პროგრამები მიზნად ისახავს რეგიონული პრობლემების გადაჭრასა და ტურისტული საქმიანობის განვითარებას. მაგ., სამრეწველო რეგიონთა მხარდაჭერის პროგრამაში დომინირებს მომპოვებელი მრეწველობა, რომელიც განიცდის სტრუქტურულ უმუშევრობას.

ტურიზმი, როგორც დეპრესიული რაიონების განვითარების ხელშემწყობი ფაქტორი

ანალოგიურად რეალიზდება საზღვრისპირა რეგიონების თანამშრომლობის მხარდაჭერის, ტურისტულ რეგიონთა გარემო პირობების გაუმჯობესებისა და სხვა პროგრამები. ამრიგად, ევროპული თანამეგობრობის ქვეყნებში ტურიზმი განიხილება, როგორც ჩამორჩენილ და დეპრესიულ დარგთა ეკონომიკური ზრდის ძირითადი ალტერნატივა. ამიტომ იგი მხარდაჭერილია სახელმწიფო დონეზე. სახელმწიფო მხარდაჭერა გამოიხატება იმაში, რომ ტურების მომსახურებისათვის საჭირო სატრანსპორტო დანახარჯებისა და ბუნებისადმი მიყენებული ზარალის შესამცირებლად საჭიროა მოხდეს რეკრეაციულ ზონებში მათი ყოფნის ვადის გახანგრძლივება.¹

განვითარებად ქვეყნებშიც აცნობიერებენ აგრეთვე იმ უპირატესობას, რომელიც დაკავშირებულია ტურიზმის განვითარებასთან, კერძოდ ჩამორჩენილი დარგების მხარდაჭერისათვის, მაგრამ უპირველეს ყოვლისა, აქ არ არსებობს კოორდინირებული რეგიონული პოლიტიკა, მათ შორის ტურიზმის სფეროშიც. ამიტომ ტურისტული საქმიანობის განვითარების შედეგად მიღებულ უპირატესობას ძირითადად იყენებენ ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოები, რომლიდანაც მიღებულ შემოსავლებს ისინი იყენებენ ადგილობ-

¹ მეტრეველი მ. ტურიზმი და გარემოს დაცვა. გამომცემლობა „ფორმა“, თბილისი, 2008, გვ. – 156.

რივი, ლოკალური პრობლემების გადასაჭრელად. ასე მაგალითად, ნეპალის ტერიტორიაზე მდებარე სამთო კურორტებზე დასასვენებლად ჩასულ ყოველ ტურისტს ეძლევა მნიშვნელოვანი შეღავათი. საზღვრის გადმოკვეთაზე დაწესებული გადასახადის ნაცვლად განიხილება ყოველ სოფელში განთავსების გადასახადის შემოღების საკითხი.

საინტერესოა ფოტო და ტურისტულ მოდელთა გამოყენების პრაქტიკული გამოცდილება ევზოტიკურ ქვეყნებში. იგი ბევრად უფრო მეტად სასარგებლო აღმოჩნდა, ვიდრე ნადირობის დროს ან კვების მიზნით ცხოველების დახოცვა. მაგალითად, აფრიკის ქვეყნების უმრავლესობაში ზოოპარკის ერთ ლომს ყოველწლიურად მოაქვს საშუალოდ 27 ათასი დოლარის ოდენობით მოგება, ხოლო სპილოებს კი—610 ათასი დოლარი. ეს მაჩვენებლები არამარტო მნიშვნელოვნად აჭარბებს ლომისა და სპილოს გამოკვებისათვის გაწეულ დანახარჯებს, არამედ იგი ეკონომიკურად ამართლებს ამ ცხოველთა აღდგენა-დაცვის მიზნით დანახარჯების გაწევასაც.

როგორც ზემოთ ავღნიშნეთ, ტურიზმი გამოიყენება დეპრესიულ მდგომარეობაში მყოფი უდაბური, ჭაობიანი და სხვა ტერიტორიების განვითარების მიზნითაც. ამ თვალსაზრისით მნიშვნელოვანია ალჟირისა და მონღოლეთის უდაბნოებში ტურის ორგანიზების გამოცდილების გათვალისწინება. სწორედ ტურიზმის ხარჯზე ვითარდება ექსტრემალურ რაიონთა ქალაქები. მაგ., არგენტინაში ეროვნული ნაკრძალების დათვალიერებისა და მყინვარწვერთა დალაშქვრის ხარჯზე. შედეგად წლიდან წლამდე ამ ქვეყნის დეპრესიულ რაიონთა ქალაქები ფართოვდება, რათა მიიღოს ტურისტების მზარდი ნაკადი. ტურისტები ასე შორს მოემგზავრებიან იმისათვის, რომ დაათვალიერონ ყინულოვანი მწვერვალები.

სამწუხაროდ ბევრ მრავალეროვან სახელმწიფოში ჯერ კიდევ არ არის ის მაკოორდინირებელი ორგანო, რომელიც დაკავებული იქნება რეგიონული პრობლემების გადაჭრით. ეს პრობლემები ძირითადად ვლინდება სამეცნიერო-კვლევით-

თი ორგანიზაციების მიერ ჩატარებული გამოკვლევების შედეგად. ერთ-ერთ ასეთ სამეცნიერო-კვლევით ინსტიტუტს, რომელიც დაკავებულია რეგიონული განვითარების კომპლექსური პრობლემების შესწავლით, წარმოადგენს საწარმოო ძალთა შემსწავლელი საბჭო. რაიონების დაყოფა, სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დონის მიხედვით, ხდება ისეთი მაჩვენებლების შესაბამისად, როგორიცაა: ერთობლივი რეგიონული პროდუქტი, მრეწველობის, სოფლის მეურნეობის, საინვესტიციო მიმზიდველობის განვითარებისა და უმუშევრობის დონე. ამ ტიპის ქვეყნებში ჯერ კიდევ არ განიხილება ეროვნულ დონეზე ტურიზმის, როგორც რეგიონული განვითარების პრიორიტეტული დარგის განვითარება. ეს იმით არის გამოწვეული, რომ ისინი სათანადოდ ვერ აცნობიერებენ ტურისტული საქმიანობის განვითარებიდან მიღებულ სარგებელს.

მაგრამ აქ აუცილებლად უნდა აღინიშნოს კიდევ ერთი გარემოება – ეს არის ინვესტიციების უკმარისობა. დიდი ტურისტული პოტენციალის მქონე ნებისმიერი ქვეყნის ჩამორჩენილ რაიონებს გააჩნია ძველი კულტურის შენარჩუნებისადმი მიდრეკილება. ეს ტენდენციები შეიმჩნევა მსხვილ ქალაქებსა და რეგიონულ ცენტრებშიც. ბევრია ისეთი ქალაქი, რომელსაც გააჩნია საერთო დეპრესიის აშკარად გამოხატული ნიშნები. ამ ტიპის ქალაქებში მომსახურების სფეროში განხორციელებული სამეწარმეო საქმიანობა ძირითადად ატარებს ეპიზოდურ ხასიათს, რადგან აქტიური სერვისის განვითარებისთვის ამ ქალაქებში არ არსებობს ობიექტური სოციალურ-ეკონომიკური წინაპირობები. ადგილობრივი მცხოვრებნი სარგებლობენ მომსახურების მხოლოდ იმ სახეებით, რომლებიც შემორჩა ძველი პერიოდისაგან, ან დაკავებულნი არიან თვითმომსახურებით – ინარჩუნებენ კერძო, საკუთრებაში არსებულ მეურნეობას, ბაზარზე გააქვთ სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის მცირე პარტია და ა. შ. გასაგებია, რომ ასეთ ადგილებში გართულებულია საერთაშორისო ტურიზმის განვითარება. აგრეთვე არსებობს, საერთაშორისო ტუ-

რიზმის განვითარების ხარჯზე, სამთო-სათხილამურო სპორტის პერსპექტივებიც.

ამგვარად, ეკოსპეციალიზირებული ქალაქების დაგეგმარების დროს ხშირად არ გაითვალისწინება მოსახლეობის მიერ დასვენებასთან დაკავშირებით გამოხატული მოთხოვნები და უფლებები. ასეთი ქალაქები შეიძლება აღმოცენდეს ველურ ბუნებაში, რომლის სიახლოვეს ორგანიზებული ეროვნული პარკები შეიძლება გადაიქცეს ამ ქალაქთა განვითარების ხელშემწყობ დამატებით ფაქტორად. ადრე თუ გვიან ყოველი ქვეყანა იძულებული გახდება ინტეგრირდეს საერთაშორისო სარკინიგზო ტრანსპორტის ერთიან სისტემაში. ტრანსკონტინენტალურმა ექსპრესებმა შეიძლება გადაკვეთოს ნაკლებად დასახლებული რაიონები. სარკინიგზო ქსელი და მისი მიმდებარე ტერიტორია შეიძლება მნიშვნელოვანწილად გადაიქცეს ქვეყნის ფასადის სრულყოფის ფაქტორად. ეჭვს არ იწვევს ის გარემოება, რომ ძველი ქალაქების ინფრასტრუქტურის განახლებამ შეიძლება დამატებითი იმპულსი შესძინოს ტურიზმის განვითარებას დეპრესულ რეგიონებში.

იგივე პრობლემების წინაშე დგას საქართველოც, რომლის ისტორიის ფორმირებაში, ოდითგანვე მონაწილეობდნენ მთელი რიგი მცირე და საშუალო ქალაქები, ისინი დიდი ოდენობით ფლობენ ისტორიულ-კულტურულ მემკვიდრეობას. ჩვენი ქვეყანა დგას რკინიგზის სისტემის განახლების აუცილებლობის წინაშე. საქართველოშიც დგას მძაფრად მცირე და საშუალო საწარმოთა განვითარების პრობლემა. ბევრი მათგანი განიცდის სახსრების უკმარისობას, რის გამოც ისინი კარგავენ კვალიფიცირებულ მუშახელს.

**ტურიზმი, როგორც სასოფლო, საზღვრისპირა და
ახალი დასახლებების რაიონთა განვითარების
ხელშემწყობი ფაქტორი**

აგრარული ტურიზმი შეიძლება გადაიქცეს სასოფლო რაიონების განვითარების ფაქტორად. იგი წარმოადგენს აგროეკონომიკის სფეროს ტრადიციულ შემადგენელ ნაწილს. აგრარული ტურიზმის განვითარებამ მნიშვნელოვნად განსაზღვრა ადგილობრივი მოსახლეობის დასაქმების პერსპექტივა და სამეურნეო საქმიანობიდან გარკვეული მოგების მიღების შესაძლებლობა. 1970-იანი წლების შემდეგ აგროტურიზმი მსოფლიო პრაქტიკაში გამოეყო ცალკე დარგად. ევროპელები აგრარულ ტურიზმს ავითარებენ გასტრონომიული ტურებითა და თავიანთი ღვინის დამზადების ტრადიციების დემონსტრირებით. აგრარული ტურიზმის განვითარების სპეციფიკად შეიძლება ჩაითვალოს ისეთი ქვედარგების განვითარება, როგორიცაა მრეწველობის ბაზაზე ამოქმედებული სასოფლო-სამეურნეო დარგები. ცნობილია, რომ მსგავსი პრაქტიკა ფართოდ განვითარდა ყოფილ იუგოსლავიაში, კანადასა და ავსტრიაში. ეს პერსპექტივა გააჩნია საქართველოსაც. აღსანიშნავია, რომ ნადირობა ჩვენს ქვეყანაში შეიძლება გადაიქცეს დამატებითი შემოსავლის მიღების წყაროდ, რადგანაც ბევრი ტურისტი შემოდის ქვეყანაში ნადირობის მიზნით. აგრარული ტურიზმი შეიძლება განვითარდეს მეთევზეობის საფუძველზეც.

აგროტურიზმის ერთ-ერთ ნაირსახეობას წარმოადგენს ფერმერულ ოჯახებში დასვენება. მსგავსი პრაქტიკა ცნობილია სლოვაკეთში. აქ მოქმედებს “ტურისტულ ფერმერთა ასოციაცია”, რომელიც აერთიანებს 230 ფერმერულ მეურნეობას. ისინი გამოიყენება ტურიზმის ორგანიზებისათვის. თუ სასტუმროს ხარისხის სერთიფიცირება ხდება ვარსკვლავების შესაბამისად, მაშინ ტურისტულ ფერმათა მომსახურების ხარისხი ფასდება “ვაშლებით”. სერვისის საბაზისო, კრე-

ბუღს სთავაზობენ ის ფერმები, რომელთაც გააჩნიათ “ერთვაშლიანი” რანგი, ხოლო ბევრად უფრო კომფორტული დასვენების პირობების შეთავაზების შემთხვევაში ფერმას ეძლევა ორ-, „სამ-, „ოთხ- ან “ხუთვაშლიანი” სტატუსი.

ტურიზმი, როგორც საზღვრისპირა რაიონების განვითარების ფაქტორი. ტერმინი – “საზღვრისპირა რეგიონი” გულისხმობს იმას, რომ მასში შემავალი ტერიტორიები განიცდიან სახელმწიფო საზღვრების მნიშვნელოვან გავლენას. საზღვრისპირა რაიონებში საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების ხელშემწყობ ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ფაქტორს წარმოადგენს ეკონომიკურ თეორიაში ცნობილი “ფასობრივი დისკრიმინაციის” ეფექტი, როდესაც ერთსა და იმავე საქონელს სხვადასხვა ადგილში სთავაზობენ სხვადასხვა ფასად. ასე მაგალითად, ავსტრიის საზღვრისპირა რაიონების მცხოვრებნი, სადაც საქონელსა და მომსახურებაზე დაწესებული ფასები ბევრად უფრო მაღალია, ვიდრე მეზობელ სლოვაკეთში, ხშირად ასრულებენ შოპ- (საგაჭრო) ტურებს ბრატისლავაში. ამის მეორე მაგალითია ახლო აღმოსავლეთის რეგიონი. საზღვრისპირა ვაჭრობა ამ რაიონებში მნიშვნელოვნად უწყობს ხელს ტურიზმის განვითარებას, რაც თავის მხრივ, უდიდეს გავლენას ახდენს საბაზრო ინფრასტრუქტურის განვითარებაზე.

თავიანთი გეოპოლიტიკური მდებარეობის უპირატესობის რეალიზების მიზნით სკანდინავიის ქვეყნებმა და რუსეთის ფედერაციამ სკანდინავიის ნახევარკუნძულზე დააარსეს თავისუფალი ტურისტული ზონები: ექვსი ტურისტული სოფელი. საზღვრისპირა რაიონებში ტურიზმის განვითარებაზე მოქმედ სხვა მნიშვნელოვან ფაქტორებს განეკუთვნება უნიკალური ტურისტული რესურსების არსებობა, რომლის შესწავლაც შესაძლებელია მეზობელი ქვეყნის საზღვრისპირა რაიონიდან მოგზაურობის მხოლოდ დასრულების შემდეგ. მაგ., მურმანსკის მხარიდან ტურისტული მარშრუტები ტარდება ჩრდილოეთ ნორვეგიაში. უნდა აღინიშნოს, რომ საზღ-

ვრისპირა რაიონებში ტურიზმის განვითარება წარმოადგენს ევროკავშირის ქვეყნების რეგიონული პოლიტიკის ობიექტს.

საზღვრისპირა რაიონების განვითარებაზე ტურისტული ნაკადების გავლენის ზრდის შესახებ მოწმობს აგრეთვე ის ფაქტიც, რომ სტატისტიკურ მონაცემთა თანახმად, მოგზაურობის მნიშვნელოვანი ნაწილი ხორციელდება მოცემული ქვეყნის სწორედ მოსაზღვრე სახელმწიფოებში. სხვადასხვა (მათ შორის ტურისტული) მოტივით საზღვრის გადამკვეთ მოქალაქეთა რაოდენობის მიხედვით, ლოდერობს მოსაზღვრე ქვეყნები.

ტურიზმი, როგორც ახალი დასახლების რაიონთა განვითარების ფაქტორი. ნებისმიერი ქვეყნისათვის, ტურისტების საერთაშორისო მიგრაციის მოცულობის თვალსაზრისით, პარტნიორთა პირველ ათეულში ღიდერობენ მასთან საერთო საზღვრის მქონე სახელმწიფოები. ახალდასახლებულ, “პიონერ”, ჩამორჩენილ (სუსტადგანვითარებულ) რაიონებს განეკუთვნება ის ტერიტორიები, რომელთაც გააჩნიათ, როგორც წესი, მნიშვნელოვანი ბუნებრივ-რესურსული პოტენციალი, მაგრამ მათი ეკონომიკის ტერიტორიულ-დარგობრივი სტრუქტურა მხოლოდ ახლად ჩამოყალიბების სტადიაშია. ხელუხლებელი ბუნების არსებობის გათვალისწინებით, ამ რაიონებში მათი თანამედროვე განვითარების მნიშვნელოვან ფაქტორად შეიძლება გადაიქცეს დღეისათვის პოპულარული ეკოლოგიური ტურიზმი, რომელიც მიმართულია ადგილობრივი ინფრასტრუქტურის განვითარებაზე. უგანდის ერთ-ერთმა ფერმერმა ახლომდებარე ნაკრძალში გორილის ჩვენებასთან დაკავშირებული ტურიზმის ახლოპერიოდის ბუმის შესახებ საუბრის დროს ასე აღნიშნა თავისი მოგება: „ჩვენ ვერასდროს წარმოვიდგენდით, რომ ისეთ ცხოველს, როგორიც ამ ჯიშის მაიმუნია, შეეძლო გამხდარიყო ფულის მიღების ასეთი დიდი წყარო. ახლა ისინი უკვე აფინანსებენ ჩვენს სკოლებს”.

ამასთან ერთად, ნაკლებად დასახლებულ ადგილებში ეკოტურიზმის განვითარება, განსაკუთრებით დაცულ ტერი-

ტორიებზე, ფარულად მოიცავს ბუნებრივი გარემოს დაბინძურების საფრთხეს. მასობრივი ეკოტურიზმის ზონებში ეკოლოგიური პრობლემების გადაჭრის მნიშვნელოვან ფაქტორს წარმოადგენს ნაკრძალების და ეროვნული პარკების პრივატიზაცია. ტურისტების მიერ, ამ ტიპის ტურისტული ადგილების დათვალიერებაზე დაწესებული გადასახადების ადმინისტრირების შედეგად, მიღებული შემოსავლები შეიძლება მიმართული იქნეს ბუნებრივი გარემო-პირობების დაცვა-გაუმჯობესებაზე. ასეთი პრაქტიკა უკვე დიდი ხანია ფართოდ გამოიყენება მთელ რიგ ქვეყნებში (მაგალითად, ეკვადორის ეროვნული პარკი, კოსტა-რიკის ეროვნული პარკი და ა. შ.).

გარემოს დაცვის ინტერესებთან მასობრივი ეკოტურიზმის უპირატესობის დაკავშირების კიდევ ერთ მნიშვნელოვან საშუალებას წარმოადგენს ეროვნულ პარკებსა და ნაკრძალებში ენერგიის არატრადიციული, განახლებადი წყაროების და სხვა ეკოლოგიურად უსაფრთხო ტექნოლოგიების გამოყენება. ამგვარად, კოსტა-რიკაში მანუელა ანტონიოს ეროვნულ პარკში გამოიყენება მზის ენერგია, გზების ნაცვლად დაპროექტებულია მიწიდან ზემოთ წამოწეული ხიდები. ამიტომ ტურისტები ხელახლა ითხოვენ პარკში დასასვენებლად ჩამოსვლას.

ჩამორჩენილი, სუსტადგანვითარებული რაიონები გააჩნია საქართველოსაც, რის გამოც 1990-იანი წლებიდან მოყოლებული მასობრივად დაიწყო ამ რაიონებიდან მოსახლეობის ემიგრაცია. შედეგად ზოგიერთი სოფელი საერთოდ დაიცავდა მაცხოვრებლებისაგან. თანამედროვე ეტაპზე ტურისტული პროექტების სოფლად რეალიზაციის პერსპექტივამ შეიძლება აღადგინოს აქ ეკონომიკური აქტიურობა. ამის საუკეთესო მაგალითია ღვინის ტურების ორგანიზება ქედის რაიონში. ამრიგად, ტურიზმის მდგრადი განვითარების შედეგად

შეიძლება დაფინანსდეს კულტურული ღონისძიებანი, აგრეთვე მოხდეს ბუნებრივი რესურსების დაცვა და მოვლა.¹

ტურიზმი, როგორც ეკონომიკური ინტეგრაციისა და გლობალიზაციის გამომწვევი ფაქტორი

ტურიზმი, როგორც საზღვაო და სამდინარე აუზების განვითარების ხელშემწყობი ფაქტორი. უკანასკნელ წლებში ერთ-ერთ, ყველაზე დინამიურად განვითარებად ბაზარს წარმოადგენს სამდინარე და საზღვაო კრუიზები. საზღვაო კრუიზების ბაზრის ზრდა დაიწყო 1970-იანი წლების შუაში. უკანასკნელ ათწლეულში აღმოცენდა რამდენიმე საკრუიზო რეგიონი, რომელიც მდებარეობს განვითარებულ სახელმწიფოთა ახლოს: ბალტიისა და ხმელთაშუა ზღვებთან, ჩრდილოეთ ევროპაში, წყნარი ოკეანის სამხრეთ ნაწილში მდებარე კუნძულებთან, ალიასკაში, მექსიკაში, ჰავაისთან, კარიბის აუზში და სხვაგან. უცხოეთში, საზღვაო საკრუიზო ბიზნესის განვითარების მხრივ, მოწინავე პოზიციებზე გასვლას ცდილობენ სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიის ქვეყნები.

უნდა აღინიშნოს, რომ თანამედროვე ეტაპზე მსოფლიო სატრანსპორტო სისტემაში სამდინარე ტრანსპორტი ითვლება ერთ-ერთ სუსტად განვითარებულ საშუალებად. ამასთან დაკავშირებით კრუიზების ამ სახეობამ შეეძლება მნიშვნელოვნად გამოაცოცხლონ წყლის ტრანსპორტის მუშაობა. სამდინარეო კრუიზები თანდათან ხდება მგზავრობის პოპულარული სახეობა. მან საკმაოდ ფართო გავრცელება ჰპოვა ევროპაში. კერძოდ, სამდინარეო კრუიზი განსაკუთრებით პოპულარული ხდება დიდ ბრიტანეთში, გერმანიაში, ავსტრიაში და სხვა ევროპულ ქვეყნებში, რადგანაც ამ სახელმწიფოებში მოქმედებს ტურისტებისათვის პროვინციული ცხოვრების

¹ მეტრეველი მარინა. ტურიზმი და გარემოს დაცვა. გამომცემლობა შპს. „ფორმა“, თბილისი, 2008, გვ. – 36.

გაცნობის პროგრამები. მაგალითად, საფრანგეთში სამდინარეო კრუიზების ორგანიზება ხდება არამარტო ევროპის სახელმწიფოთა მიმართულებით, არამედ სხვა კონტინენტებზეც: მაგალითად, აფრიკის მიმართულებით, ჩრდილოეთ ამერიკაში, სამხრეთ ამერიკასა და აზიაში. საზღვაო და სამდინარე კრუიზები სრულყოფენ ტურისტულ ინფრასტრუქტურას ზღვისა და მდინარეების აუზებში, ბიძგს აძლევენ ძველი, პატარა პორტების განვითარებას, ხელს უწყობენ ახალი ტურისტული მარშრუტების ჩამოყალიბებას.

რეგიონული ინტეგრაციისა და გლობალიზაციის როლი საერთაშორისო ტურიზმის განვითარებაში. ინტეგრაციულმა პროცესებმა ყველაზე ადრე დაიწყო განვითარება სწორედ ევროპაში. ქვეყნის ეკონომიკური ინტეგრაცია მაკროეკონომიკურ რეგიონთა კონკურენტუნარიანობისა და სტაბილურობის ამაღლების მნიშვნელოვანი ფაქტორია. როგორც წესი, ინტეგრაცია, ეროვნული საზღვრების მეშვეობით, ამკვიდრებს საქონლის, კაპიტალის და სამუშაო ძალის თავისუფლად გადაადგილების პრინციპს. ამგვარად ინტეგრაცია, პროტექციონისტული ბარიერების მოხსნისა და ხარჯების შემცირების გზით, ამაღლებს მოცემული რეგიონის საქონლისა და მომსახურების კონკურენტუნარიანობას. ცხადია, რომ სოციალურ-ეკონომიკური ინტეგრაცია და საერთაშორისო ტურიზმი განიხილება, როგორც ურთიერთდაკავშირებული და შემავსებელი კომპონენტები. მძლავრი ტურისტული ნაკადები საშუალებას აძლევს რეკრეაციულ ზონებს, ტურისტების მოზიდვის ხარჯზე, ისარგებლონ სხვა სახელმწიფოთა ფინანსებით. საგანმანათლებლო ტურიზმი საშუალებას აძლევს ახალგაზრდებს გაიმყარონ თავიანთი პროგრესული პოზიციები უცხოეთში.

საერთაშორისო ტურისტული საქმიანობის ფარგლებში შემოღებული წესები ხდება ინტეგრაციულ პროცესთა ერთ-ერთი შემადგენელი ნაწილი. 1985 წლის 14 ივნისს ქალაქ შენგენში რიგმა ევროპულმა ქვეყნებმა ხელი მოაწერეს საერთო საზღვრების კონტროლის ეტაპობრივად მოხსნის შე-

სახეზე შეთანხმებას, რომლის ძირითად მიზანსაც წარმოადგენდა ინტეგრაციაში მონაწილე ქვეყნების საერთო საზღვრებზე მგზავრობა გადასვლის პროცედურის გამარტივება. 1990-იანი წლების დამთავრებამდე “შენგენის შეთანხმებამ”, ეკონომიკური ინტეგრაციის პროცესების პარალელურად, სრულყოფა განიცადა, მაგრამ შემდგომში ევროკავშირის წევრმა-ქვეყნებმა ეს ხელშეკრულება აქციეს ძირითად დოკუმენტად, რადგანაც ქვეყნების უმრავლესობა გახდა შენგენის კავშირის წევრი სახელმწიფოები. რეგიონული ინტეგრაციების განვითარებაზე მსოფლიო ტურიზმის გავლენის შესახებ საუბრისას, შეუძლებელია არ შევეხოთ ისეთ ფენომენს, როგორიცაა გლობალიზაცია.

თანამედროვე ეტაპზე გლობალიზაცია იქცა ისეთ გამოვლინებად, რომლის ზეგავლენითაც XXI საუკუნეში მოხდება კაცობრიობის შემდგომი ევოლუცია. სამყაროს, როგორც ერთიანი სივრცის, მოწყობის ობიექტური პროცესი განვითარდა სხვადასხვა მიმართულებით. დღეისათვის სამყაროს გლობალურმა ტრანსფორმაციამ შეიძინა აქტიური ხასიათი, ხოლო მისი შედეგების წინასწარმეტყველება კი შეუძლებელია. ზოგიერთი მკვლევარი გლობალიზაციას განიხილავს, როგორც მთელი რიგი პროცესების ერთობლიობას, რომელთაც საზოგადოება ურთიერთკავშირში მოჰყავს ყველა-პოლიტიკურ, ეკონომიკურ, კულტურულ, სოციალურ და სხვა ასპექტში, რაც ცვლის ისტორიული პროცესების ხარისხს, მასში აყალიბებს ახალ ძალებსა და მიმართულებებს.

თანამედროვე კულტურული გლობალიზაციის “აგენტებად” ითვლება სატრანსპორტო და კომუნიკაციური კორპორაციები, მედია-საშუალებები, გლობალური ქსელები და აგრეთვე საერთაშორისო ტურიზმი. როგორია გლობალიზაციის როლი საერთაშორისო ტურიზმის განვითარებაში? ერთი მხრივ, საერთაშორისო ტურიზმის განვითარებამ შეიძლება ხელი შეუწყოს ცალკეული რეგიონისა და ქვეყნის კულტურული თვითმყოფადობის შენარჩუნებას, ხოლო მეორეს მხრივ, ის ქმნის კულტურათა გამდიდრების შესაძლებლო-

ბებს, აყალიბებს ახალ გლობალურ სივრცეში მათი ადგილის განმსაზღვრელ მამოძრავებელ ძალებს, ტურისტულ რეგიონებში ნერგავს მოწინავე ქვეყნების მიერ მიღწეულ სიახლეებს.

საერთაშორისო ტურიზმში ჩართვის საშუალება ეს არამარტო დასვენების, გართობისა და კულტურული თვითმყოფადობის შენარჩუნების უფლებაა, არამედ საერთაშორისო ტურიზმში მონაწილეობის უფლება ეს იმავდროულად არის ბევრად უფრო სამართლიანი საერთაშორისო პოლიტიკური და ეკონომიკური წესრიგის დამყარებისა და გადაადგილება-მოგზაურობის თავისუფლების მოპოვების შანსი. ამრიგად, შეიძლება გაკეთდეს ასეთი დასკვნა, რომ საერთაშორისო ტურიზმი ხელს უწყობს ახალი ტიპის სივრცობრივი კავშირების დამყარებას, რომელიც ამცირებს ახალი ომების, რეგიონული კონფლიქტების წარმოქმნის, ან გაყინული კონფლიქტების გაღვივების რისკს, სხვადასხვა ქვეყნის კულტურული ფასეულობების და ტექნოლოგიური მიღწევების ურთიერთგაზიარების ხარჯზე, ხელს უწყობს მათი კულტურული მემკვიდრეობის გამდიდრებას და განახლებას.

რეზიუმე:

ამრიგად, საერთაშორისო ტურიზმი შეიძლება განხილული იქნეს როგორც მეურნეობის ისეთი დარგი, რომელიც აქტიურად იზიდავს ინვესტიციას. ინვესტიციური აქტივობის ფორმა შეიძლება იყოს სხვადასხვაგვარი. ინვესტირების მრავალი ფორმა მოქმედებს სასტუმრო კომპლექსის მშენებლობაში: ფრანჩაიზინგი, ლიზინგი, კონტრაქტის მიხედვით მართვა. ტურიზმის სფეროში ვლინდება ინვესტირების ახალი ფორმებიც. სასტუმრო ბიზნესის ახალ ფორმას წარმოადგენს ე. წ. მეორადი რეზიდენციები. საერთაშორისო ტურიზმი შეიძლება განხილული იქნეს, როგორც ცხოვრების ხარისხის სრულყოფის ფაქტორი. იგი უზრუნველყოფს ადამიანთა ადგილსამყოფელის შეცვლისა და ბევრად უფრო კომფორტულ,

მრავალმხრივ გარემოში მათი მოხვედრის შესაძლებლობას, რომელიც დადებითად მოქმედებს მათ სოციალურ-ფსიქოლოგიურ მდგომარეობაზე. ტურისტულ ინფრასტრუქტურაში ვლინდება კაპიტალდაბანდების ახალი ფორმები. თანამედროვე ეტაპზე სწრაფი ტემპით ვითარდება საკრუიზო ბიზნესი. ზოგიერთ ქვეყანაში მგზავრობისას ტურისტებს სთავაზობენ “საფირმო” ექსკურსიებს. მსოფლიო ტურიზმი გამოიყენება, როგორც ცალკეული ტერიტორიის განვითარების ფაქტორი.

ჯერ კიდევ 1980 წელს ცნობილი პოლონელი გეოგრაფი ა. იაგელსკი, მოსახლეობის განთავსებაზე მოქმედ ფაქტორთა ანალიზის დროს წერდა, რომ “მსოფლიო მოსახლეობის თანამედროვე განთავსებაში შეიძლება გამოყოფილ იქნეს ამ პროცესზე მოქმედი შემდეგი სამი ძირითადი ფაქტორი: ბუნებრივი გარემოს, მრეწველობის განვითარებისა და საერთაშორისო საზღვაო გადაზიდვების როლი”. ჩამორჩენილი და დეპრესიული რაიონების წარმოქმნა შეიძლება აიხსნას მრავალი მიზეზით: ზოგიერთი რაიონი მდებარეობს ღარიბ, განვითარებად ქვეყნებში და ხასიათდება ადგილობრივი მოსახლეობის სოციალური პრობლემებით. რეგიონული განვითარების დონეთა გამოთანაბრება და ჩამორჩენილ ან დეპრესიულ მდგომარეობაში მყოფ რაიონთა სტიმულირება წარმოადგენს ცივილიზებული ქვეყნების სოციალურ-ეკონომიკური პოლიტიკის განუყოფელ ნაწილს. ქვეყნებსა და რეგიონებს შორის ფინანსური სახსრების განაწილების დროს, მწარმოებლური მიღგომის გამორიცხვისა და ჩამორჩენილ რეგიონთა გამოვლენის მიზნით, ევროკავშირმა შეიმუშავა მანქანებელთა სისტემა, რომელთაც განეკუთვნება უმუშევრობის დონე, შემოსავლები მოსახლეობის ერთ სულზე, სოფლის მეურნეობისა და მრეწველობის დეპრესიულ დარგთა პროდუქციის წილი მთლიანი შიდა პროდუქციის საერთო მოცულობაში.

ტურისტულმა ინდუსტრიამ შეიძლება შეასრულოს ფინანსური დახმარების როლი პერსონალის განათლებისა და კვალიფიკაციის ამაღლების მიზნის მიღწევაში. ევროპული თა-

ნამეგობრობის ქვეყნებში ტურიზმი განიხილება როგორც ჩამორჩენილ და დეპრესიულ დარგთა ეკონომიკური ზრდის ძირითადი ალტერნატივა. ტურიზმი გამოიყენება უდაბური ტერიტორიების განვითარების მიზნითაც. დიდი ტურისტული პოტენციალის მქონე ნებისმიერი ქვეყნის ჩამორჩენილ რაიონებს გააჩნია ძველი კულტურის შენარჩუნებისადმი მიდრეკილება. აგრარული ტურიზმი შეიძლება გადაიტყვეს სასოფლო რაიონების განვითარების ფაქტორად. აგროტურიზმის ერთ-ერთ ნაირსახეობას წარმოადგენს ფერმერულ ოჯახებში დასვენება. საზღვრისპირა რაიონებში საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების ხელშემწყობ ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ფაქტორს წარმოადგენს ეკონომიკურ თეორიაში ცნობილი “ფასობრივი დისკრიმინაციის” ეფექტი. მოგზაურობის მნიშვნელოვანი ნაწილი ხორციელდება მოსაზღვრე სახელმწიფოთა ფარგლებში. ნაკლებად დასახლებულ ადგილებში ეკოტურიზმის განვითარება, განსაკუთრებით დაცულ ტერიტორიებზე, ფარულად მოიცავს ბუნებრივი გარემოს დაბინძურების საშიშროებას. გარემოს დაცვის ინტერესებთან მასობრივი ეკოტურიზმის უპირატესობის დაკავშირების კიდევ ერთ მნიშვნელოვან საშუალებას წარმოადგენს ეროვნულ პარკებსა და ნაკრძალებში ენერგიის არატრადიციული, განახლებადი წყაროებისა და სხვა ეკოლოგიურად უსაფრთხო ტექნოლოგიების გამოყენება. უკანასკნელ წლებში ერთ-ერთ ყველაზე დინამიურად განვითარებად ბაზარს წარმოადგენს სამდინარე და საზღვაო კრუიზები.

საერთაშორისო ტურისტული საქმიანობის ფარგლებში შემოდებული წესები ხდება ინტეგრაციულ პროცესთა ერთ-ერთი შემადგენელი ნაწილი. საერთაშორისო ტურიზმში ქვეყნის ჩართვის შესაძლებლობა ეს არის არამარტო დასვენების, გართობისა და კულტურული თვითმყოფადობის შენარჩუნების უფლებაა, არამედ ეს არის საერთაშორისო ტურიზმიდან გარკვეული სარგებლის მიღების საშუალებაც. ტურიზმი განიხილება როგორც საზოგადოების ინტერესების შესაბამისად ბუნების კომერციალიზაციის ფაქტორი.

ძირითადი ტერმინოლოგია:

- “საფირმო” ექსკურსია;
- საზღვრისპირა ტურისტული რეგიონი;
- ტურიზმის “ფასობრივი დისკრიმინაციის” ეფექტი
- სამდინარე და საზღვაო კრუიზები.

ტესტები:

- 1. ტურისტების მოგზაურობაზე მოქმედი ფაქტორია:**
 - ა) ბუნებრივი გარემო;
 - ბ) სწორია ა), გ) და დ) პასუხები;
 - გ) საერთაშორისო საზღვაო გადაზიდვები;
 - დ) მრეწველობის განვითარება;
- 2. რიო-დე-ჟანეიროში, ფლორასა და ფაუნას დაცვის შესახებ, საერთაშორისო კონფერენცია ჩატარდა:**
 - ა) 1989 წელს;
 - ბ) 2002 წელს;
 - გ) 1982 წელს;
 - დ) 1992 წელს.
- 3. ტურიზმის სფეროში მოღვაწე თეორეტიკოსთა თვალსაზრისით, ტურიზმმა გამოიწვია:**
 - ა) სტუმართმასპინძლობის ტრადიციის კომერციალიზაცია;
 - ბ) ბუნებათსარგებლობის კომერციალიზაცია;
 - გ) აგრარული სექტორის კომერციალიზაცია;
 - დ) ინდუსტრიალიზაციის კომერციალიზაცია;
- 4. საზღვრისპირა რაიონებში საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების ხელშემწყობ ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ფაქტორს წარმოადგენს:**
 - ა) სნობის ეფექტი;
 - ბ) ლინდერის ეფექტი;
 - გ) “ფასობრივი დისკრიმინაციის” ეფექტი;
 - დ) სწორია ა), ბ) და გ) პასუხები.

თავი 6.

საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების პერსპექტივები

ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციამ 1995 წელს წარმოადგინა მოხსენება “ტურიზმი: პანორამა 2020”, სადაც გაკეთებულია 25 წლიანი პროგნოზი. ამ პროგნოზის კანონზომიერებას ძირითად ტენდენციებში ემორჩილება საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების ამჟამინდელი (17 წლის შემდგომი) დინამიკაც კი. მიუხედავად იმისა, რომ საერთაშორისო ტურიზმის განვითარება მიმდინარეობს პროგნოზირებული ტენდენციებისაგან გარკვეული გადახრებით, აღნიშნული ორგანიზაცია კვლავ აგრძელებს მუშაობას გრძელვადიან პროგნოზებზე, რომლის თანახმადაც პროგნოზირების მეთოდულაში მომხდარი ფუძემდებლური სტრუქტურული ცვლილებები არ ცვლის გამოკვლევების რეალურ შედეგებს.

ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციის ექსპერტთა თვალსაზრისით, 2020 წლისათვის ტურიზმი გაცილებით უფრო მეტ მასშტაბებს შეიძენს, ვიდრე იყო XX საუკუნის ბოლოს. თანამედროვე საერთაშორისო ტურიზმის სტრატეგიული განვითარების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ტენდენცია იქნება ტურ-პროდუქტზე ფასების ზრდა. შემოსავლების მიხედვით ტურისტული ინდუსტრია აღმოჩნდება პირველ ადგილზე, რომელიც გაასწრებს ნავთობმომპოვებელ და ავტომობილების მწარმოებელ დარგებსაც კი. აგრეთვე გაიზრდება, ტურისტული თვალსაზრისით, განვითარებული ქვეყნების კეთილდღეობაც. ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციის ექსპერტთა პროგნოზის თანახმად, 2020 წლისთვის მოსალოდნელია ევროპის შემდეგ, საერთაშორისო ტურიზმის მიმართულების პოპულარობის მიხედვით, მეორე ადგილი დაიკავოს აღმოსავლეთ აზიისა და წყნარი ოკეანის რეგიონმა.

საერთაშორისო ტურიზმის სტრატეგიული განვითარების მიმართულებანი

ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციის (ტმო-ის) მიერ გაკეთებულ, ტურიზმის განვითარების პროგნოზში განსაზღვრულია XXI საუკუნის ტურიზმის ყველაზე პერსპექტული მიმართულებები. კერძოდ, 2020 წლისათვის სავარაუდოდ მსოფლიოს ყველაზე პოპულარული ტურისტული სახეები გახდება: სათავედასავლო-ეკოლოგიური, კულტურულ-შემეცნებითი, თემატური და საკრუიზო ტურები. ამასთან ერთად, შეიძლება გამოიყოს ის ფაქტორებიც, რომლებიც სავარაუდოდ იმოქმედებენ მომავალში საერთაშორისო ტურიზმის განვითარებაზე. კერძოდ, მას შეიძლება მივაკუთვნოთ ძირითადი გეოგრაფიული მარშრუტებიდან ძალზე დაშორებული ადგილები, წყნარი ოკეანის სამხრეთით მდებარე კუნძულები, სეისმური აქტივობა, ეპიდემიები, ხმელეთსა და კუნძულებზე მტაცებელი ცხოველების, ზღვებსა და ოკეანეში კი – ზვიგუნების არსებობა და სხვა საშიშროებანი.

მიუხედავად იმისა, რომ თანამედროვე ეტაპზე გაიზარდა ტურიზმით განვითარებული ქვეყნების შემოსავლები, საერთაშორისო ტურიზმის სტრატეგიულ განვითარებას მაინც შეაფერხებს ისეთი ფაქტორები, როგორიცაა: განვითარებად ქვეყნებში გამეფებული სამოქალაქო ომები, ეკონომიკური ვარდნა, საერთაშორისო ტერორიზმი და ა. შ. თანამედროვე საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების ერთ-ერთი ძირითადი ტენდენცია იქნება მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის ხარჯზე ტურისტული ინდუსტრიის შემდგომი განვითარება და შესაბამისად ტურისტების უსაფრთხოების დონის ამაღლება. ეს კიდევ უფრო შეამცირებს ტურისტულ რისკ-ფაქტორებს. მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესი კიდევ უფრო ამაღლებს ტურიზმის როლს მთლიან მსოფლიო მეურნეობაში, გაზრდის ტურისტული პროდუქციის ხვედრით წილს განვითარებადი ქვეყნების მთლიან შიდა პროდუქციაში. კიდევ უფრო გაიზრდება ეკონომიკის სხვა დარგებთან ტურიზმის კო-

რელაციის დონე. სწორედ საერთაშორისო ტურიზმი შექმნის დამატებით მოთხოვნას ადგილობრივ ნაწარმზე. ეკონომიკის რიგი დარგები (კვების პროდუქტების წარმოება, ფრინველების გამოზრდა, მშენებლობა და ა. შ.) კორელაციაში შევა ტურიზმთან.¹

მომავალში კიდევ უფრო ამაღლდება ეკო-ტურიზმის როლი. გაუმჯობესდება ტურისტული ინფრასტრუქტურა. თანამგზავრული კავშირების გამოყენებით, კავშირგაბმულობის სფეროში მიღწეული პროგრესი ხელს შეუწყობს მუდმივი მობილური კავშირების დამყარებას. შეიქმნება ერთიანი საინფორმაციო-საკომუნიკაციო ქსელი, რითაც გაუმჯობესდება ტურისტების ადგილმდებარეობის დადგენა. მნიშვნელოვნად გაიზარდება კავშირგაბმულობის საშუალებები. იგი ხელმისაწვდომი გახდება რიგითი მოქალაქეებისათვის. სამომავლოდ კავშირგაბმულობის ფასები კიდევ შემცირდება. ამა თუ იმ ქვეყნის ეროვნულ ეკონომიკაში ტურიზმის ადგილის და როლის განსაზღვრისათვის, საჭიროდ მიგვაჩნია, გამოყენებული იქნეს ტურ-პროდუქციის წარმოების მოცულობის შეფარდება მთლიანი შიდა პროდუქციის საერთო მოცულობასთან. საერთაშორისო ტურიზმი მნიშვნელოვან გავლენას მოახდენს ქვეყნის ეროვნულ შემოსავლებსა და ეკონომიკურ ზრდაზე. უცხოელი ტურისტები, ადგილობრივი პროდუქციის მოხმარებით, “ირიბად” მოახდენენ ტურისტული პროდუქციის ექსპორტს, რითაც ხელს შეუწყობენ მისი წარმოების მოცულობის ზრდას.

უცხოელი ტურისტები, ადგილობრივი პროდუქციის მოხმარებით, ხელს შეუწყობენ დამატებითი სამუშაო ადგილების შექმნას. რადგანაც ტურისტების მიგრაციის წმინდა საღლო შეიძლება იყოს როგორც დადებითი, ისე უარყოფითი, ამიტომ გარე ტურისტების მიგრაცია უშუალო გავლენას მოახდენს ქვეყნის ეკონომიკურ აღმავლობაზე. ქვეყანა დაინტერე-

¹ www.revolution.allbest.ru/. Международный туризм: понятие, состояние, классификация и перспективы развития.

სებული უნდა იყოს მის პარტნიორ სახელმწიფოთა ეკონომიკური აღმავლობით, რადგანაც მოვაჭრე ქვეყნის შემოსავლების ზრდა გამოიწვევს მისი მოსახლეობის მსყიდველუნარიანობისა და შესაბამისად მათი მოქალაქეების ტურისტული მოტივით ემიგრაციის (ანუ მათ მიერ ჩვენი ქვეყნის პროდუქციის გასაღების მოცულობის) ზრდას. არეულობისა და ეკოლოგიური გარემოს გაუარესების შიშით, უცხოელ, განსხვავებული ტრადიციების მქონე ტურისტებთან დამატებითი კონფლიქტების თავიდან აცილების მოტივზე დაყრდნობით თუ ქვეყნის ხელისუფლება შეზღუდავს ტურისტების იმიგრაციას, ამით იგი შეზღუდავს პროდუქციის ექსპორტს, დააკნინებს ადგილობრივ წარმოებას. ამის საპასუხოდ, პარტნიორ ქვეყანასაც შეუძლია გაატაროს საპირისპირო ღონისძიებები, ამით დაინგრევა, როგორც ორივე ქვეყნის ტურისტული ინდუსტრია, ისე მთლიანად საერთაშორისო ტურიზმი. ტურისტული პროდუქტი, რომელიც წარსდგება ბაზარზე, მონაწილეობს ინტერნაციონალური ღირებულების ფორმირებაში.

ცხრილი № VI. 1.

ტურიზმის პოპულარული მიმართულებები 2020 წლისთვის
(ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციის პროგნოზი)

ქვეყნები	ჩამოსული ტურისტების რაოდენობა (მლნ)	წილი მსოფლიო ტურისტულ ბაზარზე	დინამიკა 1995 - 2020 წწ. (%)
ჩინეთი	137,1	8,6	8,0
აშშ	102,1	6,8	3,5
საფრანგეთი	93,3	5,8	1,8
ესპანეთი	71,0	4,4	2,4
ჰონ-კონგი	59,3	3,7	7,3
იტალია	52,9	3,3	2,2
დიდი ბრიტანეთი	52,8	3,3	3,0
მექსიკა	48,9	3,1	2,6

წყარო: <http://WWW.UNWTO.org>;

ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციის პროგნოზის თანახმად, 2020 წლისთვის, თანამედროვე მონაცემებთან შედარებით, ტურისტების საერთაშორისო ჩამოსვლების რიცხვი შეადგენს 1,56 მლრდ კაცს, ხოლო მათ მიერ ტურისტული დასვენებისა და გართობისათვის გადახდილი თანხა კი – 1,875 ტრლნ დოლარს, ე. ი. მომსახურების ამ სეგმენტიდან მიღებული შემოსავლებიც გაიზრდება მინიმუმ 2-ჯერ, რადგანაც გაიზრდება აგრეთვე ერთ მოგზაურობაზე ერთი ტურისტის მიერ გაწეული დანახარჯი 707 დოლარიდან 1248 დოლარამდე. ზრდის ყველაზე მაღალი ტემპებია მოსალოდნელი აღმოსავლეთ აზიასა და წყნარი ოკეანის ქვეყნებში. როგორც ცხრ. VI. 1-დან ჩანს, უახლოეს ათწლეულში ტურიზმის დარგი განსაკუთრებით განვითარდება აზიის რეგიონში, კერძოდ, კი ჩინეთში, ჰონ-კონგსა და ლათინური ამერიკის ქვეყანაში – მექსიკაში. საერთაშორისო ტურიზმის ანალიზით დაკავებული ექსპერტების გათვლებით, 2020 წლისთვის ამ სფეროში დასაქმებული იქნება დაახლოებით 300 მლნ ადამიანი, რაც იქნება იმდროინდელი მოსახლეობის დაახლოებით 8,6%. ამ პერიოდისათვის ტურისტებისათვის ყველაზე მიმზიდველი ქვეყანა იქნება ჩინეთი. ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციის ექსპერტთა პროგნოზის თანახმად, უახლოესი 10 წლის განმავლობაში მსოფლიო ტურიზმის ზრდის ტემპები გადააჭარბებს 4%-ს. ვარაუდობენ, რომ XXI საუკუნის 20-იან წლებში საზღვაო კრუიზები იქნება ტურიზმის ერთ-ერთი პოპულარული სახეობა აშშ-ში, საფრანგეთში, გერმანიაში, დიდ ბრიტანეთსა და სხვა ქვეყნებში.

ტურიზმის სტრატეგიული განვითარების თვალსაზრისით, ძალზე პერსპექტიულია ჩინეთი, რომელიც ამ მხრივ ავიწროებს როგორც ევროპას, ისე ამერიკას. სამომავლოდ გაიზრდება აგრეთვე თურქეთის როლიც. იგი ჩინეთთან ერთად, აზიის რეგიონში შექმნის “ტურისტულ ამინდს”. ამ ქვეყნების ტურისტული გამოცდილება სამაგალითოა სხვა ტურისტული ცენტრებისათვის (თუ სურთ მათ უახლოესი 10 წლის განმავლობაში დინამიური განვითარება). ჩინეთი იქნე-

ბა უდავო ლიდერი აზია-წყნარი ოკეანის რეგიონში. იგი განუხრელად იწევს მაღლა მსოფლიოს სხვა წამყვან ტურისტულ სახელმწიფოთა შორის და ტურისტების ჩასვლების მიხედვით, უახლოვდება აშშ-ს, ხოლო ტურისტული შემოსავლების მიხედვით კი – საფრანგეთს.

უახლოესი ათი წლის განმავლობაში გერმანია შეინარჩუნებს წამყვან პოზიციას ტურისტული მსყიდველუნარიანობის მიხედვით, რომელიც მან წაართვა აშშ-ს 2003 წელს. უნდა აღინიშნოს, რომ ამ ლიდერობის წართმევა განაპირობა სავალუტო ფაქტორებმა – დოლართან შედარებით ევროს კურსის გამყარებამ. ამ მხრივ, მეორე ადგილს შეინარჩუნებს აშშ, მესამეს – დიდი ბრიტანეთი, ხოლო იაპონია, საფრანგეთი და იტალია კი გაინაწილებენ შესაბამისად, მეოთხე, მეხუთე და მეექვსე ადგილებს, რადგანაც ისინი არიან ყველაზე მსხვილი ბაზრები, საერთაშორისო ტურისტული ხარჯების მხრივ. ტურისტული მსყიდველუნარიანობის მიხედვით I ათეულში ბოლო ოთხ (მე-7-ე, მე-8-ე, მე-9-ე, მე-10-ე) ადგილზე იქნებიან ჩინეთი, რუსეთი, კანადა და ნიდერლანდები.

როგორც ზემოთ ავლენიშნეთ, ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციის მიერ 1995 წელს წარმოდგენილ მოხსენებაში – “ტურიზმი: პანორამა 2020” გაკეთებულია 25 წლიანი პროგნოზი. მიუხედავად იმისა, რომ 1995–2000 წლებში საერთაშორისო ტურიზმის რეალური ზრდის ტემპები ბევრად აღემატებოდა პროგნოზირებულს, 2000–2005 წლებში იგი შეცვალა განვითარების შედარებით უფრო დაბალმა ტემპებმა. შედეგად 1995 წელს 10 წლიანი პროგნოზირი მეტ-ნაკლებად დაემთხვა 2005 წელს მსოფლიო ტურიზმის განვითარების რეალურ შედეგებს.

2020 წელს ტურისტების საერთო რაოდენობიდან 1,18 მლრდ მოვა შიგარეგონულ ტურიზმზე, ხოლო 377 მლნ კი შორეულ მანძილზე მოგზაურ დამსვენებლებზე. რეგიონების მიხედვით, 2020 წლისათვის სამი მთავარი მიმღები რეგიონი იქნება ევროპა (717 მლნ ტურისტით), აზია-წყნარი ოკეანის რეგიონი (397 მლნ ტურისტით) და ამერიკის რეგიონი (282

მლნ ტურისტით). მათ თანმიმდევრულად შემდგომში მოჰყვება აფრიკა, ახლო აღმოსავლეთი და სამხრეთ აზია. პროგნოზირების თანახმად, აზია-წყნარი ოკეანის, სამხრეთ აზიისა და აფრიკის რეგიონთა ყოველწლიური ზრდის ტემპი შეადგენს საშუალოდ 5%-ს, მსოფლიოში 4,15%-იანი საშუალოწლიური ზრდის ტემპების პირობებში. ამ პროგნოზის მიხედვით, ტურისტული თვალსაზრისით მაღალგანვითარებული ევროპისა და აზიის რეგიონებში ტურისტული ნაკადების ზრდის ტემპები მსოფლიო საშუალო მაჩვენებელთან შედარებით ნაკლები იქნება. ბოლო ათი წლის განმავლობაში ტურიზმის დარგში, შემოსავლების მიხედვით, ევროპა შეინარჩუნებს მოლიდერე პოზიციას, მაგრამ მისი ხვედრითი წილი 60%-დან 46%-მდე შემცირდება. ტურიზმის განვითარება შორეულ მანძილზე უფრო სწრაფი ტემპებით მოხდება, ვიდრე შიგარეგონულზე. შესაბამისად, შეიცვლება თანაფარდობა შიგარეგონულ ტურიზმსა და შორეულ მანძილზე ტურიზმს შორის. თუ 1995 წელს იგი შეადგენდა დაახლოებით 82-18-ს 2020 წლისათვის ეს მაჩვენებელი მიუახლოვდება 76-24-ს.¹

საერთაშორისო ტურისტული ინდუსტრიის განვითარების პერსპექტივები

ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციის ექსპერტთა პროგნოზის თანახმად, მსოფლიო ტურისტული ინდუსტრია შედის მოგზაურობისა და ექსკურსიების მზარდი მოცულობის ფაზაში, რომელიც გაზრდის კონკურენციას მიმღებ ქვეყნებსა და რეგიონებს შორის. ამასთან ერთად, იკვეთება მომსახუ-

¹ მიქაშაიძე მ. მიქაშაიძე ჟ. ტურიზმის განვითარების პრობლემები და პერსპექტივები. ტურიზმის განვითარების სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემები. გამომცემლობა „ბათუმის უნივერსიტეტი“, ბათუმი, 2007, გვ. – 18-32;

რების ხარისხზე კარგად ინფორმირებულთა რაოდენობა, რომლებიც ყურადღებას ამახვილებენ შემოთავაზებული ტურპროდუქტის ხარისხსა და უსაფრთხოებაზე, მსოფლიო ტურისტული ბაზრის შემდგომი განვითარება სულ უფრო დამოკიდებულია უახლეს საინფორმაციო ტექნოლოგიებზე. საერთაშორისო ტურიზმში იკვეთება ისეთი მნიშვნელოვანი ტენდენციები, როგორიცაა ტურისტთა განთავსების ადგილების ზრდა. ტურისტულ ბაზარზე ჯგუფური ტურ-პროდუქციით ასარგებლებენ მარტოხელა ადამიანები.

ტურისტული ინდუსტრიის საერთაშორისო მასშტაბით სპეციალიზაცია და კოოპერირება გამოიწვევს ტურისტული ბიზნესის განვითარებასა და მისი მდგრადობის ამაღლებას. ტურისტული ინდუსტრია სწორედ ის “ინტეგრატორია”, რომელმაც ცალკეული ტურისტული ელემენტებისაგან უნდა განავითაროს მსოფლიო ტურიზმის ერთიანი სისტემა. ტურისტულ ურთიერთობათა კანონზომიერების გამოვლენით, განვითარდება მსოფლიო ტურიზმის კვლავწარმოების პროცესი, ჩამოყალიბდება ტურისტულ ბიზნესში ცალკეულ სახელმწიფოთა მზარდი ურთიერთდამოკიდებულების წინაპირობები. სამამულო და უცხოელ მეცნიერ-ეკონომისტთა პროგნოზები იმას მოწმობს, რომ საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების მასშტაბები მომავალშიც განუხრელად გაიზრდება და ამის საფუძველზე კიდევ უფრო დაჩქარდება ტურისტების ქვეყნებს შორის მიგრაციის ტემპი.

დიდი ტურისტული პოტენციალის მქონე ქვეყნების ტურ-პროდუქცია სულ უფრო მეტად ორიენტირებული იქნება საგარეო მომხმარებელზე, ხოლო ადგილობრივი ვიზიტორები კი – უცხოურ ტურ-პროდუქციაზე. განვითარებად ქვეყნებს ელოდებათ ტურისტული ბაზრის აღმავლობა უპირატესად შიდა ტურიზმის ექსტენსიური განვითარების ხარჯზე. ამიტომ, მათი ტურისტული პროდუქციის წარმოების საკმაოდ მაღალი ტემპებით განვითარების მიუხედავად, მომავალში შეიძლება მოხდეს საერთაშორისო ტურიზმში მათი ხვედრითი წილის რამდენადმე შემცირება, ხოლო რაც შეეხება ყო-

ვილ სოციალისტურ ქვეყნებს, მათი მონაწილეობა საერთაშორისო ტურიზმში მკვეთრად გაიზრდება და ტურისტულ ინდუსტრიაში ჩართვის მიხედვით, ისინი მართლაც რომ გადაჭარბებენ დანარჩენი ქვეყნების ორ ჯგუფს.

მსოფლიო ტურიზმის აღმავლობა სასარგებლო იქნება მასში მონაწილე ყველა მხარისათვის. მსოფლიო ტურიზმის განვითარების ბუმი გამოიწვევს ტურიზმის ინდუსტრიისა და მასთან დაკავშირებული დარგების – ტრანსპორტის, სოფლის მეურნეობის, მეცნიერების, კულტურისა და განათლების შემდგომ განვითარებას. ტურისტული საქმიანობის მუльтиპლიკაციური ეფექტიდან გამომდინარე, იგი ეკონომიკის იმ დარგებში შექმნის დამატებითი სამუშაო ადგილებს, რომლებიც ამათუიმ დონეზე დამოკიდებულნი იქნებიან ტურიზმის განვითარებაზე. ერთ-ერთი ასეთი დარგი იქნება ტრანსპორტი. გაიზრდება მსოფლიო ავია-გადაზიდვების მოცულობა. სავარაუდოდ 2010-2020 წლებში ეს მაჩვენებელი ყოველწლიურად რამდენიმე პროცენტით გაიზრდება. ამ პროგნოზის გათვალისწინებით, სამომავლოდ ტურიზმის სექტორში საჭირო გახდება რამდენიმე ასეული მლნ დოლარის ღირებულების, ათასობით ახალი თვითმფრინავის შეძენა. ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციის პროგნოზის თანახმად, 2020 წლისათვის კიდევ უფრო გაიზრდება საზოგადოების ინტერესი გარემოს დაცვისადმი.

სამომავლოდ სულ უფრო გაიზრდება საზღვაო გადაზიდვების მოცულობა. სავარაუდოდ 2020 წლისათვის მისი მასშტაბი გაორმაგდება დღევანდელ მონაცემებთან შედარებით. ამის გათვალისწინებით შეიქმნება დამატებით მოთხოვნა ასეულობით მლნ დოლარის ღირებულების ლაინერზე. უახლოესი ხუთი წლის განმავლობაში საზღვაო გადაზიდვების ბაზრის გაფართოების შედეგად იგეგმება 50 ახალი სამგზავრო ხომალდის მშენებლობა. აგრეთვე ივარაუდება ორიგინალური ტურისტული წყალქვეშა გემის აგებაც, რომელიც ტურისტებს დაათვალიერებინებს წყალქვეშა სამყაროს. შესაბამისად, ეს წახალისებს გემთმშენებლობის განვითარებას.

საერთაშორისო ტურიზმის სტრატეგიული განვითარების მოტივატორები

საერთაშორისო ტურიზმის პრიორიტეტულ მიმართულებათა ფორმირებაზე მნიშვნელოვან გავლენას მოახდენს მისი განვითარების მასტიმულირებელი ფაქტორები. ტურისტული მოგზაურობის მოტივაცია შეიძლება შეფასდეს როგორც გამგზავრების მიმართულების განმსაზღვრელი ორიენტირი. ბუნებრივია ჩნდება ასეთი კითხვა: რა აიძულებს ადამიანს წავიდეს მოგზაურობაში? მოტივი, რითაც ხელმძღვანელობს ტურისტი, შეიძლება იყოს მრავალი სახის. მოტივი, უპირველეს ყოვლისა, განისაზღვრება მგზავრობის მიზნით. მგზავრობის მიზანი შეიძლება იყოს სრულიად სხვადასხვაგვარი: დასვენება, გართობა, შემეცნებითი, სპორტული, გამაჯანსაღებელი, საქმიანი ვიზიტი და ა. შ. შეიძლება გამოიყოს მოგზაურობის შემდეგი მოტივატორები:

ჯანმრთელობის დაცვის მიზნით გამგზავრება დაკავშირებულია მკურნალობასთან, საზღვაო-სანაპირო დასვენებასთან, სპორტულ-გამაჯანსაღებელი ღონისძიებით დაკავებასთან. ასეთი მოგზაურობის დროს გამოვლინდება სპორტის იმ სახეებით რეგულარულად დაკავების შესაძლებლობა, რომელიც წლის განმავლობაში შეიძლება მხოლოდ ეპიზოდურად იყოს მიღწევადი. ამ დროს სისტემურად იღებენ სამედიცინო პროცედურებს;

განათლების მიღებისა და კვალიფიკაციის ამაღლების მიზნით გამგზავრება, რისთვისაც საჭიროა გატარდეს შესაბამისი საგანმანათლებლო ღონისძიებები. უცხო ენების შესწავლისა და ბიზნეს-განათლების მიღების (მენეჯმენტის, მარკეტინგის და სხვა) მიზნით უნდა მოეწიოს ტურები. სულ უფრო მეტად ჰპოვლობს გავრცელებას კულტურული, ეკოლოგიური და სხვა მოტივით დაგეგმილი ტურები (ხელოვნება, ეკოლოგია და სხვა);

თვითრწმენისა და თვითგამოხატვის შესაძლებლობა. მსოფლიო ტურიზმში ტურის ორგანიზების ერთ-ერთ მნიშ-

ვნელოვან მოტივს წარმოადგენს თვითრწმენის ამაღლებისა და თვითგამოხატვის საშუალება. ეს არის ე.წ. სათავედასავლო ტურები: მწვერვალების დალაშქრვა, დედამიწის გარშემო მოგზაურობა, წყალქვეშა ნადირობა, სხვადასხვა სახის ექსპედიციები და ა. შ. მგზავრობის სტიმული აგრეთვე შეიძლება იყოს ინდივიდუალური წარმოების სფეროში ნებისმიერი საქმით დაკავების შესაძლებლობა. ასეთი ტურისტები გააუმჯობესებენ სპეციალურ ტურებს (ავტორბოლის მოყვარულთათვის, სპორტის გულშემატკივართათვის და ა. შ.).

საქმიან ტურიზმს განეკუთვნება: შემეცნებითი, ბიზნეს-და კონგრეს-ტურები, სამეცნიერო კონფერენციებსა და კონგრესებში მონაწილეობა, ერთობლივი კვლევებისა და საცდელ-საკონსტრუქტორო სამუშაოების ჩატარება. საერთაშორისო მოგზაურობის მნიშვნელოვან შემადგენელ კომპონენტს წარმოადგენს კულტურული ღონის ამაღლების მიზნით განხორციელებული ტურები. ასეთნაირად ორგანიზდება ცნობილ ქალაქებში, ქუჩებში, ისტორიულ და კულტურულ ცენტრებში განხორციელებული ტურები. სამაუწყებლო ტურიზმში მოიცავს ინფორმაციის მოპოვების ან გაშუქების, სიუჟეტის გადაღების, კომენტარის ჩამორთმევის, ჟურნალისტური გამოძიების ჩატარების და სხვა ღონისძიებათა გატარების მიზნით განხორციელებულ მგზავრობას.

უახლოეს პერიოდში სწრაფი ტემპებით განვითარდება მსხვილი ტურისტული ბიზნესი. საერთაშორისო ტურიზმი განიხილება მეურნეობის ისეთ დარგად, რომელიც აქტიურად მოიზიდავს უცხოურ ინვესტიციებს. მათი მოზიდვის მოტივაციის მეთოდები განისაზღვრება ტურიზმის ტიპების მიხედვით.

მოგზაურობის მოტივისა და ორგანიზების საშუალებების მიხედვით, ტურისტები შეიძლება კლასიფიცირდეს სხვადასხვა ნიშნის მიხედვით: 1. ორგანიზებული ტურისტები, რომლებიც გავლენას ახდენენ ხალხთა მასებზე; 2. მასიური ტურისტები, რომლებიც სარგებლობენ ტურისტული ფირმების მომსახურებით წინასწარ დაგეგმილი ტურების მიხედ-

ვით; 3. ინდივიდუალური ტურისტები, რომლებიც იყენებენ ტურისტულ ინფრასტრუქტურას, მაგრამ ისინი დამოუკიდებლად ახდენენ თავიანთი მგზავრობის ორგანიზებას; 4. მკვლევარი-ტურისტები, რომლებიც უპირატესად მგზავრობენ შემეცნებითი მიზნებით; 5. უმიზნო ტურისტები, რომელთაც არა აქვთ წინასწარ განსაზღვრული მარშრუტი. ისინი მიიწვეულნი არიან მხოლოდ საკუთარ თავზე ზრუნვას.

საერთაშორისო ტურიზმის სფეროში სამომავლოდ შეიძლება გამოვლინდეს მისი განვითარების შემაფერხებელი ისეთი ანტიმოტივატორებიც, როგორიცაა: ბიუროკრატიული ბარიერები, საზღვარზე დაწესებული საბაჟო ფორმალობანი, კონფლიქტი ადგილობრივ მოსახლეობასთან, ენობრივი ბარიერი, ტურ-პროდუქციის გაძვირება, დროის დეფიციტი, ჯანმრთელობის გაუარესება, მოგზაურობისადმი ინტერესის დაქვეითება, ოჯახის სასიცოცხლო ციკლის ტურიზმისათვის არახელსაყრელ სტადიაში გადასვლა, პრობლემები დაზღვევაში, უსაფრთხოების გარანტიების დაკარგვა და ა. შ. საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების სფეროში სერიოზული პრობლემა იქნება კვალიფიცირებული კადრების დეფიციტი. ტურ-პროდუქციის გაყიდვის კვალიფიცირებული მენეჯერი იქნება ნებისმიერი ტურისტული სააგენტოს საუკეთესო რეკლამა, ხოლო ტურისტული კომპანიის მთავარი გამანადგურებელი კი იქნება უკმაყოფილო კლიენტი.

ვითარების შეცვლის შესაძლებლობა, ქვეყნების და რეგიონების გარანტირებული ფასადური სახის ცვლილება იქნება მსოფლიო ტურისტული საქმიანობის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი უპირატესობა, რომელიც ხელს შეუწყობს ადამიანების სულიერ და ფიზიკურ გაჯანსაღებას, მაგრამ მომავალში ტურისტი აღარ დაკმაყოფილდება ვითარების მხოლოდ შეცვლით. კვებისა და განთავსების კვალდაკვალ უნდა ჩაერთოს სხვა ელემენტებიც, რომელიც მიმართული იქნება მოთხოვნის დაკმაყოფილებაზე: გართობაში, დასვენების მხიარულად გატარებასა და ემოციურ განტვირთვაში. ამიტომ ტურისტული საქმიანობის განხორციელებასა და სასტუმრო

მომსახურების ტექნოლოგიაში კიდევ უფრო გაიზრდება ისეთი ელემენტების როლი, როგორიცაა ანიმაცია. საქმიანობის ასეთი სახეები უზრუნველყოფენ ტურისტის ფსიქოლოგიური მდგომარეობის გაუმჯობესებას, სრულყოფენ მათ სულიერ მდგომარეობას.

ანიმაცია უზრუნველყოფს ტურისტების სულიერ განტვირთვას, სასიცოცხლო ძალთა სტიმულირებას. როგორც **ნ. ი. გარინი** და **ი. ი. ბულგინა** აღნიშნავენ, “რეკრეაციული ანიმაცია თავისთავში მოიცავს სულიერ ანიმაციას (ადგილობრივ მაცხოვრებლებთან ერთად), ანიმაციურ-ტურისტულ მარშრუტებს, სასტუმრო ანიმაციებს (თამაშებს, ვიქტორინას და ა. შ.), ტექნოლოგიური შესვენების დროს დამატებით ანიმაციურ მომსახურებას.” ანიმატორებს, როგორც წესი, წარმოადგენენ ახალგაზრდები, რომლებიც სტუმრებს თითქოს ერთგვარად გადასცემენ თავიანთ ენერგიას. ანიმატორები კარგ განწყობას აძლევენ დამსვენებლებს. ისინი გადამწყვეტ როლს ასრულებენ გასართობ პროგრამებში, რითაც ცდილობენ ტურისტების ფსიქოლოგიის გაჯანსაღებას. ისინი პასუხისმგებელი არიან დამსვენებელთა სოციალურ-ფსიქოლოგიური განწყობის გაუმჯობესებაზე.

ანიმაციის გარდა, სასტუმროებში უნდა ფუნქციონირებდეს სპეციალური სამსახურიც, რომლის მუშაკებიც გადაწყვეტენ დამსვენებელთა წინაშე მოულოდნელად წამოჭრილ პრობლემებს. ამ სამსახურის კარგი მუშაობა იქნება ტურისტების რწმენის ამაღლებისა და მდგრადი სოციალურ-ფსიქოლოგიური განწყობის შექმნის გარანტი. იმის გათვალისწინებით, რომ სასტუმროს მუშაკებს შეეება ექნებათ მრავალი ქვეყნის უცხოელ ტურისტთან, სპეციალისტები ერთხმად აღიარებენ ურთიერთობის სოციალურ-ფსიქოლოგიური საშუალებების (კულტურათაშორისი კომუნიკაციის, ჩვევების ცოდნისა და რელიგიურ თავისებურებათა ფლობის) მნიშვნელობას.

უდიდესი ყურადღება უნდა დაეთმოს ურთიერთობის ვერბალურ და არავერბალურ საშუალებათა გამოყენების უნ-

არს. ურთიერთობათა ვერბალური საშუალება ხასიათდება იმით, რომ რეალურ ღონისძიებათა მნიშვნელობის შესახებ ძირითადი ინფორმაცია გადაეცემა სიტყვებისა და წინადადებების საშუალებით, ხოლო კონტექსტს შედარებით უფრო ნაკლები მნიშვნელობა აქვს. ურთიერთობათა არავერბალურ საშუალებათა გამოყენებისას შედარებით უფრო დიდი მნიშვნელობა აქვს იმას, თუ რა დგას სიტყვების უკან, ვიდრე თავად სიტყვებს, ანუ ამ დროს დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ქვეტებსა და მაყურებელთან დამყარებულ კონტაქტს.

კლიენტებთან უშუალო მომსახურების დროს საკმაოდ დიდ როლს შეასრულებს ფსიქოლოგიური მეთოდები. შესაბამისად, სტუმართმასპინძლობის თეორიაში გამოყოფილი უნდა იქნეს სასტუმრო სერვისის ტერმინი. ეს არის პერსონალის უნარი, გამოიცნოს კლიენტის ფარული მოთხოვნილება როგორც პირველი რიგის, ისე სხვა სახის მომსახურებაზე. ასე მაგალითად, რესტორნისათვის მიმტანის მიერ ახალი კერძის ან დასაღვეის იდუის შეთავაზების უნარი იქნება დამატებით, ახალი მოგების მიღების საშუალება. ამრიგად, ანიმაციების ხელოვნება მნიშვნელოვან თემატიკას შეიცავს კულტურულ ტურიზმში. იგი ხელს უწყობს კულტურული ტურის “გაკეთილშობილებას”. ეფექტური ტური ნიშნავს მატერიალური მემკვიდრეობის მქონე ისტორიულ-კულტურული არეალების “გაცოცხლებას” ადგილობრივ ფოლკლორისა და ქორეოგრაფიის თანხლებით.¹

¹ ღვინჯილია მ. კოკელაძე კ. ანიმაციების მენეჯმენტის ცალკეული ასპექტები ტურიზმში. ეკონომიკისა და ბიზნესის განვითარების ტენდენციები თანამედროვე ეტაპზე. გამომცემლობა „უნივერსალი“, ბათუმი, 2011, გვ.- 206.

საერთაშორისო ტურიზმის სტრატეგიულ განვითარებაზე მოქმედი ფაქტორები

სამომავლოდ საერთაშორისო ტურიზმის განვითარებაზე იმოქმედებს შემდეგი ფაქტორები: სოციალურ-ეკონომიკური (კეთილდღეობის დონის ზრდა, თავისუფალი დროის არსებობა), დემოგრაფიული (სიცოცხლის საშუალო ხანგრძლივობის ზრდა, ურბანიზაცია) და სხვა სახის ფაქტორები. საერთაშორისო ტურიზმის განვითარებაზე მოქმედ ფაქტორებად მოგვევლინება აგრეთვე პლანეტის მოსახლეობის უდიდესი ნაწილის პოლიტიკური (სამშვიდობო) განწყობა, სახელმწიფო ორგანოთა მხრიდან განვითარებად საერთაშორისო ტურიზმზე მხარდაჭერა, საზოგადოებრივი სიმდიდრის ზრდა, სამუშაო დროის შემცირება, ტრანსპორტის განვითარება და საზოგადოებრივი აზროვნების დონის ამაღლება. მსოფლიო ტურიზმის განვითარებაზე მოქმედი დემოგრაფიული ფაქტორები წარმოდგენილი იქნება სიცოცხლის საშუალო ხანგრძლივობის ზრდით, ურბანიზაციის დონის ამაღლებით, ანუ მოსახლეობის ქალაქად ზრდით. პოსტინდუსტრიულ საზოგადოებაში საერთაშორისო ტურიზმი გადაიქცევა ძირითადი გლობალური სტილის ცხოვრებად. ნოვატორული სერვისი ფართოდ იქნება გამოყენებული ტურისტული ფორმების მიერ.

აგრეთვე მკვეთრად შეიცვლება ტურისტული ინდუსტრიის შემადგენლობაც. ტურიზმის დარგში ევროპელი სპეციალისტები ტურისტული მეწარმეობის სისტემიდან გამოყოფენ ორ ნაწილს: ტურისტულ ინდუსტრიასა და სტუმართმასპინძლობის ინდუსტრიას. ამ თვალსაზრისით, ტურისტული ინდუსტრია მოიცავს გართობას, ტურ-ოპერეტივებს, ტრანსპორტს, საექსკურსიო-შემეცნებით ორგანიზაციებს და ტურისტულ სააგენტოებს. სტუმართმასპინძლობის ინდუსტრია მოიცავს მომსახურების, განაწილებისა და კვების ინდუსტრიას.

სასტუმრო ბიზნესის სფეროში ავსტრალიელი მკვლევარის – ლინნ ვან დერ ვაგენის თვალსაზრისით, სტუმართმას-

პინძლობის ინდუსტრია თავის თავში მოიცავს ისეთ დარგებს, რომელთა საქმიანობაც მიმართული იქნება საცხოვრებელი ბინის, კვების პროდუქტების, ალკოჰოლური სასმელების შეთავაზებასა და გასართობ ღონისძიებათა გატარებაზე. დაახლოებით ასეთივე მიდგომას ამჟღავნებს **ლ მასტნი**, რომლის თანახმადაც ტურიზმი, თავისი არსით, დარჩება კერძო სექტორის საქმიანობად, რომელიც მოქმედებაში მოვა ძირითადად საერთაშორისო სასტუმრო კომპლექსების, ტურისტული კომპანიებისა და ბიზნესის სხვა სახეობათა ფუნქციონირების ხარჯზე. რუსი ეკონომისტი **ვ. ა. კვრატალნოვი** ტურიზმის ინდუსტრიის ძირითად სეგმენტად მიიჩნევს ტურისტული სააგენტოების საქმიანობას, ტრანსპორტის, სასტუმროების, კვებისა და გართობის ინდუსტრიას.¹

ჩვენი აზრით, ტურიზმის სფეროში მეწარმეობის სისტემა უნდა მოიცავდეს: 1. ტურისტულ კომპანიებს – ტურ-ოპერატორებსა და ტურისტულ სააგენტოებს (რომელთაც მოქმედებაში მოჰყავს ტურიზმის სფეროში გამოყენებული წარმოების სხვა ფაქტორები); 2. სატრანსპორტო გადაზიდვების, გართობის, განთავსებისა და კვების სექტორს.

რეზიუმე:

ამრიგად, ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციის ექსპერტთა პროგნოზის თანახმად, 2020 წლისათვის მოსალოდნელია, რომ საერთაშორისო ტურიზმის მიმართულების პოპულარობის მიხედვით, ევროპის შემდეგ მეორე ადგილი დაიკავოს აღმოსავლეთ აზიისა და წყნარი ოკეანის რეგიონმა. XXI საუკუნეში ტურიზმი გაცილებით უფრო მეტ მასშტაბებს შეიძენს, ვიდრე იყო XX საუკუნეში. სავარაუდოდ 2020 წლისათვის მისი მასშტაბი გაორმაგდება დღევანდელ მონაცემებთან შედარებით. ამის გათვალისწინებით შეიქმნება დამატებითი მოთხოვნა ასეულობით მლნ დოლარის ღირებულების

ლაინერებზე. უახლესი 15 წლის განმავლობაში საერთაშორისო ტურიზმის ზრდის ტემპები გადააჭარბებს 4%-ს. 2020 წლისათვის, თანამედროვე მონაცემებთან შედარებით, ტურისტების საერთაშორისო ჩამოსვლების რიცხვი 1,56 მლრდ კაცს შეადგენს, ხოლო მათ მიერ ტურისტული დასვენებისა და გართობისათვის გადახდილი თანხა კი –1,875 ტრლნ დოლარს, ტურისტული ინდუსტრიის საერთაშორისო მასშტაბით სპეციალიზაცია გამოიწვევს ტურისტული ბიზნესის მდგრადობის ამადლებას.

მაღალი ტურისტული პოტენციალის მქონე ქვეყნების ტურისტული პროდუქცია სულ უფრო მაღალ დონეზე იქნება ორიენტირებული საგარეო მომხმარებელზე, ხოლო ადგილობრივი ვიზიტორები კი – უცხოური ტურ-პროდუქციის შეძენაზე. უდიდესი ყურადღება უნდა დაეთმოს ურთიერთობის ვერბალურ და არავერბალურ საშუალებათა გამოყენების უნარს. ურთიერთობის ვერბალური საშუალება ხასიათდება იმით, რომ რეალურ ღონისძიებათა მნიშვნელობის შესახებ ძირითადი ინფორმაცია გადაეცემა სიტყვებისა და წინადადებების საშუალებით, ხოლო კონტექსტს კი შედარებით უფრო ნაკლები მნიშვნელობა აქვს. სამომავლოდ აგრეთვე მკვეთრად შეიცვლება ტურისტული ინდუსტრიის შემადგენლობაც. სასტუმრო ბიზნესის სფეროში ავსტრალიელი მკვლევარის – ლინნ ვან დერ ვაგენის თვალსაზრისით: “სტუმართმასპინძლობის ინდუსტრია მოიცავს ისეთ დარგებს, რომელთა საქმიანობაც მიმართულია საცხოვრებელი ბინების, კვების პროდუქტების, ალკოჰოლური სასმელების შეთავაზებასა და გასართობ ღონისძიებათა გატარებაზე”.

დაახლოებით ასეთივე მიდგომას ამჟღავნებს **ლ მასტნი**, რომლის აზრით: “ტურიზმი, თავისი არსით, რჩება კერძო სექტორის საქმიანობად, რომელიც მოქმედებაში მოდის ძირითადად საერთაშორისო სასტუმრო კომპლექსების, ტურისტული და სხვა სახის კომპანიების ფუნქციონირების ხარჯზე”. რუსი ეკონომისტი **ვ. ა. კვრატალნოვი** ტურიზმის ინდუსტრიის ძირითად სეგმენტად მიიჩნევს ტურისტულ სააგენ-

¹ ბირჟაკოვი მ. ტურიზმის თეორია. 11 თბილისი, 2004 – გვ: 89.

ტოთა საქმიანობას, ტრანსპორტის, სასტუმროს, კვებისა და გართობის ინდუსტრიას.

ქვეყნის მთლიანი შიდა პროდუქციის სტრუქტურაში ტურიზმის ინდუსტრიის ადგილისა და როლის შესახებ ინფორმაციის გამოქვეყნება ყოველთვის პოპულარული იქნება მანამდე, სანამ არ იქნება ზუსტად შესწავლილი მის შესახებ ყველა სახის დეტალური მასალა. ტურისტული ფირმების თვითღირებულებისა და დანახარჯების სტრუქტურის ანალიზი, რომელიც ხორციელდება მმართველობითი ბუღალტერიის ანგარიშის ფარგლებში, იძლევა სწორი სამმართველო გადაწყვეტილების მიღების, მოგების მაქსიმიზირებისა და დანახარჯების მინიმიზაციის შესაძლებლობას. დაზღვევის მოცულობა წარმოადგენს იმ ფულად მასას, რომლის ფარგლებშიც დგინდება სადაზღვევო ანაზღაურების ზომები. სადაზღვევო შემთხვევის წარმოქმნის დროს დაზღვევი ვალდებულია დააკომპენსიროს დაზღვეულის დანახარჯები. ტურისტული საქმიანობისადმი მაკროეკონომიკური მიდგომა მიმართულია ტურიზმის მიერ მთლიანად ქვეყნის ეკონომიკაზე მოხდენილი ზეგავლენისა და სახელმწიფო შემოსავლებში მისი როლის შესწავლაზე.

ძირითადი ტერმინოლოგია:

- ტურისტული მგზავრობის მოტივატორები;
- ინდივიდუალური და მასიური ტურისტები;
- ორგანიზებული და მკვლევარი-ტურისტები;
- ტურიზმის სოციალურ-ფსიქოლოგიური ასპექტი;
- ტურიზმის ანიმაცია;
- სტუმართმასპინძლობის ინდუსტრია;
- ტურიზმის ეკონომიკა და ორგანიზაცია;
- ტურისტების კომპენსაციური და სერვისული დაზღვევა;
- ტურისტული სერვის-ცენტრი;
- ტურისტული რენტა.

ტესტები:

1. საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების შემაფერხებელ ფაქტორებს განეკუთვნება:
 - ა) სამოქალაქო ომები განვითარებად ქვეყნებში;
 - ბ) ეკონომიკური ვარდნა;
 - გ) საერთაშორისო ტერორიზმი;
 - დ) სწორია ა), ბ) და გ) პასუხები
 - ე) არცერთი პასუხი არ არის სწორი.
2. თანამედროვე საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების ტენდენციაა:
 - ა) ტურისტული უსაფრთხოების დონის ამაღლება;
 - ბ) ტურიზმის როლის ზრდა მსოფლიოში;
 - გ) ტურიზმის როლის შემცირება განვითარებად ქვეყნებში;
 - დ) რისკ-ფაქტორების აღმოფხვრა;
 - ე) სწორია ა) და ბ) პასუხები.
3. ტურიზმის ორგანიზების საშუალებებისა და მოტივირების მიხედვით ტურისტები კლასიფიცირდება:
 - ა) ორგანიზებულ ტურისტებად;
 - ბ) მასიურ ტურისტებად;
 - გ) ინდივიდუალურ ტურისტებად;
 - დ) სწორია ა), ბ) და გ) პასუხები;
 - ე) არცერთი პასუხი არ არის სწორი.
4. მოგზაურობის მოტივატორებია:
 - ა) ჯანმრთელობის დაცვის მიზნით გამგზავრება;
 - ბ) თვითრწმენისა და თვითგამოხატვის შესაძლებლობა;
 - გ) საქმიანი ტურიზმი;
 - დ) სწორია: ა), ბ), გ)
5. “რეკრეაციული ანიმაცია თავისთავში მოიცავს სულიერ ანიმაციას, ანიმაციურ ტურისტულ მარშრუტებს, სასტუმრო ანიმაციებს და ტექნოლოგიური შესვენების დროს და-

მატებით ანიმაციურ მომსახურებას” – ეს გამონათქვამი ეკუთვნის:

- ა) ნ. ი. გარინსა და ი. ი. ბულგინას;
- ბ) ლინნ ვან დერ ვაგენს;
- გ) ლ მასტენს;
- დ) ვ. ა. კვრატალნოვს.

6. “სტუმართმასპინძლობის ინდუსტრია თავის თავში მოიცავს ისეთ დარგებს, რომელთა საქმიანობაც მიმართულია საცხოვრებელი ბინების, კვების პროდუქტების, ალკოჰოლური სასმელების შეთავაზებასა და გასართობ ღონისძიებათა გატარებაზე”. – ეს გამონათქვამი ეკუთვნის:

- ა) ნ. ი. გარინსა და ი. ი. ბულგინას;
- ბ) ლინნ ვან დერ ვაგენს;
- გ) ლ მასტენს;
- დ) ვ. ა. კვრატალნოვს.

7. “ტურიზმი, თავისი არსით, რჩება კერძო სექტორის საქმიანობად, რომელიც მოქმედებაში მოდის ძირითადად საერთაშორისო სასტუმრო კომპლექსების, ტურისტული და სხვა სახის კომპანიების ფუნქციონირების ხარჯზე”. – ეს გამონათქვამი ეკუთვნის:

- ა) ნ. ი. გარინსა და ი. ი. ბულგინას;
- ბ) ლინნ ვან დერ ვაგენს;
- გ) ლ მასტენს;
- დ) ვ. ა. კვრატალნოვს.

8. “ტურიზმის ინდუსტრიის ძირითად სეგმენტად მიჩნეულია ტურისტული სააგენტოების საქმიანობა, ტრანსპორტის, სასტუმროების, კვებისა და გასართობის ინდუსტრია”. – ეს გამონათქვამი ეკუთვნის:

- ა) ნ. ი. გარინსა და ი. ი. ბულგინას;
- ბ) ლინნ ვან დერ ვაგენს;
- გ) ლ მასტენს;
- დ) ვ. ა. კვრატალნოვს.

ნაწილი II

მსოფლიო ტურისტული რესურსების გეოგრაფია

ტურისტული ქვეყანათმცოდნეობა შედარებით ახალი ცნებაა, რომლის აღმოცენება დაკავშირებულია ტურისტული ბიზნესის სფეროში დასაქმებულ მუშაკთა პრაქტიკულ მოთხოვნილებასთან. სხვადასხვა ქვეყანაში ტურიზმის სფეროში მოღვაწე მენეჯერებმა და ექსპერსიამდღოლებმა (გიდებმა) უნდა იცოდნენ იმ ქვეყნებისა და რეგიონების გეოგრაფიული ნომენკლატურა და თავისებურებები, რომლის ფარგლებშიც ისინი მუშაობენ. მათ ცოდნაზე პირდაპირ არის დამოკიდებული ტურისტული კომპანიების კომერციული საქმიანობის ეფექტიანობა. ჩვეულებისამებრ ქვეყანათმცოდნეობა ითვლება გეოგრაფიული მეცნიერების განუყოფელ ნაწილად. გეოგრაფიული მეცნიერების ფორმებს განეკუთვნება ფიზიკური და ეკონომიკური გეოგრაფია.

ფიზიკური გეოგრაფია შეისწავლის ისეთ გეოგრაფიულ კომპონენტებს, როგორიცაა: ჰიდროსფერო, ატმოსფერო, რელიეფი და ა. შ. ეკონომიკური გეოგრაფია კი არის საწარმოო (ბუნებრივი რესურსების, მოსახლეობის და სხვა) ძალთა განთავსების კანონზომიერებისა და პრინციპების შემსწავლელი მეცნიერება. არსებობს რეგიონული ეკონომიკის მცნებაც. რეგიონალისტიკის ერთ-ერთი ფუძემდებელი ა. ე. პრობსტი თავის დროზე წერდა: “ეკონომიკური გეოგრაფიისა და რეგიონული ეკონომიკის გამიჯვნა შეიძლება მოხდეს მათი შესწავლის ობიექტების გამიჯვნის საფუძველზე. მათ შორის I შეისწავლის რაიონებსა და ქვეყნებს, რეგიონული ეკონომიკა კი წარმოადგენს ეკონომიკური გეოგრაფიის ნაწილს”.¹

¹ მეტრეველი მ. ტურიზმი. 11 თბ.: 2003 – გვ: 79.

თავი 7. ტურისტული ქვეყანათმცოდნეობის თეორიული საფუძვლები

ტურისტული ქვეყანათმცოდნეობა შეიძლება განისაზღვროს როგორც გეოგრაფიული მეცნიერების სისტემის ნაწილი, რომელიც ქვეყანას შეისწავლის ტურიზმისათვის მისი მიმზიდველობის თვალსაზრისით. ტურისტული ქვეყანათმცოდნეობა ახორციელებს შემდეგ ფუნქციებს: **1. განმანათლებელს** – ქვეყნის “განათლების” შექმნა, რომელიც აუცილებელია საზოგადოების ყველაზე ფართო ფენებისა და მთელი რიგი (სარეკლამო, მარკეტინგული და სხვა) საწარმოებისათვის; **2. ინფორმაციულს** – ბუნებრივი პირობების, მოსახლეობის, კულტურის, ქვეყნის ეკონომიკის, მისი თავისებურებებისა და ტიპური მახასიათებლების შესახებ მონაცემთა ფართო კრებულის გამოყენების შესაძლებლობების შეგროვებას, შენახვასა და წარდგენას; **3. განმავითარებელს** – საერთაშორისო და შიდასახელმწიფოებრივი კავშირები და ურთიერთობები, რომელიც გახდა ტურისტული ბიზნესის მეშვეობით სხვადასხვა ქვეყნის ტერიტორიების დაპყრობის საფუძველი; მგზავრთმძღოლების ფორმირება და პუბლიკაცია; კომერციული ტურიზმის სფეროში მოქმედი საწარმოებისა და ორგანიზაციების საქმიანობის ოპტიმიზაცია; **4. სასწავლოს.** ქვეყანათმცოდნეობის თეორიული საფუძვლები გადმოცემული იყო ცნობილი გეოგრაფების ნაშრომებში, რომელთა რიცხვს განეკუთვნებიან **ჯ. ნ. ბარანსკი, ი. მ. მაერგოიზი, ი. ა. ვიტკერი** და სხვები. რეკრეაციული გეოგრაფიის განვითარებაში მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანა **ნ. ს. მირონენკომ**.¹

ტურისტული კომპლექსის რეკრეაციული პოტენციალი

თანამედროვე ეტაპზე ტურისტული ქვეყანათმცოდნეობის სფეროში ჯერ კიდევ საკმაოდ მცირე სამუშაოები არის ჩატარებული. უპირველეს ყოვლისა, იგი წარმოადგენს სარეკლამო ბუკლეტებსა და ქვეყნების აღწერას აუცილებელი ინფორმაციის ზუსტი სისტემატიზაციის გარეშე. მით უმეტეს, საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების პირობებში ისეთ საკითხებზე, როგორიცაა მოგზაურობის მიზნით ქვეყნის აღწერა, არ შეეძლოთ გვერდი აეგლოთ თანამედროვე ავტორებს. მაგ., ასეთი ნაშრომი შეასრულა **ე. ა. აკლადნიკოვმა**. წიგნში “საერთაშორისო ტურიზმი და მსოფლიო ტურისტული რესურსების გეოგრაფია” ავტორი კვლევის ობიექტის სახით გამოყოფს “ტურისტული რესურსის” მცნებას, ანუ გეოგრაფიულ მონაცემებს (რელიეფს, კლიმატს და ა. შ.) და ინფრასტრუქტურას (საზოგადოებას, მომსახურებას, ვაჭრობას და ა. შ.), რაც ქვეყანას ხდის პოპულარულს.¹

თანამედროვე ეტაპზე ევროპა წარმოადგენს ყველაზე უფრო პოპულარულ ადგილს დასვენებისათვის. ტურისტების უმრავლესობა სწორედ აქ მოემგზავრება. ქვეყნებისა და რეგიონების ტურისტული პოტენციალის შესახებ ინფორმაციის სისტემატიზირება ტურისტებსა და მენეჯერებს ეხმარება იმის დადგენაში, თუ როგორი რეკრეაციული მიმზიდველობა გააჩნიათ მათ. სკანდინავიის რეგიონი მოიცავს ფინეთს, შვედეთს, ნორვეგიას, დანიას და ისლანდიას. ამ ქვეყნებს, თავიანთი გეოგრაფიული სიახლოვისა და ჩრდილოეთით განლაგების გამო, გააჩნიათ მთელი რიგი საერთო მახასიათებელი ნიშნები: მსგავსი ისტორიული წარსული, ეკონომიკური განვითარების (კეთილდღეობის) მაღალი დონე და შესაბამისად მოსახლეობის მცირე რაოდენობა.

¹ მეტრეველი მ. ტურიზმი. 11 თბ.: 2003 – გვ: 98.

¹ ჩიტალაძე ქ. ტურიზმის არსი და მისი ეკონომიკური ბუნება. ჟურნ. ეკონომიკა. თბილისი, 2008, №5-6.

საერთაშორისო ტურიზმს გააჩნია პირდაპირი კავშირი რეგიონულ ეკონომიკასთან. მსოფლიო ტურიზმი შეიძლება განხილული იქნეს რეგიონული განვითარების კონტექსტში. ტურისტების მოგზაურობის გეოგრაფიული მარშრუტების მიხედვით, ტურისტების გამგზავნა ქვეყნებს შორის ყველაზე ძლიერ პოზიციებზე იმყოფებიან განვითარებული ქვეყნები, რომლებიც თავიანთ მოსახლეობას უზრუნველყოფენ ცხოვრების მაღალი სტანდარტებით. მათ რიცხვს განეკუთვნება გერმანია, ამერიკა, იაპონია, დიდი ბრიტანეთი და საფრანგეთი. ტურისტების ექსპორტიორი ქვეყნების პირველი ხუთეული ქმნის მსოფლიო ტურიზმის “ამინდს”.

ზოგიერთი ექსპერტის აზრით, მათზე მოდის ტურისტების მსოფლიო ექსპორტის ნახევარზე მეტი. ამ ქვეყნების ტურიზმის სფეროში შეიმჩნევა, ეკონომიკის სხვა დარგებთან შედარებით, კაპიტალის კონცენტრაციის ბევრად უფრო მაღალი დონე. აქედან გამომდინარე შეიძლება დავასკვნათ, რომ სწორედ ამ ქვეყნებს შორის ტურისტების მოზიდვისათვის გამართული ბრძოლა განსაზღვრავს ტურისტულ ბაზარზე კონკურენციას. ამ ქვეყნებში ეწეობა ტურისტული გამოფენები. ტურისტული მოთხოვნის თვალსაზრისით ქვეყნების აღწერის სქემის ქვედანაყოფები შეიძლება იყოს შემდეგი:

1. ქუჩების, მოედნებისა და ხალხის რაოდენობა;

2. ქვეყნის ეკონომიკურ-გეოგრაფიული მდგომარეობის დახასიათება – ეს არის ქვეყნის დამოკიდებულება გარემოპირობებთან და ისტორიულ-ეკონომიკურ ობიექტებთან, რაც გავლენას ახდენს ამ ქვეყნის განვითარებაზე. ასე მაგ., ევროპისა და ამერიკის სავაჭრო გზაჯვარედინზე ესპანეთის ზღვისპირა განლაგებამ, რომლის მეშვეობითაც იგი ახორციელებს თავის კოლონიებთან ვაჭრობას, მნიშვნელოვნად იმოქმედეს ამ ქვეყნის მეურნეობის ტერიტორიულ სტრუქტურაზე. ესპანეთის მსხვილი ეკონომიკური ცენტრების უმრავლესობა იმყოფება ზღვის სანაპიროზე. ამ ცენტრებიდან ბევრი გადაიქცა მსხვილ საერთაშორისო კურორტად (მაგ., ბარსელონა);

3. ბუნებრივი პირობებისა და რესურსების დახასიათება.

ამ განყოფილებაში მიზანმიმართულად ხდება ქვეყნის ბუნებრივ-კლიმატური თავისებურებების დახასიათება, ტემპერატურის რყევისა და ლანდშაფტების ტიპების გამოყოფა. სასარგებლო წიაღისეულის საბადოების შესახებ ინფორმაცია შეიძლება ხელსაყრელი აღმოჩნდეს იმ საქმიანი ადამიანებისათვის, რომლებიც დაკავებული არიან მინერალურ-სანედლეულო რესურსების მოპოვებითა და ვაჭრობით. არანაკლებ მნიშვნელოვანია ეროვნული პარკების, ადგილების ორთოგრაფიულ თავისებურებათა შესახებ ინფორმაციის მოპოვება, რომელთაც შეიძლება მოიზიდონ ტურისტები. მაგალითად, ესპანეთში გამოყოფენ ზღვისპირა ობიექტებს, რომლებიც მოიცავენ ესპანეთის რეკრეაციულ პოტენციალს;

4. მოსახლეობის დახასიათება. აქ მნიშვნელოვანია ქვეყნის დასახლების ისტორიისა და შესაბამისად მისთვის დამახასიათებელი კულტურის ტიპების შესახებ ინფორმაციის მოპოვება. მნიშვნელოვანია მოვიპოვოთ მონაცემები ტურისტულ ცენტრთა გეოგრაფიის შესახებ;

5. მოკლე ისტორიული მონახაზი. მასში მნიშვნელოვანია მოვიპოვოთ ცნობები ძირითადი ისტორიული მოვლენების, ქვეყნის ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული დანაყოფებისა და სახელმწიფო მოწყობის შესახებ;

6. ქვეყნის მეურნეობის ზოგადი დახასიათება. ცალკეული განყოფილება შეიძლება მიეძღვნას ქვეყნის ეკონომიკის ზოგად დახასიათებას, მის სპეციალიზაციას;

7. საკურორტო ზონების შესახებ მონაცემები. რომელიც მნიშვნელოვანია როგორც ტურისტებისათვის, ისე მენეჯერებისათვისაც. სხვადასხვა ქვეყანაში განლაგებული რაიონები მკვეთრად განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან. ეს ცნობები ქვეყანამ უნდა გაითვალისწინოს ტერიტორიული მოწყობის დროს;

8. ტურისტული ფორმალბების დახასიათება. მასში შედის: ქვეყანაში ქცევის წესები, სავალუტო, საბაჟო რეგული-

რებისა და შოპინგის თავისებურებები, სასტუმროთა ტიპები და ა. შ.

ტურისტული ფორმალობების დახასიათების გეგმაში სიტუაციის შესაბამისად შეიძლება შეტანილი იქნეს ცვლილებები, ქვეყნის შესახებ ცნობების მიღების შემდეგ, რაც მას აძლევს უნიკალურობას. თანამედროვე ეტაპზე ყალიბდება ახალი ტურისტული მარშრუტი – სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიის ქვეყნების მიმართულებით. საზოგადოებრივ ურთიერთობათა რეფორმამ და საბაზრო ეკონომიკის დანერგვამ ხელი შეუწყო ამ ქვეყნებში სამგზავრო ტურიზმის განვითარებას, სადაც ხანგრძლივი კარნაკეტილობის შემდეგ გაჩნდა მსოფლიო ტურიზმში მათი ჩართვის შესაძლებლობა. მოსახლეობის საშუალო ფენის მზარდი შემოსავლები და დასვენების გადახდისუნარიანი დრო გარდაისახება საერთაშორისო მოგზაურობაში. ამრიგად, სწორედ ახალი ინდუსტრიული ეკონომიკის მქონე ქვეყნებს – სამხრეთ კორეას, სინგაპურს, ტაივანს, ტაილანდს, მალაიზიასა და ინდონეზიას შეუძლიათ შეინარჩუნონ ეკონომიკური ზრდა, რომლის შედეგად ყალიბდება საშუალო ფენა.

ტურისტების მიმღებ ქვეყნებს შორის წინა პლანზე გამოდის ამერიკა, საფრანგეთი, ესპანეთი და იტალია. სულ უფრო იზრდება ტურისტების ნაკადი განვითარებად და გარდამავალი ეკონომიკის მქონე ქვეყნებში, მაგ, ისეთებში, როგორიცაა: ჩინეთი, თურქეთი, ტაილანდი, მალაიზია და სხვები. განვითარებული ქვეყნები მასშტაბურ ინვესტიციებს აბანდებენ განვითარებადი ქვეყნების ტურისტულ ინფრასტრუქტურაში. ამასთან ერთად, მსოფლიო ბანკის მონაცემებით, ტურიზმიდან მიღებული შემოსავლების დაახლოებით ნახევარი განვითარებადი ქვეყნებიდან მიდის განვითარებულში. უცხოური ფირმები ღომინირებენ ბევრი ქვეყნის ტურიზმის ინდუსტრიაში. ისინი ჩვეულებისამებრ აგზავნიან თავიანთ შემოსავლებს მშობელ ქვეყანაში. ამ შემოსავლების უმნიშვნელო ნაწილს ტოვებენ ტურისტების მიმღებ ქვეყანაში.

თუ ადრე მაღალგანვითარებული ქვეყნები უპირატესად მოიხმარდნენ განვითარებადი ქვეყნების მინერალურ-სანედლეულო და იაფ შრომით რესურსებს, ახლა ისინი გადავიდნენ ამ ქვეყნების ტურისტული რესურსების “დაპყრობაზე”. ტურისტული ინდუსტრიის სტრუქტურა შედგება ისეთი კომპონენტებისაგან, როგორიცაა:

1. გართობის, ტურისტული ოპერატორებისა და სააგენტოების საქმიანობის, ტრანსპორტისა და საექსკურსიო ღონისძიებათა ორგანიზება;

2. სტუმართმასპინძლობის ინდუსტრია (შედგება მომსახურების, განთავსებისა და კვების ინდუსტრიისაგან);

3. გლობალური კომპიუტერული ქსელი.

ჩვენი აზრით, მსოფლიო ეკონომიკურ სისტემაში ტურიზმისა და სტუმართმასპინძლობის ინდუსტრია არ ექვემდებარება გადაფასებას, რადგანაც იგი არ განეკუთვნება სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის განმსაზღვრელ ტექნიკურ საშუალებათა მწარმოებელ დარგთა რიცხვს. გარდა ამისა, თუ ეკონომიკა ზედმეტად დამოკიდებული ხდება ტურიზმზე, მაშინ ტურისტულ უპირატესობათა ცვლილების შედეგად იგი შეიძლება ჩავარდეს კრიზისში. ქვეყნები, როგორც წესი, ხელს უწყობენ სამოგზაურო ტურიზმის განვითარებას, რადგანაც იგი განაპირობებს ქვეყანაში დიდი ოდენობის უცხოური ვალუტის შემოდინებას. მისი მეშვეობით უმჯობესდება ეკონომიკის განვითარების მულტიპლიკაციური ეფექტი, მომსახურე და სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურა.

საერთაშორისო ტურიზმის როლი ქვეყნის ეკონომიკური კრიზისიდან გამოსვლაში

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, საერთაშორისო ტურიზმი შეიძლება გადაიქცეს დეპრესიაში მყოფი რაიონების, პატარა და საშუალო ისტორიული მნიშვნელობის მქონე ქალაქების განვითარების ხელშემწყობ ერთ-ერთ საკვანძო ფაქტორად,

რაც მნიშვნელოვანია ნებისმიერი ქვეყნისათვის. საერთაშორისო ტურიზმის განვითარებამ მნიშვნელოვნად შეუწყო ხელი იმ ქვეყნების სწრაფ ეკონომიკურ აღმავლობას, რომელთაც თავი ვერ დააღწიეს კრიზისს, ვიდრე მთავარ სახელმწიფო სტრატეგიად მათ არ გამოაცხადეს საერთაშორისო ტურიზმი. მაგალითად:

ზამბიის აგრარული პროდუქციის მწარმოებელმა ფერმერებმა გამოარკვიეს, რომ ისინი გამოიმუშავებდნენ სამჯერ უფრო მეტს, თუ ორგანიზებას გაუკეთებდნენ თავიანთ მიწაზე ტურისტების ჩამოსვლას ველური ბუნების დათვალიერების, ეკოლოგიურად გონივრული ნადირობისა და სხვა ტურისტული ღონისძიებების შეთავაზებით, ვიდრე მანამდე, როცა თავიანთ საკარმიდამოში ისინი იყენებდნენ რესურსდამზოგავ აგრარულ ტექნოლოგიას. ამის მეორე მაგალითია **ფინეთის** ჩრდილოეთით მდებარე ქალაქი – როვანიემი. ადრე ის იყო ფინეთის ტყისმჭრელთა და ოქროსმოძოვებელთა ქალაქი, დღეს კი როვანიემი არის ფინეთის ტურისტული ცენტრი. აღსანიშნავია აგრეთვე, რომ, **ეგვიპტის** კურორტი წარმოიქმნა ამ ქვეყანაში ნავთობის მოძიება-ამოქაჩვა-გადამუშავების მიზნით ბრიტანეთის ნავთობმოპოვებელ მუშაკთა გადმოსახლების ხარჯზე.

ანდორას, რომლის ისტორიაც ითვლის სულ რაღაც 700 წელს, დიდხანს არ შეეძლო აქმადლებინა მის მოქალაქეთა კეთილდღეობა. 1950-იან წლებამდე ამ ქვეყნის ეკონომიკის წამყვან დარგს წარმოადგენდა მეხილეობა. ევროპაში ანდორელი გლეხები ოდითგანვე ითვლებოდნენ ერთ-ერთ ყველაზე ღარიბ მოსახლეობად. მხოლოდ მას შემდეგ, რაც ადგილობრივმა ხელისუფლებამ საერთაშორისო ტურიზმი აიყვანა ეკონომიკის პრიორიტეტულ დარგთა რანგში, მიაღწია იმას, რომ ახლა ანდორა იქცა აღმავალ სახელმწიფოდ, რომელმაც ტურისტების მიღებით შეძლო ერის კეთილდღეობის ამაღლება.

ანალოგიური სურათია დამახასიათებელი აღმოსავლეთ **ჩეხეთისათვისაც**. მთაში განლაგებული ბევრი საშახტე ქა-

ლაქი თავისი სპეციალიზაციით გადაერთო საერთაშორისო ტურიზმზე. სამთო-სათხილამურო სპორტის განვითარებისათვის აქ აშენდა ტურისტული ინფრასტრუქტურა. ადრე მოქმედი სამრეწველო საწარმოები გადაიქცა მუზეუმებად, რომელიც გამიზნულია ტურისტების დასათვალიერებლად. აგრეთვე **პოლონეთში** ქვანახშირის მომპოვებელი სამრეწველო ობიექტის ბაზაზე ჩამოყალიბდა ეთნოგრაფიული მუზეუმი, სადაც ძველ შახტზე ტურისტებს შეუძლიათ გაეცნონ ქვანახშირის მოპოვების ტექნოლოგიას. პოლონეთის ქალაქ კრაკოვის ახლოს მიმდებარე ტერიტორიაზე XIII საუკუნეში მოიპოვებდნენ მარილს. იუნესკოს მოქმედი ცხრა მსოფლიო ღონის კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლთა ნუსხაში აღნიშნული შახტი შეტანილია მესამე ადგილზე, რომელიც შეუძლია დაათვალიეროს ნებისმიერ ტურისტს. ზოგიერთ საბადოში მარილისაგან გამოკვეთილია ქანდაკებები. შახტში მომუშავე მუზეუმში ტურისტებს შეუძლიათ გაეცნონ მარილის მოპოვების ისტორიას.

აგრეთვე **ავსტრიის** დიდი ისტორიის მქონე ძველი ქალაქებიც მოგვიანებით გადაიქცა საერთაშორისო ღონის პრესტიჟულ კურორტებად. **გერმანიაში** ტურისტებისათვის მიმზიდველია აგრეთვე მწვანედ შეფერილ ფერდობზე გაშენებული კურორტები, რომლებიც ესაზღვრებიან ავსტრიის ტერიტორიასთან მდებარე ტბას. **ბაგარიაში** ამ რეგიონს უწოდებენ “ოქროს სანაპიროს”. მისი გამდიდრების წყაროს წარმოადგენდა მარილი, რომელსაც აქ მოიპოვებდნენ 1212 წლიდან. ადგილობრივი მოსახლეობის ცხოვრებაში მარილის მოპოვების როლზე მოწმობს ის ფაქტი, რომ პატარა ქალაქების, სოფლებისა და ნაკადულების უმრავლესობამ მიიღო “მარილის” სახელწოდება. ეროვნული ეკონომიკის განვითარებაში ტურიზმის დადებითი ზეგავლენის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან გამოხატულებად შეიძლება მივიჩნიოთ **სან-მარინოს** რესპუბლიკა, რომელსაც ადრე ჰქონდა სასოფლო-სამეურნეო სპეციალიზაცია, მაგრამ თანამედროვე ეტაპზე მისი ეკონომიკის

პრიორიტეტულ დარგს წარმოადგენს საერთაშორისო ტურიზმი.

თანამედროვე მსოფლიოს ტურისტული რეგიონალიზაცია

საერთაშორისო ტურიზმის ეკონომიკა, სამეურნეო საქმიანობის სხვა დარგების მსგავსად, გეოგრაფიულია, რამაც საშუალება მისცა ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციას ეწარმოებინა სპეციალური ტურისტული დარაიონება. ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციის მიერ შემოღებული კლასიფიკაციის თანახმად, თანამედროვე მსოფლიო დარაიონებულია შემდეგ ტურისტულ რეგიონებად: **ევროპა, ამერიკა, აზია-წყნარი ოკეანის რეგიონი, ახლო აღმოსავლეთი, სამხრეთ აზია და აფრიკა.**

საერთაშორისო ტურიზმის სფეროში შეინიშნება მსოფლიოს ექვსივე ტურისტული რეგიონის ეკონომიკური ზრდა. ამ კუთხით განსაკუთრებით გააქტიურებულია აზია-წყნარი ოკეანისა და ახლო აღმოსავლეთის რეგიონები. თუმცა ტურისტული შემოსავლის მიხედვით კვლავ ღიძერობს ევროპა, რომელზეც მოდის მსოფლიო ტურისტული შემოსავლებისა და მსოფლიო ბაზრის ნახევარზე მეტი (52%), ამერიკის რეგიონზე – 20%, და აზია-წყნარი ოკეანის რეგიონზე – 20%, ხოლო აფრიკის და ახლო აღმოსავლეთის რეგიონებზე კი შესაბამისად – 3-3%.

საერთაშორისო ტურიზმის სფეროში მსოფლიოს ექვსივე ტურისტული რეგიონის ეკონომიკური ზრდა განპირობებულია იმით, რომ ამაღლდა განსაკუთრებული მოვლენების მნიშვნელობა – სპორტის, კულტურის და გამოფენების სახით. მათი ექსტრარდინალური თავისებურებების ხარჯზე, ტურისტების მიმდებმა, ბაზირების ქვეყნებმა უნდა მიიღონ მნახველები, განსაკუთრებული პატივი მიაგონ სპორტის მოყ

ვარულთა და კულტურულ ღონისძიებებში მონაწილეობით დაინტერესებულ პირთა ჩამოყვანის ორგანიზატორ ტურისტულ კომპანიებს. ამის ნათელ დადასტურებას წარმოადგენს ზამთრის ოლიმპიური თამაშები კანადაში, გამოფენა-ბაზრობების ორგანიზება შანხაიში (ჩინეთი), ფიფა-ს მიერ სამხრეთ აფრიკაში ჩატარებული მსოფლიო ჩემპიონატი ფეხბურთში, ინდოეთის თანამეგობრობის ქვეყნებში ჩატარებული თამაშები და ა. შ.¹

ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციის მიერ დაყოფილ ტურისტულ რეგიონებს შორის პირველ ადგილზეა **ევროპის ტურისტული რეგიონი**, რომელიც, თავის მხრივ, შედგება ხუთი ტურისტული სუბრეგიონისაგან. ესენია: 1. **ცენტრალური ევროპა**, რომელშიც შედის გერმანია, შვეიცარია, ლიხტენშტეინი, ავსტრია, სლოვენია, პოლონეთი, ჩეხეთი, სლოვაკეთი და უნგრეთი. 2. **დასავლეთ ევროპა**, რომელშიც შედის საფრანგეთი, ბელგია, ნიდერლანდები, ლუქსემბურგი, დიდი ბრიტანეთი და ირლანდია. 3. **სამხრეთ ევროპა**, რომელშიც შედის ესპანეთი, პორტუგალია, ანდორა, გიბრალტარი, იტალია, სან-მარინო, ვატიკანი, რუმინეთი, ბულგარეთი, საბერძნეთი, ალბანეთი, მაკედონია, სერბეთი, ბოსნია-ჰერცეგოვინა, ხორვატია, მონტენეგრო, კოსოვო, მონაკო, მალტა და კვიპროსი.² 4. **ჩრდილოეთ ევროპა**, რომელშიც შედის ნორვეგია, შვედეთი, ფინეთი, დანია, ისლანდია, ლიტვა, ლატვია და ესტონეთი.³ 5. **აღმოსავლეთ ევროპა**, რომელშიც შედის რუსე

¹ მიქაშავიძე ვ. საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების თანამედროვე ტენდენციები. ტურიზმი, ეკონომიკა და ბიზნესი. გამომცემლობა „უნივერსალი“. ბათუმი, 2011, გვ. - 113-116.

² **ჩანართი.** გეოგრაფიულად სამხრეთ ევროპას მიეკუთვნება აგრეთვე საფრანგეთის სამხრეთ ნაწილი (ე. წ. ფრანგული რივიერა) და თურქეთის ევროპული ნაწილი (ანატოლია).

³ **ჩანართი.** წმინდა გეოგრაფიული თვალსაზრისით, ჩრდილოეთ ევროპა გაცილებით უფრო დიდ არეალს მოიცავს აღპური მთების ჩრდილოეთით. ამ მოსაზრებით მას მიაკუთვნებენ ბრიტანულ კუნძულებს, ბენილუქსის ქვეყნებს, საფრანგეთის ჩრდილოეთ ნაწილს,

თის დასავლეთ ნაწილი, ბელორუსია, უკრაინა, მოლდოვა, ყაზახეთი (ნაწილობრივ). აღმოსავლეთ ევროპას მიაკუთვნებენ აგრეთვე სამხრეთ კავკასიის ქვეყნებს: საქართველოს, სომხეთსა და აზერბაიჯანს, თუმცა ისინი გეოგრაფიულად მდებარეობენ აზიაში.

ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციის მიერ დაჯგუფებულ ტურისტულ რეგიონთა შორის, ტურისტების მოზიდვის მასშტაბის მიხედვით, მეორე ადგილზეა **ამერიკის ტურისტული რეგიონი**, რომელიც წარმოდგენილია ლათინური ამერიკის სახით. იგი მდებარეობს დედამიწის დასავლეთ ნახევარსფეროში, გადაჭიმულია აშშ-ს სამხრეთ საზღვრიდან ანტარქტიკამდე. მას სამხრეთით ესაზღვრება სამხრეთის ოკეანე, აღმოსავლეთით—ატლანტის ოკეანე, ჩრდილოეთით—აშშ, დასავლეთით—წყნარი ოკეანე. ლათინური ამერიკის ტერიტორია 21 მლნ კვ. კმ-ია, რაც არის მთელი დედამიწის 8,3% (ხმელეთის 15%). ტერიტორიის უდიდესი ნაწილი დიდ სამეულზე — ბრაზილიაზე, მექსიკასა და არგენტინაზე მოდის. აქ ცხოვრობს მსოფლიო მოსახლეობის 13,5% (900 მლნ კაცი). თანამედროვე ეტაპზე ეს რეგიონი გამოირჩევა კულტურული, პოლიტიკური და ეკონომიკური თვალსაზრისით. ლათინურ ამერიკაში 34 სუვერენული სახელმწიფო და 15 კოლონიაა, რომელთა უმრავლესობა პატარ-პატარა კუნძულებია. ისინი მდებარეობენ კარიბის ზღვის ზონაში. ყველაზე მსხვილ კოლონიებს ფლობს ესპანეთი, რომელსაც კონკურენციას უწევს მხოლოდ პორტუგალია. მათთან შედარებით მცირე სამფლობელოები გააჩნიათ საფრანგეთს, გაერთიანებულ სამეფოს, ნიდერლანდებს, შვედეთსა და დანიას. თანამედროვე ეტაპზე ყველაზე მეტი კოლონია აქვს გაერთიანებულ სამეფოს, თუმცა, ფართობის მიხედვით, ლიდერობს საფრანგეთი.

ლათინური ამერიკა, თავის მხრივ, შედგება ჩრდილოეთ ამერიკის, ცენტრალური ამერიკის, სამხრეთ ამერიკისა და

გერმანიის ნაწილს, პოლონეთს (ნაწილობრივ) და რუსეთის ევროპული მხარის უდიდეს ნაწილს.

კარიბის ქვეყნებისაგან. 1. **ჩრდილოეთ ამერიკის** კონტინენტი მდებარეობს დედამიწის ჩრდილო-დასავლეთ ნახევარსფეროში. ჩრდილოეთ ამერიკას როგორც ამერიკის ნაწილს, სახელი დაერქვა ამერიგო ვესპუჩის პატივსაცემად. ის პირველი ევროპელი იყო, ვინც ამტკიცებდა, რომ ამერიკა აღმოსავლეთ ინდოეთის ნაწილი კი არ იყო, არამედ ევროპელთათვის იგი წარმოადგენდა ჯერ კიდევ მანამდე უცნობ ახალ სამყაროს. ჩრდილოეთ ამერიკაში შედის სამი დამოუკიდებელი სახელმწიფო — აშშ, კანადა, მექსიკა და ორი დაქვემდებარებული ქვეყანა—გრენლანდია და დომინიკის რესპუბლიკა; 2. **ცენტრალური ამერიკა** შედგება შვიდი დამოუკიდებელი სახელმწიფოსაგან. ესენია: პანამა, კოსტა-რიკა, გვატემალა, ბელიზი, ნიკარაგუა, სალვადორი და ჰონდურასი; 3. **სამხრეთ ამერიკა** მდებარეობს დედამიწის სამხრეთ-დასავლეთ ნახევარსფეროში. მას სამხრეთით და დასავლეთით ესაზღვრება წყნარი ოკეანე, ჩრდილოეთით და აღმოსავლეთით კი — ატლანტის ოკეანე. სამხრეთ ამერიკის მოსახლეობა შეადგენს 371 მლნ კაცს, მისი ფართობია 17,84 მლნ კვ. კმ. სამხრეთ ამერიკა ფართობით მეოთხეა აზიის, აფრიკისა და ჩრდილოეთ ამერიკის შემდეგ, ხოლო მოსახლეობის მიხედვით კი, იგი მეხუთე ადგილზეა აზიის, აფრიკის, ევროპისა და ჩრდილოეთ ამერიკის შემდეგ. სამხრეთ ამერიკას ეკუთვნის მრავალი კუნძული. მათ შორის ქარზურგა კუნძულები, კუნძული — ტრინიდადი, ფოლკლენდის კუნძულები, ცეცხლოვანი მიწის არქიპელაგი, გალაპაგოსის, ჩილეს, სამხრეთით და დასავლეთით მდებარე კუნძულები და სხვა. სამხრეთ ამერიკის სანაპიროები სუსტად არის დანაწევრებული. მისი მხოლოდ სამხრეთ-დასავლეთი ნაწილია ფიორდებით შეჭრილ-შემოჭრილი. კერძოდ, ხმელეთში ღრმადაა შეჭრილი გუაიაკილის და ვენესუელას ყურეები, მარაკაიბოს ტბა და რიო-დე-ლა-პლატის ყურე. წყნარი ოკეანისა და ატლანტის ოკეანის სანაპიროები უმთავრესად სწორხაზოვანია. ღია ნამგალისებრი ყურეები დამახასიათებელია პატაგინიის სანაპიროსათვის. სამხრეთ ამერიკას განეკუთვნება შემდეგი ქვეყნები: ვენესუე-

ლა, ეკვადორი, პერუ, ჩილე, პარაგვაი, არგენტინა, ურუგვაი, კოლუმბია, გაიანა, სურინამი, ბრაზილია, ბოლივია, საფრანგეთის გვიანა, ფოლკლენდის კუნძულები; 4. **კარიბის** ტერიტორიებს განეკუთვნება შემდეგი ქვეყნები: ბაჰამის კუნძულები, კუბა, დომინიკის რესპუბლიკა, იამაიკა, ბარბუდა, ჰაიტი, ვირჯინიის კუნძულები, ბარბადოსი, სენტ-კრისტეფორი, ნევისი, ანტიგუა სენტ-ლუსია, სენტ-ვინსენტი, გრენადინები, გრენადა, ტრინიდადი, ტობაგო, პუერტო-რიკო, არუბა, ნიდერლანდების ანტილები, სენტ-მარტინი, ანგილია, გვადელუპა და მარტინიკა.

ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციის მიერ დაყოფილ ტურისტულ რეგიონებს შორის, ტურისტების მოზიდვის მასშტაბის მიხედვით, მესამე ადგილზე არის **აზია-წყნარი ოკეანის ტურისტული რეგიონი**. იგი მოიცავს შემდეგ ქვეყნებს: იაპონია, კვიპროსი, ჩინეთი, მონღოლეთი, ტაივანი, სამხრეთ კორეა, თურქმენეთი, ტაჯიკეთი, უზბეკეთი, ყაზახეთი, ყირგიზეთი, ავსტრალია, ახალი ზელანდია, ახალი კალედონია, სოლომონის კუნძულები, ვანუატუ, აღმოსავლეთ ტიმორი, ბაჰრეინი, კატარი, ომანი, ჩრდილოეთ კორეა, ავღანეთი, გვატემალა, ეკვადორი, პალაუ, პანამა, ტაივანი და ფილიპინები.

ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციის მიერ დაყოფილ ტურისტულ რეგიონებს შორის ერთ-ერთი არის **ახლო აღმოსავლეთის ტურისტული რეგიონი**. მასში შედის: არაბთა გაერთიანებული საამიროები, თურქეთი, იორდანია, ისრაელი, ლიბანი, საუდის არაბეთი, ერაყი, პალესტინა, იემენი, ირანი, სირია, ქუვეითი, ლაზის სექტორი.

ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციის მიერ დაყოფილ ტურისტულ რეგიონებს შორის ერთ-ერთი არის **სამხრეთ აზიის ტურისტული რეგიონი**, რომელიც მოიცავს ინდოსტანის ნახევარკუნძულსა და მიმდებარე კუნძულებს, ინდოგანგის ველს და მის მთიან ზოლს. სამხრეთ აზიის ფართობი დაახლოებით 5,1 მლნ კვ. კმ-ია. აქ გავრცელებულია ტროპიკული კლიმატი, ტყეები, დასავლეთ ნაწილში – უდაბნოები. სამხრეთ აზიის ტერიტორიაზე განლაგებულია სახელმწიფოები:

ბანგლადეში, ინდოეთი, მალდივის კუნძულები, შრი-ლანკა. კამბოჯა, ბირმა (მიანმარი), ტაილანდი, ვიეტნამი, მალაიზია, ბრუნეი, ინდონეზია, ფილიპინები, ბჰუტანი, ნეპალი, პაკისტანი, ლაოსი, სინგაპური და დასავლეთ ტიმორი.

ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციის მიერ დაყოფილ ტურისტულ რეგიონებს შორის ერთ-ერთი არის **აფრიკის ტურისტული რეგიონი**. აფრიკა დედამიწის ერთ-ერთი კონტინენტია, რომლის ფართობიც მიმდებარე კუნძულებთანად შეადგენს 30,2 მლნ კვ. კმ-ს, ხოლო მოსახლეობა – 900 მლნ კაცს (დედამიწის მოსახლეობის 13,5%). კონტინენტებს შორის იგი ამ მაჩვენებლით ჩამორჩება მხოლოდ ევრაზიას. მას უჭირავს დედამიწის ზედაპირის 12,2%, ხოლო ხმელეთის 22,2%. აფრიკა (განსაკუთრებით აღმოსავლეთ აფრიკა) მეცნიერების მიერ მიჩნეულია ადამიანის წარმოშობის ადგილად, რასაც ადასტურებს ადრეულ ჰომინიდთა აღმოჩენა და ასევე გვიანდელი (7 მლნ წლის წინ დათარიღებული) ადამიანის წინაპართა დასახლება, რომელთა შორის პირველი ადამიანები გამოჩნდნენ 200 000 წლის წინ. აფრიკა გადაჭიმულია ეკვატორის ორივე მხარეს. იგი მრავალ კლიმატურ სარტყელს მოიცავს. ეს ერთადერთი კონტინენტია, რომელიც სწვდება ჩრდილოეთისა და სამხრეთის ზომიერ სარტყლებს. აფრიკის რეგიონი ხუთ ქვერეგიონად იყოფა. ესენია: ჩრდილოეთ აფრიკა, დასავლეთ აფრიკა, ცენტრალური აფრიკა, აღმოსავლეთ აფრიკა, სამხრეთ აფრიკა.

1. ჩრდილოეთ აფრიკა მდებარეობს აფრიკის კონტინენტის ყველაზე ფართო (ჩრდილოეთ) ნაწილში. გეოპოლიტიკურად მასში შედის: ეგვიპტე, მაროკო, ალჟირი, ლიბია, მავრიტანია, სუდანი, ტუნისი და საჰარა.

2. დასავლეთ აფრიკა მდებარეობს აფრიკის კონტინენტის დასავლეთ ნაწილში. იგი მოიცავს 5 მლნ კვ. კმ-ს. მის შემადგენლობაში შედის: ურკინა-ფასო, გამბია, მალი, ნიგერია, სენეგალი, ბენინი, კოტ-დ'ივუარი, განა, გვინეა, მავრიტია და ტოგო.

3. ცენტრალური აფრიკა მდებარეობს აფრიკის კონტინენტის ცენტრალურ ნაწილში. მის შემადგენლობაში შედის: ანგოლა, გაბონი, კამერუნი, კონგოს რესპუბლიკა, ცენტრალური აფრიკის რესპუბლიკა და გვინეა.

4. აღმოსავლეთ აფრიკა მდებარეობს აფრიკის კონტინენტის უკიდურეს აღმოსავლეთში. მასში შედის: ტანზანია, უგანდა, მოზამბიკი, ზამბია, ზიმბაბვე, კომორის კუნძულები, მავრიკი, სეიშელის კუნძულები, კენია, ეთიოპია, სომალი, რუანდა, მადაგასკარი, მალავი, სუდანი.

5. სამხრეთ აფრიკა მდებარეობს აფრიკის კონტინენტის სამხრეთით. იგი აერთიანებს როგორც კონტინენტის რამდენიმე ქვეყანას ისე კუნძულოვან სახელმწიფოებსაც, რომლებიც აფრიკის ნაწილად განიხილება. ესენია: სამხრეთ აფრიკის რესპუბლიკა სვაზილენდი. ბოსტვანა, ლესოთო, ნამიბია, იმენი და მაიოტა.

რეზიუმე:

ტურისტული ქვეყანათმცოდნეობა ტურიზმის მეცნიერების შედარებით ახალი დარგია, რომლის აღმოცენებაც დაკავშირებულია ტურისტული ბიზნესის სფეროში დასაქმებულ მუშაკთა პრაქტიკულ მოთხოვნილებასთან. ტურისტული ქვეყანათმცოდნეობა შეიძლება განისაზღვროს როგორც გეოგრაფიული მეცნიერების სისტემის ნაწილიც, რომელიც ქვეყანას შეისწავლის ტურიზმისათვის მისი მიმზიდველობის თვალსაზრისით. ქვეყნებისა და რეგიონების ტურისტული პოტენციალის შესახებ ინფორმაციის სისტემატიზირება ტურისტებსა და მენეჯერებს ეხმარება იმის დადგენაში თუ როგორი რეკრეაციული მიმზიდველობა გააჩნიათ მათ. საერთაშორისო ტურიზმს პირდაპირი კავშირი გააჩნია რეგიონულ ეკონომიკასთან. შეიძლება ვამტკიცოთ, რომ ტურიზმის ეკონომიკა, როგორც სამეურნეო საქმიანობის სხვა ბევრი სფერო, გეოგრაფიულია, რამაც საშუალება მისცა ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციას ეწარმოებინა სპეციალური ტურისტული დარაიონება.

თანამედროვე ეტაპზე ყალიბდება ახალი ტურისტული მარშრუტი— სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიის ქვეყნების მიმართულებით. საზოგადოებრივ ურთიერთობათა რეფორმამ და საბაზრო ეკონომიკის დანერგვამ ხელი შეუწყო ამ ქვეყნებში სამგზავრო ტურიზმის განვითარებას, სადაც ხანგრძლივი კარნაკეტილობის შემდეგ გაჩნდა მსოფლიო ტურიზმში მათი ჩართვის შესაძლებლობა. ტურისტების მიმდებ ქვეყნებს შორის წინა პლანზე გამოდის ამერიკა, საფრანგეთი, ესპანეთი და იტალია. სულ უფრო იზრდება ტურისტების ნაკადი განვითარებად და პოსტსოციალისტურ ქვეყნებში. საერთაშორისო ტურიზმის განვითარებამ მნიშვნელოვნად შეუწყო ხელი იმ ქვეყნების სწრაფ ეკონომიკურ აღმავლობას, რომელთაც ვერაფრით ვერ დაადწიეს თავი კრიზისს, ვიდრე არ გამოაცხადეს ტურიზმი სახელმწიფო სტრატეგიად.

ძირითადი ტერმინოლოგია:

- ტურისტული რესურსი;
- ტურისტული რესურსების გეოგრაფია;
- ტურისტული ქვეყანათმცოდნეობა;
- ტურისტული დარაიონება;
- ტურისტული ფორმალობანი.

ტესტები:

1. რეგიონალისტიკის ფუძემდებელია:

ა) ი. მ. მაერგოიზი;	ბ) ნ. ბარანსკი;
გ) ა. ე. პრობსტი;	დ) ი. ა. ვიტკერი.
2. “ეკონომიკური გეოგრაფია შეისწავლის რაიონებსა და ქვეყნებს, ხოლო რეგიონული ეკონომიკა წარმოადგენს ეკონომიკური გეოგრაფიის ნაწილს”—წერდა:

ა) ი. მ. მაერგოიზი;	ბ) ა. ე. პრობსტი;
გ) ნ. ბარანსკი;	დ) ი. ა. ვიტკერი.
3. ტურისტული ქვეყანათმცოდნეობა ახორციელებს შემდეგ ფუნქციებს:

ა) განმანათლებელს;	ბ) ინფორმაციულს;

- გ) განმავითარებელსა და სასწავლოს.
 დ) სწორია ა), ბ) და გ) პასუხები.
4. ქვეყანათმცოდნეობის თეორიული საფუძვლები გადმოცემული იყო ცნობილი გეოგრაფების ნაშრომებში, რომელთა რიცხვს განეკუთვნებიან:
- ა) ი. მ. მაერგოიზი; ბ) ნ. ბარანსკი;
 გ) სწორია ა), ბ) და დ); დ) ი. ა. ვიტკერი.
5. რეკრეაციული გეოგრაფიის განვითარებაში მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანა:
- ა) ნ. ს. მირონენკომ; ბ) ნ. ბარანსკიმ;
 გ) ა. აკლადნიკოვმა; დ) ი. ა. ვიტკერმა.

თავი 8. საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების შესაძლებლობები ევროპაში

ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციის მიერ დაყოფილ ტურისტულ რეგიონებს შორის პირველ ადგილზეა **ევროპის ტურისტული რეგიონი**, რომელიც, თავის მხრივ, შედგება ხუთი ტურისტული სუბრეგიონისაგან. ესენია:

1. **ცენტრალური ევროპა**, რომელშიც შედის ალპური ქვეყნები (გერმანია, შვეიცარია, ლიხტენშტეინი, ავსტრია, სლოვენია) და ვიშეგრადის ქვეყნები (პოლონეთი, ჩეხეთი, სლოვაკეთი და უნგრეთი).

2. **დასავლეთ ევროპა**, რომელშიც შედის საფრანგეთი, ბელგია, ნიდერლანდები, ლუქსემბურგი, დიდი ბრიტანეთი და ირლანდია.

3. **სამხრეთ ევროპა**, რომელიც აერთიანებს ქვეყანათა ოთხ დიდ ჯგუფს. ესენია 1. პირენეის ნახევარკუნძულის ქვეყნები: ესპანეთი, პორტუგალია, ანდორა და გიბრალტარი; 2. აპენინის ნახევარკუნძულის ქვეყნები: იტალია, სან-მარინო და ვატიკანი; 3. ბალკანეთის ნახევარკუნძულის ქვეყნები: რუმინეთი, ბულგარეთი, საბერძნეთი, ალბანეთი, მაკედონია, სერბეთი, ბოსნია-ჰერცეგოვინა, ხორვატია, მონტენეგრო და კოსოვო; 4. ხმელთაშუა ზღვის ქვეყნები: მონაკო, მალტა, კვიპროსი.

4. **ჩრდილოეთ ევროპა**, რომელშიც ტრადიციულად შედის სკანდინავიის ნახევარკუნძულის ქვეყნები – ნორვეგია, შვედეთი, ფინეთი, დანია, ისლანდია, აგრეთვე ბალტიისპირეთის ქვეყნები—ლიტვა, ლატვია და ესტონეთი.

5. **აღმოსავლეთ ევროპა**, რომელშიც შედის რუსეთის დასავლეთ ნაწილი, ბელორუსია, უკრაინა, მოლდოვა, ყაზახეთი (ნაწილობრივ). აღმოსავლეთ ევროპას მიაკუთვნებენ აგრეთვე სამხრეთ კავკასიის ქვეყნებს: საქართველოს, სომხეთსა და აზერბაიჯანს, თუმცა ისინი გეოგრაფიულად მდებარეობენ აზიაში.

ევროკავშირის როლი მსოფლიო ტურიზმის განვითარებაში

საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების თვალსაზრისით, ევროპაში უდიდესი გავლენა აქვს ევროკავშირს. ამ რეგიონული ინტეგრაციის მასშტაბით ჩატარდა მრავალი მარკეტინგული კვლევა, როგორც კულტურულ ტურებში მონაწილე ტურისტების, ისე სხვა, ნებისმიერი მოტივით დამსვენებელთა გამოკითხვის გზით. გამოკითხვებმა ძალზე საინტერესო, სრულიად ურთიერთსაწინააღმდეგო შედეგები აჩვენა. პირველ ადგილზე აღმოჩნდა შემეცნებითი მოტივით წარმოებული ტურები, ხოლო მეორე ადგილზე – სხვა დანარჩენი მიზნებით განხორციელებული მოგზაურობა.

ტურისტების 60%-ს აინტერესებს თავიანთი გონებრივი ჰორიზონტის გაფართოება, კულტურასთან და განათლებასთან ზიარება, ხოლო 20%-ს კი – სამყაროს უკეთ შეცნობა, დანარჩენს აინტერესებს ახალ შთაბეჭდილებათა მიღება, რაიმეს უჩვეულოს გაცნობა. მკვლევარებისათვის გამოუცნობი დარჩა ამ ინტერესთა ფარული ზრახვები და მოტივები. საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების პრიორიტეტულ მიმართულებებზე განსაკუთრებით დიდი გავლენა მოახდინა ტურ-პროდუქტებზე არსებული თანამედროვე მოთხოვნის მოდიფიკაციამ. კერძოდ, შეიცვალა თავად ტურისტების ქცევის სტერეოტიპები, მოხდა მათი მოთხოვნის სპეციალიზაცია.

ბოლო დროს ტურიზმის განვითარების მხრივ მოწინავე ქვეყნების მიერ განხორციელდა შემომსვლელი ტურიზმის ექსპანსია, შეიცვალა მოგზაურობის სიხშირე და ხანგრძლივობა, ინტენსიფიკაცია განიცადა ტურისტების დასვენებამ. საერთაშორისო ტურიზმის განვითარებაში პრიორიტეტების ჩამოყალიბებაზე არანაკლები გავლენა მოახდინა ევროკავშირის გაფართოებამ.

2007 წელს ევროკავშირში ბუღვარეთისა და რუმინეთის ინტეგრირების შედეგად, მისი წევრი ქვეყნების რიცხვი 27-მდე გაიზარდა, ხოლო მოსახლეობამ ნახევარმილიარდიან

ზღვარს გადააჭარბა. 2008 წლის გლობალური საფინანსო კრიზისის მიერ მსოფლიო ეკონომიკაზე ზეგავლენის შედეგები დღემდე გრძელდება. ამ კრიზისმა ევროკავშირში შეაღწია საბერძნეთის “გავლით”, რადგან ამ რეგიონული ინტეგრაციის ფარგლებში სწორედ ეს ქვეყანა იყო შედარებით “ღია” დანარჩენი მსოფლიოსათვის სამუშაო ძალთა მიღების მხრივ. საბერძნეთის შემდეგ ფინანსური კრიზისი შეეხო ჯერ ესპანეთს, შემდეგ იტალიას, საფრანგეთს, გერმანიასა და დიდ ბრიტანეთს. ყოველივე ეს გამოიწვია ევროკავშირის აღმოსავლეთით გაფართოებამ და ინტეგრაციის ფარგლებში ეკონომიკურად ღარიბი ქვეყნების შემოერთებამ.

თავის მხრივ, ევროკავშირის აღმოსავლეთით გაფართოება დადებითად აისახა მის ახლადშემოერთებულ სახელმწიფოებზე, რამაც შანსი მისცა მის ახალბედა წევრებს – ესტონეთს, ლიტვას, ლატვიას, პოლონეთს, ჩეხეთს, სლოვაკეთს, უნგრეთს, სლოვენიას, კვიპროსსა და მალტას უფრო დიდი მასშტაბით განავითარონ ზოგადად ეკონომიკა და კერძოდ, მასში შემავალი ტურიზმის დარგი, მაგრამ იმავდროულად შეიძლება ითქვას, რომ ამ ქვეყნებისათვის ეს არის ერთგვარი გამოწვევა იმასთან დაკავშირებით, თუ რამდენად არიან ისინი მზად ამ შანსის გამოსაყენებლად.

ევროპელთა ინტერესი მკვეთრად განსხვავდება ერთმანეთისაგან საზაფხულო დასვენების თვალსაზრისით. ახალი კულტურის აღმოჩენის სურვილი ყველაზე მეტად გააჩნიათ დიდ ბრიტანელებს, რომელთა 55%-ს სწორედ ეს მოტივი ამოძრავებთ უცხოეთში მოგზაურობისას. იგივე ინტერესი ამოძრავებთ ფრანგი ტურისტების 45%-ს, იტალიელი და ბელგიელი ტურისტების 37%-ს, გერმანელი ტურისტების 30%-ს და ავსტრიელი ტურისტების 25%-ს. ევროპელთათვის ყველაზე უფრო მიმზიდველია შემდეგი სამოგზაურო ფორმები: სამეცნიერო ღონისძიებებისათვის დაგეგმილი ტურები (45%), საქალაქო ტურიზმი (20%), მკურნალობისათვის გამგზავრება (10%), კრუიზები (13%) და კულტურული ტურები (12%).

ცენტრალური ევროპის ტურისტული პოტენციალი

ცენტრალურ ევროპას, როგორც ავღნიშნეთ, განეკუთვნება ალპური ქვეყნები (გერმანია, შვეიცარია, ავსტრია, ლიხტენშტეინი, სლოვენია) და ვიშეგრადის ქვეყნები (პოლონეთი, ჩეხეთი, სლოვაკეთი და უნგრეთი).

ალპური ქვეყნების ტურისტული ღირსშესანიშნაობანი

გერმანიის ტურისტული ღირსშესანიშნაობები

გერმანია მდებარეობს ცენტრალურ ევროპაში. მას ჩრდილოეთით ესაზღვრება ჩრდილოეთის ზღვა, დანია და ბალტიის ზღვა. აღმოსავლეთით – პოლონეთი და ჩეხეთი, სამხრეთით – ავსტრია და შვეიცარია, ხოლო დასავლეთით – საფრანგეთი, ბელგია, ლუქსემბურგი და ნიდერლანდები. მისი ფართობია 357 ათასი კვ. კმ. 2010 წლის მონაცემებით, ქვეყნის მოსახლეობა არის 82 მლნ კაცი, საერთო მშპ არის 3 ტრლნ აშშ დოლარი, ხოლო ერთ მოსახლეზე მოწეული მშპ კი–38 ათ. აშშ დოლარი.

გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკა, ადმინისტრაციული თვალსაზრისით, დაყოფილია 16 ფედერაციად. ეკონომიკური პოტენციალის მიხედვით, მთელ მსოფლიოში ამერიკისა და იაპონიის შემდეგ მესამე ადგილის ფლობით, გერმანიას გააჩნია განვითარებული მეტალურგია, მანქანათმშენებლობა და ქიმიური მრეწველობა. გერმანიაში ბევრია მცირე და საშუალო ქალაქები, სადაც დიდი რაოდენობის შუასაუკუნოვანი ფეოდალური სასახლეებია გაშენებული. დემოგრაფიული ვითარების პარადოქსი იმაშია, რომ ადგილობრივი მოსახლეობის შემცირების პირობებში ადგილი აქვს თურქ-

თიდან და იუგოსლავიიდან იმიგრანტთა რაოდენობის ზრდას.

გერმანიის კლიმატი ზომიერია. ჩრდილოეთით გაბატონებულია ზღვის ჰავა, დანარჩენ ტერიტორიაზე – კონტინენტალური. ჩრდილო-აღმოსავლეთით შეიმჩნევა ატლანტის ოკეანის გავლენა, სამხრეთ-აღმოსავლეთით არის კონტინენტური ჰავა. სიცივე აღინიშნება მაღალმთიან ზონაში. სამხრეთ საზღვარზე რაინის ხეობაში მდელოები და ველები ზამთარშიც მწვანეა. აქ თოვლი იშვიათად მოდის. ყველაზე ცხელი თვეა ივლისი. ამ თვის საშუალო ტემპერატურაა 16-20°. ყველაზე მშრალი ამინდი იცის მარტში, ყველაზე წვიმიანი – ივლისში.

გერმანია.

გერმანიის ტურისტული ბიზნესის გეგმაში მკაფიოდ იკვეთება ბევრად უფრო განვითარებული დასავლეთი და ნაკლებად განვითარებული აღმოსავლეთ ნაწილი. მართალია ტურისტული თვალსაზრისით, ევროპის დიდ ოთხეულთან შედარებით (საფრანგეთი, იტალია, ესპანეთი და გაერთიანებული სამეფო) გერმანია მსხვილი ევროპული ქვეყანა არ

არის, მაგრამ ეკონომიკის ეს დარგი ბოლო პერიოდში სწრაფი ტემპით ვითარდება. ქვეყანაში ყოველწლიურად ჩამოდის 20-22 მლნ ტურისტი ნიდერლანდებიდან, აშშ-დან, გაერთიანებული სამეფოდან, შვეიცარიიდან და იტალიიდან. უმნიშვნელოვანესი ტურისტული ადგილებია ბერლინი, მიუნხენი, კელნი, ბალტიის ზღვის სანაპირო და ჰამბურგი.

გერმანია საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების თვალსაზრისით, ძალზე მიმზიდველი ქვეყანაა. 1990 წელს, დასავლეთ და აღმოსავლეთ გერმანიის გაერთიანების შემდეგ, მოსახლეობის რაოდენობის მიხედვით, ეს სახელმწიფო იქცა ცენტრალური ევროპის უმსხვილეს ქვეყნად. მაღალგანვითარებულ ქვეყნებს შორის ევროპის ცენტრში მისი გეოგრაფიული განლაგება ხელს უწყობს გერმანიის აყვავებას. ზღვაზე გასასვლელი, ვაჭრობის განვითარების ხარჯზე, აკომპენსირებს სანედლეულო ბაზის (რკინის, ფერადი ლითონების, ნავთობის საბადოების) მიხედვით მის შედარებით სიღარიბეს.

მსოფლიო მასშტაბით გერმანიას ტურიზმის სფეროში გააჩნია 6 რეგიონული ფილიალი (მათ შორის 4 ევროპაში) და 29 წარმომადგენლობა. იგი წარმომადგენს მეორე ქვეყანას ევროპის ფარგლებში კულტურული ტურიზმის განვითარების მიხედვით. იმავდროულად იგი ღიდერია მსოფლიო მასშტაბით საერთაშორისო ბაზრობა-გამოფენების ორგანიზების რაოდენობის მიხედვით.¹

გერმანიაში ტურისტული მოთხოვნა განპირობებულია საქმიანი მოგზაურობებით, საგანმანათლებლო და ელიტარული ტურიზმით. საქმიანი ადამიანები გერმანიაში ჩადიან სხვადასხვა მიზნით. მრავალი ქვეყნის მცირე და საშუალო მეწარმეები ამ ქვეყანაში ჩამოდიან ცნობილი გერმანული ავტომობილების: “ოპელის”, “ბემ-ე-ეს” და “აუდის” შეძენის

1. ფუტკარაძე რ. გერმანია საერთაშორისო ტურიზმში: თანამედროვე მდგომარეობა და პერსპექტივები. ტურიზმი, ეკონომიკა და ბიზნესი. გამომცემლობა „უნივერსალი“, ბათუმი, 2010, გვ. 124.

მიზნით. მჭიდრო თანამშრომლობა არის დამყარებული გერმანიის და საზღვარგარეთის სახელმწიფოთა მეტალურგიულ კომბინატებს შორის, რომელიც დაკავშირებულია გერმანიიდან თანამედროვე მეტალურგიულ დანადგართა მიწოდებასა და სპეციალისტების გაცვლასთან. გერმანიისათვის პერსპექტიულია საკონგრესო-საგამოფენო ტურიზმის განვითარება. იგი არის ერთ-ერთი უმსხვილესი სავაჭრო პარტნიორი მსოფლიოს როგორც მაღალგანვითარებული სახელმწიფოებისათვის, ისე განვითარებადი ქვეყნებისთვისაც. ამიტომ გერმანიის ქალაქებში ჩატარებული საერთაშორისო გამოფენები ყოველთვის იზიდავს მსოფლიოს მრავალი ქვეყნის ბიზნესმენებსა და მოწინავე სპეციალისტებს.

ძალიან პრესტიჟულია გერმანიის საგანმანათლებლო სივრცე. აქ სწავლობს ბევრი უცხოელი სტუდენტი. მჭიდრო თანამშრომლობა არსებობს გერმანიისა და სხვა ქვეყნების უნივერსიტეტებს შორის. ელიტარული ტურიზმი დაკავშირებულია ქვეყნის დასავლეთით მდებარე პრესტიჟული კურორტების არსებობით, მაგ., ისეთებით, როგორიცაა ბადენ-ბადენი და ვისბადენი. ამ კურორტებს გააჩნიათ თერმული წყლები, რომლებიც ცნობილი იყვნენ ჯერ კიდევ ძველი რომის დროიდან.

გერმანიაში ჩასული ტურისტების ინტერესს იწვევს ალპურ მთებში დასვენება. აქ მდებარეობს ბავარიის ალპების ერთ-ერთი უმსხვილესი კლიმატური კურორტი, რომელიც ცნობილია გერმანიის ზამთრის სპორტის ცენტრად. ჯერ კიდევ 1936 წელს აქ ჩატარდა ზამთრის ოლიმპიური თამაშები. გერმანიაში პოპულარულია ბავარიის ტბაზე დასვენება, სამდინარეო კრუიზები რაინსა და ელბაზე, განსაკუთრებით “მესამე ასაკის” პირთა (პენსიონერთა) შორის. ერთგვარ ტურისტულ “მექად” ითვლება ასევე გერმანიის ადმინისტრაციული ცენტრებიც.

გერმანიაში ბევრი ტურისტული ღირსშესანიშნაობაა. განსაკუთრებით პოპულარულია მგზავრობა გერმანიის დედაქალაქ **ბერლინში**. ბრანდენბურგის კარიბჭე ადრე ერთმანე-

თისაგან ყოფდა დასავლეთ და აღმოსავლეთ ბერლინს. ბერლინის ტურისტულ ღირსშესანიშნაობას განეკუთვნება მრავალრიცხოვანი მუზეუმები და ზოოპარკები. ქალაქის სიმბოლოა დათვის ქანდაკება.

ცალკე აღნიშვნის ღირსია მდინარე ელბას სანაპიროზე გაშენებული ქალაქი დრეზდენი. იგი ცნობილია ცვინგერის სასახლეთა კომპლექსით, რომელიც წარმოდგენილია სურათების გალერეით და იარაღის მუზეუმით. ტურისტების დაინტერესებას იწვევს გერმანიის სხვა ქალაქებიც. მაგალითად, ჰამბურგი გერმანიაში სიდიდით მეორე ქალაქია (ბერლინის შემდეგ). მას გააჩნია ერთ-ერთი უმსხვილესი საზღვაო პორტი ევროპაში. ქალაქში ხიდების დიდი (დაახლოებით 2400) რაოდენობაა. ჰამბურგში, მდინარე ელბას სანაპიროს ჩრდილოეთით, აგებულია მრავალი ეკლესია-მონასტერი. ქალაქს გააჩნია სან-პაულის (რესტორნებით, ღამის კლუბებითა და კაფე-ბარებით ცნობილი) “გასართობი კვარტალიც”. მდინარე ელბას ჩრდილოეთით შექმნილია ხელოვნური ტბა, სადაც გაშენებულია არისტოკრატიული რაიონი. გერმანიის ისტორიულ ცენტრს წარმოადგენს ბრემენი. ქალაქის ძველ (ისტორიულ) უბანში და ბიზნეს-ცენტრში მდებარე ადმინისტრაციული შენობები წარმოადგენენ წარსულის ამსახველ ისტორიულ ძეგლებს: შუასაუკუნოვან სასახლეთა კომპლექსს. ქალაქები – ლიუბეკი და კილი ოდითგანვე ცნობილი იყვნენ აღიარებულ საზღვაო-სავაჭრო ცენტრებად.

თანამედროვე ეტაპზე კილი არის გემთმშენებლობის ერთ-ერთი წამყვანი ცენტრი და უმსხვილესი საზღვაო ბაზა. კილში რეგულარულად ტარდება სხვადასხვა სახის სავაჭრო გამოფენები. ბევრი ტურისტი მოემგზავრება კილში, რომელიც ჯერ კიდევ ჩვენს წელთა აღრიცხვამდე პირველ საუკუნეში ცნობილი იყო მდინარე რაინზე გამავალ სავაჭრო-სახმელეთო გზად. ქალაქში გაშენებულია მსოფლიოში ერთ-ერთი უდიდესი გოთური არქიტექტურული ტაძარი. დიუსელდორფი წარმოადგენს მსოფლიო მასშტაბით მოქმედ სამრეწველო და სავაჭრო გამოფენების ორგანიზების ადგილს. ეს

არის მსხვილი საფინანსო და საგარეო-სავაჭრო ცენტრი. ფრანკფურტი ცნობილია როგორც ბანკების, სადაზღვევო კომპანიების ფუნქციონირებისა და საერთაშორისო სავაჭრო გამოფენების ორგანიზების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ადგილი. აქ მდებარეობს მსხვილი საფონდო და სავალუტო ბირჟები. შტუტგარტი გერმანიის სამხრეთ-დასავლეთით მდებარე ქალაქია, რომელიც გარშემორტყმულია ულამაზესი ტყეებით. ქალაქს განუმეორებელ იერ-სახეს აძლევს პარკები, რომლებიც ერთმანეთისაგან გამოყოფენ ქალაქის სხვადასხვა მხარეს მდებარე რაიონებს. აქ მდებარეობს მერსედესისა და პორშეს მუზეუმები.

მიუნხენი არის ბავარიის ადმინისტრაციული ცენტრი. აქ მდებარეობს ბავარიის სამეფო რეზიდენცია. ეს არის გერმანიის სამხრეთით მდებარე ფედერალური მიწა. ქალაქი წარმოადგენს მსხვილ საკურორტო ცენტრს. აქ განთავსებულია მრავალი გამომცემლობა და თეატრი. ლაიპციგი არის აღმოსავლეთ გერმანიაში მდებარე ქალაქი. იგი არის წიგნების ბეჭდვისა და ქვეყნის მუსიკალური ცხოვრების ცენტრი. აქ ადგილობრივ უნივერსიტეტში სწავლობდა გოეთე.

შვეიცარიის ტურისტული რესურსები

შვეიცარია ფედერაციული საპარლამენტო რესპუბლიკაა. იგი მდებარეობს ცენტრალურ ევროპაში, რომლის მოსაზღვრე ქვეყნებია საფრანგეთი, გერმანია, ავსტრია, ლიხტენშტაინი და იტალია. მათგან ყველაზე გრძელი საზღვარი აქვს იტალიასთან (741 კმ), ყველაზე მოკლე – ლიხტენშტაინთან (41 კმ). ქვეყნის ფართობია 41,3 ათ. კმ². 2011 წლის მონაცემებით, შვეიცარიის მოსახლეობაა 7,9 მლნ კაცი. მისი საერთო მშპ არის 340 მლრდ დოლარი, ხოლო ერთ მოსახლეზე მოწეული მშპ –43,3 ათ. დოლ. ქვეყნის ვალუტაა შვეიცარული ფრანკი.

შვეიცარიის მოსახლეობა საუბრობს ძირითადად 4 –გერმანულ, ფრანგულ, იტალიურ და ინგლისურ ენაზე. ქვეყნის ჩრდილოეთით (ცენტრით ციურიხი) საუბრობენ გერმანულად, სამხრეთით (ცენტრით ლუგანო) – იტალიურად, დასავლეთით (ცენტრით ჟენევა) – ფრანგულად.

შვეიცარიის ყველაზე გრძელი მდინარეა რაინი, რომელიც ქვეყნის ტერიტორიაზე გაედინება 375 კმ-ზე. ამ ქვეყნის უდიდესი მყინვარია ალპის მყინვარი. შვეიცარია ფლობს პიდროენერგეტიკულ რესურსებს, ხე-ტყეს, მარილის საბადოებს, მანქანათმშენებლობისა და კვების პროდუქტების, ქიმიკატების, საათების, შოკოლადის წარმოებას მოქნილ საბანკო სექტორს და ა. შ, რაც აკომპენსირებს სანედლეულო ბაზით ქვეყნის სიღარიბეს.

შვეიცარიის ბუნებრივ-კლიმატური პირობები სპეციფიკურია. მისი ეკოსისტემის მკვეთრ ცვლილებას განაპირობებს ალპური მთები, სადაც არქტიკა ესაზღვრება ტროპიკას: პალმის ხეები ჯერ იცვლება ფართოფოთლოვანი ტყეებით, შემდეგ – წიწვოვანი ტყეებით, ხოლო ბოლოს – ალპური მდელოებითა და მყინვარებით.

შვეიცარია.

შვეიცარიის კონფედერაციას მრავალი თავისებურება ახასიათებს: იგი აერთიანებს 23 დამოუკიდებელ კანტონს და

მსოფლიოში ცნობილია პოლიტიკური ნეიტრალიტეტის სტატუსით. ეს ქვეყანა მონაწილეობს მრავალ საერთაშორისო ორგანიზაციაში. შვეიცარიას არა აქვს ოფიციალური დედაქალაქი. ბერნი არის ოფიციალური ფედერალური ქალაქი. ამ ქალაქში არის ფედერალური მთავრობა, რაც მას ხდის დე-ფაქტო დედაქალაქად.

შვეიცარიაში განვითარებულია საერთაშორისო ტურიზმი, რომელიც დაკავშირებულია ქვეყნის მიმზიდველ ბუნებასთან. ეს ქვეყანა შეუცვლელია თავისი სამთო-სათხილამურო კურორტებით (მაგ., დავოსით); ჟენევისა და ციურიხის ულამაზეს ტბებზე დასვენებით; ისტორიული ღირსშესანიშნაობების მქონე მსხვილი ქალაქებით (ციურიხში მდებარე ფეხით სასეირნო ბილიკი, შუასაუკუნოვანი დარბაზები, შადრევნები, ბერნში მდებარე ციხე-სიმაგრეები, ლუზერნში აგებული ულამაზესი ხიდი და ა. შ.). შვეიცარიის მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლთა ნუსხაში შედის: ალპების პრეისტორიული ნამონასახლარები, ბელინცონას ციხე-სიმაგრეები, იუნგფრაუ-ალპის დაცული ტერიტორია, ლა-შო-დე-ფონი, ლავო, მონტე-სან-ჯორჯიო, რეტის რკინიგზა, სარდონის ტექტონიკური ზონა, წმინდა გალის სააბატო და წმინდა იოანეს ბენედიქტელთა მონასტერი.

შვეიცარიაში მდებარეობს მსოფლიოში ყველაზე გრძელი (16,9 კმ სიგრძის) საავტომობილო გვირაბი. ქვეყანაში ფუნქციონირებს მრავალი ტურისტული სარკინიგზო მარშრუტები: “მყინვარწვერის ექსპრესი” (ცერმატი–დავოსი–სანკტ-მორიცი), “ოქროს უღელტეხილი” (ციურიხი – ლუზერნი – მონტრე–ჟენევა); “პალმური ექსპრესი” (სანკტ-მორიცი – ლუგანო). ქვეყანაში ბევრია საინტერესო ქალაქი შუა საუკუნეების არქიტექტურით. მაგ., ჟენევის ტბის სანაპიროზე მდებარე ქ. ლოზანა ოლიმპიურ შეჯიბრებათა აღიარებული ცენტრია. 1994 წელს ქალაქს მიენიჭა “ოლიმპიის დედაქალაქის” ტიტული. შვეიცარია წარმოადგენს მეღვინეობის ცენტრს. მეღვინეობის ტრადიციას ღრმა ფესვები აქვს ამ ქვეყანაში. მის შესახებ ხალხში “დადის” მრავალი ლეგენდა.

შვეიცარია ცნობილია აგრეთვე საგანმანათლებლო ტურიზმის თვალსაზრისითაც. ამ ქვეყნის შესახებ საზღვარგარეთ გაერცხლებულია მცდარი მოსაზრება იმის შესახებ, რომ თითქოს შვეიცარიაში სწავლა შეუძლიათ მხოლოდ მდიდარ (არისტოკრატიულ) ადამიანთა შვილებს. სინამდვილეში საქმე სხვაგვარადაა. შვეიცარიის კერძო სკოლა-პანსიონებისაგან (რომელშიც ბავშვების სასწავლებლად ბევრს მართლაც არ პოუფნის ფული. კერძოდ, ამ ტიპის სკოლებში განათლების მიღება წელიწადში ჯდება საშუალოდ 50 ათასი აშშ. დოლარი) განსხვავებით, ქვეყნის უმრავლეს სახელმწიფო სასწავლებელში სტუდენტები ერთი სემესტრის განმავლობაში იხდიან მხოლოდ 500 შვეიცარულ ფრანკს. მართალია ამ თანხას უნდა დაემატოს კვების, ბინის ქირისა და სასწავლო პროცესთან (წიგნების, რეგულაციებისა და სხვა საკანცელარიო ნივთების შეძენასთან) დაკავშირებული ხარჯებიც, მაგრამ ეს თანხა მიზერულია იმ კვალიფიკაციასთან შედარებით, რასაც იძენენ სტუდენტები შვეიცარიის უნივერსიტეტებში სწავლის შედეგად. კერძოდ: 1. სწავლის მსურველს ხელი მიუწვდება უახლეს სამეცნიერო იდეებთან; 2. აქ ასწავლიან მაღალკვალიფიციური მეცნიერ-მუშაკები, აგრეთვე მაღალი ხარისხისაა შვეიცარიის უნივერსიტეტების სამეცნიერო ინფრასტრუქტურა. შვეიცარიის პრესტიჟულ უნივერსიტეტებს წარმოადგენს ჟენევის, ლოზანის, ბერნის, ციურიხის უნივერსიტეტები და ტექნოლოგიური სკოლები.

ავსტრიის ტურისტული პოტენციალი

ავსტრია არის დემოკრატიული ფედერაციული რესპუბლიკა. მისი ფართობია 83,8 ათასი კვ. კმ. 2011 წლის მონაცემებით ქვეყნის მოსახლეობა შეადგენს 8,4 მლნ კაცს, საერთო მშპ – 352 მლრდ აშშ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე კი – 50,5 ათ. აშშ დოლარს. მისი ვალუტაა ევრო. ავსტრია მდებარეობს ცენტრალურ ევროპაში. ჩრდილოეთით მას

ესაზღვრება გერმანია და ჩეხეთი. აღმოსავლეთით – უნგრეთი და სლოვაკეთი, სამხრეთით – სლოვენია და იტალია. დასავლეთით – შვეიცარია და ლიხტენშტაინი. ავსტრიის დედაქალაქია ვენა, სახელმწიფო ენა – გერმანული, აგრეთვე ოფიციალური ენებია ხორვატიული, უნგრული და სლოვენური.

ავსტრიას გააჩნია რკინის მაღანი, ნავთობი, საშენი ხე-ტყე, მაგნეზიტი, ტყვია, ქვანახშირი, სპილენძი და ჰიდროენერგეტიკული რესურსები. ავსტრია დაყოფილია რვა ფედერაციულ მიწად. კერძოდ, ესენია: ბურგენლანდი, კარინტია, ქვემო ავსტრია, ზემო ავსტრია, ზალცბურგი, შტირია, ტიროლი და ფორარლბერგი. ავსტრიაში ერთმანეთს ესაზღვრება ორი კლიმატური ზონა: თუ დასავლეთით ჭარბობს ნალექიანი ამინდი, სამხრეთით და აღმოსავლეთით არის კონტინენტალური კლიმატი. ავსტრიის მნიშვნელოვან ნაწილს იჭერს ალპური მთები. აღმოსავლეთ ალპების მთებს ავსტრიის ტერიტორიაზე ძირითადად გააჩნია განიერი განლაგება. ალპური მთების მყინვარწვერთა ჯგუფი დაფარულია თოვლით.

ავსტრია.

ავსტრიის ალპურ მთებში ბევრი მყინვარწვერია. ტურისტები აქ არსებულ სტალაქტიტურ და სტალაგმიტურ გამოქვაბულებში ხედიან სხვადასხვა ფორმის კარსტულ მღვიმე-

ებს, ყინულოვანი წამონახარდებით, მიწისქვეშა ტბებით და ნაკადულებით. ავსტრიის ალპური მთების ერთ-ერთ იდუმალებით მოცულ ადგილს წარმოადგენს ღრმა და ფართო ხეობები. მათ შორის ტურისტებისათვის ყველაზე უფრო მიმზიდველია ღუნაის ხეობა. ტურიზმის ერთ-ერთ პოპულარულ სახეობას აქ წარმოადგენს სამდინარო კრუიზები.

ქვეყნის ისტორია მნიშვნელოვნად არის დაკავშირებული პაბსზურგის სამეფო დინასტიასთან. თურქების შემოსევების მიუხედავად, ავსტრიამ შეძლო XVI – XVIII საუკუნეების განმავლობაში გამხდარიყო ევროპის ერთ-ერთი უძლიერესი, ყოვლისშემძლე სახელმწიფო, ჩეხეთის, უნგრეთის, პოლონეთის ნაწილის, დასავლეთ უკრაინის, სამხრეთ სლოვაკეთის, იტალიისა და სხვა მიწების მიერთებით. ევროპულ ცენტრში ქვეყნის გეოგრაფიული განლაგება, მდიდარი ბუნებრივი რესურსები და მაღალკვალიფიცირებული სამუშაო ძალა ხელს უწყობს ავსტრიის მყარ ეკონომიკურ მდგომარეობას.

მთელი მსოფლიოსათვის კარგად არის ცნობილი, რომ ავსტრიაში ძალზე ძვირი ჯდება ცხოვრება, რაც ამ ქვეყანაში ქმნის მასობრივი ტურიზმის განვითარების ხელშემშლელ ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ბარიერს. ავსტრიაში ტურისტები მოდიან ვენის, აგრეთვე ქალაქების – ზალცბურგისა და გრაციის საექსკურსიო პროგრამებით, სამთო-სათხილამურო ტურებითა და სამკურნალო-გამაჯანსაღებელი პროგრამებით. ავსტრია მუხიკის ქვეყანაა. ესაა ცნობილი კომპოზიტორების: მოცარტის, შუბერტის და იოჰან შტრაუსის მშობელი ქვეყანა.

ავსტრია ითვლება სამთო-სათხილამურო ტურიზმის განვითარების თვალსაზრისით, ერთ-ერთ ყველაზე პოპულარულ ქვეყნად. უცხოელი მოთხილამურეებისათვის ძალიან მიმზიდველია ავსტრიის სამი კურორტი: ტიროლი, ზალცბურგლენდი და კარინტია. ტიროლის რეგიონი, რომელიც მდებარეობს არლბერგისა და კიცბუელის მთის მასივებს შორის, ითვლება ყველაზე ცნობილ სამთო-სათხილამურო კურორტად. აქ დასვენების პოპულარულ ადგილს წარმოადგენს მაიერხოფენი.

ტიროლის ადმინისტრაციული ცენტრიდან – ინსბრუკიდან 60 კმ-ის დაშორებით მდებარეობს ორი (1964 წლისა და 1976 წლის) ოლიმპიადის ჩატარების ადგილი. კიცბუელი, რომელიც მდებარეობს ინსბრუკიდან 50 კმ-ის დაშორებით, სამთო-მოთხილამურეებს შორის ცნობილია უკვე 80 წლის განმავლობაში. იგი შედის ავსტრიის ყველაზე ელიტარული კურორტების რიცხვში. სწორედ აქ იანვარში ტარდება მსოფლიო თასის ჩემპიონატი სამთო-სათხილამურო სპორტში, ხოლო ზაფხულობით კი ქალაქის სპორტულ ცხოვრებაში მნიშვნელოვან მოვლენად ითვლება ჩოგბურთის საერთაშორისო შეჯიბრის ყოველწლიურად ჩატარება. სამთო თხილამურეზე სრიალი პოპულარულია ზალც-ბურგლენდის მიწებზე. აქ არის სამთო-სათხილამურო კურორტები ალმზე და კაპრუნი.

ავსტრიის უკიდურეს სამხრეთით მდებარეობს კარინტია, რომელიც წარმოადგენს საზაფხულო და ზამთრის დასვენებისათვის მიმზიდველ ულამაზეს მთის ტბიან რეგიონს. აქ დასვენების პოპულარული სახეობაა კარინტიის ტბების დათვალიერება. ერთ-ერთ ასეთ ტბას წარმოადგენს ალტერზეეს ტბა. მისი სიგრძე აღწევს 16 კმ-ს, სიგანე – 1600 მეტრს, ხოლო მაქსიმალური სიღრმე კი – 84 მეტრს. ზაფხულობით წყლის ტემპერატურა აღწევს 27⁰-ს, რაც მშვენიერია ბავშვების ბანაობისათვის. გარდა ამისა, ტბაში წყალი ძალიან სუფთაა. ალტერზეეს სანაპიროზე გაშენებულია რამდენიმე პატარა ქალაქი, რომელთაგან ნებისმიერი მათგანი ზაფხულობით შეიძლება გამოყენებული იქნეს ოჯახების დასვენების ადგილად. მაგალითად, ესენია: ფელდკირხი, პარდი, ველსი, მარხტრენკი, შვაცი, პერხტილდსდორფი და ა. შ. კარინტიის რეგიონის მთავარი ქალაქია კლაგენფურტი, რომელიც მდებარეობს სლოვენიისა და იტალიის სიახლოვეს. კარინტიაში დასვენების მიმზიდველ მიმართულებას წარმოადგენს სამთო-სათხილამურო სპორტის განვითარებისა და ბალნეოლოგიური პროცედურების ჩატარების შესაძლებლობა. კარინტიაში სულ არსებობს დაახლოებით 20-მდე სამთო-სათხილამურო კურორტი.

ვენა მსოფლიოს ერთ-ერთი ულამაზესი ქალაქია. ის მდებარეობს ევროპის გზაჯვარედინზე, დუნაის სანაპიროზე. ვენაში არსებობს მრავალი ღირსშესანიშნაობა: ქალაქის არქიტექტურული სიმბოლოა წმინდა სტეფანეს ტაძარი, რომელიც აგებულია გოთურ სტილში XIV–XV საუკუნეებში. ვენის მემორიალურ ადგილად შეიძლება ჩაითვალოს ქალაქის ეროვნული პარკი, ხელოვნების სახლი, დიდი კომპოზიტორების (ჰაიდნის, მოცარტის, ბეთჰოვენის, ბრამსის, შტრაუსის) სახლ-მუზეუმები. ტურისტები გასასეირნებლად ირჩევენ ვენის ტყეს. ქალაქში ბევრია არაჩვეულებრივი არქიტექტურული ძეგლები. ვენას შეიძლება ეწოდოს მუსიკალური სამყაროს დედაქალაქი. მუსიკალური ვენის სიმბოლო არის ოპერა, სადაც თებერვალში ტარდება მუსიკალური ფესტივალი.

ქალაქის ცენტრალური ნაწილი არის ფეხით სასეირნო ადგილი. აქ მრავალრიცხოვან არქიტექტურულ ძეგლებს შორის მდებარეობს თანამედროვე სტილის უახლესი კაფე-ბარები და რესტორნები. ვაჭრობის მოყვარულებს შეუძლიათ ეწვიონ იმ ქუჩებს, სადაც განთავსებულია უამრავი მაღაზია. ვენა ითვლება ევროპის ყველაზე ძვირ ქალაქად. განსაკუთრებით მაღალი ფასები აქვს ქალაქის ცენტრში მდებარე პირველი კლასის სასტუმროებს. აქ სასტუმროს ნომერი დღე-ღამის განმავლობაში სარგებლობისათვის ღირს საშუალოდ 150-300 ევრო. ტურისტული ღირსშესანიშნაობებით გამოირჩევა ქალაქი ზალცბურგი. ის დაარსდა ყოფილი “მარილის საბადოს” ტერიტორიაზე. ზალცბურგის პოპულარობა, უპირველეს ყოვლისა, დაკავშირებულია მოცარტის სახელთან. ამ ქალაქში ყოფნის დროს ტურისტებს შეუძლიათ დაათვალიერონ მოცარტის სახლ-მუზეუმი. ქალაქის ერთ-ერთი სიმბოლოა XI საუკუნეში აგებული ჰელბრუნის ციხე. თანამედროვე ეტაპზე ციხის მიმდებარე ტერიტორიაზე გაშენებულია “მირაბელას” ლამაზი ბაღი.

ლიხტენშტაინის ტურისტული პოტენციალი

ლიხტენშტაინის სამთავრო არის კონსტიტუციური მონარქია, რომელიც დაფუძნებულია დემოკრატიულ პარლამენტზე. მისი ოფიციალური ენა არის გერმანული. სახელმწიფოს დედაქალაქია ვადუცი. რელიგია ძირითადად არის კათოლიკური. მისი ფართობია 160,4 კმ². 2007 წლის მონაცემებით, ქვეყნის მოსახლეობა არის 35,4 ათ კაცი. მისი საერთო მშპ შეადგენს 1,786 მლრდ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე კი – 52,2 ათასი აშშ დოლარს. მისი ვალუტაა შვეიცარული ფრანკი. ეს ქვეყანა მდებარეობს ავსტრიასა და შვეიცარიას შორის მდინარე რაინის ნაპირთან. მისი უდიდესი ქალაქია შანი. მას არა აქვს ზღვაზე გასასვლელი და არ ესაზღვრება არცერთი საზღვაო ქვეყანა. მისი საზღვრების სიგრძეა 76,6 კმ. ტერიტორია შეიცავს როგორც ვაკეს, ისე ალპებსაც. ქვეყნის ყველაზე მაღალი მთაა გრაუშპიცი (2600 მ). აქ არის ორი მდინარე – რაინი და ზამინა. ქვეყნის სიგრძეა 24,6 კმ, ხოლო სიგანე კი – 12,4 კმ. ლიხტენშტაინში არის ერთადერთი ტბა – გამპრინერ ზეელე, რომელიც წარმოიქმნა 1927 წელს მდ. რაინის ადიდების შედეგად.

ლიხტენშტაინი დაყოფილია ორ ადმინისტრაციულ მხარედ. ესენია: 1. ისტორიული მხარე – ობერლანდი (ცენტრი ვადუცი); და 2. უნტერლანდი (ცენტრი შელენბერგი). ამის გარდა ქვეყანა იყოფა 11 ეპარქიად. მთიანი რელიეფის მიუხედავად, ლიხტენშტაინში არ არის მკაცრი ჰავა. აქ უბერავს ტყის თბილი ქარი. ზამთარში ტემპერატურა ეცემა – 15⁰-მდე, ხოლო ზაფხულში იგი 20-25⁰-ის ფარგლებში მერყეობს. ქვეყნის ტერიტორიის დაახლოებით სამ მეოთხედ ნაწილს წარმოადგენს ტოტენჰეიმის ალპები. როგორც ერთიანი სამთავრო-ლიხტენშტაინი არსებობს 1719 წლიდან. 1815-1866 წლებში იგი იმყოფებოდა გერმანიის შემადგენლობაში. 1876-1918 წლებში ქვეყანა დაკავშირებული იყო ავსტრიასა და უნგრეთთან. ლიხტენშტაინი იმყოფება საბაჟო კავშირში შვეი-

ცარიასთან, რომელიც იცავს მის ინტერესებს საზღვარგარეთ.

ლიხტენშტაინი ერთ-ერთი ყველაზე მაღალი დონის ცხოვრების მქონე ქვეყანაა მთელ ევროპაში. ლიხტენშტაინის მთები მიმზიდველია ალპინიზმისათვის. თხილამურებით სრიალისა და ფეხით სეირნობისათვის. ლიხტენშტაინი წარმოადგენს ზამთრის დასვენებისთვის (განსაკუთრებით თხილამურებით სრიალისათვის) ხელსაყრელ ცენტრს. ქალაქი ვადუცი აღიარებულია მსხვილ საერთაშორისო საფინანსო ცენტრად. აქ განვითარებულია გადამამუშავებელი მრეწველობის დარგები. მისი შემოსავლების მიღების ძირითად წყაროს წარმოადგენს ტურიზმი და საფოსტო მარკების გაყიდვა. ვადუცი მდიდარია ისეთი ტურისტული ღირსშესანიშნაობებით, როგორიცაა პრინცის სასახლე (აგებული IX საუკუნეში), გოთური ეკლესია, რომელიც აგებულია XV საუკუნეში, ეროვნული მუზეუმი და საფოსტო მარკების მუზეუმი.

ლიხტენშტაინი.

სლოვენიის ტურისტული ღირსშესანიშნაობანი

ევროპის პოლიტიკური რუკის ცვლილებამ გამოიწვია ბალკანეთის ახალი სახელმწიფოების (მათ შორის სლოვენისა და ხორვატიის) ჩამოყალიბება, რომლებიც მალევე გადაიქცნენ ტურისტული მოთხოვნის ცენტრად.

სლოვენია ალპებისპირა სახელმწიფოა, რომელიც მდებარეობს ცენტრალური ევროპის სამხრეთით. მას დასავლეთით ესაზღვრება იტალია, ჩრდილოეთით – ავსტრია, ჩრდილო-აღმოსავლეთით – უნგრეთი, სამხრეთ – აღმოსავლეთით – ხორვატია. სამხრეთ-დასავლეთით ადრიატიკის ზღვაზე მას აქვს გასასვლელი, რომლის სანაპიროს სიგრძეა 46 კმ. სლოვენია არის გაეროს, ნატოსა და ევროკავშირის წევრი ქვეყანა. იგი შედის შენგენის შეთანხმებაში. სლოვენიის დედაქალაქია **ლიუბლიანა**. ოფიციალური ენაა სლოვენური. სლოვენია არის საპარლამენტო რესპუბლიკა. მისი ფართობია 20,27 ათასი კვ. კმ. 2009 წლის მონაცემებით, აქ ცხოვრობს 2 მლნ კაცი. ქვეყნის საერთო მშპ არის 48 მლრდ დოლარი, ერთ მოსახლეზე კი – 26,6 ათ დოლარი. მისი ვალუტაა ევრო.

სლოვენია.

სლოვენია ფლობს ქვანახშირს, თუთიას, ვერცხლს, ურანს, ტყვიას, ვერცხლისწყალს. ტყესა და ჰიდროენერგეტი-

კულ რესურსებს. მისი რელიგია კათოლიციზმი. ამ ქვეყანას სხვაგვარად უწოდებენ “ევროპის მწვანე კუთხეს”. საერთაშორისო ტურიზმის განვითარებისთვის ქვეყანა აქტიურად იყენებს ზღვისპირა განლაგებას, რომლის საფუძველს წარმოადგენს ზღვის სანაპიროზე დასვენება. აქ ტურიზმის განვითარებას ხელს უწყობს საზღვრისპირა, სამკურნალო დანიშნულების კურორტები. ასევე აღპური მთისპირა განლაგება ქვეყანას საშუალებას აძლევს განავითაროს სათხილამურო კურორტები.

სლოვენიის ყველაზე მაღალი აღპური მთის სიმაღლეა 2864 მ, რომელიც ითვლება ქვეყნის სიმაყედ. იგი გამოსახულია მის ეროვნულ დროშაზე. სლოვენიაში დაშვებულ მდინარეთა არსებობა იძლევა რაფტინგის განვითარების შესაძლებლობას. აქ ატარებენ კონკურსს წყალზე ექსტრემალური დაშვების სფეროში. სლოვენის ზღვის სანაპიროზე დასვენების უპირატესობას წარმოადგენს ის, რომ კლიმატური პირობების მიხედვით, იგი შეედრება ფრანგულ და იტალიურ რივიერას, მაგრამ ტურისტული მომსახურების (კერძოდ, განთავსების საშუალებების) ფასები აქ ბევრად უფრო დაბალია. სლოვენიაში არ არის ისეთი პირობები, როგორც საფრანგეთის ზღვის სანაპიროზე, მაგრამ წარდგენილი მომსახურების ხარისხი მთლიანად შეესაბამება ევროპულ დონეს. სლოვენის რივიერის საზღვაო კურორტზე, სანაპიროს გასწვრივ გადაჭიმულია სასტუმროები და სამკურნალო-გამაჯანსაღებელი კომპლექსები.

სლოვენის ტურისტულ ღირსშესანიშნაობებს განეკუთვნება ლიუბლიანას არქიტექტურული ძეგლები, სამლოცველოები, ტბები. სლოვენიაში დასვენების პოპულარულ ადგილს წარმოადგენს ბლელის ტბა, სადაც ტურიზმის განვითარება დაიწყო 1854 წელს ამ ადგილების რეკრეაციული მიმზიდველობის ამადლებისა და ადგილობრივი ტურისტული რესურსების მაქსიმალური და რაციონალური გამოყენების გზით.

ამ ტბის გარშემო 1900 წელს აშენდა რამდენიმე სასტუმრო, რომელთაც სულ შეეძლოთ 1000 სტუმარის მიღება. 1870 წელს ბლელის ტბის საკურორტო რაიონში გაიყვანეს რკინიგზა. 1903 წელს ბლელის ტბამ და მისმა მიმდებარე ტერიტორიამ, როგორც საუკეთესო დასასვენებელმა ადგილმა, ევნაში გამოცხადებულ, ტურისტული პროდუქციის გამოფენაზე მიიღო ავსტრალია-უნგრეთის იმპერიის ოქროს მედალი. ბლელის ტბის გარშემო სლოვენელებს სურთ შექმნან თანამედროვე რეკრეაციული ზონა, სადაც განვითარდება ტურიზმის ბევრი სახეობა: მაგალითად, ევროპაში სულ უფრო პოპულარული აგრო-ტურიზმი. ბლელის კურორტის განვითარების ადმინისტრაციულ გეგმაში აღნიშნულია: “ბლელი არ არის უბრალოდ ტბა, არამედ ეს არის ადგილი, რომლის გარშემო დასახლებულია 11 ათასი მცხოვრები. აქ ბევრი ლამაზი სოფელია, რომელიც ჩაერთვება ამ რაიონის ტურისტულ ზონაში. ფერმერულ ოჯახში დასვენება მაღალი პოპულარობით სარგებლობს მთელ ევროპაში”.

ტურისტების უპირველეს ინტერესს წარმოადგენს ლიუბლიანა, რომლის მოსახლეობაც შეადგენს 280 ათ. კაცს. ამ ქალაქის ცენტრში აღმართულია შუა საუკუნეების ციხე-სიმაგრე. ქალაქის გავლით ჩამოედინება პატარა მდინარე – ლიუბლიანიცა. წარსულში იგი გამოიყენებოდა სატრანსპორტო არტერიად. ლიუბლიანა საუნივერსიტეტო ქალაქია. აქ სწავლობს დაახლოებით 50 ათასი სტუდენტი.¹ ქვეყანაში მრავლად არსებობს ბალნეოლოგიური კურორტები. სლოვენიიდან ეწეობა ერთდღიანი ტურები მეზობელ ქვეყნებში, კერძოდ იტალიაში (ტრიესტსა და ვენეციაში). თუ ვენეცია, უპირველეს ყოვლისა, ღირსშესანიშნაობათა კომპლექსია, ტურიზმის სფეროში ტრიესტი განიხილება როგორც სარფიანი ვაჭრობის ადგილი. განსაკუთრებით იყიდება იაფი, მაგრამ ხარისხიანი იტალიური ფეხსაცმელი. სლოვენიაში პოპულარულია ტურიზმის სხვა სახეობებიც. ერთ-ერთი მათგანია

¹ www.sib-garden.ru/. Международный туризм.

მთის სუფთა მდინარეზე თევზაობა. სლოვენის სხვა ტურისტულ ღირსშესანიშნაობას წარმოადგენს კარსტული მღვიმეები. ამრიგად, ტურიზმის განვითარების სფეროში სლოვენიას მიღებული აქვს საკმაოდ დიდი გამოცდილება. სლოვენიელებმა შეძლეს გარე ტურიზმის განვითარების ტენდენციის შენარჩუნება შიდა ტურიზმის აღმავლობის ფონზე. სლოვენიის მოქალაქეთა უმრავლესობა ამჯობინებს დაისვენონ თავიანთ სამშობლოში, და არა უცხოეთში. ამის მიზეზი არის ქვეყნის ტურისტულ ბაზარზე მზარდი კონკურენციის შედეგად ფასების ვარდნა და ინფრასტრუქტურის სრულყოფა.

ვიშეგრადის ქვეყნების ტურისტული პოტენციალი

პოლონეთის ტურისტული პოტენციალი და მისი გამოყენების შესაძლებლობები

პოლონეთის რესპუბლიკა მდებარეობს ცენტრალურ ევროპაში. მას დასავლეთით ესაზღვრება გერმანია სამხრეთით – ჩეხეთი და სლოვაკეთი, აღმოსავლეთიდან – უკრაინა, ბელორუსი და ლიტვა, ჩრდილოეთიდან – ბალტიის ზღვა. ქვეყნის ფართობი შეადგენს 312,679 ათას კვ. კმ-ს. ფართობის მიხედვით მას 69-ე ადგილი უკავია მთელ მსოფლიოში, ხოლო ევროპაში კი – მეცხრე. 2010 წლის მონაცემით, პოლონეთში ცხოვრობს 38 მლნ კაცი (მოსახლეობის მიხედვით მას 34-ე ადგილი უკავია მსოფლიოში). ქვეყნის საერთო მშპ შეადგენს 631,8 მლრდ დოლარს, ერთ მოსახლეზე კი – 16,6 ათას დოლარს. პოლონეთი ჩამოყალიბდა 966 წელს მიეშკო I-ის მმართველობის დროს. 1569 წელს მოხდა მისი გაერთიანება ლიტვის დიდ სამთავროსთან. ეს თანამეგობრობა დაიშალა 1795 წელს და ისინი გადაინაწილეს რუსეთმა და ავსტრიამ. 1918 წელს პირველი მსოფლიო ომის დასრულების შემდეგ პოლონეთმა აღიდგინა დამოუკიდებლობა, რომელიც

გაგრძელდა 1939 წლამდე. ამ წელს საბჭოთა კავშირმა მოახდინა პოლონეთის ოკუპირება. II მსოფლიო ომს 6 მლნ პოლონელი შეეწირა. 1945 წლის შემდეგ ქვეყანას დაერქვა პოლონეთის სახალხო რესპუბლიკა, რომელიც განიცდიდა საბჭოთა კავშირის გავლენას. 1989 წლის რევოლუციის შემდეგ პოლონეთი გათავისუფლდა სოციალისტური სისტემისაგან.

თანამედროვე ეტაპზე პოლონეთი არის ევროკავშირის, ნატო-ს, გაერო-ს, მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის, ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის წევრი ქვეყანა. მისი დედაქალაქია ვარშავა, ოფიციალური ენა – პოლონური. იგი საპარლამენტო რესპუბლიკაა. მისი ვალუტაა ზლოტი. პოლონეთი დაყოფილია 16 ადმინისტრაციულ რეგიონად. იგი ფლობს ისეთ რესურსებს, როგორიცაა: ქვანახშირი, გოგირდი, სპილენძი, ბუნებრივი აირი, ვერცხლი, ტყვია, მარილი და სასოფლო-სამეურნეო მიწები. საექსპორტოდ გააქვს სპილენძი, ქვანახშირი, ავტომობილები და ფეხსაცმელი.

პოლონეთი.

პოლონეთის ტერიტორიაზე შეიძლება გამოყოფილ იქნეს სამი ფიზიკურ-გეოგრაფიული რეგიონი: ჩრდილოეთი, ცენტრალური და სამხრეთი. ჩრდილოეთ რეგიონი ეს არის ბორცვებიანი ზონა. ცენტრალური რეგიონი წარმოადგენს ვაკე-დაბლობს, რომელსაც კვეთს მდინარეები. სამხრეთ ზონა გაცილებით უფრო მთა-გორიანია. აქ მდებარეობს დასავლეთ კარპატების, სუდეტებისა და აღმოსავლეთ ტატრების მთები. პოლონეთის კლიმატი ზომიერია. იგი გადადის ზღვის კლიმატიდან კონტინენტური კლიმატისაკენ. ამ ქვეყნის კლიმატურ პირობებზე გავლენას ახდენს დასავლეთის ოკეანური მასების შეჯახება სკანდინავიის და რუსეთის ცივ ჰაერთან, ასევე სამხრეთიდან შემომავალ, უფრო თბილ სუბტროპიკულ ჰაერთან. მთელი წლის განმავლობაში დასავლეთიდან აღმოსავლეთით შემოდის ღრუბლიანი და წვიმიანი ამინდი. ზამთარში, როდესაც აქ გაბატონებულია ცივი კონტინენტური ჰაერის მასები, ამინდი ცივი და უდრუბლოა. იანვრის საშუალო ტემპერატურა პოლონეთში შეადგენს -1° – -5° -ს, ხოლო ივლისში კი – $+17^{\circ}$ $+19^{\circ}$ -ს.

პოლონეთი არის მრავალსაუკუნოვანი ისტორიის მქონე ქვეყანა. XV საუკუნის დასასრულს პოლონეთი იყო უდიდესი მონარქია. ქვეყანაში არსებობს ძლიერი რელიგიური კათოლიკური ტრადიციები. ყველა სოფელსა თუ ქალაქში არის ეკლესია. პოლონეთში არის იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის შემდეგი სახის არქიტექტურულ-კულტურული ძეგლი: კრაკოვის ისტორიული ცენტრი, ველიჩკის მარილის შახტა, ოსვენციმის საკონცენტრაციო ბანაკი, ბელოვეჟის ტევრი, ძველი ვარშავა, ზამოსცი, ტევტონთა ორდენის მარიენბურგის ციხესიმაგრე, ტორუნი, კალვარია-ზაბჟიდოვსკის პარკი, მშვიდობის ეკლესიები, მალოპოლსკის სოფლის ეკლესიები, მუსკაუს პარკი და ეროცლავის საუკუნის დარბაზი.

პოლონეთის ტერიტორიაზე მდებარე კარპატისა და სუდეტების მთებში ტურისტებს სთავაზობენ ისეთი სახის სამთო-სათხილამურო ტურებს, რომელიც გაცილებით უფრო იაფი ჯდება, ვიდრე იგივე სახეობისა და ხარისხის ტური ავსტრი-

ასა და შვეიცარიაში. ამიტომ პოლონეთში დასასვენებლად მოემგზავრებიან მეზობელი გერმანიის მოქალაქეები, რომელთაგან ბევრი პოლონურ პროვინციებში აწყობს ცხენოსნობის ტურს. პოლონეთში არის ვარშავისა და კრაკოვის ეროვნული მუზეუმები. ამ ქვეყნის პარკია საქსონური ბაღი. პოლონეთის ტერიტორიაზე გამოიყოფა შემდეგი სახის ტურისტული რაიონები: ბალტიის ზღვის სანაპირო, მაზივიეცი, ლუბლინი, ლუბუნი, ლოძი, მალოპოლსკი, ოპოლე, სუდეტი, სილეზია, კარპატები, დიდი და მცირე პოლონეთი. ქვეყნის ჩრდილო-დასავლეთ ნაწილში მდებარეობს ბალტიის ზღვის 500 კმ სიგრძის სანაპირო. აქ არის მსხვილი ქალაქები – შჩეცინი და გდანსკი.¹

გდანსკს უკავშირდება მსოფლიო ისტორიის მნიშვნელოვანი მოვლენები. ქალაქში არის ბევრი ისტორიული ღირსშესანიშნაობა: სამეფო სასახლეები, დარბაზები და ეკლესიები. გდანსკის ჩრდილოეთით აგებულია 18 წისქვილ-კომბინატი, სადაც ჯერ კიდევ XX საუკუნის 30-იან წლებში ყოველდღიურად ფქვავდნენ 200 ტ ხორბალს. ქალაქი ცნობილია ბუნებრივი პარკებით. ბალტიის ზღვის სანაპიროზე პოლონეთის ეროვნულ პარკში ტურისტებს შეუძლიათ დაათვალიერონ ქვეყნის მნიშვნელოვანი ტურისტული ღირსშესანიშნაობანი. ამ რაიონში ტარდება მნიშვნელოვანი მუსიკალური ფესტივალები. პოლონეთის ჩრდილო-აღმოსავლეთ ნაწილს უწოდებენ “ევროპის მწვანე ფილტვებს”. ამ მცირედსახლებიან რაიონში არის ხშირი ტყეები და ტბები. პოლონეთის აღმოსავლეთით მდებარე ტერიტორიები იზიდავენ ბუნების მოყვარულებს. აქ ბევრი უძველესი ციხე-სიმაგრე და ეკლესიაა. სწორედ ეს ციხე-სიმაგრეები წარმოადგენენ ისტორიის მოყვარულთა დაინტერესების ობიექტს.

ლუბუშის, ველიკოპოლსკისა და კუიავო-პომერანიას მხარეები არის ქვეყნის ცენტრალურ და დასავლეთ ნაწილში

¹www.1001tur.rufirms.turizm.ru/agency/1142.html Развитие международного туризма.

მდებარე სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების რეგიონი. აქ აგრეთვე არის რამდენიმე სამრეწველო ცენტრი. ამ რეგიონში არსებული ბევრი ტბა, მდინარე და ტყე ქმნის კარგ პირობებს დასვენებისათვის. ისტორიული თვალსაზრისით ამ საინტერესო რეგიონში არის მრავალი ციხე და სასახლე. დიდი პოლონეთი ითვლება პოლონეთის სახელმწიფოებრიობის განსახიერებად. აქ იყო პოლონეთის პირველი დედაქალაქი – გნეზნო. ამ რეგიონის მსხვილ ტურისტულ ცენტრებს წარმოადგენს ქალაქები–პოზნანი, ბიდგოშჩი და ტორუნი. რეკრეაციული თვალსაზრისით ყველაზე უფრო საინტერესოა უძველესი ქალაქი–პოზნანი. მისი ისტორია იწყება IX საუკუნიდან. ქალაქში ბევრი ისტორიულ-კულტურული ძეგლი და არქიტექტურული შედევრია, რომელიც დაკავშირებულია პოლონელი პოეტის ადამ მიცკევიჩის სახელთან. მისი სახელი ჰქვია სკვერსა და უნივერსიტეტს.

ვარშავა უმსხვილესი სამრეწველო ქალაქია ცენტრალურ ევროპაში 1918 წლიდან. აქ მდებარეობს ფასდაუდებელი არქიტექტურული ძეგლები, დაახლოებით 30-მდე თეატრი, 50-მდე მუზეუმი და სურათების გალერეა. ვარშავა შედგება ძველი და ახალი ქალაქისაგან. ძველი ქალაქი შეტანილია იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ნუსხაში. იგი არის ქალაქის სიმბოლო. ძველი ქალაქის ბაზრის მოედანი მთლიანად აღდგენილია 1945 წლის II მსოფლიო ომში დანგრევის შემდეგ. პირველი მასშტაბური მშენებლობები აქ დაიწყო ჯერ კიდევ XVI–XVII საუკუნეებში. ძველი ქალაქის ბევრ მაღაზიასა და რესტორანს გააჩნია თავისი ტრადიციები. მათ სტუმრობენ გამოჩენილი საზოგადო მოღვაწეები. ძველი ქალაქის ერთ-ერთი ყველაზე ღირსშესანიშნავი ძეგლია საკათედრო ტაძარი, რომელიც ააგეს 1683 წელს. ძველი ვარშავის სამხრეთით ციხის მოედანზე აგებულია სამეფო ციხე. ვარშავაში მდებარეობს იაბლონოვსკის, ოსტროგსკის, საქსონური, კულტურისა და მეცნიერების სასახლე.

ვარშავაში მდებარეობს ერთ-ერთი ცნობილი სასტუმრო–ბრისტოლი. იგი ააგეს 1899 წელს. მძაფრი კონკურენციის მი-

უხედავად, ეს სასტუმრო დღემდე ითვლება ყველაზე კომფორტულად ქალაქის ფარგლებში. XIX საუკუნის I ნახევარში ცენტრალურ მოედანზე კლასიკურ სტილში ააგეს თეატრის შენობა. მდინარე ვისლას სანაპიროზე ფუნქციონირებს სასაქონლო ბაზარი და XIX საუკუნეში აგებული ბანკი. ვარშავის დასათვალიერებლად ყოველწლიურად ჩამოდის ხუთი მილიონი კაცი.

პოლონეთის ცენტრალურ რეგიონში ძირითადად გაშენებულია სასოფლო-სამეურნეო სავარგულები. ამ რეგიონის ტურისტულ მიმზიდველობას, ვარშავის გარდა, ამაღლებს ევროპის უძველესი მთის მასივები და ქალაქები –ლოძი, ლუბლინი და მაზოვიეცი. პოლონეთის ყველაზე უფრო დასახლებული პროვინციაა მაზოვიეცი. ქვეყნის სამხრეთ-დასავლეთ ნაწილი (სუდეტი და სილეზია) ოდითგანვე ცნობილია, როგორც ძველი სამრეწველო რაიონი, ისეთი საბაზო დარგებით, როგორცაა სამთო-მომპოვებელი, მეტალურგიული და საფეიქრო მრეწველობა, მაგრამ ეკონომიკაში მიმდინარე სტრუქტურული ძვრები, საზოგადოებრივი აზრის ევოლუცია სულ უფრო აიძულებს ხელისუფლებას ყურადღება გაამახვილოს ამ ადგილების რეკრეაციულ შესაძლებლობებზე, რომელიც წარმოდგენილია სხვადასხვაგვარი რელიეფით, ლამაზი პეიზაჟებით, ლანდშაფტებითა და კულტურულ-ისტორიული ძეგლების სიუხვით.

ამ რეგიონის ტურისტულ ღირსებას შეიძლება განეკუთვნოს ქალაქი ოპოლე, კატოვიცე და მლოცველთა ცენტრი. სუდეტისა და სილეზიის ცენტრალურ ქალაქს წარმოადგენს ევროპული მეტროპოლია –ვროცლავი. ევროპული მემკვიდრეობა იგრძნობა ათასწლოვანი ისტორიის მქონე ქალაქ –ქვემო სილეზიაში. სხვა პოლონური ქალაქების მსგავსად, ტიპიურია ამ ქალაქის დაგეგმარებაც: ქალაქის ძველი უბანი, ცენტრალური მოედანი და ბაზარი და XIII–XIV საუკუნეებში გოთურ სტილში ორი კოშკისაგან აგებული წმ. იოანეს საკათედრო ტაძარი. ვროცლავი წარმოადგენს ერთ-ერთ უმსხვი-

ლეს სამეცნიერო ცენტრს პოლონეთში. ადგილობრივ უნი-
ვერსიტეტებში განათლებას იღებს 80-მდე ათასი სტუდენტი.

მცირე პოლონეთი და კარპატი მდებარეობს ქვეყნის სამ-
ხრეთით. კრაკოვის რაიონი და ტატრების მაღალი მთები ით-
ვლება ქვეყნის მნიშვნელოვან ტურისტულ ცენტრად. ქვეყნის
აღმოსავლეთით, უკრაინისა და სლოვაკეთის საზღვრებთან
მდებარე ტერიტორიები ერთ-ერთ ყველაზე ნაკლებადდასახ-
ლებული რეგიონია მთელ ევროპაში და იმავდროულად ყვე-
ლაზე საინტერესოა ბუნებაში დასვენების თვალსაზრისით.
მცირე პოლონეთში მდებარეობს ქალაქი კრაკოვი. შუა საუ-
კუნეების კრაკოვში მდებარეობდა სამეფო რეზიდენცია. 2000
წელს კრაკოვს მიენიჭა ევროპული კულტურის ქალაქის ტი-
ტული. ძველი ქალაქი-კრაკოვი, ეროვნული მუზეუმით, შეტა-
ნილია იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ნუსხაში. ქალაქს
გააჩნია შუასაუკუნეების არქიტექტურის ძეგლი – წმ. მარიას
ღვთისმშობლის საკათედრო ტაძარი. კრაკოვის ცენტრში
ფუნქციონირებს მრავალი კაფე-ბარი.

ქალაქ კრაკოვში მთავარი ბაზრისა და წმინდა მარიამის
ეკლესიის მიმდებარე ტერიტორიაზე ცხოვრობს 70 ათასი ებ-
რაელი. II მსოფლიო ომის დროს გერმანელმა ნაცისტებმა
გაანადგურეს ისინი პოლონეთში განლაგებულ საკონცენ-
ტრაციო ბანაკებში. ოსვენციმის საკონცენტრაციო ბანაკი
ტურისტებს ახსენებს ნაცისტების მიერ კაცობრიობის წინა-
შე ჩადენილ საშინელ დანაშაულებს. წლიდან წლამდე იზ-
რდება ებრაელთა ისტორიისა და კულტურისადმი ინტერესი.
ტატრების მაღალ მთებში მდებარეობს სამთო-სათხილამურო
კურორტები და მრავალი ეროვნული პარკი. ამრიგად, პოლო-
ნეთი, თავისი ისტორიითა და განუმეორებელი ბუნებრივ-რეკ-
რეაციული პოტენციალით, ძალიან მიმზიდველია საერთაშო-
რისო ტურიზმის განვითარების თვალსაზრისით.

ჩეხეთის ტურისტული პოტენციალი და მისი გამოყენება

ჩეხეთის რესპუბლიკა დამოუკიდებელ სახელმწიფოდ გა-
დაიქცა 1993 წელს ყოფილი ჩეხოსლოვაკიის ჩეხეთად და
სლოვაკეთად დაშლის შემდეგ. 1999 წლიდან იგი არის ნატო-
ს, ხოლო 2004 წლიდან კი - ევროკავშირის წევრი ქვეყანა.
ჩეხეთი მდებარეობს ცენტრალურ ევროპაში. მისი მოსაზღ-
ვრე სახელმწიფოებია: პოლონეთი, სლოვაკეთი, ავსტრია და
გერმანია. მისი ფართობია 78,886 ათასი კვ. კმ. ჩეხეთი არის
საპარლამენტო დემოკრატიული რესპუბლიკა. იგი ადმინის-
ტრაციულად დაყოფილია 13 მხარედ. 2011 წლის მონაცემე-
ბით, ჩეხეთის მოსახლეობაა 10,6 მლნ კაცი, ქვეყნის საერთო
მშპ არის 285 მლრდ დოლარი, ხოლო ერთ მოსახლეზე მო-
წეული ეროვნული შემოსავალი შეადგენს 27 ათას დოლარს.
ქვეყნის ოფიციალური ენაა ჩეხური, ხოლო რელიგია კი –
კათოლიციზმი. იგი მდიდარია ქვანახშირით, თიხით, გრაფი-
ტითა და საშენი ხე-ტყის მასალით. ამ ქვეყანაში განვითარე-
ბულია კვების მრეწველობა და სოფლის მეურნეობა. ჩეხეთი
ახდენს მანქანათმშენებლობის პროდუქციის, სატრანსპორტო
საშუალების, ქიმიკატების, რკინისა და მინის ექსპორტს. მი-
სი ვალუტაა ჩეხური კრონა.

ჩეხეთი.

ჩეხეთის დედაქალაქია პრაღა, ხოლო ისტორიულ-კულტურული მემკვიდრეობის ფლობის თვალსაზრისით მნიშვნელოვანია ისეთი ქალაქები, როგორიცაა: ბრნო, პლზენი, ჩესკიკრუმლოვი, კუტნა-ჰორა, ტელჩი, ოსტრავა, ოლომოუცი და ლიბერეცი. პრაღა არის ჩეხეთის ისტორიული ცენტრი (XIII–XVII სს), სადაც მრავლად არის ისეთი ისტორიულ-კულტურული ღირსშესანიშნაობები, როგორიცაა: კარლის ხიდი (XIV ს), პრაღის სასახლე (XV ს), წმ. ვიტას ტაძარი (XIV ს) და რატუშა (XIV ს). ბრნოში მდებარეობს წმინდა პეტრესა და პავლეს ტაძარი (XV ს); პლზენი გამოირჩევა წმ. ბართლომეს ეკლესიით (XIII ს); ჩესკიკრუმლოვი ცნობილია თავისი ისტორიული ცენტრით, ხოლო კუტნა-ჰორა თავად წარმოადგენს შუასაუკუნეების “ვერცხლის” ქალაქს.

განვითარებულ ქვეყნებს შორის ჩეხეთის ცენტრალური განლაგება ასრულებს მისი ეკონომიკური განვითარების ხელშემწყობი ფაქტორის როლს. ამ ქვეყნის ტერიტორია შედგება ვაკეების, ბორცვებისა და პლატოებისაგან, რომლებიც გარშემორტყმული არიან დაბალი მთებით. ჩეხეთში ძირითადად ცხოვრობს ერთი ეროვნების მქონე მოსახლეობა, რომელთაც ყოფილ სოციალისტურ ქვეყნებს შორის მიაღწიეს ერთ-ერთ ყველაზე მნიშვნელოვან გარდაქმნებს ეკონომიკაში.

ბოლო დროს ჩეხეთის ეკონომიკური ზრდის მნიშვნელოვანი ფაქტორი გახდა ტურიზმი. ჩეხეთში ტურისტებს იზიდავს პრაღის ისტორიული ღირსშესანიშნაობა, მკურნალობა თერმულ კურორტებზე. დაუვიწყარ შთაბეჭდილებას ტოვებს ტურისტებში ჩეხეთის სამხრეთით მდებარე ქალაქებსა და შუა საუკუნეების არქიტექტურის ციხე-სიმაგრეებში მოგზაურობა. ჩეხეთის არქიტექტურის შედევრია პრაღის ეროვნული თეატრი და “მოცეკვავე” სახლი. ქვეყნის ისტორიული შენობა-ნაგებობებია კრომერჟიუის არქიეპისკოპოსის სასახლე, ლუდნიც-ვალტიცის კულტურული ლანდშაფტი, ოლომოუცის წმინდა სამების სასახლეთა კომპლექსი და ტუგენდჰაუტის ვილა. აქვე აღსანიშნავია ჩეხეთის ისტორიული ცენ-

ტრი-ბრნო, სადაც გახსნილია საერთაშორისო სავაჭრო ბაზრობები.

მრავალი საუკუნის განმავლობაში პრაღა განაცვიფრებდა ტურისტებს თავისი სილამაზით. თანამედროვე პრაღის საფუძველს წარმოადგენს შუასაუკუნოვანი ციხე-სიმაგრეები. დედაქალაქის მნიშვნელოვან შენობას წარმოადგენს პრაღის კრემლი. მდინარე ვლტავაზე გადაჭიმულია კარლის ლამაზი ხიდი, რომელიც აგებული იქნა 1357 წელს კარლ IV-ის ბრძანების თანახმად. კარლის ხიდით იწყება პრაღის ძველი უბანი (ძველი პრაღა). ცენტრალური მოედნით, რომელიც ადრე იყო ქალაქის სავაჭრო ცენტრი. ძველი უბნის მოედანზე მდებარე ყველაზე მნიშვნელოვან ისტორიულ შენობათა რიცხვს განეკუთვნება XIV საუკუნეში აგებული ციხე-დარბაზი ორიგინალური საათით, რომლის სანახავად აქ ჩამოდის უამრავი ტურისტი. აქვეა შუასაუკუნეების ეკლესია ორი კოშკითა და ზარით. ისტორიული სახლებით გაშენებულ გრაგნილ ქუჩებს ძველი ქალაქის მოედნიდან ტურისტები გაჰყავთ ბართლომეს სამლოცველომდე. ეს არის ჩეხეთის ყველაზე ცნობილი სასულიერო სასწავლებელი, რომლის მაგისტრი იყო ჩეხეთის ეროვნული გმირი—იან ჰუსი. პრაღაში მუზეუმთა დიდი რაოდენობაა. ტურისტებისათვის პრაღის ერთ-ერთი აღიარებული უბანია პრაღის ახალი მოედანი, სადაც იმყოფება ეროვნული მუზეუმი და პრაღის ლამაზი მაღაზიები.

ჩეხეთის რესპუბლიკა არის დიდი რაოდენობის შუა საუკუნეების ციხე-სიმაგრეთა ქვეყანა. პრაღის სიახლოვეს მდებარეობს კარლის ციხე-სიმაგრე, რომელიც XIV საუკუნეში ააგო მეფე კარლ IV-მ. ციხის მშენებლობა გაგრძელდა რამდენიმე წელს. ჩეხეთის რესპუბლიკაში საკურორტო-ბარნეოლოგიური საქმიანობა დაიწყო ჯერ კიდევ შორეულ წარსულში. ერთ-ერთ ასეთ პირველ კურორტს წარმოადგენს სამეფო კარის კურორტი. ტურისტებისათვის უკვე დიდი ხანია ცნობილია ამ რეგიონის 80-მდე ცხელი, სამკურნალო წყაროები, მაგრამ თავად კურორტი დაარსდა მხოლოდ XIV საუკუნის დასაწყისში. ჩეხეთის სამეფო კურორტის დაარსების შე-

სახე არსებობს რამდენიმე ლეგენდა. მათ შორის ყველაზე გავრცელებულ ლეგენდაში კურორტის დამაარსებლად ითვლება კარლ IV. კურორტის თავზე აღმართულია ირმის ქანდაკება, რომელსაც ეწოდება “ირმის ნახტომი”.

დასავლეთით მდებარე საკურორტო რაიონი, სამეფო კარის კურორტის გარდა, მოიცავს სხვა კურორტებსაც, რომელთაც გააჩნიათ ხელსაყრელი ადგილმდებარეობა. ისინი მდებარეობენ მთის ხეობაში, ზღვის დონიდან 630 მეტრის სიმაღლეზე და გარშემორტყმულნი არიან ტყის ფერდობიანი მთებით, რომლებიც სიმაღლით 900 მეტრს აღწევს. მთები ხეობას იცავენ ჩრდილოეთისა და ჩრდილო-დასავლეთის ქარი-საგან, რომელიც ქმნის სუბალპური ხასიათის კლიმატს. ეს კურორტები ცნობილია დიდი რაოდენობის მინერალური წყაროებით. მიუხედავად იმისა, რომ წყაროები კონცენტრირებულია მცირე ტერიტორიაზე, მათ აქვთ სრულიად სხვადასხვაგვარი ქიმიური შემადგენლობა. ამ მინერალური წყაროებით მკურნალობენ კუჭ-ნაწლავის ტრაქტას (საჭმლის მომნელებელ სისტემას), სასუნთქ ორგანოებს, საშვილოსნოს ანთებით პროცესებს და სხვა სახის დაავადებებს. მათი მეშვეობით ხდება ნერვული სისტემისა და გულ-სისხლძარღვთა დაავადებებისაგან ავადმყოფთა განკურნვა.

აღმოსავლეთ რეგიონში მდებარეობს ჩეხეთის რესპუბლიკის ყველაზე მაღალი მთები, რომლებიც ცნობილნი არიან ქვეყნის საკურორტო რაიონებით. მაღალ მთებში გადის ჩეხეთ-პოლონეთის სახელმწიფო საზღვარი. ამ მხარეში არის ეროვნული ნაკრძალი, სადაც 1600 მეტრის სიმაღლეზე აღმართულია თოვლიანი მთები. ამ მთის ფერდობებზე განლაგებულია პატარა ხის სახლები. აქ აშენებული ტურისტული ცენტრი ცნობილია თავისი თბილი, სამკურნალო-ბარნეოლოგიური წყაროებით. ჩეხეთის რესპუბლიკა ცნობილია აგრეთვე ძველი საკურორტო ადგილებითაც. ადგილობრივი ბარნეოლოგიური წყაროების უხსოვარ დროში გამოყენების შესახებ მოწმობს რომის იმპერიის ეპოქის მონაცემები. ამ კურორტების აყვავება დაიწყო XVIII საუკუნის ბოლოსა და

XIX საუკუნის დასაწყისში. ამ დროს აქ მკურნალობდა ნაპოლეონის ომის ბევრი დაჭრილი ჯარისკაცი. ქვეყნის ბუნებრივ ღირსშესანიშნაობას წარმოადგენს ქალაქ ბრნოდან დასავლეთით მდებარე უამრავი გამოქვაბული, რომელიც ამ რეგიონში ჩამოსული უცხოელი ტურისტებისათვის ცნობილი იყო ჯერ კიდევ XVII საუკუნეში. გამოქვაბულები დამსვენებელს იზიდავდა იმით, რომ ტურისტებს შეეძლოთ აქ ენახათ “პირველყოფილი ცხოველების” ძვლები. მათი დაფქვევის შედეგად მიღებული ფხვნილი წარმოადგენს ბევრი სახის დაავადების განკურნვის წამალს. ჩეხეთში დიდი მოთხოვნით სარგებლობს საგანმანათლებლო ტურიზმი. ჩეხეთის რესპუბლიკაში ბევრია მსოფლიო დონის უმაღლესი სასწავლებელი. მათ შორის ყველაზე ცნობილია პრაღის უნივერსიტეტი.

სლოვაკეთის ტურისტული პოტენციალი და მისი გამოყენების შესაძლებლობები

სლოვაკეთი მდებარეობს ცენტრალურ ევროპაში. მას ესაზღვრება ჩეხეთი, პოლონეთი, უკრაინა, უნგრეთი და ავსტრია. ამ ქვეყნის ფართობია 49 ათ კმ². 2007 წლის მონაცემებით, სლოვაკეთის მოსახლეობაა 5,5 მლნ კაცი, მისი საერთო მშპ შეადგენს 108,3 მლრდ აშშ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე კი – 18 ათას დოლარს. ქვეყნის ვალუტაა სლოვაკური კრონა. 2004 წლიდან იგი არის ევროკავშირის წევრი ქვეყანა. სლოვაკეთი არის დემოკრატიული საპარლამენტო რესპუბლიკა. ადმინისტრაციულად იგი იყოფა 8 რეგიონად. სლოვაკეთის დედაქალაქია **ბრატისლავა**. ქვეყნის ოფიციალური ენაა სლოვაკური. მისი რელიგიაა კათოლიციზმი. უდიდესი ქალაქებია: ბრატისლავა კოშიცე, ნიტრა, ჟილინა და პრეშოვი.

სლოვაკეთი ფლობს ისეთ ბუნებრივ რესურსებს, როგორიცაა: მურა ნახშირი, რკინის, სპილენძისა და მანგანუმის

მადანი, მარილი და სასოფლო-სამეურნეო მიწები. მას საექსპორტოდ გააქვს რკინის მადანი, ქიმიკატები, ნავთობ-პროდუქტები და იარაღი. სლოვაკეთი, ჩეხეთის მსგავსად, დამოუკიდებელ სახელმწიფოდ ჩამოყალიბდა 1993 წელს ყოფილი ჩეხოსლოვაკიის მშვიდობიანად დაშლის გზით. ქვეყანამ აიღო კურსი ევროკავშირისა და ნატოში ინტეგრაციაზე. გარდამავალი ეტაპი ქვეყნისთვის გამოდგა მძიმე. პრივატიზაციის პროცესმა გაზარდა უმუშევართა რიცხვი, რომელიც დღესაც 20%-ს შეადგენს. სლოვაკეთში მწვავედ დგას ეთნიკურ უმცირესობათა პრობლემა. უნგრელები ითხოვენ პოლიტიკური პრობლემების გადაჭრას, ბოშები კი—სოციალური პრობლემების გადაჭრას. სლოვაკეთის ღირსშესანიშნაობებია მაღალი ტატრის მთები, ბანსკა-შტიავნიცა, ფოლკლორული არქიტექტურის სოფელი—ვლკოლინეცი.

ბრატისლავა, ტურისტული მოთხოვნის თვალსაზრისით, ცნობილია არამარტო თავისი სამთო-სათხილამურო კურორტებით, არამედ ავსტრიის და სხვა მეზობელი ქვეყნების მოქალაქეები აქ ჩამოდიან აგრეთვე იაფი შესყიდვების განხორციელებისათვის. სლოვაკეთის დედაქალაქი მდიდარია თავისი ტურისტული ღირსშესანიშნაობებით. წარსულში, რომის იმპერიის თავდასხმებისაგან თავის დასაცავად, ბრატისლავა გამაგრებული იყო ქვის ციხე-კოშკებით მდინარე დუნაის სანაპიროებზე. ბრატისლავას სასახლეში ისვენებდა გზად მიმავალი რომის იმპერატორი. შემდგომში ბრატისლავა შემოსაზღვრული იქნა უნგრეთის ციხე-სიმაგრეებით, რადგანაც ამ ქალაქის გავლით გადიოდნენ გზას პოლონელი მებრძოლები. შედეგად ბრატისლავა გადაიქცა სასახლეების აღმშენებლობისა და ხელოვნების აყვავების ცენტრად.

ბრატისლავაში გამართა თავისი პირველი კონცერტი ახალგაზრდა მოცარტმა, სიტყვით გამოვიდა 9 წლის ფერენც ლისტმა. ბრატისლავაში ბევრი მუზეუმი: სლოვაკეთის ეროვნული მუზეუმი, მეღვინეობის მუზეუმი, იარაღის მუზეუმი, სლოვაკეთის ეროვნული გალერეა.

სლოვაკეთის მნიშვნელოვანი ტურისტული პოტენციალია თავმოყრილი ტატრის მთებში. ისინი იჭერენ 260 კმ² ფართობს, ხოლო სიმაღლით კი აღწევენ 2663 მ-ს. თუმცა ეს მთები აღპებთან შედარებით დაბალია, მაგრამ აღპებთან შედარებით, სლოვაკეთის მიმდებარე ტერიტორიებზე განლაგებული ტატრის მთები ბევრად უფრო ხელმისაწვდომია ტურისტებისათვის. აქ საკმაოდ კარგი გზებია დაგებული, რომელიც მზადაა ტურისტების მიღებისათვის. ტატრების მაღალ მთებში დამსვენებლები ხვდებიან ბევრ ტბას (მყინვარების დნობის კვალს). გასაოცარია თავისი სილამაზით ტატრის კლდოვანი მთების ჩანჩქერებიც. ამ მთების სამხრეთით მდებარე ფერდობები დაფარულია წიფლის ტყეებით. იგი მდიდარია სუფთა ჰაერით. ეს ადგილები ცნობილია სანატორიუმების ფუნქციონირებისათვის, რომელშიც კურნავენ ტუბერკულოზსა და ასთმას. ტატრებში მდებარეობს კარსტული მღვიმეები და სამკურნალო კურორტები¹.

უნგრეთის ტურისტული პოტენციალი და მისი უპირატესობანი

უნგრეთის რესპუბლიკა მდებარეობს სლოვაკეთის რესპუბლიკის სამხრეთით. მას ესაზღვრება აგრეთვე ავსტრია, უკრაინა, რუმინეთი, სერბეთი, ხორვატია და სლოვენია. მისი ფართობია 93 ათასი კვ. კმ. აქ მდებარეობს უდიდესი ტბა—ბალატონი. უნგრეთის დედაქალაქია **ბუდაპეშტი**. ქვეყნის ოფიციალური ენაა უნგრული, ხოლო რელიგია კი—კათოლიციზმი. უნგრეთი საპარლამენტო რესპუბლიკაა. ეროვნული ვალუტაა ფორინტი.

¹ www.sib-garden.ru/. Международный туризм.

უნგრეთი.

უნგრეთის ტურისტულ ღირსშესანიშნაობებს წარმოადგენს: ბუდაპეშტი-დუნაის სანაპირო, ციხის კვარტალი, პარლამენტის შენობა (XIX ს.), ეროვნული მუზეუმი, ეკლესიები იაკში (XIII ს.) და ნიორბატორში (XV ს.), ესტერჰაზის სასახლე ფერშედში (XVIII ს.), ტაძრები ტატში (XVIII ს.), პეჩში (XI ს.) და სოფელი – ჰილოკო.

საერთაშორისო ტურიზმის თვალსაზრისით, უნგრეთში საინტერესოა ბუდაპეშტის ტურისტულ-რეკრეაციული ღირსშესანიშნაობა. გარდა ამისა, ქვეყანა ცნობილია ბალატონის ტბის საკურორტო ზონით – სამკურნალო-ბარნეოლოგიური კურორტებით. დუნაი ბუდაპეშტს ყოფს ორ ნაწილად. მდინარის ურთიერთმოპირდაპირედ მდებარე სანაპიროებს აერთიანებს შვიდი საავტომობილო და ორი სარკინიგზო მაგისტრალის დამაკავშირებელი ხიდი. ბუდაპეშტი მსოფლიოს ერთ-ერთი ყველაზე ღამაში ქალაქია. მისი ყველაზე ცნობილი ღირსშესანიშნაობაა ბუდას ციხესიმაგრე, დუნაის სანაპიროზე მდებარე პარლამენტის შენობითა და ანდრაშის გამზირით. ბუდას ციხესიმაგრის მიმდებარე ტერიტორია წარმოადგენილია ისეთი ღირსშესანიშნაობებით, როგორიცაა ბუდას მხარე. მას მიეკუთვნება ბუდაპეშტის ისტორიული და იარაღის მუზეუმები, უნგრეთის ეროვნული გალერეა.

ბუდაპეშტი ცნობილია არამარტო ისტორიულ-კულტურულ ცენტრად, არამედ სპორტულ ღონისძიებათა ჩატარების ადგილადაც. აქ ყოველ წელს ტარდება როკ-ფესტივალი. ბუდაპეშტში ტურისტებს სთავაზობენ ე. წ. “სპეციალურ ბარათს”, რომელიც მათ აძლევს სხვადასხვა სახის სერვისზე ფასდაკლებისა და უფასოდ ტრანსპორტირების საშუალებას. ბუდაპეშტი არის ერთადერთი ქალაქი მთელ მსოფლიოში, სადაც კარგადაა დაგეგმარებული ტურისტების მისვლა მინერალურ წყაროებამდე. ამიტომ ნებისმიერმა ქვეყანამ უნდა გაითვალისწინოს ბუდაპეშტის ქალაქური დაგეგმარების გამოცდილება. ქალაქის ცენტრი, რომელშიც თავმოყრილია მრავალი ისტორიული ღირსშესანიშნაობა, ტურისტების მოძრაობის გამო, გადატვირთულია. ასეთ ადგილებში სავაჭრო კომპლექსი განლაგებულია მიწის სიღრმეში.

უნგრეთის მნიშვნელოვანი ტურისტული რესურსია ბალატონის ტბის საკურორტო ზონა, რომლის სამხრეთ სანაპირო მიმზიდველია ოჯახების დასვენებისა და ცურვის უცოდინართათვის. აქ სანაპიროდან 200–300 მეტრის დაშორებითაც კი წყლის სიღრმე არ აღარბებს 1 მეტრს. ცურვის მოყვარულები ისვენებენ ტბის ჩრდილოეთ სანაპიროზე, სადაც წყალი შედარებით ღრმაა. ბალატონის ტბის ირგვლივ გაშენებულია ბალნეოლოგიური კურორტები, რომელთა პოპულარობა განპირობებულია ევროპის უმსხვილესი თერმული ტბის წყალობით. ზამთარში ტბის ტემპერატურა არ ეცემა 25⁰-ზე ქვევით.

დასავლეთ ევროპის ტურისტული პოტენციალი

დასავლეთ ევროპას განეკუთვნება საფრანგეთი, ბელგია, ნიდერლანდები, ლუქსემბურგი, დიდი ბრიტანეთი და ირლანდია.

საფრანგეთის ტურისტული ღირსშესანიშნაობანი

საფრანგეთის რესპუბლიკა მდებარეობს დასავლეთ ევროპაში. იგი მოიცავს ევროპის ამ ნაწილის რამდენიმე კუნძულსა და ზღვისპირა ტერიტორიების ნაწილს. მას ესაზღვრება ბელგია, ლუქსემბურგი, გერმანია, შვეიცარია, იტალია, მონაკო, ესპანეთი და ანდორა. საფრანგეთი დაკავშირებულია გაერთიანებულ სამეფოსთან ევროგვირავით, რომელიც გადის ინგლისის არხის ქვეშ. საფრანგეთი განვითარებული ქვეყანაა. იგი მეხუთე ადგილზეა მთლიანი შიდა პროდუქციის მიხედვით მთელ მსოფლიოში. იგი ყველაზე მეტად მონახულებადი ქვეყანაა მთელ ევროპაში, რომელიც ყოველწლიურად იღებს 82 მლნ ტურისტს. იგი არის გაეროს ერთ-ერთი დამაარსებელი ქვეყანა და ასევე დიდი რვიანის, ევროკავშირის, ნატოს, ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის, მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის წევრი სახელმწიფო. საფრანგეთი არის გაეროს უშიშროების საბჭოს ხუთი მუდმივი წევრიდან ერთ-ერთი. მისი დედაქალაქია **პარიზი**, ოფიციალური ენა—ფრანგული. საფრანგეთი არის ნახევრადსაპრეზიდენტო რესპუბლიკა. იგი ფართობით 551,7 ათასი კვ. კმ-ია. 2010 წლის მონაცემებით აქ ცხოვრობს 65,5 მლნ კაცი, ხოლო ქვეყნის საერთო მშპ შეადგენს 2,13 ტრლნ დოლარს, ერთ მოსახლეზე 34 ათ. დოლარს. მისი ვალუტა არის ევრო.

საფრანგეთის შემადგენლობაში შედის ხმელთაშუა ზღვის კუნძული — კორსიკა. ქვეყანა შედგება 26 რეგიონისაგან. მათ შორის 22 (რომელიც თავის მხრივ დაყოფილია 96 დეპარტამენტად) მდებარეობს თავად საფრანგეთის ტერიტორიაზე, ხოლო 4 კი—ზღვის გადაღმა მხარეს. ესენია: გვადელუპა, მარტინიკა, გვიანა და რეიუნიონი. ქვეყნის რელიეფში ჭარბობს ვაკეები და დაბლობები. მისი უმაღლესი მწვერვალია მონბლანი. საფრანგეთი ფლობს ისეთ ბუნებრივ რესურსებს, როგორიცაა: ურანი, ქვანახშირი, ბოქსიტები, რკინის მადანი, თუთია, მარილი, საშენი მასალა და თევზი. იგი,

ეკონომიკური თვალსაზრისით, წარმოადგენს ინდუსტრულ ქვეყანას, სადაც უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭება სოფლის მეურნეობისა და მომსახურების დარგთა განვითარებას. მთელი მსოფლიოსთვის ცნობილია ფრანგული ღვინო, კონიაკი და შამპანური. ქვეყანა მდიდარია მდინარეებით.

საფრანგეთი.

საფრანგეთი წარმოდგენილია მდიდარი ლანდშაფტით. აქ არის ატლანტის ოკეანის კლდოვანი სანაპირო, ფართო ველები, დათოვლილი მთები, ხმელთაშუა ზღვისპირა ქვიშიანი სანაპიროები, მდინარეები — სენა და მარნა. აღმოსავლეთით არის ტყის მასივები, სამხრეთით კი — მთები. საფრანგეთის ყველაზე გრძელი მდინარეა ლუარა. ამ ქვეყანაში აღმართულია პირინეისა და ალპური მთები. საფრანგეთში კლიმატი არის კონტინენტური, ოკეანური. აქ კლიმატი რბილი და ნესტიანია, გაზაფხული წვიმიანია, ზაფხული შედარებით — თბილი. იანვრის საშუალო ტემპერატურაა 0°, ხოლო ზაფხულის კი +25°. ტერიტორიის მიხედვით იგი ერთ-

ერთი უდიდესი ქვეყანაა ევროპაში რუსეთისა და უკრაინის შემდეგ. პოპულარულ ტურისტულ მიმართულებათა მიხედვით საფრანგეთი იკავებს მეორე ადგილს ამერიკის შემდეგ.

საფრანგეთის გეოგრაფიული მდებარეობა ხასიათდება ორი მთავარი მახასიათებელი თვისებით: 1. მისი განლაგება ევროპის დასავლეთით, მაღალგანვითარებულ ქვეყნებს შორის; და 2. ზღვაზე გასასვლელი, რაც მას საშუალებას აძლევს, ოკეანის მიღმა და სხვა ევროპულ სახელმწიფოებთან დასაკავშირებლად, ისარგებლოს იაფი საზღვაო ტრანსპორტით. საფრანგეთი მდიდარია ბუნებრივ-კლიმატური პირობებით, რაც ხელს უწყობს ამ ქვეყანაში სოფლის მეურნეობისა და ტურიზმის განვითარებას. აქ გამოიყოფა 3 ბუნებრივ-კლიმატური ზონა: 1. ჩრდილოეთი – მკაცრი საზღვაო კლიმატით; 2. ცენტრალური მასივი, რომელსაც შუალედური განლაგება აქვს და ხასიათდება ტემპერატურის მკვეთრი ცვლილებით; 3. სამხრეთი–ხმელთაშუა ზღვის ტიპის კლიმატით.

საფრანგეთის ისტორია უძველესი დროიდან იწყება, რაზეც მეტყველებს მრავალი არქეოლოგიური ძეგლი. საფრანგეთის განვითარება დაიწყო ჯერ კიდევ რკინის ხანიდან. ქვეყანამ თავის სიძლიერეს მიაღწია კარლოს დიდის დროს, ამ ტერიტორიაზე გერმანელი ფრანკების ჩამოსახლების შემდეგ. ფრანკთა სახელმწიფო იქცა იმპერიად, რომელიც დაიშალა სათავეში პუგო კაპეტის მოსვლის შემდეგ. დასავლეთ ევროპაში ქრისტიანობა გავრცელდა სწორედ საფრანგეთიდან. XVII საუკუნეში საფრანგეთში მონარქიის დამხობის შემდეგ იგი გადაიქცა რესპუბლიკურ სახელმწიფოდ. საფრანგეთი იყო მსოფლიოში პირველი ბურჟუაზიული რესპუბლიკა. ამ ქვეყნის მიერ კოლონიების დაპყრობამ იგი აქცია ძლიერ სახელმწიფოდ. ნაპოლეონ ბონაპარტის მიერ წარმოებული ომებმა ქვეყანა აქცია ერთ-ერთ უძლიერეს იმპერიად. XIX საუკუნეში საფრანგეთმა დაიპყრო უზარმაზარი ტერიტორიები აფრიკასა და აზიაში, მაგრამ XIX–XX საუკუნეთა მიჯნაზე გერმანიასთან წარმოებულმა ომებმა დაასუსტა საფრანგეთის კოლონიური იმპერია. XX საუკუნის 50-იან

წლებში ქვეყნის პრეზიდენტმა შარლ დე გოლმა კონსტრუქციული შიდა და საგარეო პოლიტიკის გატარებით, შეძლო II მსოფლიო ომის შედეგად დანგრეული ქვეყნის აღდგენა და საფრანგეთის ზეგავლენის სფეროში ყოფილი კოლონიების შენარჩუნება.

საფრანგეთის დასახლების გართულებული სისტემა განაპირობა იმ ფაქტმა, რომ ამ ქვეყნის ყველა გზა მიდის პარიზისაკენ. პარიზი მდებარეობს მდინარე სენას სანაპიროს მიმდებარე ტერიტორიაზე. ქალაქის მზარდი ურბანიზაცია და პიპერგანვითარება იქცა ქვეყნის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან რეგიონულ პრობლემად. გასული ათასწლეულის განმავლობაში პარიზი განვითარდა, როგორც კულტურული, ისე პოლიტიკური ცენტრი, რომელმაც შეცვალა თავად მსოფლიო ისტორიაც კი. იგი, როგორც საფრანგეთის დედაქალაქი, ცნობილია ჯერ კიდევ 987 წლიდან. პარიზის ქუჩებს გააჩნია მკვეთრად გამოხატული რადიალურ-წრიული განლაგება, რომელიც კონცენტრირებული წრეებით უკავშირდება მწვეან ბუღვარს. პარიზის უნივერსიტეტი დაარსდა 1215 წელს, სადაც სწავლა შეუძლია ყველა ასაკის ადამიანს.

ტურისტებს პარიზის ღამაში პანორამის ნახვა შეუძლიათ ეიფელის კოშკიდან, რომელიც აშენდა 1887 – 89 წლებში. ეს არის ლითონის კონსტრუქცია შამდე-მარსზე სენასთან. იგი არის პარიზის ყველაზე მაღალი შენობა და საფრანგეთის ყველაზე ცნობილი სიმბოლო. მას ეს სახელი დაერქვა პროექტის ავტორის, ინჟინერის გუსტავ ეიფელის საპატივცემულოდ. ეიფელის კოშკი ქალაქის ყველაზე პოპულარული ტურისტული ღირსშესანიშნაობაა, რომელსაც წელიწადში 5,5 მლნ-ზე მეტი დამოვალიერებელი ჰყავს. პარიზის ქუჩებს გააჩნიათ კურიოზული სახელები: სამოთხის, ჯოჯოხეთის, ღმერთის, სატანის, ადამის, ბაბილონის ქუჩები და ა. შ. ათეულობით ქუჩასა და მოედანს ჰქვია გამოჩენილი ადამიანების – პიუგოს, ბალზაკის და სხვათა სახელები. ისინი ატარებენ გეოგრაფიულ სახელებსაც: ამერიკის სკვერი, ევროპის მოედანი, იტალიის, არგენტინის, მოსკოვის ქუჩები და

ა. შ. პარიზის ტურისტული ღირსება არის ხელოვნების ბრწყინვალე შედეგები – პარიზის ღვთისმშობლის ტაძარი (ნოტრ-დამი). მისი მშენებლობა დაიწყო XII ს-ში. ტაძარს გააჩნია 130 მ სიგრძე და 48 მ სიგანე.

საფრანგეთი განვითარებული ტურისტული ინდუსტრიის ქვეყანაა. ძვირადღირებული კურორტების (კანის, ნიცას, სენტროპეს) გვერდით აქ ტურისტებს ხვდება შედარებით დაბალფასიანი ტურისტული ზონები. საფრანგეთის ალპები მთელი წლის განმავლობაში იღებს ტურისტებს. უმაღლეს ღონეზეა აყვანილი სასტუმროთა სერვისი, რასაც დიდი მოგება მოაქვს ქვეყნისათვის. მიუხედავად ორი მსოფლიო ომისა, პარიზი გამოირჩევა შესანიშნავი ბულვარებითა და ინფრასტრუქტურით (ლუვრი, ვერსალი, ტრიუმფალური თაღი, ვანდომის მოედანი, ტუილრიის ბაღი, ეიფელის კოშკი, დორსეს სადგური, პარიზის ღვთისმშობლის ტაძარი – ეს ის ნაგებობებია, რომელიც იზიდავს მილიონობით ტურისტს. ისტორიული ადგილები, მდიდრული კაფეები, მეფეთა სასახლეები, არისტოკრატიული რეზიდენციები, ულტრათანამედროვე მაღალსართულიანი სახლები პარიზს აძლევს სიცოცხლით აღსავსე ქალაქის იერ-სახეს. აქ მდებარეობს 2000-მდე მონუმენტი, 200 მუზეუმი და სხვა მთავარი ღირსშესანიშნაობები მდინარე სენას სანაპიროზე.

კუნძულ სიტეზე განთავსებულია მსოფლიოს ერთ-ერთი ღირსშესანიშნავი მუზეუმი – ლუვრი. ლუვრიდან ელისეის მინდვრების მიმართულებით ტუილრიის ბაღში მდებარეობს იმპრესიონისტებისა და ორანჟერის მუზეუმი. ელისეის მინდვრების მარცხნივ მდებარეობს ორი მსგავსი შენობა: გრან-პალე და პტი-პალე. პირველში იმართება სეზონური გამოფენები, მეორეში განთავსებულია ქალაქის მუზეუმი, სადაც ინახება ხელოვნების ნიმუშები. ლუვრიდან მარჯვნივ მდებარეობს პომპადუს ცენტრი, სადაც ინახება XX საუკუნის ნახატები და სკულპტურები. მისგან ოდნავ მოშორებით მდებარეობს პარიზის ისტორიის მუზეუმი. ყველაზე დიდი მუზეუმები მდებარეობს მდინარე სენას მარცხენა სანაპიროზე: იმ-

პრესიონისტთა მუზეუმი, გარდორსე, შუასაუკუნეების ხელოვნების მუზეუმი და როდენის მუზეუმი. გარდა ამისა, პარიზში თავმოყრილია დიდი რაოდენობის კოლექციები, საგამოფენო დარბაზები, საინტერესო ექსპონატები.

მთელი ქალაქი, თავისი უძვირფასესი სასახლეებით, უნიკალური არქიტექტურული ანსამბლებით და სკულპტურებით, ტურისტების წინაშე იშლება, როგორც უძვირფასესი მუზეუმი. პარიზში იმართება უმაღლესი დონის სამოდელო ჩვენებები. მაღალი მოდა უკავშირდება ისეთ მოდელორთა და დიზაინერთა სახელებს, როგორიცაა ივსენ ლორაი, კოკო შანელი, კრისტიან ლორი, პიერ კარდენი და სხვები. მათი სამოდელო სახლები დღეს მსოფლიო სამოდელო სახლებადია ქცეული. პარფიუმერია, საიუველირო ნაკეთობები, სამოდელო სახლებთან ერთად, შეადგენს დიდი “ლუქსის ინდუსტრიას”. გაზაფხულსა და შემოდგომაზე აქ ყოველდღიურად იმართება გამოფენები, რომელიც სეზონებთანაა დაკავშირებული.

პარიზი ცნობილია გართობის ინდუსტრიითაც. აქ მდებარეობს 100 თეატრი და კაფე, 400 კინოთეატრი. გარდა საოპერო და დრამატული თეატრებისა, აქ მდებარეობს მრავალი საესტრადო და საკონცერტო დარბაზი, საცეკვაო ბარები და ღამის კლუბები. ისინი თავმოყრილია სამ ადგილზე: მონპარნასი-მდ. სენას მარცხენა სანაპირო, სენ-ჟერმენ-დე-პრე – მონმარტი – მდ. სენას მარჯვენა სანაპირო. მდინარის ორივე სანაპიროზე უწყვეტლივ განლაგებულია რესტორნები, კაფეები, ღამის კლუბები. აქვეა პიგალის მოედანი, კაფე-ბარი “მულენ რუჟი”, რესტორანი „ლა ვინი“. მრავალი კულტურული და ისტორიული ღირსშესანიშნაობა მდებარეობს პარიზის შემოგარენში. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ვერსალის სასახლე, რამბუიეს არქიტექტურული ანსამბლი – პრეზიდენტის რეზიდენცია, ვენსენკის ციხესიმაგრე, კონდეს ოჯახის სასახლე შანტში, სენ-დენის ტაძარი – ეპისკოპოსის რეზიდენცია და XII – XVI საუკუნეების საფრანგეთის მეფეთა საკუთხეველი, შარტრის ტაძარი, ეროვნული ისტორიული მუ-

ზეუმი, სენ-ჟერმენ-ან-სენის ციხესიმაგრე, სადაც მოთავსებულია მსოფლიოს მდიდარი ისტორიული ეპოქის ნივთების კოლექცია.

პარიზის შემოგარენში მდებარეობს ევროდისნილენდი. ეს გასართობი კომპლექსი ძალიან პოპულარულია ტურისტებს შორის. მას ორჯერ მეტი ვიზიტორი ეავს ვიდრე ლუვრსა და ეიფელის კოშკს. ტურისტების დიდ ინტერესს იწვევს შუა საუკუნეების ციხე-სიმაგრეები მდ. ლუარას სანაპიროზე: შენონსო, ანჟე, ამბუაზი, შამბორა, შენონი და სხვები. ანჟე-დან, შენონიდან, კლასიკური სტილის აზ-ლე-რიდოდან და შენონსოდან კარგად ჩანს წარსული ეპოქის “სული, საიდუმლოება და რომანტიზმი”. თითოეულ მათგანს აქვს თავისი ისტორია, რომელიც მდიდარია დაუჯერებელი ამბებითა და ფაქტებით. განსაკუთრებულ ყურადღებას იქცევს რივიერას რეგიონი – ლაჟვარდოვანი სანაპირო, რომელიც მდებარეობს საფრანგეთის სამხრეთით და ესაზღვრება იტალიის რივიერას. მზიანი პლაჟები, ჩოგბურთის მოედნები, მუზეუმები, ფე-შენებელური სასტუმროები, მყუდრო კაფეები ქმნიან სიცოცხლით აღსავსე ახალ სამყაროს. ეს სანაპირო სტუმრებს სთავაზობს პეიზაჟების დიდ პალიტრას, შესანიშნავ ადგილებს სეირნობისა და გართობისათვის. რეგიონი იკავებს 43 ათას კვ. კმ-ს, 120 კმ სანაპირო ზოლით, 40 კმ პლაჟით. ტერიტორიის 80% მთიანი მასივია, 175 კმ. ტყით, 1000 უხვი მდინარით. სანაპიროზე ინფრასტრუქტურა მაღალგანვითარებულია. სარკინიგზო და საავტომობილო გზების ქსელი რეგიონს აკავშირებს საფრანგეთისა და ევროპის ქალაქებთან.

ნიცის საერთაშორისო აეროპორტი მნიშვნელოვან როლს თამაშობს ტურიზმის განვითარებაში. იგი წელიწადში 8,6 მლნ ადამიანს ემსახურება, 80 საერთაშორისო მარშრუტით 28 ქვეყანას შორის და იღებს თვითმფრინავებს 45 ავიახაზიდან. აქ სასტუმრო მომსახურება შედგება ლუქსის კლასის და სასტუმრო რეზიდენციისაგან. კონგრესის 9 სასახლეში მაღალ დონეზე შეიძლება ჩატარდეს საქმიანი შეხვედრები. 19 სამთო კურორტი ფუნქციონირებს დეკემბრიდან მაი-

სამდე. ლაჟვარდოვანი სანაპირო მთელი წლის განმავლობაში წარმოადგენს ტურისტებისათვის ერთ-ერთ ძირითად მიმართულებას, მსოფლიოში ცნობილი კულტურული ღირსშესანიშნაობის გამო: კანის საერთაშორისო კინოფესტივალი (ყოველწლიურად ტარდება მაისში), კარნავალი ნიცაში (ტარდება თებერვლის თვეში). აქ მდებარეობს მრავალი მუზეუმები, გამოფენები, მაღაზიები, ზოოპარკი, სამორინეები, ღამის კლუბები, სპეცტაკლები და სხვა.

ანგულებთან ახლოს მდებარეობს XVII საუკუნის ფრანგი მწერლების დასასვენებელი ადგილი – ლარიშფუკო. სანტოჟეში წარმოდგენილია კარგად შემონახული რომანული ეკლესიები. მსოფლიოში ცნობილია საფრანგეთის ალპების სამთო კურორტები: ლეზარკი, ლაპლანი, მენიუირი, ვალდ-ი-ზერი, მერიბელი, შამონი და სხვა. მომბლანიდან მთელ სივრცეში ჩრდილოეთიდან უკიდურეს სამხრეთით მდებარე მთებზე განლაგებულია თანამედროვედ აღჭურვილი სათხილამურო ტრასები, რომლებიც ერთმანეთთან დაკავშირებულია ჩქაროსნული ავტოსტრადებით. ტურისტების ყურადღებას იწვევს ფრანგული სამთო-სათხილამურო კურორტების მაღალხარისხიანობა. სამთო-სათხილამურო კურორტები დამსვენებელს სთავაზობს სხვადასხვა სახის 80 სათხილამურო ტრასას სირთულის მიხედვით 150 კმ-მდე.

კურორტების სპეციფიკურობა გამოიხატება სიმაღლიდან დაშვების ადგილებით. დასაშვები სადგურები განლაგებულია 1200 მ-დან, 3000 მ-მდე. აქედან შესაძლებელია 2000 მ-ის მანძილზე დაშვება, რაც იძლევა სწრაფი დაშვების საშუალებას. სამთო ტურიზმთან ერთად აქ შესაძლებელია სპორტის სხვადასხვა სახეობით დაკავება. აქ მოემართებიან არამარტო სპორტსმენები შეჯიბრებებისათვის, არამედ გულშემატკივრებიც. ყველაზე სანახაობრივ სპორტულ ღონისძიებად ითვლება მონტე კარლოს ავტორალი თებერვლის თვეში, 24 საათიანი ავტო შეჯიბრებები ლე-მანში, ფრანგული დერბი შანტში, ტურ დე ფრანსი – ველორობოლა ივლისის თვეში. გარდა ამისა, 1998 წელს ჩატარდა მსოფლიო ჩემპიონატი

ფეხბურთში და ღია ჩემპიონატი ჩოგბურთში. პარიზი ითვლება მსოფლიო ლიდერად კონფერენციებისა და მაღალი ხარისხის ვაჭრობით. საქმიანი ტურიზმიდან მიღებული შემოსავალი წარმოადგენს შემოსვლითი ტურიზმიდან მიღებული შემოსავლის მესამედს. სხვადასხვა დეპარტამენტების სავაჭრო პალატებს აქვთ საშუალება მოაწიონ კონფერენციები და სამუშაო შეხვედრები.

საფრანგეთში ჩასვლის ვადების კლასიფიკაცია ხდება შემდეგნაირად: ტურისტული ვიზიტები—2 კვირით (ერთი თვის განმავლობაში), კერძო ვიზიტები—2 თვემდე და სამუშაო ვიზიტები — 3 თვემდე. შემოსვლითი ტურიზმის თვალსაზრისით, ზაფხულობით ყველაზე პოპულარულია ესპანეთი და იტალია. ბოლო წლების მონაცემებით საფრანგეთში ჩამოდიან ისეთი ქვეყნებიდან, როგორიცაა: აშშ, აზიის ქვეყნები, კარიბის ზღვის ფრანგული კუნძულები და ფრანგული პოლინეზია. საქმიანი ტურისტების დიდი რაოდენობა მოდის გერმანიასა და დიდ ბრიტანეთზე. საფრანგეთის ერთ-ერთ მთავარ, ტურისტების გენერატორ ქვეყანას წარმოადგენს გერმანია, საიდანაც ყოველწლიურად შემოდის სტუმართა 25%, შემდეგ – დიდი ბრიტანეთი, ბელგია, შვეიცარია, იტალია, ნიდერლანდები და ესპანეთი. საფრანგეთში შემოსული ტურისტების უმრავლესობა დასვენებას ამჯობინებს რივიერაზე (წელიწადში 35 მლნ ტურ-დღე სასტუმროებსა და კარავებში), პარიზში (15,5 მლნ ტურ-დღე სასტუმროებში) ალპებში, აკვიტანიასა და სანგედოკ-რუსილიონში (თითოეულში 6 მლნ ტურ-დღე ყოველწლიურად).

დიდი ბრიტანეთის ტურისტული პოტენციალი

დიდი ბრიტანეთი მდებარეობს დასავლეთ ევროპაში, ბრიტანეთის კუნძულებზე. მას ჰყავს ერთი სახმელეთო მეზობელი ქვეყანა—ირლანდია. გარდა ამისა, ის გარშემორტყმულია ატლანტის ოკეანით, ჩრდილოეთის ზღვით, ლამან-

შის სრუტითა და ირლანდიის ზღვით. ქვეყანა საფრანგეთს უკავშირდება ევროგვირაბით. დიდი ბრიტანეთი კონსტიტუციური მონარქიის მქონე ქვეყანაა, რომელიც მოიცავს მმართველობის საპარლამენტო და მონარქიულ ფორმებს. იგი წარმოადგენს ინგლისის, შოტლანდიის, უელსის და ჩრდილოეთ ირლანდიის პოლიტიკურ გაერთიანებას. დიდი ბრიტანეთის ფართობი შეადგენს 244,82 ათასი კვ. კმ. 2009 წლის მონაცემებით, აქ ცხოვრობს 61,1 მლნ კაცი, ქვეყნის საერთო მშპ შეადგენს 2,23 ტრლნ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე კი – 36,4 ათას დოლარს. ქვეყნის დედაქალაქია **ლონდონი**. მისი ენაა ინგლისური. ქვეყნის ვალუტაა ფუნტი სტერლინგი.

დიდი ბრიტანეთი.

ადმინისტრაციული თვალსაზრისით, დიდი ბრიტანეთი დაყოფილია საგრაფოებად. კუნძულოვან-გეოგრაფიული განლაგება ხელსაყრელ პირობებს უქმნის მას დანარჩენ მსოფლიოსთან საგარეო კავშირების დამყარებასა და გეო-პოლიტიკური პოზიციების გაძლიერებაში. ქვეყანა ხასიათდება ზომიერი სუბ-ტროპიკული კლიმატით. იგი მდიდარია როგორც მინერალურ-სანედლეულო ბაზით (მაგ., ნავთობით), ისე ბუნებრივ-რეკრეაციული და ტურისტული რესურსებით.

აქ განვითარებულია საზღვაო ტრანსპორტი, საბანკო-სადაზღვევო სექტორი.

მრავალფეროვანი ლანდშაფტისა და ისტორიულ-არქიტექტურულ ძეგლთა ფლობის გამო, დიდი ბრიტანეთი ერთ-ერთი უდიდესი ტურისტული ქვეყანაა მსოფლიოში. ყოველწლიურად აქ 28-30 მლნ ტურისტი ჩამოდის. დიდი ტურისტული ცენტრებია ლონდონი, სტრატფორდი, უინძორი, ედინბურგი და ა.შ. ტურისტები ჩამოდიან აშშ-დან და ევროპის ქვეყნებიდან: გერმანიიდან, საფრანგეთიდან და ნიდერლანდებიდან. ბოლო წლებში ტურისტული ინდუსტრია გახდა ეკონომიკის უმსხვილესი დარგი.

ლონდონი არის ისტორიული და კულტურული ცენტრი, რომელიც მდებარეობს მდინარე ტემზას სანაპიროზე. ქალაქის ტურისტული ღირსშესანიშნაობებია ბიგ-ბენი, შუა საუკუნეების არქიტექტურული ძეგლები და ლონდონის ეროვნული პარკი. ლონდონში მდებარეობს აგრეთვე 30-ზე მეტი მუზეუმი, ეროვნული გალერეა და სხვები. ქალაქში არის დაახლოებით 80-მდე თეატრი.

დიდ ბრიტანეთში განვითარებულია საქმიანი ტურიზმი, ისტორიული ადგილებისა და ძეგლების დათვალიერების მიზნით განხორციელებული ტურები, დასვენება ბრიტანულ პროვინციებში, საგანმანათლებლო ტურიზმი და სპორტული ღონისძიებანი. ლონდონის გარდა, ტურისტულ ცენტრებს განეკუთვნება ინგლისის ახალგაზრდა ქალაქი-ლივერპული, საუნივერსიტეტო ქალაქები-ოქსფორდი და კემბრიჯი, ედინბურგი, ფესტივალების ჩატარების და ხელოვნების ცენტრი – გლაზგო და ა. შ. დიდი ბრიტანეთი აგრეთვე ცნობილია, როგორც მლოცველთა ცენტრი. აქ სალოცავად მოდიან სხვადასხვა ქვეყნის კათოლიკური ეკლესიების მლოცველები.

ბენილუქსის ქვეყნების ტურისტული პოტენციალი

ბენილუქსის ქვეყნებს განეკუთვნება ბელგია, ნიდერლანდები და ლუქსემბურგი. სასიამოვნო ზაფხული და ზომიერი ზამთარი – ასეთია ამ ქვეყნების კლიმატი.

ბელგიისა და ნიდერლანდების ტურისტული პოტენციალი

ბელგიის სამეფო მდებარეობს დასავლეთ ევროპაში. იგი ევროკავშირის წევრი ქვეყანაა. მას ესაზღვრება ნიდერლანდები, გერმანია, ლუქსემბურგი და საფრანგეთი. ბელგია არის კონსტიტუციური მონარქიის მქონე საპარლამენტო მმართველობის ქვეყანა. მისი დედაქალაქია **ბრიუსელი**. ოფიციალური ენებია ნიდერლანდური, ფრანგული და გერმანული. ქვეყნის ფართობია 30,5 ათასი კვ. კმ. 2007 წლის მონაცემებით, აქ ცხოვრობს 10,6 მლნ კაცი, ქვეყნის საერთო მშპ არის 316 მლრდ დოლარი, ერთ მოსახლეზე კი–31,4 ათას დოლარი. მისი ვალუტაა ევრო. ბელგიის რელიგიაა კათოლიციზმი და პროტესტანტიზმი. მისი მთავარი ქალაქებია ბრიუსელი, ანტვერპენი და გენტი. ბელგია მაღალგანვითარებული ინდუსტრიული ქვეყანაა, სადაც მომსახურების დარგს უკავია ეკონომიკის 73%, მრეწველობას 26%, სოფლის მეურნეობას–1%. იგი ფლობს ქვანახშირსა და ბუნებრივ აირს. მას ექსპორტზე გააქვს რკინა, ფოლადი, საფეიქრო ნაწარმი და ქიმიკატები. ბელგიაში ოკეანური კლიმატია.

ტერიტორიული ნიშნის მიხედვით ბელგია იყოფა ორ ნაწილად: ფლანდრია, სადაც საუბრობენ ჰოლანდიური ენის დიალექტით; და ვალონია, სადაც დომინირებს ფრანგულ ენაზე მოსაუბრე ვალონიელთა საზოგადოება. ქვეყნის სამხრეთ-აღმოსავლეთით მდებარეობს სამთო-სათხილამურო ბილიკები. აქ განვითარებულია ველო-ტურიზმი და მთის მდი-

ნარეგებზე ექსტრემალური დაშვება (რაფტინგი). ბელგიის ჩრდილოეთით მდებარე ზღვის სანაპირო გადაჭიმულია 67 კმ-ზე.

ბელგია.

ბრიუსელში მდებარეობს ევროკავშირისა და ნატოს მინისტრთა საბჭოს შტაბ-ბინა. იგი არის ქვეყნის ეკონომიკური, პოლიტიკური და კულტურული ცენტრი. აქ განვითარებულია საქმიანი ტურიზმი. ქალაქის ცენტრში მდებარეობს გრანდ-პალასის მოედანი, რომელიც ერთ-ერთი ყველაზე ღამაზი სკვერია ევროპაში. აქ მდებარეობს XV საუკუნეში გოთურ სტილში აგებულ ტაძართა კომპლექსი. ქალაქი, თევზის რესტორანთა ფლობით, ყოველდღიურად იზიდავს ათასობით ტურისტს.

ბელგიაში მოიპოვება იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლები: ბეგინაჟი, ბელგიის არხები, ბელგიის სამრეკლო, ორტას მუზეუმი, პლანტენ-მორეტუსის მუზეუმი, სპიენი, სტოკლეს სასახლე, ტურნეს კათედრალი. ტურისტების ინტერესს იწვევს ფლანდერისის შუასაუკუნოვანი ქალაქი: გენტი. ბელგიის პატარა “ვენეციას” წარმოადგენს ქალაქი ბრიუგე, რომელიც დანაწევრებულია არხებით. მათზე გადებულია ულამაზესი ხიდები. ქალაქში შემონახულია შუასაუკუნოვანი არქიტექტურული ძეგლები ფლანდერისის ყველაზე დიდი ქა-

ლაქი არის ანტვერპენი. იგი არის აღმასის მჭრელი ოსტატებისა და ბრილიანტებით ვაჭრობის ცენტრი. აქ მდებარეობს ძველი შენობა-ნაგებობები. ქალაქი ითვლება მსხვილ სამრეწველო ცენტრად. იგი ცნობილია მოდის ცენტრადაც.

ნიდერლანდის სამეფო კონსტიტუციური მონარქიის მქონე ქვეყანაა. პოლანდია ნიდერლანდის ერთ-ერთი მხარეა, მაგრამ ამ სახელით ხშირად მთელ ქვეყანასაც მოიხსენიებენ. ნიდერლანდები მდებარეობს დასავლეთ ევროპაში. მისი მოსაზღვრე ქვეყნებია ბელგია და გერმანია. ქვეყნის ფართობია 41,5 ათასი კვ. კმ. იგი ფლობს ბუნებრივ აირსა და ნავთობს. ნიდერლანდების დედაქალაქია **ამსტერდამი**, ოფიციალური ენა – ნიდერლანდური. 2012 წლის მდგომარეობით, აქ ცხოვრობს 16,7 მლნ კაცი. ქვეყნის საერთო მშპ არის 704 მლრდ დოლარი..

ნიდერლანდები ადმინისტრაციულად დაყოფილია 12 პროვინციად. აქ ორი რელიგიაა – კათოლიციზმი და პროტესტანტიზმი. ქვეყნის ძირითადი ქალაქებია: ამსტერდამი, როტერდამი, ჰააგა და უტრეხტი. ნიდერლანდების კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლებს განეკუთვნება: ამსტერდამში – ეკლესიები: უდე-კერკი (XIV ს), ნეუვე-კერკი (XV ს), აუდე-კერკი (XVI ს), სამეფო სასახლე (XVII ს), რატუშა (XVIII ს); გრონოვენში – XIII ს-ის ეკლესია; მასტრიხტში – ეკლესია “ონზე” (XI ს), “ჯოჯოხეთის ჭიშკარი” (XIII ს); მიდელბურგში – რატუშა (XV ს); ბრედაში – XV ს-ის ტაძარი და ციხე-სიმაგრე.

როგორც ზემოთ მოყვანილი ჩამონათვალიდან ჩანს, ნიდერლანდებში შემონახულია მრავალი ციხე-სიმაგრე და სასახლე. ამ ქვეყნის ეროვნული სიმბოლოა პოლანდიური ყვავილები. ქვეყნის ტურისტული ცენტრია ამსტერდამი. ამ ქალაქში ტურისტებს აინტერესებთ ვან-გოგისა და რემბრანდტის მუზეუმები. ჩრდილოეთ პოლანდია ტურისტების დასვენების საყვარელი ადგილია. აქ მდებარეობს სხვადასხვა პროფილის დიდი და პატარა კურორტი. პოლანდიური პეიზაჟის განუყოფელი ნაწილი არის ქარის წისქვილები. ამ მხა-

რეში მოგზაურობა ტურისტებს საშუალებას აძლევს დაათვალიერონ XVIII ს-ის შუაში აგებული და განახლებული 19 წისკილი.

ლუქსემბურგის ტურისტული პოტენციალი

ლუქსემბურგის დიდი საჰერცოგო მდებარეობს დასავლეთ ევროპაში. მისი მოსაზღვრე ქვეყნებია ბელგია, საფრანგეთი და გერმანია. ამ ქვეყნის ფართობია 2,6 ათ. კვ. კმ. აქ კლიმატი კონტინენტური და ოკეანურია. ლუქსემბურგი კონსტიტუციური მონარქიის ქვეყანაა. მისი დედაქალაქია **ლუქსემბურგი**. ქვეყანა ადმინისტრაციულად დაყოფილია 3 ოლქად (12 კანტონად). 2009 წლის მონაცემებით, აქ ცხოვრობს 493,5 ათასი კაცი, ქვეყნის საერთო მშპ არის 38 მლრდ დოლარი, ხოლო ერთ მოსახლეზე—82 ათ დოლარი. მისი ვალუტაა ევრო. ოფიციალური ენებია: ლუქსემბურგული და გერმანული, რელიგია—კათოლიციზმი. ლუქსემბურგი მაღალგანვითარებული ინდუსტრიული ქვეყანაა. წამყვანი დარგია მეტალურგია. მას ექსპორტზე გააქვს ფოლადი და ქსოვილი.

ლუქსემბურგი ბიზნეს-ტურიზმის ცენტრია. აქ მდებარეობს მსხვილი ბანკები და მრავალი საერთაშორისო ორგანიზაციის შტაბ-ბინა. ქალაქი ლუქსემბურგი დაარსდა 963 წელს. იგი შედგება ზედა და ქვედა ქალაქისაგან. ზედა ქალაქში მდებარეობს ისტორიული ციხე-სიმაგრეების ნაშთები, პერცოგის სასახლე. ეს არის დედაქალაქის ბიზნეს-ცენტრი, ახალი უბნების და სამრეწველო ობიექტების რაიონი. ქალაქში მდებარეობს კულტურული ძეგლები, აღლუმის მოედანი, ღვთისმშობლის საკათედრო ტაძარი, ეროვნული ბიბლიოთეკა და ა. შ.

ლუქსემბურგში ამზადებენ ცნობილ ღვინოებს, ლიქიორებსა და ხილის წვენებს. აქ მეღვინეობის ბევრი აღიარებული ცენტრია. ქვეყანაში არსებობს მრავალი საკურორტო ზონა. აქ არის უცნაური მყინვარწვევები, ღრმა ტბები და

ციცაბო კლდეები. ქვეყნის სამხრეთით საზღვართან გაშენებულია ბალნეოლოგიური და მინერალური წყლებით მდიდარი კურორტები.¹

სამხრეთ ევროპის ტურისტული პოტენციალი

სამხრეთ ევროპა აერთიანებს ქვეყანათა ოთხ დიდ ჯგუფს. ესენია 1. პირენეის ნახევარკუნძულის ქვეყნები: ესპანეთი, პორტუგალია, ანდორა და გიბრალტარი; 2. აპენინის ნახევარკუნძულის ქვეყნები: იტალია, სან-მარინო, ვატიკანი; 3. ბალკანეთის ნახევარკუნძულის ქვეყნები: რუმინეთი, ბულგარეთი, საბერძნეთი, ალბანეთი, მაკედონია, სერბეთი, ბოსნია-ჰერცეგოვინა, ხორვატია, მონტენეგრო, კოსოვო; 4. ხმელთაშუა ზღვის ქვეყნები: მონაკო და მალტა.

პირენეის ნახევარკუნძულის ქვეყნების ტურისტული პოტენციალი

პირენეისა და იბერიის ნახევარკუნძულები მდებარეობენ ევროპის უკიდურეს სამხრეთ-დასავლეთში, რომელთაც გარს აკრავს ხმელთაშუა ზღვა, ატლანტის ოკეანე და ბისკაის ყურე. მათ ჩრდილო-აღმოსავლეთით ესაზღვრება საფრანგეთი.

ესპანეთის ტურისტული ღირსშესანიშნაობანი

ესპანეთის სამეფო მდებარეობს ევროპის სამხრეთ-დასავლეთით, რომელსაც ესაზღვრება საფრანგეთი, ანდორა და

¹ www.1001tur.rufirms.turizm.ru/agency/1142.html Развитие международного туризма.

პორტუგალია. ის კონსტიტუციური მონარქიის მქონე ქვეყანაა. ესპანეთის შემადგენლობაში შედის 17 ავტონომიური რეგიონი (ანდალუსია, ვალენსია, კანარის კუნძულები, კატალონია, მადრიდი და ა. შ), ატლანტის ოკეანის, ხმელთაშუა ზღვის კუნძულები და ჩრდილოეთ აფრიკის სანაპიროზე მდებარე ორი ავტონომიური ქალაქი: სეუტა და მელილია. ქვეყნის დედაქალაქია **მადრიდი**. მისი ვალუტაა ევრო.

ესპანეთის ფართობი შეადგენს 504,7 ათას კვ. კმ-ს, 2007 წლის მონაცემებით, ამ ქვეყნის მოსახლეობა შეადგენს 45,1 მლნ კაცს. მისი საერთო მშპ არის 1,26 ტრლნ დოლარი, ხოლო ერთ მოსახლეზე კი – 28 ათასი დოლარი, მოსახლეობის 80% ცხოვრობს ქალაქად. ესპანელთა რელიგიაა კათოლიციზმი, ხოლო ოფიციალური ენა კი არის ესპანური. ქვეყნის უდიდესი ქალაქებია მადრიდი, ბარსელონა, ვალენსია და სევილია.

ესპანეთი.

ქვეყანა მდიდარია ბუნებრივ-კლიმატური რესურსით. აქ გამოყოფენ ორ კლიმატურ ზონას: 1. ქვეყნის თბილი და ტენიანი ჩრდილო-დასავლეთი (“მწვანე ესპანეთი”) და 2. ესპანეთის მშრალი და მცხუნვარე სამხრეთ-აღმოსავლეთის მხარე. “მწვანე ესპანეთში” ჰაერის მასები მოემართება ატლანტის

ოკეანიდან, აღიმართება მთებზე, ცივდება და მოდის ნალექის სახით. ესპანეთის სამხრეთი მხარე, მიუხედავად მისი ბუნებრივი ლანდშაფტის სილამაზისა, ჯერ კიდევ სუსტად არის განვითარებული ტურისტული თვალსაზრისით. მეტ-ნაკლებად პოპულარულ ტურისტულ მარშრუტებს წარმოადგენს ესპანეთის ცენტრი და აღმოსავლეთის სანაპირო. ქვეყნის სამხრეთ-აღმოსავლეთს გააჩნია ერთგვარი ტურისტული ხიბლი.

ესპანეთს უკავია პირენეის ნახევარკუნძულის 84%. აქ ჭარბობს მთები, დაბალი და საშუალო სიმაღლის პლატოები. იგი მდიდარია სასარგებლო წიაღისეულით (ქვანახშირით, რკინის მადნით, ურანით, სპილენძითა და ვერცხლისწყლით). ესპანეთის ხმელთაშუა ზღვის სანაპიროებისთვის დამახასიათებელია სუბტროპიკული, ხმელთაშუა ზღვის ტიპის კლიმატი, შიგა რაიონებში კი – უფრო კონტინენტური. ტყეებს უკავია ტერიტორიების მხოლოდ 10%. ესპანეთი ევროპის მაღალმთიანი ქვეყანაა. მთები შეადგენს მისი ტერიტორიის 90%-ს. მესეტის მთები იკავებს ქვეყნის 1/2 ნაწილს.

ესპანეთში პირენეის მთების საშუალო სიმაღლეა 2500 მ. მისი უმაღლესი მწვერვალია ანეტო (3404 მ). პირენეის სამხრეთ ფერდობი წარმოადგენს სამთო ტურიზმის მსხვილ საერთაშორისო ცენტრს. მესეტის ჩრდილო-აღმოსავლეთით გადაჭიმულია იბერიის მთები, საიდანაც სათავეს იღებს ესპანეთის უმსხვილესი მდინარეები. აღმოსავლეთ პირენეისა და იბერიის ნახევარკუნძულებს შორის გადაჭიმულია კატალონიის მთები. ესპანეთის ჩრდილოეთი ცნობილია მცირე გამოქვაბულებით.

ესპანეთის ხმელთაშუა ზღვის სანაპიროები ხასიათდება ცხელი, მწველი ზაფხულითა და რბილი, წვიმიანი ზამთრით. აქ საშუალო ტემპერატურა იანვარში მერყეობს +8°C-დან +12°C-მდე, ხოლო ივლისში კი – +18°C-დან +28°C-მდე. ესპანეთის ჰაერის მრავალფეროვნება აიხსნება რელიეფის სირთულით, ატლანტის ოკეანის და აფრიკის კონტინენტის კლიმატის ზემოქმედებით. მაღალმთიანი რაიონები ხასიათდება ცი-

ვი ზამთრითა და გრილი ზაფხულით. საბერძნეთისა და იტალიის შემდეგ ესპანეთი მესამე ადგილზეა ევროპაში მზიანი დღეების მიხედვით.

ესპანეთის ჩრდილოეთისათვის დამახასიათებელია ფართოფოთლოვანი ტყეები. “მშრალი” ესპანეთი ღარიბია ტყეებით. აქ გავრცელებულია მარადმწვანე მუხის ჯიშები. ქვეყნის ცენტრალურ ნაწილში და სამხრეთით ტურისტებს ხვდება ფიჭვის ტყეები. „მშრალ“ ესპანეთში გავრცელებულია მარადმწვანე ბუჩქები. ქვეყნის აღმოსავლეთით მას ენაცვლება მწვანე მინდვრები. ესპანეთში ბინადრობს ირემი, შველი, ტახი, თხები, მურა დათვი, მგელი, მელა, ქორი, არწივი, შვეარდენი, წერო და ა. შ.

ესპანეთის არქეოლოგიურ ძეგლებს განეკუთვნება: ალტამირის მღვიმე, ატაპუერკის მთები, იტალიკა და სიეგა-ვერდე. ესპანეთის ეკლესიებს კი განეკუთვნება ბურგოსის საკათედრო ტაძარი, ვალ-დე-ბოსის რომანული ეკლესიები და სანმილან-დე-ლა-კოგოლიის მონასტრები, დედოფალი სოფიას მუზეუმი და ბისკაის ხიდი. ქვეყნის არქიტექტურულ ძეგლებს წარმოადგენს ესკორიალი, მუდეხარი, საგრადა ფამილია, სევილიის საკათედრო ტაძარი, ტოლედოს საკათედრო ტაძარი და ტორე-აგბარი. ესპანეთის კურორტს წარმოადგენს მაგალუფი, ხოლო კუნძულებს კი – ბალეარის კუნძულები და ივისა.

ესპანეთის ეროვნულ პარკებს განეკუთვნება: დონიანას ეროვნული პარკი, კაბო-დე-გატის ბუნებრივი პარკი, ტეიდეს ეროვნული პარკი, ბუენ-რეტიროს პარკი, კასა-დე-კამპო და მაროკის კონცხი. ესპანეთში არსებობს შემდეგი სახის მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლები: ავილა, ალბაისი, ალკალა-დე-ენარესი, ალჰამბრა, არანხუესის სამეფო სასახლე, ბაესა, გარახონაის ეროვნული პარკი, ელჩეს პალმების ტყე, ესკორიალი, ესპანეთის ხმელთაშუა ზღვის სანაპიროს კლდის ნატეხები, ინდოეთის არჩივი, ხენერალიფე გრანადაში, კორდობა, ანტონიო გაუდის ქმნილებანი, კასერესი, კატალონიური მუსიკის სასახლე, კუენკა, ლას-მედულასი, ღონ-

ხა-დე-ლა-სედა, ლუგო, მერიდა, მონტე-პერდიდო, მუდეხარი, ოვიედო, პობლეს მონასტერი, სალამანკა, სან-კრისტობალ-დე-ლა-ლაგუნა, სანტ-ჰაუს ჰოსპიტალი, სანტა-მარია-დე-გუადალუპეს სამეფო მონასტერი, სანტიაგო-დე-კომპოსტელა, სეგოვია, სევილიის ალკასარი, სევილიის საკათედრო ტაძარი, სერა-დე-ტრამუნტანა, სიეგა-ვერდე, ტეიდეს ეროვნული პარკი, უბედა, წმინდა იაკობის გზა, ხენერალიფე და პერკულესის კოშკი.

ესპანეთში არის ისეთი ღირსშესანიშნავი არქიტექტურული ძეგლები, როგორიცაა: ძველი ქალაქი სეგოვია, ისტორიული ქალაქი ტოლედო და ა. შ. ქვეყნის ხმელთაშუა ზღვის სანაპიროები და კუნძულები არის ამ ქვეყნის ტურისტული “მექა”, რომელიც მოიცავს მსოფლიო დონის საზღვაო კურორტებს. კატალონიის სანაპიროები გადაჭიმულია საფრანგეთის საზღვრიდან საკურორტო ქალაქ ბილბაომდე. კატალონიის სამხრეთ სანაპიროს ტერიტორიებზე არის მეთევზეების დასახლება.

სხვა ეკონომიკურ დარგთა ვარდის ფონზე ტურიზმის განვითარება ესპანეთისათვის წარმოადგენს ეკონომიკის ზრდის შენარჩუნების მნიშვნელოვან ფაქტორს.

ამ ქვეყნის ეკონომიკაში უდიდესია ტურიზმის როლი. ესპანეთში 7 ათასი კმ სიგრძის, დიდი გამტარობის მქონე მაგისტრალებია. მაღალსიჩქარიანი გზების მეშვეობით ტურისტებს შეუძლიათ გადაადგილდნენ პირენეის მთებიდან ანდალუზიამდე. სულ უფრო იზრდება საზღვაო ტრანსპორტის როლი ტურიზმის სფეროში, სადაც ჩართულია დაახლოებით 430 გემი. უცხოელი ტურისტების მესამედი ესპანეთში სამოგზაუროდ ირჩევენ საჰაერო ტრანსპორტს. 42 აეროპორტიდან 34 ასრულებს რეგულარულ გადაზიდვებს. ესპანეთი მსოფლიოს ყველაზე მონახულებად ქვეყნებს შორის მესამე ადგილზეა. აქ ტურისტებს შეუძლიათ მოინახულონ უძველესი ცივილიზაციის კვალი, თვალწარმტაცი, უნიკალური პეიზაჟები,

ქვეყნის ხელსაყრელმა ეკონომიკურ-გეოგრაფიულმა მდებარეობამ ხელი შეუწყო მას “ახალი სამყაროს” – ამერიკის აღმოჩენასა და დაპყრობაში. საზღვაო ვაჭრობის განვითარებამ გამოიწვია მსხვილი საპორტო ქალაქების ჩამოყალიბება, რომლებიც გადაიქცნენ ცნობილ კურორტებად. მადრიდი არის ტურიზმის განვითარების მნიშვნელოვანი ცენტრი. 1561 წელს მეფე ფილიპე II-მ სახელმწიფოს დედაქალაქი ტოლედოდან გადაიტანა მადრიდში. ამ ქალაქის მთავარ ღირსშესანიშნაობას წარმოადგენს არქიტექტურული ანსამბლი, რომლის მიმდებარე ტერიტორიაზეც დიდიდან გვიან ღამემდეგ ფუნქციონირებს კაფე-ბარები, რესტორნები და მაღაზიები.

მსოფლიო აღიარებით სარგებლობს სურათების გაღერეა, სადაც თავმოყრილია ესპანელ, იტალიელ, ნიდერლანდელ და გერმანელ მხატვართა ექსპონატები. აქ ტურისტს შეუძლია დაათვალიეროს ველასკესის, გოიას და სხვა დიდებულ ხელოვანთა ტილოები. მადრიდში ტურისტს შეუძლია აგრეთვე დაათვალიეროს ხელოვნების ეროვნული მუზეუმი, ხელოვნების ცენტრი, ეროვნული არქიტექტურული მუზეუმი, სამეფო სასახლე და ა.შ.

XIX საუკუნის შუა ხანებში აქ ტურიზმმა განვითარება ჰპოვა ბარსელონას მდიდარ მაცხოვრებელთა პირველი რეზიდენციების აღმოცენებით. ბარსელონა ცნობილი ტურისტული ცენტრია, სადაც მდებარეობს ანტონიო გაუდის არქიტექტურულ ძეგლთა კომპლექსი, საფეხბურთო მოედანი, ქრისტეფორე კოლუმბის ძეგლი და სხვა ღირსშესანიშნაობანი. ესპანეთის სამხრეთით მდებარე საზღვაო პლაჟები, მასზე მოფენილი პატარა, ოქროსფერი ქვიშის გამო, ცნობილია “ოქროს სანაპიროს” სახელწოდებით. აქ მდებარეობს ევროპის სიდიდით მეორე თემატური პარკი. ესპანეთის სამხრეთით ხმელთაშუაზღვის 120 კმ-იანი სანაპიროს გასწვრივ მდებარეობს ქალაქი **ვალენსია**, რომელიც თავისი სავაჭრო ცენტრების წყალობით, ცნობილია მთელ მსოფლიოში. იგი გადაიქცა საერთაშორისო კონფერენციების ჩატარების პოპულარულ ადგილად. ევროპის ერთ-ერთ უდიდეს და უძველეს

ქ. ვალენსიაში მრავლად მოიძებნება კულტურული და არქიტექტურული ძეგლები. ქალაქის განაპირა რაიონებში მდებარეობს პლაჟები და ზღვისპირა სასტუმროები. ვალენსია მდიდარია ეროვნული მუზეუმებით.

ვალენსიის სამხრეთით მდებარეობს თემატური პარკი, სადაც მინიატურულად არის წარმოდგენილი ხმელთაშუაზღვის ძველი ლეგენდარული ცივილიზაცია. ვალენსიის ტერიტორია საზღვაო პლაჟების გარდა, უცხოელთათვის მიმზიდველია აგრო-ტურიზმის თვალსაზრისითაც. აქ არის ბევრი ნაკრძალი. ანდალუსიის ადმინისტრაციული ცენტრია სევილია, რომელიც აღმოცენდა არისტოკრატთა, მსხვილ ბიზნესმენტა დასვენებისა და მათზე მომსახურების გაწევის მიზნით. ამ ქალაქის აყვავება დაიწყო ამერიკის აღმოჩენისა და მასთან ინტენსიური სავაჭრო-ეკონომიკური კავშირ-ურთიერთობების დამყარების შემდეგ. ესპანეთის მეფეებს ამერიკის ახალი, მანამდე აუთვისებელი ტერიტორიებიდან აქ მოჰქონდათ ოქრო და სხვა ძვირფასეულობა, სწორედ ამასთან იყო დაკავშირებული აქ პორტის განვითარებაც. სელივიას მიიჩნევენ მეზღვაურთა და ხელოვანთა ქალაქად.

ტურისტებს შორის დიდი პოპულარობით სარგებლობს ესპანეთის კუნძულოვანი ნაწილი. კანარის კუნძულები მდებარეობს აფრიკის სანაპიროს მოპირდაპირედ, პირენეის ნახევარკუნძულიდან 1000 კმ-ის დაშორებით. საუკეთესო კლიმატით და შესანიშნავი პლაჟებით, იგი იძლევა ტურისტების დასვენების საშუალებას.

ესპანეთი წარმოადგენს საგანმანათლებლო ტურიზმის ცენტრსაც. აქ ჩამსვლელს შეუძლია მიიღოს კარგი განათლება. ესპანეთის უნივერსიტეტებს გააჩნია ძველი ტრადიციები. პირველი უნივერსიტეტი აქ დაარსდა 1218 წელს. ესპანეთის მეცნიერები ითვლებიან ძლიერ მკვლევარებად ისტორიისა და გეოგრაფიის დარგში. ამ მხრივ აღსანიშნავია ესპანური ხელოვნების სკოლებიც.

პორტუგალიის ტურისტული პოტენციალი

პორტუგალია საპარლამენტო რესპუბლიკაა, რომელიც მდებარეობს ევროპის უკიდურეს სამხრეთ-დასავლეთით. მას სამხრეთ-დასავლეთიდან ესაზღვრება ატლანტის ოკეანე, ხოლო ჩრდილო-აღმოსავლეთიდან კი – ესპანეთი. ქვეყნის შემადგენლობაში შედის ხუთი პროვინცია, ატლანტის ოკეანეში მდებარე აზორისა და მადეირას კუნძულები. პორტუგალიის დედაქალაქია **ლისაბონი**. მისი ოფიციალური ენაა პორტუგალიური, რელიგია – კათოლიციზმი, ხოლო ვალუტა კი – ევრო. ქვეყნის ფართობია 92,3 ათ კმ². 2007 წლის მონაცემებით, მისი მოსახლეობა შეადგენს 10,9 მლნ კაცს, საერთო მშპ–232 მლრდ დოლარს, ერთ მოსახლეზე კი–23,5 ათ დოლარს. ქვეყნის მთავარი ქალაქებია: ლისაბონი და პორტუ.

პორტუგალიის კლიმატი არის ოკეანური (ატლანტიკური). აქ ზომიერი ზამთარი და ცხელი ზაფხულია. ქვეყნის უმაღლესი მწვერვალია პონტ-დუ-პიკო (2351 მ). მის ჩრდილოეთ და ცენტრალურ ნაწილში მდებარე მთებსა და გორაკებს ცვლის სამხრეთის გაშლილი მინდვრები.

პორტუგალია.

პორტუგალიის ბუნებრივ რესურსებს წარმოადგენს თევზი, ტყეები, რკინის მადანი, ურანი, მარმარილო, სასოფლო-სამეურნეო მიწები და ჰიდროენერგია. იგი განვითარებული აგრარულ-ინდუსტრიული ქვეყანაა. ეკონომიკის სპეციალიზაცია მოხდა შედარებით იაფი და ხარისხიანი პროდუქციის წარმოებაზე.¹ თანამედროვე ეტაპზე პორტუგალიის საგარეო ვაჭრობის 80% მოდის ევროკავშირის წევრ-ქვეყნებზე. პორტუგალიას საექსპორტოდ გააქვს ტანსაცმელი, ფეხსაცმელი, ღვინო, თევზის ქილები და მანქანათმშენებლობის პროდუქცია.

მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლთა ნუსხაში შეტანილია პორტუგალიის 12 კულტურული ობიექტი და ერთი ბუნებრივი ძეგლი: ქრისტეს ორდერის მონასტერი, სინტრის კულტურული ლანდშაფტი და სასახლე, მავრების ციხე-სიმაგრე, პენის სასახლე, პრეისტორიული კედლის ნახატები კოას ხეობაში, ლაურისილვა, კუნძულ პიკუს ვენახის ლანდშაფტები, სიეგა-ვერდე, ჟერონიმუშის მონასტერი, ბელენის ციხე-სიმაგრე ლისაბონში, ევორას, გიმარაინშის და პორტუს ისტორიული ცენტრები, ალტუ-დორუს მელვინეობის რეგიონი, ქალაქი – ანგრადუ-ეროიუმუ (აზორის კუნძულებზე), ალკობასისა და ბატალიის მონასტრები. პორტუგალიის ღირსშესანიშნავი ნაგებობებია პავილიაუ ატლანტიკუ, კასა, მანუელინო და წმინდა ბენტუს სასახლე. ცნობილი პორტუგალიელები არიან მოგზაურები – ვასკო და გამა, ფერნანდო მაგელანი; ფილოსოფოსი – ურიელ აკოსტა, მწერლები – ლუიშ დე კამოენში, ესა დი კეიროში, ფერნანდო პესოა და ჟოზე სარამაგო.

ქვეყანაში აქტიურად ვითარდება ტურიზმიც. პორტუგალიის უმთავრეს ტურისტულ რესურსს წარმოადგენს ლისაბონი. ამ ქალაქის სანაპიროებზე მდებარეობს პორტუგალიის ქალაქი – პორტუ და კუნძული-მადეირა. ლისაბონი უკიდურესი დასავლური ქალაქია მთელ ევროპაში. ეს უძველესი ქალაქი გამოირჩევა თავისი არქიტექტურული ძეგლებით. ლი-

¹ www.sib-garden.ru/. Международный туризм.

საბონი ტურისტებს სთავაზობს კომფორტული სასტუმროების საკმაოდ დიდ არჩევანს, რომელიც გათვლილია სხვადასხვა ფინანსური შესაძლებლობების მქონე ადამიანებზე. ლისაბონის დასავლეთ მხარეში 15 კმ-ის დაშორებით აღმოცენდა ევროპელ სწავლულთა და სამეფო ოჯახთა დასვენების პოპულარული კურორტები, სადაც გაშენდა მდიდრული ვილები, სასტუმროები, რესტორნები, საუკეთესო პლაჟები, მსოფლიო კლასის გოლფის სათამაშო მოედნები, მთელი ევროპის მასშტაბით აღიარებული სამორინეები და “ფორმულა-1”-ის ცნობილი ტრასა. ყოველივე ეს მილიონობით ტურისტს იზიდავს პორტუგალიაში.

პორტუგალიის სამხრეთ ნაწილი ატლანტის ოკეანის თბილი წყლებით, 200 კმ-ზე გადაჭიმული ოქროსფერი ქვიშის სანაპიროებით, გამჭვირვალე ზღვის წყლითა და წყლის-ქვეშა სანახაობებით ძალზე მიმზიდველია აქტიური დასვენების მსურველთათვის. პორტუგალიის სიდიდით მეორე ქალაქია პორტუ, რომელიც იზიდავს არამარტო ტურისტებს, არამედ ბიზნესმენებსაც. ამიტომ აქ მაღალ დონეზე განვითარებული სასტუმრო ბიზნესი.

მადეირას კუნძული ცნობილი ტურისტული ზონაა, რომელიც იმყოფება აფრიკის სანაპიროებიდან 500 კმ-ისა და პორტუგალიის კონტინენტური ნაწილიდან 1000 კმ-ის დაშორებით. არქიპელაგის ცენტრალურ ქალაქს წარმოადგენს ფუნშალი. კუნძული აღმოაჩინა პორტუგალიის პრინცმა-ჰენრიმ. მან აქ გამოიყვანა ყურძნის ახალი ჯიშის “მადეირა”, რომლისგანაც დმზადებული ღვინოს შესაძენად მადეირაში ჩამოდიან მსოფლიოს სხვადასხვა კუთხიდან. აქ ცხოვრობდა ქრისტიანთა კოლუმბი, რომელიც დაქორწინდა ადგილობრივი გუბერნატორის ქალიშვილზე. პორტუგალიის მნიშვნელოვან ტურისტულ ზონას წარმოადგენს აზორის კუნძული. პორტუგალიის სასტუმროები ეროვნული არქიტექტურული და დეკორატიული შედევრია. ისინი არ არიან სტერეოტიპული სასტუმროებისაგან კოპირებული. სასტუმროებში განლა-

გებულია შუა საუკუნოვანი ციხე-სიმაგრეები, სადაც ტურისტებს უქმნიან მყუდრო გარემოს.

ანდორას ტურისტული რესურსები

ანდორის სამთავრო მდებარეობს პირენეის მთებში, საფრანგეთსა და ესპანეთს შორის. მისი ფართობია 468 კმ², რომელიც ადმინისტრაციულად დაყოფილია 7 რაიონად. ანდორას დედაქალაქია ანდორა-ლა-ველა, ოფიციალური ენაა კატალანური, რელიგია-კათოლიციზმი, ხოლო ვალუტაა ევრო. 2009 წლის მონაცემებით, ქვეყნის მოსახლეობა არის 78 ათ კაცი, საერთო მშპ-4,2 მლრდ დოლარი, ხოლო ერთ მოსახლეზე კი – 44,9 ათ დოლარი. მისი ეკონომიკის მთავარი სფეროა ტურისტული ინდუსტრია. ქვეყნის ისტორიულ-კულტურულ მემკვიდრეობას განეკუთვნება: მეორე საუკუნის ორი მოქმედი რომაული თაღოვანი ხიდი, არაბული ციხის ნანგრევები, (VIII ს.), გრაფ დე-ფუას ციხე-კოშკი (XII ს.), მთავრობის რეზიდენცია. იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლთა ნუსხაში შეტანილია მადრიუ-პერაფიტა-კლარორი.

ანდორა.

ანდორას ტურისტული ინდუსტრიის ერთ-ერთ თავისებურებას წარმოადგენს ხარისხიანი დასვენება და ხელმისაწვდომი ფასები. ტურისტული პაკეტების შედარებით დაბალი ღირებულება აქ ტურისტებს იზიდავს ავსტრიიდან, საფრანგეთსა და შვეიცარიიდან. ანდორას დედაქალაქი გარშემორტყმულია მაღალი მთებით. აქ აგებულია შუასაუკუნოვანი შენობები. ანდორას რეკრეაციული რესურსი წარმოადგენილია სამთო-სათხილამურო კურორტებით, უბაჟო ვაჭრობისა და აკვაპარკის ზონით.

გიბრალტარის ტურისტული ღირსშესანიშნაობანი

გიბრალტარი კონსტიტუციური მონარქიის ქვეყანაა, რომელიც მდებარეობს იბერიის ნახევარკუნძულის სამხრეთით, გიბრალტარის სრუტესთან. სიტყვა “გიბრალტარი” არაბული წარმოშობისაა, რაც ქართულად ნიშნავს “თარიქის მთას”. იგი უკავშირდება არაბი გენერლის – თარიქ იბნ-ზიადის სახელს, რომელიც წინ უძღოდა 711 წელს იბერიის მთებში მავრიტანელთა შემოჭრას. ქვეყანა ატლანტის ოკეანეს აერთებს ხმელთაშუა ზღვასთან. მას ჩრდილოეთით ესაზღვრება ესპანეთი. გიბრალტარი ოდითგანვე წარმოადგენდა ბრიტანეთის სამხედრო ბაზის განთავსების ადგილს. აქ დღესაც არის განლაგებული ბრიტანეთის საზღვაო ძალები. გიბრალტარის დამოუკიდებლობის საკითხი ბრიტანეთსა და ესპანეთს შორის დავის ერთ-ერთი მთავარი საგანია. ესპანეთი ითხოვს 1713 წელს მისგან გამოყოფილი ტერიტორიის (გიბრალტარის) დაბრუნებას, თუმცა გადაცემის ყოველ მცდელობას ეწინააღმდეგება თავად გიბრალტარელები.

გიბრალტარის კონსტიტუციური მონარქია

გიბრალტარის სანაპირო ზოლის სიგრძე შეადგენს 12 კმ-ს, ხოლო ქვეყნის საერთო ტერიტორია ვრცელდება სულ რაღაც 6,5 ათას კმ²-ზე. ამ ქვეყნის ეკონომიკა მთლიანად არის დამოკიდებული ბრიტანეთის სამხედრო დახმარებაზე, საბანკო და ფინანსური საქმიანობიდან, გემების მომსახურებისა და ტურიზმიდან მიღებულ შემოსავლებზე. აქ ტურისტებს შეუძლიათ დატკბნენ XVIII საუკუნის ეკლესიების თვალწარმოც ხედით. ტურისტების დაინტერესებას იწვევს წმინდა ღვთისმშობლის საკათედრო ტაძარი, რომლის მშენებლობაც დაიწყო ჯერ კიდევ XV საუკუნეში. უკანასკნელ წლებში გიბრალტარი გახდა ცურვის სპორტის ერთ-ერთი აღიარებული ცენტრი. აქ განვითარებულია საზღვაო კრუიზები. ტურისტებს იზიდავთ აქაური მაღაზიები (შოპინგი), რადგანაც აქ საქონელზე ფასები ბევრად უფრო დაბალია, ვიდრე ევროპის ბევრ სხვა ქვეყანაში. გიბრალტარის ცენტრალურ ქუჩაზე მდებარეობს სუვენირის ბევრი მაღაზია, კაფე-ბარები და გასართობი ადგილები. ამ ქვეყნის სანაპიროები არ არის მდიდარი ბუნებრივი პლაჟებით, ამიტომ ბოლო

დროს იზრდება გიბრალტარის ძალისხმევა ხელოვნური პლაჟების შექმნის მიზნით.

აპენინის ნახევარკუნძულის ქვეყნების ტურისტული პოტენციალი

აპენინის (ევროპის ერთ-ერთი უდიდესი) ნახევარკუნძული გაშლილია 1000 კმ-ზე ჩრდილოეთით ალპებიდან სამხრეთით ცენტრალურ ხმელთაშუა ზღვამდე. მას იტალიის ნახევარკუნძულსაც უწოდებენ.

იტალიის ტურისტული ღირსშესანიშნაობანი და ბუნებრივ-რეკრეაციული რესურსები

იტალიის რესპუბლიკა უნიტარული, საპარლამენტო-დემოკრატიული ქვეყანაა. იგი მდებარეობს სამხრეთ-დასავლეთ ევროპაში. ჩრდილოეთით, ალპების გასწვრივ მას ესაზღვრება საფრანგეთი, შვეიცარია, ავსტრია და სლოვენია. სამხრეთით ის მთლიანად მოიცავს აპენინის ნახევარკუნძულს, ხმელთაშუა ზღვის ორ უდიდეს კუნძულს – სიცილიასა და სარდინიას. ასევე სხვა მრავალ პატარა კუნძულს. იტალიის საზღვრებში მდებარეობს ორი დამოუკიდებელი სახელმწიფო – სან-მარინო და ვატიკანი. იტალიის ტერიტორია მოიცავს 301,3 ათას კვ. კმ-ს. 2009 წლის მონაცემებით, აქ ცხოვრობს 60,2 მლნ კაცი (მოსახლეობის რაოდენობის მიხედვით იგი მე-5 ადგილზეა ევროპაში, ხოლო 23-ე კი–მთელ მსოფლიოში). ქვეყნის საერთო მშპ შეადგენს 1,9 ტრლნ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე კი–32,3 ათ დოლარს. მისი ოფიციალური ენაა იტალიური, ვალუტა კი –ევრო.

იტალია.

იტალიის დედაქალაქია **რომი**. იგი, როგორც რომის იმპერიის დედაქალაქი და წმინდა ეპარქიის ადგილსამყოფელი, საუკუნეთა განმავლობაში წარმოადგენდა დასავლური ცივილიზაციის პოლიტიკურ და რელიგიურ ცენტრს. რომის იმპერიის დაცემის შემდეგ იტალიამ გაუძლო უცხოელ დამპყრობთა მრავალ შემოსევას. 1861 წლამდე იტალია დაყოფილი იყო მრავალ სამეფოდ და ქალაქ-სახელმწიფოდ (მაგ., სარდინიის სამეფო, სიცილიის სამეფო, მილანის საგრაფო და ა. შ.), მაგრამ 1861 წელს იტალიამ შემოიერთა ეს სამეფოები და სახელმწიფოები. სულ ბოლოს მას შეუერთდა რომი, სადაც მანამდე პოლიტიკური ძალაუფლება ეკუთვნოდა პაპს. გვიანდელი (XIX ს-დან II მსოფლიო ომის ბოლომდე) იტალია ფლობდა კოლონიურ იმპერიას, რომელშიც შედიოდა ლიბია, რიტრეა, სომალი, ეთიოპია, ალბანეთი დაა.შ.

ეკონომიკური განვითარების მიხედვით იტალია 24-ე ადგილზეა მსოფლიოში, ხოლო ცხოვრების ხარისხის ინდექსით კი იგი შედის მსოფლიო ქვეყანათა ათეულში. იტალია ევროკავშირის ერთ-ერთი ფუძემდებელი და წევრი ქვეყანაა. იგი არის დიდი რვიანის, დიდი ოცეულის, ნატოს, გაეროს, ევროპის საბჭოს, მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის, ეკონო-

მიკურო თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის წევრი ქვეყანა. თავდაცვითი ბიუჯეტის მიხედვით იგი მეცხრე ადგილზეა მსოფლიოში. მის ტერიტორიაზე განთავსებულია ნატოს ბირთვული იარაღი. იტალია დიდ როლს თამაშობს გლობალურ კულტურულ საქმიანობაში. ქვეყნის ევროპული პოლიტიკის სოციალურმა და ეკონომიკურმა გავლენამ ეს ქვეყანა გადააქცია მთავარ რეგიონულ ძალად. იტალიას გააჩნია განათლების მაღალი დონე.

იტალია მდებარეობს ჩრდილოეთით ზომიერი სარტყლის ტყის ზონისა და სამხრეთით სუბტროპიკული სარტყლის ფარგლებში. მის ბუნებაზე დიდ გავლენას ახდენს ხმელთაშუა ზღვა. ჰავა იტალიის დიდ ნაწილში ხმელთაშუაზღვიურია, რომელიც სუბტროპიკულიდან გადადის ზომიერ კლიმატში. აქ ზაფხული ცხელი და მშრალია, ზამთარი კი – შედარებით ცივი და სუსხიანი. იტალიის სანაპიროების სიგრძეა 7500 კმ. ტერიტორიის 4/5 უკავია მთებსა და მაღლობებს. ჩრდილოეთით გადაჭიმულია ალპები (იტალიის უმაღლესი მწვერვალია მონბლანი–4807 მ), ხოლო სამხრეთით 1200 კმ-ზე გადაჭიმულია აპენინის მთები. ალპებში ზღვის დონიდან 800 მ სიმაღლეზე გაშენებულია ფართოფოთლოვანი ტყე, 800-დან 1000 მ-მდე წიფლნარი და წიწვოვანი ტყეებია, ხოლო 1000 მ-ზე ზევით კი–ბუჩქნარი, სუბალპური და ალპური მდელოები. აპენინში–სიცილიასა და სარდინიაში 600 მ-ის სიმაღლემდე მარადმწვანე მუხის, ფიჭვის ხეები და ბუჩქნარია, ხოლო 1000-1500 მ-მდე ჭარბობს მთის ფართოფოთლოვანი ტყეები. ალპებსა და აპენინის მთებში ბინადრობს არჩვი, ველური კატა, კვერნა, მურა დათვი, ქვეწარმავალი და 400-მდე სახეობის ფრინველი.

იტალიის საზღვაო საზღვრები შეადგენს 4852 კმ-ს, ხოლო სახმელეთო –1703 კმ-ს. მისი ყველაზე გრძელი (652 კმ სიგრძის) მდინარეა პო, ხოლო უდიდესი კუნძულები კი არის სიცილია, სარდინია და ელბა. იტალიის შემადგენლობაში შედის 20 რეგიონი (მაგ., ლაციო, ლიგურია, ლომბარდია, ტოსკანა, უმბრია, სარდინია, სიცილია და ა. შ). რეგიონები

თავის მხრივ იყოფა პროვინციებად. ქვეყანაში სულ 110 პროვინციაა, რომლებიც თავის მხრივ შედგებიან მუნიციპალიტეტებისაგან. ქვეყანაში სულ 8101 მუნიციპალიტეტია. იტალიის ოფიციალური რელიგიაა კათოლიციზმი. მისი უდიდესი ქალაქებია რომი, მილანი, ნეაპოლი, პალერმო, ბოლონია და ფლორენცია. იტალია ერთ-ერთი მჭიდროდ დასახლებული ქვეყანაა. საშუალო სიმჭიდროვე შეადგენს 200 კაცს 1 კმ²-ზე. მოსახლეობის 60% ცხოვრობს ქალაქში.

იტალია განვითარებული აგრარულ-ინდუსტრიული ქვეყანაა. მისი სასარგებლო წიაღისეულიდან აღსანიშნავია ქვანახშირი, ნავთობი, ბუნებრივი აირი, ტყვიის, თუთიის, რკინის, ვერცხლისწყლის მადანი, გოგირდი და მარმარილო. მის ეკონომიკაში მთავარი როლი აკისრია მომსახურების სფეროს (64%). ეკონომიკური თვალსაზრისით იტალია ხასიათდება საყოფაცხოვრებო ტექნიკის, ავტომობილების, მოდური ტანსაცმლის, ფეხსაცმელისა და კინო-ფილმების წარმოებით. ქვეყნის უდიდესი ფირმებია საავტომობილო კომპანიები – ფიატი, ბუგატი, ფერარი. ქვეყნის ეკონომიკაში მნიშვნელოვან ადგილს იჭერს სოფლის მეურნეობა, პირველ რიგში მეღვინეობა. ღვინის დამზადების მიხედვით იტალია იჭერს მოლიდერე პოზიციას მთელ მსოფლიოში. იტალიაში გამოიყოფა ეკონომიკურად განვითარებული ჩრდილოეთი, რომლის საფუძველს წარმოადგენს “სამრეწველო სამკუთხედი”: მილანი-ტურინი-გენუა; და აგრარულად ჩამორჩენილი სამხრეთი, რომლის მთავარ ცენტრს წარმოადგენს ნეაპოლი. იტალიას საექსპორტოდ გააქვს ღვინო, ავტომობილები, ფეხსაცმელი, ტანსაცმელი და ზეთუნის ზეთი.

იტალიის ტურისტული სიმბოლოა პიზის კოშკი. გარდა ამისა, ამ ქვეყნის ისტორიულ-კულტურულ მემკვიდრეობას განეკუთვნება: რომში – პანთეონის ტაძარი (ჩვ. წ. აღრ-მდე I ს), კოლოსეუმი (I ს), ფორუმი, კარაკალას აბანოები, ტრიუმფალური თაღი, წმინდა პავლეს ტაძარი (IV ს), კაპიტოლეუმის მუზეუმი, ეროვნული მუზეუმი და გალერეა ბორგუეზი; მილანში – ოპერა „ლა სკალა“, სან-ამბროჯიოს ეკლესია (XII

ს.), სანტა-მარია-დელლა-გრაძიეს ტაძარი (ლეონარდო და ვინჩის ფრესკით “საიდუმლო სერობა”); ფლორენციაში – ისტორიული ცენტრი, სტროცის სასახლე (XV ს.); ვენეციაში – პიზის ტაძარი და კოშკი, პომპეის არქეოლოგიური ტერიტორია, ნეაპოლის ცენტრი, სამეფო სასახლე კაზერტაში, სავოიის სამეფო სახლის რეზიდენცია და რომაული ეპოსი-ენეიდა.

რომი მდებარეობს მდინარე ტიბრის სანაპიროს მიმდებარე ტერიტორიაზე, ლაციოს მხარეში. იგი წარმოადგენს ტურისტულ “მექას” დამსვენებელთათვის. გეოგრაფიულად იტალიის ევროპის სამხრეთით მდებარეობა ხელს უწყობს მის მჭიდრო კავშირს როგორც ევროპის ქვეყნებთან, ისე ხმელთაშუა ზღვის სახელმწიფოებთან – ჩრდილოეთ აფრიკასა და ახლო აღმოსავლეთთან. იტალიის ისტორიული ძეგლები მსოფლიო კულტურის ფასეულობაა. მილიონობით ტურისტს მათი ნახვის ინტერესი უბიძგებს მათ ამ ქვეყნისაკენ წელიწადის ნებისმიერ დროს. იტალიის უდიდეს ბუნებრივ-კლიმატურ რესურსს წარმოადგენს ხმელთაშუაზღვის ტიპის კლიმატი.

ბევრი ევროპული ქვეყნის მძლავრი კულტურული და იდეური განვითარება თუ დაიწყო სულ რაღაც XIV – XV საუკუნეებში, იტალიაში ეს პროცესები დაიწყო ჯერ კიდევ XIII საუკუნეში, რომელმაც მიიღო აღორძინების (რენესანსის) ეპოქის სახელწოდება. ამიტომ არის იტალია ასე მდიდარი დიდებული მხატვრებით, მოქანდაკეებით, პოეტებით, არქიტექტორებითა და ფილოსოფოსებით. მათ შორის არის დანტე ალიგიერის, ფრანჩესკო პეტრარკას, ჯოვანი ბოკაჩოს, ლეონარდო და ვინჩის, მიქელანჯელო ბუარანოტისა და სხვათა სახელი.

რეგიონული ტურიზმი იტალიაში ვითარდება ბუნებრივი პირობების და ისტორიულ-კულტურული ძეგლების არსებობის შესაბამისად. პიემონტის მხარე მდებარეობს იტალიის ჩრდილო-დასავლეთით, რომელიც ესაზღვრება საფრანგეთს. იგი ცნობილია სამთო კურორტებით. ამ მხარის ადმინისტრაცია

ციულ ცენტრს წარმოადგენს ჩრდილოეთ იტალიის მსხვილი სამრეწველო ქალაქი-ტურინი. აქ განვითარებულია მანქანათმშენებლობა, საფეიქრო და ელექტროტექნიკური მრეწველობა. აქვე განლაგებულია ფირმა “ფიატის” ქარხნები. პიემონტის მხარეში ტურისტების დაინტერესებას იწვევს სათხილამურო ტურიზმი, მთის პეიზაჟების დათვალიერება. ტურინის ღირსშესანიშნაობებს განეკუთვნება არქიტექტურული ძეგლები, მუზეუმები, სავოიის მონარქთა რეზიდენცია და ა.შ.

ვალე-დ-აოსტას მხარე გეოგრაფიულად წარმოადგენს პიემონტის ნაწილს, მაგრამ იგი სარგებლობს ავტონომიით. ეს მხარე ესაზღვრება საფრანგეთსა და შვეიცარიას. იგი მდიდარია სასარგებლო წიაღისეულით: რკინის, სპილენძისა და მარმარილოს საბადოებით. აქ განლაგებულია არაერთი მძლავრი ჰიდროელექტროსადგური. ისინი ელექტროენერგიით ამარაგებენ მთელ იტალიას. მხარე ვითარდება არამარტო თავისი ნედლეულის, არამედ ბრწყინვალე სამთო-სათხილამურო კურორტების წყალობით. აქ არსებობს იტალიის მაღალმთიანი კურორტები (3,5 ათას მეტრამდე სიმაღლის). ამის წყალობით სამთო-სათხილამურო სეზონი გრძელდება მაისამდე. ბუნების მოყვარულებს აქ იზიდავთ ეროვნული პარკი-გრან-პარადიზო და ალპური მწვერვალები.

ლიგურიას მხარის ადმინისტრაციული ცენტრია გენუა. ამ მხარეში განვითარებულია სოფლის მეურნეობა (მეცხოველეობა და მეცხირეობა), მეტალურგიისა და მანქანათმშენებლობის მრეწველობა (გემთმშენებლობა). ლიგურიაში ტურიზმი დაკავშირებულია ზღვაზე დასვენებასთან. აქ მდებარეობს ევროპის პრესტიჟული კურორტები – პორტოვენერე და სან რემო, სადაც ტარდება ყოველწლიური მუსიკალური ფესტივალი. გენუა მდიდარი ისტორიული წარსულის მქონე ქალაქია. შუა საუკუნეების პერიოდში იგი იყო ერთ-ერთი აყვავებული საზღვაო-სავაჭრო ცენტრი, სადაც ინახებოდა სხვადასხვა ეპოქის ისტორიული ძეგლი. ამ ისტორიულ ქალაქში მდებარეობს ცნობილი მეზღვაურის ქრისტეფორე კოლუმბისა და ნიკოლო პაგანინის სახლ-მუზეუმები.

მილანი მდებარეობს ლომბარდიას მხარეში. ეს არის სამხრეთ ევროპის უმსხვილესი სამრეწველო, ფინანსური და სატრანსპორტო ცენტრი. მთელ მსოფლიოში ცნობილია მილანში არსებული „ლა სკალა“ ოპერა. ეს ქალაქი ითვლება საოპერო ხელოვნების დაარსების ცენტრად. მილანი გახდა იტალიური მოდის სიმბოლო. აქ დამზადებული ავეჯი ცნობილია მთელ მსოფლიოში. მილანი წარმოადგენს სასაქონლო ვაჭრობის მნიშვნელოვან ცენტრს. მის ცენტრალურ მოედანზე მდებარეობს მსხვილი სავაჭრო მაღაზიები. ქალაქში ძალზე პოპულარულია ფეხბურთი. აქ განლაგებულია იტალიის ერთ-ერთი უმსხვილესი საფეხბურთო მოედანი. მილანის სამხრეთით ალპურ მთებში აღმოსავლეთიდან დასავლეთით იშლება ულამაზესი ტბები – გარდა, იზეო, კომო, ლუგანო და სხვები. ლომბარდიაში ტურიზმის განვითარების ძირითად მიმართულებებს განეკუთვნება შემდეგი: საექსკურსიო (მილანისა და სხვა შუასაუკუნოვან ქალაქთა ღირსშესანიშნაობების დათვალიერების მიზნით), ლომბარდიის ტბებზე დასვენება, მილანში ჩატარებულ გამოფენებთან დაკავშირებული საქმიანი ტურიზმი.

ტრენტინო-ალტო-ადიჯეს მთიანი მხარე ესაზღვრება ავსტრიას. მისი უმსხვილესი ცენტრებია ტრენტო და ბოლოცა-ნო. ამ ქალაქებში განვითარებულია ჰოდროენერგეტიკა და სოფლის მეურნეობა. ამ მხარის კურორტებში განვითარებულია სამთო-სათხილამურო ტურიზმი.

ვენეციის ტურისტული პოტენციალი. ვენეტოს რეგიონის ადმინისტრაციული ცენტრია ქალაქი ვენეცია. რამდენიმე საუკუნის განმავლობაში ის იყო ვენეციის რესპუბლიკის დედაქალაქი. შუასაუკუნეების ეპოქაში ის გამუდმებით განიცდიდა იმ დროისათვის ყოვლისშემძლე გენუიას თავდასხმებს. აღმავლობის ეპოქაში ვენეციური რესპუბლიკის სამფლობელო აღწევდა მდინარე – პომდე (ახლა იგი ერთმანეთისაგან მიჯნავს ვენეტოსა და ემილია-რომანიას მხარეებს) და ქალაქ ბერგამოდღე. რომელიც მდებარეობს მილანის გვერდით. ვენეციურმა რესპუბლიკამ დამოუკიდებლობა დაკარგა 1797

წელს, როცა იგი დაიპყრო ნაპოლეონმა და გადასცა ავსტრიას. XVI საუკუნის მეორე ნახევარში ვენეციური რესპუბლიკა ერთგვარად გადაიქცა აღმავლობის ცენტრად. აქ აღიზარდა მხატვრები – ტიციანი, ტინტორეტო და კარავაჯო.

ვენეციის გეოგრაფიული განლაგების თავისებურება მდგომარეობს იმაში, რომ ქალაქი მდებარეობს არხებით და ნაწევრებულ კუნძულებზე, რომლებიც ერთმანეთთან დაკავშირებული არიან ხიდებით. ვენეციის ძირითად საგზაო არტერიას წარმოადგენს დიდი არხი, რომელიც ქალაქს ორ ნაწილად ყოფს. ვენეციურ არხებში ტურისტები შეიძლება გადაადგილდნენ წყლის ავტობუსით, რომლის სიგრძეც რამდენიმე მეტრია, ხოლო წონა 600 კგ-ს აღწევს. ვენეციაში წყლის ავტობუსები გამოიყენებოდა ჯერ კიდევ XIX საუკუნის დასასრულს. მათ ამზადებენ ადგილობრივი ხელოსნები. ეს ხელით შრომის იშვიათი შედეგია, რომლის ფასიც შეადგენს რამდენიმე ათასი ევროს. ისინი არ იძირებიან წყალში, რადგანაც დამზადებული არიან მუხის მასალისაგან.

ვენეცია მთელ მსოფლიოში ცნობილია მინის დამზადებით. ქალაქის შუა გულში მდებარეობს მოედანი – პიაცა სან-მარკო. აქ ტურისტებს შეუძლიათ დაათვალიერონ ვენეციის უდიდესი ღირსშესანიშნაობები: ბიზანტიელი მხატვრების მიერ მოზაიკით მოჩუქურთმებული სან-მარკოს ტაძარი, რიალტოს ხიდი, სასახლე (იტალიელ არქიტექტორთა შედეგრი) და ა. შ. ვენეტოს მხარეში ტურიზმს გააჩნია განვითარების შემდეგი მიმართულებანი: ვენეციის დათვალიერება, ზღვაზე და მთის ბუნებაში დასვენება, ალპინიზმი, თხილამურებზე სრიალი, თემატური პარკების დათვალიერება, თერმული მკურნალობა და ა. შ. ფრიული-ვენეცია-ჯულიის მხარე მდებარეობს იტალიის აღმოსავლეთ რეგიონში, ადრიატიკის ზღვასა და ალპების მთებს შორის. მხარეში განვითარებულია სოფლის მეურნეობა, მანქანათმშენებლობა, მეტალურგია და მსუბუქი მრეწველობა.

ტრიესტი იტალიის აღმოსავლეთ რეგიონის ცენტრია, რომელსაც გააჩნია მრავალსაუკუნოვანი ისტორია. ამაზე მოწ-

მობს მრავალრიცხოვანი არქიტექტურული ძეგლები. თანამედროვე ეტაპზე ტრისტი არამარტო იტალიის, არამედ მთელი ჩრდილოეთ ადრიატიკის მსხვილი საზღვაო პორტი და სატრანსპორტო არხია.

ემილია-რომანიას მხარის ცენტრია ქალაქი ბოლონია, სადაც მდებარეობს მთელ ევროპაში უძველესი უნივერსიტეტი. მხარეში განვითარებულია სოფლის მეურნეობა, კვების მრეწველობა (მაღალხარისხიანი ბრინჯისა და ძეხვის წარმოება), მანქანათმშენებლობა (ფერარის ქარხნები). მხარის უმსხვილესი ქალაქებია: პარმა, მოდენა, ფერარი, ადრიატიკის ზღვის კურორტები – რიზონე, რიმინი. აქ ტურიზმი დაკავშირებულია საზღვაო კურორტებზე და ქალაქში ტურისტების დასვენებასთან.

ფლორენციის ტურისტული მიმზიდველობა. ტოსკანას რეგიონის ადმინისტრაციულ ცენტრს წარმოადგენს ქალაქი **ფლორენცია**. მის ტურისტულ ღირსშესანიშნაობებს განეკუთვნება: ღვთისმშობლის საკათედრო ტაძარი, სასახლეები, მოედნები, შადრევნები, ქალაქის ცნობილი ქუჩები და ხიდები. ფლორენცია უდიდეს მხატვართა, მწერალთა, მეცნიერთა და მოქანდაკეთა სამშობლოა, რომელთა რიცხვს განეკუთვნება: დანტე, ბოკაჩო, ბოტიჩელი, ნიკოლო მაკიაველი, ლეონარდო და ვინჩი, მიქელანჯელო, დონატელო, გალილეო გალილეი, რობერტო კავალი და ა. შ. XVI ს-ის ხელოვნების ცენტრალურ შემოქმედს, აღორძინების ეპოქის უძლიერეს ხუროთმოძღვარს წარმოადგენდა მიქელანჯელო, რომელმაც შექმნა ფერწერის გენიალური შედევრები.

ლეონარდო და ვინჩი ერთდროულად იყო მხატვარიც, ხელოვნების თეორეტიკოსიც, მოქანდაკეც, არქიტექტორიც, მათემატიკოსიც, ფიზიკოსიც, მექანიკოსიც, ასტროლოგიც, ბიოლოგიც და ა.შ. მას ერთდროულად შეეძლო თანაბრად ეშრომა აღორძინების ეპოქის წარმომადგენელთა გვერდით და იმავდროულად შეექმნა თანამედროვე ეპოქის ხელოვნების უდიდესი ნიმუშები. ჩვენამდე მოაღწია მისმა შედევრებმა—“საიდუმლო საღამოების” ფრესკა და “მონა ლიზას”

(“ჯოკონდას”) პორტრეტი. ის მიისწრაფოდა თავისი ნაშრომები გაემდიდრებინა ისეთი ფსიქოლოგიური მახასიათებლებით, რომელიც დაფარული მიმიკებისა და ქესტების გადაცემის გზით, წარმოაჩენდა ადამიანის მდიდარ, შიდა სამყაროს. ფლორენციაში მდებარეობს სურათების გალერეა, სადაც წარმოდგენილია იტალიელ მხატვართა შედევრები.

ტოსკანა წარმოადგენს იმ მოგზაურთა ინტერესს, რომელთაც უყვართ ხელოვნება, განსხვავებული სამზარეულო და ღვინო. ტოსკანას გააჩნია პრესტიჟული ზღვის კურორტები. მათ შორის ყველაზე უფრო პოპულარულია ლივორის ზღვის სანაპიროზე მდებარე საკურორტო ზონა. ტოსკანას სანაპიროსთან ახლოს მდებარეობს დასვენებისათვის პრესტიჟული კუნძულები: ელბა და პალმარია. ეს უკანასკნელი არის ტოსკანას არქიპელაგის “მანათობელი ვარსკვლავი”. კუნძულზე არის ეროვნული პარკი, ბუნების ხელუხლებელი ლანდშაფტი: კრისტალურად სუფთა წყალი და ლაჟვარდოვანი სანაპირო. ეს არის იდეალური ადგილი დასვენების და მრავალი სახის საზღვაო სპორტით—წყლისქვეშა ცურვით, მთის და სხვა სახის სპორტით დაკავებისათვის.¹

პერუჯას ტურისტული პოტენციალი. პერუჯა არის რეგიონ-უმბრიას ცენტრი, რომელიც ცნობილია თავისი უნივერსიტეტით. რეგიონს არ გააჩნია ზღვაზე გასასვლელი. ველური ბუნების გამო, უმბრიამ მიიღო “იტალიის მწვანე გულის” სახელწოდება. აქ გავრცელებულია აგროტურიზმი. ტურისტების განთავსების ადგილად ხშირად გამოიყენება ძველი სახლები, რომლებიც განლაგებულნი არიან ცენტრალურ ადგილებში. აქ განვითარებულია სათავგადასავლო ტურიზმი. უმბრიაში დაიბადა ცნობილი ხუროთმოძღვარი რაფაელ სანტი, რომელმაც რომში დააარსა უდიდესი სამხატვრო სკოლა. რაფაელს მიუძღვის მნიშვნელოვანი ღვაწლი მონუმენტური მხატვრობის სფეროში. რაფაელის შემოქმედე-

¹ www.1001tur.rufirms.turizm.ru/agency/1142.html. Развитие международного туризма.

ბის მწვერვალია “წმინდა მადონას” ფერწერა, რომელიც ინახება დრეხდენის სურათების გალერეაში (გერმანია).

მარკეს მხარის ცენტრს წარმოადგენს ქალაქი **ანკონა**. ეს სასოფლო-სამეურნეო მხარე მდიდარია ისტორიული ძეგლებითა და მხატვრული შედევრებით. დღეისათვის ეს მხარე აწარმოებს ცელულოზა-ქაღალდს, რომელიც იტალიაში სარგებლობს მყარი მოთხოვნით. აქ დაიბადა იტალიელი კომპოზიტორი ჯოაკინო როსინი. ზღვის სანაპიროზე განლაგებულია მშვიდი, მცირე რაოდენობის ადამიანებით დასახლებული, კურორტები.

ბაზილიკატას მხარე მდებარეობს მთიან რელიეფზე. მხარის ცენტრს წარმოადგენს ქალაქი **პოტენცა**. სამხრეთ იტალიის ამ მხარეში ტურიზმი სხვა რაიონებთან შედარებით უფრო ნაკლებად არის განვითარებული. აქ ბუნება ძალზე სასიამოვნოა, მაგრამ არასაკმარისია ტურისტების განთავსების საშუალებები, ხოლო სოფლად ადგილობრივი მოსახლეობა ნაკლებად არის დასახლებული. აქ არაა დიდი რაოდენობის გასართობი ცენტრი.

კალაბრიას მხარე მდებარეობს ნოსკზე. იგი იჭერს ტირენიისა და იონიის ზღვებს შორის მდებარე ნახევარკუნძულის ყველაზე სამხრეთულ ნაწილს. კლიმატური ფაქტორები ხელს უწყობს მეციტრუსეობის, მევენახეობისა და ტურიზმის განვითარებას. იუნესკომ კალაბრია სცნო ევროპის ერთ-ერთ სუფთა კუთხედს. მხარეში შემონახულია ძველი კულტურა, აპენინის ნახევარკუნძულის თავდაპირველი სახე. ცნობილ კურორტს წარმოადგენს რეჯო-დი-კალაბრია. კალაბრიის ადმინისტრაციული ცენტრია ქალაქი კატანძარო, რომელიც მდებარეობს იტალიის პროვინციულ ადგილში. კალაბრიიდან ეწეობა ექსკურსიები კაპრის კუნძულზე, რომელიც ყველაზე ლამაზია სხვა კუნძულებთან შედარებით. იგი უცხოელი ტურისტებისათვის ერთ-ერთი ყველაზე კარგი დასასვენებელი ადგილია. აქ გაშენებულია ფეშენებელური საცხოვრებელი სახლები. კალაბრიას მხარე ცნობილია თერმული კურორტებითაც. მხარის თერმული წყლები რეკომენდებულია ტურის-

ტებისათვის რევმატიზმის, სახსრების, სასუნთქი გზებისა და ზოგიერთი სახეობის გინეკოლოგიურ დაავადებათა მკურნალობის მიზნით.

აპულიას მხარის ცენტრი არის საპორტო ქალაქი – ბარი. ეს მხარე ითვლება სამხრეთ იტალიის ყველაზე უფრო განვითარებულ რეგიონად, რომელსაც გააჩნია მეტალურგიული საწარმოები და ნავთობპროდუქტების მრეწველობა. მთავარი სასოფლო-სამეურნეო კულტურაა მევენახეობა. მხარის უმსხვილესი ცენტრებია ტარანტო, ფოჯა, ლეჩე და ბრინდიზი. აპულიაში ტურიზმი ძალზე სხვადასხვაგვარია და ბევრად უფრო განვითარებულია, ვიდრე მეზობელ ბაზილიკატასა და კალაბრიაში. აქ გავრცელება ჰპოვა საექსკურსიო-შემეცნებითმა, ეკოლოგიურმა ტურიზმმა და ზღვაზე დასვენებამ. აპულიაში ტურიზმის განვითარებას ართულებს ევროპის ცენტრალურ ტურისტულ ზონებთან მისი სიშორე, მაგრამ ბრინდიზში აეროპორტის არსებობა ტურისტებს საშუალებას აძლევს ადვილად მიაღწიონ ქვეყნის სამხრეთ ნაწილში.

სიცილიაში ძირითადად ცხოვრობს საზოგადოების შეძლებული ფენა. ამიტომ საქონლის ფასები ამ კუნძულზე ბევრად უფრო მაღალია, ვიდრე სხვა პროვინციებში. ამ კუნძულის სანაპირო შედგება სამი ზღვის ზოლისაგან. ესენია: ჩრდილოეთით–ტირენიის, აღმოსავლეთით–იონიისა და დასავლეთით–ხმელთაშუა ზღვის სანაპიროსაგან. იტალიის ძირითადი სახმელეთო ნაწილისაგან ეს კუნძული გამოყოფილია მესინის სრუტით. სიცილია კონტინენტთან დაკავშირებულია სარკინიგზო, საზღვაო და საჰაერო ტრანსპორტით. ამ კუნძულზე მდებარეობს ევროპაში უმსხვილესი მოქმედი ვულკანი – ეტნა. სიცილიის დედაქალაქია პალერმო, სადაც ტურისტებმა შეიძლება დაათვალიერონ XVII საუკუნეში აგებული სხვადასხვა სახის ისტორიულ-კულტურული ძეგლი. სიცილიის ტურისტული შესაძლებლობები მრავალფეროვანია: საექსკურსიო ტურები, ღვინის ტურები, შემეცნებითი ტურიზმი და ზღვაზე დასვენება.

სარდინია – სიდიდით მეორე კუნძულია ხმელთაშუა ზღვაში. მისი ცენტრია ქალაქი კალიარი. ტურიზმი რეგიონში შემოსავლის მიღების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი წყაროა. კუნძულის სამხრეთ კურორტები და ჩრდილოეთის პრესტიჟული სანაპიროები აქ დასასვენებლად იზიდავს მსხვილ ბიზნესმენებს, კინო-ვარსკვლავებს, აღიარებულ სპორტსმენებსა და ცნობილ პოლიტიკოსებს.

იტალია არამარტო ზღაპრულად ლამაზი ქვეყანა, არამედ მსოფლიო ცივილიზაციის კარიბჭეცაა. რაფაელის, ლეონარდო და ვინჩისა და მიქელანჯელოს გარეშე შეუძლებელია წარმოვიდგინოთ კაცობრიობის კულტურული ისტორია. აქ კვალიფიკაციის ამადლების მსურველმა შეიძლება შეისწავლოს ისეთი დისციპლინები, როგორიცაა ხელოვნების ისტორია, ხატვა და დიზაინი. ამჟამად იტალიაში აღირიცხება 50 საჯარო და 9 კერძო ლიცენზირებული უნივერსიტეტი.

სან-მარინოს ჯუჯა რესპუბლიკის ტურისტული პოტენციალი

სან-მარინოს რესპუბლიკა მდებარეობს აპენინის ნახევარკუნძულზე ფლორენციასთან ახლოს. იგი საპარლამენტო რესპუბლიკაა. ქვეყნის დედაქალაქია **სან-მარინო**. ოფიციალური ენაა იტალიური. ქვეყნის ფართობია 61კმ². 2007 წლის მონაცემებით, სან-მარინოს მოსახლეობა შეადგენს 29,6 ათას კაცს, მისი საერთო მშპ არის – 904 მლნ დოლარი, ხოლო ერთ მოსახლეზე კი –34,6 ათ. დოლარი. ქვეყნის ვალუტაა ევრო. მისი რელიგია არის კათოლიციზმი, რომელზეც ლეგენდა დადის ქვეყნის დაარსებასთან დაკავშირებით. ქვეყნის სახელწოდება მომდინარეობს დაღმაცხელი ქვისმთელის მარინუსისაგან, რომელიც ქრისტიანული სარწმუნოების გამო იძევებოდა სამშობლოში. ამიტომ ის გაიქცა მეზობელ იტალიაში. აქ მან დააარსა სამლოცველო, შემდეგ კი ააგო ციხე-სიმაგრე. მოგვიანებით კათოლიკურმა ეკლესიამ ის

წმინდანად შერაცხა წმინდა მარინის სახელით. ქვეყნის შემოსავლის წყაროა ტურიზმი. სან-მარინოს კულტურულ ღირსშესანიშნაობებს განეკუთვნება მონტე-ტიტანო და წმინდა მარინუსი, რომლებიც შედიან იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლთა ნუსხაში.

სან-მარინო.

სან-მარინოს ძირითად ტურისტულ ღირსშესანიშნაობებს წარმოადგენს აგრეთვე ისტორიული ცენტრი, პარკები, კემპინგები და პატარა ქალაქები. ტურისტებში დიდი მოთხოვნით სარგებლობს სან-მარინოს მარკები და მონეტები. მათი შეძენა შეიძლება სახელმწიფო დაწესებულებებში. აქ განვითარებულია მეღვინეობა. ქვეყანა ამზადებს ლიქიორებსაც. უცხოეთიდან ყოველწლიურად აქ მოემგზავრება 3 მლნ-მდე ტურისტი, რათა დაათვალიერონ სან-მარინოს შუასაუკუნოვანი ძეგლები, ციხის ნანგრევები და დატკბნენ ზღვის ხედების ცქერით, გაირუჯონ საზღვაო პლაჟზე.

ვატიკანის ტურისტული პოტენციალი

ვატიკანის ქალაქი-სახელმწიფო მდებარეობს რომის ტერიტორიაზე. იგი არის ეკლესიასტიკური სახელმწიფო, რომელსაც მართავს რომის პაპი. ის წარმოადგენს კედლებშემორტყმულ ანკლავს რომში. მისი ფართობია 0,44 კმ². ქვეყნის დედაქალაქია ვატიკანი, ოფიციალური ენებია ლათინური და იტალიური. 2008 წლის მონაცემებით, ვატიკანის მოსახლეობა შეადგენს 824 კაცს. მისი ვალუტაა ევრო. ვატიკანი წარმოადგენს კათოლიკური ეკლესიების ცენტრს. ამ ქვეყანაში აღმსარებლობის მიზნით ყოველ წელს ჩამოდის მილიონობით ღვთისმსახური და მაღალი რანგის ოფიციალური პირები.

ვატიკანს ეკუთვნის რომსა და მის მიმდებარე ტერიტორიაზე (0,7 კმ²-ზე) განლაგებული სამი ტაძარი, სასახლეები და ვილები. ვატიკანის ისტორიულ-კულტურულ მემკვიდრეობას განეკუთვნება წმინდა პეტრეს მოედანი, წმინდა პეტრეს, წმინდა კარლოსა და ბელვედერის სასახლეები. ქვეყნის ერთ-ერთ ტურისტულ ღირსშესანიშნაობას წარმოადგენს ვატიკანის ბაღები, რომელიც იკავებს ტერიტორიის ნახევარს. მათი გაშენება მოხდა რომის რენესანსის ეპოქაში. ვატიკანის ბაღებში არის შადრევნები, ყურძნის ვენახები და ვაშლის ბაღები.

ვატიკანში მდებარეობს მსოფლიოს უდიდესი მუზეუმი, რომელიც XVI საუკუნეში დააარსა რომის პაპმა – იულიუს II-მ. მის დასათვალიერებლად აქ ყოველწლიურად ჩამოდის 3-4 მლნ ტურისტი. ვატიკანის მუზეუმებს განეკუთვნება აპოსტოლური სასახლე, ლატერანის სასახლე, პაპის მეცნიერებათა აკადემია, პაპის ოლქი, წმინდა პეტრეს ბაზილიკა, გრიგოლის ეტრუსკული მუზეუმი, პიო-კრისტიანოს მუზეუმი, კიარამონტის მუზეუმი, ვატიკანის ისტორიული მუზეუმი, რელიგიური ხელოვნების კოლექცია, ეთნოლოგიურ-მისიონერული მუზეუმი.

პაპის სასახლეში მდებარე მუზეუმებს განეკუთვნება: ბორჯიას აპარტამენტები, გეოგრაფიული რუკების გალერეა, სიქსტეს, ნიკოლინას და ურბან VIII-ის კაპელა. ვატიკანში ტურისტმა შეიძლება დაათვალიეროს პიუს-კლიმენტის, გრიგოლის ეგვიპტური მუზეუმები და იაროსკურის დარბაზი. ვატიკანის ღირსშესანიშნაობებს განეკუთვნება ბორჯიას კოშკი და ნიკოლოზ V-ის სასახლე.

ვატიკანში სულ ათეულდობით მუზეუმი, რომელთაც განეკუთვნება სურათების გალერეა, საბერძნეთისა და რომის ქანდაკებათა კოლექცია და სხვა. ამიტომ ვატიკანს ყოველწლიურად ჰყავს მილიონობით დამთვალიერებელი. წმინდა პეტრეს ტაძარი ინახავს მიქელანჯელოს შედევრებს, წმინდა პეტრეს ვერცხლის ქანდაკებას და ა.შ. ვატიკანის ტურისტულ ღირსშესანიშნაობებს განეკუთვნება პანთეონი და ანტიკური სასახლეები. ტურისტებს ვატიკანში იზიდავს ზღვაზე დასვენების შესაძლებლობაც. ყველაზე ცნობილი კურორტები განლაგებულია ვატიკანის სამხრეთით. რომსა და ნეაპოლს შორის მდებარეობს ულამაზესი საზღვაო კურორტი სუფთა წყლითა და პლაჟით. ვატიკანის ტურისტულ ღირსშესანიშნაობას წარმოადგენს ხმელთაშუა ზღვის ერთ-ერთი მსხვილი პორტის მქონე ქალაქი ნეაპოლი, სადაც შესაძლებელია საექსკურსიო ტურების ჩატარება.

ბალკანეთის ნახევარკუნძულის ქვეყნების ტურისტული პოტენციალი

ბალკანეთის ნახევარკუნძული მდებარეობს სამხრეთ ევროპაში, რომლის ფართობიც შეადგენს 505 ათას კმ²-ს. იგი დასავლეთიდან აღმოსავლეთით გადაჭიმულია 1260 კმ-ზე, ჩრდილოეთიდან სამხრეთით კი – 950 კმ-ზე. დასავლეთით მას ეკვრის ადრიატიკის და იონიის ზღვები, აღმოსავლეთით კი – შავი, მარმარილოსა და ეგეოსის ზღვები, ბოსფორისა და დარდანელის სრუტეები. სახმელეთო საზღვარია მდინა-

რეების – დუნაისა და სავის შესართავამდე, ტრიესტის ყურის წვერამდე.

რუმინეთის ტურისტული პოტენციალი და მისი გამოყენება

რუმინეთი მდებარეობს ბალკანეთის ნახევარკუნძულის ჩრდილოეთ ნაწილში. მას ესაზღვრება უნგრეთი, უკრაინა, მოლდოვა, ბულგარეთი და სერბეთი. მისი ფართობია 239,3 ათასი კმ². ქვეყნის დედაქალაქია **ბუქარესტი**. ოფიციალური ენაა რუმინული. ქვეყანა არის საპარლამენტო რესპუბლიკა. 2007 წლის მონაცემებით მისი მოსახლეობა შეადგენს 22,3 მლნ კაცს, საერთო მშპ – 257 მლრდ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე კი – 12 ათას აშშ დოლარს. ქვეყნის ვალუტაა ლეი, ოფიციალური რელიგიაა ქრისტიანობა. რუმინეთი ადმინისტრაციულად დაყოფილია 41 ოლქად და ერთ მუნიციპალიტეტად. მისი მთავარი ქალაქებია: ბრაშოვი, კონსტანცა და იასი. ქვეყანა ფლობს ისეთ ბუნებრივ რესურსებს, როგორიცაა: ნავთობი, საშენი ხე-ტყე, ბუნებრივი აირი, ქვანახშირი, რკინის მადანი, მარილი, სასოფლო-სამეურნეო მიწები და ჰიდროენერგია. მას საექსპორტოდ გააქვს ნავთობპროდუქტები, ცემენტი და ქიმიური ნაწარმი.

რუმინეთი.

რუმინეთში არსებობს იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის შემდეგი ძეგლები: ბიერტანისა და დაკიის ციხე-სიმაგრეები, დუნაის დელტა, მარამურეშის ხის ეკლესიები, მოლდოვისა და ბუკოვინის ეკლესიები, სიგიშოარას ისტორიული ცენტრი, ტრანსილვანიის სოფლები (ფორტიფიცირებული ეკლესიებით) და ჰორეზუს მონასტერი.

რუმინეთი აგრარულ-ინდუსტრიული ქვეყანაა, რომელსაც გააჩნია შავი ზღვის სანაპირო კურორტები. იგი მეზობელ ქვეყნებთან შედარებით ნავთობით მდიდარი ქვეყანაა. ბუქარესტი დაარსდა 1459 წელს. ბოლო დროს მისი ეკონომიკის პროგრესირებად დარგს წარმოადგენს ტურიზმი. ქვეყნის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ტურისტულ რესურსს წარმოადგენს კარპატის მთები. იგი მდებარეობს ქვეყნის შუა გულში. ამ მთათა სისტემა დაყოფილია აღმოსავლეთ, სამხრეთ და დასავლეთ კარპატებად.

კარპატის ყველა ზონაში ტურისტები შეიძლება შეხვდნენ მთის კურორტებს, რომელიც გამიზნულია საზაფხულო დასვენებისა და ზამთრის სახეობის სპორტისათვის. აქ მდებარეობს ბალნეოლოგიური კურორტებიც. კარპატის მთებში შესანიშნავად იყენებენ სპორტის ისეთ სახეებს, როგორიცაა: ალპინიზმი და კლდეზე ცოცვა. რუმინეთში არის ალპინიზმის

მნიშვნელოვანი ცენტრები. ამ ქვეყნის მთებში ხდება ნადირობის ორგანიზება. კარპატებში ტურიზმის გავრცელებული სახეობა მთის ველო-სპორტი. დამსვენებელთათვის აქ პოპულარულია ნაკრძალებისა და ბუნებრივი პარკების დათვალიერება.

რუმინეთის შავი ზღვის სანაპირო სხვა საკურორტო რაიონებთან შედარებით ნაკლებად პოპულარულია, რაც დაკავშირებულია ამ რეგიონში დაბალი დონის მომსახურებასთან. ამ ქვეყნის ცნობილი საზღვაო კურორტია კონსტანცა. ბუქარესტის სამხრეთ ისტორიულ ნაწილს ადრე ეძახდნენ “აღმოსავლეთის პარიზს”. ვერც მიწისძვრამ, ვერც მეორე მსოფლიო ომის დროს განხორციელებულმა დაბომბვამ და ვერც ჩაუშესკის მიერ მიყენებულმა ზარალმა ვერ გაანადგურა ბუქარესტის სილამაზე. ამ ქალაქის ღირსშესანიშნავი ადგილებია: ტრიუმფალური თაღი, იუსტიციისა და პრეზიდენტის რეზიდენცია.

დუნაისა და კარპატებს შორის მდებარეობს ქვეყნის საარსებო წყარო მარცვლეულის რეგიონი, სადაც თავმოყრილია ქვეყნის მრავალი ტურისტული ღირსშესანიშნაობა. აქ არსებობს აგრეთვე ჰიდროენერგეტიკული კომპლექსი, წყლის რეზერუარების ქსელით. რუმინეთის ჩრდილო-დასავლეთით მდებარეობს ტრანსილვანია, სადაც განლაგებულია კულტურულ-ისტორიული ქალაქები – ალბა-იულია და ბრაშოვი. ბრაშოვიდან 15 კილომეტრში მდებარეობს 1377–1382 წლებში აგებული ბრანის ისტორიულ-კულტურული ძეგლი. ქვეყნის ჩრდილო-აღმოსავლეთით არის ადმინისტრაციული ცენტრი – იასი. აღნიშნულ ქალაქში ფუნქციონირებს მრავალი ეკლესიამონასტერი, რომელიც უცხოეთიდან იზიდავს უამრავ მლოცველს. განსაკუთრებულ ყურადღებას იმსახურებს დუნაის დელტის რაიონი, რომელიც შეტანილია იუნესკოს ბიოსფერულ ნაკრძალთა სიაში. რუმინეთში მდებარეობს მარილის ძველი მადარო, სადაც განლაგებულია ევროპის უდიდესი მიწისქვეშა არქეოლოგიური მუზეუმი.

ბულგარეთის ტურისტული პოტენციალი

ბულგარეთის რესპუბლიკა მდებარეობს ბალკანეთის ნახევარკუნძულზე, სამხრეთ-აღმოსავლეთ ევროპაში. ამ ქვეყანას ესაზღვრება რუმინეთი, სერბეთი, მაკედონია, საბერძნეთი და თურქეთი. ქვეყნის აღმოსავლეთით მდებარეობს შავი ზღვა, რომლის სანაპიროს სიგრძე არის 378 კმ. მისი ფართობი შეადგენს 111 ათ კმ²-ს. ქვეყნის დიდი ნაწილი უკავია ბალკანეთის და როდოპის მთებს. უმაღლესი მწვერვალია მუსალას მთა (2925 მ).

ბულგარეთი ხანგრძლივი ისტორიის მქონე ქვეყანაა. იგი ჩამოყალიბდა ჩვენს წელთა აღრიცხვამდე VII ს-ში. 632-681 წლებში. 1185-1422 წლებში ეს ქვეყანა წარმოადგენდა ძლევამოსილ იმპერიას, მაგრამ მომდევნო 5 საუკუნის განმავლობაში ოსმალეთის დამპყრობლური ომების მიუხედავად, ბულგარეთმა შეინარჩუნა თავისი კულტურა. იგი გათავისუფლდა ოსმალების მონობის უღელისაგან 1877 – 1878 წლებში რუსეთთან წარმოებული ომის შედეგად თურქეთის დამარცხების შემდეგ. 1945-1989 წლებში ბულგარეთი იყო სოციალისტური ქვეყანა. 1989 წელს სოციალისტური წყობის დასრულების შემდეგ ბულგარეთი გადაიქცა განვითარებადი დემოკრატიის მქონე საპარლამენტო რესპუბლიკად. იგი გაწევრიანდა ევროკავშირში, ნატოში, გაეროში და მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციაში. მისი დედაქალაქია **სოფია**, ხოლო ოფიციალური ენა კი არის ბულგარული.

ბულგარეთი.

2008 წლის მონაცემებით, ბულგარეთში ცხოვრობს 7,6 მლნ კაცი, მისი საერთო მშპ შეადგენს 90,2 მლრდ დოლარს, ერთ მოსახლეზე კი—11,8 ათას დოლარს. ქვეყნის ვალუტა არის ლევი. ქვეყანა ადმინისტრაციულად დაყოფილია 8 ოლქად და დედაქალაქად. მისი რელიგია არის მართლმადიდებლური ქრისტიანობა. ქვეყნის დიდი ქალაქებია ვარნა და ბურგასი. მის ბუნებრივ რესურსს განეკუთვნება: ბოქსიტები, სპილენძი, ტყვია, თუთია, ქვანახშირი და საშენი ხე-ტყე. ბულგარეთს საექსპორტოდ გააქვს მანქანათმშენებლობის პროდუქცია, კვების პროდუქტები, ღვინო, თამბაქო და ქსოვილი.

ბულგარეთი ფლობს შემდეგი სახის ისტორიულ-კულტურულ მემკვიდრეობას: სოფია — წმ. სოფიას (VI ს.), ალექსანდრე ნეველის (XIX ს.), ბოიანას (XIII ს.) ტაძრები და არქეოლოგიური მუზეუმი; კაზანლაკის და სვეტარის სამარხები; მადარა ჰორსემანი; ნესებარი —ძველი ქალაქი (V ს.); პირინის ეროვნული პარკი, რილას მონასტერი (XIX ს.); სრებარნას ნაკრძალი; ბაჩკოვო — პეტრიწონის მონასტერი, რუსულ-ბულგარული მეგობრობის მონუმენტი შიპკის უღელტეხილზე

(XIX ს.). ცნობილი ბულგარელები არიან მომღერალი — ფილიპ კირკოროვი, ფეხბურთელი — სტოიჩკოვი და ნათელ-მხილველი ვანგა.

ბუნებრივი რესურსების ფლობის კუთხით სხვა ქვეყნებთან შედარებით ღარიბმა ბულგარეთმა კურსი აიღო ტურიზმის ინდუსტრიის სფეროში უცხოური ინვესტიციების მოზიდვაზე. იგი ტურისტებს იზიდავს შავი ზღვის კურორტების („მზის სანაპიროს“, „ოქროს ქვიშის“, ბურგასისა და სხვათა) მეშვეობით. „მზის სანაპიროს“ კურორტი ითვლება ბულგარეთის ყველაზე დიდ და ცნობილ ტურისტულ კომპლექსად. იგი მდებარეობს ბურგასის ჩრდილოეთით 36 კმ-ისა და ვარნასაგან 90 კმ-ის დაშორებით, პატარა ყურეში. კურორტის ჩრდილოეთ ნაწილი მდებარეობს მთის მასივში, რაც ქმნის მთისა და ზღვის პეიზაჟების ჰარმონიას. „მზის სანაპირო“ გადაჭიმულია 16 კმ-ზე. ის შედგება პატარა ოქროსფერი ქვიშისაგან. ეს სანაპირო არაა ღრმა, რის გამოც იგი შესანიშნავი ადგილია ბავშვებიანი ოჯახების დასვენებისთვის.

„ოქროს ქვიშის“ საზღვაო კურორტი მდებარეობს ვარნის ჩრდილოეთით 18 კმ-ის დაშორებით, სახალხო პარკის ტერიტორიაზე. კურორტის სანაპიროს გასწვრივ მიმდებარე ტერიტორიაზე არის ოქროსფერი ქვიშა. ბულგარეთის სანაპიროს ზემოთ ჩამოთვლილ უპირატესობებს ამ ქვეყნის მინერალური წყაროები უმატებენ დასვენებისა და ძალთა აღდგენის შესაძლებლობებს.

სოფიას გააჩნია არსებობის ხანგრძლივი ისტორია. იგი სამხრეთ ევროპის ყველაზე მწვანე, ყვავილებიანი ქალაქია, სადაც მდებარეობს ისტორიული მუზეუმი. ტურისტული მარშუტები მოიცავს მთელ ბულგარეთს და მის შესანიშნავ ისტორიულ ქალაქს — პლოვდივს. გასაოცრად ღამაზი ქალაქებია გაშენებული შავი ზღვის სანაპიროზე. ესენია: ვარნა, ბურგასი და ნესებირი. ყოველ მათგანში არის არქეოლოგიური მუზეუმები. ქვეყნის მთიანმა რელიეფმა შექმნა სამთო-სათხილამურო ტურიზმის განვითარების შესაძლებლობები. ქვეყანას გააჩნია საკმაოდ იაფი სამთო-სათხილამურო კუ-

რორტები: ბოროვეცი, პამპოროვო და ბანსკო. ბოროვეცი ბულგარეთის უძველესი და ყველაზე მსხვილი სამთო-სათხილამურო კურორტია. ის მდებარეობს სოფლის სამხრეთ-აღმოსავლეთიდან 72 კმ-ის დაშორებით. ბოროვეცის კურორტი მდებარეობს ფიჭვის ტყეებს შორის როდოპის მთის ჩრდილოეთ ფერდობზე. იგი დაარსდა XIX ს-ში, როგორც ბულგარეთის მეფის სანადირო ბაზა.¹

სერბეთისა და მონტენეგროს ტურისტული პოტენციალი

სერბეთის რესპუბლიკა მდებარეობს ბალკანეთის ნახევარკუნძულზე სამხრეთ-აღმოსავლეთ ევროპაში, მდ. დუნაის აუზში. მას ესაზღვრება ჩრდილოეთით უნგრეთი, აღმოსავლეთით – რუმინეთი და ბულგარეთი, სამხრეთით მაკედონია და ალბანეთი, ხოლო დასავლეთით – მონტენეგრო, ხორვატია და ბოსნია-ჰერცეგოვინა. სერბეთის ტერიტორიაზე მდებარეობს კოსოვო, რომლის მოსახლეობის უმრავლესობას შეადგენს ეთნიკური ალბანელები. სერბეთის დედაქალაქია **ბელგრადი**. მისი ოფიციალური ენაა სერბული, ფართობი შეადგენს 88,3 ათას კვ. კმ-ს. ქვეყნის მოსახლეობა შეადგენს 7,5 მლნ კაცს, საერთო მშპ 28,4 მლრდ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე კი – 3,2 ათას დოლარს. მისი ვალუტაა დინარი.

სერბეთს გააჩნია არსებობის ძალზე საინტერესო და ხანგრძლივი ისტორია, რაც აქ იზიდავს ისტორიულ-კულტურული ღირსშესანიშნაობებით დაინტერესებულ მილიონობით ტურისტს. სერბეთი ოდითგანვე იყო უცხოელ დამპყრობთა შემოსევის მსხვერპლი. მის ტერიტორიებს სხვადასხვა ეპოქაში ინაწილებდნენ მეზობელი ქვეყნები. 2006 წელს მან დაკარგა ზღვაზე გასასვლელი.

სერბეთში ბანატის რეგიონის ქვიშიან ტერიტორიაზე მდებარეობს დელიბლატოს უდაბნო. ის წარმოიქმნა პანონი-

ის ზღვის უკან დახევის შედეგად. შემოგარენში არსებული ტყეების გამო, ტერიტორია გაფორმდა სპეციალურ ბუნებრივ ნაკრძალად, მაგრამ ამავე დროს იგი წარმოადგენს ექსკლუზიურ სანადირო ტერიტორიას, სადაც მონადირეები ჩამოდიან დასავლეთ ევროპის ქვეყნებიდანაც. სერბეთისა და რუმინეთის საზღვარზე ქალაქ – ორშოვის ქვემოთ 15 კმ-ზე გადაჭიმულია მდინარე (“რკინის ჭიშკარის” სახელწოდებით), რომლის კალაპოტშიც მრავლადაა ნაოსნობის შემაფერხებელი ჩქერები და ჭორომები. ვოევოდინა სერბეთის ავტონომიური მხარეა, რომელიც მდებარეობს ქვეყნის ჩრდილოეთით.

სერბეთის მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლთა ნუსხაში შედის: გამზიგრადი, გრჩანიცის მონასტერი, ვისოკი-დეჩანის მონასტერი, კოსოვოს მართლმადიდებლური მონასტრები, ლევიშკის ღვთისმშობლის ეკლესია, წმინდა საბას ტაძარი, სტარი-რასი, სტუდენიცი, სოპოჩაჩის, პეჩის საპატრიარქო მონასტრები. სერბეთის სანაპიროები ტურისტთა მხრიდან სარგებლობს დიდი მოთხოვნით.

მონტენეგროს რესპუბლიკა მდებარეობს სამხრეთ-აღმოსავლეთ ევროპაში. დასავლეთით იგი ესაზღვრება ადრიატიკის ზღვას და ხორვატიას, ჩრდილოეთით – ბოსნიასა და ჰერცეგოვინას, აღმოსავლეთით – სერბეთს, ხოლო სამხრეთით კი – ალბანეთს. სერბეთსა და მონტენეგროს კავშირის დაშლის შემდეგ ამ ქვეყანამ გამოაცხადა დამოუკიდებლობა. მისი დედაქალაქია **პოდგორიცა**, ოფიციალური ენაა სერბულ-ხორვატული. ფართობი შეადგენს 13,8 ათას კვ. კმ-ს. 2011 წლის მონაცემებით, მონტენეგროს მოსახლეობა შეადგენს 620,1 ათას კაცს, საერთო მშპ – 7,3 მლრდ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე კი 11,5 ათას დოლარს. ქვეყნის ვალუტა არის ევრო.

იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლთა ნუსხაში შედის: მონტენეგროში მდებარე კოტორის ისტორიულ-კულტურული და ბუნებრივი რეგიონი, რომელიც მოიცავს ქალაქ კოტორის ძველ ნაწილს, მის თავდაცვით ნაგებობებს და კოტორის მიმდებარე ტერიტორიებს. ძველი ქალაქი კოტორი

¹ www.sib-garden.ru/. Международный туризм.

მოიცავს შუა საუკუნეების გამორჩეულ შენობა-ნაგებობებს (1166 წელს აგებულ წმინდა ტრიფონის საკათედრო ტაძარს). კოტორი მნიშვნელოვნად დაზიანდა 1979 წლის 15 აპრილის მიწისძვრის შედეგად. ამის შემდეგ იგი გადაინაცვლა იუნესკოს საფრთხის ქვეშ მყოფ ძეგლთა სიაში. კოტორის თავდაცვითი ნაგებობები მოიცავს სამხედრო ნაგებობების სისტემას, რომელიც იცავდა შუა საუკუნეების ქალაქს. ისინი შედგება ქალაქის კედლებისაგან ჭიშკრებისა და ბასტიონებისაგან. წმინდა იოანეს ციხე-სიმაგრეს და სხვა დამხმარე ნაგებობებს. მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლთა სიაში შესული ეს რეგიონი მოიცავს კოტორის შემოგარენში მდებარე მთებსა და პატარა ქალაქებს – როსანსა პერასტს. მათ რიცხვს განეკუთვნება აგრეთვე წმინდა გიორგის კუნძული და ღვთისმშობლის კლდე.

ამდენად, მონტენეგრო პერსპექტიულია საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების თვალსაზრისით. მისი სანაპიროები წარმოდგენილია შემდეგი კურორტების სახით: წმინდა სტეფანე, კოტორი და ა. შ. ეს ქვეყანა ოდითგანვე იყო დასვენების პრესტიჟული ადგილი. აქ ხარობს მაღალი მცენარეები, ხოლო ზღვის სანაპიროებზე კი გარშემორტყმულია ქვიშიანი, გრძელი პლაჟები, რომლის სიახლოვეს განლაგებულია კომფორტული სასტუმროები. ქალაქს გარს ახვევია აღორძინების ეპოქის კედლები—XV ს-ის არქიტექტურული ძეგლები. აქ რეგულარულად ტარდება ფესტივალები და დღესასწაულები.

საბერძნეთის ტურისტული პოტენციალი

საბერძნეთის რესპუბლიკა მდებარეობს სამხრეთ ევროპაში, ბალკანეთის ნახევარკუნძულზე. მას ჩრდილოეთით ესაზღვრება ალბანეთი, მაკედონიის რესპუბლიკა და ბულგარეთი, სამხრეთით — თურქეთი, აღმოსავლეთით ეგეოსის

ზღვა, დასავლეთიდან იონიის ზღვა, ხოლო სამხრეთიდან კი — ხმელთაშუა ზღვა. ქვეყანაში 1400-მდე კუნძულია, რომელთაგან 227 დაუსახლებელია (კრეტა, კორფუ, როდოსი, დოდკანესი და სხვ). ქვეყნის ტერიტორიის 80% მთიანია. მისი უმაღლესი მწვერვალია ოლიმპო (2917 მ). აქ მდებარეობს ტბა — ტრიხონისი, მდინარეები — ალიაკმონი, პინიოსი და სპერხიოსი. საბერძნეთის დედაქალაქია ათენი, ოფიციალური ენა — ბერძნული. მისი ფართობი შეადგენს 132 ათას კმ²-ს. 2011 წლის მონაცემებით, მისი მოსახლეობა შეადგენს 11,3 მლნ კაცს, საერთო მშპ—318 მლრდ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე კი—28,4 ათ დოლარი. ქვეყნის ვალუტა არის ევრო.

საბერძნეთი.

საბერძნეთის ბუნებრივ რესურსებს განეკუთვნება: ბოქსიტები, მაგნეზიტი, ნავთობი, მარმარილო და ჰიდროენერგია. საბერძნეთი ადმინისტრაციულად იყოფა 54 რაიონად, რომლებიც გაერთიანებულნი არიან 13 რეგიონში. განსაკუთრებული სტატუსი აქვს მინიჭებული ათენის მთის “სამონასტრო რესპუბლიკას”, რომელიც მდებარეობს ქალკიდის ნახევარკუნძულზე. საბერძნეთის რელიგიაა მართლმადიდებ-

ლობა. მისი მთავარი ქალაქებია: ათენი, სალონიკი, პირეესი, პატრა, ირაკლიონი და ლარისა. საბერძნეთი აგრარულ-ინდუსტრიული ქვეყანაა. ეკონომიკაში წამყვანი ადგილი (67%) უკავია მომსახურების სფეროს. მას საექსპორტოდ გააქვს ტანსაცმელი, ზეთუნის ზეთი, ხილი, თამბაქო და ნავთობპროდუქტები. საბერძნეთის ისტორიულ-კულტურულ მემკვიდრეობას განეკუთვნება: ათენში – აკროპოლისი, ეროვნული არქეოლოგიური, ბიზანტიური მუზეუმი, იოგენეს შუქურა, ქარების კოშკი, ადრიანას თაღი და პოსეიდონის ტაძარი; სალონიკში – წმ. ელენეს ეკლესია, “თეთრი კოშკი”; ათონის მთა და მისი მონასტრები; როდოსში – იოანიტი რაინდების სასახლე, როდოსის კოლოსი, ოლიმპია; კრეტაში – ქალაქ კნოსოსის ნანგრევები; ბერძნული ეპოსი – ილიადა და ოდისეა (ძვ. წ. აღ-მდგ VIII ს.).

1829 წელს საბერძნეთმა მოიპოვა დამოუკიდებლობა, ოსმალეთის იმპერიისაგან, მაგრამ ამას მოჰყვა პოლიტიკური გადატრიალებების მთელი ეპოქა. საბერძნეთის თანამედროვე დემოკრატიული რესპუბლიკა ჩამოყალიბდა 1975 წელს. 1981 წელს იგი გახდა ევროკავშირის წევრი ქვეყანა. საბერძნეთის არქეოლოგიური ძეგლებია დელფო და მიკენე. ათენის არქიტექტურას წარმოადგენს ათალოსის სტოა და ზევსის ტაძარი. საბერძნეთის ეროვნული პარკებია ოლიმპო და პარნასი. უცხოელი ტურისტების დაინტერესებას იწვევს საბერძნეთის მონასტრები: ათანასეს ლავრა, ათონის ივერთა მონასტერი, ახალი ათონის, გრიგორიატის, დიონისეს, ესთიგმენის, ზოგრაფის, იოანე ღვთისმეტყველის, კარაკალას, კასტამონიტის, მეტეორას, პანტელეიმონის, ფილოთეის, ქილენდარის, ქსენოფონტესა და წმინდა პავლეს მონასტრები.

საბერძნეთის ტურისტული დარაიონების გეგმაში შეიძლება გამოიყოს: 1. ათენი; 2. ჩრდილო საბერძნეთი; 3. აღმოსავლეთ საბერძნეთი; 4. ცენტრალური საბერძნეთი; 5. სამხრეთ საბერძნეთი; 6. კუნძულოვანი ტერიტორიები. საბერძნეთში მდებარეობს მსოფლიო მემკვიდრეობის შემდეგი ძეგლები: ათენის აკროპოლისი, აპოკალიფსის გამოქვაბული,

აპოლონის ტაძარი, დაფნის მონასტერი, დელოსი, დელფო, ვერგინა, იოანე ღვთისმეტყველის მონასტერი, კერკირა, მეტეორას მონასტრები, მიკენე, მისტრა, ნეა მონის მონასტერი, ოსიოს ლუკას მონასტერი, პართენონი, პატმოსი, პითაგორეონი, როდოსი და ტირინფა. საბერძნეთის მუზეუმებია ათალოსის სტოა, ეროვნული არქეოლოგიური და აკროპოლისის მუზეუმები.

შესაბამისად საბერძნეთი წარმოადგენს საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების მნიშვნელოვან ცენტრს სამხრეთ ევროპაში. ქვეყანაში მჭიდროდ არის გადაჯაჭვული ერთმანეთთან ანტიკური, შუასაუკუნოვანი და თანამედროვე ეპოქის ღირსშესანიშნაობანი. ათენი ტურიზმის განვითარების ისტორიული ცენტრია. ცნობილი ბერძენი ისტორიკოსები ათენის ღირსშესანიშნაობათა შესახებ ასე წერენ: “ათენის რომელი ნაწილიდანაც არ უნდა გახედო, ყველა კუთხიდან კარგად ჩანს, თუ როგორ ამაყად დგას ცხენზე ამხედრებული აკროპოლისი, მისი ტაძარი. აკროპოლისის სიმაღლიდან კარგად მოჩანს ანტიკური ხანის ორი თეატრი – ოდეონი და დიონისე, რომლებიც უძველესი არიან მთელ ევროპაში.” ავტორები ათენის ღირსშესანიშნაობად მიიჩნევენ აგრეთვე ათენის უნივერსიტეტს, კონსერვატორიასა და ქალაქის უძველეს ნაწილს – ეროვნულ არქეოლოგიურ მუზეუმს.

საბერძნეთის უმსხვილესი კუნძულია კრეტა, რომელიც ტურისტებს სთავაზობს დასვენებისა და გართობის სხვადასხვაგვარ და არატრადიციულ შესაძლებლობებს. ტურისტული სეზონი აქ იწყება ჯერ კიდევ აპრილში და მთავრდება ოქტომბრის ბოლოს. კრეტა არის ეგეოსის ერთ-ერთი უძველესი ცენტრი. საბერძნეთის მაღაზიებში ტურისტებს შეუძლიათ შეიძინონ ბევრი ლამაზი საიუველირო ნაწარმი და ხალხური ხელოვნების სხვა მრავალი შედევერი. ტრადიციული ხილბოსტნეულის გვერდით, კრეტაზე იყიდება ადგილობრივი ხეხილი – ავოკადო, კივი, ბანანი და სხვა. როდოსის კუნძული ითვლება საბერძნეთის ყველაზე უფრო მზიან კუნძულად. აქ ფუნქციონირებს სათამაშო სახლები.

ქვეყნის ჩრდილოეთ ნაწილში, ადრიატიკის ზღვიდან 2,5 კმ-ის დაშორებით, მდებარებს კუნძული კორფუ, რომელიც ასოცირდება ძველი საბერძნეთის ლეგენდებსა და მითებთან. სწორედ კორფუზე აღმოაჩინეს არგონავტების თავშესაფარი. მათ კოლხეთის მეფისაგან – აიეტისაგან გამოქცევის შემდეგ სწორედ ამ კუნძულზე შეაფარეს თავი. კორფუს მეფემ – ალკინმა აკურთხა აიეტის ღამაში ქალიშვილის მედეასა და არგონავტის იასონის ქორწილი. საბერძნეთში ტურისტული ნაკადებისათვის ძალიან მიმზიდველია ქალკიდის ნახევარკუნძული. ის არის ძველი ბერძენი ფილოსოფოსის არისტოტელეს სამშობლო. ნახევარკუნძულზე აეროპორტიდან ავტომობილით ერთი საათის სავალზე მდებარეობს სალონიკი. საბერძნეთი წარმოადგენს მლოცველთა დაინტერესების ერთერთ ქვეყანას. ათონის წმინდა მთაზე სალოცავად ასვლა სურს ყველას. ათონის მთა მდებარეობს ქალკიდის ნახევარკუნძულის აღმოსავლეთით. აქ ფუნქციონირებს მართლმადიდებლური ეკლესია-მონასტრები.

ხორვატიის ტურისტული პოტენციალი

ხორვატიის უნიტარულ-საპარლამენტო რესპუბლიკა მდებარეობს სამხრეთ-აღმოსავლეთ ევროპაში. ქვეყნის სამხრეთ-დასავლეთი ნაწილი მდებარეობს ბალკანეთის ნახევარკუნძულზე. მისი მოსაზღვრე სახელმწიფოებია: ჩრდილოეთით – უნგრეთი, ჩრდილო-დასავლეთით – სლოვენია, აღმოსავლეთით – სერბეთი, სამხრეთით – მონტენეგრო, სამხრეთ-აღმოსავლეთით – ბოსნია და ჰერცეგოვინა, სამხრეთ-დასავლეთით მას ეკვრის ადრიატიკის ზღვა, რომელშიც მდებარეობს ხორვატიის კუთვნილი დალმაციის კუნძულები. ხორვატიის ტერიტორია მოიცავს 56,542 ათას კმ²-ს. 2007 წლის მონაცემებით მისი მოსახლეობა შეადგენს 4,4 მლნ კაცს. 2008 წლის მონაცემებით, ამ ქვეყნის საერთო მშპ შეადგენს 74,4 მლრდ დოლარს, ერთ მოსახლეზე კი – 16,758 ათას დო-

ლარს. მისი ვალუტაა კუნა. ხორვატიის დედაქალაქია ზაგრები. ოფიციალური ენაა ხორვატული.

ხორვატია.

ქვეყნის აღმოსავლეთი ნაწილი ბორცვიანი ვაკეა, ცენტრალური და დასავლეთი ნაწილი – მთიანი, რომლის მაქსიმალური სიმაღლეა 1913 მ. მთავარი მდინარეა დუნაი. ხორვატიის ჩრდილოეთსა და ცენტრში კლიმატი ზომიერად კონტინენტურია, ხანგრძლივი ცივი ზამთრით. ქვეყნის გასწვრივ ადრიატიკის ზღვის სანაპიროზე კლიმატი სუბტროპიკულია. ქვეყანა ადმინისტრაციულად დაყოფილია 20 ოლქად. მისი რელიგიაა კათოლიციზმი.

ხორვატია აგრარულ-ინდუსტრიული ქვეყანაა. მრეწველობის ძირითადი დარგებია ნავთობის მოპოვება-გადამუშავება, გაზის მოპოვება, ქიმიური, კვების და საფეიქრო მრეწველობა. ისტორიასა და დალმაციაში განვითარებულია მევენახეობა-მეღვინეობა და თევზჭერა. დიდი პერსპექტივა გააჩნია ამ ქვეყანაში (განსაკუთრებით ადრიატიკის ზღვის სანაპიროზე) საერთაშორისო ტურიზმის განვითარებას. ქვეყნის ძირითად ბუნებრივ რესურსს წარმოადგენს ნავთობი, ქვანახშირი, ბოქსიტები, რკინის მადანი, კალციუმი, ბუნებრივი ასფალტი, თიხა, მარილი და ჰიდროენერგია. ქვეყანას საექსპორტოდ გა-

აქვს მარცვლეული, ხილ-ბოსტნეული, კარტოფილი, თამბაქო, ლითონის ნაკეთობანი და საფეიქრო ნაწარმი.

ხორვატიის ტერიტორია ოდითგანვე იყო რომის, ბიზანტიისა და სხვა იმპერიების იურისდიქციაში. ამ მიწებზე სლავური ტომები გამოჩნდნენ VII საუკუნიდან. IX საუკუნიდან ხორვატიას განაგებდა ფრანკები. ამ დროიდან იწყება ქვეყანაში ქრისტიანობის გავრცელება. 925 წლიდან იგი გახდა დამოუკიდებელი სახელმწიფო. მან ეს დამოუკიდებლობა დაკარგა 1102 წელს უნგრეთის ზეგავლენის ქვეშ მოქცევის გამო. 1990-იან წლებამდე ხორვატია იბრძოდა დამოუკიდებლობის აღდგენისათვის, 1990 წლის შემდეგ მან გამოაცხადა დამოუკიდებლობა, მიიღო კონსტიტუცია. 1991 წლის 25 ივნისიდან იგი გახდა დამოუკიდებელი სახელმწიფო.

ხორვატიას გააჩნია შემდეგი სახის ისტორიულ-კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლები: ისტორიული ქალაქი – დუბროვნიკი (XII–XVII სს.); ზაგრები–სასახლე (XVIII ს.); რიეკა–ციხე-სიმაგრე და ტაძარი (XIV ს.); სპლიტი – ისტორიული ცენტრები დიოკლეტიანეს სასახლით; პლიტვიცის ტბათა ეროვნული პარკი და დალმაციის სანაპირო. ხორვატიაში არსებობს შემდეგი სახის მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლები: დიოკლეტიანეს სასახლე, დუბროვნიკი, ევფრასის ბაზილიკა, პლიტვიცის ტბების ეროვნული პარკი, სპლიტი, სტარი-გრადის ვაკე, ტროგირი და შიბენიკის წმინდა იაკობის საკათედრო ტაძარი. ხორვატიის მთავარი ქალაქებია დუბროვნიკი, ზაგრები, ოსიეკი, საღონა, სპლიტი, ტროგირი და პუმი.

ევფრასის ბაზილიკა მდებარეობს ქალაქ პორენში, რომელიც წარმოადგენს საეპისკოპოსო კომპლექსს. იგი ადრეული ბიზანტიური არქიტექტურის ერთ-ერთი საუკეთესო შედევრია, რომელსაც მიწისძვრებისა და ხანძრების მიუხედავად შენარჩუნებული აქვს თავდაპირველი ფორმა. 1997 წელს იუნესკომ იგი შეიტანა მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლთა ნუსხაში. დღევანდელი ბაზილიკა ღვთისმშობლის სახელობისაა, რომლის მშენებლობა დაიწყო 553 წელს ძველი, დანგრევის პირას მისული ბაზილიკის ადგილას. წმინდა იაკობის საკა-

თედრო ტაძარი მდებარეობს ქალაქ შიბენიკში. იგი არის 32 მეტრის სიმაღლის გუმბათის მქონე კათოლიკური ეკლესია. ტაძარი მთელი ქვეყნის მასშტაბით ყველაზე მნიშვნელოვანი რენესანსული არქიტექტურული მონუმენტია.

ხორვატიის გეოგრაფიული განლაგების განმასხვავებელ თავისებურებას წარმოადგენს ადრიატიკის ზღვაზე მის მფლობელობაში გრძელი (დაახლოებით 1800 კმ სიგრძის) სანაპიროს არსებობა, რომლის ჩრდილოეთით მდებარეობს ეკონომიკურად დეპრესიული ნახევარკუნძული – ისტრიას რაიონი. იგი გამოირჩევა პულას ეკოლოგიურად სუფთა ტურისტული ცენტრით.

ცენტრალური დალმაციის რაიონში, სპლიტის აეროპორტიდან 1,5 კმ-ის დაშორებით, მდებარეობს ცნობილი საკურორტო რაიონი, სადაც განთავსებულია ხორვატიის ეროვნული პარკი. თავისი უნიკალური განლაგების წყალობით, დალმაცია ასრულებს ქვეყნის მნიშვნელოვანი კულტურული-ისტორიული ცენტრის როლს. ხორვატიის სანაპიროს ამ ნაწილში გაშენებულია ფიჭვის ტყეები და ზეთისხილის ბაღები, რაც ამ კურორტს ხდის დასვენებისათვის პოპულარულ ადგილს. მის სამხრეთით მდებარეობს მეღვინეობის ცნობილი ცენტრი–დუბროვნიკი, რომელიც 1996 წელს ტურიზმის სფეროში წარმატებისათვის დააჯილდოვეს “ოქროს ვაშლის” პრიზით.

ზაგრები მდებარეობს მდინარე სავას ხეობაში. იგი გამოირჩევა მრავალი ტურისტული ღირსშესანიშნაობით. მაგ., პლიტვიცეს ტბა ყოველწლიურად იზიდავს ათასობით ტურისტს. ხორვატიის სახელმწიფოში რამდენიმე დაცული ტერიტორია და ზოოპარკია. კრკას დაცული ტერიტორია მოიცავს მდინარე – კრკას შესართავს, ლამაზ კარსტულ მღვიმეებს და მათი სიღრმიდან მომდინარე ნაკადულებს. ხორვატია ფლობს 1000-ზე მეტ კუნძულს, რომელთაგან დასახლებულია მხოლოდ 66. ამ ქვეყნის კუნძულები წარმოადგენს ზღვისპირა დასვენების და იახტებით გასეირნების მოყვარულთა დაინტერესების სფეროს. ხორვატია ევროპულ არის-

ლოში ტურისტებს შეუძლიათ დაათვალიერონ მონაკოს სასახლე, ოკეანოგრაფიის მუზეუმი, იაპონური ბაღი, მონაკოს ტაძარი და ისტორიული მუზეუმი.

ტურისტების ყურადღებას იქცევს აგრეთვე მონაკოს ჩრდილოეთით პუატუ-შარანტის რეგიონში მდებარე ატლანტის ოკეანის მზიანი სანაპირო-რუიანი. მონაკოს პლაჟები გამოსადეგია საიდეალო სპორტისა და საქარე სერფინგისათვის. ისეთი ციხესიმაგრეები, როგორიცაა ფორტ-ბოიარდი, სანაპიროს იცავდნენ ზღვის მხრიდან. მონაკოში ტურისტებს იზიდავს აგრეთვე ისეთი პატარა ქალაქები, როგორიცაა: ფურასი, ლა-პალმირი, სენ-პოლ-სიურ-მერი და მეშერი. ლა-როშელი თავისი მრავალრიცხოვანი მუზეუმებითა და ცხოვრების სტილით საუკუნეების მანძილზე იზიდავდა ხალხს. ქვეყნის ტურისტულ ღირსშესანიშნაობას წარმოადგენს აგრეთვე რაშფორის სასახლე და ძველი ციხე-სიმაგრე – ბრუაჟი.

მალტის ტურისტული პოტენციალი

მალტის საპარლამენტო რესპუბლიკა მდებარეობს სამხრეთ ევროპაში, ხმელთაშუა ზღვის ცენტრალურ ნაწილში განლაგებულ არქიპელაგზე, სიცილიის სანაპიროდან 93 კმ-ის, ტუნისის სანაპიროდან 288 კმ-ის, ხოლო გიბრალტარის სრუტემდე 1,82 კმ-ის დაშორებით. მისი დედაქალაქია ვალეტა. უდიდესი ქალაქია ბირკირკარა. ოფიციალური ენებია მალტური და ინგლისური. ქვეყნის ფართობია 316 კმ². 2010 წლის მონაცემებით, მალტის მოსახლეობა შეადგენს 413 ათ კაცს, საერთო მშპ – 9,3 მლრდ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე კი 23,2 ათ დოლარს. მისი ვალუტაა ევრო. ქვეყანა ადმინისტრაციულად დაყოფილია 6 ოლქად. მისი რელიგიაა კათოლიციზმი. მალტის შემოსავლის წყაროა ტურიზმი. მისი რესურსებია მარილი და სასოფლო-სამეურნეო მიწები.

მალტა ოდითგანვე განიცდიდა ფინიკიელთა, ბერძენთა, რომაელთა და არაბთა შემოსევებს. 1964 წელს მან მიიღო დამოუკიდებლობა. 2004 წლიდან იგი არის ევროკავშირის წევრი ქვეყანა. მალტაში არის მრავალი მეყდრო და მოსახერხებელი ნავსადგური. თანამედროვე ეტაპზე მალტა წარმოადგენს ნამდვილ მუზეუმს ღია ცის ქვეშ. ისტორიული ძეგლებისა და მუზეუმების მიხედვით ის მხოლოდ რომს თუ ჩამოუვარდება. მალტაში არის ქვის ნაგებობები, ტაძრები, რომლებიც 1000 წლით ადრე აიგო, ვიდრე ეგვიპტის ცნობილი პირამიდები. მალტას მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლებს განეკუთვნება: ვალეტა, მალტას მეგალითური ტაძრები, მნაირდა, ტარშინი, ჯვანტია, პალ-საფლიენი და პაჯარ-კიმი.

მალტა.

მალტა იდეალური ადგილია დასასვენებლად. ტურისტებს აქ ელოდებათ მშვიდი გარემო და სტუმართმოყვარე ხალხი. ქვეყანაში ტარდება ბევრი დღესასწაული, ფესტივალი, თეატრალიზებული წარმოდგენები და ფეირვერკები. მალტაში არის უძველესი ტაძრები: ღუანტია, ხაღუარ-იმ და ტარშინი. ტერიტორიული სიმცირის მიუხედავად აქ გაშენებულია ტურისტული ინფრასტრუქტურა და შექმნილია ყვე-

ლა პირობა ტურისტების კომფორტული დასვენებისათვის: ბარები, დისკოტეკები, საუკეთესო პლაჟები, სასტუმროები და კაზინოები.

მალტის კიდევ ერთ ღირსშესანიშნაობას წარმოადგენს ყვითელი ქვა, რომელიც ჭარბობს მალტის არქიტექტურაში. ის მატებს მალტას მომხიბვლელობას. აქ არის უაღრესად სუფთა წყალი და ულამაზესი ბუნება. განსაკუთრებით მშვიდი და სასიამოვნოა ზღვაში ცურვა, რადგანაც მალტის კუნძულების მახლობლად არ ბინადრობენ ადამიანის სიცოცხლისათვის საშიში ზღვის ცხოველები. წყლის ტემპერატურა აქ ზამთარში არ ეცემა 14⁰-ზე ქვევით. მალტის ღვინო ძალიან გემრიელი და ორჯერ უფრო იაფია იმპორტულთან შედარებით. მალტის სიმბოლოდ ითვლება დედფინები. ადგილობრივი შუშის მწარმოებელი ქარხანა ამზადებს ორიგინალურ სუვენირებსა და სამკაულებს, რომლებიც კონკურენციას უწევენ ჩეხურ შუშასაც კი. განსაკუთრებით სუვენირის სახით მალტიდან მიაქვთ დელიკატესი წითელი ღვინო.

ხმელთაშუა ზღვის ტიპის კლიმატი მალტაში საშუალებას აძლევს ტურისტებს დაისვენონ მთელი წლის განმავლობაში. სანაპიროზე დასვენებისათვის ყველაზე ხელსაყრელი დროა მაისიდან ოქტომბრამდე, ხოლო შემეცნებითი ტურიზმისა და “მესამე ასაკის” პირთა დასვენებისათვის ყველაზე ხელსაყრელია ნოემბრიდან აპრილამდე სეზონი.¹ მალტაში განვითარებულია მრავალი სახის ტურიზმი. კულტურულ-შემეცნებითი ტურიზმი დაკავშირებულია ამ ქვეყნის კულინარულ საიდუმლოებასა და ვალეტის არქიტექტურულ ძეგლებთან. პლაჟის მაგნიტური სილა და მზის სხივები იძლევა სამკურნალო-გამაჯანსაღებელ ეფექტს. 1989 წელს მიხეილ გორბაჩოვსა და ჯორჯ ბუშს შორის სწორედ მალტაში შედგა ისტორიული შეხვედრა, რამაც საფუძველი დაუდო “ცივი ომის” დასასრულს. მალტის ერთ-ერთ უპირატესობას წარმოადგენს მსხვილი ბიზნეს-ფორუმების ჩატარების შესაძლებ-

ლობა. მას გააჩნია საკონგრესო ტურიზმის განვითარების პერსპექტივა. მალტაში ტურისტს შეუძლია დაკავდეს სპორტის მრავალი სახეობით.

ჩრდილოეთ ევროპის ტურისტული პოტენციალი

როგორც ავღნიშნეთ, ჩრდილოეთ ევროპას განეკუთვნება სკანდინავიის ქვეყნები (ნორვეგია, შვედეთი, ფინეთი, დანია, ისლანდია) და ბალტიისპირეთის ქვეყნები (ლიტვა, ლატვია და ესტონეთი).

ფინეთის ტურისტული პოტენციალი და მისი გამოყენება

ფინეთი არის საპარლამენტო რესპუბლიკა, რომელიც მდებარეობს ევროპის კონტინენტის უკიდურეს ჩრდილოეთში, სკანდინავიის რეგიონში. იგი შემოსაზღვრულია ბალტიის ზღვით, ბოსტნიისა და ფინეთის ყურეებით. მას დასავლეთიდან ესაზღვრება შვედეთი, ჩრდილოეთიდან – ნორვეგია, აღმოსავლეთიდან – რუსეთი და ესტონეთი. აქ მოსახლეობა თავმოყრილია ქვეყნის სამხრეთ-დასავლეთ სანაპირო ზოლში. ურბანიზაციის დონე შეადგენს 64%-ს. 2012 წლის მონაცემებით, ფინეთში ცხოვრობს 5,4 მლნ კაცი, საერთო მშპ შეადგენს 163 მლრდ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე კი– 34,8 ათას დოლარს. იგი ევროკავშირში ყველაზე (ევროპაში კი მესამე) ისლანდიისა და ნორვეგიის შემდეგ) მეჩხრად დასახლებული ქვეყანაა. ფართობის მიხედვით (338,114 ათ კმ²-ით) ფინეთი მერვე ადგილზეა ევროპაში. იგი იყოფა ექვს პროვინციად, რომლებიც თავის მხრივ იყოფა 20 რეგიონად (ქვეყანას ეკუთვნის ალანდის კუნძულების ავტონომიური ოლქიც). ფინეთის რეგიონები კი თავის მხრივ შედგება მუნი-

¹ www.ocean.net/международный туризм, Израиль, ОАЭ, Чехия.

ციპალიტეტებისაგან. ამ ქვეყანაში სულ 342 მუნიციპალიტეტია. მისი დედაქალაქია **ჰელსინკი**, ხოლო დიდი ქალაქები კი არის: ტამპერე, ტურკუ, ესპოო, ვანტაა, ოულუ და კუოპიო. ფინეთის ოფიციალური ენაა ფინური და შვედური. მისი რელიგიაა ევანგელურ-ლუთერანული მიმდინარეობის პროტესტანტიზმი.

ფინეთის პირველი მოსახლენი (8500 წლის წინ) იყვნენ მონადირე-შემგროვებლები. ფინეთის სოფლის მეურნეობამ განვითარება დაიწყო 4500 წლის წინ. იმ დროისთვის წამყვანი დარგები იყო მეთევზეობა და ნადირობა. ფინეთი მრავალი საუკუნის განმავლობაში ითვლებოდა შვედეთის შემადგენელ ნაწილად. 1809 წლიდან იგი შედიოდა რუსეთის იმპერიის შემადგენლობაში. ქვეყანამ დამოუკიდებლობა მოიპოვა 1917 წელს, რასაც მოჰყვა სამოქალაქო ომი, ომები საბჭოთა კავშირთან და ნაცისტურ გერმანიასთან. ცივი ომის დროს ქვეყანას გამოცხადებული ჰქონდა ოფიციალური ნეიტრალიტეტი. 1955 წელს იგი შეუერთდა გაეროს და ევროკავშირს. ფინეთი არის ევროზონის ერთ-ერთი დამაარსებელი ქვეყანა.

ფინეთი, შვედეთი და ნორვეგია.

ქვეყნის კლიმატი კონტინენტური და სუბ-პოლარულია. ფინეთის ჩრდილოეთით კლიმატი სუბარქტიკულია, ხოლო სამხრეთით – ნახევრად კონტინენტური. საერთო ჯამში ჰავა ნესტიანი, გრილია. იგი ხასიათდება თბილი ზაფხულითა და ძალიან ცივი ზამთრით. ქვეყნის კლიმატს განაპირობებს მისი ჩრდილოეთი და ზღვისპირა განლაგება. ფინეთის სამხრეთით ზამთარი 4 თვეს გრძელდება და ტემპერატურა -20°C -ზე ქვევითაა, ხოლო ზაფხული 4 თვეს გრძელდება და მაქსიმალური ტემპერატურა აღწევს $+30^{\circ}\text{C}$ -ს. ჩრდილოეთ ფინეთში ზამთარი ძალიან ცივია და გრძელდება 7 თვეს, ხოლო ზაფხული კი – თბილი და ხანმოკლე (2 თვიანი).

ფინეთი ეკონომიკურად მაღალგანვითარებული ქვეყანაა. მისი ბუნებრივი რესურსებია ხე-ტყე, სპილენძი, თუთია, რკინის მადანი და ვერცხლი. ტყე ფარავს ფინეთის ტერიტორიის მნიშვნელოვან ნაწილს. მისი ეკონომიკის წამყვანი სექტორია მომსახურება (61%). ქვეყანა აწარმოებს მაღალხარისხიან ქაღალდს, “ნოკიას” ქსელურ ტელეფონებს, დიზელის ძრავებს, ლიფტების მოწყობილობას, ზღვის ლაინერებსა და სპორტულ ინვენტარს. ქვეყანას საექსპორტოდ გააქვს ხე-ტყე, ატომობილები, გემები, ტანსაცმელი და ავეჯი. ქვეყნის უდიდესი კომპანიაა “ნოკია”. იუნესკოს მონაცემებით, ფინეთი იკავებს I ადგილს მსოფლიოში გრუნტის წყლების ხარისხის მიხედვით. გრუნტის წყლები აქ იმდენად სუფთაა, რომ ის ადამიანმა შეიძლება დალიოს გაფილტვრის გარეშე. ბოლო დროს შეიმჩნევა ფინეთის სასმელი წყლების ექსპორტის აქტივიზაცია. ამ სფეროში ქვეყანას შეუძლია გაიმეოროს ფირმა “ნოკიასა” და ცელულოზა-ქაღალდის პროდუქციის გაყიდვაში მიღწეული წარმატება.

ფინეთს გააჩნია განათლების საუკეთესო და საინტერესო სისტემა. ფინელებმა დიდ წარმატებას მიაღწიეს ტელეკომუნიკაციის განვითარებაში, ხის გადამამუშავებელ ტექნოლოგიაში. გარდა ამისა, ფინეთს აქტიური ბიზნესი აქვს რუსეთის ჩრდილო-დასავლეთ რეგიონში. ფინეთში სწავლა შე-

იძლება გადაიქცეს რუსეთის ერთ-ერთ კომპანიაში კარიერის შექმნის წინაპირობად.

ფინეთის არქიტექტურულ მემკვიდრეობას წარმოადგენს ჰელსინკის ლუთერანული კათედრალი; ჰელსინკიში – ტაძარი, სენატი, რუსული ეკლესია (XIX ს.); ტამპერეში – XX ს-ის ტაძარი; ფინური ეპოსი – კალევალა (1835 წ.), შუა საუკუნეების ციხე-სიმაგრე – ოლაფსბორგი (1475 წ.) და ვიბორგის ბიბლიოთეკა. ფინეთში არსებობს იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის შემდეგი ძეგლები: აავასაკსა, ვერლა, კვარკენი, მაღალი ნაპირი, პეტია იავესის ეკლესია, სამალახდენშიაკი, სტრუვეს გეოდეზიური რკალი, სუომენლინას ციხე-სიმაგრე და ძველი რაუმა.

ფინეთი მოფენილია კუნძულებით, რომელთა სანაპიროები ზამთრობით იყინება. ქვეყნის ბუნებრივ თავისებურებას წარმოადგენს პოლარული ღამე. რუსეთის იმპერიიდან გამოსვლის შემდეგ დაიწყო ფინეთის კულტურის აყვავება, რასაც მოჰყვა დედაქალაქის გადატანა დასავლეთის ქალაქ ტურკუდან ქვეყნის აღმოსავლეთით ჰელსინკიში. 1550 წელს, რუსეთის ზეგავლენის შესუსტების მიზნით, შვედეთის მეფემ გუსტავ ვაზამ ფინეთის სამხრეთით დააარსა პორტი. ასე წარმოიშვა ჰელსინკი.¹

ბუნებრივ და ისტორიულ-ეკონომიკურ თავისებურებათა მიხედვით, ფინეთში შესაძლებელია გამოყოფილი იქნეს შემდეგი რაიონები: სამხრეთ ფინეთი ცენტრით – ქ. ჰელსინკი; დასავლეთ ფინეთი ქვეყნის ძველი დედაქალაქით – ტურკუ; ცენტრალური ფინეთი მსხვილი ცენტრით – ტამპერე. აღმოსავლეთ ფინეთის ტერიტორიაზე განლაგებულია ქვეყნის უმსხვილესი პორტი – კოტკა. ფინეთის ჩრდილოეთს იჭერს ლაპლანდიის პროვინცია. ჰელსინკიში ტურისტებს ხშირად სთავაზობენ შემდეგი სახის ექსკურსიებს: ჰელსინგის ხიდებისა და არხების დათვალიერება, საზღვაო კრუიზები, ექ-

სკურსია კოტკაში და ა. შ. აქ ტარდება სხვადასხვა სახის შეჯიბრება. ტურკუს ღირსშესანიშნაობაა კათედრალური ტაძარი.

ცენტრალური ფინეთი არის ულამაზესი კუნძულოვანი მხარე, სადაც ტურისტებს სთავაზობენ ზღვაზე გასეირნების უდიდეს არჩევანს. აქ პორტიდან ყოველდღიურად მიემართება პატარა გემი და ზღვის ავტობუსები. თხილამურებით სრიალი და თევზაობა ფინური საიდუმლოებაა. ფინეთში უვიზოდ შესვლა ნებადართულია ჩრდილოეთის ქვეყნების (დანიის, ისლანდიის, შვედეთის და ნორვეგიის) და ევროკავშირის მოქალაქეებისათვის.

შვედეთის ტურისტული პოტენციალი და მისი გამოყენების შესაძლებლობები

შვედეთის სამეფო მდებარეობს ჩრდილოეთ ევროპაში სკანდინავიის ნახევარკუნძულზე. მას დასავლეთიდან ესაზღვრება ნორვეგია, ჩრდილო-აღმოსავლეთიდან – ფინეთი, სამხრეთიდან ზღვით ესაზღვრება დანია, გერმანია და პოლონეთი, ხოლო აღმოსავლეთიდან კი – ესტონეთი, ლატვია, ლიტვა და რუსეთი. ორესუნის ხიდით იგი დაკავშირებულია დანიასთან. ქვეყნის ტერიტორიის ფართობის მიხედვით (450,3 ათ კმ²-ით) იგი მესამე ადგილზეა ევროკავშირის ქვეყნებს შორის. შვედეთი ერთეულოვანი ქვეყანაა. 2009 წლის მონაცემების მიხედვით, მისი მოსახლეობა შეადგენს 9,4 მლნ კაცს, საერთო მშპ – 336 მლრდ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე კი – 34,7 ათას დოლარს. ქვეყნის დედაქალაქია **სტოკჰოლმი**. ოფიციალური ენაა შვედური. აქ მოქმედებს საპარლამენტო მმართველობა და კონსტიტუციური მონარქია. ქვეყნის ვალუტაა შვედური კრონი, რელიგია კი – ლუთერანიზმი.

შვედეთის ტერიტორიის ნახევარზე მეტი უკავია წიწვოვან ტყეებს. უმაღლესი მწვერვალია კებნეკაისე (2117 მ). მთავარი კუნძულებია ელანდი და გეტლანდი. აქ კლიმატი კონ-

¹ www.wikipedia.org/wiki.ru/. **Международный туризм. ФИНЛЯНДИЯ — «страна тысячи озер».**

ტინენტური და სუბ-პოლარულია. შვედეთი ფლობს თუთიას, რკინის მადანს, ტყვიას, სპილენძს, საშენ ხე-ტყეს, ვერცხლს, ურანს და ჰიდრო-ენერგიას. ადმინისტრაციულად ქვეყანა დაყოფილია 21 ოლქად. შვედეთის მთავარი ქალაქებია სტოკჰოლმი, გეტებორგი, მალმო, უფსალა და ვესტეროსი. იგი განვითარებული ინდუსტრიული ქვეყანაა. ეკონომიკის მთავარი სექტორია მომსახურება (67%). შვედეთს საექსპორტოდ გააქვს ფოლადი, ავტომობილები, რკინა და ქაღალდის ნაწარმი. შვედური ფოლადი საუკეთესო ხარისხისაა მთელ მსოფლიოში. საერთაშორისო მასშტაბით ცნობილი შვედური ფირმებია “ვოლვო” და “ერიქსონი”. ამ ქვეყანას მოწესრიგებული აქვს როგორც შიდა, ისე გარე კომუნიკაციის ინფრასტრუქტურა. მას ყველა დარგში გააჩნია მაღალკვალიფიცირებული კადრები. მისი ეკონომიკის საფუძველია ტყე, ჰიდროენერგია და რკინის მადანი.

შვედეთში იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლებს განეკუთვნება: სტოკჰოლმში – ისტორიული ცენტრი, სამეფო სასახლე, რიქსდაგი, სკანსენი (ეთნოგრაფიული მუზეუმი ღია ცის ქვეშ), სამხრეთ ოლანდის აგრარული პეიზაჟები, გამელსტადის ეკლესიათა სოფელი, ჰანზას ქალაქი ვისბიუ და ლაპლანდია. შვედეთი ცნობილია აგრეთვე მეწარმეებით: ჯონ ერიქსონი და ალფრედ ნობელი; მუსიკალური ჯგუფით: ABBA; მეცნიერთ: ანდერს ცელსიუსით და ფეხბურთელით: იბრაჰიმოვიჩი.

შვედეთის მიწების ათვისება ადამიანებმა დაიწვეს მყინვარების დნობის დაწყების შემდეგ. მისი ძველი ლიტერატურული ძეგლები შემორჩენილია ქვაზე წარწერების სახით. X–XI სს-ში აქ წარმოიშვა რელიგიური ლიტერატურა ლათინურ ენაზე. XV–XVI საუკუნეებში მთელი ევროპის მასშტაბით შვედეთი ითვლებოდა ძლევამოსილ სახელმწიფოდ, რაშიც ეფექტური და გამოცდილი არმიის წყალობით უდიდესი როლი შეასრულა გუსტავ ვაზამ, მაგრამ მომდევნო ასწლეულში შვედეთმა ვერ შეინარჩუნა ადრე დაპყრობილი ტერიტორიები და რუსეთთან ხანგრძლივი ომის შედეგად 1809

წელს მან დათმო ღმოსავლური ტერიტორიები. 1860 წელს რკინიგზის მშენებლობამ ქვეყანას მისცა მრეწველობის სხვა დარგთა განვითარების შესაძლებლობა. I და II მსოფლიო ომების დროს შვედეთმა შეძლო პოლიტიკური ნეიტრალიტეტის შენარჩუნება ეს მაშინ, როცა დანია, ნორვეგია და ფინეთი ვერ ასცდნენ ფაშისტურ აგრესიას. 1950-70-იან წლებში გატარებული რეფორმების შედეგად ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობა გაუმჯობესდა. 1990-იან წლებში შვედეთმა უარი თქვა პოლიტიკურ ნეიტრალიტეტზე და 1995 წელს იგი გახდა ევროკავშირის წევრი ქვეყანა.

შვედეთის ლაპლანდია ტურისტებს იზიდავს მშვიდ გარემოში დასასვენებლად. პირველი ეროვნული პარკი აქ გაიხსნა ჯერ კიდევ 1909 წელს. ახლა ქვეყანაში 16 ეროვნული პარკი და 900 ნაკრძალია.

შვედეთის ზომიერი კონტინენტური კლიმატი იქმნება ატლანტიკის თბილი და არქტიკის ცივი ჰაერის მასების შემოდინებისა და ურთიერთზეგავლენის შედეგად. სამხრეთ შვედეთში ბევრი ტბაა, სადაც განლაგებულია სმოლანდის მხარე. სტოკჰოლმი გაშენებულია ბალტიის ზღვის სანაპიროზე მდებარე პორტის გასწვრივ. ეს ქალაქი ძალიან ლამაზია, რადგანაც მასში ბევრი ღირსშესანიშნაობა და მუზეუმი. მაგ: ეროვნული მუზეუმი ეთნოგრაფიული მუზეუმი ღია ცის ქვეშ, ჩრდილოეთის ბაღი და ა. შ. ჩრდილოეთ ევროპის დომინანტი ქვეყანა – შვედეთი, პოლიტიკური ნეიტრალიტეტის შენარჩუნებით, 200 წელზე მეტია არ მონაწილეობს ომებში.

შვედეთის ტურისტული დარაიონების გეგმაში შეიძლება გამოიყოს სამი უმსხვილესი ქალაქი–სტოკჰოლმი, გეტებორგი და მალმე. სტოკჰოლმს უწოდებენ „წყლის ქალაქს“, გეტებორგი ქვეყნის დასავლეთ სანაპიროს უმსხვილესი პორტია. შვედეთის ჩრდილოეთით განლაგებულია თევზით მდიდარი მრავალი ტბა. აქ არის ბევრი ჩანჩქერი, სადაც აგებულია ჰესები. ჩრდილოეთ შვედეთში ზაფხულობით მზე არ ეშვება პორიზონტზე. აქ ტურისტი ხშირად შეხვდება ენდემური (იშვიათი) ჯიშის ძველ ფლორასა და ფაუნას, რომელიც ხა-

რობს საცხოვრებელ სახლებთან ახლოს. შვედეთის სათხილამურო კურორტი – ოპე შეესაბამება საერთაშორისო სტანდარტებს. მაღალი ტექნიკური მახასიათებლების გამო, მას უწოდებენ “სკანდინავიის ალპებს”. აქ ხშირად ტარდება მსოფლიო ჩემპიონატი სამთო-სათხილამურო სპორტში.

მეტად მრავალფეროვანია ქვეყნის სამხრეთ რეგიონის პეიზაჟი. ზღვის სანაპირო სავსეა ოქროსფერი ქვიშით. აქ მდებარეობს ევროპაში უმსხვილესი ტბა – ვენერნი. შვედეთის სამხრეთით გაშენებულია გოლფის სათამაშო მოედნები. ლამაზ ლანდშაფტთან ერთად, ამ მხარის ტურისტულ მიმზიდველობას ამაღლებს ზღვის გრძელი, ქვიშიანი პლაჟები. ეს არის საუკეთესო ადგილი ზღვის სანაპიროსთან ახლოს განლაგებულ მცირე ოტელებში ტურისტების განსათავსებლად, სადაც სუფევს მშვიდი გარემო. აქ მდებარეობს სამეფო რეზიდენცია. ქვეყნის სამხრეთით 16 კმ-იანი ხიდი ქალაქ – მალმეს აკავშირებს დანიის დედაქალაქ – კოპენჰაგენთან.

დასავლეთ შვედეთის ცენტრად ითვლება ქვეყნის სიდიდით მეორე ქალაქი – გეტებორგი, სადაც მდებარეობს ეპისკოპოსის რეზიდენცია და უნივერსიტეტი. ცენტრალური შვედეთი არის ერთგვარი “მექა” მათთვის, ვისაც აინტერესებს ამ ქვეყნის კულტურა. სადღესასწაულო დღეებში აქ ტურისტს შეუძლია თავად მიიღოს მონაწილეობა სახალხო დღესასწაულებში. სტოკჰოლმი მდებარეობს ბალტიის ზღვის სანაპიროზე. მისი მეტრო ხელოვნების შედევრია, რომლის სადგურების დიზაინის შექმნაში მონაწილეობდა მრავალი მხატვარი და მოქანდაკე. ქალაქში შექმნილია ეკოლოგიურად სუფთა გარემო. სტოკჰოლმში მდებარეობს XVII საუკუნეში აგებული (იმ დროისათვის ძალიან დიდი) სამეფო ხომალდი – ვაზას მუზეუმი. მისი ანძის სიმაღლეა 50 მეტრი. მასზე დამონტაჟებულია 64 ტყვიამფრქვევი. რომელთა უმრავლესობა სკულპტურული დეტალებითაა დამზადებული. ხომალდმა პირველად ცურვა დაიწყო 1628 წლის აგვისტოში, მაგრამ მოულოდნელად ის მოხვდა ამოვარდნილ ქარიშხალში და ჩაიძირა. 1961 წელს იგი აღმოაჩინეს და ამოიღეს. ხომალდი

საუცხოოდ იყო შემონახული. ახლა იგი უკვე ითვლება მუზეუმის საუკეთესო ექსპონატად.

აქვე მდებარეობს პატარა, მაგრამ ძალიან ლამაზი მუზეუმი, სადაც შემონახულია სამეფო განძი: ოქრო, ვერცხლი, მარგალიტი, სუვენირები და სხვა (მათ შორისაა მეფე – გუსტავ ვაზას შპაგა და გვირგვინი). სტოკჰოლმის მთავარ ღირსშესანიშნაობას წარმოადგენს სამეფო სასახლე. ეს არის უძვირფასესი მხატვრულ-არქიტექტურული საგანძური. ბალტიის ზღვაში მდებარეობს შვედეთის 2 კუნძული – ელანდი და გეტლანდი. ელანდი ცნობილია ზღვის მომაჯადოებელი სანაპიროებით. კუნძულზე მდებარეობს ვიკინგების დროს დაარსებული სოფელი, იმ ეპოქისათვის დამახასიათებელი ატრიბუტიკით. ბალტიის ზღვის ყველაზე დიდი კუნძულია გეტლანდი. კუნძულის მთავარი ქალაქია ვისბიუ. იგი გარშემორტყმულია შუასაუკუნოვანი მყარი, დამცავი კედლებით და შეტანილია იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლთა ნუსხაში. იმ ტურისტულ მარშუტებს შორის, რომელსაც სთავაზობენ შვედეთში დამსვენებელს, აღსანიშნავია სტოკჰოლმისა და გეტებორგის დამაკავშირებელი გიოტის არხი. აქ ტურისტებს შეუძლიათ დაათვალიერონ ძველი მონასტრები, ტყე და სხვა სანახაობანი.

ტურიზმის სფეროში მოღვაწე სპეციალისტებმა გამოაცხადეს კონკურსი მსოფლიოს ყველაზე პოპულარული ადგილის გამოვლენაზე. კონკურსი ჩატარდა ცნობილი საერთაშორისო ჟურნალის “ეროვნული გეოგრაფიული მეგზურის” მიერ. შვედეთმა ბევრ ასპექტში გაიმარჯვა ამ კონკურსში, რაც მან მიაღწია მწვეანე ბუნების ხელუხლებელი ლანდშაფტის შენარჩუნებით, თანამედროვე ტურისტული ინფრასტრუქტურის შექმნითა და ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქციის შეთავაზებით.

ნორვეგიის ტურისტული პოტენციალი და მისი გამოყენება

ნორვეგიის სამეფო მდებარეობს ჩრდილოეთ ევროპაში, სკანდინავიის ნახევარკუნძულზე. ამ ქვეყნის საერთო ფართობია 385,2 ათ. კმ². 2010 წლის მონაცემებით, მისი მოსახლეობა შეადგენს 4,89 მლნ კაცს, საერთო მშპ – 257 მლრდ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე კი – 55,6 ათას დოლარს. ნორვეგია არის ერთ-ერთი ყველაზე ნაკლები სიმჭიდროვით დასახლებული ქვეყანა ევროპაში. აღმოსავლეთით მას ესაზღვრება შვედეთი, ჩრდილოეთით კი–ფინეთი და რუსეთი. ნორვეგიის საზღვაო სანაპიროები “დაკბილულია” მცირე ზომის ყურეებით, რომელთაც ფიორდებს უწოდებენ. ისინი ქმნიან ზღვის ტალღებისაგან დაცულ ბუნებრივ ნავმისადგომებს. ნორვეგიის იურისდიქცია ვრცელდება შპიცბერგენის, ბუვეს და იანმაიენის არქიპელაგზე. ნორვეგია არის კონსტიტუციური მონარქიის მქონე ქვეყანა. იგი აღმინისტრაციულად დაყოფილია 19 ოლქად. ქვეყნის ოფიციალური ენაა ნორვეგიული, ხოლო რელიგია კი – ლუთერანიზმი. ნორვეგიის დედაქალაქია ოსლო, ხოლო მისი დიდი ქალაქებია: ბერგენი, სტავანგერი და ტრონჰეიმი.

ნორვეგია ერთ-ერთი ყველაზე მაღალგანვითარებული ქვეყანაა. მისი ბუნებრივი რესურსებია ნავთობი, სპილენძი, ბუნებრივი აირი, ნიკელი, რკინის მადანი, თუთია ტყვია, თევზი, საშენი ხე-ტყე და ჰიდროენერგია. ნორვეგიის ჩრდილოეთით, სანაპიროების ახლოს, ზღვის შეღწეზე აღმოჩენილმა ნავთობმა და გაზმა კიდევ უფრო გაამდიდრა ამ ქვეყნის ენერგეტიკა. მას საექსპორტოდ გააქვს ნავთობი, ნავთობპროდუქტები, ბუნებრივი აირი, გემები და თევზყული. ქვეყნის ვალუტაა კრონა.

ნორვეგიის ისტორია გაჯერებულია საომარი მოქმედებებით. თავდაპირველად დანიელმა ტომებმა ამ ტერიტორიიდან განდევნეს ფინელები, სადაც დასახლდა 20-30 სახის ტომი. მათ ჰყავდათ ბელადები. ნაკლებნაყოფიერმა მიწებმა და

მწირმა ბუნებრივმა პირობებმა ნორვეგიელებს უბიძგა უცხო მიწების დალაშქრისაკენ. ამიტომ ძველნორვეგიელთა საქმიანობა იყო ომები, ძარცვა, სამხედრო ვარჯიში, ფარიკაობა და ნადირობა. VIII–IX საუკუნეებში ნორვეგიელები დაკავებული იყვნენ მეზობელი სახელმწიფოების მიწების დატაცებით. დალაშქრები ზოგჯერ ახლო ქვეყნებსა და კუნძულებზე ვრცელდებოდა და მეომრები ზამთრის დადგომისთანავე უკან ბრუნდებოდნენ, ზოგჯერ კი დალაშქრა უფო შორეულ ქვეყნებს მოიცავდა და დიდხანს გრძელდებოდა, სადაც ისინი იპყრობდნენ ახალ ტერიტორიებს, სახლდებოდნენ და აგებდნენ ციხე-სიმაგრეებს. ნორვეგიელები თავს ესხმოდნენ დღევანდელი თურქეთის ტერიტორიებსაც კი. IX საუკუნის ბოლოს ნორვეგია იქცა ერთიან სახელმწიფოდ. მან შემოიერთა მეზობელი რეგიონები, რომელთა მეფეები განდევნა ზღვის გაღმა ისლანდიასა და შოტლანდიაში. ნორვეგიის წინააღმდეგ პერიოდულ ამბოხებას ახდენდნენ შვედეთი და დანია. X–XIX საუკუნეებში ნორვეგიამ გადაიტანა მრავალი ბრძოლა. თუ ადრე ნორვეგია თავად იყო დამპყრობი ქვეყანა, XIV–XIX საუკუნეებში ის ექვემდებარებოდა დანიის და შვედეთის სახელმწიფოებს, მაგრამ 1905 წლიდან მან მოიპოვა დამოუკიდებლობა. ნორვეგიის ტერიტორიის უდიდესი ნაწილი წარმოდგენილია მთებით. ჩრდილოეთით განლაგების მიუხედავად, მას გააჩნია ზომიერი ოკეანური კლიმატი.

ნორვეგიის ცნობილი კუნძულებია იან-მიენი, შპიცბერგენი, ბუვე, ეიგარდენი, ვეგაენი და ჩრდილო-აღმოსავლეთის მიწა. ნორვეგიაში ბევრი ლამაზი ტბა (მაგ., მიესა, სპერილენი) და მდინარეა. ამ ქვეყანაში არსებობს მსოფლიო მემკვიდრეობის შემდეგი ძეგლები: ალტას კლდის მხატვრობა, ბრიუგენი, გეირან-გერ-ფიორდი, ვეგა-ეინინგერი-ფიორდი, რიორუსი, სტრუვეს გეოდეზიური რკალი და ურნესეს ეკლესია. ნორვეგიაში არის ვიგელანდის სკულპტურათა პარკი. ამ ქვეყნის ისტორიულ-კულტურულ შენობა-ნაგებობებს განეკუთვნება: ნორვეგიის თეატრები, ოსლოს ოპერის თეატრი, ოსლოს საკათედრო ტაძარი, აკერსჰუსის ციხე-სიმაგრეები.

ნორვეგიის სხვა ღირსშესანიშნაობებს განეკუთვნება: ბერგენის ბრიგები, ეროვნული გალერეა, გაირანგერ ფიორდის ჩანჩქერი და ოსლოფიორდი ლოვენგატნეტი.

ნორვეგია ტურისტებისთვის წარმოადგენს ერთ-ერთ ყველაზე პოპულარულ ქვეყანას. მისი ხეობები მოიცავენ ატლანტის ოკეანის ყველაზე ღრმა წყლებიან ტბებს, რომლებიც განლაგებული არიან ჩანჩქერებით აღსავსე და მყინვარწვერებით ცადაბჯენილ მაღალ მთებს შორის. მსოფლიოში ყველაზე პოპულარული ადგილების გამოვლენის მიზნით, ტურიზმის სფეროში აღიარებული ჟურნალის – ეროვნული გეოგრაფიული მეგზურის მიერ ჩატარებულ კონკურსში სწორედ ნორვეგიის ტბებმა გაიმარჯვა. ისინი მთელ მსოფლიოში ცნობილი არიან თავიანთი განუმეორებელი სილამაზით. კონკურსის გამარჯვებული გახდა ნორვეგიული კურორტები.

ტურისტებს შეუძლიათ დაათვალიერონ იუნესკოს მსოფლიო კულტურულ ფასეულობათა ნუსხაში შეტანილი ნორვეგიის ძირითადი ღირსშესანიშნაობანი. ტურისტებს შეუძლიათ დაათვალიერონ ნორვეგიელი კომპოზიტორის ედუარდ გრიგის რეზიდენცია. ბერგენის და ოსლოს დამაკავშირებელმა რკინიგზამ განტვირთა საავტომობილო გზა, სადაც აქ ტურისტს შეუძლია ავტომობილით სულ რაღაც 6 კმ-ის მანძილზე გაიაროს 20 გვირაბი. ტურისტებს აღაფრთოვანებს აქ არსებული საოცარი ბუნება: მდინარეები, ღრმა ხეობები, ჩანჩქერები და კლდოვანი მთები, დათოვლილი მყინვარწვერებით.

ოსლო მდებარეობს ქვეყნის სამხრეთით. მისი მთავარი ღირსშესანიშნაობაა სკულპტურული პარკები და მუზეუმები. ოსლოს გარდა, ნორვეგიაში გამოიყოფა 2 ტურისტული რაიონი: 1. ქვეყნის სამხრეთ-ცენტრალური ნაწილი და 2. ჩრდილოეთ ნორვეგია. სამხრეთ-ცენტრალურ ნაწილში მდებარეობს მრავალი შუასაუკუნოვანი შედევრი, რომანტიკული ფასადითა და შენობა-ნაგებობების მოხატულობით. ეს რეგიონი არის ნორვეგიის თევზჭერის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ცენტრი.

ჩრდილოეთ ნორვეგიის რეგიონში მდებარე კუნძული ცნობილია ზღვის სანაპიროებისა და მთის ლამაზი პეიზაჟებით. ტურისტებისათვის ჩრდილოეთ ნორვეგიის პოპულარულ ტურს წარმოადგენს საზღვაო კრუიზის მოწყობა. ნორვეგია არის სათხილამურო სპორტის სამშობლო. ზამთრის კურორტებმა აქ განვითარება დაიწყო ევროპის სახელმწიფოების ჩამოყალიბებისთანავე, რასაც ხელი შეუწყო იმან, რომ ზამთრის სეზონი ნორვეგიაში ყველაზე გრძელია მთელ კონტინენტზე. ნორვეგიის ყველაზე ცნობილ და პოპულარულ სამთო-სათხილამურო კურორტებზე ტარდება საერთაშორისო შეჯიბრება თხილამურებით სრიალში. მათ გააჩნიათ კარგად ორგანიზებული ბაზა და ზამთრის სახეობის სპორტის განვითარების საუკუნოვანი ტრადიცია. 1935 წელს და 1944 წელს აქ (სადაც თოვლი დევს მთელი წლის განმავლობაში) ჩატარდა ზამთრის ოლიმპიური თამაშები.

სამთო-სათხილამურო კურორტი “თეთრი მთა” ნორვეგიელი ელიტარული საზოგადოების დასვენების სანუკვარი ადგილია, სადაც ყოველწლიურად ტარდება მსოფლიო ჩემპიონატის მოსამზადებელი ეტაპები. ზამთრის კურორტებზე სპორტულ ღონისძიებათა ჩატარების გარდა, ნორვეგია სთავაზობს ტურისტებს ძაღლებით, სკუტერებით, ნავებითა და ცხენებით გასეირნებას.

დანის ტურისტული ღირსშესანიშნაობანი

დანის სამეფო მდებარეობს ჩრდილოეთ ევროპაში იუტლანდიის ნახევარკუნძულზე. მას სახმელეთო საზღვარი აქვს გერმანიასთან. ქვეყნის ოფიციალური ენაა დანიური, ხოლო დედაქალაქი კი არის **კოპენჰაგენი**. დანია არის საპარლამენტო მმართველობის, კონსტიტუციური მონარქიის ქვეყანა. მისი ტერიტორიის ფართობია 43,1 ათასი კმ². 2012 წლის მონაცემებით, მისი მოსახლეობა შეადგენს 5,54 მლნ კაცს, საერთო მშპ–206,7 მლრდ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე

კი–37,1 ათ დოლარს. მისი ვალუტაა დანიური კრონი. ამ ქვეყნის იურისდიქცია ვრცელდება ზელანდიის კუნძულზეც. დანიაში კლიმატი ოკეანურია. მისი ბუნებრივი რესურსებია ნავთობი, ბუნებრივი აირი, თევზი და მარილი. ქვეყანა ადმინისტრაციულად დაყოფილია 14 კომუნად, 2 ქალაქად – კოპენჰაგენად და ფრიდერიკსბერგად; 2 ავტონომიურ (ფარერი-სა და გრენლანდიის) კუნძულებად.

ქვეყნის ოფიციალური ენაა დანიური, ხოლო რელიგია კი არის ევანგელურ-ლუთერანული მიმდინარეობის პროტესტანტიზმი. დანიის უდიდესი ქალაქებია კოპენჰაგენი, ორჰუსი, ოდენსე, ოლბორგი და ესბიერგი. დანია აგრარულ-ინდუსტრიული ქვეყანაა. მისი წამყვანი დარგებია: გემთმშენებლობა, ელექტროტექნიკური, ქიმიური და კვების მრეწველობა. წამყვანი სექტორია მომსახურება (69%). დანიას საექსპორტოდ გააქვს ხორცი, თევზი, რძის პროდუქტები და ელექტრომოწყობილობა.

დანიის პირველი ისტორიული ძეგლები თარიღდება ჩვენს წელთა აღრიცხვამდე VIII–VII საუკუნეებით. მის ტერიტორიაზე პირველი სამეფო ჩამოყალიბდა VIII ს-ში. დანია სახელმწიფოდ ჩამოყალიბდა IX–X სს-ში. XVIII ს-დან დანია გახდა კოლონიზატორი ქვეყანა. მას დღეს აქვს ზეგავლენა გრენლანდიის და ფარერის კუნძულებზე. 1849 წლიდან დანია გამოცხადდა კონსტიტუციურ მონარქიად. 1945 წელს დანიამ აღიარა ისლანდიის, ხოლო 1948 წელს კი – ფარერის კუნძულების დამოუკიდებლობა. დანია 1949 წლიდან არის ნატოს, ხოლო 1973 წლიდან კი ევროკავშირის წევრი ქვეყანაა.

დანია.

დანიის ტურისტულ მემკვიდრეობას წარმოადგენს: კოპენჰაგენში–როზენბერგის ციხე-მუზეუმი (XVII ს.), სადაც განლაგებულია დანიის სამეფო ძვირფასეულობის, ავეჯის და იარაღის კოლექცია; XII საუკუნის ტაძარი, შარლოტენბურგისა და ფრედენსბორგის სასახლეები, ტივოლის პარკი; ოდენსეში – (პ. ქ. ანდერსენის სამშობლო) –XIII საუკუნის ტაძარი; როსკილეში – ვიკინგების გემების მუზეუმი, ღვთისმშობლის ეკლესია (XII ს.); კოდლინგში–სამეფო სასახლე (XIII ს.); ყორდანისა და როსკილეს საკათედრო ტაძარი. დანიაში არსებობს იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის შემდეგი ძეგლები: ელინგე, კრონბორგი, როსკილეს კათედრალი და ილულისატი. დანიის ისტორიულ-კულტურულ შენობა-ნაგებობებს განეკუთვნება: დანიის თეატრები, სასახლეები, ხიდები.

დანიისათვის დამახასიათებელია საოცრად რბილი, ზომიერი, ჩრდილო-კონტინენტური პროატლანტიკური კლიმატი. მისი ძირითადი ტურისტული ღირსშესანიშნაობა თავმოყრილია კოპენჰაგენში. ამ ისტორიული ქალაქის ცენტრში დგას

ცნობილი დანიელი საბავშვო მწერლის, XIX საუკუნის უდიდესი მეზღაპრის ჰანს ქრისტიან ანდერსენის ძეგლი, ხოლო კოპენჰაგენის შესასვლელში განლაგებულია მსოფლიოში ცნობილი ანდერსენის ზღაპრების გმირთა ქანდაკებები. კოპენჰაგენის ღირსშესანიშნაობებს შორის განსაკუთრებულ აღნიშვნას საჭიროებს XVIII საუკუნეში აგებული სასახლეთა კომპლექსი. აქ ტურისტებს შეუძლიათ ისარგებლონ ეგზოტიკური, ძველი სტილის ლუდის ბარებით.

ტურისტების ინტერესში შედის დანიის კუნძულები. ზელანდია არის ქვეყნის კომერციული ცენტრი. აქ არის უღამაზესი პლაჟები, ტბები, ტყეები და სასახლეები. ზელანდიაში განლაგებულია ასეულობით ციხე-სიმაგრე, მრავალი პირველსახით შემონახული ძველი სოფლები და დასახლებები. დანიის მთავარი ღირსშესანიშნაობა არის თავად დანიელები – თავიანთი მეგობრული სტუმართმოყვარეობითა და იუმორით.¹ ფარერის კუნძულები დანიის ავტონომიური ოლქია. იგი მდებარეობს ატლანტის ოკეანის ჩრდილო-აღმოსავლეთით. ფარერის კუნძულთა ადგილობრივ ღირსშესანიშნაობებს წარმოადგენს მრავალი ტრადიციული, ისტორიული მუზეუმი, ხელოვნების გალერეა და უძველესი მონასტერი. ტურისტებს აგრეთვე იზიდავთ ზღვაზე გასეირნება და თევზაობა.

ისლანდიის ტურისტული ღირსშესანიშნაობანი

ისლანდიის საპარლამენტო რესპუბლიკა კუნძულოვანი ქვეყანაა, რომელიც მდებარეობს ჩრდილოეთ ზღვაში. მისი ფართობია 103 ათ კმ². ისლანდია ნაკლებადდასახლებული ქვეყანაა. 2012 წლის 1 იანვრის მონაცემებით, ქვეყნის მოსახლეობა შეადგენს 320 ათას კაცს, საერთო მშპ – 11,8 მლრდ

¹ www.wikipedia.org/wiki.ru/. Международный туризм. ФИНЛЯНДИЯ — «страна тысячи озер».

დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე კი – 36,6 ათას დოლარს. ისლანდიის დედაქალაქია რეიკიავიკი. ეს ქვეყანა სეისმურად და გეოთერმულად აქტიური რეგიონია. მისი ოფიციალური ენაა ისლანდიური, ხოლო ვალუტა კი – ისლანდიური კრონა.

ისლანდია.

ქვეყნის ტერიტორიის უმეტესი ნაწილი უკავია 400-800 მეტრი სიმაღლის პლატოს. კუნძულზე 200-მდე ვულკანური წარმონაქმის მთა და გეიზერია. ქვეყნის უმაღლესი მწვერვალი 2119 მ სიმაღლისაა. რელიეფში შეიმჩნევა ძველი გამყინვარების ნიშნები. ისლანდიის “კარების” პირველი გამხსნელი იყვნენ ნორვეგიელი მეზღვაურები IX საუკუნის ბოლოს. XIII საუკუნეში ხელისუფლების სათავეში მოსვლისათვის ადგილობრივ კლანებს შორის გაჩაღებულმა შიდა ომებმა ისლანდიას შედეგად მოუტანა ის, რომ 1262-1380 წლებში იგი აღმოჩნდა ჯერ ნორვეგიის, 1380-1944 წლებში – დანიის ზეგავლენის ქვეშ.

ისლანდია გეოგრაფიულად ეკუთვნება არქტიკულ ტუნდრას. მას “მწვანე კუნძულთა ქვეყანასაც” უწოდებენ, რადგანაც მისი ტერიტორიების 97% ტყითა და მინდვრებითაა

დაფარული. ისლანდიის სუბარქტიკული ადგილმდებარეობის მიუხედავად, კლიმატი აქ შედარებით რბილია. იანვრის საშუალო ტემპერატურა ქვეყნის სანაპიროებზე მერყეობს 0-დან 2⁰-მდე, ხოლო ივლისში კი მხოლოდ -10-დან 15⁰-მდე. ისლანდიის ტურისტული ღირსებაა მყინვარები და ვულკანური წარმოშობის მთები, რასაც ემატება მისი ულამაზესი ჩანჩქერები. გეიზერთა თბოენერგია გამოიყენება შენობების გათბობისათვის.

ქვეყანა ადმინისტრაციული თვალსაზრისით დაყოფილია 23 რეგიონად და 14 ქალაქად. ქვეყნის რელიგია არის ევანგელურ-ლუთერანული. დიდი ქალაქებია კოპავოგური და ჰაბნარფიორდური. ისლანდიის ბუნებრივ რესურსებს განეკუთვნება თევზი, ჰიდრო- და თერმული ენერგია. ისლანდიის სანაპირო წყლებში უამრავი სახის თევზია, რის გამოც ამ ქვეყნის ეკონომიკის საფუძველს წარმოადგენს თევზის რეწვა. შესაბამისად, ექსპორტის ნახევარზე მეტი მოდის თევზის ნაწარმზე. გარდა ამისა საექსპორტო ჩამონათვალშია ალუმინი და რკინა.

ისლანდიური კულტურის ფესვები გადგმულია მრავალსაუკუნოვან სკანდინავიურ წიაღში. ისლანდიის ყველაზე ცნობილ, კლასიკურ ნაწარმოებად ითვლება პროზაული ეპოსები. განსაკუთრებულია ისლანდიური სამზარეულო. გეოთერმულ სათბურებში მოჰყავთ მრავალი სახის ბოსტნეული. 1989 წლამდე 75 წლის განმავლობაში აქ საერთოდ აკრძალული იყო ლუდის სმა. ქვეყანაში ბევრი რესტორანია, სადაც ღვინო და ლუდი ძვირია, ხოლო ეროვნულ კერძებთან ერთად ამზადებენ ევროპულსაც. რესტორანში სადილი ჯდება 20-50 დოლარი.

ისლანდიაში ტურიზმის განვითარება, უპირველეს ყოვლისა, დაკავშირებულია ბუნებრივი ღირსშესანიშნაობების – პეიზაჟების, მყინვარების, ვულკანების, გეიზერებისა და სხვათა დათვალიერებასთან. თერმული წყლები წარმოადგენს ამ ქვეყანაში სამკურნალო-გამაჯანსაღებელი ტურიზმის განვითარების საფუძველს. რეიკიავიკის ღირსშესანიშნაობე-

ბია ეროვნული მუზეუმი, სამეფო გალერეა, მსოფლიოს უძველესი პარლამენტი და ამერიკის ნაჩუქარი ძეგლი. რეიკიავიკი ყველაზე ჩრდილოვანი დედაქალაქია. ეს ქვეყანა ვულკანური წარმოშობის ყველაზე დიდი კუნძულია. ისლანდიელთა 80% ქრათმანია, რითაც ისინი პირველნი არიან მსოფლიოში. ისლანდიის ვულკანი ჰეკლა უდიდესია ევროპაში. ისლანდიელებს არა აქვთ გვარი. მათ მხოლოდ სახელით მოიხსენიებენ.

ისლანდიის ტურისტული ღირსშესანიშნაობებია სასტუმრო ტიპის სახლები, გეიზერის ველი, რეიკიავიკისა და ჰოულარში მდებარე XVIII საუკუნის ტაძრები. ქვეყანა დაყოფილია ოთხ ტურისტულ რეგიონად: დასავლეთ, ჩრდილოეთ, აღმოსავლეთ და სამხრეთ ისლანდიად. ქვეყნის დასავლეთს მიეკუთვნება რეიკიავიკის მიმდებარე ტერიტორია. აქ მდებარეობს ვულკანური წარმოშობის მთა, რომლის სიმაღლეც შეადგენს 1,5 კმ-ს. ჩრდილოეთ ისლანდია მოიცავს 8 ნახევარკუნძულს, რომლებიც ერთმანეთისგან იყოფიან სრუტეებით. ამ რაიონში განლაგებულია ეროვნული პარკი. ჩრდილოეთ ისლანდიის ადმინისტრაციული ცენტრია ქალაქი აკურეირი. აქ პოპულარულია ეკოლოგიური ტურები. აღმოსავლეთ ისლანდიის სავიზიტო ბარათია მყინვარები და ატრაქციონები. აქ აგებულია საბორნე ტერმინალი, რომელიც ისლანდიას აკავშირებს ფარერის კუნძულებსა და ნორვეგიასთან. სამხრეთ ისლანდიის სიმბოლიკა არის ჩანჩქერები.

ტურიზმის განვითარების თავისებურებები ბალტიისპირეთის ქვეყნებში

ბალტიისპირეთის ქვეყნები (ლიტვა, ლატვია, ესტონეთი და რუსეთის დასავლეთით მდებარე კალინინგრადის ოლქი) მდებარეობენ ჩრდილო-აღმოსავლეთ ევროპაში. ეს რეგიონი წარმოადგენს ხელსაყრელ დასასვენებელ ადგილს, მაგრამ

უცხოელი ტურისტებისათვის იგი ჯერ კიდევ არასრულყოფილადაა შესწავლილი.

ლატვიის ტურისტული პოტენციალი და მისი ამოქმედება

ლატვიის რესპუბლიკა მდებარეობს ევროპის ჩრდილო-აღმოსავლეთით, ბალტიის ზღვის აღმოსავლეთ სანაპიროზე, ესტონეთსა და ლიტვას შორის. ტერიტორიისა და მოსახლეობის მიხედვით მას აგრეთვე შუალედური მდგომარეობა უკავია ბალტიურ ქვეყნებს შორის. ლატვიის ფართობია 64,6 ათასი კმ². ქვეყანა ადმინისტრაციულად დაყოფილია 8 ოლქად. ქვეყნის დედაქალაქია რიგა. მისი ოფიციალური ენაა ლატვიური, ხოლო გავრცელებული ენები კი არის ლიტვური და რუსული. ლატვია არის საპარლამენტო რესპუბლიკა. 2007 წლის მონაცემებით, ლატვიის მოსახლეობა შეადგენს 2,245 მლნ კაცს, საერთო მშპ – 29,2 მლრდ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე კი–18 ათას დოლარს. მისი ვალუტაა ლატი. მოსახლეობის 60% ლატვიელია, 27% – რუსი, დანარჩენი – ბელორუსები უკრაინელები და პოლონელები. ლატვიის რელიგიაა პროტესტანტიზმი და კათოლიციზმი.

ლატვია ოდითგანვე აგრარულ ქვეყნად ითვლებოდა. მის ეკონომიკაში მნიშვნელოვან როლს ასრულებდა აგრეთვე ზღვაოსნობა, თევზჭერა და სატყეო მეურნეობა. ქვეყნის ძირითადი ბუნებრივი რესურსებია ტორფი, კირქვა, ჰიდროენერგია, ხე-ტყე და სასოფლო-სამეურნეო მიწები. ლატვიას საექსპორტოდ გააქვს ქიმიური მრეწველობის და კვების პროდუქცია. 1918-40 წლებში ლატვია იყო დამოუკიდებელი რესპუბლიკა. 1940-91 წლებში იგი მოექცა საბჭოთა კავშირის გავლენის ქვეშ. 1991 წლიდან ლატვია კვლავ გახდა დამოუკიდებელი ქვეყანა. 1991-2003 წლებში ლატვიამ განახორციელა მნიშვნელოვანი ეკონომიკური რეფორმები, რის შედეგადაც იგი 2004 წლიდან გახდა ევროკავშირის წევრი ქვეყანა. ლატ-

ვიას გააჩნია მნიშვნელოვანი ისტორიულ-კულტურული მემკვიდრეობა: კერძოდ, რიგაში მდებარეობს ისტორიული ცენტრი, საკათედრო ტაძარი (XIII ს.), წმ. იანის ეკლესია (XV ს.), წმ. პეტრეს ტაძარი (XVI ს.); ლიეპაიაში – XVIII საუკუნის ტაძარი, ელგავაში – XVII საუკუნის ტაძარი და ბაუსკაში – რუნდალის სასახლე.

ლატვია.

ლატვიაში 3000-ზე მეტი ტბა და მრავალი მდინარეა. ტერიტორიების 40% დაფარულია ტყით. აქ სამი უმსხვილესი (ვენტსპილსის, რიგისა და ლიეპაიას) პორტია. ქვეყნის ტურისტულ რესურსებს განეკუთვნება რიგა, იურმალა და სიგულდა. რიგა ბალტიის ზღვის სანაპიროზე მდებარე სიდიდით, მეორე ქალაქია (პეტერბურგის შემდეგ). აქ ბევრი არქიტექტურული ძეგლი და ნაგებობაა. ესენია: ძველი რიგის რაიონი, წმინდა იაკობის ეკლესია, კოშკი და შევედეთის კარიბჭე. ტურიზმის თვალსაზრისით აღსანიშნავია საკურორტო ცენტრი იურმალა. იგი პარკის სტილის ქალაქია, რომელიც მდებარეობს რიგიდან 20 კმ-ის დაშორებით, რიგის სრუტემდე 30 კმ-ის ფარგლებში. ზღვიდან მოგარდნილი ძლიერი ქარის შეჩერების მიზნით დუნაის სანაპიროსთან, რიგის სრუტეზე გაშენებულია ფიჭვის ხელოვნური, ქარსაცავი ხეები, რაც ხელს უწყობს განსაკუთრებული კლიმატის ფორმირე-

ბას. იურმალას ცენტრი მიმზიდველია სასეირნო ზონით, სადაც აგებულია ღია ტიპის კაფე-ბარები, რესტორნები და სათამაშო სახლები. სიგულდა არის რიგიდან 50 კმ-ის დაშორებით მდებარე გაუიას ეროვნული პარკის ადმინისტრაციული ცენტრი. ეს ქალაქი ხასიათდება თავისი განუმეორებელი მშვენიერი ბუნებით.

ლიტვის ტურისტული პოტენციალის ამოქმედების გზები

ლიტვის რესპუბლიკა მდებარეობს ევროპის ჩრდილო-აღმოსავლეთით, ბალტიის ზღვის სამხრეთ-აღმოსავლეთ სანაპიროზე. ის ყველაზე დიდია ბალტიის 3 ქვეყანას შორის, როგორც მოსახლეობით, ისე ტერიტორიით. ლიტვას ესაზღვრება ლატვია, ბელარუსი, რუსეთი (კალინინგრადის ოლქი) და პოლონეთი. ქვეყნის ფართობია 65,3 ათ კმ². 2007 წლის მონაცემებით, მისი მოსახლეობა შეადგენს 3,05 მლნ კაცს (მათ შორის 81% ლიტველია, 7% – პოლონელი, 8% – რუსი), საერთო მშპ – 66 მლრდ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე კი – 19,7 ათ დოლარს. ლიტვის ვალუტაა ლიტი. იგი ადმინისტრაციულად დაყოფილია 10 ოლქად. ქვეყნის დედაქალაქია **ვილნიუსი**, ხოლო მისი უდიდესი ქალაქებია: კაუნასი და კლაიპედა.

ლიტვა არის საპარლამენტო რესპუბლიკა, რომლის ოფიციალური ენაა ლიტვური, ხოლო რელიგია კი არის კათოლიციზმი. ლიტვა დიდი ეთნოგრაფიული მრავალფეროვნებით ხასიათდება. იგი იყოფა ოთხ ისტორიულ და ეთნოგრაფიულ პროვინციად. თითოეული მხარე ერთმანეთისაგან გამოირჩევა არა მხოლოდ ჩაცმულობით, არამედ მოსახლეობის აზროვნებითაც. სხვაობა იმდენად დიდია, რომ ადგილი აქვს ფარულ სეპარატიზმსაც კი. ვილნიუსის რაიონში ერთმანეთში ირევა მთელი ქვეყნის კულტურული ტრადიციები. იგი 800 წლის მანძილზე იყო გერმანიის მიერ ოკუპირებული. ქ. კლაიპედა-

ში აღმართულია გრანიტის მონუმენტი და მარმარილოს სვეტი. ქვეყანას დღესაც აქვს დაკარგული (ერთის მხრივ გერმანიისაგან და მეორეს მხრივ რუსეთისაგან ოკუპირებული) ტერიტორიები. ლიტვას გააჩნია ტორფი და სასოფლო-სამეურნეო მიწები. მას საექსპორტოდ გააქვს ქიმიური მეწველობისა და კვების პროდუქტები.

ლიტვა.

ლიტვა ოფიციალურ წყაროებში პირველად მოიხსენიება 1009 წელს. შუასაუკუნეების ფეოდალმა მინდაუგასმა შემოიერთა სხვა ფეოდალების ტერიტორიები და აქცია ლიტვის სამეფოდ. ის იყო ლიტვის პირველი და უკანასკნელი მეფე. რადგანაც ლიტვის მომდევნო მმართველები იწოდებოდნენ პერცოგებად. მინდაუგასმა გაატარა მნიშვნელოვანი რეფორმები. ვილნიუსი დაარსდა 1353 წელს. დღეს აქ აღმართულია ლიტვის კათედრალური ტაძარი და გედემინასის კოშკი. იგი იქცა ქვეყნის ადმინისტრაციულ, საგანმანათლებლო, ეკონომიკურ და კულტურულ ცენტრად თავისი ბრწყინვალე შენობა-ნაგებობებით, ციხე-სიმაგრეებით, სასახლეებით, ტაძრებით და ა. შ. აქ ჭარბობს ბაროკოს ტიპის ნაგებობანი.

გერმანია ოდითგანვე ცდილობდა ლიტვის დაპყრობას. მან დაანგრია კლაიპედას ციხე-სიმაგრე და მის ადგილზე

ააგო მემკლბურგის ციხე-სიმაგრე. საერთო ძლევამოსილი მტრის გამოჩენამ გამოიწვია პოლონელების, ბელორუსების, უკრაინელების, რუსების, ლატვიელების, ესტონელებისა და ლიტიველების ძალისხმევის გაერთიანება. მათ მართლაც განდევნეს მტერი, მაგრამ გერმანიის ხელში მაინც დარჩა კლაიპედა-მემკლბურგი. შემდეგ თავად ლიტვამ დაიწყო ამ ადგილებისათვის ბრძოლა. მან ჯერ გაილაშქრა ბელორუსი-ასთან, შემდეგ პოლონეთთან, მაგრამ მთავარი შეცდომა იყო რუსეთთან და შევედეთთან შებრძოლება, რის შედეგად იგი დამარცხდა და ლიტვის ტერიტორიები გადაინაწილეს შვედეთმა, რუსეთმა და პოლონეთმა. 1796 წელს ლიტვა აღმოჩნდა რუსეთის იმპერიის შემადგენლობაში. მართალია იგი გამდიდრდა ეკონომიკურად, განვითარდა კულტურულად, მაგრამ ყოველივე ეს ქვეყანას დაუჯდა ძვირად – ეროვნული დამოუკიდებლობის დაკარგვად. 1831 წლიდან მოყოლებული 1919 წლამდე ლიტვა იბრძოდა პოლიტიკური დამოუკიდებლობის მოსაპოვებლად, რასაც მიაღწია კიდევ I მსოფლიო ომის დასრულების შემდეგ. დამოუკიდებლობის მიღებისთანავე ლიტვაში შეიჭრა პოლონური ჯარები და დაიპყრო ვილნიუსის რაიონი. 1940 წელს კვლავ საბჭოთა კავშირმა მოახდინა მისი ანექსია. 1989 წლამდე ლიტვაში მიმდინარეობდა ფარული იატაკქვეშა განმათავისუფლებელი ომი. 1990 წელს მრავალი წინააღმდეგობის მიუხედავად, ლიტვამ მაინც მიიღო დამოუკიდებლობა. ქვეყანამ წარმატებით გადალახა რეფორმებით წარმოქმნილი სიძნელეები და დღეს იგი არის ევროკავშირისა და ნატოს წევრ ქვეყანა.

ლიტვის არქიტექტურულ მემკვიდრეობას წარმოადგენს: ვილნიუსში – ისტორიული ცენტრი, წმ. ანას ტაძარი (XVII ს.), ბერნარდინელთა ეკლესია (XVI ს.), გედიმინასის კოშკი; კაუნასში – XVIII საუკუნის ტაძარი, “მეცხრე ფორტი”, ჩურლიონისის გალერეა; შიაულიაში – პიატროს ეკლესია (XVII ს.) და XIV საუკუნის ციხე-სიმაგრე. ლიტვაში დაახლოებით 760 მდინარე, 2800-ზე მეტი ტბა, 5 ეროვნული და 30 რეგიონული პარკია. ტყე იჭერს ლიტვის საერთო ტერიტორიის

30%-ს. ქვეყნის სამხრეთით გაშენებულია ბალტიისპირეთში ეკოლოგიურად ყველაზე სუფთა ტყე, ამიტომ აქ განლაგებულია ცნობილი გამაჯანსაღებელი ობიექტები და კურორტები.

ვილნიუსი ქვეყნის უმსხვილესი სამრეწველო-კულტურული ცენტრია. ვილნიუსის მნიშვნელოვან არქიტექტურულ კომპლექსს წარმოადგენს ძველი ქალაქი – კაუნასი ზამკოვის მთაზე მდებარე გედიმინასის კოშკით. ის მდებარეობს ლიტვის ცენტრში. კაუნასი თანამედროვე ლამაზი, მწვანე ქალაქია. აქ მდებარეობს დიდი რაოდენობით უმაღლესი სასწავლო დაწესებულება, ბევრი მუზეუმი და ერთ-ერთი უძველესი მუხის ტყე ევროპაში.

დრუსკინინკაი არის ლიტვის სამხრეთით მდებარე კონტინენტური კლიმატის ბარნეოლოგიური კურორტი. წიწვოვანი ტყე, დიდი რაოდენობის ტბა და მდინარე, მინერალური წყაროები და ეკოლოგიურად სუფთა ბუნება აქ იზიდავს ტურისტებს მთელი წლის განმავლობაში. კლაიპედა ბალტიის ზღვის სანაპიროზე მდებარე მსხვილი საზღვაო პორტია, რომელიც არ იყინება ზამთრის პერიოდში. იგი, სიდიდით მესამე, ხოლო ასაკით – ერთ-ერთი უძველესი ქალაქია მთელ ლიტვაში. პალანგა არის ლიტვის ერთ-ერთი ყველაზე განვითარებული საკურორტო ცენტრი, რომელიც მდებარეობს ბალტიის ზღვის სანაპიროზე, კლაიპედას ჩრდილოეთით 25 კმ-ის დაშორებით. პალანგის, როგორც კურორტის, პოპულარობა იწყება XIX საუკუნიდან, როცა პირველი დამსვენებლები მიეძალნენ ზღვას, ქვიშის პლაჟებს და ფიჭვის ტყეს. კურორტის მთავარ ღირსშესანიშნაობას წარმოადგენს პალანგის ბოტანიკური ბაღი, რომელიც გაშენებულია პარკის არქიტექტურის ტრადიციების მიხედვით. განსაკუთრებულ ყურადღებას იმსახურებს გალვეს ტბის ულამაზეს კუნძულზე მდებარე ციხე-სიმაგრე. იგი აგებულია XIV–XV სს-ში, რომელიც თავის დროზე წარმოადგენდა ლიტვის თავადების რეზიდენციას. კურშის ნერინგა 98 კმ სიგრძის მქონე ვიწრო ნახევარკუნძულია, რომელიც ერთმანეთისაგან ყოფს ბალტიის ზღვასა და ლიტვის სამხრეთ-დასავლეთით მდებარე კურ-

შის ყურეს. აქ ძირითადად ისვენებს ისინი, ვინც ამჯობინებს განმარტობას. მას აქვს ეროვნული პარკის სტატუსი. აქ დაცულია ბუნება, განსაკუთრებით ზღვის სანაპიროზე.

ესტონეთის ტურისტული პოტენციალის ამოქმედების გზები

ესტონეთის რესპუბლიკა მდებარეობს ევროპის ჩრდილო-აღმოსავლეთში, ბალტიის ზღვის სანაპიროზე. მისი მოსაზღვრე ქვეყნებია რუსეთი და ლატვია. ქვეყნის დედაქალაქია ტალინი. მისი ოფიციალური ენაა ესტონური. იგი არის საპარლამენტო რესპუბლიკა. ესტონეთის ფართობია 34,2 ათასი კმ². 2010 წლის მონაცემებით, მისი მოსახლეობა შეადგენს 1,34 მლნ კაცს, საერთო მშპ–27,3 მლრდ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე კი –22,2 ათას დოლარს. ესტონეთის ვალუტაა ევრო. მას უჭირავს ბალტიის ზღვის სიდიდით მეორე არქიპელაგი, ოლანდის არქიპელაგის შემდეგ. ქვეყანა ადმინისტრაციულად დაყოფილია 15 ოლქად. მისი მოსახლეობის 69% ესტონელია, ხოლო დანარჩენი კი – რუსი (27%), ფინელი, ლიტველი, უკრაინელი და პოლონელი მოქალაქეებია.

ესტონეთის ოფიციალური რელიგიაა ქრისტიანობა. ქვეყნისათვის მნიშვნელოვანი ქალაქია ბიზნეს-ცენტრი – ტარტუ. ქვეყანა ფლობს ისეთ ბუნებრივ რესურსებს, როგორიცაა: ნავთობი, ტორფი, ფოსფორიტი, თიხა, კირქვა, სილა, სასოფლო-სამეურნეო მიწები და ზღვის ტალახი. ესტონეთს საექსპორტოდ გააქვს ქიმიური მრეწველობისა და კვების პროდუქტები. ესტონეთმა 1988 წელს მიიღო ახალი კონსტიტუცია, რითაც განისაზღვრა მისი სუვერენიტეტი. 1991 წელს მიიღო სრული დამოუკიდებლობა, რაც აღიარებულ იქნა გაეროს მიერ. 2004 წელს იგი გახდა ნატოსა და ევროკავშირის წევრი ქვეყანა. საბჭოთა მემკვიდრეობა დღესაც მძიმე დადს ამჩნევს ესტონეთს, რაც გამოიხატება რუსულენოვანი მოსახლეობისათვის მოქალაქეობის მიცემის პრობლემაში.

ესტონეთი.

ესტონეთის ისტორიულ-კულტურულ და არქიტექტურულ ძეგლებს განეკუთვნება საარემააში მდებარე კურესაარეს ციხე-სიმაგრე; ტალინიში – ისტორიული ცენტრი, რატუშა (XV ს.), ოლვეისტეს გილდია (XV ს.), დომინიკანელთა მონასტერი (XIII ს.), მიხეილის ტაძარი (XIII ს.), წმ. ბრიგიტას ტაძარი (XV ს.); ტარტუში – წმ. პეტრესა და პავლეს ტაძარი (XIII ს.) და ნარვაში კი მდებარეობს XV საუკუნის ციხე.

ესტონეთი არის მინდორ-ველებად გაშლილი ქვეყანა, სადაც 1000-ზე მეტი ტბაა. მხარის უდიდესი სიმიდრეა ტვე. ესტონეთს მიეკუთვნება 1500-ზე მეტი კუნძული. იგი ტურისტებს იზიდავს თავისი არქიტექტურული და ისტორიული ღირსშესანიშნაობებით, უნიკალური ბუნებრივი ნაკრძალებით, გამაჯანსაღებელი და აქტიური დასვენებისათვის საჭირო საუკეთესო შესაძლებლობებით.

ტალინი ესტონეთის ეკონომიკური და კულტურული ცხოვრების ცენტრია. ამ ქალაქში მთელი წლის განმავლობაში ტარდება სხვადასხვა სახის ფესტივალები, გამოფენები

და კონცერტები. ამ ქალაქში, რომელიც სხვადასხვა დროს ეკუთვნოდა დანიელებს, რუსებს, გერმანელებს, შვედებს, ისტორიული ძეგლები ბევრად უფრო მრავალფეროვანია, ვიდრე ევროპის ნებისმიერ სხვა ქალაქში. პიარნუ არის ყველაზე ცნობილი ესტონური კურორტი. იგი მთელ ბალტიისპირეთში დასვენების ერთ-ერთი ყველაზე პოპულარული ადგილია. ესტონელები მას უწოდებენ ქვეყნის “საზაფხულო დედაქალაქს”. იგი აღიარებულია ფართო პლაჟებით, თბილი ზღვით, ბულვარებითა და მშვენიერი არქიტექტურული ნაგებობებით.

ესტონეთის სამხრეთი ცნობილია ტყის ბორცვებს შორის მდებარე ცისფერი ტბით, აქ არის ბევრი დიდი თუ პატარა (საოჯახო ტიპის) სასტუმრო და “ტურისტული სოფელი”, სადაც ტურისტს შეუძლია ცხენით გასეირნება, ზღვაში ცურვა ან მწვანე ბუნებასა და მშვიდ გარემოში დასვენება. სამხრეთ ესტონეთში მდებარეობს ქვეყნის, სიდიდით, მეორე ქალაქი – ტარტუ, რომელიც ცნობილია თავისი უნივერსიტეტით. ჰააფსალუ ესტონეთის დასავლეთით მდებარე საკურორტო ქალაქია. აქ არის, ესტონეთის ფარგლებში, ზღვის ყველაზე თბილი წყალი და სამკურნალო ზღვის ტალახი, კულტურული ცხოვრების მდიდარი მოვლენებით, რომელიც არ ურღვევს სიმშვიდეს 700 წლის ისტორიის მქონე ქალაქს. ესტონეთის დასავლეთით მდებარე კუნძულებზე არის ლამაზი პეიზაჟები – მწვანე ბუნებითა და ნელი სიოთი.

აღმოსავლეთ ევროპის ტურისტული პოტენციალი

აღმოსავლეთ ევროპის შემადგენლობაში შედის რუსეთი, ბელორუსია, უკრაინა, მოლდოვა, ყაზახეთი (ნაწილობრივ). ამავე რეგიონში შედის ასევე სამხრეთ კავკასიის ქვეყნებიც: საქართველო, სომხეთი და აზერბაიჯანი, თუმცა ისინი გეოგრაფიულად მდებარეობენ აზიაში.

რუსეთის ტურისტულ-რეკრეაციული რესურსები და ბუნებრივ-კლიმატური პირობები

რუსეთის ფედერაცია მდებარეობს აღმოსავლეთ ევროპისა და ჩრდილოეთ აზიის უდიდეს ტერიტორიებზე. მას დასავლეთით ესაზღვრება ფინეთი, ნორვეგია, ესტონეთი, ლატვია, ლიტვა და პოლონეთი. რუსეთს აგრეთვე ესაზღვრება ბელარუსი, უკრაინა, საქართველო, აზერბაიჯანი, ყაზახეთი, ჩინეთი, მონღოლეთი და ჩრდილოეთ კორეა. რუსეთი აშშ-ს ესაზღვრება ბერინგის სრუტით, ხოლო იაპონიას კი – ოხოტის ზღვის მეშვეობით. ეს არის ფედერაციულ-საპრეზიდენტო რესპუბლიკა, რომელიც შედგება 83 ფედერაციული სუბიექტისაგან. მისი დედაქალაქია **მოსკოვი**, ხოლო ოფიციალური ენაა რუსული. ტერიტორიის ფართობის მიხედვით (17,075 მლნ კმ²-ით) რუსეთს პირველი ადგილი უკავია მსოფლიოში. 2009 წლის მონაცემებით, რუსეთის მოსახლეობა შეადგენს 145 მლნ კაცს, საერთო მშპ–2,264 ტრლნ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე კი – 16 ათას აშშ დოლარს.

სახმელეთო საზღვრის სიგრძის მიხედვით რუსეთი პირველია მსოფლიოში. მისი ტერიტორიის 60% მდებარეობს აზიაში, დანარჩენი კი – ევროპაში. რუსეთი მსოფლიოში გამოირჩევა მინერალური და ენერგეტიკული რესურსების სიუხვით. მისი ვალუტაა რუბლი.

რუსები მიეკუთვნებიან აღმოსავლელ სლავებს. პირველი ძლიერი რუსული სახელმწიფო იყო კიევის რუსეთი. ამ ქვეყნის ჩამოყალიბებაში უდიდესი წვლილი მიუძღვით ვიკინგებს. რუსეთში მარლთმადიდებლური ქრისტიანობა გავრცელდა IX საუკუნეში. რუსეთის კულტურის ჩამოყალიბებაზე უდიდესი გავლენა მოახდინა ბიზანტიისა და სლავურმა კულტურამ. რუსეთში თანდათან გაძლიერდა მოსკოვი. რუსეთის სამეფო პეტრე დიდის დროს გადაიქცა იმპერიად. მან დაიპყრო ბევრი ქვეყანა, მათ შორის ამერიკის ტერიტორიაც, კერძოდ, რუსული ალასკა. 1917 წელს რუსეთის მიერ ანექსირებული ქვეყნების შემოერთების ბაზაზე ჩამოყალიბდა საბჭოთა კავ-

შირი. 1991 წელს აღნიშნული კავშირის დაშლის შემდეგ რუსეთმა დაძლია დამოუკიდებელი ცხოვრებით გამოწვეული სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემები და თანამედროვე ეტაპზე, ეკონომიკის განვითარების მიხედვით, იგი მერვე ადგილზეა მსოფლიოში.

რუსეთი.

რუსეთი არის გაეროს, “რეიანის”, “ოციანის”, ევროსაბჭოს, აზია-წყნარი ოკეანის, შავი ზღვის აუზის ქვეყნებისა და შანჰაის ეკონომიკური თანამშრომლობის წევრი ქვეყანა. რუსეთი დასავლეთით მოიცავს აღმოსავლეთ ევროპის ვაკეს, ჩრდილოეთით—მურმანსკის მხარეს, აღმოსავლეთით — შორეულ ციმბირს, სამხრეთით კი — ჩრდილოეთ კავკასიის მთიან რეგიონებს. ქვეყნის უმაღლესი მწვერვალია იალბუზი (5633 მ). რუსეთის კლიმატის ფორმირებაზე დიდ გავლენას ახდენს მისი ტერიტორიის სიდიდე. ქვეყნის რაიონთა უმრავლესობა ზღვიდან დაშორებულია 400-2400 კმ-ით. ეს გახდა ქვეყანაზე კონტინენტური (ცივი) კლიმატის სიჭარბის მიზეზი. კავკასი-

ის მთები წინააღმდეგობას უწევს ინდოეთის ოკეანიდან ჰაერის თბილი მასების შემოდინებას, ხოლო ქვეყნის ჩრდილოეთით მდებარე დაბლობები იმყოფებიან ჰაერის არქტიკული და ატლანტიკური მასების ზეგავლენის ქვეშ. რუსეთი მდებარეობს არქტიკულ, სუბარქტიკულ, ზომიერ და სუბტროპიკულ სარტყელში.

ვრცელი ტერიტორია, მრავალფეროვანი ბუნება და ღან-ღმაფტი გახდა ტურიზმის განვითარების ერთ-ერთი მიზეზი რუსეთში. ამ ქვეყნის ტურისტული პოტენციალი შეფასდა მსოფლიო ტურიზმის ორგანიზაციის მიერ და დადგინდა, რომ სრულად განვითარებული ინფრასტრუქტურის შემთხვევაში ქვეყანა შეძლებს ყოველწლიურად 40 მლნ უცხოელი ტურისტის მიღებას, თუმცა დღესდღეობით მათი რაოდენობა წლიურად შეადგენს მხოლოდ 7,4 მლნ ტურისტს, რომელთა მიერ დახარჯულმა თანხამ შეადგინა 12 მლრდ დოლარი.

რუსეთის ტერიტორია იყოფა შემდეგ ტურისტულ რაიონებად: ცენტრალური რაიონი – ქვეყნის ევროპული ნაწილი მნიშვნელოვანი ქალაქებით (მოსკოვი, სანქტ-პეტერბურგი); დასავლეთ რაიონი – ბალტიის ზღვის სანაპირო ტურისტული ცენტრებით კალინინგრადში, ნოვგოროდსა და ფსკოვში; ზემო ვოლგის რაიონი – ტვერი, იაროსლავი; ურალის რაიონი – პერმი, უფა. ჩრდილოეთ რუსეთში გამოიყოფა კარელიის-ნოლსკი, რომლის ტურისტული ცენტრებია პეტროზავოდსკი, მურმანსკი, არხანგელსკი და კომის რესპუბლიკა. მნიშვნელოვანი რეგიონია სამხრეთ რუსეთი, რომელიც მოიცავს შემდეგ ქვერაიონებს: შავი ზღვისპირეთი – სოჩი, ანაპა და გელენჯიკი; ჩრდილოეთ კავკასიონის მინერალური წყლების კურორტები –ნაღიკი, ვლადიკავკაზი, კრასნი კლუში, ჟელეზნოვოდსკი, კისლოვოდსკი და კავკაზსკიე მინერალნიე ვოდი; მთიანი კავკასიის რაიონი – ჯამბალაისკი, ტებერდა, დომბაი და არხიზი; აზოვის რაიონი – მდინარე დონის სანაპიროზე მდებარე ქალაქი როსტოვი და ტაგანროგი; სამხრეთ რუსეთის რაიონი – კასპიის ზღვისპირეთი და ვოლგის ნაპირები. ციმბირი იყოფა შემდეგ ქვერაიონებად: ობი-ალტაის

ტურისტული ცენტრები – კურგანი, ომსკი, ბარნაული, კემეროვო, კრასნოიარსკი, აბაკანი, ენისეისა და ბაიკალისპირეთი; შორეული აღმოსავლეთის რეგიონი – კურილიის კუნძულები და სახალინი; რუსეთის აზიური ჩრდილოეთი – პეტრო-პავლოვსკი, კამჩატკა, ბოლანჩა და ტოპაია.

ზემოთ განხილული ტურისტული დარაიონების გარდა, რუსეთის ტურისტულ-საკურორტო დარაიონება შეიძლება მოხდეს **გ. გ. გულიაევას** მიერ შემოთავაზებული კლასიფიკაციის მიხედვითაც, რომელსაც საფუძვლად უდევს ფიზიკურ-გეოგრაფიული ნიშნები (ადგილის რელიეფური კლიმატის თავისებურებანი, ფლორა, ფაუნა, გეოთერმული რესურსების არსებობა და ა. შ.), ასევე კულტურული-ისტორიული პოტენციალის არსებობა და ტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარების დონე. გულიაევას მიერ შემოთავაზებული კლასიფიკაციის შედეგად გამოყოფილი იქნა ოთხი მსხვილი ტურისტული რეგიონი: რუსეთის ცენტრი, რუსეთის ჩრდილოეთი, რუსეთის სამხრეთი, ციმბირი და შორეული აღმოსავლეთი.

რუსეთის ცენტრს განეკუთვნება ცენტრალური, დასავლეთის, ჩრდილო-დასავლეთის მხარეები და სამხრეთ ურალი. რუსეთის ცენტრალური რეგიონი ხასიათდება მდიდარი რეკრეაციული რესურსით, პოლიტიკური სტაბილურობით, კულტურული მემკვიდრეობის მრავალფეროვნებით, რაც ხელს უწყობს ტურიზმის განვითარებას.

რუსეთის ცენტრში ტურისტებისათვის მიმზიდველია აქ მდებარე კურორტი (სადაც გაატარა ბავშვობა ი. ს. ტურგენევი), პოეტის–ს. ესენინის სამშობლო–რიაზანში მდებარე კონსტანტინოვის სოფელი, ტულის მხარის მუზეუმი – კრასნაია პოლიანა, სადაც ცხოვრობდა ცნობილი რუსი მწერალი ლ. ტოლსტოი და სხვა ადგილები.

სამხრეთ ურალში არსებობს მთელი რიგი ტურისტული ღირსშესანიშნაობანი: მაგ., სახელმწიფო ნაკრძალი. აქ მოედინება მინერალური წყლები. მხარის მაღალმთიანი მწვერვალებიდან სათავეს იღებს მრავალი მდინარე. ჩელიაბინსკის

მხარეში 3 ათასზე მეტი ტბაა. ამ საკურორტო რაიონში არსებული ხელსაყრელი კლიმატი, სამკურნალო წყლები და ტალახები ფართოდ გამოიყენება გამაჯანსაღებელი დანიშნულებით.

რუსეთის ჩრდილოეთით ტურიზმის განვითარების მიხედვით, პერსპექტიულად ითვლება მხოლოდ ევროპული ნაწილის რაიონები. აქ არსებობს ბუნებრივ-რეკრეაციული რესურსები და სხვა სახის ისტორიულ-კულტურული ღირსშესანიშნაობანი. მურმანსკის მხარე ტურისტული შესაძლებლობების თვალსაზრისით, წარმოდგენილია დასვენებისა და გართობის შემდეგი სახეებით: ტურისტებს შეუძლიათ წყალქვეშა ნავით გაცურონ მურმანსკიდან ჩრდილოეთ პოლუსზე; დაიჭირონ თევზი მდინარეში; ისრიალონ თხილამურებით თოვლიან მთებზე; დატკბენ თეთრი და ბარენცის ზღვის წყალქვეშა სამყაროს სილამაზით. მომლოცველებისათვის, შემეცნებითი და ეკო-ტურიზმის წარმომადგენლებისათვის დიდ ინტერესს იწვევს სოლოვეცკის კუნძულები, რომელიც განლაგებულია თეთრი ზღვის ჩრდილოეთ ნაწილში. აქ მდებარეობს XV საუკუნეში აგებული, სოლოვეცკის მონასტერი. იგი ოდითგანვე ასრულებდა უდიდეს როლს რუსეთის ჩრდილოეთ ნაწილის დაცვაში და გამოდიოდა სულიერი საქმის ორგანიზატორის როლში.

რუსეთის სამხრეთს განეკუთვნება პოლიტიკურად სტაბილური, მაგრამ რეკრეაციული თვალსაზრისით სუსტად განვითარებული ცენტრალური–შავმიწიანი მხარე, და აგრეთვე კავკასია, რომელსაც ფეთქებადსაშიშო პოლიტიკური ვითარება და იმავდროულად კარგად განვითარებული ტურისტული ინფრასტრუქტურა აქვს.

ზღვისპირა მხარეში ბოლო დროს განვითარება დაიწყო ეკოლოგიურმა ტურიზმმა. ტარდება კრუიზები მდინარე ამურზე, აგრეთვე ლაშქრობა უნიკალური ფლორასა და ფაუნას მქონე ტროპიკულ ზონებში. ტურისტებს შორის პოპულარული რჩება ბაიკალის ტბის რაიონი. ტურისტებს საშუალება ეძლევათ მოხვდნენ ველურ ბუნებაში, დაისვენონ ბაიკა-

ლის ტბის სანაპიროზე გაშენებულ ეროვნულ პარკებში, და-ათვალიერონ კუნძული.

ციმბირი და შორეული აღმოსავლეთი, პოლიტიკური სტა-ბილურობის მიუხედავად, ხასიათდება მთელი რიგი უარყო-ფითი ფაქტორებით. კერძოდ, ესენია ცენტრალური დასახლე-ბიდან მნიშვნელოვანი დაშორება, მკაცრი კლიმატური პირო-ბები, მეჩხრად დასახლება და ინფრასტრუქტურის განუვითა-რებლობა.

ასეთი მრავალფეროვნების მიუხედავად, მთავარი ქალა-ქები, სადაც ტურიზმია განვითარებული წარმოადგენენ ქა-ლაქები: მოსკოვი, სანქტ-პეტერბურგი და სოჩი. ისინი გამო-ირჩევიან უნიკალური კულტურული და არქიტექტურული ძეგლებით, რომელთაც გააჩნიათ მრავალსაუკუნოვანი ისტო-რია. ტურიზმის განვითარების პოტენციალით დღესდღეობით ხასიათდებიან სხვა რეგიონებიც: კარელია, კამჩატკა და ბაი-კალის ტბის მიდამოები. ყველაზე დიდი პოპულარობით სარ-გებლობს ტურისტული მარშუტი ე. წ. “ოქროს რკალი”, რო-მელიც ეწყობა რუსეთის ისტორიული ქალაქების დასათვა-ლიერებლად. ულამაზესი ისტორიული ძეგლების დათვალიე-რება შეიძლება წელიწადის ნებისმიერ დროს. ამ ტურში შე-დის რვა ძირითადი ქალაქი: სერგიევ პოსადი, პერესლავლ-ჰალესკი, როსტოვი, იაროსლავლი, კოსტრომა, ივანოვო, სუზდალი და ვლადიმირი. ეს ქალაქები მდებარეობს ექვს (მოსკოვის, ვლადიმირის, ივანოვოს, კოსტრომის, ტვერისა და იაროსლავლის) ოლქში.

მოსკოვი ძალიან პერსპექტიულია ტურიზმის განვითარე-ბის თვალსაზრისით, მაგრამ მის აღმავლობას აფერხებს ქა-ლაქის ტურისტული ინფრასტრუქტურის განუვითარებლობა. ტურისტებისთვის ერთ-ერთ ყველაზე მიმზიდველ ობიექტს წარმოადგენს წითელი მოედანი და კრემლი, რომელსაც უწოდებენ მოსკოვის „გულს“. ეს არის შესანიშნავი ისტორი-ულ-არქიტექტურული ძეგლი, რომელიც აშენდა მრავალი სა-უკუნის წინ. ოფიციალურ წყაროებში მოსკოვი პირველად მოხსენიებულია 1147 წელს, მაგრამ როგორც გამოკვლევებმა

აჩვენა, ადგილი, სადაც ახლა მდებარეობს კრემლი, დასახ-ლებული იყო ჯერ კიდევ ჩვენს წელთა აღრიცხვამდე I ათასწლეულის მეორე ნახევარში. 1156 წელს იური დოლგო-რუკის მიერ აშენდა ციხე-სიმაგრე. 1339–1367 წლებში აშენდა და მოპირკეთდა 70 სმ-ის სისქის, თეთრი ქვისგან ნაშენი კედლები. ამიტომ მოსკოვს უწოდეს “თეთრი ქალაქი”.

კრემლში ყველაზე დიდი მშენებლობა დაიწყო ივან III-ის (1462-1505 წწ) მოღვაწეობის დროს. მოსკოვი გახდა რუსეთის ცენტრალიზებული სახელმწიფოს დედაქალაქი. XV საუკუ-ნის დასასრულს კრემლის კედლები მოპირკეთებული იქნა აგურებით. აშენდა 18 ახალი კოშკი. კრემლის სიგრძე შეად-გენს 2235 მეტრს. 1937 წელს ოქტომბრის რევოლუციის 20 წლისთავთან დაკავშირებით, ხუთ კოშკზე აღმართეს მნათო-ბი ვარსკვლავები. ყოველი ვარსკვლავი იწონის 1 ტონას, ხო-ლო წრიული დიამეტრით ისინი შეადგენენ 3,75 მეტრს.

კრემლის ყველაზე ლამაზი შენობაა სპასის კოშკი, რო-მელზეც XIX საუკუნეში აღმართული იქნა 6,12 მეტრის დია-მეტრის ციფერბლატების მქონე საათი. მისი ზარი ჩამოჰ-კრავს ყოველი საათის დასრულებისას. იგი იწონის 2160 კგ-ს. სპასის კოშკის სიმაღლე, ვარსკვლავთან ერთად, შეად-გენს 71 მეტრს. ის აშენდა 1591 წელს მილანელი არქიტექტო-რის ხელმძღვანელობით.

კრემლის ცენტრში მდებარეობს საკათედრო მოედანი, სა-დაც თეთრი ქვებისაგან აგებულია ტაძართა კომპლექსი. მათ შორის ყველაზე დიდია 1. მიძინების ტაძარი, რომელიც აგე-ბულია 1475-1479 წლებში რუსი სპეციალისტების მიერ იტა-ლიელი არქიტექტორის ფიორავანტის ხელმძღვანელობით. მიძინების ტაძარი იყო ღვთის მსახურთა რელიგიური აღმსა-რებლობის ადგილი. მასში იკრიბებოდნენ სამეფო კარის მუ-შაკები და იღებდნენ მნიშვნელოვან სახელმწიფო აქტებს. ეს ტაძარი წარმოადგენს ხელოვნების იშვიათ შედევრს; 2. სამე-ფო ოჯახის ტაძარი, რომელიც აგებულია ფსოვის სპეცია-ლისტების მიერ 1484–89 წლებში. მასში განლაგებული ექ-სპონატები შედგება XII–XVI საუკუნეებში მოღვაწე რუსი

სპეციალისტების 50 ნამუშევრისაგან; 3. ამაღლების ტაძარი აგებულია XVI ს-ის დასაწყისში. ტაძრის კედლები მოხატულია გრაფთა პორტრეტებით, რომელთა საგრაფოებიც შევიდა რუსეთის შემადგენლობაში. ის იყო გრაფების და მეფეების შეკრების ადგილი.

ამ მოედანზე 1487–1491 წლებში ააგეს პალატა, რომლის ფასადი მოპირკეთებულია მარმარილოს ქვით. ამ პალატაში ატარებდნენ საკათედრო სხდომებს, სახელმწიფო შეხვედრებს და ახდენდნენ უცხო ქვეყნების ვასალთა მიღებას. საკათედრო მოედანზე აღმართულია ივანე მრისხანის ზარი, რომელიც ასრულებდა ძველი ქალაქის მთავარი საპილოტო კოშკის როლს. მისი სიმაღლეა 81 მეტრი. ზარების დამონტაჟების დროს აქ აღიმართა მსოფლიოში ყველაზე დიდი სამეფო ზარი. მისი წონაა 200 ტონა, დიამეტრი – 6,6 მ, ხოლო სიმაღლე კი – 6 მ. კრემლში იგი დაამონტაჟეს 1733–1735 წლებში.

სამეფო კოშკთან ახლოს მდებარეობს ეკლესია თორმეტი ეპისტოლეით, პატრიარქის პალატა და იარაღის არსენალის შენობა, რომელიც მოაპირკეთეს 1702–1736 წლებში. აქ გამოფენილია ქვემეხები და ის საბრძოლო იარაღი, რომელიც გამოყენებული იქნა საფრანგეთისა და ყაზახეთის წინააღმდეგ ომის დროს. XVIII საუკუნის ბოლოს კრემლის ტერიტორიაზე ააგეს სამსართულიანი შენობა, სადაც განთავსებული იყო საბჭოთა კავშირის მინისტრთა საბჭო. კრემლის სხვა ნაგებობებს შორის აღსანიშნავია დიდი სასახლე და მოპირკეთებული პალატა, სადაც თავმოყრილია უნიკალური ძვირფასი განძი და დეკორატიული ხელოვნების ნიმუშები, აგრეთვე რუსეთისა და უცხოეთის სპეციალისტების ცეცხლსასროლი იარაღის სხვადასხვა სახეობა. მუზეუმის ექსპონატებს შორის აღსანიშნავია რუსეთის დიდი მთავრის ვლადიმირ მონომახის ქუდი, მეფე – მიხეილ რომანოვის აღკაზმულობა, პეტრე I-ის ქუდი, უცხოელი სპეციალისტების ნაკეთობათა და აღმასების ექსპონატთა კოლექცია. კრემლი გა-

მოირჩევა წითელი მოედნით, რომელზეც მდებარეობს ვ. ი. ლენინის მავზოლეუმი

აქვე აღმართულია 1611–1612 წლებით დათარიღებული, პოლონეთის დამპყრობლებისაგან მოსკოვის განმათავისუფლებელი ეროვნული გმირების – კოზმა მინინის და დიმიტრი პოჟარსკის ძეგლები. მოედნის მოპირდაპირე მხარეს მდებარეობს წითელი აგურის შენობა კოშკებით, რომელიც აგებული იქნა XIX საუკუნის 70-80-იან წლებში ვ. ო. შერვუდისა და ა. ა. სემიონოვის პროექტის მიხედვით. ამ შენობაში განლაგებულია სახელმწიფო-ისტორიული მუზეუმი, სადაც თავმოყრილია შრომის და საბრძოლო იარაღები, ძვირფასეულობა, ტანსაცმელი, ფრესკები, დოკუმენტები, წიგნები, სურათები, საყოფაცხოვრებო საქონელი. მუზეუმის ფონდში განლაგებულია ოთხი მილიონი საგანი. კრემლის მოპირდაპირე მხარეს მდებარეობს მაღაზიების კომპლექსი.

წითელ მოედანზე წარმოებდა 1917 წლის რევოლუციურ პროცესთა ორგანიზება. აქედან მიდიოდნენ ფრონტზე 1941 წელს საბჭოთა საჯარისო შენაერთები, აქვე 1945 წელს შედგა გამარჯვების ზეიმი. ამ მოედანზე მოეწყო შეხვედრა 1961 წელს კოსმოსიდან დაბრუნებულ I კოსმონავტთან – იური გაგარინთან.

კრემლისა და წითელი მოედნის მიმდებარე ქუჩებისა და მოედნების ბოლოს ჩაედინება მდინარე –მოსკოვი. აქ თავმოყრილია ბევრი ისტორიული ძეგლი და სახელმწიფო დაწესებულება. კრემლის აღმოსავლეთით მდ. მოსკოვის სანაპიროზე მდებარეობს ჩინელების დასახლების უბანი, რომლის ირგვლივ 1535-1538 წლებში ააგეს 2,5 კმ. სიგრძის კედელი. მას გააჩნდა 12 კოშკი. ტურისტებს შეუძლიათ ამ კედლის ნარჩენები დაათვალიერონ ტრიუმფის მოედანზე “ჩინური” მოგზაურობის დროს. აქვე მდებარეობს სასტუმრო “რუსეთი”, პოლიტექნიკური მუზეუმი, დიდი და პატარა ახალგაზრდული თეატრი, მ. ლომონოსოვის სახელობის მოსკოვის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ძველი შენობა, რუსეთის სახელმწიფო ბიბლიოთეკა და ქრისტეს ძეგლი. XIX ს-ის ბოლოს ნაპოლე-

ონთან ომის მოგების აღსანიშნავად, 1930-იან წლებში ძველი გადატანილ იქნა საბჭოთა ხელისუფლების მიერ. გარდა ამისა, წითელი მოედნის ირგვლივ მდებარეობს ბევრი სხვა ისტორიული ძეგლი.

ქალაქის ძველ, ისტორიულ ნაწილში მდებარეობენ ბულვარი, ე. ბ. ვახტანგოვის სახელობის თეატრი და ა. ს. პუშკინის სახლ-მუზეუმი, ა. ს. პუშკინის სახელობის ხელოვნების სახელმწიფო მუზეუმი, ტრიუმფალური ბაღი, რომლებიც წარმოადგენენ დიდ ისტორიულ-კულტურულ ფასეულობას. აქვე მდებარეობს ტრეტიაკოვის სახელმწიფო გალერეა, სადაც თავმოყრილია 5000-ზე მეტი მხატვრის ექსპონატი, ძველი რუსული ხელოვნების 3000-ზე მეტი შედევრი, 900 სკულპტურული ძეგლი და 30 000-ზე მეტი ნახატი. მოედნის გვერდით მდებარეობს მსოფლიოში ცნობილი პ. ი. ჩაიკოვსკის სახელობის კონსერვატორია. მოსკოვში მოხვედრილმა ტურისტმა შეუძლებელია არ დაათვალიეროს 1950-იან წლებში აგებული მ. ვ. ლომონოსოვის სახელობის მოსკოვის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ახალი შენობა. მისი სიმაღლე აღწევს 385 მ-ს. სიმაღლის მიხედვით, რუსეთში ეს შენობა მეორე ადგილზეა, ოსტანკინოს სატელევიზიო კოშკის შემდეგ. უნივერსიტეტის წინ, მოედნიდან იშლება ქალაქის ხედი. მდ. მოსკოვის მეორე სანაპიროზე მოჩანს სპორტის სასახლე და დიდი სპორტული არენა.

რუსული მონუმენტური ხელოვნების შედევრია მდ. მოსკოვის სანაპიროზე მდებარე, XVI–XVII საუკუნეებში აგებული, ძველთა არქიტექტურული კომპლექსი. სწორედ ამ სანაპიროს ველზე გაიმარჯვა ივანე IV მრისხანემ ყაზანთა წინააღმდეგ გამართულ ომში. აქვე აგებულია ისტორიული მუზეუმი. აქვე მდებარეობს მოსკოვის ორი ისტორიულ-არქიტექტურული ძეგლი – ნოვოდევინისა და დონის მონასტრები. მოსკოვში მდებარეობს 70-ზე მეტი მუზეუმი, 60-ზე მეტი პროფესიული თეატრი, 80 სამეცნიერო დაწესებულება და ბევრი სამრეწველო საწარმო.

ამრიგად, მოსკოვი წარმოადგენს ტურისტების თავშეყრის მნიშვნელოვან ადგილს, რომელიც მდებარეობს დასავლეთ რუსეთის ფედერალურ ოლქში. იგი ცნობილია XII საუკუნეში აგებული კრემლის არქიტექტურული ანსამბლით. აქვე მდებარეობს წმინდა ბასილის ტაძარი შთამბეჭდავი ელეგანტური ფერადი გუმბათებით, სპასის კოშკი, ლენინის მავზოლეუმი, ნიკოლსკის კოშკი, ისტორიული მუზეუმი და სავაჭრო ცენტრი – გუმი. ისტორიული ძეგლების გარდა, აქ დიდი რაოდენობით არის თანამედროვე არქიტექტურის ნაგებობები, თეატრები, მუზეუმები, კინო-დარბაზები, საკონცერტო დარბაზები. მხოლოდ მოსკოვში ტურისტებს ემსახურება ექვსი აეროპორტი და ცხრა რკინიგზის სადგური.

ღირსშესანიშნაობებით არის აღსავსე **მოსკოვის მიმდებარე ტერიტორიებიც**. ეს ეხება ხეივნებს და იმ ადგილებს, რომლებიც დაკავშირებულნი არიან ლიტერატურისა და ხელოვნების ცნობილ მოღვაწეთა საქმიანობასთან. აქვე ახლოს მდებარეობს ფ. ი. ტიუტჩევის ხეივანი და მუზეუმი. ეს ხეივანი რუსეთის სამხატვრო ლიტერატურის ისტორიაში შევიდა, როგორც XIX საუკუნის რუსული ხელოვნების საუკეთესო შედევრი, რომელიც მდიდარია მოსკოვის ძველი არქიტექტურული ძეგლებით.

ტურისტების ყურადღებას იპყრობს პ. ი. ჩაიკოვსკის სახლ-მუზეუმი. მოსკოვის ოლქის ერთ-ერთ “მარგალიტს” წარმოადგენს ქალაქი – ზვენიგოროდი, რომლის შესახებ პირველი წერილობითი წყარო თარიღდება 1339 წლით, თუმცა ქალაქი დაარსდა ბევრად უფრო ადრე. არქეოლოგიური გამოკვლევები მოწმობს იმის შესახებ, რომ ჯერ კიდევ XII–XIII საუკუნეებში ზვენიგოროდში ცხოვრობდა ვაჭრები. არსებობს ლეგენდა იმის შესახებ, რომ ზვენიგოროდი განგაშის მიცემით აცოვინებდა მოსკოვს მტრის მოახლოების შესახებ. ამიტომ ზვენიგოროდმა შეიძინა სტრატეგიული მნიშვნელობა. ქალაქთან ახლოს ააგეს “სადარაჯო”. XIV საუკუნის დასასრულს ზვენიგოროდში დაარსდა სამლოცველო-სა-

ყარაულო მონასტერი, სადაც ინახება ანდრია რუბლიოვის ფრესკები.

მიძინების ტაძარი მოხატა დიდმა რუსმა მხატვარმა ანდრია რუბლიოვმა. იგი ითვლება ერთ-ერთ მთავარ მართლმადიდებლურ საადმსარებლო წმინდა ადგილად, მის ჩრდილო-აღმოსავლეთით, 1152 წელს იური დოლგორუკის მიერ ტბის სანაპიროზე დაარსდა ქალაქი, რომელმაც ყველაზე უკეთ შემონახა XII ს-ის მთავრის – ალექსანდრე ნევესკის მიერ აგებული ისტორიული და არქიტექტურული ძეგლები. აქ არსებობს ისტორიულ-მხატვრული მუზეუმები, ვლადიმირის ტაძარი და ა. შ. ამ ქალაქში პეტრე I-მა ააგო თავისი პირველი ბოტანიკური ბაღი. აქედან ტურისტს შეუძლია გადავიდეს როსტოვში. ეს ქალაქი დაარსდა 852 წელს, ე. ი. მოსკოვთან შედარებით ბევრად უფრო ადრე. დიდებულია XV–XVII სს-ში აგებული როსტოვის კრემლიც. ქალაქში ბევრია სხვადასხვა ეპოქის ძეგლი.

როსტოვიდან ფეხით ჩრდილოეთით გასეირნების შემთხვევაში ტურისტები აღმოჩნდებიან რუსეთის ძველ ქალაქ – იაროსლავლში მდინარე ვოლგაზე, რომელიც დაარსებული იქნა XI საუკუნის დასაწყისში. 1463 წელს ქალაქი შევიდა რუსეთის შემადგენლობაში. იაროსლავლში ბევრი ისტორიული და არქიტექტურული ძეგლია: სპასის მონასტერი, წმიდა ილინის ეკლესია, ტოლგის მონასტერი და სხვები. ეს ქალაქი მსხვილი სამეცნიერო და სამრეწველო ცენტრია. კოსტრომი განლაგებულია მდ. ვოლგაზე. ქალაქი დაარსდა XII საუკუნეში. ყაზანის მოსკოვთან მიერთების შემდეგ (1552 წელს) კოსტრომი დაკარგა მისი სამხედრო-სტრატეგიული მნიშვნელობა. ამიტომ ქალაქში დაიწყო სწრაფი ეკონომიკური აღმავლობა. XVIII საუკუნეში კოსტრომი გადაიქცა მსხვილ სამრეწველო ცენტრად. ქალაქის შედარებით ცნობილ არქიტექტურულ ძეგლს წარმოადგენს იპატევის მონასტერი, რომელიც დაარსდა 1330 წელს. იპატევის მონასტერში 1613 წელს მიხეილ რომანოვი გამოცხადებულ იქნა მეფედ.

1958 წლიდან მონასტერი წარმოადგენს ისტორიულ-არქიტექტურულ და სამხატვრო მუზეუმს.

კიევის მთავრის–ვლადიმირ მონომახის მიერ XII საუკუნეში დაარსებული ძველი ქალაქი ვლადიმირი თანამედროვე ეტაპზე წარმოადგენს მსხვილ სამრეწველო და რეგიონულ ცენტრს. ქალაქის მდიდარი ისტორიული წარსულის შესახებ მოწმობს მასში მდებარე მრავალრიცხოვანი ძეგლები: ოქროს კარიბჭე, მიძინების ტაძარი, დიმიტრიევის ტაძარი, შობის ტაძარი. რუსეთის ძველი ქალაქი–სუზდალი იური დოლგორუკის დროს იყო დიდი სამთავროს დედაქალაქი, რომელიც მდებარეობდა ვლადიმირიდან 30 კმ-ის დაშორებით. თანამედროვე ეტაპზე ეს არის წყნარი პროვინციული ტურისტული ქალაქი. მრავალრიცხოვანი ტურისტები ჩვეულებისამებრ ათვალიერებენ ცენტრალურ მოედანს, სადაც მდებარეობს საეკლესიო არქიტექტურის შესანიშნავი ძეგლები.

სანქტ-პეტერბურგი ითვლება ჩრდილო-დასავლეთ რუსეთის კულტურულ დედაქალაქად. იგი გაშენებულია მდინარე ნევის დელტაზე, ფინეთის ყურის აღმოსავლეთით. იგი ბალტიის ზღვის სანაპიროზე მდებარე, სიდიდით მეორე ქალაქია. ტურისტული მიზიდულობის მიხედვით მას მერვე ადგილი უკავია მსოფლიოში. სანქტ-პეტერბურგი “სასახლეოა” ქალაქია. მათგან პირველია 1710-14 წლებში პეტრე I-ის მიერ ზაფხულის ბაღში აგებული სასახლე. აქვეა ბაროკოს სტილის რეზიდენციები (ნევის სანაპიროზე აგებული მენშიკოვის სასახლე).

იმპერიულ სასახლეებს შორის ყველაზე ბრწყინვალეა 1754–1762 წლებში ბაროკოს სტილით აგებული ზამთრის სასახლე. ეს არის უზარმაზარი შენობა უმდიდრესი ინტერიერით, რომელშიც ამჟამად განთავსებულია ერმიტაჟის მუზეუმი. აქ დაცულია მსოფლიოში ერთ-ერთი უმდიდრესი და უმნიშვნელოვანესი ხელოვნების ნიმუშთა კოლექცია, რომლის არქიტექტორი იყო ბართოლომეო რასტრელი. მასვე ეკუთვნის ნევის პროსპექტის სიახლოვეს მდებარე სამი რეზიდენციის (1752-1754 წლებში აგებული სტროგანოვის სასახლის –

ამჟამად ცვილის ფიგურათა მუზეუმის, 1749-1757 წლებში აგებული ვორონცოვის სასახლის – ამჟამინდელი სამხედრო სკოლისა და 1741-1750 წლებში აგებული ანიჰოვის სასახლის – ამჟამად ბავშვთა სასახლის) პროექტებიც. აქვე მდებარეობს ბაროკოს სტილში აგებული სხვა სასახლეებიც: ფონტანკაზე – შერემეტიევის (ამჟამად შადრევნის სახელით ცნობილი) სახლი და ნევის პროსპექტზე – ბელოსელსკი-ბელოზერსკის სასახლე (1946-1948 წწ.), თავადი სერგეი ალექსანდროვიჩის ყოფილი რეზიდენცია.

აქვე აღსანიშნავია სხვა მნიშვნელოვანი ძეგლებიც: 1710 წელს პეტრე I-ის ბრძანებით აგებული მართლმადიდებლური მონასტერი – ალექსანდრე ნეველის ღაფრა (რომელიც აგებულია იმ ადგილზე, სადაც ალექსანდრე ნეველმა ბრძოლა მოუგო შვედებს), სანქტ-პეტერბურგის არქიტექტურის შედევრი – აღმირალის შენობა, რუსული კლასიციზმის ძეგლი, რომლის მშენებლობაც დაიწყო 1704 წელს. ამ შენობაზე გემის გამოხატულება ქალაქის მნიშვნელოვანი სიმბოლოა, რადგან სანქტ-პეტერბურგი რუსეთის დიდი საპორტო და საზღაპრო ცენტრია.

რუსეთის მნიშვნელოვანი ტაძრებია აგრეთვე კაზანის ღვთისმშობლის ხატი, ისააკიევის და ქრისტეს აღდგომის ტაძრები. თითოეული მათგანი უნიკალური შენობაა თავისი არქიტექტურით და იზიდავს დამთვალიერებელს სხვადასხვა ქვეყნიდან. დიდი პოპულარობით სარგებლობს პეტერბურგის ხიდები, რომელთაგან ერთ-ერთის გახსნას (იხსნება ღამის პირველი საათის შემდეგ გემების გასატარებლად) არ შეიძლება, რომ არ დაესწროს აქ ჩამოსული ტურისტი. პეტერბურგში 200-მდე მუზეუმი და 70-მდე თეატრია, რომელთაგან ყველაზე მნიშვნელოვანია მარინის თეატრი.

სანქტ-პეტერბურგი მისი გარეუბნებით თავად არის რუსეთის ისტორიულ-კულტურული ღირსშესანიშნაობა. იგი აღიარებულია მეორე მსოფლიო ომის დროს გამორჩეული თავდაცვით. პეტერბურგს ხშირად უწოდებენ “წრდილოეთის ვენეციას”. ის დაარსდა 1703 წელს პეტრე I-ის ბრძანებით, რათა აქ

აეშენებინათ პორტი, ციხე-სიმაგრე და იმპერიის დედაქალაქი. მშენებლობისათვის აქ მოწვეული იქნა დასავლეთ ევროპის არქიტექტორები.

აქ ტურისტების ყურადღებას, უპირველეს ყოვლისა, იპყრობს ზამთრის სასახლე, რომელიც ააგო არქიტექტორმა ბ. რასტრელმა. აღნიშნულ შენობაში მდებარეობს სახელმწიფო მუზეუმი, რომელიც ცნობილია მთელ მსოფლიოში. მუზეუმში გამოფენილია დაახლოებით 2,7 მლნ სურათი, სკულპტურა, ნახატი, ხელოვნების შედევრები, ავეჯი, ტრადიციული პიჯაკები, მონეტები, მედლები, იარაღი და ცივილიზაციის ყველა ეპოქის სხვა საგნები. აქვეა სანქტ-პეტერბურგის მოედნების კომპლექსი, სასახლის მოედანი, “დეკაბრისტების” მოედანი, ხელოვნების მოედანი, მარსის ველი და ა. შ.

სასახლის მოედნის მშენებლობას საფუძველი ჩაეყარა ზამთრის სასახლის აგებით. მის ცენტრში აღმართულია 1812 წლის ომში რუსი ხალხის გამარჯვების კოშკი. მის სიახლოვეს მდებარეობს მსოფლიოში ყველაზე მაღალი (102 მ. სიმაღლის) მართლმადიდებლური (ისააკიევის) ტაძარი. იგი ტერიტორიულად განლაგებულია 1 ჰექტარი მიწის ფართობზე. სანქტ-პეტერბურგის სიმბოლოა ცხენზე ამხედრებული პეტრე I-ის ქანდაკება, რომელიც ააგო სკულპტორმა-ფალკონემ. ძეგლი მდებარეობს “დეკაბრისტების” მოედანზე. ქალაქის სხვა ღირსშესანიშნაობებს წარმოადგენს აღმირალ-პეტრე-პავლოვის ეკლესია, რუსეთის სახელმწიფო მუზეუმი, სადაც თავმოყრილია რუსი მხატვრების, სკულპტორების ნახატები და სკულპტურები, ვასილის კუნძულის შენობათა კომპლექსი და საზაფხულო ბაღი. დიდებულია აგრეთვე ქალაქის მთავარი ქუჩა – ნევის პროსპექტი.

აქ ტურისტებს იზიდავს სანქტ-პეტერბურგის გარეუბნებიც: შესანიშნავი ქალაქგარე სასახლეები და პარკები, იმპერატორის საზაფხულო რეზიდენცია, სამეფო სოფელი, ორანიენბაუმი, პავლოვისა და პეტერგოვის პარკები. II მსოფლიო ომის დროს მათი უმრავლესობა გაიძარცვა, მაგრამ ომის შემდეგ ისინი კვლავ აღსდგა. იმპერატორ პეტრე III-ის

საზაფხულო რეზიდენცია (სასახლე-პარკის კომპლექსი) გამოირჩევა არქიტექტორ ა. რინალდის მინიატურული ეზოთი. მოგვიანებით სწორედ ამ არქიტექტორმა ააგო ეკატერინე II-ის სასახლე. ყველა ეს ისტორიული ძეგლი კლასიციზმის გამოხატულებაა. მუზეუმის დარბაზებში წარმოდგენილია XVIII საუკუნის შედეგები: გრაფიკები, ნახატები, სურათები და ა. შ.

სამეფო სოფელი შეიქმნა XVIII საუკუნის შუა ხანებში. ეკატერინეს სასახლე აშენდა პეტრე I-ის მეუღლის, მომავალი დედოფლის ეკატერინე I-ის დასვენებისათვის. იგი დგას შუა საუკუნეების პარკთა შორის, სხვა სასახლეთა გარემოცვაში და გამოირჩევა პლასტიკური დეკორაციის საოცარი მრავალფეროვნებით. ცისფერ ფასადზე შეღებილი თეთრი შენობები მოჩუქურთმებულია ოქროსფრად. სასახლეში განლაგებულია XVII–XVIII საუკუნეების იტალიელ ხელოვანთა სკულპტურები.

სასახლის მოპირდაპირედ მდებარეობს არქიტექტორ კამერონის გალერეა. აქ წარმოდგენილია ვერცხლისფერი სკულპტურების კოლექცია. პარკში აგებულია დიდი და ღამაზი შენობები. ეკატერინეს სასახლის გვერდით მდებარეობს სამეფო სოფლის ლიცეუმის შენობა. აქ სწავლობდა ა. ს. პუშკინი. ლიცეუმის ბაღში აღმართულია პოეტის ძეგლი. სამეფო სოფლიდან 2 კმ-ის დაშორებით მდებარეობს არქიტექტორ ჩ. კამერონის მიერ აგებული პავლოვის პარკი, რომელიც ევროპის ერთ-ერთი უღამაზესი და უმსხვილესი პარკია. იგი გაშენებულია 600 ჰექტარი მიწის ფართობზე. მუზეუმში წარმოდგენილია რუს მოღვაწეთა პორტრეტების კოლექცია.

პეტერგოფი – რუსული ხელოვნების ერთ-ერთი, ყველაზე ცნობილი ძეგლია. მას უწოდებენ “ხელოვნების მარგალიტს”, რადგანაც იგი მოიცავს ზღაპრული სილამაზის მქონე ბაღებს, პარკებს, ეზოებსა და შადრევნებს. 2005 წლის სექტემბერში პეტერგოფმა აღნიშნა თავისი დაარსების 300 წლისთავი. მის კომპლექსში შედის 7 პარკი, 20-ზე მეტი სასახლე და აგრეთვე 140 შადრევანი. შადრევნების სისტემაში ყველა-

ზე მაღალი შადრევანი აღწევს 22 მეტრს. შადრევნების დიდი კასკადი ესხმება 225 მოოქროვილ სკულპტურას. ორანიენბაუში მდებარეობს პეტერგოფის სიახლოვეს სანქტ-პეტერბურგისგან 40 კმ-ის დაშორებით. მისი სასახლე-პარკის კომპლექსი არ დაზარალებულა II მსოფლიო ომის დროს, რადგანაც ქალაქი არ ყოფილა ოკუპირებული.¹

სერგიევ-პოსადი არის მრავალრიცხოვანი არქიტექტურული ნაგებობების მქონე ქალაქი. სამონატრო კომპლექსი მოიცავს 50-ზე მეტ შენობას. მათ შორის ყველაზე მსხვილია მიძინების ტაძარი, რომლის მშენებლობა დაიწყო XV საუკუნეში და თითქმის ოთხი საუკუნე გასტანა. პერესლავლ-ზალესკში მდებარეობს ექვსი მონასტერი, რომელთაგან 4 მოქმედი. XVIII საუკუნეში იგი იყო პერესლავლის ეპარქიის ცენტრი. ხუთი მონასტრიდან აქ შემორჩენილია თეთრი ქვის მონასტერი – სპასო-პრეობრაჟენსკი. როსტოვი არის ტურისტული მარშრუტის მარგალიტი. ეს ქალაქი მდიდარია არამარტო ისტორიულ-კულტურული ძეგლებით, არამედ თვალწარმტაცი ლანდშაფტითაც. აქ ტურისტებს იზიდავს XVII საუკუნეში აგებული როსტოვის კრემლი. ქალაქის კულტურულ ღირსშესანიშნაობას წარმოადგენს როსტოვის 13 ზარი, რომლებიც გამოსცემენ უნიკალურ ხმას.

იაროსლავლი დაარსდა 1010 წელს, რომლის ისტორიულ ცენტრშიც მდებარეობს 140-მდე არქიტექტურული ძეგლი. აქ მდებარე ეკლესიებს ეტყობათ დასავლეთის კულტურისა და არქიტექტურის ზეგავლენა. ამ ქალაქის ერთ-ერთ ტურისტულ ღირსშესანიშნაობას წარმოადგენს სპასო-პრეობრაჟენსკის ძეგლი მონასტერი, ილია წინასწარმეტყველის ეკლესია, XV საუკუნის ტოლგსკის მონასტერი. კოსტრომის ისტორიული ნაწილის არქიტექტურული დაგეგმარება შემორჩენილია 1781 წლიდან. იგი გაშლილია მდ. ვოლგის სანაპიროზე. მნიშვნელოვან არქიტექტურულ ძეგლს წარმოადგენს იპატიე-

¹ www.1001tur.rufirms.turizm.ru/agency/1142.html Развитие международного туризма.

ვის სამონასტრო კომპლექსი, რომელიც ააგეს 1330-იან წლებში.

ივანოვო განთქმულია კონსტრუქტივიზმის ეპოქის ძეგლებით. ესენია: სახლი-გემი, სახლი-ნავი და სხვა. აქ შემორჩენილი სამრეწველო ობიექტები (მაგ., საფეიქრო ქარხანა) თავისებურ კოლორიტს ანიჭებს ამ ქალაქს. სუზდალი არის უძველესი ქალაქი, რომელიც დაარსდა X საუკუნეში. მის უმთავრეს ღირებულებას წარმოადგენს 1024 წელს აგებული სუზდალის კრემლი. იგი მდებარეობს ქალაქის სამხრეთით, რომლის მნიშვნელოვანი ნაწილიც ჯერ კიდევ არის შემორჩენილი. აქ მრავლად არის სამონასტრო კომპლექსებიც: ალექსანდროვის მონასტერი (1240 წ.), რიზოპოლოჟენის მონასტერი (1207 წ.), პოკროვის ეკლესია (1364 წ.). ეს უკანასკნელი იყო იმდროინდელი რუსეთის ერთ-ერთი უდიდესი ტაძარი. ვლადიმირში შემორჩენილია XVII ს-ის ოქროს კარიბჭე და თეთრი ქვისგან აგებული მიძინების მონასტერი, რომელიც შეტანილია იუნესკოს ძეგლთა დცვის ნუსხაში.

რუსეთში ვითარდება **საზღვაო ტურიზმი**, თუმცა აქ ჩამსვლელთა უმეტესობას წარმოადგენენ ადგილობრივი ტურისტები. შავი ზღვის კურორტებია: სოჭი, ანაპა, ადლერი და გელენჯიკი. ეს ქალაქები მდებარეობენ სუბტროპიკული კლიმატის ზონაში. აქ არის მრავალი სანატორიუმი, სადაც შესაძლებელია მინერალური წყლის აბაზანების მიღებაც. ტურისტებისათვის განსაკუთრებით მიმზიდველ ადგილს წარმოადგენს ბაიკალის ტბა, რომელიც მდებარეობს აღმოსავლეთ ციმბირში და ტექტონიკური წარმოშობის ყველაზე ღრმა (მაქსიმალური სიღრმე – 1642 მ.) ტბაა მთელ მსოფლიოში. ამ ტბის ფართობია 31722 კმ², სადაც ჩაედინება 340-მდე მდინარე. ტბიდან კი გამოედინება მხოლოდ ერთი მდინარე – ანგარა.

თვალწარმტაცია ტბის ფლორა და ფაუნა. მსურველებს თავისუფლად შეუძლიათ აქ არსებული ლამაზი პეიზაჟების დათვალიერება. ტბის მიმდებარე ტერიტორიებზე მოწყობილია სპეციალური ტურისტული ბილიკები, რომელიც საშუა-

ლებას აძლევს ტურისტებს უკეთ შეიცნონ აქაური ბუნება. ტურისტებს ღამის გათევა აქ შეუძლიათ ტბის სანაპიროზე სპეციალურად მოწყობილ კარავებში ან მიმდებარე სოფლებში. რუსეთის უკიდურეს ჩრდილო-აღმოსავლეთით მდებარეობს სეისმურად აქტიური ზონა – კამჩატკის ნახევარკუნძული, სადაც 160 ვულკანიდან 68 მოქმედია. ნახევარკუნძულის ფართობია 472,3 ათ კმ². მოქმედ ვულკანებს შორის ყველაზე მაღალია ე. წ. კლუჩევსკაია სოპკა (4750 მ.). აქ ბევრი მდინარეა, რომელიც ტურისტებს იზიდავს მდიდარი ფაუნით.

ზოგიერთი მათგანი გამოსადეგია ჯომარდობისათვის. მდიდარია ნახევარკუნძულის ფლორა და ფაუნაც. საერთაშორისო ტურისტების უმრავლესობა რუსეთის დიდ ქალაქებში ჩადის, რადგანაც დიდი ტერიტორიების მიუხედავად, განუვითარებელია ინფრასტრუქტურა, არასტაბილური ეკონომიკური მდგომარეობა და პოტენციალის გამოუყენებლობა. ამის მიუხედავად, რუსეთში ბოლო დროს ინტენსიურად ვითარდება სხვადასხვა სახის ტურიზმი. აქ ჩამოდიან მთამსვლელობისათვის, რაფტინგისათვის, თუმცა ცოტაა მთის მდინარე. ამდენად, რუსეთი ფლობს უდიდეს შესაძლებლობას ტურისტების განვითარებათვის. ამას ხელს უწყობს მრავალფეროვანი ბუნებრივი პირობებისა და რესურსების არსებობა, რუსეთის მდიდარი კულტურულ-ისტორიული წარსული, დიდი და ნაკლებადდასახლებული ტერიტორიები, სადაც შემონახულია ველური ბუნება. რიგი მიზეზების გამო, რუსეთი ჯერ კიდევ ვერ ახერხებს თავისი რეკრეაციული პოტენციალის სრულ რეალიზებას. ის არასრულფასოვნად იყენებს ამ სფეროში არსებულ რესურსებს.

რუსეთის ტურისტული რესურსების ათვისება შეუძლებელია **სატრანსპორტო ქსელის** განვითარების გარეშე. თანამედროვე ეტაპზე ტრანსპორტის ყველაზე მეტად გამოყენებად სახეობას წარმოადგენს რკინიგზის ტრანსპორტი. ამასთან დაკავშირებით, ტურიზმის ერთ-ერთ პერსპექტიულ სახეობად შეიძლება გადაიქცეს სარკინიგზო ტურიზმი. ტურისტული ბაზრის მნიშვნელოვან სეგმენტად ითვლება, წინას-

წარ დაგეგმილი მარშრუტების მიხედვით, სპეციალიზებული ტურისტულ-საექსპედიციო მგზავრობის ორგანიზება. ტურიზმი გადაიქცა რუსეთის რეგიონული განვითარების ხელშეწყობ ფაქტორად.

რუსეთში ჩატარებულმა კვლევებმა აჩვენა, რომ ტურიზმის განვითარებისადმი ინტერესს სულ უფრო იჩენენ რეგიონები. ახალაშენებულმა რეგიონებმა დაიწყო თავიანთ ტურისტულ ღირსშესანიშნაობათა რეკლამირება. ტურისტების და ინტერესების სფეროს წარმოადგენს რუსეთის არამარტო მჭიდროდ დასახლებული ადგილები, არამედ პროვინციული რეგიონებიც. ეს არის ფართო ნაპიროების მქონე ნელა მოლივლივე მდინარეები, მდელოები, ლამაზი ფართოფოთლოვანი ტყეები. თვალწარმტაცია **კალუგას ოლქი** და მისი ქალაქები – კალუგა და ბოროვი. მხარეში შემონახულია რელიგიური ძეგლები: შვიდი მონასტერი და 130-ზე მეტი ეკლესია. კალუგას მიმდებარე ტერიტორიებში ბევრი ხეივანი და მუზეუმი. კალუგის მხარეში მდებარეობს ოპტინის მონასტერი, რომელიც დააარსეს ნ. ვ. გოგოლმა, ფ. მ. დოსტოევსკიმ და ლ. ნ. ტოლსტოიმ. თანამედროვე ეტაპზე ის არის მრავალრიცხოვან მომლოცველთა სააღმსარებლო რიტუალების ჩატარების ადგილი.

სმოლენსკის ოლქი მდებარეობს აღმოსავლეთ ევროპის თითქმის ცენტრში. მის შესახებ პირველი ცნობები მოიპოვება 863 წლიდან. იგი მდებარეობს მნიშვნელოვან სავაჭრო გზა-ჯვარედინზე, რომელიც სკანდინავიის ნახევარკუნძულს უკავშირებს შავი ზღვის აუზს. სმოლენსკი სწრაფად განვითარდა. იგი გადაიქცა სლავური კულტურის უმსხვილეს ცენტრად. ჩვენს დრომდეც ქალაქის თავზე აღმართულია XII ს-ში აგებული ეკლესიები.

დნეპრის მარჯვენა სანაპიროზე. რამდენიმე კილომეტრში მდებარეობს სამების ტაძარი, რომელიც დაარსდა XVI საუკუნეში. სმოლენსკის ოლქში მდებარეობს გაგარინის ქალაქ-მუზეუმი. ბუნების მოყვარულთათვის ნამდვილი “აღმოჩენაა”

სმოლენსკის ტბათა კომპლექსი, რომელიც მოიცავს 35 ულამაზეს ტბას.

ტურისტებისათვის მიმზიდველია რუსეთის ევროპული ნაწილის ერთ-ერთი ყველაზე მსხვილი მხარე – ტვერის **რეგიონი**, რომელიც მდებარეობს ევროპისა და აზიის ბევრი ქვეყნის წყლის მარშრუტების გზაჯვარედინზე. აქ მდებარეობს ძველი პატარა ქალაქები, რომლებიც ხასიათდებიან თავიანთი სპეციფიკურობით: წმინდა მართლმადიდებლური ადგილებითა და ხეივნებით, სადაც მოღვაწეობდნენ რუსეთის ცნობილი ადამიანები. აქ ბევრი, ლამაზი პეიზაჟია. მხარის ადმინისტრაციული ცენტრია ტვერის ისტორიული ქალაქები.¹ ტვერს გააჩნია ხელსაყრელი ბუნებრივ-კლიმატური პირობები. რეგიონის ტურისტულ ღირსშესანიშნაობებს განეკუთვნება ტვერის იმპერატორული სასახლე, სამეფო ყრილობის შენობა, სალტიკოვ-შჩედრინის სახლ-მუზეუმი, ათანასე ნიკიტინის, ა. ს. პუშკინის, ი. ა. კრილოვის ძეგლები, II მსოფლიო ომში დაღუპულთა საპატივცემულოდ ქალაქში აღმართულია ობელისკი. აქ ბევრი საწარმო, რამდენიმე უნივერსიტეტი, თეატრი და ცირკია. ტვერი იზიდავს ბევრ ტურისტს მოსკოვიდან და სხვა რეგიონიდან.

ტურისტებისთვის საინტერესოა ტვერის მხარის სხვა ღირსშესანიშნაობებიც. აქ არის 300-ზე მეტი არქეოლოგიური ძეგლი, რომელთა რიცხვს განეკუთვნება კოლექციონერის, უძრავი ქონების განმკარგავის, არქეოლოგის, ანთროპოლოგის, მრავალი სამეცნიერო და მხატვარ ნ. კ. რერიხის ხეივანი. ტვერის რეგიონის ჩრდილო-დასავლეთ მხარე წარმოადგენს ტრადიციული, ეკოლოგიური, სპორტული, რელიგიური და წყლის ტურიზმის განვითარებისათვის ხელსაყრელ ზონას. რაიონში მდებარეობს ბაკუნინის ისტორიული სამარხი, რომელიც უფლიდა იშვიათი ჯიშის მცენარეებისა და ცხოველების პარკს.

¹ www.1001tur.rufirms.turizm.ru/agency/1142.html Развитие международного туризма.

ტურისტებისთვის ერთ-ერთ ყველაზე მიმზიდველ ადგილს წარმოადგენს პუშკინის სახელობის ხეივანი, რომელიც იქცა ყველაზე პოპულარულ საექსკურსიო-ტურისტულ მარშრუტად. ტვერის მხარეში ტურისტები ყველაზე ხშირად სტუმრობენ სელიგერის ტბას და ოსტაშკოვის ქალაქს, რომელიც გადაიქცა საკურორტო ცენტრად. ეს ადგილი წარმოადგენს სახელმწიფო ნაკრძალს. სელიგერის ტბის სანაპიროზე მდებარეობს ტურისტული ბაზა “სელიგერი”, რომელიც სტუმრებს იღებს მთელი წლის განმავლობაში. აქ მდებარეობს სასტუმრო კომპლექსის კიდევ ორი ბაზა. ტვერის სამხრეთ-აღმოსავლეთ ტერიტორიაზე გადის მოსკოვი-სანქტ-პეტერბურგის დამაკავშირებელი რკინიგზა და ავტომაგისტრალი.

რაიონის ყველაზე ღამაში ადგილებია მდინარე ვოლგა, პატარა ნაკადულები, ტყე, ძველი რუსული კულტურის ძეგლები, რაც აქ იზიდავს დიდი რაოდენობით უცხოელ ტურისტს. ტვერის რაიონის ტერიტორიაზე მდებარეობს 40-მდე გამაჯანსაღებელი დაწესებულება, პანსიონატი, ტურისტული ბაზა, დასვენების სახლი და ბავშვთა გამაჯანსაღებელი ბანაკები. ბევრმა არ იცის, რომ აქ არის 150-ზე მეტი ხელუხლებელი ტბა, რომელიც მიმზიდველია მეთევზეებისათვის, ექსტრემალური თავგადასავლებისა და ცურვის მოყვარულთათვის.

ტვერის მხარის ჩრდილოეთით მდებარეობს ვოლოგდის ოლქი. მის ტერიტორიაზე მდებარეობს კარსტული მღვიმეები, მყინვარების დნობით წარმოქმნილი ტბები და მდინარეები. ქალაქი **ვოლოგდა** მდებარეობს მდინარე სუხოონის სანაპიროზე, სადაც აღმართულია ხის არქიტექტურული სახლები. ტურისტები ათვალიერებენ XVI–XVII საუკუნეებში აშენებულ კრემლს, XVI საუკუნეში აგებულ მიძინების ტაძარს და მრავალრიცხოვან სამონასტრო კომპლექსს. ვოლოგდის მხარეში ტურისტებს იზიდავს ძველი პატარა ქალაქი. მდინარე სუხოონის სანაპიროებიდან ტურისტებს შეუძლიათ დაათვალიერონ XVII–XVIII საუკუნეებში აგებული სამონასტრო ტაძრის კომპლექსის, სასახლეების და სხვა არქიტექტურულ ძეგლთა

ულამაზესი პეიზაჟები. მდინარე სუხოონის ქვევით იშლება ტროცკის მონასტერი. ვოლოგდის მხარის ადმინისტრაცია ტურიზმს განიხილავს ეკონომიკური აქტიურობის ერთ-ერთ პრიორიტეტულ მიმართულებად.

ნიჟნინოვგოროდის მხარე მდებარეობს მდ. ვოლგის აუზის შუა ნაწილში, რომლის ადმინისტრაციული ცენტრია ნიჟნი-ნოვგოროდი. მის მთავარ ღირსშესანიშნაობას წარმოადგენს ნოვგოროდის კრემლი, რომელიც მოიცავს შუასაუკუნეების ციხე-სიმაგრეთა კომპლექსს, კოშკებს და XIX საუკუნის კლასიკურ ნაგებობებს. ქალაქში მდებარეობს მრავალი ეკლესია-მონასტერი. ნიჟნინოვგოროდი არის მაქსიმ გორკის სამშობლო. მხარის პირველ შედეგს – რადიო-ელექტრონიკას ტურისტმა შეიძლება გაეცნოს რადიო-ლაბორატორიის მუზეუმში.

ნიჟნინოვგოროდიდან 70 კმ-ის დაშორებით მდ. ვოლგის მარცხენა სანაპიროზე მდებარეობს ყველაზე ძველი ქალაქი – გოროდეცი. იგი დაფუძნდა 1152 წელს თავადი იური დოლგო-გოროუკოვის მიერ როსტოვი-სუზდალის სამთავროს აღმოსავლეთ საზღვრის გამყარების მიზნით. გოროდეცი ინახავს ხალხურ მხატვრულ ტრადიციებს. ლიტერატურული ტრადიციებით აღიარებულია სოფელი ბოლდინო. აქ მოღვაწეობდა დიდი პოეტი ა. ს. პუშკინი. მხარეში ტურიზმის პერსპექტიულ სახეობას განეკუთვნება: სამდინარე კრუიზები მდინარე ვოლგაზე, აღმსარებლობა, სამკურნალო-გამაჯანსაღებელი ტურიზმი, სათავგადასავლო და ეკო-ტურიზმი, ნადირობა და თევზაობა.

ფსკოვის მხარე XIV საუკუნეში სიდიდის მიხედვით, მოსკოვის და ნოვგოროდის შემდეგ, ფსკოვი იყო ამ ქვეყნის მესამე ქალაქი. იგი ითვლება ერთ-ერთ ყველაზე სუფთა მხარედ მთელ რუსეთში. გარემოს სისუფთავეს ხელს უწყობს სამრეწველო საწარმოთა განუვითარებლობა და დაცული ტერიტორიების დიდი რაოდენობა. მხარის ტერიტორიაზე მდებარეობს დაახლოებით 3700 ტბა. მდინარის და ტბების არსებობა, ტყის მასივები და მინერალური რესურსები იძლე-

ვა დასვენების, გაჯანსაღებისა და ძალთ აღდგენის შესაძლებლობას. ფსკოვის მხარე პერსპექტიულია შემეცნებითი, რელიგიური და გამაჯანსაღებელი ტურიზმის განვითარებისათვის.

გლადიკავაში ზღვისპირა სავაჭრო-საპორტო ქალაქია, რომელიც ტურიზმისათვის პერსპექტიულად ითვლება. მას ახასიათებს სხვადასხვაგვარი, უნიკალური ბუნებრივი კომპლექსი: შესანიშნავი გეოზერები და სხვა. ტურისტული თვალსაზრისით, აქ შეიძლება ცალკე გამოყოფილი იქნეს შემდეგი ტურისტული რესურსები: აზოვისა და შავი ზღვის სანაპიროები, კავკასიის მინერალური წყლების რაიონი, ახალგაზრდა და დინამიურად განვითარებადი კურორტები. შავი ზღვის სანაპიროზე მდებარეობს ცნობილი კურორტები—გელენჯიკი, ტუაპსე, სოჩა და სხვა. კავკასიის მინერალური წყლების რაიონი მდებარეობს კავკასიური ქედის ჩრდილოეთ ფერდობზე. კავკასიის მინერალური წყლების რაიონში მდებარეობენ კისლოვოდის, ესენტუკის და რკინისწყლის კურორტები.

მინერალური წყლების რაიონი 60 კმ-ითაა დაშორებული კისლოვოდის საკურორტო ქალაქიდან, რომლებიც ერთმანეთს უკავშირდებიან ელექტროფიცირებული რკინიგზითა და ავტომაგისტრალით. პიატიგორსკი არის ბალნეოლოგიური და ტალახით სამკურნალო კურორტი. აქ მოიპოვება 40-ზე მეტი მინერალური წყარო და სამკურნალო ტალახი. ესენტუკი წარმოადგენს კავკასიის უმსხვილეს და ყველაზე პოპულარულ ბალნეოლოგიურ კურორტს. ეს კურორტი მოიცავს 20-ზე მეტ მინერალურ წყაროს. კავკასიის მინერალური წყლების რაიონის საკურორტო ქალაქების სამხრეთით მდებარეობს ბალნეოლოგიური და კლიმატური კურორტი —კისლოვოდი, რომელიც კავკასიის მინერალური წყლების რაიონში შემავალ კურორტებს შორის ყველაზე კეთილმოწყობილი კურორტია. რკინისწყლის კურორტი ყველაზე ღამაზია ამ რაიონში შემავალ კურორტებს შორის.

სოჩა მდებარეობს კრასნოდარის მხარეში. იგი გადაჭიმულია 150 კმ-ზე შავი ზღვის სანაპირომდე. სოჩა ამჟღავნებს მნიშვნელოვან სამკურნალო თვისებას. ქალაქი წარმოადგენს უმსხვილეს ბარნეოლოგიურ-კლიმატურ კურორტს. აქ მდებარეობს ათეულობით სანატორიუმი, კურორტოლოგიის და ფიზიოთერაპიის ინსტიტუტი.

უკრაინის ტურისტული რესურსები

უკრაინა მდებარეობს აღმოსავლეთ ევროპაში, რომელსაც სამხრეთით აკრავს შავი და აზოვის ზღვები. მას ესაზღვრება რუსეთი, ბელარუსი, მოლდოვა, პოლონეთი, სლოვაკეთი, უნგრეთი და რუმინეთი. ქვეყნის ფართობი შეადგენს 6,037 მლნ კმ²-ს. მის ტერიტორიაზე გაედინება დნეპრი, დნესტრი და დუნაი. უკრაინაში კლიმატი ზომიერი კონტინენტურია, ხოლო ყირიმის სამხრეთ სანაპიროზე კი ჭარბობს ხმელთაშუა ზღვის ტიპის სუბტროპიკული კლიმატი. უკრაინა არის ნახევრადსაპრეზიდენტო რესპუბლიკა. მისი დედაქალაქია **კიევი**, ხოლო დიდი ქალაქებია ხარკოვი, დნეპროპეტროვსკი, ოდესა, ღონეცკი, ზაპოროჟიე და ღვოვი. 2009 წლის მონაცემებით, ქვეყნის მოსახლეობა შეადგენს 46 მლნ კაცს, საერთო მშპ — 337,3 მლრდ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე კი — 7,3 ათას დოლარს. მისი ოფიციალური ენაა უკრაინული, ხოლო გავრცელებული ენებია რუსული, რუმინული, პოლონური და უნგრული. ოფიციალური რელიგიაა ქრისტიანობა (მართლმადიდებლობა და კათოლიციზმი).

უკრაინა.

უკრაინის დასავლეთი წარმოდგენილია კარპატების მთებით, ხოლო სამხრეთ ნაწილი კი – ყირიმის მთიანეთით. უკრაინის ეკონომიკა მთლიანად არის დამოკიდებული რუსეთის ენერგომატარებლებზე. ქვეყანა მდიდარია ბუნებრივი რესურსებით: რკინის მადნით, ქვანახშირით, მანგანუმით, მარილით, გოგირდით, ნიკელით, ვერცხლისწყლით, საშენი ხე-ტყითა და სასოფლო-სამეურნეო მიწებით. მას საექსპორტოდ ძირითადად გააქვს ლითონები, მანქანათმშენებლობის პროდუქცია და კვების პროდუქცია. მისი ვალუტაა გრივნა. უკრაინა ადმინისტრაციულად დაყოფილია 24 ოლქად, ერთ ავტონომიურ რესპუბლიკად (ყირიმი) და ორ ქალაქად (კიევი და სევასტოპოლი). ტურისტული თვალსაზრისით, უკრაინას ყოფენ ოთხ რეგიონად: დნეპრისპირეთი (ცენტრი), დონბასი (აღმოსავლეთი), ნოვოროსია (შავიზღვისპირეთი და ყირიმი) და დაგალიცია (დასავლეთი).

უკრაინის არქიტექტურას განეკუთვნება მერცხლის ბუდე (ყირიმი), უკრაინული ბაროკო, ლვოვის ისტორიული ცენტრი და ბერეჟანის კუნძულები. უკრაინის ძირითად ტურისტულ ღირსშესანიშნაობებს განეკუთვნება: პოტიომკინის საფეხურები, დნეპრისპირეთის, ვოლინსკისა და პოდოლსკის მაღლო-

ბები, დონეცის ჭიუხი, გალიცია, გემთმშენებელი ქარხანა, კანევის წყალსაცავი, ოჩაკოვი, დნეპრის, დნესტრის, დნეპრობუჟის, სამხრეთ ბუჟისა და ტილიგულის ლიბანები. უკრაინის მუზეუმი ლივადიის სასახლე. უკრაინის მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლთა ნუსხაში შედის: კარპატების წიფლის პირველყოფილი ტყეები, კიევ-პეჩერსკის ლავრას მონასტერი, წმინდა სოფიას საკათედრო ტაძარი და ლვოვის ისტორიული ცენტრი. ტურისტებისათვის უკრაინაში საიმედო საბანკო სერვისს ეწევა პრივატ-ბანკი, ხოლო სატრანსპორტო მომსახურებას – კიევის მეტროპოლიტენი, ნიკა-ტერასა და ნიკოლაევის საზღვაო-სავაჭრო პორტები.

უკრაინაში საერთაშორისო ტურიზმის განვითარება დაკავშირებულია კიევის, ყირიმის საკურორტო რაიონის და კარპატის მთებში კლიმატური კურორტების დათვალიერებასთან. კიევის ყველაზე ცნობილ ღირსშესანიშნაობას წარმოადგენს ოქროს კარიბჭე და წმინდა სოფიას ტაძარი, კიევ-პეჩერსკის ლავრას ისტორიულ-არქიტექტურული ანსამბლი, დამოუკიდებლობის ცენტრალური მაიდანის, წმინდა ანდრია პირველწოდებულის ეკლესია, ანდრეევის დაღმართი და ა. შ.

ყირიმში შესასვლელს წარმოადგენს ქალაქი – სიმფეროპოლი, საიდანაც ტურისტები მიემგზავრებიან ნახევარკუნძულის ისეთ საზღვაო კურორტებზე, როგორიცაა: იალტა, ალუპკა, ალუშტა, ევპატორია და ა. შ. ყირიმის სანაპიროზე მდებარეობს ქალაქი სევასტოპოლი, რომელიც XIX–XX საუკუნეებში იყო მძლავრი სამხედრო თავდასხმის ობიექტი. ამიტომ სევასტოპოლში ბევრი ისტორიული ძეგლია, რომელიც დაკავშირებულია საზღვაო და სახმელეთო ბრძოლებთან. ტურისტებისა და ქალაქის სტუმრების ინტერესის სფეროს წარმოადგენს სევასტოპოლზე სამხედრო შტურმის პანორამა.

ყირიმი ტურისტებისათვის ცნობილია ისტორიული ძეგლებით, აგრეთვე ქალაქით – ბახჩისარაიათი, სადაც მდებარეობს ხანის სასახლე (ამჟამად, იგი არის ისტორიულ-არქიტექტურული მუზეუმი). ყირიმში მდებარეობს ყოფილ სამეფო ოჯახთა სასახლეები. ყირიმის მთებში მოქმედებს ტურისტუ-

ლი ბაზის ქსელი. ყირიმი ცნობილია მეღვინეობით. განსაკუთრებით ფასდება მასანდრას ჯიშის ყურძნიდან დამზადებული ღვინო.

მოლდოვის ტურისტული პოტენციალი

მოლდოვის რესპუბლიკა მდებარეობს სამხრეთ-აღმოსავლეთ ევროპაში, რომელსაც აღმოსავლეთით ესაზღვრება უკრაინა, ხოლო დასავლეთით კი – რუმინეთი, მისი საზღვარი გადის მდინარეებზე – პრუტსა და დუნაიზე. მოლდოვის ფართობი შეადგენს 33,84 ათას კმ²-ს. მოლდოვის დედაქალაქია **კიშინიოვი**. მისი ოფიციალური ენა არის მოლდავური. 2008 წლის მონაცემებით, მოლდოვის მოსახლეობა შეადგენს 4,1 მლნ კაცს, საერთო მშპ –9,4 მლრდ აშშ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე კი 3,0 ათ აშშ დოლარს. მისი ვალუტაა ლეუ. ადმინისტრაციული თვალსაზრისით მოლდოვა იყოფა 9 ოლქად, ერთ ავტონომიურ ტერიტორიულ ერთეულად და ერთ ტერიტორიულ ერთეულად (დნესტრისპირეთი). მისი რელიგია არის მართლმადიდებლობა. მოლდოვაში ხელსაყრელი კლიმატური პირობებია სოფლის მეურნეობის განვითარებისთვის. მას ექსპორტად გააქვს კვების პროდუქტი.

მოლდოვა.

თანამედროვე მოლდოვის კულტურულ ტრადიციებში მნიშვნელოვანია კლასიკური რუმინული კულტურის ზეგავლენა, რაც აიხსნება მოსახლეობის უმრავლესობის რუმინული წარმოშობით. კიშინიოვი მდებარეობს მდინარისპირა ღამაზ ფერდობზე. ერთ-ერთი ძველი მოლდავური ტრადიციაა მეღვინეობა. მოლდოვაში მრავლადაა ადგილობრივი ღვინის სარდაფები, სადაც ტურისტებს შეუძლიათ დააგემოვნონ ადგილობრივი ყურძნისაგან დამზადებული ნატურალური ღვინოები. ამიტომ “ღვინის ტურები” ამ ქვეყნისათვის წარმოადგენს ტურიზმის განვითარების ყველაზე პერსპექტიულ მიმართულებას.¹

კავკასიის ტურისტული პოტენციალი და მისი ამოქმედების გზები

კავკასია (“მიჯაჭვული პრომეთე”) ვრცელი ბუნებრივი რეგიონია შავ, კასპიისა და აზოვის ზღვებს შორის. იგი

¹ www.sib-garden.ru/. Международный туризм.

ჩრდილოეთით შემოსაზღვრულია კუმა-მანიჩის ღრმულით, სამხრეთით – ირანითა და თურქეთით, დასავლეთით – ყუბანის შესართავით, ხოლო აღმოსავლეთით კი – აფშერონის ნახევარკუნძულით. კავკასიის ფართობი 440 ათასი კვ. კმ-ია, სადაც ცხოვრობს 30 მლნ კაცი. კავკასიის მთავარი წყალგამყოფი ქედი კავკასიონს ყოფს ჩრდილოეთ (იმიერ) და სამხრეთ (ამიერ) კავკასიად. ჩრდილოეთ კავკასიის ფართობია 250 ათასი კვ. კმ, ხოლო ამიერკავკასიისა კი – 190 ათასი კვ. კმ.

კავკასიონის ხედი.

ბუნებრივი პირობების მიხედვით, განასხვავებენ აგრეთვე დასავლეთ და აღმოსავლეთ კავკასიონს, რომელთაგან პირველი მოიცავს აზოვის და შავი ზღვის აუზს, ხოლო მეორე კი – კასპიის ზღვის აუზს. ქედი აგრეთვე წარმოადგენს ზომიერი და სუბტროპიკული ზონების ბუნებრივ საზღვარს. გეოგრაფიულად კავკასიას ეკუთვნის აგრეთვე თურქეთის ჩრდილო-აღმოსავლეთი, როსტოვის ოლქისა და ყალმუხეთის რესპუბლიკის ნაწილი.

კავკასიის რეგიონის ბუნება მრავალფეროვანია. აქ ორიგინალურად არის შესამებული მშრალი პეიზაჟები ნესტიან სუბტროპიკებთან. თბილი ზღვებისა და ყინულოვანი მთების ასეთ სიახლოვეს სხვაგან იშვიათად ნახავს ტურისტი. ამჟამად კავკასიის ტერიტორია 4 სუვერენულ სახელმწიფოს მოიცავს. კერძოდ, ესენია: საქართველო (69,7 ათასი კვ. კმ-ით), სომხეთი (29,8 ათასი კვ. კმ-ით), აზერბაიჯანი (86,6 ათასი კვ. კმ-ით) და რუსეთი (254,3 ათასი კვ. კმ-ით). თვით რუსეთის ფედერაცია კავკასიაში წარმოდგენილია შემდეგი ადმინისტრაციული ერთეულებით: კრასნოდარის მხარე (76 ათასი კვ. კმ-ით), სტავროპოლის მხარე (66,5 ათასი კვ. კმ-ით), რესპუბლიკები – ადიღე (7,6 ათასი კვ. კმ-ით), ყარაჩაი-ჩერქეზეთი (14,1 ათასი კვ. კმ-ით), ყაბარდო-ბალყარეთი (12,5 ათასი კვ. კმ-ით), ჩრდილოეთ ოსეთი (8,0 ათასი კვ. კმ-ით), ინგუშეთი (4,6 ათასი კვ. კმ-ით), ჩეჩნეთი (15,9 ათასი კვ. კმ-ით) და დაღესტანი (50,3 ათასი კვ. კმ-ით).

საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების პერსპექტივები ამიერკავკასიის ქვეყნებში

ამიერკავკასიის ქვეყნებში – საქართველოში, აზერბაიჯანსა და სომხეთში არსებობს საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების უდიდესი პოტენციალი, რომლის ამოქმედებაც ხელს შეუწყობს ამ ქვეყნების ეკონომიკურ აღმავლობას. გამოკვლევების თანახმად, კავკასიაში ტურიზმისაგან მიღებული ეფექტის ასამაღლებლად საჭიროა ტრანსპორტისა და სასტუმროთა ქსელის განვითარება. სარკინიგზო ტურიზმი შეიძლება განვითარდეს კავკასიაშიც. ამ რეგიონში მნიშვნელოვანია ეკოლოგიური ტურიზმის განვითარება, რომელიც დაკავშირებულია დაცული ტერიტორიების განვითარებასა და ეკოლოგიური პრობლემების გადაჭრასთან. ბევრი რეკრეაციული ობიექტი მდებარეობს ამიერკავკასიის ქვეყნებში: საქარ-

თველოში, აზერბაიჯანსა და სომხეთში, რომელიც იმსახურებს ყურადღების გამახვილებას.

საქართველო არის ტრანსკონტინენტური ქვეყანა, რომელიც მდებარეობს აღმოსავლეთ ევროპისა და დასავლეთ აზიის გასაყარზე. შავი ზღვის აღმოსავლეთ სანაპიროზე. მას ჩრდილოეთიდან ესაზღვრება რუსეთი, სამხრეთიდან თურქეთი და სომხეთი, ხოლო სამხრეთ-აღმოსავლეთიდან კი – აზერბაიჯანი. საქართველოს დედაქალაქია **თბილისი**. 2012 წლის მონაცემებით მისი მოსახლეობა შეადგენს 4,5 მლნ კაცს, საერთო მშპ – 21,4 მლრდ აშშ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე კი – 5000 აშშ დოლარს. მისი ვალუტაა ლარი.

საქართველო.

საქართველოში ჩამოყალიბებულია სუბტროპიკული კლიმატური სარტყლის ჰავის თითქმის ყველა ტიპი – ნოტიო სუბტროპიკული, ზომიერად ნოტიო, ზომიერად მშრალი და მშრალი კონტინენტური. ეს განპირობებულია მისი სუბტროპიკული და ზომიერი კლიმატური სარტყლების მიჯნაზე მდებარეობით, ასევე ბუნებრივი ბარიერების – კავკასიონისა და სამხრეთ მთიანეთის არსებობითა და შავი ზღვის გავლენით. ქვეყნის ტერიტორია მდიდარია მინერალური წყლის რესურსებით. ქვეყანაში აღრიცხულია 102-ზე მეტი კლიმატური და ბარნეოლოგიური კურორტი. ყველაზე ცნობილ კურორტს

წარმოადგენს ქალაქი ბორჯომი. მინერალური წყლების გარდა, ქალაქის გარშემო არსებობს ეკოლოგიური ტურიზმის განვითარებისათვის ხელსაყრელი ნაკრძალები. თბილისთან ახლოს მრავალი თბილი სამკურნალო, ბარნეოლოგიური წყარო მდებარეობს. ამ უძველეს (1500 წლის ისტორიის მქონე) ქალაქში მრავალი ისტორიული ძეგლია. მაგ.: ლამაზი, შთამბეჭდავი ძეგლი უბნები. თბილისის ჩრდილოეთით, 20 კმ-ზე მდებარეობს ქვეყნის უძველესი ქალაქი (ყოფილი დედაქალაქი) მცხეთა. ჩვენს ქვეყანაში არაჩვეულებრივი ტაძრები და ეკლესიებია. კუთხოვანი ფორმის ქართული ეკლესიები ორგანულად არის შერწყმული გარემო ლანდშაფტთან. ისინი მკვეთრად განსხვავდებიან კავკასიის სხვა ქვეყნებისათვის მახასიათებელი ტიპური აგებულების ეკლესიებისაგან.

აზერბაიჯანის რესპუბლიკა მდებარეობს სამხრეთ კავკასიის აღმოსავლეთ ნაწილში, კასპიის ზღვის სამხრეთ-დასავლეთ სანაპიროზე. მას ჩრდილოეთით ესაზღვრება რუსეთი, ჩრდილო-დასავლეთით საქართველო, დასავლეთით – სომხეთი, თურქეთი, ხოლო სამხრეთით კი – ირანი. აზერბაიჯანის შემადგენლობაში შედის ნახიჩევანის ავტონომიური რესპუბლიკა და მთიანი ყარაბაღის რეგიონიც, თუმცა 1990-იანი წლების ყარაბაღის ომის შემდეგ, ამ რეგიონმა გამოაცხადა დამოუკიდებლობა და მასზე აზერბაიჯანის იურისდიქცია არ ვრცელდება. აზერბაიჯანი უნიტარული სახელმწიფოა, რომელიც გაერთიანებულია 38 სხვადასხვა ორგანიზაციაში.

ქვეყნის დედაქალაქია **ბაქო**. ოფიციალური ენაა აზერბაიჯანული. 2011 წლის მონაცემებით, აზერბაიჯანის მოსახლეობა შეადგენს 9,1 მლნ კაცს, საერთო მშპ – 94,3 მლრდ აშშ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე კი – 10,3 ათას აშშ დოლარს. მისი ვალუტაა მანათი. ოფიციალური რელიგია არის ისლამისტური.

აზერბაიჯანი ტერიტორიულად ოდითგანვე მნიშვნელოვან სტრატეგიულ განლაგებას ფლობდა აზიიდან ევროპის – ე. წ. “დიდი აბრეშუმის გზის” მიმართულებით. აღნიშნული ქვეყნის ისტორიულ-კულტურული მემკვიდრეობა ჩამოყალიბ-

და სამი მეზობელი სახელმწიფოს – რუსეთის, ირანისა და თურქეთის ზეგავლენის შედეგად. ქვეყნის ძირითად ბუნებრივ სიმდიდრეს წარმოადგენს ნავთობი. ნავთობის მოპოვებამ და შხამ-ქიმიკატების გამოყენებამ წარმოქმნა სერიოზული ეკოლოგიური პრობლემები, რაც გადაიქცა მასობრივი ტურიზმის განვითარების ხელშემშლელ ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ფაქტორად. ამასთან ერთად, აზერბაიჯანს გააჩნია ყველა პირობა რეგულარული რეკრეაციის განვითარებისათვის.

აზერბაიჯანი.

ძალიან მდიდარია ქვეყნის ფლორა და ფაუნა. აქ აღირიცხება ფლორის 4000-მდე ენდემური სახეობა. აზერბაიჯანში შექმნილია გობუსტანის, ყიზილგაჩის, შირვანისა და სხვა ნაკრძალები. აზერბაიჯანი დიდი წარსულისა და ისტორიული ქალაქების მქონე ქვეყანაა, რომელიც თანამედროვე ეტაპზე კი ინახავს შუასაუკუნოვან ისტორიულ ძეგლებს: შირვან-შაჰების სასახლეს, ბიბი-ჰეიბათის მეჩეთს, ბაქოს შიიტურ მეჩეთს, მომინე ხათუნის მავზოლეუმს და მინარეთებს. თანამედროვე ბაქოსა და მისი მიმდებარე ქალაქების მნიშვნელოვან ტურისტულ ღირსშესანიშნაობებს წარმოადგენს მეუხეუმები, ბაღები, სკვერები და ხეივნები. აზერბაიჯანის ერთ-ერთ ძველ ქალაქს წარმოადგენს ლენქორანი. იგი მდე-

ბარეობს კასპიის ზღვის სანაპიროზე ბაქოდან 300 კმ-ის დაშორებით. კლიმატური პირობების წყალობით ლენქორანი აღიარებულია ეროვნული პარკებით, ნაკრძალებით, გამაჯანსაღებელი ცენტრებითა და უნიკალური სამედიცინო ვანებით. ქალაქი-შირვანი არის მეღვინეობისა და ტყავის წარმოების მნიშვნელოვანი ცენტრი. ქალაქი – განჯა ცნობილია მეჩეთებითა და სასახლეებით.

სომხეთის რესპუბლიკა მდებარეობს ამიერკავკასიაში, რომელსაც აღმოსავლეთით ესაზღვრება აზერბაიჯანი, სამხრეთით – ირანი, დასავლეთით – თურქეთი, ხოლო ჩრდილოეთით კი – საქართველო. ქვეყნის დედაქალაქია **ერევანი**. ოფიციალური ენაა სომხური. სომხეთი არის უნიტარული რესპუბლიკა. 2007 წლის მონაცემებით, მისი მოსახლეობა შეადგენს 3,2 მლნ კაცს, საერთო მშპ – 16,8 მლრდ აშშ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე კი – 5,7 ათას აშშ დოლარს. მისი ვალუტაა დრამი. ქვეყნის ოფიციალური რელიგიაა ქრისტიანობა. სომხეთის ტერიტორიის 90% მდებარეობს ზღვის დონიდან 1000 მეტრზე ზევით (საშუალო სიმაღლეა 1830 მ). ეს ქვეყანა მდიდარია მინერალური წყლებით. სომხეთი ადმინისტრაციულად იყოფა 11 ოლქად. ქვეყანა მდებარეობს სუბტროპიკულ ზონაში. აქ ჰავის ფორმირებაზე დიდ გავლენას ახდენს შავი და კასპიის ზღვების სიახლოვე, გვაღვიანი ირანის და მცირე აზიის მთიანეთებთან მეზობლობა. ზაფხულის ტემპერატურაა +25⁰, ხოლო ზამთრის – -5⁰.

სომხეთის ეროვნული სიმბოლოა არარატის მთა. იგი გამოსახულია ქვეყნის გერბზე. ეს მთა გამოხატულია ამ ქვეყნის პოპულარული ბრენდის-კონიაკის ეტიკეტზეც. სომხეთის მაღალ მთებში, ზღვის დონიდან 2000 მეტრის სიმაღლეზე, მდებარეობს ტბა – სევანი, რომლის აუზიც გამოცხადებულია სევანის ეროვნულ პარკად. იგი წარმოადგენს დასვენების პოპულარულ ადგილს. აქ ბევრია სამკურნალო-მინერალური წყარო, რომლის საფუძველზე ფუნქციონირებს სამკურნალო კურორტები. სომხეთი უძველესი ქვეყანაა, რომელმაც ერთ-ერთმა პირველმა მიიღო ქრისტიანული სარწმუნოე-

ბა. აქ არსებობს რელიგიური აღმსარებლობის მრავალი ძეგლი – ტაძრები, მონასტრები და ეკლესიები. ბევრი მათგანი მდებარეობს ერევანში. მსოფლიოს სომხეთი ახსოვს 1915 წლის ეთნიკური სომხების გენოციდით. მათ საპატივცემულოდ ერევანში დაიდგა მემორიალი, რომლის მოსანახულებლად ქვეყანაში ჩამოდის მრავალი ტურისტი და სტუმარი.¹

სომხეთი.

ჩრდილოეთ კავკასიის ტურისტულ-რეკრეაციული პოტენციალი

თანამედროვე ჩრდილოეთ (იმიერ) კავკასიის რეგიონში შედის რუსეთის სამხრეთული რეგიონები – ჩეჩნეთი, ინგუშეთი და დაღესტნის რესპუბლიკა.

ჩეჩნეთის რესპუბლიკა არის რუსეთის ფედერაციის სუბიექტი, რომელიც მდებარეობს ჩრდილოეთ კავკასიაში. მისი

¹ www.1001tur.rufirms.turizm.ru/agency/1142.html Развитие международного туризма.

დედაქალაქია **გროზნო**. მას ესაზღვრება ინგუშეთი, ჩრდილოეთ ოსეთი, სტავროპოლის მხარე, დაღესტანი და საქართველო. იგი დაფუძნდა 1922 წლის 30 ნოემბერს. 2009 წლის მონაცემებით, მისი მოსახლეობა შეადგენს 1,3 მლნ კაცს. სახელმწიფო ენაა ჩეჩნური და რუსული. ქვეყნის რელიგიაა სუნიტური ისლამი. აქ ჩაედინება თერგი. ჩეჩნეთში შესაძლებელია სამთო, ეკოლოგიური, სამონადირეო, სათავედასავლო და სხვა სახეობის ტურიზმის განვითარება, მაგრამ ჩეჩნეთსა და რუსეთს შორის დაძაბული პოლიტიკური ურთიერთობა, პერიოდულად ფეთქებადი საომარი მოქმედებები ხელს უშლის აქ მასობრივი ტურიზმის განვითარებას.

ინგუშეთის რესპუბლიკა რუსეთის ფედერაციის სუბიექტია, რომელიც მდებარეობს ჩრდილოეთ კავკასიის სამხრეთ ნაწილში. მისი დედაქალაქია **მაგასი**. ინგუშეთს ესაზღვრება ჩეჩნეთი, საქართველო და ჩრდილოეთ ოსეთი. იგი შეიქმნა 1992 წლის 4 ივნისს. ოფიციალური ენებია ინგუშური და რუსული. 2008 წლის მონაცემებით, მისი მოსახლეობა შეადგენს 0,5 მლნ კაცს. ვალუტა არის რუსული რუბლი. ინგუშეთში ტურიზმის განვითარებას ხელს უშლის ადგილობრივ და ინგუშეთში მცხოვრებ ეთნიკურად ოს მოქალაქეებს შორის რუსეთის მიერ პროვოცირებული კონფლიქტი. ამას ემატება ჩეჩნეთიდან პოლიტიკურ ემიგრანთა მოზღვაუვებაც.

დაღესტნის რესპუბლიკა რუსეთის ფედერაციის სუბიექტია, რომელიც შედის ჩრდილოეთ კავკასიის ფედერაციული მხარის შემადგენლობაში. მისი დედაქალაქია **მახაჩყალა**. დაღესტანს სამხრეთით ესაზღვრება აზერბაიჯანი, სამხრეთ-დასავლეთით – საქართველო, დასავლეთით – ჩეჩნეთი, ჩრდილო-დასავლეთით – სტავროპოლის მხარე, ხოლო ჩრდილოეთით კი – ყალმუხეთის რესპუბლიკა. იგი არის რუსეთის უდიდესი რესპუბლიკა ჩრდილოეთ კავკასიაში. აქ მრავალეროვანი ხალხი ცხოვრობს. ამიტომ ოფიციალური ენებია რუსული, აზერბაიჯანული, ჩეჩნური და ა. შ. ამ ქვეყნის მოსახლეობა შეადგენს 2,87 მლნ კაცს. დაღესტნის მნიშვნელოვანი ქალაქებია დერბენტი, მახაჩყალა, დიდოეთი,

დაღესტანში ხელსაყრელია არამარტო გასართობი და სამკურნალო-გამაჯანსაღებელი ტურიზმის განვითარება, არამედ კულტურულ-ისტორიული ღონისძიებების ჩატარებაც. დერბენტს გააჩნია 5000 წლიანი ისტორია. მისი სახელწოდება—“დერბენტი” (დარ-ბანდ) ქართულად ნიშნავს “კარიბჭეს”. დერბენტი არამარტო ისტორიული წარსულით არის ცნობილი, არამედ იგი არის სამხრეთ დაღესტანის ეკონომიკური და კულტურული ცენტრიც. აქ განვითარებულია ტყავის, ღვინისა და კონიაკის უძველესი წარმოება. ქალაქის სიძველე და უნიკალური ბუნებრივი პირობები დერბენტს ხდის ტურისტებისათვის მიმზიდველ ადგილად. ქალაქის ერთ-ერთ ღირსშესანიშნოებას წარმოადგენს მაღალ მთებში მდებარე უნიკალური ციხე-სიმაგრე. გარე სამყაროსაგან მას აშორებს მხოლოდ 40 მეტრის სიგრძისა და 5 მეტრის სიგანის პატარა გასასვლელი. სწორედ ამიტომ ციხე-სიმაგრე აუღებელი იყო იმ დროინდელი მტრისათვის. დაღესტნის ოსტატების მიერ დამზადებული ვერცხლის ნაკეთობანი აღიარებულია მთელ მსოფლიოში.

სამწუხაროდ, თანამედროვე ეტაპზე ჩრდილოეთ კავკასიის რეკრეაციული პოტენციალი არასრულად არის ათვისებული. ტურიზმის სუსტად განვითარების მიზეზს წარმოადგენს შემდეგი ფაქტორები: 1. რუსეთთან დაძაბული პოლიტიკური ურთიერთობა; 2. კერძო საკუთრების დაუცველობა; 3. რეგიონის ეკონომიკური არასტაბილურობა; 4. სერვისის დაბალი დონე; 5. კომუნიკაციების განუვითარებლობა; 6. ეკოლოგიური პრობლემები.

რეზიუმე:

საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების თვალსაზრისით ევროპაში უაღრესად დიდი როლი აკისრია ევროკავშირს. ფინეთს გააჩნია ძვირფასი არქიტექტურული ძეგლები. შვედეთში ძველი ფლორა და ფაუნა ხარობს ადგილობრივ მკვიდრთა საცხოვრებელ სახლებთან ახლოს. ზღვის სანაპი-

რო ზოლი სავსეა ოქროს ქვიშით. ნორვეგია ტურისტებისათვის წარმოადგენს ერთ-ერთ ყველაზე პოპულარულ ქვეყანას. დანიისათვის დამახასიათებელია საოცრად რბილი, ზომიერი ჩრდილო-კონტინენტური პროატლანტიკური კლიმატი. ტურისტების დაინტერესებას იწვევს დანიის კუნძულები. ესპანეთის ტურისტული “მექა” ხმელთაშუა ზღვის კუნძულებია. ვალენსიის სამხრეთით მდებარეობს “თეთრი სანაპირო”. ესპანეთი არის საგანმანათლებლო ტურიზმის ცენტრი.

გიბრალტარი ხდება ცურვის სპორტის აღიარებულ ცენტრად. ტურისტებს იზიდავთ აქაური მაღაზიები (შოპინგი), რადგანაც აქ საქონელზე ფასები ბევრად უფრო დაბალია, ვიდრე ევროპის სხვა ქვეყნებში. პორტუგალიის უმთავრეს ტურისტულ რესურსს წარმოადგენს ლისაბონი, რომელიც მოიცავს არქიტექტურულ და დეკორატიულ ღირსშესანიშნოებებს. პარიზის საუკეთესო ღირსება არის ეიფელის კოშკი. მსოფლიოს ბრწყინვალე მუზეუმია ლუვრი, რომელიც ფრანგული არქიტექტურული რენესანსის ეპოქის საუკეთესო შედეგია. საფრანგეთი ღვინის დამზადების აღიარებული ცენტრია. ეს ქვეყანა ითვლება სამთო-სათხილამურო ტურიზმის განვითარების მნიშვნელოვან ცენტრად.

იტალიის მნიშვნელოვან ბუნებრივ-კლიმატურ რესურსს წარმოადგენს ხმელთაშუა ზღვის ტიპის კლიმატი. რეგიონული ტურიზმი იტალიაში ვითარდება ბუნებრივი პირობებისა და ისტორიულ-კულტურული ძეგლების არსებობის შესაბამისად. ფლორენცია უდიდეს მხატვართა, მწერალთა, მეცნიერთა და მოქანდაკეთა სამშობლოა, რომელთა რიცხვს განეკუთვნება: ბოტიჩელი, ლეონარდო და ვინჩი, მიქელანჯელო, გალილეო გალილეი და სხვები. ტოსკანა წარმოადგენს იმ ტურისტთა ინტერესის სფეროს, რომელთაც უყვართ ხელოვნება, განსხვავებული სამზარეულო და ღვინო. სლოვენია არის “ევროპის მწვანე კუთხე”, მის ტურისტულ ღირსშესანიშნოებებს განეკუთვნება არქიტექტურული ძეგლები, სამლოცველოები და ბალნეოლოგიური კურორტები.

ხორვატიაში ბევრი ბუნებრივი ტურისტული ღირსშესანიშნაობაა, რომელიც ყოველწლიურად იზიდავს ათასობით ტურისტს. ხორვატიის სახელმწიფოში რამდენიმე დაცული ტერიტორიაა. ცალკე აღნიშვნას საჭიროებს ბრიონის არქიპელაგი, რომელიც ოდიტანგე წარმოადგენდა ევროპელ არისტოკრატთა დასვენების პრესტიჟულ ადგილს. სერბეთსა და მონტენეგროს გააჩნია უძველესი მართლმადიდებლური ტრადიციები. საბერძნეთში მჭიდროდ არის გადაჯაჭვული ერთმანეთთან ანტიკური, შუასაუკუნოვანი და თანამედროვე ეპოქის ღირსშესანიშნაობანი. საბერძნეთში ტურიზმისადმი მოთხოვნას ქმნის ბერძნული ბეწვეულის ნაწარმისა და ღვინის ყიდვის სურვილი. მალტაში კულტურული ტურიზმი დაკავშირებულია ტრადიციულ სტუმართმოყვარეობასთან. გერმანიაში ტურისტული მოთხოვნა განპირობებულია საქმიანი მოგზაურობით, საგანმანათლებლო და ელიტარული ტურიზმით. დიდ ბრიტანეთში განვითარებულია საქმიანი ტურიზმი, ისტორიული ძეგლების დათვალიერების მიზნით განხორციელებული ექსკურსიები, დასვენება პროვინციებში და საგანმანათლებლო ტურიზმი.

ლუქსემბურგის საპერცოგო არის ბიზნეს-ტურიზმის ცენტრი. შვეიცარია შეუცვლელია თავისი სამთო-სათხილამურო კურორტებით და საგანმანათლებლო ტურიზმით. ავსტრია ითვლება სამთო-სათხილამურო ტურიზმის განვითარების თვალსაზრისით, ერთ-ერთ ყველაზე პოპულარულ ქვეყნად. პოლონეთი იზიდავს ისტორიის მოყვარულებს მრავალრიცხოვანი არქიტექტურული ძეგლებით. ჩეხეთში ტურისტებს იზიდავთ პრაღის ისტორიული ღირსშესანიშნაობანი, მკურნალობა თერმულ კურორტებზე, სლოვაკეთის მნიშვნელოვანი ტურისტული ღირსებაა ტატრის მთები, რომელიც წარმოადგენს კარპატის ყველაზე მაღალ მთათა სისტემას. ბუდაპეშტი ცნობილია არამარტო ისტორიულ-კულტურულ ცენტრად, არამედ სხვადასხვა სახის ღონისძიებათა ჩატარების ადგილადაც. უნგრეთის მნიშვნელოვანი ტურისტული რესურსია ბალატონის ტბის საკურორტო ზონა. კარპატის ყველა ზონა-

ში ტურისტები შეიძლება შეხვდნენ მთის კურორტებს, რომელიც გამიზნულია საზაფხულო დასვენებისა და ზამთრის სახეობის სპორტისათვის. ბულგარეთი ცნობილია სათხილამურო კურორტებით.

საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების თვალსაზრისით, დანარჩენი მსოფლიოსათვის ჯერ კიდევ სათანადოდ არ არის შესწავლილი რუსეთი, უკრაინა, ბალტიისპირეთისა და კავკასიის რეგიონის ქვეყნები. რუსეთი ფლობს უდიდეს შესაძლებლობებს ტურისტების მოზიდვისათვის. ამას ხელს უწყობს მრავალფეროვანი ტურისტული რესურსების არსებობა, რუსეთის მდიდარი კულტურულ-ისტორიული წარსული, დიდი და ნაკლებადდასახლებული ტერიტორიები, სადაც შემონახულია ველური ბუნება. სანქტ-პეტერბურგში ტურისტების ყურადღებას იმსახურებს ზამთრის სასახლე, ქალაქარე სასახლეები და პარკები, სამეფო ოჯახის საზაფხულო რეზიდენცია, პეტერგოფი – რუსული ხელოვნების ცენტრი. რუსეთის მინერალური წყლების (კავკასიური) რაიონი იკავებს სტავროპოლის მხარის სამხრეთ ნაწილს. იგი მდებარეობს მთავარი კავკასიური ქედის ჩრდილოეთ ფერდობზე. კავკასიის მინერალური წყლების რაიონი ძალზე გავრცობილია, მაგრამ მასში შემაჯავლი კისლოვოდის, ესენტუკის, რკინის წყალის კურორტები მდებარეობს საკმაოდ კომპაქტურად. მნიშვნელოვან სამკურნალო თვისებას ამჟღავნებს ქალაქი – სოჩი.

ლიტვაში ბევრი არქიტექტურული ძეგლია. კერძოდ, ესენია: ძველი რიგის რაიონი, სახლის ტიპის საკათედრო ტაძარი, წმინდა პეტრეს, წმინდა იაკობისა და წმინდა იოანეს ეკლესიები. ვილნიუსის ყველაზე მნიშვნელოვან არქიტექტურულ კომპლექსს წარმოადგენს ქალაქის ძველი უბნები. ესტონეთი ტურისტებს იზიდავს თავისი არქიტექტურული ღირსშესანიშნაობით, უნიკალური ბუნებრივი ნაკრძალებით, გამაჯანსაღებელი კურორტებით.

უკრაინის ყველაზე ცნობილ ღირსშესანიშნაობას წარმოადგენს ოქროს კარიბჭე და წმინდა სოფიას ტაძარი, კიევის

ისტორიულ-არქიტექტურულ ძეგლთა კომპლექსი, დამოუკიდებლობის ცენტრალური მაიდანი, წმინდა ანდრია პირველწოდებულის ეკლესია. თანამედროვე ეტაპზე კავკასიის რეკონსტრუქციული პოტენციალი არასრულად არის გამოყენებული.

საქართველოს ტერიტორია მდიდარია მინერალური წყლის რესურსებით. ქვეყანაში აღრიცხულია 100-ზე მეტი კლიმატური და ბარნეოლოგიური კურორტი. ყველაზე ცნობილ კურორტს წარმოადგენს ქალაქი ბორჯომი, რომელიც მდებარეობს მდინარე მტკვარის უღამაზეს მდელოზე. მინერალური წყლების გარდა, ქალაქის გარშემო არსებობს ეკოლოგიური ტურიზმის განვითარებისათვის ხელსაყრელი ნაკრძალები. აზერბაიჯანის ბუნება ძალიან მდიდარია. აქ აღირიცხება ფლორის 4000-მდე ენდემური სახეობა. აზერბაიჯანში შექმნილია შირვანისა და სხვა ნაკრძალები. სომხეთში რელიგიური ტურიზმის განვითარების წინაპირობებს ქმნის ამ ქვეყანაში მოქმედი ტაძრები, მონასტრები და ეკლესიები.

ძირითადი ტერმინოლოგია:

- “დანის ბაღი”;
- “მწვანე ესპანეთი”;
- “თეთრი სანაპირო”;
- „მზის სანაპირო“;
- “წმიდა ოჯახის” საკურორტო ცენტრი;
- ელისეის ტურისტული ზონა;
- ფრანგული რივიერა;
- „ღა სკალას“ ოპერა;
- “დახურული ქალაქები”;
- “ოქროს წრის” მარშრუტი.

ტესტები:

1. თავიანთი გონებრივი ჰორიზონტის გაფართოება აინტერესებთ ევროპელი ტურისტების:

- ა) 20%-ს; ბ) 60%-ს; გ) 10%-ს; დ) 70%-ს.

2. შედეგთის დედაქალაქი არის:

- ა) ჰელსინკი; ბ) სტოკჰოლმი;
გ) ოსლო; დ) კოპენჰაგენი.

3. დანიის ავტონომიური ოლქია:

- ა) ფარერის კუნძულები; ბ) გრენლანდია;
გ) იბერიის ნახევარკუნძული; დ) კანარის კუნძულები.

4. მსოფლიოში ყველაზე დიდი კუნძული არის:

- ა) ფარერის კუნძულები; ბ) გრენლანდია;
გ) იბერიის ნახევარკუნძული; დ) კანარის კუნძულები.

5. მონაკოს დედაქალაქი არის:

- ა) ფლორენცია; ბ) ტრიესტა;
გ) ანდორა; დ) მონტე-კარლო.

6. არალის ზღვასთან მდებარეობს:

- ა) უზბეკეთი; ბ) ლიტვა; გ) ლატვია; დ) ესტონეთი.

7. აღმოსავლეთ ევროპაში, მდებარეობს:

- ა) უზბეკეთი; ბ) ლიტვა;
გ) მოლდავეთი; დ) ყირგიზეთი.

8. ესტონეთის დედაქალაქი არის:

- ა) რიგა; ბ) ტალინი;
გ) ვილნიუსი; დ) ყირგიზეთი;

თავი 9. საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების თა- ვისეზურებანი ამერიკაში

როგორც ავღნიშნეთ ჩრდილოეთ ამერიკის კონტინენტი მდებარეობს დედამიწის ჩრდილოეთ და დასავლეთ ნახევარ-სფეროში, ხოლო სამხრეთ ამერიკა კი მდებარეობს დედამიწის დასავლეთ და სამხრეთ ნახევარსფეროში. თანამედროვე ეტაპზე, ტურიზმის განვითარების მიხედვით, ამერიკა მეორე ადგილს იჭერს ევროპის შემდეგ. დედამიწის ამ ნაწილის სხვადასხვაგვარი ტურისტული რესურსი განაპირობებს ტურიზმის მრავალი სახეობის განვითარებას. როგორც ცნობილია, ამერიკა “შეცდომით” აღმოაჩინეს მოგვიანებით. ეს “უდიდესი გეოგრაფიული შეცდომა” დაუშვა ქრისტეფორე კოლუმბმა 1492 წელს. კოლუმბი მიცურავდა ინდოეთში, მაგრამ “შეცდომით” იგი აღმოჩნდა ამერიკაში, სწორედ ეს რეგიონი ცნობილია “ვესტ-ინდოეთის” სახელწოდებით.

როგორც ამ სამყაროს ნაწილი, ამერიკა შედგება ორი ძირითადი სუბ-რეგიონისაგან. ესენია: 1. ჩრდილოეთ- და 2. ლათინური ამერიკა. ლათინური ამერიკა, თავის მხრივ, მოიცავს ცენტრალურ და სამხრეთ ამერიკას. ამერიკას მიეკუთვნება კუნძულოვანი ქვეყნები და კარიბის აუზის ტერიტორიები. ჩრდილოეთი და ცენტრალური ამერიკა, უპირველეს ყოვლისა, წარმოდგენილია სამი უმსხვილესი ქვეყნის: ამერიკის შეერთებული შტატების, კანადისა და მექსიკის სახით. ტურიზმმა აგრეთვე განვითარება ჰპოვა ცენტრალური ამერიკის პატარა სახელმწიფოებშიც— კოსტა-რიკაში, ბელიზში და სხვებში. ჩრდილოეთ ამერიკის ყველაზე უფრო განვითარებულ ქვეყანას წარმოადგენს ამერიკის შეერთებული შტატები.

ჩრდილოეთ ამერიკის რეგიონის ტურისტული პოტენციალი

ჩრდილოეთ ამერიკას განეკუთვნება აშშ, კანადა, მექსიკა და გრენლანდია.

ამერიკის შეერთებული შტატების ტურისტული პოტენციალი

ამერიკის შეერთებული შტატები (აშშ) არის ფედერალური სახელმწიფო, რომელიც მოიცავს 50 შტატს, 1 ავტონომიურ ოლქს (კოლუმბიას) და 14 დამოუკიდებელ ტერიტორიას. ფედერაციის სუბიექტები გეოგრაფიულად 9 რეგიონს ქმნიან. მისი ტერიტორიის უდიდესი ნაწილი მდებარეობს ჩრდილოეთ ამერიკის ცენტრალურ ნაწილში, ატლანტისა და წყნარ ოკეანეებს შორის. მას ჩრდილოეთიდან ესაზღვრება კანადა, ხოლო სამხრეთიდან კი – მექსიკა. ალასკას შტატი მდებარეობს კონტინენტის უკიდურეს ჩრდილოეთ ნაწილში, კანადის დასავლეთით და რუსეთის აღმოსავლეთით. ამერიკის დაკავშირება რუსეთთან ხდება ბერინგის სრუტის მეშვეობით. პავაის შტატი არის წყნარი ოკეანის ცენტრალურ ნაწილში მდებარე არქიპელაგი. ამერიკა ფლობს ტერიტორიებს კარიბის ზღვაში და წყნარ ოკეანეში. ქვეყნის ფართობი შეადგენს 9,83 მლნ კმ²-ს. იგი სიდიდით მესამე ქვეყანაა რუსეთისა და კანადის შემდეგ. 2008 წლის მონაცემებით, აშშ-ში ცხოვრობს 309 მლნ კაცი, მისი საერთო მშპ შეადგენს 13,7 ტრლნ აშშ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე კი – 43,4 ათას აშშ დოლარს.

ამერიკა მსოფლიოში ერთ-ერთი ყველაზე მულტიკულტურული ქვეყანაა. მრავალი ეკონომიკური მაჩვენებლების მიხედვით აშშ პირველ ადგილს იკავებს მსოფლიოში. ქვეყნის მკვიდრი მოსახლეობა აზიური წარმოშობისაა. ისინი აქ

მრავალი ათასი წლის წინ ჩამოსახლდნენ. ამერიკის შეერთებული შტატები დააარსეს ცამეტმა ბრიტანულმა კოლონიამ 1776 წლის 4 ივლისს. აშშ-მ შექმნა პირველი ბირთვული იარაღი. ის არის გაერო-ს უშიშროების საბჭოს მუდმივი წევრი. აშშ-ს საზღვაო საზღვრის სიგრძე შეადგენს 19,9 ათ კმ-ს, ხოლო სახმელეთო კი –9,7 ათ კმ-ს. ამ ქვეყნის მთათა სისტემა მოიცავს ოკი-მაუნთინს, სიერა-ნევადასა და აპალაჩებს. ქვეყნის უმაღლესი მწვერვალია მაკ-კინლი (6194 მ).

ამერიკის შეერთებული შტატები.

არიზონა ცხელი უდაბნოა, ხოლო ორეგონი ქვეყნის ყველაზე ტენიანი მხარეა. დიდმა მდინარეებმა კოლორადომ და სნეიკმა ქედებში ღრმა კანიონები და ხეობები გათხარეს. აშშ აწარმოებს თითქმის ყველა სახის სასოფლო-სამეურნეო და სამრეწველო საქონელს. აქ მსოფლიოში ყველაზე მეტი სიმინდი, სოია, პომიდორი, ფორთოხალი, ატამი, ყველი და საქონლისა თუ ფრინველის ხორცი იწარმოება. აშშ-ში მოი-

პოვება ყველა ის ბუნებრივი რესურსი, რაც აუცილებელია თანამედროვე საზოგადოებისათვის. ალასკა და მექსიკის ყურის მიმდებარე შტატები ქვეყანას მთლიანად უზრუნველყოფენ ნავთობითა და ბუნებრივი აირით. მსოფლიოს სამი უდიდესი კომპანია – “ჯენერალ მოტორსი”, “ფორდი” და “ექსონი” ამერიკულია. ამერიკა ლიდერობს ელექტრონიკის, პროგრამული უზრუნველყოფისა და ბიოტექნოლოგიების ბაზარზე. ამ დარგებში ბევრი მნიშვნელოვანი გამოგონება მოხდა აშშ-ს კოსმოსური და თავდაცვის მრეწველობის განვითარების შედეგად.

აშშ-ს მოსახლეობა ჩამოყალიბდა ადგილობრივი აბორიგენებისა და იმიგრანტების შერევის შედეგად. მას ოფიციალურად აღიარებული სახელმწიფო ენა არ აქვს, მაგრამ ამ როლს ასრულებს ინგლისური ენა, ხოლო გავრცელებული ენებია ესპანური, ფრანგული, ჩინური და გერმანული. რელიგიური თვალსაზრისით ამერიკელთა 52% პროტესტანტია, 24%–კათოლიკე, 3%– მართლმადიდებელი, 1%– მუსულმანი, ხოლო 1% კი – იუდაისტი.

აშშ-ს დედაქალაქია **ვაშინგტონი**, ხოლო მთავარი ქალაქებია ნიუ-იორკი, ლოს-ანჯელესი, ჩიკაგო, ჰიუსტონი, ფილადელფია, სან დიეგო, დალასი და სან-ხოსე. აშშ მდიდარია ბუნებრივი და მინერალური რესურსებით: ქვანახშირი, სპილენძი, ტყვია, ფოსფატები, ურანი, ბოქსიტები, ოქრო, რკინა, ვერცხლისწყალი, ნიკელი, ვერცხლი, ვოლფრამი, თუთია, ნავთობი, ბუნებრივი აირი და საშენი ხე-ტყე. ქვეყნის ვალუტაა აშშ დოლარი. აშშ-ს საექსპორტოდ გააქვს თვითმფრინავები, ავტომობილები, ქიმიკატები, ქვანახშირი, სამანქანო მოწყობილობები, ნავთობი, სიმინდი და ხორბალი. აშშ-ს პირველი პრეზიდენტი იყო ჯორჯ ვაშინგტონი. 1963 წელს მოკლეს ქვეყნის პრეზიდენტი – ჯონ კენედი. ამერიკას 1974 წლამდე მართავდა რიჩარდ ნიქსონი. საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ აშშ გადაიქცა ტერორიზმისა და ტოტალიტარიზმის წინააღმდეგ მებრძოლ ზესახელმწიფოდ. 2001 წლის ოქტომბერში ამერიკამ დაიწყო თალიბების წინააღ-

მდეგ ბრძოლა ავღანეთში, ხოლო 2003 წლის მარტში სადამ ჰუსეინის წინააღმდეგ – ერაყში.

აშშ მნიშვნელოვნად განსაზღვრავს დანარჩენი მსოფლიოს ცხოვრების წესს. პირველად ამერიკამ შექმნა ტელეფონი, ელექტრობა, ტელევიზია, კომპიუტერი, ინტერნეტი, ატომური ბომბი, სწრაფი კვების რესტორნები, საკრედიტო ბარათები და ჯინსები. ამერიკული კინო-ინდუსტრია, ჯაზი, როკი და რეპი თანამედროვე მსოფლიო კულტურის საფუძველია, რომელიც გავლენას ახდენს სხვადასხვა ქვეყნისა და ხალხის კულტურის ჩამოყალიბებაზე. აშშ-ს ბუნებრივ ძეგლებს განეკუთვნება იოსემაიტის ეროვნული პარკი. ამერიკის ღირსშესანიშნაობებს წარმოადგენს: დამოუკიდებლობის დარბაზი ფილადელფიაში, თავისუფლების ქანდაკება ნიუ-იორკში, მაუნტ-ვერნონი და სინგის მელნის სადგარი,

ნიუ-იორკის არქიტექტურულ ღირსშესანიშნაობებს განეკუთვნება: ბრუკლინის ხიდი, ემპაირ-სტეიტ ბილდინგი, ვალდორფ-ასტორია, ვულვორზ ბილდინგი, კრაისლერ ბილდინგი, მანჰეტენის მუნიციპალური შენობა, მანჰეტენის ხიდი, მეტლაიფ ბილდინგი, მეტროპოლიტენ ლაიფ-ტაუვერი, მსოფლიო სავაჭრო ცენტრი, ნიუ-იორკ ტაიმზ ბილდინგი, ნიუ-იორკის საჯარო ბიბლიოთეკა, ნიუ-იორკის ცათამბჯენები, რივერსაიდის ტაძარი, როკფელერის ცენტრი, სიგრამ ბილდინგი, სიტიგრუპ ცენტრი, ფლატირონ ბილდინგი, ფრიდომ ტაუვერი, წმინდა იოანე ღვთისმეტყველის საკათედრო ტაძარი, წმინდა პატრიკის საკათედრო ტაძარი, ჯენერალ ელექტრიკის შენობა და ჰერსტ-ტაუვერი.

აშშ-ის შენობა-ნაგებობებს განეკუთვნება: სასტუმროები, გასართობი პარკები, ცათამბჯენები, ხიდები და ჰიდროელექტროსადგურები, ხოლო აშშ-ის პოპულარულ არქიტექტურულ შენობა-ნაგებობებს განეკუთვნება: ერის არხი, ილინოისის ისტორიული არხი, კაპიტოლიუმი, სპეის-ნიდლი, სტატას ცენტრი, უილის ტაუვერი, ჩიკაგოს არქიტექტურული სკოლა და ჯონ ჰენკოკის ცენტრი. აშშ-ის პარკებს განეკუთვნება: სამოის ეროვნული პარკი, აშშ-ის ეროვნული პარკები, ბისკე-

ინის ეროვნული პარკი, გლასიერ-ბეის ეროვნული პარკი, თალების ეროვნული პარკი, მესა-ვერდეს ეროვნული პარკი, ოლიმპიკის ეროვნული პარკი, რედვუდის ეროვნული პარკი, სეკვოიას ეროვნული პარკი, სიკვდილის ველის პარკი.

აშშ-ში ტურისტების უდიდეს დაინტერესებას იწვევს დისნეილენდი, ალასკის მთები, კარსლბადის მღვიმეების ეროვნული პარკი, ისტ-რივერის სრუტე, დენჯერის მღვიმე, აშშ-ის ვირჯინიის კუნძულები, გუამი, ბეიკერის კუნძული, ლონგ-აილენდი, წმინდა ლავრენტისა და ჰავაის კუნძულები. ლოს-ანჯელესის ტურისტულ ღირსშესანიშნაობებს წარმოადგენს: პოლიუდის დიდების ხეივანი, იოსემიტის ჩანჩქერი, მონუმენტის ხეობა, იუმას უდაბნო.

ამერიკის შეერთებულ შტატებში იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლთა ნუსხაში შედის: გლასიერ-ბეის ეროვნული პარკი, დამოუკიდებლობის დარბაზი, დიდი კანიონის ეროვნული პარკი, დიდი კვამლიანი მთების ეროვნული პარკი, ევერგლეიდის ეროვნული პარკი, ვატერტონ-გლასიერის მშვიდობის საერთაშორისო პარკი, ვირჯინიის უნივერსიტეტი, ვრანგელ-წმინდა ელიას ეროვნული პარკი, თავისუფლების ქანდაკება, იელოუსტოუნის ეროვნული პარკი, იოსემიტის ეროვნული პარკი, კარსლბადის მღვიმეების ეროვნული პარკი, კაპოკია, ლა-ფორტალესა, მამონტის მღვიმის ეროვნული პარკი, მესა-ვერდეს ეროვნული პარკი, მონტიჩელო, ოლიმპიკის ეროვნული პარკი, ზღვის ეროვნული მანომენტი, რედვუდის ეროვნული პარკი, სან-ხუანის ისტორიული რაიონი, ტაოს-პუებლო, ჩაკოს ეროვნული-ისტორიული პარკი და ჰავაის ვულკანების ეროვნული პარკი,

აშშ-ში უცხოელ ტურისტებს იზიდავს ფილადელფიაში მდებარე როდენის მუზეუმი, უიტნის ამერიკული ხელოვნების მუზეუმი, აშშ-ის გასართობი პარკები, ჩიკაგოს ათასწლეულის პარკი. ამერიკა ითვლება საგანმანათლებლო ტურიზმის მნიშვნელოვან ცენტრად. აქ მდებარეობს ისეთი პრესტიჟული უნივერსიტეტები, რომლებიც იზიდავენ ბევრ უცხოელ სტუდენტს. კერძოდ, ესენია: ჰარვარდის, კალიფორნიის, კოლუმ-

ბიის, ნიუ-იორკის, პრინსტონის, სტენფორდის, ვაშინგტონის ვირჯინიისა და იელის უნივერსიტეტები,

ამერიკის შეერთებულ შტატებს გააჩნია განსაკუთრებული ბუნებრივი და ისტორიულ-ეკონომიკური თავისებურებანი. აქ მდებარეობს აპალაჩების საშუალო სიმაღლის მთები. სამხრეთიდან ჩრდილოეთით მიედინებიან ჰაერის მასები, რომელიც არ ხვდება შემხვედრ ნაკადებს. ყოველივე ეს რეგიონში იწვევს ამინდის სწრაფ ცვლილებას. ამერიკელ ერს ხშირად უწოდებენ “მცურავ ხალხს”, იმის გამო, რომ იგი ჩამოაყალიბა მთელი მსოფლიოდან ჩამოსულ იმიგრანტთა ნაკადმა. ამიტომ, აშშ-ში ადგილი აქვს სხვადასხვა ეროვნული კულტურის ელემენტთა შერწყმას. ამერიკის შეერთებული შტატები მაღალურბანიზებული ქვეყანაა. ქალაქის მცხოვრებთა წილი აჭარბებს ქვეყნის საერთო მოსახლეობის 70%-ს.

ამერიკის შეერთებული შტატების თავისებურ ღირსშესანიშნაობას წარმოადგენს დიდი ურბანული სივრცე. ქალაქების სიმრავლე ქმნის აგლომერაციას, რომელმაც მიიღო “მეტროპოლიური არეალის” სახელწოდება. ცალკეულ ტერიტორიაზე ჩამოყალიბდა გაშლილი ურბანიზაციული ველები, რომელმაც მიიღო მეგაპოლისის სახელწოდება. ამგვარად, ქალაქ ბოსტონიდან ვაშინგტონამდე გადაჭიმულმა ურბანიზაციულმა რაიონმა მიიღო მეგაპოლისი “ბოსვაშის” სახელწოდება. უდიდეს ტბათა რაიონში ჩამოყალიბდა მეგაპოლისი “ჩიპიტის” (ჩიკაგო-პიტსბურგი), ხოლო აშშ-ს დასავლეთით გაშლილი ურბანიზაციული ტერიტორია, რომელიც გადაჭიმულია სან-დიეგოდან სან-ფრანცისკომდე, ცნობილია მეგაპოლისი “სან-სან”-ის სახელწოდებით. მაგრამ ამერიკის განსახლების სისტემას უნდა დაემატოს ქვეყნის მთელ ტერიტორიაზე განფენილი “ერთსართულიანი” კოტეჯები, რომელიც ხორცს ასხამს ამერიკელთა ოცნებას – ფლობდნენ საკუთარ დასასვენებელ სახლს.

ამერიკელი ხალხი მობილურია. მისი მოქალაქეები, სიცოცხლის განმავლობაში რამდენჯერმე იცვლიან თავიანთ

საცხოვრებელ ადგილს, ერთი შტატიდან მეორეში გადასახლების დროს. ეს ასახვას ჰპოულობს ამერიკელთა დასვენების თავისებურებებზეც. დასვენების ყველაზე პოპულარულ სახეობას წარმოადგენს ტრაილერებით მგზავრობა. აშშ-ში ტურისტების რეკრეაციულ მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილების მიზნით შეიქმნა ავტომაგისტრალის ქსელი, რომელიც მათ საშუალებას აძლევს გადაკვეთონ ქვეყანა ნებისმიერი მიმართულებით, რათა მათ შესაძლებლობა ჰქონდეთ დაწვრილებით გაეცნონ ამერიკის ყველა კუთხეს. ამ მიზნით ახდენენ გასართობი პარკების, კემპინგების, ტურიზმისა და დასვენების ზონების ორგანიზებას. ცნობილია, რომ ამერიკაში ყველაზე გრძელი რკინიგზაა მთელ მსოფლიოში. როგორც სპეციალისტები აღნიშნავენ, ბოლო დროს ქვეყანაში გაიზარდა ინტერესი სარკინიგზო მგზავრობისადმი. მაგ., დიდი პოპულარობით სარგებლობს სარკინიგზო მარშრუტი “ტრანსამერიკა” (12 დღიანი მოგზაურობა ვაშინგტონიდან ლოს-ანჯელესში, ჩარლსტონის, ნიუ-ორლეანის, სან-ანტონიოსა და ელ-პასოს გავლით).

ამერიკაში გარე ტურიზმზე უფრო განვითარებულია შიდა ტურიზმი. უცხოელ ტურისტთა ყველაზე მეტი ნაკადი მოედინება მოსახლვრე მექსიკიდან და კანადიდან. ამერიკაში საერთაშორისო ტურიზმის განვითარება დაკავშირებულია აქ ბევრი ისეთი დიდი ქალაქის გაშენებასთან, როგორიცაა: ნიუ-იორკი, ვაშინგტონი, მაიამი, ლოს-ანჯელესი, სან-ფრანცისკო, ლას-ვეგასი და სხვები.

ნიუ-იორკი წარმოადგენს აშშ-ს ერთ-ერთ მნიშვნელოვან საფინანსო, ეკონომიკურ, პოლიტიკურ და კულტურულ ცენტრს. აქ არის ქვეყნის მთავარი პორტი. ნიუ-იორკის სავიზიტო ბარათია თავისუფლების ქანდაკება. აშშ-ს ფინანსური სიძლიერის სიმბოლოდ ითვლება უოლ-სტრიტი. აქ განლაგებულია ბირჟები, ბანკები და საბროკერო ფირმები. ქალაქის ყველაზე ცნობილი ღირსშესანიშნაობაა გაერო-ს შტაბ-ბინა და ნიუ-იორკის საფონდო ბირჟა. ნიუ-იორკში კიდევ არსებობს ბევრი სხვა ექსკლუზიური ადგილიც. ქალაქის ცნო-

ბილ ღირსშესანიშნაობას წარმოადგენს ბრუკლინის გრანდი-ოზული (ორი კილომეტრის სიგრძის მქონე) ხიდი, რომელიც მანჰეტენს აერთებს ლონგ-აილენდთან.

ტურისტებს უყვართ ქალაქის ცენტრალურ პარკში დასვენება. აქ მათ შეუძლიათ დაათვალიერონ მანჰეტენის ძირ-ძველი გეოლოგიური ღირსშესანიშნაობანი. ნიუ-იორკი ცნობილია თანამედროვე ხელოვნების მუზეუმებით, ამერიკელ ინდიელთა ხელოვნების შედევრებით და ა. შ. ტურისტებისათვის ნიუ-იორკის მეტროპოლიტენი წარმოადგენს ერთი რაიონიდან მეორე, მათთვის სასურველ რაიონში ყველაზე იაფად და სწრაფად გადაადგილების საშუალებას. ნიუ-იორკში ცხოვრობს მრავალი ეროვნების ადამიანი. მაგ., ჩინური კვარტალი “ჩაინატაუნი” ცნობილია თავისი რესტორნებით, სადაც ტურისტებს შეუძლიათ იაფად მიირთვან გემრიელი საჭმელები.

ვაშინგტონი მდებარეობს კოლუმბიის მხარეში, რომლის ძირითად ღირსშესანიშნაობას წარმოადგენს თეთრი სახლი, კაპიტოლიუმი, აშშ-ს ეროვნული მუზეუმი. მრავალი ტურისტი მიდის დასასვენებლად კანადის საზღვრისპირა ტბის მიმდებარე ტერიტორიაზე. ეს რაიონი დააარსეს ფერმერებმა, მაგრამ მისი აღმავლობის გადამწყვეტ ფაქტორად იქცა მრეწველობის განვითარება. ამ ტბისპირა ქალაქებს შორის უფრო მეტად განვითარდა ჩიკაგო ბირჟების, კორპორაციების შტაბ-ბინებისა და ცათამბჯენების რაოდენობის მიხედვით. ტბის სანაპიროს სამხრეთ ნაწილი აშშ-ს ერთ-ერთი ყველაზე მჭიდროდ დასახლებული ადგილია. აქ მოჰყავთ სიმინდი.

ამერიკის შეერთებული შტატების ჩრდილო-აღმოსავლეთით მდებარეობს ახალი ინგლისის რეგიონი, რომელიც დაარსდა ევროპელი დამპყრობლების მიერ. მხარის ეკონომიკის განვითარების მატერიალურ საფუძველს წარმოადგენს შიდა ტურიზმი. ახალი ინგლისი ამერიკის ინტელექტუალური ცენტრია. ბოსტონში მდებარეობს საყოველთაოდ ცნობილი ჰარვარდის უნივერსიტეტი, ხოლო ნიუ-ჰეივენში–იელის უნივერსიტეტი. ამერიკის შეერთებული შტატების კონტინენტალურ

ნაწილს კვეთს ქვეყნის ყველაზე წყალუხვი მდინარე – მისისიპი.

ტურისტებში მნიშვნელოვან ინტერესს იწვევს სამხრეთ შტატების ბუნებრივი და სოციალურ-კულტურული ღირსშესანიშნაობანი. ამერიკის შეერთებული შტატების სამხრეთ-აღმოსავლეთით მდებარეობს ფლორიდის შტატი, რომელიც ცნობილია როგორც ამერიკელი მოქალაქეების, ისე უცხოეთიდან ჩამოსული ტურისტების დასვენებისათვის მიმზიდველ რაიონად. მაიამი ამ შტატის სამხრეთით მდებარე ქალაქია. იგი ცნობილია ღამაზი პლაჟებით, პალმებით, სასტუმროებით, ცნობილ პირთა სახლებითა და ვილებით. ფლორიდის ცენტრალურ ნაწილში მდებარეობს ქალაქი ორლანდო, რომელიც ცნობილია საოჯახო დასვენების უნიკალური ცენტრით “დისნეის სამყაროს” სახელწოდებით. ამ შტატის სამხრეთით გაშენებულია ევერგლეიდის ეროვნული პარკი. ცხელი ტროპიკული კლიმატისა და ჭარბი ნალექიანობის პირობებში აქ ჩამოყალიბდა უნიკალური ბუნებრივი კომპლექსი. ზღვის სანაპიროს გასწვრივ მიმდებარე ტერიტორიაზე გაშენებულია ექსტრემალური ტურისტებისათვის გაუვალი ადგილების მქონე სპეციალური ტყე.

მრავალრიცხოვან ტურისტს იზიდავს დასავლეთ შტატების ბუნება და ღირსშესანიშნაობანი. **ლოს-ანჯელესი** არის კალიფორნიის შტატის უმსხვილესი ქალაქი. ლოს-ანჯელესისა და მის მიმდებარე ტერიტორიებზე გაშენებულ რაიონთა ყველაზე საუკეთესო ღირსშესანიშნაობას წარმოადგენს ჰოლივუდი–კინოს, ტელევიზიისა და რადიოს საოცარი ქალაქი; ბევერლი-ჰილზი მდიდრების, მუსიკისა და კინო-ვარსკვლავთა საცხოვრებელი ელიტარული ქალაქი; დისნეილენდი – 60 ატრაქციონის შემცველი პარკი. კალიფორნიის შტატში ტურისტების ინტენსიურად ჩამოსვლის შედეგად დაარსდა ოკეანის სრუტის გასწვრივ მდებარე ქალაქებს შორის ყველაზე ღამაზი ქალაქი სან-ფრანცისკო, რომლის ცენტრალური დასახლება და ბიზნეს-ცენტრი ურთიერთდაკავშირებულია მძლავრი ხიდებით. მათ შორისაა “ოქროს კარები”.

მოსახლეობის რაოდენობის მიხედვით, ამერიკის შეერთებულ შტატებს შორის ყველაზე დიდი შტატია კალიფორნია. მის ღირსშესანიშნაობას წარმოადგენს ეროვნული ბუნებრივი ძეგლები. ზაფხულობით ჰაერის ტემპერატურა აქ აღწევს +60⁰-ს, ხოლო ზამთარში კი კლიმატი ძლიერ სუსხიანია. ზაფხულში ჰაერის ცხელი მასებისა და ზამთრის აუტანელი სუსხის მონაცვლეობა ამ რეგიონში გაზაფხულისა და შემოდგომის სეზონზე იწვევს გამანადგურებელ, ინტენსიურ ქარიშხალს.

ნევადას დასავლეთით კალიფორნიაში 1500 მეტრის სიმაღლეზე გაშენებულია ეროვნული პარკი, რომელიც გაიხსნა 1890 წელს ტყის მასივების დაცვის მიზნით. ამ პარკში გაშენებული ხეები გიგანტურ ზომებს აღწევენ – დაახლოებით 100 მ სიმაღლისა და 10 მ-იანი დიამეტრის ოდენობით. მიუხედავად იმისა, რომ აშშ-ის სამხრეთ-დასავლეთით მდებარე უდაბნოებს უკავია უდიდესი ტერიტორიები, აქ დასახლებულია საერთო მოსახლეობის მხოლოდ 5%. არიზონას შტატში კოლორადოს პლატოზე მდებარეობს მსოფლიოში ერთ-ერთი ყველაზე ღრმა და დიდი გამოქვაბული. კოლორადოს მდინარე ამ ხეობას სერავს შუა ნაწილში. გამოქვაბულს გააჩნია სხვადასხვა ფერის ციხე-სიმაგრის და პირამიდის მსგავსი კედლები. აქ ეროვნული პარკი შეიქმნა 1919 წელს. იგი ტურისტებს იზიდავს მსოფლიოს ყველა ქვეყნიდან.

ნევადას შტატში მდებარეობს ქალაქი ლას-ვეგასი, რომელმაც აღმავლობა თავდაპირველად განიცადა სამთო ბიზნესის განვითარების ხარჯზე. აქ არის დიდი რაოდენობით სასტუმროები და კაზინოები. მსოფლიოს 10 უმსხვილესი სასტუმროდან რვა მდებარეობს ლას-ვეგასში. ლას-ვეგასი კაზინოების “სამყაროა”. აქ აღირიცხება დაახლოებით 500-მდე სათამაშო სახლი, რომელთაგან 30 ყველაზე დიდია მთელ მსოფლიოში.

აშშ-ის დასავლეთით მდებარეობს იელოუსტონის ერთ-ერთი უძველესი და უმსხვილესი ეროვნული პარკი. პარკში გამოედინება კუჭ-ნაწლავის დაავადებათა განმკურნავი ბარ-

ნეოლოგიური წყლები. რელიგიური ტურიზმის თვალსაზრისით მიმზიდველია იუტას შტატი. ქვეყნის კონტინენტური ნაწილის გარეთ მდებარეობს ჰავაისა და ალასკას შტატები. ჰავაის კუნძულები მდებარეობს წყნარ ოკეანეში, რომელიც წარმოადგენს ამერიკულ “მექას” ტურისტებისათვის. ჰავაის კუნძულები წარმოიქმნა ვულკანის ამოფრქვევის შედეგად. აქ ტურისტების მოზიდვას განაპირობებს წყლის სპორტი (რაფტინგი, ცურვა) და მზის აბაზანები. გამარტივებული ჯვრის წერის მიზნით ჰავაის კუნძულებზე მიდიან შეყვარებული წყვილები. ალასკას შტატში მდებარეობს მრავალი გიგანტური მთა, მყინვარწვერი და მდინარე, რომელიც ჩაედინება ანტარქტიკის ყინულოვან ოკეანეში. ამ შტატის შემოსავლის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან წყაროს წარმოადგენს ტურიზმი. ალასკას აეროპორტი, ტვირთბრუნვის მიხედვით, ერთ-ერთი უმსხვილესი აეროპორტია მთელ ამერიკაში. შტატს გააჩნია რვა ეროვნული პარკი, ამერიკის შეერთებული შტატების ბევრი მაცხოვრებელი თავის მივლინებას სწორედ ალასკაზე ატარებს.

აქ დასვენების პოპულარულ სახეობას წარმოადგენს შტატის სანაპიროს ფარგლებში განხორციელებული საზღვაო კრუიზები. ტურისტებს შეუძლიათ აქ დაათვალიერონ ერთმანეთზე გადაჯაჭვული მთები და მყინვარწვერები. ამერიკის შეერთებული შტატები ითვლება მსოფლიო ტურიზმის ცენტრად სპორტის განვითარების დარგში. ეროვნული ჰოკეისა და კალათბურთის ლიგა, ჩოგბურთის პრესტიჟული საერთაშორისო ტურნირები და სამთო-სათხილამურო კურორტები აქ იზიდავს მრავალი ქვეყნის სპორტსმენებს და მათ გულშემატკივრებს.

კანადის ტურისტული პოტენციალი და მისი გამოყენების შესაძლებლობები

კანადა მდებარეობს ჩრდილოეთ ამერიკის ჩრდილოეთ ნაწილში, რომელსაც აღმოსავლეთით ესაზღვრება ატლანტის ოკეანე, დასავლეთით—წყნარი ოკეანე, ხოლო ჩრდილოეთით კი—ჩრდილო-ყინულოვანი ოკეანე. ფართობის მიხედვით (9,98467 მლნ კმ²-ით) მას კონტინენტზე პირველი, ხოლო მსოფლიოში მეორე ადგილი უკავია რუსეთის შემდეგ. კანადას სახმელეთო საზღვარი აქვს სამხრეთით მხოლოდ ერთ ქვეყანასთან—აშშ-სთან, დასავლეთიდან კი აშშ-ს შტატ—ალასკასთან. ქვეყნის დედაქალაქია **ოტავა**. უდიდესი ქალაქებია ტორონტო, მონრეალი, ვანკუვერი და კვებეკი. ოფიციალური ენაა ინგლისური და ფრანგული. 2010 წლის მონაცემებით კანადის მოსახლეობა შეადგენს 34 მლნ კაცს, საერთო მშპ – 1,274 ტრლნ აშშ. დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე მშპ კი—38,2 ათას აშშ. დოლარს. ქვეყნის ვალუტაა კანადური დოლარი. ამ ქვეყანას საექსპორტოდ გააქვს ავტომობილები, ნავთობი, ალუმინი, ხე-ტყე, ხორბალი, კანადის მოსახლეობის 71,1% ქრისტიანია, დანარჩენი კი სხვადასხვა რელიგიის მიმდევარია.

კანადა.

კანადის ტერიტორიაზე უძველესი დროიდან სახლობდნენ ადგილობრივი აბორიგენები. XV საუკუნიდან საფრანგეთმა და ბრიტანეთმა დაიწვეს კანადის ტერიტორიების დაკავება. თავდაპირველად ისინი სახლობდნენ სანაპირო ზოლში. მოგვიანებით მათ მთელი ქვეყნის ტერიტორიები დაიკავეს და დაიწვეს ბრძოლა ჰეგემონობისათვის. ამ მიზნით 1756 წელს ევროპაში დაწყებულმა 7-წლიანმა ომმა მეტროპოლიების კოლონიებში გადაინაცვლა. დიდმა ბრიტანეთმა კანადის ტერიტორიებზე მნიშვნელოვან წარმატებას მიაღწია. მოგვიანებით მან შემოიერთა ჩრდილოური არქტიკული ტერიტორიები. 1931 წელს კანადამ დიდი ბრიტანეთისაგან მიიღო დამოუკიდებლობა. კანადა დემოკრატიულ-ფედერაციული კონსტიტუციური მონარქიის მქონე ქვეყანაა. ადმინისტრაციული თვალსაზრისით ქვეყანა შედგება ათი პროვინციისა და სამი ტერიტორიული ერთეულისაგან (მაგ., ალბერტა, ახალი შოტლანდია,

ბრიტანეთის კოლუმბია, იუკონი, კვებეკი, სასკაჩევანი და ა. შ.). ქვეყანა გაერთიანებულია ნატოში, დიდ რვიანში, დიდ ოცეულში, მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციასა და გაეროში. ადამიანის განვითარების ინდექსით ის იკავებს მე-8-ე პოზიციას.

კანადის მოსახლეობის 80 % ცხოვრობს აშშ-ის საზღვრიდან 320 კილომეტრიანი ზონის ფარგლებში. კანადის სამხრეთით მოსახლეობის სიმჭიდროვის გამო, ადამიანის ზეგავლენით ბუნება მეტად შეცვლილია, რის გამოც მთებსა და ვაკეებში შექმნილია ეროვნული პარკები და ნაკრძალები. მათ შორის მთელი კონტინენტის მასშტაბით ყველაზე დიდი ნაკრძალია ვუდ-ბუფალო, სადაც დაცულია როგორც ტყის, ისე სტეპური ლანდშაფტი. აქ იცავენ იშვიათი ჯიშის ფრინველებსა და ცხოველებს. ტურისტებში დიდ დაინტერესებას იწვევს მონრეალი და ვანკუვერი. ამ ქვეყნის მოსახლეობა ისტორიულად ურბანიზებულია. გამოირჩევა სამი ურბანიზებული ზონა: 1. დიდი ტბების სანაპირო ზოლი (ჰამილტონი, ტორონტო და ოტავა); 2. კვებეკის პროვინცია (მონრეალი, ტრუა, რივერი, კვებეკი) და 3. წყნარი ოკეანის სანაპირო ზოლი (ვანკუვერი და ვიქტორია).

კანადის ერთადერთი სახმელეთო მეზობელია აშშ. კანადის ჩრდილოეთით მდებარეობს არქტიკა. კანადის არქტიკულ ნაწილში მდებარეობს დიდი და მცირე ზომის მრავალი კუნძული. კანადის ჩრდილოეთი ნაწილი ტურიზმის განვითარების კუთხით უვარგისია, რადგანაც აქ ჰავა ძალიან ცივი და სუსხიანია. ქვეყნის დასავლეთი ნაწილი უკავია 5000 მ სიმაღლის მქონე კორდილიერების მთათა სისტემას. კანადისა და ამერიკის საზღვარზე მდებარეობს ჩრდილოეთ ამერიკის ყველაზე დიდი ჩანჩქერი—ნიაგარა.. კანადა მდიდარია ჰიდროენერგორესურსებით, რადგანაც აქ მოედინება კონტინენტის ყველაზე წყალუხვი, დიდი დაქანების მქონე მდინარეები.

კანადა მდიდარია ისეთი ბუნებრივი რესურსებით, როგორიცაა: ნიკელი, სპილენძი, თუთია, რკინა, ოქრო, პლატინა,

ნავთობი, ბუნებრივი აირი და ა. შ. ზოგიერთი სასარგებლო წიაღისეულის დამუშავებით კანადას მსოფლიოში პირველი ადგილი უკავია.

კანადას ყველა პირობა აქვს ტურიზმის განვითარებისათვის: კარგად განვითარებული კავშირგაბმულობის, ვაჭრობის, საზოგადოებრივი კვების სფერო და სატრანსპორტო მეურნეობა. ამ ქვეყნის ტრანსპორტის ყველა სახეობა აღჭურვილია თანამედროვე ტექნიკით, კანადა საავტომობილო და სარკინიგზო გზების სიგრძით ერთ-ერთი პირველია მსოფლიოში. უდიდესი ნავსადგურებია ვანკუვერში, კვებეკში, აეროპორტი — მონრეალში. აგრობიზნესის ცენტრია სასკაჩევანი. კანადა ცნობილია ისეთი ადამიანებით, როგორიცაა სუპერმოდელი — პამელა ანდერსონი, მუსიკოსი—ჯასტინ ბიბერი. კანადის ცნობილ არქიტექტურულ ძეგლებს განეკუთვნება: ეროვნული გალერეა, მონრეალის ღვთისმშობლის ბაზილიკა და რილოს არხი. კანადის ეროვნულ პარკებს განეკუთვნება: გროს-მორნის ეროვნული პარკი, გუაი-ჰაანასის ეროვნული პარკის ნაკრძალი და ჰაიდას მემკვიდრეობის ძეგლი, ვუდ-ბუფალოს, კლუანის, მიგუაშის, ნაჰანის, ეროვნული პარკი და დეივისის სრუტე.

მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლთა ნუსხაში შეტანილია კანადის შემდეგი ისტორიული ძეგლები: გროს-მორნის, ვუდ-ბუფალოს, კანადის კლდოვანი მთების, კლუანის, მიგუაშის, ნაჰანის ეროვნული პარკი, გუაი-ჰაანასის ნაკრძალი და ჰაიდას მემკვიდრეობის ძეგლი, დინოზავრებისა და ტაშენშინი-ალსეკის პროვინციული პარკი, ვატერტონ-გლასიერის მშვიდობის საერთაშორისო პარკი, ლუნენბურგი, ლანს-ომედოუზი, რილოს არხი, ძველი კვებეკი, ჯოგინსი და ჰედ-სმეშდი-ნი.

გრანდიოზული სივრცობრივი განლაგების გარდა, კანადაში ტურისტებს იზიდავს მისი ბუნებრივი ლანდშაფტის განსაკუთრებული სილამაზე. ქვეყანაში დიდი რაოდენობის ეროვნული პარკი და ნაკრძალია, თავიანთი მყინვარებით, ტბებით, თერმული წყლებითა და სამთო კურორტებით. ოტა-

ვაში არსებობს ეროვნული გაღერვა, კანადის მუზეუმი და სხვები. ტორონტო ქვეყნის ყველაზე დიდი ქალაქია, რომელიც ყველაზე მულტიკულტურულია მთელ კანადაში. მისი მოქალაქეები ლაპარაკობენ თითქმის 100 ენაზე. ტორონტოში მდებარეობს სამეფო მუზეუმი, ჩინური ხელოვნების კოლექციით.

კანადას, კუნძულების ჩათვლით, მსოფლიოში ყველაზე გრძელი სანაპირო ზოლი (244 ათასი კმ) გააჩნია. კანადისა და ამერიკის საზღვარზე მდებარეობს მსოფლიოში ყველაზე დიდი ფართობის მტკნარი წყლის რეზერვუარი – დიდ ტბათა ჯგუფი. კანადის ყოველი რაიონი შესანიშნავია თავისებურად. ასე მაგ., კანადის აღმოსავლეთით მდებარე 10 000 წელზე მეტი ხნის ისტორიის მქონე ერთ-ერთი პროვინციის – ნიუფაუნდლენდის სანაპიროზე მდებარეობს აიზბერგები. ეს ყინულოვანი მცურავი “კუნძულები” გასაოცრად ღამაში სანახაობაა. ადგილობრივმა ტურისტულმა ინდუსტრიამ აიზბერგები გადააქცია ამ ადგილის მთავარ ღირსშესანიშნაობად. კანადის ჩრდილოეთით მდებარეობს რამდენიმე ათეული ეროვნული ძეგლი, დაუსახლებელი ტერიტორიები, დიდი ოდენობით ხელუხლებელი და დაუბინძურებელი ტბები. ქვეყნის სამხრეთ-აღმოსავლეთით მდებარეობს ოტავა და ტორონტო. ტურისტებს აქ იზიდავთ ნიაგარას ჩანჩქერი.¹

ფრანგულ ენაზე მოლაპარაკე პროვინცია კვებეკი – კანადის ერთ-ერთი უმსხვილესი ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული ერთეულია ფართობის მიხედვით. იგი ხასიათდება მრავალფეროვანი პეიზაჟებით. ამ რეგიონში არსებობს ულამაზესი ტყეები და სანაპირო მხარეები. პროვინციაში მდებარეობს კანადის უძველესი ქალაქები – კვებეკი და მონრეალი. ქალაქ – კვებეკში შემონახულია შუა საუკუნეებში აგებული ლათინური დასახლების რაიონი, რომელიც აღიარებულია იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლად.

¹ www.sib-garden.ru/. Международный туризм.

მონრეალი – ეს არის ცათამბჯენების ქალაქი (ჩქარმავალი მაგისტრალებით) მსხვილი საერთაშორისო სატრანსპორტო ცენტრი, ქვეყნის საზღვაო და საჰაერო კარიბჭე. იმავე დროულად ეს არის მნიშვნელოვანი ისტორიული და კულტურული ცენტრი. ქალაქში ბევრი არქიტექტურული ძეგლია, რომელიც დათარიღებულია ძირითადად XIX საუკუნის შუა პერიოდითა და დასასრულით.

კანადის ერთ-ერთ ულამაზეს პროვინციას წარმოადგენს ახალი შოტლანდია. იგი სამი მხრიდან გარშემორტყმულია ოკეანით. პროვინცია ცნობილია ფართო პლაჟებით, უამრავი თევზმჭერი სოფლებითა და ეროვნული ძეგლებით. აქ არის განლაგებული მსხვილი საიასტო ცენტრი და პორტი. როგორც ტურისტებისათვის, ისე ადგილობრივი მოსახლეობისათვის დიდი პოპულარობით სარგებლობს ზღვის სანაპიროზე თევზაობა.

პროვინცია – მანიტობა საინტერესოა მრავალფეროვანი ბუნებით. ხშირი და შერეული ტყეები, მრავალრიცხოვანი ტბები და მდინარეები, ჩრდილოეთის პოლარული ტუნდრა – ყველაფერი ეს ქმნის უნიკალურ, განუმეორებელ პეიზაჟს ამ ადგილებში. პროვინციის ადმინისტრაციული ცენტრია ვინიპეგი. ქალაქი ცნობილია თავისი კულტურული ცხოვრებით. მასში ბევრი მუზეუმი და თეატრია. იგი ცნობილია პოპულარული სამეფო ბაღებით. მანიტობაში კიდევ ბევრი სხვა საინტერესო ადგილია. ტურისტებისათვის მიმზიდველია ვინიპეგის ისტორიული უბანი, რომელიც ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი სავაჭრო ცენტრია. მანიტობა ტბიანი მხარეა. მის უმსხვილეს ტბას წარმოადგენს უინიპეგი.

სასკაჩევანის პროვინცია არის სტეპური და ტბიანი მხარე, კონტინენტური კლიმატით. ის არის კანადის ხორბლის მარცვლეულის მოყვანის ძირითადი ცენტრი. აქ იწარმოება კანადური ხორბლის დიდი ნაწილი. პროვინციაში არსებობს მრავალი მდინარე და ტბა. სასკაჩევანში ცხოვრობს გერმანიიდან, სკანდინავიისა და აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებიდან ემიგრირებული ადამიანები. ამიტომ ქალაქში იგრძნობა სწო-

რედ ამ ეთნიკური ჯგუფების ეროვნული გავლენა. სასკაჩევანის ადმინისტრაციული ცენტრიდან – რეჯაინადან ხდება ტურების ორგანიზება სხვადასხვა მიმართულებით.

ალბერტა არის კანადის უმსხვილესი ნავთობმომწოდებელი პროვინცია. ეს მხარე თავისი ლამაზი პეიზაჟებით, დასავლეთით მდებარე კლდოვანი მთებითა და აღმოსავლეთის ბუნების მშვენიერი ლანდშაფტით, ქმნის ტურიზმის განვითარებისათვის ხელსაყრელ პირობებს. პროვინციის ადმინისტრაციულ ცენტრს წარმოადგენს ედმონტონი, რომელიც ცნობილია, როგორც ჩრდილოეთ ამერიკის ერთ-ერთი უმსხვილესი სამრეწველო-სავაჭრო ცენტრი. ალბერტში მდებარეობს ისეთი მიმზიდველი ადგილები, როგორიცაა: ბუფალო, ჯასპერი და სხვა. ბრიტანული კოლუმბია კანადის ყველაზე დასავლური და მაღალმთიანი პროვინციაა. კანადის ბევრი სხვა პროვინციის მსგავსად, მისთვის დამახასიათებელია მრავალფეროვანი ბუნება, ლამაზი ხედებით. ეს არის მთის, ტბების, მდინარეებისა და მინდვრების “სამყარო”.

პროვინციის მთავარ ქალაქს წარმოადგენს ჩრდილოეთ ამერიკის ულამაზესი, მსხვილი საპორტო ქალაქი – ვანკუვერი, რომელიც მდიდარია სამთო-სათხილამურო კურორტებითა და ტრასებით. მისი ცენტრალური ნაწილი მდებარეობს მთის ფერდობსა და საზღვაო სანაპიროზე. ტურისტებისათვის პოპულარულია 400 კექტარზე ფიჭვის ტყეებით გაშენებული პარკი. ბრიტანეთის კოლუმბიის ჩრდილოეთით, ალასკასა და კანადის ჩრდილო-დასავლეთ ტერიტორიის დიდ ნაწილს იჭერს კორდილიერების მთათა სისტემა, ხოლო ჩრდილოეთით, არქტიკის სანაპიროზე გადაჭიმულია ტუნდრის სივრცე.

კანადის ტერიტორიების მნიშვნელოვანი ნაწილი პერსპექტიულია სარკინიგზო ტურიზმის განვითარების თვალსაზრისით. უკვე ფუნქციონირებს მთელი რიგი პოპულარული სარკინიგზო მარშრუტები მთებში. ველურ ბუნებაში მოგზაურობა შეადგენს კანადის შიდა ტურიზმის მოცულობის 1/4 ნაწილს. ბუნებაში მოგზაურობის გადასახადებით დაბეგვრის

ხარჯზე ამ ქვეყნის ხელისუფლება ყოველწლიურად იღებს დაახლოებით 1,7 მლრდ. აშშ დოლარს. ეს მაჩვენებელი 5-ჯერ აჭარბებს იმ თანხას (300 მლნ დოლარს), რომელიც ყოველწლიურად იხარჯება ველური ბუნების დაცვის პროგრამების დასაფინანსებლად. შესაბამისად, ეკოტურიზმი შეიძლება გადაიქცეს კანადის ბუნებისდაცვით ღონისძიებათა დაფინანსების ერთ-ერთ ქმედით ინსტრუმენტად.

მექსიკის ტურისტული პოტენციალის ამოქმედების გზები

მექსიკის შეერთებული შტატები ჩრდილოეთ ამერიკის კონტინენტის სამხრეთით მდებარე ფედერაციული სახელმწიფოა, რომელსაც ჩრდილოეთით ესაზღვრება ყველაზე დიდი სახმელეთო მეზობელი ქვეყანა – აშშ. მექსიკას სამხრეთ-დასავლეთით ესაზღვრება წყნარი ოკეანე, სამხრეთით მას ესაზღვრება აგრეთვე გვატემალა და ბელიზი. ქვეყნის აღმოსავლეთ სანაპირო გაშენებულია კარიბის ზღვისა და მექსიკის ყურის სანაპირო ზოლში. ქვეყნის ფართობი შეადგენს 2 მლნ კმ²-ს. მექსიკის დედაქალაქია **მეხიკო**. ოფიციალური ენა არის ესპანური. 2011 წლის მონაცემების მიხედვით მექსიკის მოსახლეობა შეადგენს 113,9 მლნ კაცს. მოსახლეობის უმრავლესობა წარმომავლობით ესპანელია. ქვეყნის ოფიციალური რელიგია არის კათოლიციზმი. ამ ქვეყნის საერთო მშპ არის 1,661 ტრლნ დოლარი, ხოლო ერთ მოსახლეზე გადაანგარიშებით მოწეული მშპ კი –14,6 ათას აშშ დოლარი. მექსიკის ვალუტა არის მექსიკური პესო.

მექსიკა.

ადმინისტრაციული თვალსაზრისით მექსიკა დაყოფილია 33 შტატად და ერთ ფედერალურ რაიონად. მექსიკა ერთ-ერთი იმ სახელმწიფოთაგანია, სადაც ოდითგანვე არსებობდა ამერიკის, მაიასა და აცტეკების ხალხთა უძველესი ცივილიზაცია. ქრისტეფორე კოლუმბის მიერ ამერიკის აღმოჩენის დროს აქ არსებობდა აცტეკების და მაიას სახელმწიფოები. მათ შორის მუდმივი დაპირისპირება არსებობდა, რაც ასუსტებდა ორივე მათგანს. 1521 წელს ესპანელმა დამპყრობლებმა დასუსტებული მექსიკური სახელმწიფოები ადვილად დაიპყრეს და დაიმორჩილეს. შედეგად ჩამოყალიბდა ახალი სახელმწიფო—ახალი ესპანეთი. შესაბამისად მექსიკაში დამკვიდრდა ესპანური ენა, რომელიც დღეს ატარებს ოფიციალურ სტატუსს. ქვეყნის მოსახლეობა დიდხანს იბრძოდა დამოუკიდებლობის აღდგენისათვის ჯერ ესპანელებისაგან, ხოლო შემდეგ კი ამერიკისა და სხვა ქვეყნებისაგან. 1821 წელს მექსიკამ მოიპოვა დამოუკიდებლობა. ქვეყანაში ჯერ კიდევ შემორჩენილია ძველი ქალაქების მაიასა და აცტეკას (ჩიჩენ-იცას, პალენკესა და სხვათა) ნანგრევები, თავისი პირამიდე-

ბით, ძეგლებით, ქვის ციხე-სიმაგრეებითა და საცხოვრებელი სახლებით. მათ შორის გამოყოფენ აცტეკის პირამიდებს, მაიორის ძეგლსა და ქვის წრის სახით გამოხატული მზის კალენდარის ცნობილ ქვას. მექსიკა არის ეკონომიკური თანამშრომლობის და განვითარების ორგანიზაციის წევრი.

მექსიკის ტერიტორიის უდიდეს ნაწილს იჭერს მთები—მექსიკის პლატო. ქვეყანაში კლიმატი ტროპიკული და მშრალია, რომელიც იცვლება რელიეფის სიმაღლის და ფართობის მიხედვით. მექსიკის ცენტრალური დაბლობი გამოირჩევა მშრალი კლიმატით. სანაპირო ზოლი ნოტიოა. საშუალო ტემპერატურა ქვეყნის ტერიტორიაზე მერყეობს 10⁰-დან 30⁰-მდე. ქვეყანა ხასიათდება მშრალი და ნოტიო სეზონებით, რომელიც ფორმირდება ტროპიკული ციკლონებით, მათ მოაქვთ ჭარბი ნალექი ხანდახან იმ დონეზე, რომ მას აქვს დამანგრეველი ძალა. მექსიკის ჩქარი დინების მქონე მდინარეები თავმოყრილია ქვეყნის სამხრეთ-აღმოსავლეთ ნაწილში. მექსიკის ყველაზე დიდი ტბაა ჩაპალა. მექსიკაში 12 ათასამდე ჯიშის მცენარეა, რომლის 2/3 ნაწილი ენდემურია.

მექსიკა ფლობს ისეთ ბუნებრივ რესურსებს, როგორიცაა: ნავთობი, ვერცხლი, სპილენძი, ოქრო, ტყვია, თუთია, ბუნებრივი აირი და ხე-ტყე. მექსიკის ეკონომიკა დიდად არის დამოკიდებული ჩრდილოეთ ამერიკასთან დადებულ თავისუფალ სავაჭრო (NAFTA-ს) შეთანხმებაზე. ამ ჩრდილო-ამერიკულ ინტეგრაციაში მექსიკის როლი განისაზღვრება ძირითადად იაფი სამუშაო ძალისა და მინერალურ-სანედლეულო რესურსების მიწოდებით. აქ განვითარებულია გადამამუშავებელი მრეწველობის დარგები: ნავთობგადამამუშავებელი მრეწველობა, შავი და ფერადი მეტალურგია და მანქანათმშენებლობა. მექსიკა-აშშ-ს საზღვარზე მდებარეობს მრავალრიცხოვანი საწარმოები, რომლებიც იყენებენ მექსიკელ მუშაკთა იაფ შრომას და პროდუქციას კი აწვდიან ჩრდილო-ამერიკულ ბაზარზე. მექსიკას საექსპორტოდ გააქვს ნავთობპროდუქტები, ავტომობილები, ბამბა, ყავა, თევზი, სასუქები. მექსიკაში კარგად არის განვითარებული საჰაერო, საზღვაო

და საავტომობილო ტრანსპორტი, რაც ხელს უწყობს ამ ქვეყანაში ტურიზმის განვითარებას.

მექსიკის ეკონომიკისთვის უდიდესი შემოსავალი მოაქვს ტურისტულ ინდუსტრიას. აქ ტურიზმი აღიარებულია ერთ-ერთ ძირითად პრიორიტეტულ დარგად იგი ერთ-ერთი სწრაფად განვითარებადი ქვეყანაა, რომელიც ფლობს მძლავრ ბუნებრივ-რესურსულ პოტენციალს. აქ ყოველწლიურად დაახლოებით 21,4 მლნ ტურისტი ჩამოდის. მექსიკაში ტურისტები ჩამოდის ძირითადად კანადიდან და ევროპული ქვეყნებიდან. მექსიკაში განვითარებულია ხელოვნება და კულტურა. იგი ცნობილია სამზარეულოთი. აქ მდებარეობს იუნესკოს მიერ მსოფლიო მემკვიდრეობად აღიარებული 29 ძეგლი, რითაც მას I ადგილი უკავია ამერიკის კონტინენტზე. ქვეყნის მემკვიდრეობას წარმოადგენს მექსიკის ისტორიული ცენტრი, პრეესპანური ქალაქები: პალენკე, ჩიჩენ-იცა, ისტორიული ქალაქები: პუებლა, გუანა-ხუატო, პოპოკატეპეტლის ფერდობის მონასტრები და 32 არქეოლოგიური ძეგლი.

მექსიკაში მდებარეობს იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის შემდეგი ძეგლები: ატოტონილკოს ტაძარი, გუანახუატო (ქალაქი), ელ-ვისკაინო, იაგუალი, კაბანიასის პოსპიტალი, კალაკმული, კალიფორნიის ყურე, კამინო-რეალ-დე-ტიერა-ადენტრო, კამპეჩე (ქალაქი), კერეტარო (ქალაქი), ლუის ბარაგანის სახლი და სტუდია, მეხიკო, მიტლა, მონტე-ალბანი, მორელია, ოახაკა-დე-ხუარესი, პაკიმე, პალენკე, პეპელა-მონარქის ბიოსფერული ნაკრძალი, პოპოკატეპეტლის მთის მონასტრები, პუებლა (ქალაქი), საკატეკასი (ქალაქი), სან-მიგელ-დე-ალაიენდე, საუნივერსიტეტო ქალაქი (მექსიკა), სიან-კაანი, სიერა-გორდას ფრანცისკანული მისია, სიერა-დე-სან-ფრანცისკოს კლდის მხატვრობა, ტახინი, ტეკილა. ტეოტიუაკანი, ტლაკოტალპანი, უმბალი, მოჩიმალკო და ჩიჩენ-იცა.

მეხიკო ტურისტებისათვის საინტერესოა ქალაქის ძველი ცენტრით, შუა საუკუნოვანი შენობის-ბაზილიკა-გვადალუპეს ნანგრევებით და სასახლეებით. მეხიკოს ისტორიული ცენტრი ჩართულია მსოფლიო მემკვიდრეობის ნუსხაში. მექსი-

კის დედაქალაქში ვითარდება სარკინიგზო ტურიზმიც. საექსკურსიო სარკინიგზო მარშრუტების ორგანიზება ხდება სერა-მადრეს მთებშიც. ეს მთები უცხოელ ტურისტებს სთავაზობს ფართო შესაძლებლობებს სამთო და სასეირნო ტურიზმის განვითარებისათვის. წყნარი ოკეანის სანაპიროზე მდებარე აკაპულკოს შესანიშნავი კურორტი გამოირჩევა ღამაზი პლაჟებით, მაღალი სასტუმროებითა და კაზინოებით. მექსიკის სრუტის სანაპიროს ცნობილ კურორტს წარმოადგენს კანკუნიც, რომელიც მდებარეობს იუკატანის ნახევარკუნძულზე. ეს საკურორტო ადგილი ცნობილია სუფთა ზღვით, არქეოლოგიურ ზონებთან სიახლოვით, ბუნებრივი ძეგლებითა და თეთრი ქვიშის პლაჟით.

იუკატანის ნახევარკუნძული – მაიას ცივილიზაციის აკვანი წარმოადგენს უდიდესი რაოდენობის არქეოლოგიური ძეგლების მქონე რაიონს. იმავდროულად აქ ვითარდება ტურიზმის თანამედროვე სახეობებიც. ნახევარკუნძულის მნიშვნელოვანი ნაწილი დაქსელილია კარსტული წარმონაქმნებით, მიწისქვეშა წყლებით, რომელთაგან ბევრს გასასვლელი აქვს ზღვაზე. ეს რაიონი პოპულარულია სპორტის აქტიური სახეების მოყვარულთათვის. ქვეყანაში ბევრი ეროვნული პარკი და ნაკრძალია.

მექსიკა ცნობილია თავისი ღამაზი პლაჟებით, სასიამოვნო კლიმატით, მრავალფეროვანი ბუნების ობიექტებით: ვულკანებით, უდაბნოებით, ფლორით, ფაუნით, პირამიდებით, უძველესი ისტორიითა და კულტურით, რაც ძლიერ იზიდავს უცხოელ ტურისტებს. მეხიკო მდებარეობს ზღვის დონიდან 2020 მეტრის სიმაღლეზე. იგი არის უძველესი ქალაქი, რომელიც დაარსებულ იქნა აცტეკი ინდიელების მიერ XIV საუკუნეში. მეხიკო არის ცივილიზაციის ისტორიის ცოცხალი მუზეუმი. აქ არის 1400 მონუმენტი და ისტორიული რელიქვია, 10 არქეოლოგიური ზონა, 80-ზე მეტი მუზეუმი, ხალხური შემოქმედების ათეულობით ცენტრი და 2000-მდე რესტორანი. ქალაქის ცენტრად ითვლება კონსტიტუციის მოედანი – სოკალო. მის აღმოსავლეთ ნაწილში მდებარეობს ნაციონალუ-

რი სასახლე – ოფიციალური სახელმწიფო რეზიდენცია. მოედნის მეორე მხარეს მოჩანს ქრისტიანული ამერიკის უძველესი კათედრალური ტაძარი.

ტურისტებში პოპულარულია პარკი–ალამედა და მის გვერდით მდებარე ხელოვნების ბრწყინვალე სასახლე, სადაც ტურისტს შეუძლია გაეცნოს მექსიკური კულტურის საუკეთესო ნიმუშებს. განსაკუთრებული აღნიშვნის ღირსია ნაციონალური მუზეუმი, სადაც მნახველებს შეუძლიათ დაათვალიერონ აცტეკების გიგანტური ქვის კალენდარი, რომლის სიგანე 7 მ-ზე მეტია და 24 ტონას იწონის. საინტერესოა, რომ აცტეკებმა შეძლეს სწორად გამოეთვალათ წელიწადის დღეების რაოდენობა – 365 დღე. ტურისტებს მექსიკაში იზიდავს საოცარი სანახაობები. განსაკუთრებით პოპულარულია ხარების ჩხუბი. გარიბალდის მოედანი ცნობილია იმით, რომ იქ იკრიბებიან ქუჩის მუსიკოსები სადღესასწაულო კოსტუმებით და აცნობენ ტურისტებს ნაციონალურ ფოლკლორს.

ტურისტებს შორის აგრეთვე პოპულარულია ჩაპულტეპეკის პარკი. აქ უამრავი ღირსშესანიშნაობაა. მათ შორის აღსანიშნავია ანთროპოლოგიის მუზეუმი, თანამედროვე ხელოვნების მუზეუმი, ჩაპულტეპეკის კოშკი და ზოოპარკი. მექსიკის მთავარი ქუჩა შექმნილია პარიზის ელისეის მიწდვრების მიხედვით, სადაც არსებობს უამრავი სკვერი, შადრევანი და ძეგლი. მეხიკოში მდებარეობს მრავალი სამეცნიერო დაწესებულება, ლათინურ ამერიკაში უდიდესი ნაციონალური ავტონომიური უნივერსიტეტი. ქალაქის მრავალი შენობა მორთულია მონუმენტებითა და მექსიკელი მხატვრების სკულპტურებით.

მნახველებს აგრეთვე იზიდავს იაგუარების სასახლე, რომელზეც აღბეჭდილია მრავალი ველური ცხოველი. მათ შორის არის მისტიკური ფრინველი – კეცალ პაპალტა. აქვე 25 კმ²-ზე გადაჭიმულია გიგანტური ქალაქი, რომელსაც ჩრდილოეთიდან სამხრეთის მიმართულებით გასდევს სამი კილომეტრისა და ორმოცი მეტრის სიგანის ქუჩა. ამ გზის უკიდურეს ჩრდილოეთ მხარეს 30 ათასი მ²-ის ფართობზე დგას 46

მ სიმაღლის მთვარის პირამიდა. მიუხედავად იმისა, რომ მთვარის პირამიდა ტეოტიუაკანის ცენტრში მდებარე მზის პირამიდაზე დაბალია, ამ ორი შენობის მწვერვალები ერთმანეთს უსწორდება. 50 ათას მ² ფართობზე განლაგებული მზის პირამიდა 63 მეტრს აღწევს. იგი 1 მლნ ტონას იწონის.

ქალაქი–ტულა ცნობილია არაჩვეულებრივი ქვის ფიგურებით, რომლებიც განთავსებულნი არიან 4 იარუსიან პირამიდებზე. ისინი გამოხატავენ მუზარადიან მებრძოლებს. ამ ფიგურების კოსტიუმები და ჩაცმულობა იძლევა არამიწიერ ცივილიზაციასა და მის საიდუმლოებებზე ფიქრის საფუძველს. ტულის ღირსშესანიშნაობაა აგრეთვე 40 მეტრიანი კედელი, სადაც აღბეჭდილია გიგანტური გველები, რომლებიც ყლაპავენ ადამიანის ჩონჩხებს. ქალაქის ცენტრში დგას კაცაკოატლას ტაძარი, ფეხბურთის სათამაშო ძველი მოედნები, რაც ტულის უძველეს მაცხოვრებელთა კულტურის კიდევ ერთი დამადასტურებელი ელემენტია. ეს მოედნები სწორკუთხედის ფორმისაა და ისინი შემოფარგლულნი არიან მაღალი მთებით. აქ თამაშობდნენ ძველი მექსიკელები. ამ თამაშებს ჰქონდათ სარიტუალო-რელიგიური შინაარსი.

ტულას მთავარი საიდუმლოებანი დამარხულია დანგრეული შენობების ქვეშ. ბევრ მათგანს ჯერ კიდევ არ ჩატარებია რესტავრაცია. მეხიკოს სამხრეთ-აღმოსავლეთით 100 კმ-ში მდებარეობს ლეგენდარული პირამიდა – ჩოლულა. ის ყველაზე დიდი პირამიდა იყო მთელ მსოფლიოში დანგრევამდე. სიგანით ის უფრო დიდი იყო, ვიდრე ხეოფსის პირამიდა. ძველ მექსიკელებს უყვარდათ ახალი ტაძრების აშენება ძველი პირამიდების ირგვლივ. სწორედ ამის შედეგია ის, რომ ჩოლულას შიგნით მდებარეობს კიდევ ორი პირამიდა. ისინი აგებულნი არიან გიგანტური ქვებით. ესპანელმა დამპყრობლებმა გააცამტვერეს იგი და იმ ადგილას ააშენეს ეკლესია.

მექსიკაში ტურისტებს აგრეთვე იზიდავს ძველი ტრადიციების მქონე ქალაქი– გვადალახარა. აქედან მოდის ქვეყნის მრავალი ტრადიცია – როდო, სომბრეოს ცეკვა, ქუჩის მუსიკოსები და სხვა. ქალაქის ცენტრში მდებარეობს ბევრი

ღამაზი მოედანი, უძველესი ნაგებობები, მუზეუმები და ცნობილი თეატრი – დეგოლიადო, რომლებიც ქალაქს აძლევენ განსაკუთრებულ ელფერს. ტაპატის მოედანი ეს ის ადგილია, სადაც დრო შეუმჩნევლად მიქრის. აქ ტურისტები ტკბებიან მუსიკალური გამოსვლებით. ისინი ყიდულობენ უამრავ სუვენირს და ისვენებენ ღია კაფეებში. მექსიკაში ჩასულ ტურისტებში აგრეთვე დიდ ინტერესს იწვევს ოახაკას შტატი. აქ მდებარეობდა ერთ-ერთი კოლუმბიამდელი ცივილიზაციის ცენტრი. აქ ტურისტებს შეუძლიათ გაეცნონ ძველ კულტურას, რომლის ელემენტებიც ასახულია მოსახლეობის ჩაცმულობაში, ცოცხალ ხალხურ ხელოვნებაში.

ოახაკა აკვირვებს ხალხს როგორც ინდიელების ტრადიციებით, ისე კოლონიური არქიტექტურით. ტურისტების ყურადღებას იპყრობს ბაროკოს სტილში აგებული ათეულობით ეკლესია. ოახაკას პლაჟები ყველაზე ღამაზია მთელ მექსიკაში. აგრეთვე აქ კარგი რესტორნები და გასართობი ცენტრებია. მექსიკის სამხრეთი ნაწილი მაიას ტომის აკვანია. მაიას ტომი მთლიანად არ გამქრალა. ესპანელებმა ვერ მოახერხეს ამ ტომის განადგურება. ამ ცივილიზაციის წარმომადგენლები დღესაც აგრძელებენ თავიანთი ძველი კულტურით ცხოვრებას.

ჩიაპასის მთიანი რაიონები არის საუკეთესო ადგილი მაიას ტომის ცხოვრების გასაცნობად. ძველი ინდიელების ცივილიზაციის საიდუმლოებების, უნიკალური კულტურული და ბუნებრივი ღირსშესანიშნაობების გარდა ტურისტებს იზიდავს სხვადასხვა კურორტები.

აკაპულკო არის წყნარი ოკეანის სანაპიროზე მდებარე ერთ-ერთი პოპულარული კურორტი, რომელიც მდებარეობს ქვეყნის სამხრეთ-დასავლეთით. მას დედაქალაქთან აკავშირებს ჩქაროსნული სამანქანო გზა. განვითარებული ტურისტული ინფრასტრუქტურა ხელს უწყობს აკაპულკოს, რათა იგი იყოს პოპულარული მთელ მსოფლიოში. აქ არის აეროპორტი, სავაჭრო ცენტრი, იახტ-კლუბი. კონდეიზის სანაპიროს გასწვრივ ათობით ფეშენებელური და ულტრათანამედ-

როვე სასტუმრო, რომელთაც ყოველწლიურად სტუმრობს უამრავი დამსვენებელი. მექსიკაში დასვენების საუკეთესო დრო არის დეკემბრის ბოლო და იანვრის თვე, როდესაც სანაპიროზე დგება თბილი და მშრალი ამინდი. აქვე აღსანიშნავია XVII–XVIII საუკუნეებში აგებული სან-დიეგოს ციხე, რომელიც ქალაქს იცავდა მეკობრეებისაგან. იგი მდებარეობს აკაპულკოს ცენტრიდან რამდენიმე კვარტალში, რომელიც წარმოადგენს ქალაქის ერთ-ერთ მთავარ ისტორიულ ღირსშესანიშნაობას. კურორტის სანაპირო ზოლი მდიდარია თევზით. ტურისტებს შორის ეწეობა შეჯიბრი თევზაობაში, რომელიც იწვევს დიდ ინტერესს.

ქალაქ – ტასკოში არის მრავალი არქიტექტურული ძეგლი და ღირსშესანიშნაობა. წყნარი ოკეანის სანაპიროზე მდებარეობს მექსიკის ერთ-ერთი ღირსშესანიშნავი ქალაქი მანსალინიო, სადაც ტურისტებს იზიდავს წყნარი ოკეანის თბილი წყალი, კაფეები, ფეშენებელური სასტუმროები. მექსიკის ჩრდილო-აღმოსავლეთით, იუკატანის ნახევარკუნძულზე მდებარეობს კურორტი – კანკუნი. აქ ტურიზმის განვითარება აქტიურად დაიწყო 1970 წელს, როცა მეთევზეთა პატარა სოფელი გახდა ერთ-ერთი პოპულარული კურორტი მთელ მსოფლიოში. აქ ყოველწლიურად ისვენებს 2 მლნ-მდე ტურისტი. კანკუნი თავის პოპულარობას უნდა უმაღლოდეს თავის ქვიშიან პლაჟებსა და რიფებს, რომელთა სიგრძეა 870 კმ. ჰაერის ტემპერატურა კანკუნში 25⁰-ზე ქვევით არ ჩამოდის. აქ არის 20-ზე მეტი სასტუმრო.

კანკუნში საუკეთესო პირობებია შექმნილი საოჯახო დასვენებისათვის. აქ წარმოდგენილია გართობის ფართო სპექტრი, რომელიც პასუხობს ყველა თანამედროვე მოთხოვნას. ვისაც უყვარს აქტიური დასვენება კანკუნი მათ სთავაზობს იახტაზე გასეირნებას, დაივინგს, გოლფს, ჩოგბურთს და სხვა მრავალ სერვისს. მათ, ვისაც მოსწონს ეგზოტიკა, ეპატიჟებიან კორიდის სტადიონზე, სადაც ყოველ ოთხშაბათს არენაზე გამოდიან მამაცი ტორეადორები. კანკუნში აღმოაჩინეს ჩიჩენ-იცას ნანგრევები, რომელიც იმსახურებს

ტურისტთა დიდ ინტერესს. ჩიჩენ-იცა ერთ-ერთია თანამედროვე 7 საოცრებას შორის. ჩიჩენ-იცა დასახლებული იყო მაიას ტომებით ჩვენს წელთა აღრიცხვამდე IV საუკუნეში. ჩიჩენ-იცას მთავარი პირამიდა – ელკასტილიოა, რომლის სიმაღლეც 40 მ-ია. მის ძველ კედლებზე შემორჩენილია მაიას კალენდრის უძველესი ფრესკები. კიბეების რიცხვი პირამიდაზე უდრის წელიწადის დღეების რაოდენობას.

ქალაქის ერთ-ერთი საოცრებაა ბურთის სათამაშო მოედანი, რომელსაც ისეთი აკუსტიკა აქვს, რომ ხმის გაგება შეიძლება 100 მეტრის მოშორებითაც. ჩიჩენ-იცაში განლაგებულია მაიას ტომის უნიკალური ცის ობსერვატორია. ჩიჩენ-იცას ნანგრევები ამჟამად მექსიკის ფედერალური მფარველობის ქვეშაა და იუნესკოს მსოფლიო კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლთა სიაშია შეტანილი. ტურისტებს აგრეთვე იზიდავს კარიბის ზღვაში მდებარე ქალების კუნძული, რომლის სიგრძეა 8 კმ, ხოლო სიგანე 1 კმ. კუნძულს ეს სახელი დაარქვეს ესპანელებმა, რომლებმაც აქ აღმოაჩინეს ქალთა ქანდაკებების დიდი რაოდენობა. კუნძული ცნობილია თავისი რიფებით. ძალიან ლამაზი და მრავალფეროვანია კუნძულის წყალქვეშა სამყაროც. ძალიან საინტერესოა კალიფორნიის ყურეც, სადაც მდებარეობს ასეულობით კუნძული.

იუკატანის ნახევარკუნძული ბუნების ნამდვილი საოცრებაა. ტროპიკული ტყეები და საძოვრები უახლოვდება კარიბის ზღვას, სადაც მდებარეობს მსოფლიოში სიდიდით მეორე რიფი. როდესაც საუბარი ეხება მექსიკაში ტურიზმის განვითარებას, პირველ რიგში უნდა აღინიშნოს, რომ ამ ქვეყანაში ტურიზმის წარმატება უმეტესად დამოკიდებულია ჩრდილო-ამერიკულ ბაზარზე, განსაკუთრებით აშშ-ის ბაზარზე, რომელიც იძლევა ქვეყნის ტურიზმის 85%-ს. ტურისტების 5% მექსიკაში ჩამოდის კანადიდან. დანარჩენი კი ევროპის ქვეყნებიდან (გერმანიიდან, ესპანეთიდან, დიდი ბრიტანეთიდან, საფრანგეთიდან და იტალიიდან). ტურისტები, რომლებიც ახორციელებენ ერთდღიან ტურებს მექსიკაში,

კონცენტრირებულნი არიან სასაზღვრო ქალაქებზე და დაკავებული არიან აზარტული თამაშებით.

მექსიკის ეკონომიკაში ტურიზმი თამაშობს მთავარ როლს. ის იზიდავს უცხოური ვალუტის დაახლოებით 40%-ს და იძლევა ათასობით სამუშაო ადგილს. კანადიდან და ევროპული ქვეყნებიდან ჩამოსული ტურისტები უფრო მეტ ფულს ხარჯავენ, ვიდრე აშშ-დან ჩამოსული ტურისტები. მექსიკის მთავრობა აცნობიერებს ტურიზმის, როგორც შემოსავლის მიღების უდიდესი წყაროს, მნიშვნელობას. აქ ტურიზმს თვლიან ეკონომიკის პრიორიტეტად და ძალისხმევას არ იშურებენ მისი განვითარებისათვის. მექსიკა შედარებით ახალგაზრდა ქვეყანაა ტურისტულ სახელმწიფოებს შორის. ამიტომ აქ ტურიზმის განვითარებას სხვა ქვეყნებთან შედარებით კიდევ უფრო დიდი პერსპექტივა აქვს. ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციის მონაცემთა თანახმად, ტურისტების ჩასვლის თვალსაზრისით მექსიკა შედის მოწინავე ათეულთა სიაში. ქვეყანა ტურიზმიდან შემოსავლის სახით ყოველწლიურად იღებს 18,5 მლრდ დოლარს.

მექსიკაში ჩასვლით დაინტერესებულ ტურისტს მოუწევს შემდეგი სახის ტურისტული ფორმალობებისა და საბაჟო შეზღუდვების გათვალისწინება: მექსიკაში სამოგზაუროდ ტურისტებს ესაჭიროებათ ვიზა. ვიზის მისაღებად საჭიროა შემდეგი საბუთები: საზღვარგარეთის პასპორტი, ერთი ანეკტა, 3 ფოტო, ხელფასის ცნობა და საერთაშორისო საკრედიტო ბარათი. მექსიკაში აკრძალულია ფსიქოტროპულ ნივთიერებათა და იმ მედიკამენტების შეტანა, რომელსაც არ საჭიროებს ტურისტი. ქვეყანაში არაა შეზღუდული უცხოური ვალუტის შეტანა-გამოტანა, მაგრამ შეზღუდვა არის დაწესებული ეროვნული ვალუტის შეტანასა და გატანაზე.

გრენლანდიის ტურისტული პოტენციალი

გრენლანდია ჩრდილოეთ ყინულოვან ოკეანესა და ატლანტის ოკეანეში, ჩრდილოეთ ამერიკის კონტინენტთან მდებარე მსოფლიოს უდიდესი კუნძულია (ფართობით 2,166 მლნ კმ², რაც ამერიკის შეერთებული შტატების მთელი ტერიტორიის 1/4 ნაწილია.). 2011 წლის მონაცემებით გრენლანდიაში ცხოვრობს 56,6 მლნ კაცი, საერთო მშპ შეადგენს 2,1 ტრლნ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე მოსული მშპ კი – 37,5 ათას აშშ დოლარს. მისი დედაქალაქია ნუუკი, ოფიციალური ენები – გრენლანდიური და დანიური, ეს არის კონსტიტუციური მონარქიის მქონე ქვეყანა. მისი ვალუტაა დანიური კრონა.

გრენლანდია.

1386 წლიდან კუნძული ეკუთვნოდა ნორვეგიას, 1814 წელს ის მოექცა დანიის დაქვემდებარებაში. 1979 წელს დანიის პარლამენტმა გრენლანდიას მიანიჭა ფართო ავტონომია. გრენლანდიის ზღვის საშუალო ტემპერატურა ზაფხულობით არის 0°C-დან +6°C-მდე, ზამთრობით კი იგი მერყეობს -2°C-დან +1°C-მდე. გრენლანდიის ზღვის ჩრდილოეთი ნაწილი ხასიათდება მოლივლივე ყინულოვანი მინდვრებით. ზამ-

თრობით იგი იფარება ყინულის საფარით, რაც ართულებს აქ გემების მიმოსვლას. ნუუკი (1979 წლამდე გოტჰობი) არის ნუკის კომუნის ადმინისტრაციული ცენტრი, რომელიც მდებარეობს გრენლანდიის სამხრეთ-დასავლეთ ნაწილში.

გრენლანდიაში არის დანიის, დეივისისა და სმითის სრუტე. დეივისის სრუტე ერთმანეთისაგან ჰყოფს გრენლანდიას და ბაფინის მიწას (კანადის პროვინციას). მისი მაქსიმალური სიგრძე შეადგენს 950 კმ-ს, ხოლო სიღრმე კი – 3,6 კმ-ს. მისთვის დამასიათებელია აისბერგები. სრუტეს ეწოდა ინგლისელი მკვლევარის ჯონ დეივისის (1550-1605 წ) სახელი. მან რამდენჯერმე იმოგზაურა და შეისწავლა გრენლანდიისა და ბაფინის მიწები. გრენლანდიას ამშვენებს გუნბიერნის მთები. მისი მნიშვნელოვანი ქალაქია ილულისატი. იგი არის გრენლანდიის ერთ-ერთი საუკეთესო ადმინისტრაციული ცენტრი და ქალაქი. მოსახლეობის რაოდენობის მიხედვით (5000 კაცით) ილულისატი მესამე ქალაქია გრენლანდიაში. ილულისატის ფიორდი, რომლის სიგრძეა 40 კმ, შეტანილია იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლთა ნუსხაში.

ლაბრადორის ზღვა მდებარეობს ატლანტის ოკეანის დასავლეთ ნაწილში, ლაბრადორის ნახევარკუნძულსა და გრენლანდიას შორის. მისი ფართობია 840 ათას კმ², ხოლო სიღრმე კი – 3 კმ. ლაბრადორის ზღვაში არსებული დეივისის სრუტის მეშვეობით, ხდება კანადის კუნძულ ბაფინის მიწის და გრენლანდიის ერთმანეთისაგან გაყოფა. ლაბრადორის ზღვის შექმნა დაიწყო დაახლოებით 61 მლნ წლის წინ, 40 მლნ წლის წინ კი მან დღევანდელი სახე მიიღო. გრენლანდიის უდიდეს ნაწილს ფარავს 3-4 კმ-იანი სისქის ყინული. ეს კუნძული ცნობილია, როგორც ზღვის კრუიზების ადგილი. აქ ტურისტებს სთავაზობენ თევზაობას, ნადირობას, მოტოხილამურებით სრიალს, განვითარებულ სათხილამურო სპორტს, ცხენებითა და ძაღლებით გასეირნებას.

ცენტრალური ამერიკის ტურისტული პოტენციალი

როგორც ზემოთ ავღნიშნეთ, ცენტრალური ამერიკა მოიცავს ისეთ ქვეყნებს, როგორიცაა: პანამა, ბელიზი, კოსტა-რიკა, გვატემალა, ნიკარაგუა და სალვადორი. მათ შორის ჩვენ განვიხილავთ პანამის, ბელიზისა და კოსტა-რიკას ტურისტულ პოტენციალს.

პანამის ტურისტული პოტენციალი და მისი ამოქმედების თავისებურებანი

პანამა არის საპრეზიდენტო რესპუბლიკა, რომელიც მდებარეობს ცენტრალურ ამერიკაში, პანამის არხის ორივე მხარეს, კარიბის ზღვასა და წყნარ ოკეანეს შორის. მას დასავლეთიდან ესაზღვრება კოსტა-რიკა, ხოლო აღმოსავლეთიდან კი – კოლუმბია. ქვეყნის დედაქალაქია პანამა. მისი ოფიციალური ენა არის ესპანური. პანამის ტერიტორიის ფართობი შეადგენს 75,5 ათ. კმ²-ს.

პანამა.

2005 წლის მონაცემებით, ქვეყნის მოსახლეობა შეადგენს 3,23 მლნ კაცს, საერთო მშპ – 27,5 მლრდ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე კი–7,3 ათ აშშ დოლარს. პანამის ვალუტა არის ბალბოა. პანამა ადმინისტრაციული თვალსაზრისით იყოფა 9 პროვინციად და 5 კომარკად. პანამაში ტურიზმის განვითარებას ხელს უწყობს ლა-ამისტადის საერთაშორისო პარკი, დარიენისა და კორიბის ეროვნული პარკები. კორდილიერა-დე-ტალამანკას მთიანი ქედის უდიდესი ნაწილი შედის ლა-ამისტადის საერთაშორისო პარკში, რომლის უმაღლესი მწვერვალია სერო-ჩრიპო. პანამაში მდებარეობს იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლთა სიაში შემავალი შემდეგი ძეგლები: დარიენისა და კორიბის ეროვნული პარკები, კორდილიერა-დე-ტალამანკა, ლა-ამისტადის საერთაშორისო პარკი, პანამა-ვიეხო, პორტობელო (პანამა) და სან-ლორენსოს ციხე-სიმაგრე.

პანამის არხი ჭრის პანამის ყელს ცენტრალურ ამერიკაში და იგი აკავშირებს ატლანტისა და წყნარ ოკეანეებს. ამ არხის მშენებლობა იყო ერთ-ერთი ურთულესი და უდიდესი საინჟინრო პროექტი, რომელიც დღემდე განუხორციელებია ადამიანს. არხის აშენებამ მნიშვნელოვნად გააადვილა საერთაშორისო ტვირთგადაზიდვა. ვინაიდან სატვირთო გემებს უკვე აღარ სჭირდებათ კონტინენტის შემოვლა გრძელი და საშიში მარშრუტით დრეიკის სრუტესა და ჰორნის კონცხთან სამხრეთ ამერიკის უკიდურეს სამხრეთით. ამჟამად გემს ნიუ-იორკიდან სან-ფრანცისკომდე უწევს 9,5 ათასი კმ-ის გავლა, რაც 2,5-ჯერ ნაკლებია ადრინდელ 22,5 ათას კმ-ზე.

პანამის არხის აგების იდეა ჯერ კიდევ XVI საუკუნეში გაჩნდა. მისი გაყვანის მცდელობა იყო ფრანგების მხრიდან 1880 წელს. პროექტის საბოლოო დასრულება იკისრა აშშ-მ, რომელმაც არხი გახსნა 1914 წელს. 77 კმ-ის სიგრძის არხის მშენებლობას ახლდა ბევრი სირთულე: ტროპიკული დაავადებები, მასიური მეწყერები და ა. შ. არხის მშენებლობაზე სულ დაიღუპა 27,5 ათასი მუშა, მაგრამ არხის გახსნის შემ-

დეგ მან უდიდესი წარმატება მოუტანა მთელ მსოფლიოს. იგი დღემდე წარმოადგენს უმნიშვნელოვანეს საერთაშორისო სატრანსპორტო კორიდორს. ყოველწლიურად არხის მეშვეობით გადის 14 ათასი სატვირთო გემი, რომელთაც საერთო ჯამში გააქვთ 203 მლნ ტონა ტვირთი. აღსანიშნავია, რომ არხის წყნარი ოკეანის სანაპირო 20 სმ-ით მაღალია ატლანტის ოკეანის სანაპიროზე. იმის გათვალისწინებით, რომ პანამის არხი გასული საუკუნის დასაწყისში აშენდა, ის უკვე ვეღარ აკმაყოფილებს თანამედროვე გემების მოთხოვნებს და სათანადოდ ვერ უზრუნველყოფს მათ გატარებას. ამიტომ 2006 წელს დღის წესრიგში დადგა მისი გაფართოების საკითხი. ეს პროცესი დაიწყო 2007 წელს და დასრულდა 2012 წელს.

პანამის არხის ერთი ნაპირიდან მეორეზე გადასვლა შეიძლება როგორც 1942-62 წლებში აგებული ხიდებით, ისე 2005 წელს აგებული სუპერ-თანამედროვე ხიდის მეშვეობით, რომელსაც შეუძლია ავტომობილების 6 ზოლად გატარება. ამ არხის გახსნამ სერიოზული საფრთხე შეუქმნა პანამის ეკონომიკას, ვინაიდან აქ მილიონობით წლების შემდეგ პირველად შეუერთდა ერთმანეთს ატლანტის და წყნარი ოკეანის წყლები, რაც საფრთხეს უქმნის ადგილობრივ ფლორას და ფაუნას. არხს ყოველწლიურად სტუმრობს ასიათასობით ტურისტი მთელი მსოფლიოდან. პანამაში ზაფხული ძალიან ცხელი და ტენიანია. ამიტომ წელიწადის ამ დროს პანამის მონახულება მაინცადამაინც სახარბიელო არ არის. ტურისტებს შორის ძალზედ პოპულარულია არხის გავლა და დათვალიერება საკრუიზო გემით. პანამის არხთან ატლანტის ოკეანის მხრიდან 2000 წელს ააგეს კოლონის პორტი, რომელშიც შემოდის საკრუიზო ლაინერები.

პანამის მთავარ ტურისტულ ღირსშესანიშნაობას წარმოადგენს ზღვის სანაპიროზე მდებარე კუნძული, ეროვნული პარკები და მრავალ კილომეტრზე გადაჭიმული, ერთმანეთისაგან იზოლირებული პლაჟები. თავისებურია ქვეყანაში დასახლებულ ინდიელ ტომთა კულტურაც. აქ ტურისტებს შე-

უძლიათ ადგილობრივი ხელოსნებისაგან, სუვენირის სახით, შეიძინონ ინდური ყოფა-ცხოვრების ატრიბუტები, კალათები და პატარა სკულპტურები. ქვეყნის ერთგვარ უნიკალურობას წარმოადგენს მისი ფლორა და ფაუნა. აქ არის არაჩვეულებრივად განსხვავებული მცენარეების და ფრინველების სამყარო. ქალაქ პანამასთან ახლოს წყნარი ოკეანის სანაპიროზე, მდებარეობს ჰორგონას, კორონადოს, სან-კარლოსის, რიო-მარის, კორონას და ფარალონის შთამბეჭდავი პლაჟები.

ბელიზისა და კოსტა-რიკას ტურისტული პოტენციალი

ბელიზი მდებარეობს იუკატანის ნახევარკუნძულის აღმოსავლეთ მხარეში. იგი არის ცენტრალურ ამერიკაში მდებარე საპარლამენტო დემოკრატიისა და კონსტიტუციური მონარქიის მქონე სახელმწიფო (ყოფილი ბრიტანული ჰონდურასი), რომელსაც ჩრდილოეთიდან ესაზღვრება მექსიკა, ხოლო დასავლეთიდან კი გვატემალა. ბელიზის აღმოსავლეთით მდებარეობს კარიბის ზღვა და კარიბის კუნძულები. 1981 წლამდე იგი იყო დიდი ბრიტანეთის კოლონია. იგი ერთადერთი ინგლისურენოვანი ქვეყანაა ცენტრალურ ამერიკაში. ბელიზი აგრეთვე ერთადერთი ქვეყანაა ამ რეგიონში, რომელსაც არ აქვს გასასვლელი წყნარ ოკეანეზე. ამ ქვეყნის დედაქალაქია **ბელმოპანი**. მისი ოფიციალური ენებია ინგლისური და ესპანური. ბელიზის ფართობია 30 ათ. კმ². 2008 წლის მონაცემებით, მისი მოსახლეობა შეადგენს 301,3 ათას კაცს, საერთო მშპ შეადგენს 2,1 მლრდ აშშ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე კი-8,4 ათ. აშშ დოლარს. ქვეყნის ვალუტაა ბელიზის დოლარი.

ბელიზის ბარიერული რიფი შეადგენს 280 კმ-იან ზოლს, რომელიც გადაჭიმულია იუკატანიდან გვატემალას სანაპირომდე. ეს რიფი უდიდესია ატლანტის ოკეანეში და მეორე

მთელ მსოფლიოში დიდი ბარიერული რივის შემდეგ, 1996 წელს იგი შეიტანეს იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლთა სიაში. ბელმოპანი მოქცეულია კაიოს ოლქის შემადგენლობაში. იგი მდებარეობს ზღვის დონიდან 78 მ-ის სიმაღლეზე, მდინარე ბელიზის აღმოსავლეთ სანაპირო ზოლში. ამ სანაპიროს დასახლებული პუნქტიდან 80 კმ-ში არის ყოფილი დედაქალაქი ბელიზი, რომელიც 1961 წელს მთლიანად დაანგრია ქარიშხალმა. 1970 წელს დედაქალაქი გადაიტანეს ბელმოპანში. აქ ააგეს სახელმწიფო შენობები.

ბელ-მოპანში ცხოვრობს 5 ათასი კაცი. ქვეყნის უმსხვილესი ქალაქია ბელიზი, რომელიც ითვლის სულ რაღაც 50 ათას მცხოვრებს. ქვეყანა მიმზიდველია ტურისტებისათვის თავისი მთებითა და წყლის კასკადებით, კარიბის ზღვაში მდებარე მწვანე კუნძულებითა და მთელი სანაპიროს გასწვრივ მდებარე პლაჟებით. ბელიზი მთელ მსოფლიოში ცნობილია, როგორც ერთ-ერთი უმსხვილესი თევზჭერი ცენტრი, რომელიც მოიცავს ტროპიკული თევზის დაახლოებით 1500-მდე სახეობას. თანამედროვე ბელიზის ტერიტორიები თავის დროზე დასახლებული იყო მაიას ტომებით, რომელთაც აქ დატოვეს მრავალრიცხოვანი არქიტექტურული ძეგლები. ტურისტულ ბიზნესს ამ ქვეყანაში აკონტროლებს უცხოური კაპიტალი, რაც დაკავშირებულია პრობლემებთან, კერძოდ, გარემო პირობების დაცვისა და აგრეთვე ინფლაციის პრობლემასთან. საქმე იმაში მდგომარეობს, რომ ადგილობრივ მოსახლეობასთან შედარებით უცხოელი ტურისტების უფრო მაღალი მსყიდველუნარიანობა იწვევს ფასების ზრდას. ბელიზში სახელმწიფო მხარს უჭერს ეკოტურიზმის განვითარებას.

კოსტა-რიკას რესპუბლიკა ცენტრალურ ამერიკაში მდებარე პატარა სახელმწიფოა. ქვეყნის დედაქალაქია **სან-ხოსე**. ოფიციალური ენაა ესპანური. კოსტა-რიკას ფართობია 51,1 ათასი კმ². 2011 წლის მონაცემებით ქვეყნის მოსახლეობა შეადგენს 4,3 მლნ კაცს, საერთო მშპ – 55 მლრდ აშ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე მოსული მშპ–13,2 ათ. აშშ დოლარს.

მისი ვალუტაა კოსტა-რიკული კოლონი. ქვეყნის უდიდესი ნაწილი უკავია ვულკანური წარმოშობის ქედებს: კორდილიერა-დე-განაკასტესა და კორდილიერა-სენტრალს. ამ უკანასკნელის სამხრეთ-დასავლეთით მდებარეობს ვულკანური პლატო, რომლის სამხრეთ-დასავლეთ კიდეზე აღმართულია კორდილიერა-დე-ტალამანკა. მისი ჩრდილოეთით ზღვის გასწვრივ მდებარეობს დაბლობები. კოსტა-რიკა იყოფა 7 პროვინციად. პროვინციები თავის მხრივ იყოფა კანტონებად. სულ მათი რიცხვი აღწევს 90-ს.

კოსტა-რიკა.

ქვეყანაში საერთაშორისო ტურიზმის განვითარება დაკავშირებულია ველური ბუნების დიდი მასივების არსებობასთან. ქვეყნის აღმოსავლეთით მდებარეობს მარადმწვანე ტყე, ხოლო დასავლეთით კი – სავანეები და ფოთოლცვენადი ტყეები. ქვეყანას გააჩნია ეროვნული პარკებიც: კორკოვადოს, ბრაული-კარილოს, ჩირ-რიკოსა და ანტონიო-მანუელას პარკები.

მექსიკისაგან კარიბის ზღვის აუზის ქვეყნებს გამოყოფს იუკატანის სრუტე, ხოლო აშშ-დან – ფლორიდის სრუტე. მცირე ანტილის კუნძულები, ბაჰამის, ტერქსის, კაიკოსისა და დიდი ანტილის კუნძულებთან ერთად, გარს ერტყმიან კარიბის ზღვას დასავლეთით, ატლანტის ოკეანის საზღვარ-

თან. მცირე ანტილის ზოგიერთი სამხრეთი კუნძული მდებარეობს სამხრეთ ამერიკის კონტინენტის ჩრდილოეთ სანაპიროს გასწვრივ.

კარიბის ტერიტორიებისა და კუნძულოვან სახელმწიფოთა ტურისტული პოტენციალი

კარიბის ზღვის კუნძულები, რომელიც ცნობილია აგრეთვე ვესტ-ინდოეთის სახელწოდებით, შედგება ბაჰამის, დიდი ანტილისა და მცირე ანტილის კუნძულებისაგან. დიდი ანტილი მოიცავს ვესტ-ინდოეთის 90%-ს. კარიბის ქვეყნებს განეკუთვნება: ბაჰამის თანამეგობრობა, კუბის რესპუბლიკა, დომინიკელთა რესპუბლიკა, იამაიკა, ჰაიტი, ვირჯინიის კუნძულები, ბარბადოსი, ანტიგუა, ბარბუდა, გრენადა და ა. შ.

ბაჰამის თანამეგობრობისა და კუბის ტურისტული პოტენციალი

ბაჰამის თანამეგობრობა არის ატლანტის ოკეანეში მდებარე ინგლისურენოვანი ქვეყანა, რომელიც განლაგებულია კუბისა და კუნძულ ჰაიტის ჩრდილოეთით, ტერქსის და კაიკოსის კუნძულების ჩრდილო-დასავლეთით, აშშ-ს შტატის – ფლორიდის სამხრეთ-აღმოსავლეთით. მისი დედაქალაქია ნასაუ, ოფიციალური ენაა ინგლისური. იგი არის საპარლამენტო დემოკრატიის, კონსტიტუციური მონარქიის მქონე ქვეყანა. ბაჰამის კუნძულების ფართობია 13,9 ათ. კმ². 2009 წლის მდგომარეობით, მისი მოსახლეობა შეადგენს 330 ათას კაცს, საერთო მშპ – 6,52 მლრდ აშშ დოლარს, ერთ მოსახლეზე მშპ კი – 17,8 ათ. აშშ დოლარს. მისი ვალუტაა ბაჰამური დოლარი.

ნასაუ წარმოადგენს ბაჰამის კულტურულ-ეკონომიკურ და საკურორტო ცენტრს. აქ ფუნქციონირებს ბაჰამის კუნძულებ-

ზე ცნობილი ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი კაზინო. მოსახლეობის 80% ეთნიკურად ბაჰამელია. ლინდელ რილდინგის საერთაშორისო აეროპორტი არის ნასაუს და სრულიად ბაჰამის უდიდესი აეროპორტი, რომელიც მდებარეობს დედაქალაქიდან დასავლეთით 16 კმ-ის დაშორებით. აქედან ხორციელდება საერთაშორისო ავია-რეისები აშშ-ს, გაერთიანებული სამეფოსა და კარიბის აუზის ქვეყნების მიმართულებით. ნასაუ მდებარეობს ნიუ-პროვიდენსის კუნძულზე. ეს ქალაქი დაარსებულია ესპანელების მიერ 1695 წელს. ქალაქზე უდიდესი გავლენა მოახდინა ჰოლანდიელებისა და ფრანგების მცირეხიანმა მმართველობამ. ბაჰამის დედაქალაქი მოქცეულია ტროპიკულ კლიმატურ სარტყელში. ნასაუდან საზღვაო მარშრუტებით ხდება მაიამთან, კუბასთან და კარიბის ზღვის აუზის სხვა ქვეყნებთან დაკავშირება. ნასაუში მცირეა წლიური ნალექის ოდენობა.

ბაჰამის თანამეგობრობა.

ბაჰამის მნიშვნელოვანი ტურისტული რაიონი მდებარეობს ამერიკის შეერთებული შტატების სანაპიროსთან სიახლოვეს. აქ სულ ეხლახანს გაიხსნა წყალქვეშა ობსერვატორია. ბაჰამის კუნძულებზე მდებარეობს ეროვნული პარკები

და ისტორიული მუზეუმები, სადაც ექსპონირდება ძველი ინდური კულტურის ძეგლები.¹

კუბის რესპუბლიკა კარიბის ზღვის აუზში მდებარე კუნძულოვანი სოციალისტური სახელმწიფოა, რომელიც შედგება ძირითადი კუნძულის—კუბის, ხუვენტუდის და რამდენიმე არქიპელაგისაგან. კუბის ჩრდილოეთით მდებარეობს აშშ და ბაჰამის კუნძულები, დასავლეთით—მექსიკა, სამხრეთით—კაი-მანის კუნძულები და იამაიკა, ხოლო სამხრეთ-აღმოსავლეთით კი—ჰაიტი და დომინიკელთა რესპუბლიკა. კუბის დედაქალაქი და უდიდესი ქალაქია **ჰავანა**, ხოლო მისი სიდიდით მეორე ქალაქია სანტიაგო-დე-კუბა. კუბის ფართობი შეადგენს 111 ათ კმ²-ს. მისი ოფიციალური ენა არის ესპანური. 2010 წლის მონაცემებით, კუბის მოსახლეობა შეადგენს 11,24 მლნ კაცს, საერთო მშპ— 114,1 მლრდ აშშ დოლარს, ერთ მოსახლეზე გაანგარიშებულ მშპ-ს კი—9,9 ათას აშშ დოლარს. ქვეყნის ვალუტა არის კუბური პესო.

1492 წელს კუბის კუნძულს მიაღება ქრისტეფორე კოლუმბმა და ის ესპანეთის საკუთრებად გამოაცხადა. კუბა ესპანეთის საკუთრებად ითვლებოდა 1898 წლის ესპანეთ-ამერიკის ომამდე. 1902 წელს კუბამ ამერიკისაგან მიიღო ფორმალური დამოუკიდებლობა. 1953 – 1959 წლებში კუბის რევოლუციის შემდეგ ჩამოყალიბდა სოციალისტური წყობა ფიდელ კასტროს მეთაურობით. კუბელთა კულტურა შედგება როგორც აბორიგენ ხალხთა (ტაინოების და სობონეების), ისე ესპანეთის იმპერიისა და აფრიკელი მონების მემკვიდრეობისაგან. მასზე დიდი გავლენა იქონია აშშ-თან სიახლოვემაც.

¹ www.sib-garden.ru/. Международный туризм.

კუბა.

კუბა სოციალიზმის პრინციპების ერთგული რჩება. წარმოების ძირითადი მესაკუთრე კვლავ მთავრობა რჩება. სახელმწიფო სექტორში დასაქმებულია 78%, კუბაში ინვესტირება სამთავრობო ნებართვის გარეშე შეუძლებელია. ფასებს სახელმწიფო აწესებს. კუბაში ადამიანს არ შეუძლია სამსახურის გამოცვლა სახელმწიფო ნებართვის გარეშე. 1992 წელს კუბის ხელისუფლებამ აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნების მსგავსად დაიწყო ეკონომიკის ნაწილობრივი ლიბერალიზაცია, დაუშვა თვითდასაქმების უფლება მცირე საწარმოებში, ხელი შეუწყო ტურიზმის განვითარებას. კუბა, რესურსების მხრივ მდიდარია ნიკელით, რომლის ფლობითაც იგი მეორე ადგილზეა მთელ მსოფლიოში რუსეთის შემდეგ. კუბა მეხუთეა მსოფლიოში კობალტის მარაგის ფლობის მიხედვით. ჩრდილოეთ კუბაში აღმოაჩინეს ნავთობის დიდი მარაგი (9 მლრდ ბარელი). კუბას საექსპორტოდ გააქვს შაქარი, ნიკელი, თამბაქო, ციტრუსი და ყავა, ხოლო უცხოეთიდან შეაქვს საკვები, საწვავი და ტანსაცმელი.

კუბა დაყოფილია 15 პროვინციად და ერთ სპეციალურ მუნიციპალიტეტად. კუბის პროვინციები იყოფა 169 მუნიციპალიტეტად. აქ კლიმატი ტროპიკულია. შედარებით მშრალი პერიოდია ნოემბრიდან აპრილამდე, ხოლო წვიმიანი სეზონი

კი არის მაისიდან ოქტომბრამდე. საშუალო ტემპერატურა იანვარში მერყეობს 21°C-ის, ხოლო ივლისში კი 27°C-ის ფარგლებში. სექტემბერ-ოქტომბერი ტროპიკულ ციკლონთა პერიოდია.

კუბაში მდებარე იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლებს განეკუთვნება: ტრინიდადი, დესემბარკო-დელ-გრან-მა, ვინიალესის ხეობა, ინდიელების ხეობა, კამაგუვი, სან-პედრო-დე-ლა-როკის ციხესიმაგრე, სიენფუეგოსი, ყავის პირველი პლანტაციების არქეოლოგიური ლანდშაფტი და ძველი ჰავანა. აღმოსავლეთ კუბაში მდებარეობს ალექსანდრე სუმბოლდტის ეროვნული პარკი. კუბაში აგრეთვე ტურისტებს იზიდავს დესემბარკო-დელ-გრანმას ეროვნული პარკი, კაგუანესის ეროვნული პარკი, სიერა-დელ-როსარიო, სიერა-კრისტალის ეროვნული პარკი, ტურკინოს ეროვნული პარკი, კრუსის კონცხი, ბაკონაო, ტოპეს-დე-კოლანტესი და ჯონ ლენონის პარკი. გარდა ამისა, კუბაში ტურისტებს იზიდავს ისეთი შენობები, როგორიცაა: კასტილიო-დე-ხაგუა, ლა-კაბანია, მოროს ციხე-სიმაგრე, სან-პედრო-დე-ლა-როკის ციხესიმაგრე, ჩე-გუეარას მავზოლეუმი და ჰავანის ქრისტე. ამ ქვეყანას გააჩნია ესპანელთა ბატონობის დროინდელი ისტორიული ღირსშესანიშნაობანი: ძველი ციხე-სიმაგრე, სან-ფრანცისკოს მონასტერი და ა. შ. კუნძულზე ბევრი სანახაობაა, რომელთა შორის საინტერესოა ქალაქი – მატანსასი. კუბის უმსხვილესი საერთაშორისო დონის კურორტია ვარადეირო.

ჰავანაში ცხოვრობს 2,2 მლნ კაცი. იგი არის კარიბის ზღვის აუზის მნიშვნელოვანი სავაჭრო პორტი. ესპანელებმა ციხესიმაგრეებისა და გალავნების აგებით ჰავანა აქციეს ყველაზე დაცულ ქალაქად ამერიკაში. 1920 წელს ეს ქალაქი, მონრეალის მსგავსად, გახდა ამერიკელთა პოპულარული გასართობი ადგილი, თუმცა ღამის კლუბებისა და კაზინოების უმრავლესობა დახურული იქნა 1960 წელს კუბის რევოლუციის შემდეგ. ჰავანის ძველ (ისტორიულ) უბანში არის კოლონიის სასაფლაო. ჰავანის გარემოცვაში გადაჭიმულია დიდებული პლაჟები. მისი ჩრდილოეთით მდებარეობს ქალაქის

გალავნის გასწვრივ მდებარე სანაპირო გამზირი – მალეკონი. ჰავანაში არის პრადოს გამზირის დასაწყისი – ლაპუნტა, ღამის გასართობ დაწესებულებათა ცენტრი – ლა-რამპა, სან-მიგელის გზის ნაწილი – ხაკომინო, 1728 წელს დაარსებული ჰავანის უნივერსიტეტი და ძველი ჰავანის ესპანური კოლონიური არქიტექტურის ნიმუშები.

კუბაში ტურიზმი ყოველწლიურად დაახლოებით 2 მლნ ადამიანს იზიდავს. იგი წარმოადგენს კუნძულის შემოსავლების ძირითად წყაროს. ხელსაყრელი კლიმატით, პლაჟებით, კოლონიური არქიტექტურითა და განსხვავებული კულტურული ისტორიით კუბა უკვე დიდი ხანია მიმზიდველი ქვეყანაა ტურისტებისათვის. კუბის რევოლუციის შემდეგ აშშ-მ აუკრძალა თავის მოქალაქეებს კუბაში ჩასვლა. ხელისუფლებაში კასტროს მოსვლიდან 2 წლის შემდეგ ტურიზმის ინდუსტრია რეკორდულად დაბალ დონეზე დაეშვა. 1960-იან წლებში კუბაში შეიზღუდა კერძო საკუთრება, აიკრძალა უცხოური ვალუტის ბრუნვა, რამაც მოსპო ტურისტული ინდუსტრია. 1997 წლამდე აკრძალული იყო კონტაქტები ტურისტებს და კუბელებს შორის. მიუხედავად ამისა, ბოლო დროს მთავრობის მიერ ტურიზმის ხელშეწყობისაკენ გადადგმულმა ნაბიჯებმა გამოაცოცხლა ეს სექტორი.

საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ კუბაში დაიწყო ეკონომიკური კრიზისი. კუბამ დაიწყო ძველი სასტუმროების აღდგენა. ტურიზმის ინდუსტრიის მხარდასაჭერად და ტურისტების მოსაზიდად აშენდა სანაპირო კურორტები, ასევე რესტავრაცია ჩაუტარდა ჰავანის რამდენიმე ქუჩას, რადგანაც ქვეყანას ესაჭიროებოდა ამ სექტორიდან ფინანსების მიღება. სახელმწიფოს მიერ იზოლირებული კუბის საზოგადოებისა და საერთაშორისო ტურიზმის ინტეგრირების მიზნით ხელი შეეწყო ამკლავური კურორტების ჩამოყალიბებას, იმდენად რამდენადაც შესაძლებელი იყო ტურისტების განცალკევება კუბელებისაგან. ამ პროცესს “ანკლავური ტურიზმი” უწოდეს. 1990-იანი წლების ბოლოს კუბის ტურიზმმა გადაასწრო ტრადიციულ საექსპორტო ინდუსტრიას – შაქარს, როგორც

ქვეყნის შემოსავლების ძირითად წყაროს. აქ ტურისტები ძირითადად ჩამოდიან კანადიდან და დასავლეთ ევროპიდან. ტურისტული არეალის მაღალი კონცენტრაცია შეიმჩნევა ვარადეროს, კაიო-კოკოს, ოლგინის ჩრდილოეთ პლაჟებისა და პავანის გარშემო. მიუხედავად ამისა, ბოლო წლებში შეიმჩნევა კუბის ტურიზმის შემცირება, რაც გამოწვეულია ეკონომიკური კრიზისით, უცხოური ინვესტიციების ზრდის შიშით და შიდა ეკონომიკის შეზღუდვით. შედეგად კუბას ტურიზმის განვითარებით გაასწრო დომინიკელთა რესპუბლიკამაც კი.

დომინიკელთა რესპუბლიკის ტურისტული პოტენციალი

დომინიკელთა რესპუბლიკა მდებარეობს კარიბის ზღვის აუზში მდებარე კუნძულ ჰაიტის აღმოსავლეთით. მისი დედაქალაქია **სანტო-დომინგო**. ქვეყნის ოფიციალური ენა არის ესპანური. ეს არის საპრეზიდენტო რესპუბლიკა, რომლის ფართობიც შეადგენს 48,73 ათას კვ. კმ-ს. 2007 წლის მდგომარეობით, ამ რესპუბლიკის მოსახლეობა შეადგენს 9,76 მლნ კაცს, საერთო მშპ – 90 მლრდ აშშ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე მოწეული მშპ კი – 9,2 ათას აშშ დოლარს. ქვეყნის ვალუტა არის დომინიკელთა პესო. ქრისტიანულ კოლუმბის მიერ სწორედ ამ კუნძულიდან იქნა პირველად დაწყებული ამერიკის აღმოჩენა და შესწავლა. ამიტომ აქ ქრისტიანულ კოლუმბის საპატივცემულოდ აგებულია გრანდიოზული მემორიალი – ძეგლი და პირამიდის სახის მუზეუმი. მან სანტო-დომინგოს ერთ-ერთ ტერიტორიას უწოდა სიუდად-კოლონიალი, რომელიც 1980 წელს შეიყვანეს იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლთა ნუსხაში.

დომინიკელთა რესპუბლიკა.

თანამედროვე ეტაპზე დომინიკელთა რესპუბლიკა არის სტაბილური პოლიტიკური და ეკონომიკური სისტემის მქონე ქვეყანა, რომელსაც პატივს სცემს მთელი მსოფლიო და იმავდროულად მიმზიდველია უცხოელი ტურისტებისათვის. ეს არის მთიანი ქვეყანა. მთები დაფარულია ბუჩქებითა და მარადმწვანე, წიწვოვანი ტყეებით. აქ ძირითადად ხარობს ტროპიკული ხეხილი (ქოქოსი და მანგო). ზღაპრულად ლამაზი პლაჟები და კარიბის ზღვის სუფთა წყალი ამ ქვეყანაში ყოველწლიურად იზიდავს 2 მლნ-მდე ტურისტს.

იამაიკისა და ბარბადოსის ტურისტული პოტენციალი

იამაიკა არის კარიბის ზღვის შუაში მდებარე, დიდი ანტილის კუნძულთა ჯგუფში შემავალი კუნძულოვანი სახელმწიფო, რომლის ფართობი შეადგენს 11,1 ათ კვ. კმ-ს. იგი მდებარეობს კუბიდან სამხრეთით 145 კმ-ის, ხოლო ჰაიტის კუნძულიდან 190 კმ-ის დაშორებით და ითვლება კარიბის ზღვის ერთ-ერთ ყველაზე დიდ კუნძულად. იამაიკა არის კონსტიტუციური მონარქიის მქონე ქვეყანა. ქვეყნის დედაქალაქია **კინგსტონი**. ქვეყნის ოფიციალური ენა არის ინგლისური. 2005 წლის მდგომარეობით, მისი მოსახლეობა შეად-

გენს 2,65 მლნ კაცს, საერთო მშპ–11,7 მლრდ აშშ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე კი –4,3 ათას აშშ დოლარს. ქვეყნის ვალუტაა იამაიკური დოლარი. მისი ოფიციალური რელიგია არის რასტაფარი, რომელიც წარმოიშვა 1930-იან წლებში.

იამაიკა პირველად აღმოაჩინეს ესპანელებმა. დიდი ხნის განმავლობაში იგი დაპყრობილი ჰქონდათ ესპანელებს, ინგლისელებს, ფრანგებს, პორტუგალიელებს, რომელთაც აქ მონები ჩამოჰყავდათ სხვადასხვა ქვეყნიდან. 1655 წლიდან მას დაეუფლა ბრიტანეთის იმპერია. საუკუნეთა მანძილზე ამ ერთა კულტურული ტრადიციები ურთიერთშეერწყა. შედეგად იამაიკელთა მენტალიტეტში თავმოყრილია ყველა ხალხის ტრადიციები. იამაიკაში მოიპოვება დიდი რაოდენობით ბოქსიტები, რომელიც მიეწოდება ამერიკის შეერთებულ შტატებს.

იამაიკა.

თანამედროვე ეტაპზე იამაიკა გადაიქცა დასვენების ცნობილ ადგილად. კუნძულზე მრავლად არის ლამაზი პლაჟები. განსაკუთრებით პოპულარულია მონტეგო-ბეის ახლოს მდებარე დასვენების ზონა. ამ საკურორტო ზონაში დიდია სასტუმროების, რესტორნების და მაღაზიების არჩევანი. წყალქვეშა პარკი აქ იზიდავს ღრმა წყალში ცურვის მოყვარულებს. კუნძულს გააჩნია გოლფის სათამაშო მოედანი. მონ-

ტეგო-ბეის მეზობლად მდებარეობს ძველი სახლები. აქ ტურისტებმა შეიძლება დაათვალიერონ ტროპიკული კულტურები. იამაიკის ცნობილ კურორტებს წარმოადგენენ აგრეთვე ნეგრილის, ოჩო-რიოსის და პორტ-ანტონიოს კურორტები. იამაიკის კუნძულთან ქვეყანაში კლიმატი მშრალი და ტროპიკულია.

ბარბადოსი არის ვესტ-ინდოეთის მცირე ანტილის კუნძულთა ჯგუფში შემავალი, კონსტიტუციური მონარქიის მქონე ქვეყანა, რომელიც შედის ერთა თანამეგობრობაში. ბარბადოსის დედაქალაქია **ბრიჯტაუნი**. მისი ფართობი შეადგენს 431 კვ. კმ-ს. 2006 წლის მდგომარეობით, აქ ცხოვრობს 279 ათასი კაცი, საერთო მშპ შეადგენს 4,9 მლრდ აშშ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე კი – 17,6 ათას აშშ დოლარს. ქვეყნის ოფიციალური ენა არის ინგლისური. ვალუტა არის ბარბადოსის დოლარი.

თანამედროვე ბარბადოსი სილამაზის, რომანტიკის, დასვენებისა და თავგადასავლების ქვეყანაა. ტურიზმი ითვლება მისი ეკონომიკის ერთ-ერთ წამყვან დარგად. ეს სახელმწიფო მსოფლიოში ცნობილია ლამაზი ვარდისფერქვიშიანი პლაჟებით. ზღვის სანაპიროზე მდებარეობს სამეფო წრის წარმომადგენელთა ძეგლები. უკვე სამასი წელია ბარბადოსში იწარმოება ცნობილი ალკოჰოლური სასმელი –რომი. ბრიჯტაუნში ცხოვრობს 97 ათ კაცი. ქალაქის გარშემო შექმნილია აგლომერაცია. იგი მოქცეულია სენტ-მიშელის ოლქში. თანამედროვე ბრიჯტაუნი წარმოადგენს ვესტ-ინდოეთის ტურისტულ ღირსშესანიშნაობას. 2011 წელს ქალაქის ისტორიული ნაწილი იუნესკომ შეიტანა მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლთა სიაში. ბრიჯტაუნში მდებარეობს ბევრი არქიტექტურული ძეგლი. მათ შორის არის ადმირალ ჰელსონის ძეგლი. კუნძულზე არის ეროვნული პარკებიც. ამ პარკების ველური ბუნების პირობებში შემორჩა ტროპიკული მცენარეებისა და ცხოველების უნიკალური ჯიშები. ბარბადოსში კარგადაა განვითარებული სასტუმრო და ტურისტული ინფრასტრუქტურა. ფეშენებელური კურორტები მდებარეობს მცირე ანტი-

ლის, ანტიგუას, არუბას, სენტ-ლუსიას, კუროშიოს და სხვა კუნძულებზე.

ბარბადოსი.

სამხრეთ ამერიკის ტურისტული პოტენციალი და მისი ამოქმედების შესაძლებლობები

როგორც ავღნიშნეთ, სამხრეთ ამერიკაში შედის ვენესუელა, ეკვადორი, პერუ, ჩილე, პარაგვაი, არგენტინა, ურუგვაი, კოლუმბია, გაიანა, სურინამი, ბრაზილია, ბოლივია, საფრანგეთის გვიანა, ფოლკლენდის კუნძულები.

ბრაზილიის ტურისტული პოტენციალი

ბრაზილიის ფედერაციული რესპუბლიკა მდებარეობს სამხრეთ ამერიკაში და უკავია ამ კონტინენტის ნახევარი ტერიტორია. მას ესაზღვრება ურუგვაი, არგენტინა, ბოლივია, პერუ, კოლუმბია, ვენესუელა, გაიანა, სურინამი და საფრანგეთის გვიანა. მათგან ყველაზე გრძელი საზღვარი (3400 კმ) აქვს ბოლივიასთან. აღმოსავლეთით ბრაზილიას ფართო გასასვლელი აქვს ატლანტის ოკეანეზე, რომლის სანაპირო ხა-

ზის სიგრძეა 7491 კმ. ქვეყნის ტერიტორია აღმოსავლეთიდან დასავლეთით გადაჭიმულია 4348 კმ-ზე, ხოლო ჩრდილოეთიდან სამხრეთით კი—4320 კმ-ზე. ბრაზილიის ფართობი შეადგენს 8,512 მლნ კვ. კმ-ს. რითაც ის ორჯერ ჭარბობს დასავლეთ ევროპას. 2012 წლის მდგომარეობით, მისი მოსახლეობა შეადგენს 190,7 მლნ კაცს. მოსახლეობის საშუალო სიმჭიდროვე შეადგენს 22 კაცს 1 კმ²-ზე. ქვეყნის დედაქალაქია **ბრაზილია**, ხოლო უდიდესი ქალაქებია—სან-პაულუ, რიო-დე-ჟანეირო და სალვადორი. ბრაზილიის საერთო მშპ შეადგენს 2,294 ტრლნ აშშ დოლარს, ერთ მოსახლეზე კი — 12,788 ათას აშშ დოლარს. მისი ოფიციალური ენაა პორტუგალიური, ხოლო გავრცელებული ენები კი არის ესპანური, ინგლისური და ფრანგული. ბრაზილიის ოფიციალური რელიგიაა კათოლიციზმი, ხოლო მისი ვალუტა კი არის რეალი.

ქვეყანაში გამოყოფენ ორ მსხვილ ბუნებრივ ოლქს: ჩრდილოეთით—ამაზონის დაბლობს და ქვეყნის სამხრეთით, ცენტრალურ ნაწილში მდებარე — ბრაზილიის მთიანეთს. მთიანეთი მოიცავს ქვეყნის ტერიტორიის 2/3 ნაწილს, რომელიც მალდდება ჩრდილოეთიდან სამხრეთით და სამხრეთ-აღმოსავლეთით. მთიანეთი ჩრდილო-დასავლეთით უერთდება 1,6 მლნ კმ² ფართობის მქონე ამაზონის მსოფლიოში უდიდეს ტროპიკულ დაბლობს.

ბრაზილია.

ბრაზილიაში კლიმატი ეკვატორული და ტროპიკულია. ქვეყნის ტერიტორიის უდიდესი ნაწილი მდებარეობს ტროპიკულ სარტყელში, მისი სამხრეთი ნაწილი კი ექცევა სუბტროპიკულ ზონაში. ქვეყანა დიდი რაოდენობით (1000 მმ-ზე მეტ) ნალექს იღებს ყოველწლიურად. აქ ნალექები სეზონურად არათანაბრად არის განაწილებული. შესაბამისად განსხვავებენ მშრალ და ტენიან სეზონს. ბრაზილიის მთიანეთში ჭარბობს სუბეკვატორული კლიმატი ცხელი, ტენიანი ზაფხულით და თბილი, მშრალი ზამთრით. მთიანეთის აღმოსავლეთით კლიმატი ცხელი და ტენიანია. ქვეყნის უკიდურესი სამხრეთი წარმოდგენილია ტენიანი სუბტროპიკული სავა-

ნებით. ბრაზილიის კლიმატი ხელსაყრელია სოფლის მეურნეობის ყველა სახის კულტურის მოსაყვანად.

ბრაზილიის ნაპირებთან პირველი ევროპელები გამოჩნდნენ 1500 წელს, რომელთა ყურადღება პირველად გამახვილდა ძვირფასმერქნიან ხე –პაუბრაზილზე, რომლისგანაც წარმოიქმნა შემდეგ მთელი ქვეყნის სახელწოდება. 1822 წლამდე ბრაზილიაზე კოლონიურ ბატონობას ავრცელებდა პორტუგალია. თანამედროვე ბრაზილიის ტერიტორია ძველად ინდიელებით იყო დასახლებული, რომლებიც ახლაც არიან შემორჩენილი ამაზონის ჯუნგლებში. ბრაზილიელი ერი ჩამოყალიბდა პორტუგალიელების, იტალიელებისა და ადგილობრივი ინდიელი აბორიგენების შერევით.

ბრაზილია ცნობილია წყალუხვი მდინარეებით. დასავლეთიდან აღმოსავლეთით ქვეყნის მთელ ტერიტორიას კვეთს მსოფლიოს ერთ-ერთი უგრძესი და ყველაზე წყალუხვი მდინარე – ამაზონი (6280 კმ), რომელიც გაედინება ბრაზილიის ტერიტორიაზე 3165 კმ-ზე. მას მრავალი შენაკადი აქვს. პარანა ბრაზილიის, და ზოგადად სამხრეთ ამერიკის, მეორე უდიდესი მდინარეა, რომლითაც ირწყვება ქვეყნის სამხრეთი და სამხრეთ-დასავლეთ სავარგულები. პარანა გამოირჩევა პიდროენერგიის დიდი პოტენციალით. ბრაზილიის სხვა მდინარეებიდან გამოირჩევა რიო სან-ფრანსისისკუ (2900 კმ), არაგუაია (2600 კმ) და სხვები.

ბრაზილიის ტერიტორიის თითქმის ნახევარი დაფარულია ტყეებით, რომელიც მოიცავს 50 ათასამდე ფლორას. მათგან 12 ათასი ენდემური ჯიშისაა. ჯიშების მრავალფეროვნებით, სიმჭიდროვით და მრავალმარუსიანობით გამოირჩევა ამაზონის დასავლეთი ნაწილი. ამაზონის ტყეები ჯერ კიდევ არ არის სრულყოფილად შესწავლილი. აქ არის 4 ათასზე მეტი მერქნიანი ჯიშის ხე, ასეულობით ჯიშის პალმა. მრავალფეროვანია ბრაზილიის ცხოველთა სამყაროც. ბრაზილიაში დიდი ყურადღება ექცევა გარემოს დაცვას. ამ მიზნით შექმნილია ეროვნული პარკები.

ბრაზილია შედგება 26 შტატისა და 1 ფედერალური ოლქისაგან. მოსახლეობა ძალიან არათანაბრადაა განლაგებული. მისი ნახევარი ცხოვრობს ქვეყნის აღმოსავლეთ ნაწილის სანაპირო ზოლში, მთელი ტერიტორიის 1/10-ზე. ამაზონის დაბლობი და ბრაზილიის მთიანეთი მეჩხრად არის დასახლებული. ქვეყნის დასავლეთის და ჩრდილოეთის 7 შტატში, რომელთაც ბრაზილიის ტერიტორიის ნახევარზე მეტი უჭირავთ, ცხოვრობს მოსახლეობის მხოლოდ 5%. ამდენად ბრაზილია ურბანიზაციის მაღალი დონით ხასიათდება.

ბრაზილია არის აგრარულ-ინდუსტრიული ქვეყანა. იგი ხასიათდება მნიშვნელოვანი ბუნებრივი რესურსებითა და სამრეწველო პოტენციალით. ბრაზილია მდიდარია ოქროს, რკინის, ბოქსიტების, მანგანუმის, ნიკელის, ფოსფატების, პლატინას, ქრომიტის, ბარიტის, ვოლფრამის, კობალტის, კალის, ურანის, აზბესტის, კალიუმის მარილებისა და საშენი ხე-ტყის მარაგებით. ამავე დროს ქვეყანა განიცდის ენერგეტიკული რესურსების მნიშვნელოვან სიმცირეს. ბრაზილია ეროვნული შემოსავლის პოტენციალით პირველი ქვეყანაა ლათინურ ამერიკაში და მთელი რიგი ეკონომიკური მაჩვენებლის მიხედვით შედის მსოფლიოს უმსხვილეს სახელმწიფოთა ათეულში. ქვეყანაში დიდ როლს ასრულებს უცხოური კაპიტალი, რომელიც შემოდის ძირითადად აშშ-დან, ჩინეთიდან, გერმანიიდან, იაპონიიდან, შვეიცარიიდან და გაერთიანებული სამეფოდან.

უცხოური კაპიტალის ხარჯზე აქ განვითარდა ქიმიური, ფარმაცევტული, ელექტროტექნიკური მრეწველობა. ბრაზილიის ეკონომიკის წამყვანი დარგია მრეწველობა. მის ტრადიციულ დარგებს განეკუთვნება კვების, მსუბუქი, ცემენტისა და ცელულოზა-ქაღალდის მრეწველობა. ბრაზილიის ეკონომიკის ერთ-ერთი წამყვანი დარგია სოფლის მეურნეობა. იგი აგრარული პროდუქციის ერთ-ერთი უმსხვილესი ექსპორტიორი ქვეყანაა მსოფლიოში. მას საექსპორტოდ გააქვს ყავა, კაკო, ბამბა, შაქრის ღერწამი, ბრინჯი და სოიო. გარდა აგრარული საქონლისა, მას გააქვს საფეიქრო ნაწარმი, ხე-ტყე,

რკინა, მარგანეცი, მანქანები და იარაღი. ყავის მოყვანით ბრაზილიას პირველი ადგილი უკავია მთელ მსოფლიოში.

ბრაზილიაში ტურიზმის განვითარებას ხელს უწყობს ამ ქვეყნის სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურის განვითარების მაღალი დონე. ტრანსპორტის სახეობებს შორის განვითარებულია საავტომობილო, სარკინიგზო სამდინარეო, საზღვაო და საჰაერო ტრანსპორტი. ქვეყნის ავტოპარკი 15 მლნ ავტომობილს მოიცავს. სარკინიგზო ტრანსპორტი განვითარებულია ქვეყნის სამხრეთ და სამხრეთ-აღმოსავლეთ მხარეში. საზღვაო ტრანსპორტი უდიდეს როლს ასრულებს ქვეყნის საგარეო ეკონომიკური კავშირების დამყარებაში. ბრაზილიას 8 საერთაშორისო დონის ნავსადგური და 21 საერთაშორისო კლასის აეროპორტი აქვს. იგი მსოფლიოში ცნობილია ფეხბურთით, ყავით, რიო-დეჟანეიროს კარნავალით, სამბასა და ბოსანოვას მუსიკით. ქვეყნის ღირსშესანიშნაობებს განეკუთვნება დედაქალაქი—ბრაზილია, სალვადორის, ოლინდას, გოიას, დიამანტისა და ოურუპრეტუს ისტორიული ცენტრები, აბროლოსის, ამაზონის, ემასის, იგუასუს, პიკო-და-ნებლინის, ჟაუს, სერა-და-კაპივარის, ტუმუკუმაკუს, უბაჟარის, შაპადადუს ეროვნული პარკები. აქ ტურიზმის განვითარებას ხელს უწყობს აგრეთვე გვიანის ზეგანი, გრან-ჩაკო, იბირაპუერის პარკი, იტაიპუს კაშხალი, პანტანალის ნაკრძალი, კურიტიპის ბოტანიკური ბაღი და სან-პაულუს ხელოვნების მუზეუმი.

ბრაზილიის გაღერება ხელოვნების ნიმუშთა თავმოყრის ერთ-ერთი უდიდესი ადგილია. მისი ექსპონატების რაოდენობა 8 ათასს აღემატება ტორუსი არის ევროპასთან და აფრიკასთან ყველაზე ახლოს მდებარე ბრაზილიური ქალაქი. ტორუსში მდებარეობს კალკანარის შუქურა. ბრაზილიაში მდებარეობს იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლთა სიაში შეტანილი შემდეგი ტურისტული ღირსშესანიშნაობანი: ბრაზილიის ატლანტიკური ტყე, გოიასი, დიამანტინა, კონგონიასი, ოლინდა ორუპრეტუ, პანტანალის ნაკრძალი, როკასი, სან-კრისტოვანი, სან-ლუისი, სან-მიგელ-დას-მისიონი, სერა-დუ-მარი, ფერნანდუ-დი-ნორონია, ემასის, იგუასუს, ჟაუს, სერა-და-კაპივარისა და შაპადადუს-ვეადეირუსის ეროვნული პარკები.

ამდენად, ბრაზილია წარმოადგენს ტურისტებისთვის ძალზე პოპულარულ ქვეყანას. მას გააჩნია ამაზონის ტროპიკული ტყეების უნიკალური ეკოსისტემა. რიო-დე-ჟანეიროს მთავარ სიმბოლოს წარმოადგენს ორკოვადოს მთაზე აგებული ქრისტეს ძეგლი. ქალაქის კიდევ ერთ სიმბოლოს წარმოადგენს ბუხტუ გუანაბარას შესასვლელში მდებარე ქანდაკება. რიო-დე-ჟანეიროს წამყვან არქიტექტურულ ძეგლს წარმოადგენს კოლონიური ეკლესიები, სან-ბენტოსა და სან-ანტონიოს მონასტრები. ამ ქალაქში არის ხელოვნების ბევრი ეროვნული და ისტორიული მუზეუმი. რიო-დე-ჟანეიროში ჩატარებულ ფესტივალზე ყოველ წელს მიემგზავრება ათიათასობით ტურისტი, რათა ისინი დატკბენ ამ ულამაზესი, მუსიკალური, “ცეცხლოვანი” საცეკვაო დღესასწაულითა და მოცეკვავეთა ჩაცმულობით. ქალაქის ქუჩები გაშენებულია ეკვატორული მიმართულებით. მთელ მსოფლიოში ფართოდ არის ცნობილი “მარაკანას” უდიდესი საფეხბურთო მოედანი და კოპა-კაბანას, იპამენას, ლებონის ოკეანური პლაჟები, რომელიც ჩაძირულია ქალაქის უკიდურეს სამხრეთ-აღმოსავლეთ მხარეში.

არგენტინის ტურისტული პოტენციალი

არგენტინა არის წარმომადგენლობითი დემოკრატიის მქონე ფედერალურ-საპრეზიდენტო რესპუბლიკა, რომელიც სიდიდით ყველაზე დიდია ესპანურენოვან ქვეყნებს შორის, მეორეა სამხრეთ ამერიკაში და მერვეა მთელ მსოფლიოში. მისი სახელწოდება “არგენტინა” წარმოიქმნა ლათინური სიტყვისაგან “რენტეშ”, რაც ქართულად ნიშნავს ვერცხლს. ქვეყნის ტერიტორია მოქცეულია დასავლეთიდან ანდებსა და აღმოსავლეთიდან ატლანტის ოკეანეს შორის, რომელსაც ჩრდილოეთით ესაზღვრება პარაგვაი და ბოლივია, ჩრდილო-აღმოსავლეთით – ბრაზილია და ურუგვაი, ხოლო დასავლეთით და სამხრეთით კი – ჩილე. არგენტინის დედაქალაქია ბუენოს-აირესი. მისი ოფიციალური ენა არის

ესპანური, ხოლო გავრცელებული ენები კი არის – ინგლისური, იტალიური, გერმანული და ფრანგული. არგენტინის ტერიტორიის ფართობი შეადგენს 2,767 მლნ კმ²-ს. 2010 წლის მდგომარეობით, მისი მოსახლეობა შეადგენს 40,1 მლნ კაცს, საერთო მშპ – 691 მლრდ აშშ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე მოწეული მშპ არის 13,3 ათ. აშშ დოლარი. ქვეყნის ეროვნული ვალუტა არის არგენტინული პესო, ხოლო მისი რელიგია კი არის კათოლიციზმი.

არგენტინა.

ადმინისტრაციული თვალსაზრისით, არგენტინა იყოფა 22 პროვინციად, ბუენოს-აირესის ავტონომიურ ოლქად და ეროვნული ტერიტორიის – “ცეცხლოვანი მიწად”. პროვინციები, თავის მხრივ, იყოფა დეპარტამენტებად. “ცეცხლოვანი მიწა” არამარტო სამხრეთ ამერიკის, არამედ მთელი მსოფ-

ლიოს ყველაზე სამხრეთული არქიპელაგი და ანტარქტიკისაკენ გასასვლელი “კარიბჭეა”, რომელიც 1520 წელს აღმოაჩინა ფერნანდო მაგელანმა. იგი სამხრეთ ამერიკისაგან გამოყოფილია მაგელანის სრუტით. არქიპელაგის ჰავა ზომიერია, ხოლო ფართობი კი 72 ათასი კმ². მისი აღმოსავლეთ ნაწილი ეკუთვნის არგენტინას, ხოლო დასავლეთი კი—ჩილეს. არქიპელაგის ადგილობრივი ტბები საშუალებას იძლევა ტურისტებმა დაათვალიერონ სხვადასხვა ჯიშის ფრინველები. ზღვის კრუიზები ამ ადგილებში ტურიზმის განვითარების კიდევ ერთი დამატებითი შესაძლებლობაა. ერთ-ერთი მათგანი გადის გვირაბით ხოლო ადგილობრივი რკინიგზა გადის ნაკრძალში.

წარსულში ეს ქვეყანა დაპყრობილი ჰქონდა ესპანელებს, რომელთაც XVI საუკუნეში გადმოცურეს რიო-დე-ლა-პლატას სანაპირო და დარწმუნდნენ ამ მიწის ვერცხლით სიმდიდრეში. არგენტინაში შეიძლება გამოყოფილი იქნეს რამდენიმე ბუნებრივი ზონა და რაიონი, რომელთაც გააჩნიათ განუმეორებელი თავისებურებები და ტურისტული მიმზიდველობა. პამპა — ეს არის დიდი ფართობის მქონე ნაყოფიერი მიწა, მდინარეების ფართო ქსელით. ქვეყანამ ესპანეთისაგან დამოუკიდებლობა მიიღო 1816 წელს. აქ კლიმატი ზომიერი და ტროპიკულია. არგენტინის ბუნებრივ რესურსებს განეკუთვნება: ნაყოფიერი მიწები, ვერცხლი, ტყვია, თუთია, კალა, სპილენძი, რკინის მადანი, მანგანუმი, ნავთობი, ურანი, ბუნებრივი აირი და ჰიდროენერგიის უდიდესი მარაგი. არგენტინაში განვითარებულია სოფლის მეურნეობა. ეს ქვეყანა მსოფლიო ბაზარზე ითვლება ხორბლისა და ხორცის მსხვილ მიმწოდებლად. იგი არის გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის, დიდი ოცეულის წევრი და სამხრეთ ამერიკის ერთა კავშირის დამფუძნებელი სახელმწიფო.

არგენტინელებმა მსოფლიოს მისცეს ტანგო. ისინი ითვლებიან ფეხბურთის დიდოსტატებად. ცნობილი არგენტინელი ფეხბურთელები არიან დიეგო მარადონა, გაბრიელ ბატისტუტა, ლაონელ მესი. არგენტინელებს უყვართ ცხენოს-

ნობა. არგენტინის კულტურა განსხვავებულია ქვეყნის სხვადასხვა გეოგრაფიულ რეგიონში. ის შერწყმულია ეთნიკური ჯგუფების კულტურასთან. თანამედროვე არგენტინის კულტურამ დიდი გავლენა განიცადა ევროპული ცივილიზაციისაგან. სულ უფრო მცირდება ადგილობრივ ინდიელთა და აფრიკელთა გავლენა არგენტინის კულტურაზე. ბუენოს-აირესი არის ევროპული არქიტექტურის სანიმუშო მაგალითი. ძველი უბნების სტილი შერწყმულია კოლონიურ არქიტექტურასთან. ურბანულ ცენტრებში მრავლადაა მუზეუმები, კინოთეატრები და გალერეები. არგენტინის არქიტექტურულ შენობა-ნაგებობებს განეკუთვნება: არგენტინის კონგრესი, კასა-როსადა, კურუჩეტის სახლი და პლასა-დე-მაიო.

არგენტინაში წარმოდგენილია ეროვნული პარკების ფართო სისტემა, სადაც წარმოდგენილია ბუნების საოცარი სილამაზე. ამ პარკებს შორის აღსანიშნავია: ბარიტუს, ელ-ლეონსიტოს, ელ-პალმარის, ელ-რეის, კალილგუის, კამპო-დე-ლოს-ალისოს, კებრადა-დე-ელ-კონდორიტოს, კოპოს, ლაგუნა-ბლანკას, ლანიის, ლიეუ-კალელის, ლოს-ალერსესის, ლოს-არაიანესის, ლოს-კარდონესის, მბურუკუიის, მონტე-ლეონის, ნაუელ-უაპის, პერიტო -მორენოს, პილკომაიოს, პრედელტის, პუელოს, სან-გილერმოს, სიერა-დე-ლას-კიხადასის, ჩაკოსა და ცეცხლოვანი მიწის ეროვნული პარკები.

არგენტინაში მდებარეობს იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლთა სიაში შემავალი შემდეგი ტურისტული ღირსშესანიშნაობანი: ბუენოს-აირესი (კოლონიური პერიოდის არქიტექტურა, სახვითი ხელოვნების მუზეუმი და სამხატვრო გალერეა), სალტა (ესპანეთის მმართველობის ძველი ქალაქი), ვადდეის ნახევარკუნძული, იეზუიტების კვარტალი, იეზუიტების და კორდობის მისია, ისჩიგუალასტო, კებრადა-დე-უმაუაკა, კუევა-ლას-მანოსის მღვიმე, ნუესტრა-სენი-ორა-დე-ლორეტო, ნუესტრა-სენი-ორა-დე-სანტა-ანა, პინტურასი, სან-იგნასიო-მინი, სანტა-მარია-ლა-მაიორი, ისჩიგუალასტოს, ლოს-გლასიარესის, იგუასუსა და ტალამპაიის ეროვნული პარკები.

ტურიზმი არგენტინაში საკმაოდ მაღალ დონეზეა განვითარებული, რაც პირველ რიგში ქვეყნის გეოგრაფიული და კულტურული მრავალფეროვნებით არის განპირობებული. 2010 წლიდან ამ ქვეყანაში ტურიზმის სამდივნო გადაკეთდა ტურიზმის სამინისტროდ. არგენტინაში ყოველწლიურად 5-7 მლნ ტურისტი ჩადის, რაც თითქმის გაუთანაბრდა ქვეყნიდან სამოგზაუროდ გასულთა რიცხვს. მხოლოდ ბუენოს-აირესის აეროპორტით ქვეყანაში ყოველწლიურად ჩამოდის 2,3 მლნ ტურისტი.

ბუენოს-აირესს ხშირად უწოდებენ “ამერიკის კონტინენტის პარიზსაც”. ის მნახველებს სთავაზობს მრავალ კულტურულ ღირსშესანიშნაობას. ბუენოს-აირესში ტურისტებს შეუძლიათ გაისეირნონ ძველ უბანში ბრაზილიის საზღვარზე მდებარე იგუასუს ჩანჩქერზე. ეს არის სამყაროს ერთ-ერთი ბუნებრივი საოცრება. დამთვალიერებელს შეუძლია ამ ქალაქში დატყუდდეს ტანგოს წარმოდგენებით, დრო გაატაროს თანამედროვე კაფეებსა და რესტორნებში, დააგემოვნოს ადგილობრივი სამზარეულო, ესტუმროს თეატრს. ბუენოს-აირესი თეატრების რაოდენობით ერთ-ერთი პირველია მთელ მსოფლიოში.

ბუენოს-აირესიდან ქვეყნის ცენტრალური რეგიონის – პამპასკენ სარკინიგზო და საავტომობილო მაგისტრალთა ხშირი ქსელი მიემართება. ეს ტურისტებისათვის არგენტინაში ერთ-ერთი ყველაზე მიმზიდველი რეგიონია, სადაც მდებარეობს არაერთი საზღვაო კურორტი, მათ შორისაა მარ-დელ-პლატა. არგენტინის ჩრდილოეთ რეგიონში მდებარეობს ტურისტებისათვის კარგად ცნობილი ჩანჩქერი – იგუასუ. სადაც საუკეთესო ტურისტული ინფრასტრუქტურა არის შექმნილი. ჩანჩქერის გარშემო შექმნილია იგუასუს ეროვნული პარკი, სადაც დაცულია სუბტროპიკული ტყეების ეკოსისტემა. მრავალი ტურისტული ღირსშესანიშნაობა მდებარეობს აგრეთვე კორდოვის პროვინციაში. არგენტინის სამხრეთ რეგიონში არსებული ღირსშესანიშნაობებიდან აღსანიშნავია: ლოს-გლასიარესის ეროვნული პარკი, სადაც თავმოყრილია

მრავალი მყინვარი. ბარილოჩე არის ანდეების მთისწინეთში, რიო-ნეგროს პროვინციაში მდებარე ქალაქი, რომელიც შემოსაზღვრულია გასაოცარი სილამაზის ტბებით. სანტა-კრუსის პროვინცია ცნობილია პერიტო-მორენოს მყინვარით, პატაგონიის პლატოთი და პლაჟებით.

არგენტინის სამხრეთ პროვინციას წარმოადგენს პატაგონია, სადაც წარმოდგენილია სხვადასხვაგვარი ლანდშაფტი: ტბებითა და მინდვრებით დასერილი მთის მასივები, მდელოები და პლატოები. ვალდესის ნახევარკუნძული, ნუევოსა და სან-ხოსეს სრუტის წყნარი წყლები ყოველწლიურად (ივნისიდან დეკემბრამდე) ჩინეთის სამხრეთ პროვინციებიდან იღებენ სტუმრებს. ვალდესის ნახევარკუნძულზე მდებარე პორტი წარმოადგენს ტურისტების დასასვენებლად გაგზავნის მნიშვნელოვან გზას. 1980-იან წლებში ის გადაიქცა ტურისტულ ცენტრად.

ტურისტებისათვის სანტა-კრუსის პროვინცია არის სრულიად სხვადასხვაგვარი ლანდშაფტის მქონე განუმეორებელი ადგილი. მის სანაპიროზე იშლება ატლანტის გრძელი პლაჟები, ხოლო კორდილიერების მთები კი ტურისტების წინ აღდგენენ თვალწარმტაც პარკებსა და მყინვარებს. პროვინციის ადმინისტრაციული ცენტრია ელ-კალაფატე, რომელიც მდებარეობს სანტა-კრუსიდან 300 კმ-ის დაშორებით. აქედან იწყება ლოს-გლასიარესის ეროვნული პარკი, პერიტო-მორენოს ცნობილი მყინვარით. არგენტინა გამოირჩევა ღვინის დამზადებით. ამ ქვეყანაში ვაზის ახალი ჯიშები თავად ქრისტეფორე კოლუმბმა ჩამოიტანა მეორე მოგზაურობის დროს. ეს პანელი დამპყრობლებისგან ქვეყნის გათავისუფლების მერე, არგენტინის მეღვინეობამ ჰპოვა ელვისებური განვითარების შესაძლებლობა. ქვეყანა, ღვინის წარმოების მიხედვით, იჭერს წამყვან ადგილს მთელ მსოფლიოში.

ვენესუელას ტურისტული პოტენციალი

ვენესუელის ბოლივარული რესპუბლიკა სამხრეთ ამერიკის ჩრდილოეთ სანაპიროზე მდებარე ტროპიკული ქვეყანაა. მას დასავლეთით ესაზღვრება კოლუმბია, აღმოსავლეთით – გაიანა, ხოლო სამხრეთით კი – ბრაზილია. მისი ჩრდილოეთ სანაპირო ხაზის სიგრძეა 2800 კმ და მოიცავს კარიბის ზღვის კუნძულებს. იგი ჩრდილო-აღმოსავლეთით ესაზღვრება ატლანტის ოკეანეს. ვენესუელის ტერიტორიის ფართობი შეადგენს 916,4 ათას კმ²-ს. მისი დედაქალაქია **კარაკასი**, ოფიციალური ენა არის ესპანური. 2010 წლის მდგომარეობით, ამ ქვეყნის მოსახლეობა შეადგენს 29,1 მლნ კაცს, საერთო მშპ შეადგენს 347 მლრდ აშშ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე მოწეული მშპ კი – 12 ათას დოლარს. მისი ვალუტა არის ვენესუელის ბოლივარი, ხოლო რელიგია – კათოლიციზმი.

ვენესუელა.

ვენესუელა ფედერაციული რესპუბლიკაა. მას უწოდებენ სამხრეთ ამერიკის “პატარა ვენეციას”. ის ადმინისტრაციულად დაყოფილია 23 შტატად, ერთ ფედერალურ ოლქად და

ერთ სამფლობელოდ. იგი გამოირჩევა მკვეთრი ბიომრავალფეროვნებით. ქვეყანაში ხარობს სხვადასხვაგვარი, უნიკალური ფლორა და ფაუნა. ვენესუელას სანაპირო ზოლში არსებობს სხვადასხვა სახის ლანდშაფტი. აქ მდებარეობს სამხრეთ ამერიკის ყველაზე დიდი ტბა – მარაკაიბო, მსოფლიოს ერთ-ერთი გრძელი მდინარე – ორინოკო. ვენესუელას უკიდურესი ჩრდილო-აღმოსავლეთი უკავია ანდეების მთებს, რომლის უმაღლეს მწვერვალს წარმოადგენს ბოლივარის პიკი (4,979 კმ). ქვეყნის ცენტრალურ ნაწილს წარმოადგენს ფართო ვაკე. ვენესუელა სამხრეთით მოიცავს ამაზონის ტროპიკულ ტყეებს. აქ გვიანის მთიანეთში მდებარეობს კანაიმის ეროვნული პარკი, მდ. ამაზონის განშტოებები და მსოფლიოს ყველაზე მაღალი ჩანჩქერი – ანხელი.

ვენესუელას ტერიტორიაზე ადამიანთა დასახლების კვალი პირველად ჩნდება 15000 წლის წინ, რასაც ადასტურებს იმ დროისათვის დამახასიათებელი საბრძოლო, სანადირო და საყოფაცხოვრებო იარაღები. ვენესუელის სანაპიროები აღმოაჩინა ქრისტეფორე კოლუმბმა 1498 წელს. ამ ქვეყნის ტერიტორიების კოლონიზაცია მოახდინა ესპანელმა დამპყრობლებმა 1522 წელს, რაც გაგრძელდა სამი საუკუნის მანძილზე. იგი იყო ესპანეთის პირველი ამერიკული კოლონია, რომელმაც 1821 წელს მიიღო დამოუკიდებლობა, როდესაც ვენესუელა გახდა დიდი კოლუმბიის ფედერაციის ნაწილი. საბოლოო დამოუკიდებლობა მან მიიღო 1830 წელს. XX საუკუნის განმავლობაში ვენესუელა სამხედრო რეჟიმებით ხასიათდებოდა. 1999 წლიდან მას მართავდა უგო ჩავესი, რომელიც გარდაიცვალა 2013 წლის 6 მარტს.

ვენესუელა მდიდარია ნავთობით, ბუნებრივი აირით, ჰიდროენერგიით აღმასით, რკინის მადანით, ოქროთი, ბოქსიტებით და სხვა მინერალებით. მას საექსპორტოდ გააქვს ნავთობი, ყავა, რკინის მადანი, ალუმინი და ხილი. აქ ამზადებენ იაგუარს, ოცელოტს. აქ არის მსოფლიოში ყველაზე გრძელი გველი – ანაკონდა. ეკონომიკური თვალსაზრისით, ქვეყანა მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული ნავთობის მო-

პოვება-ექსპორტზე. ქვეყნის ოფიციალური ენა არის ესპანური.

ვენესუელაში მდებარეობს იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის შემდეგი ძეგლები: კანაიმის ეროვნული პარკი, კარაკასის საუნივერსიტეტო ქალაქი, ქალაქი – სანტა-ანა-დე-კორო და მისი პორტი. ამ ქვეყანაში ტურიზმის განვითარებას ხელს უწყობს ანრი-პიტის, გუატოპოს, ელ-ავილის, იაკაბუს, იურუბის, კანაიმის, კუევა-დე-ლა-კებრადა-დე-ტოროს, ლოს-როკესის არქიპელაგის, მედანოს-დე-კოროს, მოჩიმის, სან-ესტებანის და სიერა-ნევადის ეროვნული პარკები. ვენესუელას აქვს მზის დღესასწაული – ფერია-დე-ლ-სოლ, რომელიც ამ ქვეყნისათვის წარმოადგენს კულტურის საერთაშორისო ფესტივალს. იგი ტარდება ყოველი წლის თებერვალში ქალაქ – მერიდაში. ფესტივალის პროგრამა შეიცავს ხარების ბრძოლას, გამოფენებს, კონცერტებს, ალუმებს, სასპორტო შეჯიბრებასა და მზის დედოფლის არჩევას. ქვეყნის ტურისტულ რესურსს განეკუთვნება ქალაქი – კარაკასი, ქალაქი – მარაკაიბო და მერიდას რაიონი.

ვენესუელას კურორტებზე განლაგებულია მსხვილი სასტუმრო კომპლექსი. ტურისტულ ცენტრად შეიძლება ჩაითვალოს პორლამარი, ლა-ასუნსიონი, ლა-გუაირა, ელ-ლიმონი და სხვა. ქვეყანაში დასვენებისთვის ყველაზე პოპულარულ ადგილს წარმოადგენს კარიბის ზღვის კუნძულები, სადაც ტურისტები შეიძლება დაკავდნენ თევზჭერით, ცურვითა და ნაოსნობით. ვენესუელასთან ახლოს მდებარეობს პატარა კუნძულოვანი სახელმწიფოები: ტრინიდადი, ტობაგო, გრენადა, კიურასაო, ბონაირე, არუბა და ლევარდი. მაგ, არუბას კუნძული ცნობილია იმით, რომ აქ მდებარეობს, სიმძლავრის მიხედვით, მსოფლიოში ერთ-ერთი უმსხვილესი ნავთობგამამუშავებელი ქარხანა. ცხადია, ეს არ უშლის კუნძულს ხელს იმაში, რომ იგი იყოს დასვენებისათვის პრესტიჟული ადგილი. კოლუმბიას უწოდებენ არქეოლოგიური პარკების სამეფოს. ქვეყნის ტურისტულ რესურსს განეკუთვნება მისი ეროვნული პარკი.

ეკვადორის ტურისტული პოტენციალი და მისი გამოყენების პერსპექტივები

ეკვადორი არის სამხრეთ ამერიკის ჩრდილო-დასავლეთით მდებარე სახელმწიფო, რომელსაც დასავლეთით ესაზღვრება წყნარი ოკეანე (2237 კმ სიგრძის მქონე სანაპირო ზოლით), ჩრდილო-აღმოსავლეთით – კოლუმბია, ხოლო სამხრეთ-აღმოსავლეთით კი – პერუ. ქვეყნის დედაქალაქია **კიტო**, ხოლო უდიდესი ქალაქი კი არის გუაიაკილი. მისი ოფიციალური ენაა ესპანური. ეკვადორის ტერიტორიის ფართობია 283,56 ათასი კმ². 2011 წლის მდგომარეობით, ქვეყნის მოსახლეობა შეადგენს 15,224 მლნ კაცს, საერთო მშპ – 127,4 მლრდ აშშ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე მოწეული მშპ კი – 8,5 ათას დოლარს. მისი ვალუტაა აშშ დოლარი.

ეკვადორი.

ეკვადორი არის აგრარულ-ინდუსტრიული ქვეყანა, რომელიც ერთ-ერთ პირველ ადგილს იჭერს მთელ მსოფლიოში საბანკო პროდუქტების ექსპორტის მიხედვით. აქ მნიშვნელოვან მოცულობას აღწევს ნავთობის მოპოვება. ადმინისტრაციული თვალსაზრისით ეკვადორი იყოფა 24 პროვინციად და

დედაქალაქის ოლქად (კიტო). პროვინციები, თავის მხრივ, იყოფა 199 კანტონად. კანტონები კი იყოფიან ოლქებად. კიტოდან ჩრდილოეთით 25 კმ-ის დაშორებით ქვეყანას კვეთს ეკვატორი. კოსტა არის წყნარი ოკეანის სანაპირო რაიონი, რომელიც მოიცავს დაბლობს და ანდების მთიანეთს. აქ ტემპერატურა მერყეობს 24-27⁰-ის ფარგლებში. ანდების მთები შედგება დასავლეთ და აღმოსავლეთ კორდილიერისაგან. ანდების აღმოსავლეთით მდებარეობს ამაზონის ტენიანი დაბლობი, სადაც ცხოვრობენ ადგილობრივი ინდიელები. ამ რეგიონს უკავია ქვეყნის ტერიტორიის 40%.

გალაპაგოსის არქიპელაგი მდებარეობს ქვეყნის კონტინენტური ნაწილიდან დასავლეთით 1000 კმ-ის დაშორებით. იგი შედგება 12 კუნძულისაგან, რომელთაგან 5 დასახლებულია. ცივმა ოკეანურმა ღინებამ, ეკვატორთან სიახლოვემ და კონტინენტისაგან იზოლაციამ ჩამოაყალიბა უნიკალური ფლორა და ფაუნა, რომელთა უმრავლესობა ენდემურია. კუნძულები გამოცხადებულია ეროვნულ პარკებად, რაც ხელს უწყობს ამ ქვეყანაში ტურიზმის განვითარებას.

კიტო არის ქვეყნის პოლიტიკური, ეკონომიკური და კულტურული ცენტრი. იგი მდებარეობს სამხრეთ-ამერიკის ჩრდილო-დასავლეთ ნაწილში, რომელიც კონტინენტის ერთ-ერთი ყველაზე ღამაზი ქალაქია. 1978 წელს კიტო გახდა მეორე ობიექტი (გალაპაგოსის კუნძულების შემდეგ), რომელიც შეიყვანეს იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლთა სიაში. ზამთრობით ტემპერატურა შეადგენს 14-15⁰-ს. კიტო მდებარეობს ზღვის დონიდან 2800 მეტრის სიმაღლეზე. შესაბამისად იგი, ზღვის დონიდან სიმაღლეზე მდებარეობის მიხედვით, მეორეა მსოფლიოში ღა-პასის შემდეგ. კიტო გამოირჩევა მრავალი კულტურულ-ისტორიული თავისებურებით და ტრადიციებით. ამ ქვეყნის არქიტექტურაში ტურისტმა შეიძლება შეამჩნიოს ესპანური, ჰოლანდიური და კოლუმბიური სტილი. ქალაქის ცნობილ ღირსშესანიშნაობას წარმოადგენს დამოუკიდებლობის ცენტრალური მოედანი

კიტოს მხოლოდ 1 კმ მონაკვეთი ხვდება 0 გრადუს გაზონში, სადაც აღმართულია სპეციალური მონუმენტი და მუზეუმი. მას ადგილობრივები უწოდებენ “დედამიწის ცენტრს”. კიტოში მდებარეობს აგრეთვე ლა-კომპაციას, სან-ფრანცისკოსა და სან-დიეგოს მონასტრები, რაც ხელს უწყობს აქ ტურიზმის განვითარებას. ძალიან საინტერესოა კოლონიური ხელოვნების მუზეუმი. კუენკა არის ასუაის პროვინციის ადმინისტრაციული ცენტრი. იგი ეკვადორის სიდიდით მესამე ქალაქია მოსახლეობის მიხედვით. ამ ქალაქში მდებარეობს კოლონიალიზმის პერიოდის მრავალი ისტორიული ძეგლი, რომელიც 1999 წელს შეიტანეს იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლთა სიაში. სანგაის ეროვნული პარკი მდებარეობს მორონა-სანტიაგოს, ჩიმბორასოს და ტინგურაუას პროვინციების ტერიტორიაზე. 1993 წელს ის შეიტანეს იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლთა სიაში.

ეკვადორის ბუნებრივი პეიზაჟების მრავალფეროვნებამ და განუმეორებლობამ ის გადააქცია ტურიზმის განვითარებისათვის მიმზიდველ ქვეყნად. კიტო და გალაპაგოსის კუნძულები იუნესკო-ს მიერ აღიარებულია კაცობრიობის კულტურულ და ბუნებრივ მემკვიდრეობად. გალაპაგოსის კუნძულები წარმოადგენს ეკვადორის ძირითად ტურისტულ ობიექტს. პოპულარობით სარგებლობს ამ კუნძულთა პლაჟები. ეკვადორის ერთ-ერთ უღამაზეს ადგილს წარმოადგენს ჩიმბორასოს პროვინცია, რომელიც ზღვის დონიდან 6310 მეტრზე მდებარეობს. აქ გადის ერთ-ერთი ყველაზე მაღალმთიანი რკინიგზა მთელ მსოფლიოში. გუაიასის პროვინცია აღიარებულია პლაჟებით. ტურისტებს აქ ხვდება რბილი კლიმატი, კარგი პირობები წყლის სპორტის დაუფლებისათვის. ქვეყანაში ითვლიან 20-ზე მეტ ეროვნულ პარკსა და ეკოლოგიურ ნაკრძალს, რომელთაც უჭირავთ ქვეყნის ტერიტორიის 16%. ამ პარკებში დგას არქიტექტურული ძეგლები, სასეირნო ბილიკებითა და სადგომებით აღჭურვილი რვა დაცული ტერიტორია. ტურისტებმა საინტერესო მოგზაურობა შეიძლება დაასრულონ ხომალდზე გასეირნებით.

ჩილეს ტურისტული პოტენციალი და მისი ამოქმედების გზები

ჩილეს რესპუბლიკა მდებარეობს სამხრეთ ამერიკაში, რომელიც მოიცავს ვიწრო სანაპირო ზოლს ანდებსა და წყნარ ოკეანეს შორის. მას ჩრდილოეთით ესაზღვრება პერუ, ჩრდილო-აღმოსავლეთით – ბოლივია, აღმოსავლეთით – არგენტინა და სამხრეთით – დრეიკის სრუტე. ჩილეს სანაპირო ზოლი წყნარ ოკეანესთან შეადგენს 6435 კმ-ს. მისი დედაქალაქია **სანტიაგო**, ხოლო ოფიციალური ენა არის ესპანური, ხოლო გავრცელებული ენა კი არის გერმანული. ჩილეს ფართობია 757 ათასი კმ². 2012 წლის მდგომარეობით, ჩილეს მოსახლეობა შეადგენს 16,572 მლნ კაცს, საერთო მშპ – 299,8 მლრდ აშშ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე მოწეული მშპ კი – 17,4 ათას აშშ დოლარს. მისი ვალუტაა ჩილეს პესო. ამ ქვეყნის ოფიციალური რელიგია არის კათოლიციზმი.

ჩილეს კლიმატი გამოირჩევა დიდი მრავალფეროვნებით. აქ ჩრდილოეთით გვხვდება უდაბნოს კლიმატი, აღმოსავლეთით და სამხრეთ-აღმოსავლეთით – ალპური ტუნდრა და მყინვარები, სამხრეთით და ქვეყნის ცენტრალურ ნაწილში – ოკეანური ჰავა. ადმინისტრაციული თვალსაზრისით, ქვეყანა შედგება 13 რეგიონისა და 40 პროვინციისაგან. მოსახლეობის 85% ცხოვრობს ქვეყნის ურბანულ რაიონებში, რომლის ნახევარი (7 მლნ კაცი) კონცენტრირებულია სანტიაგოში. ჩილეს ეკონომიკა დინამიურ საბაზრო ძალებზე და საერთაშორისო ვაჭრობაზე არის ორიენტირებული. ჩილეს ბუნებრივ რესურსებს განეკუთვნება: სპილენძი, საშენი მასალები, რკინის მადანი, ნიტრატები, ძვირფასი ლითონები, მოლიბდენი და ჰიდროენერგია. ქვეყანა ცნობილია როგორც სპილენძის ერთ-ერთი მსხვილი ექსპორტიორი. მას საექსპორტოდ გააქვს სპილენძი, რკინა, მოლიბდენი, ნიტრატები, ფოლადი, თევზეული, ცელულოზა-ქაღალდი და ხილი.

ქვეყნის ისტორიაში ბევრია მნიშვნელოვანი საუკუნე. ეს არის ადგილობრივი ინდიელების მრავალსაუკუნოვანი ბრძოლა ესპანელ დამპყრობლებთან. ჩილემ ესპანეთისაგან დამოუკიდებლობა მიიღო 1818 წელს. ჩილეს ისტორიაში აღსანიშნავია აგრეთვე სამხრეთ ამერიკის ქვეყნებში საღვადლორ აღიენდეს პირველი სოციალისტური მმართველობა და პინოჩეტის დროებითი მმართველობა, რომელმაც ჩილეს დაუბრუნა თვითმყოფადობა.¹

ჩილე.

ამ ქვეყანაში მდებარეობს იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლთა სიაში შეტანილი შემდეგი არქიტექტურული და ისტორიული ძეგლები: ჩილოეს მონასტრები, რაპა-ნუის

¹ Сенин В. С. Организация международного туризма. Учебник. Финансы и статистика.

ეროვნული პარკი, ვალპარაისოს ისტორიული კვარტალი, სიუელი, უმბერსტონისა და სანტა-ლაურას გვარჯილის ქარხანა და ალდგომის კუნძულები. ჩილეში ტურისტებს იზიდავს ალბერტო-დე-აგოსტინის, ალერსე-ანდინოს, ბერნანდო-ოჰიგინის, ბოსკე-დე-ფრაი-ხორხეს, ვილიარკის, ვისენტეპერეს-როსალესის, ვულკან – ისლუგის, კაბო-დე-ჰორნის, კეულა-ტის, კონგილიოს, კორკოვადოს, კუნძულ-გამბლინის, კუნძულ-მაგდალენას, ლა-კამპანის, ლაგუნა-დე-ლახის, ლაგუნა-სან-რაფაელის, ლას-პალმას-დე-კოკალანის, ლაუკის, ლიანოს-დე-ჩალიეს, ლიულიაილიაკოს, ნაუელბუტის, ნევადო-ტრეს-კრუსესის, ომორის, ონკოლის, ორნობრენის, პალი-აიკეს, პან-დე-ასუარის, პუიუეს, პუმალინის, რაპა-ნუის, ტორეს-დე-ლა-პაინეს, უერკუეს, ჩილოეს და ხუან-ფერნანდესის არქიპელაგის ეროვნული პარკები.

ჩილეში განლაგებულია ანდების მთები (6880 მ-ის სიმაღლით). უნიკალურია ქვეყნის ბუნებაც. ჩრდილოეთით მდებარეობს ატაკამას გაშლილი სივრცე, რომლის მთვარიანი პეიზაჟი დიდხანს დაამახსოვრდება დასასვენებლად ჩამოსულ ტურისტებს. წყნარ ოკეანეში მდებარე პაჩეოს კუნძულზე აღმართულია მრავალსაუკუნოვანი ქვის ქანდაკება. ჩილეს ტურისტულ ღირსშესანიშნოებას წარმოადგენს “ცეცხლოვანი მიწის” კუნძული, რომელიც მდებარეობს უკიდურეს სამხრეთით. ფერნანდო მაგელანმა 1520 წელს თავისი ხომალდიდან ამ ადგილებში შეამჩნია ხანძრის მრავალი კერა. მათი წარმოქმნის მიზეზები დღემდე უცნობია. ერთ-ერთი ვერსიის თანახმად, კუნძულის აბორიგენმა ტომებმა (ინდიელებმა) კოცონი დაანთეს თევზის შესაწავად. სწორედ ეს ცეცხლი დაინახა მაგელანმა. ბოლო წლებში ჩილეს აღიარება მოუტანა ღვინის წარმოებას. ღვინისათვის ჩილეზე ამახვილებენ ყურადღებას ევროპელი მეწარმეები, რადგანაც თავიანთ ქვეყანაში ღვინის წარმოებაზე გაწეული დანახარჯები გაცილებით უფრო მაღალია, ვიდრე ჩილეში. ჩილეს ღვინომ შეაღწია პოსტსაბჭოურ ქვეყნებშიც, რადგანაც მას განსაკუთრებული არომატი და შედარებით დაბალი ფასი აქვს.

ურუგვაის, პარაგვაის რესპუბლიკისა და პერუს ტურისტული ღირსშესანიშნოებანი

ურუგვაი (ოფიც. სახელი – აღმოსავლეთ ურუგვაის რესპუბლიკა) სამხრეთ ამერიკის სამხრეთ-აღმოსავლეთ ნაწილში, ატლანტის ოკეანის სანაპიროზე მდებარე სახელმწიფოა. მას ჩრდილოეთით ესაზღვრება ბრაზილია, დასავლეთით – არგენტინა, ხოლო აღმოსავლეთიდან და სამხრეთიდან კი – ატლანტის ოკეანე. ქვეყნის ფართობი შეადგენს 176,2 ათას კმ²-ს. ურუგვაის დედაქალაქია **მონტევიდეო**. მისი ოფიციალური ენაა ესპანური. 2011 წლის მდგომარეობით, მისი მოსახლეობა შეადგენს 3,3 მლნ კაცს, საერთო მშპ – 46,9 მლრდ აშშ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე მოსული მშპ კი – 14,4 ათას აშშ დოლარს. ქვეყნის ვალუტა არის ურუგვაული პესო. ქვეყნის უმაღლესი მწვერვალია მთა-კათედრალი. ურუგვაიში მდებარეობს კოლონია-დე-ლა-კარამენტო, რომელიც შედის მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლთა სიაში.

ურუგვაი.

ურუგვაი არის განვითარებული ტურისტული ინფრასტრუქტურის მქონე ქვეყანა. იგი ითვლება სამხრეთ ამერიკის ერთ-ერთ უსაფრთხო ქვეყნად. მისი ეკონომიკის განვითარების

საფუძველს წარმოადგენს ხორცის წარმოება და მარცვლეულის (ხორბლის, სიმინდისა და მზესუმზირის) მოყვანა. იმის გამო, რომ კოლონიზაციის პერიოდში ადგილობრივი ინდიელი მოსახლეობა სრულად იქნა განადგურებული, ურუგვაის მოსახლეობა შედგება მხოლოდ სხვადასხვა ქვეყნიდან ჩამოსული იმიგრანტებისაგან. უცხოელი ტურისტებისათვის ურუგვაი იმით არის საინტერესო, რომ ქვეყანა მდებარეობს დედამიწის სამხრეთ ნახევარსფეროში, სადაც კლიმატი შეიძლება სწრაფად გადავიდეს ზამთრიდან პირდაპირ ზაფხულში, და – პირიქით. იანვრის ტემპერატურა შეადგენს 22-24⁰-ს.

მონტევიდეო წარმოადგენს თანამედროვე მსოფლიოს ერთ-ერთ მსხვილ საფინანსო ცენტრს. მის არქიტექტურაში შეხამებულია სხვადასხვა სტილის და ეპოქის ელემენტები: ბაროკო, კოლონიური პერიოდი და სხვა. ურუგვაის პრესტიჟული კურორტები განლაგებულია დედაქალაქის აღმოსავლეთით. მათ რიცხვს განეკუთვნება პირიაპოლისი, მინასი და სერო-პან-დე-აზკარი. ქვეყნის ყველაზე პრესტიჟული კურორტია პუნ-ტა-დე-ლ-ესტე.

პარაგვაის რესპუბლიკა მდებარეობს სამხრეთ ამერიკის კონტინენტის ცენტრალურ ნაწილში. მას არ აქვს გასასვლელი ზღვაზე. ქვეყანას სამხრეთით და სამხრეთ-დასავლეთით ესაზღვრება არგენტინა, აღმოსავლეთით და ჩრდილო-აღმოსავლეთით – ბრაზილია, ხოლო ჩრდილო-დასავლეთით კი – ბოლივია. ქვეყნის ცენტრალურ ნაწილში, ჩრდილოეთიდან სამხრეთით ჩაედინება მდინარე პარაგვაი. სამხრეთ ამერიკაში, ცენტრალური მდებარეობის გამო, მას “ამერიკის გულსაც” უწოდებენ. პარაგვაის დედაქალაქია **ასუნსიონი**, ხოლო უდიდესი ქალაქი კი არის სან-ლორენსო. მისი ოფიციალური ენებია ესპანური და გუარანი. ქვეყნის ტერიტორიის ფართობი შეადგენს 406,8 ათას კმ²-ს. 2009 წლის მდგომარეობით, მისი მოსახლეობა შეადგენს 6,45 მლნ კაცს, საერთო მშპ – 35,3 მლრდ აშშ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე მშპ კი – 5,4 ათას აშშ დოლარს. პარაგვაის ვალუტა არის გუარანი, ხოლო რელიგია კი – კათოლიციზმი.

პარაგვაი.

ადმინისტრაციული თვალსაზრისით ქვეყანა იყოფა 17 დეპარტამენტად და ერთ ფედერალურ ოლქად. პარაგვაი ეკონომიკურად ყველაზე უფრო ჩამორჩენილი ქვეყანაა ლათინურ ამერიკაში. იგი ფლობს შემდეგ ბუნებრივ რესურსებს: ჰიდროენერგია, ხე-ტყე, რკინის მადანი, მანგანუმი და კირქვა. მისი ეკონომიკის განვითარების საფუძველს წარმოადგენს ხორცის წარმოება. მას საექსპორტოდ გააქვს ბამბა, სოია, მცენარეული ზეთები და ხორცი. პარაგვაიმ ესპანეთისაგან დამოუკიდებლობა მიიღო 1811 წელს. 1865–1870 წლებში არგენტინასთან, ბრაზილიასთან და ურუგვაისთან ომის შედეგად მან დაკარგა ტერიტორიების დიდი ნაწილი. 1932-35 წლებში ბოლივიასთან ბრძოლის შედეგად კი შემოიერთა ტერიტორიის გარკვეული ნაწილი. პარაგვაიში მდებარეობს იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლები: ლა-სანტისიმა-ტრინიდად-დე-პარანა და ხესუს-დე-ტავარანგე. პარაგვაი-ბრაზილიას შორის გადებულია მეგობრობის ხიდი.

პარაგვაიში ტურისტები ჩამოდიან ეროვნული პარკებისა და ნაკრძალების დასათვალიერებლად. სტუმრებისთვის საინტერესო რაიონს წარმოადგენს გრან-ჩაკოს მხარე. ეს არის ველური ბუნების მქონე ყველაზე დიდი რეზერვუარი მთელ სამხრეთ ამერიკაში.

პერუს რესპუბლიკა მდებარეობს სამხრეთ ამერიკის დასავლეთ ნაწილში, წყნარი ოკეანის სანაპიროზე, რომელსაც ჩრდილოეთით ესაზღვრება ეკვადორი და კოლუმბია, აღმოსავლეთით – ბრაზილია, სამხრეთ-აღმოსავლეთით – ბოლივია, ხოლო სამხრეთით კი – ჩილე. პერუს დედაქალაქია **ლიმა**, ხოლო მისი ოფიციალური ენა კი არის – ესპანური. ქვეყნის ფართობი შეადგენს 1,28 მლნ კმ²-ს. 2012 წლის მდგომარეობით პერუს მოსახლეობა შეადგენს 30,1 მლნ კაცს, საერთო მშპ – 325,4 მლრდ აშშ დოლარს, ერთ მოსახლეზე მშპ კი – 10,588 ათას დოლარს. მისი ვალუტა არის ახალი სოლი.

პერუს სახელმწიფო.

XV საუკუნეში პერუში ბატონობდა ინკების იმპერია, რომელიც დაამხო ესპანეთის იმპერიამ. ამიტომ თანამედროვე პერუს კულტურის ფორმირებაზე უდიდესი გავლენა მოახდინა ნორტე-ჩიკოს, ჩავინის, პარაკასის, ნასკას, უარის, ტიუანაკოს უძველესმა კულტურებმა, ჩიმორის, ჩაჩაპოიას ინკების და ესპანეთის იმპერიებმა. მან ესპანეთისაგან დამოუკიდებლობა მიიღო 1821 წელს. თანამედროვე პერუ გამოირჩევა თა-

ვისი უნიკალური, განსხვავებული კულტურით, ტრადიციით, სიმღერით და ლიტერატურით. ესპანურენოვანი პერუელები ძირითადად ცხოვრობენ წყნარი ოკეანის სანაპიროზე, ხოლო ქალაქებში მცხოვრებთა მნიშვნელოვან ნაწილს შეადგენს იმიგრანტები, კერძოდ, იაპონელები და ჩინელები. ქვეყანა გამოირჩევა წყნარი ოკეანის წყლებით. ადმინისტრაციული თვალსაზრისით, პერუს ტერიტორია იყოფა 25 რეგიონად. ქვეყნის დასავლეთი ნაწილი უკავია ანდების მთათა სისტემას, ხოლო ჩრდილოეთ –ამაზონის ხეობას.

თანამედროვე პერუში ტურისტებს იზიდავს მანუს, რიო-აბისეოსა და უასკარანის ეროვნული პარკები. პერუში ნორტე-ჩიკოსა და ჩავინის ცივილიზაციას უკავშირდება უძველესი მონომენტური ტაძრების მშენებლობა. ეკვატორის ახლოს მდებარე სხვა ქვეყნებისგან განსხვავებით, პერუს არა აქვს მკვეთრად გამოხატული ტროპიკული კლიმატი. ანდების გავლენით შეიმჩნევა კლიმატის მნიშვნელოვანი განსხვავება. პერუს სანაპიროზე კლიმატი ზომიერია, 15-20⁰ C ტემპერატურით. რეგიონი გამოირჩევა მაღალი ტენიანობით. ანდების მთებში სიმაღლის მატებასთან ერთად ტენიანობა და ტემპერატურა იკლებს. ანდების აღმოსავლეთით ეკვატორული, მუდმივნოტიო ჰავაა. სწორედ პერუში იღებს სათავეს მსოფლიოში ყველაზე წყალუხვი მდინარე –ამაზონი. პერუში მდებარეობს სამხრეთ ამერიკის ყველაზე დიდი ტბა – ტიტიკაკა. სწორედ იგი არის მსოფლიოში ზღვის დონიდან ყველაზე მაღლა მდებარე ტბა (3812 მ). კლიმატისა და რელიეფის უაღრესად დიდი მრავალფეროვნების წყალობით, ძალზე სხვადასხვაგვარია პერუს ფლორა და ფაუნა. მსოფლიოში არსებული ფლორით და ფაუნით უნიკალური 117 ბუნებრივი ზონიდან 84 პერუში მდებარეობს. აქ ტურისტი ხედება 5872 ენდემურ სახეს.

პერუ ხასიათდება ურბანიზაციის მაღალი (71%) დონით. მის დედაქალაქ – ლიმაში ცხოვრობს 8 მლნ კაცი. ლიმა არის ქვეყნის პოლიტიკური, ეკონომიკური და კულტურულ-საგანმანათლებლო ცენტრი. პერუს ბუნებრივ რესურსებს გა-

ნეკუთვნება სპილენძი, ვერცხლი, ოქრო, ნავთობი, საშენი ხე-ტყე, თევზი, რკინის მადანი, ქვანახშირი, ჰიდროენერგია და ბუნებრივი აირი. ქვეყანაში განვითარებულია სამთო-მოპოვებელი მრეწველობის დარგები. აქ მიმდინარეობს ნავთობის, გაზის, ალუმინისა და სპილენძის მოპოვება. პერუ იჭერს ერთ-ერთ წამყვან ადგილს მსოფლიოში ვერცხლის მოპოვების სფეროში. მას საექსპორტოდ გააქვს სპილენძი, რკინა, თუთია, ნავთობი, ყავა, ბამბა, შაქარი და თევზის პროდუქტი. პერუში ტურიზმის განვითარებას ხელს უწყობს ტრანსპორტის ყველა სახეობის არსებობა. ქვეყანას სერავს 80000 კმ სიგრძის საავტომობილო გზა, რომელთაგან 2700 კმ-ის ტრასა ავტობანია. პერუში ფუნქციონირებს 210 აეროპორტი, რომელთა უმრავლესობა მცირე და შიდა მოხმარებისაა. მათგან საერთაშორისო დინისაა ლიმას, ხორხე ჩავესის, ტრუხილიოს, არეკიპას აეროპორტები.

პერუში ინკების ძველი ცივილიზაციიდან შემორჩენილი კულტურა (რომელსაც განცვიფრებაში მოჰყავს მთელი მსოფლიო) და ქვეყნის თვალწარმტაცი, მდიდარი, ველური ბუნება განაპირობებს ქვეყანაში ტურისტების მოძალებას. აქ ტურისტებს შეუძლიათ ნახონ მაჩუ-პიქუ-ინკების ქალაქის ნანგრევები, ნასკას უდაბნო უცნაური გიგანტური ნახატებით, ინკების ძველი დედაქალაქი-კუსკო, ტიტიაკას ტბასთან მდებარე პუნოს ულამაზესი რეგიონი. პერუში მდებარეობს იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის შემდეგი ძეგლები: ლიმას და არეკიპას ისტორიული ცენტრები, ქალაქი – კუსკო, ნასკა, მაჩუ-პიქუს ნანგრევები, ჩან-ჩანის არქეოლოგიური ზონა, უასკარანის, რიო-აბისეოსა და მანუს ეროვნული პარკები. პერუში ტურისტები ძირითადად ჩამოდიან მრავალრიცხოვანი პირამიდების, ძეგლებისა და ადგილობრივი კულტურული ციხე-სიმაგრეების გაცნობის მიზნით, რომლებიც დღემდე ჩაკარებულია ჯუნგლებში. სწორედ პერუს ადგილობრივმა ინდიელებმა დაიწყეს კარტოფილის პირველი ჯიშის გამოყვანა, რომელიც შემდეგ გავრცელდა მთელ მსოფლიოში.

ფიზიკურ-გეოგრაფიული თვალსაზრისით, პერუს ტერიტორია შეიძლება დავეოთ სამ რაიონად. ესენია: წყნარი ოკეანის სანაპიროზე მდებარე-კოსტა, მთიანი ადგილი – სერრა, და ამაზონის ეკვატორული ტყე – სელვა. კოსტა ტურისტებისათვის მიმზიდველია თავისი ხის, პატარა სახლებით, სადგომებითა და გარეული ცხოველების ჯოგებით. ტურისტების უმრავლესობისათვის აქ გამომგზავრების უმთავრესი მიზანია დაინახოს ქვეყნის ადგილობრივ მცხოვრებთა ყოფა-ცხოვრება. ამის მისაღწევად კი საჭიროა ისინი გაემგზავრონ ქვეყნის სუსტად განვითარებულ რაიონებში (ამაზონის დასახლებაში), ხოლო თანამედროვე გართობა (კაფე-ბარები, რესტორნები და დისკოტეკები) კი მათ შეუძლიათ ნახონ ლიმაში.

რეზიუმე:

ამრიგად, თანამედროვე ეტაპზე, ტურიზმის განვითარების მიხედვით, ამერიკა II ადგილს იჭერს ევროპის შემდეგ. დედამიწის ამ ნაწილის სხვადასხვაგვარი ტურისტული რესურსი განაპირობებენ ტურიზმის მრავალი სახეობის განვითარებას. ეს რეგიონი ცნობილია “ვესტ-ინდოეთის” სახელწოდებით. როგორც ამ სამყაროს ნაწილი, ამერიკა შედგება ორი ძირითადი სუბ-რეგიონისაგან. ესენია: 1. ჩრდილოეთ- და 2. ლათინური ამერიკა. ლათინური ამერიკა, თავის მხრივ, მოიცავს ცენტრალურ და სამხრეთ ამერიკას. ამერიკას მიეკუთვნება კუნძულოვანი ქვეყნები და კარიბის აუზის ტერიტორიები. ჩრდილოეთი და ცენტრალური ამერიკა ძირითადად წარმოდგენილია სამი უმსხვილესი ქვეყნის: ამერიკის შეერთებული შტატების, კანადისა და მექსიკის სახით.

ჩრდილოეთ ამერიკის ყველაზე განვითარებულ ქვეყანას წარმოადგენს ამერიკის შეერთებული შტატები. ამერიკაში განვითარებულია შიდა ტურიზმი, ხოლო უცხოელ ტურისტთა ყველაზე მძლავრი ნაკადი მოედინება მოსახლურ მექსიკიდან და კანადიდან. ამერიკაში საერთაშორისო ტურიზმის

განვითარება დაკავშირებულია აქ ბევრი მსხვილი ქალაქის გაშენებასთან: ნიუ-იორკი, ვაშინგტონი, მაიაში, ლოს-ანჯელესი, სან-ფრანცისკო, ლას-ვეგასი და სხვები. ნიუ-იორკი ცნობილია თანამედროვე ხელოვნების ამსახველი მუზეუმებით, ამერიკელ ინდიელთა ხელოვნებით და ა. შ. ტურისტებს უყვართ დასვენება ქალაქის ცენტრალურ პარკში. აქ მათ შეიძლება დაათვალიერონ მანხეტენის ძირძველი გეოლოგიური ღირსშესანიშნაობანი. ვაშინგტონის ძირითად ღირსშესანიშნაობას წარმოადგენს თეთრი სახლი, აშშ-ს ეროვნული მუზეუმი. მაიაში ცნობილია თავისი ლამაზი პლაჟებით, პალმებით, სასტუმროებით, ნიანგების ფერმებით, ცნობილ პირთა სახლებითა და ვილებით. დასვენების პოპულარულ სახეს აქ წარმოადგენს შტატის სანაპიროს ფარგლებში განხორციელებული საზღვაო კრუიზები. ტურისტებს შეუძლიათ აქ დაათვალიერონ ერთმანეთზე გადაჯაჭვული მთები და მყინვარწვერები. აშშ არის საგანმანათლებლო ტურიზმის ცენტრი. მონრეალი არის მნიშვნელოვანი ისტორიული და კულტურული ცენტრი. მანიტობა საინტერესოა მრავალფეროვანი ბუნებით. ხშირი, შერეული ტყეები, ტბები, მდინარეები, ჩრდილოეთის პოლარული ტუნდრა – ყველაფერი ეს ქმნის განუმეორებელ პეიზაჟს.

მექსიკაში არსებობს ამერიკის, მაიას და აცტეკების ხალხთა უძველესი ცივილიზაცია. ქვეყანაში ჯერ კიდევ შემორჩენილია ძველი ქალაქების მაიასა და აცტეკების (ჩიჩენიცას, პალენკესა და სხვათა) ნანგრევები, თავისი პირამიდებით, ძეგლებით, ქვის ციხე-სიმაგრეებითა და საცხოვრებელი სახლებით. მათ შორის გამოყოფენ აცტეკების პირამიდებს, ისტორიულ ძეგლებს და წრის სახით გამოხატული მზის კალენდარის ქვას.

თავისებურია პანამაში დასახლებულ ინდიელ ტომთა კულტურაც. აქ ტურისტებს შეუძლიათ ადგილობრივი მოხელეებისაგან, სუვენირის სახით, შეიძინონ ინდური კალათები და სკულპტურები. კუბას გააჩნია ისტორიული ღირსშესანიშნაობანი: ძველი ციხე-სიმაგრე, სამი მეფის ძეგლი და სან-

ფრანცისკოს მონასტერი. იამაიკაზე მრავლად არის ლამაზი პლაჟები. განსაკუთრებით პოპულარულია მონტეგო-ბეის სი-ახლოვეს მდებარე დასასვენებელი ზონა. დომინიკელთა რესპუბლიკას გააჩნია ზღაპრულად ლამაზი პლაჟები და კარიბის ზღვის სუფთა წყალი. ბარბადოსში კარგად არის განვითარებული ტურისტული ინფრასტრუქტურა. ბრაზილიაში ბევრი მუზეუმი. სანტა-კრუსის პროვინცია ჯადოსნური ადგილია, სრულიად სხვადასხვაგვარი, განუმეორებელი ლანდშაფტით. მის სანაპიროზე იშლება უსასრულო ატლანტის ოკეანის პლაჟები. ვენესუელას კურორტებზე განლაგებულია მსხვილი სასტუმრო კომპლექსები. ეკვადორის ბუნებრივი პეიზაჟების მრავალფეროვნებამ და განუმეორებლობამ იგი გადააქცია ტურიზმის განვითარებისათვის მიმზიდველ ქვეყნად. აქ აღმართულია მრავალსაუკუნოვანი, ისტორიული ქანდაკებები. ურუგვაიში ტურისტებს იზდავს პრესტიჟული კურორტები.

ძირითადი ტერმინოლოგია:

- “მცურავი ხალხი”;
- “ახალი ინგლისი”;
- ეროვნული პარკი;
- მზის დედოფლის არჩევა;
- “დედამიწის ცენტრი”;
- “ცეცხლოვანი მიწა”;
- გეოლოგიური ნაკრძალი;
- სამხრეთ ამერიკის “პატარა ვენეცია”.

ტესტები:

1. მსოფლიოში ყველაზე გრძელი სანაპირო ხაზი კუნძულების ჩათვლით აქვს:
 - ა) კანადას,
 - ბ) რუსეთს;

- გ) ჩინეთს;
- დ) საფრანგეთს.

2. კანადის ცათამბჯენების ქალაქი არის:

- ა) სასკაჩევანი;
- ბ) მანიტობა;
- გ) ახალი შოტლანდია;
- დ) მონრეალი.

3. პერუს სახელმწიფო მდებარეობს:

- ა) ჩრდილოეთ ამერიკის ტერიტორიაზე;
- ბ) სამხრეთ ამერიკის ტერიტორიაზე;
- გ) სამხრეთ აფრიკის ტერიტორიაზე;
- დ) ჩრდილოეთ აფრიკის ტერიტორიაზე.

4. ეკვადორის ერთ-ერთ ლამაზ ადგილს წარმოადგენს:

- ა) ტიტიაკას ტბა;
- ბ) სამი მეფის ძეგლი;
- გ) ეუდკან – ჩიმბორასოს მიმდებარე ტერიტორია;
- დ) სამთო-მომპოვებელი მრეწველობის რეგიონები.

თავი 10.

აზია-წყნარი ოკეანის რეგიონის ტურისტული პოტენციალი

აზია-წყნარი ოკეანის რეგიონი, საერთაშორისო ტურიზმის აღმავლობის თვალსაზრისით, მთელ მსოფლიოში წარმოადგენს ყველაზე დინამიურად განვითარებად რეგიონს, მაგრამ ტურისტების ნაკადი აქ ჯერ კიდევ არ არის იმდენად დიდი, როგორც ეს არის ევროპისა და ამერიკის ქვეყნებში. მოსალოდნელია, რომ ახლო მომავალში ამ რეგიონის ზოგიერთი ქვეყანა, ტურისტების მოზიდვის მიხედვით, მოწინავე პოზიციებზე გამოვა. თანამედროვე ტურიზმის განვითარება ძალზე პერსპექტიულია აზიაში. მაგალითად, აზიაში ტურისტებმა შეიძლება დაისვენონ ტაივანის კუნძულოვან სახელმწიფოში.¹ აგრეთვე შესაძლებელია თანამედროვე ტურიზმის განვითარება ავსტრალიაშიც, რომელსაც გააჩნია მაღალი რეკრეაციული პოტენციალი.

ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციის მიერ დაყოფილ ტურისტულ რეგიონებს შორის, ტურისტების მოზიდვის მასშტაბის მიხედვით, მესამე ადგილზე არის **აზია-წყნარი ოკეანის ტურისტული რეგიონი**. იგი მოიცავს შემდეგ ქვეყნებს: იაპონია, ჩინეთი, მონღოლეთი, ტაივანი, სამხრეთ კორეა, თურქმენეთი, ტაჯიკეთი, უზბეკეთი, ყაზახეთი, ყირგიზეთი, ავსტრალია, ახალი ზელანდია, ახალი კალედონია, სოლომონის კუნძულები, ვანუატუ, აღმოსავლეთ ტიმორი, ბაჰრეინი, კატარი, ჩრდილოეთ კორეა, ავღანეთი და პალაუ.

¹ www.1001tur.rufirms.turizm.ru/agency/1142.html Развитие международного туризма.

აზიის ქვეყნების ტურისტული პოტენციალი

ბოლო დროს სულ უფრო დიდი ყურადღება ექცევა ტურიზმის განვითარებას აზიის ქვეყნებში: იაპონიაში, სამხრეთ კორეაში, ჩინეთში, მონღოლეთში, ყაზახეთში, უზბეკეთში, თურქმენეთში, ყირგიზეთში და ა. შ.

საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების პერსპექტივები იაპონიაში

იაპონიის სახელმწიფო აღმოსავლეთ აზიაში მდებარე კუნძულოვანი ქვეყანაა, რომელიც განლაგებულია წყნარ ოკეანეში, იაპონიის ზღვის აღმოსავლეთით. იგი ესაზღვრება ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკას, რუსეთს, ჩრდილოეთ და სამხრეთ კორეას. იაპონია 6852 კუნძულისაგან შემდგარი არქიპელაგია. მისი ოთხი მთავარი კუნძული შეადგენს ქვეყნის მთლიანი ტერიტორიის 97%-ს. კუნძულთა უმრავლესობას გააჩნია მთიანი რელიეფი. მოსახლეობის მიხედვით, იაპონიას უკავია მეხუთე ადგილი მსოფლიოში. მისი დედაქალაქია **ტოკიო**. იგი მსოფლიოს უდიდესი მეგაპოლისია, სადაც ცხოვრობს 30 მლნ კაცი. ოფიციალური ენა არის იაპონური. იაპონია არის საპარლამენტო დემოკრატიისა და კონსტიტუციური მონარქიის მქონე ქვეყანა. მისი ტერიტორიის ფართობი შეადგენს 378 ათას კმ²-ს, 2007 წლის მდგომარეობით აქ ცხოვრობს 127 მლნ კაცი. იაპონიის საერთო მშპ შეადგენს 4,3 ტრლნ დოლარს, ერთ მოსახლეზე მშპ–33,8 ათას აშშ დოლარს. მისი ვალუტა არის იაპონური იენი.

იაპონიის კუნძულებზე ადამიანი ცხოვრობდა ჯერ კიდევ ზემო პალეოლითის პერიოდში. ამ ქვეყნის ისტორია ხასიათდება თვითიზოლაციის ხანგრძლივი პერიოდით, რამაც იაპონიის კულტურას შეუნარჩუნა თვითმყოფადობა. იაპონიის ეკონომიკა, მთლიანი შიდა პროდუქციის მიხედვით მეორე,

ხოლო მსყიდველობითი უნარის პარიტეტის მიხედვით კი, მე-სამე ადგილზეა მთელ მსოფლიოში. გარდა ამისა, იაპონია არის ერთადერთი აზიური ქვეყანა დიდ რვიანში და გაეროს უშიშროების საბჭოს არამუდმივი წევრი. მიუხედავად იმისა, რომ იაპონიამ ოფიციალურად უარყო ომის წარმოების შესაძლებლობა, მას გააჩნია ძლიერი და თანამედროვე ჯარი. იაპონიას უწოდებენ “ამომავალი მზის ქვეყანას”. ის არის მაღალგანვითარებული სახელმწიფო, ცხოვრების მაღალი სტანდარტით. იაპონელთა სიცოცხლის ხანგრძლივობა ყველაზე გრძელია მსოფლიოში.

იაპონია.

იაპონიაში ტურისტებს იზიდავს იცუკუსიმას ტაძარი, კასუგა-ტაისია, ტოკიოს არქიტექტურული ძეგლი–ტელეანბა, იაპონიის შენობა-ნაგებობები, ცათამბჯენები, ციხესიმაგრეები, ხიდები, მეტაბოლისტები, ფუშიმი ინარი-ტაიშა, ჰიმეძის ციხესიმაგრე, ჰორიუ-ძი, შირაკავა-გო და გოკაიამა. იაპონიაში მდებარეობს იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის შემდეგი ძეგლები: გუსუკუ და რიუ-კიუს სამეფოს არქიტექტურული ძეგლები, იაეუშიმა, იბამი-გინძანი, იცუკუსიმას ტაძარი, კასუგა-ტაისია, მიძოს მუზეუმი, კოფუკუ-ძი, კუმანო-კოდო,

ქალაქი – ნარა, ნიკოს სალოცავები და ტაძრები, ოგასავარას კუნძულები, ტოდაი-ძი, შირაკავა-გო, გოკაიამა, შირაკა-მი-სანჩი, შირეტოვოს ეროვნული პარკი, ჰიმეიძის ციხესიმაგრე, ჰირაიძუმის ისტორიული ძეგლები და მონუმენტები, ჰიროსიმის მშვიდობის მემორიალი და ჰორიუ-ძი.

იაპონია მიმზიდველია ბუნების გასაოცარი სილამაზით. იაპონიის ტერიტორიის 68% მთა-გორიანია. ყველაზე მაღალი მთა–ფუჯი წარმოადგენს ქვეყნის ეროვნულ სიმბოლოს. იაპონიის განმასხვავებელ თავისებურებას წარმოადგენს მინერალურ-სანედლეულო ბაზის სიმწირე, რაც ასტიმულირებს ადგილობრივი მრეწველობისა და მომსახურების განვითარებას. ქვეყანა იჭერს ერთ-ერთ წამყვან ადგილს მსოფლიოში გემთმშენებლობის სფეროში, რობოტეკნიკაში, რადიოელექტრონიკის ნაწარმის, მსუბუქი და სატვირთო ავტომობილების, კომპიუტერებისა და სხვა სამრეწველო საქონლის წარმოებაში. ტრადიციულად ის ჩამორჩება სხვა ქვეყნებს ფაიფურისა და მხატვრულ ნაკეთობათა წარმოების სფეროში. XX საუკუნის ბოლოს წარმოქმნილმა მსოფლიო ენერგეტიკულმა კრიზისმა, რომელიც დაკავშირებულია ნავთობსა და ნავთობ-პროდუქტებზე ფასების ზრდასთან, არამარტო არ შეასუსტა, არამედ გააძლიერა კიდევ იაპონური ერი, რომელიც იძულებული გახდა განეფართოებინა მაღალტექნოლოგიური დარგები, ასევე ფინანსური სფერო, ახლა იაპონია მთელ მსოფლიოში არამარტო სამრეწველო პროდუქციის მსხვილი მწარმოებელია, არამედ იგი არის აზია-წყნარი ოკეანის “ტექნოლოგიური ცვინი” და მსოფლიოს ერთ-ერთი უმსხვილესი ფინანსური ცენტრი.

ტოკიოს ტურისტულ ღირსშესანიშნაობას წარმოადგენს ბუდისტური ძეგლები, წმინდა ტაძრები, იმპერატორის სასახლე, ეროვნული მუზეუმი, სოგეცუს ხელოვნების ცენტრი. ოსაკა დასავლეთ იაპონიის ყველაზე დიდი ქალაქია. იგი ამაყობს განათლების ერთიანი, მსოფლიოში ყველაზე დიდი ცენტრით. ნარა არის იაპონიის ყოფილი დედაქალაქი (ქალაქი-მუზეუმი), რომელიც ცნობილია თავისი არქიტექტურული

ძეგლებითა და იმპერატორული ძვირფასეულობით. უკანასკნელ წლებში ტურისტებს იაპონიაში იზიდავს მრავალრიცხოვანი სპორტული ღონისძიებანი, კერძოდ: ოლიმპიური თამაშები და მსოფლიო ჩემპიონატი ფეხბურთში.

თბილი კლიმატი, მრავალი კუნძულის არსებობა და გრძელი სანაპირო ხაზი იაპონიას ხდის საზღვაო ტურიზმის განვითარებისათვის ხელსაყრელ ადგილად. მით უმეტეს, სანაპირო კურორტები აქ განსხვავებით მსოფლიოს სხვა ქვეყნებისაგან, არ არსებობს. არც იაპონიის ზღვაა გამონაკლისი, ქვეყანაში საზღვაო ტურიზმის განვითარებისათვის საჭიროა ამ სფეროში განხორციელდეს კაპიტალდაბანდება. სამწუხაროდ, ჯერ კიდევ იაპონელები უპირატესობას ანიჭებენ უცხოეთში დასვენებას.

სამხრეთ კორეის ტურისტული პოტენციალი

სამხრეთ კორეა (ოფიც. კორეის რესპუბლიკა) მდებარეობს აღმოსავლეთ აზიაში, კორეის ნახევარკუნძულის სამხრეთ ნაწილში. მისი მოსახლეობა ქვეყანა არის ჩრდილოეთ კორეა. სამხრეთ კორეის ტერიტორიის ფართობია 99,6 ათასი კმ². 2005 წლის მდგომარეობით, ქვეყნის მოსახლეობა შეადგენს 47,8 მლნ კაცს, საერთო მშპ – 1,196 ტრლნ აშშ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე 24,5 ათ აშშ დოლარს. ტერიტორიული თვალსაზრისით, ეს პატარა აგრარულ-ინდუსტრიული ქვეყანა, მოსახლეობის ერთ სულზე პროდუქციის წარმოების მოცულობის მიხედვით, მსოფლიოში იკავებს მეცამეტე ადგილს. მისი დედაქალაქია **სეული** (9,6 მლნ; აგლომ. 20 მლნ), ხოლო უდიდესი ქალაქებია პუსანი (3,5 მლნ; აგლომ. 4,3 მლნ), ტეგუ (2,4 მლნ) და ინჩხობი (2,5 მლნ). მისი ოფიციალური ენაა კორეული, ხოლო გავრცელებული ენა კი არის ინგლისური. მისი რელიგიაა ბუდიზმი, კონფუციანელობა და ქრისტიანობა. მისი ვალუტაა ვონი.

უკანასკნელ მმართველ დინასტიას კორეაში წარმოადგენდა ლის დინასტია (1392-1910 წწ.), რომლის დამაარსებელმა

ლი-სონ-გემ ჩამოაყალიბა ჩოსონის სახელმწიფო (“განთიადის ქვეყანა”). 1910 წელს ქვეყანა ანექსირებული იქნა იაპონიის მიერ. II მსოფლიო ომის დროს იაპონიის დაბომბვის შემდეგ, 1948 წელს ამ ტერიტორიაზე გამოცხადდა კორეის რესპუბლიკა, სადაც ჩამოყალიბდა ამერიკული სამხედრო ბაზა. 1953 წელს კორეის ომის შემდეგ, კორეის ნახევარკუნძული, გაიყო დემარკაციული ხაზის ორ ნაწილად, რომელიც გადის დაახლოებით 38-ე პარალელზე. დემარკაციული ხაზის სამხრეთით მდებარეობს კორეის რესპუბლიკა (სამხრეთ კორეა), ხოლო ჩრდილოეთით კი – კორეის სახალხო დემოკრატიული რესპუბლიკა (ჩრდილოეთ კორეა). მათ შორის ომი გრძელდებოდა რამდენიმე წელს. 1961-1980 წლებში არაერთხელ მოხდა სამხედრო გადატრიალება. 1991 წელს ჩრდილოეთ კორეასთან ხელი მოეწერა თავდაუსხმელობის აქტს. 1992 წლიდან ის გაეროს წევრია. 2000 წლიდან სამხრეთ და ჩრდილოეთ კორეას შორის დაიწყო “დათბობის პერიოდი”.

სამხრეთ კორეა ეკონომიკურად ერთ-ერთი მაღალგანვითარებული ქვეყანაა. ადმინისტრაციული თვალსაზრისით, ქვეყანა დაყოფილია 9 პროვინციად და 7 ქალაქად. აქ კლიმატი ზომიერია. ქვეყანა ფლობს ისეთ ბუნებრივ რესურსებს, როგორიცაა: ქვანახშირი, ვოლფრამი, გრაფიტი, მოლიბდენი, ტყვია და ჰიდროენერგეტიკული რესურსები. ვოლფრამის მოპოვების მიხედვით, სამხრეთ კორეა იკავებს ერთ-ერთ წამყვან ადგილს მსოფლიოში. ეს ქვეყანა ცნობილია ისეთ სამრეწველო საწარმოთა განვითარების მიხედვით, როგორიცაა: ელექტროტექნიკის, ელექტრონიკის, ქიმიური, ნავთობგადამამუშავებელი, საფეიქრო, მანქანათმშენებლობის, გემთმშენებლობის, ელექტროენერგეტიკისა და სამხედრო საწარმოები. ქვეყნის ცენტრალური და სამხრეთ-დასავლეთ რაიონები ცნობილია ბრინჯის მოყვანისათვის ხელსაყრელი პირობების მქონე ველებით, სადაც გაშენებულია ბრინჯის პლანტაციები. ამ ქვეყანას საექსპორტოდ გააქვს ავტომობილები, საფეიქრო ნაწარმი, ელექტრო-საქონელი.

სამხრეთ კორეაში ტურისტების მოზიდვას ხელს უწყობს იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლთა ნუსხაში შემავალი შემდეგი ისტორიული ძეგლები: ბუღუსკა, იანგდონგი, კიონჯუს ისტორიული ზონა, კოჩანგის, ჰვასუნესა და კანჰვას დოლმენები, სოკურამი, ჩეჯუ, ჩონმიო, ჩოსონის დინასტიის მეფეთა აკლდამები, ჩხანდოკუნი, პუსანი, სეული, ხეინსა, ჰაპოე ჰვასონის ციხესიმაგრე. სეულში მდებარეობს შემდეგი სახის ისტორიულ-კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლები: კორეული ხელოვნების ეროვნული მუზეუმი, გუნბოკის, კუნბოკისა და დაკსუს სასახლეები. ჩონ-ჯუში მდებარეობს ტაძარი – ჰაგოდა-ჰონჩუ-სა, ხოლო ჩენჯუში კი მდებარეობს ლის დინასტიის დამაარსებლის აკლდამა.

სეული ითვლება ქვეყნის პოლიტიკურ-ეკონომიკური და კულტურული ცხოვრების ცენტრად. ამ ქალაქში შემორჩენილია ჩოსონის ეპოქის მრავალი არქიტექტურული ძეგლი. აქ მდებარეობს კორეის საფონდო ბირჟა და სამხრეთ კორეის კომპანიათა მთავარი ოფისები. ყველაზე სარფიანი ვაჭრობა ტურისტმა შეიძლება განახორციელოს სეულის ბაზრობაზე, სადაც რეალიზდება ქსოვილი, ტანსაცმელი და ტყავის ნაწარმი. ინჩჰანის საპორტო ქალაქი არის სამხრეთ კორეის დასავლეთ კარიბჭე. ნახევარკუნძულის ცენტრალურ ნაწილში მდებარე ქალაქი – ტეჩონი ითვლება მეცნიერების განვითარების ცენტრად. იუსანის ცხელი ბარნეოლოგიური წყაროები (ქალაქიდან სულ რაღაც რამდენიმე კილომეტრის დაშორებით) თავისი სამკურნალო თვისებებით აღიარებულია მთელი ქვეყნის მასშტაბით. ქალაქი – ტეგუ ცნობილია ვაშლითა და საფეიქრო მრეწველობით. მრავალი საუკუნის განმავლობაში ქალაქი წარმოადგენდა თავლით, სოკოებით, კაკლით და სხვა სამკურნალო საშუალებებით ბითუმად ვაჭრობის ცენტრს. ქალაქი – ჩონჩოუ ითვლება კორეის კულტურის და ხელოვნების ცენტრად. ულსანი არის კორეული მრეწველობის ისეთ დარგთა წამყვანი ცენტრი, როგორიცაა ნავთობის გადამამუშავება, მანქანათმშენებლობა, ნავთობ-ქიმიური მრეწველობა და გემთმშენებლობა. პუსანი – სამხრეთ

კორეის მთავარი სავაჭრო პორტია. მთლიანი კონტეინური ტვირთბრუნვის 90% ტარდება სწორედ ამ პორტის გავლით.

ჩეჯუდოს კუნძული –ერთ-ერთია კორეის ცხრა პროვინციას შორის. თავისი იზოლირებული მდებარეობისა და ხელსაყრელი კლიმატის გამო, კუნძული ითვლება დასვენების პოპულარულ ადგილად. ამ ადგილებს ხშირად უწოდებენ კორეის “დასასვენებელ მინდვრებს”. ეს მინდვრები პირდაპირ ეშვება სანაპიროზე, რომელიც დასერილია მრავალი, პატარა, კეთილმოწყობილი პლაჟით. კორეის სამხრეთ-აღმოსავლეთ რაიონებში თავმოყრილია დიდი ოდენობის ტურისტული ღირსშესანიშნაობა: ამ ადგილებში მთავარი ქალაქებია – პუსანი და ტეგუ. ქვეყნის აღმოსავლეთით ზღვის სანაპიროებსა და მთებზე განლაგებული სასტუმროები წარმოადგენს დასვენებისათვის საუკეთესო ადგილს. ზღვისპირა ქალაქებსა და ტყით დაფარულ მთებში ტურისტებმა შეიძლება დაათვალიერონ ისტორიული ძეგლები. აქტიური დასვენების მოყვარულთათვის გაშენებულია მთის კურორტები.

ჩინეთის ტურისტული პოტენციალი და მისი გამოყენების პერსპექტივები

ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკა მდებარეობს ცენტრალურ და აღმოსავლეთ აზიაში, წყნარი ოკეანის დასავლეთ სანაპიროზე. მისი სახმელეთო საზღვრის სიგრძეა 20 ათასი კმ, ხოლო საზღვაო საზღვრის სიგრძე კი – 14 ათასი კმ. მისი მოსაზღვრე ქვეყნებია რუსეთი, ყაზახეთი, ყირგიზეთი, ტაჯიკეთი, ავღანეთი, პაკისტანი, ინდოეთი, ნეპალი, ბჰუტანი, მიანმარი, ლაოსი, ვიეტნამი, ჩრდილოეთ კორეა და მონღოლეთი. ჩინეთის დედაქალაქია **პეკინი**, ხოლო უდიდესი ქალაქი არის შანხაი. ოფიციალური ენაა ჩინური. ქვეყნის ტერიტორიის ფართობია 9,7 მლნ კმ². 2010 წლის მდგომარეობით მისი მოსახლეობა შეადგენს 1,34 მლრდ კაცს, საერთო მშპ – 11,3 ტრლნ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე კი – 7,5 ათას

აშშ დოლარს. მისი ვალუტაა იუანი. ჩინეთი ფართობის მიხედვით მესამე, ხოლო მოსახლეობის მიხედვით კი პირველი ქვეყანაა მსოფლიოში. იგი მრავალეროვნული სახელმწიფოა. აქ მცხოვრებ 56 ეროვნების ხალხს შორის ყველაზე მრავალრიცხოვანი ერია ჩინელები, რომელთა ოდენობაც აჭარბებს მოსახლეობის 90%-ს.

ჩინეთი.

ჩინეთი განეკუთვნება იმ მცირერიცხოვან ქვეყანათა, რიცხვს, სადაც სახელმწიფოს მართავს კომუნისტური პარტია. კომუნისტური იდეოლოგიის პირობებში მას ახასიათებს მსოფლიოში ერთ-ერთი მაღალი დონის ეკონომიკური ზრდის ტემპი, სახელმწიფოს ეკონომიკური სიძლიერე და სიღარიბის ზღვარს ქვემოთ მყოფი მოსახლეობის შემცირება. ადმინისტრაციული თვალსაზრისით, ჩინეთი დაყოფილია 22 პროვინციად, 5 ავტონომიურ რაიონად და ცენტრალური დაქვემდებარების 4 ქალაქად. ეს ქალაქებია: პეკინი, შანხაი, ტიანძინი

და ჩუნცინი. ჩინეთის შემადგენლობაში შედის ორი სპეციალური ავტონომიური რაიონი – ჰონგ-კონგი და მაკაო.

ჩინეთს გააჩნია უძველესი ისტორია. ჩინური სახელმწიფოებრიობის და კულტურის ისტორია 40 საუკუნეს ითვლის. მსოფლიო ცივილიზაციის დიდი ნაწილი სათავეს სწორედ ჩინეთიდან იღებს: ჩინელებმა გამოიგონეს ქაღალდი, დენთი, საბანკო კრედიტი, ქაღალდის ფული, კომპასი, ბეჭდვის ტექნოლოგია, ფაიფური, აბრეშუმი, ფეიერვერკი და სხვა. სწორედ ჩინეთმა მისცა დანარჩენ მსოფლიოს ერთ-ერთი რელიგიური მიმართულება – კონფუციანიზმი, რომელიც აძლიერებდა მონარქებისა და ადგილობრივი თვითმმართველობის ძალაუფლებას. ჩინეთის ისტორიულ ტრადიციებში შემთხვევით არ არის მონარქიული დინასტიების მმართველობის გადაცემა. უკანასკნელი მონარქიული დინასტია ჩინეთში იყო ცინის დინასტია, რომლის არსებობაც გახანგრძლივდა 1644–1911 წლებში. 1949 წლის 1 ოქტომბრის რევოლუციის შემდეგ ჩამოყალიბდა ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკა, როცა მიღებული იქნა საბჭოური ტიპის კონსტიტუცია. 1971 წლიდან ჩინეთი არის გაეროს წევრი. 1980-იან წლებში კომუნისტური რეფორმატორების მიერ გატარებულ ღონისძიებათა შედეგად ჩინეთმა გიგანტური ნაბიჯებით დაიწყო წინსვლა, რომელიც გრძელდება დღემდე. ქვეყნის ცენტრალურ ხელისუფლებას სერიოზული პრობლემები აქვს ტაივანთან და ტიბეტთან.

ჩინეთის ტერიტორიის 2/3 ნაწილი უკავია მთებსა და უდაბნოებს (მათ შორის გობის უდაბნოს). ქვეყნის აღმოსავლეთით არის ტიპეტის ზეგანი, ჰიმალაის მთები, მანჯურია, ხუანხეს და იანძის აუზები. სწორედ ჩინეთში მდებარეობს მსოფლიოს უმაღლესი მწვერვალი – ჯომოლუნგმა, იგივე ევერესტი (8,848 ათასი მ), ტიანშანისა და ბეიშანის მთები. ჩინეთის ყველაზე გრძელი მდინარეებია იანძი (6300 კმ), ხუანხე და ამური. მრავალფეროვანია ჩინეთის ბუნებაც. ქვეყნის აღმოსავლეთით მდებარეობს ჩინეთის დიდი დაბლობი, რომელიც გამოიყენება სოფლის მეურნეობის განვითარებისათვის.

ტიანშანის მთების აღმოსავლეთით ზღვის დონიდან 155 მეტრით დაბლა მდებარეობს ტურფანის ქვაბული.

ჩინეთში კლიმატი სხვადასხვაგვარია (ჰიმალაის, პოლარული, კონტინენტური, ზომიერი და ტროპიკული). მისი ტერიტორიის უდიდესი ნაწილი ხასიათდება ხელსაყრელი კლიმატური პირობებით, რაც იძლევა სოფლის მეურნეობის ყველა სახის კულტურის მოყვანის საშუალებას. ნალექების რაოდენობის თვალსაზრისით ყველაზე უხვნალექიანია (2000 მმ) კუნძული – ტაივანი. ჩინეთისათვის დამახასიათებელია ხშირი წყალდიდობები და გვალვები. მდინარეთა უდიდესი ნაწილი მიედინება ქვეყნის დასავლეთიდან აღმოსავლეთისაკენ და ჩაედინებიან წყნარ ოკეანეში. მდ. იანძი თავისი სიგრძით ჩამორჩება მხოლოდ ნილოსსა და ამაზონს. ჩინეთი მდიდარია ტბებითაც, რომელთა შორის 12 თავისი ფართობით აღემატება 1000 კმ²-ს. ქვეყანაში ცოტაა ტყის საფარი და მას ჩინეთის ტერიტორიის მხოლოდ 12% უკავია. ჩინეთში ბევრია ენდემური ჯიშის მცენარეთა და ცხოველთა სამყარო (პანდა, ოქროსფერი მაიმუნი, თეთრტუჩა ირემი).

რელიეფისა და ეკოლოგიის მრავალფეროვნება დიდ გავლენას ახდენს ჩინეთის სასარგებლო წიაღისეულის სიმდიდრეზე. ქვეყანა ფლობს ისეთ ბუნებრივ რესურსებს, როგორიცაა: ქვანახშირი, რკინის მადანი, ნავთობი, ბუნებრივი აირი, ვერცხლისწყალი, კალა, ვოლფრამი, მანგანუმი, მოლიბდენი, ალუმინი, ტყვია, თუთია, ურანი და მსოფლიოში უდიდესი ჰიდროენერგეტიკული რესურსები. ჩინეთს საექსპორტოდ გააქვს ჩაი, ხორცის პროდუქტი, შალი, ბამბა, ნავთობი, მინერალები, ქიმიკატები, მსუბუქი მრეწველობის პროდუქცია. ჩინეთი მარცვლეულის, ბრინჯის, ბამბის უდიდესი მწარმოებელია მსოფლიოში. იგი პირველია მსოფლიოში ჰიდრორესურსების მარაგის მიხედვით, რომლის მხოლოდ 3,5%-ია გამოყენებული. ქვეყანა მოიცავს ლითონის 50 სახეობას. იგი ფლობს 50 მლრდ ტონა რკინის მადანს. ჩინეთი წარმოადგენს მსოფლიოში ბამბის ქსოვილის უმსხვილეს მწარმოებელს. იგი მესამე ადგილზეა მსოფლიოში თუჯის წარმოების

მიხედვით. რელიეფისა და კლიმატის მრავალფეროვნებამ საკმაოდ ხელსაყრელი პირობები შექმნა აქ ტურიზმის განვითარებისათვის.

ჩინეთში მდებარეობს იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის შემდეგი კულტურული ძეგლები: პეკინში – ცის ტაძარი (XV ს.), მინის და ცინის დინასტიების სამეფო სასახლეები, ზაფხულის სასახლე და საიმპერო ბაღი; შანხაიში – ისტორიისა და ხელოვნების მუზეუმი, XVI საუკუნის ბაღი და ტაძრები; ლჰასაში – დალაი-ლამას სასახლე (XVII ს.); სიანში – ცინის დინასტიის პირველი იმპერატორის მავზოლეუმი, გიგანტური პანდემის ნაკრძალი, დანსია, დაძუს კლდის რელიეფი, დენგფენგი, დიაოლოუ, დუძიანიანის საირიგაციო სისტემა, ემეიშანი, ვულინგიუა, ინსიუ, იუნგანი, კოგურიოს სამეფოს აკლდამები, ლიძიანი, ლუნმენი, მუკდენის სასახლე, ნორბულინგკა, პინიაო, პოტალა, სამი პარალელური მდინარე, სამხრეთ ჩინეთის კარსტი, სანციანშანი, სიდი, სინანთროპი, ტერაკოტის არმია, ტულოუ, უდანშანი, უიშანი, უტაიშანი, ჩენდეს კურორტული ზონა, ჩინეთის დიდი კედელი, ტაიშანის წმინდა მთა, კონფუცის ტაძარი, მოგაოს მღვიმეები, ლუშანის ეროვნული პარკი, ცინშენშანი, ციუფიუ, ძიუჯაიგოუს ხეობა, ხანჯოს ტბის ლანდშაფტი, ხუანლუნი, ხუანშანი, ხუნ-ცუნი და ჯოხანგი.

ჩინეთში ტურისტებს იზიდავს არქიტექტურის ისეთი საუკეთესო შედევრები, როგორიცაა: ჩინეთის სასახლეები, “აკრძალული” ქალაქი, ჩინეთის შენობა-ნაგებობები, პეკინის ეროვნული აკვაცენტრი, პეკინის ეროვნული სტადიონი, ცინდაოს უბის ხიდი, ლუშანის, სანციანშანის, ცინშენშანის, ძიუჯაიგოუსა და ხუანლუნის ეროვნული პარკები. მოგაოს მღვიმეები შედგება 492 ტაძრისაგან, რომელიც მდებარეობს საკმაოდ სტრატეგიულ ადგილზე, უძველესი აბრეშუმის გზის კულტურულ და რელიგიურ გზაჯვარედინზე – განსუს პროვინციაში. ეს მღვიმეები შეიცავს ბუდისტური ხელოვნების დახვეწილ ნიმუშებს, რომელთა უმრავლესობის ასაკიც

აღემატება 1000 წელს. მოგაოს მღვიმეები წარმოადგენს ჩინური ბუდიზმის უძველეს სალოცავს.

ჩინეთი სულ უფრო იზიდავს ტურისტებს. ამ ქვეყანაში ტურიზმიდან მიღებული შემოსავალი შეადგენს მშპ-ს 14,6%-ს, რაც ცხადია საკმაოდ მაღალი მაჩვენებელია. მართალია, სანახაობრივი თვალსაზრისით, სხვა ქვეყნებზე ღამაზია, მაგრამ ისინი ჩინეთს ვერ შეედრებიან. უკანასკნელ ათწლეულში ჩინეთი მძლავრ კონკურენციას უწევს ამერიკის შეერთებულ შტატებსაც კი.

ზოგიერთი შეფასების თანახმად, XXI საუკუნეში ჩინეთი გახდება ლიდერი ტურისტების მოზიდვის მიხედვით. ჩინეთში ბევრი ღირსშესანიშნაობაა. მაგ., ერთ-ერთი ყველაზე გრანდიოზული ძეგლია ჩრდილოეთ ჩინეთში მდებარე დიდი ჩინური კედელი, რომლის საერთო სიგრძეც შეადგენს 6700 კმ-ს. ჩვენს წელთა აღრიცხვამდე II საუკუნეში იმპერატორმა ძინშიჰაშემა წამოაყენა ჩრდილოეთით მონღოლებისაგან ჩინეთის დაცვის იდეა. მისი აგება დასრულდა 1911 წელს. მშენებლობაზე დასაქმებულთა უმრავლესობა დაიღუპა მუშაობის დროს. ამიტომ ჩინეთის კედელს სხვაგვარად უწოდებენ „დიდ სასაკლავოსაც“. მის გასწვრივ არის მრავალი ისტორიული ძეგლი, რომელთა უმრავლესობა დღეს მოქმედია.

ჩინეთში შეიძლება გამოყოფილი იქნეს საერთაშორისო ტურიზმის რამდენიმე პოპულარული ცენტრი: პეკინი, შანხაი, მაკაო, ჰონგ-კონგი და ტიბეტი. პეკინის ისტორია ითვლის 3000 წელს. აქ არის დიდი რაოდენობის ისტორიულ-კულტურული ღირსშესანიშნაობა, რომელიც საშუალებას იძლევა ტურისტებმა გაანალიზონ ჩინეთის წარსული, გაიგონ თანამედროვე მდგომარეობა, წარმოდგენა შეიქმნან ამ ქვეყნის მომავლის შესახებ. პეკინში მდებარეობს ჩინეთის სახელმწიფო მუზეუმი, რომელსაც განეკუთვნება იმპერატორთა სასახლე. ქალაქის ჩრდილოეთით 50 კმ-ის მანძილზე მდებარეობს მინის დინასტიის იმპერატორთა სამარხი. პეკინის სამხრეთის დაბოლოებაზე აღმართულია პივენის ეკლესია, სადაც ზაფხულის ყველაზე დიდ დღეში, იმპერატორის მონაწილეობით

ჩამოდიოდნენ ღვთისმსახურები და ადავლენდნენ ლოცვას ღმერთის წინაშე უხვი მოსავლის ბოძების თხოვნით. პეკინის ჩრდილო-აღმოსავლეთ ნაწილში მდებარეობს კონფუძისა და პიენის ტაძარი.¹

შანხაი, რომელიც მდებარეობს ჩინეთის ყველაზე დიდი მდინარის – იანძის შესართავთან, ცნობილია როგორც საქმიანი ცენტრი. ეს არის აზიის ერთ-ერთი უმსხვილესი საფინანსო-ეკონომიკური მეგაპოლისი. წარსულში აქ ცხოვრობდა ბევრი უცხოელი მიგრანტი, რომელთა მარშრუტიც ამ ქალაქის გავლით გადიოდა ამერიკის შეერთებულ შტატებში, ავსტრალიასა და კანადაში. შანხაის ცენტრალური ქუჩა გადაჭიმულია ქალაქის ზღვისპირა მიმდებარე ტერიტორიაზე სანაპიროს 14 კმ-ის სიგრძის გასწვრივ. აქ მდებარეობს შანხაის საუკეთესო მაღაზიები და რესტორნები. შანხაის ღირსშესანიშნაობას განეკუთვნება ბუდისტური მონასტრები, ტაძრები, სიხარულის ბაღი და სატელევიზიო ანძა.

გუანჯოუ მსხვილი სავაჭრო-ინდუსტრიული მეგაპოლისია, რომელიც მდებარეობს ჩინეთის სამხრეთ-აღმოსავლეთით. გუანჯოუში ტარდება საერთაშორისო გამოფენა-ბაზრობები, რომელიც დასავლეთის ფირმებს საშუალებას აძლევს შეიქმნან წარმოდგენა ჩინური საქონლის შესახებ. გუანჯოუს სიახლოვეს მდებარეობს ჰონგ-კონგის ყოფილი ბრიტანული ანკლავები. ჰონგკონგი არის მსოფლიოში ერთ-ერთი უმსხვილესი საფინანსო ცენტრი. მის ტურისტულ ღირსშესანიშნაობას წარმოადგენს ზოოლოგიური და ბოტანიკური ბაღები. მაკაო – ეს არის ყოფილი პორტუგალიური კოლონია, რომელიც თანამედროვე ეტაპზე იქცა “ტურისტულ მექად” კაზინოებითა და სათამაშო სახლებით. უკანასკნელ წლებში დიდი პოპულარობით სარგებლობს ჩინეთის სამხრეთით მდებარე კუნძული, სადაც პლაჟზე ტურისტების დასვენებისა და გაჯანსაღების მიზნით აგებულია თანამედროვე ტიპის უახლესი რესტორნები და სასტუმროები.

¹ www.ocean.net/ международный туризм, Израиль, ОАЭ, Чехия.

ტურისტებს ყოველთვის იზიდავდა ტიბეტი და ჰიმალაის მთათა სისტემის მიუწვდომელი სიმაღლეები. მის დალაშქრას მუდმივად ცდილობენ ალპინისტები. ტიბეტი მდებარეობს ზღვის დონიდან 3660 მეტრის სიმაღლეზე. ამ ადგილს დიდი აღიარება მოუტანა ბუდიზმის სამონასტრო კომპლექსმა, სადაც დღემდე ტარდება საზეიმო რიტუალები. ჩინეთში ტურისტებს შეუძლიათ ჩაის, აბრეშუმისა და მტკნარი წყლის მარგალიტის შეძენაც.

მონღოლეთის ტურისტული პოტენციალი და მისი ამოქმედების პრობლემები

მონღოლეთი არის საპარლამენტო რესპუბლიკა, რომელიც მდებარეობს აღმოსავლეთ-ცენტრალურ აზიაში, იგი ჩრდილოეთით 3000 კმ-ზე რუსეთს ესაზღვრება, სამხრეთით 4760 კმ-ზე – ჩინეთს, ხოლო დასავლეთით – 150 კმ-ზე – ყაზახეთს. ქვეყნის დედაქალაქია **ულან-ბატორი**, სადაც ცხოვრობს მოსახლეობის 38%. მისი ოფიციალური ენაა მონღოლური. ამ ქვეყნის ტერიტორიის ფართობი შეადგენს 1,564 მლნ კმ²-ს. 2009 წლის მდგომარეობით, მონღოლეთში ცხოვრობს 2,6 მლნ კაცი. მისი საერთო მშპ შეადგენს 9,4 მლრდ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე მოწეული მშპ კი – 3,5 ათ. დოლარს. ქვეყნის ვალუტა არის ტუგრუგი, ხოლო დომინანტი რელიგია კი – ბუდიზმი. მოსახლეობის ნახევარი ბუდისტია, 40% – ათეისტია, 6% – ქრისტიანია, ხოლო 4% კი – მუსულმანი. მონღოლეთში არსებობს ბუდისტური მონასტრები, რაც იზიდავს უცხოელ ტურისტებს დათვალიერების მიზნით. ულან-ბატორში არის ქრისტიანული ტაძრებიც.

მონღოლეთის ტერიტორიაზე ადამიანს უცხოურია ჯერ კიდევ ქვედა პალეოლითში (დაახლოებით 200-100 ათასი წლის წინ). ზედა პალეოლითში (40-12 ათასი წლის წინ) ჩამოყალიბდა მატრიარქალურ-გვაროვნული წყობილება. ტურისტებს შეუძლიათ მონღოლეთში დაათვალიერონ პალეოლითის ხანის ჩრდილოეთის ლურჯი და თეთრი გამოქვაბუ-

ლების ნახატები, მონადირეებისა და მეთევზეების დროებითი საცხოვრისები. ქრისტეს შობამდე მეორე ათასწლეულში დასავლეთ მონღოლეთში გავრცელდა კარასუკის კულტურა. ქრისტეს შობამდე 209 წელს ხიონგუს ტომი გადაიქცა დიდ წინააღმდეგობის დინასტიისათვის. მომდევნო საუკუნეებში მონღოლეთში ერთმანეთს ანაცვლებდა სხვადასხვა ტომები.

მონღოლეთი.

XII საუკუნის ბოლოს ხიონგუს იმპერიამ დაამარცხა ტომებად დაქსაქსული მონღოლეთის იმპერიები. მან ეს ქვეყანა გააერთიანა მანჩურიიდან ალტაის მთებამდე. ამ იმპერიას მართავდა ყაჩაღთა მეთაური თემუჩინი, რომელმაც შემდეგში მიიღო ჩინგის ხანის ტიტული. ჩინგის ხანმა მონღოლეთის იმპერია დააარსა 1206 წელს. მან სხვა ქვეყნების დაპყრობისა და გაძარცვის ხარჯზე დააგროვა დიდი ოდენობით განძი, რომელიც საიდუმლოდ არის გადანახული. ჩინგისხანის განძი დღესაც არაა მიკვლეული. შესაძლებელია იგი ინახებოდეს მონღოლეთის რომელიმე ისტორიულ ტაძარში. ჩინგის ხანის პერიოდში მონღოლეთის იმპერია ბატონობდა წყნარი ოკეანიდან შავი ზღვის სანაპიროებამდე.

მონღოლეთი ცენტრალური აზიის მომთაბარე წესით მცხოვრებ ხალხთა ცივილიზაციის აკვანია. ჩინგის ხანის

გარდაცვალების შემდეგ მონღოლეთის იმპერია დაიშალა 4 სახანოდ, რომელთაგან ყველაზე დიდი სახანო მოიცავდა დღევანდელ მონღოლეთსა და ჩინეთს. მისი დედაქალაქი იყო პეკინი, მაგრამ 1368 წელს მონღოლები განდევნეს ჩინეთიდან. წაიშალა მონღოლური იმპერიის კულტურული პროგრესის კვალი. XIV საუკუნეში მონღოლების უღლისაგან გათავისუფლდა რუსეთი, ირანი, შუა აზიისა და ამიერკავკასიის ქვეყნები.

XVI–XVII საუკუნეებში მრავალწლიანი ომების შედეგად მონღოლეთი მოექცა ბუდიზმის გავლენის ქვეშ. XVII საუკუნის ბოლოს მონღოლეთის თითქმის ყველა ტერიტორიას მართავდა ცინის დინასტიის წარმომადგენლები. 1911 წელს რუსეთის დახმარების შედეგად მონღოლეთმა მოიშორა ამ დინასტიის მმართველობა, ხოლო რეალური დამოუკიდებლობა კი მიიღო 1945 წელს. ამ დროიდან მოყოლებული მონღოლეთი განიცდიდა საბჭოთა კავშირის ზეგავლენას. 1990-იან წლებში საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ მონღოლეთში რთულად, მაგრამ მაინც დაიწყო საბაზრო ეკონომიკის მშენებლობა. მიუხედავად იმისა, რომ მონღოლეთის ტერიტორია დიდ ფართობზეა გადაჭიმული, ქვეყანა მაინც განიცდის სახნავ-სათესი მიწების სიმცირეს, რადგანაც მისი ტერიტორიის უდიდესი ნაწილი სტეპით არის დაფარული. მოსახლეობის 30% მომთაბარეა.

მონღოლეთი დღესაც უძველესი ისტორიითა და კულტურით ცხოვრობს. ამ ქვეყანაში შედგენილი ისტორიული ტურები საშუალებას იძლევა შესწავლილ იქნეს მონღოლეთის მმართველთა სამარხები და სათაყვანებელი ადგილები. ცნობილი აბრეშუმის გზა გატარდა სწორედ მონღოლეთის ტერიტორიაზე, რომელიც ოდითგანვე აკავშირებდა ერთმანეთს მუდმივად მცხოვრები მოსახლეობის და მომთაბარე ადამიანთა ცხოვრების სტილს. მონღოლეთი დღესაც ინარჩუნებს მომთაბარე მოსახლეობის ცხოვრების წესს, ძველ ტრადიციებსა და ყოფა-ცხოვრებით კულტურას.

ადმინისტრაციული თვალსაზრისით მონღოლეთი იყოფა 21 აიმაკად და დედაქალაქად. ულან-ბატორი არის ქვეყნის საშინაო და საერთაშორისო ვაჭრობის ცენტრი. მონღოლეთი ძირითადად აგრარულ-სანეღლეულო ქვეყანაა, რომლის მაპროდუქციო დარგია მეცხოველეობა. ეს ქვეყანა მსოფლიოში ყველაზე მეჩხრად დასახლებული ქვეყანაა. ტყეს უკავია მისი ტერიტორიის 10%. მონღოლეთში არის იშვიათი ჯიშის ცხოველები – პრევეალსკის ცხენი, გობის დათვი და ა. შ. გობის რეგიონი ძირითადად წარმოდგენილია საძოვრებით, რომელსაც შეუძლია 28 მლნ სული საქონლის გამოკვება.

მონღოლეთში მოიპოვება ისეთი ბუნებრივი რესურსები, როგორიცაა: სპილენძი, მოლიბდენი, ქვანახშირი, ნავთობი, ფოსფატი, მაგრამ მათი უმეტესი ნაწილი აუთვისებელია ეკოლოგიური პრობლემების გამო. ბოლო დროს წინა პლანზე გამოდის ქვანახშირისა და ელექტროენერგიის ინდუსტრია. მონღოლეთი ახდენს სხვადასხვა სახის (სასოფლო-სამეურნეო, ტრიკოტაჟის, ტყავის და ბეწვეულის) პროდუქციის ექსპორტს. მონღოლეთი საგარეო დახმარებაზე ორიენტირებული ქვეყანაა. იგი ამჟამად აყალიბებს ახალ სავაჭრო-ეკონომიკურ კავშირებს აშშ-სთან, იაპონიასთან, ჩინეთთან და კორეასთან.

მონღოლეთში ჰავა მშრალი და მკვეთრად კონტინენტურია, მოკლე, ზომიერი ზაფხულითა და გრძელი ზამთრით. ამ დროს ტემპერატურა -50° -მდე ეცემა. აქ წვიმა საკმაოდ ხშირია, რაც წყალდიდობებს იწვევს. ამ ქვეყანაში ყოველწლიურად საშუალოდ 240 დღე მზიანია.

მონღოლეთში ტურისტებს იზიდავს ქვეყნის ძირითადი ფესტივალი–ნაადამი, რომელიც ტარდება ყოველწლიურად 11-13 ივლისს. იგი შედგება სამი ტრადიციული, მონღოლური სპორტისაგან: მშვილდოსნობის, ჯირითისა და ჭიდაობისაგან. მონღოლეთში ტურისტების მოზიდვის მიზნით მოიპოვება ბრინჯაოს ხანის ხელოვნების უძველესი ნიმუშები, სპილენძისა და ბრინჯაოს ნაკეთობანი, ბუდისტური ტაძრის ნანგრევები, უგედეი-ხანის სასახლის ნაშთები, ხის კარკასია-

ნი, თექის კარვები, ხის საკულტო ნაგებობანი, შერეული ტიპის ტაძრები, ფერწერული ტილოები. მონღოლეთში ტურისტებს იზიდავს აგრეთვე ეროვნული მუსიკალური კულტურის უძველესი ტრადიციები, ხალხური შემოქმედება, დრამატული თეატრი, კინო, უძველესი მონღოლური რელიგიური თამაშობანი და თეატრალური წარმოდგენები.

მონღოლეთში ტურიზმის განვითარებას ხელს უწყობს საავტომობილო, სარკინიგზო, საავიაციო ტრანსპორტისა და ნოსნობის განვითარება. მონღოლეთს, ყაზახეთის მსგავსად, არა აქვს გასასვლელი ზღვაზე. ამ ქვეყანაში მდებარეობს იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის შემდეგი ძეგლები: ორხონის ხეობა, უბსუ-ნური და ქალაქი – ულან-ბატორი. მონღოლეთი, სხვა ქვეყნების მსგავსად, აქტიურად ცდილობს ტურიზმის განვითარებას. ამ ქვეყნისათვის პერსპექტიულია ეკოლოგიური, ეთნოგრაფიული და ისტორიული ტურიზმის განვითარება.

მონღოლეთი ერთ-ერთი იშვიათი ქვეყანაა მსოფლიოში, სადაც თავმოყრილია ეკოსისტემის მდიდარი კომბინაცია. უდაბნოს ბორცვებს, რომელიც იკავებს მონღოლეთის ტერიტორიის ნახევარზე მეტს, აქვს მრავალფეროვანი ფლორა და ფაუნა. ტურისტები აქ ხვდებიან დიდი ტერიტორიების ქვალორიდან უდაბნოებს იშვიათი მცენარეებით. ტურისტების ინტერესს წარმოადგენს აგრეთვე სამხრეთით მდებარე ფერდობები, სადაც თავმოყრილია მონღოლეთის ძირითადი ღირსშესანიშნაობები.

ყაზახეთის, ყირგიზეთისა და უზბეკეთის ტურისტულ-რეკრეაციული პოტენციალი

ყაზახეთის რესპუბლიკა მდებარეობს ცენტრალურ აზიაში, რომელიც გადაჭიმულია კასპიის ზღვიდან ალტაის მთებამდე. მას ესაზღვრება რუსეთი, ჩინეთი, ყირგიზეთი, უზბეკეთი და თურქმენეთი. დასავლეთით ყაზახეთს აკრავს კასპიის ზღვა. ქვეყნის ტერიტორიის ფართობია 2,725 მლნ კმ² (ამ

მაჩვენებლით მას მე-9 ადგილი უკავიაა მსოფლიოში). ყაზახეთის დედაქალაქია **ასტანა**. მისი უდიდესი ქალაქია ალმათი და შიმკენტი. ქვეყნის ოფიციალური ენებია ყაზახური და რუსული. ყაზახეთი საპრეზიდენტო რესპუბლიკაა, სადაც 2011 წლის მონაცემებით ცხოვრობს 16,6 მლნ კაცი. ამ ქვეყნის საერთო მშპ შეადგენს 216,8 მლრდ აშშ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე მოწეული მშპ კი – 13 ათას აშშ დოლარს. ყაზახეთის ვალუტა არის ტენგე. მისი ოფიციალური რელიგიაა ისლამი და ქრისტიანობა.

ყაზახეთი.

ადმინისტრაციული თვალსაზრისით, ყაზახეთი იყოფა 14 ოლქად და 3 ქალაქად. ეს ქვეყანა მდიდარია ისეთი ბუნებრივი რესურსებით, როგორიცაა: ნავთობი, ბუნებრივი აირი, ქვანახშირი, რკინის მადანი, მანგანუმი, ქრომი, ტყვია, ნიკელი, კობალტი, სპილენძი, მოლიბდენი, თუთია, ბოქსიტები, ოქრო და ურანი. ყაზახეთს საექსპორტოდ გააქვს ნავთობი, ლითონები, ქიმიკატები და ხორბალი. ქვეყანამ დამოუკიდებლობა გამოაცხადა 1990 წელს. საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ ყაზახეთს ერგო საბჭოთა კოსმონავტიკის ძირითადი

ბაზა, რომელსაც უკავია 6000 კმ². ყაზახეთი არის დსთ-ს წევრი.

ამ ქვეყანაში ტურისტებს იზიდავს აჰმედ იასაეის მავზოლეუმი, იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლები – სარი-აკა (ჩრდილოეთ ყაზახეთის სტეპი და ტბა), ტამგალი, მდინარე-ურალი, არალის ზღვა, ყარაყუმი, არალყუმი და ყიზილყუმი. ყაზახეთში ჰავა მშრალი და მკაცრად კონტინენტურია. ზაფხულის მაქსიმალური ტემპერატურა აქ 51⁰-ს აღწევს. ამ ქვეყანაში დღემდე შემორჩენილია არალის ზღვის ნარჩენები. ტურისტებს ყაზახეთში აგრეთვე იზიდავს ბალხაშ-ალაქოლის დახშული, ბრტყელი ქვაბული, რომელიც მდებარეობს ზღვის დონიდან 350-600 მ-ზე. ქვაბული წარმოქმნილია ტექტონიკური გაღუნვის შედეგად. ყაზახეთში ტურისტებს იზიდავს აგრეთვე ბუხთარმის წყალსაცავი, რომლის ზედაპირის ფართობია 5490 კმ², სიგრძე – 500 კმ, სიგანე – 35 კმ, ხოლო სიღრმე კი – 60 მ. თურანის დაბლობის უდიდესი ნაწილი მდებარეობს ზღვის დონიდან – 132 მ-ის სიმაღლეზე დაბლა.

ყაზახეთი ტურისტებს სთავაზობს საცხენოსნო მარშრუტებს, ნადირობასა და თევზაობას, ტურებს აბრეშუმის გზის გავლით (თურქმენეთი–ალმათი), აგრეთვე სანატორიუმ-გამაჯანსაღებელ, ეკოლოგიურ და ორნოთოლოგიურ მარშრუტებს. ყაზახეთის ყველაზე ცნობილ კურორტებს შეიძლება მივაკუთვნოთ: ბარაევოს საკურორტო ზონა, ყაზახეთის სამხრეთით მდებარე ქალაქი – შიმკენტი, სადაც მდებარეობს ბალნეოლოგიური კურორტი, კასპის ზღვაზე ფუნქციონირებადი სანატორიუმები.

ალტაის მთაში, ზღვის დონიდან 1760 მ-ის სიმაღლეზე, ორ ლამაზ ტბას შორის მდებარეობს სამკურნალო კურორტი – “რახმანოვის გასადები”, სადაც მკურნალობენ ძვალ-სახსროვან სისტემასა და პარკუჭოვანი ტრაქტის დაავადებას. სტეპურ ტბას – ალაკოლს უწოდებენ “ყაზახეთის მარგალიტს”. ცურვის სეზონი აქ გრძელდება დაახლოებით ოთხ თვეს. წყალს გააჩნია ქლორიდულ-ნატრიუმოვანი შემადგენ-

ლობა. გარდა ამისა, აქ არსებობს აგრეთვე სამკურნალო-სამედიცინო ტალახებიც.

ყირგიზეთი მდებარეობს ცენტრალური აზიის ჩრდილო-აღმოსავლეთით ზღვის დონიდან 1500 მ-ის სიმაღლეზე, რომელსაც ესაზღვრება ჩინეთი, ტაჯიკეთი, უზბეკეთი და ყაზახეთი. ქვეყნის ფართობი შეადგენს 199,9 ათას კმ²-ს. 2005 წლის მდგომარეობით, ყირგიზეთის მოსახლეობა შეადგენს 5,264 მლნ კაცს, საერთო მშპ–10,76 მლრდ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე მოწეული მშპ კი–2,15 ათას აშშ დოლარს. ქვეყნის დედაქალაქია **ბიშკეკი**. მისი ვალუტაა სომი, ოფიციალური ენებია ყირგიზული და რუსული, ხოლო რელიგია კი არის ისლამი.

ადმინისტრაციულად ყირგიზეთი იყოფა 7 ოლქად და 2 ქალაქად. ყირგიზეთის უდიდესი მწვერვალია გამარჯვების პიკი (7439 მ). ყირგიზეთი ფლობს ჰიდროენერგეტიკულ რესურსებს, ოქროს, იშვიათი ლითონების მარაგებს, ქვანახშირს, ნავთობს, ბუნებრივ აირს, ვერცხლისწყალს, ტყვიასა და თუთიას. ყირგიზეთს საექსპორტოდ გააქვს კვების პროდუქტები, მანქანათმშენებლობის პროდუქცია, შალი და ლითონები. ქვეყანა 1855-1990 წლებში იყო რუსეთის იმპერიის შემადგენლობაში. ყირგიზეთში ტურისტებს იზიდავს მანასის მავზოლეუმი (XIV ს.), კოშკი “ბურანა” (XI ს.), მავზოლეუმი – უზგენეში (XII ს.), შაჰ-ფაზილის მავზოლეუმი (XII ს.), ალა-არჩას ეროვნული პარკი, ისიკ-ყულის ტბა, მერცბახერის ტბა და იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლთა სიაში შეტანილი ძეგლი – სულაიმან-ტოო.

ალა-არჩას ეროვნული პარკი დაარსდა 1976 წელს, რომელიც მდებარეობს ტიან-შანის მთებში. ის ქალაქ ბიშკეკიდან დაშორებულია 40 კმ-ით. პარკი დიდი პოპულარობით სარგებლობს ლაშქრობის, თხილამურებით სრიალის მოყვარულთა და მთამსვლელთა შორის. ამ პარკს განსაკუთრებით ბევრი ტურისტი სტუმრობს ზაფხულის ბოლოს და შემოდგომის დასაწყისში. პარკი მოიცავს 200 კმ²-ს და მისი სიმაღლეა

4895 მ. პარკში შედის 20 მყინვარი. აქ ბინადრობს თოვლის ლეოპარდი.

ყირგიზეთის უმთავრესი ღირსშესანიშნაობაა ისიკ-ყულის ტბა, რომლის ირგვლივ განლაგებულია ტურისტული ბაზები და დასასვენებელი სახლები. მდინარე – სირდარიას დიდი მნიშვნელობა აქვს ყირგიზეთის ცხოვრებაში. მისი მეშვეობით რწყავენ ბამბის ნათესებს, მდინარიდან გაყვანილია საირიგაციო არხები, რამაც გამოიწვია ეკოლოგიური კატასტროფა–არალის ზღვის გაქრობა. ვინაიდან ბამბის ნათესებზე მრავალი ადამიანია დამოკიდებული, საეჭვოა გამოსწორდეს ეს სიტუაცია.

ყირგიზეთის ეროვნულ პარკებში ტურისტებმა შეიძლება ნახონ მსოფლიოში ენდემური ჯიშის მცენარეების და ცხოველების დიდი რაოდენობა. ასე მაგ., ალა-არჩას ეროვნულმა პარკმა შემოინახა რელიქტური ფიჭვის ტყეები. ყირგიზეთში ტურისტებს იზიდავს ცხენოსნობა. მონღოლეთის მსგავსად, აქაც ბინადრობს პრევეალსკის ჯიშის ველური ცხენი. რესპუბლიკაში ბევრი ბუნებრივი ძეგლია ტიან-შანისა და პამირის მაღალმთიანი სისტემით. ყირგიზეთის მთავარ ბუნებრივ ღირსშესანიშნაობას წარმოადგენს ისიკ-ყულის ტბა. ეს ალპური ტბა მდებარეობს ტიან-შანის მთებს შორის უზარმაზარ ტექტონიკურ აუზში. ამ ადგილების ბუნებრივი სილამაზის გამო, ტურისტები ტიან-შანის ტბას ადარებენ შვეიცარიის ალპურ ტბებს. აქ საცურაო სეზონი გრძელდება რამდენიმე თვეს. ზაფხულობით წყალი თბება 25 °C-მდე.

ბიშკეკიდან ტურისტები და ალპინისტები მიემართებიან ცენტრალური ტიან-შანის, პამირის მთებში და ისიკ-ყულის ტბაზე სამოგზაუროდ. ქვეყნის ხელისუფლება ცდილობს რესპუბლიკის მოქმედი აგრარულ-ინდუსტრიული სპეციალიზაცია შეავსოს ახალი დარგებით, რომელსაც განეკუთვნება საერთაშორისო ტურიზმი. ტარდება ტურიზმის ახალ სახეობათა განვითარების პოლიტიკა. ერთ-ერთ ასეთ სახეობას წარმოადგენს ეკოტურიზმი. ტურისტების დასვენების ორგანიზება ხდება მაღალმთიან რეგიონებში, სადაც ადგილობრი-

ვები ტურისტებს მასპინძლობენ ადგილობრივი კულინარიული კერძებით.

თურქმენეთი მდებარეობს ცენტრალურ აზიაში. მისი მოსაზღვრე სახელმწიფოებია: ავღანეთი, ირანი, ყაზახეთი და უზბეკეთი. თურქმენეთს დასავლეთიდან აკრავს კასპიის ზღვა. ქვეყნის ფართობი შეადგენს 488,1 ათას კმ²-ს. მისი დედაქალაქია **აშხაბადი**. ოფიციალური ენაა თურქმენული, ხოლო გავრცელებული ენები კი არის რუსული და უზბეკური. 2006 წლის მდგომარეობით, თურქმენეთის მოსახლეობა შეადგენს 5,1 მლნ კაცს, საერთო მშპ–45,1 მლრდ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე მოსული მშპ–8,9 ათას დოლარს. ქვეყნის ვალუტა არის თურქმენული მანათი, ხოლო რელიგია კი არის ისლამი.

თურქმენეთი.

ადმინისტრაციული თვალსაზრისით, თურქმენეთი იყოფა ველაიეთებად, რომლებიც თავის მხრივ იყოფიან ეტრაპებად და გენგებლიკებად. ველაიეთი გათანაბრებულია ქალაქთან, რომლის მოსახლეობა აღემატება 500 ათას კაცს (ასეთი ფაქტიურად ერთი—აშხაბადი), ეტრაპი არის გათანაბრებული ქალაქთან, რომლის მოსახლეობა აღემატება 30 ათას კაცს (ასეთი ქალაქია 15), ეტრაპის მიმდებარე დასახლება 8 ათას

კაცზე მეტია (ასეთია 9), დაბა არის დასახლება, რომლის მოსახლეობა აღემატება 2 ათას კაცს. სოფელი არის დასახლება სადაც ცხოვრობს 50-ზე მეტი კაცი. გენგელიკში გაერთიანებულია ერთი ან რამდენიმე სოფელი. თურქმენეთი იყოფა 5 ოლქად, 25 ქალაქად, 77 დაბად, 1928 სოფლად.

სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების ნახევარი უკავია ბამბას, რომლის ექსპორტის მიხედვით თურქმენეთი მეათე ადგილზეა მსოფლიოში. იგი არის მეხუთე ადგილზე მსოფლიოში ბუნებრივი აირის მარაგის სიდიდის მიხედვით. ქვეყნის სხვა მინერალური რესურსებია ნავთი, ქვანახშირი, გოგირდი, მარილი. თურქმენეთს საექსპორტოდ გააქვს კვების პროდუქტები, ნავთობი, ბუნებრივი აირი და ბამბა. თურქმენეთი საბჭოთა კავშირში გაწევრიანდა 1925 წელს, რომლის დროსაც მოხდა მისი საზღვრების ფორმირება. თურქმენეთმა დამოუკიდებლობა გამოაცხადა 1992 წელს. იგი არის დსთ-ს წევრი.

თურქმენეთში ტურისტებს იზიდავს ისეთი კულტურული ღირსშესანიშნაობანი, როგორიცაა: გეოქთეფეს ციტადელი ახალთექის ოაზისში, სახელმწიფო ისტორიული და კულტურული პარკი – “ძველი მერვი”. მერვი წარმოადგენდა “დიდი ხორასნის” ხალიფების სატახტო ქალაქს. ამ ქვეყანაში ტურისტებს იზიდავს აგრეთვე იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ისეთი ძეგლები, როგორიცაა კიონეურგენი, მერვი და ნისა. თურქმენეთის ტერიტორიის 90% უკავია ყარაყუმის (“შავი ქვიშის”) უდაბნოს. დანარჩენი ნაწილი კი უკავია თურანის ხეობას, უსტიურტის უდაბნოსა და ყიზილყუმს.

ამიტომ ქვეყანაში ფუნქციონირებს უდაბნოს შემსწავლელი ცენტრი. ზაფხულობით ტემპერატურა უდაბნოში 50°C-ს აღწევს. რეპეტეკის ნაკრძალში ტურისტი შეიძლება შეხვდეს უდაბნოს იშვიათ ფლორასა და ფაუნას, ტურისტებს აქ ხვდება რელიეფის სპეციფიკური წარმონაქმნები, რომლებიც ჩინკის სახელწოდებითაა ცნობილი. აქ ჰავა მშრალი და კონტინენტურია. ქვიშიანის გარდა, ქვეყანაში არსებობს თიხის უდაბნოც, რომელსაც ხშირი გვალვების შედეგად გააჩ-

ნია დიდი ბზარები. გაბატონებული უდაბნოს ლანდშაფტის მიუხედავად, თურქმენეთში არის ოაზისებიც. ერთ დროს სპარსეთის მეფეთა სანადირო ადგილი – ფირიუზა ახლა წარმოადგენს კლიმატურ კურორტს. თურქმენეთი მდებარეობს დღეისათვის პოპულარული ტურისტული მარშრუტების სიახლოვეს. იგი ფლობს თავის ეროვნულ კოლორიტებს, ბუნებრივ და ისტორიულ-კულტურულ ღირსშესანიშნაობებს. თანამედროვე თურქმენეთის ტერიტორია ადრე შედიოდა მრავალ უდიდეს (ალექსანდრე მაკედონელის, სპარსეთის, ჩინგისხანის) იმპერიათა შემადგენლობაში. ამიტომ ამ ქვეყნის ძველ მიწაზე შემონახულია ისტორიული მემკვიდრეობის ბევრი ძეგლი: მენეთები, ძველი ციხე-სიმაგრეები, მავზოლეუმები და სხვები.

30 წლის წინ, არქეოლოგიური კვლევების ჩატარების შედეგად, უდაბნოში აღმოჩენილ იქნა ძველი ქალაქი – მერვი. არქეოლოგიური გათხრების მონახულება ბევრი მოგზაურის ოცნებაა. ქვეყანა უძველესი დროიდან ცნობილია აბრეშუმის ქსოვილითა და ხალიჩებით. თურქმენეთის სასაქონლო ბაზარი არის მუქი და წითელი ხალიჩების შეძენის საუკეთესო ადგილი. ყველაზე მსხვილი ბაზარი მდებარეობს აშხაბადში. ქვეყნის დასავლეთით ჩამოედინება კასპიის ზღვის წყლები, რომელიც მდიდარია დიდი დეპოზიტური გლაუბეროვის მარილით. მისი სამკურნალო პოტენციალი ჯერ კიდევ არაა ბოლომდე შესწავლილი. თურქმენეთი შესანიშნავი ქვეყანაა ცხენით სეირნობისათვის. ცხენოსნობა ქვეყნის ერთ-ერთი ღირსშესანიშნაობაა. ამიტომ თურქმენეთში პერსპექტიულია საცხენოსნო ტურიზმის განვითარება.

უზბეკეთის რესპუბლიკა მდებარეობს ცენტრალურ აზიაში. მისი მოსაზღვრე ქვეყნებია ყაზახეთი, ყირგიზეთი, ტაჯიკეთი, ავღანეთი და თურქმენეთი. უზბეკეთის ფართობი შეადგენს 447,4 ათას კმ²-ს. მათ შორის სოფლის მეურნეობისათვის ვარგისიანია მხოლოდ 10%. უზბეკეთის დედაქალაქია **ტაშკენტი**. ოფიციალური ენაა უზბეკური, ხოლო გავრცელებული ენებია რუსული და ტაჯიკური. 2005 წლის მდგომარე-

ობით ქვეყანაში ცხოვრობს 26,6 მლნ კაცი. ამ ქვეყნის საერთო მშპ შეადგენს 50,4 მლრდ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე მოწეული მშპ კი შეადგენს 2,3 ათას დოლარს. მისი ვალუტაა სომი. ოფიციალური რელიგიაა ისლამი. ადმინისტრაციული თვალსაზრისით ქვეყანა დაყოფილია 12 რეგიონად, 1 ავტონომიურ რესპუბლიკად და 1 ქალაქად.

უზბეკეთის მთავარი მდინარეებია სირდარია და ამუდარია. აქ მდებარეობს არალის ზღვის სამხრეთ ნაწილი. რთული ეკოლოგიური სიტუაცია, რომელიც დაკავშირებულია არალის ზღვის მიმოქცევასთან, იწვევს კონტინენტური კლიმატის გამკაცრებას, მის სანაპიროზე მიმდებარე ყველა სახელმწიფოში, მათ შორის უზბეკეთშიც. ყოფილი თევზჭერის პორტები ახლა უკვე მდებარეობს წყლისგან 40-80 კმ-ის დაშორებით. მოსახლეობა აქედან მიემგზავრება. ამიტომ პორტებს სამომავლოდ ემუქრებათ “ანრდილების ქალაქად” გადაქცევის საშიშროება. ქვეყნის მცხოვრებთა აბსოლუტური უმრავლესობა ცხოვრობს ფერგანის, ტაშკენტის, სამარკანდის ოაზისში. ქვეყანაში მძაფრად დგას დასაქმების პრობლემა. სამუშაო არა აქვს მილიონზე მეტ ადამიანს. ამიტომ ქვეყანაში, ეკოლოგიური პრობლემების გარდა, აქტუალურია მოსახლეობის დასაქმებისა და ეკონომიკის რეალური სექტორის გაფართოების პრობლემა. ამასთან დაკავშირებით ქვეყანაში სულ უფრო აქტუალური ხდება საერთაშორისო ტურიზმის განვითარება.

უზბეკეთს ლიხტენშტაინის მსგავსად არა აქვს გასასვლელი ზღვაზე არც უშუალოდ და არც მოსაზღვრე ქვეყნების მეშვეობით. ეს ქვეყანა მდიდარია ისეთი მინერალური რესურსით, როგორიცაა: ბუნებრივი აირი, ნავთი, ქვანახშირი, ოქრო, ტყვია, ურანი, ვერცხლი, სპილენძი, ვოლფრამი, მოლიბდენი და თუთია. ეს ქვეყანა ბამბის ექსპორტის მიხედვით მესამე ადგილზეა მსოფლიოში. მას საექსპორტოდ აგრეთვე გააქვს გაზი, ოქრო, ქიმიკატები, კვების პროდუქტები, ლითონები, საფეიქრო ნაწარმი. უზბეკეთმა დამოუკიდებლო-

ბა გამოაცხადა 1991 წელს. იგი არის დსთ-ს, სუუამის და სხვა რეგიონული თუ საფინანსო ორგანიზაციის წევრი.

უზბეკეთი.

უზბეკეთში ტურისტებს იზიდავს იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლთა სიში შეტანილი ისეთი კულტურულ-არქიტექტურული ძეგლები, როგორიცაა: იჩან-ყალა, სამარყანდი, ბიბი-ხანიმის მეჩეთი, ბუხარის და შაჰრისაბზის ისტორიული ცენტრები. ბიბი-ხანიმის მეჩეთი არის სამარყანდში მდებარე XIV საუკუნის ისლამური ტაძარი. იგი ააგო თემურლენგმა 1399-1404 წლებში. ტაძრის ზომას და დიდებულებას მრავალი ტურისტი მოჰყავს აღფრთოვანებაში. უზბეკეთი ცნობილია მის ტერიტორიაზე მრავალი შემონახული ისტორიულ-არქიტექტურულ ძეგლთა წყალობით, რომელთა მნიშვნელოვანი ნაწილი განლაგებულია ორ უძველეს ქალაქში – სამარყანდსა და ბუხარაში. ტაშკენტი მდებარეობს ტიან-შანის მთის ფერდობზე. ქალაქი ცნობილია ისტორიული ძეგლებით. ქვეყანას გააჩნია ნაკრძალებიც – ჩატკალი, მირაკლინი და კურორტები – ტაშკენტის მინერალური წყლები, ჩარკატი, აგალკი და სხვები.

საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების შე- საძლებლობები ავსტრალიასა და ოკეანეთში

ავსტრალიის კონტინენტი (ავსტრალია და ოკეანეთი) ბოლო დროს გადაიქცა სულ უფრო მიმზიდველ რეგიონად საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების თვალსაზრისით. თავის მხრივ, ოკეანეთი მოიცავს ახალ ზელანდიას, მარშალის კუნძულებს, მიკრონეზიას, ახალ გვინეას, სოლომონის კუნძულებსა და სხვა ქვეყნებს.

ავსტრალიის ტურისტულ-რეკრეაციული პოტენციალი

ავსტრალია (ოფიც. ავსტრალიის კავშირი) ავსტრალიის კონტინენტზე მდებარე სახელმწიფოა, რომელსაც არა ჰყავს უშუალო სახმელეთო მეზობელი, ზღვით კი ჩრდილოეთიდან მას ესაზღვრება ინდონეზია, აღმოსავლეთი ტიმორი და პაპუა-ახალი გვინეა, ჩრდილო-აღმოსავლეთიდან – სოლომონის კუნძულები, ვანუატუ და ახალი კალედონია, ხოლო სამხრეთ-აღმოსავლეთით კი – ახალი ზელანდია. 2009 წლის მდგომარეობით ავსტრალიაში ცხოვრობს 22 მლნ კაცი. ამ ქვეყნის საერთო მშპ შეადგენს 799 მლრდ აშშ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე მოწეული მშპ კი – 37 ათას დოლარს. მისი დედაქალაქია **კანბერა**, ვალუტა კი – ავსტრალიური დოლარი.

ავსტრალიას სხვაგვარად უწოდებენ “მწვანე კონტინენტსაც”. ეს ქვეყანა მსოფლიოს ერთ-ერთი ნაკლებად-დასახლებული, მაგრამ ყველაზე უფრო მაღალურბანიზებული ქვეყანაა. ავსტრალიელთა 3/4 ნაწილი ცხოვრობს მეტროპოლიტურ ქალაქებსა და ზღვისპირა ზოლებში. ადგილობრივი აბორიგენები შეადგენს მოსახლეობის მხოლოდ 2,4%-ს. ავსტრალიაში სასაუბრო ენა ინგლისურია, ავსტრალიური აქცენტი და ლექსიკით, გავრცელებული ენები კი არის ჩინური, ბერძნული და იტალიური. ავსტრალიას არა აქვს ოფი-

ციალური რელიგია. მოსახლეობის 64% ქრისტიანია, დანარჩენი კი — ბუდისტები, მუსულმანები და სხვა რელიგიის მიმდევრები.

ავსტრალია.

ადმინისტრაციული თვალსაზრისით, ავსტრალია დაყოფილია ექვს შტატად და 2 მთავარ ტერიტორიად. ავსტრალიის კავშირი მდებარეობს სამხრეთ ნახევარსფეროში და ერთადერთი ქვეყანაა მსოფლიოში, რომელიც მოიცავს მთელ კონტინენტს. ავსტრალიის ტერიტორიის ფართობია 7,69 მლნ კმ², რომლის მიხედვითაც იგი მეექვსე ადგილზეა მსოფლიოში. ავსტრალიაში არის წყნარი ოკეანის სანაპიროს გასწვრივ 2000 კმ სიგრძის დიდი ბარიერული რიფი, რომელიც შედგება მრავალი პატარა მარჯნის რიფისაგან და პატარ-პატარა კუნძულებისაგან, რაც ხელს უშლის აქ ნაოსნობის განვითარებას. ავსტრალიას აქვს ფართო გასასვლელი მსოფლიოს სამ ოკეანეში. ესენია: წყნარი ოკეანე, ინდოეთისა და სამხრეთის ოკეანე. ავსტრალიას სამხრეთით ესაზღვრება ტასმანიის ზღვა. ამ ქვეყანაში არის 8222 კუნძული (მათ შო-

რის უდიდესია ტასმანიისა და კენგურუს კუნძულები). ამიტომ მას “კუნძულთა კონტინენტი” უწოდეს.

40 000 წლის განმავლობაში XVIII საუკუნის ბოლომდე, ვიდრე ევროპელებმა დაიწვეს კონტინენტის ათვისება, ავსტრალიაში 250-მდე სხვადასხვა ტომის ავსტრალიელი აბორიგენი სახლობდა. ავსტრალიის აღმოსავლეთ ნაწილი 1770 წელს დიდმა ბრიტანეთმა მიისაკუთრა. თავდაპირველად ავსტრალია იყო ყველაზე საშიშ ბრიტანელ პატიმართა ევროპელი საზოგადოებისაგან იზოლაციისა და ევროპისაგან შორს გადახვეწის ადგილი, მაგრამ შემდეგ ახლად აღმოჩენილ კონტინენტზე იაფი მიწის, ოქროს, წარმატებისა და ბედნიერების ძიებაში საცხოვრებლად წამოვიდა ევროპელი მოსახლეობის დიდი ნაკადი. XIX საუკუნის ბოლომდე აქ სულ ჩამოყალიბდა 6 ბრიტანული კოლონია, რომელთა ფედერაციად გაერთიანების საფუძველზე ჩამოყალიბდა ავსტრალიის რესპუბლიკა. XX საუკუნის დასაწყისში აქ სულ ცხოვრობდა 3,7 მლნ კაცი. იმიგრანტთა ტალღა გაიზარდა I და II მსოფლიო ომის შემდეგ პატივმოყვარე იმიგრანტთა რაოდენობის ზრდის ხარჯზე.

ავსტრალიის კონტინენტი იმავე კლიმატურ სარტყელშია, რომელშიც სამხრეთ აფრიკა, მაგრამ აქ ჰაერის ტემპერატურა უფრო მაღალია და ნალექი უფრო მცირეა. ავსტრალია ყველაზე მცირენალექიანი ქვეყანაა. ის მდიდარია მიწისქვეშა წყლებით. ავსტრალიის ფლორის სპეციფიკაა ევკალიპტი და აკაცია. აქ ტურისტებს ხვდება ევკალიპტის 600 სახეობა, რომელთა სიმადლე 100 მ-ს აღწევს. ტყეებს უკავია ქვეყნის ტერიტორიის 6%.

ავსტრალიაში ვრცელდება სუბტროპიკული, ტროპიკული, სუბეკვატორული და ზომიერი კლიმატური სარტყლები. ქვეყნის ჩრდილოეთი მხარე სუბტროპიკულ კლიმატურ სარტყელშია, სადაც ზაფხულობით ტენიან ჰაერის მასებს მოაქვს უხვი ნალექი, ზამთრობით კი ჰავა ტროპიკული და უფრო მშრალია, ნალექები კი მკვეთრად მცირდება. აქ არის ზღვის ცხელი პლაჟები. კონტინენტის ძირითადი ნაწილი ტროპი-

კულ სარტყელშია მოთავსებული. დიდი წყალგამყოფი ქედის ფერდობებზე ნალექი უხვად მოდის. ამ ქედის აღმოსავლეთ ფერდობებზე ტროპიკული ტყეებია. ავსტრალიის სამხრეთ-აღმოსავლეთით ჰავა სუბტროპიკულია, ხოლო მისი ცენტრალური და სამხრეთ ნაწილი უკავია უდაბნოებს. ავსტრალია გამოირჩევა უნიკალური ცხოველების მრავალფეროვნებით. აქ არსებული ძუძუმწოვრების 83%, ქვეწარმავლების 89%, თევზებისა და მწერების 90% წარმოადგენს ავსტრალიის ენდემურ სახეობებს. კენგურუ, კოალა, სირაქლემა მხოლოდ ამ კონტინენტზე გვხვდება. აქ ბინადრობს 350 სახეობის ენდემური ჯიშის ფრინველი.

ავსტრალიას გარს აკრავს ინდოეთისა და წყნარი ოკეანეები. იგი აზიისაგან გამოყოფილია არაფურისა და ტიმორის ზღვებით. ავსტრალია ყველაზე პატარა კონტინენტი და სიდიდით მეექვსე ქვეყანაა მსოფლიოში. ის კონტინენტად ჩამოყალიბდა დაახლოებით 3 მლნ წლის წინ. რელიეფში ჭარბობს პლატოები. მთიან პლატოებს უკავია ქვეყნის აღმოსავლეთი და სამხრეთ-აღმოსავლეთ ნაწილი. ქვეყნის აღმოსავლეთით წყნაროკეანულ სანაპიროს გაუყვება დიდი წყალგამყოფი ქედი, რომლის სამხრეთით არის ავსტრალიის ალპები, ხოლო დასავლეთით კი უდაბნოები. ტერიტორიის მესამედი ნაწილი დიდ ქვიშიან, ვიქტორიისა და გიბსონის უდაბნოებს უკავია. ავსტრალიის უდაბნოების ზონაშია აღმართული მსოფლიოს უდიდესი მონოლითი (წითელი მთა) ულურუ, რომელიც დღის განმავლობაში რამდენჯერმე იცვლის ფერს. ამ ქვეყნის გეოგრაფიული რაიონებია დასავლეთ ავსტრალიის ზეგანი, ცენტრალური დაბლობი და აღმოსავლეთ ავსტრალიის მთები.

ავსტრალია მდიდარია ისეთი სასარგებლო წიაღისეულით, როგორიცაა: ბოქსიტები, ქვანახშირი, რკინის მადანი, სპილენძი, კალა, ოქრო, ვერცხლი, ურანი, ნიკელი, ვოლფრამი, მინერალური სილა, ტყვია, თუთია, ალმასი, ბუნებრივი აირი და ნავთობი. ავსტრალია, საერთო მშპ-სა და მისი ერთ მოსახლეზე გაანგარიშებით, შედის მსოფლიო ქვეყნების

პირველ ოცეულში. ამ ქვეყნის ეკონომიკაში დიდი როლი აკისრია უცხოურ კაპიტალს, ავსტრალიას დიდი რაოდენობით ენერგეტიკული მარაგი აქვს. ქვეყანა მსოფლიოში ერთ-ერთ პირველ ადგილზეა ტყვიის, თუთიის, ტიტანის, ოქროს, ბოქსიტების, სპილენძისა და რკინის მადნის მოპოვებით. სოფლის მეურნეობის წამყვანი დარგია მარცვლეული კულტურების წარმოება. აქ მოჰყავთ ხორბალი, ასევე ბამბა, ხილი და ბანანი. ავსტრალია ცნობილია მსოფლიოში მეღვინეობით. ღვინის დაყენების ტრადიცია ევროპიდან აქ შემოვიდა ჯერ კიდევ XIX საუკუნეში. ახლა ავსტრალიის ყოველ შტატში პრაქტიკულად მოჰყავთ ყურძენი და აწარმოებენ ღვინოს. ვენახების უდიდესი ნაწილი მდებარეობს სამხრეთ ავსტრალიაში, სადაც ყოველი წლის ოქტომბერში ტარდება ღვინის ფესტივალი. ცხვრის სულადობის მიხედვით მას II ადგილი უკავია მსოფლიოში.

ავსტრალიის განათლება და კულტურა მსოფლიოში შეფასებულია მერვე ადგილზე. ეს ქვეყანა საგანმანათლებლო მიზნით იზიდავს მოსწავლე-ახალგაზრდებს. ავსტრალიური კულტურის საფუძველია დასავლეთის კულტურა, რომლის სპეციფიკურობა განაპირობა ადგილობრივი ბუნების თავისებურებებმა და აბორიგენების კულტურამ. ავსტრალიის კულტურაზე XX საუკუნის შუაში გავლენა მოახდინა ამერიკულმა კულტურამ, ძირითადად ტელევიზიისა და კინოს ხარჯზე. ავსტრალიის კულტურაზე გავლენა მოახდინა მოსახლევრე აზიური ქვეყნებიდან ჩამოსული ხალხის კულტურამაც. ავსტრალიის ხელოვნების შედეგებს ქმნიდნენ სიდნეი ნოლანი, სიდნეი ღონგი და სხვები. ავსტრალიის ეროვნული გალერეა ინახავს ავსტრალიურ და ევროპულ კოლექციებს. ავსტრალიის თითოეულ შტატს აქვს თავისი სიმფონიური ორკესტრი, ეროვნული ოპერა, ბალეტისა და ცეკვის ცენტრი. აბორიგენული სიმღერისა და ცეკვის შესრულება ხდება ავსტრალიის ეროვნულ საზღვაო მუზეუმში. სიდნეი არის ავსტრალიის კინოს ინდუსტრიის ცენტრი, სადაც გადაღებუ-

ლია ფილმი – მატრიცა. აღიარებული ავსტრალიელი მსახიობია ნიკოლ კიდმანი.

ავსტრალია მაღალგანვითარებული ეკონომიკის მქონე ქვეყანაა ცივილიზებული საზოგადოებით, ცხოვრების მაღალი დონითა და სტანდარტით, მაღალი განათლებითა და სიტყვის თავისუფლებით. იგი არის გაეროს, დიდი ოცეულის, ერთა თანამეგობრობის, ეკონომიკური თანამშრომლობის და ორგანიზაციის, აზია-წყნარი ოკეანის ეკონომიკური განვითარებისა და ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციის წევრი ქვეყანა. უკანასკნელ წლებში ავსტრალიის ეკონომიკის ერთ-ერთ პერსპექტიულ სექტორს შეიძლება მივაკუთვნოთ ტურიზმიც. ტურიზმის განვითარებას აქ ხელს უწყობს იდეალური დასვენებისათვის საჭირო ხელსაყრელი კლიმატის არსებობა. აქ არასდროს არის ძლიერი სიცივე ან სიცხე. ზაფხულის საშუალო ტემპერატურა შეადგენს $+26^{\circ}\text{C}$ -ს, ხოლო ზამთრის საშუალო ტემპერატურა კი $+18^{\circ}\text{C}$ -ს. ავსტრალიის ტურისტულ ცენტრებად მიიჩნევენ ავსტრალიელ საქმოსანთა ცენტრს – სიდნეის, კულტურულ ცენტრს – მელბურნს და ადმინისტრაციულ დედაქალაქს – კანბერას.

ავსტრალიაში ტურისტებს იზიდავს დიდი ოთვეის, დორიგოს, ვურუნურანის, კაკადუს, ლამინგტონის, მდინარე-ჯარდინის, ოქსლის ველური მდინარეების, პალუმის ქედის, პერნულულუს, სერპენტინის, ტულის ხეობის, ულურუ-კატა-ტიუტის ეროვნული პარკები. ავსტრალიაში ტურისტებს აგრეთვე იზიდავს მარჯნის ზღვის კუნძულები, იორკის ნახევარკუნძული, სიდნეის ბუნებრივი ნავსადგური – პორტ-ჯექსონი. პორტ-ჯექსონი ცნობილია ისეთი არქიტექტურული ძეგლებით, როგორიცაა: სიდნეის ოპერის თეატრი და ჰარბორ-ბრიჯის ხიდი.

ავსტრალიაში ტურისტებს იზიდავს იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლთა სიაში შეტანილი შემდეგი ისტორიულ-არქიტექტურული ძეგლები: ავსტრალიის საპატიმროები, ბოლს-პირამიდა, გონდვანას ტენიანი ტყეები, დიდი ბარიერული რიფი, დიდი ცისფერი მთების ტერიტორია, კაკადუს

ეროვნული პარკი, კარლტონის ბაღები, კუინზლენდის ტენიანი ტროპიკები, ლორდ-ჰაუ, კუნძული-მაკუორი, ნარაკურტის მღვიმის ეროვნული პარკი, ნინგალუს სანაპირო, პურნულულუს ეროვნული პარკი, რივერსლეი, სამეფო საგამოფენო დარბაზი, სიდნეის ოპერის თეატრი, ტასმანიის ველური ბუნება, უილანდრას ტბის რეგიონი, ქალაქი – ულურუ, ულურუ-კატა-ტიუტის ეროვნული პარკი, კუნძული – ფრეიზერი, შარკის ყურე, ჰერდი და მაკდონალდის კუნძული. ავსტრალიაში ტურისტებს აგრეთვე იზიდავს კანბერაში მდებარე პარლამენტის ძველი და ახალი შენობა.

ავსტრალიაში ტურიზმის განვითარებას ხელს უწყობს მრავალრიცხოვანი მსოფლიო დონის სპორტული ღონისძიებანი ფეხბურთში, რაგბში, ცურვაში, ნიზბოსნობაში, ცხენოსნობაში, საავტომობილო სრბოლებში და ველოსპორტში. უნდა აღინიშნოს, რომ ყოველი წლის იანვარში სწორედ აქ ტარდება სიდნეის ზამთრის ოლიმპიური თამაშები, ღია ჩემპიონატი ჩოგბურთში. ავსტრალიაში ტურისტების დიდი ნაკადი ჩამოვიდა 1956 წელს, როცა მან უმასპინძლა ზაფხულის ოლიმპიადას მელბურნში და 2000 წლის ზაფხულის ოლიმპიადას სიდნეიში. ავსტრალიის კულტურულ მემკვიდრეობას წარმოადგენს სიდნეიში – ავსტრალიის მუზეუმი, სამხატვრო გალერეა, მელბურნში – ვიქტორიის ეროვნული გალერეა, ეროვნული სტადიონი, ბრიზბენში – ბოტანიკური ბაღი, კანბერაში – რადიოტელევიზიური, კაკადუს ეროვნული პარკი, დიდი ბარიერის რიფი, ტასმანიის ნაკრძალი და ვილანდრას ტბათა რეგიონი.

ავსტრალიის ყველაზე ცნობილ საერთაშორისო დონის კურორტს წარმოადგენს ოქროსფერი პლაჟი, რომელიც გადაჭიმულია ქვეყნის აღმოსავლეთით 80 კმ სიგრძის სანაპიროზე. ამ საკურორტო ადგილზე მდებარეობს “კინოს სამყაროს”, “ოცნებათა სამყაროსა” და „ზღვის სამყაროს” თემატური პარკები. ავსტრალიის ტურისტულ ღირსშესანიშნაობას წარმოადგენს დიდი ბარიერული რიფი. სურვილის შემთხვევაში ტურისტებმა შეიძლება დიდი ბარიერული რიფის

კუნძულზე განახორციელონ საზღვაო კრუიზები, დაკავდნენ წყალქვეშა ცურვით, იბანაონ ჯუნგლებში მდებარე ჩანჩქერებში.

ავსტრალიის შიდა ტურიზმის განვითარებას ხელს უწყობს ველური, ხელუხლებელი ტერიტორიების გამოკვლევისადმი მზარდი დაინტერესება. ავტომობილებით მოგზაურ ტურისტებს სულ უფრო იზიდავთ შორეული და ნაკლებად შესწავლილი რაიონები. ასე მაგალითად, ავსტრალიაში ტურიზმის განვითარების ერთ-ერთ პოპულარულ სახეობას წარმოადგენს მის ცენტრალურ ნაწილში განხორციელებული ექსკლუზიური ტური, სადაც ტურისტს შეუძლია დაათვალიეროს ისტორიული ძეგლები. ისინი აგებულია წითელი ფერის ქვებისაგან. დიდი ბარიერული რიფის გარდა, ავსტრალიის ნაკრძალს წარმოადგენს კაკადუს ეროვნული პარკი, ქვეყნის ჩრდილო-დასავლეთის მწვერვალები, დასავლეთის ტასმანიის უდაბნო, ფრეიზერის კუნძული, ავსტრალიის აღმოსავლეთით მდებარე ტროპიკული ტყე და ა. შ.

ავსტრალიაში დასვენების პოპულარულ სახეობას წარმოადგენს წყნარი ოკეანის კუნძულებზე მოგზაურობა. აქ განვითარებულია ტურისტული ინფრასტრუქტურა: პირველი კლასის ჩოგბურთის კორტები, სატრენაჟორო დარბაზები, გოლფის სათამაშო მოედნები და ა. შ. უცხოელ ტურისტთა მნიშვნელოვანი ნაწილი (უმთავრესად იაპონელები და აზია-წყნარი ოკეანის რეგიონის სხვა ქვეყნებიდან გამოსული ტურისტები) ავსტრალიაში მოემგზავრებიან კონტინენტის უნიკალური ცხოველების: კენგურუს, კოალას და სხვათა დასათვალიერებლად.

ავსტრალიის მთელ სიგრძეზე – დასავლეთიდან აღმოსავლეთით განვითარებულია სარკინიგზო ტურიზმი. ცნობილია, რომ ქვეყანაში ორგანიზებულია სპეციალური ტურისტული მატარებელი, რომელიც ავსტრალიას კვეთს აღმოსავლეთიდან დასავლეთით – სიდნეიდან პერტამდე. ბოლო დროს ავსტრალიაში დიდი გავრცელება პოვა სათამაშო ბიზნესმა. აქ აშენდა კაზინოები ბრიზბენში, მელბურნსა და სიდნეიში.

ავსტრალიაში I კაზინო აშენდა ტასმანიას კუნძულზე 1973 წელს, ხოლო პერთიში კი – 1985 წელს. თანამედროვე ეტაპზე ეს არის ავსტრალიის დასავლეთ ნაწილის ყველაზე პოპულარული ღირსშესანიშნაობა.

ახალი ზელანდიის ტურისტული პოტენციალი და მისი გამოყენების გზები

ახალი ზელანდია არის საპარლამენტო დემოკრატიისა და კონსტიტუციური მონარქიის მქონე ქვეყანა. იგი მდებარეობს წყნარი ოკეანის სამხრეთ-დასავლეთ ნაწილში, ორ დიდ – ჩრდილო- და სამხრეთ კუნძულზე რომლებიც ერთმანეთისაგან გამოყოფილია კუკის სრუტით. მისი დედაქალაქია ველინგტონი. უდიდესი ქალაქია ოკლენდი. ოფიციალური ენაა ინგლისური. ამ ქვეყნის ფართობი შეადგენს 268,7 ათას კმ²-ს. 2012 წლის მდგომარეობით, ახალი ზელანდიის მოსახლეობა შეადგენს 4,4 მლნ კაცს, საერთო მშპ – 122,2 მლრდ აშშ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე გადაანგარიშებით კი – 27,668 ათას აშშ დოლარს. მისი ვალუტა არის ახალი ზელანდიური დოლარი. მოსახლეობის 56% ქრისტიანია, ხოლო დანარჩენი ისლამისა და ინდუიზმის მიმდევარია.

ახალ ზელანდიაში ტურისტებს იზიდავს იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლთა სიაში შეტანილი ისეთი კულტურული ძეგლები, როგორიცაა: ახალი ზელანდიის სუბანტარქტიკული კუნძულები, ტე-ვაჰიპაუნამუ, ტონგარიროს ეროვნული პარკი, იდენ-პარკი და უესტ-პაკი. ახალ ზელანდიაშია კუკის მთა (3764 მ), რომელიც აგებულია კრისტალური ფილებით. მას აქვს მყინვარწვერი. კუკის მთის დასავლეთ ფერდობზე არის მარადმწვანე ტყეები, აღმოსავლეთ ფერდობზე კი გვალვაგამძლე ბუჩქები და ბალახი. ახალი ზელანდიის სამხრეთ კუნძული ჩრდილოეთიდან გამოყოფილია კუკის სრუტით. აქ ჰავა სუბტროპიკულია. ახალ ზელანდიაში ტურისტებს იზიდავს ანზაკის სახალხო-მემორიალური დღესასწაული (აკრონიმი), რომელიც აღინიშნება ყოველი

წლის 25 აპრილს, პირველ მსოფლიო ომში გმირულად დაღუპულთა წინაშე ქედის მოხრის ნიშნად.

ახალი ზელანდია.

ახალი ზელანდია შედის ერთა თანამეგობრობაში. იგი განვითარებული აგრარულ-ინდუსტრიული ქვეყანაა, რომელიც ცნობილია ხორცის, კარაქის, ზეთისა და ყველის ექსპორტით. ოკლენდი მდებარეობს სამხრეთ კუნძულის ვიწრო ყელზე, სადაც ცხოვრობს 1,5 მლნ ადამიანი. მას ხშირად უწოდებენ “იალქნების ქალაქს”. ოკლენდის მთავარ ღირსშესანიშნაობას წარმოადგენს სურათების გალერეა, ტრანსპორტისა და ტექნიკის მუზეუმი. ამ ქალაქში 1996 წელს ერთ-ერთ ამერიკულ კაზინოსთან ერთად გაიხსნა უმსხვილესი გასართობი კომპლექსი “სქაი-სიტი-ოკლენდი”. მასში მდებარეობს კაზინო, რამდენიმე რესტორანი, ბარი, თეატრი და სასტუმრო.

ველინგტონში მდებარეობს ხელოვნების ეროვნული გალერეა და ეროვნული მუზეუმი, ეთნოგრაფიული ექსპონატების ბრწყინვალე კოლექციით. ველინგტონი ითვლება ქვეყნის ყველაზე “ევროპიზირებულ” ქალაქად. აქ არის ლუდის ბარების, კაფეების, რესტორნებისა და დიდი მაღაზიების ფართო

არჩევანი. ველინგტონი ითვლება სამხრეთ კუნძულის საიახტე ცენტრად. ახალი ზელანდიის პოპულარულ ტურისტულ ცენტრს წარმოადგენს ქალაქი –კრაისტჩერჩი, რომელიც მდებარეობს სამხრეთ კუნძულზე. ეს არის ახალი ზელანდიის სამხრეთ-დასავლეთ სანაპიროზე, ველური ბუნების მქონე ტბათა რეგიონში გასამგზავრებელი ადგილი.

ჩრდილოეთ კუნძულზე, სადაც ცხოვრობს მოსახლეობის 70%, განვითარდა მეღვინეობის ინდუსტრია. თანამედროვე ეტაპზე ახალი ზელანდია, სპეციალიზაციის ტრადიციულ დარგებთან ერთად, წარმოადგენს ღვინის მსხვილ მწარმოებელსაც. ამ ქვეყნის ძირითად პორტებს განეკუთვნება: ფანგარენი, ოკლენდი, ველინგტონი და ტაურანგა. ახალ ზელანდიას უწოდებენ “წყნარი ოკეანის შეუცვლელ შვეიცარიასაც”, რადგანაც აქ არის უღრანი ტყეები, დიდი მინდვრები, გეიზერები და მოქმედი ვულკანები. ახალი ზელანდიის ერთ-ერთ მთავარ ტურისტულ ღირსშესანიშნაობას წარმოადგენს ქვეყნის მკვიდრი მოსახლეობის (აბორიგენების) რაიონი – როტორუა, სადაც გამოედინება თბილი, სამკურნალო წყლები.

კუკის კუნძულები არის კონსტიტუციური მონარქიის მქონე ახალი ზელანდიის ასოცირებული წევრი ქვეყანა, რომელიც მდებარეობს წყნარი ოკეანის სამხრეთ ნაწილში და შედგება 15 პატარა კუნძულისაგან. მისი ტერიტორიის ფართობი შეადგენს 240კმ²-ს. 2006 წლის მდგომარეობით აქ ცხოვრობს 19,6 ათასი კაცი, საერთო მშპ შეადგენს 183 მლნ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე გადაანგარიშებით კი–9,1 ათ აშშ დოლარს. მის დედაქალაქია **აგარუა**, ოფიციალური ენა არის ინგლისური, ხოლო მისი ვალუტაა ზედა დონის ეროვნული დოლარი.

კუკის კუნძულზე ადამიანები პირველად დასახლდნენ VI საუკუნეში, რომლებიც აქ ტაიტიდან ჩამოვიდნენ. ევროპელებს შორის პირველად აქ ესპანელები ჩამოვიდნენ, მაგრამ კუნძული ბრიტანეთის იმპერიის ნაწილი გახდა მას შემდეგ, როცა 1773-1777 წლებში აქ ჩამოვიდა ბრიტანელი მეზღვაური

ჯეიმს კუკი. 1901 წლიდან კუკის კუნძულებს პროტექტორობა ახალი ზელანდია, ხოლო 1965 წლიდან იგი არის ახალი ზელანდიის ასოცირებული წევრი. ნასაუს გარდა, კუკის მოშორებულ კუნძულებს მართავს ადგილობრივი საბჭოები მერების ხელმძღვანელობით, აქ გადაშენების პირასაა მცენარეთა და ფრინველთა მთელი რიგი სახეობები. კუკის კუნძულზე განვითარებულია ტურიზმი. აქ ტურიზმის განვითარებას ხელს უწყობს საერთაშორისო დონის აეროპორტისა და თავისუფალი ეკონომიკური ზონის არსებობა. ეს არქიპელაგი ჯერ-ჯერობით არ არის დატვირთული მასობრივი ტურიზმით. აქ შეიძლება განვითარდეს ერთდღიანი ლაშქრობა ჯუნგლებში, ოკეანეში თევზაობა. აქ შეიძლება გაიმართოს ეგზოტიკური ექსკურსიები და წარმოდგენები, რომელსაც განეკუთვნება ცეკვები, ჯუნგლების გავლით, მდინარეების მეშვეობით ბამბუკის ტივებით ცურვა, კრუიზები დელფინებთან ერთად და ა. შ.

სამოა წყნარი ოკეანის სამხრეთით მდებარე სახელმწიფოა, რომელიც შედგება 2 უდიდესი კუნძულის—სავაისა და უპოლუსაგან. მისი დედაქალაქია აპია, ოფიციალური ენებია სამოური და ინგლისური. სამოას ფართობია 2,86 ათასი კმ². 2007 წლის მდგომარეობით, აქ ცხოვრობს 214,2 ათასი კაცი, ამ ქვეყნის საერთო მშპ შეადგენს 1,2 მლრდ აშშ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე გაანგარიშებით კი— 6,3 ათას აშშ დოლარს. მისი ვალუტაა ტალა. სამოას მოსახლეობის 70% პროტესტანტია, 20% კათოლიკე დანარჩენი კი — სხვა რელიგიის მიმდევრები. 1900 წელს ამ არქიპელაგის დასავლეთი კუნძულები დაიპყრო გერმანიამ. 1914 წელს გერმანიას ეს კუნძულები წაართვა ახალმა ზელანდიამ. 1962 წელს დასავლეთ სამოა გახდა დამოუკიდებელი სახელმწიფო— სამოა. ის ცივილიზაციისაგან ნაკლებად ხელყოფილი მხარეა, სადაც გაატარა თავისი სიცოცხლის ბოლო წლები რომანის — “განძის კუნძულის” ავტორმა, ტუბერკულოზით დაავადებულმა რობერტ ლუის სტივენსონმა. ტურისტებმა აქ შეიძლება მოინახულონ მისი სახლ-მუზეუმი.

პოლინეზია წარმოადგენს წყნარი ოკეანის სამხრეთ-აღმოსავლეთ ნაწილში მდებარე ასზე მეტი კუნძულისაგან შემდგარ არქიპელაგს, რომელიც გაერთიანებულია კუნძულთა რამდენიმე ჯგუფში: ტაიტო, მარკიზის კუნძულები და ა. შ. პოლინეზიის ადმინისტრაციული ცენტრია **პაპაეტე**. აქ ტურისტებს, გართობის სახით, სთავაზობენ ვერტმფრენით, იახტით, ჯიპით ან მიკროავტობუსით გასეირნებას ტროპიკული ტყეების გავლით.

ახალი კალედონიის, სოლომონის კუნძულებისა და ვანუატუს ტურისტული რესურსები

ახალი კალედონია არის საფრანგეთის ასოცირებული წევრი (კუნძულთა ჯგუფი), რომელიც მდებარეობს წყნარი ოკეანის სამხრეთით. მას სამხრეთ-დასავლეთით ესაზღვრება ავსტრალია, აღმოსავლეთით — ოკეანეთის ქვეყნები, ჩრდილოეთიდან — ვანუატუ, სამხრეთ-აღმოსავლეთიდან — ფიჯი. ახალი კალედონიის ფართობია 19 ათასი კმ². მისი დედაქალაქია **ნუმეა**. ოფიციალური ენაა ფრანგული. 2009 წლის მდგომარეობით, ქვეყნის მოსახლეობა შეადგენს 249 ათას კაცს, საერთო მშპ — 8,8 მლრდ აშშ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე გაანგარიშებით კი — 36,4 ათას აშშ დოლარს. მისი ვალუტაა საფრანგეთის წყნარ-ოკეანური ფრანკი. მოსახლეობის 90% ქრისტიანია, (მათ შორის 60% კათოლიკე, 30%— პროტესტანტი), 4% — მუსულმანია (სუნიტები), ხოლო დანარჩენი კი არიან სხვა რელიგიის მიმდევრები.

ახალი კალედონიის ბარიერული რიფი სიგრძით მეორეა მსოფლიოში ავსტრალიის დიდი ბარიერული რიფის შემდეგ, რომლის საერთო სიგრძეა 1500 კმ. ამ რიფის ეკოლოგიური სიტუაცია გაუარესდა ნიკელის საბადოების, სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების დამუშავებისა და მანგროს ტყეების გაჩეხვის შემდეგ. ახალი კალედონიის რიფები იუნესკოს

მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლთა სიაში შეიტანეს 2008 წელს.

ახალი კალედონიის სანაპირო ზოლი ვაკე ტერიტორიას უკავია, ხოლო მისი უდიდესი, ცენტრალური ნაწილი კი მთიანია. ტყეს უკავია ტერიტორიის 15%. კუნძულის ძირითადი სასარგებლო წიაღისეულია ნიკელი, ქრომი, რკინა, კობალტი, მარგანეცი, ვერცხლი, ოქრო, ტყვია და სპილენძი. ახალი კალედონია მოქცეულია ტროპიკულ სარტყელში, სადაც კლიმატი ცხელი და ტენიანია. აქ საშუალო წლიური ტემპერატურაა 23-24⁰.

ახალი კალედონიის კუნძული 1774 წელს აღმოაჩინა ჯეიმს კუკმა და უწოდა მისი სამშობლოს შოტლანდიის ძეგლი სახელწოდება—კალედონია. ევროპელების მასობრივი იმიგრაცია აქ დაიწყო 1840-იანი წლებიდან. 1853 წელს საფრანგეთმა ახალი კალედონია გამოაცხადა თავის კოლონიად. 1980-იან წლებში აქ დაიწყო მასობრივი გამოსვლები დამოუკიდებლობის აღდგენის მოთხოვნით. დღეს ახალი კალედონია შედგება სამი პროვინციისაგან, რომლებიც, თავის მხრივ, იყოფიან კომუნებად. ახალი კალედონია წარმოადგენს წყნარი ოკეანის ფლორასა და ფაუნას უნიკალურ ოაზისს. კუნძული გარშემორტყმულია ბარიერული რიფებით. აქ ხარობს დაახლოებით 2500-მდე სახეობის იშვიათი ჯიშის ფლორა და ფაუნა. გონივრული ბუნებისდამცავი ღონისძიებანი აქ ქმნიან კარგ პერსპექტივებს ეკო-ტურიზმის განვითარებისათვის. ახალი კალედონია იზიდავს მყვინთავეებსაც.

სოლომონის კუნძულები წყნარი ოკეანის ჩრდილოეთ ნაწილში, პაპუა ახალი გვინეის აღმოსავლეთით, მდებარე კონსტიტუციური მონარქიის მქონე ქვეყანაა. იგი შედგება 1000 კუნძულისაგან, რომელთა საერთო ფართობი შეადგენს 28,9 ათას კმ²-ს. მისი დედაქალაქია **ჰონიარა**. მისი ოფიციალური ენაა ინგლისური. 2005 წლის მდგომარეობით, ამ ქვეყნის მოსახლეობა შეადგენს 552,4 ათას კაცს, საერთო მშპ – 911 მლნ აშშ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე კი – 1894 დოლარს. ქვეყნის ვალუტაა სოლომონის კუნძულების დოლარი.

სოლომონის კუნძულები აღმოჩენილი იქნა ესპანელი მეზღვაურის – ალექსანდრე მენდანიას მიერ 1568 წელს. ალექსანდრე მენდანია აქ აღმოაჩინა დიდი ოდენობით ოქრო და ამ კუნძულებს უწოდა სოლომონის კუნძულები, რომელსაც ადარებდნენ “სოლომონის ოქროს ქვეყანას”. 1893 წელს იგი გადაიქცა დიდ ბრიტანეთის კოლონიად. II მსოფლიო ომის დროს აქ იმართებოდა დიდი ბრძოლა ამერიკელებსა და იაპონელებს შორის. 1976 წელს ქვეყანამ მოიპოვა დამოუკიდებლობა. სოლომონის კუნძულების შემადგენლობაში შედის აღმოსავლეთ რუნელი, რომელიც 1998 წლიდან შედის იუნესკოს მემკვიდრეობის ძეგლთა სიაში. ჰონიარა მდებარეობს კუნძულ გვადალკანალზე, სადაც ცხოვრობს 54,6 ათ. კაცი.

სოლომონის კუნძული.

ეს ქვეყანა მიმზიდველია საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების თვალსაზრისით, მრავალი გარემოების გამო: კუნძულის მოსახლეობის უდიდესი ნაწილი ცხოვრობს ბატონ-ყმურ წყობილებაში. ამიტომ ტურისტებს აქ აინტერესებთ ადგილობრივ, აბორიგენ ადამიანთა ყოფა-ცხოვრების გაცნობა. არქიპელაგი პრაქტიკულად ხელუხლებელია მასობრივი ტურიზმის მხრიდან. ამიტომ აქ შემორჩენილია ველური ბუნება და ექსტრაორდინალური ბუნებრივი პირობები.

ვანუატუ არის წყნარი ოკეანის სამხრეთ-დასავლეთ ნაწილში ახალი ჰებრიდის კუნძულებზე მდებარე საპარლამენტო რესპუბლიკა, რომელსაც ჩრდილოეთიდან ესაზღვრება სოლომონის კუნძულთა ტერიტორიული წყლები, დასავლეთიდან – ავსტრალია, სამხრეთიდან ახალი კალედონიის წყლები, ხოლო აღმოსავლეთიდან – ფიჯის ტერიტორიული წყლები. მისი დედაქალაქია **პორტ-ვილა**.

ვანუატუ მოიცავს 83 კუნძულს, სადაც ადრე ცხოვრობდა ადგილობრივი პოლონეზიელები. ესპანურმა ექსპედიციამ იგი 1605 წელს აღმოაჩინა. მისი ტერიტორიის გარკვეულ ნაწილზე პრეტენზიას აცხადებდნენ საფრანგეთი და გაერთიანებული სამეფო. ვანუატუმ დამოუკიდებლობისათვის ბრძოლა დაიწყო 1970-იან წლებში, რომელსაც მიაღწია 1980 წელს. ვანუატუს ოფიციალური ენებია ბისლამა, ინგლისური და ფრანგული. ვანუატუს ტერიტორიის ფართობია 12,2 ათასი კმ².

ვანუატუ.

2008 წლის მდგომარეობით, მისი მოსახლეობა შეადგენს 215,4 ათას კაცს, საერთო მშპ – 726 მლნ აშშ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე გაანგარიშებით – 1,57 ათას აშშ დოლარს. ამ ქვეყნის ვალუტაა ვანუატუს ვატუ. მოსახლეობის 90% აბორიგენია, ხოლო დანარჩენი კი ევროპელი, ავსტრა-

ლიელი და ოკეანეთის ქვეყნებიდან ჩამოსული იმიგრანტები არიან. ვანუატუში ტურისტებს იზიდავს როიმატა, პორტი-ვილა (ქვეყნის ეკონომიკური, პოლიტიკური და კულტურული ცენტრი). ვანუატუში ტურისტების ჩამოსვლა ხორციელდება ნავსადგურისა და ბაუფილდის საერთაშორისო აეროპორტის მეშვეობით. პორტი-ვილა გაშენებულია ოკეანის სანაპირო ზოლში, რომლის სიახლოვეს არის დაბალი სიმაღლის მთები. ამ ქალაქის კოლორიტსა და არქიტექტურაზე აისახა ბრიტანული, ფრანგული კულტურა.

ევროპული სტილის ქალაქი-პორტ-ვილა და ქალაქი-ლუგენვილი ჰარმონიულად თანაარსებობენ, უძველეს კუნძულებთან ერთად. ყოველ კუნძულს გააჩნია თავისი სპეციფიკა. ვანუატუს კუნძულებს ტურისტებში აღიარება მოუტანა ადგილობრივმა ჯადოქრებმა, მაგიამ და საოცრებებმა. ეს კუნძულები დაფარულია ტროპიკული ტყეებით, სადაც ჯუნგლებში არის ჩაკარგული ადგილობრივი აბორიგენების სოფლები. გარდა ამისა, ვანუატუს სანაპიროსთან ახლოს II მსოფლიო ომის შემდეგ ამერიკელებმა ჩაყარეს მანქანები, იარაღი, ტანკები და სხვა სამრეწველო ტექნიკა, რადგანაც კუნძულის ხელისუფლებამ უარი განაცხადა მომატყუელ ფასად მათ შეძენაზე. ამ ვითარებამ შეიძლება მოიზიდოს ბევრი მყვინთავი. კუნძულზე ბევრია მშენიერი პლაჟები.

კუნძული – **პიტკერნი** არის ტაიტიდან 2160 კმ-ის დაშორებით, ახალ ზელანდიასა და პანამას შორის მდებარე, დიდი ბრიტანეთის კოლონიური სახელმწიფო. მისი მოსახლეობა შეადგენს 50 კაცს, ფართობი – 47 კმ²-ს. იმისათვის, რომ ტურისტმა მიაღწიოს კუნძულამდე, საჭიროა მან ჯერ ჩაფრინდეს თვითმფრინავით ტაიტამდე, ხოლო შემდეგ კი განახორციელოს 36 საათიანი საზღვაო მოგზაურობა, რადგანაც კუნძულზე არ არის ასაფრენი ბილიკი. ერთადერთი დასახლებული პუნქტი კუნძულზე არის ადამსტაუნი. ადგილობრივ ხელისუფლებას გააჩნია შემოსავლის სამი წყარო: მარკების, ხელნაკეთი ნივთების და ინტერნეტ-ბარათების გაყიდვა. გარე სამყაროსთან კავშირი მყარდება კოსმოსური თანამგზავ-

რის ქსელის მეშვეობით. კუნძულის მთავარ საიდუმლოებას წარმოადგენს ხომალდ “ბაუნტის” განძის საიდუმლო.

1787 წელს ბრიტანულმა გემმა “ბაუნტმა” ტაიტისაკენ აიღო გეზი. ეკიპაჟის წევრებმა ამ კუნძულზე გაატარეს რამდენიმე თვე. მათ მოახერხეს აქ ოჯახების გაცნობა და აღარ უნდოდათ უკან დაბრუნება, მაგრამ მათ წასვლას აიძულებდა გემის კაპიტანი. შექმნილი ვითარებიდან გამომდინარე, 1789 წლის 28 აპრილს ამბოხებულებმა (კაპიტანის თანაშემწის კრისტიან ფლენჩერის მეთაურობით), აღმართეს იალქანი. მათ კაპიტანი და მისი მომხრე ეკიპაჟის ჩვიდმეტი წევრი გადასხეს ბარკასის სანაპიროზე, საიდანაც ისინი გაგზავნეს ინგლისში. ამბოხებულები დაბრუნდნენ პიტკერნის კუნძულზე. მათ ხომალდ-ბაუნტისაგან კუნძულზე გადატვირთეს ყოველგვარი ღირებული ქონება, მოხსნეს გემს აღჭურვილობა და ხომალდი დაწვეს. 20 წლის შემდეგ კუნძულს მოადგა ამერიკული გემი, რომელსაც ცოცხალი დახვდა მხოლოდ ერთი ინგლისელი მეზღვაური, რომელსაც შემორჩენოდა 10 ქალი და 23 ბავშვი.¹ ლეგენდის თანახმად, ხომალდ “ბაუნტზე” მდებარეობდა 180 კგ ოქრო. მეზღვაურებმა იგი დამარხეს სადღაც პიტკერნის კუნძულზე.

რეზიუმე:

აზია-წყნარი ოკეანის რეგიონის ქვეყნების ტურისტული რესურსები და რეკრეაციული პოტენციალი საკმაოდ მაღალია. თანამედროვე ტურიზმის განვითარება ძალზე პერსპექტიულია აზიაში. მოსალოდნელია, რომ ახლო მომავალში მოწინავე პოზიციებზე გამოვა ამ რეგიონის ზოგიერთი ქვეყანა (ჩინეთი და იაპონია). ტურისტების მოზიდვის მიხედვით, ჩინეთში ბევრი ღირსშესანიშნაობაა: ერთ-ერთი ყველაზე გრანდიოზული ძეგლია ჩრდილოეთ ჩინეთში მდებარე დიდი ჩინური კედელი, რომლის სიგრძეც შეადგენს 6700 კმ-ს. ჩი-

ნეთში შეიძლება გამოყოფილი იქნეს საერთაშორისო ტურიზმის რამდენიმე პოპულარული ცენტრი: პეკინი, შანხაი, გუანჯოუ, მაკაო, ჰონგ-კონგი, ჰაინანის კუნძული და ტიბეტი. იაპონიის ღირსშესანიშნაობას წარმოადგენს ბუდისტური ძეგლები, წმინდა ტაძრები, იმპერატორის სასახლე, ეროვნული მუზეუმი და ხელოვნების ცენტრი.

ყაზახეთი ტურისტებს სთავაზობს საცხენოსნო მარშრუტებს, ნადირობასა და თევზაობას, ტურებს აბრეშუმის გზის გავლით (თურქმენეთი-ალმათა), აგრეთვე სანატორიუმ-გამაჯანსაღებელ და ეკოლოგიურ მარშრუტებს. ყირგიზეთში ბევრი ბუნებრივი ძეგლია ტიან-შანის მაღალმთიანი სისტემით. ყირგიზეთის მთავარ ბუნებრივ ღირსშესანიშნაობას წარმოადგენს ისიკ-ყულის ტბა. თურქმენეთში შემონახულია ისტორიული მემკვიდრეობის ბევრი ძეგლი: მენეთები, ძველი ციხე-სიმაგრეები, მავზოლეუმი. უზბეკეთი ცნობილია ისტორიული ძეგლებით, ნაკრძალებით ბალნეოლოგიური კურორტებით (ტაშკენტის მინერალური წყლებით, ჩარკატითა და აგალკით).

ბოლო დროს საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების თვალსაზრისით, სულ უფრო მიმზიდველ რეგიონად გადაიქცა ავსტრალიის კონტინენტი და ოკეანეთი. თავის მხრივ, ოკეანეთი მოიცავს ახალ ზელანდიას, მარშალის კუნძულებს, მიკრონეზიას, ახალ გვინეას, სოლომონის, ფიჯის, სამოას კუნძულებს და სხვა ქვეყნებს. ავსტრალიაში ტურიზმის განვითარებას ხელს უწყობს იდეალური დასვენებისთვის საჭირო ხელსაყრელი კლიმატის არსებობა. აქ არასდროს არის ძლიერი სიცივე ან სიცხე. ზაფხულის საშუალო ტემპერატურა შეადგენს + 26⁰-ს, ხოლო ზამთრის საშუალო ტემპერატურა კი +18⁰-ს. ავსტრალიის ტურისტულ ცენტრებად მიიჩნევენ ავსტრალიის ბიზნეს-ცენტრს-სიდნეის, კულტურულ ცენტრს – მელბურნს და ადმინისტრაციულ დედაქალაქს-კანბერას.

ავსტრალიის ტურისტულ ღირსშესანიშნაობას წარმოადგენს დიდი ბარიერული რიფი, რომელიც სამეფო კუნძულის სახით გადაჭიმულია 2000 კმ-ზე. ეს არის ყველაზე მსხვილი

¹ [www.ocean.net/международный туризм, Израиль, ОАЭ, Чехия](http://www.ocean.net/международный_туризм,_Израиль,_ОАЭ,_Чехия).

სამეფო რიგი მთელ პლანეტაზე. ავსტრალიაში დასვენების პოპულარულ ადგილს წარმოადგენს წყნარი ოკეანის კუნძულები, ავსტრალიის მთელ სიგრძეზე – დასავლეთიდან აღმოსავლეთით განვითარებულია სარკინიგზო ტურიზმი. ცნობილია, რომ ქვეყანაში ორგანიზებულია სპეციალური ტურისტული მატარებელი. ავსტრალიის საზღვაო პორტებია სიდნეი, გლადსტონი, პეი-ჰონი და სხვები. ახალი ზელანდიის პორტებს განეკუთვნება: ველინგტონი. ველინგტონში მდებარეობს ხელოვნების ეროვნული გალერეა, ეროვნული მუზეუმი ექსპონატების ბრწყინვალე კოლექციით.

ახალი ზელანდიის ერთ-ერთ მთავარ ტურისტულ ღირსშესანიშნაობას წარმოადგენს ქვეყნის მკვიდრი მოსახლეობის (აბორიგენების) ცხოვრების წეს-ჩვეულებები. ტურისტებისათვის საინტერესო შეიძლება იყოს ადგილობრივ, აბორიგენ ადამიანთა ყოფა-ცხოვრების გაცნობა. ამ ქვეყანაში მდებარეობს ბალნეოლოგიური, სამკურნალო წყლები. ახალი კალედონია მიმზიდველია ეკოლოგიური ტურიზმის განვითარებისათვის. არქიპელაგი ხელუხლებელია მასობრივი ტურიზმის მხრიდან. ამიტომ აქ შემორჩენილია ველური ბუნება, ექსტრაორდინალური ბუნებრივი პირობები. ვანუატუს კუნძულზე ბევრია მშენიერი და პრაქტიკულად უკაცრიელი პლაჟები. ეს კუნძული დაფარულია ტროპიკული ტყეებით. აქ ჯუნგლებში არის ჩაკარგული აბორიგენების სოფლები.

ძირითადი ტერმინოლოგია:

- “ამომავალი მზის ქვეყანა”;
- “აკრძალული” ქალაქი;
- “დიდი სასაკლაო”;
- “ტურისტული მექა”;
- “რახმანოვის გასაღები”;
- “ყაზახეთის მარგალიტი”;
- “ბურანა”;
- “ძველი მერვი”;

- “დიდი ხორასნის” ხალიფა;
- “აჩრდილების ქალაქი”;
- “იალქნების ქალაქი”;
- “მწვანე კონტინენტი”;
- “კუნძულთა კონტინენტი”;
- “კინოს, ოცნებისა და ზღვის სამყარო”;
- “წყნარი ოკეანის შვეიცარია”;
- “სოლომონის ოქროს ქვეყანა”.

ტესტები:

1. შუა აზიის ჩრდილო-აღმოსავლეთით მდებარეობს:

ა) უზბეკეთი;	ბ) ლიტვა;
გ) ლატვია;	დ) ყირგიზეთი.

2. ახალი ზელანდიის დედაქალაქია:

ა) ველინგტონი;	ბ) პორტ-ვილა;
გ) ავარუა;	დ) აპია;

3. ვანუატუს დედაქალაქია:

ა) ველინგტონი;	ბ) პორტ-ვილა;
გ) ავარუა;	დ) აპია;

4. კუნძულ – პიტკერნის (დიდი ბრიტანეთის კოლონიური სახელმწიფოს) დღევანდელი მოსახლეობა შეადგენს:

ა) 47 ათას კაცს;	ბ) 47 კაცს;
გ) 47 მლნ კაცს;	დ) 470 ათას კაცს.

5. ახალ ზელანდიასა და პანამას შორის, ტაიტიდან 2160 კმ-ის დაშორებით მდებარეობს:

ა) სოლომონის კუნძული;	ბ) ვანუატუ;
გ) პიტკერნის კუნძული;	დ) დასავლეთ სამოა.

თავი 11. ახლო აღმოსავლეთის რეგიონის ტურისტული პოტენციალი

ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციის მიერ დაყოფილ ტურისტულ რეგიონებს შორის ერთ-ერთი არის **ახლო აღმოსავლეთის ტურისტული რეგიონი**. თანამედროვე ეტაპზე სულ უფრო იზრდება ამ რეგიონში შემავალი ქვეყნების ტურისტული და რეკრეაციული პოტენციალი. საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების თვალსაზრისით, ამ რეგიონის ქვეყნებს შორის აღსანიშნავია არაბეთის გაერთიანებული საამიროები, ომანი, საუდის არაბეთი, სირია, თურქეთი, კვიპროსი, ისრაელი, ირანი, იორდანია და ლიბანი. შედარებით მოგვიანებით ტურიზმის აქტიური განვითარება დაიწყო ისეთ ქვეყნებში, როგორიცაა: სინგაპური, ერაყი, პალესტინის სახელმწიფო, იემენი, ქუვეითი, ლაზის სექტორი და ლაოსი.

არაბეთის გაერთიანებული საამიროებისა და ომანის ტურისტული პოტენციალი

არაბეთის გაერთიანებული საამიროები (შემოკლებით **ემირატები**) წარმოადგენს არაბეთის ნახევარკუნძულზე მდებარე ფედერალურ-კონსტიტუციური მონარქიის მქონე სახელმწიფოს, რომელსაც ესაზღვრება საუდის არაბეთი, კატარი და ომანი. იგი მდებარეობს სამხრეთ-დასავლეთ აზიაში, რომლის ტერიტორიის ფართობია 83,6 ათ კმ². ემირატების დედაქალაქია **აბუ-ზაბი**, უდიდესი ქალაქია დუბაი, ხოლო ოფიციალური ენა კი არის არაბული. 2005 წლის მდგომარეობით, ემირატების მოსახლეობა შეადგენს 4,49 მლნ კაცს, საერთო მშპ – 159,3 მლრდ აშშ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე გაანგარიშებით კი – 35,5 ათას აშშ დოლარს. ქვეყნის ვალუტა არის ემირატების დირჰემი.

ემირატების დიდი ნაწილი უდაბნოს უკავია. ამიტომ მოსახლეობა ძირითადად ცხოვრობს ზღვისპირა ზოლში ან ოაზისებში. 1970-იანი წლებიდან ოაზისების მიმდებარე უდაბნოებში დაიწყო მათი ნაყოფიერ მიწებად გადაქცევა. ემირატები მსოფლიოს ერთ-ერთი ყველაზე ცხელი სახელმწიფოა, რომელიც შედგება 7 საამიროსაგან. კერძოდ ესენია: აბუ-დაბი, აჯმანი, დუბაი, ფუჯაირა, რას-ალ-ხაიმა, შარჯა და უმა-ალ-ქუვაინი. კერძოდ, **აბუ-დაბი** ყველაზე დიდი ემირატია, 900 ათ. მცხოვრებით, დედაქალაქითა და პრეზიდენტის რეზიდენციით. **დუბაი** – სიდიდით მეორე ემირატია, რომელიც წარმოადგენს ბიზნესის, ვაჭრობის, დასვენებისა და გართობის ერთ-ერთ მსოფლიო ცენტრს. **შარჯა-არაბეთის** გაერთიანებული ემირატების “კულტურული დედაქალაქი” – სიდიდით მესამე ემირატია. აქ ბევრი მუზეუმი, ისტორიული ძეგლი, მეჩეთი და ბაზარია. **აჯმანი** არის ყველაზე პატარა ემირატი, რომელიც წარსულში ცნობილი იყო მარგალიტის მოპოვების ადგილად. ახლა ის გამოირჩევა თევზის განვითარებული რეწვითა და არაბული ხომალდების წარმოებით. **უმა-ალ-ქუვაინი** არის ემირატი, სადაც განვითარებულია მეთევზეობა. ის თევზის შემსწავლელი სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრია. **რას-ალ-ხაიმა** არაბეთის გაერთიანებული ემირატების ჩრდილოეთ ნაწილში მდებარე ემირატია. XVI საუკუნიდან მოყოლებული იგი მუდმივად განიცდიდა თავდასხმას უცხოელი დამპყრობლებისაგან. **ფუჯაირას** ემირატი მდებარეობს არაბეთის ემირატების აღმოსავლეთ ნაწილში. იგი რეკომენდებულია ბუნების მოყვარულთა დასვენებისთვის და ასევე მათთვის, ვინც ამჯობინებს განმარტოვებით სიჩუმეში ყოფნას. ფუჯაირაში ნაკრძალის სამი – ჩანჩქერის, ბადის და თბილი ბარნეოლოგიური წყაროების ზონაა. ამ ემირატის უდაბნოში ტარდება შეჯიბრი სირბილში. ემირატების ყველა საამიროში მოქმედებს ისლამური სამართალი. მოსახლეობის უმრავლესობა არის სუნიტი მუსლიმი, ხოლო მცირე ნაწილი კი – შიიტები.

არაბეთის გაერთიანებულ საამიროებს აქვს მაღალინდუსტრიული ეკონომიკა. ქვეყნის ძირითადი რესურსი ნავთობი

და გაზია. საუდის არაბეთისა და ქუვეითისგან განსხვავებით აქ გვიან (1969 წელს) დაიწყო ნავთობის მოპოვება. დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ ქვეყნის ხელისუფლებამ გამოისყიდა უცხოური სანავთობო კონცერნების აქტივები. ნავთობისაგან მიღებული გრანდიოზული ფინანსური შემოსავლები მთავრობას აძლევს უმსხვილესი სოციალურ-ეკონომიკური პროგრამების განხორციელების საშუალებას. ქვეყანაში არის თავისუფალი ეკონომიკური ზონები, რომელიც პირველად დაარსდა დუბაის პორტის ირგვლივ 1980-იან წლებში.

XX ს-ის ბოლოს საამიროები გადაიქცა ახლო აღმოსავლეთის მსხვილ საფინანსო ცენტრად. სოფლის მეურნეობაში დასაქმებულია მოსახლეობის 5%, რომელიც აკმაყოფილებს კვების პროდუქტებზე არსებული ადგილობრივი მოთხოვნის მხოლოდ 25%-ს. თევზჭერიდან მიღებული შემოსავლები 4-ჯერ აღემატება სოფლის მეურნეობიდან მიღებულ შემოსავლებს. ემირატებს საექსპორტოდ გააქვს ნავთობი და ნავთობპროდუქტები, გაზი, ალუმინი, ხოლო იმპორტზე კი შემოაქვს მძიმე მანქანათმშენებლობის პროდუქცია, სატრანსპორტო აღჭურვილობა, სასოფლო-სამეურნეო პროდუქცია.

დუბაიში შექმნილია პალმის ხელოვნური კუნძულები, სადაც განლაგებულია უმთავრესი ტურისტული ინფრასტრუქტურა. იგი არის ტრადიციების პროგრესთან შერწყმის ნიმუში. არაბეთში რელიგია კრძალავს უცხოელებისათვის მიწის მიყიდვას. ამიტომ არაბებმა ხელოვნური კუნძულის შექმნა გადაწყვიტეს. მათ შესაბამისად ამ მიწის თავისუფლად გაყიდვაც შეეძლებათ. ამ კუნძულებმა “პალმის კუნძულის” სახელწოდება მიიღო მისი ფორმის გამო. იგი მსოფლიოში უდიდესი ხელოვნური კუნძულია, რომელიც ჩინეთის დიდი კედლის მსგავსად, კოსმოსიდან შეუიარაღებელი თვალითაც გამოჩნდება. კუნძული „ხის ტანისაგან“ და ნახევარმთვარისგან შედგება. “პალმის ტანზე”, რომლის სიგრძე 2 კმ-ია, ხოლო სიგანე კი – 450 მ, განთავსებულია უმაღლესი დონის 7 სასტუმრო, მრავალი მაღაზია და საცხოვრებელი სახლი. ლუქსის კლასის მქონე 10 შენობა ზღვას გადაჰყურებს. კუნ-

ძულის ცენტრში ორი სასტუმრო და 2 დიდი ნავსადგურია განთავსებული. მთლიანობაში კუნძულზე 60 სასტუმრო, 400 ვილა და 5000 აპარტამენტი. წყლის პარკები, რესტორნები, სავაჭრო ცენტრები, სპორტული კლუბები, კინოთეატრები და დაივინგის მოყვარულთათვის სპეციალური ადგილებია განთავსებული. კუნძულის 17 “ტოტი” ზღვის სხვადასხვა მხარესაა მიმოფანტული. ერთ-ერთი მათგანი ყვავილების ბაღითაა დაფარული, ხოლო დანარჩენებზე კი კოტეჯები და ვილებია. “ნახევარმთვარეზეც” უმაღლესი კლასის სასტუმროებია. აქ ევა მსოფლიოს უდიდესი წყალქვეშა პარკი დაივინგის მოყვარულთათვის. წყალქვეშ მდებარეობს “დაკარგული ქალაქი”, სადაც ჩაძირული თვითმფრინავების, გემების, ეგვიპტური პირამიდებისა და ძველი რომაული კოლონადების ნახვაა შესაძლებელი. წყალქვეშ ტურისტები მათ ისტორიასაც გაეცნობიან.

რიგით მეორე კუნძულია “პალმა ჯებელ ალი”, რომლის სიგრძეა 2,4 კმ, სიგანე – 450 მ. მასზე „ზღვის სოფელია“ განთავსებული, სადაც 8 სასტუმრო, ელიტარული საცხოვრებელი სახლები, კინოთეატრები და სხვა დასასვენებელი დაწესებულებებია. მთლიანად კუნძულების მშენებლობაზე 100 მლნ მპ ქვიშა და ქვა დაიხარჯა, ხოლო დუბაის სახმელეთო ზოლი 120 კმ-ით დაგრძელდა. აქ ყველა მასალა ემირატებიდან იქნა მოტანილი.

უნიკალური კომპლექსი “მსოფლიო” 7 კონტინენტისა და 200 ხელოვნური კუნძულისაგან შედგება. იგი დუბაის სასტუმრო “ბურჯ-ალ არაბის” მოპირდაპირე მხარესაა გაშენებული. ხელოვნური კუნძულებისაგან განსხვავებით, აქ ჩასვლა მხოლოდ ზღვიდან არის შესაძლებელი. 200 კუნძული მსოფლიოს თითო ქვეყანას წარმოადგენს. ეს კუნძულები შესაბამისი ქვეყნის ლანდშაფტით და დიზაინით არის წარმოდგენილი. კუნძულების შექმნის იდეა გაჩნდა დუბაის ხელსაყრელი გეოგრაფიული მდებარეობის გამო, რამაც იგი საუკეთესო ტურისტულ ადგილად აქცია. “პალმა-აილენდს” თავისი უნიკალური სილამაზის გამო, მსოფლიოს მერვე საოცრებას

უწოდებენ. სამ კუნძულს შორის მოთავსებულია 100-მდე მდიდრული სასტუმრო, საცხოვრებელი ვილები, ბინები თავისი სანაპირო ზოლით, მცირე პორტები, წყლის პარკები, რესტორნები, სავაჭრო ცენტრები, სპორტული დაწესებულებები და გამაჯანსაღებელი ცენტრები.

დუბაის “ბურჯ-თაუერი” მსოფლიოს ყველაზე მაღალი შენობაა. მისი სიმაღლეა 800 მ. თუმცა დუბაის არქიტექტურული მიღწევები ამით არ შემოიფარგლება. საკუთარ რეკორდს მოხსნის “ალ-ბურჯ-თაუერი”, რომელსაც 200 სართულზე მეტი ექნება და 1 კმ-ს მიაღწევს. ნაგებობა შედგება სამი გამოყოფილი ცათამბჯენებისაგან, რომლებიც ერთმანეთთან რამდენიმე ხილით იქნებიან დაკავშირებული. ერთ-ერთი ცათამბჯენი დანარჩენებზე დაბალია და მას სახურავზე აქვს უზარმაზარი საცურაო კომპლექსი. დუბაის კუნძულების მშენებლობა უდიდეს ხარჯებთან არის დაკავშირებული, თუმცა პროექტი მაინც რენტაბელურია. კუნძულთა უმეტესი ნაწილი კერძო მფლობელობაშია. დუბაიში იმართება უმაღლესი დონის წვეულებები, მოდის კვირეულები, სპორტული შეჯიბრებები. კურორტის ხშირი სტუმრები არიან კინო-ვარსკვლავები, მსახიობები და მომღერლები.

დუბაის კუნძულები ბევრ ასპექტში წარმოადგენენ თანამედროვე საოცრებას. ქვეყანა ნავთობიდან მიღებულ უდიდეს კაპიტალს აბანდებს ტურიზმის განვითარებაში, რაც უახლოეს პერიოდში მას მოუტანს ბევრად უფრო მეტ მოგებას, ვიდრე სხვა დარგებში დაბანდებული ინვესტიციები. არაბთა გაერთიანებულ საამიროებში ტურისტებს იზიდავს იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლები: “ალ-აინი” და “ნაკიილ-ტაუერი”. “ნაკიილ-ტაუერის” სიმაღლე იქნება 1,4 კმ.

ამრიგად, მიუხედავად თავისი მცირე ასაკისა, ემირატები მაინც ძალიან კარგად არის ცნობილი უცხოელი ტურისტებისათვის. დროის მოკლე ინტერვალში ემირატებმა მოახერხეს უპრეცედენტო აღმავლობა: მცირერიცხოვანი დასახლების მქონე უწყლო უდაბნოს ადგილზე, წარმოიქმნა მაღალ-

განვითარებული ქვეყანა. აქ მოხვედრას ცდილობს მსოფლიოს თითქმის ყველა ტურისტი.

ომანი ეს არის სამხრეთ-დასავლეთ აზიაში, არაბეთის ნახევარკუნძულის სამხრეთ-აღმოსავლეთ ნაწილში, არაბეთის ზღვის სანაპიროზე მდებარე მონარქისტული ქვეყანა, რომელსაც ესაზღვრება საუდის არაბეთი, ემირატები და იემენი. მისი დედაქალაქია **მასკატი**, ხოლო ოფიციალური ენა კი არის არაბული. ომანის ტერიტორიის ფართობი შეადგენს 309,5 ათას კმ²-ს. 2006 წლის მდგომარეობით, მისი მოსახლეობა შეადგენს 3,2 მლნ კაცს, საერთო მშპ – 52 მლრდ აშშ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე გაანგარიშებით კი – 19,9 ათას აშშ დოლარს. მისი ვალუტა არის ომანის რიალი.

ომანის სამხრეთ სანაპიროები უმთავრესად სწორხაზოვანია, ხოლო ჩრდილოეთით კი – შეჭრილ-შემოჭრილი. ომანის ყურის სანაპიროს გასწვრივ აღმართულია ომანის მთები. ამ ქვეყნის ცენტრალური ნაწილი უკავია ქვიშიან უდაბნოს. ქვეყანა მდიდარია ნავთობით, ბუნებრივი აირითა და სპილენძის მადნით. თანამედროვე ეტაპზე ომანის ეკონომიკა მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული ნავთობის მოპოვებასა და ექსპორტზე. ომანის კლიმატი მშრალია. აქ ჰავა უდაბნოს ტიპისა და ტროპიკულია. შიდა რაიონებთან შედარებით სანაპიროზე ნალექი უფრო მაღალი დონისაა. წლიურად იგი აღწევს რამდენიმე ასეულ მმ-ს. ივლისში საშუალო ტემპერატურა აქ შეადგენს +32⁰C-ს, იანვარში –21⁰C-ს, მასკატი ითვლება მსოფლიოს ყველაზე ცხელ დედაქალაქად. VII– XI საუკუნეებში ომანი შედიოდა არაბთა სახალიფოს შემადგენლობაში. ის XIII ს-ში იყო საფრანგეთისა და დიდი ბრიტანეთის ბრძოლის ობიექტი. მას XVI–XVIII სს-ში ბატონობდა ჯერ პორტუგალია, შემდეგ კი–ირანი.

ომანში ტურისტებს იზიდავს საკმევლის მიწა, რომელიც მოიცავს საკმევლის ხეებსა და ქარავნის ოაზისის ნარჩენებს. ის იყო შუა საუკუნეებში საკმევლის ვაჭრობის საუკეთესო ადგილი. თანამედროვე ეტაპზე საკმევლის მიწა არის მნიშვნელოვანი არქეოლოგიური ადგილი. 2000 წლიდან საკ-

მეველის მიწა შეტანილია იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლთა სიაში. ამავე ნუსხაში შედის აფლას ირიგაციული სისტემა, ბატი, ალ-ხუთმი, ალაიუნი, ბაჰლას ციხე-სიმაგრე.

ომანი, განსხვავებით მეზობელი არაბეთის გაერთიანებული ემირატებისაგან, ჯერ კიდევ არაა ბოლომდე შესწავლილი უცხოელი ტურისტების მიერ. იგი ბოლო დრომდე დაკეტილი იყო ტურისტებისათვის. ნავთობის რეალიზაციიდან მიღებულმა შემოსავლებმა ხელი შეუწყო ომანის ინფრასტრუქტურის განვითარებას. მისმა მრავალწლიანმა იზოლაციამ ამ ქვეყანას შეუნარჩუნა ეროვნული კულტურისა და ადგილობრივი მოსახლეობის ყოფა-ცხოვრების თავისებურებანი. ამიტომ ომანი წარმოადგენს გასოცარ ქვეყანას, მათთვის, ვისაც სურს გაეცნოს არაბული ცხოვრების საიდუმლოებას და განთავსდეს პრესტიჟულ საერთაშორისო დონის სასტუმროებში. ომანში დასვენების ყველაზე გავრცელებულ ფორმას წარმოადგენს წყალქვეშა ცურვა.

საუდის არაბეთის ტურისტული პოტენციალი და მისი გამოყენების საშუალებები

საუდის არაბეთის სამეფო ახლო აღმოსავლეთის რეგიონის ერთ-ერთი ყველაზე რელიგიური და ჩაკეტილი ქვეყანაა. იგი მდებარეობს სამხრეთ-დასავლეთ აზიაში. მას უკავია არაბეთის მთელ მსოფლიოში ყველაზე მსხვილი ნახევარკუნძულის უდიდესი ნაწილი. მისი მოსაზღვრე ქვეყნებია იორდანია, ერაყი, ქუვეითი, კატარი, არაბთა გაერთიანებული საამიროები, ომანი და იემენი. საუდის არაბეთის დედაქალაქია **ერ-რიადი**, ხოლო უდიდესი ქალაქები კი არის ჯიდა, მექა, ატ-ტაიფი, მედინა და დამამი. ქვეყნის ოფიციალური ენაა არაბული, ხოლო რელიგია კი არის ისლამი. საუდის არაბეთის ტერიტორიის ფართობი შეადგენს 2,15 მლნ კმ²-ს. 2007 წლის მდგომარეობით ქვეყნის მოსახლეობა შეადგენს 27,6 მლნ კაცს, საერთო მშპ – 446 მლრდ აშშ დოლარს, ხოლო

ერთ მოსახლეზე გაანგარიშებით კი – 21,2 ათას აშშ დოლარს. ქვეყნის ვალუტა არის საუდის რიალი.

საუდის არაბეთი.

ქვეყნის ტერიტორიების უდიდესი ნაწილი უკავია უდაბნოებს. ამ ქვეყანაში მდებარეობს წინასწარმეტყველ მუჰამედის სამშობლო და ისლამის აკვანი – ჰიჯაზი. აქ არის მთავარი მუსულმანური სიწმინდეები მექა და მედინა. სადაც ყოველწლიურად მილიონობით ადამიანი ასრულებს ჰაჯს. საუდის არაბეთში ტურისტებს იზიდავს იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლთა სიაში შეტანილი ისეთი კულტურული ძეგლები, როგორიც არის: დირაია და მადაინ-სალიჰი, აგრეთვე შენობა-ნაგებობები (მეჩეთები), მასჯიდ ალ-ნაბავი და მასჯიდ ალ-ჰარამი. ადმინისტრაციული თვალსაზრისით, ეს ქვეყანა იყოფა 4 პროვინციად (ჰიჯაზი, ნეჯდი, ასირი და შარკი), 13 ემირატად. ემირატები კი, თავის მხრივ, იყოფიან მუჰაფაზაებად. ქვეყანაში სულ 118 მუჰაფაზაა.

ქვეყნის ეკონომიკის წამყვანი სექტორია ნავთობმომპოვებელი მრეწველობა. საუდის არაბეთზე მოდის ნავთობის მსოფლიო მარაგების უდიდესი ნაწილი (დაახლოებით 30%). ნავთობის საბადოების გახსნის შემდეგ საუდის არაბეთი გა-

დაიქცა რეგიონის უმდიდრეს ქვეყნად. იგი ფლობს ნავთობს, ბუნებრივ აირს, რკინის მადანს, ოქროსა და სპილენძს. საუდის არაბეთს საექსპორტოდ გააქვს ნავთობი. იგი ნავთობის უდიდესი მწარმოებელი ქვეყანაა მსოფლიოში. საუდის არაბეთი დამოუკიდებელ სახელმწიფოდ გადაიქცა 1923 წლის წინ. სტაბილურობის შენარჩუნება და ექსტრემიზმთან ბრძოლა ყოველთვის შედიოდა არაბეთის ინტერესებში.

საუდის არაბეთში ტურისტებს იზიდავს ისეთი ისტორიულ-კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლები, როგორიცაა: ერ-რიადი (თანამედროვე არქიტექტურა, მასშაჰის ციხე-სიმაგრე, ღირაია), მექა და მედინა (მუსულმანთა წმინდა ადგილები), ჯიდა (ძველი ქალაქი და მუზეუმი) და ჰუფუფი (ოაზისი, კასრ-იბრაჰიმის ციხე-სიმაგრე).

საუდის არაბეთი არის ისლამური ტრადიციების მკაცრად დამცველი ქვეყანა, რაც ვლინდება ტურისტულ ფორმალობაში: აქ აკრძალულია ალკოჰოლური სასმელების შეტანა, სიკვდილით ისჯება ნარკოტიკებით მოვაჭრეები, მისი ექსპორტიორები და იმპორტიორები, აკრძალულია რელიგიური წიგნების შეტანა, აგრეთვე ისრაელის სამარკო ნიშნის მქონე პროდუქციის შეტანა. ამ ქვეყანაში აკრძალულია მოკლე ქვედაწელთ, მოკლეკლავიანი და ყელამოჭრილი ტანსაცმლით ან შარვალში გამოწყობილი ქალების ქუჩაში გამოსვლა. ამ ქვეყანაში საერთაშორისო ტურიზმის ძირითად სახეობას წარმოადგენს აღმსარებლობის ფორმაში განხორციელებული რელიგიური ტურიზმი.

საუდის არაბეთში აღმსარებლობა ეფუძნება ტრადიციულ ისლამურ კულტს. ყოველმა მუსულმანმა თუნდაც სიცოცხლეში ერთხელ მაინც უნდა შეასრულოს აღმსარებლობა (ჰაჯი) წმინდა ქალაქ მექასა და მედინაში. მექა წარმოადგენს აღმსარებლობის ადგილს, რადგანაც, გადმოცემის თანახმად, აქ დაიბადა ისლამის მოძღვრების დამფუძნებელი წმინდა მოციქული მუჰამედი, ხოლო მედინაში კი მდებარეობს მისი საფლავი.

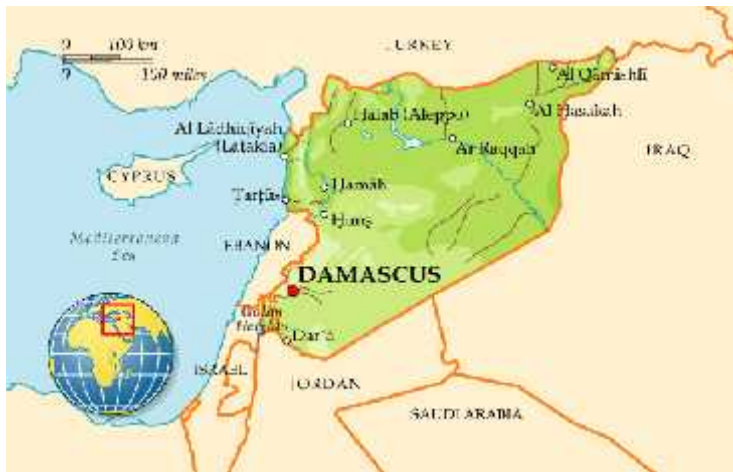
სირიის ტურისტული პოტენციალი

სირიის არაბთა რესპუბლიკა ერთპარტიული სოციალისტური სისტემის მქონე ქვეყანაა, რომელიც მდებარეობს სამხრეთ-დასავლეთ აზიაში, ხმელთაშუა ზღვის სანაპიროზე. მას დასავლეთიდან ესაზღვრება ლიბანი და ხმელთაშუა ზღვა, ჩრდილოეთიდან—თურქეთი, აღმოსავლეთიდან —ერაყი, სამხრეთიდან—იორდანია, ხოლო სამხრეთ-დასავლეთიდან კი—ისრაელი. სირიის დედაქალაქია **დამასკო**. ქვეყნის ტერიტორიის ფართობია 185,2 ათასი კმ². 2007 წლის მდგომარეობით, ქვეყნის მოსახლეობა შეადგენს 19,4 მლნ კაცს, საერთო მშპ –71,7 მლრდ აშშ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე გაანგარიშებით – 5,3 ათას დოლარს. სახელმწიფო ენაა არაბული. მოსახლეობის 85% მუსულმანია, ხოლო 15% კი—ქრისტიანი. ადმინისტრაციული თვალსაზრისით, ქვეყანა დაყოფილია 14 რეგიონად. სწორედ სირიაში ჩაედინება მდინარე ევფრეტი. სირია ფლობს ნავთობს, ფოსფატებს, რკინის მადანს, ქვამარილს, მარმარილოს, თაბაშირს, ჰიდროენერგიას, ქრომსა და მანგანუმს. მას საექსპორტოდ გააქვს ნავთობპროდუქტები, ბამბა, ფოსფატები და ხილ-ბოსტნეული. ქვეყნის ვალუტაა სირიული ფუნტი.

სირიაში ტურისტების მოზიდვას განაპირობებს ისეთი ისტორიულ-კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლები, როგორიცაა: კრაკ-დუ-შევალიე (ჯვაროსანთა ერთ-ერთი საუკეთესო ციხე-სიმაგრე), პალმირა (რომაული პერიოდის ნაქალაქარი), ალეპო (ციხე-სიმაგრე, მქნეთები და მუზეუმები). სირიამ საფრანგეთისაგან სრული დამოუკიდებლობა მოიპოვა 1946 წელს. სირიაში ტურისტებს აგრეთვე იზიდავს ანტიოქიის მართლმადიდებლური ეკლესია, აგრეთვე სირიაში მდებარე იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლები— ალეპო, ბოსრა, დამასკო, კრაკ-დუ-შევალიე, მკვდარი ქალაქები, პალმირა,

სალადინის ციტადელი. დამასკოდან 50 კმ-ის დაშორებით მდებარეობს ქალაქი მალულა, რომლის მცხოვრებნიც ლაპარაკობენ ქრისტეს ენაზე, არამეულად. სირიაში ტურისტები ჩაღიან ქრისტიანული აღმსარებლობის ჩასატარებლად თეკლას ტაძარში, რომელიც აშენებულია წმინდა თეკლას საფლავისა და გამოქვაბულის გარშემო. ქრისტიანული აღმსარებლობის უმრავლესობა მიეკუთვნება ბერძნულ-კათოლიკურ ეკლესიას, სადაც ყოველი წლის 14 სექტემბერს დიდი ზეიმით აღინიშნება ჯვართამაღლება. სწორედ მალულაში არის მსოფლიოში უძველესი ეკლესია, რომელიც მაცხოვარის ჯვარცმიდან რამდენიმე წელიწადში ააგეს. ამ ეკლესიაში რელიგიური აღმსარებლობა ტარდება ყოველი წლის 7 ოქტომბერს.

სირია.

სირია არის მუსულმანურ სამყაროსთან ქრისტიანების შეტაკების ადგილი, რომელიც წარსულის (შუა საუკუნეების) ეპოქაში, კათოლიკური ეკლესიების ეგიდით, ცდილობდა გაეთავისუფლებინა წმინდა ადგილი მუსულმანებისაგან. ქრისტიანულ მიმდინარეობათა შესახებ მიგვითითებს აქ ნანგრევებად ქცეული კათოლიკური ძეგლები. დამასკო მსოფლიოს ერთ-ერთი უძველესი ქალაქია, რომელიც ცნობილია თავისი

ძველი არქიტექტურული ძეგლებით, ეკლესიებითა და მეჩეთებით. დედაქალაქში 200-ზე მეტი მეჩეთია. ხმელთაშუა ზღვის სანაპიროს იმ მონაკვეთის სიგრძე, რომელიც შედის სირიის ტერიტორიულ საზღვრებში, შეადგენს 200 კმ-ს.

სიდიდით მეოთხე ქალაქ – ლატაკიაში (სირიის მთავარ საზღვაო პორტში) მდებარეობს ერთ-ერთი ძვირადღირებული, კომფორტული და პრესტიჟული კურორტი – შატ-ალ-აზრაკი. სირიას გააჩნია რამდენიმე თანამედროვე აღიარებული სამთო კურორტი, რომელთაც განეკუთვნება სლენფე და მაშტა-ალ-ჰელუ. საერთაშორისო ტურიზმის განვითარებას სირიაში ეწინააღმდეგება მთელი რიგი ისტორიულად გართულებული მდგომარეობა: სირია, სხვა არაბული ქვეყნების მსგავსად, არ აღიარებს ისრაელის დამოუკიდებლობას. 1973 წელს სირიამ, ეგვიპტესთან ერთად, დაიწყო ომი ისრაელის წინააღმდეგ. ამ ისტორიულმა ფაქტმა დაძაბა ურთიერთობა ისრაელსა და სირიას შორის. სირიაში შესასვლელად ვიზა არ გაიცემა ისრაელის მოქალაქეებზე, ხოლო სირია-ისრაელის საზღვართან მდებარე რაიონებში მოგზაურობა სახიფათოა. სირიის ხელისუფლებას უკვე მრავალი წლის განმავლობაში მართავს ასადთა საგვარეულო წარმომავლობის კლანურ-დიქტატორული რეჟიმი.

თურქეთის ტურისტული რესურსები და მისი გამოყენების შესაძლებლობები

თურქეთის რესპუბლიკა მდებარეობს დასავლეთ აზიაში და თრაკიზე სამხრეთ-აღმოსავლეთ ევროპის ბალკანეთის რეგიონში, ანატოლიის ნახევარკუნძულზე. მას ესაზღვრება 8 ქვეყანა: ბულგარეთი, საბერძნეთი, საქართველო, სომხეთი, აზერბაიჯანი, ირანი, ერაყი და სირია. სამხრეთით თურქეთს ესაზღვრება ხმელთაშუა ზღვა, დასავლეთით – ეგეოსის ზღვა, ჩრდილოეთით – შავი ზღვა. ანატოლიას თრაკესაგან აშორებს მარმარილოს ზღვა, ბოსფორისა და დარდანელის სრუტეები, რომელთაც აზიისა და ევროპის გამყოფ საზღ-

ვრად მიიჩნევენ. ამდენად, თურქეთი ტრანსკონტინენტური ქვეყანაა. მისი დედაქალაქია **ანკარა**, უდიდესი ქალაქებია სტამბოლი, იზმირი, ბურსა, ანტალია და სამსუნი. ოფიციალური ენაა თურქული. ამ ქვეყნის ტერიტორიის ფართობია 783,56 ათასი კმ². 2009 წლის მდგომარეობით, მისი მოსახლეობა შეადგენს 75 მლნ კაცს, საერთო მშპ –915 მლრდ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე გაანგარიშებით–13,1 ათ. დოლარს. ვალუტაა თურქული ლირა.

თურქეთი.

თურქეთში ტურისტებს იზიდავს არქიტექტურული ძეგლები – ვარდისა და სელიმიეს მეჩეთები, მუზეუმი – სანტრალისტამბული, სასახლეები – დოლმაბაჰჩე, თოფკაფი (სტამბოლი), ციხე-სიმაგრეები – მგელციხე, არტანუჯი, თუხარისი, ოლთისი, ბეჭისი, კალმახის, ფარნაკის, ქაჯის და ყველის ციხესიმაგრეები, თურქეთში მდებარე იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლები – გორემეს ეროვნული პარკი, კაპადოკიის კლდეები, ქალაქ – დივრიგის დიდი მეჩეთი და ჰოსპიტალი, სტამბოლის ისტორიული ნაწილი, ხათუსას ნანგრევები, ნემრუტ-დაღი, ანტიოქოს მწვერვალზე მდებარე ფამუქ ქალეს საფლავი, ძველი იერაპოლისი, ქსანფი-ლეტრონი, ქალაქი – საფრანბოლუ, ძველი ტროის არქეოლოგიური გათხრები და სელიმიეს მეჩეთი. ამ ქვეყანაში ტურისტებს აგრეთ-

ვე იზიდავს მონასტრები: აგიაპატი, ბერთა, ექექი, მიჯნადორი, ოპიზა, პარხალი, ტბეთის მონასტერი, შატბერდი, ხანძთა, სოხტოროტი (შუა საუკუნეების ქართული ხუროთმოძღვრების ძეგლი, რომელიც მდებარეობს ამჟამად თურქეთის ტერიტორიაში შემავალ ისტორიულ ტაოში). ეს ოთხეუთხა დარბაზული ეკლესია ამჟამად გადაკეთებულია მეჩეთად. თურქეთის მოსახლეობის უმრავლესობა სუნიტია. თურქ-სელჩუკებისა და ოსმალების შემოსევის დროს იძულებით გაათურქეს ქართველები, აფხაზები, აჭარლები, ალბანელები, არაბები, სირიელები, ბისნიაკები, ჩერქეზები, ქურთები, ლაზები, ბოშები, სომხები, ბერძნები და ებრაელები.

აზიისა და ევროპის გასაყარზე სტრატეგიული მდებარეობის გამო, თურქეთის მიმართ დაინტერესება ოდითგანვე იყო. მისი კულტურა დასავლეთისა და აღმოსავლეთის კულტურათა ნაზავია. ძლიერი ისტორიული, კულტურული და ეკონომიკური გავლენით თურქეთმა რეგიონში შეიძინა სტრატეგიული მნიშვნელობა. მნიშვნელოვანია ბოსფორისა და დარდანელის სრუტეები. თურქეთი უპირატესად მთა-გორიანი ქვეყანაა. აზიური ნაწილის დასავლეთ ტერიტორიები ძირითადად უჭირავს ანატოლიის ზეგანს, ხოლო აღმოსავლეთი ნაწილი უპირატესად საშუალო და მაღალი მთებითაა წარმოდგენილი.

მისი პოლიტიკური სისტემა ჩამოყალიბდა 1923 წელს მუსტაფა ქემალ ათათურქის მეთაურობით (რომელიც ქართულად ნიშნავს “თურქების მამას”). იგი თურქეთს ხელმძღვანელობდა XX საუკუნის დასაწყისში, როცა ქვეყანაში მძვინვარებდა პოლიტიკური და ეკონომიკური კრიზისი. მან მოუწოდა თურქეთის ერს, შეეზღუდათ ფუნდამენტური ისლამისტური ტრადიციები და შემოებრუნებინათ ქვეყანა ევროპული განვითარების მიმართულებით. ამ ტენდენციას აქვს ადგილი დღესაც. ის აისახება თურქეთის ახლანდელ პოლიტიკაშიც, რაც გამოიხატება იმაში, რომ ეს ქვეყანა ცდილობს ევროკავშირში გაწევრიანებას. ეკონომიკური თვალსაზრისით, თურქეთი მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული საგარეო სა-

ნედლეული და სამრეწველო ბაზრებზე. მისი საერთაშორისო სპეციალიზაციის საფუძველს წარმოადგენს მომპოვებელი, მსუბუქი, კვების მრეწველობა, მშენებლობა, სამუშაო ძალის აქტიური ემიგრაცია და საგარეო ვაჭრობა მეზობელ ქვეყნებთან. აქ ინფლაციის დონე არის 8,2%, უმუშევრობის დონე კი – 10,4%, მასობრივი პრივატიზაციის შედეგად თურქეთმა შეძლო 21 მლრდ დოლარის უცხოური ინვესტიციების მოზიდვა. საბჭოთა კავშირის დაშლამ თურქეთს დამატებითი შესაძლებლობები მისცა განევრცო თავისი პროდუქცია პოსტსაბჭოურ ქვეყნებში და მიეღო მათგან ბუნებრივი და სამრეწველო ნედლეული, გაეყვანა ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის ნავთობსადენი, რითაც თურქეთი იქცა დასავლეთისათვის ენერგომატარებლების სტრატეგიულ მიმწოდებლად.

თურქეთი ნატოს, ევრო-საბჭოსა და დიდი ოცეულის წევრი ქვეყანაა. აქ იღებს სათავეს ევფრატი და ტიგროსი. თურქეთი იყოფა 7 რეგიონად, 81 ქვერეგიონად და 923 რაიონად. თურქეთის ტერიტორიისათვის დამახასიათებელია კონტინენტური კლიმატი, რომელიც ხასიათდება. ზამთრის ტემპერატურის მკვეთრი ვარდნით და ზაფხულის ტემპერატურის მკვეთრი ზრდით. თურქეთის სერიოზული ეროვნული პრობლემაა ქურთი უმცირესობის ბრძოლა დამოუკიდებლობისთვის, მაგრამ არსებობს ქურთების დასახლება, რომლებიც ფლობენ ზღვის სანაპიროზე გაშენებულ სასტუმროთა კომპლექსს. და მაინც, მიუხედავად იმისა, თუ რამდენად დიდია ტერორიზმის განვითარების შედეგად კურორტებზე არსებული წესრიგის მოშლის საფრთხე, ქვეყანაში იგი არ იგრძნობა.

თურქეთს მრავალფეროვანი კულტურა აქვს. მთავრობამ დიდძალი რესურსები დააბანდა ნატიფ ხელოვნებაში: მუზეუმებში, თეატრებში, ოპერასა და არქიტექტურაში. თურქულ კულტურაში შერწყმულია ტრადიციული რელიგიური და ისტორიული ღირებულებები. თურქულ ლიტერატურაზე დიდი გავლენა მოახდინა სპარსულმა და არაბულმა ლიტერატურამ.

რამ. ბოლო დროს უფრო შესამჩნევი გახდა ევროპული კულტურის გავლენა.

თურქეთში ნაპოვნი არქიტექტურული ელემენტები მოწმობს ტრადიციების ნაზავს – გვიანდელ ოსმალურ არქიტექტურულ ექსპონატებს, ადგილობრივ და ისლამურ შედეგებს, დასავლურ სტილებს, რაც განსაკუთრებით თვალსაჩინოა სტამბოლში. თურქეთში ტურისტებს იზიდავს ისეთი ისტორიული მემკვიდრეობა, როგორიცაა: სტამბოლში – აიასოფიას ტაძარი, მეჩეთები, მუზეუმები და აღმოსავლური ბაზრები; ნაქალაქარებში – ეფესი, მილეტი, პერგამა და ანტიოქია; თურქული ეპოსი – ქითაბი დედე ქორქული (X–XI საუკუნეები).

ამდენად, თურქეთი წარმოადგენს ერთ-ერთ პოპულარულ ტურისტულ ქვეყანას საერთაშორისო ტურისტებისათვის. ქვეყნის საერთაშორისო სპეციალიზაციის როლში გამოდის ტურიზმი. თურქეთში მდებარეობს დიდი რაოდენობით ეკოლოგიურად სუფთა კურორტი, რომელთაც გააჩნიათ შედარებით იაფი და მაღალი კლასის სერვისი. სტრატეგიული ურთიერთობის თვალსაზრისით, ხმელთაშუა ზღვის სანაპიროზე მდებარეობს პოპულარული კურორტები. ზაფხულობით აქ ტემპერატურა აღწევს +40°C-ს. ამიტომ შუადღის საათებში პლაჟზე ყოფნა არარეკომენდებულია. ტურიზმის განვითარება თურქეთში ტურისტებს იზიდავს ევროპული ქვეყნებიდან, განსაკუთრებით გერმანიიდან და რუსეთიდან. გარდა ამისა, თურქები ოდითგანვე ითვლებოდნენ კარგ ვაჭრებად. ამიტომ ტურისტებს შეუძლიათ აქ ხელსაყრელ (შედარებით დაბალ) ფასად შეიძინონ მათთვის სასურველი საქონელი და მომსახურება. ყოველივე ეს თურქეთში იზიდავს მოგზაურებს სხვადასხვა ქვეყნიდან. ყველაზე უფრო ცნობილ კურორტს წარმოადგენს ანტალია, ალანია, ბელეკი, კემერი, კუშდასი, სიდე, მარმარისი და სხვები. თურქეთის კურორტებზე სასტუმროებში დასვენება საინტერესო ხდება ანიმაციური პროგრამებით, სხვადასხვა სახის საქონლის რეკლამითა და რეალიზაციით.

კემერი მდებარეობს ზღვაზე დაშვებული მთის ფერდობზე, სადაც არსებობს თანამედროვე ტიპის სასტუმროები და კლუბები. რამდენიმე ათეული წლის წინ კემერი იყო მეთევზეებით დასახლებული სოფელი. ახლა აქ შეიძლება არამარტო ზღვის პლაჟებზე დასვენება, არამედ იახტაზე გასეირნებაც. საიახტე კრუიზები მოიცავს ღია ზღვაში თევზჭერას, სადილსა და ცურვას.

ფეთქიე თურქეთის ახალი საპორტო ქალაქია, განვითარებული ტურისტული ინფრასტრუქტურით. ის მდებარეობს ფიჭვის და წიწვოვანი ტყეებით დაფარული მთის ძირში. ქალაქს ეს სახელწოდება დაერქვა 1913 წელს ავიაკატასტროფის დროს დაღუპული ცნობილი თურქი ექსპერიმენტალური მფრინავის ხსოვნის საპატივცემულოდ. იგი მდებარეობს სემურად აქტიურ ზონაში. მის სიახლოვეს 1956 და 1957 წლებში მოხდა ორი უდიდესი მიწისძვრა. თურქეთში დასვენების პოპულარულ ადგილს წარმოადგენს კუშადასი, რაც ქართულად ნიშნავს “ფრინველის კუნძულს”. ამ ტურისტული რაიონის ტერიტორიაზე მდებარეობს ეროვნული პარკი – დილეკი, სადაც ბინადრობენ სხვადასხვა სახის ფრინველები და ცხოველები. კუშადასი საზღვაო პორტია. ქალაქთან ახლოს მდებარეობს არქეოლოგიური გათხრების შედეგად აღმოჩენილი ძველი ბერძნული ქალაქები.

თურქეთში გამოედინება ცხელი, ბალნეოლოგიური წყაროები, რომელიც შეიცავს კალციუმსა და ოქსიდს. მან გამოიწვია კირის გორაკების წარმოქმნა. ტურისტებს უყვართ ამ თეთრი მთების დათვალიერება. აქ თავმოყრილია ბევრი სამკურნალო-გამაჯანსაღებელი ცენტრი. სიღვ, თავისი თანამედროვე ტურისტული კომპლექსებით და მშენიერი პლაჟებით, წარმოადგენს საკმაოდ აღიარებულ კურორტს. მარმარილოს მდებარეობს ეგეოსის და ხმელთაშუა ზღვებს შორის. ის აღმოცენდა ნაქალაქარის ადგილზე. აქ ძველი არქიტექტურის ძეგლები შევსებულია თანამედროვე სტილის სასტუმროებით. მარმარიონში არსებული უამრავი რესტორნების, კაფე-ბარების, დისკოთეკების, მუსიკისა და ცეკვების გამო, ამ ქა-

ლაქს უწოდეს “მოცეკვავეთა ქალაქი”. ალანიაში ზაფხულობით ტურისტები მოემგზავრებიან მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნიდან. ცნობილი საორტული გუნდები ზამთრობით აქ ატარებენ საწვრთნელ შეკრებებს.

კვიპროსის ტურისტული რესურსები და ღირსშესანიშნაობანი

კვიპროსის რესპუბლიკა სიდიდით მესამე კუნძულოვანი სახელმწიფოა ხმელთაშუა ზღვაში, რომელიც მდებარეობს თურქეთის სამხრეთით. ამ სახელმწიფოს განმსახვავებელ თავისებურებას წარმოადგენს მისი მოსახლეობის ორეროვანი (თურქებისა და ბერძნების) შემადგენლობა. კვიპროსის დედაქალაქია ნიქოზია. ოფიციალური ენებია ბერძნული და თურქული. მისი ტერიტორიის ფართობია 9,25 ათას კმ². 2007 წლის მდგომარეობით აქ ცხოვრობს 788,45 ათასი კაცი. ოფიციალური რელიგიაა მართლმადიდებლობა და ისლამი. ქვეყნის საერთო მშპ შეადგენს 24,5 მლრდ აშშ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე გაანგარიშებით კი – 31,5 ათ დოლარს.

კვიპროსი.

კვიპროსი შედარებით განვითარებული ეკონომიკის მქონე ქვეყანაა. იგი მდიდარია სპილენძის, აზბესტის, თაბაშირის, მარილის, მარმარილოს, თიხის საბადოებითა და საშენი ხე-ტყის მასალით. ამ ქვეყანაში ფუნქციონირებს სამთო-მომპოვებელი, მსუბუქი და კვების მრეწველობა, მანქანათმშენებლობა და სამშენებლო მასალების წარმოება. სოფლის მეურნეობა ეყრდნობა ყურძნისა და ზეთისხილის წარმოებას. მას საექსპორტოდ გააქვს ტანსაცმელი, ფეხსაცმელი, ღვინო, კარტოფილი და ციტრუსი. ამ ქვეყნის ვალუტაა ევრო.

1959 წლამდე კვიპროსი იყო ბრიტანეთის კოლონია. 1963 წელს ბერძნულ და თურქულ თემებს შორის მოხდა შეტაკება. 1974 წელს, ეკონომიკური თვალსაზრისით, ქვეყნის შედარებით განვითარებული რაიონები ოკუპირებული იქნა თურქეთის სამხედრო შეიარაღებული ძალების მიერ იმ მოტივით, რომ დაეცვათ თურქი-კვიპროსელები საბერძნეთის საჯარისო ფორმირებების მიერ კუნძულზე სამხედრო გადატრიალების მცდელობისაგან. ამან ქვეყნის ეკონომიკას მოუტანა უდიდესი დანაკარგები. ასეთ პირობებში ეკონომიკური ზრდის სტრატეგიულ მიმართულებად ქვეყანამ დაისახა საერთაშორისო ტურიზმისა და ოფშორული ბიზნესის განვითარება. 1975 წელს, ხელსაყრელი საინვესტიციო კლიმატის შექმნით, კვიპროსის ხელისუფლებამ კურსი აიღო უცხოური ინვესტიციების მოზიდვასა და საერთაშორისო ტურიზმის განვითარებაზე. 1976 წელს თურქეთმა კვიპროსის ჩრდილოეთი ნაწილი გამოაცხადა “ჩრდილოეთ კვიპროსის თურქულ რესპუბლიკად”, რომლის ვალუტად აღიარა ლირა. მიმდინარეობს მოლაპარაკება კვიპროსის გაერთიანების თაობაზე. ევროკავშირში კვიპროსის გაწევრიანებამ ახალი იმპულსი შესძინა ამ პროცესს. ადმინისტრაციულად, კვიპროსის რესპუბლიკა დაყოფილია 6 რაიონად და 33 თემად. თავის მხრივ, ჩრდილოეთ კვიპროსის თურქული რესპუბლიკა იყოფა 5 რაიონად. კვიპროსში გავრცელებულია ხმელთაშუაზღვის ტიპის კლიმატი, რაც ხელს უწყობს აქ ტურიზმის განვითარებას.

კვიპროსში ტურისტებს იზიდავს ნიქოზიას ისტორიული მუზეუმი, ამატუსის კოლონის ნაშთები, ვენეციური ციხე-სიმაგრე, კოლოსის ციხე-სიმაგრეები, ლაზარეს სამარხები, წმ. პეტრეს კოლონა, ღიმასოლი (თავისი სასახლეებითა და ციხე-სიმაგრეებით), იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლთა სიაში შეტანილი ისტორიულ-კულტურული ძეგლები: პაფოსი (ქალაქი), ტროოდოსის რეგიონის მოხატული ეკლესიები და ხიროკიტია. კვიპროსის მართლმადიდებლური მონასტრების უმრავლესობას იცავს იუნესკო. კვიპროსში ტურისტებს იზიდავს ასევე ძველი ქართული მონასტრები – ღალია, კიკოსია, მარიამის ეკლესია, წმ. გიორგის ტაძარი. ღალია ააშენა თამარ მეფემ XII საუკუნეში. აქ აღმოჩენილია XIII–XIV საუკუნეების ქართული ფრესკები, წარწერები, საყოფაცხოვრებო და რელიგიური დანიშნულების ნივთები. კვიპროსი ცნობილია ღვინის ტურიზმის განვითარებითაც.

კვიპროსში დანაშაული თითქმის არ ხდება. ამაზე მეტყველებს ქვეყანაში არსებული მხოლოდ ერთადერთი ციხე, რომელშიც სასჯელს იხდიან ძირითადად ვადაგასული პასპორტების მქონე ტურისტები. ეს გასაკვირი სულაც არაა, რადგან ამ ქვეყანაში ჩასულ ტურისტს, იმის მიუხედავად, რომ მის ვიზას ვადა გაუვიდა, უჭირს მიწიერ სამოთხესთან განშორება. კვიპროსში არსებული, დამნაშავეობის დაბალი დონე, კარგი რეკრეაციული შესაძლებლობების გათვალისწინებით, ხელს უწყობს კაპიტალის დაბანდებას ტურისტულ ინფრასტრუქტურაში. რადგანაც 1960 წლამდე კვიპროსი იყო ინგლისის კოლონია. ამიტომ ტურისტებს შორის ჭარბობს ინგლისელები. თანამედროვე ეტაპზე ქვეყნის ეკონომიკა მნიშვნელოვან დონეზეა დამოკიდებული საერთაშორისო ტურიზმიდან მიღებულ შემოსავლებზე. კვიპროსის უმსხვილეს ტურისტულ ცენტრებს წარმოადგენს: 1. ნიკოსია, რომელიც მდებარეობს კუნძულის ცენტრში; 2. მეღვინეობის ცენტრი – ღიმასოლი; კუნძულის დასავლეთ ნაწილის ისტორიული დედაქალაქი – პაფოსი (ეს არის ტურისტული ცენტრი ღარნაკას საერთაშორისო აეროპორტით); 3. ახალგაზრდა კურორ-

ტი –აია-ნაპა; 4. ფამაგუს-ტა, რომელიც ცნობილია ოქროსფერი ქვიშით.

კვიპროსში ტურისტებს სამოგზაუროდ სთავაზობენ მრავალი სახის ტურს ეგვიპტეში, იორდანიაში და ისრაელში. აქ შეიძლება შესრულდეს მინი-კრუიზები, რათა ტურისტებმა დაათვალიერონ კუნძულის ლამაზი სანაპიროები და გაეცნონ კუნძულის ძველ უმდიდრეს ისტორიას. მათ აგრეთვე შეუძლიათ იმოგზაურონ პაფოსში. კვიპროსი, პირველ რიგში, ცნობილია, როგორც საზღვაო და გასართობი ტურიზმის ცენტრი, მაგრამ ეს ამ ქვეყნის შესახებ არასრულყოფილი წარმოდგენის გამოხატულებაა. კვიპროსში მდებარეობს მრავალრიცხოვანი ძველი ბერძნული და რომაული კულტურის ძეგლები, ასევე ქრისტიანული ისტორიის მქონე მართლმადიდებლობის წმინდა ადგილები, სადაც ჩამოდიან მომლოცველები, მათ შორის საქართველოდანაც. სამლოცველოთა ცენტრს წარმოადგენს კაკოსი და ლიმასოლი.

იორდანია და ისრაელის ტურისტულ-რეკრეაციული პოტენციალი

იორდანიის პაშემიტური სამეფო ახლო აღმოსავლეთში აზიის სამხრეთ-დასავლეთით მდებარე, კონსტიტუციური მონარქიის მქონე არაბული სახელმწიფოა, რომელსაც ჩრდილოეთით ესაზღვრება სირია, ჩრდილო-აღმოსავლეთით – ერაყი, სამხრეთით და აღმოსავლეთით – საუდის არაბეთი, ხოლო დასავლეთით კი – ისრაელი და პალესტინა. იორდანია ისრაელს და პალესტინას ესაზღვრება მკვდარი ზღვის სანაპიროთი. მისი ტერიტორიის 99% უკავია უდაბნოებსა და ნახევარუდაბნოებს. ოფიციალური ენაა არაბული, ხოლო გავრცელებული ენაა ინგლისური. ქვეყანა დაყოფილია 12 მუჰაფაზად. იორდანიის დედაქალაქია **ამანი**. ქვეყნის ტერიტორიის ფართობი შეადგენს 89,3 ათას კმ²-ს. 2007 წლის მდგომარეობით, იორდანიაში ცხოვრობს 5,9 მლნ კაცი, საერთო მშპ შეადგენს 28 მლრდ აშშ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე გა-

ანგარიშებით კი – 4,8 ათას აშშ დოლარს. მისი ვალუტაა იორდანული დინარი. მოსახლეობის 95% ისლამის მიმდევარი არაბია, დანარჩენი 5% ქრისტიანია.

იორდანია.

იორდანიის ტერიტორიაზე მდებარეობს ისეთი ძველი კულტურის ძეგლები, რომელიც დათარიღებულია ჩვენს წელთა აღრიცხვამდე II–V საუკუნეებით. XIX საუკუნის დასასრულს სამხრეთ იორდანიაში მთებში არქეოლოგებმა აღმოაჩინეს ქალაქი-პეტრა, რომელიც იყო ნაბატეისკის სამეფოს დედაქალაქი ჩვენს წელთა აღრიცხვამდე II–I საუკუნეებში. იგი არის მსოფლიოს 7 საოცრებიდან ერთ-ერთი არქიტექტურული ძეგლი, რომელიც ყველაზე მეტად იზიდავს ტურისტებს იორდანიაში. ეს არის ქალაქი, რომელიც ზღვის დონიდან 900 მ-ის სიმაღლეზე მდებარეობს. იგი სამხრეთით და ჩრდილოეთით შემოსაზღვრულია უღელტეხილებით, ხოლო დასავლეთისა და აღმოსავლეთისაკენ კი გამოკვეთილია 60 მ-იანი სიმაღლის მქონე კლდეები (ბუნებრივი კედელი). აქ არის კლდოვანი ტაძარი – მავზოლეუმი ელ-ჰაზნე (“ფარაონის საგანძური”). იგი აშენდა II საუკუნეში. ედ-დერი არის კლდეში გამოკვეთილი მონასტერი, 50 მ-ის სიგრძით, 45 მ-ის

სიგანითა და კლდეზე ამოტვიფრული ჯვრებით, რაც იმას მოწმობს, რომ ეს ნაგებობა ერთ დროს მართლმადიდებლური ეკლესია იყო. დღესდღეობით პეტრას სანახავად იორდანias ყოველწლიურად სტუმრობს ნახევარ მილიონამდე ტურისტი. როდესაც ტურისტები ერთკილომეტრიან გრილ კანიონს გადიან, მათ თვალწინ გადაიშლება “საგანძური” – დიდებული შენობა ფასადით, რომელიც უზარმაზარი კლდისაგან არის გამოკვეთილი. ეს ნაგებობა I საუკუნისაა. კანიონი თანდათან ფართოვდება და ტურისტები ხედებიან ბუნებრივ ამფითეატრში, რომლის ქვიშის კედლებში უამრავი გამოქვაბულია, მაგრამ მთავარი, რაც აქ ტურისტებს თვალში ხვდება, ეს არის კლდეში გამოკვეთილი სამარხები.

იორდანიაში ტურისტებს იზიდავს იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლები – პეტრა, უადი-რუმი (ქვიშისა და გრანიტის კლდეებში ამოკვეთილი მთვარის ხეობა, რომელიც მდებარეობს სამხრეთ იორდანიაში), არქეოლოგიური ძეგლი – უმ-არ-რასასი (ძეგლის უმთავრესი ნაწილი ჯერ კიდევ გაუთხრელია, ხოლო შესწავლილ ნაწილზე აღმოჩენილია სამხედრო ბანაკი და რამდენიმე ეკლესია). ძეგლის ცენტრალურ პანელზე გამოსახულია ნადირობის და თევზაობის სცენები), ქასრ-ამრა (უდაბნოში მდებარე ციხე-სიმაგრე, რომელიც აშენდა 711-715 წლებში თანამედროვე იორდანias აღმოსავლეთ ნაწილში. ეს არის ადრეული ისლამური კულტურისა და არქიტექტურის შედეგები, რომლის კედლებზეც შემორჩენილია ფრეზკები – ნადირობის სცენები. მისი ნანგრევები მდებარეობს ამანის ახლოს, რაც წარმოადგენს პოპულარულ ტურისტულ ღირსშესანიშნობას).

ტურისტები აქ მოემგზავრებიან იმისათვის, რომ დაათვალიერონ ისტორიული ძეგლები, თეატრები, რომელიც აგებულია ვარდისფერი ქვებით. იორდანიაში ნაკრძალები მნიშვნელოვნად არის დაკავშირებული რელიგიურ ტრადიციებთან. მრავალი მკვლევარი მათ მიერ გამოქვეყნებულ სტატიებში პირდაპირ აკავშირებენ ბიბლიაში აღწერილ მოვლენებს იორდანias მდინარის ისტორიასთან. ამიტომ დღეისათვის

სულ უფრო მეტი მომლოცველი მოგზაურობს რელიგიური მისიით იორდანias აღმოსავლეთით, თანამედროვე პალესტინისა და ისრაელის ტერიტორიაზე. ასეთი მიმართულებით მოგზაურობის დროს ისინი მართლაც გაატარებენ დროს ძველი და ახალი მოვლენების კვალდაკვალ, რითაც ხელახლა თანმიმდევრულად განიცდიან ღმერთისა და ადამიანის ურთიერთდამოკიდებულებას, სამყაროს დაარსების პირველი წუთიდან დღემდე. რელიგიურ წყაროებში მოხსენიებულია მკვდარი ზღვა, რომელიც თავისთავად წარმოადგენს მსოფლიო დონის ღირსშესანიშნობას. იგი ქმნის სილამაზეს და სიმბოლურად დრამატულ სურათს.

თანამედროვე ეტაპზე მკვდარი ზღვის აღმოსავლეთ სანაპიროს გასწვრივ მიმდებარე ტერიტორია წარმოადგენს იორდანიაში და უცხოელ ტურისტთა დასვენების ერთ-ერთ ყველაზე პოპულარულ ადგილს. ტურისტს შეუძლია ცენტრალური და სამხრეთ იორდანიაში აღვილად მიაღწიოს ცნობილ თერმულ წყაროებამდე უამრავი მარშრუტიდან ოპტიმალურის მეშვეობით, რომლებიც მოპირკეთებულნი არიან ლამაზი და თანამედროვე კაუჩუკის ასფალტით, მოკირწყლული ქვებით, ტროტუარებითა და მოაჯირებით. იორდანias სამხრეთით, წითელ ზღვაზე მდებარეობს პოპულარული დასასვენებელი ადგილი. ამრიგად, იორდანias შეუძლია მოიზიდოს ის ტურისტები, რომელთაც სურთ ზღვაზე დასვენება.

ისრაელის სახელმწიფო მდებარეობს სამხრეთ-დასავლეთ აზიაში, ხმელთაშუა ზღვის აღმოსავლეთ სანაპიროზე, რომელსაც ჩრდილოეთით ესაზღვრება ლიბანი, ჩრდილო-აღმოსავლეთით – სირია, აღმოსავლეთით – იორდანია, სამხრეთ-დასავლეთით – ეგვიპტე და სამხრეთ-აღმოსავლეთით – დაზის სექტორი. ქვეყნის დედაქალაქია **იერუსალიმი**, ხოლო უდიდესი ქალაქი და პოლიტიკური ცენტრია თელ-ავივი. ოფიციალური ენებია ებრაული და არაბული. ქვეყნის ტერიტორიის ფართობია 20,7 ათასი კმ². 2012 წლის მდგომარეობით, ისრაელში ცხოვრობს 7,869 მლნ კაცი, საერთო მშპ შეადგენს 232,7 მლრდ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე კი – 33,3

ათას აშშ დოლარს. მისი ვალუტაა ისრაელის შეკელი. ამ ქვეყნის რელიგიაა იუდაიზმი და ისლამი.

ისრაელი.

ანტიკურ ხანაში ამ ტერიტორიაზე მდებარეობდა ისრაელის გაერთიანებული სამეფო (ჩვ. წ. აღრ-მდე XI–X სს-ში). შემდეგ იგი ორად – ისრაელისა და იუდეის სამეფოდ გაიყო. ჩვ. წ. აღრ-მდე 63 წელს იუდეის სამეფო დაექვემდებარა რომის იმპერიას. მას შემდეგ IV საუკუნემდე მრავალჯერ მოაწყო ებრაელებმა აჯანყება, მაგრამ ეს მცდელობები რომაელებმა სასტიკად ჩაახშეს. IV საუკუნიდან XX საუკუნემდე ისრაელის მიწა პალესტინის სახელითაა ცნობილი. 1901 წელს ჩამოყალიბდა სიონისტური მოძრაობა, რომელმაც მიზნად დაისახა ისრაელის სამშობლოს აღდგენა. ამის პირველი ნაბიჯი იყო ბრიტანელების მიერ პალესტინის ტერიტორიი-

დან ოსმალ-თურქების განდევნა. ისრაელმა დამოუკიდებლობა გამოაცხადა 1948 წლის 14 მაისს, რასაც შედეგად მოჰყვა ომი მეზობელ, არაბულ სახელმწიფოებთან, რადგანაც ისინი არ აღიარებენ ისრაელის სახელმწიფოებრიობას. პრესის თავისუფლებითა და ეკონომიკური კონკურენტუნარიანობის ინდექსის მიხედვით ისრაელი პირველია ახლო აღმოსავლეთის რეგიონში. ისრაელი გაეროში გაწევრიანდა 1949 წელს. 1967 წელს ექვსდღიან საომარ მოქმედებათა შედეგად მან შემოიერთა აღმოსავლეთ იერუსალიმის მიმდებარე ტერიტორია, რასაც მოჰყვა 1968 წლის არაბულ-ებრაული კონფლიქტი.

ისრაელს გააჩნია საშენი ხე-ტყე, სპილენძის მადანი, ბუნებრივი აირი, ფოსფატი, თიხა და სილა. მას საექსპორტოდ გააქვს ხილ-ბოსტნეული, ნავთობ-პროდუქტები, ქიმიკატები, მანქანათმშენებლობის პროდუქცია და სასუქი. ისრაელის ეკონომიკის საფუძველს წარმოადგენს მრეწველობა, სახელდობრ, აღმასვების წარმოება, სუბტროპიკული სოფლის მეურნეობა. ისრაელი ძველებრულად “ღმერთთან შეჭიდებულს” ნიშნავს. იგი მდებარეობს იუდეის უდაბნოში, პალესტინაში. ქვეყანა, ტერიტორიული სიმცირის მიუხედავად, გეოგრაფიულად მოიცავს მრავალფეროვან რეგიონებს. ქვეყნის ჩრდილოეთი და ცენტრალურ-აღმოსავლეთი ნაწილი მთიანია, დასავლეთი – ზღვისპირა დაბლობია, ხოლო სამხრეთი კი – უდაბნო. ზამთარი აქ ცივია, ხოლო ზაფხული – ცხელი.

ისრაელში ტურისტებს იზიდავს ისეთი ისტორიულ-კულტურული მემკვიდრეობა, როგორიცაა: იერუსალიმში – იაფოსა და შხემის კარები, გოდების კედელი, კლდის გუმბათი, მეჩეთი “ალ-აქსა”, უფლის საფლავის ტაძარი, ვია-დოლოროზა, იერუსალიმის ჯვრის მონასტერი, ქრისტიანულ ადგილებში – ნაზარეთი, კაპერნაუმი, იერიქონში – სინაგოგა (VI ს.), ხალიფების სასახლე (VIII ს.), მკვდარ ზღვაში – მასადის ციხე-სიმაგრე, მსოფლიო მემკვიდრეობის ისეთი ძეგლები როგორიცაა – აკო, ასორი, ბაჰაიზმის მსოფლიო ცენტრი,

ბეერ-შევა, თელ-ავივი (თეთრი ქალაქი), მასადა, მეგიდო, ნეგევი, საკმლის გზა, იერუსალიმი (ძველი ქალაქი).

ისრაელისათვის უდიდესი მნიშვნელობა აქვს საერთაშორისო ტურიზმს, რომელიც ვითარდება შემდეგი მიმართულებებით: საზღვაო, კულტურულ-ისტორიული და სამკურნალო-გამაჯანსაღებელი ტურიზმი. ისრაელის ყველაზე ცნობილ ტურისტულ ცენტრს წარმოადგენს უძველესი რელიგიური ცენტრი – იერუსალიმი, მკვდარი ზღვის სამკურნალო-გამაჯანსაღებელი კურორტები, რომელიც მდებარეობს მსოფლიო ოკეანის დონიდან 395 მეტრით უფრო დაბლა. 1996 წელს იერუსალიმმა იზეიმა მისი დაარსების 3000 წლისთავი. 30 საუკუნის წინ მეფე – დავითმა აქ გადმოიტანა მისი ახალი სამეფოს დედაქალაქი. იერუსალიმის ქვეები ინახავს რომის, ბიზანტიის, არაბეთის მმართველობის, ჯვაროსნებისა და მამულუქების დამპყრობლური ქმედებების, ისტორიული ძეგლების, წმინდა ადგილების შესახებ ცნობებს. თანამედროვე ინტენსიურმა ცხოვრებამ და მრავალეროვანმა ტურიზმმა ეს ქალაქი გადააქცია განუმეორებელ ადგილად.

ისრაელის სამხრეთით წითელი ზღვის სანაპიროზე მდებარეობს საკურორტო ქალაქი – ეილატი. ტურისტებისათვის საინტერესოა ასევე ქალაქი–ხაიფაც. აქ წარმოდგენილია თანამედროვე და ძველი კულტურული მემკვიდრეობა, რომელთა შორის ყველაზე ცნობილ ღირსშესანიშნაობას წარმოადგენს ბახის ძეგლი. თელ-ავივშია ბენგურიონის საერთაშორისო აეროპორტი. ხმელთაშუა ზღვის სანაპიროზე მდებარეობს საკურორტო რაიონი – თელ-ავივ-იაფო, მაგრამ ტურიზმის განვითარებას ისრაელში აფერხებს პალესტინა-ისრაელს, არაბეთ-ისრაელს, ეგვიპტე-ისრაელს, ლიბან-ისრაელს, სირია-ისრაელს და ირან-ისრაელს შორის დაძაბული ურთიერთობა.

ლიბანის ტურისტული რესურსები და რეკრეაციული პოტენციალი

ლიბანის რესპუბლიკა მდებარეობს სამხრეთ-დასავლეთ აზიაში, ხმელთაშუა ზღვის აღმოსავლეთ სანაპიროზე. მას ჩრდილოეთით და აღმოსავლეთით ესაზღვრება სირია, ხოლო სამხრეთით კი – ისრაელი. მისი დედაქალაქია **ბეირუთი**, უდიდესი ქალაქები არის ტრიპოლი, საიდა და სური. ლიბანის ოფიციალური ენა არის არაბული, ხოლო გავრცელებული ენები კი არის ინგლისური, ფრანგული და სომხური. ლიბანის ტერიტორიის ფართობია 10,4 ათასი კმ². 2008 წლის მდგომარეობით, მისი მოსახლეობა შეადგენს 4,2 მლნ კაცს, საერთო მშპ– 21,45 მლრდ აშშ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე გაანგარიშებით კი – 6,1 ათას აშშ დოლარს. მისი ვალუტაა ლიბანური ფუნტი. ლიბანში მრავალი რელიგიის მიმდევარი ადამიანები ცხოვრობს. აქ არის როგორც ქრისტიანები (მართლმადიდებლები და კათოლიკეები), ისე მუსულმანები (შიიტები და სუნიტები).

ლიბანი.

ლიბანი ადმინისტრაციულად დაყოფილია 6 ოლქად. ამ ქვეყნის ხმელთაშუაზღვისპირა და არაბულ ქვეყნებს შორის განლაგებამ ხელი შეუწყო მისი კულტურული იდენტობისა

და რელიგიურ-ეთნიკური მრავალფეროვნების ზრდას. ოს-მალთა იმპერიის დაშლის შემდეგ მეორე მსოფლიო ომამდე ლიბანი იყო საფრანგეთის გავლენის ქვეშ. 1943 წელს მან გამოაცხადა დამოუკიდებლობა.

ლიბანის ბუნებრივ რესურსებს განეკუთვნება კირქვა, რკინის მადანი, მარილი და სასოფლო-სამეურნეო მიწები. ლიბანი წარმოადგენს მსხვილ რეგიონულ საბანკო ცენტრს. საბანკო საქმიანობა ამ ქვეყნის ეკონომიკის ერთ-ერთი მთავარი დარგია. მისი განმასხვავებელი თავისებურებებია მკაცრი კონფიდენციალობა. ქვეყანაში მოქმედებს 80-ზე მეტი ბანკი. ლიბანს საექსპორტოდ გააქვს ტანსაცმელი, საოჯახო ნაწარმი და ხილი. ეკონომიკის წამყვან დარგს განეკუთვნება ტურიზმი.

ლიბანში ტურისტებს იზიდავს ანტიოქიის უძველესი ავტოკეფალური მართლმადიდებლური ეკლესია, რომელიც სიღრმით მესამეა მართლმადიდებლურ ეკლესიებს შორის და ერთ-ერთია ოთხი უძველესი აღმოსავლური ეკლესიიდან. იგი აშენებულია ჩვ. წ. აღრ-ით 37 წელს პეტრე და პავლე მოციქულების მიერ. აქ ტურისტები ჩამოდიან ბაატარის ხეობის ჩანჩქერზე დასასვენებლად. ლიბანში ტურისტებს იზიდავს აგრეთვე იუნესკოში შეტანილი მსოფლიო მემკვიდრეობის ისეთი ძეგლები, როგორცაა: ანჯარი, ბაალბექი, ბიბლოსი, კადიშის ხეობა, სამეფო კედრების ტყე და ტვიროსი.

ლიბანში ტურისტებს იზიდავს ისეთი ისტორიულ-კულტურული მემკვიდრეობანი, როგორცაა: ბაალბექში – ტაძრების ნანგრევები (I ს.); ბიბლოსში – კლასიკური ხანის ნანგრევები და შუა საუკუნეების ქალაქის ნავსადგური; კადიშის ყელში – ლიბანური კედრების სიახლოვეს ღამაზი მთიანი პეიზაჟები; ტრიპოლში – ჯვაროსანთა ციხე (XV ს.), შუა საუკუნეების არაბული ქალაქი (XII ს.); სხვადასხვა ტაძრები: სიდონსა (XII ს.), რაშაეში (XIII ს.) და ტაძარი – ბოფორი (XII ს.).

რობილი ხმელთაშუა ზღვის ტიპის კლიმატი ლიბანს ანიჭებს განსაკუთრებულ მიმზიდველობას, მაგრამ ამ რეგიონის

ბევრი სხვა ქვეყნისაგან განსხვავებით, უნიკალური მთიანი ბუნება იძლევა შესაძლებლობას ტურისტები დატკბენ შემოდგომის ფოთოლცვენის სანახაობით, ზამთრის თოვლის ფიფქებით, გაზაფხულის მწვანე მინდვრებითა და ზაფხულის მზიანი პეიზაჟებით.

ლიბანისათვის დამახასიათებელია ტურიზმის შემდეგი სახეების განვითარება: საქმიანი, ისტორიულ-კულტურული და ეკოლოგიური ტურიზმი. საქმიანი მოგზაურობა ლიბანში დაკავშირებულია საფინანსო-საკრედიტო საქმიანობასთან, ხელსაყრელი შესყიდვების განხორციელების შესაძლებლობასთან. შედარებით ლიბერალური საგადასახადო სისტემა ქმნის ხელსაყრელ პირობებს უცხოური ინვესტიციების მოზიდვისა და მეწარმეობის განვითარებისათვის. ლიბანში ისტორიულ-კულტურული ტურიზმის განვითარება დაკავშირებულია ისტორიული ძეგლების გაცნობასთან. ქვეყნის ისტორიულ ღირსშესანიშნაობას წარმოადგენს არქეოლოგიების მიერ აღმოჩენილი ძველი ქალაქები: ბაალბექი, ბიბლოსი და ანჯარი. ბეირუთი ასახავს წარსულ საუკუნეთა სიძველეებს. აქტიური დასვენების მოყვარულებს შეუძლიათ ისარგებლონ გასაოცარ მთიან ტროპიკულ რაიონებში მიმავალი მრავალმიმართულებიანი მარშრუტებით.¹ მაგრამ ლიბანში ტურიზმის განვითარებას ხელს უშლის შიდა რელიგიური შუღლი, პალესტინელ ლტოლვილთა ნაკადი და ისრაელთან მუდმივად დაძაბული ურთიერთობა.

ირანის ტურისტული ღირსშესანიშნაობანი

ირანის ისლამური რესპუბლიკა (ყოფილი სპარსეთი) მდებარეობს სამხრეთ-დასავლეთ აზიაში. მას ჩრდილო-დასავლეთით ესაზღვრება აზერბაიჯანი, სომხეთი და თურქეთი, დასავლეთით – ერაყი, ხოლო აღმოსავლეთით კი – თურქმენეთი, ავღანეთი და პაკისტანი. ირანის დედაქალაქია **თეირანი**,

¹ www.sib-garden.ru/. Международный туризм М.

უდიდესი ქალაქებია ისპაჰანი და მეშჰედი. მისი ტერიტორიის ფართობია 1,648 მლნ კმ², ხოლო ოფიციალური ენაა სპარსული. 2007 წლის მდგომარეობით, ამ ქვეყანაში ცხოვრობს 71,2 მლნ კაცი, საერთო მშპ შეადგენს 852 მლრდ აშშ. დოლარს, ხოლო 1 მოსახლეზე კი -12,3 ათას აშშ დოლარს. ირანის ვალუტაა რიალი, რელიგია არის ისლამი შიიტების განხრით.

ირანი არის ერთ-ერთი უძველესი სახელმწიფო მსოფლიოში. პირველი ირანული სახელმწიფო -ელამი წარმოიშვა ჩვ. წ. აღრ-მდე III ათასწლეულში. იგი გადაჭიმული იყო საბერძნეთიდან მდინარე ინდამდე. სპარსული ტომების დომინირება ახლო აღმოსავლეთში დაიწყო ჩვ. წ.აღრ-მდე 614-612 წლებში. მათ ჯერ დაიპყრეს ბაბილონი, შემდეგ (ჩვ.წ.აღრ-მდე 530-622 წლებში) დაიმორჩილეს ეგვიპტე, რის შედეგად სპარსეთის იმპერია გადაიჭიმა ცენტრალური აზიიდან მაკედონიამდე. მასში შედიოდა სპარსულ იმპერიამდე გაცილებით ადრე დაარსებული სახელმწიფოები-ელამა, ბაბილონი, სირია, ფინიკია, ეგვიპტე და სხვ). დაპყრობილი ტერიტორიები ერთიან საკანონმდებლო-საგადამხდლო სივრცეში მოაქცია დარიოს I-მა. მან შექმნა მოქნილი სახელმწიფო სისტემა, რითაც გააძლიერა დაპყრობილ ტერიტორიათა კონტროლი.

ამ იმპერიის დედაქალაქი იყო პერსეპოლისი, რომელიც იმ დროისათვის წარმოადგენდა მსოფლიოს ერთ-ერთ წამყვან სავაჭრო ცენტრს. მიუხედავად სპარსეთის იმპერიის ხელთ არსებული უდიდესი სიმდიდრისა და ძლიერი ჯარისა, მრავალსაუკუნოვანმა შიდა აჯანყებებმა და ბერძენთა შემოსევებმა XV საუკუნის ბოლოს ეს იმპერია დაასუსტა და რამდენიმე სამეფოდ დაშალა. უფრო მეტიც, თავად ამ სამეფოებს შორის მიმდინარეობდა ბრძოლა პირველობისათვის. XV-XVI საუკუნეებში სპარსეთში იმძლავრა ყიზილბაშებმა, მაგრამ ამ დროისათვის გაძლიერდა ოსმალებიც. მათ შორის არაერთგზის გაჩაღდა ბრძოლა, რის გამოც კავკასიის ქვეყ-

ნები ხან ოსმალეთის, ხან სპარსეთის შემადგენლობაში იყო. XVI საუკუნიდან ირანის რელიგია გახდა მაჰმადიანობა.

ირანი.

XVII საუკუნის ბოლოს ირანი კვლავ მოიცვა შიდა აშლილობამ. მთავრობა ვერ ახერხებდა აჯანყებულ ფეოდალთა დამორჩილებას. დაიწყო ირანის ეკონომიკური ვარდნა. განადგურდა სოფლის მეურნეობა, მოიშალა ვაჭრობა. ეს მომენტი გამოიყენეს ავღანეთმა და რუსეთმა და დაიწყეს კასპიის ზღვის მიმდებარე ტერიტორიების დაპყრობა. ამით ისარგებლეს ოსმალებმაც და კავკასია დაიპყრეს. სპარსეთის პოზიციები გააძლიერა აღა-მაჰმად -ხანმა, რომელმაც დაიბრუნა დაკარგული ტერიტორიები და არაერთხელ ააოხრა საქართველო. XIX საუკუნის დასაწყისში ირანის პოზიციები შესუსტდა კავკასიაში და აქ გაბატონდა რუსეთი. XIX ს-ის I ნახევარში სპარსეთი მრავალჯერ შეეცადა ძველი პოზიციე-

ბის აღდგენას, მაგრამ ყველა მცდელობა უშედეგო აღმოჩნდა.

სპარსეთმა ვერ აღიღვინა პოზიციები ავღანეთში, სადაც დამარცხდა დიდ ბრიტანეთთან ომში, იგი დამარცხდა რუსეთთან კავკასიისათვის გამართულ ომშიც. სულ უფრო გაძლიერდა სპარსეთში რუსული და ბრიტანული პოზიციები, როგორც სახელმწიფო თანამდებობებზე, ისე სტრატეგიულ დარგებში. XX საუკუნის პირველ ნახევარში სპარსეთის პატრიოტული ძალები არაერთგზის შეეცადა განედევნა ქვეყნიდან რუსული და ინგლისური ძალაუფლება, მაგრამ უშედეგოდ.

1923 წელს სპარსეთის სახელწოდება შეიცვალა ირანით. II მსოფლიო ომის შემდეგ დასავლეთის ზეწოლის შედეგად საბჭოთა კავშირმა გაიყვანა საჯარისო ფორმირებები ირანიდან. ამის შემდეგ ირანში პოზიციების გამყარების მიზნით გაძლიერდა დაპირისპირება აშშ-სა და ინგლისს შორის ნავთობის საბადოებზე კონტროლის მოპოვების მიზნით. 1951 წელს ირანის მთავრობამ მოახდინა ნავთობის საკუთარი საბადოების ნაციონალიზაცია. 1953 წელს აშშ-მ მოახდინა სამთავრობო გადატრიალება ირანში და 25 წლიანი ვადით მიიღო ირანული საბადოების მართვის უფლება. შედეგად ირანი ეკონომიკურად დასუსტდა. გაიზარდა ადგილობრივი მოსახლეობის დაპირისპირება ხელისუფლებისადმი.

მოსახლეობას აღიზიანებდა შაჰის ფუფუნება, კორუფციის მაღალი დონე. იზრდებოდა ანტიდასავლური განწყობაც. ასეთ პირობებში იმძლავრა წმინდა ისლამურმა ფუნდამენტალიზმმა, რომელიც ქვეყნის ნაციონალიზაციაზე იყო ორიენტირებული. ირანელების მტრად შაჰთან ერთად აშშ-ც და საბჭოთა კავშირიც გამოცხადდა. შაჰის ხელისუფლება დასავლეთისათვის საიმედო დასაყრდენად ითვლებოდა და მას უახლესი იარაღით ამარაგებდა. 1979 წელს მომხდარი ისლამური რევოლუციის შედეგად ირანის სათავეში მოვიდა ფუნდამენტალისტური ისლამური ხელისუფლება და ჩამოაყალიბა ირანის ისლამური რესპუბლიკა. ირანი ითხოვდა მთლიან-

ნი ისლამური სამყაროს ერთ სახელმწიფოდ გაერთიანებას, რამაც შეაშფოთა ისლამური ქვეყნები. ამ იდეამ ვერ ჰპოვა მხარდაჭერა არაბულ სახელმწიფოებში. 1990-იანი წლების შემდეგ ირანმა გააუმჯობესა ურთიერთობა ყოფილ საბჭოთა რესპუბლიკებთან.

ირანის ტერიტორიაზე შეიძლება გამოყოფილი იქნეს სამი ბუნებრივ-კლიმატური ზონა: 1. სპარსეთის ყურე ტროპიკულად ცხელი კლიმატით; 2. ცენტრალური მხარე მშრალი, სუბტროპიკული, ცხელი კლიმატით; 3. მთიანი რაიონები უკიდურესად ცივი კლიმატით. ირანის ტერიტორია დაყოფილია ოსტნებად, რომლებიც იყოფიან შაჰრისტანებად. ქვეყნის ცენტრი წარმოდგენილია ირანის ზეგნით და უდაბნოებით: დაშტე-კავირი (დიდი უდაბნო) და დაშტე-ლუტი. ქვეყნის უდიდესი ნაწილი ხასიათდება ელბრუსისა და ზაგროსის მთიანი რელიეფით. დაბლობებს უკავია ქვეყნის 7%. ქვეყნის შიდა რაიონებში ჭარბობს მშრალი სუბტროპიკული და ტროპიკული კონტინენტური კლიმატი. ირანის კასპიისპირა სანაპიროები გამოირჩევა ტენიანი, სუბტროპიკული ნალექების სიუხვით. ამ ქვეყანაში ჰავა ძალიან მკაცრია, ნალექები დიდ იშვიათობას წარმოადგენს. ტემპერატურა აქ ზაფხულში აღწევს 50°C-ს, ხოლო ზამთარში 22°C-ს. დღე-ღამის განმავლობაში ტემპერატურა შეიძლება შეიცვალოს 70°C-ით. ირანის სამხრეთ-აღმოსავლეთით მდებარეობს მარილიანი უდაბნო-დაშტე-ლუტი, რომლის აღმოსავლეთი დაფარულია ამომშრალი მარილიანი ტბებით, სამხრეთი ნაწილი კი – ქვიშის მსოფლიოში უმაღლესი გორაკებით. ირანის მთიანეთი ჩრდილოეთით ესაზღვრება თურანისა და სამხრეთ კასპიის დაბლობები, აღმოსავლეთით – მდინარე ინდის ვაკე. მისი ფართობია 2,7 მლნ კმ², რომლის 2/3 ნაწილი ირანის ტერიტორიაზეა, დანარჩენი კი – ავღანეთში, პაკისტანში, თურქმენეთსა და ერაყში ნაწილდება. აქ ბევრია მლაშე ტბა, ფართოფოთლოვანი და სუბტროპიკული ტყეები.

ეკონომიკის განვითარების მიხედვით ირანს უკავია მეორე ადგილი რეგიონში. იგი არის ახლო აღმოსავლეთის ერთ-

ერთი ყველაზე ტექნოლოგიურად განვითარებული სახელმწიფო. ეს ქვეყანა განსაკუთრებით მდიდარია ნავთობითა და გაზით. აქ მოიპოვებენ აგრეთვე ნახშირს, სპილენძს, რკინას ტყვიას, მანგანუმს, თუთიას და ა. შ. ეკონომიკის წამყვანი დარგია მრეწველობა. ნავთობის მოპოვებით ირანი მსოფლიოს ხუთეულშია. აქ მოპოვებული ნავთობის 75% ექსპორტზე გადის. სპარსეთის ყურის 24 გიგანტი საბადოდან 8 მდებარეობს ირანში. ქვეყანას საექსპორტოდ გააქვს ნავთობი, ხალიჩები, ხილი, ბამბა და საფეიქრო ნაწარმი. თანამედროვე ეტაპზე ირანი შემოსავალს ძირითადად იღებს ნავთობისა და გაზის ნედლეულის მოპოვებისა და ექსპორტიდან.

თანამედროვე ირანი ისლამისტური ფუნდამენტალიზმის ტრადიციების მქონე ქვეყანაა, სადაც ცხოვრებისეულ კანონებს ქმნიან სულიერი ლიდერები. ირანში ტურისტები ჩადიან 11 თებერვალს რევოლუციის ეროვნულ დღესასწაულზე დასასწრებად. ირანში ტურისტებს იზიდავს ისეთი არქიტექტურული ძეგლები, როგორიცაა: თავრიზის ცისფერი მეჩეთი და ქარვასლა. ირანში ტურისტებს იზიდავს იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლთა სიაში შეტანილი ისეთი კულტურული ძეგლები, როგორიცაა არდაბილი, ბამი (ქალაქი), ბანდ-ე-კეისარი, ბეჰისტუნის წარწერა, დარაშამბის ღვთისმშობლის ეკლესია, ერამის ბაღი, თავრიზის ბაზარი, იმამის მოედანი, პერსეპოლისი, ფასარგადი, ჩოგხა-ზანბილი, წმინდა სტეფანესა და თადეოზის მონასტრები. ტურისტებში განსაკუთრებულ დაინტერესებას იწვევს ირანის ერთ-ერთი პროვინცია – ფერეიდანი, სადაც შაჰ-აბასმა 1614-1617 წლებში ჩაასახლა საქართველოდან აყრილი ათასობით კახელი. ასე შეიქმნა შუა ირანში ქართული სოფლები: შუღურეთი, რუის-პირი, ვაშლოვანი, ზემო და ქვემო მარტყოფი. ფერეიდანი ერთადერთი პროვინციაა, რომელმაც დღემდე შეინარჩუნა ქართული ენა და ადათ-წესები.

ირანში ტურისტებს იზიდავს ისეთი ისტორიულ-კულტურული მემკვიდრეობა, როგორიცაა: თეირანში – არქეოლოგიური მუზეუმი, ხალიჩების მუზეუმი, იმამის მეჩეთი და თანა-

მედროვე მუზეუმი; ისპაჰანში – სპარსეთის ოქროს ხანის ქალაქი მეჩეთებითა და ბაღებით, ჩეპელ-სოთუნი; თავრიზში – ცისფერი მეჩეთი (XIII ს.), ციხე-სიმაგრე (XIV ს.); პერსეპოლისში – დარიუსის სასახლე, თახთე ჯამშიდი; იაზდში – ზოროასტრთა ტაძარი, იაზდის ქარსაჭერები, სეფიანთა პერიოდის ნაქალაქარი; წმინდა ქალაქები – ყუმი და მეშხედი, ნიშაბურში – ომარ ხაიამის საფლავი; სპარსულ ეპოსში – შაჰ-ნამე (X ს.).

რა თავისებურებები უნდა გაითვალისწინოს ტურისტმა ამ ქვეყანაში შესვლის დროს? ირანში ფაქტიურად მოქმედებს “მშრალი” კანონები – კატეგორიულად აკრძალულია ქვეყანაში ყველა სახის ალკოჰოლური სასმელების, ეროტიკული და პროპაგანდისტული შინაარსის ვიდეოპროდუქციისა და რელიგიური აღმსარებლობის (ისლამის გარდა) წიგნების შეტანა. ალკოჰოლური სასმელების შეძენა არ შეიძლება მაღაზიებში და სასტუმროებშიც კი. ისრაელის ნებისმიერი სახელმწიფო მოხელის პასპორტით მისი მფლობელის ირანში შესვლა აკრძალულია. აგრეთვე საზღვრის გავლით არ უშვებენ ქალებს ისეთი ტანსაცმლით, რომელიც არ შეესაბამება ისლამურ ადათ-წესებსა და ტრადიციებს.

ისლამური ფუნდამენტალიზმის მოქმედი ტრადიციების ძალისხმევით ამ ქვეყანაში საერთაშორისო ტურიზმმა ვერ ჰპოვა ფართო გავრცელება. ტურიზმის განვითარებას ეწინააღმდეგება სხვა მთელი რიგი ფაქტორებიც. მაგ., ქვეყანაში არ არსებობს თანამედროვე სასტუმრო ბაზა. ამასთან ერთად, ირანს გააჩნია დიდი პოტენციალი საერთაშორისო ტურიზმის მრავალი მიმართულებით განვითარებისათვის. კულტურულ-ისტორიული მიმართულება დაკავშირებულია ძველი ქალაქების – ისპაჰანის, შირაზისა და თავრიზის დასახლებასთან. აქ ტურისტმა შეიძლება დაათვალიეროს სხვადასხვა ისტორიული ღირსშესანიშნაობანი: შუა საუკუნეების მეჩეთები და უძველესი კულტურული ძეგლები.

ირანისათვის პერსპექტიულია სამკურნალო-გამაჯანსაღებელი ტურები. სამკურნალო კურორტები გამოიყენება მკვდა-

რი ზღვის შემადგენლობის მსგავსი მარილიანი წყლით მკურნალობისთვის. ირანში ხელმისაწვდომია სამედიცინო მომსახურების ისეთი სახეებით სარგებლობა, როგორიცაა თვალის ქირურგია, ორთოპედია, გულ-სისხლძარღვთა დაავადებების მკურნალობა. ირანში გართობის და დასვენების მიზნით განხორციელებულ ტურიზმს გააჩნია შერჩევითი ხასიათი. ამ ქვეყანაში დასვენების მიზნით საუკეთესო ადგილს წარმოადგენს ქიშ-ორმუზის კურორტი. ირანში საერთაშორისო ტურიზმის პერსპექტიული მიმართულებაა შოპ-ტურები. აქ ბევრია აღმოსავლური ტიპის ბაზრები, სადაც ტურისტებს შეუძლიათ შეიძინონ ვერცხლის ღამაზი ნაკეთობანი.

რეზიუმე:

საერთაშორისო ტურიზმის თვალსაზრისით, ახლო აღმოსავლეთში ყველაზე პოპულარულ სახელმწიფოებს წარმოადგენს თურქეთი, კვიპროსი, ისრაელი, არაბეთის გაერთიანებული ემირატები და ა.შ. თურქეთის ტერიტორიების უდიდესი ნაწილისათვის დამახასიათებელია კონტინენტური კლიმატი, რომელიც ხასიათდება. ზამთრის ტემპერატურის მკვეთრი ვარდნით და ზაფხულის ტემპერატურის მკვეთრი ზრდით. ხმელთაშუა ზღვის თურქულ სანაპიროზე მდებარეობს პოპულარული კურორტები. თურქეთში მდებარეობს დიდი რაოდენობით ეკოლოგიურად სუფთა კურორტი, რომელთაც გააჩნიათ შედარებით იაფი და მაღალი კლასის სერვისი. ტურიზმის განვითარება თურქეთში ტურისტებს იზიდავს ევროპული ქვეყნებიდან, განსაკუთრებით გერმანიიდან და რუსეთიდან. ისრაელის ყველაზე ცნობილ ტურისტულ ცენტრს წარმოადგენს უძველესი რელიგიური ცენტრი—იერუსალიმი, მკვდარი ზღვის სამკურნალო-გამაჯანსაღებელი კურორტები, რომელიც მდებარეობს მსოფლიო ოკეანის დონიდან 395 მეტრით დაბლა. იორდანის ტურისტულ ღირსშესანიშნაობას წარმო-

ადგენს ისტორიული ძეგლები, ვარდისფერქვიანი თეატრები. იორდანიაში ნაკრძალები დაკავშირებულია რელიგიურ ტრადიციებთან.

ლიბანისათვის დამახასიათებელია ტურიზმის შემდეგი სახეების განვითარება: საქმიანი, ისტორიულ-კულტურული და ეკოლოგიური. არაბეთის გაერთიანებულ ემირატებში შექმნილია პალმის ხელოვნური კუნძულები, სადაც განლაგებულია უმთავრესი ტურისტული ინფრასტრუქტურა. ომანში ტურისტებს იზიდავს საკმევლის მიწა, რომელიც მოიცავს საკმევლის ხეებს და ქარავნის ოაზისის ნარჩენებს. საუდის არაბეთში საერთაშორისო ტურიზმის ძირითად სახეობას წარმოადგენს აღმსარებლობის ფორმაში განხორციელებული რელიგიური ტურიზმი. საუდის არაბეთში აღმსარებლობა ეფუძნება ტრადიციულ ისლამს. ყოველმა მუსულმანმა თუნდაც სიცოცხლეში ერთხელ მაინც უნდა შეასრულოს აღმსარებლობა (ჰაჯი) წმინდა ქალაქ მექასა და მედინაში. მექა წარმოადგენს აღმსარებლობის ადგილს, ირანში მოქმედებს “შშრალი” კანონები – ალკოჰოლური სასმელების შეძენა არ შეიძლება მაღაზიებში და სასტუმროებში. კატეგორიულად აკრძალულია ქვეყანაში ყველა სახის ალკოჰოლური სასმელების, ეროტიკული და პროპაგანდისტული შინაარსის ვიდეოპროდუქციისა და რელიგიური აღმსარებლობის (ისლამის გარდა) წიგნების შეტანა. საზღვრის გავლით არ უშვებენ ქალებს ისეთი ტანსაცმლით, რაც არ შეესაბამება ისლამურ ადათ-წესებსა და ტრადიციებს. ირანისათვის პერსპექტიულია სამკურნალო-გამაჯანსაღებელი ტურები.

ძირითადი ტერმინოლოგია:

- “კულტურული დედაქალაქი”;
- “პალმა ჯებელ ალი”;
- “პალმის კუნძული”;
- „ზღვის სოფელი”;
- “თურქების მამა”;

- “მოცეკვავეთა ქალაქი”;
- “წრდილოეთ კვიპროსის თურქული რესპუბლიკა”;
- “ფარაონის საგანძური”;
- იორდანის “საგანძური”;
- “ალ-აქსა”;
- “მშრალი” კანონები.

ტესტები:

1. კვიპროსის დედაქალაქია:

- ა) ნიქოზია;
- ბ) თელ-ავივი;
- გ) ამანი;
- დ) პეტრა.

2. სირიის დედაქალაქია:

- ა) ნიქოზია;
- ბ) ამანი;
- გ) მექა;
- დ) დამასკო.

3. ირანის დედაქალაქია

- ა) თეირანი;
- ბ) ამანი;
- გ) მედინა;
- დ) დამასკო.

4. ლიბანისათვის დამახასიათებელია ტურიზმის შემდეგი სახეების განვითარება:

- ა) საქმიანი ტურიზმი;
- ბ) ისტორიულ-კულტურული ტურიზმი;
- გ) ეკოლოგიური ტურიზმი;
- დ) სწორია ა), ბ) და გ) პასუხი.

5. სამხრეთ-დასავლეთ აზიის ტერიტორიაზე მდებარეობს:

- ა) საუდის არაბეთი;
- ბ) არაბეთის გაერთიანებული ემირატები;
- გ) სწორია ა), ბ) და დ) პასუხები;
- დ) სირია.

თავი 12. სამხრეთ აზიის ტურისტული პოტენციალი

როგორც ზემოთ ავღნიშნეთ, ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციის მიერ დაყოფილ ტურისტულ რეგიონებს შორის ერთ-ერთი არის **სამხრეთ აზიის ტურისტული რეგიონი**, რომელიც მოიცავს ინდოსტანის ნახევარკუნძულს და მიმდებარე კუნძულებს, ინდოგანგის ველს და მის მთიან ზოლს. მსოფლიო ტურიზმის მოცულობაში ხვედრითი წილის მიხედვით, სამხრეთ აზიის რეგიონს უკავია მეხუთე ადგილი ევროპის, ამერიკის, აზია-წყნარი ოკეანის და ახლო აღმოსავლეთის რეგიონების შემდეგ. მასზე მოდის საერთაშორისო ტურიზმის 3%.

სამხრეთ აზიის ტერიტორიის ფართობია დაახლოებით 5,1 მლნ კმ². აქ გავრცელებულია ტროპიკული ტყეები, სავანები და უდაბნოები. სამხრეთ აზიის ტერიტორიაზე მდებარეობს ისეთი სახელმწიფოები, როგორიცაა: ბანგლადეში, ინდოეთი, მალდივის კუნძულები, შრი-ლანკა. კამბოჯა, მიანმარი, ტაილანდი, ვიეტნამი, მალაიზია, ბრუნეი, ინდონეზია, ფილიპინები, ბჰუტანი, ნეპალი, პაკისტანი, ლაოსი, სინგაპური და დასავლეთ ტიმორი.

წინამდებარე თავში განვიხილავთ სამხრეთ აზიის მხოლოდ იმ სახელმწიფოებს, რომლებიც მეტ-ნაკლებად ცნობილი არიან საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების თვალსაზრისით. მათ მოლიდერე პოზიციები უკავიათ რეგიონში, ტურისტულ-რეკრეაციული პოტენციალის ფლობის მიხედვით. კერძოდ, ეს ქვეყნებია: ინდონეზია, ტაილანდი, ინდოეთი, ნეპალი, ბჰუტანი, შრი-ლანკა, მალდივის კუნძულები, სინგაპური, მალაიზია, ბრუნეი, მიანმარი, ბანგლადეში, ფილიპინები, კამბოჯა და ვიეტნამი.

ინდონეზიისა და ტაილანდის ტურისტული პოტენციალი

ინდონეზიის რესპუბლიკა მდებარეობს სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიისა და ოკეანეთში, მალაის არქიპელაგის კუნძულებზე – იავაზე, სუმატრაზე, ახალ გვინეაზე, ტიმორზე და ა. შ. ინდონეზიას უწოდებენ “ათასი კუნძულის ქვეყანას”. იგი უდიდესი კუნძულოვანი სახელმწიფოა, სადაც ყველაზე მეტი მუსლიმანი ცხოვრობს, ვიდრე მსოფლიოს რომელიმე ქვეყანაში. ინდონეზიის დედაქალაქია **ჯაკარტა**, ოფიციალური ენაა ინდონეზიური, ხოლო გავრცელებული ენები კი არის – ინგლისური და ნიდერლანდური. მისი ტერიტორიის ფართობია 1,92 მლნ კმ². 2011 წლის მდგომარეობით, ამ ქვეყანაში ცხოვრობს 237,4 მლნ კაცი. ინდონეზიის საერთო მშპ შეადგენს 1,124 ტრლ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე განგარიშებით კი – 4,666 ათ დოლარს. მისი ვალუტაა ინდონეზიური რუპია. ოფიციალური რელიგიაა ისლამი.

ინდონეზია.

ინდონეზიაში კლიმატი ეკვატორულია. ეს ქვეყანა ფლობს ისეთ ბუნებრივ რესურსებს, როგორიცაა: ნავთობი, კალა, ბუნებრივი აირი, ნიკელი, საშენი ხე-ტყე, ბოქსიტები, სპილენძი, ქვანახშირი, ოქრო და ვერცხლი. მას საექსპორ-

ტოდ გააქვს ნავთობი, გაზი, ხე-ტყის მასალები, კაუჩუკი და ყავა. ადმინისტრაციული თვალსაზრისით ინდონეზია დაყოფილია 27 პროვინციად, ორ სპეციალურ რეგიონად და ერთ (დედაქალაქის) ოლქად, რომლებიც რვა მთავარ კუნძულზე არიან განთავსებული. ინდონეზიაში ცხოვრობს 300 ეთნიკური ჯგუფი. აქ ტურისტებს იზიდავს ისეთი ისტორიულ-კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლები, როგორიცაა: სინგასარის ტაძარი მალანგაში (XIV ს.), არქეოლოგიური მუზეუმი ჯაკარტაში, უჯუნ კულონის ეროვნული პარკი, პანატარანის ტაძართა კომპლექსი იავაზე (XIV ს.) და კომოდოს ეროვნული პარკი, იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლთა სიაში შეტანილი ძეგლები – ბორობუდურის ბუდისტური ტაძარი (IX ს.), მენდუტი, პავონი, ბრამბანანის ინდუისტური ტაძარი (X ს.), სანგირანი, სუმატრის ტროპიკული ტყეები, ბუკიტ-ბარისან-სელატანის, გუნუნგ -ლიოსერის, კერინსი-სებლატის, კომოდოს, ლორენცის და უჯინგ-კულონის ეროვნული პარკები.

ბორობუდური არის ბუდიზმის IX საუკუნის მონუმენტი, რომელიც შედგება ერთმანეთზე ნაგები ექვსი მართკუთხა, სამი წრიული პლატფორმისა და 504 ქანდაკებისაგან. იგი დღესაც პოპულარულია ბუდისტ პილიგრიმთათვის, სადაც წელიწადში ერთხელ ინდონეზიელი ბუდისტები “ვესაკს” დღესასწაულობენ. ბორობუდურის მონუმენტი ამჟამად ინდონეზიის ყველაზე პოპულარული ტურისტული ღირსშესანიშნაობაა.

ინდონეზია გადაჭიმულია დიდი ზონდისა და მცირე ზონდის არქიპელაგებზე. მისი უმსხვილესი კუნძულებია სუმატრა, იავა, კალიმანტანი და სულავესი. ბალის კუნძული ინდონეზიის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ცენტრია. აქ მდებარეობს ძველი ინდუისტური ძეგლები, ასევე უამრავი სასტუმრო დიდებული პლაჟებით. კუსტარული მრეწველობა მოიცავს მხატვრულ შედევრებს, ვერცხლისა და კერამიკულ ნაკეთობებს, რომელიც სარგებლობს ტურისტების მოთხოვნით.

ინდონეზია საინტერესოა ეკო-ტურიზმის განვითარების თვალსაზრისითაც. აქ განლაგებულია მთელი რიგი ეროვნული პარკები და ნაკრძალები. ყველასათვის ცნობილია სუმატრას კუნძულზე მდებარე დასვენების პარკები. ტურისტებს აქ იზიდავს მთის ტყეებში ნადირობისა და ექსტრემალური თავგადასავლების გადახდის, აგრეთვე ორანგუტანგების რეაბილიტაციის ცენტრის დათვალიერების შესაძლებლობა.

ტაილანდის სამეფო სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიის ცენტრში მდებარე კონსტიტუციური მონარქიის მქონე ქვეყანაა, რომელსაც ჩრდილოეთით ესაზღვრება ლაოსი და ბირმა, აღმოსავლეთით – ლაოსი და კამბოჯა, სამხრეთით – ტაილანდის ყურე და მალაიზია, ხოლო დასავლეთით კი – ანდამანის ზღვა და ბირმა. ქვეყნის ტერიტორიის ფართობია 513,1 ათასი კმ². მისი დედაქალაქია **ბანგკოკი** ოფიციალური ენაა ტაილანდური. 2007 წლის მდგომარეობით, ტაილანდში ცხოვრობს 63 მლნ კაცი, საერთო მშპ შეადგენს – 520 მლრდ აშშ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე მშპ კი – 8 ათას აშშ დოლარს.

ტაილანდი.

ამ ქვეყნის ვალუტაა ტაილანდური ბატი, ხოლო მისი რელიგია კი არის ბუდიზმი. ტაილანდში კლიმატი ტროპიკულია, ტემპერატურისა და ტენიანობის მაღალი მაჩვენებლებით. ქვეყანა განლაგებულია ტყის ტროპიკულ ზონაში. მისი ტერიტორიის 30% უკავია ტყეებს. ტაილანდი ადმინისტრაციულად დაყოფილია 76 რეგიონად. ის აგრარულ-ინდუსტრიული ქვეყანაა, რომლის ძირითად სასოფლო-სამეურნეო კულტურას წარმოადგენს ბრინჯი. ტაილანდმა შეინარჩუნა თავისი პოლიტიკური დამოუკიდებლობა ქვეყნის მრავალსაუკუნოვანი ისტორიის მანძილზე. წარსულში მას მეგობრული ურთიერთობა ჰქონდა მეზობელ სახელმწიფოებთან.

ტაილანდში ტურისტებს იზიდავს ისეთი ისტორიულ-კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლები, როგორიცაა: ბანგოკში – ეროვნული მუზეუმი, ვან-პოს ტაძართა კომპლექსი, (XIX ს.), ბუდის ლაჟვარდოვანი ტაძარი (XVIII ს.), 104 მ სიმაღლის მქონე “განთიადის ტაძრის კოშკი”, სამეფო სასახლე (XVIII ს.); ნაკსონპატხომსა და ჩიანგმაიში – ბუდისტური ტაძრები და კომპლექსები. ტაილანდში ტურისტებს აგრეთვე იზიდავს არქიტექტურული ძეგლი – ბან-პა-ინის სამეფო სასახლე, იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლთა სიაში შეტანილი ძეგლები – აიუტია (ისტორიული ქალაქი), ბან-ჩიანგი, დონგფაიაინი, კამპჰენგპჰეტის ისტორიული პარკი, სი-სატჩანალაი, სუხოტჰაის ისტორიული პარკი, ტჰუნგაის ველური ბუნების ნაკრძალი. დონგფაიაინის მთებში მრავალი ეროვნული პარკია განთავსებული. სი-სატჩანალაის ისტორიული პარკი მოიცავს არაერთ ტაძარს.

ტაილანდი ფლობს უდიდეს შესაძლებლობებს ტურიზმის განვითარებისათვის. ამ შესაძლებლობას მას აძლევს მისი ხელსაყრელი ადგილმდებარეობა ინდოჩინეთის ცენტრში და მაღაქის ნახევარკუნძულზე, ფართო გასასვლელი ზღვაში, მდინარე-მენამის სატრანსპორტო შესაძლებლობა, ოქროსფერი ქვიშა, მრავალფეროვანი რელიეფი, მსოფლიოში უდიდესი ტყეები, პოპულარული საზღვაო კურორტები და მრავალი უნიკალური კულტურულ-ისტორიული ძეგლი. ბანგოკი აჯა-

დობს ყველა მნახველს. ქალაქი დაარსდა სულ რაღაც 1782 წელს და დღეს იგი წარმოადგენს ერთ-ერთ უმხვილეს ქალაქს მსოფლიოში. აქ წარმატებით ერწყმის ერთმანეთს უძველესი ტრადიციების პატივისცემა და ტექნიკური პროგრესი. თანამედროვე ცათამბჯენები ორიგინალურად მეზობლობენ ბუდისტურ ტაძრებსა და ისტორიულ ძეგლებთან. ბანგოკში მდებარე 400 ტაძარს შორის ულამაზესად ითვლება ფირუზის ბუდას, აისის, ოქროს ბორცვის და მარმარილოს ტაძრები. აქ მრავლად არის წარმოდგენილი სკულპტურული შედევრები, კედლის მოხატულობითა და მრავალრიცხოვანი დეკორაციებით.

ტაილანდის მთავარ ღირსშესანიშნაობად ითვლება დიდი სამეფო სასახლის კომპლექსი; ვიძან მეკის სასახლე, რომელიც დამზადებულია “ოქროს” ყველაზე დიდი ტექტონის ხეებისაგან; ჯიმ ტომპსონის სახლ-მუზეუმი, სადაც თავმოყრილია აზიური ხელოვნების შემქმნელთა კოლექციები, ბანგოკი ფართოდ იშლება მრავალი მდინარითა და ნაკადულებით დაფარულ დაბლობზე. ყველაფერ ამით ქალაქი მთელ მსოფლიოში ცნობილია როგორც ადმოსავლეთის ვენეცია. ტურისტთა მომსახურებისათვის ქალაქში მოწყობილია მრავალი გასართობი საშუალება: ღამის კლუბები, ფეშენებელური რესტორნები, ბარები, საკონცერტო დარბაზები, პარკები, მუზეუმები, თეატრები, გალერეები, კინოთეატრები, მასაჟ-სალონები, საბილიარდო დარბაზები, ჩოგბურთის კორტები, გოლფის მოედნები, სპორტული დარბაზები და სხვა.

ყურადღებას იმსახურებს აგრეთვე ბანგოკის გარშემო მდებარე ტურისტული ღირსშესანიშნაობები: დედაქალაქის ჩრდილოეთით 80 კმ-ის დაშორებით უძველესი ქალაქის – აიუტაიის ნანგრევები, ბანგოკიდან დასავლეთით, 60 კმ-ის დაშორებით ბუდას ყველაზე დიდი ქანდაკება მსოფლიოში (მისი სიმაღლეა 130 მ.), ორიგინალური მცურავი ბაზარი, ქალაქი კანჩაბური (თავისი “ხიდით მდინარე კვაიზე”, ღამაზი ბუნებით, ჩანჩქერებითა და გამოქვაბულებით), ვარდების ბაღი, კულტურული ცენტრი, ზოოპარკი, სამარანის სპილოების

ნაკრძალი, უძველესი ქალაქი – ლოპ-ბური (სასახლეების ნანგრევებით), ბანგოკიდან სამხრეთ-დასავლეთით 120 კმ-ზე არსებული ეგზოტიკური ადგილები – ბუდა კხაო-ლუანგის გამოქვაბული, ნაკონ კხირის სასახლე, სუვანართა ტაძარი, კაენგ-კაჩანის ნაციონალური პარკი, სწრაფად განვითარებადი საზღვაო კურორტი – ჩა-ამი თავისი ულამაზესი პლაჟებით; ძველი საზღვაო კურორტი ხუა-ხინი, ნიანგების ფერმა, ტაილანდის კულტურისა და არქიტექტურის ამსახველი ბუდისტური ტაძრები.

ქვეყნის სხვადასხვა ადგილებში მდებარეობს ბუნებრივი და კულტურული ღირსშესანიშნაობანი. ამ მხრივ საინტერესოა ტაილანდის ჩრდილოეთ ნაწილი. მისი განუმეორებლობა მდგომარეობს მთის თვალწარმტაც პეიზაჟებში. ქვეყანა მდიდარია ტყეებით. აქ აღინიშნება მრავალი ნაციონალური დღესასწაული. ბირმის სტილში აგებული რამდენიმე ტაძრითა და სპილოების ნაკრძალით ცნობილი ღამპანგი. ბანგოკიდან ჩრდილოეთით მდებარეობს ქალაქი – ჩიანგმაი, რომელიც ცნობილია XIII საუკუნის ისტორიული ტაძრებით, მთის პეიზაჟებით, სახალხო დღესასწაულებითა და ხალხური რეწვის ნაკეთობებით. ლაოსის საზღვარზე მდებარე უძველესი ქალაქი ჩიანგ-ხანი ცნობილია მთის მასივზე განლაგებული დიდი ტუნგის ტაძრით, საიდანაც იშლება ულამაზესი პეიზაჟები. ქვეყნის ჩრდილო-აღმოსავლეთ რეგიონი ტურისტების ყურადღებას იქცევს ფოთლოვანი ტყეებით, ნაციონალური პარკებითა და ბორცვიანი მინდვრებით.

ბანგოკიდან 200 კმ-ის დაშორებით, ზღვის დონიდან 800 მ-ზე მდებარეობს ნაციონალური პარკი კხაო-იანი. აქ ტურისტებს ხვდება მრავალი ჯიშის ცხოველი. ამ პარკში მრავლადაა საექსკურსიო ბილიკები. ბანგოკის მუზეუმში ინახება უნიკალური საიუველირო და კერამიკული ნაკეთობანი. მდ. მეკონგთან დაცულია ჩვ. წ. აღრ-მდე მოხატული კლდეები, იასოტხონში ყოველწლიურად იმართება წვიმის დღესასწაული, თავისი ულამაზესი ფეიერვერკებით. სურინეში ყოველწლიურად ნოემბერში აქ მთელი მსოფლიოდან იკრიბება

სტუმრები სპილოების დღესასწაულის სანახავად. ქვეყნის აღმოსავლეთით გადაჭიმულია სანაპიროები თავისი მრავალრიცხოვანი პლაჟებით. აქ განლაგებულია მრავალი საზღვაო კურორტი. მათ შორისაა აზიის ყველაზე ცნობილი კურორტი – პატაია, რომელიც მდებარეობს ბანგოკიდან სამხრეთ-დასავლეთით 147 კმ-ზე. იგი სამართლიანად ითვლება “ტაილანდის რივიერად”. ეს არის მსოფლიოში ცნობილი საზღვაო კურორტი, რომელსაც ყოველ წელს სტუმრობს ასიათასობით ტურისტი. ღამის კლუბები და რესტორნები ყველა პირობას უქმნის ღამის ცხოვრებით დაინტერესებულ ტურისტებს გართობისათვის.

ბანგოკიდან სამხრეთ-აღმოსავლეთით 100 კმ-ის დაშორებით მდებარეობს კურორტი – ბანგსაენი, თავისი გრილი პალმის ხეივნებით. აქვეა ღია ცის ქვეშ მდებარე ზოოპარკი, სადაც ცხოველები თავმოყრილია აზიიდან, აფრიკიდან და ევროპიდან. ბანგ-სარე მეთევზეთა პატარა სოფელია, სადაც ტურისტებს შეუძლიათ ინადირონ ზვიგენებზე და სხვა ცხოველებზე. ეს სოფელი ცნობილია თავისი პლაჟებით, გამჭვირვალე წყლით, საუკეთესო საბანაო საცურაო და სათევზაო ადგილებით. კამბოჯას საზღვართან ახლოს მდებარე ნაციონალური საზღვაო პარკი – კო-ჩანგი მოიცავს 56 კუნძულს.

ტურისტებისათვის მიმზიდველია ტაილანდის სამხრეთ რეგიონი მისთვის დამახასიათებელი სუფთა, თბილი ზღვით, ტროპიკული მცენარეებით, საოცარი პლაჟებით, მარჯნის კუნძულებით, საზღვაო ფლორით და ფაუნით, მონადირეთა სოფლებით, ტყიანი მთებით, ჩანჩქერებით, ისტორიული ძეგლებითა და ბუდისტური ტაძრებით. საკურორტო კუნძული – სამუი განთავსებულია ბანგოკიდან 560 მ-ზე, რომელსაც გააჩნია ხელუხლებელი პლაჟები თავისი ქათქათა მარჯნის ქვიშით, კრისტალურად სუფთა ზღვით და მწვანე ქოქოსის პლანტაციებით.

ქალაქი სონგკლა მდებარეობს ბანგოკიდან 960 კმ-ზე დაშორებით, რომელსაც გააჩნია წყნარი საზღვაო პლაჟები,

ფრინველთა პარკი –“კხუ-კხუტ”. კუნძულოვანი კურორტი–“პუტეკი” მდებარეობს ბანგოკიდან 862 კმ-ის დაშორებით, რომელიც მსოფლიო მნიშვნელობისაა თავისი პლაჟებით, უმდიდრესი ტროპიკული ბუნებით, კრისტალური, ცისფერი წყლითა და მდიდარი წყალქვეშა სამყაროთი. ტაილანდის ძირითადი ტურისტული ცენტრებია: ბანგ-კოკი, პატაია, პუტეკი, ჩიანგმაი და სხვა. აქ ტურისტებს სთავაზობენ I კატეგორიის სასტუმროებს, რომელთაც შეუძლიათ ერთდროულად მიიღონ 2000-მდე ტურისტი. ძალიან ფართოა სასტუმროთა სერვისის დიაპაზონი: საოჯახო სასტუმროები, ბუნგალოთა კომპლექსები, სასტუმრო სახლები, ტურბაზები, ჩინური ტიპის სასტუმროები და პატარა სახლები ზღვის სანაპიროზე. ტაილანდს ძირითადად სტუმრობენ ტურისტები მეზობელი მაღაზიიდან (საშუალოდ 5 დღიანი ვიზიტით), იაპონელები და ტაივანელები. ტაილანდი განსაკუთრებული პოპულარობით სარგებლობს ევროპელთა შორის.

აქ ტურისტები ჩამოდიან დიდი ბრიტანეთიდან, გერმანიიდან, ნიდერლანდებიდან, საფრანგეთიდან. დღესდღეობით ტაილანდი ფართოდაა წარმოდგენილი რუსეთის ტურისტულ ბაზარზე. ტაილანდს ყოველწლიურად სტუმრობს საშუალოდ 15 მლნ ტურისტი, საიდანაც მიღებული ყოველწლიური შემოსავალი შეადგენს საშუალოდ 17 მლრდ აშშ დოლარს. ტაილანდმა დღემდე შეინარჩუნა თავისი ტურისტული ღირსშესანიშნაობანი. ქვეყნის ტერიტორიაზე გამავალი ცენტრალური ავტობანი უზრუნველყოფს მის მოწინავე პოზიციებს რეგიონში ტურიზმის განვითარების თვალსაზრისით. თანამედროვე ეტაპზე ტაილანდი სამართლიანად წარმოადგენს სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიის ტურისტულ “მექას”. ტურისტებს აქ იზიდავთ ხელსაყრელი ბუნებრივ-კლიმატური პირობები და განვითარებული ტურისტული ინფრასტრუქტურა, ისტორიული ღირსშესანიშნაობანი, მათ შორის ბუდისტური ძეგლები და თავისუფალი ქვეყის შესაძლებლობა. ტაილანდის ყველაზე ცნობილ ტურისტულ ცენტრს წარმოადგენს ბან-

გკოკი, პატაია და სამუი. ბანგკოკში მდებარეობს 400 ბუდისტური ძეგლი.

ინდოეთის ტურისტული რესურსები და მათი ამოქმედების შესაძლებლობები

ინდოეთის რესპუბლიკა მდებარეობს სამხრეთ აზიაში, ინდოსტანის სუბკონტინენტზე, რომლის მოსაზღვრე ქვეყნებია: პაკისტანი, ავღანეთი, ჩინეთი, ნეპალი, ბჰუტანი, მიანმა და ბანგლადეში. მისი ტერიტორიის ფართობია 3,28 მლნ კმ², რომლის სახმელეთო საზღვარი არის 15168 კმ, ხოლო საზღვაო საზღვრისა კი 5,686 კმ. 2011 წლის მდგომარეობით, ინდოეთის მოსახლეობა შეადგენს 1,21 მლრდ კაცს, საერთო მშპ – 4,469 ტრლნ აშშ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე გაანგარიშებით მშპ კი – სულ რაღაც 3,703 ათას დოლარს. ინდოეთის დედაქალაქია **დელი**, ხოლო უდიდესი ქალაქები კი არის კალკუტა, ბომბეი და მადრასი. მისი ვალუტა არის ინდური რუპია. ქვეყნის ოფიციალური ენა არის ინდური, გავრცელებული რელიგიები არის ინდუიზმი (83%), ისლამი (11%), ქრისტიანობა (4,5%) და ბუდიზმი.

ინდოეთი ევროპელებმა დაიპყრეს XVI საუკუნეში. იგი 2 საუკუნის განმავლობაში იყო დიდი ბრიტანეთის კოლონია. 1947 წელს მოხდა რელიგიური ნიშნის მიხედვით ქვეყნის დაყოფა ინდოეთად და პაკისტანად, რამაც სათავე დაუდო მათ შორის კონფლიქტსა და ტერიტორიულ დავებს. 1950 წელს ინდოეთმა გამოაცხადა დამოუკიდებლობა. დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ ქვეყანამ დაძლია ეკონომიკური კრიზისი და ერთ-ერთ წამყვან სახელმწიფოდ გადაიქცა. ექსტრემალური და სეპარატისტული მოძრაობები დიდ საფრთხეს უქმნის ქვეყანაში ტურიზმის განვითარებას. 1966-84 წლებში ინდოეთს მართავდა ინდირა განდი, ხოლო 1984-91 წლებში კი – რაჯივ განდი. პაკისტანთან ომის შედეგად წარმოიქმნა ახალი სახელმწიფო–ბანგლადეში. 1990-იანი წლების შემდეგ

გატარებული რეფორმების შედეგად ინდოეთის ეკონომიკა მიმზიდველი გახდა უცხოელი ინვესტორებისათვის. ქვეყანამ სერიოზული პროგრესი განიცადა ტექნოლოგიებისა და კონო-ინდუსტრიის სფეროში.

ინდოეთი.

ადმინისტრაციული თვალსაზრისით ინდოეთი იყოფა 28 შტატად და 7 მოკავშირე ტერიტორიად. ფიზიკურ-გეოგრაფიული თვალსაზრისით, ინდოეთი შეიძლება დაყოფილი იქნეს სამ ბუნებრივ რაიონად: ჰიმალაის, ინდი-განგისა და დეკანის ზეგნის რეგიონად. ამ ქვეყნის უმაღლესი მწვერვალი არის კანჩეჯანგა (8598 მ). ინდოეთში კლიმატი ზომიერი და ტროპიკულია. ჩერაპუნჯი არის ყველაზე ნალექიანი ადგილი მთელ მსოფლიოში, სადაც წლიურად მოდის 11000 მმ-ზე მეტი ნალექი. ქვეყანა ფლობს ქვანახშირს, რკინის მადანს, მანგანუმს, ბოქსიტებს, ტიტანს, ქრომიტს, ბუნებრივ აირს, ალმასს, ნავთობს, კირქვას, სასოფლო-სამეურნეო მიწებს. ქვეყნის აგრარულ-ინდუსტრიულ ეკონომიკაში შეინიშნება

მრეწველობის ბაზისურ დარგთა განვითარება, სოფლის მეურნეობასთან ერთად. ფართო გავრცელება ჰპოვა საფეიქრო მრეწველობამ. ინდოეთს საექსპორტოდ გააქვს საიუველირო ნაწარმი, ტანსაცმელი, ბამბა და ჩაი.

მოსახლეობის რიცხოვნობით ინდოეთი მეორე ქვეყანაა მსოფლიოში იმის გათვალისწინებით, რომ ამ ქვეყანაში ოჯახების დაგეგმარების პოლიტიკა არ წარმოებს იმდენად მკაცრად, როგორც ჩინეთში, დემოგრაფიის პროგნოზის თანახმად, საშუალოვადიან პერსპექტივაში ეს ქვეყანა გახდება ყველაზე მრავალრიცხოვანი სახელმწიფო მთელ მსოფლიოში. გარდა ამისა, ინდოეთი ითვლება ყველაზე მრავალეროვნულ ქვეყნად მსოფლიოში.

ინდოეთში ტურისტების დაინტერესებას იწვევს ამ ქვეყნის სამთავრობო შენობები, მაისურის სასახლე, არქიტექტურული ძეგლები—ტაჯ-მაჰალი, ინდოეთის უღელტეხილი — ნათუ-ლა. ანდამანისა და ნიკობარის კუნძულები, მცირე ზონდის კუნძულები, მდინარე განგი, ინდოეთის დიდი უდაბნო — თარი, განემა, მურუგანი, ჯამას მეჩეთი და შივა. ინდოეთში ტურისტებს იზიდავს იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლთა სიაში შეტანილი შემდეგი ისტორიულ-კულტურული ძეგლები: აგრას ციხე, აჯანტა, ბრიჰადეშვარას ტაძარი, ბჰიმბეტკა, ელეფანტისა და ელორის გამოქვაბულები, ინდოეთის მთის რკინიგზა, კანდარია-მაჰადევა, კონარაკეს მზის ტაძარი, კუტბ-მინარი, მაჰაბალიპურამი, მაჰაბოდჰი, პატადაკალი, სანჩი, ფატეჰპურ-სიკრი, ყვავილების ხეობა, ჩამპანერ-პავაგადჰი, ჩოლის მონასტრები, ჩჰატრაპტი შივაჯი, ძველი გოა, ჯანტარ-მანტარი, ჰამპი, ჰუმაუნის აკლდამა, კაზირანგის, კეოლადეოს, მანასის, ნანდა-დევისა და სუნდარბანსის ეროვნული პარკი.

ინდოეთში ტურისტებს იზიდავს შემდეგი სახის ისტორიულ-კულტურული მემკვიდრეობანი: დელში — მაჰ-აბოდჰის ტაძარი, ბოდხგაიაში, ეროვნული მუზეუმი, წითელი ფორტი (XVII ს.), დიდი მეჩეთი, დიდ მოგოლთა სასახლე (XVII ს.), კუტბ-მინარის კოშკი (XII ს.); აგრას — ტაჯ-მაჰალის მარმა-

რილოს მავზოლეუმი; მუმბაიში –VII საუკუნის ტაძრები; ვარანასში–1500 ტაძარი, აჯანტისა და ელორის მღვიმეები, მზის ტაძარი კონარაკეში, ქაჯურაჰოს ძეგლების კომპლექსი, სანჩის ბუდისტური ძეგლები; ინდურ ეპოსში – მაჰაბჰარატა (ძვ. წ. აღრ-ით V ს.) და რამაიანა (ძვ. წ. აღრ-ით II ს.). ცნობილი ინდიელები არიან მსახიობები: რაჯ კაპური და შაში კაპური.

ტურისტული თვალსაზრისით, ინდოეთში დიდ დაინტერესებას იწვევს ქვეყნის მსხვილი ქალაქები: დელი, ბომბეი, კალკუტა, მადრასი, ყოფილი პორტუგალიური კოლონია, ხოლო მოგვიანებით კი ინდოეთის შტატი – გოა, კარბეტის ეროვნული პარკი, სარისკა, ტაჯ-მაჰალის მავზოლეუმი და ა. შ. კალკუტა არის მსოფლიოში ცნობილი ინდიელი მწერლის “ტაგორას სახლმუზეუმი”. ყველაზე ცნობილი ინდური კურორტები მდებარეობს ინდოეთის დასავლეთ სანაპიროზე, გოას შტატში. ეს რაიონი, ტურისტებს შორის სარგებლობს ძალიან დიდი პოპულარობით, განსაკუთრებით ევროპელებს შორის.

აქ ყველაზე უფრო მოსწონთ დასვენება მათ, ვინც უპირატესობას ანიჭებენ კომფორტულ, წყნარ პლაჟზე დასვენებას. ტურისტებში დიდი აღიარებით სარგებლობს ინდოეთის ერთ-ერთი ყველაზე უფრო განვითარებული – კერალას შტატიც, რომელიც მდებარეობს დასავლეთ სანაპიროს უკიდურესი სამხრეთით. ინდოეთში კლასიკური დასვენების სახეობას წარმოადგენს “ოქროს სამკუთხედის” ტური, რომლის ფარგლებშიც ტურისტს შეეძლება დაათვალიეროს მსოფლიოში ცნობილი ინდიელი არქიტექტორის –ტაჯ-მაჰალის ძეგლი, ფერადი ქვებით მოპირკეთებული შენობა-ნაგებობანი. აგრეთვე ძველი ქალაქი – ფატეჰპურ-სიკრი და ეგზოტიკური ვარდების ქალაქი – რაჯასტანი. ინდოეთი აგრეთვე ითვლება რელიგიური აღმსარებლობის ცენტრად. ინდუისტთა საზოგადოების ძირითადი ცენტრი მდებარეობს ამ ქვეყნის ტერიტორიაზე. ინდოეთი იზიდავს ეკოტურისტებს, რომლებიც ოცნებობენ მთის სიმაღლეთა დაღაშქვრას.

ნეპალისა და ბჰუტანის ტურისტული პოტენციალი

ნეპალის რესპუბლიკა მდებარეობს ჰიმალაის მთიანეთში. მის ტერიტორიაზე მდებარეობს 14-დან 5 რეაათასმეტრიანი მწვერვალი (მათ შორის მთა-ევერესტი). მისი მოსაზღვრე ქვეყნებია ჩინეთი და ინდოეთი. ქვეყნის ტერიტორიის ფართობია 140,7 ათასი კმ². მისი დედაქალაქია **კატმანდუ**. 2008 წლის მდგომარეობით, ამ ქვეყანაში ცხოვრობს 29,5 მლნ კაცი, საერთო მშპ შეადგენს 48,2 მლრდ აშშ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე გაანგარიშებით კი – 1,5 ათას დოლარს. ნეპალის ვალუტაა ნეპალური რუპია, ოფიციალური ენა – ნეპალური, ხოლო რელიგია კი არის ინდუიზმი.

ნეპალი.

ნეპალი I მსოფლიო ომამდე იყო ინგლისის კოლონია. 1923 წელს მან მოიპოვა დამოუკიდებლობა. ადმინისტრაციული თვალსაზრისით, ნეპალი იყოფა 5 რეგიონად. ეს რეგიონები თავის მხრივ იყოფიან 14 ადმინისტრაციულ ზონად, რომლებიც თავის მხრივ იყოფიან 75 ოლქად. ეს ქვეყანა ფლობს ისეთ ბუნებრივ რესურსებს, როგორიცაა: წყალი, საშენი ხე-ტყე, ჰიდროენერგია, სპილენძი, კობალტი, რკინის მადანი. მას საექსპორტოდ გააქვს მარცვლეული, თუჯი და ხე-ტყე.

ნეპალში ტურისტებს იზიდავს ისტორიულ-კულტურული ღირსშესანიშნაობა— ლუმბინი (ბუდას დაბადების ადგილი), იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლთა სიაში შეტანილი ძეგლები —კატმანდუს ხეობა, ლუმბინი, საგარმათასა და ჩიტვანის ეროვნული პარკები, ქალაქი —კატმანდუ. კატმანდუში მდებარეობს ერთ-ერთი უწმინდესი ბუდისტური ადგილი — ბოდჰნათჰი, სადაც ჩინეთიდან დიდი რაოდენობით ტიბეტელი ღვთისმეტყველების გადმოსახლების გამო, 50-მდე ტიბეტური გომპა (მონასტერი) არის აგებული. კატმანდუში ბოდჰნათჰი ტურისტებისათვის ყველაზე პოპულარული ადგილია. აქ ტიბეტიდან მომავალ ძველ სავაჭრო გზაზე მრავალი საუკუნის განმავლობაში ისვენებდნენ და ღოცვებს აღავლენდნენ ტიბეტელი ვაჭრები.

1950-იან წლებამდე ნეპალი დახურული იყო უცხოელთათვის. ამიტომ მან საკმაოდ მაღალ დონეზე შეინარჩუნა ეროვნული კოლორიტი და თვითმყოფადობა. სიღარიბის მიუხედავად ნეპალს გააჩნია თავისი ადამიანური ღირებულებები, ხოლო მისი მოსახლეობა თავს ბედნიერად თვლის და ცხოვრობს თავისი ტრადიციებით. ნეპალისათვის დამახასიათებელია ალპინიზმთან დაკავშირებული ეკოტურიზმი. აქ ტურისტებს იზიდავს ჰიმალაის მსოფლიოში ყველაზე მაღალი პიკი, სამხრეთ რეგიონის ველური ბუნება, კატმანდუს ლამაზი დაბლობი, ხელსაყრელი კლიმატი, იშვიათი არქიტექტურული ძეგლები, დღესასწაულები და ხალხის თვითმყოფადი კულტურა.

ბჰუტანის სამეფო (“ცეცხლის მფრქვეველი დრაკონის მიწა”) სამხრეთ აზიაში ჰიმალაის მთების აღმოსავლეთით მდებარე პატარა სახელმწიფოა, რომელსაც სამხრეთიდან, აღმოსავლეთიდან და დასავლეთიდან ესაზღვრება ინდოეთი, ხოლო ჩრდილოეთიდან კი—ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკა. ბჰუტანის ტერიტორიის ფართობია 47 ათასი კმ². ქვეყნის დედაქალაქია **თიმფუ**, ოფიციალური ენა არის ინგლისური და ძონგკა. 2008 წლის მდგომარეობით, აქ ცხოვრობს 2,23 მლნ კაცი, საერთო მშპ შეადგენს 4,4 მლრდ აშშ დოლარს, ხო-

ლო ერთ მოსახლეზე გაანგარიშებით კი — 1989 დოლარს. ქვეყნის ვალუტა არის ნგულტრუმი, რელიგია კი არის ბუდიზმი.

ბჰუტანის ისტორია 2000 წელზე მეტს ითვლის, მაგრამ ამის დამამტკიცებელი დოკუმენტაცია არ არსებობს მაშინდელ დედაქალაქში —პუნახკაში გაჩენილი ხანძრის შედეგად ბიბლიოთეკის განადგურების გამო. ამიტომ ამ ქვეყნის წარსული ნახევრადღეგნდების დონეზეა ცნობილი. მრავალი საუკუნის განმავლობაში ბჰუტანს მჭიდრო კავშირები ჰქონდა დამყარებული ტიბეტთან. ამიტომ ქვეყანაში გავრცელებულია ბუდიზმი, ტიბეტის ეროვნული ენა და დამწერლობა. ბუდიზმმა ამ ქვეყანაში ჯერ კიდევ II საუკუნეში შეაღწია, როცა აქ ააგეს ორი ტაძარი— კაიჩუ ლახკანგი და ჯამბეი ლახკანგი. ეს ტაძრები დღესაც რელიგიური რიტუალების აღმსარებლობის უმნიშვნელოვანესი ადგილია. ბჰუტანის ერთ სახელმწიფოდ გაერთიანება შეძლო ნგაგანგ ნიამგალმა 1594-1616 წლებში. შემდგომი 200 წლის განმავლობაში ბჰუტანი მოიცვა შიდა სამოქალაქო ომმა. XX საუკუნის დასაწყისში ქვეყანამ კვლავ შეძლო გაერთიანება და ინგლისისაგან მიიღო შიდა საქმეებში ჩაურევლობის გარანტია. სწორედ ამ პერიოდიდან იწყება ბჰუტანის იზოლაცია.

ბჰუტანი.

1949 წელს ბჰუტანი გახდა დამოუკიდებელი ქვეყანა, მაგრამ თვითიზოლაციის გამო იგი არ იყო წარმოდგენილი არცერთ საერთაშორისო ორგანიზაციაში. ქვეყანა განიხილებოდა ინდოეთის გავლენის სფეროდ. ბჰუტანი გაეროს წევრი გახდა 1971 წელს. მისი უსაფრთხოების გარანტი დღესაც ინდოეთია. 1999 წლამდე ბჰუტანი იყო ერთ-ერთი იზოლირებული ქვეყანა მთელ მსოფლიოში. აქ აკრძალული იყო ტელევიზია, ინტერნეტი, მობილური ტელეფონები და ა. შ. 2000 წლიდან ინტერნეტის, საერთაშორისო ავიარეისებისა და უცხოური ინვესტიციების დაშვებამ ეს ქვეყანა მეტ-ნაკლებად ხელმისაწვდომი გახადა უცხოელი ტურისტებისათვის. ქვეყანა უზრუნველყოფილი იქნა ახალი ინფრასტრუქტურით (ელექტროენერგიით, ტელეფონებით, გზებით და ა. შ.) თან ისე, რომ ეკოლოგიას მინიმალური ზარალი მიაღება.

ბჰუტანის სამეფო განეკუთვნება სუსტად განვითარებულ ქვეყანათა რიცხვს. იგი აგრარული ქვეყანა და მისდევს ნატურალურ მეურნეობას. მეწარმეობის განვითარება ბჰუტანის ხელისუფლების გეგმაში არ შედის. ამ ქვეყნის ეკონომიკის ძირითადი სამეწარმეო სექტორია სოფლის მეურნეობა. აქ მოჰყავთ ვაშლი, ფორთოხალი ბრინჯი, ხორბალი და სხვა მარცვლეული კულტურები, რომელიც საექსპორტოდ ინდოეთში გააქვთ. ქვეყნის ხელისუფლება აქტიურად ზრუნავს ფლორისა და ფაუნის შენარჩუნებაზე, ამიტომ ტერიტორიის ნახევარზე მეტი დაცულ ზონებადაა გამოცხადებული. ბჰუტანის ველური ბუნება ნაკლებად არის შესწავლილი. აქ ტერიტორიის ერთეულზე გაანგარიშებით, თავმოყრილია სპილოების ყველაზე დიდი რაოდენობა მთელ მსოფლიოში.

ბჰუტანის ტურისტულ ღირსშესანიშნაობას წარმოადგენს ძონგის არქიტექტურა, რომელიც გამორჩეულია ამ ქვეყნის ბუდისტური სამეფოს ციხესიმაგრეთა არქიტექტურით. ბუდისტური მონასტრების უდიდესი ნაწილი მდებარეობს თიმ-

ფუში.¹ ტაკწანგი ზედა პაროს ხეობაში კლდეზე მდებარე პიმალაური ბუდისტური ტაძრის კომპლექსია, რომელიც ზღვის დონიდან მდებარეობს 3120 მ-ზე. აქ მარტსა და აპრილში აღინიშნება ბუდისტური დღესასწაული, სადაც სხვადასხვა ქვეყნიდან მოემგზავრებიან მომლოცველები.

ბჰუტანი ჯერ კიდევ საკმაოდ ჩაკეტილი ქვეყანაა უცხოელი ტურისტებისათვის. აქ ბევრია ისეთი ადგილი, სადაც მოხვედრა ტურისტს შეუძლია მხოლოდ პირადად მეფისაგან სპეციალური ნებართვის აღების შემდეგ. ამისათვის კი მან უნდა გადაიხადოს მგზავრობის ოფიციალურ ღირებულებაზე რამდენჯერმე მეტი თანხა (200 დოლარი). ამდენად, ამ ქვეყნის ეგზოტიკა შეუძლია შეაფასოს თავგადასავლების მოყვარულმა ტურისტებმა.

ქვეყანაში შეზღუდულია უცხოელი ტურისტების შესვლის რაოდენობაც. ამას ემატება მომსახურების დაბალი დონე, რის გამოც ქვეყანას არც ისე ბევრი ტურისტი სტუმრობს. უცხოელი, რომელიც ქვეყანაში ჩადის ვალდებულია წინასწარ გადაიხადოს 200 დოლარი. მას ავტომატურად ახვედრებენ 3-ადგილიან სასტუმროს. ტურისტული ჯგუფის წევრთა რაოდენობა არ უნდა აღემატებოდეს 4 ადამიანს. თან საყურადღებოა ის ფაქტიც, რომ ტურისტმა 200 დოლარი უნდა იხადოს ყოველი შემდგომი დღისათვის. ქვეყანას ყოველწლიურად სტუმრობს საშუალოდ 13 ათასი უცხოელი ტურისტი.

შრი-ლანკას, მალდივის კუნძულისა და სინგაპურის ტურისტული პოტენციალი

შრი-ლანკის დემოკრატიულ-სოციალისტური რესპუბლიკა სამხრეთ აზიაში ინდოეთის სუბკონტინენტის სამხრეთ-აღმოსავლეთ სანაპიროზე მდებარე ტროპიკული კუნძულოვანი

¹ www.1001tur.rufirms.turizm.ru/agency/1142.html Развитие международного туризма.

ქვეყანა, რომელსაც სტრატეგიული მდებარეობა უკავია ინდოეთის ოკეანეში შორეულ აღმოსავლეთს, აფრიკასა და ევროპას შორის. 1978 წლიდან მისი დედაქალაქია **შრი-ჯაია-ვარდენეპურა-კოტე**, ხოლო უდიდესი ქალაქია კოლომბო. ოფიციალური ენებია სინჰალა და ტამილი. ქვეყნის ტერიტორიის ფართობია 65,6 ათასი კმ². 2005 წლის მდგომარეობით აქ ცხოვრობს 20,7 მლნ კაცი, საერთო მშპ შეადგენს 86,7 მლრდ აშშ დოლარს, ერთ მოსახლეზე გაანგარიშებით კი—4,6 ათას აშშ დოლარს. მისი ვალუტაა შრი-ლანკის რუპი.

შრი-ლანკა.

შრი-ლანკა ერთ საუკუნეზე მეტხანს იყო ბრიტანეთის კოლონია. მან დამოუკიდებლობა მიიღო 1948 წელს. 1978 წლამდე ქვეყნის დედაქალაქი იყო კოლომბო. შრი-ლანკა მრავალეროვანი და მრავალრელიგიური ქვეყანაა. მისი უდიდესი ნაწილი დაბლობს უკავია. ქვეყნის აღმოსავლეთი ნაწილი გაშენებულია ბუნგალის ყურის სანაპირო ზოლში. მის კლიმატზე უდიდეს გავლენას ახდენს პაერის ტროპიკული მასები. ბუნებრივი რესურსებიდან აქ მოიპოვება კირქვა, გრაფიტი, ფოსფატი, თიხა, სამკურნალო ქვიშა და ჰიდრორესურსები. თანამედროვე ეტაპზე ქვეყანა ითვლება ჩაის ერთ-ერთ მოწინავე ექსპორტიორად. შრი-ლანკა ცნობილია სპილოებითაც.

შრი-ლანკაში ტურისტებს იზიდავს იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლთა სიაში შეტანილი ისტორიულ-კულტურული ძეგლები: ანურადჰაპურა, გალფე, დამბულის მღვიმე, კანდი, პოლონარუვა, სიგირიია, სინჰარაჯის ნაკრძალი, შრი-ლანკის ცენტრალური ზეგანი. კოლომბო კუნძულის დასავლეთ სანაპიროზე მდებარე “საქმიანი, ცოცხალი ქალაქია”, სადაც თანამედროვე ცხოვრება და კოლონიური არქიტექტურა შერწყმულია ერთმანეთში. ფართო ნავმისადგომების გამო, კოლომბო ითვლება სტრატეგიულ სავაჭრო ცენტრად. ამ კუთხით ის ცნობილი იყო ჯერ კიდევ 2000 წლის წინ. კოლომბო დღემდე რჩება ქვეყნის კომერციულ დედაქალაქად.

შრი-ლანკა წარმოადგენს საერთაშორისო ტურიზმის განვითარებისათვის ერთ-ერთ ხელსაყრელ ქვეყანას. კოლომბომ შემოინახა განუმეორებელი კულტურული მემკვიდრეობა: კოლონიური სტილის პატარა სახლები ესაზღვრება როგორც ცათამბჯენებს, ისე ძველ აღმოსავლურ ძეგლებს. ისტორიული და კულტურული ძეგლების უდიდესი ნაწილი განლაგებულია კუნძულის ცენტრში. იგი გამოსახავს “კულტურულ სამკუთხედს”: ანურადჰაპურა (შრი-ლანკას პირველი, ძველი დედაქალაქი) – პოლონარუვა (სახელმწიფოს შუასაუკუნოვანი დედაქალაქი) – კანდი (დამოუკიდებელი ქვეყნის ბასტიონი).

მალდივის რესპუბლიკა სამხრეთ აზიაში, მალდივის არქიპელაგზე, ინდოეთის ოკეანის სანაპიროზე. შრი-ლანკას კუნძულის სამხრეთ-დასავლეთით მდებარე სახელმწიფოა, რომელიც მოიცავს 1190 კუნძულს. მათგან დასახლებულია მხოლოდ 220. მათ შორის 77 კუნძულს გააჩნია 2-დან 5-ვარსკვლავიანი სასტუმროები. ქვეყნის დედაქალაქია **მალე**. ოფიციალური ენაა დივეჰი. ოფიციალური რელიგიაა ისლამი. ქვეყნის ტერიტორიის ფართობი შეადგენს 298 კმ²-ს, 2006 წლის მდგომარეობით აქ ცხოვრობს 300 ათასი კაცი. ქვეყნის ვალუტაა რუფია.

მალდივის კუნძულები აღმოაჩინეს V საუკუნეში შრი-ლანკას ბუდისტმა ბერებმა. აქ ისლამი გავრცელდა XII საუ-

კუნეში. მალდივა იყო ინგლისის კოლონია. ბრიტანული პროტექტორატი აქ გაუქმდა 1950-იან წლებში და ეს ქვეყანა გახდა დამოუკიდებელი. ის არის გაეროს წევრი, რომელიც რესპუბლიკად გამოცხადდა 1968 წელს ხელისუფლებიდან სულთანის ჩამოგდების შემდეგ.

მალდივის კუნძულები წარმოადგენენ ვულკანური წარმოშობის ძველ, ჩაძირულ მთებს, რომელთა სიმაღლე არ აღემატება ზღვის დონიდან 2 მეტრს. ბევრი მათგანი შემოსაზღვრულია ბარიერული რიფით, რომელიც იცავს კუნძულებს ტალღებისაგან. ცხელი და ნესტიანი კლიმატის გამო, აქ ტემპერატურა ძალიან მაღალია. მალდივაში მდიდარი ფლორა და ფაუნაა (ქოქოსის პალმები, ტროპიკული ბუჩქები, ნესვი, კაკაო, თევზები, კუები და ა. შ). მალდივიელების მთავარი საქმიანობაა თევზაობა და ნავების გაკეთება-შეკეთება. წლიური ბიუჯეტის დიდ ნაწილს შეადგენს ტურიზმი. სკოლებში ასწავლიან ყურანს. ტრანსპორტის ძირითადი საშუალებაა ნავი. საერთაშორისო აეროპორტი მდებარეობს კუნძულ ჰულულზე, მალესთან ახლოს. მალდივიელთა ეროვნების ფორმირებაზე გავლენა მოახდინა შრი-ლანკის, ინდოეთისა და არაბული ქვეყნების ემიგრანტებმა.

მალდივის რესპუბლიკა.

სინგაპურის რესპუბლიკა სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიაში, მალაის ნახევარკუნძულის სამხრეთით მდებარე ქალაქი-სახელმწიფოა, რომელიც შედგება კუნძულ სინგაპურისა და სხვა პატარა კუნძულებისაგან. მისი დედაქალაქია **სინგაპური**. ოფიციალური ენებია მალაიური, ჩინური, ტამილური და ინგლისური. ქვეყნის ტერიტორიის ფართობია 704 კმ². 2007 წლის მდგომარეობით აქ ცხოვრობს 4,68 მლნ კაცი, საერთო მშპ შეადგენს 161,3 მლრდ აშშ დოლარს, ერთ მოსახლეზე კი – 37,5 ათას აშშ დოლარს. მისი ვალუტაა სინგაპურული დოლარი.

სინგაპურმა დამოუკიდებლობა მიიღო 1959 წელს დიდი ბრიტანეთისაგან. 1963-65 წლებში ის შედიოდა მალაიზიის ფედერაციის შემადგენლობაში. ქვეყანა ფლობს ისეთ რესურსებს, როგორიცაა თევზი, ღრმა წყლის პორტები. მას საექსპორტოდ გააქვს მანქანათმშენებლობის პროდუქცია, ავტომობილები, ელექტრომოწყობილობანი, ქიმიკატები, კაუჩუკი და კვების პროდუქტები.

სინგაპური წარმოადგენს თანამედროვე საერთაშორისო ტურიზმის აღიარებულ ცენტრს. იგი არის მსოფლიოს მსხვილი ფინანსური, სამრეწველო და სატრანსპორტო ცენტრი. ამ ქვეყანაში ბევრია ბუნებრივი და კულტურული ღირსშესანიშნაობები: სინგაპურის ზოოპარკი, ფრინველების პარკი, ხელოვნების ფესტივალი, ეთნიკური ნიშნით შექმნილი უბნები (ჩაინატაური, პატარა ინდოეთი და ა. შ.) – ეს არის ის ობიექტები, რომელიც იზიდავს ტურისტებს. ძალზე ორიგინალურია ღია ცის ქვეშ მოქმედი მემორიალური მუზეუმი – “ვეფხეების პარკი”, რომელიც შექმნილია სინგაპურში ადგილობრივი ჩინელი ფინანსური მაგნატების ოჯახის მიერ.

სინგაპურში მცხოვრები ჩინელი ბიზნესმენები (ძმები – აუ-ბინ-ჰაი და აუ-ბინ-პარი) გამდიდრდნენ კანის კრემის “ვეფხვის ბალზამის” წარმოებითა და რეალიზაციით. აღნიშნულმა წამალმა დიდი პოპულარობა მოიპოვა არამარტო სინგაპურში, არამედ სხვა ქვეყნებშიც, როგორც რეკლამის, რადიკულიტის და სხვა დაავადებათა განკურნვის საუკეთესო

საშუალებამ. ეს ბიზნესი გახდა ძმების გამდიდრების წყარო. თავიანთი სახელის უკვდავსაყოფად ძმებმა პოლმის ფერდობზე ზღვასთან ახლოს შეიძინეს მიწის ნაკვეთი და აქ გააშენეს პარკი. მისი კეთილმოწყობა დასრულდა 1937 წელს. ძმებმა – ჰაიმ და პარმა პარკი გადასცეს საჩუქრად ქალაქს იმ პირობით, რომ მათი გარდაცვალების შემდეგ პარკი გახდებოდა ოჯახური მემორიალი. ძმების გარდაცვალების შემდეგ აღსრულდა მათი სურვილი. პოლმის ზედა ფერდობზე აგებული იქნა ძმების ძეგლები, ხოლო პარკმა კი მიიღო “ვეფხვის ბაღზამის პარკის” სახელწოდება.

მალაიზიის ტურისტული პოტენციალი

მალაიზია კონსტიტუციური მონარქიის მქონე ქვეყანაა, რომელიც მდებარეობს სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიაში. ამ ქვეყნის დასავლეთ ნაწილი მდებარეობს მალაკის ნახევარკუნძულის სამხრეთით, ხოლო აღმოსავლეთი ნაწილი – კალიმანტანის კუნძულის ჩრდილოეთით. მალაიზია ესაზღვრება ტაილანდს, ინდონეზიას და ბრუნეის. მისი დედაქალაქია **კუალა-ლუმპური**. ოფიციალური ენაა მალაური. 2008 წლის მდგომარეობით, აქ ცხოვრობს 27,5 მლნ კაცი, საერთო მშპ შეადგენს 358 მლრდ აშშ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე გაანგარიშებით კი – 14,4 ათას აშშ დოლარს. მისი ვალუტაა რინგიტი. ადმინისტრაციული თვალსაზრისით იგი დაყოფილია 13 შტატად და სამ ფედერალურ ტერიტორიად, რომელიც გადაჭიმულია 329,8 ათას კმ²-ზე. ქვეყანა ახლოსაა ეკვატორთან ამიტომ აქ ტროპიკული კლიმატია. 1963 წლამდე მალაიზია როგორც ქვეყანა არ არსებობდა.

მალაიზია.

მალაიზიაში ტურისტებს იზიდავს იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლთა სიაში შეტანილი ისტორიულ-კულტურული ძეგლები – გუნუნგ-მულუსა და კინაბალუს ეროვნული პარკი, ქალაქი-მალაკა. ჯორჯტაუნი (პენანგი) არის მალაიზიაში მდებარე ქალაქი, რომელიც დაარსდა ბრიტანელების მიერ 1786 წელს. იგი წარმოადგენს პენანგის შტატის ადმინისტრაციულ ცენტრს, რომელიც მოსახლეობის რაოდენობის მიხედვით მესამე ქალაქია მალაიზიაში. აზიის საუკეთესო ქალაქებს შორის იგი მეექვსე ადგილზეა. ქალაქის კლიმატი ტროპიკულია +24°C საშუალო ტემპერატურით.

მალაიზია სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიის ერთ-ერთი ყველაზე უფრო დინამიურად განვითარებადი, ახალინდუსტრიული ქვეყანაა, რომელიც ფლობს ისეთ სასარგებლო წიაღისეულს, როგორიცაა: კალა, რკინა, სპილენძი, ქვანახშირი, ნავთობი, ოქრო, ალუმინი და ბოქსიტი. შრომის საერთაშორისო დანაწილებაში ქვეყანა ცნობილია, როგორც კაუჩუკის, ქვანახშირის, ასევე გადამამუშავებელი მრეწველობის მთელ რიგ დარგთა პროდუქციის, უპირველეს ყოვლისა, საყოფაცხო-

ოვრებო ტექნიკის, და აგრეთვე ბრინჯის მსხვილი მწარმოებელი.

მაღაიზიის ჰავა ეკვატორულია. აქ საშუალოთვიური ტემპერატურაა $+25-28^{\circ}\text{C}$. მაღაიზიაში ტურისტებს იზიდავს მრავალი წყალუხვი მდინარე, მრავალფეროვანი ფლორა და ფაუნა. ქვეყანაში რამდენიმე ეროვნული პარკია. ისტორიულად მაღაიზიის ტერიტორიის მიმართ დაინტერესება განაპირობა ინდოეთსა და ჩინეთს შორის სავაჭრო-სატრანზიტო გზა-ჯვარედინის ამ ტერიტორიაზე გატარებამ. მაღაიზიის ტერიტორიაზე ისლამი სახელმწიფო რელიგიად გამოცხადდა XVI საუკუნეში. XVII –XVIII საუკუნეებში იგი დაპყრობილი ჰქონდა ჰოლანდიას, XIX საუკუნეში კი ეს ტერიტორიები მიიტაცა ინგლისელმა კოლონიზატორებმა და დააარსეს ბრიტანეთის მაღაია, რომელიც წარმოადგენდა დიდი ბრიტანეთის სანედლეულო დანამატს. II მსოფლიო ომის დროს ეს ტერიტორიები დაიპყრო იაპონიამ, მაგრამ ომის შემდეგ პოზიციები აღადგინა ინგლისმა. 1948 წელს მაღაიის გამოეყო სინგაპური. 1957 წელს გამაფრებული განმათავისუფლებელი მოძრაობის შედეგად ინგლისის კოლონიზატორები იძულებულნი გახდნენ ელიარებიანთ მაღაიის ფედერაციის დამოუკიდებლობა. 1957 წელს მაღაიზია გახდა გაეროს წევრი. 1963 წელს, ბრიტანეთის თანამეგობრობაში ამ ქვეყნის გაწევრიანების გამო, მასთან ურთიერთობა გაწყვიტეს ინდონეზიამ და ფილიპინებმა.

მაღაიზია რეგიონის სხვა ქვეყნებისგან განსხვავდება ეკოლოგიის უნიკალური კომბინაციით, ძველი კულტურითა და განვითარების მაღალი დონით. მაღაიზიის ბევრ რაიონს გააჩნია თავის განუმეორებელი თავისებურებები, რაც მიმზიდველია ტურისტებისათვის. უკანასკნელ წლებში ქვეყანაში ტარდება საერთაშორისო ტურიზმის, როგორც საერთაშორისო სპეციალიზაციის პერსპექტიული დარგის სტიმულირების პოლიტიკა. ბოლო დროს ეს ქვეყანა იზიდავს სულ უფრო ბევრ ტურისტს.

კუალა-ლუმპური მდებარეობს მაღაიის ნახევარკუნძულის სამხრეთ-დასავლეთ ნაწილში, რომელიც დაარსდა 1857 წელს. ამ ქალაქში ცხოვრობს 1,8 მლნ კაცი, რომელიც 1983 წლიდან არის მაღაიზიის დედაქალაქი. ამ ქალაქში მდებარეობს მსოფლიოს ყველაზე მაღალი ტყუპი (პეტრონას) ცათამბჯენები. ეს შენობა ქვეყნის საუკეთესო არქიტექტურული შედეგია, რომელიც დათვალიერების მიზნით უცხოეთიდან იზიდავს დიდი რაოდენობით ტურისტს. კუალა-ლუმპურში ჩამომსვლელ ტურისტებს ყველაზე მეტად აინტერესებთ ფრინველების პარკი (სადაც ბინადრობს დაახლოებით 5000 ფრინველი), ცხოველთა პარკი და პეპლების პარკი.

კელაპის შტატში მდებარეობს ბევრი არქეოლოგიური ძეგლი. მის სანაპიროსთან ახლოს მდებარეობს კურორტი –ლანგკავის კუნძული, სადაც არსებობს ულამაზესი პლაჟები. ლანგკავიდან სამხრეთით, დაახლოებით 112 კმ-ის მანძილზე, მაღაიზიის ნახევარკუნძულის ჩრდილო-დასავლეთ სანაპიროსთან ახლოს მდებარეობს პენანგის კუნძული, რომელსაც უწოდებენ “აღმოსავლეთის მარგალიტს”. მშვენიერმა პლაჟებმა და პეიზაჟებმა კუნძული აქციეს დასვენების პოპულარულ ადგილად.

პერაკის შტატს უწოდებენ “ვერცხლის შტატს”, რადგანაც აქ არსებობს ფერადი ლითონების მსხვილი საბადო. პერაკი მიმზიდველია ტურისტებისათვის თავისი მრავალრიცხოვანი ღირსშესანიშნაობით, კერძოდ – ცნობილი ძეგლებით. შტატის ტერიტორიაზე მდებარეობს მთელი რიგი საკურორტო ადგილები: ზღვისპირა ქალაქი–ლაშუტი, პანგკორისა და ლაუტის კუნძულები. სელანგორის შტატი მდებარეობს მაღაიზიის ნახევარკუნძულის სანაპიროს დასავლეთით. შტატს გააჩნია მორიბის, ბაგან-ლაღანგის კურორტები, ნეგრის შტატის მთავარი კურორტი – სემბილანი მდებარეობს დიკსონის პორტის რაიონში სანაპიროსაგან 48 კმ-ის დაშორებით.

მაღაიის შტატი იკავებს მაღაიზიის ნახევარკუნძულის სამხრეთ-დასავლეთს. იგი ცნობილია მრავალი (ინდური, ჩი-

ნური, ევროპული და იაპონური) კულტურის ურთიერთშეთავსების ცენტრს. ამიტომ შტატში ბევრია ისტორიული ღირსშესანიშნაობანი: ძეგლები, მეჩეთები, მავზოლეუმები და ეკლესიები. აქ არის აგრეთვე კურორტები – ტანჯუნგი, ბიდარა, ტანჯუნ-კლინგი და სხვა. ჯოჰორის შტატი ითვლება მაღალიზიის სამხრეთ “კარიბჭედ”. აქ გადის რკინიგზის ხაზი, რომელიც მაღალიზიას აკავშირებს სინგაპურთან. შტატში არსებობს ისტორიული ღირსშესანიშნაობები, ეროვნული პარკები და კურორტები. ფართობის მიხედვით პაჰანგის შტატი წარმოადგენს ქვეყნის ერთ-ერთ მსხვილ შტატს მაღალიზიის სამხრეთ სანაპიროზე. აქ არის მაღალმთიანი კურორტებიც, ეროვნული ბუნებრივი ნაკრძალები და ტბები.

ტიომანის კუნძული განეკუთვნება პრესტიჟულ საერთაშორისო კურორტთა კატეგორიას. ტერენგანუს შტატი მდებარეობს მაღალიზიის ნახევარკუნძულის აღმოსავლეთ სანაპიროზე. აქ მზადდება სპილენძის სუვენირები, რომელსაც იძენენ ტურისტები. იგი ქვეყნის ყველაზე ცხოველმყოფელი შტატია, რომლის ბუნებრივ საოცრებად ითვლება მაღალმთიანი ტბები და ჩანჩქერები. შტატის ზღვის აკვატორიაში მდებარე რედანგის კუნძული მაღალიზიაში ითვლება ერთ-ერთ საუკეთესო ადგილად წყალქვეშა ცურვისთვის. კელანტანის შტატს, რომელიც მდებარეობს ქვეყნის ჩრდილო-აღმოსავლეთით, ტაილანდის საზღვარზე, უწოდებენ “მაღალიზიის კულტურის აკვანს”. აქ სამხრეთ ჩინეთის ზღვის სანაპიროზე არის მრავალი საკურორტო ადგილი ქოქოსის პალმებით გაშენებული ოქროსფერ ქვიშიანი პლაჟებით.

საბაჰის შტატი მდებარეობს აღმოსავლეთ მაღალიზიაში, ბორნეოს კურორტის ჩრდილო-აღმოსავლეთით. ეს არის მთიანი შტატი ველური ბუნებითა და გრძელი სანაპირო პლაჟით. სარავაკის შტატი (“ჩიტების ქვეყანა”) უდაბურ ჯუნგლთა მხარეა, რომელიც მდიდარია ისეთი რესურსებით, როგორიცაა კაკაო, ხორცი, ნავთობი და ა. შ. შტატში ბევრი ეროვნული პარკია, სადაც ხდება მრავალი ტურის ორგანიზება. აქ არის ღამაზი პლაჟები. ღაბუანის შტატს გააჩნია

დინამიურად განვითარებადი პორტი. ეს არის ერთ-ერთი უმსხვილესი საერთაშორისო საფინანსო ცენტრი. შტატის საზღვრებში მდებარეობს მთელი რიგი კუნძულები, რომელთა სანაპიროზეც გამოირეყვლება ჩადირული გემების ნარჩენები. იგი წარმოადგენს დაივინგის მოყვარულთა ინტერესს.

მაღალიზია ცნობილია აგრეთვე თავისი საზღვაო ნაკრძალებით (საზღვაო ნაკრძალი არის ზღვის განსაზღვრული აკვატორია, რომელიც ითვლება მისი ფლორასა და ფაუნას დაცვის ერთგვარ ეკოსისტემად, სამეფო წყლებად, იქ ბინადარი თევზებითა და მიკროორგანიზმებით). სამეფო ზონების, წყალქვეშა ფლორასა და ფაუნას დაცვის მიზნით იქმნება ნაკრძალები. აქ ხდება ადამიანთა დასვენების ორგანიზება ცოცხალ ბუნებაზე ყოველგვარი ზიანის მიყენების გარეშე. საზღვაო ნაკრძალებში ყოფნისას ტურისტებმა უნდა დაიცვან გარკვეული წესები: აქ ნებადართულია წყალქვეშა ფოტოგრაფირება, ცურვა, მაგრამ აკრძალულია თევზაობა, ნიჟარების შეგროვება, კატამარებით შეჯიბრი და ა. შ.

მაღალიზია წარმოადგენს რელიგიური ტურიზმის განვითარების ცენტრსაც. ქვეყნის მცხოვრებთა უმრავლესობა მუსულმანია. სახელდობრ, კუალა-ლუმპურიდან 30 კმ-ში მდებარეობს ბატუს სამლოცველო. ყოველ წელს იანვრის ბოლოსა და თებერვლის დასაწყისში აქ ტარდება რელიგიური დღესასწაული, სადაც იკრიბება მრავალრიცხოვანი მლოცველები მაღდივიდან, სინგაპურიდან და სხვა ქვეყნებიდან. ქვეყანაში მოქმედებს მთელი რიგი მკაცრი წესები. ასე მაგ., ნარკოტიკების არალეგალურად შემომტანი მაღალიზიაში ისჯება სიკვდილით.

ბრუნეის, მიანმარისა და ბანგლადეშის ტურისტული რესურსები

ბრუნეის სახელმწიფო არის სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიაში, კალიმანტანის კუნძულის ჩრდილო-დასავლეთ სანაპიროზე მდებარე აბსოლუტური ისლამური სასულთნო, რომელ-

საც ესაზღვრება სამხრეთ ჩინეთის ზღვა და ინდონეზია. მისი ტერიტორიის ფართობია 5,8 ათასი კმ². 2007 წლის მდგომარეობით ამ ქვეყნის მოსახლეობა შეადგენს 391,5 ათას კაცს, საერთო მშპ – 9 მლრდ აშშ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე გაანგარიშებით კი – 24,8 ათ. აშშ დოლარს. ბრუნეის დედაქალაქია **ბანდარ-სერი-ბეგავანი**. ქვეყნის ოფიციალური ენა არის მალაური, ხოლო გავრცელებული ენები კი არის ინგლისური და ჩინური. მისი ვალუტა არის ბრუნეული დოლარი. ოფიციალური რელიგიაა ისლამი, გავრცელებული სარწმუნოებებია ქრისტიანობა და ბუდიზმი.

ბრუნეის ფეოდალური სახელმწიფო აღმოცენდა კალიმანტანის კუნძულებზე XVI საუკუნეში. 1888 წელს ქვეყანა გადადის ინგლისის პროტექტორობის ქვეშ. 1959 წელს ბრუნეიში მომხდარი აჯანყების გამო, ინგლისმა ბრუნეის ავტონომია მიანიჭა. 1984 წლის 1 იანვრიდან ამ ქვეყანამ გამოაცხადა სრული დამოუკიდებლობა.

ადმინისტრაციულად ბრუნეი იყოფა 4 ოლქად. ესენია: ბელაიტი, ბრუნეი-მუარა, თემბურონგი და ტუტონგი. ბრუნეის ტერიტორიის უმეტესობა დაბლობია. კლიმატი – ეკვატორული. ჰაერის ტემპერატურა მთელი წლის განმავლობაში მერყეობს 26°C-ის ფარგლებში. ტერიტორიის 75% უკავია ტროპიკულ ტყეებს. ბანდარ-სერი-ბეგავანში კომპაქტურ ტერიტორიაზე 6000 კვ. კმ-ში ცხოვრობს დაახლოებით 300 ათ. ადამიანი. აქ მცხოვრებთა უმრავლესობა მალაიზიელებია (მთლიანი მოსახლეობის 65%). ქვეყნის ეთნიკური შემადგენლობა მრავალფეროვანია: მალაელები, ჩინელები, ებრაელები, ინდოელები და ა. შ.

ბრუნეი.

ქვეყნის მთავარ სიმდიდრეს წარმოადგენს 10 მლრდ ტონა ნავთობი და 12 მლრდ მ³ გაზი (20-30 წლის მარაგი). ნავთობისა და გაზის დიდი მარაგის ფლობის გამო, ქვეყანას ერთ-ერთი წამყვანი ადგილი უკავია ცხოვრების დონის მიხედვით სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიის ქვეყნებს შორის. ბრუნეის სულთანი წარმოადგენს პლანეტის ერთ-ერთ უმდიდრეს მაცხოვრებელს. ამ ქვეყნის ეკონომიკის სუსტი მხარეა დივერსიფიკაციის არარსებობა. ბრუნეი ორიენტირებულია 1 პროდუქციის წარმოებაზე.

ბოლო წლებში აქტიურად მიმდინარეობს მუშაობა ქვეყანაში ტურისტების მოსაზიდად. დედაქალაქში მდებარეობს აზიის ერთ-ერთი ყველაზე დიდი მეჩეთი – ომარ ალი საიფუდ-დინის მეჩეთი. ქვეყანაში არსებობს აგრეთვე ეროვნული პარკები და ნაკრძალები, ეკვატორული ფლორითა და ფაუნით. 1994 წელს ქვეყანაში გახსნეს ჯერუდონგის თემატური პარკი.

მიანმარის კავშირის რესპუბლიკა (ყოფილი ბირმა) გეოგრაფიულად ყველაზე დიდი ქვეყანაა კონტინენტურ სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიაში. ჩრდილოეთით მას ესაზღვრება ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკა, აღმოსავლეთით – ლაოსი, დასავლეთით – ბანგლადეში, ჩრდილო-დასავლეთით – ინდოეთი.

სამხრეთით—ანდამანის ზღვა, ხოლო სამხრეთ-დასავლეთით—ბენგალის ყურე. ქვეყნის დედაქალაქია **ნაიფიილო**, ხოლო უდიდესი ქალაქია იანგონი. ოფიციალური ენაა ბირმული. ქვეყნის ტერიტორიის ფართობია 676,56 ათასი კმ², სადაც 2006 წლის მდგომარეობით ცხოვრობს 55,4 მლნ კაცი, საერთო მშპ შეადგენს 93,8 მლრდ აშშ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე გაანგარიშებით კი – 1691 დოლარს. მისი ვალუტაა ვიატი.

მიანმარი.

მიანმარს აქვს 2000 კმ-ზე მეტი სიგრძის საზღვაო სანაპირო. 1989 წლამდე ქვეყანას ერქვა ბირმა, ხოლო დედაქალაქი იყო იანგონი, 1989 წლის შემდეგ მისი სახელწოდება ოფიციალურად შეიცვალა და დაერქვა მიანმარი, ხოლო მისი დედაქალაქი კი გახდა ნაიფიილო (სახელწოდება ითარგმნება როგორც “სამეფო ქვეყანა”). ეს ქალაქი გაშენდა სოფელ ჩეპის ადგილას პიანმანიდან 70 კმ-ის დაშორებით, მანდალაის ადმინისტრაციულ ოლქში, იანგონიდან ჩრდილოეთით 320 კმ-ის დაშორებით. ქვეყანაში ხელისუფლება ეკუთვნის სამხედრო ძალებს, რომელიც ქვეყანას მართავს 1962 წლიდან. მიანმარი ღარიბი აგრარული ქვეყანაა, სადაც ავტომობილი წარ-

მოადგენს იშვიათობას, ხოლო ხალხი კი განაგრძობს ცხენებითა და ვირებით გადაადგილებას. საქმის ასეთი ვითარება ამუხრუჭებს საერთაშორისო ტურიზმის განვითარებასაც, რომელიც, აღმსარებლობის და ბუდისტური კულტურის ღირსშესანიშნაობის დათვალიერების გამოკლებით, ქვეყანაში არ განვითარებულა.

მიანმარი წარმოადგენს ბუდისტური კულტურის მთავარ საყრდენს მთელ აზიაში. აქ ტურისტებს იზიდავს მდ. მეკონგისა და ჰიმალაის მთების პეიზაჟები. ქვეყნის ეროვნულ სიმბოლოს წარმოადგენს გრანდიოზული ამინდის კვლევის ცენტრი – შვედაგონი, რომელიც ააგეს 2500 წლის წინ. იგი მდებარეობს იანგონში. ამასთან ერთად, მიანმარში არის საინტერესო ადგილებიც და ღირსშესანიშნაობებიც. მანდალაი-ბირმის სამეფოს ყოფილი დედაქალაქია. აქ, ისევე როგორც ქვეყნის სხვა ნაწილებშიც, ბუდიზმის ბევრი წმინდა სალოცავია. ჩამქრალი ვულკანი— პოპას მთები წარმოადგენს ქვეყნის ერთ-ერთ ზღაპრულ სანახაობას. მრავალი საუკუნის განმავლობაში იგი წარმოადგენდა აღმსარებლობის ადგილს, რომელიც წმინდაა ქვეყნის მცხოვრებთათვის. იანგონში არის ეგზოტიკური მცურავი სასტუმროები. ეს არის ძველი გემები, რომლებიც გაჩერებულნი არიან მდ. მეკონგის სანაპიროზე და გადაკეთებულნი არიან სასტუმროებად.

ბანგლადეშის სახალხო რესპუბლიკა (“ბენგალელთა ქვეყანა”) მდებარეობს სამხრეთ აზიაში ყოფილი აღმოსავლეთ პაკისტანის ტერიტორიაზე. მდინარეების განგის და ჯამუნის (ბრაჰმაპუტრის) დელტაში. ბანგლადეშს ჩრდილოეთით და დასავლეთით ესაზღვრება ინდოეთი, სამხრეთ-აღმოსავლეთით—მიანმარი, ხოლო სამხრეთით— ბენგალის ყურე. ქვეყნის ტერიტორიის ფართობია 147,6 ათასი კმ². 2007 წლის მდგომარეობით, ქვეყანაში ცხოვრობს 150,5 მლნ კაცი (მათ შორის 98% ბენგალელია), საერთო მშპ შეადგენს 361 მლრდ აშშ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე გაანგარიშებით კი—2,27 ათას დოლარს.

ბანგლადეში.

1971 წლიდან ბანგლადეშის დედაქალაქია **დაკა** (სადაც ცხოვრობს 9,84 მლნ კაცი), ხოლო უდიდესი ქალაქები არის ჩიტაგონი, ხულნა, რაჯშანი და გაზიპური. მისი ვალუტაა ტაკა. ოფიციალური ენა არის ბენგალური, ხოლო გავრცელებული ენა-ინგლისური. ოფიციალური რელიგიაა ისლამი (88%) და ინდუიზმი (10%).

ბანგლადეშის ტერიტორიაზე სახელმწიფო წყობის არსებობის შესახებ ცნობები არის ჯერ კიდევ ძვ.წ. აღ-ით VII–VI საუკუნეებში. ერთ-ერთი მათგანი იყო ვანგა, საიდანაც მომდინარეობს თანამედროვე სახელწოდება (ბანგლა - ბენგალური). ჩვ. წ. აღ-ით VIII საუკუნეში აქ ჩამოყალიბდა ბენგალიის სახელმწიფო, რომელმაც XIII საუკუნემდე იარსება. XIII საუკუნეში იგი დაიპყრო მონღოლთა დიდმა იმპერიამ და აქ გავრცელდა ისლამი. XIV ს-ში იგი შეუერთდა დელის სასულთნოს. XVIII საუკუნის დასაწყისში ბენგალიის ადმინისტრაციული ცენტრი გახდა დაკა. XVIII საუკუნეში მონღოლ-

თა იმპერიის დასუსტებითა და დაშლით ისარგებლა დიდმა ბრიტანეთმა და დაიპყრო ბენგალიის სახელმწიფო, რომლის კოლონიზაცია აქ გაგრძელდა 1757–1947 წლებში. ბენგალში ჩამოყალიბდა ეროვნულ-განმათავისუფლებელი ძალები. II მსოფლიო ომის შემდეგ ინგლისი იძულებული გახდა ხელი აეღო ბენგალიის მპყრობელობაზე.

ბენგალიის ტერიტორია შევიდა პაკისტანის შემადგენლობაში მის აღმოსავლეთ ნაწილად, მაგრამ პაკისტანი საერთოდ არ ითვალისწინებდა ბენგალელთა ინტერესებს, რამაც გაზარდა მათი უკმაყოფილება. მათ წამოაყენეს ბენგალელთა ავტონომიის მოთხოვნა. პალესტინის მხრიდან გარკვეული დათმობის მიუხედავად, პოლიტიკურ-ეკონომიკური უთანასწორობა მაინც საგრძნობი იყო. ამიტომ პაკისტანში გაძლიერდა განმათავისუფლებელი მოძრაობა. სამხედრო ძალების მხრიდან პოლიტიკურად აქტიური სუბიექტების რეპრესიებისა და დაპატიმრებების მიუხედავად, 1971 წლის 26 მარტს გამოცხადდა ბანგლადეშის სახალხო რესპუბლიკა. 1982 წელს ქვეყანაში გამოცხადდა სამხედრო მმართველობა, ხოლო 1988 წელს კი ისლამი – სახელმწიფო რელიგიად.

ჩიტაგონგი ბენგალის ყურის ჩრდილო-აღმოსავლეთით მდებარე ქალაქია, რომლის საზღვაო სანაპიროზეც მდებარეობს მსოფლიოს ყველაზე გრძელი პლაჟი (120 კმ). დაკა მდებარეობს მდინარე განგის დელტაში, სადაც ცხოვრობს 6,7 მლნ კაცი. ის იყო ბენგალიის დედაქალაქი 1608–1717 წლებში. ბანგლადეშში მდებარე გრამინ ბანკი აქ ჩამოსულ უცხოელ ტურისტებს უზრუნველყოფს სავალუტო ოპერაციებით. იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის 911 ძეგლს შორის 0,3% ბანგლადეშის ძეგლებია. კერძოდ, ესენია: პაპარპურეს ბიჰარა, ბაგერჰათის მეჩეთი, სუნდარბანსი. ქვეყანაში წყალუხვი მდინარეებია, რის გამოც მასიური წვიმების შედეგად აქ ხშირი და ხანგრძლივი წყალდიდობებია. ქვეყანა ფლობს ისეთ ბუნებრივ რესურსებს, როგორიცაა: ქვანახშირი, ბუნებრივი აირი, კირქვა და ტორფის საბადოები. ბანგლადეშის

აგრარული ეკონომიკა სპეციალიზირებულია მსოფლიო ბაზარზე მარცვლეულის მიწოდებაზე.

აქ პავა სუბეკვატორული და მუსონურია. იანვრის საშუალო ტემპერატურა მერყეობს 12-25°C-ის ფარგლებში, ხოლო აპრილში (ყველაზე ცხელი დღე) კი 23-34°C-ის ფარგლებში. ნოტიო სეზონი გრძელდება მაისიდან ოქტომბრამდე. ბოლო 100 წლის განმავლობაში ბანგლადეშში ძალზე განადგურდა ადგილობრივი ფლორა და ფაუნა. ქვეყანა ადმინისტრაციულად იყოფა 5 ოლქად. ბანგლადეშში წარმოადგენს მსოფლიოში მოსახლეობის რაოდენობის მიხედვით მეშვიდე ქვეყანას და შედის მსოფლიოს ყველაზე მჭიდროდ დასახლებული ქვეყნების რიგში. აქ სიღარიბის დონე ჯერ კიდევ დაბალია. ქვეყანა ფლობს ისეთ ბუნებრივ რესურსებს, როგორიცაა ბუნებრივი აირი, სასოფლო-სამეურნეო მიწები, საშენი ხე-ტყე და ქვანახშირი. მას საექსპორტოდ გააქვს ჩაი, თევზი და ტანსაცმელი.

უცხოელ ტურისტებს აინტერესებთ ამ თვითმყოფადი ქვეყნის ღირსშესანიშნაობები. აქ ტურისტებს იზიდავს იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლთა სიაში შეტანილი ისეთი ისტორიულ-კულტურული ძეგლები, როგორიცაა: ისტორიული ქალაქი –ბაგერჰათი და მისი მეჩეთი. პაპარპურეს ბიჰარას ბუდისტური მონასტრის ნანგრევები. ქვეყანას ეროვნულ დღესასწაულზე –26 მარტს სტუმრობს უამრავი ტურისტი. დაკაში ტურისტების დიდ დაინტერესებას იწვევს მეჩეთების, ინდუისტური და ქრისტიანული ეკლესიების სიმრავლე, ხმაურიანი აღმოსავლური ბაზრები. დაკაში ღოცულობენ მუსლიმებიც. ქვეყნის ბუნებრივ ღირსშესანიშნაობებს შორის აღსანიშნავია მის სამხრეთ-დასავლეთით მდებარე მარადმწვანე ტყეები, ბენგალური ვეფხეები, დიდი რაოდენობის სპილოები და ლეოპარდები. ბანგლადეშში გადაადგილების გავრცელებულ საშუალებას წარმოადგენს წყლის ტრანსპორტი – ნაუები და ხომალდები.

ბანგლადეშის ერთადერთ საზღვაო კურორტს წარმოადგენს კოკის ბაზარი, რომელიც მდებარეობს მიანმარის საზღ-

ვრის სიახლოვეს. მას გააჩნია მკვეთრად გამოხატული ბენგალური კოლორიტი. აქ სუსტადაა განვითარებული სასტუმრო ინფრასტრუქტურა. ამ რეგიონში ტურისტებს იზიდავს გრძელი პლაჟები და სუფთა ზღვა, სადაც არ ბინადრობს ზვიგენები.¹ ბანგლადეშში საერთაშორისო ტურიზმის განვითარებას ნაწილობრივ აფერხებს მუდმივად მშრალი ციკლონები.

ფილიპინების ტურისტული პოტენციალი

ფილიპინების რესპუბლიკა მდებარეობს სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიაში, ფილიპინების არქიპელაგზე. მას ეს სახელწოდება დაერქვა ესპანეთის მეფის ფილიპ II-ის საპატივცემულოდ. მისი დედაქალაქია **მანილა**, უდიდესი ქალაქებია – კენსონ-სიტი, დავაო, სებუ და ბაკოლორი. ოფიციალური ენებია ტაგალოგი და ინგლისური. ქვეყნის ფართობია 300 ათ, კმ². 2008 წლის მდგომარეობით, ქვეყნის მოსახლეობა შეადგენს 90,5 მლნ კაცს, საერთო მშპ–466,6 მლრდ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე გაანგარიშებით კი–5,365 ათას დოლარს. მისი ვალუტაა ფილიპინების პესო. ამ ქვეყნის რელიგიაა კათოლიციზმი.

ფილიპინების ისტორიაში შეიძლება აღინიშნოს მთელი რიგი მნიშვნელოვანი თარიღები. XVI საუკუნეში კუნძულებზე, ქრისტიანობის გავრცელების მიზნით, ჩამოვიდა ფერნანდო მაგელანი, მაგრამ სამწუხაროდ ადგილობრივმა მაცხოვრებლებმა იგი მოკლეს. დიდი ხნის მანძილზე ფილიპინები იყო ესპანეთის კოლონია, ხოლო შემდეგ კი იგი გახდა ამერიკის შეერთებულ შტატებზე დამოკიდებული სახელმწიფო. 1946 წელს ქვეყანამ აშშ-საგან მიიღო პოლიტიკური სუვერენიტეტი.

ქვეყანა ადმინისტრაციულად დაყოფილია 73 რეგონად და 61 ქალაქად. ფილიპინები შედგება შვიდიათასზე მეტი კუნძუ-

¹ [www.ocean.net/международный туризм](http://www.ocean.net/международный_туризм), Израиль, ОАЭ, Чехия.

ლისგან. კუნძულების მნიშვნელოვან ნაწილს იკავებს ტროპიკული ტყეები. იგი ფლობს ისეთ ბუნებრივ რესურსებს, როგორიცაა: საშენი ხე-ტყე, ნავთი, ნიკელი, კობალტი, ვერცხლი, ოქრო, მარილი და სპილენძი. ქვეყნის ეკონომიკის სტრუქტურაში ჭარბობს სამრეწველო და სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის წარმოება. აქ ძირითადად განვითარებულია სამთო-მომპოვებელი და გადამამუშავებელი მრეწველობის მთელი რიგი დარგები. აგრარულ სფეროში წამყვან დარგს წარმოადგენს მემცენარეობა (შაქრის ლერწმის, თამბაქოს, ტროპიკული ხეხილის და ციტრუსების მოყვანა). ქვეყნის სამხრეთ-აღმოსავლეთით მდებარეობს დავაოს პროვინცია. მისი მოსახლეობა სპეციალიზირებულია ტექნიკური კულტურების მოყვანაზე. იგი გამოიყენება ტყავის წარმოებისთვის. მას საექსპორტოდ გააქვს ტანსაცმელი, ელექტრო-მოწყობილობა, ქოქოსის ზეთი და ხე-ტყის მასალა.

ფილიპინები.

ფილიპინებში ტურისტებს იზიდავს იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლთა სიაში შეტანილი ისეთი ისტორიულ-კულტურული ძეგლები, როგორიცაა: ბანაუის ბრინჯის ტერასები, ვიგანი, პუერტო-პრინცესა მიწისქვეშა მდინარეების

ეროვნული პარკი, ტუბატაპას რიფი, ფილიპინების ბაროკოს სტილის ეკლესიები, ისტორიული ქალაქი – ვიგანი. ფილიპინებში ტურისტები შემოდიან ქალაქ – ილოილოს ნავსადგურებიდან.

ფილიპინების კუნძულებზე ტურიზმის განვითარება დაკავშირებულია ეგზოტიკური ადგილების, აგრეთვე ველური ბუნების ხელუხლებელი ლანდშაფტის დათვალიერებასთან. მრავალრიცხოვანი ეროვნული პარკები (კანლაონი, მაუნტ-ალო, ვოლცანო და სხვები) პერსპექტიულს ხდის ქვეყანაში ეკოლოგიური ტურიზმის განვითარებას. მანილა წარმოადგენს მსხვილ სამრეწველო, საფინანსო და კულტურულ ცენტრს. ქალაქში შემორჩენილია სან-აგუსტინის შუასაუკუნოვანი ეკლესია, რომელიც აგებულია ესპანელ დამპყრობელთა მიერ. აქ მდებარეობს ეროვნული მუზეუმი, ბუნების ისტორიისა და არქეოლოგიის მუზეუმი, ხელოვნების მუზეუმი და ა. შ.

კამბოჯასა და ვიეტნამის ტურისტული პოტენციალი

კამბოჯის სამეფო (ყოფილი კამპუჩია) არის კონსტიტუციური მონარქიის მქონე ქვეყანა, რომელიც მდებარეობს სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიაში, ინდო-ჩინეთის ნახევარკუნძულის სამხრეთით. მისი ტერიტორიის ფართობია 181 ათასი კმ². 2006 წლის მდგომარეობით, ამ ქვეყნის მოსახლეობა შეადგენს 13,9 მლნ კაცს, საერთო მშპ –36,8 მლრდ აშშ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე გაანგარიშებით კი–2,6 ათ. აშშ დოლარს. მისი დედაქალაქია **პნომპენი**, ვალუტა არის რიელი, ოფიციალური ენაა კხმერული, ხოლო სახელმწიფო რელიგიაა ბუდიზმი.

კამბოჯა აგრარული ქვეყანაა (მშპ-ში სოფლის მეურნეობის პროდუქციის ხვედრითი წილი შეადგენს 53%-ს, ხოლო მრეწველობისა კი–მხოლოდ 5%-ს). ამ ქვეყნის ეკონომიკა ეფუძნება საფეიქრო მრეწველობიდან და ტურიზმიდან მიღე-

ბულ შემოსავლებს. საფეიქრო მრეწველობა ძირითადად წარმოდგენილია პატარა ფაბრიკებით, სადაც კერავენ პერანგებს, ამერიკის, იაპონიისა და დასავლეთ ევროპის ქვეყნების ფეხბურთელთა სამოსს.

კამბოჯას სამეფო.

ქვეყანაში ტურისტებს იზიდავს ანგკორ-ვატი (ინდუსტრიული ტაძარი), რომელიც მდებარეობს ანგკორ-თომის მახლობლად. იგი არის მსოფლიოში ერთ-ერთი უდიდესი საკულტო ნაგებობა, რომელიც შედის ანგკორის ხუროთმოძღვრულ კომპლექსში. ეს ნაგებობა გამოსახულია კამბოჯას ეროვნულ გერბზე. პნომპენი დაარსდა 1434 წელს და მისთვის, ფრანგულ არქიტექტურასთან ერთად დამახასიათებელია ულამაზესი ისტორიული არქიტექტურა. იგი არის კამბოჯის ეკონომიკური, პოლიტიკური, ინდუსტრიული, ტურისტული, ისტორიული და კულტურული ცენტრი, რომელიც გაშენებულია მდ. მეკონგზე. პნომპენს სამართლიანად უწოდეს “აზიის მარგალიტი”, რადგანაც ფრანგულ არქიტექტურულ სტილში ნაშენი პნომპენი ინდო-ჩინეთის ულამაზესი ქალაქია.

პნომპენში ჩამოსული ტურისტებისათვის შედგენილი პროგრამების უმთავრესი ნაწილია “გენოციდის მუზეუმის” დათვალიერება. მუზეუმის 4 შენობიდან ერთ-ერთი 1975-79

წლებში იმყოფებოდა “წითელ” დამპყრობთა ხელში. ტურისტების მცირე (ყოველწლიურად საშუალოდ 400 ათ. კაცის) ოდენობა აიხსნება ქვეყნის პოლიტიკურ-ეკონომიკური არასტაბილურობით, ჩამორჩენილი ინფრასტრუქტურითა და დამნაშავეობის მაღალი დონით.

ვიეტნამის სოციალისტური რესპუბლიკა (ჩინური წარმოშობის სიტყვაა და ნიშნავს “ვიეტ”–შორს, „ნამ” კი–სამხრეთს) მდებარეობს სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიაში ინდოჩინეთის ნახევარკუნძულზე, რომელსაც ესაზღვრება ლაოსი, კამბოჯა და ჩინეთი. მისი ტერიტორიის ფართობია 331,7 ათ. კმ². ვიეტნამის დედაქალაქია **ჰანოი**, უდიდესი ქალაქებია ხოშიმინი, ჰაიფონი და დონანგი. ოფიციალური ენაა ვიეტნამური, ხოლო გავრცელებული ენები არის ინგლისური, ფრანგული, ჩინური და კხმერული. 2009 წლის მდგომარეობით, მისი მოსახლეობა შეადგენს 85,8 მლნ კაცს (მათ შორის 87,6% არის ვიეტი, ხოლო 12,4% ტაი) საერთო მშპ – 262 მლრდ აშშ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე გაანგარიშებით კი – 3,1 ათას დოლარს, მისი ვალუტაა დონგი. ქვეყნის ოფიციალური რელიგიაა ბუდიზმი.

ვიეტნამი.

1858-1945 წლებში ვიეტნამი იყო საფრანგეთის კოლონია. რომელიც ოკუპირებული იქნა იაპონიის მიერ. 1945 წელს ვიეტნამიდან განდევნილ იქნა იაპონიის საოკუპაციო ჯარები. 1945-54 წლებში ვიეტნამი იბრძოდა საფრანგეთის წინააღმდეგ. შემდეგ ქვეყანა ორ ნაწილად – ჩრდილოეთ და სამხრეთ ვიეტნამად დაიყო. ჩრდილოეთ ვიეტნამი (ოფიციალურად ცნობილია, როგორც ვიეტნამის დემოკრატიული რესპუბლიკა) იყო კომუნისტური სახელმწიფო, რომელიც მართავდა თანამედროვე ვიეტნამის ჩრდილოეთ ნაწილს 1954-76 წლებში. ქვეყნის სამხრეთ ნაწილს ვიეტნამის სახელმწიფო ეწოდა. მათ შორის ომი დაიწყო 1959 წელს, რომელიც გაგრძელდა 1975 წლამდე. სამხრეთ ვიეტნამს 600 ათასი ჯარისკაცით ესმარებოდა აშშ, ხოლო ჩრდილოეთ ვიეტნამს კი – საბჭოთა კავშირი. 1976 წელს ამ ომში გაიმარჯვა ჩრდილოეთ ვიეტნამმა და, სამხრეთ ვიეტნამის შემოერთებით, ჩამოყალიბა ვიეტნამის სოციალისტური რესპუბლიკა.

ადმინისტრაციული თვალსაზრისით ქვეყანა დაყოფილია 58 ოლქად და 3 მუნიციპალიტეტად. იგი ფლობს ისეთ ბუნებრივ რესურსებს, როგორიცაა: ფოსფატები, ქვანახშირი, მანგანუმი, ბოქსიტები, ქრომიტი, ნავთობისა და გაზის საბადოები, ტყეები და ჰიდროენერგეტიკული რესურსები. ვიეტნამს საექსპორტოდ გააქვს ქვანახშირი, ბრინჯი და კაუჩუკი. ბოლო დროს ვიეტნამი გამოვიდა მოლიდერე პოზიციებზე სამეურნეო საქმიანობის მთელი რიგი სახეების (მაგ. ყავის წარმოების) მიხედვით.

ვიეტნამში ტურისტებს იზიდავს იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლთა სიაში შეტანილი შემდეგი ისტორიულ-კულტურული ძეგლები: თანგ-ლონგის სამეფო ქალაქი, მი-სონი, ფონგ-ნჰა-კე-ბანგის ეროვნული პარკი, ჰა-ლონგის უბე, ძველი ქალაქი – ჰოი-ანი, ჰოი-ანი-ჰოს დინასტიის ციტადელი და ჰუეს მონუმენტური კომპლექსი. ჰა-ლონგის უბე მდებარეობს ტონკინის ყურეში, სამხრეთ ჩინეთის ზღვაში, რომელიც მოიცავს 3000-ზე მეტ კუნძულს, კლდეებსა და მღვიმეებს. კლდეების კირქვები 500 მლნ წლის წინაა ფორმირებული.

ჰა-ლონგის უბის ფართობი შეადგენს 1,5 ათ. კმ²-ს. მისი სახმელეთო თუ წყალქვეშა სამყარო ბიომრავალფეროვნების მაღალი დონით ხასიათდება. აქ გავრცელებულია ფლორის 14 და ფაუნის 60 ენდემური სახეობა. აქ ადამიანები სახლობდნენ მრავალი ათასწლეული წლის წინ. კუნძულების ნახევარი შეტანილია იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლთა სიაში. ამიტომ ჰა-ლონგის უბე არის ვიეტნამის მთავარი ტურისტული სავიზიტო ბარათი.

ვიეტნამში ტურისტები ძირითადად ათვალიერებენ ქალაქებს: ხოშიმინსა და ჰანოის. ქვეყნის ერთ-ერთ ყველაზე მთავარ ღირსშესანიშნაობას წარმოადგენს კომუნისტური პარტიის ხელმძღვანელისა და ფრანგ დამპყრობთა წინააღმდეგ განმათავისუფლებელი ომის ორგანიზატორის – ხოშიმინის მავზოლეომი. სოციალისტური სტატუსის შენარჩუნების მიუხედავად, ვიეტნამი დინამიურად განვითარებადი ეკონომიკის მქონე ქვეყანა. ჰანოიში მიმდინარეობს სასტუმროების აქტიური მშენებლობა.

ვიეტნამში ძალას იკრებს ტურისტული ინდუსტრია. მას გააჩნია მთელი რიგი თანამედროვე კურორტები: ნიაჩანგი, ფანტქსეტი, დანანგი და დალატი. ნიაჩანგის კურორტი აღიარებულია არამარტო თეთრი პლაჟებით, არამედ სამკურნალო წყლებითაც. აქ ჰაერი აღსავსეა ევკალიპტის არომატით, რაც გამაჯანსაღებელ გავლენას ახდენს სუნთქვის ორგანოებით დაავადებულ ავადმყოფებზე. ფანტხეტი ქვეყნის სამხრეთით მდებარე კურორტია, სადაც მდებარეობს ყვითელქვიშიანი პლაჟები და გოლფის სათამაშო მოედნები. დანანგი არის ვიეტნამის მსხვილი საზღვაო პორტი. ქალაქის ირგვლივ განლაგებულია საკურორტო ზონაც (ზღვაზე დასვენების მოყვარულთა ადგილი). ზღვაში ცურვის გარდა, ტურისტებს აქ შეუძლიათ დაეუფლონ სანაოსნო სპორტსა და წყლის თხილამურებით სრიალს. დიდი პოპულარობით სარგებლობს მაღალმთიანი კურორტი – დალატი. იგი მიმზიდველია ბუნების სილამაზით: ყვავილებით მოფენილი მინდვრებით, ჩანჩქერებითა და ტბებით.

ვიეტნამში არის ბევრი ისეთი არქიტექტურული ძეგლი, რომელიც შეგვახსენებს იმპერატორ ჰოი-ანი-ჰოს დინასტიის პერიოდს. ქვეყნის ტერიტორიების მნიშვნელოვან ნაწილს იკავებს ტროპიკული ჯუნგლები. ვიეტნამში სისტემურად იწყებს ჩამოყალიბებას ეროვნული პარკების ინდუსტრია, სადაც ტურისტებს შეუძლია დაათვალიერონ ხელოვნური ტყეები და ეგზოტიკური ცხოველები. ვიეტნამში სახელმწიფო რელიგიას წარმოადგენს ბუდიზმი. ამ ქვეყანაში მდებარეობს მრავალი ბუდისტური მონასტერი, ეკლესია და ძეგლი, რომლებიც ინტენსიურად იზიდავენ რელიგიურ ტურისტებს.¹

რეზიუმე:

ტურისტული თვალსაზრისით, საკმაოდ მიმზიდველი რეგიონია სამხრეთ აზია, რომელშიც შედის ინდონეზია, ტაილანდი, ინდოეთი, ნეპალი, ბჰუტანი, შრი-ლანკა, მალდივის კუნძულები, მალაიზია, ბრუნეი, მიანმარი, ბანგლადეში, ფილიპინები, კამბოჯის სამეფო და ვიეტნამი. ინდონეზია საინტერესოა ეკოლოგიური ტურიზმის თვალსაზრისით. აქ განლაგებულია მთელი რიგი ეროვნული პარკები და ნაკრძალები. საყოველთაოდ ცნობილი არის სუმატრას კუნძულზე მდებარე განწინების დასვენების პარკი. ტაილანდის ღირსშესანიშნაობას წარმოადგენს ხელსაყრელი ბუნებრივ-კლიმატური პირობები და განვითარებული ტურისტული ინფრასტრუქტურა, ისტორიული ღირსშესანიშნაობანი, მათ შორის ბუდისტური ძეგლები და თავისუფალი ქცევის შესაძლებლობა.

ინდოეთში ტურისტების დაინტერესებას იწვევს ქვეყნის მსხვილი ქალაქები: ინდოეთის დედაქალაქი – დელი, ბომბეი, კალკუტა, მარდასი, გოა, კარბეტის ეროვნული პარკი, სარისკა, ტაჯ-მაჰალის ცნობილი მავზოლეომი. ნეპალში ტურისტებს იზიდავს ჰიმალაის მსოფლიოში ყველაზე მაღალი პიკი, სამხრეთით მცხოვრები პირველყოფილი ველური ბუნება,

ენით აღუწერელი სილამაზის მქონე კატმანდუს ფერდობი (უნიკალური ამინდებითა და იშვიათი არქიტექტურული საცხოვრებელი სახლებით), მხურვალე დღესასწაულები და მოსახლეობის თვითმყოფადი კულტურა. შრი-ლანკა ცნობილია სპილოებით. სინგაპურში ბევრია ბუნებრივი და კულტურული ღირსშესანიშნაობები: სინგაპურის ზოოპარკი, ფრინველების პარკი, ხელოვნების ფესტივალი, ეთნიკური ნიშნით შექმნილი უბნები. მალაიზია ცნობილია აგრეთვე თავისი საზღვაო ნაკრძალებით. ბანგლადეშის ბუნებრივ ღირსშესანიშნაობებს შორის აღსანიშნავია: ქვეყნის სამხრეთ-დასავლეთით მდებარე მარადმწვანე ტყეები, ბენგალური ვეფხვები, დიდი რაოდენობის სპილოები და ლეოპარდები. ფილიპინების კუნძულებზე ტურიზმი დაკავშირებულია ეგზოტიკური ადგილების, ველური ბუნების, ხელუხლებელი ლანდშაფტის დათვალიერებასთან.

კამბოჯის სამეფოს ტურისტული სიმბოლოა უძველეს ძეგლთა უნიკალური კომპლექსი – ანგკორ-ვატი. ქვეყნის ეროვნულ დროშაზე გამოსახული სწორედ XII საუკუნეში აგებული ძეგლთა კოშკები. ვიეტნამი კამბოჯას მეზობლად მდებარე სახელმწიფოა, სადაც ტურისტები ძირითადად ათვალიერებენ ქალაქებს – ხოშიმინსა და ჰანოის. ქვეყნის ერთ-ერთ ყველაზე მთავარ ღირსშესანიშნაობას წარმოადგენს კომუნისტური პარტიის და ფრანგ დამპყრობთა წინააღმდეგ განმათავისუფლებელი ომის ორგანიზატორის – ხოშიმინის მავზოლეუმი. ვიეტნამში ძალას იკრებს ტურისტული ინდუსტრია. მას გააჩნია მთელი რიგი თანამედროვე კურორტები: ნიაჩანგი, ფანტქსეტი, დანანგი და დალატი. ნიაჩანგის კურორტი აღიარებულია არამარტო თეთრი პლაჟებით, არამედ სამკურნალო წყლებითაც. ვიეტნამში სისტემურად იწყებს ჩამოყალიბებას ეროვნული პარკების ინდუსტრია, სადაც ტურისტებს შეუძლია დაათვალიერონ ხელოვნური ტყეები და ეგზოტიკური ცხოველები. ამ ქვეყანაში მდებარეობს მრავალი ბუდისტური მონასტერი, ეკლესია და ძეგლი, რომლებიც იზიდავენ რელიგიურ ტურისტებს.

¹ [www.ocean.net/международный туризм, Израиль, ОАЭ, Чехия](http://www.ocean.net/международный_туризм,_Израиль,_ОАЭ,_Чехия).

ძირითადი ტერმინოლოგია:

- “ათასი კუნძულის ქვეყანა”;
- “ვესაკი”;
- “ტაილნდის რივიერა”;
- “კხუ-კხუტი”;
- “პუტეკი”;
- “განთიადის” კოშკი;
- “ტაგარას სახლ-მუზეუმი”;
- “ოქროს სამკუთხედის” ტური;
- “ცეცხლის მფრქვეველი დრაკონის მიწა”;
- “საქმიანი, ცოცხალი ქალაქი”;
- “კულტურული სამკუთხედი”;
- “ვეფხვის მაღამოს პარკი”;
- “ვერცხლის შტატი”;
- “მაღაზიის კულტურის აკვანი”;
- “ჩიტების ქვეყანა”;
- “სამეფო ქვეყანა”;
- “ბენგალელთა ქვეყანა”;
- “აზიის მარგალიტი”;
- “გენოციდის მუზეუმი”.

ტესტები:

1. სამხრეთ აზიის რეგიონში მდებარეობს:

- ა) საუდის არაბეთი;
- ბ) ინდონეზია, ტაილანდი, ინდოეთი;
- გ) სირია;
- დ) იორდანია.

2. 1971 წელს, ჩამოყალიბდა:

- ა) ბანგლადეში;
- ბ) ფილიპინები;

- გ) კამბოჯა;
- დ) ვიეტნამი.

3. სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიაში მდებარეობს:

- ა) საუდის არაბეთი;
- ბ) სირია;
- გ) კამბოჯის სამეფო;
- დ) იორდანია.

4. კამბოჯა არის:

- ა) ინდუსტრიული ქვეყანა;
- ბ) აგრარული ქვეყანა;
- გ) აგრარულ-სამრეწველო ქვეყანა;
- დ) არცერთი პასუხი არ არის სწორი.

თავი 13.

საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების თავისებურებანი აფრიკის ქვეყნებში

როგორც VII თავში ავლნიშნეთ, ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციის მიერ დაყოფილ ტურისტულ რეგიონებს შორის ერთ-ერთი არის **აფრიკის ტურისტული რეგიონი**. აფრიკა დედამიწის ერთ-ერთი კონტინენტია, რომლის ფართობიც შეადგენს 30,2 მლნ კვ. კმ-ს, ხოლო მოსახლეობა – 900 მლნ კაცს (დედამიწის მოსახლეობის 14%). კონტინენტებს შორის იგი ამ მაჩვენებლით ჩამორჩება მხოლოდ აზიას. მას უჭირავს დედამიწის ზედაპირის 6%, ხოლო ხმელეთის 20,4%. აფრიკა მოიცავს მრავალ კლიმატურ სარტყელს. ეს კონტინენტი სწვდება ჩრდილოეთისა და სამხრეთის ზომიერ სარტყლებს. აფრიკის რეგიონი იყოფა: ჩრდილოეთ, დასავლეთ, ცენტრალურ, აღმოსავლეთ და სამხრეთ აფრიკად.

1. **ჩრდილოეთ აფრიკა** მდებარეობს აფრიკის კონტინენტის ყველაზე ვრცელ ნაწილში. გეოპოლიტიკურად ის მოიცავს ისეთ ქვეყნებს, როგორიცაა: ეგვიპტე, მაროკო, ალჟირი, ლიბია, მავრიტანია, სუდანი, ტუნისი და სხვა.

2. **დასავლეთ აფრიკის** შემადგენლობაში შედის: ბურკინა-ფასო, გამბია, მალი, ნიგერია, სენეგალი, ბენინი, კოტ-დ'ივუარი, განა, გვინეა, მავრიტანია და ტოგო.

3. **ცენტრალურ აფრიკაში** შედის: ანგოლა, გაბონი, კამერუნი, კონგოს დემოკრატიული რესპუბლიკა, კონგო, ცენტრალური აფრიკის რესპუბლიკა და გვინეა.

4. **აღმოსავლეთ აფრიკაში** შედის: ტანზანია, უგანდა, მოზამბიკი, ზამბია, ზიმბაბვე, კომორის კუნძულები, მავრიკი, სეიშელის კუნძულები, კენია, ეთიოპია, სომალი, რუანდა, მადაგასკარი, მალავი და სუდანი.

5. **სამხრეთ აფრიკა** აერთიანებს ისეთ ქვეყნებს, როგორიცაა: სამხრეთ აფრიკის რესპუბლიკა, სვაზილენდი, ბოსტვანა, ლესოთო, ნამიბია, იემენი და მაიოტა.

ჩრდილოეთ აფრიკის ტურისტული პოტენციალი

ჩრდილოეთ აფრიკა მდებარეობს აფრიკის კონტინენტის ყველაზე ფართო ნაწილში. გეოპოლიტიკურად იგი მოიცავს ისეთ ქვეყნებს, როგორიცაა: ეგვიპტე, ტუნისი, მაროკო, ალჟირი, ლიბია, მავრიტანია, სუდანი და სხვა სახელმწიფოები.

ეგვიპტის ტურისტული პოტენციალი და მისი გამოყენების თავისებურებანი

ეგვიპტის არაბული რესპუბლიკა მდებარეობს ორ – აფრიკის (ჩრდილო-აღმოსავლეთ რეგიონში) და აზიის (სამხრეთ-დასავლეთ რეგიონში) კონტინენტზე (სინას ნახევარკუნძულზე), რომელსაც სამხეთით ესაზღვრება სუდანი, დასავლეთით – ლიბია, აღმოსავლეთით – ისრაელი და პალესტინა. მას აღმოსავლეთით აკრავს მეწამული ზღვა, ჩრდილოეთით – ხმელთაშუა ზღვა. ქვეყნის დედაქალაქია **კაირო**, ხოლო უდიდესი ქალაქებია – ალექსანდრია, აღ-ჯიზა, შუბრა აღ-ჰაიმა, პორტ-საიდი და ას-სუვეისი. ოფიციალური ენა არის არაბული, ეგვიპტის ტერიტორიის ფართობია 1,002 მლნ კმ². 2009 წლის მდგომარეობით, მისი მოსახლეობა შეადგენს 77,4 მლნ კაცს. საერთო მშპ შეადგენს 443,4 მლრდ დოლარს, ერთ მოსახლეზე გაანგარიშებით კი – 5,89 ათას დოლარს. მისი ვალუტაა ეგვიპტური ფუნტი.

ეგვიპტე არის ძველი ცივილიზაციის ერთ-ერთი აკვანი. ამ ქვეყნის ცივილიზაცია დაიწყო ძვ. წ. აღრით V ათასწლეულში. ეგვიპტური პირამიდები ძველ სამეფოში იგებოდა. პირველი პირამიდა იყო ჯოსერი, რომელიც ფარაონ ჯოსერის საპატივცემულოდ ააგეს. მისი სიმაღლეა 60 მ. ქრისტეს შობამდე 5000 წელს ხმელთაშუა ზღვის მიმდებარე ტერიტორიებიდან და პალესტინიდან გადმოსახლდნენ უცხო ტომები

და დასახლდნენ ნილოსის სანაპიროზე შემადგენულ ადგილას. მათ ააშენეს დაწნული ქოხები და ისინი გახდნენ პირველი ეგვიპტელები. ძველმა ეგვიპტემ არსებობა შეწყვიტა ძვ. წ. აღრ-მდე 525 წელს. აქ ძვ. წ. აღრ-მდე 3000 წლის განმავლობაში სხვადასხვა დროს ცხოვრობდა და ქვეყანას მართავდა სულ 30 დინასტია. თანამედროვე ეგვიპტე დამოუკიდებელი სახელმწიფო გახდა 1922 წლიდან. ახლო წარსულში იგი აწარმოებდა ომს ისრაელთან, მაგრამ 1977 წელს ამ ქვეყანასთან გაფორმდა სამშვიდობო ხელშეკრულება. ამან გამოიწვია ეგვიპტის გარიცხვა არაბულ სახელმწიფოთა ლიგიდან. ეგვიპტე ასრულებს მთავარ როლს ახლო აღმოსავლეთში არსებული კონფლიქტების სამშვიდობო მოწესრიგების სფეროში.

ეგვიპტე

ეგვიპტის გეოგრაფიული განლაგების ერთ-ერთ უმთავრეს თავისებურებას წარმოადგენს ევროპას, აზიასა და აფრიკას შორის მისი სატრანზიტო განლაგება. ეგვიპტის კონტროლის ქვეშ არის სუეცის არხი, რომლის მეშვეობითაც აქ გადის ყველაზე მოკლე სანაოსნო გზა ინდოეთის ოკეანედან ხმელთაშუა ზღვაში. ქვეყნის ტერიტორიის 96% უდაბნოა. ქვეყნის

აფრიკულ და აზიურ რეგიონებს ერთმანეთისაგან გამოყოფს სუეცის არხი. არხის სიგრძეა 160 კმ. იგი და აკავშირებს ხმელთაშუა და წითელ ზღვებს. სუეცის არხი მწყრობში ჩაღმა 1869 წელს, რომლის ნაციონალიზაცია მოხდა 1956 წელს. ეგვიპტეში ტურისტებს იზიდავს ნილოსის ხეობა, კატარას ქვაბული, ხელოვნური ტბა-ნასერი, კუნძული-ჯაზირათ შადვანი და ხმელთაშუაზღვის ტიპის მშრალი კლიმატი.

ეგვიპტე არის დემოკრატიული რესპუბლიკა. ადმინისტრაციულად იგი იყოფა 29 საგუბერნატოროდ (პროვინციად). საგუბერნატოროები, თავის მხრივ, იყოფიან მარკაზებად (რაიონებად), რომელთა შემადგენლობაში შედის სოფლები. ეგვიპტეში არის ცხელი, ტროპიკული, კონტინენტური კლიმატი. აქ ძალზე მცირეა ნალექები. ნილოსი ქვეყანას კვეთს სამხრეთიდან ჩრდილოეთით 1500 კმ მანძილზე. იგი ღარიბია ფლორითა და ფაუნით. ეგვიპტის ყველაზე დაბალი ადგილია კატასას დაბლობი, რომელიც ზღვის დონიდან 133 მ-ზე დაბლაა.

ეგვიპტის უდიდეს ბუნებრივ რესურსს (ტროპიკული კლიმატის გარდა) განეკუთვნება მდინარე –ნილოსი, აგრეთვე სასარგებლო წიაღისეული-ნავთობი, გაზი, ფოსფორიტები, რკინის მადანი, მანგანუმი, კირქვა, თაბაშირი, აზბესტი, ტყვია და თუთია. ეკონომიკური თვალსაზრისით, ეგვიპტე განეკუთვნება განვითარებადი ქვეყნების რიცხვს. ქვეყნის ეკონომიკის განვითარების მატერიალურ საფუძველს წარმოადგენს ნავთობის, ბამბის, საფეიქრო ნაწარმისა და ხილის ექსპორტი, აგრეთვე გემების ტრანზიტზე დაწესებული გადასახადები, ტურიზმი, სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის ექსპორტი, უცხოეთში მცხოვრები ეგვიპტელების მიერ გამოყენებული თანხების სამშობლოში გზავნილები.

ბოლო 40 წლის განმავლობაში ეგვიპტეში მოსახლეობა ძალიან სწრაფი ტემპებით იზრდება (ყოველ 7 თვეში ერთი მილიონით) მოსახლეობის სიმჭიდროვით იგი მესამეა აფრიკის კონტინენტზე. მოსახლეობის 90% ერთგულობს ისლამს, ხოლო დანარჩენი კი ქრისტიანია. მოსახლეობის 98% ცხოვ-

რობს ნილოსის დაბლობზე, დიდ ქალაქებში, სადაც მოსახლეობის სიმჭიდროვეა 1500 კაცი ერთ კმ²-ზე. ქვეყნის მოსახლეობის რიცხვის სწრაფი ტემპებით ზრდის გამო ეგვიპტეში მძაფრად დგას უმუშევრობის პრობლემა, რომლის აღმოფხვრისა და ეგვიპტელთა ემიგრაციის თავიდან აცილების მიზნით ხელისუფლება ცდილობს განავითაროს ახალი დარგები.

ამ თვალსაზრისით დიდი ყურადღება ექცევა საერთაშორისო ტურიზმის განვითარებას. ტურიზმთან მიმართებაში ეგვიპტეს გააჩნია ორი მიმზიდველი ნიშან-თვისება: მისი ტროპიკულ განედში განლაგება და თბილი წითელი ზღვა, რაც ევროპელებს საშუალებას აძლევს ამ ქვეყანაში “თბილად” დაისვენონ ზამთრის პერიოდშიც კი, ანუ იმ დროს, როცა დანარჩენ ქვეყნებში ხალხი სიცივისაგან შეწუხებულია. მეორე მნიშვნელოვან შემადგენელ კომპონენტს წარმოადგენს ქვეყნის მდიდარი ისტორიულ-კულტურული მემკვიდრეობა.

ეგვიპტეში ტურისტებს იზიდავს იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლთა სიაში შეტანილი ისეთი არქიტექტურული ძეგლები, როგორიცაა: აბუ-მენა, აბუ-სიმბალი, გიზის ნეკროპოლისი (სამახსოვრო ობელისკი), ვადი-ალ-ხიტანი, თებეს ნეკროპოლისი, კაირო, მემფისი, სინას წმინდა ეკატერინეს მონასტერი, ეგვიპტის მეჩეთები, ეგვიპტის მუზეუმი, ალ-აჰჰარის უნივერსიტეტი, ეგვიპტის პირამიდები და ედფუს ტაძარი. აბუ-სიმბალი არის ნასერის ტბის დასავლეთ სანაპიროზე მდებარე ორი, კლდეში გამოკვეთილი ძველეგვიპტური ტაძარი.

კაიროს ტურისტულ ღირსშესანიშნაობებს განეკუთვნება: ეროვნული მუზეუმი ტუტანხამონის აკლდამის ძვირფასეულობით, ეგვიპტური მუზეუმი, ისლამური კაირო. ლუქსორში მდებარეობს ისეთი ისტორიულ-კულტურული მემკვიდრეობა, როგორიცაა: მეფეთა ველი, ლუქსორისა და კარნაკის ტაძრები. ასუანში ტურისტებს იზიდავს აბუ-სიმბელის ტაძარი, ხოლო სინაიში კი – წითელი ზღვის ქორალური ბაღები.

აღსანიშნავია, რომ ეგვიპტე ერთადერთი მუსულმანური ქვეყანაა, რომელიც აქტიურადაა ჩართული ტურისტულ სფეროში. ეს დიდ გავლენას ახდენს მის ეკონომიკურ მდგომარეობაზე. შემოსავლების ყველაზე მეტი წილი მოდის სწორედ ამ სფეროზე. კაირო ერთ-ერთი უღამაზესი ქალაქია მსოფლიოში. ის წარმოადგენს არაბული სამყაროს კულტურულ და კომერციულ ცენტრს. კაირო ერთ-ერთი უმსხვილესი ქალაქია აფრიკასა და ახლო აღმოსავლეთში. იგი გაშენებულია ნილოსის სანაპიროზე, რომელიც წარმოდგენილია მაღალი შენობებით. აქ არის საუკეთესო სასტუმროები, მაღაზიები და რესტორნები. კაიროს თანამედროვე ცენტრად ითვლება ალ-ტაჰრირის მოედანი. აქ არის ყველა ძირითადი სამთავრობო და არასამთავრობო ორგანიზაციის შტაბ-ბინა, რომელთა შორის აღსანიშნავია არაბულ სახელმწიფოთა ლიგა. ტურისტების ყურადღებას იქცევს კაიროს ეროვნული მუზეუმი, სადაც ძველი ეგვიპტის ფარაონების, ბერძნულ-რომაული პერიოდის საგანძურია დაცული. 155 ათას ექსპონატს შორის არის ფარაონ ტუტანხამონის აკლდამის საგანძური.

ალ-ტაჰრირის მოედნიდან გადის ორი ქუჩა – ტალაბ-ხარბი და კასრ-ან-ნიდი, რომლებიც კაიროს სავაჭრო არტერიები. იგი გამოირჩევა ბანკებისა და ტურისტული სააგენტოების სიმრავლით. კაირო წარმოადგენს სხვადასხვა არქიტექტურის ეპოქურ ნაზავს. აქ არის მეჩეთები, ეკლესიები და სინაგოგები. ამის პარალელურად ქალაქი სრულიად აკმაყოფილებს თანამედროვეობის მოთხოვნებს. აქ არის ტურისტების გასართობი უამრავი საშუალება: კაზინოები, ღამის კლუბები, მაღაზიები და ა. შ. ეგვიპტეში პოპულარულია მინიკრუიზები ნილოსზე. ნილოსის აღმოსავლეთ სანაპიროზე არის ძველი ქალაქი, რომელმაც შუა საუკუნეების შემდეგ მხოლოდ მცირე ცვლილება განიცადა. იგი წარმოდგენილია ვიწრო ლაბირინთული ქუჩებით, ბაზრებით, ფარდულებითა და სახელოსნოებით, სადაც იყიდება სუვენირები ტურისტებისთვის. დამსვენებელს აგრეთვე აინტერესებს უძველესი ციტადელი ალუბასტროს მეჩეთი (XII ს.), რომელიც ითვლება კა-

იროს სიმბოლოდ. ციტიდელის მოპირდაპირე მხარეს არის სულთან ჰასანის მეჩეთი (XIV ს.) იგი ერთ-ერთი საუკეთესო ქმნილებაა არაბულ არქიტექტურაში. აქვეა პაპირუსის ინსტიტუტი, სადაც დაცულია სურათების კოლექცია, ეგვიპტის ისტორიის თემატიკით.

ეგვიპტე მდიდარია ისტორიული ღირსშესანიშნაობებით: მათ შორისაა მსოფლიოს 7 საოცრებიდან ერთ-ერთი — გიზას პირამიდები, რომლებიც აგებულია მძიმე ქვებით ძვ. წ. აღრით დაახლოებით მესამე ათასწლეულში. მას უკავია 5 პექტარი. ამ პირამიდებს შორის ყველაზე დიდია ხეოფსის პირამიდა (დაახლოებით 150 მეტრის სიმაღლით), საშუალო — ხეფრენის, ხოლო პატარა — მიკენის პირამიდა. აქვეა სფინქსი, ლომის ტანიოა და ფარაონის თავით. ეს პირამიდები მოიცავს ეგვიპტის ფარაონთა სამარხებს. ტუტანხამონის სამარხი, რომელიც არქეოლოგებმა აღმოაჩინეს 1922 წელს, შეიცავს ძველი ეგვიპტური კულტურის ძვირადღირებულ ძეგლებს.

ტურისტებს შორის დიდი პოპულარობით სარგებლობს ეგვიპტის უძველესი ქალაქები — მემფისი და საკარა. ალექსანდრია არის სიდიდის მიხედვით, რიგით მეორე, ყველაზე მსხვილი ქალაქი ეგვიპტეში. იგი მდებარეობს კაიროს ჩრდილო-დასავლეთით 225 კმ-ში. ქალაქი დააარსა ალექსანდრე მაკედონელმა ჩვ. წ. აღრ-მდე 332-331 წლებში. იგი მდიდარია კულტურული და ისტორიული ღირსშესანიშნაობით. ელ-მონტადის სასახლე არის მეფეთა ყოფილი საზაფხულო რეზიდენცია, რომელიც მდებარეობს შემადგენულ ადგილზე. აქედან იშლება აღმოსავლეთ ალექსანდრიას უღამახესი ხედი. სასახლის ირგვლივ გაშენებულია პარკი. აქ არის ბერძნულ-რომაული მუზეუმი, რომელიც გაიხსნა 1897 წელს. აქ ინახება 4 ათასამდე ექსპონატი. განსაკუთრებულ ყურადღებას იქცევს მონეტების კოლექცია, წითელი გრანიტისაგან დამზადებული 25 მეტრიანი პომპეის კოლონა, რომელიც დგას სერაპიძის ტაძრის ნანგრევებში. იგი ეგვიპტის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ძეგლია. კომ-ელ -დეკას მიდამოებში არის

რომაული ამფითეატრი. მას აქვს 12 მარმარილოს ტერასა. იგი ქმნის ნახევარმთვარეს და ეგვიპტეში ამ ტიპის ერთადერთი ნაგებობაა.

კომ-ელ შუკაფას კატაკომბები შედგება კლდეში გამოკვეთილი 3 იარუსისაგან. ბოლო იარუსი ზღვის დონეზე უფრო დაბლაა. ალექსანდრიაში არის ჰიდრო-ბიოლოგიური ინსტიტუტი, სადაც შეიძლება სხვადასხვა ჯიშის თევზების და ზღვის ბინადრების ნახვა. აქ არის 20-ზე მეტი სასტუმრო, მრავალფეროვანი სატრანსპორტო საშუალებები, ტურისტული სააგენტოები, უამრავი რესტორნები, ეროვნული და ტრანსნაციონალური ბანკები. ეგვიპტის ყოფილ დედაქალაქში — ლუქსორში დაცულია უძველესი ეგვიპტური კულტურის დიდი ნაწილი. აქ არის აკლდამები, ძველი ტაძრები — არნაკის ტაძარი, დედოფალ-ხატშეპსუტის ტაძარი და ტუტანხამონის აკლდამა. კაიროს სამხრეთით მდებარეობს ქალაქი ასუანი, რომელიც ცნობილია აგა-ხანის მავზოლეუმით, აბუ-სიმბელის ტაძრით, რომელიც აგებული იქნა 3-5 ათ. წლის წინ ფარაონ რამზე II-ის დროს. მისი სიგრძეა 5 კმ, სიმაღლე — 111 მ, ხოლო სიგანე კი — 1 კმ. მისი მოცულობა 17-ჯერ აღემატება პირამიდის მოცულობას.

ტურისტებისათვის მიმზიდველია წითელი ზღვა, სუფთა წყლით და თბილი კლიმატით, რომელიც ითვლება ყველაზე თბილ ზღვად მთელ მსოფლიოში (წყლის ტემპერატურა ზაფხულობით აქ აღწევს 35⁰-ს). ამ ზღვის სანაპიროზე, მდებარეობს პრესტიჟული კურორტები — ხურგადა და შარმ-ელ-შეიხი. ხურგადა მდებარეობს სუეცის ყურის სანაპიროზე. ეს კურორტი აღმოცენდა ბრიტანელ ნავთობმომპოვებელთა დასახლების ადგილზე. აქ დასვენება შესაძლებელია მთელი წლის განმავლობაში. დასვენების ყველაზე პოპულარულ სახეობას წარმოადგენს წყალქვეშა ცურვა, დაივინგი, სურფინგი, წყლის თხილამურებით სროლი და ა. შ. ხურგადაში ხელსაყრელი გარემოა სერფინგის მოყვარულთათვის. ტურისტების გართობის ერთ-ერთი პოპულარული სახეობაა წყლის სპორტი (მაგ., ასეთია წყალქვეშა ცურვა სამეფო რი-

ვამდე). ხურგადიდან 20 კმ-ში მდებარეობს ელ-გუნა, რომელიც ერთი მხრიდან შემორტყმულია მთებითა და უდაბნოებით, ხოლო მეორე მხრიდან – ლაგუნებით. საფაგას კურორტები მიმზიდველია მათთვის, ვინც დაინტერესებულია წყალქვეშა სამყაროთი.

შარმ-ელ-შეიხი მსოფლიო დონეზე ცნობილი კურორტია. ხშირად მას უწოდებენ “სინას რომს”, რადგანაც ის მდებარეობს სინას ნახევარკუნძულის სამხრეთ დაბოლოებაზე. შარმ-ელ-შეიხი ეგვიპტის ყველაზე ძვირადღირებული კურორტია, იგი გამოირჩევა ხელუხლებელი ბუნებით, უღამაზესი მთებით და კრისტალურად სუფთა ზღვით. კაირო არის უდიდესი ქალაქი (20 მლნ მცხოვრებით). კაიროსთვის დამახასიათებელია კომფორტული, პრესტიჟული სასტუმროებისა და ხმაურიანი აღმოსავლური ბაზრის არსებობა. კაირო მუსულმანური აღმსარებლობის მნიშვნელოვანი ცენტრია, სადაც ექსკურსიები ჩვეულებისამებრ იწყება ეგვიპტის მუზეუმის დათვალიერებით. აქ თავმოყრილია ძველი ეგვიპტური ხელოვნებისა და დამწერლობის ისტორიული ძეგლები.

ეგვიპტის ფარონები დაკრძალულია სფინქსის პირამიდების ოქროთი მოჭედილ სამარხებში. ამიტომ ევროპელი დამპყრობლების მიერ გაძარცვული იქნა ეგვიპტის მრავალი ძვირფასეულობა (ოქრო და ვერცხლი). კაიროს მუზეუმში მსოფლიოს ერთ-ერთი ყველაზე უმდიდრესი მუზეუმი. ექსკურსია გრძელდება სფინქსის “უკვდავ” პირამიდადამდე. მისი მსვლელობისას ტურისტს აგრეთვე შეუძლია გაეცნოს წმინდა მუჰამედის სალოცავ მქეთს.¹

ლუქსორსა და კენაში განხორციელებული ექსკურსია საშუალებას აძლევს ტურისტებს გაეცნონ კაცობრიობის ცივილიზაციის საწყისებს. ამასთან, ხდება ექსკურსიების ორგანიზება ასუანის ტროპიკულ კურორტზეც. ბრიტანელმა დამპყრობლებმა ასუანი აქციეს ზამთრის კურორტად. ასუანი

ცნობილია მსხვილი ჰიდროელექტროსადგურებით, რუსი სამხედრო სპეციალისტების მიერ დამონტაჟებული შეიარაღებით. აქ დასვენების პოპულარულ ფორმას წარმოადგენს ზღვის სანაპიროზე და უდაბნოში მოტო-ჯიპებით გასეირნება. ამ დროს ტურისტები ათვალიერებენ ბელუინების დასახლებას.

ეგვიპტეში ყველაზე მოსახერხებელ ტრანსპორტად ითვლება საჰაერო ტრანსპორტი. ქვეყანაში არის ცნობილი აეროპორტები შარმ-ელ-შეიხში, ხურგადაში, ლუქსორში, ასუანში და ალექსანდრიაში. ეგვიპტის ტურისტული მარკეტინგი მოიცავს შემდეგ ქვეყნებს – რუსეთი, გერმანია, იტალია, დიდი ბრიტანეთი, პოლონეთი, უკრაინა, ლიბია, საფრანგეთი, საუდის არაბეთი და ა. შ. ამ ქვეყნებთან ეგვიპტეს აქვს აქტიური ტურისტული კავშირები. ყველაზე მონახულებად ქვეყნებს შორის ეგვიპტეს უკავია 23-ე ადგილი. ქვეყნის ბიუჯეტიდან ტურისტული ინდუსტრიის განვითარებისათვის ყოველწლიურად გამოიყოფა 40 მლნ აშშ დოლარი, საიდანაც იგი, მოგების სახით, იღებს 11 მლრდ აშშ დოლარს. ეგვიპტეში ყოველწლიურად ჩადის საშუალოდ 13 მლნ ტურისტი.

ტუნისისა და მაროკოს ტურისტული პოტენციალი

ტუნისის რესპუბლიკა გეოგრაფიულად მდებარეობს ხმელთაშუა ზღვის სანაპიროზე. ჩრდილოეთ აფრიკაში, რომლის მოსაზღვრე ქვეყნებია ალჟირი და ლიბია. მისი დედაქალაქია ტუნისი, ხოლო უდიდესი ქალაქებია სფაქსი, არიანა, ტადამან-დავარ-ჰიშარი. ქვეყნის ოფიციალური ენაა არაბული. ტუნისის ტერიტორიის ფართობია 163,6 ათასი კმ². 2005 წლის მდგომარეობით, მისი მოსახლეობა შეადგენს 10,1 მლნ კაცს, საერთო მშპ – 97,7 მლრდ აშშ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე გაანგარიშებით კი – 9,6 ათას აშშ დოლარს. მისი ვალუტაა ტუნისური დინარი. ტუნისის რელიგია არის ისლამი.

¹ www.1001tur.rufirms.turizm.ru/agency/1142.html Развитие международного туризма.

ტუნისი ადმინისტრაციულად დაყოფილია 24 გუბერნიად. მოსახლეობის 97% ტუნისელია. ქვეყანა ფლობს ნავთობს, ფოსფატებს რკინის მადანს, ტყვიას, თუთიას და მარილს. მას საექსპორტოდ გააქვს ნავთობი, ფოსფატები, საფეიქრო ნაწარმი, ხილი და თევზეული.

ტუნისი.

ტუნისისთვის მნიშვნელოვან ისტორიულ ეპოქას წარმოადგენს ჩვენს წელთა აღრიცხვამდე 146 წელს რომის იმპერიის შემოსევა, ქალაქი-სახელმწიფოს ფორმირება, მისი კოლონიური დაქვემდებარება ჯერ ოსმალთა იმპერიის, ხოლო შემდეგ კი – საფრანგეთის უღელის ქვეშ. ტუნისი 1880 წლიდან იყო საფრანგეთის კოლონია. მან დამოუკიდებლობა გამოაცხადა 1956 წელს.

მისი ტერიტორიის მესამედს იჭერს ატლასის მთები. ამ ქვეყნის ცენტრალურ ნაწილში მდებარეობს მარილიანი ტბა, ხოლო მის სამხრეთ ნაწილში გადაშლილია საჰარის უდაბნო. ბუნებრივი პირობების მიხედვით, ტუნისი შეიძლება მიეკუთვნოს ხმელთაშუა ზღვის ტიპის კლიმატს, რაც ხელს უწყობს ამ ქვეყანაში ტურიზმის განვითარებას. ტუნისში ტურისტებს იზიდავს ისეთი ისტორიულ-კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლები, როგორიცაა: ტუნისის და სუსის მედინა, ქალაქები – კერკუანი, აკროპოლი, სუსი, ელ-ჯემი, კაირუანი,

სუსი, სფაქსი, აგრეთვე იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლთა სიაში შეტანილი ძეგლები: დუგა, ელ-ჯემის ამფითეატრი, იშქელის ტბა, კართაგენის ნანგრევები, კერკუანე და მისი ნეკროპოლისი და ქალაქი – ტუნისი.

ტუნისში ტურისტებს აინტერესებთ ამ ქვეყნის შუასაუკუნოვანი ისტორიული ძეგლების– მუსულმანური ბაზრების, თანამედროვე კვარტალების და საპორტო ნაგებობების დათვალიერება. ტუნისის კულტურულ მემკვიდრეობას წარმოადგენს ისლამური ხელოვნების მუზეუმები, სადაც გამოფენილია მხატვრული ხელოვნების ნიმუშები და სხვა ღირსშესანიშნაობები. რომაელების მიერ დანგრეული ძველი კართაგენი თანამედროვე ეტაჟზე გახდა ტუნისის გარეუბანი. ტუნისის ტურისტულ ოაზისს ქმნის ვრცელი და მდიდრული ბაღები, პალმის ხეივანი და სამკურნალო წყაროები. ტუნისის სამხრეთ რაიონი წარმოადგენს ადგილობრივი ეგზოტიკის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან შემადგენელ ნაწილს.

ტუნისი დამსვენებლებს სთავაზობს სამკურნალო-გამაჯანსაღებელ ტურიზმს. უცხოელ ტურისტში დიდი პოპულარობით სარგებლობს გაახალგაზრდავების პროგრამები. თალასოთერაპიის ცენტრები არის გამოჯანმრთელების უნიკალური საშუალება, თბილი ზღვის წყლების, ზღვის ტალახისა და წყალმცენარეების კომბინაციის გამოყენებით, რომელიც მდებარეობს ჰამამეტში, სოუსესა და ჯერბაში. ჯანმრთელობის გაუმჯობესებაზე ორიენტირებული პროგრამები გამიზნულია ოსტეოართრიტის განსაკურნავად, მაღალი წნევის დასაქვეითებლად და სტრესულ დაძაბულობათა მოსახსნელად.

მაროკოს სამეფო (“შორეული დასავლეთი”) კონსტიტუციური მონარქიის მქონე ქვეყანაა, რომელიც მდებარეობს მაღრიბის რეგიონის უკიდურესი დასავლეთით (ჩრდილოეთ აფრიკა). მას ორი მხრიდან გარს აკრავს ხმელთაშუა ზღვა და ატლანტის ოკეანე. მაროკოს მოსაზღვრე ქვეყნებია ალჟირი და დასავლეთი საჰარა. მაროკოს დედაქალაქია **რაბატი** (1,637 მლნ კაცი), ხოლო უდიდესი ქალაქებია: კასაბლანკა, ფესი,

მარაკეში, აგადირი და ტანჯა. ამ ქვეყნის ოფიციალური ენაა არაბული. მისი ტერიტორიის ფართობია 446,55 ათ. კმ². 2007 წლის მდგომარეობით, მისი მოსახლეობა შეადგენს 33,8 მლნ კაცს, საერთო მშპ – 152,5 მლრდ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე გაანგარიშებით კი – 4,6 ათ. დოლარს. მისი ვალუტაა დირჰამი. ქვეყნის რელიგია არის ისლამი.

მაროკო.

მაროკოს ტერიტორიაზე უძველესი დროიდან ცხოვრობდნენ ლიბილეთა ტომები. ძვ. წ. აღრ-ით I ათასწლეულის ბოლოს აქ ფინიკიელებმა დააარსეს კოლონიები. ძვ. წ. აღრ-ით II საუკუნიდან იგი იყო ჯერ რომის, შემდეგ ბიზანტიის (ჩვ. წ. აღრ-ით VI ს.-ში), ბოლოს არაბების (VII–VIII სს-ში) ზეგავლენის ქვეშ. ამიტომ ქვეყანაში არაბული ენა და ისლამი გავრცელდა. XIX საუკუნიდან მაროკოს ტერიტორია ოკუპირებული იყო საფრანგეთისა და ესპანეთის მიერ. 1859 წელს ამ ქვეყანამ უკუაგდო ესპანეთის უღელი. 1901 წელს საფრანგეთმა მაროკოში შეიყვანა ჯარები. ამ ქვეყნისათვის ბრძოლაში, ესპანეთთან ერთად, ჩაება გერმანია და ინგლისი.

1912 წლიდან მაროკოზე გავრცელდა საფრანგეთის პროტექტორატი. ქვეყანამ დამოუკიდებლობა მოიპოვა 1956 წელს. თუმცა ესპანეთი კვლავ აკონტროლებს სეუტისა და მელილიის პორტებს.

მაროკო მდებარეობს ატლანტის ოკეანის სანაპიროსთან, ატლასის მთების დასავლეთით და საჰარის უდაბნოს ჩრდილო-დასავლეთ მხარეში. ადმინისტრაციულად ქვეყანა დაყოფილია 37 პროვინციად და 2 საქალაქო პრეფექტურად. მაროკო მთიანი ქვეყანაა. ამ ქვეყანაში არის ხმელთაშუა ზღვის სუბტროპიკული კლიმატი. ზაფხული მშრალია (ტემპერატურა +24-28°C), ხოლო ზამთარი კი – ნოტიო (ტემპერატურა +10-12°C). ტყეს უჭირავს ტერიტორიის 12%. მაროკოს ბუნებრივ რესურსებს განეკუთვნება ფოსფატები, რკინა, მანგანუმი, ტყვია, თუთია, თევზი, კობალტი, სპილენძი, ქვანახშირი, მარმარილო, მარილი. მას საექსპორტოდ გააქვს ფოსფატები, სასუქები, მინერალები, ხილი, თამბაქო და თევზის ქიდეები.

მაროკოში ტურისტებს იზიდავს იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლთა სიაში შეტანილი ისეთი ისტორიულ-კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლები, როგორიცაა: აით-ბენ-ჰადუ, ელ-ჯადიდა, ეს-სუვეირა, ვოლიუბილისი, თეტუანი, მარაკეში, მეკნესი, ფეს-ელ-ბალი, ფესი და ჰასან II-ის მეჩეთი. თავისი გეოგრაფიული მდებარეობის გამო, მაროკომ საუკუნეების განმავლობაში შეინარჩუნა თვითმყოფადობა, განავითარა მდიდარი კულტურა, რომელშიც ასახვა პოვა არაბულმა, ბერბერულმა, ევროპულმა და აფრიკულმა ელემენტებმა.

უკანასკნელ წლებში მაროკომ თავისი ეკონომიკის განვითარების სტრატეგიად დასახა საერთაშორისო ტურიზმი. ამ ქვეყანაში შესაძლებელია დასვენების ეგზოტიკურ სახეობათა ფორმირება და კურორტებზე მეურნალობა. მაროკოს ტურისტული ცენტრებია აგადირი, რაბატი, მარაკეში, ფესი, მეკნესი, კასაბლანკა და ეს-სუვეირა. აგადირი თანამედროვე კურორტია, რომელიც სავსეა ერთგვარი აღმოსავლური კოლორიტებით. წლის განმავლობაში 300 მზიანი დღე, პლაჟე-

ბი, მწვანე ეკოალიპტები და ფინიკის პალმები აქ იზიდავს უამრავ ტურისტს. ამ კურორტზე დაავადებულთა მკურნალობა ეფუძნება იოდით გამდიდრებული წყლის გამოყენებას.

რაბატი მაროკოს მომხიბვლელობის სიმბოლოა. მისი განლაგების სპეციფიკურობა გამოიხატება იმაში, რომ ქუჩებითა და სკვერებით დაქსელილი უბნები მთლიანობაში წრიული ფორმისაა. ეს ქალაქი ერთიან სისტემაში აქცევს მის წარსულსა და აწმყოს. მარაკეში, რომელიც დაარსდა 1062 წელს, გახვეულია ხავერდოვანი მყინვარების თოვლიან ბურუსში. მარაკეშის კურორტის სუდიერი ფასეულობა აისახება ჯემა-ელ-ფნას ხეივანში. ტურისტებმა აქ შეიძლება დაათვალიერონ ეგზოტიკური ატრაქციონები, გალიაში ჩასმული გველები, მომაჯადოებელი ფერების ფრინველები და ულამაზესი ცხოველები. ფესი ითვლება არაბული კულტურის მარგალიტად. ეს ქალაქი აღსავსეა სიცოცხლით და იგი მუდმივ მოძრაობაშია. დამთვალიერებლებს აქ შეუძლიათ ყველა კუთხეში შეხვდნენ მცირე სახელოსნოებსა და სავაჭრო მწკრივებს. მეკნესი მიმზიდველია ტურისტებისათვის თავისი არქიტექტურით. კასაბლანკა არის უძველესი ისტორიისა და ტრადიციების მქონე საპორტო ქალაქი. პასან II-ის მეჩეთი წარმოადგენს თანამედროვე მსოფლიოს ერთ-ერთ ულამაზეს შენობას. ეს-სუვეირა სავსეა არმატული ტყეებით. ეს არის წითელი ხის დამამუშავებელ ხელოსანთა ქალაქი. ამ მასალისაგან დამზადებული ავეჯი ძალზე ძვირადღირებულია.

ალჟირის ტურისტული პოტენციალი

ალჟირის სახალხო-დემოკრატიული რესპუბლიკა მდებარეობს ჩრდილოეთ აფრიკაში, რომელიც სიდიდით ხმელთაშუა ზღვისა და აფრიკის კონტინენტის პირველი და მსოფლიოს მეათე ქვეყანაა. მას ჩრდილო-აღმოსავლეთით ესაზღვრება ტუნისი, აღმოსავლეთით – ლიბია, დასავლეთით – მაროკო, სამხრეთ-დასავლეთით – დასავლეთ საჰარა, მავრიტა-

ნია და მალი, სამხრეთ-აღმოსავლეთით – ნიგერი, ხოლო ჩრდილოეთით კი–ხმელთაშუა ზღვა. ალჟირის ტერიტორიის ფართობია 2,4 მლნ კმ², რომლის 80% უდაბნოს უკავია. მისი დედაქალაქია **ალჟირი**, ხოლო უდიდესი ქალაქებია – ორანი, კონსტანტინი, ბატნა და ანაბა. 2009 წლის მდგომარეობით, ალჟირში ცხოვრობს 34,89 მლნ კაცი, საერთო მშპ შეადგენს 253 მლრდ დოლარს, ერთ მოსახლეზე გაანგარიშებით – 8,1 ათ. დოლარს. ქვეყნის ვალუტაა ალჟირული დინარი.

ალჟირმა საფრანგეთისგან დამოუკიდებლობა მიიღო 1962 წელს. ადმინისტრაციულად ქვეყანა დაყოფილია 48 ვილაეთად. 1950-იან წლებში ალჟირში აღმოჩენილ იქნა ნავთობისა და გაზის საბადოები, რომლის ექსპორტი ხდება საფრანგეთსა და იტალიაში. ნავთობის და გაზის გარდა, ქვეყანა ფლობს რკინის მადანს, ფოსფატებს, ურანს, ტყვიასა და თუთიას. მას საექსპორტოდ გააქვს ნავთობი, ბუნებრივი აირი, ზეთისხილი და ღვინო.

ალჟირში უცხოელ ტურისტებს იზიდავს შემდეგი ისტორიულ-კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლები: ალჟირში– ქალაქის ძველი უბანი, ანტიკური და ძველი ისტორიის მუზეუმი, ორანში – ბენი-ჰამად-ალკალას ნაქალაქარი, დიდი მეჩეთი და ციტადელი, მზაბის ველის ფორტიფიკაციები, ფინიკიური, რომაული და ბიზანტიური ქალაქების ნანგრევები, აგრეთვე იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლთა სიაში შეტანილი ძეგლები: კასბა (ქალაქი), მზაბი, ტასილინ-აჯერი, ტიმგადი, ტიპასა, ყალა-ბენი-ჰამადი და ჯემილას კომპლექსი.

არაბულ კულტურასა და ტრადიციებში გაუთვითცნობიერებელ ტურისტებს, რომელთაც ტურისტული სააგენტოები სთავაზობენ ალჟირსა და დასავლეთ საჰარაში დასვენებას, უკვირთ თუ რა უნდა მოინახულონ იქ. პოლიტიკური თვალსაზრისით, მშფოთვარე ალჟირში მოგზაურობა თანამედროვე ეტაპზე შეიძლება დაკავშირებული იყოს მსოფლიოს ყველაზე დიდ უდაბნოში – საჰარაში ექსტრემალური ტურიზმის განვითარებასთან.

საჰარა მსოფლიოში უდიდესი ქვიშიანი უდაბნოა (9 მლნ კმ²-ის ფართობით), რომელიც მდებარეობს ჩრდილოეთ აფრიკაში. საჰარის უდაბნო 2,5 მლნ წლის წინ აღმოცენდა და, გაუდაბნოების უწყვეტი პროცესის გამო, მისი ფართობი განუხრელად იზრდება. საჰარის უდიდესი ნაწილი უწყლო და უსიცოცხლოა. აქ ზაფხული ცხელი (ტემპერატურით 50°C) და მშრალია. დღისით პაპანაქებაა, ღამით—ყინავს. წლიური ნალექი 100 მმ-ია. ზოგიერთ ადგილში წვიმა საერთოდ არ მოდის მთელი წლის მანძილზე. აქ არის ძლიერი, ხანგრძლივი ქარები.

საჰარის უდაბნოს ყოველ ადმოსავლეთ, დასავლეთ და ცენტრალურ ნაწილად. საჰარის გავლით გადის საქარავნე გზა, სადაც აქ მოგზაურ ექსტრემალ ტურისტებს მოწყობილი აქვთ დროებით ღამის გასათევი და შესასვენებელი ადგილები. უდაბნოს სხვადასხვა ადგილში შემორჩენილი, ქვებზე ამოტვიფრული ზოგიერთი ნახატი დათარიღებულია ჩვ. წ. აღრ-მდე 8 000 წლით, ე. ი. ითვლის 10 000 წელზე მეტს. მათ შორის უძველესია ველური ცხოველები – სპილოები, ჟირაფები, ბჰჰემოტები და ანტილოპები.

საჰარის ტერიტორიაზე წყალი ცოტაა. დამშრალია მდინარის კალაპოტები, რომელიც წყლით ივსება მხოლოდ ძლიერი, ხანგრძლივი წვიმების დროს. აქვეა პატარა ტბა –გელტი, რომელიც იკვებება წვიმის წყლით და მიწისქვეშა წყაროებით. ყოველი ტურისტი, რომელიც მიდის საჰარას უდაბნოს დასათვალიერებლად, თავისდაუნებურად იცვლის იერსახეს. ამის შემდეგ მათ ხელახლა უნდებათ სურვილი კვლავ განმარტოვდნენ საკუთარ თავთან. საჰარა მოგზაურთა მხარეა. მისი მოქალაქეები ერთ ადგილზე არ ცხოვრობენ. ისინი დღესაც კარაგებში ათევენ ღამეს და ერთი ადგილიდან მეორეში გადაადგილდებიან აქლემების მეშვეობით. მიუხედავად ამისა, ტურიზმი აქ სამეურნეო საქმიანობის ერთ-ერთი თანამედროვე სფეროა, რომელშიც მამაკაცები დასაქმებული არიან მძღოლებად, გიდებად, შეჯიბრების მონაწილეებად, დამწვევებად და ა.შ. ეს ადამიანები საჰარაში მოგზაუ-

რობის დროს იჭერენ გამორჩეულ, ღირსშესანიშნავ სიუჟეტებს. ეს არ არის ადგილი საქმე და არც ეს ხალხია უბრალო პერსონალი. ისინი “უშვებენ” ტურისტებს თავიანთ ცხოვრებაში.

გაუდაბნოება ერთი შეხედვით გლობალური ეკოლოგიური პრობლემაა, მაგრამ მისგანაც შეუძლია ადამიანს მიიღოს გარკვეული სარგებელი. ეს არის ექსტრემალური ტურიზმი. სწორედ ეკონომიკური საქმიანობის ეს სახეობა წარმოადგენს იმ ერთ-ერთ ელემენტს, რომლის წყალობითაც უდაბნო გარდაისახება სიკეთედ და დგება ადამიანთა კეთილდღეობის სამსახურში. დედაქალაქი მდებარეობს ატლანტის ოკეანის უღამაზეს სანაპიროზე. ეს არის ქალაქ-მარსელის სანაპიროს ზოლის სარკისებული გამოსახულება. ალჟირელები ისვენებენ უღამაზეს ეროვნულ პარკებში, რომლებიც გარშემორტყმულნი არიან ტროპიკული ტყეებითა და ფერადი ყვავილებით.

დასავლეთ აფრიკის ტურისტული პოტენციალი

დასავლეთ აფრიკის ფართობია 5 მლნ კმ², რომელშიც შედის 16 ქვეყანა—ბენინი, ბურკინა-ფასო, კოტ-დ'ივუარი, გამბია, განა, გვინეა, გვინეა-ბისაუ, მავრიტია, ნიგერი, ნიგერია, სენეგალი, სიერა-ლეონე და ტოგო. ეს რეგიონი მიმზიდველია საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების თვალსაზრისით, რადგან ის აერთიანებს საერთო ისტორიის, მსგავსი კულტურული ღირებულებების, სოციალურ-ეკონომიკური მაჩვენებლების და პრობლემების მქონე, კოლონიალიზმისგან გათავისუფლებულ ახალგაზრდა ქვეყნებს. მათი უმრავლესობა კოლონიური წარსულის მქონე აგრარული ქვეყანაა. ბრიტანული და ფრანგული კოლონიალიზმის დაცემის შემდეგ, დასავლეთ აფრიკის შემადგენლობაში შემოვიდა ამ რეგიონის მრავალი ქვეყანა. ისინი ჩამოყალიბდნენ პოლიტიკურად

დამოუკიდებელ აფრიკულ სახელმწიფოებად, მაგრამ მათ ცხოვრებაში წარმოიქმნა სხვა, ბევრად უფრო მწვავე პრობლემები. აფრიკის ამ ნაწილის ბევრი ქვეყნისათვის დამახასიათებელია ეკონომიკური და პოლიტიკური არასტაბილურობა. მათი უმრავლესობა მრავალეროვნულია. ზოგიერთ რაიონში გრძელდება ეთნიკურ დაჯგუფებებს შორის შეტაკება. ხშირად ხდება ხელისუფლებათა ცვლა. ასეთი ვითარება იწვევს სიღარიბის გაღრმავებას. მათ უმრავლესობაში მოსახლეობის ერთ სულზე გაანგარიშებით მთლიანი შიდა პროდუქცია შეადგენს მხოლოდ რამდენიმე ასეულ დოლარს წელიწადში. ამ ქვეყნების სუსტი ეკონომიკა ვერ უმკლავდება ჩრდილოეთიდან საჰარის შემოტევას. გაუდაბნოება წარმოადგენს ამ რეგიონის მწვავე პრობლემას. ყოველივე ეს იწვევს იმას, რომ ხელსაყრელი ბუნებრივი პირობების (ოკეანის სანაპიროსა და ხელსაყრელი კლიმატის) არსებობის მიუხედავად, საერთაშორისო ტურიზმი აქ ატარებს განუვითარებელ ხასიათს.

სენეგალის ტურისტული პოტენციალის ამოქმედების გზები

სენეგალის რესპუბლიკა მდებარეობს დასავლეთ აფრიკაში ატლანტის ოკეანის სანაპიროზე, რომლის მოსაზღვრე ქვეყნებია მავრიტანია, მალი, გვინეა, გვინეა-ბისაუ და გამბია. მისი ტერიტორიის ფართობია 196,7 ათ. კმ². სენეგალის დედაქალაქია **დაკარი**, ხოლო უდიდესი ქალაქები არის ტიესი და კაოლაკი. 205 წლის მდგომარეობით მისი მოსახლეობა შეადგენს 11,7 მლნ კაცს, (სენეგალის რესპუბლიკა მრავალეროვნულია). ქვეყნის საერთო მშპ შეადგენს 20,5 მლრდ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე გაანგარიშებით კი – 1,76 ათას დოლარს. მისი ვალუტაა აფრიკული ფრანკი. სახელმწიფო ენა არის ფრანგული, ხოლო რელიგია კი არის ისლამი.

სენეგალის ბუნება წარმოდგენილია სავანით. ადმინისტრაციულად ქვეყანა დაყოფილია 14 რეგიონად. ქვეყანა

ფლობს თევზს, ფოსფატებს და რკინის მადანს. მისი ეკონომიკის საფუძველს წარმოადგენს მეთევზეობა, სამთო-მომპოვებელი მრეწველობა და სოფლის მეურნეობა. სენეგალი არის მთელ მსოფლიოში არაქისის უმსხვილესი მიმწოდებელი. მას საექსპორტოდ გააქვს თევზის პროდუქტები, ქიმიკატები და ფოსფატი. სენეგალი 1895 წლიდან იყო საფრანგეთის კოლონია. მან დამოუკიდებლობა გამოაცხადა 1960 წელს.

სენეგალი.

დასავლეთ აფრიკის სხვა სახელმწიფოებთან შედარებით, საერთაშორისო ტურიზმი შედარებით უფრო განვითარებულია სენეგალში, სადაც ტურისტებს იზიდავს იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლთა სიაში შეტანილი ისეთი ისტორიულ-კულტურული ძეგლები, როგორიცაა: ჯუჟა ფრინველების ეროვნული პარკი, კუნძულები-ილ-დუ-გორე, სენ-ლუისი, ნიოკოლო-კობის და ხალუმის დელტის ეროვნული პარკები. 1673 წლიდან 1960 წლამდე (დამოუკიდებლობის მოპოვებამდე) ქვეყნის დედაქალაქი იყო სენ-ლუისი. მას საერთაშორისო ცნობადობას ანიჭებს ყოველწლიური საავტომობილო შეჯიბრი (რალი) – პარიზი-დაკარის მარშრუტით. აქვეა სოფელ ვასაუსის მუზეუმი, რომელიც წარმოდგენილია

1,2 მეტრიანი სიმაღლის მქონე ქვის წრეებით. ეს ქვები შედგება 4 ჯგუფისაგან, რომელიც წარმოადგენს 1000-ზე მეტი მონუმენტის განსაცვიფრებელ კონცენტრაციას. იგი განფენილია მდ. გამბიის გასწვრივ 350 კმ-ზე.

ეროვნულ პარკებში დამსვენებელმა შეიძლება დაათვალიეროს სპილოები, ჟირაფები, ხარები და ბეჰემოტები. დაკაროდან რამდენიმე ათეული კილომეტრის დაშორებით, ატლანტის ოკეანის სანაპიროზე მდებარეობს საუკეთესო საკურორტო რაიონები – ლეზ-ალმანდი და შალი. აქ განვითარებულია სასტუმროთა ქსელი, რომელთა სერვისის ხარისხი შეესაბამება 2-დან 5-მდე “ვარსკვლავს”. დაკარის ისტორიული ღირსშესანიშნაობის სახით, “მღელვარე სანაპიროს” გახსენების მიზნით, ფორმალურად აღდგენილია მონებით ვაჭრობის ბაზარი. აქედან აფრიკელებს გაჰყავდათ მონები სამუშაოდ ამერიკის პლანტაციებში. სენეგალის ჩრდილოეთით მდებარეობს ქვეყნის უძველესი ქალაქი: სენ-ლუისი–პირველი ევროპული დასახლება დასავლეთ აფრიკაში. ქალაქში შენარჩუნებულია დიდი ოდენობით კოლონიური სტილის ძველი ნაგებობები, რაც ითვლება ადგილობრივ ღირსშესანიშნაობად. სენეგალი ცნობილია ღამაზი პლაჟებით. იგი ითვლება საუკეთესო სანაპიროდ აფრიკაში.

ტურისტებისათვის ექსკურსიების ორგანიზება ხდება სენეგალის სხვა ღირსშესანიშნაობებშიც: უნიკალურ ბუნებაში, ვარდის ტბაში – მარილის მაღალი კონცენტრაციით (დაახლოებით 350 გრ ყოველ ლიტრაზე); მთელ მსოფლიოში მონების სახლით ცნობილ მთის კუნძულზე, სავანში, აგრეთვე ფლამინგოს კოლონიების სამკურნალო ადგილებში და ა. შ. სენეგალში უღამაზესი თევზებია. ზღვის სანაპიროზე ქვეყანაში იმართება შეჯიბრი თევზაობაში. მეთევზე-ტურისტებს შორის სჭარბობს ფრანგები. ამასთან ერთად, სენეგალში არსებობს ისეთი რაიონებიც, სადაც ადგილი აქვს სეპარატისტულ ქმედებებს (არ არსებობს უსაფრთხოება). ტროპიკული დაავადებების გავრცელების საშიშროება სენეგალში უფრო მცირეა, ვიდრე სხვა აფრიკულ ქვეყნებში. მიუხედავად

ამისა, მიზანშეწონილია აქ ჩამოსული ტურისტი აეცრას მაღარი წინააღმდეგ.

გამბიის, მალის რესპუბლიკისა და ბურკინა-ფასოს ტურისტული პოტენციალი

გამბიის რესპუბლიკა მდებარეობს დასავლეთ აფრიკაში, რომელსაც ჩრდილოეთით, სამხრეთითა და აღმოსავლეთით ესაზღვრება სენეგალი, ხოლო დასავლეთით კი ატლანტის ოკეანე. მისი დედაქალაქია **ბანჯული**, ხოლო უდიდესი ქალაქია სერეკუნდა. გამბია იყო დიდი ბრიტანეთის კოლონია. ამიტომ მის ოფიციალურ ენას წარმოადგენს ინგლისური. ქვეყნის ტერიტორიის ფართობია 10,38 ათასი კმ². 2005 წლის მდგომარეობით, ქვეყანაში ცხოვრობს 1,5 მლნ კაცი, საერთო მშპ შეადგენს 3,1 მლრდ აშშ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე გაანგარიშებით კი – 2 ათას დოლარს. მისი ვალუტაა დალასი. ოფიციალური რელიგიაა სუნიტური ისლამი.

გამბიის რესპუბლიკა.

გამბია შედის ერთა თანამეგობრობაში. ადმინისტრაციულად ქვეყანა დაყოფილია 5 პროვინციად და დედაქალაქად. გამბიის ტერიტორია ბრტყელი ვაკეა ზღვის დონიდან 100 მ-ზე, რომელსაც კვეთს წყალუხვი მდინარე-გამბია. აქ ჰავა ეკვატორულია. ჰაერის ტემპერატურა მერყეობს 23-27°C-ის ფარ-

გლებში. მცენარეულ საფარში სჭარბობს სავანეები, მარად-მწვანე ტროპიკული ტყეები. ბუნებრივი რესურსების უკმარისობა და სოფლის მეურნეობის განვითარებისათვის შეზღუდული ბაზა გააძლიერა ხდის მსოფლიოს ერთ-ერთ უღარიბეს სახელმწიფოდ.

ბანჯული დააარსეს ინგლისელებმა 1816 წელს, რომელიც გააძლიერა სიდიდით მეოთხე ქალაქი. 1965 წლიდან იგი არის ქვეყნის დედაქალაქი. ეს ქალაქი გაშენებულია კუნძულ-სენტ-მერიზე, მდინარე გააზის შესართავთან, რომელსაც გააზის საზღვაო ნავსადგური. აქედან ტურისტები მიემგზავრებიან ატლანტის ოკეანის სანაპიროს პლაჟებზე მოსახვედრად. ბანჯულის შედარებით ცნობილ ღირსშესანიშნაობას წარმოადგენს ბაზარი – ალბერტ-მარკეტი, რომელიც ითვლება აფრიკის კონტინენტის სანაპიროს ერთ-ერთ საუკეთესო ბაზრად. ქვეყანაში არსებობს საერთაშორისო დონის კურორტები: ბაკაი, ფაჯარა, კოტუ და კიოლოლი. აქ გაშენებულია პირველი კლასის სასტუმროები და წყლის სპორტის სახეობათა ცენტრი. ამ ქვეყანაში მგზავრობის დოკუმენტაციით უზრუნველსაყოფად საჭიროა ტურისტმა მიმართოს დიდი ბრიტანეთის საკონსულოს განყოფილებას.¹

მალის რესპუბლიკა მდებარეობს დასავლეთ აფრიკაში, რომელსაც ჩრდილო-აღმოსავლეთით ესაზღვრება ალჟირი, სამხრეთ-აღმოსავლეთით–ბურკინა-ფასო და ნიგერი, სამხრეთით–კოტ-დ'ივუარი, სამხრეთ-დასავლეთით–გვინეა და სენეგალი, ხოლო ჩრდილო-დასავლეთით კი– მავრიტანია. ქვეყნის დედაქალაქია **ბამაკო**, ოფიციალური ენაა ფრანგული, ტერიტორიის ფართობია 1,24 მლ კმ². 2007 წლის მდგომარეობით, ქვეყნის მოსახლეობა შეადგენს 11,99 მლნ კაცს, საერთო მშპ– 14,4 მლრდ აშშ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე გაანგარიშებით კი – 1,15 ათას დოლარს. მისი ვალუტაა მალიური ფრანკი. მალის რესპუბლიკა დასავლეთ აფრიკის ერთ-ერთი უმსხვილესი ქვეყანაა, მაგრამ მას არა აქვს გასას-

ვლელი ზღვაზე. ქვეყნის ჩრდილოეთით იწეება საჰარის უდაბნოს ტერიტორია. ადმინისტრაციულად ქვეყანა დაყოფილია 8 პროვინციად და 1 (დედაქალაქის) რაიონად.

მალის რესპუბლიკა.

მალის რესპუბლიკაში ტურისტებს იზიდავს იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლთა სიაში შეტანილი ისეთი ძეგლები, როგორიცაა: ბანდიაგარა (500 მ სიმაღლისა და 150 კმ სიგრძის ქვიშა-ქვის კლდეები), მწვერვალი – ჰომბორი-ტონდო, ასკიას საფლავი, ჯენეს დიდი მეჩეთი, ქალაქები–ტომბუქტუ და ჯენე. თავისი არქეოლოგიური, ეთნოლოგიური და გეოლოგიური მახასიათებლების გამო, ბანდიაგარა ყველაზე შთაბეჭდავი ისტორიული ძეგლია დასავლეთ აფრიკაში. ჯენეს დიდი მეჩეთი ტალახის აგურით ნაგები უდიდესი შენობაა მსოფლიოში და იგი მრავალ არქიტექტურთა მიერ მიიჩნევა მნიშვნელოვანი ისლამური ზეგავლენის მქონე სუდანურ-საჰელიური არქიტექტურული სტილის უდიდეს მიღწევად. ეს მეჩეთი მდებარეობს მდინარე – ბანის დელტაზე. ამ-

¹ [www.ocean.net/международный туризм, Израиль, ОАЭ, Чехия](http://www.ocean.net/международный_туризм,_Израиль,_ОАЭ,_Чехия).

უამად იგი წარმოადგენს აფრიკის ერთ-ერთ ყველაზე განთქმულ ღირსშესანიშნაობას.

მალის ტერიტორიაზე მოედინება აფრიკის ერთ-ერთი უმსხვილესი მდინარე–ნიგერი, რომელიც, უდაბნოს დიდი ტერიტორიების არსებობის პირობებში, წარმოადგენს პატარა ოაზისს ქვეყანაში. მდინარე ნიგერზე ხდება კრუიზების ორგანიზება გემებით, რომელიც აგებული იქნა ევროპელების მიერ 1920-იან წლებში. ბამაკო აწყდება ჭარბმოსახლეობის, და ამის შედეგად–გარემოს დაცვის, პრობლემას. დედაქალაქიდან რამდენიმე ასეული კილომეტრის დაშორებით მდებარეობს ეროვნული პარკი – ბაულე, რომელიც ერთ-ერთი მცირერიცხოვანი მწვანე საფარის მქონე ტერიტორიაა მალის დანარჩენ გაუდაბურებულ ტერიტორიებთან შედარებით. ამ ქვეყნის სხვა ტურისტულ ღირსშესანიშნაობად შეიძლება მიჩნეული იქნეს ტომბუქტუს იმპერიის მოჩუქურთმებული მეჩეთები. რამდენიმე ასეული წლის წინ ტომბუქტუ და ჯენე ითვლებოდნენ აფრიკის ამ ნაწილის ყოვლისშემძლე ქალაქებად. სავატრო მარშრუტების გადაკვეთაზე მათი გეოგრაფიული განლაგება ხელს უწყობდა ამ ქალაქების აყვავებას. მოვატრეები აქ იღებდნენ უდიდეს მოგებას ოქროს, სპილოს ძვლებისა და მარილის გადატანის შედეგად, მაგრამ თანდათანობით ვაჭრობა აქ განიცდიდა სისტემურ დაცემას. შესაბამისად, ქალაქი – ტომბუქტუ დაღარბდა. იგი გაივსო გაუდაბნოების შედეგად წარმოქმნილი ქვიშით. მალის ხალხთა ტრადიციული ხელოვნების შედეგია ძველი სკულპტურები და ნიღბები, რომელიც მზადდება სპილოს ძვლების, ოქროს, ტყავისა და ბეწვეულისაგან.

ბურკინა-ფასო მდებარეობს დასავლეთ აფრიკაში, რომელსაც ჩრდილოეთიდან ესაზღვრება მალის რესპუბლიკა, აღმოსავლეთიდან – ნიგერი, სამხრეთიდან– ბენინი, ტოგო და განა, დასავლეთიდან– კოტ-დივუარი, ქვეყნის დედაქალაქია **უაგადუგუ**, ოფიციალური ენაა ფრანგული. ბურკინა-ფასოს ტერიტორიის ფართობია 274,2 ათ. კმ². 2005 წლის მდგომარეობით, მისი მოსახლეობა შეადგენს 13,2 მლნ კაცს,

საერთო მშპ – 16,8 მლრდ აშშ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე გაანგარიშებით კი – 1,28 ათას აშშ დოლარს. მისი ვალუტაა ფრანკი.

ბურკინა-ფასო წარსულში ცნობილი იყო ზემო ვოლტას სახელწოდებით. იგი განეკუთვნება მსოფლიოს ნაკლებადანვითარებული ქვეყნების რიცხვს და ხასიათდება მოსახლეობის მრავალეროვნული შემადგენლობით. აქ ცხოვრობს დაახლოებით 100-ზე მეტი ეთნიკური ჯგუფი. მათგან ყველაზე მრავალრიცხოვან ერს წარმოადგენს მოეის საზოგადოება. ის შეადგენს მოსახლეობის 50%-ზე მეტს. ეთნოსების სიმრავლე ქმნის განუმეორებელ ეროვნებათაშორის კოლორიტს, რომელიც ვლინდება მრავალფეროვანი, ლამაზი ტანსაცმლის სიმრავლეში, ეროვნულ სამზარეულოთა კერძების დიდ მრავალფეროვნებასა და მრავალრიცხოვან ტრადიციებში. ბურკინა-ფასოს მცირერიცხოვან ღირსშესანიშნაობებს შორის ტურისტების დაინტერესებას იწვევს ქალაქ – ბობო-დიულასოში მოეის სამეფოს აღმავლობის პერიოდი.

ბურკინა-ფასო.

ნიგერიის ტურისტული პოტენციალი

ნიგერიის ფედერაციული რესპუბლიკა მდებარეობს დასავლეთ აფრიკაში, რომელსაც ესაზღვრება ნიგერი, ჩადი, კამერუნი და ბენინი. მისი ფართობია 923,7 ათასი კმ², დედაქალაქი – აბუჯა, ხოლო უდიდესი ქალაქებია ლაგოსი, კანო, იბადანი, კადუნა, პორტ-ჰარკურტი და ბენინი. 2009 წლის მონაცემებით, ნიგერიაში ცხოვრობს 154,7 მლნ კაცი, საერთო მშპ შეადგენს – 191,4 მლრდ დოლარს, ერთ მოსახლეზე გაანგარიშებით კი – 1,5 ათ. დოლარს. მისი ვალუტაა ნაირა. ოფიციალური ენაა ინგლისური, რელიგია კი – ისლამი, ქრისტიანობა და ანიმიზმი.

ადმინისტრაციულად ქვეყანა იყოფა 36 შტატად და 1 ფედერალურ ქალაქად. აქ კლიმატი ტროპიკული და ეკვატორულია. მოსახლეობის რაოდენობისა და მრავალეროვნულობის მიხედვით, ის აფრიკის უმსხვილესი ქვეყანაა, სადაც ცხოვრობს 250 სახეობის ეთნიკური ჯგუფი. ნიგერიის მრავალეროვნულობა არის დაძაბულობისა და კონფლიქტების წარმოქმნის ძირითადი მიზეზი.

ნიგერია.

ნიგერიის ეკონომიკის საფუძველს წარმოადგენს ნავთობის მოპოვება. ის შედის მსოფლიოს უმსხვილესი ნავთობმომპოვებელი ქვეყნების რიცხვში. ქვეყანა ფლობს ბუნებრივ აირს, ნავთობს, კალას, რკინის მადანს, ქვანახშირს, კირქვას, ტყვიას და თუთიას. მას საექსპორტოდ გააქვს ნავთობი, კაკაო, პალმის ზეთი, კაუჩუკი და ბამბა. პოლიტიკური არასტაბილურობის გამო, ნიგერიის ეკონომიკა განაგრძობს დამუხრუჭებით განვითარებას. ეს ეხება საერთაშორისო ტურიზმსაც. ხელსაყრელი ბუნებრივი პირობების მიუხედავად, საერთაშორისო ტურიზმმა ქვეყანაში მაინც ვერ ჰპოვა ფართო გავრცელება.

ნიგერიაში ტურისტებს იზიდავს სუკურის კულტურული პეიზაჟები, მდინარე – ნიგერი და ჩადის ტბა, აგრეთვე იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლები – ოსუნ-ოსოგბო და სუკურის კულტურული ლანდშაფტი. ოსუნ-ოსოგბო არის ოსუნის შტატის ქალაქ – ოსოგბოს შემოგარენში, მდინარე ოსუნის სანაპიროს გასწვრივ მდებარე წმინდა ტყე. აქ ყოველწლიურად იმართება ოსუნ-ოსოგბოს ფესტივალი, რომლის აღსანიშნავად უამრავი მომლოცველი მოდის. ამ ტყეს გააჩნია გლობალური მნიშვნელობა და კულტურული ღირებულება.

სუკურის კულტურული ლანდშაფტი მდებარეობს ნიგერიის ჩრდილო-აღმოსავლეთ ნაწილში, რომელიც ითვლება კულტურული ლანდშაფტის თვალსაჩინო ნიმუშად. იგი გამოირჩევა ჰიდის სასახლეებით, დატერასებული მინდვრებითა და საუკუნეთა მანძილზე უცვლელი სოფლებით. სუკურში შედწევა თითქმის შეუძლებელია. შესაბამისად აქ ტურიზმის განვითარება შეზღუდულია. ტერასები გამოიყენება რიტუალებისთვის.

აბუჯა ნიგერიის დედაქალაქი გახდა 1991 წლის 12 დეკემბერს, რომელიც მდებარეობს ყოფილი დედაქალაქის ლაგოსის ჩრდილოეთით, 800 კმ. მანძილზე. ლაგოსი საპორტო ქალაქია, რომელიც მდებარეობს ნიგერიის სამხრეთ-დასავლეთ ნაწილში. ლაგოსში ნიგერიას აქვს აფრიკის ყველაზე

დიდი პორტი. იგი არის ქვეყნის კომერციული და ინდუსტრიული ცენტრი. ლაგოსში ტრანსპორტის მოძრაობა გადატვირთულია. ქალაქში ბევრი სხვა პრობლემაცაა: საცხოვრებელი ფართის სიმცირე, სახლების წყლით მომარაგების პრობლემა და ა. შ. ნიგერიის ერთ-ერთ უნიკალურ ბუნებრივ ძეგლს შეიძლება განეკუთვნოს ჯოეს პლატო, რომელიც წარმოადგენს ველური ბუნების მქონე გორაკებს და ფერდობებს.

აღმოსავლეთ აფრიკის ტურისტული პოტენციალი

აღმოსავლეთ აფრიკაში შედის ისეთი სახელმწიფოები, როგორიცაა: კენია, ტანზანია, უგანდა, მოზამბიკა, კომორის კუნძულები, სეიშელის კუნძულები, მავრიკი, ზამბია, ეთიოპია, სომალი, რუანდა, მადაგასკარი და სუდანი.

კენიის ტურისტული პოტენციალი

კენიის რესპუბლიკა მდებარეობს აღმოსავლეთ აფრიკაში, ინდოეთის ოკეანის სანაპიროზე, რომელსაც კვეთს ეკვატორი. მისი მოსაზღვრე ქვეყნებია: ჩრდილოეთით—ეთიოპია, ჩრდილო-აღმოსავლეთით — სომალი, სამხრეთით—ტანზანია, დასავლეთით—უგანდა და ტბა — ვიქტორია, ხოლო ჩრდილო-დასავლეთით კი —სუდანი. მისი დედაქალაქია ნაირობი, ხოლო უდიდესი ქალაქებია მომბასა და ნაკურუ. კენიის ოფიციალური ენაა ინგლისური და სუჰალი. ქვეყნის ტერიტორიის ფართობია 580,4 ათ. კმ². 2009 წლის მდგომარეობით, მისი მოსახლეობა შეადგენს 39 მლნ კაცს, საერთო მშპ – 48,3 მლრდ აშშ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე გაანგარიშებით კი – 1,44 ათას დოლარს. მისი ვალუტაა კენიური შილინგი.

კენიამ ბრიტანეთისაგან დამოუკიდებლობა მოიპოვა 1963 წელს. ის ადმინისტრაციულად დაყოფილია 7 პროვინციად,

ხოლო თითოეული პროვინცია კი იყოფა რაიონებად (ვილაიებად). სულ ასეთი 69 ვილაიაა. ვილაიები, თავის მხრივ, იყოფიან ტაარაფებად. ამ ქვეყანაში სულ 497 ტაარაფაა. ტაარაფები იყოფიან 2427 დასახლებად. ნაირობი ატარებს ადმინისტრაციული პროვინციის სტატუსს. ფიზიკურ-გეოგრაფიული მახვენებლების მიხედვით, კენია შედგება რამდენიმე ზონისაგან. ქვეყანა, ჰაირობი-მომბასის საავტომობილო და სარკინიგზო გზებით, იყოფა დასავლეთ და აღმოსავლეთ ნაწილებად.

კენიაში კლიმატი ტროპიკულია. სანაპირო რაიონებში ის ცხელი და ტენიანია. ქვეყნის შიგნით ის გადადის მშრალში. უხვნალექიანი თვეებია მარტი, მაისი, ოქტომბერი და ნოემბერი. მიუხედავად ამისა, ამ თვეებში ტემპერატურა მაინც მაღალია. ამ ქვეყანაში გაუარესებული გარემო დიდ საფრთხეს უქმნის ენდემური ჯიშის ფლორისა და ფაუნის შენარჩუნებას. კენიის ზეგანი ერთ-ერთი ყველაზე წარმატებული სასოფლო-სამეურნეო რეგიონია მთელ აფრიკაში. ქვეყანა ფლობს ოქროს, კირქვას, სოდას და მარილს. მას საექსპორტოდ გააქვს ჩაი, ყავა, ხილი, ბოსტნეული და ნავთობპროდუქტები.

კენია.

კენიაში ტურისტებს იზიდავს ისეთი ისტორიულ-კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლები, როგორიცაა: ვასკო, გამას კოლონა მალინდაში (XVI ს.); იესოს ფორტი მომბასაში (XVI ს.); სიბილოს ეროვნული პარკი და მთა – კენიის ბუნებრივი ტყე. კენიის ჩრდილო-სამხრეთი რეგიონი არის ქვეყნის ყველაზე ღამაზი მხარე. მას ამშვენებს ტბები, რომელთა სანაპიროებიც გარშემორტყმულია მსოფლიოში ყველაზე დიდი ფლამინგოს ვარდების მწკრივებით. ეს მხარე გადადის სავანეში, რომელიც გამოიყენება, როგორც დასვენების საშუალება. ტურიზმის განვითარების თვალსაზრისით, კენია პირველ რიგში, ცნობილია ეროვნული პარკებით (მასაი-მარა, ამბო-სელი, ცავო). მასაი-მარას ეროვნული პარკი წარმოადგენს სერენგეტის (ტანგანიას) ეროვნული პარკის გაგრძელებას. ერთ-ერთ ღირსშესანიშნავ სანახაობას, რომელიც შეიძლება დათვალიეროს ტურისტმა ამბო-სელის ეროვნულ პარკში, ესაა უდიდესი მოედანი, სადაც ცხოვრობს 600-700 სპილო. აქ ტურისტები ეცნობიან აფრიკის ფლორისა და ფაუნის იშვიათ ჯიშებს. ცავო არის კენიის ყველაზე დიდი ეროვნული პარკი, რომელიც იკავებს 21 ათ. კმ² ფართობს. კენია ფლობს ველური ბუნების უზარმაზარ რეზერვებს. ამ ქვეყნის ეროვნულ პარკებსა და დაცულ ტერიტორიებზე ტურისტს შეუძლია დაათვალიეროს ფლორისა და ფაუნის იშვიათი ჯიშები.

აფრიკაში ჩასული ყოველი ტურისტის ოცნება არის ვულკანური წარმოშობის მთის – კილიმანჯაროს (5895 მ) უმაღლეს მწვერვალზე აღწევა, რომლის ზედა ნაწილი წელიწადის ოთხივე სეზონზე დაფარულია მუდმივი თოვლით. ეს მთა მდებარეობს კენიისა და ტანზანიის საზღვარზე. კილიმანჯაროს ბუნებრივი კომპლექსი, სიმაღლის მიხედვით, ცვლიან ერთმანეთს. ტურიზმის პერსპექტიულ სახეს კენიისათვის წარმოადგენს ეკოლოგიური ტურიზმი. ასე მაგ., ზოგიერთი შეფასების თანახმად, ეკოლოგიური ტურიზმის განვითარებამ კენიაში გამოიწვია მოგზაურობისათვის ხელსაყრელი ყოველ ჰექტარი მიწის ფასის 0,8 დოლარიდან 40 დო-

ლარამდე გაზრდა. ტურიზმის განვითარება შეიძლება გახდეს კენიის ტრადიციული აგრარული სპეციალიზაციის გადაფასების მიზეზი, რომელიც ტურიზმის განვითარებამდე შრომის საერთაშორისო დანაწილებაში ცნობილი იყო, როგორც სასოფლო-სამეურნეო კულტურების – ყავის, ჩაის, ბრინჯის, მხესუმზირისა და სხვა პროდუქციის მწარმოებელი და ექსპორტიორი ქვეყანა.

ნაირობი არის აღმოსავლეთ აფრიკის ყველაზე დიდი ქალაქი, რომელსაც გააჩნია მთელი რიგი ღირსშესანიშნაობები: ეროვნული მუზეუმი, გველისებური ფერმა და ა. შ. ნაირობი ითვლება აფრიკის ყველაზე ღამაზ ქალაქად. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ აფრიკულ ქვეყნებში მოგზაურობა არ არის უსაფრთხო, ინფექციურ დაავადებათა ხშირი და მასობრივი გავრცელების გამო. 1999 წლიდან მოყოლებული კენიაში მალარიის ეპიდემიამ მოიცვა ქვეყნის ყველა რაიონი და ქალაქი. ე. წ. „მთის მალარიით“ დაავადდა დაახლოებით 100 ათასი ადამიანი. ამ ტიპის მალარიისაგან ავადმყოფის მკურნალობა შესაძლებელია მხოლოდ ძვირადღირებული წამლების გამოყენებით, რადგანაც ტრადიციული საშუალებები მის წინააღმდეგ უძლურია.

ტანზანიის ტურისტული პოტენციალის რეალიზაციის გზები

ტანზანიის გაერთიანებული რესპუბლიკა მდებარეობს აღმოსავლეთ აფრიკაში, ინდოეთის ოკეანის სანაპიროზე, რომლის მოსაზღვრე ქვეყნებია კენია, უგანდა, რუანდა, ბურუნდი, კონგოს დემოკრატიული რესპუბლიკა, ზამბია, მალავი და მოზამბიკი. მისი ტერიტორიის ფართობია 945 ათასი კმ². ქვეყნის დედაქალაქია **დოდომა**, ხოლო უდიდესი ქალაქები კი არის დარ-ეს-სალამი, მვანზა, ზანზიბარი და მოროგორო. 2006 წლის მდგომარეობით, ქვეყნის მოსახლეობა შეადგენს 37,8 მლნ კაცს საერთო მშპ–27,12 მლრდ აშშ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე გაანგარიშებით კი – 750 აშშ დო-

ლარს. ამ ქვეყნის ვალუტაა ტანზანიური შილინგი. ტანზანიის სახელმწიფო ენაა ინგლისური, ხოლო მისი რელიგიაა ანიმიზმი (44%), ისლამი (17%) და ქრისტიანობა (14%).

XIX საუკუნეში ტანზანია იყო აგრარული ნაწარმის მსხვილი მიმწოდებელი. ადრე ეს ქვეყანა იყო ბრიტანეთის კოლონია, ხოლო 1961 წლიდან მან მიიღო დამოუკიდებლობა. ტანზანია ადმინისტრაციულად დაყოფილია 25 რეგიონად. მისი უმაღლესი მწვერვალია კილიმანჯარო, ხოლო უდიდესი ტბა კი არის ვიქტორია. ტანზანია ფლობს ისეთ რესურსებს, როგორიცაა ჰიდროენერგია, კალა, ფოსფატები, რკინის მადანი, ქვანახშირი, ალმასი, ქვები, ოქრო, ბუნებრივი აირი და ნიკელი. მას საექსპორტოდ გააქვს ყავა, ბამბა და სანელებლები. ქვეყნის ეკონომიკა მნიშვნელოვან დონეზე არის დამოკიდებული სასოფლო-სამეურნეო კულტურების ექსპორტზე.

ტანზანია.

ტანზანიაში ტურისტებს იზიდავს იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლთა სიაში შეტანილი შემდეგი ისტორიულ-კულტურული ძეგლები: კილვა-კისივანი, კილიმანჯაროს ეროვნული პარკი, კონდოას კლდის მხატვრობა, ნგორონგორო, სელუსის ეროვნული პარკი, სერენგეტის ეროვნული პარკი, სონგო-მნარას ნანგრევები, სტოუ-ტაუნი და კუნძულ –

ზანზიბარზე მდებარე ქვის ქალაქი. სონგო-მნარა არის ტანზანიის კუნძულ-სონგოს ჩრდილოეთ ნაწილში მდებარე არქეოლოგიური ძეგლი. კილვა-კისივანის ციხესიმაგრესთან ერთად 1981 წელს იგი იუნესკომ შეიტანა მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლთა სიაში. ზანზიბარი არის ტანზანიის ნახევრადკონტინენტიური რეგიონი, რომელიც შედგება 2 დიდი და მრავალი მცირე კუნძულისაგან. კილიმანჯაროს ეროვნული პარკი მდებარეობს ტანზანიის ჩრდილო-აღმოსავლეთით. ტანზანიაში ტურისტებს იზიდავს აგრეთვე სელუსისა და სერენგეტის ეროვნული პარკი. ნგორონგოროს დაცული ტერიტორია იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლთა სიაში შეიტანეს 1979 წელს. სერენგეტი მასპინძლობს ნადირთა უმსხვილეს ნაკადებს. იგი ერთ-ერთია ათ ბუნებრივ საოცრებათაგან მსოფლიოში. რეგიონში რამდენიმე ეროვნული პარკი და ნადირთა ნაკრძალია.

ტანზანიას გააჩნია ყველაზე დიდი სანაპირო აღმოსავლეთ-აფრიკულ ქვეყნებს შორის. იგი, ისევე როგორც ამ რეგიონის სხვა ქვეყნები, პირველ რიგში, ცნობილია თავისი ეროვნული პარკებით (სერენგეტი, ნგორო-ნგორო და სხვები). სერენგეტი ტანზანიის ყველაზე დიდი პარკია. იგი გაშენდა 1950-იან წლებში და იკავებს 15 ათას კმ² მიწის ფართობს, რომელიც იწვევს ტურისტების მხრიდან მნიშვნელოვან დაინტერესებას. ეს იმით არის გამოწვეული, რომ ამ პარკში ბინადრობს ათასობით გარეული ცხოველი, განსაკუთრებით ანტილოპები. სწორედ მათ დასათვალიერებლად ჩამოდიან ტურისტები ამ პარკში. ნგორო-ნგოროს ეროვნული პარკი მდებარეობს ჩამქრალი ვულკანის 20 კმ დიამეტრისა და ზღვის დონიდან 2,5კმ სიმაღლის მქონე უზარმაზარ კრატერზე.¹ ქვეყანაში ვითარდება საზღვაო ტურიზმიც. ტანზანიის სანაპიროზე არის ლამაზი პლაჟები. განსაკუთრებით პოპულარულია საზღვაო კურორტი – ტანგა, სადაც არის მრავალი წყარო და ულამაზესი პეიზაჟები.

¹ www.ocean.net/ международный туризм, Израиль, ОАЭ, Чехия.

უგანდის ტურისტული პოტენციალი და მისი გამოყენების შესაძლებლობები

უგანდის რესპუბლიკა მდებარეობს აღმოსავლეთ აფრიკაში, რომელსაც არ აქვს გასასვლელი ოკეანეზე. მას აღმოსავლეთით ესაზღვრება კენია, ჩრდილოეთით – სუდანი, დასავლეთით – კონგოს დემოკრატიული რესპუბლიკა, სამხრეთ-დასავლეთით – რუანდა, ხოლო სამხრეთით კი – ტანზანია. მისი დედაქალაქია კამპალა. ოფიციალური ენაა სუაჰილი და ინგლისური. ქვეყნის ტერიტორიის ფართობია 236 ათასი კმ². 2009 წლის მდგომარეობით, მისი მოსახლეობა შეადგენს 32,4 მლნ კაცს, საერთო მშპ – 52,9 მლრდ აშშ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე მშპ კი – 1,6 ათას აშშ დოლარს. ქვეყნის ვალუტაა უგანდის შილინგი. უგანდელთა 42% კათოლიკეა, 42% – პროტესტანტი, ხოლო დანარჩენი კი არის ისლამისტები.

უგანდა.

უგანდას გააჩნია დრამატული ისტორია. 1894–1920 წლებში ქვეყანა იმართებოდა გაერთიანებული სამეფოს მიერ. 1920-იანი წლების შემდეგ აქ სხვადასხვა პარტიებს ზურგს

უმაგრებდა და იარაღით ამარაგებდა ერთის მხრივ – საბჭოთა კავშირი, ხოლო მეორეს მხრივ კი – ჩინეთი. ამ პარტიებსა და დაჯგუფებებს შორის მიმდინარეობდა შეიარაღებული კონფლიქტები. მრავალგზის მოხდა სამხედრო გადატრიალებები და სამოქალაქო რევოლუციები. პოლიტიკურმა არეულობებმა შეიწირა 100 ათასობით ადამიანის სიცოცხლე და დევნილად აქცია მილიონობით ადამიანი. სამოქალაქო ომი აქ გაგრძელდა 1962 წელს ეროვნული დამოუკიდებლობის მიღების შემდეგაც. უწყვეტი კონფლიქტები, ცხოვრების მძიმე პირობები და შიმშილობა გახდა იმის მიზეზი, რომ აქ მოსახლეობის სიცოცხლის საშუალო ხანგრძლივობა ყველაზე დაბალია მთელ მსოფლიოში: მამაკაცები ცოცხლობენ საშუალოდ 49 წელს, ქალები – 50 წელს. 1986 წლიდან პოლიტიკური პარტიები შეიზღუდენ თავანთ საქმიანობაში. უგანდაში მოდიან ლტოლვილები სუდანიდან, კონგოდან, რუანდიდან და სომალიდან.

ქვეყნის სამხრეთ საზღვარში მოქცეულია ტბა – ვიქტორიას მნიშვნელოვანი ნაწილი, საიდანაც იღებს სათავეს მსოფლიოს ყველაზე გრძელი მდინარე – ნილოსი. უგანდაში არის ეკვატორული კლიმატი. ქვეყნის სამხრეთ რეგიონები უფრო წვიმიანია, ხოლო ჩრდილოეთ მხარე კი – გვალიანია. ტბა ვიქტორია ქვეყანას იცავს ტემპერატურის ხშირი ცვლილებისაგან. ადმინისტრაციულად უგანდა დაყოფილია 80 ოლქად და 4 რეგიონად. ოლქები, თავის მხრივ, დაყოფილია სოფლებად და ქალაქებად. უგანდის ეკონომიკური მდგომარეობა მძიმე იყო ათწლეულების განმავლობაში, რაც გამოიწვია შიდა კონფლიქტებმა და პოლიტიკურმა დაძაბულობამ. ქვეყანა მდიდარია ნავთობიერი მიწებით, ნავთობის, გაზის, სპილენძისა და კობალტის საბადოებით. ქვეყნის წამყვანი დარგია მომსახურება და სოფლის მეურნეობა, საექსპორტოდ მას გააქვს ყავა, რომელიც უზრუნველყოფს სახელმწიფო შემოსავლების უდიდეს ნაწილს.

კამპალაში დგას მსოფლიოს 7 ბაჰაის სამლოცველოდან ერთ-ერთი. უგანდა კულტურულად მრავალფეროვანია. აქ შე-

საძლებელია სპორტულ ღონისძიებათა ორგანიზება ფეხბურთში, კრიკეტში, რაგბში, ავტოსპორტისა და ჰოკეიში, რასაც თან ახლავს შეჯიბრებაში მონაწილე სპორტსმენებისა და სპორტის მოყვარული ტურისტების ჩამოსვლა. დედამიწის ეკვატორზე განლაგების წყალობით უგანდა ითვლება “აფრიკის მარგალიტად”. ქვეყნის ყველაზე ღამაში და ცნობილი ღირსშესანიშნოებაა ეროვნული პარკები, სადაც ბინადრობს მსოფლიოში შემორჩენილი 600-მდე გორილა. უგანდას ბუნებრივ ღირსშესანიშნოებას წარმოადგენს აგრეთვე მერჩინსონის ჩანჩქერი, რომელზეც აგებულია დიდი კაშხალი. აქ 50 მეტრის სიმაღლიდან წყალი ეცემა ქვევით, რაც ქმნის მსოფლიოს უღამაზეს ჩანჩქერს.

დედოფალი ელიზაბედის ეროვნული პარკი მდებარეობს ეკვატორზე ქვეყნის ჩრდილო-დასავლეთ ნაწილში. სხვადასხვაგვარია პარკის ცხოველთა სამყარო: სპილოები, ხარები, ჭაობის თხები, წითელკუდიანი მაიმუნები და სხვა. პარკი აგრეთვე ცნობილია აქ ბინადარი სხვადასხვა სახის ფრინველით. ამ პარკში ცხოვრობს ფრინველთა დაახლოებით 500 სახეობა: არწივები, ყვავები და ა. შ. უგანდას სხვა ღირსშესანიშნოებებს შორის გამოირჩევა ვიქტორიას ტბა – მტკნარი წყლის ერთ-ერთი უმსხვილესი რეზერვუარი მსოფლიოში.

მოზამბიკის ტურისტული პოტენციალი

მოზამბიკის რესპუბლიკა მდებარეობს აფრიკის კონტინენტის სამხრეთ-აღმოსავლეთ ნაწილში, რომელსაც აღმოსავლეთიდან ესაზღვრება ინდოეთის ოკეანე, ჩრდილოეთიდან – ტანზანია, ჩრდილო-აღმოსავლეთიდან – ზამბია და მალავი, დასავლეთიდან – ზიმბაბუე, ხოლო სამხრეთიდან კი – სამხრეთ აფრიკის რესპუბლიკა და სვაზილენდი. ამ ქვეყნის დედაქალაქია **მაპუტუ**, ოფიციალური რელიგიაა პორტუგალიური. მისი ტერიტორიის ფართობია 801,6 ათ. კმ². 2009 წლის მონაცემებით, მისი მოსახლეობა შეადგენს 22,9 მლნ კაცს, საერთო მშპ–24 მლრდ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე

გაანგარიშებით კი – 1,1 ათ. დოლარს. მისი ვალუტაა მოზამბიკის მეტიკალი.

მოზამბიკი უპირატესად არის აგრარული ქვეყანა, რომელიც ადრე იყო პორტუგალიის კოლონია. მის სანაპიროებს პორტუგალიურმა ხომალდებმა “ბასკომ” და “გამმა” მიადგა ჯერ კიდევ 1498 წელს. 1962 წელს ფრელიმოს შეიარაღებულმა (მოზამბიკის განმათავისუფლებელმა) ძალებმა გამართა ომი პორტუგალიელ კოლონიზატორებთან, რაც 1975 წელს დამთავრდა ქვეყნის დამოუკიდებლობის მოპოვებით. მაპუტუ დაარსდა XVIII საუკუნის ბოლოს პორტუგალიის მიერ დაპყრობილ ადგილზე. ქალაქის ღირსშესანიშნოებებს შორის აღსანიშნავია ბუნებრივი ისტორიის მუზეუმი და ვაგზალი, რომელიც დაპროექტებული და აგებული იქნა პარიზში ცნობილი კოშკის პროექტის ავტორის, არქიტექტორ ეიფელის მონაწილეობით. მოზამბიკში ტურისტები ძირითადად მოემგზავრებიან ღამაზ პლაჟებზე დასასვენებლად. ეს პლაჟები მდებარეობს ტოფუს, ლანგოშეს, ლურნოსა და ბარაფალსას რაიონებში. მოზამბიკი ცნობილია ეროვნული პარკებით და თვითმყოფადი აფრიკული კულტურით (სკულპტურებით, ფრესკებითა და მუსიკით).

მოზამბიკა.

კომორის კუნძულების ტურისტული მიმზიდველობა

კომორის კუნძულები 2002 წლამდე ცნობილი იყო კომორის კუნძულების ფედერაციულ-ისლამური რესპუბლიკის სახელით, ხოლო მას შემდეგ ამ ქვეყნის ოფიციალური სახელწოდებაა კომორის კუნძულების კავშირი (მას სხვაგვარად კომორის გაერთიანებასაც უწოდებენ). იგი მდებარეობს ინდოეთის ოკეანეში, მოზამბიკის სრუტის ჩრდილოეთით. ამ ქვეყნის დედაქალაქია **მორონი**. მისი ტერიტორიის ფართობია 2,235 ათასი კმ². 2005 წლის მდგომარეობით, ამ ქვეყნის მოსახლეობა შეადგენს 798 ათ. კაცს, საერთო მშპ–1 მლრდ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე გაანგარიშებით კი –1,66 ათ. დოლარს. მისი ვალუტაა კომორის ფრანკი. ოფიციალური ენებია შიკომორი, არაბული და ფრანგული. კომორის ოფიციალური რელიგიაა ისლამი. XIX საუკუნის შუა ხანებამდე კუნძულზე ძირითადად სახლობდნენ მეზღვაურები. შემდეგ კუნძულებზე ერთმანეთის მიყოლებით გამოჩნდნენ ევროპის, აზიის და არაბთა გემები, რადგანაც ეს კუნძული იყო სასურსათო მარაგების შევსებისათვის ყველაზე ხელსაყრელი ადგილი. 1869 წელს, სუეცის არხის გახსნის შემდეგ, ინდოეთიდან ევროპაში უმოკლესი გზა გავიდა წითელი ზღვის გავლით.

კომორი ვულკანური წარმოშობის კუნძულია, სადაც ტურისტებს დასათვალიერებლად იზიდავს მოქმედი ვულკანი – კართალა, რომლის სიმაღლეა 2361 მ. კომორის კუნძულებზე არის უნიკალური ველური ბუნება, რომლისთვისაც დამახასიათებელია მთიანი ლანდშაფტი. აქ ბინადრობს იშვიათი ჯიშის ფრინველები და ცხოველები. ისლამური ტრადიციები, რომელიც კუნძულებზე დამკვიდრდა ჯერ კიდევ შუა საუკუნეების დროიდან ვლინდება ულამაზესი, ძველი მეჩეთების არქიტექტურაში, აგრეთვე ხმაურიან აღმოსავლურ ბაზრებში. ქვეყანაში მოქმედებს გარკვეული აკრძალვები. მაგ., კომორის

კუნძულებზე მოკლე ქვედაწელით ჩაცმული მანდილოსანი აღმოჩნდება პოლიციის განყოფილებაში.

კომორის კუნძულები.

სეიშელის კუნძულებისა და მავრიკის ტურისტული პოტენციალი

სეიშელის რესპუბლიკა (რომელიც ცნობილია სეიშელის კუნძულების სახელწოდებითაც) მდებარეობს ინდოეთის ოკეანის დასავლეთ ნაწილში, კუნძულ – მადაგასკარის ჩრდილოეთით და ეკვატორიდან – სამხრეთით. მისი დედაქალაქია **ვიქტორია**, ოფიციალური ენებია სეიშელის კრეოლი, ფრანგული და ინგლისური. ამ ქვეყნის ტერიტორიის ფართობია 455 კმ². 2005 წლის მდგომარეობით, ქვეყნის მოსახლეობა შეადგენს 80,7 ათას კაცს, საერთო მშპ–1,4 მლრდ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე –17,8 ათ. დოლარს. მისი ვალუტაა სეიშელის რუპიე.

სეიშელის კუნძულების ისტორიაში ბევრი საიდუმლოა, რომელიც დატოვეს მისმა აღმომჩენმა მეკობრეებმა. ამ ქვეყნის მოსახლეობა შედგება მეკობრეებისაგან, თეთრკანიანი

დამპყრობელი კოლონიზატორებისაგან, შავკანიანი მონებისა და ინდიელი მოვაჭრეებისაგან. აფრიკის სანაპიროდან სეიშელის კუნძულები დაშორებულია 1600 კმ-ით. მასში შედის 100-მდე კუნძული, რომელთაგან დასახლებულია მხოლოდ 33. მათ შორის ყველაზე დიდი კუნძულია – მაე, სადაც მდებარეობს ქალაქი ვიქტორია და საერთაშორისო დონის აეროპორტი. პორტი-ვიქტორია დაარსდა 1841 წელს, რომელსაც ინგლისის დედოფლის საპატივცემულოდ უწოდეს ეს სახელი. იგი წარმოადგენს საწვავის შესავსებ ბაზას აფრიკიდან ინდოეთისაკენ მიმავალი ხომალდებისათვის. ვიქტორიაში არ არსებობს სამსართულიანზე მაღალი შენობა, რათა არ გაფუჭდეს ქალაქის ლამაზი პეიზაჟი.

სეიშელის კუნძულები.

ტურიზმის განვითარებული ინდუსტრიის პირობებში ბუნებამ აქ შეინარჩუნა თავისი პირველი სახე. მხოლოდ ამ კუნძულებზე ბინადრობენ იშვიათი ჯიშის ფრინველები (მათ შორის შავი თუთიყუში). ინდოეთის ოკეანის წყლებში ბევრია ზღვის ბინადარი. კუნძულ მაჰეზე მდებარეობს ინგლისური არქიტექტურის სტილში აგებული, მთელ მსოფლიოში ყველაზე პატარა (24,2 ათ. მცხოვრებით) დედაქალაქი – ვიქტორია.

მაგრიკის რესპუბლიკა არის კუნძულოვანი სახელმწიფო, რომელიც მდებარეობს ინდოეთის ოკეანის სამხრეთ-დასავლეთ ნაწილში, აფრიკის კონტინენტის სამხრეთ-აღმოსავლეთით, მადაგასკარიდან 900 კმ-ში. მისი დედაქალაქია **პორტ-ლუი**, ოფიციალური ენებია ინგლისური და ფრანგული. ქვეყნის ტერიტორიის ფართობია 2,04 ათ. კმ². 2007 წლის მდგომარეობით, მისი მოსახლეობა შეადგენს 1,264 მლნ კაცს, საერთო მშპ 16 მლრდ აშშ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე გაანგარიშებით 13,7 ათას აშშ დოლარს. მისი ვალუტაა მაგრიკის რუპიე.

მაგრიკის რესპუბლიკა.

მაგრიკის კუნძულები აღმოაჩინეს ჯერ კიდევ X საუკუნეში არაბმა მოგზაურებმა, რომელსაც ისინი “ვერცხლის კუნძულებად” მოიხსენიებდნენ. ეს კუნძულები XVI საუკუნემდე დაუსახლებელი იყო. XVI საუკუნის დასაწყისში აქ ჩამოსახლდნენ პორტუგალიელები. 1598 წელს იგი დაიპყრეს ჰოლანდიელებმა, 1715 წელს – ფრანგებმა, ხოლო 1810 წელს კი ინგლისელებმა. მაგრიკელები განუწყვეტლივ ებრძოდნენ ევროპელ დამპყრობლებს. 1945-1968 წლებში იმძლავრა დამოუკიდებლობისათვის ბრძოლა. საბოლოოდ მაგრიკის რესპუბლიკამ ეროვნული დამოუკიდებლობა მიიღო 1968 წლის 12 მარტს.

ქვეყნის მთავარი კუნძულია მავრიკი (1,865 ათასი კმ² ფართობით). მავრიკის კუნძულები ვულკანური წარმოშობისაა. აქ ჰავა ტროპიკულია. ქვეყანა საკმაოდ უხვნაღლეიანია (2500-5000 მმ). მთაში შემორჩენილია ხშირი ტროპიკული ტყეები, ფაუნა გამოირჩევა ენდემური სახეობებით. განსაკუთრებით მრავალფეროვანია ფრინველთა სამყარო. მავრიკის კუნძულებზე ტურისტებს იზიდავს პორტ-ლუი, რომელიც დაარსდა 1735 წელს. მან ქალაქის წოდება მიიღო 1966 წლიდან, რომლის ფართობია 148 კმ². ხოლო მოსახლეობა კი შეადგენა 147,8 ათ. კაცს. ამ ქვეყანაში ტურისტები ჩამოდიან პლაჟზე დასასვენებლად, ეროვნული პარკების დასათვალიერებლად, იახტებსა და კატერებზე გასასეირნებლად, დაივინგისა (წყალქვეშა ცურვისა) და ღრმა წყალში სათევზაოდ.

სამხრეთ აფრიკის ტურისტული პოტენციალი

საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების მხრივ, სამხრეთ აფრიკა შედარებით ახალგაზრდა, დინამიურად განვითარებადი რეგიონია. აქ ტურიზმის განვითარების მიხედვით შედარებით პოპულარულ ქვეყნებს წარმოადგენს სამხრეთ აფრიკის რესპუბლიკა, ნამიბია, ზიმბაბვე, სვაზილენდი. ბოტსვანა, ლესოთო, იემენი და მაიოტა.

სამხრეთ აფრიკის რესპუბლიკის ტურისტული პოტენციალი

სამხრეთ აფრიკის რესპუბლიკა მდებარეობს აფრიკის კონტინენტის უკიდურეს სამხრეთ ნაწილში, სამხრეთ ნახევარსფეროს ტროპიკულ და სუბტროპიკულ განედებში, რომელსაც ჩრდილო-დასავლეთით ესაზღვრება ნამიბია, ჩრდილოეთით – ბოტსვანა და ზიმბაბვე, ხოლო ჩრდილო-აღმოსავლეთით კი მას ესაზღვრება მოზამბიკი და სვაზილენდი.

სამხრეთ აფრიკის რესპუბლიკის სამხრეთ-აღმოსავლეთით შიდა ტერიტორიაზე მდებარეობს სახელმწიფო ანკლავი – ლესოთოს სამეფო. ქვეყანას სამხრეთით და სამხრეთ-აღმოსავლეთით აქვს ფართო გასასვლელი ინდოეთის ოკეანეში, ხოლო დასავლეთით კი – ატლანტის ოკეანეში. სამხრეთ აფრიკის რესპუბლიკა ადმინისტრაციულად დაყოფილია 9 პროვინციად. მისი ტერიტორიის უდიდეს ნაწილს იკავებს მაღალი ვაკე –პლატო. ქვეყნის ჩრდილოეთ საზღვრები გაუქმება მეჩხრად დასახლებულ უდაბნოებისა და ნახევარუდაბნოების რაიონებს. ამ ქვეყანაში არის წყალუხვი მდინარეები – ორანჟი, ლიმპოპო, ტბა – სენტ-ლუსია, პრინც-ედუარდის კუნძულები. სამხრეთ აფრიკის რესპუბლიკაში კლიმატი ზომიერი და თბილია. ეკონომიკურად იგი შედარებით განვითარებული ქვეყანაა აფრიკის კონტინენტის ფარგლებში.

სამხრეთ აფრიკის რესპუბლიკას გააჩნია სავაჭრო მარშრუტების განვითარების პერსპექტივა, რამაც ხელი შეუწყო ქვეყნის ეკონომიკურ აღმავლობას. ამ სახელმწიფოს ეკონომიკური განვითარების ძირითად ფაქტორს წარმოადგენს ბუნებრივი რესურსები: ოქრო, ქრომი, ქვანახშირი, რკინის მადანი, მანგანუმი, ნიკელი, ფოსფატები, კალა, ურანი, ალმასი, პლატინა, სპილენძი, ვანადიუმი, მარილი და ბუნებრივი აირი. სამხრეთ აფრიკის რესპუბლიკა ღვინის მსხვილი მწარმოებელი ქვეყანაა. აქედან ღვინის ექსპორტი ხორციელდება 50-ზე მეტ ქვეყანაში. აქ მთავრობა ხელს უწყობს ღვინის დამზადებას. ქვეყანაში ჩამოყალიბებულია ღვინის დამამზადებელი

რეგიონები, რომლის სახელწოდება მითითებულია ეტიკეტზე. ეტიკეტი აღნიშნავს, რომ ყურძენი, რომლისგანაც არის დამზადებული ღვინო, მოყვანილია შესაბამის ტერიტორიაზე. საუკეთესო სამხრეთ აფრიკულ ღვინოს ეტიკეტზე გააჩნია შესაბამისი მეურნეობის სამარკო ნიშანი, რომლის არქონაც იმას ნიშნავს, რომ ღვინო დაბალხარისხიანია. ქვეყანას საექსპორტოდ გააქვს ოქრო, ლითონი, ალმასი და კვების პროდუქტები.

სამხრეთ აფრიკის რესპუბლიკა გამოირჩევა უსაზღვრო მრავალფეროვნებით. აქ არის ტომის ბელადები, რაბინები, რეგისტები, ემიგრაციიდან დაბრუნებული რევოლუციონერები. ერთ ქუჩაზე მუშაობენ ტრადიციული ექიმბაშები და საბირჟო ბროკერები. ერთმანეთის გვერდით დგას ქოხმახები და ფეშენებელური სრა-სასახლეები. აქ ტურისტებს იზიდავს მარიონის კუნძულები.

სამხრეთ აფრიკის რესპუბლიკა ძალიან საინტერესო კოლორიტული ქვეყანაა, რომელიც არაჩვეულებრივად მიმზიდველია მისი სპეციფიკურობით. ფერწერული ლანდშაფტებისა და ველური ბუნების მრავალფეროვნებით, იგი ტურისტებში იმსახურებს ყველაზე დიდ ყურადღებას. სამხრეთ აფრიკის რესპუბლიკაში ტურისტებს შეუძლიათ შეხვდნენ მეტისტებს, ჩინელებს, ინდოელებს, ინგლისელებს და ევროპის სხვა ქვეყნებიდან ჩამოსულ ემიგრანტებს. ბოლო პერიოდში ეს ქვეყანა განსაკუთრებით პოპულარული გახდა სამხრეთ ნახევარსფეროს ტურისტებისთვის. ტურიზმის სახეებს შორის ამ ქვეყანაში ყველაზე დინამიურად ვითარდება ეკოლოგიური ტურიზმი. აქ არსებული მრავალი პარკი საშუალებას აძლევს ტურისტებს დაათვალიერონ ცხოველთა სამყარო.

ამ ქვეყნის ბუნება შეიძლება დაიყოს რამდენიმე სარტყელად. სავანის სარტყელი მოიცავს კრიუგერის სახელობის ნაციონალურ პარკს, სადაც ბინადრობს 137 სახეობის ძუძუმწოვარი ცხოველი (კამეჩები, სპილოები, ლეოპარდები, ლომები, ჟირაფები და ა. შ.). აფრიკის სამხრეთი ძალიან პოპულარულია ნადირობის მხრივ. აქ აკრძალულია ნადირობა იშვი-

ათ ცხოველებზე – ჟირაფზე, შავ მარტორქასა და ანტილოპაზე. ამ ქვეყანაში აღსანიშნავია მიწისქვეშა მარშუტები, რომელიც პოპულარულია სპელეოლოგებს შორის. ეს მარშუტები აგებულია კონგოს და სიდვალას გვირაბებში, სადაც კარგად არის შემონახული პირველყოფილ ადამიანთა ნახატები.

პრეტორია კომპაქტური და მოწესრიგებულია. დედაქალაქში ტურისტებს ემსახურება სასტუმროები, რესტორნები, კაფეები და გასართობი ცენტრები. ქვეყნის ღირსშესანიშნაობებს შორის აღსანიშნავია პირველი პრეზიდენტის სასახლე, ეკლესიის მოედანი და ოპერის შენობა. პრეტორიაში არის ალმასების მოქმედი მაღარო. კალინანის მუზეუმში ტურისტებს შეუძლიათ გაეცნონ ალმასების დუბლიკატებს. საინტერესოა ის, რომ ტურისტებისთვის მთავარ ქალაქად ითვლება არა პრეტორია, არამედ კონტინენტის ერთ-ერთი მეგაპოლისი – იოჰანესბურგი, რომელიც არის ქვეყნის საქმიანი, ინდუსტრიული და ფინანსური ცენტრი. ტურისტებში დაუვიწყარ შთაბეჭდილებას ტოვებს ამ ქალაქის პანორამა.

ტურისტებს შორის ძალიან პოპულარულია ღია ცის ქვეშ მდებარე გოლდ-რიფ-სიტის მუზეუმი, სადაც ტურისტს შეუძლია გაიაროს ძველ ქუჩებზე, დაათვალიეროს რეკონსტრუირებული სახლები. იოჰანესბურგიდან დაახლოებით 200 კმ-ში არქიტექტორებმა, მხატვრებმა და მშენებლებმა შექმნეს ნამდვილი ოაზისი, რომელიც შედგება ხელოვნური კლდეებისა და ტროპიკული ტყეებისაგან. ეს გასართობი კომპლექსი მსოფლიო მნიშვნელობისაა, რომელიც ტურისტებს სთავაზობს პრაქტიკულად შეუზღუდავ შესაძლებლობებს კარგი დროის გასატარებლად. აქ ტურისტები ეცნობიან ციხე-სიმაგრეებს, რომელიც უნდა ჩაითვალოს მსოფლიოს მერვე საოცრებად. ის გარშემორტყმულია ტროპიკული ტყეებით, სადაც ხარობს დაახლოებით მილიონი ეგზოტიკური მცენარე. აქ დიდი რაოდენობითაა ჩანჩქერები და შადრევნები, ფერწერული მონუმენტებითა და ძველი ტაძრებით. ეს ყველაფერი იპყრობს ტურისტების ყურადღებას.

ძალიან ბევრი საინტერესო რამ ელთ ტურისტებს ღურბანეში, რომელიც პოპულარულია თავისი აღმოსავლური ბაზრით, პლაჟებით და ა. შ. აქ ტურისტებისათვის არსებობს უამრავი ექსკურსიული პროგრამები დიდი პოპულარობით სარგებლობს ექსკურსია ღვინის რაიონებში, სადაც არის დაახლოებით ღვინის 4 ათასი ფერმა. სამხრეთ აფრიკის რესპუბლიკაში ტურისტებს იზიდავს პომინიდების ნასახლარები სხვადასხვა პროვინციებში; სენტ-ლუსიას და დრაკენბერგის პარკები, აგრეთვე ამ ქვეყანაში მდებარე იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლები – დრაკონის მთები, ვრედეფორტის კრატერი, ისიმანგალისოს პარკი, კაპის ფლორისტული რეგიონი, კაცობრიობის აკვანი, მაპუნგუბეს კულტურული ღანდშაფტი, რიტერსველდი და რობენი (კუნძული). კაპის ფლორისტულ რეგიონში საკმაოდ წარმატებითაა განვითარებული ეკო-ტურიზმი. 2004 წლიდან ის შეტანილია მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლთა სიაში.

სამხრეთ აფრიკის რესპუბლიკის სამთო-მომპოვებელი საქმიანობის ისტორიამ შექმნა თავისებური ტურისტული ღირსშესანიშნაობები. ასე მაგ., ქალაქ-მუზეუმ – კეიპტაუნის ცენტრში ძვირფასი ქვების მაძიებლებმა ააგეს მსოფლიოში საუკეთესო ხარისხის აღმასის მომპოვებელი ყველაზე დიდი მალარო, რომელიც მიწაში ჩაშვებულია თითქმის ერთი კილომეტრის სიღრმეზე. დაბალ ფასად გასაყიდ აღმასს ტურისტები აქ შეიძლება შეხვდნენ ყოველდღე “ყველა ფეხის ნაბიჯზე”. ამიტომ მათ შეუძლიათ მცირეოდენი თანხის გადახდის შემთხვევაში გახდნენ მსხვილი აღმასის მფლობელები.

სამხრეთ აფრიკის რესპუბლიკაში ბევრი ნაკრძალი, ეროვნული პარკი (მაგ., კრიუგერის პარკი), არაჩვეულებრივი, სხვადასხვაგვარი პეიზაჟები, უდაბნოები და მთებია. სანაპიროს მიმდებარე ტერიტორიაზე განლაგებულია საზღვაო კურორტების უმრავლესობა, რომელთა განვითარების ძირითად მიმართულებას წარმოადგენს ეკოლოგიური ტურიზმი. 1997 წელს სამხრეთ აფრიკის რესპუბლიკაში ჩამოსული 6 მლნ

ტურისტებიდან დაახლოებით 60%-მა არჩევანი გააკეთა ეროვნულ პარკზე ან ნაკრძალზე. ქვეყნის მნიშვნელოვანი ფართობი და სხვადასხვა სახის ბუნებრივ-კლიმატური ზონის არსებობა საშუალებას აძლევს ქვეყანას განავითაროს სარკინიგზო ტურიზმი. სამხრეთ აფრიკაში დიდი პოპულარობით სარგებლობს მატარებლით მგზავრობა, რომელიც გადაკვეთს მთელ ქვეყანას – პრეტორიიდან კეიპტაუნამდე. აქ შეიძლება განვითარდეს სხვა ტურისტული მარშუტებიც.

ზიმბაბვეს რესპუბლიკის ტურისტული ღირსშესანიშნაობანი

ზიმბაბვეს რესპუბლიკა (“ქვის სახლი”) მდებარეობს სამხრეთ აფრიკაში მდინარე ზამბეზისა და ლიმპოპოს შორის, რომელსაც სამხრეთით ესაზღვრება სამხრეთ აფრიკის რესპუბლიკა, დასავლეთით – ბოტსვანა, ჩრდილო-დასავლეთით – ზამბია, აღმოსავლეთით – მოზამბიკი. მისი დედაქალაქია **ჰარარე**. ოფიციალური ენაა ინგლისური, ქვეყნის ტერიტორიის ფართობია 390,8 კმ². 2008 წლის მდგომარეობით, მისი მოსახლეობა შეადგენს 13,3 მლნ კაცს, საერთო მშპ – 2,2 მლრდ აშშ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე გაანგარიშებით კი – 188 აშშ დოლარს. მისი ვალუტაა ზიმბაბვის დოლარი.

ზიმბაბვე მდებარეობს მსოფლიოში სპილენძის მომპოვებელ, ყველაზე მსხვილ საბადოებს შორის. ამ ქვეყანაში ტურისტებს იზიდავს ქვეყნის ჩრდილოეთით მდებარე ველური ბუნების ნაკრძალი – მანა-პულსი, რომელიც გაფორმებულია ეროვნულ პარკად. რეგიონში მრავალი ცხოველია, რამაც ეს მხარე გადააქცია, სპორტული ნადირობის თვალსაზრისით, აფრიკაში ყველაზე ცნობილ ტერიტორიად. ეს ნაკრძალი მდინარის სანაპიროებით, კუნძულებით, ქვიშიანი ტბორებითა და ბაობების ტყეებით, წარმოადგენს სამხრეთ აფრიკის განვითარებულ ეროვნულ პარკს. მანა-პულსი 1984 წლიდან შე-

ტანილია იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლთა სიაში.

ზიმბაბვეს რესპუბლიკა.

მატობოს ეროვნული პარკი მდებარეობს ზიმბაბვეს სამხრეთით, მატობოს გრანიტის ბორცვების შუაგულში, ხეებით დაფარულ ხეობაში. გრანიტის ბორცვები დაფარულია რიყის ქვებითა და მცენარეებით. პარკი მოიცავს ულამაზეს პეიზაჟებს, კლდეებს და შთამბეჭდავ ხედებს. პარკი წარმოადგენს სპორტული ნადირობის ტერიტორიას. ვიქტორია არის მდინარე ზამბეზზე მჩქეფარე ჩანჩქერი, რომელსაც ეს სახელი ეწოდა დიდი ბრიტანეთის დედოფლის – ვიქტორიას საპატივცემულოდ. ეს ჩანჩქერი აფრიკის ერთ-ერთი მთავარი ღირსშესანიშნაობაა, რომელიც 1989 წელს შეიტანეს იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლთა სიაში. ზიმბაბვეს კულტურულ სიმდიდრეს განეკუთვნება უძველესი სამხრეთ აფრიკული ქალაქის ნანგრევები – დიდი ზიმბაბვე, თანამედროვე ზიმბაბვეს ტერიტორიაზე მდებარე ძველი ქალაქის ნანგრევები – ხამი (ეს ნანგრევები ამჟამად წარმოადგენს ზიმბაბვეს ეროვნულ მონუმენტს, რომელიც 1986 წელს შეიტანეს იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის ძეგლთა სიაში), ბუტუას საფეო (რომელიც წარმოადგენდა არაბი და პორტუგალიელი

ვაჭრებისათვის ოქროს მოპოვების წყაროს). პარარე არის ზიმბაბვეს კულტურული და ინდუსტრიული ცენტრი. ამ რეგიონის სხვა ქვეყნების მსგავსად, ზიმბაბვე, საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების თვალსაზრისით, ცნობილი არის ეროვნული პარკებით, ვიქტორიას ჩანჩქერითა და კარიბის ტბით.

ნამიბიის ტურისტული პოტენციალის გამოყენების გზები

ნამიბიის რესპუბლიკა არის სამხრეთ აფრიკაში მდებარე სახელმწიფო, რომელსაც ჩრდილოეთით ესაზღვრება ანგოლა, აღმოსავლეთით – ბოტსვანა, სამხრეთ-აღმოსავლეთით – სამხრეთ აფრიკის რესპუბლიკა, ხოლო დასავლეთით კი – ატლანტის ოკეანე. მისი დედაქალაქია **ვინდჰუკი**, ოფიციალური ენაა ინგლისური. მისი ტერიტორიის ფართობია 825,4 ათასი კმ². 2005 წლის მდგომარეობით, ამ ქვეყანაში ცხოვრობს 1,82 მლნ კაცი, საერთო მშპ შეადგენს 15,14 მლრდ აშშ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე გაანგარიშებით კი – 7,48 ათას აშშ დოლარს. მისი ვალუტაა ნამიბიური დოლარი.

ნამიბიის რესპუბლიკაში განვითარებულია სამთო-მომპოვებელი მრეწველობა (ურანის მომპოვებელი საბადო). ქვეყნის ბუნებრივ-კლიმატურ თავისებურებას განსაზღვრავს ატლანტის ოკეანის სანაპიროზე მდებარე ნამიბის უდაბნო. გაუდაბნოების პროცესი დაკავშირებულია ქვეყნის სანაპიროზე გამავალი ჰაერის ცივი მასების დენადობასთან, რომელსაც არ მოაქვს ნალექი. ნამიბიას ხშირად ახასიათებენ როგორც “საერთო ტურიზმის” ქვეყანას. 1990-იანი წლების დასაწყისში ხელისუფლების მიერ შემუშავებული ამბიციური გეგმების შესაბამისად, ადგილობრივ თვითმმართველობებს დაევადათ საკუთარ თავზე აეღოთ სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების დარაიონების, ველურ ბუნებაში მონაწილეობის, მრავალმხრივი გამოყენების ტერიტორიებზე ტურიზმის წარმართვისა და ნაკრძალების გაშენების იურიდიული პასუხისმგებლობა,

ხოლო შემდეგ კი ამ პროექტების რეალიზაციიდან მიეღოთ ფინანსური სარგებელი.

ნამიბია.

სვაზილენდის სამეფოს ტურისტული ღირსშესანიშნაობანი

სვაზილენდის სამეფო არის მოზამბიკს და სამხრეთ აფრიკის რესპუბლიკას შორის მდებარე პატრიარქალური მონარქიის მქონე პატარა ქვეყანა, რომელსაც აღმოსავლეთით ესაზღვრება მოზამბიკი, ხოლო მისი მთელი დანარჩენი სასაზღვრო პერიმეტრი წარმოადგენს ანკლავს სამხრეთ აფრიკის ტერიტორიაზე. ქვეყნის დედაქალაქია **მბაბანე**, უდიდესი ქალაქია მანზინი, ოფიციალური ენებია სვატი და ინგლისური. ქვეყნის ტერიტორიის ფართობია 17,36 ათასი კმ². 2005 წლის მდგომარეობით ამ ქვეყანაში ცხოვრობს 1,032 მლნ კაცი. მისი საერთო მშპ შეადგენს 2,8 მლრდ აშშ დოლარს, ხოლო ერთ მოსახლეზე გაანგარიშებით კი – 2,7 ათას აშშ დოლარს. მისი ვალუტაა ლილანგენი.

სვაზილენდის სამეფო.

სვაზილენდის ტერიტორიაზე დაწყებული პრეისტორიული პერიოდიდან ადამიანი მუდმივად სახლობდა. დღეისათვის სვაზილენდის მოსახლეობის 90% აფრიკული სვაზის ეროვნებისაა, რომლებიც აქ იმიგრირდნენ სამხრეთ აფრიკის ტერიტორიებიდან. ქვეყნის დასავლეთით კლიმატი ზომიერია, თუმცა დაბლობში ტემპერატურამ შეიძლება მიაღწიოს 40°C-საც. აქ ზაფხული ძირითადად წვიმიანია. სვაზილენდის ტერიტორიის სიგრძე ჩრდილოეთიდან სამხრეთით არის 200 კმ, ხოლო აღმოსავლეთიდან დასავლეთით კი 130 კმ. ქვეყნის დასავლეთ ნაწილი მთიანია, ხოლო აღმოსავლეთი კი – დაბლობი. ლობამბა სვაზილენდის საკანონმდებლო დედაქალაქია, სადაც არის პარლამენტი და დედოფლის რეზიდენცია.

სვაზილენდში განვითარებულია სამთო-მომპოვებელი მრეწველობა (აზბესტის, მარმარილოს, რკინის, ოქროსა და ალმასის მოპოვება). ადგილობრივი ეკონომიკის მნიშვნელოვან შემადგენელ ნაწილს წარმოადგენს სასოფლო-სამეურნეო წარმოება. ძირითად მცენარეულ კულტურას წარმოადგენს: შაქრის ლერწამი, სიმინდი, მზესუმზირა, ციტრუსი, თამბაქო და არაქისი. ისეთი თანამედროვე კურორტების არარსებობა, როგორიც აქვს მაგალითად, მეზობელ სამხრეთ აფრიკის

რესპუბლიკას, განპირობებულია ქვეყნის პატრიარქალური წყობით. მაგრამ ეს ვითარება კომპენსირდება ველური ბუნებით.

სვაზილენდში ტურისტებს იზიდავს ქალაქები – ლობამბა და მბაბანე. ამ ქვეყნის ადგილობრივ ტურისტულ ღირსშესანიშნაობას განეკუთვნება მსოფლიოში ერთ-ერთი უძველესი მადარო, რომელმაც ფუნქციონირება დაიწყო ჯერ კიდევ რამდენიმე ათეული ათასი წლის წინ. ქვეყანაში არის მრავალი ნაკრძალი და არქეოლოგიური ძეგლი. სვაზილენდი მთელ მსოფლიოში ცნობილია საცხენოსნო ტურიზმის წამყვან ცენტრად. მბაბანეს ეროვნულ ღირსშესანიშნაობებს შორის აღსანიშნავია ოლისტერ მილერის ქუჩა, სვაზთა მოედანი და მბაბანეს სასაქონლო ბაზარი. სვაზილენდში ტურისტები ძირითადად ჩამოდიან მეზობელი სამხრეთ აფრიკის რესპუბლიკიდან. ჩამოსულ სტუმრებს, საჭიროების შემთხვევაში ეძლევათ ჭლექისაგან განკურნვის საშუალება, რადგანაც ამ ქვეყანაში სამხრეთ აფრიკასთან შედარებით მშრალი ჰავაა. სვაზილენდში სამხრეთ აფრიკასთან შედარებით დაბალია ასევე დამნაშავეობის დონეც.

რეზიუმე:

ამრიგად, საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების თვალსაზრისით, ერთ-ერთ სტრატეგიულ რეგიონს წარმოადგენს აფრიკის კონტინენტი, რომლის ქვეყნები გამოირჩევიან თავიანთი ველური ბუნებით, ხელუხლებელი ლანდშაფტებით და უღამაზესი პეიზაჟებით. აფრიკის რეგიონში ტურისტული მოთხოვნით სარგებლობს ეგვიპტე, ტუნისი, მაროკო, ალჟირი, საპარა, ბურკინა-ფასო, გამბია, მალი, ნიგერია, კენია, ზიმბაბვე, ტანზანია, უგანდა, მოზამბიკა, კომორის კუნძულები, სეიშელის კუნძულები, მავრიკი, ზამბია და ა. შ. ტურიზმთან მიმართებაში ეგვიპტეს გააჩნია ორი მიმზიდველი ნიშან-თვისება: მისი ტროპიკულ განედში განლაგება და თბილი წითელი ზღვა, რაც ევროპელებს საშუალებას აძლევს “თბილად” დაისვენონ ამ ქვეყანაში ზამთრის პერიოდშიც კი.

ეგვიპტეში ტურისტებს იზიდავს მსოფლიოს 7 საოცრებიდან ერთ-ერთი—გიზას პირამიდები, რომლებიც აგებულია მძიმე ქვებით. მათ შორის ყველაზე დიდია ხეოფის პირამიდა, საშუალო-ხეფრენის, ხოლო პატარა – მიკენის პირამიდა. აქვეა სფინქსი, ლომის ტანითა და ფარაონის თავით. ეს პირამიდები მოიცავს ეგვიპტის ფარაონთა სამარხებს. ტუტანხამონის სამარხი, რომელიც არქეოლოგებმა აღმოაჩინეს 1922 წელს, შეიცავს ძველი ეგვიპტური კულტურის ძვირადღირებულ ძეგლებს.

მაროკოში ტურისტებს იზიდავს აით-ბენ-ჰადუ, ელ-ჯადიდა, ეს-სუვეირა, ვოლიუბილისი, თეტუანი, მარაკეში, აგადირი, რაბატი, მეკნესი, ფეს-ელ-ბალი, ფესი და ჰასან II-ის მეჩეთი. აგადირი თანამედროვე კურორტია, რომელიც სავსეა აღმოსავლური კოლორიტით. წლის განმავლობაში 300 მზიანი დღე, პლაჟები, მწვანე ეკვალიპტები და ფინიკის პალმები აქ იზიდავს უამრავ ტურისტს. სენეგალის დედაქალაქ – დაკარიდან რამდენიმე ათეული კილომეტრის დაშორებით, ატლანტის ოკეანის სანაპიროზე მდებარეობს საუკეთესო კურორტები. ტურისტებისათვის ექსკურსიების ორგანიზება ხდება სენეგალის სხვა ღირსშესანიშნაობებშიც: უნიკალურ ბუნებასა და ვარდის ტბაში. მალის რესპუბლიკის ტურისტულ ღირსშესანიშნაობად შეიძლება მიჩნეული იქნეს ტომბუქტუს იმპერიის მოჩუქურთმებული მეჩეთები. ნიგერიის უნიკალურ ბუნებრივ ძეგლს წარმოადგენს ველური ბუნების მქონე, ფერდობიანი, გორაკებიანი პლატო.

კენია ცნობილია ეროვნული პარკებით (მასაი-მარა, ამბოსელი, ცავო და ა.შ). მასაი-მარას ეროვნული პარკი წარმოადგენს სერენგეტის (ტანგანიას) ცნობილი ეროვნული პარკის გაგრძელებას. სამხრეთ აფრიკის რესპუბლიკაში არის ბევრი ნაკრძალი, ეროვნული პარკი (მაგ., კრიუგერის პარკი), არაჩვეულებრივი პეიზაჟები, უდაბნოები, მთები და სხვა ღირსშესანიშნაობა.

საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების თვალსაზრისით, ზიმბაბვეს რესპუბლიკა ცნობილია ეროვნული პარკე-

ბით, ვიქტორიას ჩანჩქერით, კარიბის ტბითა და ზიმბაბვეს გრეიტით. ტანზანიის სანაპიროზე არის ლამაზი პლაჟი. განსაკუთრებით პოპულარულია საზღვაო კურორტი-ტანგა, სადაც მოიპოვება მრავალი ბარნეოლიგიური წყაროები და ულამაზესი პეიზაჟები. დედოფალ-ელიზაბედის ეროვნული პარკი მდებარეობს ეკვატორზე ქვეყნის ჩრდილო-დასავლეთ ნაწილში. სხვადასხვაგვარია პარკის ცხოველთა სამყარო: სპილოები, ხარები, ჭაობის თხები და წითელკუდიანი მაიმუნები. პარკი ასევე ცნობილია აქ მობინადარი სხვადასხვა სახის ფრინველით. მოზამბიკის ღირსშესანიშნაობებს შორის აღსანიშნავია ბუნებრივი ისტორიის მუზეუმი. კომორის კუნძულისთვის დამახასიათებელი არის მთიანი ლანდშაფტი. აქ ბინადრობს იშვიათი ჯიშის ფრინველები და ცხოველები. სვაზილენდში არის მრავალი ნაკრძალი და არქეოლოგიური ძეგლი. მან დაიმკვიდრა საცხენოსნო ტურიზმის მსოფლიო ცენტრის სახელი.

ძირითადი ტერმინოლოგია:

- “შორეული დასავლეთი”;
- “მდეღვარე სანაპირო”;
- “აფრიკის მარგალიტი”;
- “ბასკო” და “გამი”;
- “ვერცხლის კუნძულები”;
- „ქვის სახლი”;
- “საერთო ტურიზმის” ქვეყანა.

ტესტები:

1. ტუნისი გეოგრაფიულად მდებარეობს:

- ა) აფრიკის ჩრდილოეთით, ხმელთაშუა ზღვის სანაპიროზე;

- ბ) ამერიკის სამხრეთით, ოკეანის სანაპიროზე;
- გ) სამხრეთ აფრიკის ტერიტორიაზე;
- დ) აღმოსავლეთ აფრიკაში;

2. რაბატი არის:

- ა) ტუნისის დედაქალაქი;
- ბ) მაროკოს სამეფოს დედაქალაქი;
- გ) ეგვიპტეს დედაქალაქი;
- დ) ალჟირის დედაქალაქი;

3. სახელმწიფო, რომელსაც ესაზღვრება ანგოლა, ბოტსვანა, სამხრეთ აფრიკის რესპუბლიკა და ატლანტის ოკეანე, ეს არის:

- ა) ზიმბაბვე;
- ბ) სეიშელის კუნძულები;
- გ) ნამიბიის რესპუბლიკა;
- დ) სვაზილენდის სამეფო.

4. ვიქტორია არის:

- ა) მავრიკის რესპუბლიკის დედაქალაქი;
- ბ) სამხრეთ აფრიკის დედაქალაქი;
- გ) ზიმბაბვეს დედაქალაქი;
- დ) სეიშელის კუნძულების დედაქალაქი;

ნაწილი III

საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების პერსპექტივები საქართველოში

საერთაშორისო ტურიზმს დიდი მნიშვნელობა აქვს თანამედროვე საქართველოს ეკონომიკურ განვითარებაში, რომელიც თავისი უძველესი ისტორიულ-კულტურული ძეგლებით, არქიტექტურული ნაგებობებით, სამკურნალო, მინერალური, ბარნეოლოგიური რესურსებით, საზღვაო-სამთო, მშრალი და სუბ-ტროპიკული კლიმატით, საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების მხრივ, უაღრესად პერსპექტიულ ქვეყნად არის მიჩნეული. მიუხედავად ამისა, ჩვენს ქვეყანაში არსებული მდიდარი ტურისტული პოტენციალი ჯერ კიდევ არ არის სათანადოდ ათვისებული. მაქსიმალურად არაა მოზიდული უცხოელი ტურისტები. ჯერ კიდევ მრავალი პრობლემაა გადასატრედი ტურისტული ინფრასტრუქტურის მშენებლობაში, დაუხვეწავია ტურიზმის მენეჯმენტი და ა. შ. საერთაშორისო ტურიზმში საქართველოს ღირსეული ადგილის მოპოვებისა და დამკვიდრებისათვის საჭიროა ტურიზმის სფეროში არსებული პრობლემების გამოვლენა, შესწავლა, მათი აღმოფხვრის ღონისძიებათა დასახვა, სამთავრობო რეკომენდაციების შემუშავება და რეალიზაცია.

ამისათვის აუცილებელია ევროპელ ტურისტთა მოთხოვნის სპეციფიკის შესწავლა, რათა იგი საფუძვლად დაედოს მათთვის ტურების შეთავაზებას. თუ კი საფრანგეთის, ესპანეთის, იტალიის, აშშ-ისა და სხვა ქვეყნებისათვის ტურიზმი დიდი შემოსავლის მომტანი და მათი ეკონომიკის განვითარების ერთ-ერთი მძლავრი ბერკეტია, რატომ არ შეიძლება იყოს საერთაშორისო ტურიზმი საქართველოსთვის ასეთივე ეფექტის მომტანი?

თავი 14.

საქართველოს ტურისტულ-რეკრეაციული რესურსები და მათი სამართლებრივი რეგულირება

საქართველოში ტურიზმი გამოცხადებულია პრიორიტეტულ დარგად, მაგრამ მისი სრულყოფილი განვითარება შეუძლებელია მსოფლიო ტურისტულ ბაზარზე ამ დარგის აქტიური ინტეგრირების გარეშე. ეს კი აუცილებელს ხდის წინამდებარე სახელმძღვანელოს II ნაწილში განხილული თემების – მსოფლიო ტურისტული რესურსების გეოგრაფიის, ტურისტული ქვეყანათმცოდნეობის თეორიული საფუძვლების, მსოფლიო ტურისტული კომპლექსის რეკრეაციული პოტენციალის, ტურისტების მოგზაურობის გეოგრაფიული მარშრუტების, მსოფლიოს ტურისტული რეგიონების თავისებურებათა გათვალისწინებას საქართველოში ტურიზმის განვითარებისას.

ჩვენს ქვეყანაში ტურიზმის წარმატებით განვითარებისათვის დიდი მნიშვნელობა აქვს ტურიზმის სფეროში საზღვარგარეთის სახელმწიფოთა გამოცდილების გათვალისწინებასა და მათი სამომავლო გეგმების შესწავლას. ჩვენი სამშობლო საქართველო მდებარეობს ევროპის უკიდურეს სამხრეთ-აღმოსავლეთ ნაწილში, კავკასიაში. კავკასია მოიცავს ტერიტორიას შავ, აზოვისა და კასპიის ზღვებს შორის. კავკასიონის ქედი მას ორ ნაწილად, ჩრდილოეთ ანუ იმიერკავკასიად და სამხრეთ, ანუ ამიერკავკასიად ყოფს. ჩვენი ქვეყანა ამიერკავკასიის დასავლეთ ნაწილში მდებარეობს. საქართველოს ტერიტორიის უმეტესი ნაწილი ციცაბო ფერდობებსა და ღრმა ხეობებს უკავია. ასეთი ადგილები მეჩხრადაა დასახლებული. აქ ხალხი ცხოვრობს პატარ-პატარა სოფლებში. ბუნებრივი და ეკონომიკური პირობების გამო, ჯერ კიდევ XX ს-ის 80-იან წლებში სოფლიდან ბევრი ადამიანი გადავიდა ქალაქში საცხოვრებლად.

საქართველოს ბუნებრივ-კლიმატური პირობები

საქართველოს მოსახლეობის უდიდესი ნაწილი ქალაქებში ცხოვრობს. ჩვენს ქვეყანაში ზოგიერთი მაღალმთიანი სოფელი, სადაც მოსახლეობა ისედაც მცირე იყო, მთლიანად დაცარიელდა. ეს ტენდენცია გრძელდება დღესაც, რადგანაც დიდ ქალაქებში უფრო ადვილია სამუშაოს შოვნა, საარსებო პირობებიც უკეთესია. მთის ზოგიერთი სოფელი ზამთრობით ცარიელდება. დაბლობებზე და შავიზღვისპირა რაიონებში ბევრი სოფელი და ქალაქია გაშენებული, სადაც ცხოვრობს სხვადასხვა ეროვნების და რელიგიის ხალხი. თბილისში თავმოყრილია ჩვენი ქვეყნის მთელი მოსახლეობის მეოთხედი ნაწილი. საქართველო მრავალფეროვანი ქვეყანაა. აქ ქართველებთან ერთად ცხოვრობენ სომხები, აზერბაიჯანელები, რუსები, ბერძნები, ოსები, აფხაზები ებრაელები და სხვა ეროვნების ხალხი. ჩვენი ქვეყნის მოსახლეობის უმეტესი ნაწილი ქრისტიანია. თუმცა ჩვენს სამშობლოში მუსლიმანები, იუდეველები და სხვა რელიგიური უმცირესობების წარმომადგენლებიც არიან. საქართველოში ბევრია უძველესი ქალაქი. მაგ., ისტორიულ წყაროებში კასპი ქალაქად მოიხსენიება ჩვ. წ. აღრ-მდე I ს-ში.

საქართველოში მრავალფეროვანი ბუნება და კლიმატია. აქ არის მაღალი, მყინვარებით დაფარული მწვერვალები, გაშლილი ვაკეები, დაბურული ტყეები, ქვიშიანი ნახევარუდაბნოები, ალპური ველები და ჭაობები. დასავლეთ საქართველოში ჰავა თბილი, ნოტიოა. ზღვის სანაპიროსთან ხშირად წვიმს. აღმოსავლეთ საქართველოს უკიდურეს სამხრეთ-აღმოსავლეთში კი ცხელა.

საქართველო მრავალფეროვანია თავისი მთა-ბარით, მდინარეებით, ტბებით, წიაღისეულით, ცხოველთა და მცენარეთა სამყაროთი. ჩვენს ქვეყანაში თავად ბუნებამ შექმნა ისტორიული ძეგლები – მღვიმეები, უდაბნოს სვეტები და გაქვავებული ტყეები. განსხვავებულია სხვადასხვა კუთხეში

მცხოვრებ ხალხთა წეს-ჩვეულებები. მრავალფეროვნების მხრივ, საქართველოს მართლაც უნიკალური ბუნებრივ-კლიმატური პირობები გააჩნია, რაც იძლევა ჩვენს ქვეყანაში საერთაშორისო ტურიზმის სწრაფად განვითარების ხელსაწყო პირობებს. ტურიზმი საქართველოში ეკონომიკის განვითარების პრიორიტეტულ მიმართულებად აღიარებული. მისი პრიორიტეტულობის საფუძველი დარგის ძალზე დიდი ექსპორტტევადობაა. საქართველოს ტურიზმის სფეროში მუშაობენ მცირე ზომის კომპანიები, რის გამოც ხშირად მათ არ შეუძლიათ დამოუკიდებლად გადაჭრან ამ სფეროში წარმოქმნილი პრობლემები. არადა სწორი ორგანიზების პირობებში ტურიზმი ქვეყნისათვის შეიძლება გადაიქცეს სავალუტო შემოსავლის მიღების მნიშვნელოვან წყაროდ.

საქართველოს დასავლეთით აკრავს შავი ზღვა, რომელსაც ჩვენი ქვეყნის ფარგლებში მრავალი მდინარე ერთვის. მათ შორისაა რიონი–დასავლეთ საქართველოს უგრძესი და ჩვენი ქვეყნის ყველაზე წყალუხვი მდინარე. შავი ზღვა დიდ გავლენას ახდენს საქართველოს კლიმატზე. მისი ზემოქმედების შედეგად, ზღვისპირეთში ძალიან თბილი და რბილი ზამთარი იცის. ზღვის დონე საქართველოს საზღვრებთან სეზონურად იცვლება. იგი ყველაზე მაღალია ივლისში, ხოლო მინიმალური კი – ოქტომბერში. შავი ზღვის მაქსიმალური სიღრმეა 2022 მ. მასში ძალიან ცოტა კუნძულია. შავ ზღვაში ბინადრობს მრავალი სახეობის თევზი: ზვიგენი კატრანი, ატლანტური ზუთხი, ქაშაყი, ორაგული, კეფალი, კამბალა, ცხენთევზა და სკაროსი. ძუძუმწოვრებიდან აღსანიშნავია დელფინები. შავ ზღვაში ბინადრობენ სელაპებიც.

საქართველოში საერთაშორისო ტურიზმის განვითარებას ხელს უწყობს მისი გეოგრაფიული განლაგება, ჩვენი ქვეყნის სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურის განვითარება და ტრანსპორტის ყველა სახეობის ფუნქციონირება. კერძოდ, შავ ზღვას ძალიან დიდი მნიშვნელობა აქვს საქართველოში ტურიზმის განვითარების თვალსაზრისითაც, რადგან ზღვის საშუალებით აქ ბევრი ტურისტი შემოდის. სოხუმი, ფოთი

და ბათუმი საქართველოს უმნიშვნელოვანესი ნავსადგურები-ა. ამ პორტებში შემოდის მსოფლიოს მრავალი დიდი სამ-გზაგრო გემი, რომელთაც ქვეყანაში დიდი რაოდენობით ტუ-რისტი შემოჰყავთ. ფოთის, ბათუმისა და სოხუმის გარდა, პა-ტარა ნავსადგურებია აგებული ოჩამჩირესა და გაგრაშიც.

ტურისტების გადასაყვანად მნიშვნელოვანია რკინიგზაც. 2007 წლის 22 ნოემბერს საფუძველი ჩაეყარა ბაქო-თბილისი-სტამბულის რკინიგზის მაგისტრალის მშენებლობას. მისი დასრულების შემდეგ საქართველოს რკინიგზა თურქეთის გავლით პირდაპირ დაუკავშირდება ევროპას. ევროპელი და საერთოდ მთელი მსოფლიოს ტურისტების საქართველოში ჩამოსვლის საუკეთესო და სწრაფი საშუალებაა საჰაერო ტრანსპორტი. თბილისსა და ბათუმში არსებული საერთაშო-რისო აეროპორტებიდან ყოველდღიურად სხვადასხვა ქვეყნის მიმართულებით ხორციელდება 12 რეისი. საქართველო ევ-როპასა და აზიას დააკავშირებს საერთაშორისო დონის ავ-ტომავტოსტრალითაც, რომლის მშენებლობაც მიმდინარეობს ამჟამად მსოფლიო ბანკის დაფინანსებით. აღნიშნული ავტო-ბანი წითელი ხიდიდან სარფამდე, უმოკლესი საავტომობი-ლო გზით დაუკავშირებს ერთმანეთს თურქეთსა და აზერბა-იჯანს. ეს ხელს შეუწყობს არა მარტო ამ ორი ქვეყნიდან, არამედ ევროპისა და აზიის ქვეყნებიდან ტურისტების ავ-ტოტრანსპორტით შემოსვლას.

შავი ზღვის სანაპიროზე გაშენებულია ბევრი კურორტი: ბიჭვინთა, გაგრა, სოხუმი, ურეკი, ქობულეთი, მახინჯაური, ბათუმი და ა. შ. მოხერხებული პლაჟებით, რბილი ზამთრი-თა და ხანგრძლივი ზაფხულით გამორჩეული კურორტები 4-5 თვის განმავლობაში მასპინძლობენ დამსვენებლებს. ზოგი-ერთ კურორტს მხოლოდ მისთვის დამახასიათებელი ხიბლი აქვს. ურეკი ცნობილია მაგნეტური ქვიშით, მახინჯაური, გაგრა და სოხუმი კი – მინერალური სამკურნალო წყარო-ებით. სამკურნალო თვისებებით არის ცნობილი ურეკის ქვი-შიანი სანაპირო, რომელიც ყოველ ზაფხულს უამრავ ტუ-რისტს იზიდავს.

ქვეყანა მდიდარია შიგა წყლებით. აქ 2600-ზე მეტი მდი-ნარე, 850-ზე მეტი დიდი და მცირე ზომის ტბა, 43 წყალსა-ცავი და უამრავი წყაროა, რომელთაგან ბევრი სასარგებლო-სამკურნალო თვისებებით არის ცნობილი. თანამედროვე ეტაჟზე ჩვენი ქვეყნის მდინარეებს სანაოსნოდ აღარ იყენე-ბენ. ბევრ მათგანზე აგებულია მცირე, საშუალო და დიდი ზომის ჰიდროელექტროსადგურები. ბორჯომი პირველად 1890 წელს ჩამოასხეს, თუმცა მისი სამკურნალო თვისებები გაცი-ლებით ადრე იყო ცნობილი, რასაც ადასტურებს არქეოლო-გიური გათხრების შედეგად აღმოჩენილი I საუკუნის აბანოს ნანგრევებიც.

ხულოს რაიონში, არსიანის ქედზე მდებარე მწვანე ტბის სიღრმე 20 მეტრამდეა. ტბის წყალი სასმელად ვარგისიანია, თუმცა მასში არ ბინადრობს არცერთი სახეობის თევზი. სა-ქართველოს მდინარეები კასპიის ან შავ ზღვაში ჩაედინება. ისინი სათავეს მთებში იღებენ და საზრდოობენ წვიმის, თოვლის, მყინვარების ან მიწისქვეშა წყლებით. საქართვე-ლოს ტბები სხვადასხვანაირია, წარმოშობისა და წყლის მა-რილიანობის მიხედვით. ზამთრობით ზიგი მათგანი იყინება. ტბათა სიუხვით გამოირჩევა ჯავახეთი, ამიტომ მას “ტბათა მხარესაც” ეძახიან. აქ მდებარეობს საქართველოს უდიდესი ტბა – ფარავანი და ყველაზე წყალუხვი – ტაბაწყური. ტა-ბაწყური სიღრმით მესამე ტბაა რიწისა და ყელის ტბების შემდეგ. ის დეკემბრის თვიდან მარტის ბოლომდე გაყინული-ა. განსაკუთრებული სილამაზით გამოირჩევა მთის ხეობებში არსებული ტბები. ერთ-ერთი მათგანია რიწის ტბა, რომელიც უღრმესი ტბაა ამიერკავკასიაში. გაზაფხულზე მას მწვანე ფერი აქვს, ზამთარში კი – ლურჯი.

მცირე ფართობის მიუხედავად, საქართველოს ტერიტო-რიაზე უფრო მრავალფეროვანი კლიმატია, ვიდრე ავსტრა-ლიის მთელ კონტინენტზე, რომელიც ტერიტორიულად 110 საქართველოს ჩაიტევდა. საქართველოს მთიან რეგიონებში რამდენიმე თვეს თოვლი დევს. აქ ზაფხულობითაც კი გრი-ლა. ზღვასთან ახლოს ხშირად წვიმს და ჰავა ტენიანია. ტუ-

რისტი რაც უფრო მოშორდება ზღვას, ამინდიც შესამჩნევად იცვლება: იშვიათად წვიმს, ზაფხული ძალიან ცხელია, ზამთარი კი – ცივი. ყველაზე ცხელი კლიმატი საქართველოს უკიდურეს სამხრეთ-აღმოსავლეთ ნაწილშია. აქ ხშირია გვალვა; წვიმა იშვიათად მოდის და ზამთარში ძლიერი ქარი იცის.

საქართველოში ჰავას ძირითადად კავკასიის მთავარი ქედი და შავი ზღვა აყალიბებს. მათ “ეხმარება” სამხრეთი მთიანეთი ანუ მცირე კავკასიონი. კავკასიის მთავარი ქედი ხელს უშლის ჩრდილოეთიდან ცივი ჰაერის მასების შემოჭრას, ხოლო მცირე კავკასიონი კი – აგრილებს სამხრეთის ცხელ ჰაერს. შავი ზღვა წარმოქმნის წვიმას. კინტრიშის ნაკრძალში ხშირად ნისლია. ალაზან-ივრის შუამდინარეთში, ივრის ზეგანზე გადაშლილია დიდი შირაქის ველი, სადაც ძალიან ცხელი ჰავაა. აქ ტემპერატურა 40°C-მდეც კი აღის. ამ ადგილას იშვიათად თოვლს, ზამთარში კი ძლიერი ქარი ქრის, წვიმა მხოლოდ გაზაფხულსა და ზაფხულში მოდის. თუმცა ყველაზე მშრალ ადგილად მაინც ელდარის ველია მიჩნეული. ეს 25 კმ სიგრძის “შიშველი” ადგილი ივრის ქვემო დინების ორივე ნაპირზეა გაშლილი.¹

საქართველოში ყველაზე მეტი ნალექი აჭარაში, ქალაქ ბათუმთან “მტირალას” მთაზე მოდის, სადაც წვიმის გარდა, ხშირია ნისლიანი ამინდებიც. ამ მთაზე ჰაერის ტენიანობა მთელი წლის განმავლობაში ძალიან მაღალია (80-85%). სწორედ ამიტომ შეარქვეს მას “მტირალა”. სამხრეთ საქართველოში, კერძოდ, კი ჯავახეთში ძალიან ცივი ზამთარი იცის. აქ თოვლი დეკემბრიდან მარტამდე დევს. შავი ზღვის გავლენა აქ ძალიან სუსტია, რადგანაც ჯავახეთი ყველა მხრიდან მთებით არის გარშემორტყმული. სწორედ ჯავახეთშია საქართველოს ერთ-ერთი ყველაზე ცივი ადგილი – კარწახი, სადაც ტემპერატურა ზოგჯერ -40°C-მდე ეცემა. ჯავახეთის

ზეგანი მთელი ზამთრის განმავლობაში თოვლითაა დაფარული. ამ ტიპის ბუნებრივი პირობები იზიდავთ ექსტრემალური ტურიზმის მოყვარულებს.

საქართველო გამოირჩევა სასარგებლო წიაღისეულის მრავალფეროვნებით. არქეოლოგიური გათხრების შედეგად აღმოჩენილია რკინის, ბრინჯაოს, სპილენძის, ვერცხლის, ოქროსა და თიხის უამრავი უძველესი ნივთი, რაც ადასტურებს, რომ ჩვენს ქვეყანაში უძველესი დროიდან მოიპოვებდნენ სხვადასხვა წიაღისეულს. საქართველოში დღესაც მოიპოვება ლითონები შავი და ფერადი მეტალურგიისათვის, მინერალები ქიმიური მრეწველობისათვის, ოქრო, სხვადასხვა სახის კვარცი, საცემენტე ნედლეული, სამშენებლო-მოსაპირკეთებელი ქვები და საწვავი წიაღისეული – ქვანახშირი და ნავთობი.

საქართველოში შემორჩენილია იშვიათი ჯიშის ცხოველთა და მცენარეთა სამყარო. მათი მრავალფეროვნების მიხედვით, ჩვენი ქვეყანა ერთ-ერთი პირველია მთელ დედამიწაზე. საქართველოს ტერიტორიაზე ბინადრობს 100-ზე მეტი სახეობის ძუძუმწოვარა, 300-ზე მეტი სახეობის ფრინველი, 80-ზე მეტი სახეობის თევზი, ქვეწარმავალთა 50 და ამფიბიების 12 სახეობა. მათ შორის განსაკუთრებით საინტერესოა ენდემური, ანუ მხოლოდ საქართველოსა და კავკასიაში არსებული, სახეობები: ჯიხვი, კავკასიური ბიგა, კავკასიური როჭო, კავკასიური შურთხი, კოლხური ხოხობი და კავკასიური ფუტკარი. არწივის 12 სახეობიდან 6 ბინადრობს საქართველოში. ირმების მრავალფეროვანი სახეობიდან ჩვენს ქვეყანაში ბინადრობს მხოლოდ კეთილშობილი ირემი. დღეს მათი რიცხვი იმდენად მცირეა, რომ ისინი იმყოფებიან გადაშენების ზღვარზე. მათი რაოდენობის შემცირების მიზეზია ბრაკონიერობა და მათი საბინადრო გარემოს განადგურება. კეთილშობილი ირემები გვხვდება ლაგოდეხის ნაკრძალში, ბორჯომის ხეობასა და გარდაბანში. მათზე ნადირობა სასტიკად აკრძალულია.

¹ სოხაძე მ. საქართველოს ატლასი. ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობა. თბილისი, 2008, გვ.- 13.

ნოვა საქართველოს ბუნებრივ პირობებში მცხოვრები ერთადერთი ლეოპარდია, რომლის კვალიც პირველად დაფიქსირდა 2003 წელს, ხოლო 2004 წელს კი უკვე მოხერხდა ფოტოხაფანგით მასზე სურათის გადაღებაც. ჯიხვი მთელ მსოფლიოში ერთადერთ ადგილას – კავკასიონის მაღალ მთიანეთში ბინადრობს. მიუვალ ადგილებში ცხოვრების მიუხედავად, მასზე მაინც ნადირობენ, რის გამოც ჯიხვი გადაშენების ზღვარზე იმყოფება. საქართველოში შემორჩენილია 4100-ზე მეტი სახეობის მცენარე, რომელთაგან ძალიან ბევრი ენდემურია. დასავლეთ საქართველოს უდიდესი ნაწილი ტყით არის დაფარული. აღმოსავლეთ, და მით უფრო სამხრეთ საქართველოში ხშირია შიშველი ველები. ელდარის ველზე კი ხარობს მხოლოდ ნახევარუდაბნოსათვის დამახასიათებელი მცენარეები. ქინვალის წყალსაცავთან დაცულია ერთი უძველესი ხე – უთხოვარი. იგი დაახლოებით 3500 წლისაა. უთხოვარი ძალიან ნელა იზრდება. ამიტომ იგი გამრავლებასაც გვიან იწყებს. თესლს 70-120 წლის ასაკში იკეთებს. ქართული ზამბახი იშვიათი სილამაზის ყვავილია. დეკა მარადმწანე ბუჩქია, რომლის ფოთლების ნაყენს აქვს სამკურნალო თვისებები.

საქართველოში არსებობს სხვადასხვა ტიპის დაცული ტერიტორია. მათ შორის ფართობით ყველაზე დიდია ეროვნული პარკები, ნაკრძალები და დაცული ტერიტორიები. დაცული ტერიტორიები იქმნება გადაშენების საფრთხის წინაშე მდგომი უნიკალური მცენარეების და ცხოველების დაცვის მიზნით. ასეთ ადგილებში აკრძალულია ნადირობა, მცენარეების შეგროვება ან ბუნებისათვის ზიანის მიმყენებელი სხვა ქმედებები. თუმცა ეროვნული პარკები და ნაკრძალები ღიაა ტურისტებისა და დამთვალიერებლებისათვის. მათთვის აქ სპეციალური დასასვენებელი ადგილებიც კია გამოყოფილი.

საქართველოში უამრავი ულამაზესი მღვიმე და გამოქვაბულია. კახეთში, დედოფლისწყაროს რაიონში მდებარეობს ვაშლოვანის დაცული ტერიტორია. მისი ლანდშაფტის შესწავლის შედეგად დადგინდა, რომ ეს ადგილი ოდესღაც

ზღვის ფსკერი იყო. აქაურ ქანებში შემორჩენილია ზღვის ცხოველებისა და წყალმცენარეების განამარხებული ნიმუშები, რომელთა ასაკი 2 მლნ წელია. პანტიშარის და დათვისხევის გაშიშვლებულ ქანებს მილიონობით წლების განმავლობაში სახეს უცვლიდა ბუნება. შედეგად ჩამოყალიბდა კლდეთა ვრცელი ციკაბო. აქვეა თიხნარი ნიადაგისაგან ნაგები სვეტები და კოშკისმაგვარი წარმონაქმნები, რაც იშვიათი ჯიშის მცენარეთა და ცხოველთა სამყაროსთან ერთად, ქმნის უჩვეულო გარემოს. აქ ტურისტს შეუძლია ხელით შეეხოს საუკუნეების წინ “გაქვავებულ ზღვის ტალღებს”.

საქართველოში არის თუშეთის დაცული ტერიტორია, რომელიც უდიდესია მთელ ევროპაში. იგი თითქმის მთელ თუშეთს მოიცავს. თუშეთი ძალიან განსხვავდება სხვა დაცული ტერიტორიებისაგან, რადგან აქ ბუნებრივ ძეგლებთან ერთად შენარჩუნებულია ისტორიულ-კულტურული ნაგებობები, ტრადიციები და წეს-ჩვეულებები. კავკასიონის ამ კუთხეში არსებული ალპური მდელოები, ლამაზი მყინვარწვევები, მდინარეთა სათავეები, გადაშენების პირას მყოფი ცხოველები, ენდემური მცენარეები და ფიჭვნარი ტყეები ნამდვილი “სამოთხეა” თავგადასავლების მოყვარული ტურისტებისათვის.

ბორჯომ-ხარაგაულის ეროვნული პარკი გადაჭიმულია ექვსი რაიონის ტერიტორიაზე. იგი პირველი ეროვნული პარკია მთელ კავკასიაში, რომელიც შეიქმნა 1995 წელს გერმანიის მთავრობისა და ბუნების დაცვის საერთაშორისო ფონდის დახმარებით. იგი ოფიციალურად გაიხსნა 2001 წელს. პარკში თითქმის ხელუხლებლადაა შემონახული ტყის მასივები, თავისი უნიკალური ფლორითა და ფაუნით. უცხოელი ტურისტებისათვის პარკში შექმნილია ცხრა სხვადასხვა სახის ტურისტული მარშრუტი. არსებობს სპეციალური ტურისტული პროგრამა პატარებისათვის, რომლის ფარგლებშიც ბავშვებს შეუძლიათ მოაწონ ლაშქრობები, მიიღონ მონაწილეობა შემეცნებით თამაშებში, ნახონ პარკის შესახებ გადაღებული დოკუმენტური ფილმები და გაეცნონ პარკის ისტო-

რიას. ბორჯომ-ხარაგაულის ტყე-პარკის დასათვალიერებლად ტურისტებს შეუძლიათ ცხენების დაქირავება.

საქართველოში ტყის ხანძრებს ხშირად იწვევს ტურისტების დაუდევრობა. ტყის გაზრდას ათეულობით წელი სჭირდება, ხანძრით მის განადგურებას კი წუთები და საათები ჰყოფნის. ამიტომ ტყეში ყოფნის დროს უცხოელი ტურისტი ვალდებულია დაიცვას გარკვეული წესები: მან არ უნდა დააგდოს ანთებული ასანთი ძირს, არ უნდა დაანთოს კოცონი ხის ძირში, ხოლო წასვლის წინ საჭიროა მან საგულდაგულოდ ჩააქროს ცეცხლი.

საქართველოს კლიმატი და ნიადაგები მრავალფეროვანია, ამიტომ თითოეულ კუთხეში სოფლის მეურნეობის სხვადასხვა დარგია განვითარებული. ჩვენს ქვეყანაში რამდენიმე სახეობის მარცვლეული (ხორბალი, სიმინდი, ქერი, მზესუმზირა და სხვა) მოჰყავთ. შიდა და ქვემო ქართლი ცნობილია ბაღ-ბოსტნეობით, შირაქის ველი – ხორბლისა და მზესუმზირის ყანებით, კახეთი ბაღჩეებითა და ვენახებით, შავი ზღვისპირა სუბტროპიკული ზონა კი ჩინებული მხარეა ჩაისა და ციტრუსების მოსაყვანად. საქართველო მსოფლიო სუბტროპიკული ზონის ჩრდილოეთ საზღვარზე მდებარეობს, ამიტომ ციტრუსებისათვის აქ შედარებით მკაცრი კლიმატია, თუმცა ლიმონი, კივი, ფეისოა, ფორთოხალი, გრეიპფრუტი და მანდარინი მაინც მოჰყავთ. ქართლი განთქმულია გემრიელი ვაშლით, მსხლით, კომშითა და ატმით. საქართველო ვაზის სამშობლოდ ითვლება. აქ ვენახები გაშენებულია როგორც აღმოსავლეთ, ისე დასავლეთ საქართველოში. აღმოსავლეთ საქართველოში შედარებით უფრო გავრცელებულია რქაწითელი და მწვანე საფერავი, დასავლეთში კი – ცოლიკაური, ციცქა, ჩხავერი, ოჯალეში, ალექსანდროული, მუჯურეთული, ალადასტური და იზაბელა. საქართველოს ღვინის ქარხნები (მათგან უძველესია 1887 წელს დაარსებული წინანდლის ღვინის ქარხანა) ამზადებენ სახელგანთქმულ ქართულ ღვინოებს. რქანი-თელისაგან აყენებენ საუკეთესო კახურ ღვინოს. მისგან მოღულებული თათართ მზადდება ჩურჩხელა.

თუშეთის, სვანეთის, რაჭის, სამცხე-ჯავახეთის, ხევსურეთისა და მთიანი აჭარის ალპური მდელოები ხელსაყრელ პირობებს ქმნის მეცხოველეობისა და შესაბამისად აგროტურიზმის განვითარებისათვის. ზაფხულობით ცხვრის ფარები და საქონელი მთების კალთებზეა შეფენილი. საინტერესოა, რომ არქეოლოგებმა საქონლის “წინაპართა” ძვლები აქ აღმოაჩინეს ძველ წელთა აღრიცხვამდე III ათასწლეულის სამარხებში.

საქართველოში შესანიშნავი პირობებია შექმნილი საერთაშორისო ტურიზმის განვითარებისთვის. მისი კურორტების ძირითადი ნაწილი მდებარეობს მთიან და შავი ზღვისპირა რაიონებში. ზოგიერთი მათგანი გამოირჩევა ჯანსაღი კლიმატით, ბუნებრივი ღირსშესანიშნაობებით. ბევრგან კარგად არის შემონახული ქართველი ხალხის უძველესი კულტურა, ტრადიციები, საინტერესო არქეოლოგიური და დიდებული არქიტექტურული ძეგლები. ჩვენს ქვეყანაში არის სამკურნალო-მინერალური წყლებით მდიდარი ადგილებიც. ზოგან კი ყველა ეს ღირსშესანიშნაობა ერთად არის თავმოყრილი, რაც საბოლოო ჯამში ქმნის ზღაპრულ სანახაობას. თუ ტურისტი ეწვევა თბილისის ზღვას, მის ახლოს მდებარე გორაკიდან პარაპლანით გადმოფრენის შედეგად ის შეძლებს უდიდესი სიამოვნების მიღებას. ბოლო დროს ტურისტების დიდ ინტერესს იწვევს სპორტის ისეთი ექსტრემალური სახეობები, როგორიცაა პარაპლანით ფრენა და წყალჯომარდობა (რაფტინგი). ემოციური თავგადასავლების მოყვარულები ხშირად ერთად იკრიბებიან და რეზინის ნავებით ეშვებიან სწრაფ მდინარეებზე.

საქართველოში ალპინიზმს აქვს დიდი ხნის ისტორია. კავკასიის მეინვარწვერზე თოვლი ზამთარ-ზაფხულ დევს. მის კალთაზე აგებული მეტეოროლოგიური სამსახური ალპინისტების დასასვენებელი ადგილიცაა. მეინვარწვერის გარდა, კავკასიონის ქედზე არაერთი უღამაზესი და, ალპინისტური თვალსაზრისით, ურთულესი მწვერვალებია: უშბა, მხარა, თეთნულდი და ა. შ. მათ დასალაშქრად საქართველოში

ხშირად ჩამოდიან უცხოელი ალპინისტები. ისინი ქართველ მთამსვლელებთან ერთად, ახორციელებენ წარმატებულ ასვლას. ბაკურიანში სხვადასხვა სირთულის სამი სამთო-სათხილამურო ტრასაა. გულაური და ბაკურიანი ზამთრის კურორტებად ითვლება. მათ ძირითადად სტუმრობენ სამთო-სათხილამურო სპორტის მოყვარულები. აქ თოვლი ევროპის ცნობილ მაღალმთიან კურორტებთან შედარებით, გვიან გაზაფხულამდე არ დნება. წიწვოვან ტყეებში ჩაფლული ბაკურიანის ჰაერი ზაფხულშიც სასარგებლოა დამსვენებელთა ჯანმრთელობისათვის. ამიტომ მას წელიწადის ამ დროსაც ბევრი დამსვენებელი ჰყავს.

ზაფხულში ტურისტების სიმრავლით საქართველოს ზღვისპირა კუთხეები – აჭარა და აფხაზეთი გამოირჩევა. ბათუმი, ქობულეთი, სოხუმი, ბიჭვინთა, გაგრა, მიუსერა და ლიბავა საქართველოს მთავარი ზღვისპირა კურორტებია. ისინი მთელი ზაფხულის განმავლობაში მასპინძლობენ სტუმრებს. საქართველოს სტუმრობენ უცხოელი ტურისტები ტაძრებისა და ეკლესია-მონასტრების დასათვალიერებლად. მაგალითად, მცხეთის ჯვრის ტაძარს ყოველდღიურად სტუმრობს უამრავი დამთვალიერებელი. საქართველოში ჩამოსულ ტურისტებს საშუალება ეძლევათ დაათვალიერონ ანტიკური პერიოდის ქალაქების ნანგრევები, შუა საუკუნეების ციხე-კოშკები, უნიკალური ფრესკებითა და ჩუქურთმებით შემკული ეკლესია-მონასტრები და კლდეში ნაკვეთი უღამაზესი კომპლექსები – ვარძია, ვანის ქვაბები და უფლისციხე. საქართველოში ზაფხულობით დასასვენებლად ხშირად ჩამოდიან ლაშქრობის მოყვარულები, რომლებიც სხვადასხვა კუთხეში მოგზაურობენ და კარავებში ათევენ ღამეს.

საქართველოში ტრადიციულად გავრცელებულია ბალნეოლოგიური და კლიმატური კურორტები. ბალნეოლოგიურ კურორტებზე მთავარ სამკურნალო ფაქტორად წარმოდგენილია ბუნებრივი მინერალური წყლები (ბორჯომი, საირმე, ნაბეღლავი, კოკოტაიური, მახინჯაური და ა.შ.). გამოკვლევები ადასტურებს საკურორტო მკურნალობის ეფექტიანობას, რო-

მელიც თავისი შედეგიანობით უტოლდება მედიკამენტურ მკურნალობას.¹

ამრიგად, საქართველოში მრავალფეროვანი ბუნებრივ-რეკრეაციული რესურსების, ხელსაყრელი გეოპოლიტიკური მდებარეობის, მდიდარი ეროვნული ტრადიციების და კულტურის ფლობის თვალსაზრისით, ტურიზმის განვითარება უნდა მიჩნეული იქნეს ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკის დაჩქარებული ტემპებით აღმავლობისა და ეკონომიკური უსაფრთხოების უზრუნველყოფის რეალურ საშუალებად. საქართველოს ხილვით აღფრთოვანებულმა, მრავლისმნახველმა მსოფლიო ტურიზმის ორგანიზაციის გენერალურმა მდივანმა **ფრანკესკო ფრანჯიალომ** განაცხადა: „მე ვნახე საქართველო და დავრწმუნდი, რომ ეს საოცარი პატარა ქვეყანა “განწირულია” დიდი ტურიზმისათვის”. ამ სიტყვებით მან პირდაპირ აღიარა, რომ ტურიზმი საქართველოს მომავალია და ამ ქვეყანაში აუცილებლად განვითარდება დიდი ტურიზმი.

მართლაც რომ გასაოცარია ამ პატარა ქვეყნის მრავალფეროვნება. ჩვენს ქვეყანაში წარმოდგენილია თითქმის ყველა კლიმატი (ტროპიკების გარდა). იგი დაჯილდოვებულია შესანიშნავი ბუნებით, თბილი კლიმატით, რბილი ჰავით, კავკასიონის მთებით, უნიკალური პირველქმნილი ლანდშაფტით, 300-მდე კურორტით, საკურორტო ადგილებით, 2400-მდე მინერალური და თერმული სამკურნალო წყლებით. აქ დასვენება შეუძლიათ ევროპელებსაც და აზიელებსაც. ამდენად ჩვენი ქვეყნის ტურისტული რესურსებიდან და სატრანზიტო განლაგებიდან გამომდინარე, საერთაშორისო ტურიზმის განვითარება ძალიან მნიშვნელოვანია საქართველოსათვის.

¹ ჩაგანავა პ. სამკურნალო-გამაჯანსაღებელი ტურიზმი – ტურიზმის სეზონურობის დაძლევის საშუალება. ბათუმის საკურორტო-ტურისტული მეურნეობა – განვითარების პრობლემები და პერსპექტივები. აჭარის სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემები (XII). გამ. „შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი“, 2010, გვ.-38-39.

საქართველოს მხარეების რეკრეაციული რესურსები

საქართველოს გააჩნია მნიშვნელოვანი რეგიონული ტურისტული პოტენციალი, რომლის სწორად დაგეგმარებისა და რეალიზაციის შემთხვევაში ჩვენს ქვეყანას შეუძლია სერიოზული პრეტენზია განაცხადოს, ევრაზიის რეგიონში ტურიზმის განვითარების მიხედვით, ლიდერობის პოზიციაზე. ამის მისაღწევად საჭიროა ტურისტული კომპანიებისა და სახელმწიფო ტურისტული პოლიტიკის სწორი მენეჯმენტი. იმავდროულად ცალკ-ცალკე უნდა განვიხილოთ ჩვენი ქვეყნის თითოეული რეგიონის განვითარების ისტორია, მათი ბუნებრივ-ტურისტული პოტენციალი და რეკრეაციული რესურსები.

აფხაზეთი საქართველოს უკიდურეს ჩრდილო-დასავლეთში მდებარეობს. მას ჩრდილოეთით ესაზღვრება კავკასიის მთავარი ქედი, სამხრეთით – შავი ზღვა, რაც განაპირობებს ამ რეგიონის განსაკუთრებულ კლიმატს. აფხაზეთის მრავალფეროვანი ბუნება, კარგი ამინდი და შავიზღვისპირა კურორტები ყოველთვის იზიდავდა ტურისტებს, თუმცა გასული საუკუნის ბოლოს წარმოქმნილი კონფლიქტის გამო მათი რიცხვი მკვეთრად შემცირდა. აფხაზეთის ტერიტორიაზე ჯერ კიდევ არის შემორჩენილი უნიკალური ენდემური მცენარეები. მათი დაცვის მიზნით შექმნილია რიწის, ბიჭვინთის, გუმისთის, მიუსერისა და ფსხუს ნაკრძალები. გუმისთის და კელასურის ქვემო დინებებს შორის მოქცეულ ვაკეზე მდებარეობს აფხაზეთის ულამაზესი დედაქალაქი – სოხუმი.

ეშერაში ქვის უზარმაზარი ფილებისაგან არის აგებული დოლმენი, რომელიც თარიღდება ძველ წელთა აღრიცხვის III ათასწლეულის II ნახევრით. აფხაზეთის ტერიტორიაზე ბევრგან არის შემორჩენილი ბრინჯაოს ხანის დოლმენები, რომლებიც, მეცნიერთა აზრით, ბელადების სამარხები იყო. ეშერაში აღმოჩენილია ძველ წელთა აღრიცხვით II ათასწლეულის ორი კრომლესის – წრიულად განლაგებული

უზარმაზარი ღოდები. სავარაუდოდ კრომლესებს სარიტუალო დანიშნულება ჰქონდა. მათ „მზის ტაძარს“ ეძახდნენ. ანაკოფია VII საუკუნიდან XVIII საუკუნემდე იყო ციხე-ქალაქი, რომელიც მდებარეობდა სოხუმთან ახლოს, ივერის მთაზე, თანამედროვე ახალი ათონის ტერიტორიაზე. ანტიკური ტაძრისა და ძველი ციხე-სიმაგრის ნანგრევები დღემდეა შემორჩენილი. 1875 წელს ათონის მთის ძირას, ძველი ანაკოფიის ადგილას დაარსდა ახალი ათონის მონასტერი. ის შავიზღვისპირეთის უდიდესი საეკლესიო ცენტრია.

აფხაზეთში, შავიზღვის სანაპიროსთან ანტიკურ ხანაში ბერძნებმა დააარსეს ბევრი ქალაქი, რომლის ნაწილი დროთა განმავლობაში წყალმა დაფარა. 1840 წელს სოხუმში დაარსდა ბოტანიკური ბაღი, რომელიც ერთ-ერთი უძველესია ჩვენს ქვეყანაში. იგი ცნობილია იშვიათი სუბტროპიკული მცენარეებით. აფხაზეთი მიწისქვეშა მდინარეებითა და მღვიმეებით არის განთქმული. ესენია: ახალი ათონის, აბრსკილის, შაქურიანისა და ცივი მღვიმეები. ძალიან ლამაზია გუდაუთის რაიონში ზღვის დონიდან 1950 მეტრზე მდებარე კარსტული უფსკრული, რომელიც ერთ-ერთი უღრმესია მსოფლიოში. მისი ზედა ნაწილი ზამთარ-ზაფხულ თოვლით და ყინულით არის დაფარული, რის გამოც ბუნების ამ საოცრებას “თოვლიანი უფსკრული” უწოდეს. ბიჭვინთა ერთ-ერთი საუკეთესო კურორტია შავი ზღვის სანაპიროზე. ქვიშიანი პლაჟები, კარგი კლიმატი, განსაკუთრებით სუფთა ზღვა და ლამაზი ბუნება ყოველთვის დიდი რაოდენობით ტურისტს იზიდავდა საქართველოში. ბიჭვინთას განსაკუთრებულ ხიბლს ანიჭებს უძველესი ფიჭვის ტყე, რომელიც აქ პლაჟიდან სულ რამდენიმე მეტრში იწყება.

აჭარა მდებარეობს თურქეთის საზღვართან. ზღვისპირა ქობულეთისა და კახაბრის დაბლობის გარდა, ეს მხარე მთაგორიანია. აჭარაში არის გოდერძის უღელტეხილი, სადაც 2025 მეტრზე გადის ბათუმი-ახალციხის საავტომობილო მაგისტრალი. უღელტეხილის მიდამოებში შემორჩენილია ბუნების საოცრება “გოდერძის განამარხებული ტყე”, რომლის

შესწავლის შედეგად დადგინდა, რომ პალმის, მაგნოლისა და დაფნის ხეები 9 მლნ წლის წინ ვულკანის ამოფრქვევის შემდეგ ფერფლს დაუფარავს და დროთა განმავლობაში გაუქვავებია. აჭარის ზღვის სანაპირო განთქმულია ულამაზესი პლაჟებით. ყოველ ზაფხულს ბათუმს, ქობულეთსა და პატარა ზღვისპირა სოფლებს სტუმრობს მრავალი ტურისტი.

აჭარაში სოფლის მეურნეობის რამდენიმე დარგია განვითარებული. აქ მოჰყავთ ჩაი, ციტრუსი, ყურძენი და თამბაქო. მესხეთისა და ქობულეთის ქედი აჭარას ყოფს ორ ნაწილად: ზღვისპირა და მთიან აჭარად, სადაც ერთმანეთის გვერდიგვერდ ცხოვრობს სხვადასხვა სარწმუნოებისა და ტრადიციების მქონე ხალხი. მთიან აჭარაში სახნავ-სათესი მიწების სიმცირის გამო, ძირითადად მეცხოველეობაა განვითარებული. შავი ზღვის ნაპირას, მდინარე ჭოროხის შესართავთან მდებარეობს გონიოს უძველესი ციხე-სიმაგრე. მას სახელი –“გონიო” დაერქვა ჯერ კიდევ XII საუკუნეში. გონიოს ციხის გათხრების დროს აღმოჩენილ იქნა უძველესი წყალსადენი მიღები. ბათუმის ნავსადგურში უზარმაზარ საოკეანო გემებსაც შეუძლია შემოსვლა. სანაპირო ზოლი, რომელიც მთელ სიგრძეზე მიუყვება ბათუმს, უამრავ ქართველ და უცხოელ ტურისტს იზიდავს დასასვენებლად. აქ ტურისტებს შეუძლიათ დღისით ზღვაში იბანან, მზეზე გაირუჯონ, ღამით კი ისეირნონ ბულვარში.¹

ბოლო დროს აჭარას ტურისტული აღმავლობის ტენდენცია აქვს. ბათუმი მშვენიერია. იგი მზადაა მიიღოს ასეულობით ათასი უცხოელი ტურისტი. თუმცა ჯერ კიდევ განუვითარებელია ქალაქის 3/4 ნაწილის – მთისძირის მიმდებარე ტერიტორიის ტურისტული ინფრასტრუქტურა, რის გამოც ვერ ხორციელდება აქტიური ტურისტულ-მარკეტინგული კამპანია დასავლეთის ტურისტულ ბაზარზე. ამიტომ ჯერ-ჯერობით მას შეუძლია მასობრივად მიიღოს მხოლოდ უკრაინის

¹ სოხაძე მ. საქართველოს ატლასი. ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობა. თბილისი, 2008, გვ.- 34.

ნის თურქეთის, აზერბაიჯანისა და სომხეთის ტურისტები. ბათუმი ჯერ კიდევ ვერ აკმაყოფილებს მსოფლიო ტურისტული ინდუსტრიის დასავლურ სტანდარტებს, რის გამოც იგი ვერ იზიდავს ამერიკის, ევროკავშირისა და იაპონიის მკაცრი პრეტენზიების მქონე ტურისტებს. ბათუმის საზღვაო კურორტი კონკურენციას ვერ უწევს თურქეთის საკურორტო ზონებს, რომელთა ტურისტული პაკეტის ღირებულება გაცილებით უფრო დაბალია, ხარისხი კი – მაღალი. ამდენად, ჩვენი ქვეყნის რეგიონთა ტურისტული პოტენციალი ახლო პერიოდში მეზობელი ქვეყნებიდან ჩამოსული ტურისტების მომსახურებაზე იქნება ორიენტირებული.

გურია ფართობით საქართველოს მხარეებს შორის ყველაზე პატარაა, მაგრამ იგი გამოირჩევა მრავალფეროვანი ლანდშაფტით. შესაბამისად ამ მხარეს გააჩნია ტურიზმის განვითარების მნიშვნელოვანი პერსპექტივა. გურიის ტურისტულ პოტენციალს განსაზღვრავს შავი ზღვის სანაპირო ზოლი, გრიგოლეთი და ნაბეღლავი. რეკრეაციული განვითარების დიდი პერსპექტივა აქვს გრიგოლეთის შავი ზღვისპირა ზოლს. მისი ტურისტული პოტენციალია ზღვის ნოტიოსუბტროპიკული ჰავა, მზის ნათების ხანგრძლივობა, ჰაერის ინტენსიური ვენტილაცია. გურიაში ბევრი დაბლობი, ჭაობი და ტბაა. აქ არის ორი წყალუხვი მდინარე – სუფსა და ნატანები.

მხარე მდიდარია მინერალური წყაროებით, რომელთაგან ყველაზე უფრო ცნობილია “ნაბეღლავი”. გურიის დაბლობზე მდებარეობს პალიასტომის ტბა. იგი, ფართობის მიხედვით, მესამეა საქართველოს ტბებს შორის, მაგრამ მისი მაქსიმალური სიღრმე სულ რაღაც 3,2 მეტრია. ციტრუსისა და ჩაის გარდა გურიაში ხარობს ხეხილი, მარცვლეული–სიმინდი და სოიო. გურიაში ზღვისპირა კურორტებიცაა და მთისაც. შავი ზღვისპირას მდებარე კურორტი – ურეკი მაღალი მაგნიტურობით გამოირჩევა. სანაპირო ქვიშა დიდი რაოდენობით შეიცავს მაგნეტიტის ნაწილაკებს. ამიტომ ამ კურორტს განსაკუთრებული სამკურნალო დანიშნულება აქვს. ურეკის სანა-

პიროსთან ზღვა დიდ მანძილზე თხელია. აქ ზამთარი გრილი და მცირენალექიანია, ზაფხული კი – თბილი.

გურიიში, ზღვის დონიდან 2000 მ სიმაღლეზე, მდებარეობს საქართველოს ყველაზე მაღალმთიანი კურორტი ბახმარო, რომელიც მეტად თვალწარმტაცია წიწვოვანი ხეებით, ზღვის ქარებით, ზომიერად გრილი ზამთრითა და თბილი ზაფხულით. ბახმაროს გააჩნია სამთო-სათხილამურო ტურიზმის განვითარების პერსპექტივაც, რადგანაც კურორტს აქვს თოვლის მყარი საფარი, 15-20⁰-ით დახრილი მთის კალთები და 2-3 კმ-ის სიგრძის სათხილამურო ტრასის გაშენების შესაძლებლობა. აქ ზომიერად შერწყმულია ზღვისა და მთის ჰაერი, რაც იენისიდან სექტემბრამდე უამრავ ტურისტს იზიდავს. ტრადიციულად ყოველი წლის 19 აგვისტოს, ფერისცვალების დღესასწაულზე ბახმაროში იმართება დოდი.

სამეგრელო-ზემო სვანეთის რეგიონში ჩამოედინება მდინარე ენგური. ქალაქ ზუგდიდში მდებარეობს XIX საუკუნეში აგებული დადიანების სასახლე. დღეს აქ გახსნილია მხარეთმცოდნეობის მუზეუმი, რომლის უნიკალურ ექსპონატებს შორის საფრანგეთის იმპერატორის ნაპოლეონ მონაპარტის სამ ნიღბთაგან ერთ-ერთი აქ არის დაცული. სამეგრელოს ჰავა ნოტიო და სუბტროპიკულია. იშვიათი ჯიშის მცენარეთა დაცვის მიზნით 1935 წელს აქ შეიქმნა კოლხეთის ნაკრძალი, რომელიც 2006 წელს ეროვნულ პარკად გადაკეთდა. ეს ერთადერთი პარკია საქართველოში, სადაც ხმელეთის გარდა ზღვის სანაპირო ზოლიცაა დაცული. სამეგრელოში ბევრგანაა მინერალური წყაროები. მათ მახლობლად გაშენებულია კურორტები ლეზარდე, მენჯი და ცაიში. ზემო სვანეთში არის ულამაზესი მწვერვალები – შხარა და უშბა. უშბა არის მსოფლიოში ერთ-ერთი ყველაზე ძნელად დასაპრობი მწვერვალი. მისი ორი – ჩრდილოეთი და სამხრეთი მწვერვალები სიმაღლით 4690 და 4700 მ-ია. სოფელ უშგულში დღემდე არის შემორჩენილი უძველესი კოშკები და საკულტო ნაგებობანი. ულამაზესი ბუნება და შუასაუკუნეებისდროინდელი საერო, საკულტო და თავდაცვითი ნაგებობები ძალიან

საინტერესოს ხდის მხარეს უცხოელი ტურისტებისათვის. ზემო სვანეთის ერთ-ერთი ტურისტული კურორტია მესტია. მესტიის მხარეთმცოდნეობის მუზეუმში ბევრი ექსპონატია დაცული. მათ შორისაა 897 წლით დათარიღებული ადიშის ოთხთავი.

რაჭა-ლეჩხუმი და ქვემო სვანეთი კურორტებით მდიდარი მხარეა. რაჭა მდებარეობს დასავლეთ საქართველოში მდინარე რიონის ზედა ნაწილში. მას დასავლეთით ლეჩხუმი ესაზღვრება. რაჭასა და ლეჩხუმს ხშირად ერთად მოიხსენიებენ, რადგანაც მათი ბუნება და ჰავა ძალიან ჰგავს ერთმანეთს. ქვემო სვანეთი კი ზემო სვანეთისაგან შედარებით, რბილი კლიმატით გამოირჩევა. მთიან რაჭაში ადამიანს ჯერ კიდევ ბრინჯაოს ხანაში უცხოვრია, რასაც მოწმობს არქეოლოგიური გათხრების შედეგად აღმოჩენილი ნამოსახლარი და სახელოსნოების ნაშთები (ძვ. წ. აღ-მდე XVIII ს). ამბროლაურის რაიონში მდებარეობს ბუნებრივი გამოქვაბული – საყინულე, სადაც საუკუნოვანი ყინულის უზარმაზარი ღოღარები და გაყინული ჩანჩქერების კასკადებია. ზამთარ-ზაფხულ აქ ტემპერატურა 0⁰C-ზე დაბალია. რაჭის ქედის ჩრდილოეთ კალთაზე არსებობს ფოთლოვანი ტყეები, რაც საუკეთესო პირობაა იმისათვის, რომ აქ სამომავლოდ კურორტი გაშენდეს. ლენტეხის რაიონი (ქვემო სვანეთი) მთაგორიანია, რომლის ერთადერთი მდინარე ცხენისწყალი სათავეს იღებს კავკასიის მთავარ ქედზე. ლამაზი ბუნება ზაფხულობით ქვემო სვანეთისაკენ მრავალ ტურისტსა და ალპინისტს იზიდავს. სპეციალურად მათთვის შექმნილი არის ალპური ბანაკები “აილამა” და “ხესხო”. შოვი წიწვოვან ტყეებში ჩაფლული კურორტია, რომელიც ცნობილია მინერალური წყლების სიუხვით. იგი გაშენებულია ონის რაიონში, რომელიც ყოველ წელს იზიდავს უამრავ დამსვენებელს. ამბროლაურის რაიონში მდებარეობს სოფელი ხვანჭკარა, რომელიც განთქმულია ვაზის იშვიათი ჯიშებით. მისი მეშვეობით აყენებენ ნახევრადტკბილ ღვინოს “ხვანჭკარას”.

მცხეთა-მთიანეთი მდებარეობს თეთრი და შავი არაგვის ხეობებში, რომელიც მცხეთის რაიონის გარდა, აერთიანებს მთიულეთს, ფშავს, ხევსა და ხევსურეთს. სწორედ ხევსურეთშია საქართველოს ყველაზე მაღალი მწვერვალი—მეინვარწვერი, რომელსაც ყოველ ზაფხულს ღაშქრავენ ალპინისტები. აქ მდებარეობს სამთო-სათხილამურო კურორტი — გუდაურიც, რომელიც ყოველ ზამთარს მასპინძლობს ზამთრის სპორტის ქართველ და უცხოელ მოყვარულებს. განსაკუთრებით აღსანიშნავია მცხეთა, რომელიც თვით წარმოადგენს უმნიშვნელოვანეს ისტორიულ-კულტურულ ძეგლს. მცხეთა ჩვენი ქვეყნის უძველესი ქალაქია, რომელიც V საუკუნემდე საქართველოს დედაქალაქი იყო. იგი არაგვისა და მტკვრის შესართავთან მდებარეობს და დღევანდელი საქართველოს ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ტურისტული ადგილია. აქ დგას დიდებული სვეტიცხოველი. ქალაქს თავს დაჰყურებს ჯვრის ტაძარი. აქვეა ზედაზნის მთაც, სადაც ლეგენდის თანახმად, აღმართული იყო ქართველთა ციხე-კოშკები — არმაზი, გაცი და გაიმი.

ხევსურეთის უძველესი სოფელი შატილი ცნობილია უნიკალური ნაგებობებით, რომლებიც ერთსადაიმდე დროს საცხოვრებელიც იყო და ციხე-სიმაგრეც. მართალია დღეს შატილი თითქმის დაცარიელდა, მაგრამ ამ ნაგებობებმა მაინც უცვლელი სახით მოაღწია ჩვენს ეპოქამდე. შატილის რამდენიმე კოშკი მუზეუმად არის ქცეული. სამწუხაროდ დღეს შატილამდე მისასვლელი სამანქანე გზა მოშლილია და იქ მიღწევა ცხენით ან ორხიდიანი მანქანებით არის შესაძლებელი, ისიც მხოლოდ ზაფხულში, როცა თოვლი დნება და ზვავსაშიშროებაც მცირდება, მიუხედავად ამისა, ზაფხულობით შატილს დამსვენებლები არ აკლია.

მცხეთა-მთიანეთს ბევრი ტურისტული ღირსშესანიშნაობა გააჩნია. ამიტომ ეს მხარე ძალიან საინტერესოა მოგზაურთათვის, განსაკუთრებით ალპინიზმის და მთის თავგადასავლების მოყვარულთათვის. აქ ტურისტებს შეუძლიათ ჯიხვებზე ნადირობაც. ამ რეგიონში არის უამრავი ძველი ეკლე-

სია. მნიშვნელოვანია შიომღვიმისა და ზედაზნის მონასტრები, ანანურის ციხე, ეკლესია ღუშეთის რაიონში და XIV საუკუნის გერგეტის სამების ტაძარი, რომელიც მდებარეობს სტეფანწმინდის რაიონში. გერგეტის სამება შთამბეჭდავად მოჩანს კავკასიონის ფონზე. კავკასიონის მწვერვალები მთელი წლის მანძილზე თოვლითაა დაფარული.

ამრიგად, მცხეთა-მთიანეთის რეგიონს გააჩნია მნიშვნელოვანი ტურისტული პოტენციალი: მთები, მეინვარები, ტბები, მთის მდინარეები, ხეობები, ტყეები, ხელუხლებელი ბუნება, ისტორიულ-არქიტექტურული ძეგლები, ცხოველთა და მცენარეთა ენდემური ჯიშები, ტრადიციები, კულტურა, ფოლკლორი და რეწვა, რაც იძლევა კულტურული, სამთო-სათხილამურო ეკოლოგიური, სათავგადასავლო, აღმოჩენითი, სამონადირეო, აგრო-, სამკურნალო და პროფილაქტიკური ტურიზმის განვითარების შესაძლებლობას. მხარეში დომინირებს სამი ტურისტული პროდუქტი: ზაფხულის დასვენება (კლიმატურ-საკურორტო ადგილებში), ზამთრის დასვენება (სამთო-სათხილამურო ადგილებში) და აღმოჩენითი ტურიზმი (ისტორიული ძეგლების ადგილებში). მცხეთა-მთიანეთში სულ 5 კურორტი და 25 საკურორტო ადგილია.

იმერეთი რელიეფის მიხედვით მრავალფეროვანია. ამ ტერიტორიაზე ბევრი ეკლესია-მონასტერია. მათ შორისაა ბაგრატის ტაძარი და დავით აღმაშენებლის თაოსნობით XII საუკუნეში აგებული გელათის სამონასტრო კომპლექსი. ეს უკანასკნელი 1995 წელს, ბაგრატის ტაძართან ერთად, როგორც მსოფლიო მემკვიდრეობის საგანძური, იუნესკომ აღრიცხვაზე აიყვანა. გელათის ტაძარში ბევრი ქართველი მეფეა დაკრძალული. მთავარ კარიბჭეშია დავით აღმაშენებლის საფლავიც. გადმოცემის თანახმად, მეფეს უთხოვია, მისი ნეშტი დაეკრძალათ გელათის მონასტრის შესასვლელში, რათა ნებისმიერ შემსვლელს მისი საფლავის ქვაზე დაედგა ფეხი. საუკუნეების განმავლობაში ქვა გაცვდა და დაიბზარა, ამიტომ ამ კარიბჭით დღეს აღარ სარგებლობენ, თუმცა და-

ინტერესების შემთხვევაში ნებისმიერ ტურისტს შეუძლია მასთან მიახლოება და დათვალიერება.

სათაფლიას ნაკრძალში მდებარე ერთ-ერთი უზარმაზარი მღვიმე 30 მლნ წლის განმავლობაში გამოკვეთა პატარა მდინარემ. მღვიმეს ორი გამოსასვლელი აქვს. ზამთრის მიწურულს, როცა მღვიმის ჩრდილოეთ მხარეს ჯერ კიდევ თოვლი დევს, სამხრეთ ნაწილი ნაირფერი ყვავილებით იფარება. ტურისტს შეუძლია სულ რაღაც 30-35 წუთში ზამთრიდან გაზაფხულში გადაინაცვლოს. ნაკრძალში ბინადრობენ გარეული ფუტკრები, რის გამოც ამ ადგილს “სათაფლია” დაერქვა. სათაფლია იმითაც არის საინტერესო, რომ ეს არის ერთადერთი ადგილი მთელ მსოფლიოში, სადაც ერთმანეთის გვერდიგვერდ აღბეჭდილია მტაცებელი და ბალახისმჭამელი დინოზავრების 200-მდე ნაკვალევი. გამოკვლევებით დადგინდა, რომ 120 მლნ წლის წინ ამ ადგილებში 7 სხვადასხვა სახეობის 25 დინოზავრს გაუვლია. ბალახისმჭამელთა სიმადლე 6 მეტრი, წონა კი 30 ტონა ყოფილა. ვანში აღმოჩენილია ჩვენს წელთა აღრიცხვამდე VIII საუკუნით დათარიღებული 1000-ზე მეტი ოქროს საგანძური, რომლის ნახვაც შესაძლებელია ვანის არქეოლოგიურ მუზეუმში და საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმში. ხარაგაულის რაიონში არსებობს ნუნისის მღვიმე. აქ გადმოედინება ნუნისის თერმული წყარო, რომელიც ცნობილია შესანიშნავი სამკურნალო თვისებებით.

ამრიგად, იმერეთის რეგიონს გააჩნია საუკეთესო ტურისტული რესურსები. საქართველოს სატრანზიტო პოტენციალის რეალიზება მნიშვნელოვანწილად ხდება სწორედ ამ რეგიონის გავლით. იმერეთი მდებარეობს ნოტიო სუბტროპიკულ კლიმატში. მხარის დაბალ- და საშუალომთიან რაიონებში ზღვის გაველენა შესუსტებულია, მაგრამ მათთვის დამახასიათებელია ნოტიო კლიმატი, სადაც ზამთარი ცივია, ზაფხული კი – შედარებით მშრალი და ცხელი. მხარე მდიდარია მინერალური წყლებით, ისტორიული და კულტურული ძეგლებით. იმერეთში ახალი შესაძლებლობები იქმნება

სამედიცინო ტურიზმის განვითარების თვალსაზრისით. 2006 წლიდან ქუთაისში მოქმედებს დასავლეთ საქართველოს ეროვნული სამედიცინო ცენტრი. იგი დღეს ევროპის ერთ-ერთი წამყვანი სამკურნალო დაწესებულებაა, რომელმაც შეძლო სამედიცინო ტურიზმის განვითარება. ქუთაისში სამკურნალოდ ჩამოდიან პაციენტები რუსეთიდან, აზერბაიჯანიდან, თურქეთიდან, გერმანიიდან, შოტლანდიიდან, ესტონეთიდან, უკრაინიდან და ა. შ.

იმერეთში არსებობს აღმოჩენითი და სათავგადასავლო – სამთოქვეითი, სამთო-საცხენოსნო, რაფტინგის და სხვა სახეობის ტურიზმის განვითარების პერსპექტივებიც, რომლის საშუალებასაც იძლევა მთისა და ტყის რესურსები. იმერეთში აგრეთვე არსებობს რელიგიური ტურიზმის განვითარების რეალური პირობებიც. ამჟამად იმერეთში 53 საკურორტო-დასასვენებელი ბაზაა (საირმე, წყალტუბო, სულორი, სიმონეთი, ზვარე, ამაღლება და ა.შ.). წყალტუბო მრავალპროფილიანი, ბალნეოლოგიური კურორტია, თერმული მინერალური წყლებით, რომელიც კურნავს 60 სახის დაავადებას. იმერეთის ტურისტული პროდუქციის პრიორიტეტს კურორტები და გამაჯანსაღებელი ზონები წარმოადგენენ. რეგიონის ღამაში ლანდშაფტი, სამკურნალო წყლები ბალნეოლოგიურ კურორტებს ხდის მიმზიდველს ტურისტებისათვის.

სამცხე-ჯავახეთი მდებარეობს საქართველოს სამხრეთით, სომხეთისა და თურქეთის საზღვარზე. ამ მაღალმთიან მხარეში ძალიან მკაცრი ზამთარი და ცხელი ზაფხული იცის. ტყეები გვხვდება ბორჯომის მხარეში. ბორჯომის მინერალური წყალი მთელ მსოფლიოშია ცნობილი თავისი სამკურნალო თვისებებით. ეს მხარე მდიდარია ისტორიული ძეგლებით, რომელსაც უამრავი ტურისტი და დამთვალიერებელი ჰყავს. აბასთუმანი საქართველოს ერთ-ერთი სამთო კურორტია, რომელიც ასომური და სასუნთქი გზების სხვა დაავადებათა სამკურნალოდ აღიარებული ტერიტორიაა. ატმოსფერო აქ სუფთა და გამჭვირვალეა, ხოლო მტვერი–ნაკლები. მზიანი დღეების რაოდენობა წელიწადში 250-ზე მეტი

ა. ჯავახეთში, წალკისა და ნინოწმინდის საზღვარზე მდებარეობს ჩამქრალი ვულკანი, რომელსაც “ჭიქიანის” მთას უწოდებენ. მასზე აღმართულია 5 მ სიმაღლის ქვის სვეტი. იგი თარიღდება ძვ. წ. აღრ.-მდე II ათასწლეულით.

ერუშეთის მთის კალთაზე გამოკვეთილი ვარძიის სამონასტრო ანსამბლი 500 მეტრზეა გადაჭიმული და 13 სართულისაგან შედგება. X–XII საუკუნეებში აქვე არსებობდა კლდის სოფელი – ანანური, რომელიც დღემდე თითქმის დაუზიანებლადაა შემორჩენილი. სამცხე-ჯავახეთი გამოირჩევა ტბათა სიმრავლით, რომელთა უმრავლესობა ნოემბრიდან მაისის ბოლომდე გაყინულია. სამცხეთ-ჯავახეთშია საქართველოს უდიდესი ტბა ფარავანიც, ზაფხულობით როცა ცხელა, ფარავნის ნაპირებთან უამრავი ტურისტი ადის და რამდენიმე დღის განმავლობაში კარვებში ცხოვრობს.

შიდა ქართლი შემოსაზღვრულია ლიხის, თრიალეთისა და კავკასიონის ქედით. იგი აერთიანებს ხუთ რაიონს. შიდა ქართლის ტერიტორიაზე მდებარეობს არქიტექტურისა და კულტურის მრავალი ძეგლი, ყინწვისისა და სამთავის ეკლესია, რკინის სამონასტრო კომპლექსი, ქვათახევის მონასტერი, ატენის სიონი, იკორთის ტაძარი, ივანე ჯავახიშვილის, იაკობ გოგებაშვილის, ივანე მაჩაბლისა და დიმიტრი ყიფიანის სახლ-მუზეუმები. შიდა ქართლში კავკასიონის ქედზე გადაშლილია ყელის ვულკანური წარმოშობის ზეგანი, რომელზეც ბევრი ტბაა. მათ შორის ყველაზე დიდია ყელის ტბა, საიდანაც სათავეს იღებს მდ. ქსანი. ტბის წყალი მტკნარია. მასში არცერთი სახეობის თევზი არ ბინადრობს. ტბა 7-8 თვის განმავლობაში ყინულითაა დაფარული. შიდა ქართლში უამრავი ისტორიული ძეგლია შემორჩენილი. მათ შორისაა უფლისციხეც – ქალაქი, რომელიც მთლიანად კლდეში არის გამოკვეთილი. უფლისციხე კავკასიის ტერიტორიაზე ერთ-ერთი უძველესი დასახლება იყო. მასზე გადიოდა სავაჭრო გზა. ქალაქს მტრის შემოსევისაგან იცავდა კლდეკარი, რომლის სიმაღლეც 10 მ, სიგრძე კი 150 მეტრია. ამ უძველეს ქალაქში ტურისტს შეუძლია ნახოს სხვადასხვა

დანიშნულების დარბაზი და თეატრის შენობაც კი, სადაც დღემდე არის შემორჩენილი სცენა და მაყურებლისათვის განკუთვნილი ადგილი.

შიდა ქართლის ადმინისტრაციული ცენტრია გორი, რომელშიც დიდი ტურისტული პოტენციალია თავმოყრილი. აქ კლიმატი სუბ-კონტინენტური და ზომიერად თბილია. გორი ყოველთვის წარმოადგენდა შიდა ქართლის თავდაცვის საშუალებას. ამ რეგიონის ისტორიულ-კულტურული ღირებულებებიდან გამომდინარე, იგი გადაიქცა შიდა ქართლის მნიშვნელოვან ტურისტულ ცენტრად. ვიზიტორთა ყველაზე დიდი კონტიგენტი სწორედ 2008 წელს დაფიქსირდა, რაც რუსეთ-საქართველოს ომის შედეგებით იყო გამოწვეული. გორის, ატენის, უფლისციხის მარშუტები ამ რეგიონში იძლევა ტურიზმის განვითარების კარგ შესაძლებლობას. შიდა ქართლის რეგიონში ტურიზმის განვითარების ხელშესაწყობად საჭიროა ტურისტული მარშუტების პაკეტების დამუშავება.

ამ ძველი ქალაქის ცენტრში მაღალ კლდოვან ბორცვზე აღმართულია გორის ისტორიული ციხე-სიმაგრე. გორში ჩასულ ქართველ და უცხოელ ტურისტთა ინტერესს იწვევს იოსებ სტალინის სახლ-მუზეუმიც, რომელიც შედგება სტალინის მემორიალური სახლის, პირადი ვაგონისა და მისი ცხოვრების ამსახველი 7 დარბაზისაგან. ქარელის რაიონში, მდებარეობს ყინწვისის მონასტერი. აქ წმინდა ნიკოლოზის ტაძარში შემონახულია თამარ მეფის პორტრეტი. აღნიშნული ტაძარი აგებულია XII–XIII საუკუნეთა მიჯნაზე. იგი ცნობილია არაჩვეულებრივი კედლის მხატვრობით.

ქვემო ქართლი წარმოდგენილია მრავალფეროვანი ღანდშაფტით. აქ ვრცელ, მოშიშვლებულ ვაკეებს მაღალი მწვერვალები ენაცვლება. ქვემო ქართლი ცნობილია ხუროთმოძღვრული ძეგლებით. მათ შორის უმნიშვნელოვანესია V საუკუნეში აგებული ბოლნისის სიონი. დმანისის ნაქალაქარი იყო შუა საუკუნეების საქართველოს მსხვილი სტრატეგიული ცენტრი. აქ გადიოდა წინა აზიისაკენ გამავალი საქა-

რაენო გზა. დმანისი მთელ მსოფლიოში გახდა ცნობილი აქ აღმოჩენილი პირველყოფილი ადამიანის ნაშთების გამო.

თეთრი წყაროს რაიონში მდებარეობს უძველესი წარმართული სალოცავი-ჭიკჭიკას მენჯირი. თეთრიწყაროს რაიონში, თრიალეთის ქედზე, თეძამისა და ალგეთის წყალგასაყარზე მდებარეობს ბუნების საოცრება – თრიალეთის კლდეკარი. ბუნებას კლდე თითქოს საგანგებოდ შუაზე გაუპია და კარის მსგავსი გასასვლელი წარმოუქმნია. თრიალეთის კლდეკარი ისტორიულად ცნობილი ადგილია. აქ იყო კლდეკარის საერისთავოს ცენტრი, სადაც დღესაც ჩანს XI–XII საუკუნეებში აგებულ ციხე-სიმაგრეთა ნანგრევები. კლდეკარს დიდი სტრატეგიული დანიშნულება ჰქონდა საერისთავოსათვის. სულ რაღაც რამდენიმე მეომარს შეეძლო დღეების განმავლობაში კლდეკარის ვიწრო და მიუდგომელ გასასვლელთან მტრის მთელი ჯარის შეკავება.

კახეთი საქართველოს მხარეებს შორის, ფართობის მიხედვით, ყველაზე დიდია. ის ორ ისტორიულ კუთხეს კახეთსა და თუშეთს მოიცავს. კახეთის ბუნება მრავალფეროვანია. ტურისტებს აქ მოგზაურობის დროს შეუძლიათ იხილონ ნახევარუდაბნოები და მყინვარებით დაფარული მწვერვალები, დიდი ვაკეები და მაღალ მთებში ჩამაღული სოფლები, ალაზნის ვაკე, რომლის შუაშიც გაედინება მდინარე ალაზანი. კახეთშია ნახევარუდაბნოს ლანდშაფტის მქონე ელდარის დაბლობი. თელავი კახეთის მხარის ადმინისტრაციული ცენტრია. ეს ძველი ქალაქი მდიდარია ისტორიული ძეგლებით. ქალაქის ცენტრში დგას მეფე ერეკლე II-ის სასახლე, რომელსაც გარს არტყია ძველი ციხის ნანგრევები. თელავის უმაღლესი ადგილიდან იშლება ალაზნის ველის შთამბეჭდავი ხედი. თელავის მახლობლადაა იყალთოს, შუამთის მონასტრები და ყველაზე მაღალი ტაძარი საქართველოში – ალავერდი, რომლის სიმაღლეც აღწევს 50 მ-ს.¹

¹ სოხაძე მ. საქართველოს ატლასი. ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობა. თბილისი, 2008, გვ.: 52.

კახეთის რეგიონს გააჩნია ტურიზმის განვითარების მნიშვნელოვანი პოტენციალი. ის მდიდარია ისტორიულ-კულტურული ძეგლებით, ღირსშესანიშნაობებით, კულტურული მემკვიდრეობითა და ტრადიციებით. ამიტომ ამ რეგიონში შესაძლებელია საოჯახო, აგრო-, სათავგადასავლო, სამონადირეო და ეკოტურიზმის განვითარება. ბუნებრივ-კლიმატური პირობებისა და მდიდარი ნატურალური კულტურის მრავალფეროვნებიდან გამომდინარე, თუშეთი ფლობს ტურისტული რესურსების დიდ პოტენციალს: ცადაზიდულ, ბუმბერაზ მთებს, თოვლიან-ყინულიან მწვერვალებს, წყალუხვ მდინარეებს, ჩანჩქერებს, ტბებს, დაცულ ტერიტორიებს, ფლორასა და ფაუნას, ხალხურ ტრადიციებს, შინა მეურნეობას და ა. შ.

თუშეთი შეფენილია მთის ფერდობზე, რის გამოც იგი კლიმატურად საგრძნობლად განსხვავდება კახეთის დანარჩენი კუთხეებისაგან. აქ კარგად არის შემორჩენილი მთის მცხოვრებთა ძველი ადამიან-წესები და ტრადიციები. განსაკუთრებული ტექნოლოგიით დამზადებული კახური ღვინო მთელ მსოფლიოში არის ცნობილი. VI საუკუნეში ასურელმა მამა დავითმა დააარსა სამონასტრო კომპლექსი – დავითგარეჯა, რომელიც აერთიანებს 19 მონასტერს. აქ არსებობს ასკეტური ცხოვრებისთვის შესაფერისი მკაცრი ბუნებრივი პირობები. თუშეთში წყალსაც კი საშინლად მწარე გემო ჰქონდა, მაგრამ გადმოცემის თანახმად, მამა-დავითის ღოცვით წყალი გამტკნარდა და დასალევად ვარგისი გახდა. ამ წყაროს, რომელიც დღესაც წვეთობით გამოედინება კლდიდან და ბევრ დაავადებას კურნავს “დავითის ცრემლები” უწოდეს. დავითგარეჯის სამონასტრო კომპლექსი კლდეში არის გამოკვეთილი, რომელიც დღესაც ფუნქციონირებს.

თუშეთი ზღვის დონიდან 4500 მეტრის სიმაღლეზე მდებარეობს. ის ეკუთვნის ალპური ჰავის ზოლს, ჰაერის ზომიერი სინოტივით, მზის ნათების დიდი ხანგრძლივობით, სუსტი ქარებით, ზომიერი ტემპერატურით, ულტრაიისფერ სხივთა სიმრავლით. ზაფხული აქ გრილი და მოკლეა. თუშეთის ტე-

რიტორიაზე მრავალი საფეხმავლო და საცხენოსნო ბილიკია. იგი მდიდარია ლამაზი პეიზაჟებით და ფლორით. თუშეთში შეიძლება განვითარდეს სამონადირეო ტურიზმი. მას გააჩნია დაცული ტერიტორიები, ეროვნული პარკი, ნაკრძალი და ა. შ.

სიღნაღი პატარა და ლამაზი ქალაქია, რომელიც თანამედროვე ეტაპზე ტურისტების საყვარელ ადგილად ითვლება. მათ საშუალება აქვთ, ძველი ქალაქის ვიწრო, ქვით მოკირწყლულ ქუჩებში ისეირნონ, ქალაქის კარიბჭიდან გადახედონ ალაზნის ველს, სიღნაღის ეროვნულ მუზეუმში დაათვალიერონ უამრავი მნიშვნელოვანი ექსპონატი, მათ შორის ქართველი მხატვრის ნიკო ფიროსმანის ნამუშევრები. სიღნაღის მახლობლად ტურისტებს შეუძლიათ დაათვალიერონ ბოდბის დედათა მონასტერი, სადაც წმინდა ნინოა დაკრძალული.

თბილისი გაშენებულია აღმოსავლეთ საქართველოს მტკვრის ხეობაში. მდინარე ქალაქს ორ ნაწილად ყოფს. თბილისი ოთხივე მხრიდან მთებითა და ქედებით არის გარშემორტყმული. ქალაქი თავისივე სახელობის ქვაბულშია მოქცეული. თბილისს მრავალი ღირსშესანიშნაობა აქვს. ქალაქის ერთიანი ხედი ყველაზე კარგად მთაწმინდიდან ჩანს. მთა, რომელიც თბილისს დასცქერის, ასურელი მამა დავითის სახელს ატარებს. დედაქალაქის მთავარი ქუჩა არის რუსთაველის გამზირი. ამ ქალაქში არის მრავალი ისტორიული და თანამედროვე ნაგებობა. ელიას მთიდან ქალაქს თავს დაჰყურებს სამების საკათედრო ტაძარი. იგი უდიდესია საქართველოში და ერთდროულად ათასობით მლოცველს იტევს. შარდენის ქუჩაზე არსებული ძველი სახლები და ევროპული ტიპის ღია კაფეები უცხოელი ტურისტების საყვარელი ადგილია. თბილისს რამდენიმე კულტურული ცენტრი აქვს. მათ შორის ყველაზე საინტერესოა ძველი თბილისი. თბილისის მთავარი მშვენიერებაა ქალაქის უძველესი ნაწილი – ორთაჭალიდან ბარათაშვილის ხიდამდე, ერთმანეთთან აივნებით შეერთებული ძველებური ბანიანი სახლები, პატარა შიდა ეზოები და ვიწრო ქუჩები.

საქართველოში საგარეო ტურიზმის განვითარების ისტორია

საქართველო უძველესი ცივილიზაციის მქონე ქვეყანაა, რადგანაც მისი სახელმწიფოებრიობა ითვლის 3000 წელზე მეტს. იგი გამოირჩევა ძველი ქრისტიანული კულტურით, დამწერლობითა და ტრადიციებით. ჩვენი ქვეყნის კულტურისადმი განსაკუთრებულ ინტერესს იჩენდნენ ძველი ბერძნები და რომაელები. მართლაც საქართველოში ტურიზმის განვითარების ისტორიას საფუძვლად დაედო 30 საუკუნის წინ, ოქროს საწინისის მონახულების მიზნით, მაშინდელ ქართულ სახელმწიფოში “კოლხეთში” არგონავტების ჩამოსვლა. მათი ყურადღება მიიპყრო მედიცინამ, რომელიც იმ დროისათვის საკმაოდ მაღალ დონეზე ყოფილა განვითარებული ჩვენს ქვეყანაში. არსებობს მოსაზრება, რომ ტერმინი –მედიცინა უკავშირდება არგონავტების ლეგენდის ერთ-ერთი გმირის, ქართველი ქალის მედეას სახელს, რომელიც იყო დაუფლებული ხალხურ მედიცინას. ქართული ენა და დამოუკიდებელი დამწერლობა უძველესია მთელ მსოფლიოში. ძველ ქართველ ტომებს – ჰალებებს უკავშირდება მსოფლიო ცივილიზაციის ისეთი სადავებები, როგორიცაა რკინის წარმოება (ჰალებუს ბერძნულად ნიშნავს რკინას). უფრო ადრე კი ძველმა ბერძნებმა საქართველოს დაუკავშირეს ლეგენდარული გმირის პრომეთეს სახელი. ჩვენი ქვეყანა აღიარებულია ღვინის სამშობლოდ, რაც დასტურდება ისტორიის სახელმწიფო მუზეუმში დაცული, ძველ წელთა აღრიცხვით მესამე ათასწლეულში დამზადებული ვაზის სასხლავი იარაღით.

ცნობილია, რომ საქართველოს უწოდებენ „ღვთის მშობლის წილხვედრ ქვეყანას“. აქ არის დამარხული ქრისტეს კვართი, სადაც XI საუკუნეში აღიმართა სვეტიცხოველის დიდებული ტაძარი. ქვეყანაში 12 ათასი ისტორიული ძეგლი და 150 მუზეუმია მრავალი საგანძურით. საქვეყნოდ განთქმულია ქართული სტუმართმოყვარეობა, რომლის შესახებ წერ-

დნენ თავიანთ წერილობით წყაროებში მსოფლიოში ცნობილი მემკვიდრეობები. ქართული ფოლკლორის უნიკალურ ნიმუშებს, ცეცხლოვან ცეკვებსა და მრავალხმოვან ქართულ სიმღერებს აღფრთოვანებაში მოჰყავთ მრავლისმნახველი მსოფლიო ტურისტები. ამ პატარა ქვეყნის ცალკეულ რეგიონში მკვეთრად იცვლება ხალხის ყოფა, დიალექტი, ზნე-ჩვეულებები, ხასიათი, ჩაცმულობა, სამზარეულო, სიმღერები და ცეკვებიც კი. უნიკალურია ქართული სამზარეულო, რომლის მრავალფეროვნება ევრდნობა ათასწლოვან კულტურულ გამოცდილებას.

ძველად მოგზაურობა თვეობით და წლებით გრძელდებოდა. იგი იძლეოდა არამარტო გამოცდილებას, არამედ მრავალმხრივ ინფორმაციას ქვეყნების, ადამიანების და კულტურის შესახებ. საქართველოში ტურისტები უძველესი დროიდან ჩამოდიოდნენ ანტიკური ხანის ნაქალაქარების დასათვალიერებლად, რომელთაც განეკუთვნება: არმაზი (მცხეთა); ციხე-გოჯი (ნაქალაქევი, სენაკი); ანტიკური კოლხეთის რელიგიური ცენტრი – ვანი; ნასტაკისი და ძალისი; კლდეში ნაკვეთი ანტიკური ქალაქი – უფლისციხე და სხვა. მათ რიცხვს განეკუთვნება აგრეთვე IV-VII საუკუნის ადრეული ფეოდალური ხანის უნიკალური ძეგლები – IV საუკუნეში აგებული ძველი გავაზი, V საუკუნეში აგებული ბოლნისის სიონი; VI საუკუნეში აგებული მცხეთა-ჯვარი.

საქართველო თავისი ისტორიის მანძილზე ისეთ ხელსაყრელ პოლიტიკურ გარემოში არასოდეს არ მოქცეულა, როგორც ეს X-XII-სს-ში იყო. მტკვრის გაღმა-ისანში, კლდის პირას დგას XIII საუკუნის ხუროთმოძღვრული ძეგლი, მეტეხის ტაძარი. ამ დროს დამყარდა ინტენსიური სავაჭრო კავშირები აღმოსავლეთის, დასავლეთის, სამხრეთისა და ჩრდილოეთის ქვეყნებთან. იგი დაიქსელა სატრანზიტო გზებით. საქართველო უძველესი დროიდან ასრულებდა ევროპისა და აზიის დამაკავშირებელი ხიდის ფუნქციას. 1454 წლიდან ჯერ 300 წლის განმავლობაში ირანისა და თურქეთის ზეგავლენის, ხოლო ბოლო 200 წლის განმავლობაში, რუსეთის

ზეგავლენის შედეგად ჩვენმა ქვეყანამ დაკარგა ეს უმნიშვნელოვანესი როლი. მხოლოდ 1991 წლის შემდეგ საქართველომ აღიდგინა აღნიშნული ფუნქცია. ჩვენი ქვეყნისადმი უცხოელ ტურისტთა დაინტერესება კიდევ უფრო გაიზარდა 1999 წლის შემდეგ, რაც თბილისთან ახლოს დმანისში აღმოჩენილ იქნა პირველყოფილი ადამიანის ჩონჩხი¹. დმანისის ტერიტორიაზე 1,7 მლნ წლის წინ აფრიკიდან წამოსული ადამიანის უძველესი წინაპარი-ჰომო ერგასტერი ცხოვრობდა, რომელიც ამზადებდა მარტივ იარაღებს, ნადირობდა სპილოზე, ქორაფზე, დათვსა და ვეფხეზე. ამ აღმოჩენით ჩვენი ქვეყანა იქცა პირველი ევროპელის სამშობლოდ.

საქართველოზე გამავალი ე. წ. “აბრეშუმის გზა” მიემართებოდა ინდოეთიდან და ჩინეთიდან ევროპისაკენ. ამიტომ ქვეყნით მოკირწყლული გზებისა და ხიდების, სარკინიგზო და საავტომობილო მაგისტრალების მშენებლობას ოდითგანვე ექცეოდა ყურადღება ჩვენს ქვეყანაში. საერთაშორისო ტურიზმის განვითარებას ოდითგანვე უწყობდა ხელს საქართველოს ყველა კუთხეში აგებული, მეზობელ სახელმწიფოებთან დამაკავშირებელი ავტომაგისტრალები. ლიხის ქედში (რიკოთის უღელტეხილის ქვეშ) გაყვანილმა საავტომობილო გვირაბმა მნიშვნელოვნად გააადვილა დასავლეთ და აღმოსავლეთ საქართველოს შორის მიმოსვლა. ამჟამად მიმდინარეობს ჩქაროსნული სარკინიგზო მაგისტრალისა და ავტობანის მშენებლობა. ქვეყანაში I სარკინიგზო ხაზი გაიხსნა ფოთსა და ზესტაფონს შორის 1871 წელს. წიფის გვირაბმა დააკავშირა აღმოსავლეთ-დასავლეთ საქართველო.

საქართველოს სავაჭრო მარშრუტების განვითარება წარმოუდგენელია დასასვენებელი ადგილების და მოგზაურთა მომსახურებისათვის აუცილებელი, თუნდაც პრიმიტიული ინფრასტრუქტურის ფუნქციონირების გარეშე. საინტერესო ის-

¹ მიქაშვიძე ვ. მიქაშვიძე ჟ. ტურიზმის განვითარების პრობლემები და ტენდენციები. ჟურნ: ტურიზმის სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემები. გამომც. „შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი“, ბათუმი, 2007, გვ. – 32-54.

ტორია აქვს თბილისის ტურისტული რესურსების ფორმირებას. თბილისის ტერიტორიაზე მოსახლეობა უხსოვარი დროიდან ცხოვრობდა. თბილისის მერიის შენობა აგებულია XIX ს-ში გერმანელი არქიტექტორის პროექტის მიხედვით. XIX საუკუნით არის დათარიღებული ოპერისა და ბაღეცის თეატრის შენობაც. აქ ციხეც კი მდგარა. თუმცა თბილისის, როგორც ქალაქად გაშენება უკავშირდება მეფე ვახტანგ გორგასალის სახელს. ძველ თბილისში მდებარეობს XIX საუკუნეში აგებული გოგირდის აბანო და ქარვასლა. დღეს მათ სამუზეუმო დანიშნულება აქვთ. ნარიყალას ციხის ნანგრევები თავს დასცქერის ძველ უბნებს.

კურორტების შექმნა საქართველოში დაიწყო ჯერ კიდევ XIX საუკუნის მეორე ნახევარში. სწორედ ამ დროს იქნა ათვისებული კურორტები: ბორჯომი და აბასთუმანი. ცალკე აგარაკად გადაიქცა კოჯორი, XIX-ე საუკუნის ბოლოდან იწყება შავი ზღვისპირეთის საკურორტო რესურსების ათვისებაც. ხოლო საერთოდ მეცნიერულ დონეზე საკურორტო საქმის გეგმაზომიერი განვითარება დაიწყო 1926 წლიდან.

1990-იან წლებამდე საკურორტო ტურისტული მეურნეობის განვითარებამ მაღალ დონეს მიაღწია. ამ დროისათვის საქართველო იყო მესამე ადგილზე, ტურიზმის განვითარების მიხედვით, რუსეთისა და უკრაინის შემდეგ. აქ გადიოდა 120-ზე მეტი საერთაშორისო და შიდა ტურისტული მარშრუტი, აღირიცხებოდა 600-ზე მეტი სასტუმრო, ტურისტული ბაზა, სანატორიუმი, დასასვენებელი სახლი, კემპინგი და სხვა დაწესებულება.

ყოფილი საბჭოთა კავშირის ქვეყნებისათვის საქართველო თითქმის ერთადერთ სუბტროპიკულ მხარეს წარმოადგენდა. სადაც შეიქმნა მასობრივი ტურიზმის, საკურორტო მეურნეობის და დასვენების მნიშვნელოვანი ობიექტთა ფართო ქსელი. 1990-იან წლებამდე, საქართველოს ტურიზმის მთავარი საფუძველი იყო მეურნეობა და მინერალური წყლები. შვედულების პერიოდში ეს იყო დრო, როცა საქართველო იღებდა 4 მლნ ტურისტს.

იმ პერიოდისთვის ტურისტული საქმიანობა ემყარებოდა ტურისტების განთავსების სახელმწიფო საშუალებებს ან პროფკავშირთა საკუთრებაში მყოფ სასტუმრო სახლებს. ტურისტული ნაკადების მართვა მთელი წლის განმავლობაში ხდებოდა ცენტრალიზებულად. ტურისტული ნაკადები მიემართებოდა უწყვეტად, ყველა მინერალური წყლებისა და სამკურნალო კურორტებისაკენ. საქართველოში, ტურისტული დასვენება ეფუძნებოდა სამკურნალო-საკურორტო წყაროებს. ამრიგად, საბჭოთა პერიოდში, საქართველოში ძირითადად ტურიზმის ორი სახეობა იყო განვითარებული: ესენი იყო: 1. კულტურული ტურიზმი, რომელიც მოიხსენიებოდა როგორც „შემეცნებითი“ ტურიზმი და 2. სამკურნალო ტურიზმი (12 ან 24 დღიანი საგზურით ქვეყნის სხვადასხვა სანატორიუმებსა და განთავსების ადგილებში). დასასვენებელი ან გასართობი ტურიზმი ძირითადად განვითარებული იყო საქართველოს შავი ზღვის სანაპიროზე და იგი კულტურული ტურიზმის ელემენტებსაც შეიცავდა.

ქვეყნის დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ მიმდინარე პოლიტიკურმა და მძიმე სოციალურ-ეკონომიკურმა ფონმა ფაქტობრივად მოშალა და გააჩანაგა სასტუმროების, სანატორიუმების, დასასვენებელი სახლებისა და სხვა ტურისტული ობიექტების უმრავლესობა. 1990-იანი წლების შემდგომი პერიოდი საქართველოს ტურისტულ ცხოვრებაში ძალიან მძიმე და რთული აღმოჩნდა. ჩვენი ქვეყანა, თავისი განსაკუთრებული გეოგრაფიული მდებარეობის მიუხედავად, საერთაშორისო ტურისტული პროცესებისაგან თითქმის იზოლირებული აღმოჩნდა.

ქვეყანას როგორც შიდა, ისე გარე ტურიზმის აღორძინება თითქმის თავიდან მოუხდა. საქართველოში განვითარებული ცნობილი პოლიტიკური მოვლენების შემდეგ (ომები სამაჩაბლოსა და აფხაზეთში) ბევრი სამკურნალო დაწესებულება მთლიანად დაინგრა და გაიძარცვა. სამკურნალო ტურიზმის პროდუქტებზე შიდა ბაზარზე მოთხოვნა დაბალია

ინფრასტრუქტურის განვითარებლობისა და სერვისის დაბალი ხარისხის გამო.

საქართველოს ტურისტულ-საკურორტო პოტენციალი

მსოფლიოში იშვიათია ისეთი სახელმწიფო, რომელიც შეედრება ჩვენს ქვეყანას ტურისტულ-რეკრეაციული რესურსების მიხედვით. ამიტომ იგი მასობრივი ტურიზმის განვითარების უნიკალურ ზონას წარმოადგენს. ტურიზმის სხვადასხვა მიმართულების განვითარებისათვის საქართველოს გააჩნია ხელუხლებელი ლანდშაფტი, მრავალფეროვანი ბუნება, ევროპის უმაღლესი მთები, საინტერესო კულტურული, არქეოლოგიური და არქიტექტურული პოტენციალი. ყველაფერი ეს კი, ერთად აღებული, ქმნის უნიკალურ შესაძლებლობებს მოგზაურობის სხვადასხვა ფორმების დასანერგად.

მართალია, ჩვენს ქვეყანაში პრიორიტეტი მინიჭებული აქვს ტურიზმს, მაგრამ მხედველობიდან გამორჩენილია ის გარემოება, რომ ტურიზმი ეს არის უმძლავრესი ინდუსტრია და ძალიან ბევრ სფეროს მოიცავს, რომელიც ეკონომიკურად მჭიდროდაა ერთმანეთთან დაკავშირებული. ამიტომ მთელი ქვეყნის მასშტაბით, თუნდაც ინფრასტრუქტურის არათანაბრად განვითარება გააუარესებს ტურიზმის განვითარებას. არადა, საერთაშორისო ტურიზმის აქტიურ განვითარებას დიდი მოგების მოტანა შეუძლია ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკისათვის. საქართველოში მკვეთრად შეიცვალა ტურიზმში ადრე არსებული მდგომარეობა. ტურიზმს, როგორც ქვეყნის უმსხვილეს ბიზნესს, თავისი დაწერილი თუ დაუწერელი კანონები აქვს. მისი გათვალისწინება საქართველოსათვისაც აუცილებელია. ეს უპირველესად ეხება ტურიზმის დაგეგმვის ხარისხს, მომსახურების სტანდარტების ამაღლებას, ინფრასტრუქტურის გაუმჯობესებას და სხვა ასპექტებს. საქართვე-

ლოს თავისი ბუნებრივი, გეოგრაფიული, კლიმატური, რეკრეაციული შესაძლებლობებისა და ისტორიულ-კულტურული მემკვიდრეობის გამო, საკურორტო საქმიანობის დიდი პოტენციალი გააჩნია.

უპირველეს ყოვლისა, ჯერ უნდა განისაზღვროს, თუ რა შეიძლება შესთავაზოს საქართველომ უცხოელ ტურისტებს. ჩვენს ქვეყანას გააჩნია კარგი ბუნებრივ-კლიმატური პეიზაჟები: ლამაზი ზღვის სანაპირო, თოვლიანი მთები, (ისევე, როგორც ეს შვეიცარიაში არის ხოლმე), მაგრამ ყველაფერი ეს უნდა იცოდნენ როგორც ევროპის, ისე აზიისა და სხვა სახელმწიფოთა მოქალაქეებმაც, უნდა მოხდეს მათი დაინტერესება საქართველოში ჩამოსვლით, მათთვის შემუშავებული უნდა იქნეს სპეციალური პროგრამა: სად, როგორ და რამდენ ხანს შეეძლება მათ დასვენება? რა ღირსშესანიშნაობების დათვალიერება შეეძლება მათ? როგორია ქართული კერძები, სტუმართ-მასპინძლობა, სერვისის ხარისხი, ტურისტული ინფრასტრუქტურა? აგრეთვე როგორი პირობები იზიდავთ უცხოელ ტურისტებს?

აქედან გამომდინარე, ტურიზმის განვითარება განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ჩვენი ქვეყნისათვის, რადგანაც დღევანდელი ფინანსური და ეკონომიკური კრიზისის პერიოდში, იგი ხელს უწყობს დასაქმებისა და შემოსავლების ზრდას, თანამდევ დარგების აღორძინებას, სტიმულს აძლევს ეროვნული და ადგილობრივი ეკონომიკის განვითარებას, უზრუნველყოფს უცხოური ვალუტის ქვეყანაში შემოდინებას, ეხმარება შედარებით ჩამორჩენილი, დეპრესიული რეგიონების სოციალურ-ეკონომიკურ წინსვლას.¹ ამის შესაბამისად მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული თითოეული კონკრეტული ქვეყნის მოქალაქეთა ტურისტული ინტერესი. თუ გადავხედავთ სტატისტიკურ მონაცემებს აღმოჩნდება, რომ საქართველოში ტურისტული მოტივით მოგზაურობენ თურქეთის,

¹ მიქაშაიძე ვ. მცირე მეწარმეობა – ტურიზმის განვითარების უმნიშვნელოვანესი მიმართულება. ტურიზმი, ეკონომიკა და ბიზნესი. გაომომცემლობა „უნივერსალი“, ბათუმი, 2010, გვ: – 280.

ინგლისის, გერმანიის, ისრაელის, პოლონეთის, ბალტიისპირეთის ქვეყნების, საფრანგეთის, სომხეთის, აზერბაიჯანის, რუსეთისა და უკრაინის მოქალაქეები.

ბუნებრივია, ჩვენს ქვეყანაში ტურიზმი სხვა ქვეყნების მსგავსად ვითარდება, მაგრამ მათ შორის მაინც არსებობს განსხვავება და თანაც საკმაოდ დიდი. ეს ეხება არამარტო ტენდენციებს, არამედ უკვე მიღებულ შედეგებსაც. სწორედ აქედან გამომდინარე, საჭიროა გადავხედოთ ტურისტული ინდუსტრიის ძირითად ტენდენციებს ჩვენს ქვეყანაში. კონკურენცია, რომელიც მთავარი ფაქტორია ტურისტული სერვისის დონის ასამაღლებლად, დღეს საქართველოში საკმაოდ დაბალია.

ბუნებამ უხვად დააჯილდოვა საქართველო ტურისტულ-რეკრეაციული რესურსებით. მსოფლიოში არ მოიძებნება ისეთი ადგილები, სადაც ისეთ მცირე ტერიტორიაზე, რაც ჩვენს ქვეყანას გააჩნია, განლაგებულია ამდენი ერთმანეთისაგან მკვეთრად განსხვავებული ლანდშაფტი. ამიტომ საქართველო, თავისი უნიკალური ბუნებრივ-ეკონომიკური პირობებით, იძლევა ერთ-ერთ ძლიერ ტურისტულ სახელმწიფოდ გადაქცევის შესაძლებლობას. ჩვენს ქვეყანაში უდიდესი საშუალებებია თავმოყრილი ტურიზმის განვითარებისათვის: კოლხეთის დაბლობის სუბ-ტროპიკული ზონა (განუმეორებელი საზღვაო ლანდშაფტით), კავკასიის მთიანეთი (ენით აღუწერელი საზამთრო-საზაფხულო კურორტებით), აღმოსავლეთის მშრალი კლიმატის ჰავა და ა. შ. მსოფლიოში იშვიათია ისეთი ქვეყანა, რომელიც ბუნებრივ-კლიმატური და რეკრეაციულ-ბარნეოლოგიური რესურსებით, ასე უხვად იყოს დვთისაგან “დაჯილდოებული”.

საქართველოს ტურისტულ პოტენციალს განსაზღვრავს შემდეგი ბუნებრივ-კლიმატური სიმდიდრე:

1. შავი ზღვის სანაპირო ზოლი, რომლის სიგრძე ქვეყნის მასშტაბით 318 კმ-ია, წარმოადგენს მასობრივი ტურიზმის განვითარების ძირითად საფუძველს;

2. დიდი და მცირე ზომის კავკასიონის მთაგრეხილები, რომელიც შავიდან კასპიის ზღვამდეა გადაჭიმული და სიგრძით 1500 კმ-ს აღწევს. საქართველოს მთიანეთი სამთო-სათხილამურო ტურიზმისა და ალპინიზმის განვითარებისათვის ქმნის უაღრესად ხელსაყრელ პირობას. კავკასიონის მწვერვალების სიმაღლე 4000 მ-ს აღწევს.¹

3. კურორტები. კლიმატური პარამეტრების ფორმირებას განაპირობებს ხმელთაშუა ზღვისპირეთის ზომიერი, ნოტიო და მშრალი კონტინენტური კასპის ზღვის აუზი.

ჰავა დასავლეთ საქართველოში უპირატესად ნოტიო, სუბტროპიკულია, ხოლო აღმოსავლეთ საქართველოში იგი არის სუბტროპიკულიდან ზომიერისაკენ გარდამავალი. იანვრის საშუალო ტემპერატურა მერყეობს -2° -დან $+3^{\circ}$ -მდე, აგვისტოში იგი $+23$ – $+26^{\circ}$ -ია. დასავლეთ საქართველოში, რომელიც შავ ზღვას ესაზღვრება, მოდის წელიწადში 1000–2800 მმ ნალექი, ხოლო აღმოსავლეთ საქართველოში კი – 300-დან 600 მმ-მდე ნალექი.

საქართველოში მდინარეები მიეკუთვნება შავი და კასპიის ზღვების აუზებს. მრავალფეროვანი და მდიდარია ამ ქვეყნის მცენარეული საფარი. ტყეებს უჭირავს ტერიტორიის $1/3$ -ზე მეტი, ქვედა სარტყელში წარმოდგენილია ხის ფართო-ფოთლოვანი ჯიშები (მუხა, რცხილა, წაბლი, წიფელი და სხვა), ზედამთიან სარტყელში გავრცელებულია წიწვოვანი ტყეები (სოჭი, ნაძვი), ხოლო მაღალმთიან ადგილებში კი – ფიჭვის ტყე. 1800 მეტრზე მაღლა განლაგებულია ალპური მდელოები. ფლორისა და ფაუნის დასაცავად ჩვენს ქვეყანაში შექმნილია ნაკრძალები. საქართველო კურორტების ქვეყანაა, დღეისათვის ჩვენს ქვეყანაში 102 კურორტი და 182 საკურორტო ადგილია, რომელთა უმეტესი ნაწილი მდებარეობს შავი ზღვისპირა და მთიან რეგიონებში. მრავალფეროვანია ქვეყნის საკურორტო რესურსებიც. აღრიცხულია შემდე-

¹ ინწირველი. ტურიზმის განვითარების მდგომარეობა საქართველოში. ჟურნალი „ეკონომიკა“, თბილისი, 2006, №9-10 გვ: 89.

გი სახის სამედიცინო-კარდიოლოგიური, ბაქტერიოლოგიური, ანთროპოლოგიური, გინეკოლოგიური, ნეფროლოგიური, უროლოგიური, დერმატოლოგიური კურორტები.

ამ ქვეყნის კურორტები განლაგებულია სხვადასხვა კლიმატურ ზონაში: ზღვის სანაპიროზე მდებარეობს შესანიშნავი კლიმატური კურორტები. მათგან იღებს სათავეს ჩვენს ქვეყანაში სასტუმროების ტიპის, ისეთი სახლების მშენებლობა როგორიცაა, ქარვასლა, სასვენია, ხანი, სამადლო, იამი და ფუნდუკი. ზღვაში ბანაობის სეზონი ამ კურორტებზე 5 – 6 თვე გრძელდება.

ტურიზმის განვითარებას განსაკუთრებით დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ბათუმისათვის, სადაც ამ სფეროს დიდ პოტენციალს განაპირობებს თბილი სუბ-ტროპიკული ჰავა, მდიდარი ფლორა და ქალაქის უნიკალური ღანდშაფტი. შავი ზღვის ეგზოტიკური სილამაზე კიდევ უფრო მრავალფეროვანს ხდის ბათუმის საკურორტო-ტურისტულ რესურსებს. ამას ემატება ქალაქის შემოგარენში განლაგებული კურორტებისათვის დამახასიათებელი განსხვავებული, ზღვისა და მთის მიკროკლიმატის იშვიათი შეხამება, ქალაქთან ახლომდებარე მცენარეთა და ცხოველთა უიშვიათესი ენდემური და რელიქტური სახეობის დაცული ტერიტორიები, სხვადასხვა დანიშნულების მინერალური წყლები, მათი შესანიშნავი სამკურნალო თვისებები და მრავალი სხვა.

აჭარის რეგიონის და კერძოდ, ბათუმის ტურისტული პოტენციალის სრულყოფილი ათვისების თვალსაზრისით, განსაკუთრებულ ყურადღებას იმსახურებს საზღვაო და სამთო ტურიზმის კომბინირებული გამოყენება. სწორედ ზღვისპირა და სამთო კურორტების ერთობლივი გამოყენება უნდა გახდეს მომავალში ტურიზმის პერსპექტიული მიმართულება, რომელმაც უნდა დააკმაყოფილოს არამარტო შიდა, არამედ უცხოელი ტურისტების მუდმივად მზარდი მოთხოვნილებები. ამიტომ ამ სახის ტურ-პროდუქტზე მუშაობის გააქტიურება არა მარტო ბაზრის სეგმენტის გაფართოების, არამედ ტურისტული შემოსავლის ზრდის უმნიშვნელოვანეს ფაქტორად

უნდა იქცეს. ბათუმის მდიდარი ბუნებრივი რესურსები, მის უშუალო სიახლოვეს მდებარე დაცული ტერიტორიები, საყოველთაოდ ცნობილი ბოტანიკური ბაღი, თვალწარმტაცი ზღვისპირა დასვენების პარკი, ქალაქის ორგანიზებული ულამაზესი სოფლები, ცხოვრების საინტერესო ტრადიციები და ისტორიულ-კულტურული ძეგლების სიმრავლე იძლევა ტურისტული ბაზრის სეგმენტაციის შესაძლებლობას ისეთი მიმართულებებით, როგორიცაა: ეკო-ტურიზმი, აგრო-ტურიზმი, საოჯახო ტურიზმი, სათავგადასავლო ტურიზმი, ბიზნეს-ტურიზმი, შემეცნებითი ტურიზმი და სხვა სახეობა.¹

ზღვის დონიდან 700 მეტრ სიმაღლეზე განლაგებულია ბარნეოლოგიური კურორტები – წყალტუბო, ნაბეღლავი, ზვარე, ნუნისი და სხვა. ზღვის დონიდან 700-1000 მეტრ სიმაღლეზე განლაგებულია ასევე ბალნეოლოგიური კურორტები: ბორჯომი, საირმე, უწერა, სურამი. 1000-1500 მეტრ სიმაღლეზე კი სამთო-კლიმატური კურორტები – აბასთუმანი, წალვერი, ცემი, ფაფა, მანგლისი. მაღალმთიანი ზონის კურორტები 1500 მეტრს ზევით – ბაკურიანი, გულაური, შოვი, ბახმარო, ლეპარდე და სხვა, სადაც წარმატებით მკურნალობენ ფილტვის, ტუბერკულოზის, ასთმის, სისხლნაკლებობის, გულსისხლძარღვთა დაავადებებს და ნერვოზს.²

როგორც ტურიზმის სფეროში განვითარებული ქვეყნების გამოცდილებისა და ჩვენი ქვეყნის შესაძლებლობების შესწავლა გვიჩვენებს, ტურიზმის სტრატეგიული როლი საქართველოს ეკონომიკაში ჯერ კიდევ არ არის სათანადოდ გაცნობიერებული. მას მხოლოდ ქვეყნის ბუნებრივ-კლიმატური პირობებით და რეკრეაციული რესურსებით აფასებენ, თუმცა ტურიზმის ინდუსტრიის წარმატებული განვითარებისათვის საქართველოს შესაბამისი ბუნებრივი პირობებიც გააჩნია. ამ

1. მიქაშაიძე ვ. მიქაშაიძე ჟ. უცხოური ინვესტიციები და ბათუმის საკურორტო ტურისტული სექტორის განვითარების პერსპექტივები. ბიზნესი და მენეჯმენტი. გამომცემლობა „შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი“, ბათუმი, 2010, გვ: 235.

2. მეტრეველი მ. ტურიზმი. II თბილისი, 2003, გვ: – 163.

თვალსაზრისით, იგი მსოფლიო ტურისტული სამყაროსათვის ჯერ კიდევ “აღმოუჩენი” ქვეყანაა. ჩვენი ქვეყნის ტურისტულ შესაძლებლობებს განსაზღვრავს მისი კლიმატი: უნიკალური პირველქმნილი ლანდშაფტები, თერმული სამკურნალო წყლები, ისტორიული ძეგლები, სამკურნალო ტალახები, შავი ზღვის სუბტროპიკული ზონა, მუდმივი თოვლითა და მყინვარებით დაფარული კავკასიონის ქედი, მდიდარი კულტურული და ინტელექტუალური პოტენციალი, მოხერხებული გეოპოლიტიკური განლაგება და სხვა.

მაგრამ მხოლოდ ბუნებრივი უპირატესობები არაა საკმარისი ტურიზმის წარმატებული განვითარებისთვის. ბოლო დროს ტურიზმის სფეროში გაზრდილ მოთხოვნას ვერ აკმაყოფილებს ტრადიციული ტიპის სასტუმროები, რის გამოც გავრცელება ჰპოვა ახალი ტიპის სასტუმროებმა ისეთებმა, როგორიცაა: პოტელი, როტელი, ბოტელი, ფლოტელი, ფლაიტელი, კემპინგი და სხვა. დღესდღეობით საქართველოში ამათგან გავრცელებულია პოტელი. ჩვენი ქვეყნის სატრანზიტო ადგილმდებარეობიდან გამომდინარე, გავრცელების რეალური პერსპექტივა აქვს კემპინგს. რაც შეეხება სხვებს, წარმოების სიძვირის და საქართველოში კაპიტალის დეფიციტის გამო, მათი გავრცელების პერსპექტივა ჯერ კიდევ მცირეა. მსოფლიო გამოცდილება გვიჩვენებს, რომ ტურიზმის ბაზრის გააქტიურება მთელ რიგ ქვეყნებში საინვესტიციო პოლიტიკის ლიბერალიზაციით დაიწყო.

ისეთი ქვეყნისთვის, როგორიც საქართველოა, ტურიზმი და კურორტები ერთმანეთისაგან განუყოფელია. არ არსებობს ტურისტული მარშრუტი, რომელიც გვერდს უვლიდეს კურორტსა და საკურორტო ადგილს, ისევე როგორც წარმოუდგენელია, კურორტებზე დასვენება, მკურნალობა და გაჯანსაღება, რომელსაც არ ავსებდეს კულტურულ-შემეცნებითი, ბუნების გაცნობითი და სხვა სახის ტურისტული მიმართულებები. ძნელად მოიძებნება სხვა რომელიმე ქვეყანა, რომელსაც გააჩნდეს მსოფლიოში ცნობილი ყველა ტიპის სამკურნალო ადგილები: ზღვის კლიმატი, მინერალური წყაროე-

ბი, სამკურნალო ტალახები, სამკურნალო მღვიმეები და სხვა.

საქართველოში ტურისტული პოტენციალის ამოქმედების გზები თანამედროვე ეტაპზე

თანამედროვე ეტაპზე შეინიშნება საქართველოს ტურისტული პოტენციალით უცხოეთის მოწინავე ფირმების დაინტერესების მზარდი ტენდენცია. ჩვენს ქვეყანაში უკვე ფუნქციონირებს საერთაშორისო სტანდარტების მქონე სასტუმროები თბილისში, ბათუმში, ქუთაისში და სხვა დიდ ქალაქებში თუ საკურორტო ზოზენში მაგალითად, შერატონის სასტუმროთა კომპლექსი თბილისსა და ბათუმში, „მარკო პოლოს“ ჯაჭვის ორი სასტუმრო 5 ვარსკვლავიანი სასტუმრო-„მეტეხი“ თბილისში 720 საწოლით და გუდაურში-900 საწოლით და ა. შ.

საქართველოში კარგმა ბუნებრივ-კლიმატურმა პირობებმა ხელი შეუწყო “სოფლის ტურიზმის” მნიშვნელოვან განვითარებას. 1990-იან წლებამდე სეზონის პიკის პერიოდში სხვადასხვა ტურისტული კომპლექსები და კურორტები ვერ აკმაყოფილებდა ყველა დამსვენებელს, მაგრამ მათ შესაძლებლობა ჰქონდათ ტურისტული ობიექტის გარშემო სოფლებში განთავსებულიყვნენ. ასეთ ტურისტებს „მოაგარაკები“ ეწოდებოდათ, ასე დაიბადა საქართველოში “სოფლის ტურიზმი”, მაგრამ დღეს ყველაფერმა ამან სულ სხვა სახე მიიღო. საქართველოში ტურიზმის განვითარებაზე უდიდეს გავლენას ახდენს ტურისტული ბაზრის მოთხოვნები, მომსახურების მაღალი ხარისხი და ყველა იმ ძირითადი ტენდენციების გათვალისწინება, რაც ტურისტულ ბაზარზე წინა პლანზეა წამოწეული. ფაქტიურად ჩვენი ქვეყანა ამ პროცესებს გვერდს ვერ აუვლის. იგი ამ პროცესების უწყვეტი რგოლის ერთ-ერთი შემადგენელი ნაწილია.

ქართული ტურისტული და სამოგზაურო კომპანიები ტურისტებს სთავაზობენ ისეთ შემეცნებით ტურებს, როგორი-

ცაა: ისტორიული ძეგლებისა და არქეოლოგიური მხარეების მონახულება, 4000 მ. სიმაღლის პიკებზე ასვლა, თევზაობა მთის მდინარეებში, კარსტული მღვიმეებისა და უძველესი საცხოვრებელი ადგილების დათვალიერება დასავლეთ საქართველოში, ღვინის სადგენსტაციო ექსკურსიის ორგანიზება კახეთში და ტრადიციულ სამთო დღესასწაულებზე დასწრება თუშეთის სოფლებში. რეგიონებში ტურისტთა უმრავლესობის განთავსება ხდება მცირე და საშუალო ზომის საოჯახო ტიპის სასტუმროებში-საბაზო მომსახურებით. ეს სტუმრებს აძლევს უნიკალურ შანსს ახლოს გაეცნონ ადგილობრივ მაცხოვრებლებს, მათ კულტურასა და ტრადიციებს.

საქართველოში არსებობს ე.წ. კომბინირებული მარშრუტის განხორციელების ტრადიცია. ტურის ხანგრძლივობა გრძელდება 7-დან 21 დღემდე. იგი კომბინირებულია იმიტომ, რომ ითვალისწინებს, როგორც დიდი ქალაქების – თბილისის, ბათუმის, ქუთაისის, თელავის და სხვათა დათვალიერებას, ასევე კურორტებზე – ბორჯომში, წყალტუბოში, ქობულეთში, გულაურში, ბაკურიანში აქტიურ დასვენებას. ასეთი ტურისტული მარშრუტები შეიცავს საინტერესო კულტურულ პროგრამას, მიმოხილვით და თემატურ ექსკურსიებს, მუზეუმებისა და ღირსშესანიშნაობების დათვალიერებას.

საქართველოს ბაზარი მოცულობით მცირეა და შესაბამისად ტურიზმის მაღალი ტემპებით განვითარებისათვის შიდა ბაზარი საკმარისი არ არის. გარე ტურისტული ბაზარი კი საქართველოს ტურ-პროდუქციისათვის ჯერ-ჯერობით ძნელად ასათვისებელია. ამიტომ ადგილობრივი წარმოების ტურ-პროდუქციით შიდა ბაზრის გაჯერება და შემდეგ მისი მასობრივი ექსპორტი ერთ-ერთი პირველი რიგის მაკროეკონომიკური პრობლემაა ჩვენი ქვეყნისათვის. ტურიზმი კი, სხვა დარგებთან შედარებით, ამ პრობლემის გადაჭრის მაღალი დონით გამოირჩევა, რადგანაც ტურისტული პროდუქციის ექსპორტიცა და ადგილობრივი მოხმარებაც უშუალოდ შიდა ბაზრის გაფართოებაზეა ორიენტირებული. აქედან გამომდინარე, დაბეჯითებით შეიძლება ითქვას, რომ აუცილებელია

ქვეყნის ეკონომიკაში ტურიზმისა და კურორტების დარგის რეალური როლის განსაზღვრა.

საქართველოში ტურიზმის კონკურენტუნარიანობის ამაღლებისა და მსოფლიო ბაზარზე საკუთარი ადგილის დამკვიდრების მიზნით განსაკუთრებით დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ქვეყნის ტურისტულ ღირსშესანიშნაობათა რეკლამირებას, საქართველოს, როგორც ახალი ქვეყნის აქტიურად წარმოჩენასა და დანარჩენი მსოფლიოსათვის მის გაცნობას. ტურიზმი ჩვენი ქვეყნის იმიჯია. მისი განვითარება შეუძლებელია მასზე მოქმედი მთელი რიგი ფაქტორების გათვალისწინების გარეშე:

1. ტურიზმი ვერ განვითარდება, თუ ქვეყანა არ არის პოლიტიკურად და ეკონომიკურად სტაბილური;

2. ტურიზმის განვითარება შეუძლებელია ქვეყნის საერთო სოციალურ-ეკონომიკური აღმავლობის გარეშე;

3. ტურიზმს სჭირდება ჰიდროენერგეტიკული კომპლექსის განვითარებული ინფრასტრუქტურა, საერთაშორისო სტანდარტებთან შესაბამისობაში მყოფი საავტომობილო და სარკინიგზო მაგისტრალები, მაღალი სტანდარტების სატრანსპორტო საშუალებები;

4. საქართველოში საერთაშორისო ტურიზმის განვითარებისათვის აგრეთვე საჭიროა მოწესრიგებული საბანკო და სადაზღვეო სისტემა, საზოგადოებრივი წესრიგი და ქვეყნის შიგნით დემოკრატიული, კანონის უზენაესობაზე დაფუძნებული ურთიერთობები;

5. ტურიზმს აგრეთვე სჭირდება სოფლის მეურნეობის, კავშირგაბმულობის და სხვა დარგთა განვითარება;

6. ქვეყანაში უნდა იყოს კულტურისა და ხალხური რეწვის მაღალი დონე, ტურიზმის სფეროში დასაქმებული მაღალკვალიფიცირებული კადრები, მათი გადამზადება-კვალიფიკაციის ამაღლების კურსები და უცხოელ ტურისტთა მოზიდვისთვის სხვა ხელსაყრელი პირობები.

აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ ტურისტულ პროგრამებში ყოველთვის შედიოდა XI საუკუნედ დათარიღებული

სამი დიდი ისტორიული ძეგლი – სვეტიცხოველი, ბაგრატის და ალავერდი, რომლებიც ცნობილი არიან თავიანთი მონუმენტური ფრესკებითა და ნახატებით. იმ ასორმოცდაათი მუზეუმიდან, რომლებიც შედიოდა ტურისტულ პროგრამებში, ყველაზე უფრო ცნობილია ს. ჯანაშიას სახელობის სახელმწიფო მუზეუმი და ოქროს ფონდებით მდიდარი ხელოვნების მუზეუმები.

საქართველოში ტურისტს შესაძლებლობა აქვს დატკბეს არამარტო ულამაზესი ბუნებით და ლანდშაფტით, არამედ 34 ათასი ისტორიული ძეგლით, რომელთაგან 5000-ს სახელმწიფო იცავს. 1994 წლიდან ოთხი მათგანი შევიდა იუნესკოს მსოფლიო ძეგლთა დაცვის სიაში. ესენია: 1. საქართველოს უძველესი დედაქალაქი – ქალაქი-მუზეუმი მცხეთა; 2. XI საუკუნეში აგებული გელათის სამონასტრო ტაძრის კომპლექსი; 3. ბაგრატის ტაძარი, რომელიც აგებულია ქუთაისში XI საუკუნეში და 4. უშგულის სამონასტრო არქიტექტურული ანსამბლი.

ჩვენი ქვეყნის კულტურულ მემკვიდრეობაში განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს საქართველოს სხვადასხვა კუთხის კულტურულ და ყოფით ტრადიციებს. ლანდშაფტური რესურსებისა და ტრადიციული ყოფის შერწყმა დღევანდელი საქართველოს სოფლების დამახასიათებელი პარამეტრია, რომელიც ქვეყანაში ტურიზმის განვითარებისათვის ხელშემწყობ კომპონენტს წარმოადგენს. საქართველოს ტურიზმის ერთ-ერთი ტრადიციული მიმართულებაა მინერალური წყლების ბაზარზე სამკურნალო დაწესებულებებში დასვენების ორგანიზაცია.

პოტენციურად მაღალი შესაძლებლობებია თავმოყრილი ზამთრის კურორტების ზონაში. ტურისტული ბაზრის ამ სეგმენტზე მოთხოვნას ზრდის ტენდენცია ახასიათებს. აღინიშნება უცხოეთის ცნობილი ტურისტული ფირმების დაინტერესება საქართველოს სამთო ტურისტული პოტენციალით. ამდენად, საქართველოს უდიდესი რესურსები გააჩნია საერთაშორისო ტურიზმის განვითარებისათვის, რომელიც საშუა-

ლებას იძლევა უცხოელი დამსვენებლისათვის შეთავაზებული იქნეს მრავალფეროვანი და ხარისხიანი ტურისტული სერვისი. ტურიზმის სიკეთე აისახება არა მარტო ქვეყნის ბიუჯეტში გადახდილი თანხებით, არამედ დასაქმებულ ადამიანებზეც, რაც ძალზე მნიშვნელოვანია საქართველოსათვის.

საერთაშორისო ტურიზმის მარეგულირებელი სამართლებრივი ბაზა საქართველოში

საერთაშორისო ტურიზმის სამართლებრივი უზრუნველყოფის ძირითადი მიზანია დარგის გამართული ფუნქციონირების ნორმატიული უზრუნველყოფა. საერთაშორისო ტურიზმის სამართლებრივი უზრუნველყოფის მთავარი ამოცანაა ცენტრალურ, ტერიტორიულ და ადგილობრივ ხელისუფლებას შორის უფლება-მოვალეობათა გამიჯვნა ტურიზმის დარგში, “თამაშის წესების” დადგენა ტურისტული ინდუსტრიის მონაწილეებისათვის – ტურ-პროდუქციის მიმწოდებლებს, მომხმარებლებსა და სახელმწიფოს შორის, ტურისტული პროდუქციის ხარისხობრივი სტანდარტების დადგენა, ტურისტული რესურსებით სარგებლობის ნორმებისა და ტურიზმის აღრიცხვიანობის წესების დადგენა. საერთაშორისო ტურისტული პროდუქციის წარმოებასა და მოხმარებასთან დაკავშირებით არსებული წესები და ნორმები სავალდებულოა ტურიზმის ბაზარზე მოქმედი აგენტებისათვის.

ტურიზმის მდგრადი განვითარების სტრატეგიის განხორციელებისთვის, პირველ რიგში, აუცილებელია ქვეყანაში დარგის სახელმწიფო რეგულირება ხორციელდებოდეს ტურიზმისა და კურორტების ძირითადი კანონმდებლობით, რომელიც უნდა უზრუნველყოფდეს მაქსიმალურ ლიბერალურობასა და დემოკრატიულობას, აგრეთვე კერძო მეწარმეებისათვის თავისუფალი საქმიანობის პირობების შექმნას. ჩვენს ქვეყანაში ამ მიზნით მიღებული კანონები, სხვადასხვა სახის ადმინისტრაციული დებულებანი და ნორმატიული აქტები,

რომლის შესრულება სავალდებულოა ტურისტულ და საკურორტო საქმიანობასთან დაკავშირებული უწყებების, ფიზიკური და იურიდიული პირებისათვის.¹

1997-1999 წლებში, საქართველოში ტურიზმის სამართლებრივი უზრუნველყოფის მიზნით, მიღებული იქნა შემდეგი კანონები და ნორმატიული აქტები:

1. 1997 წლის 6 მარტი. საქართველოს კანონი **“ტურიზმისა და ტურისტების შესახებ”** – ეს „ჩარჩო-ხელშეკრულება“ კანონით ფუძემდებლური აქტია ტურიზმისა და კურორტების კანონმდებლობაში. 1997–2000 წლებში ამ კანონის სრულყოფის მიზნით, მასში ოთხჯერ იქნა შეტანილი ცვლილებები და დამატებები, რომელიც დარგის განვითარებისათვის, მთელ რიგ მნიშვნელოვან მომენტებს ითვალისწინებდა: მაგ., რეგიონული მმართველობის რგოლების შექმნას, კურორტების სანიტარული დაცვის ზონებში მიწის სარგებლობაში გადაცემისა და გასხვისების საკითხების რეგულირებას და სხვა;

2. 1998 წლის 20 მარტს მიღებული იქნა საქართველოს კანონი **„კურორტებისა და საკურორტო ადგილების სანიტარული დაცვის ზონების შესახებ“**;

3. 1998 წლის 24 დეკემბერს მიღებული იქნა კანონი **„საქართველოში შემოსული და საქართველოდან გასული ტურისტების აღრიცხვის მოწესრიგების შესახებ“**. ეს კანონი ძალიან მნიშვნელოვანია, რადგანაც იგი ტურისტების აღრიცხვიანობის პრობლემას არეგულირებს.

ჩვენს ქვეყანაში გარე ტურიზმის მარეგულირებელ ძირითად დოკუმენტს წარმოადგენს საქართველოს კანონი **“ტურიზმისა და კურორტების შესახებ**, სადაც განსაზღვრულია ტურისტულ საქმიანობასთან დაკავშირებული ძირითადი ცნებები: ტურიზმი, ტურისტი, ტურისტული რესურსები, კურორ-

ტი, საკურორტო ადგილი და ა. შ. კანონის მესამე მუხლში განსაზღვრულია საკურორტო რესურსებისა და მათი სარგებლობის ძირითადი პრინციპები. კანონის V–VIII მუხლებში განსაზღვრულია ტურიზმისა და კურორტების დარგში სახელმწიფო პოლიტიკა და სახელმწიფო რეგულირების პრინციპები, ტურიზმისა და კურორტების დარგის მართვის აღმასრულებელი ორგანოს უფლება-მოვალეობანი დარგის მართვის რეგიონული ორგანიზაციები და ა. შ. კანონის IX–X მუხლებში განსაზღვრულია დარგის ეკონომიკური საქმიანობისა და დაფინანსების ძირითადი მიმართულებანი. კანონის XI–XIII მუხლები ეხება ტურისტული მომსახურების ორგანიზებას, ტურისტების დაზღვევასა და უსაფრთხოებას. XIV მუხლი განსაზღვრავს სახელმწიფოს როლს ტურიზმის სფეროში კადრების აღზრდის, გადამზადებისა და კვალიფიკაციის ამაღლების კუთხით. XV მუხლი ადგენს საერთაშორისო ტურისტულ ორგანიზაციებში საქართველოს მონაწილეობის პრინციპებს.

საქართველოს კანონი **“კურორტებისა და საკურორტო ადგილების სანიტარული დაცვის ზონების შესახებ”** განსაზღვრავს საქართველოს კურორტებსა და საკურორტო ადგილებში ტურისტული ობიექტების განთავსების, მათი სამეწარმეო საქმიანობის, ბუნებრივი-სამკურნალო რესურსებით სარგებლობის და მოსახლეობის განსახლების პირობებს, ადგენს სანიტარული დაცვის ზოგად წესებს, სანიტარული დაცვის ზონების დაპროექტების პრინციპებს. კანონი **“პროდუქციისა და მომსახურების სერტიფიკაციის შესახებ”** მოიცავს ტურისტული ინდუსტრიის იმ ობიექტებს, რომელიც მონაწილეობს ტურისტული პროდუქციის შექმნაში. საქართველოს კანონი **“ლიცენზიებისა და ნებართვების შესახებ”** მოიცავს ლიცენზიების და ნებართვების იმ ჩამონათვალს, რომელიც ეხება ტურ-პროდუქციის შექმნასა და რეალიზაციას. ამ კანონით მთელი რიგი მოსაკრებლების გადახდა უწევთ ტურ-ოპერატორებს, სასტუმროებს, რესტორნებს, კუ-

¹ მიქაშავიძე ჟ. აჭარის ტურიზმის განვითარების პრობლემები და პერსპექტივები. ტურიზმი, ეკონომიკა და ბიზნესი, გამომცემლობა „უნივერსალი“, თბილისი, 2010, გვ: – 95.

რორტებს, გართობის ობიექტებს და ტურისტულ ბაზარზე მოქმედ სხვა ეკონომიკურ სუბიექტებს.

ტურისტულ ბაზარზე შესვლის ადმინისტრაციული ბარიერების მოხსნას, ამ სფეროში კონკურენციის განვითარებას ხელს უწყობს საქართველოს კანონი “თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის შესახებ”. დაზღვევა წარმოადგენს ტურისტული პროდუქციის შემადგენელ ერთ-ერთ მნიშვნელოვან კომპონენტს. სადაზღვევო ურთიერთობები განსაკუთრებით მნიშვნელოვან როლს თამაშობენ საერთაშორისო ტურიზმში. განსაკუთრებული აღნიშვნის ღირსია საქართველოს კანონი “ქობულეთისა და ანაკლიის თავისუფალი ტურისტული ზონების განვითარების ხელშეწყობის შესახებ”, რომლის მიზანია ჩვენს ქვეყანაში ტურიზმის განვითარების ხელშეწყობა. ეს კანონი ადგენს ქობულეთსა და ანაკლიაში სასტუმროების მშენებლობისა და ფუნქციონირების პირობებს, საგადასახადო და სხვა სახის შეღავათებს.

ტურიზმის განვითარებაში აგრეთვე მნიშვნელოვან როლს თამაშობს საგადასახადო და სამოქალაქო კოდექსი. უშუალოდ ტურიზმის სფეროში მოქმედ გადასახადებს განეკუთვნება სასტუმროს, საკურორტო და სათამაშო ბიზნესის გადასახადი. ამ კანონის 99-ე მუხლის I პუნქტის ტ) ქვეპუნქტის თანახმად, ტურისტულ ზონებში მოქმედი სასტუმროები 2026 წლის 1 იანვრამდე მოგების გადასახადისაგან თავისუფლდება სასტუმროთა მომსახურებიდან მიღებული შემოსავალი და ტურისტული ზონის მეწარმე სუბიექტის მიერ მიღებული მიწის ნაკვეთის ღირებულება. აგრეთვე ამ კანონის 168-ე მუხლის 4 პუნქტის ე) ქვეპუნქტის თანახმად, დღგ-საგან თავისუფლდება საქართველოში ტურისტების ორგანიზებული შემოყვანა და მათთვის საქართველოს ტერიტორიაზე ტურისტული მომსახურების პაკეტის მიწოდება. კანონის 206-ე მუხლის 1 პუნქტის ხ) ქვეპუნქტის თანახმად, 2026 წლის 1 იანვრამდე ქონების გადასახადისაგან თავისუფლდება ტურისტულ ზონაში მოქმედ სასტუმროთა მომსახურებასთან დაკავშირებული ქონება. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი

სი ადგენს ტურისტული პროდუქტის ელემენტების განმსაზღვრელ ნორმებს, ტურისტული სერვისის ხელშეკრულებასთან დაკავშირებულ საკითხს.¹

თანამედროვე ეტაპზე საქართველოში ტურიზმის განვითარებას, მის სამართლებრივ მხარეს არეგულირებს საქართველოს ტურიზმის ეროვნული სააგენტო. იმის გამო, რომ ტურიზმი მჭიდრო კავშირშია მეურნეობის მრავალ სხვა დარგთან, ამიტომ მისი განვითარების და მართვის სფეროში დიდი მნიშვნელობა აქვს სხვა, მომიჯნავე დარგთა სამეურნეო საქმიანობის მარეგულირებელ საკანონმდებლო ბაზას. ეს პირველ რიგში ეხება რეგიონული ტურისტული და საკურორტო ცენტრების ზონებად დაყოფას, მიწათსარგებლობის კონტროლს და ტურისტულ ნაგებობებში მშენებლობასთან დაკავშირებული ნორმების განსაზღვრას. ტურისტული და საკურორტო ობიექტების ფუნქციონირებისა და ექსპლუატაციისათვის მნიშვნელოვანია ადმინისტრაციული წესები, რაც უკავშირდება ჯანმრთელობის დაცვას, სანიტარულ-ჰიგიენურ მდგომარეობას, სახანძრო უზრუნველყოფასა და სატრანსპორტო მომსახურებას. აქედან გამომდინარე, საჭიროა მოხდეს აღნიშნული ნორმატიული ბაზრის მონიტორინგი ევროპულ კანონმდებლობასთან.

ჩვენს ქვეყანაში საერთაშორისო ტურიზმის განვითარებისათვის აგრეთვე მნიშვნელოვანია გარემოსდაცვითი კანონმდებლობა, განსაკუთრებით კი დაცულ ტერიტორიებთან და ეროვნულ პარკებთან დაკავშირებული საკანონმდებლო ბაზა. ტურიზმის განვითარების საქმეში დიდი როლი ენიჭება საგადასახადო კანონმდებლობას და სამოქალაქო კოდექსს. 1993 წლის ივნისში საქართველოს პარლამენტის მიერ მიღებული იქნა დადგენილება „**მსოფლიო ტურისტული ორგანიზაციის ტურიზმის ქარტიისა და ტურისტის კოდექსის აღიარების შესახებ**“. აღნიშნული კუთხით მნიშვნელოვანია საკუთრების

1. ჩაგანავა პ. ტურიზმის პოლიტიკა. გამომცემლობა „უნივერსალი“, თბილისი, 2012, გვ. – 73–92.

ფორმების განსაზღვრა. კერძოდ: საქართველოში დღემდე მიღწეულ მაკროეკონომიკურ სტაბილიზაციაში მნიშვნელოვანი როლი ეკუთვნის რეფორმებს, რომელთა ქვაკუთხედი საკუთრებითი ურთიერთობების დამკვიდრებაა.

1998 წლის 22 თებერვალს საქართველოს პრეზიდენტის №84 ბრძანებულებით მიღებული იქნა კანონი „**საქართველოში ტურიზმისა და კურორტების განვითარების ღონისძიებათა შესახებ**“, რომლის შესაბამისადაც მოხდა ტურისტული და საკურორტო ობიექტების ინვენტარიზაცია. აღიარებული იქნა 374 ობიექტი, მათ შორის 157 ტურისტული და 247 საკურორტო ობიექტი. საერთო სიმძლავრეებით – 85564 საწოლ-ადგილით. მათ შორის, 35952 საწოლ-ადგილი ტურისტული დანიშნულებისაა, ხოლო 49612 საწოლ-ადგილი კი – საკურორტო. ძირითადად, ტურისტული და საკურორტო ობიექტების პრივატიზება მოხდა კონკურსის, აუქციონის, იჯარა-გამოსყიდვისა და პირდაპირი მიყიდვის მეთოდით. 2010 წლის იანვრის მდგომარეობით ქვეყანაში პრივატიზებულია 102 ტურისტული და საკურორტო ობიექტი.¹

ინვესტიციების მოზიდვის დროს იქმნება ინვესტირებისათვის უპირატესი ხელშეწყობის საკანონმდებლო ბაზის ფორმირების აუცილებლობა. ტურისტული თვალსაზრისით, მსოფლიოში მოწინავე 14 ქვეყნის გამოცდილებიდან ჩანს, რომ განვითარების სხვადასხვა ეტაპზე მათ განსხვავებული გზა გაიარეს. მიღებული ეფექტი კი მოსალოდნელს ყოველთვის აჭარბებდა. მაგალითისათვის თურქეთიც კმარა, სადაც 10 წლის განმავლობაში აშენდა მსოფლიო მნიშვნელობის კურორტები – ანტალია და ქემერი. მნიშვნელოვანი შედეგებია მიღწეული ტუნისში, კუბაში, ჩინეთსა და კვიპროსში.

საინტერესოა ამ მხრივ საბჭოური თანაცხოვრების ისტორიის მქონე რესპუბლიკების მიღწევებიც. მაგ., უზბეკეთში უცხოელი ინვესტორებისათვის მნიშვნელოვანი შეღავათებია

¹ საქართველოს ტურიზმის ეროვნული სააგენტოს მასალები. თბილისი, 2011.

შემოდებული: ისინი თავისუფლდებიან მოგების გადასახადიდან პირველი 7 წლის განმავლობაში, სასტუმროებისა და სხვა ტურისტული ობიექტების დანადგარების შემოტანა თავისუფლდებულია საბაჟო, ქონების, მიწის გადასახადებისა და ა. შ. საქართველოში ტურიზმის განვითარების ხელშეწყობის მიზნით დიდი მნიშვნელობა აქვს სახელმწიფოს მხრიდან ეკონომიკის ამ დარგის აგრესიულ ექსპანსიასა და ინტენსიურ მოტივაციას, რომელიც პირდაპირპროპორციულ კავშირშია ტურიზმის სახელმწიფო რეგულირებასთან.

ტურიზმთან დაკავშირებულ ნორმატიულ აქტებს გამოსცემენ არამართო საკანონმდებლო ხელისუფლების ორგანოები, არამედ აღმასრულებელი ხელისუფლების წარმომადგენლებიც. მაგალითად, საქართველოს პარლამენტის მიერ მიღებული კანონი შეიძლება საფუძვლად დაედოს აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის კანონს, რომელიც, თავის მხრივ, შეიძლება განსაზღვრავდეს ბათუმის საკრებულოს მიერ მიღებულ კანონს. ეს უკანასკნელი, თავის მხრივ, შეიძლება მოიცავდეს ბათუმის მერიის მიერ გამოცემულ განკარგულებებს და ბრძანებებს, წესებსა და ნორმატივებს.

საქართველოს ტურიზმის ეროვნული სააგენტო შედის ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს შემადგენლობაში. საჯარო სამართლის იურიდიული პირი საქართველოს ტურიზმის ეროვნული სააგენტო შეიქმნა საქართველოს პრეზიდენტის №646 ბრძანებულების საფუძველზე, რომელიც განსაზღვრავს სააგენტოს შექმნის, კონტროლისა და უფლება-მოვლების საკითხებს. ამ საკანონმდებლო აქტის საფუძველზე საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრომ გამოსცა №1-1/1564 ბრძანება ტურიზმის ეროვნული სააგენტოს დებულების შესახებ, რომლითაც განისაზღვრება სააგენტოს მუშაობის მიზნები და ამოცანები, მისი მართვის პრინციპები, სტრუქტურა, დაფინანსების წყაროები და ა. შ. სწორედ აღნიშნული სააგენტო განსაზღვრავს და წარმართავს საქართველოს ტურიზმის პოლიტიკას. სახელმწიფო საკუთარ თავზე იღებს ტურიზმის

დარგის მნიშვნელოვანი ამოცანების რეალიზაციის ვალდებულებას.

ამის მაგალითია საქართველოს კანონი “მაღალმთიანი რეგიონების სოციალურ-ეკონომიკური და კულტურული განვითარების შესახებ”. კანონის მეორე მუხლის თანახმად, მაღალმთიანი რეგიონების სოციალურ-ეკონომიკური და კულტურული განვითარების საფუძველია მეურნეობის შემდგომი სახეები: 1. სასოფლო-სამეურნეო წარმოება: მეცხოველეობა, მებოსტნეობა, მეხილეობა, მეფუტკრეობა, თევზის მოშენება, სამონადირეო და სატყეო მეურნეობა; 2. სამრეწველო წარმოება: ბუნებრივი სიმდიდრის ათვისება, გადამამუშავებელი მრეწველობა, შინარეწვა, განახლებადი ენერგეტიკა და მცირე კესები; 3. ტურიზმი, საკურორტო და რეკრეაციული მეურნეობა. მეურნეობის ზემოთ ჩანოთვლილი სამივე მიმართულება მეტ-ნაკლებად მოქმედებს ტურისტების მომსახურებაზე.

კანონის მეოთხე მუხლის თანახმად, მაღალმთიანი რეგიონების სოციალურ-ეკონომიკური და კულტურული განვითარების მიზნით საქართველოს ხელისუფლება ამუშავებს შედგენიან საკრედიტო-საინვესტიციო პროგრამას, რომელიც ხელს შეუწყოს ტურიზმის, საკურორტო და რეკრეაციული მეურნეობის განვითარებას, ისტორიული და არქიტექტურული ძეგლების დაცვას, რესტავრაციას და ტურიზმის სამსახურში ჩაყენებას, სამთო-სათხილამურო სპორტის სხვა სახეობათა განვითარებას, არქეოლოგიური სამუშაოების წარმატებით ჩატარებას, სამეურნეო და სოციალურ-კულტურული ტრადიციების აღორძინება-განვითარებას, ტრადიციული ხალხური რეწვის სხვადასხვა დარგის (მეთუნეობის, ჭედურობის, ხეზე კვეთის, მეჭურჭლეობის, ქსოვის, ქარგვის, ნაბდის თელვის, ხალხურ საკრავთა წარმოების და სხვათა) განვითარებას, სახალხო ოსტატებთან შეგირდულ სწავლებას, მცირე და საშუალო მეწარმეობის განვითარებას ადგილობრივი ბუნებრივი და შრომითი რესურსების რაციონალური გამოყენების გზით, მაღალმთიანი რეგიონების მოსახლე-

ობის საყოფაცხოვრებო და სამეურნეო საქმიანობის ელექტროენერგიის უზრუნველსაყოფად მცირე სიმძლავრის ელექტროსადგურთა მშენებლობას, ენერგიის განახლებადი წყაროების ამოქმედებას, მაღალმთიანი რეგიონებისათვის კადრების მომზადებას და დაცული ტერიტორიების განვითარებას.

რეგიონულ დონეზე ტურიზმის განვითარება განისაზღვრება რიგი სამართლებრივი აქტებით: საქართველოს კონსტიტუციური კანონის – “აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის სტატუსის შესახებ” თანახმად, აჭარის რეგიონის მმართველობის ქვეშ შედის: ტურიზმის, კულტურისა და სპორტის საკითხები, რომელშიც შედის ადგილობრივი მნიშვნელობის კულტურული ძეგლების მოვლა-პატრონობა, ურბანიზაციის პრობლემის, ადგილობრივი მშენებლობის, საავტომობილო გზებისა და კომუნიკაციების მოწესრიგება, სოფლის მეურნეობის, სამონადირეო საქმისა და სატყეო მეურნეობის მართვა.

ამდენად, აჭარის რეგიონის ტურისტული პროდუქციის მრავალი ელემენტის რეგულირება შედის რეგიონული ხელისუფლების კომპეტენციის სფეროში. ამ მიზნით შექმნილია მრავალი სამართლებრივი აქტი, რომელიც განსაზღვრავს აჭარის მთავრობის კომპეტენციებს ტურიზმის პოლიტიკის სფეროში, არეგულირებს ტურისტულ-სარეკრეაციო პროცესებს, ტურისტულ ობიექტებთან დამაკავშირებელი გზების მოვლა-პატრონობის პრინციპებს, ტურისტული ობიექტების მშენებლობის საკითხებს კურორტებსა და საკურორტო ადგილებში, დაცული ტერიტორიების მიმდებარე ზონებში, წყალდაცვით ზონებსა და შავი ზღვის სანაპირო ზოლში.

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ხელისუფლების კომპეტენციაში შედის “ტურიზმის ორგანიზების შესახებ” კანონის შემუშავება, რომელიც განსაზღვრავს აჭარის რეგიონის ტერიტორიაზე ტურიზმის ორგანიზების პრინციპებს, არეგულირებს ტურიზმის დარგში წარმოშობილ ურთიერთობებს, ადგენს ადგილობრივი თვითმმართველობის კომპეტენ-

ციებს ტურიზმის სფეროში, განსაზღვრავს ტურიზმის თვითრეგულაციის სფეროს, დარგის ფინანსური უზრუნველყოფის საკითხებს და ტურისტული ორგანიზაციების გაერთიანების პრინციპებს.

ადგილობრივ დონეზე ტურიზმის სფეროსთან დაკავშირებულ საკითხებს არეგულირებს მთელი რიგი ნორმატიული აქტები. მაგ., ბათუმის მუნიციპალიტეტში ტურისტული ინფრასტრუქტურის შექმნა-შენარჩუნება ევალება ქ. ბათუმის მერიის კეთილმოწყობის სამსახურს, რომლის კომპეტენციებში შედის: შიდასაქალაქო გზების, მწვანე საფარის, ტროტუარების, სკვერების, გარე განათების ობიექტების, სანიაღვრე არხების, წყალსაცავების, ხიდების, მცირე არქიტექტურული ფორმის შენობა-ნაგებობების მოვლა-პატრონობა და ა. შ.

ტურისტული ობიექტების ტურ-პროდუქციის ინფრასტრუქტურული ელემენტებით უზრუნველყოფაში მნიშვნელოვან როლს თამაშობს არქიტექტურისა და ურბანული დაგეგმარების სამსახური. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი ტურისტული ობიექტების მუშაობის რეგულირება შეიძლება მოხდეს სხვადასხვა სახელმწიფო სტრუქტურის მიერ ერთობლივად. მაგ., საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვა, ბუნებათსარგებლობა, ეკოლოგიური უსაფრთხოების უზრუნველყოფა, დაცული ტერიტორიების მოვლა, გარემოს, ისტორიული და კულტურული ძეგლების დაცვა, ტურიზმის საკითხების კოორდინაცია და ა. შ.

ტურიზმის სფეროში მიღებული კანონმდებლობა, სამწუხაროდ მოძველებულია, რადგანაც მისი მიღების შემდეგ 10-15 წელი გავიდა. დროის ამ ინტერვალში ქვეყანაში ბევრი რამ შეიცვალა როგორც ეკონომიკურად, ისე პოლიტიკურად. მოძველებული საკანონმდებლო ბაზა ხელს უშლის დარგის განვითარებას. 1990-იანი წლების მეორე ნახევრიდან მიღებული საკანონმდებლო აქტებმა, ამ ნაკლოვანებათა მიუხედავად, დიდი როლი შეასრულა ტურისტული პრობლემების გადაჭრაში.

ტურისტული რესურსების დაცვასთან დაკავშირებული კანონმდებლობა

არსებობს მთელი რიგი სამართლებრივი აქტებისა, რომელიც არეგულირებს ტურისტული პროდუქციის ცალკეულ ელემენტს. მაგ., კულტურული მემკვიდრეობის, გარემოს დაცვის სფეროს. საქართველოს კანონი “გარემოს დაცვის შესახებ” არეგულირებს ურთიერთობით საკითხებს გარემოს დაცვისა და ბუნებათსარგებლობის სფეროში, საქართველოს ტერიტორიული წყლების, საჰაერო სივრცის, კონტინენტური შედღისა და განსაკუთრებული ეკონომიკური ზონის ჩათვლით. კანონი ადგენს გარემოს დაცვის ძირითად პრინციპებს, სახელმწიფოსა და მეწარმე სუბიექტებს შორის უფლება-მოვალეობებს გარემოს დაცვის სფეროში, განსაზღვრავს ეკონომიკურ მექანიზმებს ამ სფეროში, გარემოზე მავნე ზემოქმედების ინფორმაციულ უზრუნველყოფას, გარემოს ტურისტული დატვირთვის ნორმებს, ეკოლოგიური ექსპერტიზის ჩატარების პრინციპებს და დაცული ტერიტორიების ეკოსისტემების დაცვის საკითხებს.

აღნიშნული კანონის განხილვა აუცილებელია იმიტომ, რომ საქართველოში ჩამოსული ტურისტები ბუნებრივ ღირსშესანიშნაობათა დათვალიერებისა და გარემოსთან შეხებისას, სწორედ ამ კანონს ექვემდებარებიან. საქართველოს კანონი “დაცული ტერიტორიების სისტემის შესახებ” განსაზღვრავს დაცულ ტერიტორიათა დაარსების, დაგეგმვის, კატეგორიების შერჩევისა და ფუნქციონირების საფუძვლებს. დაცული ტერიტორიები მოიცავს გადაშენების პირას მყოფი გარეული ცხოველების და ველურ მცენარეთა გენოფონდს. აღნიშნული კანონი მნიშვნელოვანია, რადგანაც “მწვანე ბუნებით” დაინტერესებული და მშვიდ გარემოს მონატრებული უცხოელი ტურისტები სწორედ დაცული ტერიტორიების დათვალიერებით არიან დაინტერესებულნი. კანონი განსაზღვრავს დაცული ტერიტორიების კატეგორიებს: სახელმწიფო ნაკრძალის, ეროვნული პარკის, ბუნებრივი ძეგლის, ალკვეთი-

ლის, დაცული ლანდშაფტის, მრავალმხრივი გამოყენების ტერიტორიისა და მსოფლიო მემკვიდრეობის უბნის ცნებებს. კანონი განსაზღვრავს დაცული ტერიტორიების განვითარების გეგმის საფუძვლებს.

დაცულ ტერიტორიებს განეკუთვნება ბორჯომ-ხარაგაულის დაცული ტერიტორია, ბორჯომ-ხარაგაულის ეროვნული პარკი, იმერეთის მღვიმეების დაცული ტერიტორია, კოლხეთის დაცული ტერიტორია, მტირალას ეროვნული პარკი, თუშეთის, ლაგოდეხისა და ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიები, თბილისის ეროვნული პარკი და ა. შ. საქართველოს ტყის კოდექსი არეგულირებს ტყის რესურსების რაციონალური გამოყენების პრინციპებს, მათი ტურისტულ-რეკრეაციული მიზნებით სარგებლობის საფუძვლებს. საქართველოს კანონი „წყლის შესახებ“ განსაზღვრავს წყლის რესურსების ტურისტული მოტივით გამოყენების მექანიზმს. ამ თვალსაზრისით წყალი შეიძლება გამოყენებული იქნეს რეკრეაციისათვის (დასვენება, ტურიზმი და ა. შ.) და სამონადირეო მეურნეობისათვის. საკურორტო მიზნით წყლის გამოყენების წესი განისაზღვრება დებულებით „საკურორტო წყალსარგებლობის ლიცენზიის შესახებ“.

საქართველოს კანონი „ატმოსფერული ჰაერის დაცვის შესახებ“ განსაზღვრავს კურორტებსა და საკურორტო ზონებში, სანიტარული დაცვის ზონებში და დაცულ ტერიტორიებზე ატმოსფერული ჰაერის დაცვის განსაკუთრებულ მოთხოვნებს. საქართველოს კანონი „ცხოველთა სამყაროს შესახებ“ ადგენს სამონადირეო მეურნეობის შექმნისა და ფუნქციონირების ძირითად პრინციპებს, ახდენს ტურიზმის განვითარებისა და ცხოველთა დაცვის მიზნების შეხამებას. ტურისტული მარშრუტების შემუშავებისა და დასვენების ადგილების მოწყობისას გათვალისწინებულ უნდა იქნეს გარეულ ცხოველთა საბინადრო პირობების შენარჩუნების შესაძლებლობა. საქართველოს კანონი „კულტურული მემკვიდრეობის შესახებ“ მიზნად ისახავს ჩვენი ქვეყნის კულტურული მემკვიდრეობის დაცვას და ამ სფეროში წარმოქმნილი სა-

მართლებრივი ურთიერთობების მოწესრიგებას, აღმოჩენილი კულტურული მემკვიდრეობის პირველადი დაცვის რეჟიმსა და არქეოლოგიურ სამუშაოთა პირობებს. კულტურული მემკვიდრეობის დაცვას ახორციელებს საქართველოს კულტურის, ძეგლთა დაცვისა და სპორტის სამინისტრო. ამით მთავრობა ცდილობს კულტურული მემკვიდრეობის შენარჩუნება-აღდგენას და ტურიზმის ინფრასტრუქტურის განვითარებას.

ტურიზმის განვითარებისათვის დიდი მნიშვნელობა აქვს საავტომობილო გზების რეაბილიტაციას, რომლის დროს წარმოქმნილ სამართლებრივ ურთიერთობას არეგულირებს საქართველოს კანონი „საავტომობილო გზების შესახებ“. საავტომობილო გზები იყოფა საერთაშორისო, შიდასახელმწიფო და ადგილობრივი მნიშვნელობის გზებად. მათ შორის ტურიზმის განვითარებისათვის, კურორტებზე, დასვენების ადგილებზე, სპორტულ კომპლექსებთან, ისტორიულ-კულტურულ ძეგლებთან, სამეცნიერო ცენტრებთან, რკინიგზის სადგურებთან, საზღვაო ნავსადგურებთან და სხვა ტურისტულ ობიექტებთან მისასვლელად მნიშვნელოვანია ადგილობრივი გზები. სწორედ ამ ტიპის გზებით მიიღწევა სარეკრეაციო ტერიტორიამდე, რომლის განვითარების ძირითადი პოტენციალია ტურიზმი და რეკრეაცია. იგი მოიცავს ბუნებრივ და კულტურულ კომპლექსებს, ტურისტულ-საკურორტო ინფრასტრუქტურის ობიექტებს, რომელიც შეიძლება გამოყენებული იქნეს ტურისტის დასასვენებლად, მის რეკრეაციულ მოთხოვნილებათა დასაკმაყოფილებლად.

საქართველოში საგარეო ტურიზმის რეგულირების გზები

ტურისტული საქმიანობის მარეგულირებელ კანონთა მიღება პრობლემის ერთი მხარეა, ხოლო მისი აღსრულება კი – მეორე. თუ კანონის პრაქტიკაში ამოქმედების დროს გამოვლინდა ძალიან ბევრი სამართალდარღვევა, მაშინ კანონი ძალიან მკაცრია და ზედმეტად ბევრ შემზღუდავ ბარიერს მო-

იცავს, ან კანონის მკაცრად ადმინისტრირება ხდება. პირიქით, თუ კანონის ამოქმედების შედეგად გამოვლინდა ცოტა რაოდენობის სამართალდარღვევა, მაშინ ან კანონია ზედმეტად ლიბერალური და არ მოიცავს ბევრ აუცილებელ შემზღუდავ ბარიერს ან კანონის ადმინისტრირება ძალიან შესუსტებულია და ტურისტებმა გამონახეს კანონის გვერდის ავლით, არალეგალურად მათი მიზნების მიღწევის გზები, ანუ მაღალია კორუფციის დონე. მაგ., საქართველოში ტურისტების სტატისტიკური აღრიცხვის შესახებ კანონის ამოქმედების მიუხედავად ტურისტების სრულყოფილი აღრიცხვა ვერ ხერხდება. ამის მიზეზი შეიძლება იყოს სტატისტიკური დაკვირვებისა და აღრიცხვის არასწორად შემუშავებული მექანიზმი, ან აღმასრულებელი ორგანოს არასწორად შერჩევა, აღრიცხვის ძალიან რთული, მოცემული ადამიანური რესურსების პირობებში პრაქტიკულად განუხორციელებელი პროცესი და ა. შ.

ტურისტული საქმიანობის მარეგულირებელ კანონთა ამოქმედების შედეგად ტურიზმის ბაზრის მიერ მიღებული სარგებელი შეიძლება ბევრად ჩამორჩეს ამ კანონთა ამოქმედებაზე გაწეულ დანახარჯებს. კანონის პირდაპირი ადმინისტრირების გარდა, შეიძლება წარმოიქმნას მთელი რიგი თანამდევ დანაკარგებიც. მაგ. კანონის არასაკმარისად გამჭვირვალობა იწვევს კორუფციის გაღრმავებას. მაგ., ტურისტების სტატისტიკური აღრიცხვისათვის შეიძლება საჭირო გახდეს დამკვირვებელთა, ანალიტიკოსთა და სხვა უამრავ პერსონალთა დაქირავება, რაც დიდ ხარჯებთანაა დაკავშირებული. გარდა ამისა, დამკვირვებლებსა და სასტუმროებს შორის ტურისტების შემცირებული ოდენობით აღრიცხვის მიზნით შეიძლება განვითარდეს კორუფცია და ა. შ. არაადეკვატურ ღონისძიებათა გატარებით ზარალდება ტურისტული ინდუსტრია და მასთან დაკავშირებული დარგები.

ტურისტულ ბაზარზე ტურისტული საქმიანობის მარეგულირებელი ნებისმიერი კანონის მიღება იწვევს ტურისტულ ობიექტებზე დამატებით ვალდებულებათა დაწესებას, მოთხ-

ოვნების გამკაცრებას, რომელთაგან ზოგიერთი ტურისტული ობიექტი იხურება, ზოგიც კი ამ გამკაცრებული მოთხოვნების დაკმაყოფილების მიზნით, იძულებულია დამატებითი ინვესტიციები განახორციელოს მის ორგანიზაციაში, რაც, თავის მხრივ, იწვევს ტურისტული ობიექტების მხრიდან საქონლისა და მომსახურების მიწოდების შეზღუდვასა და ტურპროდუქციაზე დაწესებულ ფასთა ზრდას.

დროის ხანმოკლე ინტერვალში ტურპროდუქციაზე მოთხოვნის ვარდნის შედეგად ზარალდება როგორც მომხმარებელი, ისე მიმწოდებელი, მაგრამ დროის ხანგრძლივ პერიოდში ტურისტული ობიექტების სერვისის ხარისხის ამაღლების ხარჯზე, სხვა კონკურენტი ქვეყნებიდან და რეგიონებიდან უფრო მაღალი გადახდისუნარიანობის მქონე ტურისტების “გადმოქანვის” ხარჯზე, მოხდება ტურიზმის დარგში შემოსავლების ზრდა. როგორც აქ მოყვანილი ანალიზიდან ჩანს, ტურიზმის დარგის საკანონმდებლო რეგულირება საბოლოო ჯამში ბაზარზე ახდენს დადებით გავლენას. თუ თავდაპირველად იგი “ამკაცრებს” ტურისტულ ცხოვრებას, გრძელვადიან ეტაპზე მოთხოვნების ასეთი “გამკაცრება” ტურისტულ ინდუსტრიას მოუტანს დამატებით სარგებელს.¹

კანონი “საქართველოს საკონსულო დაწესებულებების შესახებ” არეგულირებს ჩვენი ქვეყნის საკონსულოების უფლება-მოვალეობებს, რომელიც იცავს საქართველოს მოქალაქეების, ფიზიკური და იურიდიული პირების უფლებებსა და ინტერესებს საზღვარგარეთ. საქართველოს კანონი “უცხოელთა სამართლებრივი მდგომარეობის შესახებ” არეგულირებს უცხოელი ტურისტების საქართველოში შემოსვლის, ყოფნის, სატრანზიტო გავლისა და ჩვენი ქვეყნიდან გასვლის სამართლებრივ საფუძვლებს, განსაზღვრავს უცხოელთა უფლება-მოვალეობებს, მათი გაძევების ფორმებს, პროცედურას, გაძევების პროცესში მონაწილე სახელმწიფო დაწესებულებ-

2. ჩაგანავა პ. ტურიზმის პოლიტიკა. გამომცემლობა „უნივერსალი“. თბილისი, 2012, გვ.: – 92-112.

ბათა კომპეტენციებსა და პასუხისმგებლობას. კანონი არეგულირებს ვიზის გაცემის პროცედურას. ორდინალური ვიზა გაიცემა იმ უცხოელებზე, რომლებიც საქართველოში მოემგზავრებიან ჩვენი ქვეყნის იურიდიულ და ფიზიკურ პირთა მოწვევით, ტურიზმის, მკურნალობისა და ახლობელთა მონახულების მიზნით.

საქართველოში შემოსასვლელი ვიზები გაუქმებულია ევროკავშირიდან, აშშ-დან, კანადიდან, იაპონიიდან, შვეიცარიიდან, ლიხტენშტეინიდან, ნორვეგიიდან და სხვა მაღალგანვითარებული ქვეყნებიდან შემოსული ტურისტებისათვის. კანონი “საქართველოში შემოსული და საქართველოდან გასული ტურისტების აღრიცხვის მოწესრიგების შესახებ” შეიქმნა ჩვენს ქვეყანაში შემოსული და საქართველოდან გასული ტურისტების, ერთდღიან ვიზიტორთა აღრიცხვისა და სტატისტიკურ მონაცემთა შექმნის მიზნით. ტურისტული მომსახურების გამწვევი ორგანიზაციები ვალდებული არიან ტურისტებს აცნობონ ჩვენს ქვეყანაში ვიზიტთან დაკავშირებით ინფიცირების რისკის, აცრებისა და სხვა პროფილაქტიკურ ღონისძიებათა შესახებ. ტურიზმისა და კურორტების დარგის მართვის აღმასრულებელი ხელისუფლების უფლებამოსილი ორგანო ამუშავებს ტურისტების დაცვისა და უსაფრთხოების პროგრამას, კოორდინაციას უწევს მის განხორციელებას.

ტურიზმის განვითარების დაგეგმვაში სახელმწიფოს წამყვანი როლი აკისრია. სწორედ იგი არეგულირებს დარგის განვითარების პრიორიტეტებს, რათა თავიდან იქნეს აცილებული დარგის მკვეთრი ეკონომიკური რყევებ-კრიზისი ან სტიქიური განვითარება, განსაკუთრებით მყიფე ეკო-სისტემების მქონე რაიონებში. ამ სფეროში სახელმწიფოს როლის ზრდა კი შეუძლებელია ტურიზმის კომპლექსური განვითარების სახელმწიფო პროგრამის შემუშავების გარეშე.

სახელმწიფომ რეგიონულ დონეზე წამყვანი როლი უნდა შეასრულოს ტურისტული პოლიტიკის განსაზღვრაში, რადგანაც იგი ზემოქმედებს ქვეყნის როგორც ცალკეულ დარგთა, ისე მთლიანი ეკონომიკის განვითარებაზე. ამიტომ ტუ-

რისტულ პოლიტიკაში გათვალისწინებული უნდა იქნეს როგორც სოციალური და ეკონომიკური, ისე ეკოლოგიური ასპექტები. ტურისტულ პოლიტიკას საფუძვლად უნდა დაედოს მდგრადი და უსაფრთხო განვითარების კონცეფცია. ტურიზმის მდგრადი განვითარებისათვის აუცილებელია დარგის სახელმწიფო რეგულირება ხდებოდეს “ტურიზმისა და კურორტების შესახებ” კანონმდებლობით, რომელიც უნდა უზრუნველყოფდეს მაქსიმალურ ლიბერალურობასა და თავისუფალი საქმიანობის პირობების შექმნას.

საქართველოში ტურიზმის მართვის უმაღლესი სახელმწიფო ორგანოებია: სამინისტროები, დეპარტამენტები და სამმართველოები. ეს ორგანიზაციები სხვადასხვა ქვეყანაში ერთმანეთისგან განსხვავდებიან ფუნქციური დატვირთვით. მაგალითად, კანადაში არსებობს ტურიზმისა და სპორტის სამინისტრო, იტალიაში – ტურიზმის, სპორტისა და სანახაობების სამინისტრო, ესპანეთში – ტურიზმისა და ინფორმაციის სამინისტრო; ინდოეთში – სამოქალაქო ავიაციის და ტურიზმის სამინისტრო, კონგოში – ტურიზმის, თავისუფალი დროისა და გარემოს სამინისტრო და ა. შ.

თანამედროვე ეტაპზე საქართველოს კანონით „ტურიზმისა და კურორტების შესახებ“ ჩვენს ქვეყანაში ეკონომიკის ამ დარგის მარეგულირებელ სახელმწიფო ორგანოს ეწოდა “ტურიზმისა და კურორტების სახელმწიფო დეპარტამენტი”, რომელიც შემდეგ გადაკეთდა ტურიზმის ეროვნულ სააგენტოდ. იგი ვალდებულია საქართველოს ტურიზმის და საკურორტო რესურსები აღიაროს ეროვნულ სიმდიდრედ, ხოლო სახელმწიფომ იგი უნდა დაიცვას. მართალია სახელმწიფო ტურიზმს აღიარებს ეროვნული კურორტებისა და ეკონომიკის განვითარების ერთ-ერთ პრიორიტეტულ მიმართულებად, მაგრამ იგი ჯერ კიდევ ვერ ქმნის ტურისტული და საკურორტო საქმიანობისათვის ხელსაყრელ გარემო-პირობებს. ჩვენს ქვეყანაში ტურიზმის განვითარების ხელშესაწყობად საჭიროა საქართველოში არსებობდეს ძლიერი პროფესიული ტურისტული გაერთიანებები, რომელთაც შეეძლებათ შექ-

მნან დარგის განვითარებისათვის ხელსაყრელი გარემო, დაიცვან ტურ-ოპერატორთა ინტერესები, საკუთარ თავზე აიღონ დარგის განვითარებისათვის საჭირო ღონისძიებების გატარება.

ერთი რომელიმე მიმართულებით მომუშავე ტურ-ოპერატორების სპეციალიზაციის გაღრმავებით იზრდება მათი პროფესიონალიზმი და ფირმაც იმკვიდრებს თავის ადგილს კონკურენციულ ტურისტულ ბაზარზე, რომელიც იდენტიფიცირდება მოგზაურობის ერთ მიმართულებასთან. სამწუხაროდ ჩვენი ტურისტული კომპანიების უმრავლესობას კვლავაც ახასიათებს კომპლექსური, უნივერსალური ტურისტული მომსახურების შეთავაზება. მათი მომსახურების ჩამონათვალში ბევრია ურთიერთშეუთავსებელი სერვისის სახეები, რაც უცხოელ ტურისტებში იწვევს არჩეული სერვისის ხარისხის მიმართ ეჭვს და გაოცებასაც იმასთან დაკავშირებით, თუ როგორ შეუძლია საქართველოში მოქმედ ერთ პატარა ტურისტულ ფირმას (ჩვენი ქვეყნის ტურისტული სააგენტოების უმრავლესობა ხომ მცირეა თანამშრომელთა რაოდენობით და შემოსავლებით) ვთქვათ რელიგიური და სამონაღირეო ტურების წარმატებით ორგანიზება.

საქართველოში ტურიზმი, როგორც მომსახურების კომპლექსური და სპეციფიკური დარგი, ეკონომიკის დამოუკიდებელ სექტორად ჩამოყალიბების პროცესშია. ჩვენს ქვეყანაში ტურიზმი დივერსიფიცირებული დარგთაშორისი კომპლექსია, რაც განსაზღვრავს ეკონომიკაში მის ორმაგ დანიშნულებას. სწორედ დივერსიფიკაციისა და დარგთაშორისი კავშირების მაღალი დონის გამო, ტურიზმი ითვლება, ეკონომიკის სხვა დარგებთან შედარებით, მაღალი ეკონომიკური დატვირთვის სფეროდ როგორც ეროვნულ, ისე ადგილობრივ დონეზე.

ამრიგად, საქართველო, თავისი თვითმყოფადი კულტურით, უძველესი ისტორიული და არქიტექტურული ძეგლებით, უნიკალური კლიმატით, რეკრეაციული შესაძლებლობებითა და ხელსაყრელი გეოგრაფიული მდებარეობით იძლევა ინფრასტრუქტურის შემადგენელ იმ კომპონენტებს, რომე-

ლიც ქმნის ქვეყანაში ტურიზმის განვითარების საფუძველს. ტურისტული პოტენციალის მაქსიმალურ ამოქმედებას შეუძლია ჩვენი ქვეყნისათვის მრავალი პოზიტიური შედეგის მოტანა, რომელთაგან აღსანიშნავია: დასაქმების ზრდა, სიღარიბის დაძლევა, საბიუჯეტო და სავალუტო შემოსავლების მიღება, ეკონომიკის დივერსიფიკაცია, გარემოს დაცვის გაქტიურება, მსოფლიო მშვიდობის უზრუნველყოფა, საერთაშორისო ურთიერთგაგების ხელშეწყობა და ა. შ.¹

საქართველოში უცხოელ ტურისტთა ჩამოსვლების განსაკუთრებული გააქტიურება შეიმჩნევა 2004 წლიდან, მას შემდეგ, რაც მთავრობამ ფართომასშტაბიანი ბრძოლა დაიწყო კორუფციის დაძლევის, სასამართლოს რეორგანიზაციის, საგადასახადო ლიბერალიზაციის, ბიზნეს-კლიმატის გაუმჯობესების, კრიმინალთან ბრძოლის და სხვა სფეროში. ამ დარგის აღმავლობისათვის საჭიროა ყველა სამინისტროსა და უწყების ძალისხმევის გაერთიანება, მათი მოქმედების კოორდინაცია. ტურისტული კომპლექსი არის ერთიანი სისტემა, რომლის ერთი კომპონენტის გამოკლებაც მოშლის მის მოქმედებას.²

რეზიუმე:

ამრიგად, საქართველო მდებარეობს ევროპის უკიდურეს სამხრეთ-აღმოსავლეთ ნაწილში, კავკასიაში. კავკასია მოიცავს ტერიტორიას შავ, აზოვისა და კასპიის ზღვებს შორის. კავკასიონის ქედი მას ყოფს ორ ნაწილად, ჩრდილოეთ (იმიერ) და სამხრეთ (ამიერ) კავკასიად. ჩვენი ქვეყანა მდებარე-

1. ბოლქვაძე ბ. ტურიზმის სახელმწიფო და რეგიონული რეგულირების ასპექტები. ტურიზმის განვითარების სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემები. გამომცემლობა „ბათუმის უნივერსიტეტი“, ბათუმი, 2007, გვ.-109-112.

² მიქაშაიძე ვ. მიქაშაიძე ჟ. ბათუმის საკურორტო-ტურისტული მეურნეობა-განვითარების პრობლემები და პერსპექტივები. აჭარის სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემები (XII). გამ. „შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი“. ბათუმი, 2010, გვ. – 189.

ობს ამიერკავკასიის დასავლეთ ნაწილში. საქართველოში მრავალფეროვანი ბუნება და კლიმატი. აქ არის მაღალი, მყინვარებით დაფარული მწვერვალები, გაშლილი ვაკეები, დაბურული ტყეები, ქვიშიანი ნახევარუდაბნოები, ალპური ველები, ჭაობები. დასავლეთ საქართველოში პავა თბილი და ნოტიოა. ზღვის სანაპიროსთან ხშირად წვიმს. აღმოსავლეთ საქართველოს უკიდურეს სამხრეთ-აღმოსავლეთში ძალიან ცხელა. ჩვენი ქვეყანა მრავალფეროვანია თავისი მთა-ბარით, მდინარეებით, ტბებით, წიაღისეულით, ცხოველთა და მცენარეთა სამყაროთი. საქართველოში თავად ბუნებამ შექმნა ისტორიული ძეგლები – მღვიმეები, უდაბნოს სვეტები და გაქვავებული ტყეები. ტურიზმი საქართველოში ეკონომიკის განვითარების პრიორიტეტულ მიმართულებად აღიარებული. მისი პრიორიტეტულობის საფუძველი დარგის ექსპორტტევადობაა.

შავი ზღვის სანაპიროზე გაშენებულია ბევრი კურორტი: ბიჭვინთა, გაგრა, სოხუმი, ურეკი, ქობულეთი, მახინჯაური, ბათუმი და ა. შ. მოხერხებული პლაჟებით, რბილი ზამთრითა და ხანგრძლივი ზაფხულით გამორჩეული კურორტები 4-5 თვის განმავლობაში მასპინძლობს დამსვენებლებს. ზოგიერთ კურორტს მხოლოდ მისთვის დამახასიათებელი ხიბლი აქვს. ურეკი ცნობილია მაგნეტური ქვიშით, მახინჯაური, გაგრა და სოხუმი კი–მინერალური სამკურნალო წყაროებით. მცირე ფართობის მიუხედავად, საქართველოს ტერიტორიაზე უფრო მრავალფეროვანი კლიმატია, ვიდრე ავსტრალიის მთელ კონტინენტზე, რომელიც ტერიტორიულად 110 საქართველოს ჩაიტევდა. ჩვენი ქვეყნის მთიან რეგიონებში რამდენიმე თვეს თოვლი დევს. აქ ზაფხულობითაც კი გრილა. ზღვასთან ახლოს პავა ტენიანია. ტურისტი რაც უფრო მოშორდება ზღვას, ამინდიც იცვლება.

საქართველოში შესანიშნავი პირობებია შექმნილი საერთაშორისო ტურიზმის განვითარებისათვის. მისი კურორტების ძირითადი ნაწილი მდებარეობს მთიან და შავი ზღვისპირა რაიონებში. ზოგიერთი მათგანი გამოირჩევა ჯანსაღი

კლიმატით, ბუნებრივი ღირსშესანიშნაობებით. ბევრგან კარგად არის შემონახული ქართველი ხალხის უძველესი კულტურა, ტრადიციები, საინტერესო არქეოლოგიური და ღიდე-ბული არქიტექტურული ძეგლები. ჩვენს ქვეყანაში არის სამკურნალო მინერალური წყლებით მდიდარი ადგილებიც. ზოგან კი ყველა ეს ღირსშესანიშნაობა ერთად არის თავმოყრილი, რაც საბოლოო ჯამში ქმნის ზღაპრულ სანახაობას.

საქართველოში სუსტადაა განვითარებული ტურისტული ინფრასტრუქტურა, როგორც მორალურად, ისე ფიზიკურად. გაცვეთილია მოქმედი მატერიალურ-ტექნიკური ბაზა. საქართველოში ტურიზმის კონკურენტუნარიანობის ამაღლებისა და მსოფლიო ბაზარზე საკუთარი ადგილის დამკვიდრების მიზნით განსაკუთრებით დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ქვეყნის ტურისტულ ღირსშესანიშნაობათა რეკლამირებას. თანამედროვე ეტაპზე საქართველოს კანონით „ტურიზმისა და კურორტების შესახებ“ ჩვენს ქვეყანაში ეკონომიკის ამ დარგის მარეგულირებელ სახელმწიფო ორგანოს ეწოდა “ტურიზმისა და კურორტების სახელმწიფო დეპარტამენტი”, რომელიც შემდეგ გადაკეთდა ტურიზმის ეროვნულ სააგენტოდ. იგი ვალდებულია საქართველოს ტურიზმის და საკურორტო რესურსები აღიაროს ეროვნულ სიმდიდრედ, რომელიც სახელმწიფომ უნდა დაიცვას. მართალია სახელმწიფო ტურიზმს აღიარებს ეროვნული კურორტებისა და ეკონომიკის განვითარების ერთ-ერთ პრიორიტეტულ მიმართულებად, მაგრამ იგი ჯერ კიდევ ვერ ქმნის ტურისტული და საკურორტო საქმიანობისათვის ხელსაყრელ გარემო-პირობებს. ტურიზმის ეფექტიანი და წარმატებული ფუნქციონირება შეუძლებელია ამ დარგის სახელმწიფო რეგულირების, ტურისტული პოლიტიკისა და ტურიზმის განვითარების კომპლექსური სახელმწიფო პროგრამის შემუშავების გარეშე. მთავრობამ, როგორც ცენტრალურ, ისე რეგიონულ დონეზე დიდი როლი უნდა ასრულოს ტურისტულ პოლიტიკაში.

ძირითადი ტერმინოლოგია:

- “ტბათა მხარე”;
- “შიშველი” ადგილი;
- “მტირალა”;
- “გაქვავებული ზღვის ტალღები”;
- „მზის ტაძარი”;
- “თოვლიანი უფსკრული”;
- “გოდერძის განამარხებული ტყე”;
- “აილამა” და “ხესხო”;
- “სათაფლია”;
- “ჭიქიანის მთა”;
- “დავითის ცრემლები”;
- „ღვთის მშობლის წილხვედრი ქვეყანა”;
- “აბრეშუმის გზა”;
- ჰოტელი, როტელი, ბოტელი;
- ფლოტელი, ფლაიტელი, კემპინგი;
- “მოაგარაკები”;

ტესტები:

1. დიდი და მცირე ზომის კავკასიონის მთაგრეხილები შავიდან კასპიის ზღვამდეა გადაჭიმული და სიგრძით აღწევს:
 - ა) 1800 კილომეტრს; ბ) 150 კილომეტრს;
 - გ) 1500 კილომეტრს; დ) 15 კილომეტრს.
2. საქართველოში მდინარეები ჩაედინება:
 - ა) შავ ზღვაში;
 - ბ) შავი და კასპიის ზღვების აუზებში;
 - გ) კასპიის ზღვაში;
 - დ) შავი და აზოვის ზღვების აუზებში.
3. ტურიზმს შეუძლია შემდეგი პოზიტიური შედეგების მოტანა ჩვენი ქვეყნისათვის:
 - ა) დასაქმება; ბ) სიღარიბესთან ბრძოლა;
 - გ) სახელმწიფო, შემოსავლების მიღება;

- დ) ინფრასტრუქტურის განვითარება;
- ე) ყველა ზემოთ ჩამოთვლილი პასუხი სწორია.

4. ტურისტული პოლიტიკის რეგიონულ დონეზე განსაზღვრაში წამყვანი როლი უნდა შეასრულოს:

- ა) სახელმწიფომ;
- ბ) ადგილობრივმა თვითმმართველობამ;
- გ) რაიონების ხელმძღვანელობამ;
- დ) მუნიციპალიტეტებმა.

თავი 15. საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების მდგომარეობა საქართველოში

ამრიგად, საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიულ მიმართულებებში ტურიზმი უმნიშვნელოვანეს პრიორიტეტად გვევლინება. დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ, ჩვენი ქვეყანა გახდა რა საერთაშორისო სამართლის სუბიექტი, ფართო შესაძლებლობა მიეცა მსოფლიო ასპარეზზე გასვლისათვის. საქართველო აქტიურად თანამშრომლობს უცხოეთის ქვეყნებთან და საერთაშორისო ორგანიზაციებთან ისეთ სფეროებში, როგორიცაა: პოლიტიკა, ეკონომიკა, ადამიანის უფლებების დაცვა, ეკოლოგია, ტრანსპორტი, ტურიზმი, განათლება, კულტურა, მეცნიერება, ვაჭრობა, საბაჟო საქმე და სხვა. 1990-იანი წლების შემდეგ ჩვენი ქვეყანა მრავალ საერთაშორისო ორგანიზაციაში გაწევრიანდა. 1993 წლიდან იგი არის ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციის წევრიც. ჩვენი ქვეყნისათვის თითოეული დარგის განვითარება წარმოდგენილია სხვა ქვეყნების ბაზრებისგან მოწყვეტით, ამიტომ ორიენტაცია საერთაშორისო ორგანიზაციების მხრიდან წარმოდგენილ ძირითად საკითხებზე ამსუბუქებს არსებული პრობლემების გადაწყვეტაზე გაწეულ ძალისხმევას.

საქართველოს დიდი შესაძლებლობები აქვს, რომ გახდეს ტურისტების მიმდები ქვეყანა. თუმცა ცივილიზებული ქვეყნებიდან ჩამოსულ ტურისტებს მაღალი კლასის მომსახურება და ინფრასტრუქტურა ესაჭიროებათ. ამ თვალსაზრისით, მნიშვნელოვანია ტურიზმის ისეთი პოლიტიკის გატარება, რომელიც აგებული იქნება საერთაშორისოდ აპრობირებულ მოთხოვნებზე, ტურისტული მომსახურების ხარისხისა და სტანდარტის უზრუნველყოფაზე. აღნიშნული საერთაშორისო სტანდარტების მიღწევა მარტივდება ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციასთან აქტიური თანამშრომლობის პირობებში.

საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების დინამიკა საქართველოში

საქართველო, ყოფილი საბჭოთა კავშირის ფარგლებში 1990-იან წლებამდე ტურიზმის განვითარების ერთ-ერთი ცენტრი იყო. სულ რაღაც ოციოდე წლის წინ საქართველოში როგორც შიდა, ისე გარე საზღვრებს 4-5 მილიონი ტურისტი კვეთდა. ჩვენს ტერიტორიაზე გადიოდა 95 საერთაშორისო და 90-მდე შიდა ტურისტული მარშრუტი, მაგრამ არსებული ეკონომიკურ-პოლიტიკური კავშირების გაწყვეტამ საკმაოდ დააზარალა დარგი. დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ საქართველოში განვითარებულმა მოვლენებმა თითქმის მთლიანად გაანადგურა საკურორტო ზონაში არსებული სასტუმროების, სანატორიუმების, დასასვენებელი სახლებისა და სხვა ტურისტული ობიექტების უმრავლესობა. ჩვენს ქვეყანაში გართულებულმა კრიმინოგენულმა მდგომარეობამ დიდი ზიანი მიაყენა ქვეყნის იმიჯს, რამაც უარყოფითი გავლენა იქონია სამამულო ეკონომიკაზე.

1990-იანი წლების შემდეგ საბჭოთა კავშირის დაშლამ, სამოქალაქო ომმა, თავსმოხვეულმა შიდა რეგიონულმა კონფლიქტებმა, მწვავე პოლიტიკურ-ეკონომიკურმა კრიზისმა, რეფორმების დროს დაშვებულმა შეცდომებმა, ამ სფეროში გამოცდილების უქონლობამ, ჰიპერინფლაციამ და, აქედან გამომდინარე, მოსახლეობის გადატანებამ მეტად არასახარბიელო სოციალურ-პოლიტიკური ფონი შეუქმნა ტურიზმის განვითარებას, 1990-იანი წლების დასაწყისში, საქართველოში დატრიალებული პოლიტიკური მოვლენების შედეგად, ჩამოსული ტურისტების რაოდენობა იმდენად შემცირდა, რომ მის შესახებ სტატისტიკური მონაცემებიც კი არ მუშავდებოდა. ამას ნაწილობრივ ხელი შეუწყო აფხაზეთში არსებული 65 საკურორტო-ტურისტული ობიექტის დაკარგვამაც.

საბჭოთა კავშირის დაშლისა და პოლიტიკურ-ეკონომიკური არასტაბილურობის შედეგად საქართველოს ტურიზმის სფეროში უარყოფითი ტენდენციების ჩამოყალიბების მი-

უხედავად, ეკონომიკის ეს დარგი მაინც ასრულებს გარკვეულ პოზიციურ როლს ქვეყნის ეკონომიკაში, თუმცა არა იმდენს, რისი პოტენციალიც მას გააჩნია სინამდვილეში. საქართველო, თავისი თვითმყოფადი კულტურით, უძველესი ისტორიული და არქიტექტურული ძეგლებით, სასიამოვნო კლიმატითა და გეოგრაფიული მდებარეობით, ქმნის ტურისტული ინფრასტრუქტურის ფორმირების ხელსაყრელ პირობებს, რაც ქვეყანაში ტურიზმის განვითარების ძირითადი საფუძველია.

ტურიზმის განვითარება საქართველოში, როგორც დამოუკიდებელ ქვეყანაში, დაიწყო 1995 წლიდან. ამ წელს დაფიქსირდა 85,4 ათასი უცხოელი ტურისტის შემოსვლა ჩვენს ქვეყანაში. კერძოდ, დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობიდან 1995 წელს საქართველოში სულ შემოვიდა 50875 ტურისტი, რაც რამდენიმე ათეულჯერ ჩამოუვარდება საბჭოური პერიოდის ანალოგიურ მაჩვენებლებს.

2000 წლამდე შენარჩუნებული იყო აღნიშნული მაჩვენებლის წელიწადში საშუალოდ 7,5%-ით ზრდა მომდევნო 5 წლის განმავლობაში უცხოელ ტურისტთა ყოველწლიური ნაკადი საქართველოში 4,5-ჯერ გაიზარდა და 2000 წელს მან მიაღწია 387,3 ათას კაცს. კერძოდ, დსთ-დან 2000 წლისათვის, შემოსული ტურისტების რიცხვი ოთხჯერ გაიზარდა და 220327 ტურისტს მიაღწია, მაგრამ მომდევნო 2 წლის განმავლობაში შემოსული ტურისტების რიცხვმა მკვეთრად იკლო ქვეყანაში მზარდი კრიმინოგენული სიტუაციის შექმნის გამო. 2002 წლისათვის ამ მაჩვენებელმა მკვეთრად იკლო და 2003 წელს – 174002-ს მიაღწია. მომდევნო წლებში კი ტურისტების რაოდენობა თითქმის 2-ჯერ გაიზარდა, მაგრამ ცხადია ეს არ არის ის მაჩვენებელი, რაც უნდა იყოს სასურველი საქართველოს ეკონომიკისათვის. აქვე აღსანიშნავია ის გარემოებაც, რომ 1995-2000 წლებში ქვეყნიდან გასული ტურისტების ოდენობა აჭარბებს შემოსული ტურისტების რიცხვს, რაც იმაზე მეტყველებს, რომ საქართველოს ტურისტული საღდო უარყოფითია.

2001–2002 წლებში ადგილი ჰქონდა ტურისტთა რაოდენობის მნიშვნელოვან კლებას. კერძოდ, 2001 წელს საქართველოში სულ შემოვიდა 302 ათასი ტურისტი. მათგან დსთ-დან შემოვიდა 185 ათასი ვიზიტორი, ხოლო დანარჩენი ქვეყნებიდან კი – 117 ათასი ტურისტი. წინა წელთან შედარებით დსთ-დან შემოსულ ვიზიტორთა რაოდენობა შემცირდა 17 %-ით. ტურისტების შემცირებულ მოცულობაში რუსეთზე მოდიოდა 85 %, ხოლო დანარჩენი ქვეყნებიდან შემოსულ ტურისტთა შემცირების 60 % მოდიოდა თურქეთზე.

2002 წელს საქართველოში შემოსულ უცხოელ ტურისტთა რიცხვმა შეადგინა 298,5 ათასი ვიზიტორი. 2003 წლიდან ამ მაჩვენებელმა დაიწყო ზრდა და ამ წელს მან შეადგინა 313 ათასი ადამიანი., ამ წელს ტურიზმიდან მიღებულმა საერთო შემოსავალმა შეადგინა 645 მლნ ლარი, 2004 წელს ჩვენს ქვეყანაში შემოსულ უცხოელ ვიზიტორთა რაოდენობამ შეადგინა 368 ათასი კაცი, როგორც ზემოთ მოყვანილი ანალიზიდან ჩანს, 2003 წლიდან ვიზიტორთა რაოდენობამ ზრდა დაიწყო, მაგრამ 2004 წელს საქართველოში შემოსული ტურისტების რაოდენობა ვერ მიუახლოვდა 2000 წლის დონეს.

როგორც ქვეყანაში შემოსული ტურისტების მონაცემების ანალიზი გვიჩვენებს, დამსვენებელთა რიცხვის ზრდასთან ერთად საგრძნობლად იმატა საქართველოში ტურისტთა მომწოდებელი ქვეყნების გეოგრაფიამ. 2004 წელს საქართველოს ესტუმრნენ მსოფლიოს 137 ქვეყნიდან. შემოსულთა შორის ყველაზე დიდი ხვედრითი წონა (93%) უკავიათ ევროპის სხვადასხვა (სულ 51) ქვეყნის ტურისტებს. ევროპელი ტურისტების საერთო რაოდენობაში კი თითქმის 64 % დსთ-ს ქვეყნების ტურისტები არიან. ამ უკანასკნელთა შორის ყველაზე დიდი ხვედრითი წონით არიან წარმოდგენილი სომხეთის, აზერბაიჯანის, რუსეთისა და უკრაინის ტურისტები, კერძოდ: სომხეთი–32.6%; აზერბაიჯანი–29.2%; რუსეთი–28.1%; უკრაინა–14.9%. როგორც აქ მოყვანილი ანალიზიდან ჩანს, ამ

დროისათვის საქართველოსათვის ტურისტების ძირითად მომწოდებლად კვლავ დსთ-ს ქვეყნები რჩებოდნენ.

1996 წლიდან დაიწყო ტურისტთა ნაკადების ზრდა ევროპის ცენტრალური ნაწილიდან. საკმარისია აღინიშნოს, რომ თუ 1996 წელს ჩეხეთიდან, უნგრეთიდან, ბალტიისპირეთის ქვეყნებიდან, რუმინეთიდან, პოლონეთიდან და სლოვაკეთიდან სულ შემოვიდა 339 ვიზიტორი. უკვე 2000 წელს მათი რიცხვი 13-ჯერ გაიზარდა და 4,4 ათასი კაცი შეადგინა, ხოლო 2004 წელს კი ამ ქვეყნებიდან 5.5 ათასი დამსვენებელი ჩამოვიდა. რაც შეეხება ჩრდილოეთ, სამხრეთ და დასავლეთ ევროპის ქვეყნებს (დანია, ფინეთი, ისლანდია, დიდი ბრიტანეთი, საბერძნეთი, იტალია, ესპანეთი გერმანია, შვეიცარია და სხვები), მათ წილად მოდის ევროპის ტურისტების საერთო რაოდენობის 11.3 %. განსაკუთრებით აღსანიშნავია საქართველოსათვის ტურისტების მომწოდებელი აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნების-თურქეთის, ისრაელისა და კვიპროსის ხვედრითი წილი ევროპულ ტურისტთა საერთო რაოდენობაში. მათი რაოდენობა სტაბილურად იზრდება. 2004 წელს მან შეადგინა ქვეყანაში ჩამოსული ევროპელი ტურისტების 23,4%.

ევროპული ქვეყნების გარდა, საქართველოს მიმართ დიდ დაინტერესებას იჩენენ: ამერიკელები, აფრიკელები, აზია-წყნარი ოკეანის ქვეყნები, ახლო აღმოსავლეთისა და სამხრეთ აზიის ქვეყნები. საქართველოში 2004 წელს შემოსული ტურისტების საერთო რაოდენობაში ამერიკის ქვეყნებიდან შემოსულ ტურისტებს (საერთო ჯამში 11231 კაცს) მხოლოდ 3% უკავია. ამერიკელთა შორის თითქმის 95 % მოდის აშშ-ის, კანადის და მექსიკის ტურისტებზე. ჩვენს ქვეყანას ნელ-ნელა ეცნობიან აღმოსავლეთ აზიისა და წყნარი ოკეანის ქვეყნების ტურისტებიც: ჩინეთიდან, იაპონიიდან, კორეის სახალხო რესპუბლიკიდან, ინდონეზიიდან, ფილიპინებიდან, ავსტრალიიდან და სხვა სახელმწიფოებიდან. მათმა რიცხვმა 2004 წელს 13268 კაცი შეადგინა. რაც 1995 წლის 54 ვიზიტორთან შედარებით, ძალიან შთამბეჭდავი შედეგია.

აფრიკის კონტინენტიდან 1995 წელს ჩვენს ქვეყანას მხოლოდ 11 ტურისტი სტუმრობდა, ხოლო 2004 წელს მათმა რიცხვმა 800-ს გადააჭარბა, რომელთა შორის 333 სომალელი ტურისტი იყო. რაც შეეხება დასავლეთ აზიის ქვეყნების ტურისტებს (მათ განეკუთვნება 6636 ვიზიტორი), მათგან 96% მოდის ირანზე და ინდოეთზე.

საქართველოში უცხოეთიდან შემოსული ტურისტების სტრუქტურული ანალიზიდან ნათლად ჩანს, რომ საქართველო უკვე მოექცა საერთაშორისო ტურიზმის ინტერესის ქვეშ და ტურისტების ნაკადმა ჩვენი ქვეყნის მიმართულებით დაიწყო გადმონაცვლეობა. აღნიშნული სიტუაცია იმითაც არის განპირობებული, რომ საქართველო 1993 წლიდან გაწევრიანდა მსოფლიო ტურისტულ ორგანიზაციაში და 1995 წლიდან ჩვენი ქვეყანა უკვე აღირიცხება საერთაშორისო ორგანიზაციებისა და სხვა ქვეყნების მიერ ტურისტების საერთაშორისო მიგრაციის აღრიცხვის ერთიან საანგარიშსწორებო სისტემაში.

2005 წელს საქართველოში შემოსულ უცხოელ ვიზიტორთა რაოდენობამ შეადგინა 542.4 ათასი კაცი. ანუ 2004 წელთან შედარებით ტურისტთა რაოდენობა, 36%-ით გაიზარდა. ამას დაერთო ისიც, რომ ამ დროისათვის საქართველოში შემომსვლელ ტურისტებზე გასაცემი ვიზების ფასი შემცირდა 80 აშშ. დოლარიდან 10 დოლარამდე, 2006 წლის დასაწყისისათვის კი საერთოდ გაუქმდა ვიზები საქართველო-თურქეთს შორის 3 თვიანი მოგზაურობისათვის.¹ ცალმხრივად გაუქმდა სავიზო რეჟიმი აშშ-სთან, ევროკავშირთან, კორეასა და იაპონიასთან. ამასთანავე ტურისტების შემოყვანა საქართველოში იბეგრება დღგ-ის ნულოვანი განკვეთით.

საქართველოს ტურიზმისა და კურორტების დეპარტამენტის მონაცემებით, 2006 წელს საქართველოში შემოვიდა

1. საყვერიშვილი რ. ტურიზმის სტიმულირებისათვის 11 ბიზნეს მაცნე. თბილისი, 2007, №11 გვ: – 18.

983,1 ათასი ვიზიტორი, ანუ 80%-ით მეტი, ვიდრე 2005 წელს. მათგან შემოსული ტურისტების ყველაზე დიდი ნაწილი მოდიოდა კვლავ დსთ-ის ქვეყნებზე, ხოლო რაც შეეხება დასავლეთ ევროპას, ქართულ ტურიზმში მათი წილი კვლავ დაბალი იყო და ის სულ 18,2 %ს შეადგენდა. აღსანიშნავია, რომ ტურიზმის თვალსაზრისით 2006 წელი ერთ-ერთი წარმატებული წელი იყო საქართველოსათვის, რადგანაც მთელი წლის განმავლობაში უშუალოდ ტურიზმის სექტორში დასაქმებულთა რაოდენობამ შეადგინა 41.9 ათასი კაცი. უნდა ითქვას, რომ 2000 წლის შემდეგ ასეთი მაჩვენებელი მხოლოდ 2006 წელს იქნა მიღწეული. 2006 წელს ტურიზმის შემოსავალმა შეადგინა 877.4 მილიონი ლარი.

თუ გადავხედავთ ყოფილი საბჭოთა კავშირის ქვეყნებში ტურიზმის განვითარების დინამიკას აღმოჩნდება, რომ ბალტიისპირეთის ქვეყნების, რუსეთისა და უკრაინის შემდეგ 2006 წელს საქართველო მეექვსეზე ადგილზე იყო ქვეყანაში შემოსული ტურისტების რაოდენობის მიხედვით. ეს განაპირობა იმან, რომ 2005 წელს ბევრი რამ გაკეთდა ტურიზმის სტიმულირებისათვის. გარდა ამისა, დროის ამ ინტერვალში (2004-2005 წლებში) ქვეყანაში პოლიტიკური ვითარება სტაბილური იყო. ნდობის გარდა, გაიზარდა ტურისტების საიმედოობის ხარისხი, რაც გახდა იმის გარანტი, რომ საქართველო ტურისტებს ამ დროისთვის ღირსეულად ემსახურებოდა. 2006 წელს ჩვენს ქვეყანაში გაიზარდა სასტუმროების რიცხვიც, აშენდა არაერთი კოტეჯის ტიპის სასტუმრო (ანუ იმის პრობლემა, რომ ტურისტების განთავსება ვერ მოხერხდებოდა, ნაწილობრივ დარეგულირდა). რაც შეეხება სამომხმარებლო ფასებს, იგი გაცილებით უფრო მაღალი იყო, ვიდრე 2005 წელს. ბუნებრივია ზაფხულში ფასები ყოველთვის მაღალია, როგორც მომსახურების სფეროზე, ისე კვების პროდუქტებზე. 2006 წელს საქართველოს სასტუმროთა ბრუნვა შეადგენდა 57,7 მლნ დოლარს, ხოლო 2007 წელს კი – 68,6 მლნ დოლარს. ჩვენს ქვეყანაში საერთაშორისო დონის სასტუმრო ოპერატორები შემოვიდნენ 2007 წლის ივნისში.

2007 წელს საქართველოში უცხოეთიდან დასასვენებლად სულ შემოვიდა 1051 ათასი ტურისტი, რაც 7%-ით მეტი იყო წინა წლის ანალოგიურ მაჩვენებელთან შედარებით. მათ მიერ დახარჯულმა საერთო თანხამ შეადგინა 937.4 მილიონი ლარი.. 2007 წელს საქართველოში ევროპიდან სულ შემოვიდა 109,7 ათასი ტურისტი, რამაც 2006 წელთან შედარებით შეადგინა 73,9 ათასი კაცი მეტი, რაც შეეხება მეზობელ ქვეყნებს: 2007 წელს რუსეთიდან საქართველოს 91,4 ათასი ტურისტი (წინა წელთან შედარებით 12,75 ათასი კაცი ნაკლები) ეწვია, უკრაინიდან – 28,9 ათასი (წინა წელთან შედარებით 29,1 ათასი ტურისტით ნაკლები), აზერბაიჯანიდან – 281.63 ათ ვიზიტორი (2006 წელთან შედარებით 24.5 ათასით ნაკლები), სომხეთიდან – 249.14 ათასი დამსვენებელი (2006 წელთან შედარებით 24,15-ით ათასით ნაკლები), ხოლო თურქეთიდან კი – 248 ათასი ტურისტი, რაც 2006 წლის მაჩვენებელთან შედარებით 19,4 ათასით ნაკლებია.

უცხოელი ტურისტების მიღება წარმატებით დაიწყო 2008 წელსაც. ამას ხელი შეუწყო ამ წლის ხელსაყრელმა ბუნებრივ-კლიმატურმა პირობებმა. 2008 წლის პირველი ნახევრისათვის ჩვენი ქვეყნის ტურიზმის სფეროში ყველაფერი კარგად მიდიოდა, მაგრამ ამ წლის მეორე ნახევარში ქვეყანაში პოლიტიკური პროცესები გამწვავდა, რის გამოც ტურისტების შემოსვლამაც საგრძნობლად იკლო. აღნიშნული როლი ნიშნავს იმას, რომ საქართველოში ივნის-ივლისის თვეებში ტურისტები არ შემოსულა. პოლიტიკურ-ეკონომიკური არასტაბილურობის მიუხედავად, ტურისტული სეზონი საქართველოში მაინც კარგად მიდიოდა, მაგრამ ვითარება რადიკალურად შეიცვალა 2008 წლის აგვისტოში საქართველო-რუსეთს შორის ხუთდღიან საომარ მოქმედებათა შედეგად, როდესაც ჩვენს ქვეყანაში შემოსული უცხოელი ტურისტების რაოდენობა მკვეთრად შემცირდა.

აგვისტოს თვის დასაწყისიდან, როდესაც საკურორტო სეზონი აჭარის ზღვისპირა ზოლში პიკს უნდა მიღწეულიყო, ჩაიშალა. ფაქტიურად საქართველოში საომარი მოქმედებები

მიმდინარეობდა და ტურისტები კი არა, თვით ჩვენი ქვეყნის მოქალაქეებიც კი, ვისაც ამის საშუალება გააჩნდა, გარბოდნენ საქართველოს საზღვრებს გარეთ. ეს იყო ძალიან დიდი დანაკარგი ქვეყნისათვის. საქართველომ მხოლოდ ტურიზმის სფეროში ასეულობით მილიონი ლარი იზარალა. პრაქტიკულად ჩავარდა საზღვაო სეზონი, სადაც ელოდნენ ტურისტების ძირითად ნაწილს (450 ათასს). ტურისტების რაოდენობა 2008 წლის აგვისტოს ომის შემდეგ 86%-ით შემცირდა. ტურისტული კომპანიები მკვეთრად შემცირებული კლიენტურის რაოდენობის გაზრდას უპრეცედენტოდ დაბალი ფასების (10-დან 40%-მდე ფასდაკლების) შეთავაზებით ცდილობდნენ. მიუხედავად ქვეყანაში არსებული მძიმე მდგომარეობისა, 2008 წელს ქვეყანაში 1290,107 ვიზიტორი დაფიქსირდა, რაც წინა წელთან შედარებით, გაიზარდა 24%-ით, ხოლო მათ მიერ ჩვენს ქვეყანაში დასვენების დროს დახარჯულმა თანხამ კი შეადგინა 1,2 მლრდ ლარი. ვიზიტორების ძირითადი ნაწილი შემოვიდა თურქეთიდან (27,2%), აზერბაიჯანიდან (27%), სომხეთიდან (21,8%), რუსეთიდან (8,9%), უკრაინიდან (2,6 %), ისრაელიდან (1,3%), გერმანიიდან (1,02%), საბერძნეთიდან (1%), აშშ-დან 0,92%), და ა. შ. უცხოეთიდან მოქალაქეების ჩამოსვლის ძირითადი მიზანი იყო ბიზნესი და პროფესიული აქტივობა (39%), ნათესავების მონახულება (26%), რეკრეაცია (20%), ტრანზიტი (4%), განათლება (2%), მკურნალობა (2%) და სხვა (2%).¹

2009 წელს საქართველოში უცხოეთიდან ჩამოსული ტურისტების რაოდენობა, წინა წელთან შედარებით 15 %-ით გაიზარდა და შეადგინა 1,5 მლნ ადამიანი, ხოლო მათ მიერ დახარჯულმა თანხამ კი შეადგინა 1,32 მლრდ ლარი, რაც 11%-ით მეტი იყო წინა წელთან შედარებით. 2009 წელს ჩვენს ქვეყანაში უკვე მოქმედებდა 9 საერთაშორისო დონის

¹ ერქომაიშვილი გ. ეკონომიკური პოლიტიკის გავლენა ტურისტული ბიზნესის განვითარებაზე საქართველოში. ტურიზმი, ეკონომიკა და ბიზნესი. გამომცემლობა „უნივერსალი“, თბ. 2010, გვ. 33.

ოპერატორი, რომლებიც მართავენ რამდენიმე ქსელურ ბრენდს. 2009 წელს საქართველოს სასტუმროთა ბრუნვამ 105,8 მლნ დოლარს მიაღწია. 2010 წელს, საქართველოში შემოსული ტურისტების რაოდენობა, წინა წელთან შედარებით, 36%-ით გაიზარდა და მან შეადგინა 2,03 მლნ ტურისტი. 2010 წელს საქართველოში უცხოეთიდან ჩამოსული ტურისტების მიერ ჩვენს ქვეყანაში დასვენებისას დახარჯულმა თანხამ შეადგინა 2000 მლნ ლარი, მათზე მომსახურე ობიექტების მიერ გადახდილმა საბიუჯეტო თანხამ შეადგინა 517 მლნ ლარი, ტურისტული პროდუქციის ექსპორტიდან მიღებულმა შემოსავალმა შეადგინა 2100 მლნ ლარი, უშუალოდ ტურიზმის სფეროში დასაქმებულთა რაოდენობამ –73 ათ. კაცი, ხოლო მის მონათესავე დარგებში დასაქმებულთა მოცულობამ კი – 220 ათასი კაცი. 2011 წელს საქართველოში უცხოეთიდან სულ შემოვიდა 2,8 მლნ ტურისტი (წინა წლის ანალოგიურ მაჩვენებელთან შედარებით 40%-ით მეტი), რომელთაც სულ დახარჯეს 2,5 მლრდ ლარი. შესაბამისად იმატა ამ სექტორში დასაქმებულ მუშაკთა რაოდენობამ და ტურისტული კომპანიების მიერ გადახდილმა საბიუჯეტო თანხებმა. (წყარო: www.saq-stati) ნავარაუდებია, რომ 2013 წელს საქართველოში ჩამოვა 4,2 მლნ ტურისტი, ხოლო 2015 წლისათვის კი მათი რაოდენობა გაიზარდება 5 მლნ-მდე. ეს სტატისტიკა მიგვანიშნებს იმაზე, რომ ტურიზმის სფეროში განხორციელებული სახელმწიფოებრივი ძალისხმევა საკმაოდ ეფექტურია.¹

¹ მესხია ი. ტურიზმის განვითარების სტრატეგია საქართველოს ეკონომიკური პრიორიტეტების სისტემაში. ტურიზმი, ეკონომიკა და ბიზნესი. გამომცემლობა „უნივერსალი“, თბილისი, 2010, გვ.25.

ტურიზმის ეროვნული სააგენტოს ფუნქციონირების შედეგები საქართველოში

საქართველოში ტურისტული პოლიტიკის განსახდერისა და რეალიზაციის ძირითად მარეგულირებელ სახელმწიფო ორგანოს წარმოადგენს ტურიზმის ეროვნული სააგენტო, რომელიც დაარსდა საქართველოს ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტის ბაზაზე. სწორედ ეროვნული სააგენტო ახდენს ჩვენს ქვეყანაში ჩამოსული და გასული ტურისტების რაოდენობის, ვიზიტის ხანგრძლივობის, გაწეული დანახარჯების შესახებ მონაცემების შეგროვებას და ანალიზს. ამიტომ ძალზე მნიშვნელოვანია ამ ორგანიზაციის მიერ 2011 წლის განმავლობაში შემოსული და გასული ტურისტების რაოდენობის, ვიზიტის ხანგრძლივობისა და გაწეული დანახარჯების შესახებ არსებული დინამიკის ანალიზი. საქართველოს ტურიზმის ეროვნული სააგენტოს ინფორმაციით, 1990-ანი წლების შემდეგ 2011 წელს საქართველოში ტურისტების რეკორდული რაოდენობა ჩამოვიდა. ტურისტებისათვის ყველაზე მიმზიდველ რეგიონად აჭარის ზღვის კურორტი და სვანეთი რჩება.

ამის გარდა, ტურისტების დიდი ნაკადია ყაზბეგში და ხევსურეთში, კერძოდ, შატილში. იქ სასტუმროების ფასი შედარებით დაბალია, რის გამოც საოჯახო სასტუმროებზე დიდი მოთხოვნაა. საქართველოს სხვადასხვა კუთხის ნახვით დაინტერესებულია ევროპელებიც. ევროპიდან 2011 წელს ქვეყანაში სულ 481 501 ტურისტი შემოვიდა. აზიიდან საქართველოს 42917 ვიზიტორი ეწვია.¹ ტურიზმის ეროვნული სააგენტოს თანახმად, ტურიზმის სექტორში 2011 წლის 26 დეკემბრის მდგომარეობით, საქართველოში 2 756 669 ტურისტი შემოვიდა. 2010 წელს ეს მაჩვენებელი 1 983 397 გაუტოლდა. 2011 წელს ქვეყანაში შემოსული ტურისტების რაოდენობის 35% თბილისზე მოდის. ტურისტების 24% ბათუმში ჩავიდა,

8%—მცხეთაში, 6%—ქუთაისში, 5%—ლაგოდეხში, 4%—გორში, 4% სტეფანწმინდას ესტუმრა, 3% — სიღნაღს, 3% — ქობულეთს, 2% მესტიას, ხოლო 6%-მა კი მოინახულა საქართველოს სხვადასხვა ადგილები.

2011 წელს საქართველოში ყველაზე მეტი (645 259) ტურისტი თურქეთიდან ჩამოვიდა. ვიზიტორების მიხედვით, მეორე ადგილზეა აზერბაიჯანი (643254 კაცი), მესამეზე — სომხეთი (627 244 ტურისტი), მეოთხეზე — რუსეთი (256 399 ვიზიტორით), მეხუთე პოზიციაზე კი არის ირანი (57 088 კაცი). საქართველოში ტურისტების შემოსვლის რაოდენობით ჩამოთვლილი ქვეყნების ათეულში შედიან უკრაინა, ისრაელი, ამერიკის შეერთებული შტატები, გერმანია და ყაზახეთი. საქართველოს ტურიზმის ეროვნულმა სააგენტომ 2011 წელს მონაწილეობა მიიღო 20 საერთაშორისო და ადგილობრივ გამოფენაში. განხორციელდა რამდენიმე მარკეტინგული პროექტი, შეიქმნა დოკუმენტური ფილმები, რომლებიც გადაიცა 18 ენაზე 117 ქვეყანაში. გატარებული რეფორმების შედეგად, ნავარაუდევია 2013 წელს საქართველოში 4,2 მლნ ტურისტის ჩამოსვლა.

2011 წელს განვითარება ჰპოვა მიზნობრივმა ბაზრებმა. საქართველოში ჯერჯერობით ტურისტების ყველაზე დიდი ნაკადი დსთ-ს ქვეყნებიდან ჩამოდის. ჩვენი ქვეყნის ტურისტული პოლიტიკის სტრატეგიულ მიზანს უნდა წარმოადგენდეს უცხოელი ტურისტების მომწოდებელი (დონორი) ბაზრების დივერსიფიკაცია (ალტერნატიული ბაზრების მოძიება). ამისათვის საჭიროა საქართველოს ტურიზმის ეროვნულმა სააგენტომ და კერძო ტურისტულმა კომპანიებმა გამართონ ფართომასშტაბიანი კამპანია ევროპის ქვეყნებში. მათ უნდა გაზარდონ ქვეყნის ცნობადობა, რადგანაც ამ ბაზრებზე არსებობს ჩვენი ქვეყნისადმი ინტერესი და შესაბამისად — მოთხოვნა საქართველოს სხვადასხვა ტურ-პროდუქტზე. პროგნოზი — „5 მილიონი ტურისტი 2015 წელს“ მხოლოდ მაშინ იქნება რეალური, თუ ტურისტული ინფრასტრუქტურა

¹<http://www.presa.ge/new/?m=society&AID=7689>. შორენა გოგოლაძე.

და სასტუმროების ბიზნესი კიდევ უფრო განვითარდება. საჭიროა დაიხვეწოს სერვისის ხარისხიც.

ტურიზმის სექტორში 2011 წლის შედეგების ანალიზმა აჩვენა ამ დარგის როგორც დადებითი, ისე უარყოფითი მხარეები. ქვეყანაში არის მოთხოვნა დაბალბიუჯეტური სასტუმროებზე. აუცილებელია აშენდეს ორ და სამ ვარსკვლავიანი სასტუმროები, რადგანაც ტურიზმის სფეროში მოღვაწე ექსპერტების მიერ ტურისტული მოთხოვნების კვლევის შედეგად მიღებული დასკვნების თანახმად ტურისტების მხრიდან სწორედ ამ ტიპის განთავსების საშუალებებზე არის მოთხოვნა.

საქართველოს ტურიზმის ეროვნული სააგენტოს წარმომადგენლები ხშირად ხვდებიან ინვესტორებს, რომელთაც სთავაზობენ სპეციალურ ტურისტულ პაკეტებს ქობულეთსა და ანაკლიაში არსებული ტურისტული ზონებისათვის. მსგავსი შეხვედრების მიზანია ინვესტორები დაინტერესდნენ დაბალბიუჯეტური სასტუმროების მშენებლობით. მართალია 2011 წელი, ტურიზმის განვითარების თვალსაზრისით, წარმატებული იყო, მაგრამ ამ სექტორში მაინც უამრავი პრობლემა არსებობს. ამდენად, ტურისტული ბიზნესი საქართველოში საკმაოდ მომგებიან სფეროდ გადაიქცა, რის გამოც ამ დარგში შესაძლებელი გახდა უამრავი ადამიანის დასაქმება.¹

უცხოელი ტურისტების რაოდენობის ზრდა იწვევს ინფლაციური პროცესების გაღრმავებას. ჩვენს ქვეყანაში არსებული ინფლაციის მაღალი ტემპები იმის დამადასტურებელია, რომ საქართველოში შემოსული უცხოელი ტურისტების რაოდენობა განუხრელად იზრდება. ტურისტთა რაოდენობის ზრდა პირდაპირპროპორციულ კავშირშია ინფლაციის სიდიდესთან, ეს მაჩვენებელი კი საქართველოში სახარბიელო ნამდვილად არ არის. მაგ., 2011 წლის ნოემბრის მონაცემებით, ინფლაცია საქართველოში 14%-ზე მეტი იყო. ასე,

რომ ინფლაციის გაღრმავებასთან ტურისტების რაოდენობის პირდაპირპროპორციული დამოკიდებულება ნამდვილად ფიქსირდება. ყველა ის არარეზიდენტი პირი, რომელიც ქვეყანაში შემოდის საქმიანი ვიზიტით, მიიხნევა ტურისტად. ცხადია, რომ ეს ადამიანები საქართველოში ფულს ხარჯავენ, ეს იქნება სასტუმროს, კვების თუ გადაადგილების ხარჯები, შესაბამისად, ისინი ტურისტები არიან.

საქართველოს ყველა რეგიონი პრიორიტეტული და პოპულარულია. თუმცა, თუ ვიმსჯელებთ დღესდღეობით ტურისტების რაოდენობის მიხედვით, უდაოდ გამოიკვეთება თბილისის წილი. ასევე მაღალია ბათუმის მონახულების მაჩვენებელიც. ვიზიტების თვალსაზრისით, ასევე პოპულარულია— ქობულეთი, ქუთაისი, მცხეთა, ურეკი, სტეფანწმინდა, გორი, ბორჯომი, ღაგოდეხი, მესტია, უშგული და სიდნაღი. უცხოელ მოგზაურთა უმრავლესობა ჩამოვიდა ჩვენი ქვეყნის საზღვაო და სამთო-სათხილამურო კურორტებზე დასვენებისა და რეკრეაციის მიზნით. ჩვენს ქვეყანაში ჩამოსულ ტურისტებს აგრეთვე აინტერესებთ შემეცნებითი, სათავგადასავლო, კულტურული ტურები, ეკოტურიზმი, ღვინის ტურიზმი, ბიზნეს ტურიზმი და სხვა. უცხოელი მოქალაქეების საქართველოში ვიზიტის საშუალო ხანგრძლივობა ხუთი დღეა. ვიზიტორთა თითქმის ნახევარი (44%) ქვეყნის ტერიტორიაზე რჩება 2-7 დღის განმავლობაში. დასვენება-რეკრეაციის მიზნით ვიზიტორები ჩვენს ქვეყანაში ატარებენ 7 დღეს, პროფესიული ვიზიტი კი 3 დღეს გრძელდება. აქ ჩამოსული ტურისტების 66% მამაკაცია, ხოლო 44% – ქალი. მათი ასაკი მერყეობს 25-დან 44 წლამდე.¹

¹ <http://netgazeti.ge/GE/86/business/7625/.htm>,⁵ მღნ ტურისტი 2015 წელს” ნინო ნატროშვილი.

¹ <http://ghn.ge/news-48216.html>.

ტურიზმის პრიორიტეტული მიმართულებები საქართველოში

ვინაიდან საქართველო, როგორც ახალი ტურისტული “სამყარო”, თანდათან იმკვიდრებს თავს მსოფლიო ტურისტულ ბაზარზე, ტურიზმის თითქმის ყველა მიმართულება იმყოფება განვითარების სტადიაში. მის ძირითად ხელისშემშლელ ფაქტორებად შეიძლება დასახელდეს ტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარებლობა და პროფესიონალი კადრების დეფიციტი. მაგ., ალპინისტური ტურიზმის განვითარებისათვის საჭიროა სამაშველო სამსახური და საერთაშორისო სერთიფიკატის მქონე სამთო გიდები. გარდა ზღვაზე და სამთო-სათხილამურო კურორტებზე დასვენებისა, საქართველოს ტურისტული ბაზარი შეიძლება დავეოთ რამდენიმე სამოგზაურო სეგმენტად, მათ შორის აღსანიშნავია საქმიანი ტურიზმი, რომლის ძირითად ცენტრებს წარმოადგენენ ქალაქები— თბილისი და ბათუმი. ასევე მნიშვნელოვან სეგმენტს წარმოადგენენ სათავედასავლო და ეკოტურიზმის სეგმენტები, რომლის მოყვარულებიც საქართველოს ძირითადად ზაფხულის პერიოდში სტუმრობენ. მიუხედავად იმისა, რომ სამკურნალო ტურიზმის სეგმენტის წილი უმნიშვნელოა, მაინც უნდა აღვნიშნოთ, რომ საქართველოში, სხვა ქვეყნებთან შედარებით, მკურნალობის დაბალი ღირებულება და სამკურნალო კურორტების სიმრავლე განაპირობებს უცხოელების დაინტერესებას ჩვენს ქვეყანაში ჩაიტარონ სამკურნალო პროცედურები. ამ ეტაპზე სააგენტო ინტენსიურად მუშაობს სამთო სათხილამურო, ალპინისტური და ღვინის ტურიზმის განვითარებისათვის. აგრეთვე გეგმაშია ეთნოგრაფიული, კულინარიული და ეკო-ტურიზმის განვითარება. ყველა ამ კომპონენტს მოიცავს გეოტურიზმი.

საქართველოში ყველაზე მომგებიანი არის საქმიანი ტურიზმი. საშუალოდ ყველაზე დიდ თანხას სწორედ საქმიანი მიზნით ჩამოსული ტურისტები ხარჯავენ ქვეყანაში. თუმცა ჯამური თვალსაზრისით, დასვენების მიზნით ჩამოსული ტუ-

რისტები სჭარბობენ და ქვეყნისთვისაც ამ ტიპის ტურისტებს მოაქვთ უფრო მეტი შემოსავალი. საქართველოში ყველაზე მეტ თანხას ხარჯავენ განვითარებული ქვეყნებიდან ჩამოსული ტურისტები, რომლებიც ძირითადად ჩამოდიან დასავლეთ ევროპიდან, ჩრდილოეთ ამერიკიდან და აღმოსავლეთ აზიიდან.

2011 წელი იყო ერთ-ერთი ყველაზე დინამიური წელი საქართველოს ტურიზმის ინდუსტრიისა და მისი ინფრასტრუქტურის განვითარების მხრივ. ამაზე მარტო უცხოელი ტურისტების ზრდის ნაკადის პროცენტული მაჩვენებელი არ მეტყველებს. ძალიან სწრაფად განვითარდა ტურისტული ინფრასტრუქტურა: მოხდა როგორც ძველი კურორტების აღდგენა და რეაბილიტაცია ასევე ახალი კურორტების შექმნა და დაარსება. ძალიან მნიშვნელოვანია სატრანსპორტო ქსელების განვითარება და ახალი აეროპორტების მშენებლობა. უკვე გახსნილია მესტიის აეროპორტი. საფუძველი ჩაეყარა ქუთაისის აეროპორტის მშენებლობას. 2011 წლის ერთ-ერთ ყველაზე მნიშვნელოვან პროექტად მიჩნეული უნდა იქნეს ზუგდიდი-მესტიის გზის დაგება. ტურიზმის შემდგომი განვითარებისთვის აუცილებელია ტურისტული ინფრასტრუქტურის მშენებლობა, მომსახურების ხარისხის გაუმჯობესება, ამ სფეროში დასაქმებულ მუშაკთა კვალიფიკაციის ამაღლება, უცხოურ ბაზრებზე ჩვენი ქვეყნის პოპულარიზაცია და რეკლამირება. ეს საჭიროა იმისათვის, რომ საქართველომ მსოფლიო ტურისტულ რუკაზე დაიკავოს თავისი მნიშვნელოვანი ნიშა.

საქართველოს ტურისტული სტრატეგიის განვითარების სამოქმედო გეგმის არსი იმაში მდგომარეობს, რომ ჩვენს ქვეყანაში უნდა ჩამოყალიბდეს ტურიზმის საინფორმაციო ცენტრები, რომლის რეალიზაციის მიზანსაც უნდა წარმოადგენდეს: ტურისტული ადგილის მართვის ორგანიზაციების მოდელის შექმნა, საკანონმდებლო სისტემის გაუმჯობესება, ტურიზმის სფეროში დასაქმებულთა კვალიფიკაციის ამაღლება, საერთაშორისო დონის სასწავლო ცენტრის ჩამოყა-

ლიბება, ტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარება, ახალი ტურისტული პროდუქტების შექმნა, ძველი კურორტების რეაბილიტაცია, ახალი კურორტების შექმნა, ტურისტულ ადგილთა განვითარების გეგმების შემუშავება-განხორციელება და ზამთრის სეზონის მოახლოებასთან დაკავშირებით, მიზნობრივ ბაზრებზე აქტიური სარეკლამო კამპანია.

ჩვენი ქვეყნის მიზნობრივი ბაზრები ორ ნაწილად იყოფა. ესენია: პირველადი და მეორადი ბაზრები. პირველად ბაზრებს განეკუთვნებიან მეზობელი ქვეყნები, ყოფილი საბჭოთა კავშირის ქვეყნები, ბალტიისპირეთის და აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნები. პირველად ბაზრებზე საქართველოს, როგორც ტურისტული ქვეყნის, ცნობადობა შედარებით მაღალია. ამ ბაზრებზე ჩვენი ქვეყნის ტურისტულმა სააგენტოებმა უფრო მეტად უნდა აწარმოონ სარეკლამო ხასიათის კამპანია. მეორედ ბაზრებს განეკუთვნება დასავლეთ ევროპა და შორეული ქვეყნები, როგორიცაა ამერიკისა და აზიის ქვეყნები. ამ ბაზრებზე საქართველოს, როგორც ტურისტული მიმართულების, ცნობადობა შედარებით დაბალია და, აქედან გამომდინარე, ჩვენი მარკეტინგული ღონისძიებები უფრო შემოიფარგლება პიარ- და ინფორმაციული კამპანიით. ჩვენი ქვეყნის შესაბამისმა ტურისტულმა სტრუქტურებმა უნდა იბრძოლონ ახალი ბაზრების ათვისებაზე და იმ ტურისტული პროდუქტების განვითარებაზე, რომლებსაც ამ კონკრეტულ ბაზრებს შესთავაზებენ. როდესაც საუბარი ეხება დასავლეთ ევროპელ და ამერიკელ ტურისტებს, პირველ რიგში უნდა აღინიშნოს ის, რომ ამ ქვეყნის მოქალაქეებს უვიზოდ შემოსვლის უფლება აქვთ საქართველოში, რაც ხელს უწყობს ტურისტების ნაკადის მატებას, მაგრამ იმავდროულად უფრო მეტი პირდაპირი ავია-რეისის შემოღებაა საჭირო ამ ქვეყნებთან უფრო მჭიდრო ტურისტულ კავშირ-ურთიერთობათა დამყარებისათვის. 2011 წელს კიდევ უფრო მეტი ინტენსიურობით გადიოდა ამერიკულ არხებზე რეკლამა ჩვენი ქვეყნის ტურისტულ ღირსშესანიშნაობათა შესახებ. შედეგად საქარ-

თველოს როგორც ტურისტული მარშრუტის ცნობადობა მკვეთრად გაიზარდა ამ ქვეყნებში.

კერძო ტურისტული კომპანიების მიერ შეთავაზებული ფასები უნდა იყოს მომსახურების და მათ მიერ შეთავაზებული პროდუქტის ხარისხის შესაბამისი. თანამედროვე ეტაპზე, ტურისტულ პროდუქციაზე მაღალი მოთხოვნის არსებობის გამო, ბევრ ეკონომიკურად აქტიურ სუბიექტს გარანტირებული ბიზნესი აქვს, რის გამოც ისინი მომსახურების ხარისხის სრულყოფაზე ნაკლებად ფიქრობენ. ტურიზმის სექტორისადმი მსგავსი მიდგომა მოკლევადიანი ხედვაა, რაც განაპირობებს იმას, რომ ბაზარზე ფასები არ არის მომსახურების ადექვატური. თუმცა, ტურისტულ პროდუქტზე მოთხოვნა მკვეთრად იზრდება. კონკურენციის ზრდასთან ერთად, ტურისტულ ბაზარზე პოზიციების შენარჩუნებისა და კონკურენტუნარიანობის ამაღლების მიზნით, საჭიროა ტურისტულმა კომპანიებმა გააუმჯობესონ მომსახურების ხარისხი და ტურ-პროდუქციაზე დააწესონ შესაბამისი ფასებიც. საქართველოს ხელისუფლება ვალდებულია ჩვენს ქვეყანაში შექმნას ტურიზმის განვითარების ისეთი მაკროგარემო, რომელიც ხელს შეუწყობს საქართველოს ტურისტულ პროდუქციაზე მოთხოვნის ფორმირებას და ზრდას.

ბუნებრივია ჩნდება ასეთი კითხვა: როგორია საქართველოში ტურისტული მომსახურების ხარისხის გაუმჯობესების სტრატეგია? ეროვნულ ტურისტულ სააგენტოს, უნდა გააჩნდეს მომსახურების ხარისხის გაუმჯობესების როგორც მოკლევადიანი, ისე გრძელვადიანი გეგმა. მოკლევადიან სტრატეგიაში უნდა შედიოდეს: საქართველოს კურორტებზე და სხვადასხვა ტურისტულ ადგილებში მოკლევადიანი ტრენინგების ჩატარება. ტურისტების მოთხოვნიდან გამომდინარე, საქართველოს სხვადასხვა რეგიონებში სასტუმრო სახლებისა და ტურისტული ბიზნესის მართვის სფეროში დასაქმებული კადრების კვალიფიკაციის ამაღლებისა და ინგლისური ენის შემსწავლელი კურსების ჩამოყალიბება.

ტურისტული მომსახურების გაუმჯობესების გრძელვადიანი სტრატეგიის ნაწილი უნდა იყოს ამ სფეროში განათლების ხარისხის გაუმჯობესება და კადრების კვალიფიკაციის ამაღლება. 2011-12 წლებში თბილისსა და რეგიონებში ჩამოყალიბდა პროფესიული სასწავლებლები, რომლებიც ორიენტირებული იქნებიან მომსახურების ქვედა და საშუალო საფეხურის პერსონალის (მიმტანის, მზარეულის, ბარმენის და სხვა) მომზადება-გადამზადებაზე. სასურველია ტურიზმის ეროვნულმა სააგენტომ გახსნას სწავლების, ტრენინგის, კვლევისა და განვითარების ცენტრი, სადაც შესაძლებელი იქნება არამარტო ამ სფეროში კვალიფიკაციის ამაღლება, არამედ კვლევისა და განვითარების ცენტრში – ტურიზმის ექსპერტებისა და სტუდენტების მიერ დარგში სხვადასხვა კვლევის ჩატარება, რაც ხელს შეუწყობს ტურიზმის, როგორც ეკონომიკის დარგის განვითარებას.

მაგალითისათვის შეიძლება განვიხილოთ სიდნაის რეაბილიტაცია, რასაც ეწინააღმდეგებოდა ადგილობრივი მოსახლეობის გარკვეული ნაწილი. ნებისმიერ საკითხთან მიმართებაში საზოგადოება ყოველთვის იყოფა 2 ჯგუფად – მომხრე და მოწინააღმდეგე მხარეებად. ეს ბუნებრივია. თანამედროვე ეტაპზე თუ ვინმეს არ მოსწონს სახელმწიფოს მიერ გატარებული პოლიტიკა, ამის თაობაზე მასაც შეუძლია გამოთქვას პროტესტი. მაგ., წლების წინ საფრანგეთშიც იყო სკანდალი, როცა ლუერის წინ თანამედროვე შუშის პირამიდის კონსტრუქცია დადეს, თუმცა დღეს იგი პარიზის ერთ-ერთ ყველაზე მთავარ ღირსშესანიშნოებად ითვლება. რეაბილიტაციისას მნიშვნელოვანია სიძველეების შენარჩუნება. ტურისტული ინფრასტრუქტურის შენების დროს ყოველთვის გასათვალისწინებელია ადგილობრივი სპეციფიკა.

2011 წელს საქართველო წარმოდგენილი იყო მსოფლიო საკრუიზო გამოფენაზე, საერთაშორისო გამოფენის – “ჩრუისე and Shipping Miami 2011”-ის ფარგლებში. მიმდინარე კონფერენციაში მონაწილეობის მთავარ მიზანს წარმოადგენდა საერთაშორისო საკრუიზო კომპანიების მოზიდვის საშუალებების

ბით ბათუმის პორტში კრუიზების რაოდენობის გაზრდა. უნდა აღინიშნოს, რომ გამოფენის ფარგლებში მოხდა მეტად მნიშვნელოვანი კონტაქტების დამყარება და კონკრეტული გეგმების დასახვა. განხილული იქნა მსხვილი საკრუიზო კომპანიების საქართველოში შემოსვლის საკითხი. აქ გამართულ მოლაპარაკებათა შედეგად მოხდება კრუიზებზე მომუშავე კომპანიების ტურისტულ კატალოგებში ბათუმის შეტანა.

ბუნებრივია ისმის ასეთი კითხვები: რამდენად ხელმისაწვდომია საქართველოს ტურისტულ-რეკრეაციული პოტენციალის შესახებ ინფორმაციის მოპოვება ამერიკელი, ევროპელი და აზიელი ტურისტებისთვის? რა კონკრეტული საშუალებებით შეუძლიათ მათ ინფორმაციის მიღება? ჩვენი ქვეყნის ტურისტულ ღირსშესანიშნოებათა შესახებ ინფორმაცია მისაწვდომია როგორც ინტერნეტ-სივრცეში, ისე სხვადასხვა ტიპის მედიაში, თუმცა დღევანდელ დღეს ეს ინფორმაცია მწირია. საჭიროა 2013 წელს მოხდეს ინფორმაციული კამპანიის ჩატარება, რაშიც იგულისხმება როგორც ტურიზმის ეროვნული სააგენტოს საიტის განახლება და სოციალური - მედიის აქტიური გამოყენება, ასევე “search engine optimization”-ის საიტის და print-mediis გამოყენება ამა თუ იმ მიზნობრივ ბაზრებზე ჩვენი ქვეყნის ტურისტულ კომპანიათა გასვლისა და დამკვიდრების მიზნით. საქართველოს ტურიზმის ეროვნული სააგენტოს საიტი (წვწ.გეორგია. travel) მნიშვნელოვან როლს ასრულებს საქართველოში ტურისტულ სანახაობებზე ინფორმაციის გასავრცელებლად. ამიტომ საქართველოს ტურისტული პოტენციალის პროპაგანდის სფეროში მნიშვნელოვანია ამ საიტის რეგულარულად განახლება. უცხოეთის დაინტერესებულ ტურისტებს საქართველოს ტურების შესახებ ინფორმაციის მოპოვება შეუძლიათ ყველა მსხვილი ტურისტული სააგენტოების კატალოგებში, მაგალითად, TUI, Mir Corporation, KUONI, JTB და ა. შ. სახელმწიფომ აქტიურად უნდა დაეხმაროს კერძო ტურისტულ კომპანიებს

ისეთ ონლაინ სააგენტოებში დასარეგისტრირებლად როგორიცაა: booking.com, lastminute.com, tripadvisor და ა. შ.

საქართველოში უცხოელი ტურისტების მოსაზიდად, ჩვენი ქვეყნის, როგორც ტურისტული მარშრუტის, ცნობადობის გასაზრდელად, მნიშვნელოვანია ეფექტური მარკეტინგული ღონისძიებებისა და პიარ კამპანიების განხორციელება, რაც საკმაოდ დიდ დანახარჯებთან არის დაკავშირებული. თუმცა **დღევანდელი მძაფრი საერთაშორისო კონკურენციის პირობებში, ადგილობრივი ტურისტული კომპანიების გადარჩენისა და მათი სიცოცხლისუნარიანობის ამაღლებისათვის აუცილებელია ისეთ მარკეტინგულ ღონისძიებათა გატარება, როგორიცაა: ქვეყნის პოპულარიზაცია, რეკლამა და პიარი.** რეკლამა მსოფლიო ტურიზმის მიზნობრივ ბაზრებზე ხორციელდება სეზონურად. აგრეთვე ხდება დიდი პროექტების ტრანსლაცია მსოფლიო დონეზე აღიარებულ ისეთ არხებზე როგორიცაა CNN და Travel Channel, რომლის მიზანი და ეფექტურობა გამოიხატება არამარტო იმაში, რომ იზრდება ტურისტების ნაკადი და უცხოური ვალუტის ქვეყანაში შემოდინება, არამედ მას აქვს ისეთი გრძელვადიანი შედეგები და მიზნები, როგორიცაა: მოთხოვნის ზრდასთან ერთად მიწოდების გაზრდა შესაბამისად – ინფრასტრუქტურის განვითარება და დასაქმება. რეკლამა ნამდვილად მოქმედებს ეფექტურად და ეს პირდაპირ აისახება ჩვენს ქვეყანაში შემოსული ტურისტების რაოდენობის ზრდაზე. სხვა მხრივ, რაც არ უნდა კეთდებოდეს ქვეყნის შიგნით, რეკლამის გარეშე მის შესახებ ვერაფერს გაიგებს ქვეყნის გარეთ. შესაბამისად ნაკლები იქნება ჩვენი ქვეყნის ტურისტულ ღირსშესანიშნაობათა შესახებ უცხოელი ტურისტების დაინტერესებაც. თანამედროვე ეტაპზე ჩვენი ქვეყნის ზამთრის კურორტებზე ტურისტების მოზიდვის მიზნით რეკლამები გადის პირველად მიზნობრივ ტურისტულ ბაზრებზე.

საქართველოს ტურისტულ ღირსშესანიშნაობათა შესახებ ინფორმაცია განთავსდა საიტზე – “Google Map”. ამ ვებგვერდზე საქართველოს ბუნებრივ-რეკრეაციული რესურსების

გამოჩენა ძალზე მნიშვნელოვანია. ვიდრე ტურისტი რომელიმე ქვეყანაში გადაწყვეტს გამგზავრებას დასასვენებლად, მანამდე ჯერ იგი “შედის” ამ ქვეყნის საიტზე. მისი ტურისტული ღირსშესანიშნაობების დასათვალიერებლად და მხოლოდ ამის შემდეგ იღებს იგი მოცემულ ქვეყანაში გამგზავრების შესახებ გადაწყვეტილებას. უცხოელ ტურისტებს შეუძლიათ “შევიდნენ” ჩვენი ქვეყნის საიტზე, მისი ტურისტული ღირსშესანიშნაობების დასათვალიერებლად და მიიღონ საქართველოს შესახებ ყველანაირი ინფორმაცია.

უცხოელი ტურისტებისათვის მოგზაურობა თავისუფლების ტოლფასია. მათ ძალიან უყვართ სიახლეების ძიება, ეგზოტიკა და ცვლილებები. უცხოელ ვიზიტორებს საქართველოს ყველა რეგიონში უყვართ მოგზაურობა. მათ ჩვენი ქვეყნის ყველა რეგიონთან აკავშირებთ განსაკუთრებული მოგონებები და შთაბეჭდილებები. საზღვარგარეთის დამსვენებლებს უყვართ სვანეთი და მესტია. განსაკუთრებულია კახეთიც. ამ ადგილებში მათ კვლავ უნდებათ უკან დაბრუნება. ძალზე სასიამოვნოა შემოდგომის ბათუმიც, როცა ჯერ ისევ თბილა, სიწყნარა და შესაძლებელია ბულვარში გასეირნება.¹

საქართველოდან გამავალი ტურისტული მარშრუტების ანალიზი

გასვლითი ტურიზმის მაჩვენებლები გაიანგარიშება მგზავრობაზე საშუალო დანახარჯების საფუძველზე. დანახარჯების საერთო რაოდენობა შეიძლება მივიღოთ, თუ გავამრავლებთ საზღვარგარეთ ტურისტების გასვლის რაოდენობას ქვეყნის შესაბამისი ჯგუფისათვის ერთ მგზავრობაზე საშუალო დანახარჯების სიდიდეზე. ტურისტული გასვლების რაოდენობა, რომელიც უნდა აღინიშნოს, რომ იშვიათად რეგისტრირდება სტატისტიკურ ანგარიშგებებში, წარმოადგენს

¹ <http://medianews.ge/index.php/ka/print/79403/>.

საერთაშორისო ტურიზმზე საერთო დანახარჯების ფარდობას მგზავრობაზე საშუალო დანახარჯების სიდიდესთან ქვეყნების მოცემული ჯგუფისათვის. ბევრი ქვეყნის ეროვნული ტურისტული ადმინისტრაცია საერთოდ არ აღრიცხავს გასვლით ტურიზმს და არავითარი ინფორმაცია ამ საკითხზე არ გააჩნია. ამ შემთხვევაში საერთაშორისო ტურიზმზე დანახარჯების სიდიდეს ანგარიშობენ ქვეყნის მოსახლეობის რიცხოვნობის გამრავლებით ერთ სულზე საზღვარგარეთ მგზავრობაზე საშუალო დანახარჯებზე. შემდეგ უკვე სპეციალური ფორმულის მეშვეობით იანგარიშება გასვლების რაოდენობა. ეტაპებად შეფასების მეთოდიკა ეხმარება ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციას მიიღოს ინფორმაცია გასვლითი ტურიზმის შესახებ და შემდეგ შეკრიბოს იგი მსოფლიო მასშტაბით.

ძალიან საინტერესო სურათს იძლევა საქართველოდან გამავალი ტურისტების დასვენების მარშრუტების ანალიზი. თუ 1990-იანი წლების შემდეგ საქართველოში შეიმჩნეოდა გამავალი ტურისტების რაოდენობის აშკარა ზრდის ტენდენცია, ბოლო წლების განმავლობაში შეიმჩნევა საპირისპირო დინამიკა—ჩვენი ქვეყნიდან უცხოეთში გამსვლელ ტურისტთა რაოდენობის შემცირების ტენდენცია. ამის მტკიცების საფუძველს იძლევა საქართველოდან ტურისტების გამყვან კომპანიათა ფუნქციონირების შედეგების ანალიზი.

საქართველოდან ტურისტების გამყვანი კომპანიების სპექტრი ჩვენი ქვეყნის ტურიზმის სფეროს ერთ-ერთი ყველაზე ძლიერი და აქტიური ნაწილია. გამყვანი ტურისტული კომპანიების რაოდენობა განისაზღვრება 30-ზე მეტი იურიდიული პირით. ისინი წარმოადგენენ კომპანიებს, რომლებსაც დროდადრო როგორც გაჰყავთ, ისე შემოჰყავთ სამოგზაურო ტურისტული ჯგუფები საქართველოში. საქართველოდან გამავალ ტურისტთა რაოდენობა საკამათოა, რადგან ტურისტული კომპანიების რიცხვი სისტემურად იცვლება, ზოგიერთი მათგანი არაა რეგისტრირებული საჯარო რეესტრში (ისინი წარმოადგენენ უბრალო მოქალაქეებს ან ინდივიდუალურ

ტურ-ოპერატორებს, რომლებიც ბიზნესის მხოლოდ საწყის ეტაპზე იმყოფებიან), ზოგიერთი მათგანი სწრაფად იხურება, ზოგიც კი —იხსნება. თანამედროვე ტურ-ოპერატორებს შორის გამოიყოფა 8 წამყვანი ტურისტული კომპანია, რომელიც შესაძლებელია განვიხილოთ, როგორც სერიოზული, სრულფასოვანი ტურ-ოპერატორული კომპანია. ესენია: „მოგზაურთა კლუბი“, „ლევონ თრეველი“, ავია-კომპანია — „ფლაი დუბაი“, „კავკაზუს თრეველი“, „ვიზიტ ჯორჯია“ „გეორგია“, „ინტურისტი“ და „საქტური“. აღნიშნულ კომპანიათა საქმიანობის ანალიზის საფუძველზე შესაძლებელია დავადგინოთ ქვეყნის მასშტაბით უცხოეთში დასასვენებლად გამსვლელ ტურისტთა ძირითადი ტენდენციები და კანონზომიერებანი. ამ მიმართულებით ქვეყნის მასშტაბით მოქმედ ტურ-ოპერატორებს შორის წამყვანი პოზიციები უჭირავთ „მოგზაურთა კლუბს“, „ლევონ თრეველ“-ს და „ფლაი დუბაის“-¹

ტურისტული კომპანია — „მოგზაურთა კლუბის“ ინფორმაციით, თუ 2007-2008 წლებამდე გამავალ ტურისტთა აქტივობა იზრდებოდა საშუალოდ 10-15%-ით წელიწადში, 2011 წელი მისთვის დასრულდა გამსვლელ ტურისტთა რაოდენობის შემცირებით. 2010 წელთან შედარებით, „მოგზაურთა კლუბის“ მიმართ ადგილობრივი ტურისტების დაინტერესება შემცირდა 5-10%-ით. 2000 წლიდან 2010 წლამდე ჩვენი ქვეყნიდან საზღვარგარეთ დასასვენებლად გამსვლელ ტურისტებს შორის პოპულარული იყო თურქეთის, ეგვიპტის, საუდის არაბეთის, ევროკავშირის (საბერძნეთის, გერმანიის, საფრანგეთის, ბულგარეთის, რუმინეთის, იტალიის), ამერიკის, რუსეთის, უკრაინის, შუა აზიის მიმართულებები. „მოგზაურთა კლუბის“ მონაცემების თანახმად, 2011 წელსაც ქართველ ტურისტებში ყველაზე პოპულარული იყო თურქეთისა და ეგვიპტის მიმართულებები, რასაც მნიშვნელოვნად განაპირობებს ამ ქვეყნებთან უვიზო რეჟიმი. მათივე ცნობით, კომპანიის სერვისებს დაემატა ჩეხეთის მიმართულება, სა-

¹ www.gnta.ge. სხვა პარტნიორები.

დაც ქართველ ტურისტს უკვე შეუძლია აქ გაატაროს თავისუფალი დრო.

ტურისტული კომპანია—„ლეკონ თრეველი“. ადგილობრივ ბაზარზე ფუნქციონირებს 1997 წლიდან. „ლეკონ თრეველის“ ინფორმაციით, 2011 წელს გამავალ ტურისტთა ნაკადი 20%-ით შემცირდა. თუმცა, საქართველოში შემოსული უცხოელი ტურისტების რაოდენობა 30%-ით გაიზარდა. კომპანიის ინფორმაციით, 2011 წელს ეგვიპტესა და თურქეთთან ერთად, ქართველ ტურისტებში დიდი პოპულარობით სარგებლობს ღუბაი, რაც განაპირობა ავიაკომპანიის—„ფლაი ღუბაის“ შემოსვლამ.¹

ჩვენი აზრით, ბოლო 3 წლის განმავლობაში საქართველოდან უცხოეთში დასასვენებლად გამსვლელ ტურისტთა რაოდენობის შემცირების ტენდენცია ძირითადად განპირობებული იყო შემდეგი მიზეზებით: 1. ადგილობრივი კურორტებისა და საკურორტო ზონების რეაბილიტაციითა და ახალი საკურორტო ზონების მშენებლობით; 2. ჩვენი ქვეყნის ტურისტული ღირსშესანიშნაობების, ისტორიული და კულტურული ძეგლების რესტავრაციით; 3. შიდა ტურისტულ ბაზარზე კონკურენციის გამძაფრების შედეგად, საზღვარგარეთის ანალოგიურ ტურისტულ სერვისთან და პროდუქტებთან შედარებით, ადგილობრივი ტურისტული მომსახურების ხარისხის ზრდითა და ქართულ ტურ-პროდუქტებზე ფასების კლებით; 4. მსოფლიო ბაზარზე ნავთობისა და ნავთობ-პროდუქტების გაძვირების გამო, საზღვარგარეთის ქვეყნების ტურისტულ ობიექტებამდე ჩვენი ქვეყნიდან მგზავრობის ღირებულების ზრდით; 5. მსოფლიო საფინანსო კრიზისის შედეგად, მოსახლეობის გადახდისუნარიანობის, წინა წლებთან შედარებით, შემცირებით და ა. შ.

ჩვენი ქვეყნიდან გამავალ ტურისტთა ზუსტი რაოდენობის დადგენა შეუძლებელია, რადგანაც საქართველოს მოქალაქეები უცხოეთში ოფიციალურად მიდიან ტურისტული ვიზით

¹ <http://www.commersant.ge/?id=5839>.

(თითქოს დასასვენებლად), სინამდვილეში კი მათი ძირითადი მიზანია უცხოეთში მუშაობის დაწყება. ტურისტული ვიზა, მათთვის უბრალოდ არის მიმღებ ქვეყანაში იოლად “შედწევის” ინსტრუმენტი. სასურველ ქვეყანაში შედწევის შემდეგ, ისინი იწყებენ მუშაობას და წლების განმავლობაში იქ ცხოვრობენ არალეგალურად, ვიდრე არ მიიღებენ მოქალაქეობას. საქართველოდან გასული ტურისტების აღრიცხვის მოწესრიგების მიზნით, საჭიროა ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციასთან ჩვენი ქვეყნის აქტიური თანამშრომლობა, რომლის ფარგლებშიც უნდა მოხდეს ტურიზმის რეგულირების მიმართულებების განსაზღვრა, ამ სფეროში არსებული უცხოური გამოცდილების მიღება.

საქართველოში შემოსული უცხოელი ტურისტების სტრუქტურული ანალიზი

ტურიზმის დარგის სპეციალისტებს შორის დიდ დაინტერესებას იწვევს უცხოელი ტურისტების საქართველოში ჩამოსვლის კმაყოფილების და უკმაყოფილების მიზეზების გამოვლენა, მიღებული შთაბეჭდილებებისა და მასპინძელი ქვეყნის მიმართ დამოკიდებულების შეფასება საქართველოში ტურისტების ჩამოსვლის ძირითადი მიზანია პროფესიული საქმიანობა, დასვენება-რეკრეაცია, ნათესავების მონახულება და სხვა საქმიანობა. საქართველოში ჩამოსული ტურისტების წინაშე ხშირად წარმოიქმნება ისეთი პრობლემები, როგორიცაა: რიგები აეროპორტში რეგისტრაციისას, ჩანთის დაკარგვა, საქართველოს ვიზის მოთხოვნა, ახერბაიჯანისა და ფოთის საზღვრებზე გადმოსვლის გართულება, საბაჟოზე საჩუქრების (ტანსაცმლის) გამო წარმოქმნილი პრობლემები, სახელის გამო შექმნილი პრობლემები, საზღვრის ჩაკეტვა რამდენიმე საათით, საზღვარზე დიპლომატიური პასპორტის გამო წარმოქმნილი პრობლემები, საბაჟოზე ადამიანური რესურსების ნაკლებობა და მანქანის სხვაზე გაფორმებით გამოწვეული პრობლემები.

საქართველოში ტურისტები ჩამოდიან კულტურული ტურიზმის (ისტორიული, კულტურული ძეგლების, მუზეუმების დათვალიერების), სათავგადასავლო ტურიზმის (მთამსვლელობის, ველოსიპედით ადგილების მონახულებისა და სხვა), ეკო-ტურიზმის (დაცული ტერიტორიების, ნაკრძალებისა და ეროვნული პარკების მონახულების), უბრალოდ დასვენების, ღვინის ტურიზმის, სამთო-სათხილამურო ტურიზმის, აგრო-ტურიზმის (სოფლის გარემოში ცხოვრების), სამკურნალო ტურიზმისა და სპეციალიზირებული ტურიზმის (არქეოლოგიური გათხრების, ნადირობის, თევზაობისა და სხვა) განხორციელების მიზნით. უცხოელი ტურისტები საქართველოში დასასვენებლად ჩამოსვლის შესახებ გადაწყვეტილებას იღებს ახლობელ-ნათესავების რჩევით ან ადრე ჩამოსვლით მიღებულ შთაბეჭდილებათა ხარჯზე, ჩვენს ქვეყანაში სამსახურის დაწყების გამო, მედია-საშუალებების (ტელევიზიის, რადიოს, პრესის) მეშვეობით მიღებული ინფორმაციის ხარჯზე. ბევრმა მათგანმა ბავშვობიდან იცის საქართველოს შესახებ, რომლის საფუძველზეც ჩვენს ქვეყანაში ჩამოსვლის შესახებ იღებს გადაწყვეტილებას. საქართველოში შემოსული ტურისტები ინტერნეტის მეშვეობითაც იღებს გადაწყვეტილებას აქ ჩამოსვლის შესახებ. ტურისტებს საქართველოს შესახებ ინტერესი უჩნდებათ სკოლაში ისტორიის გაკვეთილების, ბიზნეს-ასოციაციების პარტნიორების, ტურისტული გამოფენა-ბაზრობის, წიგნების, ტურისტული სააგენტოს მეშვეობით მიღებული ინფორმაციის ხარჯზე.

არასაქმიანი ვიზიტით ჩვენს ქვეყანაში სტუმრობის დროს ტურისტებისათვის განსაკუთრებულ როლს თამაშობს ახლობელთა რჩევა. საქმიანი ვიზიტით მყოფი ტურისტებისათვის სამსახური გადამწყვეტი არ არის. ეს ვიზიტი, სამსახურებრივ აუცილებლობასთან ერთად, განპირობებულია მათი პირადი არჩევანით. ტურისტები საქართველოში ყოფნის დროს ცხოვრობს სასტუმროში, ოჯახურ გარემოში, კერძო სახლებში, ახლობლებთან და კომპანიის საცხოვრებელში. ჩამოსულ ტურისტთა უმრავლესობა სასტუმროში ცხოვრობს.

სასტუმრო უფრო “პოპულარულია” საქმიანი ვიზიტით და დასვენების მიზნით ჩამოსულ ტურისტებში. ახლობლების მოსანახულებლად ჩამოსული ტურისტებისათვის სასტუმროს მკაფიო აღტერნატევაა ახლობლის სახლი. ოჯახური ტიპის სასტუმრო ნაკლებად კონკურენტუნარიანია, რადგანაც თუ ტურისტებს არა აქვთ ახლობლის სახლი, ან ვერ დაიქირავეს სასტუმრო, მაშინ ოჯახური ტიპის სასტუმროსთან შედარებით ისინი ამჯობინებენ სახლს.

საქართველოში ჩამოსული უცხოელ ტურისტებს ჩვენს ქვეყანაში ვიზიტი უყვარს აქ მცხოვრებთა სტუმართმოყვარეობის, მეგობრული დამოკიდებულების, საქართველოს ბუნების, მთების, ქართული სამზარეულოს, ისტორიული ადგილების მონახულების, არქიტექტურის, კულტურის, ისტორიის, ეკლესიების, ღვინის, ქართული ფოლკლორის, ქაღაქის სიმწვანის, ხედების, ძველი თბილისის, ბიზნესის განვითარების გამო. ჩვენს ქვეყანაში ჩამოსულ უცხოელ ტურისტებზე ყველაზე დიდ შთაბეჭდილებას ახდენენ ადგილობრივები, მათი ბუნების გამოხატულებად სტუმართმოყვარეობა მიაჩნიათ.

დასვენება-რეკრეაციის მიზნით ჩამოსული ტურისტები უპირატესობას ანიჭებენ ბუნებას, მთას, ადამიანებს, სტუმართმოყვარეობას, მეგობრობას, ქართულ სამზარეულოსა და ტურისტულ ღირსშესანიშნაობებს (ეკლესიებს, ისტორიულ ადგილებს, არქიტექტურას, ისტორიას, კულტურას, ქაღაქის სიმწვანეს, ხედებსა და ღვინოს). ადამიანებითა და სტუმართმოყვარეობით კმაყოფილნი ყველაზე მეტად ახლობლების მონახულების მიზნით ჩამოსული ადამიანები არიან. ბუნებამ ყველაზე დიდი შთაბეჭდილება დასვენებისა და რეკრეაციის მიზნით ჩამოსულ ტურისტებზე მოახდინა.

საქართველოში ჩამოსული ტურისტები იძენენ ქართულ ღვინოს, კერამიკული თიხის ნაკეთობას, ქართულ ეროვნულ ტანსაცმელს, სამკაულებსა და წიგნებს, ჩურჩხელას, არაყს, ქართველ მომღერალთა ჩანაწერებს, რელიგიურ სიმბოლოებს (ხატებსა და ჯვრებს), ყანწებს, ფარდაებს, ხის ნაკეთობებს, ეროვნულ იარაღს (ხანჯალს) და ა. შ. სუვენირებს ძი-

რითადად იძენენ ქალი ტურისტები, ქართულ ღვინოსთან ერთად, მათთვის საინტერესო ნივთებია თიხა-კერამიკული ნაკეთობები, ეროვნული ტანსაცმელი, სამკაული, ქართული პეიზაჟის ნახატები, ხოლო საქართველოში ჩამოსული უცხოელი მამაკაცებისათვის ქართული ღვინო კონკურენტგარეშეა.

ქართული ღვინო ყველაზე “შეძენადი ნივთია” დასვენების და საქმიანი მიზნით ჩამოსულ ტურისტებში. ყველაზე ნაკლებად მას ახლობლების მოსანახულებლად ჩამოსული ადამიანები ეტანებიან (შესაძლოა, მათ ღვინოს სწორედ ეს ახლობლები ჩუქნიან). საქართველოში ჩამოსული ტურისტები იძენენ ქართულ ეროვნულ ტანსაცმელს. ახლობლების მოსანახულებლად ჩამოსული ტურისტები ძირითადად იძენენ ხელნაკეთ სუვენირს. საქართველოში ჩამოსული ტურისტებს აწუხებს გაფუჭებული გზები, მოძრაობის წესების დარღვევა (ავტომობილის აგრესიული მართვა), ენობრივი ბარიერი, დანაგვიანებული გარემო, მათხოვრების სიმრავლე, ქუჩაში ინგლისურენოვანი აბრების ნაკლებობა, წყლის შეწყვეტა, გადატვირთული ავტობუსები (განრიგის არარსებობა), სასტუმროებში მომსახურების დაბალი დონე, სასტუმროების სიძვირე, საზოგადოებრივი ტუალეტების მოუწესრიგებლობა, მოსახლეობის სიღარიბე, ბიუროკრატია, ნაღდი ფულის გადახდა, რეგიონებს შორის ტრანსპორტირების პრობლემები და ფრენის განრიგი (ღამე).

საქართველოში ჩამოსულ ტურისტებში ყველაზე დიდ შთაბეჭდილებას ახდენს სტუმართმოყვარეობა. დასვენებარეკრეაცია და ახლობლების მონახულება. ჩამოსულ ტურისტებში ყველაზე დიდ კმაყოფილებას იწვევს საქართველოს ისტორიულ-კულტურული ღირსშესანიშნაობანი.. ტურისტებისათვის, რომლებსაც იზიდავთ ღვინის ტურიზმი, გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს სტუმართმოყვარეობას. ტურისტებისათვის აგრეთვე ძალზე მნიშვნელოვანია ტურ-პროდუქტებზე დაწესებული ფასები. ჩვენს ქვეყანაში ყოველი განმეორებითი ვიზიტი უფრო მეტად ახდენს კვლავ ჩამოსვლის სტიმულირებას.

საქართველოში უკეთ ორიენტირებისათვის ტურისტებს ყველაზე უფრო მეტად დაეხმარება ქალაქისა და ისტორიული ადგილების რუკა, ღირსშესანიშნავი ადგილები, ზუსტი და განახლებული ინფორმაცია ინტერნეტში, აბრები ინგლისურ ენაზე, წიგნები ტურისტებისათვის, ტურისტული გზამკვლევები უცხო ენაზე, ტურისტული ბიუროები, რესტორნები და გასართობი ადგილები, სასტუმროები, ისტორიული წიგნები, ზოგადი ინფორმაცია ქვეყნის შესახებ, (მოსახლეობა, ისტორია და ა. შ.) აგრეთვე ჩვენს ქვეყანაში მათი ვიზიტის შესახებ გადაწყვეტილების მიღებაზე გავლენას ახდენს საქართველოში არსებული ამინდი, ფასები და კულტურა. ამ ტიპის ინფორმაციის მიღება ტურისტებს შეუძლიათ სამოგზაურო ინტერნეტ-პორტალიდან, გზამკვლევიდან, მეგობრების პირადი კონტაქტიდან და საელჩოებიდან.

საქმიანი ტურისტები ყველაზე უფრო მაღალი გადახდისუნარიანობისაა. საქართველოში მათი ვიზიტი თითქოსდა “იძულებით” ხასიათს უნდა ატარებდეს, რასაც ნეგატიური გავლენა უნდა მოეხდინა ჩვენი ქვეყნისადმი მათი შეხედულების ჩამოყალიბებაზე, მაგრამ აღმოჩნდა, რომ საქმიანი ვიზიტის დროსაც კი ბევრი უცხოელი შეგნებულად არჩევს ჩვენს ქვეყანაში ჩამოსვლას, რომლის მიზეზია ახლობლების დადებითი გამოხმაურება საქართველოზე და ქვეყანაში უკვე ყოფნის გამოცდილება. ყოველივე ეს ხდება მათი წარსული საქმიანობის გაგრძელების ან ახალი საქმის დაწყების საფუძველი. საქმიანი/პროფესიული მიზნით ჩამოსული ტურისტების საშუალო დანახარჯი უფრო მაღალია, ვიდრე დასვენებისა და ახლობლების მონახულების მიზნით ჩამოსულთა დანახარჯები, რაც სავარაუდოდ, იმით არის განპირობებული, რომ მათი დანახარჯების ნაწილს მაინც დამკირავებელი ფარავს. შესაძლოა, სწორედ ამიტომ საქმიანი მიზნით ჩამოსულები სასტუმროში იხდიან ყველაზე მეტ თანხას. საქმიანი ადამიანები ჩვენს ქვეყანაში ჩამოსული არ არიან შთაბეჭდილებების მისაღებად. ამის მიუხედავად, მათზე მაინც შთაბეჭ-

დიდებას ახდენს ქართული სტუმართმოყვარეობა და აქ მცხოვრები ადამიანები.

დასვენება-რეკრეაციის მიზნით ჩამოსული ტურისტებისაგან მიღებული ინფორმაცია მკვეთრი ემოციური ელფერიითა და მაღალი მოტივირებულობით გამოირჩევა. მოტივირებულობას ის განსაზღვრავს, რომ მათი საქართველოში ჩამოსვლა ყველაზე მეტად არის შეგნებული არჩევანისა და გარკვეული გათვლა-გაანგარიშების შედეგი. დასვენება-რეკრეაციის მიზნით ჩამოსულ ტურისტებშიც დანახარჯის ყველაზე დიდი ხვედრითი წილი სასტუმროში ცხოვრებაზე მოდის დასვენება-რეკრეაციის მიზნით ჩამოსული უცხოელების ვიზიტი უფრო ხანმოკლეა, ვიდრე საქმიანი ვიზიტის ხანგრძლივობა.

დასვენება-რეკრეაციის მიზნით ჩამოსულ ტურისტებს ყველაზე მეტად ქვეყნის მდიდარი კულტურა და ისტორია იზიდავთ. დასვენება-რეკრეაციის მიზნით ჩამოსული სტუმრები მოხიბლულები არიან საქართველოს ბუნებით და ქართული სტუმართმოყვარეობით. მათ ყველაზე მეტად აქვთ პირდაპირი შეხება ბუნებასთან. ახლობლების მონახულების მიზნით ჩამოსულ ტურისტებში ახლობლების ფაქტორი განსაზღვრავს მათ არჩევანს, რადგანაც ისინი დაზღვეულნი არიან სხვადასხვა სახის დისკომფორტებისგან, როგორებიც არის: ღამის გასათევზე ზრუნვა, ქვეყანაში ორიენტირება და ბევრი სხვა ტექნიკური სირთულის დაძლევა.

საქართველოს ტურისტული ბაზრის მარკეტინგული კვლევის ანალიზი

საქართველოში ჩამოსული ტურისტული ნაკადების სტრუქტურული ანალიზის შემდეგ ტურ-ოპერატორებისათვის სწორი რეკომენდაციის მისაცემად საჭიროა ჩვენი ქვეყნის ტურისტული ბაზრის მარკეტინგული კვლევა. სამწუხაროდ მწირი სტატისტიკური მონაცემები და სახელმწიფო სტრუქტურების მიერ საზოგადოდ მიღებული მარკეტინგული კვლე-

ვის ჩატარების პრაქტიკა ჩვენს ქვეყანაში ჯერ კიდევ ვერ დამკვიდრდა. საქართველოში მომუშავე ტურ-ოპერატორების მიერ გაწეული ტურისტული მომსახურების ანალიზმა აჩვენა, რომ უცხოელი ტურისტების მოზიდვის მიზნით ქართველი ტურ-ოპერატორების მიერ გამოიყენება რეკლამის 6 სხვადასხვა სახეობა. ნიშანდობლივია, რომ მათი უმრავლესობა ტურისტული პროდუქტის პრომოუშენისა და ახალი მომხმარებლების დაინტერესების მიზნით იყენებენ საკუთარ ვებ-გვერდებს, ე. ი. ისინი ცდილობენ ტურისტული პროდუქციის გასაღებას ინტერნეტის საშუალებით. საერთაშორისო ტურისტულ გამოფენა-ბაზრობებში მონაწილეობს ტურისტული პროდუქტის მიმწოდებელთა 85%. ტურისტულ ბიზნესში რეკლამა სპეციფიკურია. სხვა რეკლამისსაგან განსხვავებით, საერთაშორისო ტურისტულ გამოფენებში მონაწილეობას ორმაგი დატვირთვა აქვს.

საქართველოში მოქმედმა ტურისტულმა კომპანიებმა მსგავს საერთაშორისო ბაზრობებში მონაწილეობით საკუთარი პროდუქცია წარუდგინეს მრავალ ვიზიტორს, დადეს ახალი კონტრაქტები უცხოურ კომპანიებთან და რაც ყველაზე მთავარია ხელი შეუწვეს საქართველოს, როგორც ტურისტული იმიჯის მქონე ქვეყნის, პოპულარიზაციას მისი საზღვრების გარეთ. ადგილობრივმა კომპანიებმა უცხოელი პარტნიორებისა და საზღვარგარეთის სავაჭრო ცენტრებში თავიანთ პროდუქციაზე არსებული მოთხოვნის წარმოდგენა მოახერხა ქართული სარეკლამო მასალითაც. ნიშანდობლივია ის გარემოება, რომ კომპანიათა მხოლოდ მცირე ნაწილმა მიმართა რეკლამის ისეთ ძვირადღირებულ საშუალებას, როგორიცაა სატელევიზიო რეკლამა საზღვარგარეთის ტელევიზიაში. ეს თავისთავად მისასაღმებელია, ვინაიდან ტურ-ოპერატორის მიერ ახალი მომხმარებლის მოპოვებისა და საკუთარ პროდუქციაზე ახალი მოთხოვნის შექმნის მიზნით მიმწოდებელმა გაიღო მნიშვნელოვანი ხარჯები.

ტრადიციულად ქართველი ტურ-ოპერატორების მიერ გამოყენებული სარეკლამო საშუალებების გათვალისწინებით,

საინტერესოა რეალობაში მომსახურებული არარეზიდენტი ტურისტების პოზიციები გაყიდვების საშუალებების მიხედვით. ქართველმა ტუროპერატორებმა ჯერჯერობით ვერ აითვისეს საერთაშორისო ტურიზმში მიღებული დისტრიბუციის ისეთი თანამედროვე და ფართოდ გამოყენებული მეთოდები, როგორიცაა პროდუქციის ინტერნეტით გაყიდვა. სამაგიეროდ უცხოეთის ბაზარზე ორიენტირებული ქართველი ოპერატორებისათვის გაყიდვების ნახევარზე მეტი უცხოელი პარტნიორების მეშვეობით გასაღებაზე მოდის. საქართველოში არსებული ტურ-ოპერატორების მიერ, უცხოელი ტურისტული ნაკადების მოზიდვის მიზნით, გამოყენებული სარეკლამო და გაყიდვების საშუალებების მიხედვით, მომსახურებული უცხოელი ტურისტების დინამიკის ანალიზის შემდეგ საინტერესოა, თუ მსოფლიოს რომელი რეგიონის რეზიდენტები მოგზაურობენ საქართველოში.

ცნობილია, რომ ნებისმიერი ქვეყნისათვის მნიშვნელოვანია იმის განსაზღვრა, თუ რომელი რეგიონიდან შემოდის ტურისტთა მეტი რაოდენობა. საქართველოში შემოსულ არარეზიდენტ ვიზიტორთა უმრავლესობა ევროპის რეგიონზე მოდის. აღნიშნულ ბაზარზე მუშაობს ჩვენი ქვეყნის ტურ-ოპერატორთა ნახევარზე მეტი. შესაბამისად გაიზარდა საქართველოში ევროპელ რეზიდენტ-მოგზაურთა რაოდენობა. ე. ი. ევროპა ქართული ტურისტული ბაზრისათვის მზარდი რეგიონია და, შესაბამისად ძირითადი ორიენტირი, საქართველოში საერთაშორისო დონის ტურისტების მოზიდვის მიზნით, მომავალში სწორედ ამ რეგიონზე უნდა იყოს აღებული. ევროპის რეგიონიდან ყველაზე მეტი ორგანიზებული მოგზაური გერმანიიდან და იტალიიდან ჩამოდის, რომელთა ბაზრებზეც ქართველ ტურ-ოპერატორთა ნახევარზე მეტი მუშაობს. მათთვის ამ ქვეყნების რეზიდენტები შეადგენს საერთო მომხმარებელთა ნახევარზე მეტს. ეს იმაზე მეტყველებს, რომ ტურისტული პროდუქტის გასაღების ბაზარი სწორედ ამ ქვეყნებშია თავმოყრილი. საქართველოს ტურისტულ ბაზარზე ევროპის რეგიონის ასეთი მზარდი როლი განპირობე-

ბულია შემდეგი ფაქტორებით: საქართველოს ტურისტული ბაზრის ევროპის რეგიონთან გეოპოლიტიკური სიახლოვით, კულტურათა თანახიარობით, საქართველოს ევროსაბჭოში გაწევრიანებით, ევროკავშირში ჩვენი ქვეყნის სწრაფვით და ა. შ.

ევროპის შემდეგ საქართველოს ტურისტულ ბაზარზე ამერიკის რეგიონია წარმოდგენილი. ამ მხრივ, მესამე ადგილზეა აზია-წყნარი ოკეანის რეგიონი. ქართულ ბაზარზე საკმაოდ უმნიშვნელოაა წარმოდგენილი მსოფლიოს დანარჩენი სამი – ახლო აღმოსავლეთის, აფრიკის და სამხრეთ აზიის რეგიონი. მეტად საინტერესოა იმის დადგენა, თუ როგორია ქართული ტურისტული პროდუქტის გასაღების ეფექტიანობა დსთ-ს სივრცეში. ტრადიციულად საქართველოს მთავარ ბაზრად ამ სივრცეში რუსეთი რჩება, ვინაიდან ტუროპერატორების უმრავლესობა ამ ბაზარზე მუშაობს. ეს იმით აიხსნება, რომ ისტორიულად ქართული ტურისტული პროდუქტი რუსეთში საკმაოდ ცნობადია. მეორე ადგილზეა უკრაინა, მესამეზე – სომხეთი, მეოთხეზე კი – აზერბაიჯანი.

მას შემდეგ, რაც ცნობილია საქართველოში ჩამოსულ საერთაშორისო ტურისტთა გეოგრაფიული არეალი მსოფლიო ტურისტული რეგიონებისა და ძირითადი ქვეყნების მიხედვით, ამის შემდეგ მნიშვნელოვანია იმის განსაზღვრა, თუ რამდენია მათგან ახალი და მუდმივი (პოტენციური) მომხმარებელი. საქართველოს ტურისტული ბაზრის მარკეტინგული კვლევის შედეგად დადგინდა, რომ არარეზიდენტი ტურისტების უმრავლესობამ საქართველოში პირველად იმოგზაურა, მიუხედავად ამისა, ტურ-ოპერატორებისათვის მომხმარებელთა სოლიდური ნაწილი საქართველოში დიდი ხანია მოგზაურობს. ეს ტენდენცია გვაძლევს იმის თქმის საშუალებას, რომ ქართველი ტურ-ოპერატორების მიერ წარმოდგენილი პროდუქცია უცხოელი ტურისტებისათვის მიმზიდველია. მარკეტინგული კვლევის მნიშვნელოვანი საკითხია ტურ-ოპერატორების მიერ გაწეული მომსახურება. საქართველოს ტურ-პროდუქციის მომხმარებელთა ნახევარზე მეტი ჯგუფური

მოგზაურია, დანარჩენი კი – ინდივიდუალურ და საოჯახო ტურიზმზე მოდის.

საქართველოს ტურისტული ბაზრის მარკეტინგული კვლევისას აუცილებელია მოვახდინოთ უცხოელ ტურისტთა სეგმენტაცია ასაკისა და სქესის მიხედვით. ბოლო დროს ტურისტული სააგენტოების მეშვეობით ჩამოსულ ტურისტთა საერთო რაოდენობის ნახევარზე მეტი ქალებზე მოდის. ეს ტენდენცია იმაზე მეტყველებს, რომ სამომავლოდ ტურ-ოპერატორებმა სხვადასხვა ტურის შექმნისა და დაგეგმვის პროცესში უნდა გაითვალისწინონ მთელი რიგი თავისებურებები ვინაიდან მოგზაურობის მიზნების მიუხედავად, მამაკაცებს და ქალებს ერთმანეთისგან განსხვავებით სპეციფიური ინტერესები გააჩნიათ. როგორც საქართველოს ტურისტული ბაზრის მარკეტინგული კვლევის შედეგები ცხადყოფს, ჩვენს ქვეყანაში ჭარბობს ასაკობრივი ტურისტები. ეს გამოწვეულია იმით, რომ მათ გააჩნიათ მყარი ფინანსური ბაზა და მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილების საშუალება.

ჩვენი ქვეყნის ტურისტული ბაზრის მარკეტინგული კვლევისას მნიშვნელოვანია უცხოელი ტურისტების საქართველოში ყოფნის ხანგრძლივობის განსაზღვრა. საერთაშორისო ტურიზმში მიღებული ტურისტული პაკეტის (“აკაგე Tours”) საშუალო ვადაა 1-2 კვირა. მომხმარებლები სწორედ ამ ხანგრძლივობის ტურისტულ პაკეტებს ყიდულობენ ტუროპერატორებისაგან. ჩვენი ქვეყნის ტურისტული კომპანიების უმრავლესობა ემსახურება ისეთ ტურისტებს, რომლებიც საქართველოში ერთ კვირაზე ნაკლები დროით მოგზაურობენ. არიან ისეთი ტურისტული პაკეტის მყიდველებიც, რომლებიც ქვეყანაში ერთ თვეზე მეტ ხანს რჩებიან. ეს სეგმენტი ძირითადად მოიცავს პროფესიულ-საქმიან ტურიზმს (კონფერენციებს, კონგრესებს, ბიზნეს-ფორუმებს და ა. შ). ჩვენს ქვეყანაში ტურიზმის განვითარების პერსპექტივებისა და დარგის მდგომარეობის ანალიზის დროს შესწავლილი უნდა იქნეს ჩვენი ქვეყნის ტურისტული პოტენციალი, ტურის სახეები და მათზე არსებული მოთხოვნა.

საქართველოს საკმაოდ დიდი ტურისტული პოტენციალი აქვს. ეს არის 12000 ისტორიული და არქიტექტურული ძეგლი, რომელთაგან 4 შეტანილია იუნესკოს მსოფლიო მნიშვნელობის ძეგლთა ნუსხაში, 7 არის არსებული ან პერსპექტიული ეროვნული პარკი და ა. შ. ესე იგი თუ არსებული პოტენციალის რანჟირებას მოვახდენთ ტურიზმის სახეობათა მიხედვით, მაშინ ჩვენს ქვეყანაში პერსპექტიული იქნება ტურიზმის ისეთი სახეების განვითარება, როგორიცაა: კულტურული, სამკურნალო, საკურორტო, ეკო-, აგრო-, საოჯახო ტიპის ტურიზმი და ა.შ. ქართველი ტუროპერატორები ჩვენს ქვეყანაში სამოგზაუროდ 14 სხვადასხვა შინაარსის ტურს აწარმოებენ, ე. ი. საქართველოს ტურისტული ბაზარი შეიძლება დაიყოს 14 სამოგზაურო ნიშად, თუმცა მოთხოვნები უმთავრესად კულტურულ ტურიზმზე მოდის. შესაბამისად, ფორმებიც ამ სეგმენტზე მუშაობს.

თუ ადრე ტუროპერატორთა უმრავლესობისათვის მათი ტურ-პროდუქციის უმეტესობას სათავგადასავლო, ეკო-ტურები და ზამთრის ტურები შეადგენდა, თანამედროვე ეტაპზე მოთხოვნა სათავგადასავლო და ზამთრის ტურებზე შემცირდა. შემცირდა აგრეთვე საქმიან ტურებზე და კურორტებზე დასვენების მიზნით სამოგზაუროდ ჩამოსვლაზე მოთხოვნა, ეს იმით აიხსნება, რომ ერთის მხრივ, საქართველოს (განსაკუთრებით შავიზღვისპირა) კურორტები გამორჩევიან ძალიან მოკლე სეზონურობით, რაც თავისთავად საერთაშორისო ტურიზმის განვითარებისათვის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი შემაფერხებელი ფაქტორია, ხოლო მეორეს მხრივ, საქართველოს მეზობელი თურქეთის კურორტები, რომლებიც იდეალური სეზონურობით გამოირჩევიან, მომხმარებელს შედარებით დაბალ ფასებში სთავაზობენ ხარისხობრივად მაღალი დონის სამოგზაურო ტურებს.

ტუროპერატორები ტრადიციულად აწარმოებენ შემდეგი სახის ტურებს: სპორტულ ტურებს, რელიგიურ / პილიგრიმულ ტურებს, სპეციალიზებულ ტურებს (არქეოლოგიებისათვის, ვიწრო სპეციალიზაციის მქონე ადამიანებისათვის და ა.

შ), აგროტურებს, სამკურნალო ტურებს, ეთნიკურ და ნოსტალგიურ ტურებს. საქართველოში ტურისტული ბაზრის მარკეტინგული კვლევის დროს ყურადღება უნდა გამახვილდეს ქართულ ღვინოზე, რომელსაც დიდი ხნის ისტორია აქვს. იგი მსოფლიოში ერთ-ერთი უძველესია. საქართველოს ყველა რეგიონში ვახის სხვადასხვა უნიკალური ჯიშის არსებობს. ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, უნდა ვივარაუდოთ, რომ ღვინის ტურიზმით ქართველ ტუროპერატორთა უმრავლესობა იქნება დაკავებული, თუმცა დღესდღეობით ტურიზმის ამ სახეობაზე მუშაობს კომპანიების მხოლოდ მცირე ნაწილი. ჩვენი ქვეყნის ტუროპერატორები აწარმოებს "შოპ" ტურებს, ე. ი. ორგანიზებული ტურისტების გარკვეული ნაწილი საქართველოში მათთვის სასურველი ნივთების შესაძენად ჩამოდიან.

ასევე საინტერესოა იმის განსაზღვრა, თუ რომელი ქვეყნის რეზიდენტები მოიხმარებენ ტურისტულ პროდუქტს. კულტურული ტურებით დაინტერესებულნი არიან გერმანიის, იტალიის, საფრანგეთის, ნიდერლანდების, შვედეთის, უკრაინის, აშშ-ს, კანადის, იაპონიის მოქალაქეები; სათავეადასავლო ტურებით კი დაინტერესებულნი არიან თურქეთის, უკრაინის მცხოვრებნი; ეკოტურებით – გერმანიის მოქალაქეები; აგროტურებით – ფრანგები; რელიგიური ტურებით – ამერიკელი და ევროპელი ტურისტები; პროფესიული/საქმიანი ტურებით – სომხები, აზერბაიჯანელები და ნორვეგიელები, ეკოტურებზე დასვენებით – სომხები; ღვინის ტურებითა და სამკურნალო ტურების განხორციელებით – რუსები და ა. შ.

ზემოთ მოყვანილი ანალიზიდან შეიძლება დავასკვნათ, რომ ყველაზე დიდი მოთხოვნა, ქვეყნების რაოდენობის მიხედვით, კულტურულ ტურებზე მოდის და იგი მოიცავს მსოფლიოს სამ ტურისტულ რეგიონს (ევროპა, ამერიკა და აზია-წყნარი ოკეანის რეგიონი), დსთ-ს წევრი ქვეყნების მიხედვით, მოთხოვნა ყალიბდება შემდეგ ტურებზე: რუსეთის მოქალაქეები ინტერესს გამოთქვამენ სამკურნალო ტურების, ეკოტურებისა და ღვინის ტურების მიმართ, რაც იმით აიხ-

სნება, რომ, ისტორიულად რუსი ტურისტების უმეტესობა საქართველოში სამკურნალოდ ჩამოდიოდა, ხოლო რაც შეეხება ღვინის ტურს, ქართული ღვინო რუსებისათვის ყოველთვის წარმოადგენდა დიდ ფასეულობას; სათავეადასავლო ტურიზმით დაინტერესებულნი არიან უკრაინელები. საკონგრესო ტურების ძირითადი მომხმარებლები სომხეთისა და აზერბაიჯანის მოქალაქეები არიან.

საქართველოს ტურისტული ბაზრის მარკეტინგული კვლევისას, მნიშვნელოვანია ტურიზმის სეზონურობის განსაზღვრა, მისი სახეების მიხედვით. არასეზონურ ტურებს მიეკუთვნება მხოლოდ პროფესიული/საქმიანი ტურები, ვინაიდან იგი წელიწადის ოთხივე სეზონს მოიცავს, მაღალი სეზონურობის ტურებია: კულტურული და სპეციალიზებული ტურები, ვინაიდან ისინი წელიწადის სამ სეზონს მოიცავენ, საშუალო სეზონურობის ტურებს განეკუთვნებიან: რელიგიურ/პილიგრიმული და ეთნიკურ/ნოსტალგიური ტურები, ისინი წელიწადის ორ სეზონს მოიცავენ. მაღალი სეზონურობის ტურებს მიეკუთვნება: დასვენება ეკოტურებზე, აგროტურები, ეკოტურები, სამკურნალო ტურები, სათავეადასავლო ტურები, სპორტული ტურები, ღვინის ტურები და „შოპ“ ტურები. როგორც ჩვენი ქვეყნის ტურისტული ბაზრის მარკეტინგული კვლევის ანალიზი გვიჩვენებს, საქართველოს ბაზარზე ტურების უმრავლესობა მაღალი სეზონურობით ხასიათდება, რაც ითვლება ტურიზმის განვითარების შემაფერხებელ ფაქტორად.

საქართველოს ტურისტული ბაზრის მარკეტინგული კვლევისას უნდა აღინიშნოს ის გარემოებაც, რომ ზემოთ განხილულ ტურთა რეალიზება ძირითადად ხდება ჩვენი ქვეყნის რეგიონებში. რეგიონების 40% ძალიან მაღალი აქტივობისაა, ვინაიდან ტუროპერატორთა აბსოლუტური უმრავლესობა ამ რეგიონებში აწარმოებენ ტურებს. ესენია: კახეთი, მცხეთა-მთიანეთი, იმერეთი და სამცხე-ჯავახეთი. მაღალი აქტივობის ტურისტულ რეგიონებს განეკუთვნება აჭარის

რეგიონი. მარკეტინგული კვლევის ჩატარების დროს, საჭიროა უცხოელი ტურისტები დაიყოს სოციალურ ჯგუფებად.

საქართველოს ტურიზმში მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს ეკლესიას. კავკასიის იზოლირებულმა მდებარეობამ ხელი შეუწყო სასულიერო ხუროთმოძღვრების თავისებურებათა ჩამოყალიბებას და განვითარებას. აქ შეხვდებით ქრისტიანული არქიტექტურის უძველეს ფორმებს, უღამაზესად შერწყმულს თვალწარმტაც ლანდშაფტებთან, რომლის გაცნობასაც ითვალისწინებს აქ განხორციელებული რელიგიური ტურები. რელიგიური ტურიზმით დაინტერესებულმა ფირმებმა უნდა შეისწავლონ ტურისტულ ბაზარზე დაგროვილი გამოცდილება.

ერთ-ერთი სრულყოფილი ტური, რომელიც შექმნა თანამედროვე ეტაპზე უცხოელმა ტურ-ოპერატორმა საქართველოში, ეს არის ცნობილი გერმანელი ტურ-ოპერატორის “ბიბლიშე რაიზენის” მიერ შექმნილი ტური – “კავკასიის ეკლესია-მონასტრები”. ეს არის ყველაზე დიდი ტურ-ოპერატორი, რომელიც აწვობს ბიბლიურ თემებთან დაკავშირებულ ტურისტულ მოგზაურობებს მსოფლიოს 22 ქვეყანაში. უცხოელ დამსვენებლებს საქართველოს ტურისტულმა კომპანიებმა შეიძლება შესთავაზონ შემდეგი სახის მომსახურება: მგზავრობა საქართველოს ავიახაზების თვითმფრინავით უცხოეთიდან თბილისამდე და უკან, ტრანსფერი და ქვეყნის შიდა მოგზაურობები ავტობუსით, განთავსება სასტუმროში, სამაგრადაი კვება, კვალიფიციური ექსკურსია-მძღოლის თანხლება, დაზღვევა მოგზაურობის პერიოდში, სავიზო მომსახურება, სურვილის მიხედვით, სამგზავრო ჩანთა და ა. შ.

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ტურისტული პოტენციალი

საქართველოს ტურისტულ რეგიონებს შორის ცალკე განხილვის ღირსია აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკა, რო-

მელსაც აქვს ყველა სახეობის ტურიზმის განვითარების პერსპექტივა, მაგრამ მათ შორის წამყვანი როლი ჯერ-ჯერობით მაინც ზღვის ტურიზმს უჭირავს. XIX საუკუნის 70-იანი წლებიდან როგორც ადგილობრივი ხელისუფლება, ისე უცხოელი ინვესტორები დაინტერესდნენ აჭარის ზღვისპირა ზოლის, როგორც რეკრეაციული რესურსებით მდიდარი ადგილის კეთილმოწყობით, მაგრამ აჭარაში საკურორტო-ტურისტული მეურნეობის რეალური განვითარება დაიწყო 1930-იანი წლების შემდეგ, როცა აჭარის ზღვის სანაპირო კურორტები სახელმწიფო მნიშვნელობის კურორტებად იქნა გამოცხადებული, ფართო გასაქანი მიეცა ახალი საკურორტო ინფრასტრუქტურის მშენებლობას. 1940 წელს აჭარაში უკვე არსებობდა 17 სანატორიუმი, სასტუმრო და დასასვენებელი სახლი 1223 საწოლით. ტურიზმის განვითარებამ ხელი შეუწყო აჭარის ზღვისპირეთში საქალაქო ტიპის დასახლებების, სამშენებლო ორგანიზაციების, საგარეუბნო სოფლის მეურნეობის, კვების, მსუბუქი მრეწველობისა და სავაჭრო დაწესებულებათა შექმნას.

აჭარის რეგიონს გააჩნია მნიშვნელოვანი პოტენციალი, შიდა ტურიზმთან ერთად, ჩაერთოს საერთაშორისო ტურიზმის ერთიან ქსელში და იგი აქციოს ფინანსური შემოსავლების მიღების სტაბილურ წყაროდ. ამ რეგიონს გააჩნია როგორც ტურისტული (ბუნებრივი, ისტორიულ-კულტურული, შემეცნებითი, სოციალურ-საყოფაცხოვრებო და ინფრასტრუქტურული), ისე საკურორტო (მინერალური წყლები, ზღვა, ტყე, სამკურნალო კლიმატი და სხვა) რესურსები. აგრეთვე მაღალია აჭარის ეკოლოგიური პოტენციალიც, რომელიც ნიშნავს ვიზიტების რაოდენობის იმ მაქსიმუმს, რომელზეც გადამეტება იწვევს უარყოფით ეკოლოგიურ შედეგებს და უცხოელი ტურისტების მხრიდან ადგილობრივ კულტურასთან მიმართებაში ნეგატიურ დამოკიდებულებას.

აჭარას, მისი განუმეორებელი ლანდშაფტით, ფლორითა და ისტორიულ-არქიტექტურული ძეგლებით, სუბტროპიკული და ღეკორატიული მცენარეების დიდი ნაირსახეობით, ზღვის-

პირა და მთის კურორტებით, სუბტროპიკული კლიმატისა და თბილი, შავი ზღვის სამკურნალო თვისებებით, შეუძლია და-აინტერესოს უცხოელი ტურისტები. აჭარის რეგიონის ჰავის სპეციფიკურობა იმაში გამოიხატება, რომ მცირე მოცულობის ტერიტორიაზე წარმოდგენილია სხვადასხვა კლიმატური პირობების დიდი მრავალფეროვნება: სანაპირო ზოლი ხასიათდება ტენიანი ჰავით, თბილი ზამთრითა და ცხელი ზაფხულით. მთიანი რეგიონები ხასიათდება ცივი ტენიანი ზამთრითა და ხანგრძლივი გრილი ზაფხულით. მაღალმთიანეთს ახასიათებს ხანგრძლივი ცივი, ტენიანი ზამთარი და ხანმოკლე გრილი ზაფხული. შესაბამისად, ყოველივე ეს იძლევა სხვადასხვა სახის საკურორტო და ტურისტული ბიზნესის განვითარების შესაძლებლობას.

აჭარის სანაპირო ზოლის კლიმატი გამოირჩევა განსაკუთრებულად რბილი ჰავით. ტემპერატურის საშუალოთვიური რყევის ამპლიტუდა აქ 17⁰-ს შეადგენს, რაც მინიმალურია მთელ მსოფლიოში (ე. ი. იმდენივეა, რაც სახელგანთქმულ კურორტ ნიცაში). მთებში ჰავა უფრო მკაცრია. ადგილის სიმაღლის მატებასთან ერთად ზომიერად თბილი ჰავა იცვლება ზომიერად ცივით. მრავალფეროვნაა მცენარეთა საფარიც: მარადმწვანე ტყე, რცხილისა და წიფლის შერევით, წიფლის ტყეები, წიწვოვანი ტყეები (ნაძვი, სოჭი, ფიჭვი) და ალპური მცენარეები. სანაპირო ზოლში გავრცელებულია სუბტროპიკული კულტურების პლანტაციები, ბაღები, დეკორატიული ნარგავები, კურორტების შესაქმნელად ხელსაყრელია აჭარის მთიანი რაიონებიც. მათთვის დამახასიათებელია მრავალი მცენარე და უღამაზესი ლანდშაფტი.

მთიანი ზონა მდიდარია მინერალური წყლებითაც. მათი რაოდენობა აღწევს რამდენიმე ათეულს. ჰიდრომინერალური რესურსების მიხედვით, აჭარაში ლიდერობს ქედის რაიონი (მერისის რკინიანი და გოგირდოვანი, ნამონასტრევის რადიოაქტიურ-კირიანი, კოკოტაურის ტუტე-კირიანი, დუმბაძისა და ბაკანათის რკინიანი წყლები და ა. შ.). შუახევის რაიონიც ცნობილია აგრეთვე თბილი, მარილიანი და გოგირდოვა-

ნი წყლებით. გოგირდოვანი წყლები გამოედინება აგარასა და ხულოშიც. რკინის წყალია ბეშუმში. მინერალური წყაროები გვხვდება ქობულეთის მთიან ნაწილშიც: ცხემლოვანში, ჩაქვის თავში და ა.შ. აღნიშნული წყაროები მდებარეობს ადგილად მისადგომ ადგილებში, რაც იძლევა ბალნეოლოგიურ კურორტთა შექმნის შესაძლებლობას. არსიანის ქედის მთებში, აჭარის რეგიონის აღმოსავლეთ საზღვართან, ზღვის დონიდან 1800-1900 მეტრზე მდებარეობს მაღალმთიანი კლიმატური კურორტი ბეშუმი. მას ახასიათებს გრილი და მშრალი მაღალმთიანი კლიმატი. აქ ჰაერი არის სუფთა, ჭარბი ოზონითა და ჟანგბადით.

არსებული ბუნებრივ-გეოგრაფიული პირობების გათვალისწინებით, აჭარის რეგიონში შეიძლება განვითარდეს დასვენებისა და რეკრეაციის შემდეგი ფორმები:

1. წყლის ტურიზმი – ზღვაზე დასვენება, წყლისა და მზის აბაზანების მიღება, თევზაობა, ჩანჩქერებზე დასვენება, მინერალური და გოგირდოვანი წყლების აბაზანების მიღება, სანაოსნო სპორტით გართობა, მთის ტბებზე გასეირნება, დელფინარიუმის მონახულება და ა. შ.;

2. ბალნეოლოგიური ტურიზმი – როგორც დაბლობის, ზღვისპირა ბალნეოლოგიური შესაძლებლობები, ისე მთის კურორტების სამედიცინო მახასიათებლები;

3. ისტორიული და კულტურული ძეგლები – სხვადასხვა ისტორიული ადგილები, ციხეები, არქეოლოგიური გათხრები, მუზეუმები, გალერეები, თეატრი და სხვა;

4. აგროტურიზმი – სოფელში ცხოვრება, დღესასწაულებზე დასწრება, ეროვნული ტრადიციების (სამზარეულოსა და ხელოვნების ნიმუშების) შესწავლა;

5. სამეცნიერო ტურიზმი – ადგილობრივი ფლორის იშვიათი ნიმუშების, ბოტანიკური ბაღის დათვალიერება, ადგილობრივ მეცნიერებთან კონტაქტი, სიმპოზიუმების, კონფერენციების, შეხვედრების მოწყობა და ა. შ.;

6. საოჯახო ტურიზმი – გართობა, ექსკურსია და ა.შ.;

7. სამთო-სათხილამურო და სამონადირეო ტურიზმი;

8. საქმიანი ტურიზმი – ბიზნესმენებისა და მეწარმეების საქმიანი ვიზიტები წარმოადგენს ტურიზმის განვითარების ყველაზე მაღალშემოსავლიან სახეობას;

9. კონგრეს-ტურიზმი – თანამედროვე საერთაშორისო ტურიზმის ყველაზე უფრო მეტად დინამიურად განვითარებადი სახეობაა, რომელსაც აღმავლობის საკმაოდ დიდი პერსპექტივა აქვს აჭარის რეგიონში;

10. საბავშვო ბანაკების აღორძინება საშუალებას მისცემს აჭარის (განსაკუთრებით მაღალმთიანი ზონის) კურორტების უფრო სრულყოფილად დატვირთვას;

11. სახალხო დღესასწაულები ქმნის ტურისტულ ნაკადთა მოზიდვის დიდ პოტენციალს. ასეთი დღესასწაულებია “შუამთობა”, “კოლხობა”, “მაჭახლობა” და ა. შ.

საუცხოო ხარისხისაა აჭარის ზღვისპირა პლაჟები. მისი დადებითი მხარეა ზღვის წყლის მაღალი ტემპერატურა, რომელიც ზაფხულში შეადგენს 24⁰-ს. აჭარის მთავარ ტურისტულ კურორტებს წარმოადგენს ქობულეთი და ბათუმი. ფართოდაა ცნობილი ზღვისპირა კლიმატური კურორტი ქობულეთი რომელიც მდებარეობს ბათუმიდან ჩრდილოეთით 24 კმ-ის მანძილზე დაშორებით. იგი ცნობილია ქვიშიანი წვრილკენჭოვანი პლაჟით. ქობულეთის სამხრეთით მდებარეობს კურორტი ციხისძირი, ხოლო ბათუმის ჩრდილოეთით კი–კურორტები მახინჯაური და მწვანე კონცხი, რომლებიც ამ ქალაქებთან ერთად ქმნიან საკურორტო ჯგუფს. მათ განეკუთვნება აგრეთვე სამთო-კლიმატური კურორტი ცისკარა (მტირალა), რომელიც მდებარეობს ზღვის დონიდან 1300 მეტრ სიმაღლეზე. აქედან კარგად მოჩანს აჭარის მთელი სანაპირო ზოლი და აჭარა-იმერეთის მთიანი ზონა.¹

აჭარის სხვა რეგიონებთან შედარებით უფრო ბევრი ტურისტული ღირსშესანიშნაობის ფლობის გამო, საჭიროდ მიგ-

¹ ჩაგანავა პ. საინვესტიციო პროცესები აჭარის ტურიზმის სფეროში. ტურიზმის სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემები. გამ., შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი”. ბათ., 2010, გვ.–60.

ვანია დაწვრილებით განვიხილოთ ბათუმის ტურისტულ-რეკრეაციული პოტენციალი.

ბათუმის ტურისტული პოტენციალი. ბათუმის ძირითადი ნაწილი მდებარეობს ვაკე-დაბლობზე. ეს ქალაქი, როგორც საკურორტო ადგილი და ტურიზმის განვითარების მნიშვნელოვანი ცენტრი, მეცნიერ-ეკონომისტების მიერ ადრიატიკულ იქნა აღიარებული, მაგრამ მის მიმართ ყურადღება განსაკუთრებით გაიზარდა XIX საუკუნის 70-იან წლებში. ქალაქ ბათუმში დაიწყო სასტუმროების, სანატორიუმების, დასასვენებელი სახლების, ტურისტული ბაზების, ზღვის თბილი წყლისა და მახინჯაურის გოგირდწყალბადოვანი აბაზანების სამშენებლო სამუშაოები. ამ სფეროში აჭარის ზღვისპირეთსა და, კერძოდ, ბათუმს წამყვანი პოზიციები ეკავა. საბოლოოდ ამას მოჰყვა ბათუმში ძლიერი საკურორტო-ტურისტული კომპლექსების შექმნა. პარალელურად იზრდებოდა ტურისტების რაოდენობა ბათუმშიც. ტურიზმი ამ ქალაქში გადაიქცა ჩამორჩენილიდან მზარდ სექტორად.

ბათუმი გაწვევრიანებულია ღამის ქალაქთა მსოფლიო კლუბში და ყველაზე ღამაზი (კეთილმოწყობილი) ქალაქია აჭარის რეგიონში. ბათუმის ყველაზე ღამაზი ადგილია ზღვისპირა ბუღვარი, რომელიც გამოყოფს ქალაქის განაშენიანებულ კვარტალებს პლაჟისაგან. ბათუმის ღირსშესანიშნაობებს შორის აღსანიშნავია ბოტანიკური ბაღი. ის მდებარეობს ქალაქის ჩრდილოეთით, ბორცვიან ადგილზე. ამ ბაღში თავმოყრილია სუბტროპიკული და ტროპიკული ფლორის იშვიათი კოლექცია.

თანამედროვე ეტაპზე საკურორტო-ტურისტული მეურნეობა ითვლება საერთაშორისო ტურიზმის ერთ-ერთ ყველაზე სწრაფად განვითარებად, რენტაბელურ დარგად, რომელიც აქტიურ როლს თამაშობს ბათუმის ეკონომიკურ განვითარებაში. მისი მნიშვნელობა განუწყვეტლივ იზრდება ამ ქალაქის საზოგადოებრივ ცხოვრებაში, რადგანაც დღევანდელი ფინანსური და ეკონომიკური კრიზისის პირობებში იგი ხელს უწყობს მოსახლეობის დასაქმებასა და შემოსავლების

ზრდას, თანმდევი დარგების აღორძინებას, სტიმულს აძლევს ადგილობრივი ეკონომიკის განვითარებას, ესმარება ჩამორჩენილ, დეპრესიულ რეგიონთა სოციალურ-ეკონომიკურ წინსვლას. ბათუმს ტურიზმის განვითარების დიდი პერსპექტივა აქვს, რომელსაც განაპირობებს მრავალფეროვანი ბუნებრივ-გეოგრაფიული რესურსები, ხელსაყრელი გეო-პოლიტიკური მდებარეობა, თვალწარმტაცი ბუნება, თბილი კლიმატი, რბილი ჰავა, ულამაზესი პლაჟები, ლანდშაფტი, რაც მთავარია, უძველესი კულტურისა და ტრადიციების მქონე სტუმართმოყვარე მოსახლეობა.

უკანასკნელი 5 წლის განმავლობაში ბათუმში ყველაზე დიდი რაოდენობით ტურისტები ჩამოვიდა თურქეთიდან, აზერბაიჯანიდან და სომხეთიდან. მკვეთრად იმატა ტურისტთა რიცხვმა აშშ-დან, გერმანიიდან და უკრაინიდან. ამ მზარდი ტენდენციის მიუხედავად, ქალაქში არსებული დიდი ტურისტული პოტენციალი ჯერ კიდევ არ არის სრულად გამოყენებული. უნდა გაგრძელდეს ტურისტების განთავსების საშუალებების მშენებლობა, სატრანსპორტო მომსახურების სრულყოფა, სანიტარულ-ჰიგიენური პირობების გაუმჯობესება, ტურისტების უსაფრთხოების დონის ზრდა, ტურიზმის დივერსიფიკაცია და ა. შ. ტურიზმს შეუძლია ბათუმის სწრაფი განვითარება, ცხოვრების დონის ამაღლება. ამ სფეროში არსებული პოტენციალის აუთვისებლობის და ტურიზმის რეგულირების სფეროში არსებულ ნაკლოვანებათა გამო, ბათუმში მილიონობით ღარს კარგავს.

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ტურისტული პოტენციალის განვითარების დინამიკა

ტურიზმი წარმოადგენს აჭარის რეგიონის ეკონომიკური განვითარების ერთ-ერთ მნიშვნელოვან და პრიორიტეტულ მიმართულებას. იგი განსაკუთრებულ დატვირთვას იძენს საბაზრო ურთიერთობებზე გადასვლის პირობებში. მისი დახმარებით სწრაფად ვითარდება სოციალური ინფრასტრუქტურა

რის დარგები, ვაჭრობა, მომსახურების სფერო, აგრო-სამრეწველო კომპლექსი და, აქედან გამომდინარე, აგრარული სექტორი. იგი უზრუნველყოფს სასურსათო პროდუქტებზე მოსახლეობის მზარდი მოთხოვნილების დაკმაყოფილებას, დასაქმებისა და სავალუტო შემოსავლების ზრდას, ეროვნული ტრადიციებისა და კულტურული მემკვიდრეობის მსოფლიო ასპარეზზე გატანას. ტურიზმის გავლენა რეგიონის ეკონომიკაზე განისაზღვრება მულტიპლიკაციური ეფექტით.

უცხოელი ტურისტები აჭარის რეგიონში ყოფნისას იძენენ ადგილობრივ საქონელს, რაც პროდუქციის ექსპორტისა და უცხოური სავალუტო შემოსავლების მიღების ტოლფასია. ტურიზმი სტიმულს აძლევს მასთან კორელაციაში მყოფ დარგთა განვითარებას. ტურიზმის მულტიპლიკაციური ეფექტი ვლინდება დანახარჯებისა და შემოსავლების განმეორებადობაში. ბიზნესის ამ დარგში წარმოებს ფულის რეცირკულაცია და ეს ციკლი მეორდება უწყვეტად. ამასთან ერთად, ტურიზმის სფეროში დასაქმებული კადრები გამომუშავებულ ხელფასს კვლავ აჭარის რეგიონში ხარჯავენ.

აჭარის რეგიონის ბუნებრივ-რეკრეაციული პოტენციალი ჯერ კიდევ არ არის მაქსიმალურად ათვისებული. 1990-იან წლებამდე ჩვენს ქვეყანაში ჩამოსული ტურისტების უდიდესი ნაწილი აჭარის რეგიონზე მოდიოდა. ამ რეგიონში ტურიზმის მარეგულირებელი ნორმატიული აქტების განახლებამ, საინვესტიციო პოლიტიკის ცვლილებამ, ტურიზმსა და მასთან დაკავშირებულ დარგებში შემავალი ობიექტების პრივატიზაციამ დადებითად იმოქმედა ტურისტული სექტორის რეაბილიტაციაზე. მიუხედავად ამისა, ამ პროცესებში ადგილი ჰქონდა გადახრებს, გარღვევებს, რის გამოც აჭარის ტურისტულ-რეკრეაციული რესურსების მხოლოდ მცირე ნაწილია გამოყენებული. აჭარის რეგიონში არაა განვითარებული ტურისტული ინდუსტრია, დაბალია ტურისტული სერვისის დონე, დასახვეწია ტურიზმის მენეჯმენტი, არასაკმარისია ამ სექტორში დაბანდებული ინვესტიციების მოცულობა და ა. შ. ამ პრობლემების აღმოფხვრის მიზნით საჭიროა შეიქმნას

აჭარის ტურიზმის რეგიონული განვითარების გრძელვადიანი პროგრამა, სადაც გათვალისწინებული იქნება რეგიონის ტურისტულ-რეკრეაციული რესურსების გამოყენების შესაძლებლობები და ტურისტული კომპლექსის განვითარების პერსპექტივები. ეს უნდა იყოს დროში გაწერილი პროგრამა, დაფინანსების წყაროების გათვალისწინებით. განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს ბათუმის საზღვაო პლაჟისა და ბეშუმის სამთო კურორტის რეაბილიტაციას.

აჭარის რეგიონში ტურიზმის მდგრადი განვითარების მთავარ ამოცანას უნდა წარმოადგენდეს დარგის აღმავლობის ხელშეშლელი ფაქტორების გამოვლენა და აღმოფხვრა, ხოლო მიზანს კი უნდა წარმოადგენდეს რეგიონის სავალუტო შემოსავლების, დასაქმების ზრდა და სოციალურ-ეკონომიკური პირობების გაუმჯობესება. ამ მიზნის მიღწევა შესაძლებელია ტურისტული ბაზრების მარკეტინგული კვლევით, ეფექტური რეკლამის გავრცელებით, ტურისტთა უსაფრთხოების ამაღლებით, ამ სფეროში დასაქმებული პერსონალის კვალიფიკაციის ამაღლებით, მათი მომზადება-გადამზადების კურსების შექმნით, ტურისტული ინდუსტრიის სიმძლავრეებისა და ინფრასტრუქტურის განვითარებით, მრავალფეროვანი ტურ-პროდუქციის შექმნით და საზღვარგარეთ გატანით.

აჭარის რეგიონში ტურიზმის განვითარების მხარდასაჭერად საჭიროა ამ სექტორში მცირე ბიზნესის ხელშეწყობა. მხოლოდ ამ გზით არის შესაძლებელი აჭარის მაღალმთიანი დეპრესიული რაიონების რეაბილიტაცია და გამოცოცხლება, ურბანიზაციის შეჩერება. ხელი უნდა შეუწყოს აჭარის მაღალმთიან რაიონებში 10-20 ადგილიანი მინისასტუმროების მშენებლობას, მათი შემოსავლების გამოთანაბრებას. რეგიონის მმართველობამ ხელი უნდა შეუწყოს ტურისტული კომპლექსების მშენებლობას, დაუჭიროს მხარი ამ სფეროში გრანტების მოზიდვას და პროექტების დაფინანსებას. რეგიონის მმართველობამ წილობრივი მონაწილეობა უნდა მიიღოს ტურიზმის განვითარებაში. მან უნდა გაატაროს ლიცენზიე-

ბის გაცემის ლიბერალური პოლიტიკა, უნდა მოახდინოს კომუნალური მომსახურების ფასების სუბსიდირება.

ცხრილი XV. 1.

აჭარის რეგიონში სასტუმროებისა და რესტორნების მუშაობის დინამიკა

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
ბრუნვა, მლნ ლარი	81.3	126.7	179.0	192.8	224.6	280.0	383.9
პროდუქცია, მლნ ლარი	88.3	134.6	177.4	193.5	225.7	271.5	365.6
დამ. ღირებულ, მლნ ლარი	38.4	56.7	74.8	84.1	93.7	114.3	149.9
შუალედ. მოხმ. მლნ ლარი	49.9	77.9	102.6	109.4	132.0	157.2	215.7
აქტივები, მლნ ლარი	232.7	309.6	222.9	186.0	379.0	591.3	646.8
დასაქმებულთა რიცხვი, კაცი	7920	11437	11993	11554	11184	13540	16106
ხელფასი ლარი	155.5	153.1	196.7	238.5	333.7	364.9	377.9

წყარო: www.vizitbatumi.travel;

აჭარის რეგიონში ტურიზმის მდგრადი განვითარების სტრატეგია უნდა დაეფუძნოს აღმოჩენით, სათავედასავლო, საკონფერენციო, სამკურნალო და გამაჯანსაღებელ ტურიზმს. აჭარის რეგიონში დიდი პერსპექტივა გააჩნია აგრო-, ეკო, ღვინის, სამთო-სათხილამურო, სამონადირეო ტურიზმის და საზღვაო კრუიზების განვითარებას, რადგანაც ბათუმის პორტი გაწევრიანდა ხმელთაშუა ზღვის ქვეყნების ასოციაციაში— “მედკრუიზი”, რაც მნიშვნელოვნად გაზრდის რეგიონში შემოსულ საკრუიზო ხომალდთა რაოდენობას. ტრადიციული ტურისტული სეგმენტი (ზღვაზე დასვენება) ხელს უწყობს ბაზრის სწორ სეგმენტაციას. ტურისტული ბაზრის ახალი სეგმენტი განსაკუთრებით მიმზიდველი უნდა იყოს

უცხოელი ტურისტებისათვის. აჭარის რეგიონში ტურიზმის განვითარებისათვის, ჩვენი აზრით, საჭიროა ტურისტული სერვისის ამაღლება, თანამშრომლობის გადრმაგება სამთავრობო, არასამთავრობო და კერძო სექტორთა შორის, სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურისა და რეგიონის ეკოლოგიური მდგომარეობის გაუმჯობესება, კურორტების კომუნალური ინფრასტრუქტურის რეაბილიტაცია.

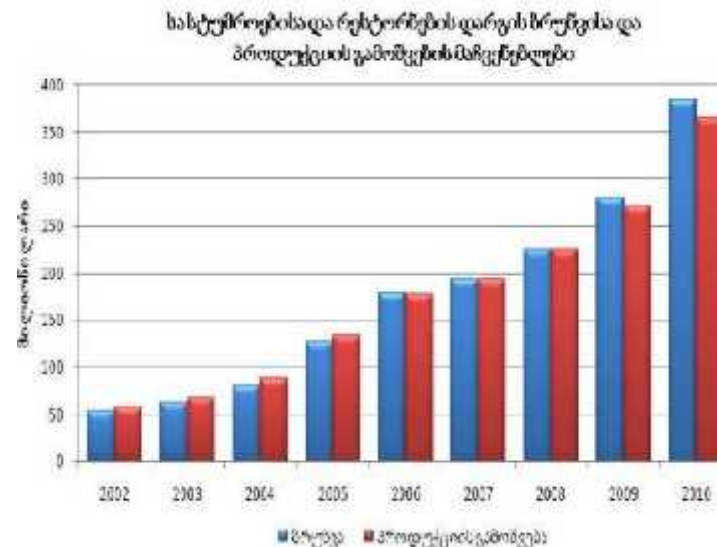
აჭარის რეგიონში ჩამოსულ ტურისტებს, საზღვაო ტურიზმის გარდა, უნდა ჰქონდეთ სამთო-, აგრო-, ეკო- და სხვა ტურებს შორის არჩევანის გაკეთების შესაძლებლობა. სხვადასხვა სახის მუსიკალური, თეატრალური, კინოფესტივალების, მსოფლიო კონფერენციების ორგანიზებით, საერთაშორისო ტურისტულ გამოფენა-ბაზრობებში მონაწილეობით შესაძლებელია მიღწეული იქნეს აჭარის რეგიონის საერთაშორისო დონეზე რეკლამირება, რაც გამოიწვევს რეგიონისადმი უცხოელ ტურისტთა დაინტერესებისა და შესაბამისად მათი ვიზიტების რაოდენობის ზრდას. ამრიგად აჭარის რეგიონის დაჩქარებული განვითარებისათვის საჭირო არის განხორციელდეს ბუნებრივი, მატერიალური, შრომითი რესურსების მაქსიმალური და რაციონალური გამოყენების ორგანიზაციულ-ეკონომიკური ღონისძიებები. ამისათვის უნდა დაზუსტდეს რეგიონის ტურისტულ-რეკრეაციული რესურსები, განისაზღვროს ტურისტული პრიორიტეტები, მათი დაფინანსების წყაროები და შეიქმნას სათანადო მატერიალურ-ტექნიკური ბაზა. ყოველივე ეს მოგვცემს აჭარის ტურისტული სექტორის რეაბილიტაციის და ახალი ტურისტული სიმძლავრეების მშენებლობის საშუალებას.¹ აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაში ადგილობრივმა ტურისტულმა კომპანიებმა აქტიური მონაწილეობა უნდა მიიღონ საერთაშორისო ტურისტულ კონფერენციებზე, კონგრესებსა და შეხვედრებზე. ჩვენს რე-

¹ მიქაშაიძე ვ. მიქაშაიძე ჟ. აჭარის ეკონომიკური განვითარების პრიორიტეტების შემუშავების საკითხისათვის. აჭარის სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემები: გამომცემლობა „შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი“. ბათუმი, 2008, გვ: – 128.

გიონში საჭიროა კიდევ უფრო გამარტივდეს ტურისტების მოგზაურობის საბაჟო პროცედურა და სავიზო რეჟიმი. უცხოური ტურისტული სააგენტოები დაინტერესებულნი არიან აჭარაში ტურისტების გამოგზავნით.

როგორც ცხ. XV. 1- და დიაგრამა XV. 1-დან ჩანს, აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაში სასტუმროებისა და რესტორნების ბრუნვისა და პროდუქციის გამოშვების დინამიკა ზრდის ტენდენციით ხასიათდება. 2010 წელს, 2004 წელთან შედარებით მათი ბრუნვის მოცულობა თითქმის 4,8-ჯერ გაიზარდა და შეადგინა 383,9 მლნ ლარი, ხოლო დროის ამავე ინტერვალში მათ მიერ გამოშვებული პროდუქციის მოცულობა კი 4,2-ჯერ გაიზარდა და შეადგინა 365,6 მლნ ლარი. განსაკუთრებული ზრდა შეინიშნებოდა ამ ორი მაჩვენებლის მიხედვით, 2009 წლიდან, როდესაც ამ წელთან შედარებით 2010 წელს ბრუნვისა და პროდუქციის გამოშვების მიხედვით ზრდამ შეადგინა 35% და 30%.

დიაგრამა XV. 1.

წყარო: www.vizitbatumi.travel;

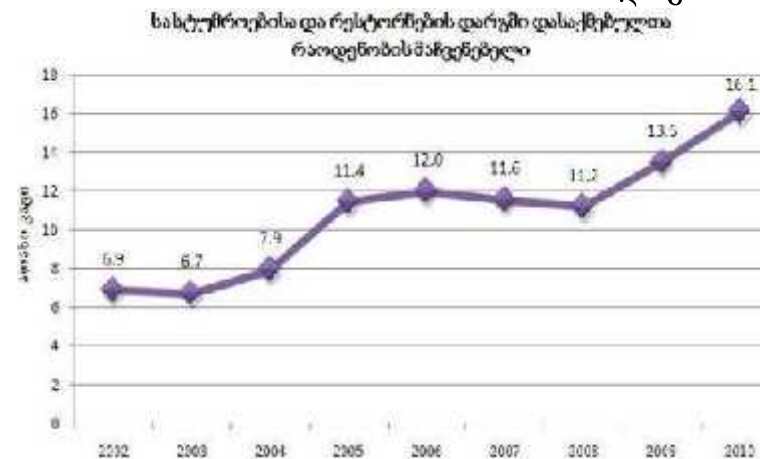
სასტუმროებისა და რესტორნების მუშაობაში შესაბამისი ზრდის ტენდენციები შეინიშნებოდა დამატებითი ღირებულების შექმნის თვალსაზრისითაც. კერძოდ, 2004 წელთან შედარებით 2010 წელს ეს მაჩვენებელი 4,5-ჯერ გაიზარდა და შეადგინა 149,9 მლნ ლარი. ამ შემთხვევაშიც განსაკუთრებული ზრდა აღინიშნება 2009 – 2010 წლებში. ამ პერიოდში ზრდის ტემპმა შეადგინა 30%.

2004-2010 წლებში აგრეთვე ზრდის ტენდენციით ხასიათდებოდა აჭარის რეგიონში სასტუმროებისა და რესტორნების მიერ შუალედური მოხმარების ოდენობა. ამ შემთხვევაში 2004 წელთან შედარებით 2010 წელს შუალედური მოხმარების ზრდა მოხდა 4,3-ჯერ. კერძოდ, აღნიშნულ პერიოდში ყველაზე დიდ (52%-იან) ზრდას ჰქონდა ადგილი 2004 წლიდან 2005 წლამდე, ხოლო 2009-2010 წლებში კი ადგილი ჰქონდა 37%-იან ზრდას.

2004-2010 წლებში აგრეთვე ზრდის ტენდენციით ხასიათდებოდა აჭარის რეგიონის სასტუმროებისა და რესტორნებში დაბანდებული აქტივების მოცულობაც. 2004 წელთან შედარებით 2010 წელს მოხდა ამ მაჩვენებლის 2,8-ჯერ ზრდა, მაგრამ 2006 წელს 2005 წელთან შედარებით ეს მაჩვენებელი 27 %-ით შემცირდა. 2007 წელს კლების ტენდენცია კვლავ გაგრძელდა და წინა წელთან შედარებით იგი კიდევ 15%-ით შემცირდა. 2008 წელს აჭარის რესტორნებსა და სასტუმროებში დაბანდებული აქტივების მოცულობა, წინა წელთან შედარებით, გაორმაგდა და შეადგინა 379 მლნ ლარი, ხოლო 2009 წელს კი, წინა წელთან შედარებით, ეს მაჩვენებელი 48%-ით გაიზარდა და მან შეადგინა 591,3 მლნ ლარი. 2010 წელს, წინა წელთან შედარებით ადგილი ჰქონდა ამ მაჩვენებლის მხოლოდ 10%-იან ზრდას. 2011 წელს აჭარის რეგიონში სულ ინვესტირებული იქნა 110 მლნ დოლარის (182 მლნ ლარის) უცხოური ინვესტიცია, მათ შორის ტურიზმის სფეროში დაბანდებული იქნა ამ წლის უცხოური ინვესტიციების 60%, ანუ 65 მლნ დოლარის (109,2 მლნ ლარის) ოდენობით აქტივი.

როგორც ცხრ. XV.1 და დიაგრამა XV.2-დან ჩანს, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის სასტუმროებისა და რესტორნებში დასაქმებულ მუშაკთა ოდენობას ძირითადად ზრდის ტენდენცია ახასიათებს. თუმცა იყო კლების ტენდენციაც. კერძოდ, 2007 წელს, 2006 წელთან შედარებით, მათი ოდენობა 438 კაცით (4%-ით) შემცირდა, ხოლო 2008 წელს კი ეს მაჩვენებელი კვლავ 370 კაცით (3,5%-ით) შემცირდა 2009 წლიდან, წინა წლებთან შედარებით, კლების ტენდენცია ზრდით შეიცვალა. კერძოდ, ადგილი ჰქონდა წინა წელთან შედარებით 33%-იან ზრდას და ამ მაჩვენებელმა შეადგინა 13,54 ათასი კაცი. 2010 წელს აჭარის სასტუმროებისა და რესტორნებში დასაქმებულ ადამიანთა რაოდენობამ, წინა წელთან შედარებით, განიცადა 15%-იანი ზრდა და ამ მაჩვენებელმა შეადგინა 15,1 ათასი ადამიანი. მთლიანობაში 2004 წელთან შედარებით 2010 წელს იგი 2,1-ჯერ გაიზარდა.

დიაგრამა XV. 2.

წყარო: www.vizitbatumi.travel;

როგორც ცხრილი XV.1-დან ჩანს, პარალელურ რეჟიმში (თუმცა ნელი ტემპით) იზრდებოდა აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის სასტუმროებისა და რესტორნებში დასაქმებულ მუშაკთა ხელფასიც. თუმცა ეს მაჩვენებელი დასაქმებულ

მუშაკთა რაოდენობისაგან განსხვავებით სტაბილურად ზრდის ტენდენციით გამოირჩეოდა. 2004-2010 წლებში ყველაზე მაღალი ზრდის ტემპი დაფიქსირდა 2008 წელს, როცა წინ წელთან შედარებით ადგილი ჰქონდა აჭარის სასტუმროებსა და რესტორნებში დასაქმებულ მუშაკთა შრომის ანაზღაურების 45%-იან ზრდას. ამ მაჩვენებელმა შეადგინა 364,9 ლარი. 2010 წელს 2004 წელთან შედარებით მოხდა ტურისტული პერსონალის ხელფასის 2,4-ჯერ ზრდა.

ცხრილი XV. 2.

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ტერიტორიაზე განლაგებული ტურისტთა განთავსების ობიექტების მიერ გაწეული მომსახურება (ათასი კაცი)

	2011 წ. იანვარ-დეკემბერი	2010 წ. იანვარ-დეკემბერი	2011 წ.-ს % შეფარდება 2010 წელთან	2009 წ. იანვარ-დეკემბერი	2011 წ.-ს % შეფარდება 2009 წელთან	2008 წ. იანვარ-დეკემბერი	2011 წ.-ს % შეფარდება 2008 წელთან
2	15	16	17	18	19	20	21
შიდა ტურისტი	839	662	126	392	214	209	402
უცხოელი ტურისტი	481	312	154	162	297	76	631
სულ (კაცი)	1319	974	135	554	238	285	463
შიდა ტურისტი (კაცდღე)	1881	2545	74	1566	120	1157	162
უცხოელი ტურისტი (კაცდღე)	1199	1218	98	649	185	267	448
სულ (კაცდღე)	3080	3764	82	2216	139	1425	216

წყარო: www.vizitbatumi.travel;

ცხრილ XV. 2-ში მოცემულია ინფორმაცია აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ტერიტორიაზე განლაგებული, ტუ-

რისტთა განთავსების ობიექტების მომსახურების შესახებ. უცხოელმა ტურისტებმა 2008 წელს სასტუმროები დატვირთეს 267000 კაცდღით, 1 უცხოელი ტურისტი აჭარის სასტუმროებში რჩებოდა 3-4 დღეს. 2009 წელს უცხოელი ტურისტებით აჭარის რეგიონის სასტუმროები დატვირთული იქნა 1,218 მლნ (ანუ წინა წელთან შედარებით 1,9-ჯერ მეტი) კაცდღით. 2011 წელს აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ტერიტორიაზე განლაგებულ ტურისტთა განთავსების ობიექტებში სულ ისვენებდა 1,319 მლნ კაცი, რომელთა 35% იყო უცხოელი ტურისტი. უცხოელი ტურისტების რაოდენობა წინა წლის ანალოგიურ მაჩვენებელთან შედარებით გაიზარდა 50%-ით და შეადგინა 481 ათასი ვიზიტორი. მათ მიერ აჭარის რეგიონში ტურისტების განთავსების საშუალებათა დატვირთვამ შეადგინა 1,199 მლნ კაცდღე, ანუ წინა წელთან შედარებით 1,5%-ით ნაკლები.

აჭარის რეგიონში უცხოელ ვიზიტორთა ჩამოსვლის ანალიზი 2006-2011 წლების მიხედვით

ათასი კაცი

ცხრილი XV. 3.

წლები	სულ	შიდა	სულ უცხოელი
2006	250,000	182,523	67,477
2007	352,085	239,786	112,299
2008	285,000	208,782	76,218
2009	554,150	392,091	162,059
2010	974,563	662,288	312,275
2011	1,319,513	838,661	480,852

წყარო: www.vizitbatumi.travel;

როგორც ცხრ. XV.3-დან ჩანს, 2005-2011 წლებში იზრდება აჭარაში როგორც ზოგადად შემოსული ტურისტების, ისე უცხოეთიდან ჩამოსული ტურისტების რიცხვიც. კერძოდ, 2006 წელს აჭარის რეგიონში დასასვენებლად თუ შემოვიდა სულ 250 ათასი ტურისტი, რომელთა 27% (ანუ 67,477 ათასი) იყო უცხოელი ტურისტი, 2007 წელს ეს მაჩვენებელი გაიზარდა 41%-ით და მან შეადგინა 352 ათასი ტურისტი. კერ-

ძოდ, 2007 წელს უცხოელ ვიზიტორთა რიცხვი წინა წელთან შედარებით გაიზარდა 68%-ით და შეადგინა 112,3 ათასი კაცი, რამაც ამ წლის რეგიონის დამსვენებელთა 32% შეადგინა.

2008 წელს აჭარის რეგიონში დასასვენებლად სულ შემოვიდა, წინა წელთან შედარებით 19 %-ით (ანუ 67 ათასით) ნაკლები ტურისტი – სულ რაღაც 285 ათასი ვიზიტორი, რაც განპირობებული იყო ამ წლის მსოფლიო საფინანსო კრიზისისა და აგვისტოში რუსეთ-საქართველოს შორის ხუთდღიან საომარ მოქმედებათა შედეგად. მათ შორის, წინა წელთან შედარებით, კიდევ უფრო მეტად (33%-ით) შემცირდა 2008 წელს აჭარაში შემოსული უცხოელი ტურისტების რაოდენობა, რამაც შეადგინა ამ წელს აჭარის საერთო ტურისტების 23%.

2009 წელს აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაში შემოსული ტურისტების საერთო რაოდენობა, წინა წლის ანალოგიურ მაჩვენებელთან შედარებით, 1,95-ჯერ გაიზარდა და მან შეადგინა 554,15 ათასი ვიზიტორი. მათ შორის უცხოელი ტურისტების რაოდენობა, წინა წლის ანალოგიურ მაჩვენებელთან შედარებით გაიზარდა 2,13-ჯერ და შეადგინა აჭარის რეგიონში ამ წელს ჩამოსულ ტურისტთა საერთო რაოდენობის 30% (სულ 162 ათასი უცხოელი ვიზიტორი). 2010 წელს კი აჭარის რეგიონში სულ შემოვიდა, წინა წელთან შედარებით 80%-ით მეტი (974,56 ათასი) ტურისტი, რომელთა შორის 312,3 ათასი (ანუ ამ წელს აჭარაში დასასვენებლად ჩამოსული ტურისტების საერთო რაოდენობის 32%) უცხოელი ტურისტია. წინა წლის ანალოგიურ მაჩვენებელთან შედარებით იგი 94%-ით გაიზარდა.

საინტერესო სურათს იძლევა აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაში 2011 წელს, რაიონების მიხედვით, შემოსულ უცხოელ ტურისტთა რაოდენობის შესახებ ცხრ. XIV. 4-ს ანალიზი. აჭარის ხუთ რაიონს: ბათუმს, ქობულეთს, ხელვაჩაურს, შუახევსა და ხულოს შორის ყველაზე უფრო მეტი აქტიურობით გამოირჩევა ბათუმის, ქობულეთისა და ხელვაჩაურის რაიონები.

ბით გამოირჩევა ბათუმის, ქობულეთისა და ხელვაჩაურის რაიონები.

ცხრილი XV. 4.

აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაში 2011 წელს შემოსულ უცხოელ ტურისტთა რაოდენობა რაიონების მიხედვით

ათასი კაცი

№	რაიონები	იანვარი	თებერვალი	მარტი	აპრილი	მაისი	ივნისი	ივლისი	აგვისტო	სექტემბერი	ოქტომბერი	ნოემბერი	დეკემბერი	სულ 2011
1	ბათუმი	10,6	4,3	8,5	10,8	27,3	55,5	51,9	19,7	25,4	21,3	53,4	298	841
2	ქობულეთი	0,2	0,1	0,2	0,4	4,7	48,5	57,1	5,9	0,1	0,08	0,07	1,18	323
3	ხელვაჩაური	0,09	0,23	0,22	0,2	2,3	26,4	29,5	5,0	0,4	0,2	0,8	65,3	149
4	შუახევი						0,5	0,9	0,5			0,4	0,4	9
5	ხულო						0,6	2,0	1,0					3
6	სულ	10,8	4,6	8,9	11,4	34,3	130,9	138,5	40,6	50,9	42,6	107,6	373,6	1212

წყარო: www.vizitbatumi.travel.

ბათუმში ტურისტების გააქტიურების სეზონი იწყება მაისიდან (27,3 ათასამდე), შემდეგ აქტიურ ფაზაში შედის საზღვაო ტურისტულ სეზონზე – ივნის-ივლისში (შესაბამისად 55,5 და 51,9 ათასი ტურისტით, აგვისტო-სექტემბერ-ოქტომბერში შემიმჩნევა ბათუმში შემოსული ტურისტების კლების ტენდენცია (შესაბამისად 19,7, 25,4 და 21,3 ათას ტურისტამდე), ხოლო ნოემბრიდან იწყება ტურისტების შემოსვლის ზრდის ტენდენცია საზღვაო სეზონის პიკურ დონემდე (53,4

ათას ტურისტამდე). საინტერესო სურათს იძლევა ბათუმში ტურისტების შემოსვლის გასაოცრად მაღალი ტემპებით (ნოემბრის თვის ანალოგიურ მაჩვენებელთან შედარებით 5,5-ჯერ) ზრდის ტენდენცია, რაც, ჩვენი აზრით, განპირობებული უნდა იყოს ბათუმის სხვადასხვა ღირსშესანიშნავ ადგილზე (პიაცას მოედანზე, ბულვარში და ა.შ.) წინასაახალწლო კონცერტის ჩატარებით. მთლიანობაში 2011 წელს ბათუმს სულ ეწვია 841 000 ვიზიტორი.

სეზონური გააქტიურების მიხედვით, ბათუმს ძალიან წააგავს ქობულეთიც, რადგანაც ორივე მათგანს ერთნაირი ბუნებრივ-კლიმატური პირობები აქვს. ქობულეთში საზღვაო სეზონური გააქტიურება იწყება, ბათუმთან შედარებით, ერთი თვით გვიან – ივნისიდან. ამ თვეში ქობულეთში სულ ჩამოვიდა 48,5 ათას ტურისტი. 20%-ანი ზრდის ტენდენცია შენარჩუნდა ივლისის თვეშიც. ამ ქალაქში ჩამოსული ტურისტების რაოდენობამ მიაღწია საზღვაო სეზონურ პიკს (57,1 ათას ტურისტს). შემდგომი ოთხი თვის (აგვისტო-სექტემბერი-ოქტომბერი-ნოემბრის) პერიოდში ქობულეთში სულ ჩამოვიდა შესაბამისად 5900, 100, 80, და 70 ტურისტი. საკვირველია 2011 წლის დეკემბერში ქობულეთში 118 ათასი ტურისტის ჩამოსვლა, რადგანაც ზამთრის სეზონში ტურისტების ჩამოსვლის გააქტიურება, როგორც წესი, ახასიათებთ ზამთრის კურორტებს. ქობულეთს კი საზაფხულო-საზღვაო კურორტის დანიშნულება აქვს. მთლიანობაში, უნდა ითქვას, რომ 2011 წელს ქობულეთში დასასვენებლად სულ ჩამოვიდა 323 ათასი ტურისტი.

შედარებით ტურისტულ აქტივობას იჩენს ხელვაჩაურის რაიონიც. მისი ტურისტული სეზონურობა ემთხვევა ბათუმისა და ქობულეთის ტურისტული სეზონების აღმავლობისა და ვარდნის პერიოდებს (თვეების მიხედვით), ოღონდ ტურისტული აღმავლობის (პიკის) პერიოდში ამ რაიონში ტურისტული აქტივობის ზრდის ტენდენცია ბევრად უფრო შენეებულია, ვიდრე ბათუმსა და ქობულეთში. კერძოდ, 12 თვის განმავლობაში, ხელვაჩაურის რაიონს, ტურისტული თვალ-

საზრისით, გააქტიურება ემჩნევა მხოლოდ სამ თვეში: ივნის-ივლისსა (ანუ საზღვაო საკურორტო სეზონში) და დეკემბრის თვეში (ე. ი. ძირითადად წინასაახალწლო დღესასწაულებზე დასწრების მიზნით). 2011 წელს ამ თვეებში ხელვაჩაურში დასასვენებლად ჩამოვიდა შესაბამისად 26400, 29500 და 65300 ტურისტი. მთლიანობაში უნდა ითქვას, რომ 2011 წელს ხელვაჩაურის რაიონში დასასვენებლად სულ ჩამოვიდა 149 ათასი ტურისტი. რაც შეეხება ხულოსა და შუახევის რაიონებს, აქ ტურისტების დასვენების პერიოდი იწყება ზამთრის სეზონში (ნოემბერსა და დეკემბერში. შუახევის რაიონში ამ ორ თვეში ისვენებდა შესაბამისად 400-400 ტურისტი, ხოლო ხულოს რაიონში კი შესაბამისად 300 და 600 ტურისტი. გარდა ამისა შუახევის რაიონს გააჩნია საზაფხულო დასვენების დანიშნულებაც. კერძოდ, ზაფხულის სამი თვის – ივნისი-ივლისისა და აგვისტოს განმავლობაში აქ დასასვენებლად ჩამოვიდა შესაბამისად 500, 900 და 500 ტურისტი. ხულოში ტურისტული სეზონის გააქტიურება იგრძნობა თებერვალშიც. ამ თვეში ხულოს რაიონს ესტუმრა დაახლოებით 300 ტურისტი. გარდა ამისა, ხულოს რაიონი არის საზაფხულო კურორტიც (ძირითადად კურორტ ბეშუმის ხარჯზე). ზაფხულის სამი თვის – ივნისი-ივლისისა და აგვისტოს განმავლობაში ამ საზაფხულო საკურორტო ზონას დასასვენებლად ესტუმრა შესაბამისად 630, 2000 და 1000 ტურისტი. შუახევისა და ხულოს რაიონებში 2011 წელს დასასვენებლად სულ ჩამოვიდა შესაბამისად 1890 და 4830 ტურისტი.

რეზიუმე:

ამრიგად, 2010 წელს, საქართველოში შემოსული ტურისტების რაოდენობამ შეადგინა 2,03 მლნ ტურისტი. ამ წელს საქართველოში უცხოეთიდან ჩამოსული ტურისტების მიერ ჩვენს ქვეყანაში დასვენებისას დახარჯულმა თანხამ შეადგინა 2000 მლნ ლარი, მათზე მომსახურე ობიექტების მიერ გა-

დახდილმა საბიუჯეტო თანხამ შეადგინა 517 მლნ ლარი, ტურისტული პროდუქციის ექსპორტიდან მიღებულმა შემოსავალმა შეადგინა 2100 მლნ ლარი, უშუალოდ ტურიზმის სფეროში დასაქმებული იყო 73 ათასი კაცი, ხოლო მის მონათესავე დარგებში კი დასაქმებულია 220 ათასი კაცი. 2011 წელს საქართველოში უცხოეთიდან სულ შემოვიდა 2,8 მლნ ტურისტი (წინა წლის ანალოგიურ მაჩვენებელთან შედარებით 40%-ით მეტი), რომელთაც სულ დახარჯეს 2,5 მლრდ ლარი. შესაბამისად იმატა ამ სექტორში დასაქმებულ მუშაკთა რაოდენობამ და ტურისტული კომპანიების მიერ გადახდილმა საბიუჯეტო თანხებმა. ნავარაუდებია, რომ 2013 წელს საქართველოში ჩამოვა 3 მლნ ტურისტი, ხოლო 2015 წლისათვის კი მათი რაოდენობა გაიზრდება 5 მლნ-მდე. ეს სტატისტიკა მიგვანიშნებს იმაზე, რომ ტურიზმის სფეროში განხორციელებული სახელმწიფოს ძალისხმევა საკმაოდ ეფექტურია.

საქართველოში ტურისტული პოლიტიკის განსაზღვრისა და რეალიზაციის ძირითად მარეგულირებელ სახელმწიფო ორგანოს წარმოადგენს ტურიზმის ეროვნული სააგენტო, რომელიც დაარსდა საქართველოს ტურიზმის და კურორტების დეპარტამენტის ბაზაზე. სწორედ ეროვნული სააგენტო ახდენს ჩვენს ქვეყანაში ჩამოსული და გასული ტურისტების რაოდენობის, ვიზიტის ხანგრძლივობის, გაწეული დანახარჯების შესახებ მონაცემების შეგროვებას და ანალიზს. ამიტომ ძალზე მნიშვნელოვანია შემოსული და გასული ტურისტების რაოდენობის, ვიზიტის ხანგრძლივობისა და გაწეული დანახარჯების დინამიკის შესახებ ამ ორგანიზაციის მიერ გაკეთებული ანალიზი. საქართველოს ტურიზმის ეროვნული სააგენტოს ინფორმაციით, 1990-ანი წლების შემდეგ 2011 წელს საქართველოში ტურისტების რეკორდული რაოდენობა ჩამოვიდა. ტურისტებისათვის ყველაზე მიმზიდველია აჭარის ზღვის კურორტი და სვანეთი.

საქართველოში ყველაზე მომგებიანი არის საქმიანი ტურიზმი. უშუალოდ ყველაზე დიდ თანხას სწორედ საქმიანი

მიზნით ჩამოსული ტურისტები ხარჯავენ ქვეყანაში. თუმცა ჯამური თვალსაზრისით, დასვენების მიზნით ჩამოსული ტურისტები ჭარბობენ და ქვეყნისათვისაც ამ ტიპის ტურისტებს მოაქვთ უფრო მეტი შემოსავალი. საქართველოში ყველაზე მეტ თანხას ხარჯავენ განვითარებული ქვეყნებიდან ჩამოსული ტურისტები, რომლებიც ძირითადად ჩამოდიან დასავლეთ ევროპიდან, ჩრდილოეთ ამერიკიდან და აღმოსავლეთ აზიიდან.

გასვლითი ტურიზმის მაჩვენებლები გაიანგარიშება მგზავრობაზე საშუალო დანახარჯების საფუძველზე. დანახარჯების საერთო რაოდენობა შეიძლება მივიღოთ, თუ გავამრავლებთ საზღვარგარეთ ტურისტების გასვლის რაოდენობას ქვეყნის შესაბამისი ჯგუფისათვის ერთ მგზავრობაზე საშუალო დანახარჯების სიდიდეს. ტურისტული გასვლების რაოდენობა, რომელიც ასევე იშვიათად რეგისტრირდება სტატისტიკურ ანგარიშებებში, წარმოადგენს საერთაშორისო ტურიზმზე საერთო დანახარჯების ფარდობას მგზავრობაზე საშუალო დანახარჯების სიდიდესთან ქვეყნების მოცემული ჯგუფისათვის. ბევრი ქვეყნის ეროვნული ტურისტული ადმინისტრაცია საერთოდ არ აღრიცხავს გასვლით ტურიზმს და არავითარი ინფორმაცია ამ საკითხზე არ გააჩნია. ამ შემთხვევაში საერთაშორისო ტურიზმზე დანახარჯების სიდიდეს ანგარიშობენ ქვეყნის მოსახლეობის რიცხოვნობის გამრავლებით ერთ სულზე საზღვარგარეთ მგზავრობაზე საშუალო დანახარჯებზე. შემდეგ უკვე სპეციალური ფორმულის მეშვეობით იანგარიშება გასვლების რაოდენობა. ეტაპებად შეფასების მეთოდიკა ეხმარება ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციას მიიღოს ინფორმაცია გასვლითი ტურიზმის შესახებ და შემდეგ შეკრიბოს იგი მსოფლიო მასშტაბით.

საქართველოში ტურისტები ძირითადად ჩამოდიან პროფესიული საქმიანობის, დასვენება-რეკრეაციის, ნათესავების მონახულებისა და სხვა საქმიანობის მიზნით. საქართველოში ჩამოსული ტურისტების წინაშე წარმოქმნილ პრობლემებს შორის უნდა აღინიშნოს შემდეგი: რიგები აეროპორტში

რეგისტრაციისას, ჩანთის დაკარგვა, საქართველოს ვიზის მოთხოვნა, აზერბაიჯანისა და ფოთის საზღვრებზე გადმოსვლის გართულება, საბაჟოზე საჩუქრების (ტანსაცმლის) გამო წარმოქმნილი პრობლემები, სახელის გამო შექმნილი პრობლემები, საზღვრის ჩაკეტვა რამდენიმე საათით, საზღვარზე დიპლომატიური პასპორტის გამო წარმოქმნილი პრობლემები, საბაჟოზე ადამიანური რესურსების ნაკლებობა და სხვის სახელზე მანქანის გაფორმება.

საქართველოს ტურისტული ბაზრის კვლევა აუცილებელი პირობაა ამ სფეროში მიმდინარე ტენდენციების გამოკვეთისა და ტუროპერატორებისათვის სწორი რეკომენდაციების მისაცემად. სამწუხაროდ მწირი სტატისტიკური მონაცემები და სახელმწიფო სტრუქტურების მიერ საზოგადოდ მიღებული მარკეტინგული კვლევის ჩატარების პრაქტიკა ჩვენს ქვეყანაში ჯერ კიდევ ვერ დამკვიდრდა. საქართველოში მომუშავე ტუროპერატორების მიერ გაწეული ტურისტული მომსახურების ანალიზმა აჩვენა, რომ უცხოელი ტურისტების მოზიდვის მიზნით ქართველი ტუროპერატორების მიერ გამოიყენება რეკლამის 6 სხვადასხვა სახეობა. ნიშანდობლივია, რომ მათი უმრავლესობა ტურისტული პროდუქტის პრომოუშენისა და ახალი მომხმარებლების დაინტერესების მიზნით იყენებენ საკუთარ ვებ-გვერდებს, ე.ი. ისინი ცდილობენ ტურისტული პროდუქციის გასაღებას ინტერნეტის საშუალებით.

ძირითადი ტენდენციები:

- საქართველოს ტურიზმის ეროვნული სააგენტო;
- მიზნობრივი ბაზრები;
- ტურისტული ბაზრების დივერსიფიკაცია;
- ტურისტული პროდუქციის პაკეტი;
- შემეცნებითი და კულტურული ტურები;
- ეკოტურიზმი, ღვინის ტურიზმი, საქმიანი-ტურიზმი;
- ეთნოგრაფიული, კულინარიული და ეკო-ტურიზმი;

- გეოტურიზმი;
- ახალი ტურისტული “სამყარო”;
- პირველადი და მეორადი ტურისტული ბაზრები.

ტესტები:

1. 2010 წელს, საქართველოში შემოსული ტურისტების რაოდენობა, წინა წელთან შედარებით, გაიზარდა:

ა) 3,6%-ით;	ბ) 46%-ით;
გ) 36%-ით;	დ) 26%-ით;
2. 2011 წელს საქართველოში ყველაზე მეტი (645 259) ტურისტი ჩამოვიდა:

ა) თურქეთიდან;	ბ) აზერბაიჯანიდან;
გ) სომხეთიდან;	დ) რუსეთიდან.
3. საქართველოში ჩამოსულ ტურისტებს შორის ყველაზე მეტ ფულს ხარჯავენ

ა) კულტურული მოტივით ჩამოსული ტურისტები
ბ) სათავგადასავლოდ ჩამოსული ტურისტები;
გ) შემეცნებითი მოტივით ჩამოსული ტურისტები;
დ) საქმიანი მიზნით ჩამოსული ტურისტები.
4. 2004-2010 წლებში აჭარის რეგიონში სასტუმროებისა და რესტორნების შუალედური მოხმარების ოდენობა:

ა) არ შეცვლილა;
ბ) ზრდის ტენდენციით ხასიათდებოდა;
გ) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი;
დ) კლების ტენდენციით ხასიათდებოდა.

თავი 16. საერთაშორისო ტურიზმში საქართველოს ინტეგრირების პრობლემები და პერსპექტივები

ამრიგად, როგორც წინა თავების ანალიზიდან ჩანს, XXI საუკუნის პირველ ათწლეულში საქართველოს ეკონომიკაში, ისევე როგორც მთელ მსოფლიოში, ტურიზმი განეკუთვნება ერთ-ერთ პრიორიტეტულ, სწრაფად განვითარებად დარგს, რომელსაც თან ახლავს როგორც პოლიტიკური, ისე ეკონომიკური პროცესები. საერთაშორისო ტურიზმში ჩვენი ქვეყნის აქტიური ჩართვა ძალზე პერსპექტიულია კრიზისში მყოფი ეკონომიკის კომპლექსური აღმავლობისათვის, რადგანაც ტურიზმს გააჩნია მულტიპლიკაციური ეფექტი ეკონომიკის სხვა, ტურიზმთან კორელაციაში მყოფი, დარგების განვითარების ხელშეწყობის თვალსაზრისით.

საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების ტენდენციები საქართველოში

როგორც XIV და XV თავების ანალიზიდან ჩანს, თანამედროვე ეტაპზე საქართველოში ძირითადად კულტურული და სათავგადასავლო ტურიზმის მოყვარული, უცხოური ტურისტები ჩამოდიან. უცხოელთა ინტერესი ძირითადად ბაკურიანის, გუდაურისა და აჭარის რეგიონისკენაა მიმართული. ბაკურიანში ბალტიისპირეთის ქვეყნებიდან ჩამოსული ტურისტები ჭარბობენ, გუდაურში – უკრაინელები, რუსები, ხოლო აჭარაში კი თურქეთიდან და სომხეთიდან ჩამოსული ტურისტები. როგორც ბოლო წლებში გამოკვეთილმა ტენდენციებმა ცხადყო, საქართველოს ზღვის კურორტების გვერდით, არანაკლებ პოპულარობას იძენს მთიანი კურორტების ინფრასტრუქტურაც. ამ მხრივ განსაკუთრებით გამოირჩევა როგორც ტურიზმის ზამთრის სახეობისადმი მისაღა-

გებული ადგილები, ისე უფრო ნაკლებად ორგანიზებული ადგილებიც – სვანეთი, თუშეთი, ხევსურეთი და ა. შ.

თანამედროვე ეტაპზე განსაკუთრებით დიდი რაოდენობით შემოდის ტურისტები თურქეთიდან, რასაც განაპირობებს ის გარემოება, რომ თურქეთი საქართველოს მოსაზღვრე ქვეყანაა. ამ ორი ქვეყნის ტერიტორიული სიახლოვისა და 3-თვიანი ვადით უვიზო რეჟიმით მოგზაურობის უფლების მოპოვების შედეგად, სხვა ქვეყნებთან შედარებით, მკვეთრად შემცირდა საქართველოში თურქი ტურისტების ჩამოსვლის ხარჯები, გააქტიურდა ამ ორ ქვეყანას შორის დამყარებული საქმიანი (სავაჭრო შრომითი და სხვა სახის) ურთიერთობის მასშტაბი. თანამედროვე ეტაპზე საქართველოში ტურიზმის განვითარების ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ტენდენციას წარმოადგენს საქართველოს მთიანი რეგიონების – ბაკურიანის და გუდაურის მიერ დიდი რაოდენობით ტურისტის მოზიდვა. ეს სამთო კურორტები დასასვენებლად ღებულობენ, როგორც საქართველოს მოქალაქეებს (შიდა ტურიზმი), ისე საზღვარგარეთიდან შემოსულ უცხოელ ვიზიტორებს (გარე ტურიზმი).

ტურისტული ინდუსტრიის განვითარების ტენდენციები საქართველოში. ისევე როგორც საზღვარგარეთის ნებისმიერ ქვეყანაში, საქართველოში ტურიზმის განვითარებისათვის აუცილებელია ტურისტული ინდუსტრიის მშენებლობა, ახალი ტურისტული ობიექტების აგება და საკურორტო ინფრასტრუქტურის მოდერნიზაცია საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისად. ზოგიერთი ტურისტული კომპლექსი სამწუხაროდ ჯერ კიდევ არ შეესაბამება საერთაშორისო სტანდარტებს.

XXI საუკუნის პირველ ათწლეულში გარე ტურიზმის განვითარების სფეროში მიღებული (აშშ-ს, საფრანგეთის, გერმანიის, ესპანეთის, იტალიის, ჩინეთის, თურქეთის და სხვა, ტურისტული თვალსაზრისით, განვითარებული ქვეყნების გამოცდილების ანალიზი იძლევა იმის მტკიცების საშუალებას, რომ უცხოელი ტურისტები არ მოისურვებენ ტრა-

დიციული ტიპის სასტუმროებში განთავსებას. სწორედ ეს გახდა იმის მიზეზი, რომ საქართველოში დაიწყო სრულიად განსხვავებული ტიპის სასტუმროების მშენებლობა. ბოლო ათი წლის განმავლობაში საქართველოში აშენდა და ექსპლუატაციაში შევიდა 230-ზე მეტი დიდი თუ პატარა ზომის სასტუმრო, 18,162 ათასი საწოლი-ადგილის რაოდენობით.

დროის ამავე ინტერვალში ასეულობით მღწივლის რაოდენობის ადგილობრივი და უცხოური ინვესტიცია იქნა დაბანდებული ჩვენი ქვეყნის სასტუმროთა კომპლექსში. მაგ., ჯერ კიდევ 2005 წელს აშშ-ის საინვესტიციო კორპორაცია “ოპიკამ” 26 მლნ დოლარის ინვესტირება მოახდინა სასტუმრო “თბილისის მერიოტის” და “ქორთ-იარდის” მშენებლობაში. აღნიშნულ სასტუმროებში ინვესტირების საერთო რაოდენობამ 70 მლნ დოლარი შეადგინა. ამერიკელი ულტრამილიარდული ინვესტორი რონალდ ტრამპი აპირებს უახლოეს წლებში ბათუმში ააგოს 60 მლნ დოლარის ღირებულების 50 სართულიანი, ხუთვარსკვლავიანი სასტუმრო. საქართველოში გამოიყენება განთავსების საშუალებათა რამდენიმე გამარტივებული კლასიფიკაცია. სტატისტიკის ეროვნული სამსახური გამოკვლევებს აწარმოებს განთავსების კოდექტიური საშუალებების ორი ჯგუფის: სასტუმროების და განთავსების სპეციალური საშუალებების მიხედვით.

საერთაშორისო ტურიზმის მულტიპლიკაციური ეფექტი საქართველოში

როგორც ზემოთ მოყვანილი ანალიზიდან ჩანს, საქართველოს ეკონომიკისათვის დიდი მნიშვნელობა აქვს საერთაშორისო ტურიზმში მის ინტეგრირებას, რადგანაც ტურიზმის სექტორს მულტიპლიკაციური ეფექტის მოხდენა შეუძლია ეკონომიკის განვითარებაზე. ჩვენი ქვეყნის ტურიზმის სექტორში მულტიპლიკაციური ეფექტის გაზრდის ერთ-ერთი უმთავრესი ფაქტორია ადგილობრივი ტურისტული კომპანიების საერთაშორისო კონკურენტუნარიანობის ამაღლება. ამ

თვალსაზრისით, მხოლოდ იმ ქვეყნებს აქვთ განვითარებული ტურიზმის სფეროში წარმატებული ინდუსტრია, რომლებიც მუდმივად ცდილობენ აამაღლონ თავიანთი ტურისტული ფირმების მომსახურების ხარისხი სხვა ქვეყნების მოქალაქეებთან. აქედან გამომდინარე, საჭიროა საქართველოში დაინერგოს ისეთი სიახლეები, როგორიცაა: ტურისტული ინფრასტრუქტურის გაუმჯობესება და სერვისის სრულყოფა, რომლის მიღწევაც შეუძლებელია საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების გარეშე.

საქართველოში მომსახურების დარგებს შორის ყველაზე მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს ტურიზმის განვითარებას, რადგანაც მას შესწევს უნარი მნიშვნელოვანი სავალუტო შემოსავლები მოუტანოს ჩვენს ქვეყანას. იგი სხვადასხვა სახის საყოფაცხოვრებო საქონლის ექსპორტის ტოლფასია, რადგანაც უცხოელი მოქალაქეები უშუალოდ ჩვენს ქვეყანაში ყოფაცხოვრების დროს მოიხმარებენ საქართველოში წარმოებულ პროდუქციას და შესაბამისად აღარ არის საჭირო ამ პროდუქციის საზღვარგარეთ გატანისათვის დამატებითი ხარჯების გაწევა. ამიტომ, ტურიზმიდან მიღებული შემოსავალი გააუმჯობესებს ჩვენი ქვეყნის საგადასახადო ბალანსს, რადგანაც იგი შედის მომსახურების კრედიტში.

ტურიზმის მულტიპლიკატორის დაბალი დონე საქართველოში განპირობებულია ხარისხი/ფასის თანაფარდობაში იმპორტულ პროდუქციასთან შედარებით სამამულო ნაწარმის ჩამორჩენით, ქვეყნის ტურისტული ინფრასტრუქტურისა და ადგილობრივი წარმოების განუვითარებლობით და ა.შ. XXI საუკუნის საქართველოში ტურიზმი მდგრადი განვითარების ეკონომიკურ დარგად უნდა ჩამოყალიბდეს, რადგანაც მას ბევრი პოზიტიური შედეგის მოტანა შეუძლია ჩვენი ქვეყნისათვის. კერძოდ, ესენია შემდეგი: 1. დასაქმება (მათ შორის ალტერნატიულ დარგებსა და რეგიონებში); 2. სიღარიბესთან ბრძოლა; 3. სახელმწიფოს მიერ, გადასახადებისა და უცხოური ვალუტის სახით, შემოსავლების მიღება; 4. ინფრასტრუქტურის განვითარება; 5. მულტიპლიკაციური ეფექტი; 6. ეკო-

ნომიკის დივერსიფიკაცია; 7. ადგილობრივი კულტურისა და ხელოვნების განვითარება; 8. გარემოს დაცვის ხელშეწყობა და 9. საერთაშორისო მშვიდობისა და ურთიერთგაგების ჩამოყალიბება. სწორედ ამიტომ, თავისი სოციალურ-ეკონომიკური მნიშვნელობის გამო, ტურიზმი მიჩნეულია XXI საუკუნის ფენომენად.

დივერსიფიკაციისა და დარგთაშორისი კომპლექსის მაღალი დონე განსაზღვრავს ტურიზმის მზარდ მულტიპლიკაციურ ეფექტს, რომელიც მოქმედებს პროგრესის მეთოდით. ეს იმაში გამოიხატება, რომ ტურიზმის ინფრასტრუქტურის განვითარება იწვევს ქვეყანაში ტურისტების ნაკადების, და შესაბამისად, ტურიზმიდან მიღებული შემოსავლების ზრდას, შემოსავლების მატება იწვევს ტურისტული ინდუსტრიის განვითარებას და ა. შ. სწორედ ამ დარგის მულტიპლიკაციური ეფექტიდან გამომდინარე ამტკიცებენ, რომ საქართველოში ტურიზმის განვითარების უახლოესი პერსპექტივის ამოცანად უნდა განისაზღვროს ქვეყანაში 5 მლნ ტურისტის მიღება, რომლისგანაც მიღებულმა შემოსავალმა შეიძლება მიაღწიოს 4580 მლნ ლარს, ხოლო ბიუჯეტში მხოლოდ ტურიზმიდან შეიძლება შევიდეს 1467 მლნ ლარი.

საერთაშორისო ტურისტულ ორგანიზაციებთან საქართველოს თანამშრომლობის პრობლემები

ტურიზმის მსოფლიო ბაზარზე საქართველოს სრულფასოვნად და დროულად ინტეგრირება შესაძლებელია მხოლოდ ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციასთან აქტიური თანამშრომლობის საფუძველზე, რომლის მეშვეობით ამ ორგანიზაციის ფარგლებში მოქმედი შესაბამისი მექანიზმის საფუძველზე, შესაძლებელი იქნება საქართველოს ტურისტულ ბაზარზე არსებული გლობალური ფაქტორების ნეგატიური ზეგავლენის შესუსტება. ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციასთან აქტიურად თანამშრომლობს საქართველოს ტურიზმის ეროვნული სააგენტო შემდეგი მიმართულებებით:

1. სააგენტოს წარმომადგენელი რეგულარულად ესწრება UNWTO-ს ევროპის ტურიზმის კომისიის შეხვედრებს, სადაც განიხილება ევროპის რეგიონში ტურიზმის პოლიტიკის გატარების საკითხები;

2. სააგენტოს უფლება აქვს ითანამშრომლოს ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციის ბიბლიოთეკასთან, სადაც თავმოყრილი არის 2000-ზე მეტი პუბლიკაცია;

3. საქართველო მონაწილეობს “ტურიზმის სტატისტიკის პროგრამის მშენებლობის” პროექტში, რომლის მიზანია ტურიზმის სტატისტიკის გაუმჯობესება.

2006 წელს, ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციის ექსპერტების დახმარებით, დაიწყო მუშაობა ტურიზმის განვითარების სტრატეგიაზე. 2007 წელს, მსოფლიო ტურიზმის ორგანიზაციის ეგიდით, თბილისში გაიმართა ტურიზმის რეგიონული კომუნიკაციების საერთაშორისო კონფერენცია, რომელშიც მონაწილეობა მიიღო მრავალი ქვეყნის ეროვნული ტურიზმის ადმინისტრაციამ და კერძო კომპანიებმა. 2008 წლის ბოლოს ჩვენი ქვეყნის ტურიზმის დეპარტამენტის წარმომადგენლებმა მონაწილეობა მიიღო ქ. მადრიდში UNWTO-ს სათავე ოფისში ორგანიზებულ შეხვედრაში, რომელიც დაეთმო სხვადასხვა სახელმწიფოში სავიზო რეჟიმის გამარტივების საკითხებს. შეხვედრის მიზანს აგრეთვე წარმოადგენდა ევროპის რეგიონში პრიორიტეტული პროგრამების შემუშავება და რეალიზაცია. საქართველოს ტურიზმის ეროვნული სააგენტოს თანამშრომლები მონაწილეობენ ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციის მიერ ორგანიზებულ კვალიფიკაციის ასამაღლებელ კურსებში.

2010 წლის იანვრიდან ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციის რეგიონული პროექტების ფარგლებში დაიწყო მუშაობა სამხრეთ კავკასიის და შავი ზღვის აუზის რეგიონში შემავალი ქვეყნების ტურიზმის ინიციატივებზე. მათ შორის პირველი მათგანი (სამხრეთ კავკასიის ფარგლებში მუშაობა) გულისხმობს რეგიონის ერთიან ბაზარზე პოზიციონირებას, რეგიონში ტურიზმის მდგრადი განვითარების ხელშეწყობას,

სახელმწიფო და კერძო სექტორებს შორის თანამშრომლობის გაღრმავებას და სამხრეთ კავკასიის რეგიონის ტურისტული კომპანიების ერთობლივი პროექტების შექმნას, ხოლო მეორე მათგანი (შავი ზღვის რეგიონის ინიციატივა) კი ითვალისწინებს რეგიონში მდგრადი ტურიზმის ხელშეწყობასა და ერთობლივი პროექტების შექმნას. იგი ორიენტირებული იქნება საკრუიზო ბიზნესის განვითარებაზე.

ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციის მიერ მიღებულ საერთაშორისო დოკუმენტებს წარმოადგენს ჰააგის დეკლარაცია (1989 წლის აპრილი), ტურიზმის ქარტია, ტურიზმის კოდექსი (1985 წლის სექტემბერი), რომლებიც აღიარეს ამ ორგანიზაციის წევრმა ქვეყნებმა (მათ შორის საქართველომაც 1994 წლის 27 იანვარს). აღნიშნული საერთაშორისო ხელშეკრულებით განსაზღვრულია ორგანიზაციის წევრ სახელმწიფოთა უფლება-მოვალეობები ტურიზმის დარგისა და პოლიტიკის განვითარებაში, ტურისტების უსაფრთხოებისა და დისკრიმინაციის აღმოფხვრის უზრუნველყოფაში. აღნიშნულ ხელშეკრულებაში აგრეთვე განსაზღვრულია ტურისტების ქცევის კოდექსი, რომელიც მიზნად ისახავს მასპინძელი ქვეყნის ხალხთან მეგობრული ურთიერთობის დამყარებას.

ზემოთ აღნიშნულიდან გამომდინარე, შეიძლება დავასკვნათ, რომ ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციაში საქართველოს მონაწილეობა ძალიან დიდ შესაძლებლობებს გვთავაზობს ტურიზმის პოლიტიკის, აღნიშნულ სფეროში საერთაშორისო და ეროვნული პროექტების ეფექტიანად შემუშავებისა და განხორციელების თვალსაზრისით. სწორი მენეჯმენტის პირობებში კი მიღწეული იქნება ტურიზმიდან მიღებული შემოსავლების, სამუშაო ადგილების ზრდა, მომიჯნავე დარგებისა და მთლიანად ეკონომიკის განვითარება.

კონგრესებისა და კონფერენციების ევროპულ ფედერაციასთან საქართველოს თანამშრომლობის გაღრმავების მიზნით საჭიროა ჩვენს ქვეყანაში არსებობდეს შეხვედრების მათგანიზებული დაწესებულებები, ბაზრის შემსწავლელი ორგანიზაციები, რომლებიც ჩაატარებენ მარკეტინგულ კვლე-

ვებს, მასმედია უნდა აშუქებდეს ამ სფეროში მიმდინარე მოვლენებს, რათა რეგულარულად და ობიექტურად გამოქვეყნდეს რეალობის ამსახველი მონაცემები საქართველოს შესახებ დადებითი იმიჯის დასამკვიდრებლად. თუ გავითვალისწინებთ იმ გარემოებას, რომ ჩვენს ქვეყანაში საქმიანი ტურიზმის განვითარებას დიდი სახელმწიფო მხარდაჭერა აქვს, ხელისუფლებისათვის რეკომენდაციის სახით შეიძლება ითქვას, რომ საჭიროა ამ ეტაპზე შემუშავდეს ადეკვატური გეგმა, რომელშიც გაითვალისწინება ჩვენი ქვეყნის თანამშრომლობა პროფესიულ და დარგობრივ ასოციაციებთან.

პროფესიულ გაერთიანებებში შედის შეხვედრების ორგანიზატორ პროფესიონალებსა საერთაშორისო გაერთიანება და ინტენსიურ, საქმიან მოგზაურობათა მათგანიზებული გაერთიანება. ასევე მნიშვნელოვანია ჩვენი ქვეყნის თანამშრომლობა კონგრესებისა და შეხვედრების საერთაშორისო ასოციაციასთან, კონგრესების ორგანიზატორ პროფესიონალებსა საერთაშორისო ასოციაციასთან და საქალაქო კონფერენციების ევროპულ; ფედერაციასთან. საქართველოში სამწუხაროდ ჯერ კიდევ არ არის სრულყოფილად შემუშავებული საქმიანი ტურიზმის სახელმწიფო კონცეფცია და შესაბამისი სამოქმედო გეგმა, არ მიმდინარეობს თანამშრომლობის გაღრმავება საერთაშორისო პროფესიულ გაერთიანებებთან და ასოციაციებთან. ეს კი აუცილებელი პირობაა საერთაშორისო დონის შეხვედრების საქართველოში ორგანიზებისათვის. გლობალიზაციისათვის ხელგაშლილად დახვედრას აუცილებლად მოჰყვება მისი თანმდევი საქმიანი ტურიზმის განვითარებაც, მაგრამ იგი ვერ განვითარდება თავისთავად, ქაოსურად, მხოლოდ კერძო სექტორის ინიციატივით. ამისათვის საჭიროა სახელმწიფოს მხრიდან მიზანმიმართული და გააზრებული მხარდაჭერა. ტურიზმის ამ სფეროს ფორმირებაში სახელმწიფოს შეუძლია პოზიტიური როლის შესრულება.

საქართველოს აქვს საერთაშორისო ორგანიზაციებთან საქმიანი ურთიერთობის დიდი გამოცდილება. კერძოდ, ტურიზმის დარგში 1998 წელს აშშ-ის ვაჭრობისა და განვითარების

რების სააგენტოს ტექნიკური დახმარებით, აშშ-ის საკონსულტაციო ფირმის „არტურ konsalting“ ჯგუფის მიერ შემუშავებული იქნა საქართველოში ტურისტული ბიზნესის განვითარების კონცეფცია. ევროკავშირის ტექნიკური დახმარებით, განხორციელდა „TACIS“-ის პროექტი „სტრატეგიული რჩევები საქართველოს ტურიზმის განვითარებისთვის“. 2001 წელს დამთავრდა „TACIS“-ის პროექტი საქართველოში ტურიზმის გრძელვადიანი განვითარების სტრატეგიის პლატფორმა, რომლის მიზანია შემუშავდეს საქართველოში ტურიზმის განვითარების ევროპული კონცეფცია და გეგმა.

თუ გადავხედავთ საერთაშორისო ტურისტული ორგანიზაციების ჩამონათვალს, ადვილად შევამჩნევთ, რომ ამ ორგანიზაციებთან საქართველოს თანამშრომლობის არეალი ფართო არ არის, რაც მიუთითებს საერთაშორისო მასშტაბით ჩვენი ქვეყნის ტურისტული პოტენციალის ათვისების დაბალ დონეზე. საქართველოს ტურისტულ ფირმებსა და ორგანიზაციებს, მართალია კავშირი აქვთ ცალკეული, კონკრეტული ქვეყნების შესაბამის სტრუქტურებთან, მაგრამ ეს ურთიერთობები ძირითადად შემოიფარგლება მხოლოდ ორმხრივი კავშირების დამყარებით, ტურისტული ვიზების გაფორმებით, სატრანსპორტო მომსახურებით, საზღვრის პირობების უზრუნველყოფით, განთავსებითა და ექსკურსიებით, რომელშიც შედის კვების უზრუნველყოფაც, მაგრამ თუ გავითვალისწინებთ იმას, რომ ტურიზმი მოიცავს საზოგადოებრივი ცხოვრების თითქმის ყველა სფეროს, მაშინ დავინახავთ, რომ ეს არის მხოლოდ ელემენტალური პირობები, რასაც საქართველოში შემოსულ ტურისტებს სთავაზობენ ადგილობრივი ტურისტული ოპერატორები.

გარდა ამისა, აუცილებელია ჩვენს ქვეყანაში პოლიტიკური სტაბილურობის მიღწევა, რათა საქართველომ პრაქტიკულად შეძლოს ამ ორგანიზაციებთან თანამშრომლობა. ბუნებრივია მხოლოდ სურვილი არ კმარა ამ ურთიერთობათა დასამყარებლად. უსაფრთხოების აუცილებელ ღონისძიებებთან ერთად, საქართველო უნდა აკმაყოფილებდეს გარკვეულ

სტანდარტებს. სხვა შემთხვევაში ეს ორგანიზაციები საქართველოსთან არ ითანამშრომლებენ. აქედან გამომდინარე, ბუნებრივია, საქართველოს პრიორიტეტად უპირველესად უნდა იქცეს ქვეყნის ტერიტორიაზე კონფლიქტური კერების მოსპობა და მხოლოდ ამის შემდეგ უნდა გაკეთდეს აქცენტი საქართველოში ტურისტული ბაზრის განვითარებაზე.

რეგიონული ტურიზმის განვითარების პრობლემატიკა საქართველოში

თუ გადავხედავთ საქართველოს რეგიონების დღევანდელ მდგომარეობას ადვილად დავინახავთ შემდეგი სახის ტენდენციებს: საქართველოს ცალკეულ რეგიონებში ინფრასტრუქტურა არათანაბრად არის განვითარებული. მაგალითად, აჭარის რეგიონი, ამ თვალსაზრისით, უფრო უკეთ არის განვითარებული, ვიდრე გურიის ან სამეგრელოს რეგიონები. არადა საქართველოს ამ კუთხეებსაც გააჩნია ისეთი ღირსშესანიშნაობები, რომლებიც ტურიზმით დაინტერესების სერიოზულ ობიექტებად შეიძლება გადაიქცნენ. სამწუხაროდ საამისოდ არც რესურსებია გამოყოფილი და არც მენეჯმენტის ადექვატური ფორმებია შემუშავებული, რაც ცუდად მოქმედებს საქართველოში რეგიონული ტურიზმის განვითარებაზე.

მიუხედავად აღნიშნულისა, რეგიონებში (ბათუმის გამოკლებით) მაინც იგრძნობა განთავსების საშუალებების სიმძლავრის ნაკლებობა, რადგანაც ტურიზმის სექტორის განვითარებისათვის საჭიროა ტურისტულ ინდუსტრიაში გაცილებით მეტი მოცულობის ინვესტიციის დაბანდება. მიუხედავად ამისა, ბოლო დროს რეგიონებში შეიქმნა კერძო სასტუმროთა კომპლექსი, მაგრამ მათი მასშტაბები და ხარისხი ჯერ კიდევ ვერ აკმაყოფილებს საერთაშორისო სტანდარტებით გათვალისწინებულ მოთხოვნას, მათი სტანდარტები გათვლილია მხოლოდ დაბალგადახდისუნარიან, ხარისხის მიმართ ნაკლებად პრეტენზიულ, შედარებით ღარიბი ქვეყნებიდან ჩა-

მოსულ ან შიდა მომხმარებელზე. ამ ტიპის სასტუმროები მაღალგანვითარებული ქვეყნებიდან წამოსული, მდიდარი, ელიტარული ტურისტების მიღებისათვის პრაქტიკულად გამოუსადეგარია. რეგიონებში თითქმის არ არსებობს საერთაშორისო სტანდარტების მქონე ტურისტული ობიექტები. მითუმეტეს, ეს ინფრასტრუქტურა არ არსებობს ისტორიულ ღირსშესანიშნაობათა ახლოს.

საქართველოში ტურიზმის, როგორც ცალკეულ რაიონთა განვითარების ფაქტორის, გამოყენება ხდება სამიზნე კომპლექსური პროგრამების რეალიზაციის ფარგლებში. პრაქტიკულად, ჩვენი ქვეყნის ყველა მხარე, რომელსაც გააჩნია პერსპექტიული ტურისტული რესურსები, ამუშავებს ასეთ პროგრამებს. ტურიზმის პერსპექტიული სახეების გამოყოფისა და რეალიზაციის მიზნით, ამ პროგრამების ფარგლებში, მუშავდება კონკრეტულ ღონისძიებათა ჩამონათვალი. საქართველოს მეურნეობის ტერიტორიულ სტრუქტურაში შეიძლება მოიძებნოს ბევრი ისეთი ადგილი, რომლისთვისაც ტურისტული საქმიანობა შეასრულებს განვითარების დამატებით ბიძგს.

ზემოთ აღნიშნულიდან გამომდინარე, ნათლად ჩანს, რომ 2008-09 წლებში ტურიზმის რეგიონული განვითარების ტენდენციები საქართველოში არასახარბიელო იყო. დროის ამ ინტერვალში უცხოელ ტურისტებში საქართველოს მიმართ დაკარგული ნდობის აღდგენისა და დაქვეითებული იმიჯის ამაღლების მიზნით საჭიროა **მთელი რიგი მარკეტინგული სამუშაოების ჩატარება**. რეგიონული ტურიზმის განვითარებისათვის შექმნილია პრობლემების ჯაჭვი: არაა შემუშავებული ტურიზმის განვითარების გრძელვადიანი სტრატეგია და კომპლექსური მაკროეკონომიკური პოლიტიკა, არ არის სრულყოფილი ტურისტული კომპანიების მენეჯმენტი, არ არის დასახული ჩამორჩენილ ტურისტულ რეგიონებში ტურიზმის განვითარების პერსპექტივები, არ ტარდება რეგიონთა შორის დაბალანსებული ტურისტული პოლიტიკა. კონკრეტული რეგიონისათვის ინდივიდუალური მენეჯმენტია სა-

ჭირო. ჩვენი ქვეყნის არცერთ რეგიონს მსგავსი მიდგომა არ ახასიათებს. არ არის შემუშავებული ქვეყნის მასშტაბით ტურიზმის მენეჯმენტის ერთიანი სისტემა.

რეგიონული ეკონომიკის მდგრადი განვითარების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ხელშემწყობი ფაქტორი არის ეკოტურიზმი. საქართველოს და მის ცალკეულ რეგიონს ეკოტურიზმის განვითარების შესანიშნავი პერსპექტივა გააჩნია. ეს განპირობებულია მრავალი ფაქტორით, კერძოდ: ბუნებრივი ლანდშაფტების დიდი ნაირფეროვნებით, კლიმატური ზონების ფართო სპექტრით, უნიკალური ეკოსისტემებით ბუნებისა და ისტორიულ-კულტურული ძეგლების სიმრავლით, წესჩვეულებათა მრავალფეროვნებით, ფოლკლორის უნიკალურობითა და, რაც მთავარია, აქ მცხოვრებ ხალხთა უძველესი ისტორიით, თვითმყოფადი კულტურით, ტრადიციებითა და სტუმართმოყვარეობით. ქვეყანაში ეკოტურიზმის განვითარება შესაძინე გავლენას მოახდენს ქვეყნის პერიფერიული რეგიონების ეკონომიკაზე, მოხდება ქვეყანაში შემომსვლელთა ნაკადების გააქტიურება, რაც უფრო მეტად ქმედითუნარიანს გახდის უნიკალური ბუნებრივი ტერიტორიებისა და ისტორიულ-კულტურული მემკვიდრეობის დასაცავად მიმართულ საქმიანობას, რადგან მიღებული შემოსავალი მოხმარდება გარემოდაცვის ღონისძიებებს.¹

ამრიგად, როგორც ზემოთ მოყვანილი ანალიზიდან ჩანს, ჩვენი ქვეყნის რეგიონებში ტურიზმი არათანაბრად არის განვითარებული. ეს კი მნიშვნელოვნად უშლის ხელს საქართველოში ტურიზმის განვითარებას. ის ტურისტული პოტენციალი, რაც გააჩნია ჩვენს ქვეყანას, არ არის სრულიად ათვისებული. მხოლოდ იმ ტურისტული პაკეტების ნუსხის შედგენა, თუ რა გააჩნია საქართველოს და რისი შეთავაზება შეუძლია ტურპროდუქტების სახით, არაა საკმარისი, თუმცა

1. მიქაშავიძე ვ. მიქაშავიძე ჟ. ეკოტურიზმი- ქვეყნისა და რეგიონების მდგრადი განვითარების უმნიშვნელოვანესი ფაქტორი. ეკონომიკისა და ბიზნესის განვითარების ტენდენციები თანამედროვე ეტაპზე. გამ. „უნივერსალი“. ბათუმი, 2011, გვ.- 154-158.

მისი გამოყენება ტურიზმის განვითარების აუცილებელი პირობაა.

ტურიზმის მსოფლიო ბაზარზე საქართველოს ტურისტული პოტენციალის რეკლამირების პრობლემები

ტურისტული ბაზრის ზრდის მნიშვნელოვან, ხელის შეშლელ ფაქტორს წარმოადგენს ის, რომ საზღვარგარეთ არასათანადო დონეზე ხდება, საქართველოს ტურისტული პოტენციალის რეკლამირება. სათანადო ფინანსების არარსებობის გამო, ქვეყნის ტურიზმისა და კურორტების დეპარტამენტის მიერ ვერ ხერხდებოდა მსოფლიო ტურისტული ბაზრის მარკეტინგული კვლევა. არ არსებობს სისტემატიზირებული ინფორმაცია მიზნობრივი ბაზრების, პოტენციურ მომხმარებელთა მახასიათებლებისა და კონკურენტების შესახებ. ამის გარდა, ფაქტიურად არ ჩატარებულა სრულმასშტაბიანი საერთაშორისო სარეკლამო კამპანია მსოფლიოში საქართველოს იმიჯის პოპულარიზაციისათვის. ჩვენი ქვეყნის ტურისტულ-რეკრეაციული პოტენციალის შესახებ ინფორმაციის პროპაგანდა უნდა ხორციელდებოდეს სახელმწიფოს შესაბამისი სტრუქტურების (ტურიზმის ეროვნული სააგენტოს) მიერ მომზადებული სარეკლამო მასალების უცხოეთში გავრცელებით. აუცილებელია ასევე საერთაშორისო ტურისტულ ბაზრობებსა და გამოფენებში მონაწილეობის მიღება. მსოფლიოს განვითარებული და განვითარებადი ქვეყნები ამ მიმართულებით მილიონობით დოლარს ხარჯავენ, რაც ტურისტების ნაკადის მატებისა და შემოსავლების ზრდის წინაპირობაა.

თანამედროვე ეტაპზე ჩვენს ქვეყანაში საერთაშორისო ტურისტების ტრანსპორტირებას, სასტუმროებსა და სხვა ტურისტულ ობიექტებში მომსახურებას ახორციელებს კერძო სექტორი, რამაც ბაზრის განვითარებაში, (ზემოთ ჩამოთვლი-

ლი პრობლემების გადაწყვეტაში) მნიშვნელოვანი როლი უნდა შეასრულოს. ამჟამად, საქართველოში საერთაშორისო ტურიზმი ჯერ კიდევ საკმაოდ დაბალ დონეზეა განვითარებული. თუმცა ჩვენს ქვეყანას, უმაღლესი სტანდარტების შესაბამისად, მისი დანერგვისა და განვითარების დიდი პოტენციალი გააჩნია.

ტურიზმის დარგში მოღვაწე საერთაშორისო დონის ექსპერტებმა შეიმუშავეს საქართველოში ტურიზმის განვითარების პერსპექტივები, რომლის თანახმად ქვეყანას შეუძლია ყოველწლიურად მიიღოს ხუთი მილიონი ტურისტი. ამისათვის საჭიროა საქართველოში იყოს 600-მდე თანამედროვე ტიპის სასტუმრო 100 ათასი მოქმედი ნომრით, რაც დიდ შემოსავალს მოუტანს ქვეყანას.¹

იმის გათვალისწინებით, რომ საქართველოს გააჩნია მდიდარი კულტურული მემკვიდრეობა, ქვეყნის მცირე ტერიტორიული ფართობის მიუხედავად, საქართველოში 120-ზე მეტი საერთაშორისო ტურისტული მარშრუტის განხორციელება არის შესაძლებელი. საერთაშორისო ტურისტულ ბაზარზე არსებობს წარმატებით ფუნქციონირებადი ათობით ტურისტული ორგანიზაცია, მაგრამ სამწუხაროდ საქართველოს არც ოფიციალურ სტრუქტურებს და არც კერძო ტურისტულ კომპანიებს არ გააჩნია მათ უმრავლესობასთან არანაირი ურთიერთობა. რა თქმა უნდა მსოფლიო ტურისტულ ორგანიზაციაში გაწევრიანება არ არის საკმარისი. საქართველოსათვის აუცილებელია უცხოურ ტურისტულ კომპანიებთან კავშირების დამყარება, რეკლამირება, მომსახურების ყველა იმ პაკეტის შეთავაზება, რაც არსებობს ჩვენს ქვეყანაში და რომლის პრაქტიკაში რეალიზებაც შეიძლება. ამ ორგანიზაციებს უნდა მიეწოდოს საქართველოს შესახებ ყველა სახის ინფორმაცია.

¹აღანია მ. ტურიზმის ბაზარი და მისი განვითარების ტენდენციები საქართველოში. ბიზნესი და კანონმდებლობა, 2006 №11გვ.44.

მართალია საქართველოს გააჩნია პირდაპირი კავშირები საჰაერო და საზღვაო ტრანსპორტით გადაზიდვების საერთაშორისო ასოციაციასთან, მაგრამ ადგილობრივი ტურისტული ინდუსტრიის სუსტად განვითარების გამო, ეს არაა საკმარისი ჩვენს ქვეყანაში ტურისტული პოტენციალის სრულყოფილად ამოქმედებისათვის.

ჩვენი ქვეყნის სათანადო უწყებების მიერ დღეს არსებული ფორმით ინტერნეტის გამოყენება და მისი მეშვეობით უცხოელებისათვის მიწოდებული ინფორმაცია არც ეფექტური და არც საკმარისია, რაც კარგად ეტყობა კიდევ ჩვენი ქვეყნის ტურისტულ ბაზარს. თუ უცხოეთის მოქალაქეები არასდროს ყოფილან ჩვენს ქვეყანაში და არც არაფერი სმენიათ მის შესახებ, როგორ მოინდომებენ ისინი საქართველოში ჩამოსვლას და დასვენებას? ასეთი უარყოფითი ფაქტორის მრავლად მოყვანა შეიძლება. მაგალითად, რა აზრი აქვს საჰაერო ტრანსპორტის საერთაშორისო ასოციაციასთან თანამშრომლობას, თუკი არ იქნება ბოინგში ჩაჯდომის მსურველი და არ გაჩნდება საქართველოს მიმართ ინტერესი.

როგორც ზემოთ მოყვანილი ანალიზიდან ჩანს, საქართველოს ტურისტული პოტენციალის პროპაგანდის სფეროში უაღრესად ბევრი პრობლემაა დაგროვილი და გადასატრედი, რაც ვლინდება კიდევ, საერთაშორისო ტურისტულ ორგანიზაციებთან საქართველოს თანამშრომლობაშიც. თუკი არ იქნა დროულად და ადეკვატურად რეალიზებული ზემოთ განხილული ღონისძიებები, საქართველო დაკარგავს დიდი ოდენობით შემოსავალს.

საქართველოში ტურიზმის განვითარების პრობლემატიკა

საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების თვალსაზრისით, ჩვენს ქვეყანაში ჯერ კიდევ ბევრი პრობლემაა გადასატრედი. კერძოდ, ეს ეხება ბოლო 20 წლის განმავლობაში ტურისტული ობიექტების პრივატიზაციისას დაშვებულ შეც-

დომებს. გასხვისებული იქნა სახელმწიფოსათვის ბევრი, სტრატეგიულად მნიშვნელოვანი ტურისტული ობიექტი. გარდა ამისა, ხშირად არასწორი ფორმით (მაგალითად, პირდაპირი მიყიდვის, ფარული აუქციონის წესით) ხდებოდა პრივატიზაციის პროცესი, რაც აუქციონში მონაწილეებს შორის იწვევდა უსამართლობის განცდას. ადგილი ჰქონდა როგორც ტენდენციურ შესყიდვებს კონკურენტების შესახებ დაინტერესებულ პირებზე ინფორმაციის ფარულ მიწოდებას, ისე კორუფციულ გარიგებებს და ა. შ. ეს ეხება უკვე პრივატიზირებულ ობიექტებს. ექსპერტები თვლიან, რომ ამ სიაში ისეთი ობიექტები იქნა შეტანილი, რომლებიც შეუთანხმებელი იყო კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სამინისტროსთან, რაც ყოველად დაუშვებელია. კერძოდ, ასეთებია: იუნესკოს მიერ კულტურული მემკვიდრეობის ნუსხაში შეტანილი ობიექტები, სატრანსპორტო პარკები, გამოჩენილი საზოგადო მოღვაწეთა მუზეუმები, სტრატეგიული დანიშნულების მქონე კულტურული ფასეულობები, სხვადასხვა სახის ბუნებრივ-რეკრეაციული რესურსები, კურორტები და საკურორტო ზონები, კულტურული ღირსშესანიშნაობანი და სხვა.

მართალია აქ საუბარია ბუნებრივი სიმდიდრეების დროებით გასხვისებაზე, მაგრამ ამ ფორმით ასეთი ობიექტების გასხვისება ტურიზმის საზიანოდ ხდება. ამისათვის საკმარისია თუნდაც კახეთში ალექსანდრე ჭავჭავაძის სახლმუზეუმის 99 წლის ვადით კერძო მესაკუთრეზე გასხვისება და დადიანების სასახლის გარშემო ატეხილი აუიოტაჟი. უნდა ითქვას, რომ ამ ობიექტების დროებით გასხვისებაზე განსაკუთრებით დიდი რეზონანსი იყო მთელ ქვეყანაში, მაგრამ იგი მაინც გასხვისდა. ასეთი ობიექტების გასხვისების არაერთი ფაქტია დაფიქსირებული საქართველოში. ეს არის არასწორი მიდგომა, არამხოლოდ ეროვნული ინტერესებიდან გამომდინარე, არამედ ტურიზმის განვითარების თვალსაზრისითაც. პრივატიზებას დაექვემდებარა ბევრი ისეთი ობიექტიც (პორტი, აეროპორტი, რკინიგზა და ა. შ.), რომელიც წმინდა ეკო-

ნომიკურ ხასიათს ატარებს, მაგრამ მათი ფუნქციონირება პირდაპირ უკავშირდება ტურიზმს.

აქედან გამომდინარეობს, რომ ინდუსტრიულ დარგებს შორის ტურიზმი ჩვენი ქვეყნის მოსახლეობის ყოფა-ცხოვრების თითქმის ყველა სფეროს მოიცავს. ამ შემთხვევაში მნიშვნელოვანია სწორედ ის გარემოება, რომ პრივატიზება განხორციელდა სამართლებრივად თითქოს მოწესრიგებულად. როდესაც საქმე ეხება ტურიზმს და მასთან დაკავშირებულ ობიექტებს, სახელმწიფოს მიდგომა უნდა იყოს აბსოლუტურად ეროვნული ინტერესებიდან გამომდინარე, ამ დროს ის უნდა მოქმედებდეს სპორტის, კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სამინისტროსთან, ეკონომიკის მდგრადი განვითარების სამინისტროსთან, ტურიზმის ეროვნულ სააგენტოსთან, საქართველოს პარლამენტთან და სხვა სტრუქტურებთან შეთანხმებით – ანუ ეს არ არის პრივატიზაციის საკითხებით დაკავებულ ადამიანთა მცირე ჯგუფის გადასაწყვეტი.

სათანადოდ ორგანიზებული ტურიზმის ინდუსტრიის არსებობისთვის არ არის საკმარისი საზღვარგარეთიდან ქვეყნის შიგნით ტურისტების ნაკადის მოზიდვა. საქართველოში ტურიზმის განვითარებისათვის საჭიროა ყურადღება გამახვილდეს იმაზე, თუ რა შეიძლება გაკეთდეს ჩვენი ქვეყნის ღირსშესანიშნაობებით უცხოელ ტურისტთა დასაინტერესებლად? ამ კუთხით გამოიკვეთა მრავალი გზა და საშუალება, მაგრამ მათი რეალიზაციისათვის მთავარია სტაბილურობის უზრუნველყოფა. მართალია 2008 წლის აგვისტოს შემდეგ საქართველოსა და რუსეთს შორის საომარი მოქმედებები არ განახლებულა, მაგრამ ამ ორ ქვეყანას შორის დაძაბულობა, მსოფლიოს უქმნის საფრთხეს პოლიტიკურ ორბიტაზე.

ამ დროისათვის საქართველოს მნიშვნელოვნად შეერყა სტაბილური ქვეყნის იმიჯი. თუმცა თანამედროვე ეტაპზე ჩვენმა ქვეყანამ რამდენადმე შეძლო აემაღლებინა ტურისტების დასვენების უსაფრთხოება, მაგრამ პრობლემა ბოლომდე მაინც არ არის გადაჭრილი. სამწუხაროდ ჯერ კიდევ არ არის განსაზღვრული, თუ როგორ უნდა დარეგულირდეს სა-

ქართველოს ურთიერთობები რუსეთთან. ძნელია ევროპის ან თუნდაც სხვა რომელიმე კონტინენტის ნებისმიერი ქვეყნის მცხოვრებთა და საერთოდ, მსოფლიო ტურისტული ორგანიზაციის დარწმუნება ჩვენი ქვეყნის სტაბილურობაში.

მშვიდობიანი გზით უნდა მოგვარდეს კონფლიქტური სიტუაცია რუსეთთან, ქვეყანაში მიღწეული უნდა იქნას ეკონომიკური და პოლიტიკური სტაბილურობა, რათა საქართველომ მოიპოვოს მშვიდობიანი ქვეყნის იმიჯი. სამწუხაროდ, თუ საქართველოს პოლიტიკურ-ეკონომიკური ვითარება არ იქნება სტაბილური დროის ხანგრძლივ პერიოდში, ის შედეგები, რაც მიღწეული იქნა 2009-2011 წლებში, ვერ შენარჩუნდება და საქართველოში ტურისტული ბიზნესის პოტენციურ ღონემდე განვითარებას ათწლეულები დასჭირდება. რაოდენ მდიდარი ტურისტული პოტენციალიც არ უნდა გააჩნდეს ქვეყანას, მასში ტურიზმი ვერ განვითარდება. თუკი სახელმწიფო არ იქნება, უპირველეს ყოვლისა, სტაბილური პოლიტიკურად. სხვა შემთხვევაში ტურიზმის განვითარებას პერსპექტივა არ გააჩნია. თუ მოვახდენთ მომავლის პროგნოზირებას ტურიზმის განვითარება ჩვენს ქვეყანაში კვლავ შეფერხდება, თუ არ აღსდგება საქართველოს კეთილმეგობრული ურთიერთობა რუსეთთან.

თუ გავითვალისწინებთ იმ გარემოებას, რომ საქართველოს დროებით დაკარგული აქვს შავი ზღვის სანაპიროს ერთი ზოლი – აფხაზეთის ტერიტორია და შიდა ქართლის საკმაოდ დიდი ნაწილი, რომელზეც არ ვრცელდება ჩვენი ქვეყნის იურისდიქცია, საერთაშორისო ტურიზმის განვითარება ჩვენს ქვეყანაში თანამედროვე ეტაპზე უახლოეს წლებში საკმაოდ წინააღმდეგობრივი იქნება. ამ თვალსაზრისით საქართველოში ვითარება ჯერ კიდევ არ არის სტაბილური. როდესაც ქვეყანაში კვლავაც არსებობს დესტაბილიზაციის განახლების საფრთხე, ცხადია უცხოელი ტურისტები თავს არიდებენ საქართველოში ჩამოსვლას. ეს გასაგებიცაა, რადგანაც ცხადია ტურისტი სიამოვნებით დაისვენებს, მაგალითად, იამაიკაზე და არ წავა დასასვენებლად ერაყში. ზემოთ

აღნიშნულიდან გამომდინარე, შეიძლება ითქვას, რომ საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების შედეგები საქართველოში არ არის მთლად სახარბიელო, მაგრამ უნდა ვიმედოვნებდეთ იმასაც, რომ ჩვენმა ქვეყანამ ძალიან ბევრი რამ ისწავლა საკუთარ შეცდომებზე.

საქართველოში საერთაშორისო ტურიზმის განვითარებას სერიოზულად უშლის ხელს ამ დარგისათვის საჭირო ინფრასტრუქტურის განვითარებლობა. როგორც მორალურად, ისე ფიზიკურად. გაცვეთილია მოქმედი მატერიალურ-ტექნიკური ბაზა. აფხაზეთსა და ცხინვალის რეგიონში საქართველოს იურისდიქციის აღდგენამდე შეუძლებელია აქ ტურიზმის განვითარება. გურია-სამეგრელოს სანაპირო ზოლი გეოგრაფიული მდებარეობით, ხოლო აჭარის სანაპირო ზოლი კი, უზენაღეჭიანობის გამო, არ ქმნის ტურიზმის ინტენსიურად განვითარების პერსპექტივას. სამწუხაროდ, ადგილობრივი მომსახურების მენეჯერული გამოცდილების უქონლობისა და ფინანსური შეზღუდვების გამო, ძალიან რთულდება განათავსების ადგილებში ტურისტების მომსახურების დონის ამაღლება. შესაბამისად, საქართველოში დაბალია ტურისტული სერვისის დონე. თუ დროულად არ გატარდა ადეკვატური ღონისძიებები, ეს ფაქტორი შექმნის მნიშვნელოვან ბარიერს ხარისხიანი პროდუქციის მიწოდების სფეროში და ხელს შეუშლის შემომყვან ტურ-ოპერატორებს ტურისტული პროგრამების რეალიზებაში. აღნიშნული პრობლემების მოგვარება არც თუ ისე ადვილია. პრობლემას მხოლოდ კადრები და ფინანსური სახსრები ვერ გადაწყვეტენ. საქართველოს ტურ-ოპერატორები თავიანთ პროდუქციას ხშირად მოუმზადებელი ფორმით წარმოადგენენ, რაც სერიოზული პრობლემაა თანამედროვე საერთაშორისო ტურისტულ ბაზარზე.

როგორც ზემოთ მოყვანილი ანალიზიდან ჩანს ძირითადი პრობლემა, რომელიც წარმოიქმნება საქართველოს ტურპროდუქტის უცხოურ ბაზარზე გატანის დროს, განპირობებულია ქვეყნის პოლიტიკური არასტაბილურობით და ტურისტული

ინფრასტრუქტურის განვითარების ჯერ კიდევ საკმაოდ დაბალი დონით. დღევანდელ პირობებში შემომყვანმა ტურისტულმა კომპანიებმა ყურადღება უნდა გაამახვილონ გარე ტურისტულ ბაზარზე, რაც უნდა განხორციელდეს ბაზარზე მარკეტინგული მენეჯმენტის სტრატეგიის გამოყენებით, მოთხოვნის ახალი სეგმენტის შექმნითა და შემდგომი გაფართოებით.

გარდა ამისა, ტურიზმი საქართველოში, რეგიონების მიხედვით, უთანასწოროდ არის განვითარებული. ჩვენს ქვეყანაში პრიორიტეტული უნდა იყოს საერთაშორისო ტურიზმის, ცალკეული რეგიონების მიხედვით, განვითარება. იგი თანაბრად უნდა ვითარდებოდეს როგორც ცენტრალურ, ისე პროვინციულ, სასაზღვრო და ეკონომიკურად ჩამორჩენილ რეგიონებშიც. ასეთი პრობლემები საქართველოში ტურიზმის განვითარებისათვის უცხო არ არის, რაც დაუყონებლივ საჭიროებს აღმოფხვრას. ამაში კი ჩვენი ქვეყნის ტურისტულ ოპერატორებს დაეხმარება საზღვარგარეთის ქვეყნებში ტურიზმის განვითარების გამოცდილების შესწავლა, ეროვნულ სპეციფიკურ თავისებურებათა გათვალისწინებით.

მართალია ქვეყნისათვის მნიშვნელოვანია შიდა ტურიზმის განვითარება, მაგრამ ამით პერსპექტიული ტურისტული ბიზნესის ჩამოყალიბება შეუძლებელია. გარდა ამისა, ადგილობრივი, დაბალი გადახდისუნარიანობის მქონე ტურისტების იმედით სწრაფი ტურისტული აღმავლობა ვერ მოხერხდება და მას მრავალი წელი დასჭირდება. რაც საკმაოდ დიდი დანაკარგი იქნება ჩვენი ქვეყნისათვის. სწორედ ზემოთ განხილული ფაქტორები არის ქვეყანაში ტურიზმის შეფერხებით განვითარების უმთავრესი მიზეზები.

საქართველოში ტურიზმის შემდგომი განვითარებისათვის საჭიროა კერძო სექტორში აშენდეს ახალი ტიპის სასტუმროები. იმავდროულად უნდა გაუმჯობესდეს სხვა სახის ტურისტული ინფრასტრუქტურაც – ტრანსპორტი, კავშირგაბმულობა, რესტორნები და ა. შ. ტურისტული ინფრასტრუქტურა არათანაბრადაა განვითარებული რეგიონებში. თუ მაგალი-

თად, ამ თვალსაზრისით გარკვეული წინსვლა იგრძნობა აჭარაში ან კახეთში, მაცხოვრებლებისაგან იცლება ფშავი, ხევსურეთი, სამეგრელო და ა. შ., რაც იმაზე მიუთითებს, რომ არასწორად არის შერჩეული ტურიზმის მენეჯმენტის ფორმები.

საქართველოს თანამშრომლობა ტურისტულ ორგანიზაციებთან საკმაოდ მნიშვნელოვანი მოვლენაა, მაგრამ როგორც პრაქტიკა გვიჩვენებს, ეს არ არის საკმარისი იმისათვის, რომ ჩვენი ქვეყანა სრულად აკმაყოფილებდეს ტურისტული ინდუსტრიის მზარდ მოთხოვნებს. ჩვენს ქვეყანას მართლაც გააჩნია ტურისტული ბიზნესის განვითარების პერსპექტივა, მაგრამ აქვე უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ საქართველოში ამ კუთხით ჯერ კიდევ ბევრია გასაკეთებელი. როდესაც საუბარი ეხება საქართველოში საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების პერსპექტივებს, საჭიროა გათვალისწინებული იქნეს ტურიზმის მოტივაციის სახელმწიფო ძალისხმევა. საქართველოს ხელისუფლებამ უკვე კარგად იცის, თუ რა ბრენდი შეიძლება შესთავაზოს უცხოელ ტურისტებს.

საქართველოში ტურიზმის განვითარების შემაფერხებელი ფაქტორები

თანამედროვე საქართველოს ცხოვრებაში ხელისუფლების მიერ აღიარებულია ტურიზმის ეკონომიკური, სოციალური და პოლიტიკური მნიშვნელობა. ტურისტების ჩვენს ქვეყანაში იმიგრაცია სულ უფრო აქტიურად განიხილება რეგიონული ინტეგრაციული პროცესებისა და საერთაშორისო ჰუმანიტარული თანამშრომლობის კონტექსტში. XXI საუკუნის I ათწლეულში საქართველოს ბუნებრივი და კულტურული რესურსების გამოყენების თვალსაზრისით, ტურიზმი ჩამოყალიბდა მდგრადი განვითარების დარგად. მობილურობისა და თვითრეგულირების მიხედვით ჩვენს ქვეყანაში ტურიზმი, ეკონომიკის სხვა დარგებთან შედარებით, მაღალი ხარისხით

გამოირჩევა, რასაც ადასტურებს ტურიზმის მაკროეკონომიკური განვითარების ანალიზი. საქართველოში ტურიზმის განვითარებაზე, სხვა დარგების მსგავსად, გავლენას ახდენს პოლიტიკურ-ეკონომიკური ფაქტორები. მიუხედავად ამისა, ტურიზმს აქვს უნარი სწრაფად აღიდგინოს თავისი მდგომარეობა. ჩვენს ქვეყანაში ტურიზმზე მზარდი მოთხოვნის არსებობის გამო, ხდება ბაზრებს შორის რესურსების სწრაფი გადანაწილება, რითაც მიიღწევა ტურისტული ბაზრის წონასწორობა.

საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების თანამედროვე ეტაპზე, თავისი რესურსული პოტენციალით, ტურიზმის დარგს გააჩნია განვითარების დიდი შესაძლებლობა. ჩვენს ქვეყანაში ტურიზმის სექტორის აღმავლობა დიდ როლს ასრულებს ეკონომიკის სწრაფ განვითარებაში, დასაქმების დონის ზრდაში, ცალკეულ რეგიონთა განვითარების გამოთანაბრებაში, ინფრასტრუქტურისა და კერძო სექტორის განვითარებაში. თანამედროვე ეტაპზე საქართველოში განსაკუთრებით აქტუალურია სიღარიბის დაძლევა, დარგობრივი ორიენტაციისა და პრიორიტეტების დადგენა, რომელიც ეყრდნობა შემდეგ კრიტერიუმებს: რა რესურსებზე უნდა მოხდეს ყურადღების გამახვილება და რომელი დარგების განვითარება მისცემს ქვეყანას პირდაპირ ეფექტს ღარიბი ფენების შემოსავლების ზრდაში. ჩვენი აზრით, ამ კუთხით, ეკონომიკის სხვა დარგებთან შედარებით, დიდი უპირატესობით სარგებლობს ტურიზმის დარგი, რადგანაც ეკონომიკური, სოციალური, კულტურული და პოლიტიკური მნიშვნელობისა და ზრდის მაღალი ტემპების გამო, ტურიზმი მიჩნეულია XXI ს-ის ფენომენად.

საქართველოს ტურიზმის სფეროში არსებული უდიდესი პოტენციალის ასამოქმედებლად საჭიროა მაქსიმალურად იქნეს გამოყენებული ქვეყნის ტურისტულ-საკურორტო რესურსები, განისაზღვროს ტურიზმის განვითარების ძირითადი სტრატეგიული მიმართულებანი, უნდა შემუშავდეს დარგის განვითარების სწორი სახელმწიფო პოლიტიკა. ამისათვის კი,

თავის მხრივ, საჭიროა გატარდეს ადექვატური სარეკლამო-მარკეტინგული ღონისძიებები და მომზადდეს დარგის განვითარების მასტიმულირებელი საკანონმდებლო ბაზა. ნებისმიერი მათგანის არასრულყოფილად ფორმირება ჩვენს ქვეყანაში გამოიწვევს ტურიზმის დარგის მოშლას.

თანამედროვე საქართველოში არსებობს ტურიზმის განვითარების შემაფერხებელი მრავალი ფაქტორი, რომლებიც აფერხებენ ტურიზმის შემდგომ აღმავლობას. კერძოდ, ესენია: 1. არ არის შემუშავებული ტურიზმის დარგთაშორისი, დაბალანსებული განვითარების ერთიანი სახელმწიფო კონცეფცია; 2. ეროვნულ დონეზე არაა შემუშავებული ტურიზმის სტრატეგიული დაგეგმვის მეთოდოლოგია; 3. სრულყოფილად არ არის განსაზღვრული ჩვენი ქვეყნის რეგიონების ტურისტულ-საკურორტო პოტენციალი; 4. არ არის შემუშავებული ტურიზმის განვითარების რეგიონული პროგრამები; 5. ქვეყნის მთელ ტერიტორიაზე შესაქმნელია ტურისტული მომსახურების ურთიერთკოორდინირებული, ფართო ქსელი; 6. საქართველოს ტურიზმის ეროვნულ სააგენტოში, სტატისტიკის ეროვნულ სამსახურსა და საბაჟო სამსახურებში არ არის დანერგილი სტანდარტული საერთაშორისო კლასიფიკატორი, რაც საშუალებას იძლევა გაიზომოს ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკაში ტურიზმის ეკონომიკური ეფექტიანობა; 7. მოსაწესრიგებელია ქვეყანაში შემოსულ და გასულ ტურისტთა აღრიცხვიანობა; 8. შესაბამისი სტრუქტურების მიერ არ არის შექმნილი რიგი საკანონმდებლო და კანონქვემდებარე აქტები; 9. არ არის მოწესრიგებული სარეკლამო-საცნობარო, კარტოგრაფიული და პოპულარული ლიტერატურის გამომცემლობა; 10. არ არის განვითარებული მოსახლეობის ტურისტულ-ეკოლოგიური განათლების პროგრამები; 11. არ არის ჩამოყალიბებული კეთილმეზობლური ურთიერთობები რუსეთთან. ამ პრობლემების დაძლევა შესაძლებელია ხელისუფლების, კერძო სტრუქტურებისა და საერთაშორისო ორგანიზაციების თანამშრომლობით.

საქართველოში ტურიზმის სრულყოფილი განვითარებისათვის დიდი მნიშვნელობა აქვს საპაერო ტრანსპორტის გამართულ ფუნქციონირებას. კერძოდ, ამ სფეროში არსებობს ტურიზმის განვითარების შემდეგი შემაფერხებელი ფაქტორები: ნაკლებია ტურიზმის არსებულ და პოტენციურ ბაზრებთან დამაკავშირებელი მარშრუტები, დიდია ტურისტული პროდუქციის პოტენციური მომხმარებლის ბაზრამდე მანძილი (ევროპის ბაზრებთან დასაკავშირებლად საჭიროა 4 ფრენა/საათი), ავიარეისები სრულდება გვიან ღამე, ან დილაადრიან, ხშირად იცვლება ფრენის განრიგი, კონფლიქტებია ავიაკომპანიებს შორის, დემპინგურ ქმედებებში არის მხილებული თურქული ავიაკომპანია და ა. შ.

ჩვენს ქვეყანაში ტურიზმის განვითარებაზე მოქმედი უარყოფითი ფაქტორები ორ ჯგუფად იყოფა. ესენია: გარე და შიდა ფაქტორები. კერძოდ, გარე ფაქტორებს განეკუთვნება საერთაშორისო დონის ომები, მსოფლიო ფინანსური კრიზისები, ტერაქტები, ეპიდემიები, დაძაბული ურთიერთობა რუსეთთან და ა. შ., ხოლო შიდა ფაქტორებს კი განეკუთვნება: კონფლიქტები აფხაზეთსა და სამხრეთ ოსეთთან, პოლიტიკურ-ეკონომიკური არასტაბილურობა და ა.შ. გარდა ამისა, კიდევ არსებობს ჩვენს ქვეყანაში ტურიზმის განვითარების შემაფერხებელი, შემდეგი კონკრეტული ფაქტორები: 1. ქვეყნის უარყოფითი ტურისტული იმიჯი; 2. საქართველოს ტურიზმის საერთაშორისო პოპულარიზაციის, რეკლამირებისა და მარკეტინგის დაბალი დონე; 3. ტურისტული პროდუქციის მრავალფეროვნების უზრუნველყოფის პრობლემები; 4. ტურისტთა უსაფრთხოების დაბალი დონე; 5. ტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარების არასაკმარისი დონე; 6. დარგის კვალიფიცირებული კადრებით უზრუნველყოფის პრობლემები და სხვა ფაქტორები.

ზემოთ ჩამოთვლილი ფაქტორები, რომლებიც აფერხებენ ტურიზმის განვითარებას, უარყოფითად მოქმედებენ ტურისტების საქართველოში ჩამოსვლის შესახებ გადაწყვეტილების მიღებაზე. როგორც აქ მოყვანილი ანალიზიდან ჩანს,

ტურიზმის განვითარების აუცილებელი პირობაა ტურისტების უსაფრთხოების უზრუნველყოფა და ქვეყნის იმიჯის ამაღლება. ამ მხრივ, კი საქართველოს არასახარბიელო მდგომარეობა აქვს: ჩვენს ქვეყანაში, ტურიზმის განვითარების მხრივ სტაბილური გარემოს შექმნის მიზნით საჭიროა პირველ რიგში მშვიდობიანი მოლაპარაკებით მოგვარდეს დაძაბული პოლიტიკური ურთიერთობა რუსეთთან.

საერთაშორისო ტურიზმის ინფორმაციული უზრუნველყოფის პერსპექტივები საქართველოში

თანამედროვე საერთაშორისო ტურიზმი საინფორმაციო და კომპიუტერული ტექნოლოგიების ფართოდ დანერგვის საფუძველზე, სწრაფი განვითარების ფაზაში შევიდა. მიუხედავად ამისა, ჩვენს ქვეყანაში არსებული მდიდარი ტურისტული პოტენციალი ჯერ კიდევ არაა სათანადოდ ათვისებული. არ არის მაქსიმალურად მოზიდული უცხოელი ტურისტები. მრავალი პრობლემაა გადასატრელები ტურისტული ინფრასტრუქტურის მშენებლობაში. დაუხვეწავია ტურისტული კომპანიების მენეჯმენტი. და ა.შ. საერთაშორისო ტურიზმში საქართველოს ღირსეული ადგილის მოპოვებისა და დამკვიდრების მიზნით ძალიან დიდი მნიშვნელობა აქვს ჩვენს ქვეყანაში შემოსული ტურისტების ინფორმაციულ უზრუნველყოფას. ტურიზმის სფეროში მიმდინარე მოვლენების შესაფასებლად, ამ სფეროში არსებული ტენდენციების გამოვლენისა და სტატისტიკური კანონზომიერების დადგენის მიზნით აუცილებელია ტურიზმის ინფორმაციული უზრუნველყოფის ხარისხის გაუმჯობესება.

შესაბამისად ეს მოვლენები ვერ აღირიცხება საერთო საინფორმაციო ბანკში. ამის ძირითადი მიზეზია ტურიზმის სფეროში ინფორმაციის მოპოვების სირთულე და მისი არასრულყოფილება. ეკონომიკური საქმიანობის კლასიფიკატორში ტურიზმი, როგორც დარგი ცალკე არ არის გამოყოფილი. ამიტომ ის ინფორმაცია, რომელიც გარკვეული დოზით მოი-

ცავს ტურისტულ მოვლენებს, ჩაშლილია მომსახურების სხვადასხვა დარგებში. გარდა ამისა, მთლიანად არაა ასახული მომსახურების ის ობიექტები, რომლებიც პირდაპირ თუ ირიბად ტურიზმთან არიან დაკავშირებული. ჯერ კიდევ საკმაოდ მაღალია ჩრდილოვანი ეკონომიკის მასშტაბი. არადა თანამედროვე ეტაპზე სწორედ ტურიზმი წარმოადგენს ჩვენი ქვეყნის ეროვნული ეკონომიკის წარმატებული განვითარების ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ფაქტორს. ამიტომ ისევე როგორც ჩვენი ქვეყნის მოსახლეობა, აგრეთვე მსოფლიო საზოგადოება არ უნდა განიცდიდეს საქართველოს ბუნებრივი და ტურისტულ-რეკრეაციული რესურსების შესახებ ინფორმაციულ ვაკუუმს.

მსოფლიოში მრავალი ქვეყნის მოსახლეობას სამწუხაროდ ჯერ კიდევ არა აქვს სრულყოფილი ინფორმაცია ჩვენი ქვეყნის ტურისტული პოტენციალის შესახებ. მართალია მაღალგანვითარებული ქვეყნების ოფიციალურ სტრუქტურებს შეიძლება ჰქონდეთ გარკვეული ინფორმაცია საქართველოს შესახებ, რომ იგი ძალიან ლამაზი და ტურიზმის განვითარებისთვის ხელსაყრელი ბუნებრივ-კლიმატური პირობების მქონე ქვეყანაა, მაგრამ სავსებით შესაძლებელია, რომ მათ ქალაქებსა და რეგიონებში მცხოვრებმა მოსახლეობამ საერთოდ არაფერი იცოდნენ ჩვენი ქვეყნის შესახებ. ერთი შეხედვით, თითქოს აქ გასაკვირი არაფერია. შეიძლება არც საქართველოს მოსახლეობამ იცოდეს არაფერი ამ ქვეყნების ტურისტული პოტენციალის შესახებ, მაგრამ მთავარი ისაა, რომ საქართველოში ტურიზმის ეროვნული სააგენტოს, ტურისტული კომპანიების და სხვა შესაბამისი კერძო, თუ სახელმწიფო უწყებების მიერ ჩასატარებელია აქტიური მარკეტინგული, სარეკლამო სამუშაოები.

საჭიროა უფრო სრულყოფილად იქნეს გამოყენებული ინტერნეტ-ტექნოლოგიები – უნდა შეიქმნას ყველა ტურ-ოპერატორის ვებ-გვერდები, სადაც უნდა განთავსდეს ჩვენი ქვეყნის ყველა სახის ღირსშესანიშნაობა: ისტორიულ-კულტურული ძეგლები, მუზეუმები, ცნობილ საზოგადო-მოდელაჟ-

თა სახლ-მუზეუმები, ბუნებრივ-რეკრეაციული რესურსები, ბარნეოლოგიური წყაროები, სადაც ჩამოთვლილი უნდა იყოს მათი სამკურნალო-გამაჯანსაღებელი თვისებები, მთისა და ბარის ღამაში პეიზაჟები, შავი ზღვის სანაპიროები, ქართული სუფრის ღირსება, ეროვნული კერძები, სტუმართ-მასპინძლობის ტრადიციები, უნდა გამოიძებნოს ფინანსური სახსრები საზღვარგარეთის ქვეყნების სატელევიზიო სივრცეში რეკლამის განსათავსებლად და ა. შ.

მართალია თანამედროვე საინფორმაციო ტექნოლოგიების დანერგვამ შესაძლებელი გახადა ინტერნეტის მეშვეობით უცხოელმა ტურისტმა, დაინტერესების შემთხვევაში, მიიღოს ყოველგვარი ინფორმაცია, მათ შორის ტურიზმის სფეროშიც, მაგრამ ეს ინფორმაცია თავისთავად ვერ განთავსდება ინტერნეტში, თუ არ შეიქმნა შესაბამისი ვებ-გვერდები, არ დამუშავდა ელექტრონული ინფორმაცია და არ განთავსდა იგი შესაბამის საიტებზე. საზღვარგარეთის ტურისტებს ვებ-გვერდების მეშვეობით უნდა მიეწოდოს ჩვენი ქვეყნის ტურისტულ ღირსებათა შესახებ ვიდეო-რგოლები და სურათები.

ტურიზმის აღრიცხვის საერთაშორისო მეთოდოლოგიის გამოყენების შესაძლებლობები საქართველოში

საერთაშორისო ტურიზმში საქართველოს ღირსეული ადგილის მოპოვებისა და დამკვიდრების მიზნით ძალიან დიდი მნიშვნელობა აქვს ჩვენს ქვეყანაში შემოსული და ქვეყნიდან გასული ტურისტების აღრიცხვიანობის სისტემის მოწესრიგებასა და საერთაშორისო სტატისტიკური აღრიცხვის მეთოდოლოგიურ სისტემასთან შესაბამისობაში მოყვანას. საქართველოში შემოსულ ტურისტთა რაოდენობის აღრიცხვიანობის სფეროში არსებულ პრობლემათა აღმოფხვრის მიზნით, სტატისტიკის სახელმწიფო სამსახურმა უნდა შემო-

იღოს ტურისტების აღრიცხვის ერთიანი სისტემა, უპირველეს ყოვლისა, სტატისტიკური დაკვირვების ორგანიზაციული ფორმების შერჩევის გზით. ეს კი მოითხოვს ჩვენს ქვეყანაში შემოსული ტურისტების რაოდენობის განმსაზღვრელ მაჩვენებელთა გაანგარიშების მეთოდოლოგიის შემუშავებას, რადგან მსოფლიო ტურისტული ორგანიზაციის მიერ რეკომენდებული აღრიცხვის პარამეტრები ვერ აისახება სტატისტიკურ ოპერაციებში.

საქართველოს სტატისტიკურმა სამსახურებმა განსაკუთრებული ყურადღება უნდა გაამახვილოს უცხოეთიდან შემოსული ტურისტების მიერ გაწეული დანახარჯების აღრიცხვაზე, რადგანაც სწორედ ამ ტიპის ტურისტული ხარჯები წარმოადგენს ეროვნული შემოსავლების მულტიპლიკაციური ეფექტით ზრდის ძირითად წყაროს. მაგ., 2008 წლის აგვისტოს ცნობილი მოვლენების შედეგად საქართველოს ტურიზმში უარყოფითი ტენდენციების ჩამოყალიბების მიუხედავად, ამავე წლის ბოლოსათვის, ოფიციალური სტატისტიკის მონაცემებით უცხოელი ტურისტების შემოსვლის ზრდის ტენდენცია გამოიკვეთა. ეს ზრდა მიღწეული იქნა საერთაშორისო ორგანიზაციების წარმომადგენელთა, უცხოელ დამკვირვებელთა, ამიერკავკასიის ქვეყნებიდან შავი ზღვის სანაპიროზე, ბაკურიანსა და გუდაურში ჩამოსული ტურისტების ხარჯზე, მაგრამ ამ პერიოდში შემოსული სტუმრების ტურისტებად დარეგისტრირება ვერ ხერხდებოდა, ჩვენი ქვეყნის საჯარო რეესტრში არარეგისტრირებული განთავსების საშუალებებში, მათი დასვენების გამო.

ამიტომ მსოფლიო ტურისტული ორგანიზაციის მიერ შემოთავაზებულ რეკომენდაციებში სწორედ ტურისტული დანახარჯების ზუსტ სტატისტიკურ აღრიცხვაზე არის ყურადღება გამახვილებული, რაც პირდაპირ უკავშირდება ტურიზმის ერთიანი პროდუქტის, როგორც მატერიალური, ისე არამატერიალური ფაქტორების მიხედვით, მოხმარებას. რადგანაც ტურიზმიდან მიღებული შემოსავლების შესახებ სტატისტიკურ მონაცემთა გამოთვლისათვის დასაყრდენ საინ-

ფორმაციო წყაროს წარმოადგენს ექსპერტთა შეფასებები, ამიტომ საჭიროა კვლევები ჩატარდეს ტურისტული ხარჯების კლასიფიკაციის საერთაშორისო სტანდარტების სრული დაცვით. იმავედროულად საჭიროა განსაკუთრებული ყურადღება გამახვილდეს ისეთი სახის ინფორმაციების მოპოვებაზე, როგორიცაა: ცნობები ტურისტთა განთავსების, კვების, ტრანსპორტის, რეკრეაციული, კულტურული, სპორტული საქმიანობის, შიდა და გარე ტურიზმში ხარჯების გაწევის დროის, ადგილის, დაფინანსების წყაროების და სხვა პროცესთა შესახებ. ყოველივე ეს ხელს შეუწყობს ოჯახური, სახელმწიფოს მიერ სუბსიდირებული, სოციალური, წამახალი-სებელი და პრემიალური ტურიზმის შესახებ ინფორმაციის სრული პაკეტის ფორმირებას.

სტატისტიკური დაკვირვების შედეგად მიღებული მონაცემები, დაჯგუფების შემდეგ, აპრობირებული სტატისტიკური მეთოდოლოგიის საფუძველზე შეიძლება გახდეს ტურისტული ხარჯების შეფარდებითი და განზოგადებული მაჩვენებლების გაანგარიშების საფუძველი. სწორედ სტატისტიკური აღრიცხვიანობის მეთოდოლოგიაში არსებული ნაკლოვანებები არის ტურიზმის სტატისტიკის განუვითარებლობის ერთ-ერთი მიზეზი. მართალია მთელ მსოფლიოში (უფრო კონკრეტულად საზღვარგარეთის მაღალგანვითარებულ ქვეყნებში) არსებობს ტურიზმის სტატისტიკური აღრიცხვის ერთიანი მეთოდოლოგია, მაგრამ მისი “მექანიკური გადმონერგვა” საქართველოში ვერ მოხდება ჰარმონიულად, უმტკივნეულოდ, რადგანაც პრობლემა წარმოიქმნება ტურიზმის სტატისტიკური აღრიცხვის მეთოდოლოგიის მორგებაში. ჩვენს ქვეყანაში ტურიზმის, საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისად, სტატისტიკური აღრიცხვის წარმოებისათვის საჭიროა **სატელიტური ანგარიშების** წარმოების განახლება, რომლის დანერგვა დაიწყო 2007 წლის ბოლოს. მას შემდეგ უკვე ჩატარდა რამდენიმე, მნიშვნელოვანი კვლევა, რომელშიც გამოჩნდა ტურისტების მიერ გაწეული ხარჯების მოცულობა და სტრუქტურა. სატელიტური ანგარიშების შედგენის მიზა-

ნია ტურისტების ხარჯვის აღრიცხვა იყოს საერთაშორისო სტანდარტებთან შესაბამისი. ამის მისაღწევად საჭიროა ანგარიშების შედგენის მეთოდოლოგიად გამოყენებული იქნეს სატელიტური ანგარიშის შესახებ საერთაშორისო ორგანიზაციების მიერ შემუშავებული რეკომენდაციები.

ტურიზმის აღრიცხვის სფეროში საერთაშორისო მეთოდოლოგიის გამოყენება მნიშვნელოვანია თვით ტურისტებისა და ტურისტული კომპანიების ინფორმირებისათვის, რადგან ამ მეთოდოლოგიაში დეტალურად არის აღწერილი, თუ რა შემთხვევაში შეიძლება ჩაითვალოს ესათუის საქმიანობა ტურისტულად. ჩვენი ქვეყნის ტურ-პროდუქციის მოხმარება შეიძლება ორ ნაწილად დაიყოს. ესენია: შიდა და გარე ტურისტებისათვის განკუთვნილი მომსახურების პროდუქციის მოხმარება. გამავალი ტურიზმი ცალკე მაჩვენებლად შეიძლება აღიქვას. ტურიზმის აღრიცხვის მეთოდოლოგია ითვალისწინებს ანგარიშის დაბალანსებას დანახარჯების მეთოდის მიხედვით.

საერთაშორისო ტურიზმში საქართველოს ინტეგრირების დაჩქარებისა და მისი აღრიცხვის მოწესრიგების მიზნით საჭიროა მოხდეს მსოფლიო სტანდარტების შესაბამისი სტატისტიკური აღრიცხვის მეთოდოლოგიის დანერგვა, სტატისტიკური ანგარიშების ფორმების ამოქმედება. ტურისტულ დანახარჯთა შესაფასებლად საჭიროა სპეციალურად ორგანიზებული სტატისტიკური გამოკვლევების ჩატარება. ტურიზმიდან მიღებული საბიუჯეტო და საოჯახო შემოსავლების გაანგარიშების მიზნით საჭიროა ჩვენი ქვეყნის მთლიან შიდა პროდუქტში ტურიზმის ხვედრითი წილის დადგენა, ტურიზმის სატელიტური ანგარიშების წარმოების განახლება და დახვეწა; საერთაშორისო ტურიზმის სფეროში არსებული კონკურენციის გასაძლევად, უცხოელი ტურისტების მოსახიდად, ეროვნული ტურისტული პოტენციალის გამოვლენის, მხარდაჭერისა და განვითარებისათვის საჭიროა გაერთიანდეს საქართველოს ეროვნული ბანკის, სტატისტიკური სამსახურების, ტურიზმის ეროვნული სააგენტოს ძალისხმევით, რა-

თა შესაძლებელი გახდეს ტურიზმში მიმდინარე მოვლენების, გაწეული ხარჯებისა და მიღებული შემოსავლების შესახებ ზუსტი ინფორმაციის ოპერატიულად მოპოვება და გამოქვეყნება.

ამრიგად, ტურიზმის სტატისტიკური აღრიცხვა უდიდეს როლს ასრულებს დარგის განვითარებაში, რადგან სწორედ მის ანალიზს ეყრდნობა მთავრობისა და ტურისტული კომპანიების სამომავლო გეგმები. მთავრობას აინტერესებს რამდენი ტურისტი ეწვია ქვეყანას მიმდინარე წელს, რამდენი იყო მათგან უცხოელი, რომელი ქვეყნებიდან ჩამოდიან ტურისტები, როგორია ტურისტების ვიზიტის დინამიკა წლების განმავლობაში, რამდენს ხარჯავს საშუალოდ ტურისტი ერთ დღეში და რამდენს – მთელი ვიზიტის განმავლობაში, როგორია ტურისტების დინამიკა სეზონების მიხედვით, რამდენი კაცია დასაქმებული ტურიზმის სფეროში, როგორია მათი დასაქმების დინამიკა წლების მიხედვით, რა რაოდენობის ინვესტიცია იდება ტურიზმში და ა. შ. ყოველივე ეს ინფორმაცია აუცილებელია იმისათვის, რომ მთავრობამ შეაფასოს უკვე შექმნილი ვითარება და დაგეგმოს დარგის შემდგომი განვითარების ღონისძიებანი. ტურიზმის სტატისტიკა აინტერესებთ ტურ-ოპერატორებს, ტურისტულ კომპანიებს, განთავსებისა და სატრანსპორტო საშუალებების მფლობელებს, კვების ობიექტებს, უბრალო მოქალაქეებს, მასმედიას, საერთაშორისო ორგანიზაციებს, მეცნიერებისა და განათლების მუშაკებს.

ტურიზმის სტატისტიკის არჩეულმა მექანიზმმა უნდა უზრუნველყოს მიღებული ინფორმაციის უტყუარობა და სანდოობა, მისი მარტივად აღქმადობა და ინფორმაციის საერთაშორისო შესადარისობის მიღწევა. ტურისტული ნაკადების სტატისტიკა გულისხმობს ტურისტების შემოსვლის (გასვლის) რაოდენობის და ყოფნის ხანგრძლივობის დადგენას. ტურიზმის სტატისტიკაში აღრიცხვის მეთოდებს შორის ყველაზე უფრო გავრცელებულია სტატისტიკური დაკვირვების, სატელიტური ანგარიშგებისა და სპეციალურად ჩატარებული

გამოკვლევების მეთოდი. სატელიტური ანგარიშგების მეთოდით სარგებლობის დროს სტატისტიკური მასალები მიიღება საწარმოებიდან, დაწესებულებებიდან, ორგანიზაციებიდან და ა. შ. ისინი ავსებენ ანგარიშგებას და გადასცემენ მათ სტატისტიკურ ორგანოებს. სწორედ სატელიტური ანგარიშგება შეიცავს ტურიზმის შესახებ ინფორმაციის ძირითად მასას. ტურისტული ნაკადების შესახებ ინფორმაცია შეიძლება მიღებული იქნეს იმიგრაციული სამსახურებიდან და განთავსების საშუალებებიდან. საზღვარზე აღრიცხვა ხდება იმიგრაციული კონტროლის მეშვეობით, ტურისტების ქვეყანაში შესვლისას და იქიდან მათი გამოსვლისას. საზღვარზე ტურისტების მიგრაციის აღრიცხვის სრულყოფის მიზნით პარტნიორი (წყვილი) ქვეყნები, ინფორმაციის ურთიერთგაცვლის ხარჯზე, იყენებენ “სარკისებური” აღრიცხვის მეთოდს.

სტატისტიკური დაკვირვების კარგად შემუშავებული გეგმა ტურიზმის შესახებ სანდო მონაცემების მიღების გარანტიას, მაგრამ რაც არ უნდა კარგად იყოს ორგანიზებული დაკვირვების გეგმა და რაც არ უნდა კარგად სცადონ მისი აღმინისტრირება შემსრულებლებმა, ყოველი დაკვირვების დროს მაინც წარმოიქმნება ცდომილება. ამ ტიპის ცდომილებები შეიძლება წარმოიქმნას ციფრების დამრგვალების, ფორმულარის არასწორი შევსებით, არასწორი ინტერპრეტაციით, რესპოდენტის მიერ ფაქტების დავიწყებით და ა. შ. სტატისტიკური ცდომილება შეიძლება ატარებდეს მიზნობრივ ან დაუდევრობით ხასიათს. ეს უკანასკნელი თავის მხრივ იყოფა შემთხვევითად და სისტემატურად. ამ შეცდომების აღმოფხვრის მიზნით საჭიროა დასახული იქნეს ტურიზმის სტატისტიკის სრულყოფის ძირითადი მიმართულებები.

**ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციის
რეკომენდაციები ტურიზმის სტატისტიკური
აღრიცხვისათვის**

საერთაშორისო ტურიზმის სტატისტიკური აღრიცხვის სრულყოფისთვის მნიშვნელოვან სამუშაოებს ასრულებს ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაცია, რომლის აღმასრულებელ საბჭოსთან შექმნილია სტატისტიკის კომიტეტი. სამდივნოს შემადგენლობაში შედის სტატისტიკის სექტორი. ეს განყოფილებები ამუშავებენ სტატისტიკური კვლევის პრინციპებს, ეხმარებიან ქვეყნებს გამოკითხვების ჩატარებასა და მონაცემთა დამუშავებაში, გამოცდილებისა და სპეციალისტების გაცვლაში. ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციის მუშაკებმა შეიმუშავეს ტურიზმის სფეროში ანკეტირების განხორციელების მეთოდოლოგია, ეროვნული ტურიზმის ადმინისტრირებაში სტატისტიკის სამსახურის ფორმირების საბაზისო დირექტივები. მათ შეიმუშავეს რეკომენდაციები ტურიზმის სტატისტიკის შესახებ. ეს იყო მნიშვნელოვანი ეტაპი ტურიზმის აღრიცხვის სფეროში, რომლის დროს დიდი ყურადღება მიექცა ეროვნულ და საერთაშორისო დონეზე ინფორმაციის შესადარისობის პრობლემას.

ერთმანეთისაგან გაიმიჯნა შიდა, გასვლითი და შემოსვლითი ტურიზმი, საერთაშორისო და შიდა ვიზიტორები, “ეროვნული ტურიზმი” და “ტურიზმი ქვეყნის ფარგლებში”. საგადასახადო ბალანსში ცალკე მუხლად შევიდა ტურისტული დანახარჯები. განხორციელდა ტურისტული საქმიანობის სახეების სტანდარტული საერთაშორისო კლასიფიკაცია, რომელიც გახდა ტურიზმთან დაკავშირებული სტატისტიკური ინფორმაციის მოკრების, დამუშავებისა და გავრცელების ერთიანი სისტემის შექმნის საფუძველი. ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციის პროგრამულ დოკუმენტებთან ერთად ვრცელდება ამ ორგანიზაციის პერიოდიკა: ტურისტული სტატისტიკის წელიწადეული, სტატისტიკური კრებული, უცხოური

ტურიზმი, სასაზღვრო ფორმალბები, ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციის სიახლეები, ანგარიში ტურიზმის განვითარების შესახებ, ტურიზმისა და მოგზაურობის განვითარების თანამედროვე მიმართულებები და მსოფლიო ტურიზმის ეკონომიკური რევიუ.

საერთაშორისო რეკომენდაციები ტურიზმის სტატისტიკისათვის განსაზღვრავს ტურიზმისა და მოგზაურობის ცნებებს, ტურისტული მოგზაურობებისა და ვიზიტების, ტურიზმის ფორმების, საერთაშორისო და შიდა ვიზიტორების ტერმინებს, იძლევა შემოსვლითი, გასვლითი და შიდა ნაკადების გაზომვის მეთოდებს, განსაზღვრავს ტურიზმის ინდუსტრიას, ტურისტულ დანახარჯებს, ეკონომიკურ სარგებელს, ახდენს ტურისტული პროდუქტების კლასიფიკაციას, ახასიათებს ტურ-ოპერატორებს, ადგენს ტურისტული ინდუსტრიის მომსახურების მეთოდიკას, იძლევა ტურიზმის მაკროეკონომიკური ანალიზის საფუძვლებს და ა. შ. ევროკავშირმა დაამუშავა ტურიზმის მდგრადი განვითარების გაზომვის მეთოდოლოგია, ტურიზმის სატელიტური აღრიცხვის მექანიზმი, ტურიზმის სტატისტიკის მეთოდოლოგია და ა. შ. აღსანიშნავია აგრეთვე ევროკომისიის, ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციის, ეკონომიკური თანამშრომლობის ორგანიზაციის და გაეროს სტატისტიკის განყოფილების ერთობლივი დოკუმენტი „2008 – ტურიზმის სატელიტური აღრიცხვა: რეკომენდირებული მეთოდოლოგია“.

საქართველოში ტურიზმის სტატისტიკური აღრიცხვა ხორციელდება სტატისტიკური ორგანოების მიერ ტურიზმის ინდუსტრიის საწარმოებზე დაკვირვებით. ტურიზმის დარგის სტატისტიკური აღრიცხვის დროს ცალკე გამოიყოფა “სასტუმროები და რესტორნები”, რომლებიც ყველაზე დიდი მიხედვით შეიძლება გამოყენებული იქნას ტურიზმის ანალიზისათვის. იგი იძლევა შემდეგი სახის ინფორმაციას: სასტუმროებსა და რესტორნებში დასაქმებულთა რაოდენობა, მათი საშუალო ნომინალური ხელფასი, სასტუმროებისა და რესტორნების მიერ გამოშვებული პროდუქციის, შუალედური

მოხმარებისა და დამატებული ღირებულების ოდენობა, სასტუმროებისა და რესტორნების სექტორში მოქმედ საწარმოთა რაოდენობა, სასტუმროების და რესტორნების ბრუნვის მოცულობა, ინვესტიციები სასტუმროებისა და რესტორნების ძირითად კაპიტალში, სასტუმროებისა და რესტორნების მომსახურების მოცულობა, სასტუმროების საქმიანობის ძირითადი მაჩვენებლები, სასტუმროების მოცულობა რეგიონების მიხედვით, სტუმრების განაწილება ჩამოსვლის მიზნების და ქვეყნების მიხედვით, სამომხმარებლო ფასთა ინდექსი დასვენებისა და გართობის მიზნით, სასტუმროების და რესტორნების სფეროში რეგისტრირებულ ეკონომიკურ სუბიექტთა რაოდენობა.

ტურიზმის აღრიცხვის ეფექტიანობა მაღალია, თუ სტატისტიკურ ორგანოთა მიერ დადგენილი ტურისტების ოდენობა ახლოსაა მათ რეალურ რაოდენობასთან, მათ მიერ გამოთვლილი ტურისტული ხარჯები ახლოს არის რეალურ ტურისტულ დანახარჯებთან, ასევე მათ მიერ დადგენილი ტურისტული ინდუსტრიის ზღვრები ახლოსაა ტურიზმის რეალური ინდუსტრიის ზღვრებთან, სტატისტიკურ ორგანოთა მიერ დადგენილი ტურისტული შემოსავლები ახლოსაა ტურიზმიდან მიღებულ რეალურ შემოსავლებთან, თუ ჩვენი ქვეყნის სტატისტიკურ ორგანოთა მიერ შემოსული და გასული ტურისტების რაოდენობა ახლოსაა მეორე, პარტნიორი ქვეყნის “სარკისებურ” მონაცემებთან, თუ სტატისტიკური აღრიცხვის პროცესი არ არის შემაწუხებელი ტურისტისათვის, თუ სტატისტიკური აღრიცხვის შედეგები ხელს უწყობს ტურიზმის სახელმწიფო მხარდაჭერას, ტურიზმის მარკეტინგულ და სამეცნიერო კვლევებს და ა.შ.

თუ ქვეყანაში შედის მის ტურისტულ გამტარუნარიანობასთან შედარებით უფრო მეტი ტურისტი, მაშინ გადატვირთული ტურისტული ვიზიტები უარყოფით გავლენას მოახდენს გარემოს ეკოლოგიურ მდგომარეობაზე. ეკოლოგიაზე მიყენებული ზარალის აღმოსაფხვრელად, სახელმწიფომ უნდა დააწესოს გადასახადი, რომლის სიდიდეც უნდა იყოს იმ

ოდენობის, რომ მისი ტურისტების ოდენობაზე გადამრავლებით მიღებული თანხა საკმარისი იქნება ეკოლოგიური პრობლემების შედეგად მიღებული ზარალის აღმოსაფხვრელად. ამ ოდენობის გადასახადის დაწესება გააძვირებს მოცემულ ქვეყანაში ტურისტების ცხოვრებას, რაც იმდენად შეამცირებს ვიზიტორთა ოდენობას, რომ დარჩენილი ტურისტების რიცხვი ზუსტად შეესაბამება ქვეყნის ტურისტულ გამტარუნარიანობას. თუ ხელისუფლება დააწესებს რეალურთან შედარებით უფრო დაბალ გადასახადს, მაშინ ტურისტების სიჭარბე კვლავ საგრძნობი იქნება, ხოლო გადასახადების სახით მათგან ამოღებული თანხა კი – არასაკმარისი ეკოლოგიური პრობლემების გადასაჭრელად. ამ დროს მთავრობა ეკონომიკურ პრობლემას უფრო წინა პლანზე აყენებს, ვიდრე ეკოლოგიურს.

და პირიქით, თუ სახელმწიფო ზედმეტად მკაცრად შეაფასებს მოჭარბებული ტურისტების შედეგად გამოწვეულ ეკოლოგიურ ზარალს და დააწესებს რეალურთან შედარებით უფრო მაღალ ეკოლოგიურ გადასახადს, მაშინ ქვეყანაში აშკარად საგრძნობი იქნება ტურისტების დეფიციტი, ხოლო მათგან ამოღებული თანხები კი ზედმეტი – ეკოლოგიურ პრობლემათა გადასაჭრელად. ამ დროს მთავრობა ეკოლოგიურ პრობლემას უფრო წინა პლანზე აყენებს, ვიდრე ეკონომიკურს, ხოლო ეკოლოგიური პრობლემების მოსაგვარებლად გამოყოფილი ზედმეტი საბიუჯეტო თანხები კი უშედეგოდ გაიფლანგება. თუ სტატისტიკური სამსახურები მთავრობას აწვდის შემოსული ტურისტების რაოდენობის შესახებ არასწორ ინფორმაციას, მაშინ ძალისხმევა ეკოლოგიური პრობლემების აღმოსაფხვრელად იქნება არაადეკვატური.

საქართველოში გარე ტურიზმის განვითარების პერსპექტივები

ნებისმიერ ქვეყანაში ტურიზმის განვითარებისათვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს მსოფლიოს მთავარ ტურისტულ

ტულ ბაზართან – ევროპასთან მისი ტერიტორიული სიახლოვეს. ამ თვალსაზრისით საქართველოს უდავოდ ხელსაყრელი მდებარეობა გააჩნია. ამიტომ ტურიზმის განვითარების შემთხვევაში საქართველოს შეუძლია სათანადო პრეტენზია განაცხადოს ევროპელი (და არა მარტო ევროპელი) ტურისტების დანახარჯების გარკვეულ სეგმენტზე. როგორც ზემოთ მოყვანილი ცხრილის ანალიზიდან ჩანს, 2010 წლიდან 2015 წლამდე სავარაუდოდ 2,85-ჯერ გაიზარდა ტურიზმიდან მიღებული საბიუჯეტო შემოსავალი, 2,75-ჯერ გაიზარდა ტურიზმში დასაქმებულთა რაოდენობა, ხოლო 3,85-ჯერ კი – მის მომიჯნავე დარგებში დასაქმებულ მუშაკთა რაოდენობა. 1,79-ჯერ გაიზარდა ტურიზმიდან მიღებული შემოსავალი. ამის შედეგად რაღაც 2,48 -ჯერ გაიზარდა ტურიზმის ექსპორტის შემოსავალი.

ცხრილი № XVI. 1.

საქართველოში ტურიზმის განვითარების უახლოესი (5 წლის) პროგნოზი¹

№	ტურიზმის განვითარების სოციალურ-ეკონომიკური შედეგები	2010 წლის მონაც	2015 წლის პროგ.	ზრდის ტემპი
1	ქვეყანაში შემოსულ ტურისტთა რიცხვი (ათ. კაცი)	2033,0	5000,0	2,48-ჯერ
2	ტურიზმიდან მიღებული შემოსავალი (მლნ ლარი)	2000,0	4580,0	1,79-ჯერ
3	ტურიზმიდან შემოსავალი ბიუჯეტში (მლნ ლარი)	517,0	1467,0	2,85-ჯერ
4	ტურიზმის ექსპორტის შემოსავალი (მლნ, ლარი)	2100,0	3800,0	2,48-ჯერ
5	ტურიზმში დასაქმებულთა რაოდენობა (ათასი კაცი)	73,0	200,0	2,75-ჯერ
6	სხვა დარგებში დასაქმებულთა რაოდენობა (ათ.კ)	220,0	600,0	3,85-ჯერ

¹ wyaro: www.georgia. travel.

ექსპერტთა გათვლებით, საერთაშორისო ტურიზმის სრულმასშტაბიანი ამოქმედება ჩვენს ქვეყანას ყოველწლიურად საშუალოდ მისცემს 1,7 მლრდ ლარის ოდენობით საბიუჯეტო შემოსავალს. გარდა ამისა, იგი განაპირობებს მოსახლეობის დიდი ნაწილის (ასეულობით ათასი კაცის) დასაქმებას ტურიზმსა და მასთან დაკავშირებულ დარგებში, რაც განაპირობებს მათი შემოსავლების ზრდასა და ზოგადად ჩვენი ქვეყნის მოსახლეობის საზოგადოებრივი კეთილდღეობის დონის ამაღლებას. ამიტომ ტურიზმის სწრაფი აღმავლობა დიდადაა დამოკიდებული ეკონომიკის სხვა დარგთა განვითარებაზეც.¹

გასათვალისწინებელია ის გარემოებაც, რომ ტურიზმის გაერცვლების ეკონომიკური არეალი მრავალგანშტოებულია. იგი მოიცავს ვაჭრობას, ენერგეტიკას, ტრანსპორტს, მომსახურებას, გზებს, კომუნიკაციებს, სადაზღვევო და საბანკო საქმეს, სასტუმროებს, რესტორნებს, კვების პროდუქტებისა და სასმელების წარმოებას, კულტურას, გართობას, სპორტსა და ა. შ. ტურიზმი ბიძგს აძლევს მასთან დაკავშირებულ ყველა საქმიანობას და ამით მთელ ეკონომიკას. სწორედ ამიტომ, საქართველოში ეკონომიკის განვითარების ერთ-ერთ მნიშვნელოვან სექტორს წარმოადგენს ტურიზმის ინდუსტრია, რომელიც უნდა გადაიქცეს ქვეყანაში სიღარიბის დაძლევისა და ეკონომიკური ზრდის გრძელვადიან სტრატეგიად.

ყოველწლიურად საქართველო 15-მდე საერთაშორისო ტურისტულ გამოფენებში იღებს მონაწილეობას, იგი ქვეყნის ტურისტული პოტენციალის პოპულარიზაციისათვის საუკეთესო საშუალებაა. მიუხედავად იმისა, რომ საქართველო უძველესი ისტორიის, ცივილიზაციის, კულტურისა და დამწერლობის ქვეყანაა, ლეგენდებითა და ტრადიციებით, იგი ჯერ კიდევ უცნობია მსოფლიოში და ამდენად საინტერესოა მისი აღმოჩენა ყოველი მოგზაურისა და ტურისტისათვის. რა უნ-

¹ აღანი მ. ტურიზმის ბაზარი და მისი განვითარების ტენდენციები საქართველოში//ბიზნესი და კანონმდებლობა. 2006, №11, გვ:41.

და გაკეთდეს იმისათვის, რომ უკეთ გავაცნოთ ჩვენი ქვეყანა საერთაშორისო თანამეგობრობას? სად დევს მისი პოპულარიზაციის პოტენციალი? რა “ნიშა” უნდა დაიკავოს საქართველომ მსოფლიო ტურისტულ სისტემაში, როცა თითქმის ყველა “ნიშა” დაკავებულია სახელგანთქმული და მსოფლიო რუკაზე კარგად ცნობილი ქვეყნების მიერ?

საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების პერსპექტივები საქართველოში

საქართველოს გააჩნია მსოფლიო ტურიზმში წარმატებით ინტეგრირებისა და მისგან მაქსიმალური ეფექტის მიღების რეალური შესაძლებლობები. უბრალოდ ამ პერსპექტიულ მიმართულებებს დანახვა, მათგან ოპტიმალურის შერჩევა და რეალიზაცია სჭირდება. საქართველოში ტურიზმის განვითარების სტრატეგიულ მიმართულებათა გამოვლენის მიზნით უნდა მოხდეს ტურიზმის ერთიანი სარეკლამო-საინფორმაციო პროგრამების შემუშავება და რეალიზაცია. საჭიროა ჩვენს ქვეყანაში შემუშავდეს ტურიზმის განვითარების ხელშეწყობის ერთიანი პროგრამა, რომელიც უნდა მოიცავდეს საერთაშორისო სტანდარტებთან შესაბამისი მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის შექმნას. იმავედროულად საჭიროა ამაღლდეს ტურისტული მომსახურების ხარისხი. უნდა მოხდეს ტურიზმის დარგში უცხოური ინვესტიციების პოპულარიზაცია, რათა განხორციელდეს უცხოური კაპიტალის დაბანდება ტურიზმის დარგში. შესაბამისად უნდა გამოიძებნოს საქართველოში საერთაშორისო რეკლამის და მარკეტინგის დაფინანსებისთვის საჭირო ფინანსური წყაროები, რომლის გარეშე შეუძლებელია საერთაშორისო ტურიზმის მძაფრი კონკურენციის ბაზრებზე ქართული ტურისტული პროდუქციის დამკვიდრება.

საჭიროა ტურიზმით განვითარებულ ქვეყნებში მოქმედი ტურისტული ფირმების მართვის მენეჯერული გამოცდილე-

ბის გაზიარება ჩვენი ქვეყნის მიერ, ადგილობრივ ტურიზმში არსებულ სპეციფიკურ თავისებურებათა გათვალისწინებით. საჭიროა გამარტივდეს საბაჟო პროცედურები, შეიქმნას თავისუფალი სავაჭრო რეჟიმი, ამაღლდეს ტურისტული მომსახურების ხარისხი (ამ ფაქტორს დიდი მნიშვნელობა აქვს, რადგან ერთი კლიენტის უკმაყოფილებას 9-10 პოტენციური კლიენტი იგებს).

ზემოთ აღნიშნულად გამომდინარე, საქართველოსათვის პერსპექტიულია უცხოურ ტურისტულ ბაზრებზე გასვლა და დამკვიდრება. ამიტომ თუკი გვსურს გამოვიწვიოთ უცხოული ტურისტების დაინტერესება, ქვეყანაში უნდა განვითარდეს ტურიზმის სხვადასხვა სახეობანი. მაგ., ასეთია სათავედასავლო ტურიზმის სექტორი, რომლის პოტენციალი საერთოდ არ არის გამოყენებული. ამიტომ აუცილებელია, ძირითადი ყურადღება გამახვილდეს ტურპროდუქციის დივერსიფიკაციაზე, რათა მან მოიცვას მომხმარებელთა სხვა ჯგუფებიც.

შიდა ტურიზმი საქართველოში მკვეთრად სეზონურია, მაშინ როდესაც საერთაშორისო „სათავედასავლო“ ტურიზმი, ზომიერი კლიმატის პირობებში, უწყვეტად ხორციელდება. ამიტომ თანამედროვე ეტაპზე პერსპექტიულია ადგილობრივი და საერთაშორისო ტურიზმის შერწყმის საკითხი. სათავედასავლო ტურიზმი მსოფლიო ბაზარზე სწრაფად მზარდი სექტორია. ტურიზმის ეს სახეობა დიდ ქალაქებში მცხოვრები მოგზაურებისათვის იძლევა ყოველდღიური, რუტინული ცხოვრებისეული პრობლემებისგან „თავის დაღწევის“ საშუალებას. ადამიანებს სურთ გაეცნონ სხვა ქვეყნების უნიკალურ მემკვიდრეობას, კულტურასა და ბუნებას.

ამისათვის ისინი საჭიროებენ გიდებს, საინფორმაციო მასალას და საუკეთესო ტურ-ოპერატორებს. ასეთ მოგზაურებს ხშირად არ აინტერესებთ განვითარების მაღალი სტანდარტები. ახალი თავგადასავლებისა და შთაბეჭდილებების მიღებისათვის ისინი მზად არიან გაიარონ ჯერ კიდევ „გაუთქლავ, საშიშ ბილიკებზე“. საქართველოში კი ასეთი ბილიკე-

ბი მრავლადაა. ამასთანავე, ჩვენს ქვეყანას გააჩნია როგორც საინტერესო კულტურული, არქეოლოგიური, არქიტექტურული მემკვიდრეობა, ისე ეთნოგრაფია, ევროპის უმაღლესი მწვერვალები, ლანდშაფტები და ბუნება (რომელსაც თავისი დამანგრეველი ეფექტით ჯერ კიდევ არ შეხებია ტექნიკური პროგრესი). ყველაფერი ეს იძლევა დიფერენცირებულ ტურისტულ სეზონებზე მოგზაურობისადმი არსებული მოთხოვნის ფუნქციონირების შესაძლებლობას.¹

სამომავლოდ საქართველოს სამოგზაურო ტურ-ოპერატორულმა კომპანიებმა განსაკუთრებული ინტერესის მქონე ტურისტები უნდა უზრუნველყონ ისტორიული ძეგლებითა და ახალი არქეოლოგიური აღმოჩენების დათვალიერებით. მათ უნდა ჩაატარონ განსაკუთრებული სარეკლამო კამპანია და მარკეტინგული კვლევები, ისეთი სახის ტურ-პროდუქტების მისაწოდებლად, როგორიცაა ზღვის დონიდან 5000 მ-ის სიმაღლის პიკზე ასვლა, სამთო მდინარეებში თევზაობა, დასავლეთ საქართველოში გამოქვაბულებისა და ძველი საცხოვრებელი ადგილების დათვალიერება და კახეთში ღვინის სარდაფის სადგურსტაციო ექსკურსიების ორგანიზება, რაც ძალზე საინტერესოა არა მარტო უცხოელი, არამედ ადგილობრივი ტურისტებისთვისაც. ეს არის ტრადიციულ საკურორტო დღესასწაულებზე დასწრება თუშეთის და სვანეთის სოფლებში. აღსანიშნავია, რომ მთის რეგიონებში ტურისტთა განთავსება და საბაზისო მომსახურება ხდება მცირე და საშუალო ზომის საოჯახო ტიპის სასტუმრო სახლებში. ასეთ პირობებში ცხოვრება სტუმრებს მისცემს ადგილობრივი მოსახლეობის კულტურისა და ტრადიციების გაცნობის კარგ შესაძლებლობას.

სამამულო ტურისტულმა ფორმებმა, ადგილობრივ ტურისტულ ბაზარზე ორიენტირებული ტურ-პროდუქტების წარმოებითა და მიწოდებით, უნდა დაიწყონ მუშაობა ტურისტული სერვისის დონის ამაღლების მიმართულებით. საქართველოს

¹ მეტრეველი მ. ტურიზმი. II თბ.: 2003, გვ – 173-174.

ტურიზმის ეროვნულმა სააგენტომ და საზოგადოებრივმა ასოციაციებმა, ტურისტულ ორგანიზაციებთან ერთად, უნდა აღადგინონ ტურ-პროდუქტების ის სახეები, რომლებიც საკმაოდ კარგად იყიდებოდა XX საუკუნის ბოლოს და დღესაც. ჩვენი აზრით, ადგილობრივ ტურისტულ ბაზარზე, მხოლოდ ამ გზით არის შესაძლებელი ევროპის ქვეყნების ტურისტულ ბაზარზე დაბალი კონკურენტუნარიანობის მქონე ადგილობრივი (სათავგადასავლო) ტურ-პროდუქტების ხარისხი/იფასის თანაფარდობის ამაღლება.

საჭიროა, საქართველოში არსებული ტურ-პროდუქციის შესახებ, შეიქმნას შესაბამისი კატალოგები, ბუკლეტები, პლაკატები, რუკები და სხვა მასალები. ტურიზმის სფეროში ადგილობრივმა წარმომადგენლებმა უნდა ჩაატარონ საერთაშორისო ტურისტული გამოფენები. ქართულმა ტურისტულმა კომპანიებმა და სააგენტოებმა აქტიური მონაწილეობა უნდა მიიღონ ტურისტულ კონფერენციებში, კონგრესებსა და შეხვედრებში.

საჭიროა სახელმწიფო დაწესებულებებმა და კერძო სექტორის კომპანიებმა მომზადებული შეხვდნენ ტურისტულ ბაზარზე თავიანთი ტურისტული პროდუქციის მიმართ ტურისტების მხრიდან წაყენებულ მოთხოვნებს და პრეტენზიებს. მრავალი პოტენციური ტურისტული ბაზარი ჩვენი ქვეყნის ტურისტული კომპანიებისათვის თითქმის შეუღწეველია, ამის გამო ვერ ხერხდება არსებული შესაძლებლობების სრული გამოყენება, ხოლო იმ ბაზრებზე, სადაც მონაწილეობენ ჩვენი ქვეყნის კომპანიები, არ არის ჩართული მათი ყველა პოტენციური პარტნიორი. უცხოური და ადგილობრივი ტურ-პროდუქციის ფასების ურთიერთშედარება იმას გვიჩვენებს, რომ ფასების შედარებით დაბალი დონით უფრო გერმანული ტურ-ოპერატორები არიან დაინტერესებულნი. ბრიტანული კომპანიები ტურპროდუქტის უფრო ფართო სექტორის რეალიზაციას ეწევიან, მაგრამ ეს ინფორმაცია არაა საკმარისი საერთაშორისო ტურისტული პროდუქტის მარკეტინგული მე-ნეჯმენტის სქემის დამუშავებისათვის.

საქართველოს ტურისტულ პაკეტთა საშუალო დღიური ღირებულების შედარება, კონკურენტი ქვეყნების ტურისტული კომპანიების ტურპაკეტების საშუალოდღიურ ღირებულებასთან, გვიჩვენებს ჩვენი ქვეყნის ტურპროდუქტების კონკურენტუნარიანობის დაბალ დონეს. მათთან შედარებით აშკარაა თურქული და რუმინული ტურ-პროდუქტების კონკურენტუნარიანობა. ამასთან ყურადღება უნდა მიექცეს იმას, რომ ეს ძირითადად მიღწეულ იქნა ავია-ბილეთებზე შედარებით დაბალ ფასთა დაწესებით, რაც ჩვენი ქვეყნის ტურ-პროდუქტებთან შედარებით ზრდის ამ ქვეყნების კონკურენტუნარიანობას.

კავკასიის რეგიონში საქართველოს, თავისი გეო-პოლიტიკური მდებარეობით, საქმიანი შეხვედრებისა და საკონფერენციო ტურიზმის წარმატებით განვითარებისათვის საუკეთესო პირობები აქვს შექმნილი. არსებული დიდი სასტუმრო ცენტრების ქსელი – „შერატონი“ და „მარიოტი“ სწორედ ასეთ ტოპსერვისზეა ორიენტირებული. ქვეყანაში გარე ტურიზმის განვითარების კონცეფციის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან საკითხს უნდა წარმოადგენდეს სატრანსპორტო კავშირების მოცულობის და ხარისხის ზრდა. კავკასიის რეგიონის ტურისტულ ცენტრებს შორის აქცენტი უნდა გაკეთდეს საერთაშორისო დონის მცირე და საშუალო კონფერენციის ჩატარებაზე.

საქართველოს ტურისტული სტრატეგიის განვითარების პერსპექტივები საერთაშორისო ბაზარზე

საქართველოს ხელისუფლებამ უნდა გაატაროს ადექვატური საერთაშორისო ტურისტული პოლიტიკა. მსოფლიო ტურიზმში ჩვენი ქვეყნის კონკურენციულ უპირატესობათა გამოვლენისა და კონკურენციული პოზიციების გაძლიერების მიზნით საქართველოს ხელისუფლებამ უნდა გამოიყენოს პორტერის მოდელი. ბუნებრივია ჩნდება ასეთი კითხვა: რას

აკეთებს ჩვენი ქვეყნის ხელისუფლება ქვეყნის ტურისტული ინდუსტრიის საერთაშორისო ტურისტულ ბაზარზე დასამკვიდრებლად? ამ კითხვაზე პასუხის გაცემა შეუძლებელია საერთაშორისო კონკურენციის პორტერის მოდელის ტურიზმის დარგზე მორგების გარეშე. პორტერის მოდელი („ეროვნული რომში“) ადგენს ოთხ ძირითად ფაქტორს, რომლებიც ურთიერთქმედების შედეგად განსაზღვრავენ ტურიზმის დარგის მდგომარეობას საერთაშორისო ბაზარზე.

“ფაქტორთა პარამეტრები” მოიცავს ტურისტული რესურსების მდგომარეობას, რაოდენობას, მრავალფეროვნებას, ხარისხს, დინამიკას, სპეციალიზაციის დონესა და სხვა პარამეტრებს. ტურისტული ფირმების სტრატეგია, სტრუქტურა და მეტოქეობა გულისხმობს ტურისტულ ბაზარზე მოქმედ კომპანიათა ქცევას, მათ სტრუქტურულ სპეციფიკასა და ბაზარზე კონკურენციის ხარისხს. მოთხოვნის პარამეტრები განსაზღვრავს ტურისტულ ბაზარზე არსებული მოთხოვნის სიდიდესა და სტრუქტურას. მონათესავე დარგები გულისხმობს ტურისტული პროდუქციის მიმწოდებელ დარგებს. ტურიზმის ეროვნული რომბის პარამეტრებს შორის არსებობს ორმხრივი კავშირი. ფაქტორების პარამეტრები გავლენას ახდენს ტურისტული ფირმების სტრატეგიაზე, სტრუქტურასა და მეტოქეობაზე. მაგ., ტურისტული შრომითი რესურსების მაღალი კვალიფიკაცია ტურისტული პროდუქტის ბაზარზე იწვევს უფრო მაღალი დონის კონკურენციულ აქტივობასა და მრავალფეროვანი პროდუქტის შეთავაზებას. მეორე მხრივ, ტურისტულ ბაზარზე შექმნილი მძაფრი კონკურენცია იწვევს მაღალი მოთხოვნების წაყენებას შრომითი რესურსების მიმართ.

მოთხოვნის პარამეტრებმა შეიძლება განაპირობოს ფირმების სტრატეგიის, სტრუქტურისა და მეტოქეობის სპეციფიკა. თუ ქვეყანაში ტურისტულ პროდუქტზე მოთხოვნა მკაცრია, ეს აისახება ტურისტული პროდუქციის სტანდარტებზე და ფირმებს შორის კონკურენციაზე. მეორე მხრივ, ტურისტული ფირმების მიერ შემუშავებულმა მაღალმა სტანდარ-

ტებმა ტურისტულ პროდუქტზე შეიძლება იმოქმედოს მოთხოვნის პარამეტრთა ცვლილებაზე. ფირმების სტრატეგია, სტრუქტურა და მეტოქეობა განაპირობებს მონათესავე დარგებში არსებულ მდგომარეობასაც. მაგ., მწვავე კონკურენციამ სასტუმრო სერვისის ბაზარზე შეიძლება გამოიწვიოს მოთხოვნების გამკაცრება ისეთ მხარდამჭერ დარგებში, როგორიცაა თეთრეულის წარმოება, სასტუმროს პროგრამული უზრუნველყოფა და ა. შ. მეორე მხრივ, მონათესავე (მხარდამჭერ) დარგებში ახალი ხარისხობრივი სტანდარტების ჩამოყალიბება ჯაჭვურად ახდენს გავლენას ტურ-პროდუქციის ხარისხობრივი სტანდარტების ცვლილებაზე.

ასეთივე კავშირშია ერთმანეთთან ფაქტორების პარამეტრები და მონათესავე დარგთა მდგომარეობაც. განვითარებული საბაზრო ინფრასტრუქტურა განაპირობებს სამეურნეო სუბიექტთა საქმიანობის გაადვილებას არა მარტო ტურისტული პროდუქციის ბაზარზე, არამედ მის მხარდამჭერ დარგთა ბაზრებზეც. თავის მხრივ, მონათესავე და მხარდამჭერი დარგები, ტურ-პროდუქციის მწარმოებელ დარგებთან ერთად, უბიძგებენ ინფრასტრუქტურას სწორედ მათთვის სასარგებლო მიმართულებით განვითარდეს. ასეთივე კავშირი აქვს მოთხოვნის პარამეტრსაც და მონათესავე დარგებსაც. ტურ-პროდუქციაზე მოთხოვნის პარამეტრი განსაზღვრავს პარამეტრებს მის მონათესავე დარგებშიც. მაგ., ტურისტების კვების პროდუქტების მიმართ გამკაცრებული მოთხოვნები ზრდის სოფლის მეურნეობისა და კვების მრეწველობის დარგთა სტანდარტებს. მეორე მხრივ, მაღალი ხარისხის საკვების მიწოდებით, აგრარული და კვების მრეწველობის დარგებიც სთავაზობენ ახალ სტანდარტებს ტურ-პროდუქციის მოთხოვნის პარამეტრებს.

ეროვნული რომბის გაფართოებულ ვარიანტში ოთხ ძირითად ფაქტორს ემატება “მთავრობა” და “შემთხვევითობა”. ეს ორივე პარამეტრი ასეთივე ორმხრივ კავშირშია ყველა დანარჩენ პარამეტრებთან. მთავრობა, ტურიზმის სფეროში გატარებული ღონისძიებებით, ზემოქმედებს რომბის ყველა

პარამეტრზე. მაგ., სახელმწიფოს მიერ დაწესებული სტანდარტები ზემოქმედებს როგორც ტურ-პროდუქციის ხარისხზე, ისე მის მხარდამჭერ დარგთა სტანდარტებზე. აგრეთვე მთავრობის ანტიმონოპოლისტური პოლიტიკა ტურისტულ ბაზარზე განსაზღვრავს კონკურენციის ხარისხს. მთავრობა პირდაპირ მონაწილეობს ტურისტული ინფრასტრუქტურის შექმნაში, იცავს და ავითარებს ტურისტულ რესურსებს. მომხმარებელთა უფლებების დაცვით მთავრობა მონაწილეობს მოთხოვნის პარამეტრთა ჩამოყალიბებაში.

მეორე მხრივ, ეროვნული რომბის ყველა პარამეტრი ზემოქმედებს სამთავრობო გადაწყვეტილებებზე. ტურისტული რესურსების დაცვა, ტურისტების უკმაყოფილება, ინფრასტრუქტურის განვითარებლობა, ტურისტულ კომპანიათა მხარდაჭერა, ტურისტულ ბაზარზე მონოპოლიზაციის აღმოფხვრა და მრავალი სხვა პრობლემა აიძულებს მთავრობას გაატაროს სხვადასხვა სახის ღონისძიებები საქართველოს ტურიზმის მდგრადი განვითარებისა და საერთაშორისო ტურისტულ ბაზრებზე მისთვის მყარი პოზიციების უზრუნველსაყოფად.

შემთხვევითობაც აგრეთვე დიდ როლს ასრულებს ჩვენი ქვეყნის ტურიზმის საერთაშორისო კონკურენტუნარიანობის ამაღლებაზე. მაგ., შემთხვევით აღმოჩენილმა არქეოლოგიურმა ფასეულობამ საქართველოში შეიძლება გამოიწვიოს ისტორიულ-კულტურული მემკვიდრეობით დაინტერესებული ტურისტების უდიდესი ნაკადის მოზიდვა, ტურისტულ ბაზარზე მრავალი ახალი ტურ-ოპერატორისა და ტურისტული სააგენტოების ამოქმედება, სასტუმროებისა და გასართობი დაწესებულებების გააქტიურება, მონათესავე (ტურიზმის მხარდამჭერ) დარგებში ახალ საწარმოთა შექმნა, მათ შორის კონკურენციის გამწვავება, ტურიზმის სფეროში კადრების კვალიფიკაციის ამაღლება, ახალი სამთავრობო კაპიტალდაბანდებები ტურისტულ ინფრასტრუქტურაში და ა. შ.

მეორე მხრივ ეროვნული რომბის ყველა პარამეტრი შეიძლება გახდეს შემთხვევითობის მიზეზი. მაგ., ჩვენი ქვეყნის

ტურისტულმა სააგენტოებმა შეიძლება მოახდინონ ეროვნულ, ისტორიულ და კულტურულ ღირებულებათა პროპაგანდა. საბოლოო ჯამში შეიძლება ითქვას, რომ ეროვნული რომბის ელემენტების ერთობლივ მოქმედებათა შედეგად საქართველოს ტურისტული პროდუქცია განსაზღვრულ ადგილს იჭერს საერთაშორისო ტურისტულ ბაზარზე. ჩვენი ქვეყნის მთავრობას შეუძლია ეროვნული რომბის სხვადასხვა ელემენტზე ზემოქმედების შედეგად გააძლიეროს საქართველოს ტურიზმის პოზიციები საერთაშორისო ტურისტულ ბაზარზე.

საქართველოს ტურიზმის დარგში შეიძლება მოხდეს როგორც ადგილობრივი, ისე უცხოური ინვესტიციების მოზიდვაც. ამ დროს ყურადღება უნდა გამახვილდეს ქობულეთისა და ანაკლიის ტურისტულ ზონებზე. ამ ტიპის ზონების შექმნა წარმოადგენს უცხოური ინვესტიციების მოზიდვისა და ტექნოლოგიური პოტენციალის ამაღლების ეფექტიურ მეთოდს. სპეციალური ტურისტულ-რეკრეაციული ზონები შეიძლება მოიცავდეს დაცულ ტერიტორიებსაც. ამ ტიპის ზონებში მთავრობა კრძალავს სასარგებლო წიაღისეულის მოპოვებას, სამრეწველო საწარმოთა აგებას და ა. შ. ამ ტიპის ზონებით უცხოელ ინვესტორთა დაინტერესების (ახალი ტურისტული ობიექტების მშენებლობისა და დამატებითი ტურისტული პროდუქციის წარმოების) მიზნით, ტურისტულ ზონებში მოქმედ ეკონომიკურ სუბიექტებს სახელმწიფო სთავაზობს სხვადასხვა სახის საგადასახადო შეღავათებსა და ფორმალობების გამარტივებას.

უცხოური ინვესტიციების მოზიდვის ერთ-ერთი ეფექტური მეთოდია სარგებლის განაკვეთის შემცირების სახელმწიფო მხარდაჭერა, რაც ზრდის ზონაში დაბანდებული ინვესტიციების მოცულობას. იაფი ფულის პოლიტიკის გატარებას, ეროვნული წარმოების გადიდებასთან ერთად, შეიძლება მოჰყვეს ინფლაცია. დროის გრძელვადიან პერიოდში საქონლისა და ფულის ბაზრების ურთიერთქმედებათა შედეგად წარმოების მოცულობა უზრუნდება მის თავდაპირველ დონეს, და

ერთადერთი შედეგი, რომელიც რჩება ქვეყანას ეს არის გაზრდილი ფასები. ამიტომ ტურიზმის დარგში ინვესტიციების მოზიდვის მიზნით მთავრობამ უნდა მიმართოს სხვა მეთოდებს. ერთ-ერთი ასეთი მეთოდია ინვესტორთა მოლოდინზე სახელმწიფო ზემოქმედება. ყველა ინვესტორი დაინტერესებულია მოგების მიღებით. ამიტომ არცერთი ინვესტორი არ დააბანდებს კაპიტალს ტურიზმის სფეროში, თუ იგი არ იქნება დარწმუნებული იმაში, რომ გარკვეული დროის შემდეგ ტურისტების ნაკადი იქნება ისეთი მასშტაბის, რომელიც უზრუნველყოფს მოგების სასურველ დონეს. თუ მეწარმეები და ინვესტორები ხედავენ, რომ სხვადასხვა ღონისძიებების გატარებით, სახელმწიფო ახდენს ტურიზმის დარგის აქტიურ მხარდაჭერას, მაშინ ისინი დარწმუნდებიან დარგის პერსპექტიულობაში და დაიწყებენ ტურიზმის დარგში აქტიური საინვესტიციო პროექტების რეალიზაციას.

ქვეყანაში შექმნილი სტაბილური სოციალურ-პოლიტიკური გარემოც აგრეთვე დადებით გავლენას ახდენს ინვესტორთა მოლოდინზე. თუ მეწარმეები ხედავენ, რომ ქვეყანაში მოქმედებს გამჭვირვალე საჯარო სამსახურები, კარგადაა ორგანიზებული ადამიანთა სიცოცხლის, ჯანმრთელობისა და ქონების დაცვის სისტემა, სოციალური პოლიტიკა უზრუნველყოფს მოსახლეობას აუცილებელი საარსებო მინიმუმით, ხოლო საზოგადოებაში კი არ არსებობს სოციალური დაძაბულობა, მაშინ ისინი იწყებენ ტურიზმის სფეროში აქტიურ კაპიტალდაბანდებას. ინვესტორთა მოლოდინზე ზემოქმედების ერთ-ერთ საშუალებას წარმოადგენს სავალუტო კურსის სტაბილურობა. ნაკლებად მერყევი სავალუტო კურსების დროს ინვესტორს არ მოუწევს სავალუტო რისკებისაგან თავდაცვისათვის მნიშვნელოვანი ხარჯების გაწევა. ინვესტორთა მოლოდინზე დადებითი ზეგავლენის კიდევ ერთი საშუალებაა მათთვის სამართლებრივი გარანტიების მიცემა. თუ ინვესტორს არ ემოქრება ნაციონალიზაციის ან ექსპროპრიაციის საფრთხე, თუ მას შეუძლია ტურიზმის სფეროში მიღებული მოგების ქვეყნიდან თავისუფლად გატანა, მაშინ

იგი უფრო აქტიურად დაიწყებს ტურიზმის სფეროში კაპიტალდაბანდებას.

მთავრობის საერთაშორისო ტურისტული პოლიტიკის ეფექტიანობა განისაზღვრება საერთაშორისო ტურისტული ნაკადების ნაზრდის შეფარდებით მთავრობის საერთაშორისო ტურისტულ ღონისძიებებზე გაწეული ხარჯების ნაზრდის პროცენტულ მაჩვენებელთან. მთავრობის მიერ განხორციელებული საერთაშორისო ტურისტული პოლიტიკა მაშინ არის ეფექტური, თუ მოცემული თანაფარდობა ერთზე მეტია, რაც იმას ნიშნავს, რომ მთავრობის მიერ დახარჯული თანხების 1%-ით ზრდა იწვევს ტურისტების უფრო მეტი %-ით ზრდას.

საქართველოს მთავრობამ შეიძლება დღეს დახარჯოს გარკვეული თანხა საერთაშორისო ტურისტულ ღონისძიებებზე, ხოლო შედეგი 4-5 ან უფრო მეტი წლის შემდეგ მიიღოს. ამდენად, არასწორი იქნება, თუ მოვახდენთ ჩვენი ქვეყნის მთავრობის დანახარჯებისა და ტურისტული ნაკადების მახასიათებლების შედარებას მხოლოდ ერთი წლის მონაცემების საფუძველზე. მთავრობის დანახარჯები დროის ხანმოკლე ინტერვალში აშკარად დიდია, მოგვიანებით ეს ხარჯები მცირდება, ხოლო ტურისტული ნაკადებიდან მიღებული შემოსავლები კი როგორც დროის ხანმოკლე, ისე ხანგრძლივ პერიოდში ერთიდაიგივე პროპორციით, უწყვეტად, მდგრადად, გეომეტრიული პროგრესიით იზრდება. დგება მომენტი, როდესაც მზარდი ტურისტული შემოსავლები ფარავს არა მარტო მიმდინარე დანახარჯს, არამედ იგი გადაფარავს საწყის ეტაპზე მთავრობის მიერ დახარჯულ კოლოსალურ თანხებსაც. ამდენად, მთავრობის საერთაშორისო ტურისტული პოლიტიკის ეფექტიანობის მაჩვენებელი მოითხოვს გარკვეულ მოდიფიცირებას. ნაცვლად ყოველწლიური მონაცემებისა, შეიძლება მოყვანილი იქნეს გრძელვადიანი პერიოდის

მანძილზე მაგ., 10 წლისათვის, საშუალოწლიური პროცენტული მაჩვენებელი.¹

საერთაშორისო ტურიზმში საქართველოს ინტეგრირების ხელშემწყობი ღონისძიებანი

საერთაშორისო ტურიზმში საქართველოს აქტიური ინტეგრირებისა და მისთვის ღირსეული ადგილის მოპოვების მიზნით საჭიროა გატარდეს მთელი რიგი ღონისძიებანი. კერძოდ, საჭიროა ტურისტულ ფირმებზე გაწეული იქნეს აქტიური სახელმწიფო მხარდაჭერა ტურისტული ინფრასტრუქტურის (ტურისტული სააგენტოების და ტურ-ოპერატორების, სასტუმროების, კვებისა და სავაჭრო საწარმოების, კომუნიკაციების სანატორიუმებისა და ტურისტების უშუალო განთავსების ადგილების, აეროპორტების, ვაგზლების, პორტების და სხვათა) განვითარებასა და სათანადო მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის ჩამოყალიბებაში. კერძოდ, ტურიზმზე სახელმწიფოს მხრიდან მხარდამჭერ ღონისძიებათა რიცხვს განეკუთვნება: სამთავრობო გრანტები, დახმარება პროექტის დაფინანსებაში, სესხის გარანტიები, წილობრივი მონაწილეობა, ადგილობრივი წილის გადაცვლა სამთავრობო ვალზე, ამ დარგში ლიცენზიების გაცემის ლიბერალური პოლიტიკის გატარება, საგადასახადო განაკვეთების შემცირება, ტურისტული ფირმებისათვის კომუნალური მომსახურების ფასების სუბსიდირება. საქართველოში ტურიზმის დაჩქარებული ტემპებით განვითარებისათვის დიდი მნიშვნელობა აქვს საინვესტიციო გარემოს ბიუროკრატიული აპარატის გავლენისაგან გათავისუფლებას და საჰაერო ტრანსპორტის ფუნქციონირებას.

¹ ჩაგანავა პ. ტურიზმის პოლიტიკა. გამომცემლობა „უნივერსალი“. თბილისი, 2012, გვ.-327;

სადღესოდ გადაუდებელ ღონისძიებათა რიგს შეადგენს კულტურული მემკვიდრეობის შენახვის მეთოდოლოგიის კომპლექსური ტერიტორიული პროგრამის შემუშავება, განსაკუთრებით დასაცავი ისტორიული ძეგლებისა და ტერიტორიების სისტემათა ფორმირება, კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის სფეროს კარტოგრაფიული უზრუნველყოფა, ტრადიციული კულტურის შესწავლა, რაც ძალზე აქტუალურ პრობლემას წარმოადგენს კულტურული მემკვიდრეობის შესწავლის საქმეში.¹

საერთაშორისო ტურიზმში საქართველოს ინტეგრირების დაჩქარებისა და მისი აღრიცხვიანობის მოწესრიგების მიზნით საჭიროა ადგილობრივი ტურისტული ბაზრის ლიბერალიზაცია, რაც შესაძლებელია მიღწეული იქნეს ერთიანი ტურისტული პოლიტიკის შემუშავებითა და რეალიზაციით. ამ მიზნის მიღწევისათვის საჭიროა ეტაპობრივად განხორციელდეს ავიაგადაზიდვების ლიბერალიზაცია, საერთაშორისო ტურისტულ სამართალთან ჩვენი ქვეყნის ეროვნული ტურისტული კანონმდებლობის შესაბამისობაში მოყვანა, ტურისტული ფირმების ლიცენზირების ერთიანი სისტემის შემუშავება, ტურისტების ფულადი სახსრების დაცვის ეფექტური სისტემის შექმნა, ტურისტების საჩივრების განმხილველი არბიტრაჟის ჩამოყალიბება, ადგილობრივი ტურისტული კომპანიების მიერ ტურებზე პასუხისმგებლობის აღება და დაჯავშნის საერთაშორისო სისტემის ამუშავება.

ტურიზმის მომიჯნავე დარგებში შემოღებული უნდა იქნეს ხარისხის მარეგულირებელი ერთიანი სტანდარტები და შეიქმნას შრომის ერთიანი ბაზარი. ჩვენი ქვეყნისათვის, რომელმაც მიზნად ევროკავშირში გაწევრიანება დაისახა, უაღრესად დიდი მნიშვნელობა აქვს ზემოთ მოყვანილი რეკომენდაციების გათვალისწინებას. საჭიროა მოხდეს მათი დაჯგუფება

¹ ჩელებაძე ნ. ტურისტული ბიზნესის ისტორიულ-კულტურული რესურსი და მისი განვითარების პერსპექტივები. აჭარის სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემები (XII). გამომცემლობა „შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი“, ბათუმი, 2010, გვ: – 111.

ფება მნიშვნელობისა და შესრულების ვადების მიხედვით, უნდა გაიწეროს მათი შესრულება სახელმწიფოს მიერ მკაცრად დადგენილი გრაფიკით. უნდა მოხდეს ეროვნული ტურიზმის მარეგულირებელი კანონების ევროპულთან დაახლოება.

საერთაშორისო ბაზარზე ჩვენი ქვეყნის ტურისტულ შესაძლებლობათა შესახებ ინფორმაციის გავრცელების და ტურისტების ნაკადის გადიდების მიზნით, საჭიროა მთავრობამ მიმართოს სხვადასხვა სახის სარეკლამო საქმიანობას. საერთაშორისო მასმედიაში განხორციელებული სარეკლამო კამპანია უნდა მოიცავდეს ქვეყნის ტურისტულ შესაძლებლობათა რეკლამირებას საერთაშორისო ან მიზნობრივი ბაზრის ქვეყნების მასმედიაში სატელევიზიო და საჟურნალე რეკლამის, სატელევიზიო და ბეჭდვით მედიაში სიუჟეტების, სპეციალიზებული გადაცემების და სხვა მეთოდების მეშვეობით. ამგვარ ღონისძიებათა მიზანი უნდა იყოს ქვეყნის ტურისტული მიმზიდველობის გაზრდა პოტენციურ ვიზიტორებში.

ჩვენი ქვეყნის ტურისტული პოტენციალის შესახებ საინფორმაციო გამჭვირვალობის ამაღლების ერთ-ერთ მნიშვნელოვან საშუალებას უნდა წარმოადგენდეს აგრეთვე გაცნობითი ტურების ორგანიზება. იგი უნდა განახორციელოს შესაბამისმა სახელმწიფო სამსახურმა ტურისტული სააგენტოების, ტურ-ოპერატორებისა და მასმედიის წარმომადგენლებისათვის. ამგვარ ტურებს შეიძლება მოჰყვეს ტურიზმის სფეროში ადგილობრივ და უცხოელ მეწარმეებს შორის კავშირ-ერთიერთობათა დამყარება. ქვეყნის ტურისტულ შესაძლებლობათა რეკლამირების საუკეთესო საშუალებას უნდა წარმოადგენდეს საერთაშორისო ტურისტულ გამოფენებში მონაწილეობა. ამგვარ გამოფენებზე უნდა მოხდეს სამთავრობო სტრუქტურების, ტურ-აგენტებისა და ტურ-ოპერატორების საქმიანი შეხვედრები და ტურიზმთან დაკავშირებული საკითხების განხილვა. საქართველოში მსგავსი ტიპის საერთაშორისო ტურისტული გამოფენების ორგანიზებით ხელისუფ-

ლება საერთაშორისო ტურისტულ ბაზარზე ჩვენს ქვეყანას შეუქმნის დადებით იმიჯს.

საერთაშორისო ტურისტულ ნაკადებზე ზეგავლენა შეიძლება მოხდეს ასევე ვებ-გვერდების მეშვეობით. ის უნდა მოიცავდეს ინფორმაციას ვებ-გვერდის მფლობელი კომპანიის, ქვეყნისა და რეგიონის ბუნებრივ-კულტურულ ღირსშესანიშნაობათა შესახებ, აგრეთვე საპრივატიზაციო ტურისტული ობიექტების შესახებ და ა. შ. ტურისტულ ნაკადებზე ირიბი ზემოქმედების მეთოდს უნდა წარმოადგენდეს პოპულარული დოკუმენტაცია, რომელიც უნდა მოიცავდეს ქვეყნის ბუნებრივ და კულტურულ ღირებულებათა შესახებ სამეცნიერო-კვლევითი ფილმების მომზადებასა და გადაცემას. ტურისტულ ნაკადებზე ირიბი ზემოქმედების კიდევ ერთ მეთოდად შეიძლება გამოყენებული იქნეს ხელოვნება. მას შეიძლება მივაკუთვნოთ ქვეყნის კულტურის დღეები საზღვარგარეთ და პირიქით, საერთაშორისო მუსიკალური ფესტივალების მოწყობა ჩვენს ქვეყანაში და ა. შ.

საქართველოში უცხოელი ტურისტების ნაკადის გადების კიდევ ერთ საშუალებას უნდა წარმოადგენდეს ქვეყნის შიგნით და საზღვარგარეთ ტურისტული ცენტრების ჩამოყალიბება. უცხოეთში გახსნილი ტურისტული ცენტრები დაკავებულნი უნდა იყოს ჩვენი ქვეყნის ტურისტული შესაძლებლობების რეკლამირებით, ხოლო ქვეყნის შიგნით შექმნილი ტურისტული ცენტრები აქ ჩამოსულ უცხოელ ტურისტებს უნდა უწყობდნენ ხელს ორიენტირებაში. ყველა ზემოთ აღნიშნული ფუნქცია შეიძლება განახორციელოს ჩვენი ქვეყნის ტურისტულმა საჯარო სამსახურებმა. ტურისტული ცენტრების შექმნისა და ფუნქციონირების მიზანს უნდა წარმოადგენდეს უცხოეთისა და ტურისტულ ორგანიზაციებს შორის კავშირებისა და თანამშრომლობის ხელშეწყობა, საქართველოს ტურისტული პოტენციალის რეკლამირება.

საქართველოში ტურიზმის განვითარების ხელშემწყობ ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ფაქტორად შეიძლება გამოყენებული იქნეს საერთაშორისო ტურისტულ კონფერენციებში,

ხელშეკრულებებსა და ორგანიზაციებში ჩვენი ქვეყნის წევრობა. ისეთი ორგანიზაციის წევრობა, როგორიცაა ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაცია და მასთან მიმართებაში ორმხრივ ხელშეკრულებათა გაფორმება ჩვენს ქვეყანას მისცემს ტურიზმის სფეროში სხვადასხვა სახის სარგებლის მიღების შესაძლებლობას. ამ ტიპის ორგანიზაციებში წევრობა ჩვენს ქვეყანას აგრეთვე მისცემს მსოფლიო ტურისტული გამოცდილების ხელმისაწვდომობას, წარმატებული ტურისტული პოლიტიკის მექანიზმის გადმოღების შესაძლებლობას.

ორმხრივ და მრავალმხრივ ხელშეკრულებათა ფარგლებში ჩვენმა ქვეყანამ შეიძლება მოაწესრიგოს საერთაშორისო ტურისტული ნაკადების სტატისტიკა. სხვადასხვა სახის ორმხრივ და მრავალმხრივ ხელშეკრულებებში და საერთაშორისო ტურისტულ ორგანიზაციებში ჩვენი ქვეყნის მონაწილეობა საქართველოს მისცემს აგრეთვე სხვა ქვეყნების ტურისტული ბაზრების ათვისების შესაძლებლობას. ორმხრივ და მრავალმხრივ ხელშეკრულებებში მონაწილეობით საქართველომ შეიძლება განახორციელოს გარემოს დაცვითი და კულტურული ღონისძიებები. მაგ., შავი ზღვის აუზის ქვეყნებმა, ერთობლივი დაფინანსების მეშვეობით, შეიძლება განახორციელონ შავი ზღვის ფაუნისა და ეკოლოგიური მდგომარეობის შენარჩუნების პროექტები.

საერთაშორისო ტურისტულ ორგანიზაციებში მონაწილეობით საქართველომ შეიძლება მიაღწიოს ტურისტული მომსახურების ერთიან სტანდარტებს, დანერგოს ტურისტული პროდუქციის შემადგენელი ელემენტებისადმი საყოველთაოდ მიღებული ნორმატივები, რითაც იგი შეუწყობს ხელს საკუთარი ტურისტული პროდუქტის კონკურენტუნარიანობის ზრდას. საერთაშორისო ტურისტულ ორგანიზაციებთან თანამშრომლობით საქართველომ შეიძლება შემოიღოს თავისუფალი მიმოსვლის რეჟიმი. სწორედ ამ მიზანს უნდა ემსახურებოდეს ტურიზმის სფეროში ხელშეკრულებების გაფორმება.

საქართველოში საერთაშორისო ტურიზმის განვითარებისათვის საჭიროა შეკეთდეს გზები, მოხდეს ჩვენი ქვეყნის რეკლამირება და სწორი მარკეტინგი. ტურისტებისათვის უნდა შეიქმნას უფრო მეტი ინფრასტრუქტურა. საქართველოში ტურიზმის განვითარებისათვის აგრეთვე საჭიროა გზებზე მოძრაობის წესების დაცვა, უნდა გაკეთდეს ქუჩებში აბრები ინგლისურ ენაზე, საჭიროა მეტი სისუფთავე ქალაქის ქუჩებსა და ბუნებაში, უნდა გაუმჯობესდეს მომსახურება სასტუმროებში, გაიზარდოს უცხოური ენის ფლობა (სასტუმროებში, აეროპორტში, მაღაზიებში...), საჭიროა სასტუმროების რიცხვის ზრდა თბილისის გარეთ, უნდა არსებობდეს ტურისტული საინფორმაციო ცენტრები, საჭიროა ამოქმედდეს უფრო მეტი პატარა სასტუმრო, რომელიც ყველა ტიპის ტურისტისთვის იქნება ხელმისაწვდომი.

ამასთან ერთად, საჭიროა გაიფხვდეს სასტუმროთა სერვისი, გაუმჯობესდეს სატრანსპორტო კავშირები რეგიონებს შორის, უნდა არსებობდეს უფრო მეტი ტურები ინგლისურ ენაზე, საჭიროა გაუმჯობესდეს სატრანსპორტო სისტემა, დაწესდეს განრიგი, იმავდროულად უნდა განვითარდეს ინფრასტრუქტურა ზამთრის კურორტებზე, გაიზარდოს ხარისხიანი სუვენირების მაღაზიების რიცხვი, უნდა მოხდეს ისტორიული შენობების რესტავრაცია, საჭიროა განვითარდეს აგრო- და ეკოტურიზმი, უნდა მოწესრიგდეს საზოგადოებრივი ტუალეტები, უნდა მოხდეს ტურისტული სააგენტოებისა და ტურისტებისათვის საჭირო ინფორმაციით უზრუნველყოფა აეროპორტში, უნდა აღდგეს სოციალური თანასწორობა და სხვა. როგორც აქ მოყვანილი ანალიზიდან ჩანს, ჩვენს ქვეყანაში ტურიზმის განვითარების პირობების გასაუმჯობესებლად საჭიროა ქვეყნის სწორი რეკლამირება და ტურისტული ინფრასტრუქტურის შექმნა.

ამრიგად, საქართველოში შექმნილი მძიმე ეკონომიკური ვითარების მიუხედავად, ჩვენი ქვეყნის ტურისტულ -რეკრეაციული პოტენციალით ბევრი უცხოური კომპანიაა დაინტერესებული. სწორედ, ასეთ ვითარებაშია საჭირო ტურიზმის

სახელმწიფოებრივი რეგულირების გაძლიერება, ტურისტული კომპანიების ინტერესების დაცვა. ამ მხრივ კი ჩვენს ქვეყანაში მართლაც რომ მრავალი პრობლემაა გადასაჭრელი. საქართველოში, ტურიზმის განვითარების სფეროში არსებული პრობლემების გამოვლენისა და გადაჭრის, საერთაშორისო ტურიზმში ჩვენი ქვეყნის აქტიურად ჩართვის, ტურიზმის განვითარებაზე ხელისუფლების აქტიური მხარდაჭერის, შესაბამისი ინფრასტრუქტურის ფორმირების, ტურიზმის მარეგულირებელი სამართლებრივი სისტემის მოწესრიგების და ტურისტული კომპანიების საქმიანობის სრულყოფის მიზნით, საჭიროა გატარდეს შემდეგი ღონისძიებანი:

1. თავდაპირველად ჩვენს ქვეყანაში მიღწეული უნდა იქნეს პოლიტიკურ-ეკონომიკურ სტაბილურობას, რათა საქართველომ მოიპოვოს მშვიდობიანი ქვეყნის იმიჯი; იმავდროულად საჭიროა შემუშავდეს ტურიზმის განვითარების ხელშეწყობის ერთიანი სახელმწიფო სტრატეგია, რომელიც უნდა მოიცავდეს საერთაშორისო სტანდარტების მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის შექმნას;

2. უნდა შემუშავდეს და რეალიზებული იქნეს ტურიზმის სარეკლამო-საინფორმაციო პროგრამები, რისთვისაც საჭიროა შეიქმნას საქართველოს ტურ-პროდუქციის შესახებ საინფორმაციო კატალოგები, ბუკლეტები, პლაკატები, რუკები და სხვა მასალები. ტურიზმის სფეროში ადგილობრივმა წარმომადგენლებმა უნდა ჩაატარონ საერთაშორისო ტურისტული გამოფენები;

3. საჭიროა ამაღლდეს ტურისტული სერვისის ხარისხი. უნდა მოხდეს ტურიზმის დარგში უცხოური ინვესტიციების მოზიდვის სტიმულირება;

4. აუცილებლად უნდა გამოიძებნოს საქართველოში ტურიზმის საერთაშორისო რეკლამირებისა და მარკეტინგის დაფინანსებისათვის საჭირო შესაბამისი ფინანსური წყაროები, რომლის გარეშეც შეუძლებელია საერთაშორისო ტურიზმის მძაფრ კონკურენციულ ბაზრებზე ჩვენი ქვეყნის ტურისტული პროდუქციის დამკვიდრება;

5. საჭიროა ჩვენი ქვეყნის ხელისუფლების მიერ გათვალისწინებული იქნეს ტურიზმით განვითარებულ ქვეყნებში ტურისტული ფირმების მართვის მენეჯერული გამოცდილება, ამ სფეროში არსებულ ეროვნულ, სპეციფიკურ თავისებურებათა დაცვით. ადგილობრივმა ტურისტულმა კომპანიებმა აქტიური მონაწილეობა უნდა მიიღონ საერთაშორისო ტურისტულ კონფერენციებზე, კონგრესებსა და შეხვედრებზე;

6. უნდა გამარტივდეს საბაჟო ფორმალობანი, რისთვისაც საჭიროა ტურისტული მოტივით მოგზაურთათვის შეიქმნას ბიუროკრატიული ბარიერებისაგან თავისუფალი საფიზო რეჟიმი. ჩვენს ქვეყანაში ტურისტული პოტენციალის მაქსიმალურად ამოქმედების მიზნით, საჭიროა ჩამოყალიბდეს საქართველოს ეკონომიკის ისეთი დარგობრივი სტრუქტურა, რომელიც მთელი ძალისხმევით ამოქმედებს ჩვენი ქვეყნის საწარმოო შესაძლებლობებს და მიესადაგება მსოფლიო ტურისტულ მოთხოვნებს;

7. იმავედროულად უნდა მოხდეს ტურიზმთან მჭიდრო კავშირში მყოფ დარგთა გამოკვეთა და მათი განვითარებისათვის სახელმწიფოს მხრიდან ხელსაყრელი პირობების შექმნა. მთავრობამ ხელი უნდა შეუწყოს ჩვენი ქვეყნისათვის მომგებიანი ტურისტული კავშირების დამყარებას, შეიმუშაოს სწორი ტურისტული პოლიტიკა, განსაზღვროს ტურისტული ბიზნესის განვითარების პოტენციალი, ხელი შეუწყოს მის გამოყენებას და ა. შ.

რეზიუმე:

ამრიგად, საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიულ მიმართულებებში ტურიზმი მნიშვნელოვან პრიორიტეტად გვევლინება. საქართველოს დიდი პოტენციური შესაძლებლობები აქვს ტურისტების მიმღები ქვეყნის სტატუსის მოსაპოვებლად, თუმცა ცივილიზებული ქვეყნებიდან ჩამოსულ ტურისტებს მაღალი კლასის სერვისი და ინ-

ფრასტრუქტურა ჭირდებათ. ამ თვალსაზრისით, მნიშვნელოვანია ტურიზმის ისეთი პოლიტიკის გატარება, რომელიც აგებული იქნება ტურისტული მომსახურების ხარისხისა და სტანდარტის უზრუნველყოფაზე, საქართველოსათვის მეტად აქტუალურია ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციასთან აქტიური თანამშრომლობა, რომლის ფარგლებშიც უნდა მოხდეს ტურიზმის საერთაშორისო რეგულირების მიმართულებათა განსაზღვრა, რადგანაც საერთაშორისო თანამშრომლობის პირობებში ტურიზმის განვითარების დროს ხდება გამოცდილებისა და დახმარების მიღება.

შესაბამისად, ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციაში საქართველოს მონაწილეობა ძალიან დიდ შესაძლებლობებს გვთავაზობს ტურიზმის პოლიტიკის, აღნიშნულ სფეროში საერთაშორისო და ეროვნული პროექტების ეფექტიანად შემუშავებისა და განხორციელების თვალსაზრისით. კონგრესების და კონფერენციების ევროპულ; ფედერაციასთან საქართველოს თანამშრომლობის გადრმაგების მიზნით საჭიროა ჩვენს ქვეყანაში არსებობდეს შეხვედრების მაორგანიზებელი დაწესებულებები.

საქართველოში ტურიზმის, როგორც ცალკეულ რაიონთა განვითარების ფაქტორის, გამოყენება უნდა მოხდეს სამიზნე კომპლექსური პროგრამების რეალიზაციის ფარგლებში. უცხოელი ტურისტების საქართველოში მოგზაურობის, სასტუმროებსა და სხვა ტურიტულ ობიექტებში მომსახურებას ახორციელებს მთლიანად კერძო სექტორი. საერთაშორისო ტურიზმში საქართველოს ინტეგრირების დაჩქარებისა და მისი აღრიცხვიანობის მოწესრიგების მიზნით უნდა მოხდეს ადგილობრივი ტურისტული ბაზრის ლიბერალიზაცია, რაც შესაძლებელია მიღწეული იქნეს ერთიანი ტურისტული პოლიტიკის შემუშავებითა და რეალიზაციით.

ტურიზმის მომიჯნავე დარგებში შემოღებული უნდა იქნას ხარისხის მარეგულირებელი ერთიანი სტანდარტები. საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების თანამედროვე ეტაპზე, თავისი რესურსული პოტენციალით, ტუ-

რიზმის დარგს გააჩნია განვითარების დიდი შესაძლებლობა, რომლის ასამოქმედებლად საჭიროა მეცნიერულ დონეზე შესწავლილი იქნეს ქვეყნის ტურისტულ-საკურორტო რესურსები. ჩვენს ქვეყანაში ტურიზმის განვითარების აუცილებელი პირობაა უსაფრთხოება და ქვეყნის იმიჯი. ამ მხრივ, საჭიროა მშვიდობიანად მოგვარდეს კონფლიქტური სიტუაცია რუსეთთან.

საერთაშორისო ტურიზმში ჩვენი ქვეყნის აქტიური ჩართვა ძალზე პერსპექტიულია კრიზისში მყოფი ეკონომიკის დარგების კომპლექსური აღმავლობისთვის, რადგანაც ტურიზმს გააჩნია მულტიპლიკაციური ეფექტი ეკონომიკის სხვა, ტურიზმთან კორელაციაში მყოფი დარგების განვითარების ხელშეწყობის სფეროში. თანამედროვე საერთაშორისო ტურიზმი საინფორმაციო და კომპიუტერული ტექნოლოგიების დანერგვის საფუძველზე, სწრაფი განვითარების ფაზაში შევიდა.

საქართველოს სტატისტიკურმა სამსახურებმა განსაკუთრებული ყურადღება უნდა გაამახვილონ უცხოეთიდან შემოსული ტურისტების მიერ გაწეული დანახარჯების აღრიცხვაზე, რადგანაც სწორედ ამ ტიპის ტურისტული ხარჯები წარმოადგენს ეროვნული შემოსავლების, მულტიპლიკაციური ეფექტით, ზრდის ძირითად წყაროს. ტურიზმის აღრიცხვის სფეროში საერთაშორისო მეთოდოლოგიის გამოყენება მნიშვნელოვანია თვით ტურისტებისა და ტურისტული კომპანიების ინფორმირებისათვის, რადგანაც ამ მეთოდოლოგიაში დეტალურად არის აღწერილი, თუ რა შემთხვევაში შეიძლება ჩაითვალოს ესა თუ ის საქმიანობა ტურისტულად. საერთაშორისო ტურიზმში საქართველოს ინტეგრირების დაჩქარებისა და მისი აღრიცხვიანობის მოსაწესრიგებლად საჭიროა მოხდეს საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისი ტურიზმის სტატისტიკური აღრიცხვის მეთოდოლოგიის დანერგვა, სატელიტური ანგარიშგების ფორმების დამტკიცება და ამოქმედება.

ნებისმიერ ქვეყანაში ტურიზმის განვითარებისათვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს მსოფლიოს მთავარ ტურისტულ ბაზართან – ევროპასთან მის ტერიტორიულ სიახლოვეს. ამ თვალსაზრისით საქართველოს უდავოდ ხელსაყრელი გეოპოლიტიკური მდებარეობა გააჩნია. კავკასიის რეგიონში საქართველოს თავისი გეოპოლიტიკური მდებარეობით, საქმიანი შეხვედრების და საკონფერენციო ტურიზმის წარმატებით განვითარებისათვის საუკეთესო პირობები აქვს შექმნილი. საქართველოში ტურიზმის შემდგომი განვითარებისათვის საჭიროა კერძო სექტორში აშენდეს ახალი ტიპის ხუთვარსკვლავიანი სასტუმროები. საქართველოს ხელისუფლებამ ხელი უნდა შეუწყოს სამამულო ტურისტული ღირსშესანიშნაობების მსოფლიო ტურისტულ ბაზარზე რეკლამირებას.

ძირითადი ტერმინოლოგია:

- ჰააგის დეკლარაცია;
- ტურისტული სერვისის ხარისხი და სტანდარტი;
- “ტურიზმის სტატისტიკის სრულტოვა”;
- ტურიზმის პოლიტიკა;
- კონგრესებისა და კონფერენციების ფედერაცია;
- სამიზნე პროგრამების რეალიზაცია;
- ტურიზმის განვითარების სტრატეგია;
- კულტურული მემკვიდრეობა;
- სამიზნე ტურისტული ბაზარი;
- ტურისტების აღრიცხვიანობის სისტემა;
- ტურიზმის ინფორმაციული უზრუნველყოფა;
- ღვინის ტურიზმი;
- საოჯახო ტურიზმი;
- სატელიტური ანგარიშგების სისტემა.

ტესტები:

1. საქართველო ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციის წევრი არის:
ა) 1993 წლიდან; ბ) 2003 წლიდან;
გ) 1983 წლიდან; დ) 1999 წლიდან.
2. ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციასთან აქტიურად თანამშრომლობს:
ა) ტურისტები;
ბ) საქართველოს ტურიზმის ეროვნული სააგენტო;
გ) კერძო ტურ-ოპერატორები;
დ) კერძო ტურისტული სააგენტოები.
3. ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციამ ტურიზმის ქარტია და ტურიზმის კოდექსი გააფორმა:
ა) 1989 წლის აპრილში;
ბ) 1985 წლის სექტემბერში;
გ) 1994 წლის 27 იანვარს;
დ) 1987 წლის 24 მარტს.
4. ტურიზმის მულტიპლიკატურ ეფექტს განსაზღვრავს:
ა) დივერსიფიკაციის მაღალი დონე;
ბ) დარგთაშორისი კომპლექსის მაღალი დონე;
გ) დივერსიფიკაციის დაბალი დონე;
დ) დარგთაშორისი კომპლექსის დაბალი დონე;
5. 2010 წელთან შედარებით, 2015 წელს ჩვენს ქვეყანაში შემოსულ ტურისტთა რაოდენობა გაიზარდა:
ა) 1,55-ჯერ; ბ) 1,79-ჯერ; გ) 2,85-ჯერ;
დ) 2,48-ჯერ; ე) 2,75-ჯერ; ვ) 4,28-ჯერ.
6. ტურიზმიდან მიღებული შემოსავალი გაიზარდა:
ა) 1,55-ჯერ; ბ) 1,79-ჯერ; გ) 2,85-ჯერ;
დ) 2,48-ჯერ; ე) 2,75-ჯერ; ვ) 4,28-ჯერ.

7. ბიუჯეტში ტურიზმიდან შემოსავალი გაიზარდა:
ა) 1,55-ჯერ; ბ) 1,79-ჯერ; გ) 2,85-ჯერ;
დ) 2,48-ჯერ; ე) 2,75-ჯერ; ვ) 4,28-ჯერ.
8. ტურიზმის ექსპორტიდან შემოსავალი გაიზარდა:
ა) 1,55-ჯერ; ბ) 1,79-ჯერ; გ) 2,85-ჯერ;
დ) 2,48-ჯერ; ე) 2,75-ჯერ; ვ) 4,28-ჯერ.
9. ტურიზმში დასაქმებულთა რაოდენობა გაიზარდა:
ა) 1,55-ჯერ; ბ) 1,79-ჯერ; გ) 2,85-ჯერ;
დ) 2,48-ჯერ; ე) 2,75-ჯერ; ვ) 4,28-ჯერ.
10. სხვა დარგებში დასაქმებულთა რაოდენობა გაიზარდა:
ა) 1,55-ჯერ; ბ) 1,79-ჯერ; გ) 2,85-ჯერ;
დ) 2,48-ჯერ; ე) 2,75-ჯერ; ვ) 4,28-ჯერ.

დასკვნა

ამრიგად, საერთაშორისო ტურიზმი არის თანამედროვე მსოფლიო ეკონომიკის აღმავლობის განმსაზღვრელი ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი სტრატეგიული დარგი, რომელსაც გააჩნია არსებობისა და განვითარების ხანგრძლივი ისტორია. საერთაშორისო ტურიზმის სფეროში მოქმედი კანონზომიერების, ამ დარგში არსებული პოტენციალის გამოვლენისა და ამოქმედების მიზნით XX საუკუნის განმავლობაში მეცნიერების ამ დარგში მოღვაწე, მსოფლიოს წამყვანი მეცნიერ-ეკონომისტების მიერ დადგინდა საერთაშორისო ტურიზმის კვლევის მეთოდოლოგიური ასპექტები, დამუშავდა მისი შემსწავლელი თეორიული საფუძვლები: მოთხოვნა-მიწოდების კანონი, ენგელის კანონი, სნობის ეფექტი, ვებლენის ეფექტი, მულტიპლიკატორის ეფექტი, გულგრილობის მრუდი, ელასტიურობის კოეფიციენტი და ა. შ.

საერთაშორისო ტურიზმის ინდუსტრიაში ძალიან დიდი პოტენციალია თავმოყრილი. მისი ადგილი და როლი მსოფლიო ეკონომიკაში განუზომლად მაღალია. ტურიზმის მეშვეობით ეკონომიკის აყვავება შეძლო ისეთმა ქვეყნებმა, როგორიცაა: აშშ, საფრანგეთი, გერმანია, იტალია, თურქეთი, ბუღარეთი, რუმინეთი და სხვა სახელმწიფოები, რაც იმაზე მეტყველებს, რომ ტურისტული ინფრასტრუქტურისა და შესაბამისად ტურიზმის სათანადო დონეზე განვითარების შედეგად, ქვეყანას შეუძლია უზრუნველყოს ეროვნული ეკონომიკის მაღალი ტემპით განვითარება. საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების თვალსაზრისით, საქართველო გაწევრიანებულია ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციაში. იგი თანამშრომლობს სხვადასხვა სახის ზოგად და დარგობრივ მსოფლიო, სპეციალიზებულ ტურისტულ ორგანიზაციებთან.

საქართველოში საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების ხელშეშლელ ფაქტორებს განეკუთვნება პოლიტიკურ-ეკონომიკური არასტაბილურობა, ტურიზმის ინფრასტრუქტურისა და ინდუსტრიის განვითარების დაბალი დონე, კონ-

ფლიქტების განახლების საშიშროება აფხაზეთის რეგიონსა და სამხრეთ ოსეთში, ჩვენი ქვეყნის ტურისტული პოტენციალის შესახებ მსოფლიო ტურისტულ ბაზრებზე საქართველოს ტურიზმის ეროვნული სააგენტოს, ტურისტულ კომპანიებისა და სარეკლამო სააგენტოების მიერ, ინტერნეტ-ტექნოლოგიებისა და სატელევიზიო სატელევიზიო-საკაბელო არხებით ინფორმაციის არაეფექტურად გავრცელება და ა. შ.

საერთაშორისო ტურიზმში საქართველოს აქტიური ინტეგრირების მიზნით, საჭიროდ მიგვაჩნია, ამ დარგში გატარდეს შემდეგი ღონისძიებანი:

1. ამიერკავკასიის პროგრესული საზოგადოებისაგან დაკომპლექტებული ჯგუფის მიერ უნდა მოხდეს საერთო ეკონომიკური, კულტურული, რელიგიური და ისტორიული ინტერესების გამოვლენის, ურთიერთგაზიარების გათვალისწინების საფუძველზე დაბალანსებული რეგიონული პოლიტიკისა და ერთობლივი საინვესტიციო-ეკონომიკური პროექტების გატარება;

2. საჭიროა საქართველოს ტურიზმის ეროვნული სააგენტოს, ტურისტული და სარეკლამო კომპანიების მიერ უფრო სრულყოფილად იქნეს გამოყენებული ინტერნეტ-ტექნოლოგიები – უნდა შეიქმნას ყველა ტურ-ოპერატორის ვებ-გვერდები, სადაც უნდა განთავსდეს ჩვენი ქვეყნის ყველა სახის ტურისტული ღირსშესანიშნაობა: ისტორიულ-კულტურული ძეგლები, მუზეუმები, ცნობილ საზოგადო-მოღვაწეთა სახლ-მუზეუმები, რეკრეაციულ-ბარნეოლოგიური კურორტების პეიზაჟები და ა. შ;

3. უფრო სრულყოფილად უნდა იქნეს წარმოდგენილი ჩვენი ქვეყნის კურორტების სამკურნალო-გამაჯანსაღებელი თვისებები, მთისა და ბარის ლამაზი პეიზაჟები, შავი ზღვის სანაპიროები, ქართული სუფრის ღირსება, ეროვნული კერძები, სტუმართ-მასპინძლობის ტრადიციები. საზღვარგარეთის ქვეყნების სატელევიზიო სივრცეში რეკლამის განთავსების მიზნით უნდა გამოიძებნოს ფინანსური სახსრები და ა. შ.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. აჭარის სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემები (XII). გამომცემლობა “შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი”, ბათუმი, 2010, გვ.: – 189;
2. ბაბუნაშვილი გ. საქართველოს ბუნებრივი რესურსების რაციონალური გამოყენების პრობლემები. თბილისი, 2000;
3. ბარკალაია ბ. ნეიძე ვ. ეროვნული პარკები და ტურიზმი. ბუნების დაცვის საქართველოს ოფისი. თბილისი, 1999;
4. ბარკალაია ბ. ეკოტურიზმი და მოსახლეობა. TACIS თბ.2000წ;
5. ბასილაია თ., სილაგაძე ა., ჩიკვაძე თ., პოსტსოციალისტური ტრანსფორმაცია: საქართველოს ეკონომიკა XX1 საუკუნის მიჯნაზე. თბილისი, 2001;
6. ბირჟაკოვი მ. ტურიზმის თეორია. 11 თბ. 2004, გვ: 381;
7. ბორჯომ-ხარაგაულის ეროვნული პარკის მენეჯმენტის გეგმა. WWF-ის საქართველოს ოფისი. თბილისი, 2000;
8. ბორჯომ-ხარაგაულის ეროვნული პარკის ტურისტული მარშრუტები. WWF-ის კავკასიის პროგრამა-ოფისი. თბ., 2002;
9. გიგაური გ. საქართველოს ტყის ბიომრავალფეროვნება. WWF თბ., 2000;
10. დევაძე ა. ტურიზმი. თეორია და პრაქტიკა. თბილისი, 2008;
11. ზაზანაშვილი ნ. საქართველოს დაცული ტერიტორიების აწმყო და მომავალი. WWF-ის საქართველოს ოფისი. თბ., 2003;
12. კეკუა ვ. სადაზღვევო სისტემის ფორმირებისა და განვითარების საკითხები საბაზრო ეკონომიკაზე გარდამავალ პერიოდში. თბილისი, 1999;
13. კრუგმანი ა., ოფსვილდი მ. საერთაშორისო ეკონომიკა: თეორია და პოლიტიკა. თარგმნილი ინგლისურიდან. გამომცემლობა “ცისარტყელა”. თბილისი, 2000, გვ. 500;
14. ლემონჯავა პ. გარემოს დაცვისა და ბუნების გამოყენების აქტუალური ეკონომიკური პოლიტიკა. თბილისი, 2008;
15. ლეონარდი დ. ევროკავშირის სახელმძღვანელო. გამომცემლობა: „ჯისიაი“. თბილისი, 2002;
16. ლინდერტი პიტერ ჰ. საერთაშორისო ეკონომიკა. გამომცემლობა “სიახლე”. თბილისი, 2009, გვ. 365;
17. მარკეტინგი, სტუმართმოყვარეობა, ტურიზმი. (თარგმ. კ. ი. ღურწყაიასა და კ. კ. ღურწყაიას ხელმძღვანელობით) გამომცემლობა “სიახლე”. თბილისი, 2007, გვ 785;

18. მეტრეველი მ. ტურიზმის ბიზნესი (ინდუსტრია, მენეჯმენტი, მარკეტინგი). გამომცემლობა “სიახლე”. თბილისი, 2011;
19. მეტრეველი მ. ტურისტულ ტერმინთა ინგლისურ-ქართული განმარტებითი ლექსიკონი. 2006 წ;
20. მეტრეველი მ. ტურიზმი. გამომც. “სიახლე”, თბ., 2003. გვ:256;
21. მეტრეველი მ. ტურიზმი და გარემოს დაცვა. გამომცემლობა “შპს. “ფორმა”. თბილისი, 2008, გვ. 203;
22. მეტრეველი მ. ტურიზმისა და სტუმართმასპინძლობის საფუძვლები. თბილისი, 2008, გვ. 463;
23. მეტრეველი მ. ტურიზმის თანამედროვე მდგომარეობა და მისი განვითარების. პერსპექტივები. თბილისი, 2001;
24. მსოფლიო ეკონომიკა. დამხმარე სახელმძღვანელო, პროფ. გ. თოდუასა და პროფ. შ. ვეშაპიძის რედაქციით. თბ., 2001;
25. მოესესიანი ა. გ., ოგნიეცევი ს. ბ. მსოფლიო ეკონომიკა. სახელმძღვანელო პროფ. შ. ვეშაპიძის რედაქციით. თბ., 2004;
26. პაპავა ვ. პოსტკომუნისტური კაპიტალიზმის პოლიტიკური ეკონომია და საქართველოს ეკონომიკა. გამ: „პდპ“. თბ., 2002;
27. რიბაღკინი ვ. საერთაშორისო ეკონომიკური ურთიერთობები. ე. ლობჯანიძის თარგმ. გამ. “ლამპარი”. თბ., 1999, გვ. 376;
28. რონდელი ა. საერთაშორისო ურთიერთობები. გამომცემლობა “ნეკერი”. თბილისი, 2003, გვ 239;
29. რონდელი. ა. საერთაშორისო ურთიერთობები. გამ. “თბილისის დამოუკიდებელი უნივერსიტეტი”. თბილისი, 1996;
30. საქართველოში ტურიზმის განვითარების სტრატეგია, ტურიზმის სექტორის ეკონომიკური ანალიზი. TACIS. თბ., 2001;
31. საქართველოს ტურიზმის განვითარების კონცეფცია და სამოქმედო პროგრამა. თბილისი, 2001;
32. საქართველოს ტურიზმის განვითარების ეროვნული კონცეფცია და სამოქმედო გეგმა. საქართველოს ტურიზმისა და კურორტების დეპარტამენტი. თბილისი, 2001;
33. სოხაძე მ. საქართველოს ატლასი. ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობა. თბილისი, 2008, გვ- 96;
34. ტურიზმის განვითარება საქართველოში.1999-2005 პროგნოზი. საქართველო-ისრაელის ბიზნეს-პალატის გამოცემა. თბ, 1998;
35. ტურიზმის განვითარების სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემები. გამ. “ბათუმის უნივერსიტეტი”. ბათუმი, 2007, გვ-179;
36. ტურისტული საქართველო, პრეს-რეზიდი, სტატისტიკური მონაცემები საქართველოს განთავსების საშუალებებში არსებულ საწოლ-ადგილთა რაოდენობაზე. GE-14 TACIS თბ., 1998;

37. ტურიზმის პროდუქტის ანალიზი საქართველოში, სტრატეგიული რჩევები საქართველოში ტურიზმის განვითარებისათვის. ტექნიკური ნოტა 2 პროექტი. GE-14 TACIS თბ., 1999;
38. ტურიზმი და კურორტები. საქართველოს საკანონმდებლო აქტები. TACIS ტექნიკური. თბილისი, 2000;
39. ტურიზმის სამომხმარებლო პოტენციალი, რაოდენობრივი კვლევის ანგარიში, IESC. თბილისი, 2007;
40. ტურიზმის სექტორის განვითარება საქართველოში. საქართველოს ტურიზმის ინდუსტრიის მარკეტინგული ანალიზი. ტექნიკური რეპორტი TACIS. თბილისი, 2001;
41. ტურიზმისა და სტუმართმასპინძლობის საფუძვლები (2008-2011). 5 ივლისი, 2009;
42. ქარუმიძე ვ. საერთაშორისო ორგანიზაციები. თბილისი, 2003;
43. ღვამიწავა ა. ევროკავშირი XX1 საუკუნის მიჯნაზე. თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა. თბილისი, 1998, გვ. 112;
44. შანშიაშვილი პ. გ. საქართველოს დაცული ტერიტორიების სისტემის განვითარება. საქართველოს სტრატეგიული კვლევებისა და განვითარების ცენტრი, ბიულეტენი №16. თბ.1998;
45. შუბლაძე გ. დოლიკაშვილი ლ. ტურიზმის მარკეტინგი (დამხმარე სახელმძღვანელო) გრიგოლ რობაქიძის უნივერსიტეტის გამომცემლობა. თბილისი, 2007;
46. შუბლაძე ვ. საქართველო და ტურიზმი. თბილისი, 2004;
47. ჩაგანავა პ. ტურიზმის პოლიტიკა. გამომცემლობა “უნივერსალი”. თბილისი, 2012, გვ.-327;
48. ჩაგელიშვილი ლ. საერთაშორისო ბიზნესი. თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა. თბილისი, 2003, გვ. 422;
49. ჯოლია გ. საერთაშორისო ბიზნესი. მეცნიერებათა აღორძინების ფონდი. გამომც.: “ინტელექტი”. თბილისი, 1996, გვ. 176;
50. ჯოლია გ. საგარეო ეკონომიკური ურთიერთობები. გამომცემლობა “მეცნიერება”. თბილისი, 1998, გვ. -- .530;
51. ჯოლია გ. საერთაშორისო ეკონომიკური ურთიერთობები. თბილისი, 2001;
52. ალანია მ. ტურიზმის ბაზარი და მისი განვითარების ტენდენციები საქართველოში. // ჟურნ. ბიზნესი და კანონმდებლობა. №11, თბილისი, 2006;
53. აბესაძე ნ. მსოფლიო ტურისტული ორგანიზაციის ტურიზმის სტატისტიკის რეკომენდაციების დანერგვის პრობლემები საქართველოში. საერთაშორისო სამეცნიერო-პრაქტიკული კონფერენციის

- მასალები “ტურიზმი, ეკონომიკა და ბიზნესი”, გამომცემლობა “უნივერსალი”. თბილისი, 2010, გვ. 18 – 21;
54. ახალაია ვლადიმერ. საერთაშორისო ტურიზმი და მისი განვითარების პერსპექტივები საქართველოში. ეკონომიკური განვითარების თანამედროვე ტენდენციები პოსტკომუნისტურ ქვეყნებში. გამომცემლობა “მერიდიანი”. თბ., 2007, გვ.-58-61;
55. ბახტაძე ე. მსოფლიო ტურიზმის განვითარების ტენდენციები. “ეკონომიკა”, უნივერსიტეტის გამომცემლობა.2005. №9,გვ:163;
56. ბახტაძე ე. მსოფლიო ტურიზმის ეკონომიკური მდგომარეობა, სტუდენტთა და ახალგაზრდა მეცნიერთა შრომები. გამ. “ბათუმის უნივერსიტეტი”. IV ბათუმი, 2002, გვ: 226-231;
57. ღურული ც., თეთრუაშვილი მ. ეროვნული კულტურული კლასტერები საერთაშორისო ტურიზმში. “ტურიზმი, ეკონომიკა და ბიზნესი. გამომც. “უნივერსალი”, თბ., 2010, გვ. 603;
58. ვაშაკიძე ზ. მსოფლიო ტურიზმის განვითარების თანამედროვე ტენდენციები. “ტურიზმი, ეკონომიკა და ბიზნესი. გამომცემლობა “უნივერსალი”. თბილისი, 2010, გვ. 159-163;
59. ერქომაიშვილი გ. ეკონომიკური პოლიტიკის გავლენა ტურისტული ბიზნესის განვითარებაზე საქართველოში. ტურიზმი, ეკონომიკა და ბიზნესი. გამომც. “უნივერსალი”.თბ.,2010, გვ.33
60. ინწკირველი ე. ტურიზმის განვითარების მდგომარეობა საქართველოში. ჟურნ. ეკონომიკა. №9-10, თბილისი, 2006;
61. კბილაძე დ. აბესაძე ნ. სტატისტიკური აღრიცხვის პრობლემები ტურიზმში. საერთაშორისო კონფერენციის შრომების კრებული. თბილისი, 2009, გვ. 123;
62. კბილაძე დ. მეტრეველი შ. ტურიზმის სატელიტური ანგარიშები საქართველოს ეროვნულ ანგარიშთა სისტემაში. ჟურნ. ტურიზმი, ეკონომიკა და ბიზნესი. გამ. “უნივერსალი”. ბათუმი, 2011, გვ.- – 644;
63. კვარაცხელია ნ. მსოფლიო ტურიზმის განვითარების ტენდენციები და საქართველო. ტურიზმი, ეკონომიკა და ბიზნესი, გამომცემლობა “უნივერსალი”. თბილისი, 2010, გვ. 58 – 69;
64. კოჭლამაზაშვილი ლ. ტურიზმის თანამედროვე მდგომარეობა და მისი განვითარების ძირითადი მაჩვენებლები. // ჟურნ. ეკონომიკა. №11, თბილისი, 2005;
65. კუხიანიძე-ახვლედიანი ნ. საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების ეკონომიკურ სტატისტიკური ანალიზი და პროგნოზირება. ტურიზმი, ეკონომიკა და ბიზნესი. გამომცემლობა “უნივერსალი”, თბილისი, 2010, გვ. 680-688;

66. ლეკაშვილი ე. ტურიზმის საერთაშორისო რეგულირების მიმართულებები ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციის (UNWTO-ს) ფარგლებში. ტურიზმი, ეკონომიკა და ბიზნესი, გამომცემლობა “უნივერსალი”, თბილისი, 2010, გვ. 238 – 244;
67. ლეკაშვილი ე. საერთაშორისო ტურისტული ბიზნესი და სოციალური გლობალიზაციის ტენდენცია. ჟურნ. ტურიზმი, ეკონომიკა და ბიზნესი. გამ. “უნივერსალი” ბათ., 2011, გვ-86;
68. მარგველაშვილი მ. ტურისტული ბაზრის მარკეტინგული კონცეფცია. ჟურნ. სოციალური ეკონომიკა, №2. უნივერსიტეტის გამომცემლობა. თბილისი, 2002, გვ. 115-118;
69. მესხია ი. ტურიზმის ბიზნეს-გარემო საქართველოში: ანალიზი და პროგნოზები. ჟურნ. ბიზნესი და მენეჯმენტი. გამომცემლობა “შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი”, ბათუმი, 2010, გვ. 215;
70. მესხია ი. ტურიზმის განვითარების სტრატეგია საქართველოს ეკონომიკური პრიორიტეტების სისტემაში. ტურიზმი, ეკონომიკა და ბიზნესი, გამ. “უნივერსალი”, თბ., 2010, გვ. 20;
71. მეტრეველი მ. საერთაშორისო ტურიზმის კვლევის ზოგიერთი მეთოდოლოგიური ასპექტი. ეკონომიკა. №3-4, თბ., 2001;
72. მეტრეველი მ. ტურიზმის განვითარების ზეგავლენა სოციალურ გარემოზე. ჟურნ. ეკონომიკა. № 3-4. თბილისი, 2000;
73. მეტრეველი მ. საქართველოს ტურიზმის განვითარების პრობლემები და პერსპექტივები. ჟურნ. ეკონომიკა. №8, თბ., 2001;
74. მეტრეველი მ. ტურისტული ბიზნესის ტექნოლოგია თანამედროვე პირობებში. ჟურნ. ეკონომიკა. № 9-10, თბ., 2001;
75. მიქაშავიძე ვ. საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების თანამედროვე ტენდენციები. ჟურნ. ტურიზმი, ეკონომიკა და ბიზნესი. გამ. “უნივერსალი”, ბათუმი, 2011, გვ. - 113-116;
76. მიქაშავიძე ვ. მცირე მეწარმეობა – ტურიზმის განვითარების უმნიშვნელოვანესი მიმართულება. ტურიზმი, ეკონომიკა და ბიზნესი. გამომც. “უნივერსალი”, ბათუმი, 2010, გვ.-280-288;
77. მიქაშავიძე ვ. მიქაშავიძე ჟ. უცხოური ინვესტიციები და ბათუმის საკურორტო ტურისტული სექტორის განვითარების პერსპექტივები. ბიზნესი და მენეჯმენტი. გამომც. “შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი”, ბათ., 2010, გვ.233-239;
78. მიქაშავიძე ვ. მიქაშავიძე ჟ. აჭარის ეკონომიკური განვითარების პრიორიტეტების შემუშავების საკითხისათვის. აჭარის სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემები. გამომც. “შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი”, ბათ., 2008, გვ.128;

79. მიქაშავიძე ვ. მიქაშავიძე ჟ. საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების თანამედროვე ტენდენციები. აჭარის სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემები. გამომც. “შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი”, ბათუმი, 2009, გვ. – 214;
80. მიქაშავიძე ვ. მიქაშავიძე ჟ. ეკოტურიზმი- ქვეყნისა და რეგიონების მდგრადი განვითარების უმნიშვნელოვანესი ფაქტორი. ეკონომიკისა და ბიზნესის განვითარების ტენდენციები თანამედროვე ეტაპზე” გამ. “უნივერსალი”, ბათ., 2011, გვ.154;
81. მიქაშავიძე ჟ. ტურიზმის განვითარების თანამედროვე ტენდენციები, პრობლემები და პერსპექტივები. რეგიონული ეკონომიკა. გამომცემლობა “უნივერსალი”. №2. ბათუმი, 2008, გვ. 6;
82. მიქაშავიძე ჟ. აჭარის ტურიზმის განვითარების პრობლემები და პერსპექტივები. ტურიზმი, ეკონომიკა და ბიზნესი. გამომცემლობა “უნივერსალი”, თბილისი, 2010, გვ. 93-102;
83. პაპაჩაშვილი ნ., ჯამაგიძე ლ. საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების ტენდენციები და საქართველო. ტურიზმი, ეკონომიკა და ბიზნესი. “უნივერსალი”, ბათუმი, 2010, გვ. – 115;
84. პაპაჩაშვილი ნ. საერთაშორისო ტურიზმის თავისებურებები და განვითარების თანამედროვე ტენდენციები. ტურიზმი, ეკონომიკა და ბიზნესი. “უნივერსალი”, ბათუმი, 2011, გვ. 117;
85. საყვეინიშვილი ლ. ტურიზმის სტიმულირებისთვის. ბიზნესმაცნე. №11, გამომცემლობა “არეალი”, თბილისი, 2007, გვ.35;
86. ფუტყარაძე რ. გერმანია საერთაშორისო ტურიზმში: თანამედროვე მდგომარეობა და პერსპექტივები. ტურიზმი, ეკონომიკა და ბიზნესი. გამ. “უნივერსალი”, ბათუმი, 2010, გვ. – 121;
87. ქათამაძე გ. რეგიონული ტურისტული პოტენციალის ამოქმედების შესაძლებლობები საქართველოში. ტურიზმი, ეკონომიკა და ბიზნესი. “უნივერსალი”, ბათუმი, 2010, გვ. – 244-249;
88. ქათამაძე დ. ტურიზმის განვითარების პერსპექტივები საქართველოში, // ჟურნ. ეკონომიკა. №.1-2, უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბილისი, 2007, გვ. - 79;
89. ქათამაძე დ. უცხოური ინვესტიციების გავლენა საქართველოს ტურიზმის განვითარებაზე. ბიზნესი და კანონმდებლობა. გამომცემლობა “ინოვაცია”, თბილისი, 2011, გვ. 42- 46;
90. ქათამაძე დ. მსოფლიო საფინანსო კრიზისის გავლენა საქართველოში ტურიზმის განვითარებაზე. მსოფლიო ეკონომიკური კრიზისი და საქართველო. გამომცემლობა “ევროპული უნივერსიტეტი”. თბილისი, 2011, გვ.-163 - 166;

91. ქათამაძე დ. ტურისტული ინდუსტრიის მენეჯმენტის შესაძლებლობები საქართველოში. ტურიზმი, ეკონომიკა და ბიზნესი. გამ. “უნივერსალი”, ბათუმი, 2010, გვ.- 422-432;
92. ქათამაძე დ. საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების ტენდენციები და მისი აღრიცხვიანობის პრობლემები საქართველოში. ტურიზმი, ეკონომიკა და ბიზნესი. გამომცემლობა “უნივერსალი”, ბათუმი, 2011, გვ. – 684- 689;
93. ქათამაძე დ. ტურისტული ბიზნესის მენეჯმენტის პრობლემები და მათი აღმოფხვრის გზები საქართველოში. ეკონომიკისა და ბიზნესის განვითარების ტენდენციები თანამედროვე ეტაპზე. გამომც. “უნივერსალი”, ბათუმი, 2011, გვ.- 202 - 205;
94. ქათამაძე დ. აგრო-ტურიზმის მენეჯმენტის თავისებურებანი საქართველოში. სოფლის მეურნეობის მდგრადი განვითარების პრიორიტეტები. გამომცემლობა “უნივერსალი” თბილისი, 2011, გვ. 124-129;
95. ქათამაძე დ. საერთაშორისო ტურიზმში საქართველოს ინტეგრირების პრობლემები და მათი აღმოფხვრის ღონისძიებანი. ეკონომიკისა და ბიზნესის თანამედროვე პრობლემები და განვითარების ტენდენციები. თბილისი, 2011, გვ. – 175--178;
96. ღვინჯილია მ. დიხამინჯია ი. საერთაშორისო ტურიზმის გლობალური სოციალურ-ეკონომიკური ასპექტები. ეკონომიკისა და ბიზნესის თანამედროვე პრობლემები და განვითარების ტენდენციები. თბილისი, 2011, გვ. – 186-189;
97. ღვინჯილია მ., კოკელაძე კ. ანიმაციების მენეჯმენტის ცალკეული ასპექტები ტურიზმში. ეკონომიკისა და ბიზნესის განვითარების ტენდენციები თანამედროვე ეტაპზე. გამომცემლობა “უნივერსალი”, ბათუმი, 2011, გვ.-206-210;
98. შონია დ. საერთაშორისო სტანდარტების დანერგვის და მომსახურების ხარისხის გაუმჯობესების აუცილებლობა ტურიზმის ბიზნესში. ტურიზმი, ეკონომიკა და ბიზნესი. გამომცემლობა “უნივერსალი”, ბათუმი, 2011, გვ. - 262-268;
99. ჩიტაღაძე ქ. ტურიზმის არსი და მისი ეკონომიკური ბუნება. // ჟურნ. “ეკონომიკა”, №5-6, თბილისი, 2008, გვ: 145;
100. ძოწენიძე ც., გუგუშაშვილი თ. საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების რამდენიმე ასპექტის შესახებ. ტურიზმი, ეკონომიკა და ბიზნესი, “უნივერსალი”, თბ., 2010, გვ. 178-187;
101. ჭყოიძე ვ., ჭელიძე ზ. ევროპული ინტეგრაცია და ევროკავშირის ეკონომიკური ინსტიტუტები, თბ., 1998, გვ. 76;

102. ხაზარაძე ნ. ტურისტული ბიზნესის თავისებურებები მისი სოციალურ-ეკონომიკური მნიშვნელობა. // ჟურნ. “ეკონომიკა”. №5-6, უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბ., 2008, გვ: 191;
103. ხაზარაძე ნ. ტურისტული ბიზნესის თავისებურებები და მისი განვითარების სოციალურ-ეკონომიკური ბუნება. // ჟურნ. “ეკონომიკა”, №1-2, 2008, გვ.-78;
104. ადუაშვილი მ. საერთაშორისო ტურიზმი და ქართული ტურისტული ბაზარი // გაზეთი 24-საათი—2008 – 11 მაისი;
105. Александрова А . Ю. Международный туризм. М. 2002;
106. Авдокушин Е. Ф.. Муждународные экономические отношения. Учебник. Изд. «Экономисть». Москва. 2004 г. 365---с;
107. Балабанов И. Т. Балабанов А. И. Экономика туризма. Финансы и статистика. М. 2003;
108. Биржаков М. Б. Введение туризм. Невский фонд. М. 2003;
109. Буглей В. Б. Ливенцев Н. Н.. Международные экономические отношения. Учебник. Пособие/Под. Ред. Н. Н, Ливенцева.—2-ое изд. ЫаааАА. и доп. М. Изд. «Фынансы и статистика». 2004 г. 256с;
110. Вавилова Е. В. Основы международного туризма М. 2005;
111. Воскресенский В. Ю. Международный туризм. М. 2006;
112. ЫааеёёЫАА И. к Н. Международные экономические организаций: аv-ryoOyaCŃĥēCŃOyv мирохазыиственных связей и йааАйаёйèĹĀgāēbēdēd деятельности. Учеб.–М.: Изд. АО. «консталтбанкир», 2000. 510-с;
113. Голфри Х. Кеннет М. Стимулирование международного туризма в XXI веке. Финансы и статистика. М. 2000;
114. Дениельс Д. Д., Радеба Л. Х. Международный бизнес: внешняя среда и деловые операции. – М. -2000;Каталог «Водные дороги Европы». М: Чайка-тур, 2003.
115. Друзик Я. С. Мировая экономика: Страны, регионы, континенты. М: Экономика, 2002;
116. Казаков Н. П. Экологические менеджмент в туристкой идустрии. ЃĀîêg-îgāaÁ³aĀ. 2002;
117. Квартальнов В. А. Иностраный туризм. Финансы и стат.. М. 1999;
118. Квартальнов В. А. Туризм. Финансы и статистика. М. 2000;
119. Квартальнов В. ЃgaĀgāĀēēābēdēd менеджмент в туризме. Финансы и статистика. М. 2000;
120. Киреев А. Международная экономиика, В 2-х е.-е. 2000-416 с;
121. Ломакин В. К. Мировая экономика, М. : экономика, 2004;
122. Ломакин В. К. Мировая экономика М., Юнити 2003;
123. Международные экономические отношения. Под. ред. Рыбалкина В. Е. М.: Наука, 2004;

124. Международные экономические отношения. Учебник. \Под ред. Б. М. Смитиенко. Москва. Изд. «ИНФРА—М». 2005 г. 514—с.
125. Международный туризм. Изд. Росиская Международная Академия Туризма. М. 2000;
126. Мировая экономика и международные экономические отношения. Под ред. Федосеева Г. А. М. : Мир, 2003;
127. Мировая экономика. Под ред. Воронина В.П.М.:Высш школа, 2003;
128. Мировая экономика. Под. ред. Николаевой И. П. М.: Мир, 2003;
129. Мировая экономика: страны, регионы, континенты, под. ред. Друзик Я. С. М.: Экономика, 2002;
130. Мировая экономика: введение во внешнеэкономическую деятельность: Учебное пособие для вузов/ Елова М. В., Муровьева Е. К., Панфенова С. М. и др. ; Под ред. Шуркалина А. К., Цыпиной. Н. С. -М. Логос, 2000. 248 -- с;
131. Мовсесян А. Г. Огневцев С. Б. Мировая экономика. М., Финансы и статистика, 2001;
132. Национальное региональное планирование туризма. ВТО М. 1999;
133. Основы туристкой деятельности. Изд. Росиская Международная Академия Туризма. М. 2000;
134. Папарян Г. А. Экономика туризма. Финансы и статист. М. 2000;
135. Папарян Г. А. Маркетинг в туризме. Финансы и статист. М. 2000;
136. Погорлецкий А. Экономика зарубежных стран. С-ПБ, 2010;
137. Пол кругман, Морис Обсвельд. Международная экономика. 5-ое международное издания. Изд. «Питер». Москва. 2003 г.—832 с;
138. Пугель Томас А. Линдерт П. Х. Международная экономика. Учебник. Пер. С англ. М. Изд. «Дело и сервис». Москва.2003г.800с;
139. Пузакова Е. П. Международный gyaOybgOyevbOOyv бизнес. Финансы и статистика. М. 1997;
140. Райсберг Б.. Государственное управление экономическими и социальными процессами. Москва 2005;
141. Руководство статистических данных международного туризма. ВТО Мадрид. М. 2000;
142. Рыбалкин В. Е., Ю. А. Шербанин, Л. В. Балдин и др. Международные экономические отношения: Учебник под ред. проф. В.Е. Рыбалкина. 5-ое изд. iâaâaÂÁ. и доп.М: ЮНИТИ_ДАНА.2005.605с;
143. Сенин В. С. Организация международного туризма. Учебник. Финансы и статистика. М. 1999;
144. oâÂÁiÂeâiêiÂ В. В. Экологически туризм. Финансы и ст. М. 2003;
145. Tourizm Highlights, 2010 Edition, UNWTO, Madrid, 2010;
146. www. wikipedia.org/wiki ru/. lrcei.lviv.ua/%3FMezhdunarodnyi_turiz
Международный туризм как фактор совершенствования отраслевой bgay-
Ogyay хозяйства;
147. www. wikipedia.org/wiki. ru/. Международный туризм и gyaOy-
bgOyevbOOyv услуги с 20-х гг;
148. www. wikipedia.org/wiki. ru./. lâaâgêeâbêeâ и iâÂêgêeâbêeâ основы меж-
дународного туризма;
149. www. lrcei.lviv.ua/. Теоретические и практические основы междунаро-
дного туризма;
150. www. sunnytour.ge/ Роль туризма в мировой экономике;
151. www. revolution.allbest.ru/. Международный туризм: понятие, состояние,
классификация и перспективы развития;
152. www.sib-garden.ru/. Международный туризм;
153. www. ocean.net/ международный туризм,Израиль,ОАЭ,Чехия. 2010;
154. www.1001tur.rufirms. turizm.ru/agency/1142.html Развитие междуна-
родного туризма. Москва. 2011;
155. Abrams M. “ Emerging Clusters in Regional Economies” Paper presented at
the Technopolis’97 Conference, Ottawa, Canada, September 2003;
156. Altmann, Jörn/Kulesa, Margaliete (Hrsg.): Internationale Wirtschaftsorganisa-
tionen. Ein Taschenlexikon. Stuttgart 1998;
157. Anderson, Uwe/Woyke, Wichard (Hrsg.): Handwörterbuch Internationale Org-
anisationen, 2. Auflage, Opladen 1995;
158. Brownlie I. Principles of Public International Law. Oxford. 1998;
159. Gerald Parkinson “ Rechucing Wastes Can Be Cost – Effective”, Chemical
Engeneering 97, no. 7, July 1990, p. 30;
160. International Constraction Week, July 11, 1988;
161. Insurange regulation in Europe bu clifford chane. Llounds List cruides
London NewYork, Hamburg,. Liouds london press LT2.1993;
162. Isurange bu Nich chane, London, 1998;
163. International Environmental Negotiation / Ed. by Gunnar Sjostedt. - Newbury
Park, London, New Delhi: Sage Publications, 1993;
164. Harris D.J. Cases and Materials on International Law. London. 1998;
165. Conejos S., E. Duch, J. Fontrodona, J.M.Hernandez, A.Luzzaraga and E.
Terre. Cambio Estrategiko y Clusters en Cataluna. Barcelona: 2000;
166. Cohen H. You Can Negotiate Anything. - New-York, 1982;
167. http://www.WTO.org;
168. http://unwto.org;
169. hnnp:// WWW. ICCBO.org;
170. http://www.EU:
171. http://www.World-Trade.org;
- 172.

- 173. <http://tourlib.net>;
- 174. <http://unstats.un.ge>;
- 175. www.tourismadjara.ge;
- 176. www.sca.ge;
- 177. www.gnta.ge;
- 178. www.gitca.ge;
- 179. www.tourism-association.ge;
- 180. www.geostat.ge;
- 181. www.parliament.ge;

დასკვნა:

ტურიზმის სფეროში საქართველოს მიერ საზღვარგარეთის ქვეყნებთან გაფორმებული ხელშეკრულებები:

1. შეთანხმება საქართველოს აღმასრულებელ ხელისუფლებას და ეგვიპტის არაბთა რესპუბლიკას შორის ტურიზმის სფეროში თანამშრომლობის შესახებ, რომელიც რატიფიცირებულია საქართველოს პრეზიდენტის 1999 წლის 10 აგვისტოს № 482 ბრძანებულებით;

2. საქართველოს მთავრობასა და ეგვიპტის არაბთა რესპუბლიკის მთავრობას შორის ტურიზმის სფეროში თანამშრომლობის განმახორციელებელი პროგრამა, რომელიც ძალაშია 2010 წლის 20 იანვრიდან;

3. მემორანდუმი საქართველოს ეკონომიკური განვითარებისა და ლატვიის ეკონომიკის სამინისტროს შორის ტურიზმის სფეროში თანამშრომლობის შესახებ, რომელიც ძალაშია 2009 წლის 16 სექტემბრიდან;

4. შეთანხმება საქართველოს აღმასრულებელ ხელისუფლებასა და რუსეთის ფედერაციის მთავრობას შორის ტურიზმის სფეროში თანამშრომლობის შესახებ, რომელიც ძალაშია საქართველოს პრეზიდენტის 2003 წლის 7 იანვრის №2 ბრძანებულებით;

5. მემორანდუმი საქართველოს რესპუბლიკის მთავრობას და აზერბაიჯანის რესპუბლიკის მთავრობას შორის ტურიზმის დარგში თანამშრომლობის შესახებ, რომელიც ძალაშია 1993 წლის 3 თებერვლიდან;

6. შეთანხმება საქართველოს აღმასრულებელ ხელისუფლებასა და აზერბაიჯანის მთავრობას შორის ტურიზმის სფეროში თანამშრომლობის შესახებ, რომელიც ძალაშია 1999 წლის 25 თებერვლიდან;

7. შეთანხმება საქართველოს მთავრობასა და ბულგარეთის რესპუბლიკის მთავრობას შორის ტურიზმის დარგში თანამშრომლობის შესახებ, რომელიც ძალაშია 1998 წლის 8 სექტემბრიდან;

8. შეთანხმება საქართველოს მთავრობასა და უკრაინის მთავრობას შორის ტურიზმის სფეროში თანამშრომლობის შესახებ, რომელიც ძალაშია 1997 წლის 28 ოქტომბრიდან;

9. ოქმი საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის დაცვის სახელმწიფო დეპარტამენტსა და უკრაინის სახელმწიფო საზღვრის დაცვის საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტს შორის საქართველოსა და უკრაინის სასაზღვრო ჯარების სამხედრო მოსამსახურეთა და მათი ოჯახის წევრების ჯანდაცვის, კურორტული მკურნალობისა და დასვენების სფეროში თანამშრომლობის შესახებ, რომელიც ძალაშია 1997 წლის 14 ოქტომბრიდან;

10. შეთანხმება საქართველოს რესპუბლიკის მთავრობას და ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის მთავრობას შორის ტურიზმის სფეროში თანამშრომლობის შესახებ, რომელიც ძალაშია 1993 წლის 3 ივნისიდან;

11. შეთანხმება საქართველოს მთავრობასა და ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის მთავრობას შორის უვიზო ჯგუფური ტურისტული მგზავრობის შესახებ, რომელიც ძალაშია 1994 წლის 4 თებერვალიდან;

12. შეთანხმება ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის სანძიან-უიგურის ავტონომიური რაიონის ტურისტულ სამმართველოს, საქართველოს ტურიზმის და კურორტების სახელმწიფო დეპარტამენტსა და საქართველოს საპაერო ტრანსპორტის დეპარტამენტს შორის, რომელიც ძალაშია 1997 წლის 20 ივნისიდან;

13. მემორანდუმი საქართველოს რესპუბლიკის მთავრობას და უზბეკეთის რესპუბლიკის მთავრობას შორის ტურიზმის სფეროში თანამშრომლობის შესახებ, რომელიც ძალაშია 1995 წლის 4 სექტემბრიდან;

14. შეთანხმება საქართველოს მთავრობას და უზბეკეთის რესპუბლიკის მთავრობას შორის ტურიზმის სფეროში თანამშრომლობის შესახებ, რომელიც ძალაშია 1998 წლის 12 აგვისტოდან;

15. შეთანხმება საქართველოს მთავრობასა და იტალიის რესპუბლიკის მთავრობას შორის ტურიზმის დარგში თანამშრომლობის შესახებ, რომელიც ძალაშია 1997 წლის 9 სექტემბრიდან;

16. შეთანხმება საქართველოს მთავრობასა და ყირგიზეთის რესპუბლიკის მთავრობას შორის ტურიზმის სფეროში თანამშრომლობის შესახებ, რომელიც ძალაშია 1997 წლის 22 აპრილიდან;

17. შეთანხმება საქართველოს მთავრობასა და საბერძნეთის რესპუბლიკის მთავრობას შორის ტურიზმის სფეროში თანამშრომლობის შესახებ, რომელიც ძალაშია 1998 წლის 3 თებერვალიდან;

18. მემორანდუმი საქართველოს მთავრობასა და ყაზახეთის რესპუბლიკის მთავრობას შორის ტურიზმის დარგში თანამშრომლობის შესახებ, რომელიც ძალაშია 1996 წლის 17 სექტემბრიდან;

19. შეთანხმება საქართველოს მთავრობასა და ლიტვის რესპუბლიკის მთავრობას შორის ტურიზმის სფეროში თანამშრომლობის შესახებ, რომელიც ძალაშია 1999 წლის 29 აპრილიდან;

20. შეთანხმება საქართველოს მთავრობასა და რუმინეთის მთავრობას შორის ტურიზმის სფეროში თანამშრომლობის შესახებ, რომელიც ძალაშია 1998 წლის 23 მარტიდან;

21. შეთანხმება საქართველოს რესპუბლიკის მთავრობას და ისრაელის სახელმწიფოს მთავრობას შორის ინდივიდუალური და ჯგუფური ტურიზმის განვითარებაზე, რომელიც ძალაშია 1996 წლის 4 აპრილიდან;

22. შეთანხმება საქართველოს რესპუბლიკის მთავრობასა და თურქეთის რესპუბლიკის მთავრობას შორის ტურიზმის დარგში თანამშრომლობის შესახებ, რომელიც ძალაშია 1994 წლის 16 მაისიდან;

23. შეთანხმება საქართველოს რესპუბლიკის მთავრობასა და თურქმენეთის მთავრობას შორის ტურიზმის დარგში

თანამშრომლობის შესახებ, რომელიც ძალაშია 1993 წლის 17 აგვისტოდან;

24. შეთანხმება საქართველოს რესპუბლიკის მთავრობასა და სომხეთის რესპუბლიკის მთავრობას შორის ტურიზმის დარგში თანამშრომლობის შესახებ, რომელიც ძალაშია 1993 წლის 19 მაისიდან;

25. ურთიერთგაგების მემორანდუმი საქართველოსა და ირანის ისლამური რესპუბლიკის მთავრობას შორის ტურიზმის დარგში თანამშრომლობის თაობაზე, რომელიც ძალაშია 1993 წლის 20 იანვრიდან;

ამის გარდა, არსებობს სხვა სამართლებრივი დოკუმენტები, რომლებიც მოქმედებენ საქართველოში ტურიზმის კონკურენციული სისტემის სრულყოფაზე. ესენია:

1. კანონი საქართველოს კურორტებისა და საკურორტო ადგილების ნუსხის შესახებ, რომელიც ხელმოწერილია საქართველოს პრეზიდენტის მიერ 2005 წლის 22 ივნისის № 655 ბრძანებულებით.

2. საქართველოს კანონი კურორტებისა და საკურორტო ადგილთა სანიტარული დაცვის ზონების შესახებ;

3. კანონი ქობულეთის თავისუფალი ტურისტული ზონის განვითარების ხელშეწყობის შესახებ;

3. კანონი საქართველოს კურორტების, საკურორტო ადგილების, სამთო-სათხილამურო ცენტრების და შავი ზღვის სანაპიროს ტერიტორიებისათვის სარეკრეაციო ტერიტორიის სტატუსის მინიჭებისა და საზღვრების დამტკიცების შესახებ, რომელიც ძალაშია საქართველოს პრეზიდენტის 2005 წლის 29 ნოემბრის №968 ბრძანებულებით;¹

¹ ჩაგანავა პ. ტურიზმის პოლიტიკა. გამომცემლობა „უნივერსალი“. თბილისი, 2012, გვ.- 298 – 318.

2011 წელს საქართველოს მიერ მოწეობილი საერთაშორისო ტურისტული გამოფენა-ბაზრობები:

1. 18-20 თებერვალს ესტონეთში – „TOUREST“;
2. 11-13 თებერვალს ლიტვაში (რიგაში) „BALTTOUR“;
3. 23 იანვარს ისრაელში (თელავე-იში) – „IMTM“;
4. 20-23 იანვარს ფინეთში (ჰელსინკიში) – „MATKA“;
5. 19-23 იანვარს ესპანეთში (მადრიდში) – „FITOUR“;
6. 11-16 იანვარს პოლანდიაში (უტრეხტში);
7. 8-11 ნოემბერს ბრიტანეთში (ლონდონში) – WTM;
8. 3-5 ნოემბერს ჩეხეთში (პრაღაში) – MADI;
9. 6-8 ოქტომბერს უკრაინაში (კიევში) – ITTF;
10. 20-27 სექტემბერს პოლონეთში (ვარშავა) – TTW.

ტესტების პასუხები:

თავი I. 1. ა), ბ), გ), დ); 2. გ); 3. ა); 4. დ).

თავი II. 1. ა); 2. ა), ბ), გ), დ) ე), ვ) და ზ); 3. დ); 4. ბ).

თავი III. 1. ა); 2. გ); 3. დ); 4. გ).

თავი IV. 1. ა); 2. ა) და ბ); 3. ე); 4. ზ).

თავი V. 1. ბ); 2. დ); 3. ა); 4. გ).

თავი VI. 1. დ); 2. ე); 3. დ); 4. დ); 5. ა); 6) ბ); 7. გ); 8. დ).

თავი VII. 1. გ); 2. ბ); 3. დ); 4. გ); 5. ა).

თავი VIII. 1. ბ); 2. ბ); 3. ა); 4. ბ); 5. დ). 6. ა); 7. გ); 8. ბ).

თავი IX. 1. ა); 2. დ); 3. ბ); 4. გ).

თავი X. 1. დ); 2. ა); 3. ა); 4. ბ); 5. გ).

თავი XI. 1. ა); 2. დ); 3. ა); 4. დ); 5. გ); 6. გ).

თავი XII. 1. ბ); 2. ა); 3. გ); 4. ბ).

თავი XIII. 1. ა); 2. ბ); 3. გ); 4. დ).

თავი XIV. 1. გ); 2. ბ); 3. ე); 4. ა).

თავი XV. 1. გ); 2. ა); 3. დ); 4. ბ).

თავი XVI. 1. ა); 2. ბ); 3. ბ); 4. ა) და ბ); 5. ა); 6. ბ) 7. გ); 8. დ); 9. ე); 10. ე).

დავით მათაშავი

დაიბადა 1972 წლის 27 იანვარს, ქობულეთის რ-ნის სოფ. ჩაისუბანში. 1994 წელს წარჩინებით დაამთავრა ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის საინჟინრო-ეკონომიკური ფაკულტეტი. 1997 წელს დაამთავრა ამავე სასწავლებლის ასპირანტურა - „საერთაშორისო ეკონომიკური ურთიერთობის“ სპეციალობით. 1998 წელს დაიცვა ეკონომიკურ მეცნიერებათა კანდიდატის ხარისხი. 2001–2003 წლებში იყო „საერთაშორისო ეკონომიკური ურთიერთობების“ კათედრის გამგის მოადგილე, 2004–2005 წლებში – ამავე კათედრის გამგის მოვალეობის შემსრულებელი. 2006–2009 წლებში იყო საერთაშორისო ეკონომიკური ურთიერთობების საგანმანათლებლო პროგრამის მეცნიერ-ხელმძღვანელი ბაკალავრიატსა და მაგისტრატურაში. 2006 წლიდან დღემდე არის ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი, ის არის 30-მდე მაგისტრის სამაგისტრო ნაშრომის ხელმძღვანელი, გამოქვეყნებული აქვს 60-ზე მეტი სტატია და ორი სახელმძღვანელო. მისი კვლევის სფეროა საერთაშორისო ტურიზმისა და მენეჯმენტის პრობლემები. ჰყავს მეუღლე და 3 შვილი.

გულიოკ მათაშავი

დაიბადა 1968 წლის 21 ნოემბერს, ქობულეთის რ-ნის სოფ. ხინოში. 1994 წელს წარჩინებით დაამთავრა ივ. ჯავახიშვილის სახ. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის კომერციის ფაკულტეტი. ამავე წლიდან მუშაობა დაიწყო ბათუმის შოთა რუსთაველის სახ. სახელმწიფო უნივერსიტეტში. 2005-2006 წლებში იყო მადიებელი ივ. ჯავახიშვილის სახ. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის კომერციისა და მარკეტინგის ფაკულტეტზე. 2008-2009 წლებში დაამთავრა დოქტორანტურა შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტში, სოციალურ მეცნიერებათა, ბიზნესისა და სამართალმცოდნეობის ფაკულტეტის ბიზნესის ორგანიზაციის და მართვის სპეციალობით (მარკეტინგში). 2009 წელს მიენიჭა ეკონომიკის დოქტორის წოდება. გამოქვეყნებული აქვს 30-მდე სტატია და ერთი მონოგრაფია. ჰყავს მეუღლე და სამი შვილი.